al

8
3 N
7
BIBLIOTECA NAZIONALE VITTORIO EMANUELE

3752

41
10
E
17

Digitized by Google

Digitized by Google

Digitized by Google

D. D.

GABRIELIS ALVAREZ

DE VELASCO,

IVDEX PERFECTVS.

Digitized by Google

Digitized by Google

D. D. GABRIELIS ALVAREZ

DE VELASCO,

REGIÆ SANCTÆ FIDEI CANCELLARIÆ
NOVI GRANATENSIS REGNI SENATORIS.

IVDEX PERFECTVS

SEV

DE IVDICE PERFECTO
CHRISTO IESV,
DOMINO NOSTRO

VNICE PERFECTO,
VIVORVM ET MORTVORVM IVDICI
DICATVS.

Bibliothecæ [redacted] de Urbe 1689 -

Cum Indicibus neceſſariis in hoc Volumine contentis.

NVNC PRIMVM PRODIT.

LVGDVNI,
Sumptibus HORATII BOISSAT & GEORGII REMEVS.

M. DC. LXII.

CVM PERMISSV SVPERIORVM.

Digitized by Google

OMNIPOTENTISSIMO

CHRISTO IESV

DOMINO NOSTRO,

Regi Regum & Domino Dominantium, *Apoc.19. v.16.*

Iuſto Iudici, *Pſalm.7. v.12.*

Qui conſtitutus eſt à Deo, Iudex Viuorum & Mortuorum. *Act.12. v.42.*

Ante cuius Tribunal omnes nos manifeſtari oportet, *Ad Cor.2. c.5.v.10.*

Cui omne Iudicium dedit Pater, *Ioan.5. v.22.*

Cui data eſt omnis poteſtas in Cœlo & in terra, *Matt.28. v.18.*

Iuſtitiæ Regi. *Ad Hebr. 7.v.2.*

ALII ne, VNICE PERFEECTE, INEFFABILIS, VENERANDA ET TREMENDA MAIESTAS CHRISTE IESV, *Iudex Perfectus*, ſeu *de Perfecto Iudice*, Liber iſte dicandus? Inſcriptio eius, Argumentum, & quantumuis tepidus ſcribentis affectus (qui ferueat optat, vtque omnia orat interiora ſua ignito Amore Tuo ardeant) vniuerſorum Dominum Excelſum Te aduocant, *Fautorem*, *Adiutorem* requirunt, fauſtéque ſibi *Benignum Acceptorem* ſpondent. Initium à Te, PIENTISSIME DOMINE, ſumpſit opus; incrementum, finémque recepit; Tuis feliciſſimis Auſpiciis inchoatum, expletum; à prima littera, à parato calamo, *Sacratiſſimo Excelsóque Nomini Tuo* conſecratum.

Gratus humiliter vota ſoluo, cúmque Tuo Regio, [a] *Dico ego opera mea Regi*. Tibi quod Tuum eſt reddo. [b] Quid enim habeo quod Largitati Tuæ non debeam? [c] *Et quis habet quidquam non Tuum?*

a Pſal.44. v.1.
b 1.Cor.1. cap.4.v.7.
c Aug. in Manual. ſeu de Contempl.Chriſti cap.1.

ã 3 Si

Si quid boni Liber hiſce continet, à Te acceptum refero.

Quod ſpiro, & placeo, ſi placet Tuum eſt,

[a] qui aperis os mutorum, & linguas Infantium facis diſertas: [b] qui immenſos, brutóſque Aſinæ ruditus perſenſati humani colloqui diſtinxiſti modos. [c] *Poteſt enim ſoluere impedimenta imperitiæ, qui in Aſina ſoluit naturæ. Cur deſperandum quod Dominus loquatur in hominibus, qui eſt locutus in ſentibus? Deus ne rubum eſt dedignatus? Atque vtinam meas quoque illuminet ſpinas. Erunt fortaſſis qui & noſtris ſentibus aliquem mirentur lucere fulgorem; erunt quos ſpina noſtra non vrat.*

Si quid à recto aliquatenus deuium; humanæ adſcribendum inſcitiæ, libera mens à culpa. [d] *Voluntaria tantùm commiſſa ſequitur delictorum inuidia*, nec inuoluntario ineſt errori ſcelus. [e] *Nullus error vbi ſimplex pietatis affectus, atque omnis fidelis eſt ſenſus.* Scrutator es, Domine, cordium, [f] *Diſcretor cogitationum & intentionum.* Scrutentur homines verba. Non timebo in hoc eorum iudicium, internum Te Iudicem habens.

Non futilem, caducam periturámve gloriam conquiro, aut ſaltem non exquirere curo, non humanum quidem Fauorem. Tuum, BENIGNISSIME MVNERVM LARGITOR, ex intimis præcordiis poſco, ad Pedes Tuos ſupplex prouolutus efflagito; qualicumque oblatione ſolicito; de acceptione, pro Tua Bonitate, confidens. Diua namque Majeſtas, [g] *Largitorem non oblatæ rei pretio, ſed offerentis affectu & facultate metitur.* Id norunt, qui veram ignorarunt Deitatem. Apud quos [h] *Diis lacte ruſtici, multæque gentes ſupplicant, & mola tantùm ſalſas litant, qui non habent thura. Nec vlli fuit vitio Deos colere quo quomodo poſſet.* [i] *Nam ſuperi non hoſtiam, ſed affectum conſiderant; eorúmque gratiam Deuotio, non impenſa promeretur. Purus & integer Animus eos quocumque vult, inclinat. Nec quantum, ſed quali profectum ſit voluntate perpenditur.* [k] Quia *Affectus diuitem collatorem aut pauperem facit, & pretium rebus imponit.* [l] *Nihil apud te magnum eſt, quod non pauper donare poſſit. Vt ne hac quoque in re tenuiores propellantur: vt qui non habeant quomodo cum locupletioribus certent. Etenim in cæteris quidem rebus inter diuitias & paupertatem intereſt: hic autem qui promptior atque alacrior eſt; idem quoque ditior eſt.*

[m] *O vanas hominum mentes! ô pectora multo*
Plena mero! quando Cæleſtia Numina auara
Creditis, & pro opibus voces audire precantum.

Nonne contra gazophylacium in Templo quondam, IESV CLEMENTISSIME, ſedens, multis in illud jactantibus multa, duo pauperculæ viduæ minuta longè reputaſti majora, pluſque omnibus in gazophylacium

[a] *Sapient.* 10. *v.*21.
[b] *Num.*22. *v.*28.
[c] Ambroſ. *de Virginib. ad Marcellinam Sororem, lib.*1. *in princip.*
[d] *Cap. Non eſt* 15. *quæſt.* 1. *cap. ſicut,* 32. *quæſt.* 5. *cap. Humanæ aures,* 22. *quæſt.* 1.
[e] Ambroſ. *in tit. Pſalmi* 31. *col.* 3. *ad med.*
[f] *Regum* 1. *cap.*16. *v.*7. *Pſal.*28. *v.*10. *ad Hebr.*4. *v.*12.
[g] Nazianzen. *Orat.* 9. *ad Iulianum tributorum exiguatorem.*
[h] Plin. *epiſtol. dedic. Veſpaſ. lib. natural. hiſtor.*
[i] Hildebert. Turonenſ. *epiſt.*16.
[k] Ambroſ. *de Officio, lib.*1. *cap.* 30. *col.*2. *poſt med.*
[l] Nazianz. *orat.*40. *in Sanctum Baptiſma.*
[m] Comes *Natal. Mytholog. lib.*4. *de Prometheo, num.*30.

ſphylacium Tibi miſiſſe prædicaſti. [a] *In qua moraliter inſtituiſti vniuerſos, ne quis à collatione miniſterij pauperis pudore reuocetur: ne ſibi diuites blandiantur, quod plus videantur conferre quàm pauperes. Vberior eſt enim nummus è paruo quàm theſaurus è maximo. Quia non quantum detur; ſed quantum reſideat expenditur.* [b] *Tantùm illa vidua dedit in duobus minutis, quantum Zaqueus in dimidio bonorum ſuorum. Minores facultates ferebat; ſed parem voluntatem.* Animus, quem reſpicis, valorem grandem paruo muneri dedit. [c] *Non enim quantitas ſolutionis, ſed Animus reddentis conſideratur & Affectus.*

Luc. 1.
a Ambroſ. de Viduis, col. 5. parum poſt med.
b Incognit. Pſal. 125. v. 1296.
c Ambroſ. de Abel & Cain, lib. 2. cap. 6. in fin.

[d] *Hic facit vt veniat pauper quoque gratus ad Aras,*
Et placeat caſo non minus agna boue.
Parua petunt Manes. Pietas pro diuite grata eſt
Munere.

d Ouid. de Pont. lib. 3. eleg. 4.

[e] *Te gula porrectis ſatis eſt vallata coronis,*
Et ſparſa fruges, paruáque mica ſalis.

e Idem Faſtor. lib. 2.

[f] *Eſt nobis voluiſſe ſatis, nec munera parua*
Reſpueris.
Paruaque cœleſtes pacauit mica, nec illis
Semper in aurato taurus cadit hoſtia cornu.
Hic quoque ſit gratus labor.

f Tibull. lib. 4. eleg. ad Meſſalam.

Apud Veram, ſiquidem Immenſámque Majeſtatem ac Magnitudinem Tuam *non quod datur, ſed à quo datur, aſpicitur. Hinc eſt enim quod ſcriptum eſt:* Reſpexit Dominus ad Abel & ad munera eius: ad Cain autem & ad munera eius non reſpexit. *Dicturus quippe; quia Dominus reſpexit ad munera: præmiſit ſolicitè:* quia reſpexit ad Abel. [g] *Ex qua re patenter oſtenditur, quia non offerens à muneribus; ſed munera ab offerente placuerunt.*

g Gregor. epiſtolar. lib. 7. epiſt. 128. Richardo Regi Viſigotorum.

Quod deeſt offerenti, quodque munuſculo iſti, Animus ſuppleat, ditet Affectus. Illum ſiquidem magis quàm magnitudinem obſequiorum attendis.

[h] *Quandoquidem & Tibi non tam ſunt grata frequenter*
Munera, quæ grauida diues largitur ab arca;
Quam quæ (ſit modo chara) manus pauperrima fudit.

h Nazianz. carm. 1. de Principiis ſeu Principio.

Vt ſæpè (ad veniam, ad ſpem paruitatis humanæ, meæque præcipuè conſolationem, ad excelſam gloriam Tuam, laudémque perennem) non tam compellor, quàm repetere gaudeo, recreor. Qua fronte namque aliter, aut quo procaci pudore ad Ineffabilem Majeſtatem exiguitas auderet accedere noſtra, déque ingeniolo tenui (à Te qualecumque profectò) exiguum Eximio, Maximóque offerre libamen? Niſi quia [i] *nihil eorum quæ Tibi offeruntur tam paruum eſt (quamuis etiam minimi momenti ſit, quamuis longè infra ipſius dignitatem) quod*

i Idem orat. 9. ad Iulianum tributorum exæquatorẽ, num. 22.

non

Digitized by Google

non omnino accipias, gratúmque habeas. Et quia ſicut

a Ouid. Triſt. lib. 1. eleg. vnica. b Gregor. Moral. lib. 22. cap. 8. c Pſal. 138. v. 16. d Ambroſ. de Dignit. Sacerdotali, cap. 1. in fine. e Gregor. Curæ Paſtoral. 4. p. cap. vnic. in fin. f Idem epiſtolar. lib. 7. epiſt. 113. A regio Epiſcopo. g Idem in Ezechielem, lib. 1. homil. 9. ad princip.

[a] *Fuſo taurorum ſanguine centum;*
Sic capitur minimo thuris honore Deus.

[b] *Ex dantis quippe corde id quod datur accipitur.*

Cor mundum ergo *crea in me Deus*, vt acceptabilis fiat, vt ſit oblatio munda. [c] *Imperfectum meum viderunt oculi tui.* Emundent quæſo. [d] *Non enim vita perfecta me eſſe fatebor, cum de vita perfecta alios moneo; ſed potius vt cum hac ad alios loqui audeo; ſimul cum illis quæ loquor audiam.*

[e] *Pulchrum depinxi hominem pictor fœdus, alióſque ad perfectionis littus dirigo, qui adhuc in fluctibus verſor.* Aſt procellas vitandi, vtque cæteri vitent; cupidus. Vt tandem Diuina fauente Gratia, *Perfectionis* portum appellamus, & ad optati perueniamus littoris ſtationem.

Tuum, DOMINE, quod conamur, perficere, quod optamus, implere. [f] *Sine quo facere nihil aſſurgimus; per ipſum implere omnia valeamus.* Ex Tua enim [g] *gratia ad bona opera conari quidem poſſumus, ſed hæc implere non poſſumus, ſi ipſe non adiuues, qui iubes.*

VENERANDÆ, TREMENDÆ ET INEFFABILIS MAIESTATIS TVÆ,

Indignus, vilis, & inutilis ſeruus.

Digitized by Google

PROOEMIALIS EPISTOLA

LECTORI.

PRo more noſtro, & Libri Inſcriptionis, & laboris huius rationem reddimus Lectori. IVDEX PERFECTVS, ſeu de PERFECTO IVDICE titulum libro dedimus, quia cùm Iuſtitiæ Miniſter & Executor, ipſa imò quidem Iuſtitia Animata, Iudex ipſe ſit: PERFECTVS eſſe debet. *Iuſtitia enim*, ſecundùm Philoſophum, [b] *Perfectiſſima virtus, quia perfectæ virtutis vſus eſt.* Verumenimuerò ex omni parte perfectum, ex nullla reprehenſibilem eſſe, D. Hieronymi ſententia, [c] *penè contra naturam.* Diuíque Gregorij [d] *ipſa noſtra Perfectio culpa non caret.* Quia *omnis perfectio noſtra in hac vita* [e] *quandam imperfectionem habet annexam.* iuxta illud Iob: [f] *Si lotus fuero quaſi aquis niuis, & fulſerint velut mūdiſſimæ manus meæ: tamen ſordibus intinges me, & abominabuntur me veſtimenta mea.* Ex quo Gregorius: [g] *Mundos nos ad perfectum reddere, vel vita vel lachrymæ non valent. Intentam quippe Deo animam* (inferius ſubdens) *ipſa adhuc corruptibilis caro diuerberat, eiúſque amoris pulchritudinem obſcenis, & illicitis cogitationum motibus fœdat.* Ad hoc referens memorata finalia verba: *Et abominabuntur me veſtimenta mea. Quid enim* (ait) *veſtimenti nomine, niſi hoc terrenum corpus exprimitur, quo induta anima tegitur, ne in ſubtilitatis ſuæ ſubſtantia nuda videatur?* Etenim *quaſi pannus menſtruatæ vniuerſæ Iuſtitiæ noſtræ.* [h] Vnde & Vas ipſe Electionis Paulus inquit: [i] *Non quod iam acceperim, aut Perfectus ſim, &c.* Perfectionémque ad cœleſtem gloriam ſic remittit: [k] *Cum venerit quod Perfectum eſt, euacuabitur quod ex parte eſt*, Nempe, *Cùm venerit perfectio gloriæ.* Diuo Thoma explanatore. [l] Interim namque

Optimus ille eſt,
Qui minimis vrgetur. [m]

Nuſquam ergo & nunquam Perfectio hic, vt arguit deducítque Bernardus. [n]

At verò nihilominus adhuc & ad Abraham, & in eo ad cæteros, Diuinum hortamen habemus: [o] *Ambula coram me, & eſto perfectus.* Et apud Matthæum: [p] *Eſtote ergo & vos Perfecti, ſicut Pater veſter cæleſtis perfectus eſt.* Scilicet: *Non ſecundùm æqualitatem, ſed ſecundùm proportionem.* vt benè Diuus explicat Antoninus. [q] A Paulo item, Iacobóque repetitum. Ab illo: [r] *Sitis autem perfecti in eodem ſenſu, & eadē ſententia.* Et iterum: [ſ] *Perfecti eſtote.* Ab hoc: [t] *Vt ſitis perfecti, & integri, in nullo deficiētes.*

Quo nos exemplo ſuffulti, ad conceſſam humanæ naturæ, Diuina fauente Gratia, Perfectionem, eam quæ in hac vita haberi poteſt, quæque totali & abſolutæ præparet locum, Doctoris Angelici doctrina; [u] hortamur, inſtruimus Iudicem, & Titulum ponimus Libro.

Duplex eſt enim forma Perfectionis. Alia medios, alia plenos numeros habens: alia hîc, alia ibi. alia ſecundùm hominis poſſibilitatem; alia ſecundùm Perfectionem futuram. Vt Ambroſius diſcriminat. [x]

Ad hanc ſecundùm hominis poſſibilitatem, noſtra dirigitur oratio *Vt nitamur ſemper ad optima. Quod facientes, aut euademus in ſumma; aut certè multos infrà nos videbimus.* [y] Nullatenus diffidendum. *Licet lubricum ſit iter per quod incedis, tamen de Domini auxilio confidens, deſere ima quantum vales, & ſumma pete. Non deficias, neque tepeſcas, vt gradum Perfectionis poſſis aſcendere.* [z] Namque *animus ad ima relabitur, niſi ad ſumma conetur.* [aa] *Aut aſcendas neceſſe eſt, aut deſcendas. Si attendas ſtare; ruas neceſſe eſt. Minime, pro certo, eſt bonus, qui melior eſſe non vult. Et vbi incipis nolle fieri melior, ibi etiam deſinis eſſe bonus.* [bb] At verò indefeſſa ad meliora animi contentio Profectum gignit; parturit Perfectionem. *Ea enim verè perfectio eſt, vt qui augetur in melius, nunquā conſiſtat, neque terminis illis Perfectionem exiſtimet eſſe concluſam.* [cc] Imò *qui vſque ad Perfectionē angitur, de Perfectione ſecurus eſt.* Magni Patris Ambr. elogio. [dd]

Huc tituli Inſcriptio, vt diximus, tendit. Quoad ſecundum:

Non liber vt fieret.

Gabr. de Velaſco.

a Ariſtor. 2. *de Anima.* b Idem *lib* 3. *Ethicor. c.* 1. c Hieron. *epiſt.* 83. *ad Oceanum.* d Gregor. *Moral. lib.* 5. *c.* 8 *in fine.* e Thom. à Kempis *de Imit. Chriſti. lib.* 1. *c* 3. § 4. f Iob *cap.* 9. *v* 30. & 31. g Gregor. ibi, *lib.* 9. *cap* 19. h Iſaiæ *c.* 64. *v* 6. i Paul. *ad Philip.* 3. *v* 12 k *Ad Cor.* 1. *c.* 13. *v.* 13. l D. Thom. ibi, *lection* 3. m Horat. *lib* 1. *ſermon ſatyr* 3. n Bernard. *in Soliloq c* 7. o *Exod* 17. *v.* 2. 6. & 7. p *Matth.* 5. *v.* 48. q Antonin. *p.* 1 *ſumm. tit.* 6. § 5. *col.* 5. r *Corinth.* 1. *c.* 1. *v* 10. ſ *Corint.* 2. *c.* 13 *v* 11. t Iacob *epiſt. Cat. c* 1. *v.* 4. u D. Thom. 2 2 *q.* 184. *art* 2. x Ambroſ. *de offic lib* 3. *cap.* 2. y Quintil. *Orator inſtit. lib.* 12 *cap.* 1. *in fine.* z Bernard. *lib. de ordin. vitæ. col* 10. *ante med.* aa Gregor. *cura Paſtoral.* 3 *p c* 35. bb Bernard. *epiſt.* 91. cc Nyſſenus *Oratione de perfecti Chriſtiani forma in fine* dd Ambroſ. *in Euangel. Luca, c* 12. in illud: *Baptiſmo etiam habeo baptizari, &c.*

& ſcribendi vana cupido, non inſanabile (quod multos tenet) cacoëthes in hanc Nos traxere Prouinciam. *Eſt enim res ardua, difficilis, & faſtidioſa.* [a] Verè inquam res ardua *vetuſtis nouitatem dare, nouis authoritatem, obſoletis nitorem, obſcuris lucem, faſtiditis gratiam, dubiis fidem.* [b] Quis tam pennatus vnquam, auſpicalibúſque euolauerit alis, vt cacumen attigerit iſtud? quis tam ſublime faſtigium ſine diſcrimine ſcandet, ſine vertigine tenere contendet, quin ruat in barathrum?

Non Gloria Nobis
Cauſa, ſed vtilitas, Officiúmque fuit. [c]

Non Famæ ſtudium. Nam

Siccum ſterili vomere littus aro. [d]

[a] Plin. Iun. *epiſtolar. l.6. epiſt. Reſtituto ſuo.*
[b] Plin. Sen. *epiſt. dedicat. Veſpaſiano natural. hiſtor.*
[c] Ouid. *de Ponto lib.3. eleg.9. in fin.*
[d] Idem ibi *lib.4. eleg.2. ad ſeuerum.*

Si quid horum incautior floridior vindicauit ætas: iam toties, nec infeliciter, periculum feciſſe ſatis ſuperque: prouectior, & laboribus fatigata, langoribus attrita, implicata negotiis, refugit. Onus iſtud ſuſcipere Neceſſitas coëgit, Munus compulit. Cui pro viribus ſatisfacere curantes, quaſdam in id ſignauimus notulas, quaſdam Nobis ſolùm animaduerſiones conſcripſimus, inſidioſi itineris huius ſcopulos vitare contendentes. Noua in dies inſurgebant, alia ex aliis naſcebantur dubia. Iudicialis Muneris obſeruationes in appendicem collegimus. Non adhuc deſiderio votóque reſpondebant. Maiore labore opus eſſe perſpicientes:

Auſus ſum tantæ ſumere molis onus. [e]

Ad aratrum tendimus manus. Fertilior cultura ſeges, maioribus delinita fomentis, vigili adhibita diligentia, intentiore, improbóque labore, indefeſſo ſtudio, dum per negotia, dum per valetudinem licuit.

[e] Ouid. item *de Ponto, lib.2. Eleg.5. ad Solanum.*

A quo retrahere pedem verba Domini ſuadebant peccatori dicentis: [f] *Quare tu enarras Iuſtitias meas?* Hieronymi item Heliodoro. [g] *Grandes materias ingenia parua non ſuſtinent, & in ipſo conatu vltra vires auſa ſuccumbunt.* Proferre, quoad eruditionem noſtram, hortabantur illa: [h] *Erudimini qui iudicatis terram:* [i] hortaríque eundem, qui ſapientiam præſtat paruulis, [k] abſcondita eis reuelat, & linguas infantium facit diſertas. Ad aliorum (ſi quid exiguitas noſtra prodeſſe valet) illa: [l] *Iuſtitiam tuam non abſcondi in corde meo: veritatem tuam, & ſalutare tuum dixi.* Minabantur alia: [m] *Serue male & piger, &c.* Ex quibus Hieronymus. [n] *Væ illi, qui acceptum talentum in ſudario ligans cæteris lucrum facientibus, id tantum quod acceperat reſeruauit. Illicò indignantis Domini clamore ferietur: Serue nequam, quare non dediſti pecuniam meam ad menſam, vt ego veniens cum vſuris exegiſſem eam?*

[f] *Pſal.94. v.16.*
[g] Hieron. *epiſtolar. l.2. epiſt.32.*
[h] *Pſ.2. v.10.*
[i] *Pſ.18. v.8.*
[k] *Matth.11. v.25.*
[l] *Pſ.39. v.11.*
[m] *Matth.25. v.26.*
[n] Hieron. *epiſtolar. l.2. epiſt.6. ad Diodorum.*

Putáſne paruum, parui quoque numiſmatis, ad lucrũ concrediti occultatio? *Quid tam malignum, quàm nolle prodeſſe cum poſſis?* [o] *Quid retribuis Domino pro omnibus quæ retribuit tibi? Quid inquam lucri pro tot tibi creditis talentis referes Creditori? O ſi vacuũ manum inuenerit ille donorum promptus quidem Auctor, ſed importunus exactor.* [p]

Nemo dicat: [q] *Admonere non ſufficio: Exhortari idoneus non ſum. Quantum potes exhibe, ne malè ſeruatum talentum quod acceperas, in tormentis pendere exigaris. Neque enim plus quam vnum talentum acceperat, qui hoc abſcondere magis ſtuduit, quam erogare. Et ſcimus quod in Dei Tabernaculo non ſolùm phialæ, ſed percipiente Domino, etiam cyati facti ſunt. Per Phialas quippe Doctrina exuberans, per Cyatos verò parua atque Anguſta deſignatur Scientia. Alius doctrina veritatis plenus audientium mentes inebriat. Per hoc ergo quod dicit, profectò Phialam porrigit. Alius explere quod ſentit non valet: ſed quia hoc vtcumque denuntiat; profectò per Cyatum guſtum præbet.*

[o] Tertull. *lib.5. contra Marc. c.22.*
[p] Bernard. *epiſt.104. ad Magiſtrum Gualterum.*
[q] Gregor. *homil 6. in Euang. ad finem.*

His iam ſcribendi ſuperato diſcrimine, & ille ſuperuenit ſcrupulus: tot nempe tantóſque viros circa id operam feliciter nauaſſe. Lancellotum, Conradum, qui *Templum Iudicum* conſtruxit. Herediam *de Iudice*, Ioannem Seguram de Aualos *Directorium Iudicum*, Laurentium Grimaldum *de Optimo Senatore*, Garziam, Maſtrillum, & Camillum Borrellum *de Magiſtratibus*, Claudium Cantiuncula, & Paulum Xamar *de Officio Iudicis*. Qui tamen, quod viderim, nihil aut penitus, aut penè tetigere ex his quæ trahimus in diſputationem. Xamar qui poſt huius operis conſummationem, vltimámque illius manum, ad noſtras deuenit in partibus hiſce) aliquas tantummodo tetigiſſe contentus, & aliorum retuliſſe ſententiam, tacuiſſe ſuam: diſputationem prorſus omiſit: in cæteris, inſtituto noſtro omninò neceſſariis, nec fecit quidem mentionem Forſan ille ſuo non ſic neceſſariam iudicauit. Non volumen & Nos affectantes grande, externa (quæ tamen aptari poſſent) vulgaria etiam (quoad licet, ſinéque argumenti diſcrimine) reſecantes, & data opera prætermittentes: ad difficiliora, per medios, vt aiunt, tendimus enſes.

Et Xamar, & cæteri ſtrenuè quidem ſe geſſere in ſuis (non inuidi, ſed laudatores

iure

Digitized by Google

iure ex animo quæſumus) in noſtris, an aliqua ex parte euacuarint opus; Iudices alij erunt. *Vnumquemque fallunt ſua ſcripta.*[a] Suſpectus quilibet in ſua cauſa, aut ſaltem *nemo non benignus eſt, ſui Iudex, nec ſatis ſuo pretio ſe æſtimatum putat.*[b]

Cum ſua plus iuſto carmina quiſque probet.
Iudicium tamen hic noſtrum non decipit error,
Nec quidquid genui, protinus illud amo.[c]

Aliorum ingeniis libenter cedimus; noſtrum profitemur laborem, quem gratum cupimus Lectori. *Et quoniam quot homines,*[d] *tot ſententiæ: ſi quid defæcatum eſt in ſermone noſtro, omnes legant: ſi quid decoctum, maturiores probent: ſi quid modeſtum, pectoribus inhæreat, genas pingat: ſi quid florulentum, ætas florulenta non improbet.* Sin minus (quamuis purorum noſtrorum ſcriptorum, reputamus, acceptio aliquam in hoc confidentiam allicere poſſet: quamuíſque quod licuit Martiali[e] non liceat dicere Nobis:

Laudat, amat, cantat, noſtros mea Roma libellos,
Méque ſinus omnis, me manus omnis habet:
Ecce rubet quidam, pallet, ſtupet, haſitat, odit:
Hoc volo, nunc nobis carmina noſtra placent.

Quamuis, inquam, dicere non liceat Nobis; non mercede fraudabimur. *Ad profectum omnia tendunt, & ad bonam mẽtem Non quæritur plauſus.*[f] Nobis ſcribimus, quæ implere deſideramus. Faxit Deus Optimus Maximus. *Ne fortè cum aliis prædicauerim, ipſe reprobus efficiar.*[g] Et ne *dum alienis medemur vlceribus, vlcera noſtra cumulemus.*[h] *Quoniam docere, & non facere, non ſolùm lucri nihil; ſed etiam damni plurimum confert. Grandis enim condemnatio eſt, ſermonem quidem ſuum componere; vitam verò ſuam & opera negligenti.*[i]

Strictiores, aut laxiores, primo forſan intuitu, Lectori videamur: *Sed lege quæ ſubdita ſunt, & cum legeris & non placuerint* (*ſcio enim haud placitura ignorantibus*) *ſuſpende iudicium, expecta paulisper, vſque ad finem reſponſionis noſtræ cohibe ſententiam: & ſi tibi poſtea non placuerint; tunc nos calumniæ denotabis:*[k] Liceat mihi vſurpare Hieronymi verba *Malè ſe habet liber, qui ſine aſſertore non defenditur.*[l] Equidem *bonorum operum proprium eſt, vt externo commendatore non egeant, ſed gratiam ſuam cum videntur, ipſa teſtẽtur. Plus eſt quod probatur aſpectu, quã quod ſermone laudatur; ſuo enim vtitur teſtimonio, non alieño ſuffragio.*[m] Si non ſe probauerit iſtud: agnoſcet Auctorem. *Opus enim agnoſcit Opificem.*[n] Et veniã labor, & intentio gratiã promerebitur.

Vtcunque verò, quoad Nos, mille conſcientia teſtes: quoad alios, Veritati intenti, quod verius putamus, inani proferimus contempto metu. *Hydra execra ore dilaniet: non timebo hominum iudicium, habiturus Iudicem meum.*[o] *Quid enim mea intereſt, qui rei veritatem magis curo, imò ſolum curo? Hoc enim vel me condemnauerit, vel abſoluet, hoc Miſerum, vel Beatum reddiderit. At quid aliis videatur, nihil ad Nos; quemadmodum nec alienum ſomnum.*[p] *Nam ego vnus è medio, quid mihi liberum ſit, vtique experiar: faciam necne operæpretium, poſt videro. Quorſum tamen fluxerint, aut quocumque res ceciderit, æqui boni faciam, planéque malignitatem omnium, & obtrectationum venena non deuorabo modo; ſed (quo ſum ſtomacho) etiam concoquam. Certè veritatis hunc eſſe quaſi genium ſimul atque in publicum appareat, vt odioſa, inimicáque ſit vulgò. Conniueant igitur alij licet, & dicere verum muſſent: Ego vnus profectò (quidquid erit) non diſſimulabo iudicium, non ſupprimam quæ ſenſero, non indulgebo iam talibus patientiam. Cuiuſmodi exeant, quomodo hæc accipiantur, minimè profectò recuſamus. Sed nec, opinor, euademus communem illam Scribentium ſortem, malè audiendi, ſit modo ita cordi Lectori. Iſti aleæ caput obiectamus, neque Patrocinium reſpicimus, quod vltrò Nobis ademimus Cenſura.*[q]

Si quid indoctius, incautiúſque protulero, refutari à quouis cupio, refutaturus ipſe me, ſi fuero admonitus. Tam correctioni paratus, *vt libenter ipſe Lectorem meum, ſubtilius veriúſque ſentientem velut Magiſtrum diſcipulus ſequar.*[r]

Non ego ventoſæ plebis ſuffragia venor.[ſ]

Nulli ingratus meritus plauſus.

Quis circum pagos, & circa compita pugnans
Magna coronari contemnat Olimpia? Cui ſpes,
Cui ſit conditio dulcis ſine puluere laudis?[t]

Fatemur, etiamque dolemus. Ea fragilitatis humanæ conditio eſt. Niſi vero fallor & ipſe

Nec tamen vt lauder vigilo.[u]

a Ambroſ. *epiſtolar lib. 8. epiſt. 63. Sabino.*
b Senec. *de benefic. lib. 2 cap. 26.*
c Ouid. *de Ponto, lib 3. eleg. 9 ad Brutum.*
d Ambroſ. *de Virginib. lib. 2. ad fin.*
e Martial. *Epigr. lib. 2. epigr. 61. in inuidum.*
f Seneca *epiſt. 100. ad finem.*
g *Corinth 1. cap. 9. v. 26.*
h Ambroſ. *de viduis, col. 10. in princip.*
i Chryſoſt. *de compunct. lib. 1 in fin.*
k Hieron. *ad Pammachium aduerſus errores Ioan. Epiſcop. Hieroſol.*
l Ambroſ. *lib 6 epiſtolar epiſt. 63. Sabino.*
m Idem *Hexam. lib. 1. c 9.*
n Ipſemet *ſub epiſt. 1. ad Corinth. c 11 in illud: Quæ & loquimur, &c.*
o Hieron. *lib. epiſt 2. ad Iulianum Diaconum.*
p Gregor. Nazianz. *orat. 27.*
q Angel Politian *in præfat. Miſcel.*
r Gregor. *Moral lib. 30. c. 18. col. 2. poſt princ.*
ſ Horat. *epiſtolar lib 2. epiſt ad Lolium.*
t Idem *ibi, epiſt 1. ad Mecænatem.*
u Ouid. *Triſt lib 5. eleg. 7.*

Digitized by Google

Nobis Indulgentia ſatis: *& Indulgentiam meretur Humilitas.*[a] Quare *noſtra quicumque legerint, & aliquid præter communem opinionem inuenerint; ſic accipiant, vt ſine vllius iniuria, dicendi exercitatione probabiliter diſputata. Neque enim propoſitum defendere, aut dogma conſtituere profitemur, vel calumniantibus occaſionem præbeamus.* grato Nyſſeni conſortio.[b] Non de ſingularitate tumemus, de doctrinâve elatè præſumimus. *Quod ſi quis Præſumptionis arguat; arguat potius ſedulitatis.*[c] Non tam laudem, quam precamur excuſationem; meremur. Siquidem in pleriſque

Peragro loca nullius ante
Trita ſolo. Iuuat integros accedere fontes,
Atque haurire; iuuátque nouos decerpere flores.[d]

In reliquis, ſi non noua, nouè dicuntur, nec vulgaribus illuſtrata locis.

Quo magis his debes ignoſcere, Candide Lector,
Si ſpe ſint, vt ſunt, inferiora tua.[e]

Penitus in nullo errare, Diuinitatis magis quàm mortalitatis eſt.[f] *Et hoc differt ab Humanitate Diuinitas, quòd Humanitatis eſt Ignoratio; Diuinitatis ſcientia.*[g]

Si neque his veniam debitam conſequamur: non ſuccenſebimus, communi ſcribentium, Lectorúmque conditionis gnari, *& illuſtribus factum id quoque exempli. Niſi cui tamen leuis eſt Auctor Horatius, Ennium, Plautum, Lucillum, Doſſenium, totámque illam cohortem Poëtarum veterum ſemel iugulans, & quidem reclamante populo. Quid? non in Senecam quoque Aulus Gellius, magna libertate verborum, incurrit? non eundem Quintilianum atro notat calculo? Non Marino Ptolomæus diem dicit? Eraſtoſteni Strabo? Theſalo Galenus? Hermogeni Cicero? Non omnes denique Philoſophorum ſchola maximè cum prioribus digladiantur, nec cuiuſquam ſanè parcitur nomini?*[h]

Orpheos alij libros impunè laceſſunt,
Nec tua ſecurum te, Maro fama vehit.
Ipſe Parens Vatum, Princeps Heliconis, Homerus
Iudicis excepit tela ſeuera notæ.
Sed non Virgilius, ſed non accuſauit.[i]

VALE.

[a] Cyprian. *ad Card. oper. Chriſti.*
[b] Nyſſen. *in Hexam. col. 3. poſt med.*
[c] Ambroſ. *de Virginib. lib. 1. in princip.*
[d] Lucret. *rerum natur. lib. 1.*
[e] Ouid. *Triſt lib. 1. eleg 10.*
[f] *L. 2. §. ſi quid autem, C. de veter. iure enud. cap. inter hac, de pœnit. diſt. 3.*
[g] Lactant. *de ira Dei, cap. 1.*
[h] Angel. Politian. *epiſtol. lib. 3. epiſt. Iacobo Antiquario.*
[i] Claudian. *in Alechiū.*

APPROBATIONES DOCTORVM.

CLariſſimus Dominus Gabriel Aluarez de Velaſco ſic graphicè iuſtum ac numeris omnibus abſolutum Iudicem hoc in ſuo opere depinxit, vt nemo ſit qui illud non approbet, laudet, & prælo dignum æſtimet; ſic nos infrà ſcripti Doctores Theologi Pariſienſes ſcripſimus, Lugduni hac die vltima menſis Decembris anni Domini milleſimi ſexcenteſimi ſexageſimi primi.

FR. IOANNES ROBE' Ordinis Prædicatorum.
FR. CYRILLVS MOREL Ordinis Carmelitarum Lugdunenſium Prior.

VIſa Approbatione Doctorum, hoc Opus, cuius Titulus eſt *Iudex Perfectus à D. Gabr. Aluarez de Velaſco conſcriptum*, Nos quoque prælo digniſſimum cenſemus Lugduni die 7. Ianuarij 1662.

DE NEVF-VILLE Vic. Generalis.

Conſenſus Procuratoris Regij.

NOn intercedo Regis cauſa, ne Liber cuius Titulus eſt, *Iudex Perfectus à D. Gabriele Aluarez de Velaſco conſcriptum*, imprimatur, & in lucem edatur ab HORATIO BOISSAT, & GEORGIO REMEVS, huiuſce Ciuitatis Bibliopolis, cum prohibitionibus aliis omnibus Bibliopolis in hoc caſu fieri ſolitis. Lugduni die 10. Ianuarij 1662.

VIDAVD.

Licentia.

FIat iuxta Conſenſum Procuratoris Regij, die 11. Ianuarij 1662.

SEVE.

EPISTOLA

Digitized by Google

ELENCHVS
RVBRICARVM ET QVÆSTIONVM CONTENTARVM IN EIS.

Forma Virginali.

RVBRICA I.

Adnotatio prima.

IVſtitia quare ſub Virginis forma pingatur? *folio* 2

Adnotatio ſecunda.

Virginitatis, Caſtitatis, & Pudicitiæ quatenus Iudex amans, cultórque eſſe debeat? *f*.5

Adnotatio tertia.

Perquiſitus, rogatúſque futurus debet eſſe Iudex, non ſe ſponte muneri offerre, multóque minus illud ambire. *f*.8

§. I. De legibus circa Ambitum latis, & à quo tempore ceperint? *f*.18

§. II. De pœnis in Ambitioſos conſtitutis, quamque pernicioſus ſit in Republica Ambitus. *f*.20

§. III. Vtrum officia publica, Magiſtratus præcipuè, vendi & emi queant? *f*.23

§. IV. Ambitio quæ precibus contrahitur, an prohibita & punibilis æquè vt quæ pretio contrahitur ſit, vel ſaltem illicita? *f*.30

§. V. An aliquo caſu, aliquáve ratione, etiam ſine pretio, honeſtari Ambitio poſſit? *f*.32

Adnotatio quarta.

Quam taciturnus, modeſtus ſermone, & tenax ſecreti cuſtos Iudex eſſe debeat? *fol*.34

Adnotatio quinta.

Quo habitu, cultuve Iudex vti debeat? *fol*.36

Adnotatio Sexta.

Quam inceſſu modeſtus, compoſitúſque debeat eſſe Iudex? *f*.41

Adnotatio ſeptima.

Quem Iudex ſeceſſum amare, quamque vitare frequentiam debeat? *f*.42

Aſpectu vehementi & formidabili.

RVBRICA II.

Adnotatio vnica.

AN & quatenus formidabilis Iudex eſſe debeat? Num omnibus placere valeat, aut prudenter ſtudeat? *f*.44

Luminibus oculorum acribus.

RVBRICA III.

Adnotatio vnica.

QVam in ſubditos, ſeque oculorum aciem intendere Iudex debeat? *fol*.52

Neque humilis neque atrocis.

RVBRICA IV.

Adnotatio vnica.

QVatenus Iudex humilis eſſe debeat, & ſuperbiam fugere? *f*.57

Sed reuerendæ cuiuſdam triſtitiæ dignitate.

RVBRICA V.

Adnotatio vnica.

AN & quæ triſtitia Iudicem deceat? *fol*.72

Grauem.

RVBRICA VI.

GRauitatem ſine faſtu, aut elatione, Comitate conditam, Iudex præſeferat. *f*.74

Sanctum.

RVBRICA VII.

Adnotatio prima.

SAnctum Iudicem eſſe oportet. *f*.66

Digitized by Google

Adnotatio ſecunda.

Non ſolùm ſui,ſed ſubditorum,exemplíque ratione , Sanctum Iudicem eſſe oportet. f.71

Adnotatio tertia.

An criminoſus,ſeu in peccato mortali exiſtens , Iudex eſſe poſſit? Eius teneat ſententia? Aut exceptione criminis, ſeu indignitatis oppoſita, à iudicando repellatur? f.75

Adnotatio quarta.

An Iudex criminoſus, eodem vel maiore crimine implicitus alium iudicans, ſeu condemnans, peccet mortaliter, aut liceat illi abſque noui reatus crimine eum iudicare,vel etiam debeat? f.79

Seuerum.

RVBRICA VIII.

Adnotatio vnica.

QVatenus ſeueritas ſit in Iudice neceſſaria? f.81

Incorruptum.

RVBRICA IX.

Adnotatio prima.

QVatenus Iudicem incorruptum, mundíſque manibus eſſe oporteat? fol.84

Adnotatio ſecunda.

De pœnis in Iudices munera recipientes. fol.86

Adnotatio tertia.

Vtrum à conſanguineis poſſit Iudex dona recipere! f.90

Adnotatio quarta.

Vtrum ab amicis dona recipere Iudicibus liceat? fol.97

Adnotatia quinta.

An in parua ſaltem quantitate recipere dona ab amicis poſſint Iudices? fol.101

Adnotatio ſexta.

An contrario vſu legibus parua quoque munera Iudicibus recipere vetantibus poſſit derogari, & derogatum ſit? fol.107

Adnotatio ſeptima.

An cauſa remunerationis dona Iudicibus recipere liceat? fol.112

Adnotatio octaua.

An à ſubditis quibuſque præter iam exceptos, munera Iudices recipere prohibeantur? fol.114

Adnotatio nona.

An ab alterius ditionis forſve hominibus, in qualibetque quantitate dona, mutuúmve Iudicibus recipere liceat? Vel etiam dare? quidque in ſubditis circa poſteriorem mutui caſum conſtitutum ſit? f.116

Adnotatio decima.

An poſt ſententiam, ſeu Officium ſaltem depoſitum munera recipere ab iis, qui coram ipſis litigarunt, Iudicibus fas ſit? f.119

Adnotatio vndecima.

An & quatenus Barateriæ, Repetundarum, & Concuſſionis crimina differant, ſeu conueniant? Quodque ſit grauius? f.122

Adnotatio duodecima.

An & quando ad reſtitutionem eius quod Iudex in officio,præter ſalarium ſtipendiáq; debita,recepit: teneatur? f.125

§. I. An Regiæ leges in conſcientiæ foro ad reſtitutionem, pœnáſque cæteras in eis deſignatas, ante ſententiam obligantes, iuſtæ ſint? Vi ſua,pacti,vel iuramenti obligent? Aut recentioribus aliis, ſeu deſuetudine,quatenuſque ſint derogatæ? f.129

§.II. Vtrum Iudex qui aliquid gratuitum accepit à prohibitis capere per Legem, ad reſtitutionem eius ante ſententiam in conſcientiæ foro teneatur? f.133

§.III. An ad cæteras pœnas à prædictis Regiis Legibus, præſertim *dicta Lege 56.tit.5.lib.2.& leg.5.tit.9.lib.3.noua Regiæ Collectionis*, in Iudices munera recipientes,ipſo facto impoſitas, ante Iudicis ſententiam in conſcientiæ foro earum tranſgreſſores teneantur? f.142

§. IV. An ſolius perjurij ratione, vel quod perjurus dictæ Legis 56. tranſgreſſor habeatur,officij priuationem & inhabilitatem ad alia ipſo iure incurrat, & ad reſtitutionem fructuum ſeu prouentum perceptorum in iam obtento, vel poſtmodum adepto abſque alia ſententia teneatur? f.151

§. V. An verbum *Ipſo facto* in dicta lege 56. cæteríſque Regiis pœnis in Iudices munera recipientes imponentibus adjectum, clauſula cui apponitur contineatur,vel referatur ad ſequentes omnes? f.156

Adnotatio decimatertia.

De aliis huic corruptionis Iudicum materiæ concernentibus,perfunctoriè & remiſſiuè pertactis. f.159

Inadulabilem.

RVBRICA X.

Adnotatio vnica.

QVatenus Iudex fugere, vitaréque adulationem debeat, & in ſui cognitionem laborare? f.160

Contráque

Digitized by Google

Contráque improbos, nocentéſque immiſericordem.

RVBRICA XI.

Adnotatio prima.

AN & quatenus Iudex miſericors eſſe debeat, aut poſſit, & Legum ſeueritatem lenire? f.165

Adnotatio ſecunda.

Vtrum amicitiæ ſaltem ratione pœnam minuere Iudicibus liceat? f.182

Adnotatio tertia.

Vtrum Iudex vel pœnam non imponens, vel mitiorem aut rigidiorem quam Lex præfinit infligens, ad reſtitutionem teneatur? f.189

Inexorabilem, Erectum & Arduum.

RVBRICA XII.

Adnotatio vnica.

AN Inexorabilis Iudex eſſe debeat, & precibus nullatenus moueri, aut inclinari? f.192

Potentem vi, & Maieſtate.

RVBRICA XIII.

Adnotatio vnica.

QVam potentiam Vi, & Majeſtate munitam præ ſe ferre debeat Iudex? f.195

Æquitatis, veritatíſque Terrificum.

RVBRICA XIV.

Adnotatio prima.

AN Æquitas à Iuſtitia differat? Quibus, qualitérque terrorem incutere, quos increpare, quomodo, quorumque impatiens Iudex eſſe poſſit, aut debeat? f.201

Adnotatio ſecunda.

An Veritas Iuſtitia ipſa, vel Lex ſit? Quatenúſque Veritatis cultor: amánſque Iudex eſſe debeat? f.212

Adnotatio tertia.

An ſecundum allegata & probata, vel ſecundùm ſcientiam & veritatem quam priuatim nouit, iudicare poſſit vel debeat Iudex? f.215

Adnotatio quarta.

Vtrum Iudex, aſtutia, calliditate, fraude, dolo, vel ſimulatione veritatem extorquere, aut immunitatem vt eam fateatur reo promittere poſſit, & adimplere promiſſum teneatur, vel promiſſione non obſtante, ſic confeſſum reum iure valeat punire? f.219

Adnotatio quinta.

Vtrum Iudex confeſſionem dolo, fraudéve extorquens, aut contrà vel præter Iuris ordinem inquirendo, vel de ſociis interrogando, ad damni ea ratione prouenientis reſtitutionem teneatur? f.244

Adnotatio Sexta.

Qualiter ſecundum propriam conſcientiam iudicare debeat Iudex? Et quid, quotupléxque ſit Conſcientia? f.261

Adnotatio ſeptima.

An cuique liceat contra propriam opinionem, quam probabiliorem putat, probabili aliorum ſententia adhærere? Et an Aduocatus. Confeſſarius, vel Iudex in opinionum conflictu probabiliorem omninò ſequi debeat? f.265

Adnotatio octaua.

Vtrum in iudiciis aliquatenus Iudici liceat gratificari amico, proque illo in opinionum varietate ſententiam ferre? f.269

Librorum cumulo circunſtante.

RVBRICA XV.

Adnotatio prima.

QValiter ſtudio litteríſque ius profitenti nauandum? Quam in litibus diſcutiendis & terminandis diligentiam adhibere, quamque Iuris habere peritiam, & opinionem ſequi Magiſtratus debeat? f.280

Adnotatio finalis.

De præmio meritóque bonorum Iudicum, & malorum pœna. De vita priuata, tranquilla, occupatíque otij laudibus, & exhortatione ad illud. f.299

Digitized by Google

LOCI EX LITTERIS SACRIS
QVI EX SANCTORVM PATRVM
traditionibus hoc opere ſignanter referuntur.

GENESIS.

CAp.3. v.7. *Et aperti ſunt oculi amborum*, &c. Rub.14. Adnot.4. num.24. *folio* 228. *& ſeqq.*

Cap 4.v.4.& 5. *Reſpexit Dominus ad Abel, & ad munera eius*, in epiſtola dedicat. poſt med.

Cap.9. v.2. *Et terror veſter ac tremor ſit ſuper cuncta animalia terræ*. Rub.14. Adnot.1.n.14.*f.*205

Cap.12.v.13. *Dic ergo obſecro te, quod ſoror mea ſis*. Rub 14. Adnot.4.n.4.221. & 23. *f.*228

Cap.19.v.1.*Venerunt duo Angeli Sodomam veſpere*, &c. Rub.11. Adnot.2. n 8. *f.*184

Ibidem v.2. *Qui dixerunt: Minimè*. Rubric.9. Adnot.1. n.1. ad finem. *f*85

Iterum ibi, v.3. *Ingreſſiſque domum illius*, &c. Rubric.9. Adnot.5. n.11. ad finem. *f.*104

Cap 27. v.19. *Ego ſum primogenitus tuus Eſau.* Rub.14. Adnot.4.n.5. & 35. *f.*222.235

Cap 36. v.24. *Ana qui inuenit aquas calidas in ſolitudine*. Rub.15. Adnot. fin. n.8. *f.*304

Cap.49. v.16. & 17. *Dan gubernabit populum ſuum*, &c. Rub.2. Adnot. vnic. n.6. *f.* 48

EXODI.

Cap.1. v.19. *Quæ reſponderunt: Non ſunt Hebreæ ſicut Ægyptiæ mulieres*,&c. Rub.14. Adnot.4. n.6. & 34. *f.*222. 234

Cap.3 v.6. *Ego ſum Deus patris tui, & abſcondit Moyſes faciem ſuam*. Rub.11. Adnot.2.n.8. in fin. *f.* 184

Cap.7.v.1. *Ecce conſtitui te Deum Pharaonis*. Rubric.7. Adnot.1. n.2. *f.*67

Cap.13. v.21. *Dominus autem procedebat eos ad oſtendendam viam in columna nubis, & per noctem in columna ignis*. Rub.13. Adnot.vnic. n 3. *f.*196

Cap.14. v.5. *Et nunciatum eſt Regi Ægyptiorum quod fugiſſet populus*, &c. Rub.7. Adnot.2. ante finem. *f.*74

Cap.28. v.30. *Pones autem in rationale iudicij doctrinam, & veritatem, quæ erunt in pectore Aaron*. Rubric.14. Adnot.2. n 5. *f.*213

LEVITICI.

Cap.11. v.11. *Cur impoſuiſti pondus vniuerſi populi huius ſupreme?* Rub.15. Adnot.fin.n.15. *f.*309

Cap.19. v.19. *Iumentum tuum non facies coire cum alterius generis animantibus. Agrum tuum non ſeres diuerſo ſemine. Veſte quæ ex duobus contexta eſt, non indueris*. Rubr.14. Adnot.4. n.40. *f.*236

DEVTERONOMII.

Cap.16. v.18. *Vt iudicent populo iuſto iudicio*. Rub.13. Adnot.1. n.5. *f.*197

Ibidem v.20. *Iuſte quod iuſtum eſt perſequeris*. Rubric.11. Adnot.1. n.28. 177. & Rub.15. Adnot.1. n.46. *f.*292

Cap.22. v.10. & 11. *Non arabis in boue ſimul & aſino. Non indueris veſtimento quod ex lana lineque contextum eſt*. Rub.14. Adnot.4 n.40. *f.*236

EX LIBRIS REGVM.

LIBRO I.

CAp.2. v 23. *Quare feciſtis res huiuſmodi?* &c. Rub.11. Adnot 2. n.21. *f.*187

Cap.3. v.1. *Et ſermo Domini erat pretioſus in diebus illis*. Rub.1. Adnot 3. n.12. *f* 15

Cap.13. v.1. *Duobus autem annis regnabit ſuper Iſraël*. Rub.15. Adnot fin. n. 3. *f* 308

Cap.16. v.4. *Veritque Bethleem, & admirati ſunt ſeniores ciuitatis*. Rub.1. Adnot.7. n.7. *f.*43

Cap.21. v.13. *Et immutauit os ſuum coram eis*, &c. Rubic.14. Adnot.4.num.7. & 34. verſ. *Commutatio*. *f.*235

LIBRO III.

Cap.3. v.9. *Dabis ergo ſeruo tuo cor docile*. Rubric.14. Adnot.1. n.14. *f.*205

Ibidem v.24. *Afferte mihi gladium*, & Rub.14 Adnot.4. n.3. & 30. *f.*222. 232

TOBIÆ.

Cap.5. v.7. & 18. *Ex filiis Iſraël, & ego ſum Azarias Ananiæ Magni filius*. Rub.14. Adnot.4 n.36. *f* 235

IOB.

Cap.1. v.1. *Et erat vir ille ſimplex & rectus*. Rubric.14. Adnot.1. n.14. *f* 205

Cap.4. v.13. *Sub quo curuantur qui portant orbem*. Rub.15. Adnot. fin. n.15. & 17. *f.*309.310

Ibidem v.30. & 31. *Si lotus fuero quaſi aquis niuis*, & in epiſtola Lectori.

Cap.12. v.2. *Ergo vos eſtis ſoli homines, & vobiſcum orietur ſapientia?* Rub.15. Adnot.1. n.55. ad fin. *f.*296

Ibi v.18. *Adducet conſiliarios in ſtultum finem, & iudices in ſtuporem*. Rub.9. Adnot.7. n.6. *f.*113

Cap.19. v.6. *Saltem nunc intelligite, quia Deus non æquo iudicio afflixit me*. Rubric.14. Adnot.1. num.20. *f.*207

Cap.26. v.5. *Ecce Gigantes gemunt ſub aquis*. Rub.15. Adnot. fin. n.13. *f.*308

Et ibi v.8. *Qui ligat aquas in nubibus ſuis, vt non erumpant pariter deorſum*. Rub.2. Adnot.vnic. num.12. *f.*51

Cap.28. v.12. *Sapientia verò vbi inuenietur?* & v.14. *Abyſſus dicit: Non eſt in me. Et mare loquitur: Non eſt mecum*. Rubric.15. Adnot. fin. num.8. verſ *Ex quo*.

Ibidem v.25. *Qui fecit ventis pondus*. Rub.6. Adnot. vnic. n.1. *f.*64

Cap.29. v.14. *Iuſtitia indutus ſum, & veſtiui me ſicut veſtimento*, & Rubric.1. Adnot.1. num.5. ad fin. & Rub.15. Adnot. fin. n.6. *f.* 301

Ibidem v.18. *Dicebámque: In nidulo meo moriar, & ſicut palma multiplicabo dies*. Rub.15. Adn.fin. n.13. ad fin. *f* 308

C.36. v.7. *Nō aufert à iuſto oculos ſuos, & Reges in ſolio collocat in perpetuū*, Rub.3. Adn.vn.n.2. *f.*53

Cap.39. v 6 *Cui dedi in ſolitudine domum, & tabernacula eius in terra ſalſuginis*. Rub.15. Adnot. fin. num.8. *f* 304

EX

EX PSALMIS.

Pſalm.4.v.5.*Iraſcimini, & nolite peccare.*Rub.14. Adnot.1. n.22. & 29. f.207. & 210

Pſalm.6. *Domine ne in furore tuo arguas me.* Rubric.14. Adnot.1. n.15. f.206

Pſalm.7. v.10. *Et diriges iuſtum*, & v.11. *Qui ſaluos facis rectos corde.*Rub.11.Adn.1.n.28. f.177

Pſ.11. v.3. *Labia doloſa in corde, & corde loquuti ſunt.* Rub. 14. Adnot.4. n.26. f.230

Pſ.14. v.2. *Qui ingreditur ſine macula, & operatur iuſtitiam.* Rub.11. Adn.1. n.28 f.177

Pſ.17. *Et adorabunt eum omnes Reges terræ*, &c. Rub.13. Adnot.vnic. n.8. f.198

Pſ.22.v.4. *Virga tua & baculus tuus ipſa me conſolata ſunt.* Rub.8. Adn.vnic. n.3. ad fin. f.83

Pſ.24.v.10.*Vniuerſæ viæ Domini, Miſericordia, & veritas.* Rub.14. Adnot.3. n.21. f.219

Pſ.26. v.4. *Vnam petij à Domino, hanc requiram vt inhabitem in domo Domini omnibus diebus vitæ meæ.* Rub.15. Adnot. fin. n.8. f.304

Pſ.36. v.30. *Os iuſti meditabitur ſapientiam, & lingua eius loquetur iudicium.* Rubric.15. Adn.1. num.9. f.284

Pſ.44. v.7. *Virga directionis, virga Regni tui.* Rub.14. Adnot.1. n.9. f.203

Ibidem v 8. *Dilexiſti iuſtitiam, & odiſti iniquitatem*, &c. Rub.1. Adn.1.n.5. & Rub.11.Adn.1. n.27. & 28. f.175. & 176

Ibid. v.11. *Obliuiſcere populum tuum, & domum patris tui.* Rub.15. Adnot. fin. n.8. ad fin. f.306

Pſ.45. v.11. *Vacate & videte quoniam ego ſum Deus.* Rub.15. Adn.fin. n.24 ante fin. f.307

Pſ.50.v 16. *Libera me de ſanguinibus.* Rub.15. Adnot. fin. n.8. f.304

Pſ.54.v.7.*Quis dabit mihi pēnas ſicut colūba, & volabo & requieſcam.* Rub.15. Adn.fin.n.8. f.304

Pſ.57. v.11. *Lætabitur iuſtus cum viderit vindictam: manus ſuas lauabit in ſanguine peccatoris.* Rub.11. Adnot.1. n.35. f.181

Pſ.72.v.18.*Dejeciſti eos dum allenarentur.*Rub.15. Adnot. fin. n.8. f.304

Pſ.74. v.3. *Cum accepero tempus ego iuſtitias iudicabo.* Rubr.15. Adnot.fin. n.7. f.303

Pſ.83. v.7. *Aſcenſiones in corde ſuo diſpoſuit in valle lacrymarum* Rub.15. Adn. fin. n.8. f.304

Ibi v.12. *Miſericordiam & veritatem diligit Deus.* Rub.14. Adnot.2. n.2. f.212

Pſ.84.v.11. *Miſericordia & veritas obuiauerunt ſibi:* eâdem Rubric. Adnot. & n.

Pſ.91. v.2. *Ad annuntiandum manè miſericordiam tuam: & veritatem tuam per noctem.* d. Rubric.14. Adnot.2. n.2. f.212

Pſ.92. in princ. *Dominus regnauit decorem indutus eſt: indutus eſt Dominus fortitudinem.*Rub.13. Adnot. vnic. n.2. f.195

Pſ.97. in fin. *Iudicabit orbem terræ in æquitate: & populos in veritate ſua.* ibid.

Pſ.98.v.3. *Confiteantur nomini tuo magno: quoniam terribile & ſanctum eſt: & honor Regis iudicium diligit.* Rubr.14. Adnot.1. n.13. f.205

Pſ.100. in princip. *Miſericordiam & iudicium cantabo tibi Domine.* Rub.11. Adn.1.n.25. f.174

Ibid. v.7. *Superbo oculo, & inſatiabili corde, cum hoc non edebam.* Rub.3. Adn. vnic. n.13. f.56

Pſ.110. v.10. *Sanctum & terribile nomen eius.* Rub 14. Adnot.1.n.13. f.205

Pſ.118.v.137. *Iuſtus es Domine, & rectum iudicium tuum.* Rub.11. Adn.1. n.28. ad med. f.177

Pſ.120. v 6. *Per diem ſol non vret te, neque luna per noctem.* Rub.2. Adn. vnic. n.6. f.48

Pſ.149. *Ad faciendum vindictam in nationibus*, &c. Rub.13. Adn. vnic. n.6. in fine. f.198

Ibidem v.7. *Exaltationes Dei in gutture eorum, & gladij ancipites in manibus eorum.*Rub.15. Adnot. fin. n.6. f.301

PROVERBIORVM.

Cap.1.v.23.*Conuertimini ad correptionem meam.* Rub 2. Adnot. vnic. n.11. f.51

Cap.3. v.3. *Miſericordia & veritas te non deſerant.* Rub.14. Adnot.2. n.2. f.212

Ibid. v.32. *Et cum ſimplicibus ſermocinatio eius.* Rub.14. Adnot.4. n.24. f.228

Cap.4. v.11. *Viam ſapientiæ monſtrabo tibi: ducam te per ſemitas æquitatis.* Rubric.11. Adnot.1. num.22. ad princip. f.172

Cap.11. v.1. *Statera doloſa abominatio eſt apud Dominum.* Rub.14. Adnot.4. n. fin. f.242

Cap.13. v.16. *Aſtutus omnia agit cum conſilio.* Rubric.14. Adnot.4. n.41. f.237

ECCLESIASTES.

Cap.7.v.10. *Ira in ſinu ſtulti requieſcit.* Rub.14. Adnot.1. n.28. f.209

Cap.12. v.13. *Deum time, & mandata eius obſerua: hoc eſt enim omnis homo.* Rubr.7. Adnot.1. num.7. f.68

EX CANTICIS.

Cap.2.v.4.*Ordinauit in me charitatem.*Rub.11. Adnot.2. n.8. f.184

Cap.4. v.12. *Hortus concluſus ſoror mea ſponſa, hortus concluſus.* Rub.1. Adnot.7. n.2. f.42

Cap.5. v.7. *Inuenerunt me cuſtodes*, &c. *tulerunt pallium meum mihi cuſtodes murorum.* Rub.14. Adnot.4. n.fin. in fine. f.243

SAPIENTIÆ.

Cap.6. v.6. *Horrendè, & cito apparebit vobis: quoniam iudicium duriſſimum his qui præſunt, fiet.* Rub.1. Adnot. fin. n.7. poſt med. f.43

Ibid.v.11. *Qui enim cuſtodiunt iuſtè iuſte, iuſtificabuntur.* Rub.11. Adnot.1. n.28. f.177

Cap.7.v.26. *Candor eſt lucis æternæ, & ſpeculum ſine macula, Dei majeſtatis, & imago bonitatis illius.* Rub.1. Adn.1. n.7. f.3

ECCLESIASTICI.

Cap.7. v.6. *Ne fortè extimeſcas faciem potentis, & ponas ſcandalum in æquitate tua.*Rub.11.Adn.1. num.15. f.170

Cap.8. v.17. *Non iudices contra Iudicem*, &c. Rubric.14. Adn.5.n 24. in fine. f.249

Cap.11. v.10. *Fili, ne in multis ſint actus tui.* Rubric.15. Adn. fin. n.8. f.304

Cap.27.v.28. *Qui in altum mittit lapidem, ſuper caput eius cadet.* Rub.1. Adn 3. n.10. f.12

Cap.35. v.1. *Qui conſeruat legem, multiplicat oblationem.* Rub.15. Adnot.fin. n.3. in fin. f.300

ISAIÆ.

Cap.1.v.17. *Quærite iudicium.* Rub.15.Adn.1. num.15. f.286

Cap.5. v.25. *Ideo iratus eſt furor Domini*, &c. Rubric.14. Adn.1.n.32. f.211

Cap.6. v.8. *Quem mittam, & quis ibit nobis?* &c. Rub.1. Adn.3. §.5. n.5. f.34

Cap.9 v.6. *Cuius imperium ſuper humerum eius.* Rub.15. Adn. final. n.15. f.309

C.11.v.1. *Et egredietur virga de radice Ieſſe, & flos de radice eius aſcēdet.*Rub.6.Adn.vn.n.10.f.66

Cap.16 v.1.*Emitte Agnum Domine Dominatorē terræ de Petra deſerti.*Rub.14.Adn.8.n.26 f.276

Cap 25. *Super hoc laudabit te populus fortis.*&c.

C.32.v.2. *Sicut qui abſcōditur à vēto, & celat ſe à tempeſtate.*Rub.13.Adnot.vnic.n.6.in fine.f.198

Cap.33.

Digitized by Google

Cap.33. v.15. *Qui excutit manus ſuas ab omni munere*, &c. Rubr.9. Adnot.5. n.9. f.103. & Rub.11. Adnot.2. n.6. f.183

Cap.47. v.2. *Tolle molam, & mole farinam.* Rub.15. Adnot. fin. n.15. f.309

IEREMIÆ.

Cap.10.v.24.*Corripe me Domine*, &c. Rub.14. Adnot.1. n.28. f.109

Cap.17. v.16. *Et diem hominis non deſideraui.* Rub.2.Adnot.vnic.num.6. in fine. f.48

Cap.31. v.30.*Omnis homo, qui comederit vuam acerbam, obſtupeſcent dentes eius.* Rubr.7. Adn.1. num.12. f.70

Cap.48. v.10. *Maledictus qui prohibet gladium ſuum à ſanguine.* Rub.11.Adn.1.n.20. f.171

EZECHIELIS.

Cap.1. v.22. *Et ſimilitudo ſuper capita animalium firmamenti, quaſi aſpectus cryſtalli horribilis.* Rubric.2.Adnot.vnic.num.4. f.46

Ibi, v.8. *Et manus hominis ſub pennis eorum.* Rubric.15. Adnot. final. num.4. f.300

Cap.11. v.5. *Non aſcendiſtis ex aduerſo, nec oppoſuiſtis murum pro domo Iſrael, &c.* Rub.13. Adnot.vnic. num.3. f.196

Cap.34. v.4. *Cum auſteritate imperabitis eis,& cum potentia, &c.* Rub.13. Adn.vnic.n.2. f.195

OSEE.

Cap.2. v.14. *Ecce ego lactabo eam, & ducam eam in ſolitudinem* Rub.15.Adn.final. n.8. f.304

Cap.4. v.2. *Sanguis ſanguinem tetigit.* eadem. Rubric. Adnot. & num.

Cap 8. v.4. *Ipſi regnauerunt, & non ex me: Principes extiterunt, & non cognoui.* Rubric.1. Adnot.3. num.3. f.9

Cap.11. v.4. *Ero eis quaſi exaltans iugem ſuper maxillas eorum.* Rub.14.Adnot.11.n 16. f.206

SOPHONIÆ.

Cap.1.v.15. & 16 *Dies iræ dies illa, &c. Super ciuitates munitas, & ſuper angulos excelſos, &c.* Rub.14.Adnot.4.n.final. in fine. f.243

MALACHIÆ.

Cap.1. v.3. *Eſau autem odio habui.* Rubic.11. Adnot.1. n.29. f.178

EX NOVO TESTAMENTO

D. MATTHÆI.

CAp.3. v.12. *Sine modo: ſic enim decet nos implere omnem iuſtitiam.* Rub.4. Adnot. vnic. num 3. ad finem. f.58

Cap.6. v.1. *Attendite ne Iuſtitiam veſtram faciatis coram hominibus.* Rub.2. Adn. vnic. num.7. ante finem. f.50

Ibidem v.17.*Tu autem cum ieiunas,&c.*Rub.12. Adnot.4 num.32. f.233

Cap.10. v.16. *Eſtote prudentes ſicut ſerpentes, & ſimplices ſicut columbæ.* Rubric.14. Adnotat.4. num.28. f.231

Cap.12. v.48. *Quæ eſt mater mea, & qui ſunt fratres mei?* Rub.14. Adnot.8. num.26. f.276

C.18. v.4. *Quicunque ergo humiliauerit ſe ſicut paruulus iſte hic eſt maior in Regno cœlorum.*Rub.4. Adnot.vnic. num.3. in fine. f.58

Ibidem v.6. *Qui autem ſcandalizauerit vnum de puſillis, &c.* Rub.2. Adn.vnic. num.11. f.51

Ibidem v.7. *Væ homini illi per quem ſcandalum venit.* Rub.7.Adnot.2. num.3. f.74

Cap.20. v.23. *Sedere autem ad dexteram meam vel ſiniſtram, non eſt meum dare vobis.* Rubric.1. Adnot.3. num.9. f.2

Cap.22. v.13.*Ligatis manibus, & pedibus eius, mittite eum in tenebras exteriores.* Rub.14. Adn.4. num.40. ad finem. f.236

Cap.23.v.14. *Væ vobis Scribæ & Phariſæi hypocritæ. quia comeditis domos viduarum, orationes longas orantes, &c.* Rub.14 Adnot.4. n.40. ibid.

Cap.27. v.50. *Ieſus autem iterum clamans voce magna, &c.* Rubric.14. Adnot.1. n.19. f.207

Cap.28. v.3. *Erat autem aſpectus eius ſicut fulgur, & veſtimenta eius ſicut nix.* Rubric.3. Adn. vnic. num.3. f.54

MARCI.

Cap.3. v.5. *Et circumſpiciens eos cum ira, &c.* Rubric.14. Adnot.1. num.28. f.109

Cap.4. v.36. *Et admittens turbam*, &c.Rub.2. Adnot. vnic. n.7. ante medium. f.49

Cap.5.v.6 *Beati qui eſuriunt & ſitiunt Iuſtitiam.* Rub.15.Adnot.1.num.47. f.293

Ibi, v.9. *Quod tibi nomen eſt?* Rub.14.Adn.3. num.15. f.219

Ibid.v.40 *Ipſe vero eiectis omnibus,&c.*Rub.15. Adnot.fin. num.8. f.304

Cap.11.v.14. *Iam non amplius in æternum ex te quiſquam fructum manducet.* Rubric.14. Adnot.1. num.17. f.206

LVCÆ.

Cap.8. v.35. *Venerunt ad Ieſum, & inuenerunt hominem ſedentem, &c.* & v.38. *Et rogabat eum vir à quo dæmonia exierant, &c.* Rubric.15. Adn. fin. num.4. ad finem. f.300

Cap.9. v.60. *Sine vt mortui ſepeliant mortuos ſuos.* Rub.10. Adnot.vnic. n 9. f.164

Cap.11. v.34. *Si oculus tuus fuerit ſimplex, totum corpus tuum lucidum erit.* Rubr.15. Adnot.1. num 46. f.292

Cap.19. v.20. *Domine ecce omnia tua, quam habui repoſitam in ſudario.*Rub 1.Adn.3.n.20. f.29

Ibid. v.22. *De ore tuo te iudico.*Rub.14.Adn.4. num.12. f.224

Cap.22. v.36. *Sed nunc qui habet ſacculum, tollat ſimiliter & peram: & qui non habet vendat tunicam, & amat gladium.* Rubric.8. Adnot. vnic. num.2. ante med. f.82

Cap.24. v.28.. *Et ipſe ſe finxit longius ire.* Rub.14. Adnot.4. n.3. f.122

IOANNIS.

Cap.5. v.30. *Non poſſum ego à me facere quidquam, ſicut audio, iudico.* Rub.14. Adnot.8. num. fin. ad finem. f.190

Cap 6. v.15. *Cum cognouiſſet quia venturi eſſent vt raperent eum, & facerent eum Regem, &c.* Rub.1. Adnot.3. num.7. f.11

Cap.7. v.8. *Vos aſcendite ad diem feſtum iſtum, ego autem non aſcendo ad diem feſtum iſtum, &c.* Rub.14. Adn 4. n.35 & 36. f.235

Cap.8.v.7. *Qui ſine peccato eſt veſtrum, primus in illam lapidem mittat.* Rubric.7. Adnotat.3. num.1.& 2. f.76

Cap.11. v.43. *Voce magna clamauit: Lazare veni foras. Et ſtatim prodiit qui fuerat mortuus.* Rub.14 Adnot 1.num.17. f.206

Cap.13. v.3 *Sciens quia omnia dedit ei Pater in manus*, &c.Rub 4. Adnot.vnic. n.3. f.58

Cap.18. v.38. *Quid eſt veritas?* Rubric.14. Adnot.2. n.8. f.214

EX ACTIBVS APOSTOLORVM.

Cap.5. v.3. & ſeqq. *Cur tentauit ſatanas cor tuum mentiri te Spiritui ſancto*, &c. *Audiens autem,*

Digitized by Google

autem Ananias hæc verba, cecidit, & expirauit. Rub.14. Adnot.4. n.40. *f.*236

PAVLI AD ROMANOS.

Cap.2. in princip. *Inexcuſabilis es homo omnis qui iudicas. In quo enim iudicas alterum, teipſum condemnas.* Rub.7. Adnot.4. n.3. poſt medium. *folio* 80

Cap.13. v.4. *Dei enim miniſter eſt tibi in bonum. Si autem malum feceris, time*, &c. Rubr.11. Adnot.1. n.22. aliquantulum longè poſt principium. *f.*172

Cap.14. in fine: *Omne autem quod non eſt ex fide, peccatum eſt.* Rub.14. Adnot.6. n.1. *f.*262

AD CORINTHIOS I.

Cap.6. v.4. *Sæcularia igitur ſi habueritis, contemptibiles qui ſunt in Eccleſia, illos conſtituite ad iudicandum.* Rubric.15. Adnot. fin. num 5. in fin. *f.*301

Ibidem v.17. *Diuitibus huius ſæculi præcipe non ſuperbè ſapere.* Rub.13. Adnot.vnic. n.3. *f.*196

Cap.13. v.13. *Cum venerit quod perfectum eſt, euacuabitur quod ex parte eſt*, in epiſtola ad Lectorem.

AD CORINTHIOS II.

Cap.11. v.13. *Libenter ſuffertis inſipientes, cum ſitis ipſi ſapientes.* Rub.14. Adn.1. n.17 in fin *f.*206

Cap.12. v.16. *Ego vos non grauaui; ſed cum eſſem aſtutus, dolo vos cepi.* Rubric.14. Adnot.4. num.41. *f.*237

AD GALATAS.

Cap.12. v.14. *Quomodo gentes cogis iudaizare?* Rub.7. Adnot.2. n.2. ante finem. *f.*72

AD THIMOTHEVM I.

Cap.3. v.1. *Si quis Epiſcopatum deſiderat, bonum opus deſiderat.* Rub.1. Adnot.3. §.5. n 5. 6. & 7. *f.*34

AD HEBRÆOS.

Cap.1. v.8 *Virga æquitatis virga regni tui* Rubric.14. Adnot.1. n.9. *f.*103

Cap.1. v.20. *Ira viri iuſtitiam Dei non operatur.* Rubric.14. Adnot.1. n.28. *f.*109

Cap.9. v.4. *In qua vrna aurea habens manna, & virga Aaron*, &c. Rub.8. Adnot. vnic. n.3. circa finem. *f.*82

APOCALYPSIS.

Cap.1. v.13. *Et conuerſus vidi ſeptem candelabra*, & Rub.14. Adnot.8. n.13. & 26. *f.*273. 276

Cap 2. v.17. *Vincenti dabo manna abſconditum, & dabo illi calculum candidum*, &c. Rubric 15. Adnot. fin. n.7. *f.*303

Cap.3. v 5 *Vtinam frigidus eſſes, aut calidus;* & Rub.15. Adnot.1. n.23. *f.*287

Cap 3. v.8. *Collyrio inunge oculos tuos vt videas.* Rub.15. Adnot.1. n.53. *f.*295

Cap.19. v.11. *Et vidi cœlum apertum: & ecce equus albus*, &c. Rub.14. Adnot.4. n.24. *f.*228

IVRA CANONICA, CIVILIA, ET REGIA,

Quæ hoc opere præcipuè explicantur.

EX IVRE CANONICO.

EX DECRETO.

CAp. *Prohibetur* 2. q.1. Rub.7. Adn.4. n.4. & 8. in fine. *folio* 80

*Cap. ſi quis obiiceret, in fine, c. fin. 1. quæſt.*3. Rub 9. Adnot.10. n.8. *f.*120

*Cap. Inolita, quæſt.*1. Rubric 9. Adnot.12. § 5. num.18. *f.*159

Cap. Clericos 50. *diſt. cap. Miror.* 17. *quæſt.*4. *cap. veniam* 35. *quæſt.*9. Rubr.11. Adnot.2. n.14. & ſeqq. vſque ad numer.20. *f.*185

Cap. conſuetudinis 4. *diſt.*11. Rubr.9. Adnot.6. num.8. *f.*109

EX DECRETALIBVS.

Cap. Omnipotens de accuſationib. Rub.7. Adn.3. num.14. *f.*78

Cap. quæſitum, de tempor. ordination. Rubric.9. Adnot.12. §.3. n.21. *f.*147

Cap.3. de offic. Legat. Rub.11. Adnot.2 n.14 & ſeqq. *f.*185. & Rub.14. Adnot.8. n.19. *f.*274

Cap. requiſit. 15. *de teſtament.* Rub.9. Adnot.3. num.10. *f.*94

Cap. fin. de tranſactionib. Rubric.14. Adnot.1. num.12. *f.*104

Cap.3. de regulis iur. lib.5. Rubr.14. Adnot.2. num.2. ad finem. *f.*212

Cap. Afferte, de præſumptionib. Rub.14. Adn.4. num.30. *f.*232

C. de cætero, de homicid. Rub.14. Adn.5. n.9. *f.*147

Cap. cum dilectus, de his quæ vi met. ve cauſa fiunt. d. Rubric.14. Adnot.4. n.43. *f.*238. & 46. & Adnot.5. n.71.

C. per tuas de ſimon. Rub.14. Adn.6. n.17. *f.*264

Cap. Inquiſitioni de ſentent. excommun. ibid.

Cap. venerabilem, §. quod autem, de electíon. d. Rub.14. Adnot.8 n.18. *f.*274

Cap. conſuluit, de offic. & poteſt. iudic. delegat. ibid. n.20. *f.*275

EX SEXTO DECRETALIVM.

C.2. de iudic. Rub.1. Adn.2. n 17. remiſſiuè. *f.*7

Cap.4. de cenſib. Rub.9 Adnot.6 n 12. *f.*110

Cap. ſtatutum 12. §. *Inſuper de reſcript.* ibid. Adnot.10. n.14. *f.*121

Cap.2. de teſtam. Rub.4. Adnot.11. n 28. *f.*125

Cap.1. & 2. de accuſationib. Rub.14. Adnot.5. n.39. *f.*236. & Adnot.5. n.35. & ſeqq. & n.64. *f.*252. & ſeqq.

C li et Hels, de ſimon. Rub.11. Adn.2. n.21 *f.*187

Cap. Paſtoralis, de iure patronat. Rubric. 14. Adnot 5 n.59. *f.*257

Cap. fin. in fin. de conſuetud. Rubric.9. Adnot.6. num.8 *f.*109

EX EXTRAVAGANTIBVS.

Extrauag. Ambitioſè, de rebus Eccleſ. non alienand. Rub.9. Adnot.12. §.3. n.31. *f.*148

EX MOTIBVS PROPRIIS.

Motus proprius Pij Quarti in diffidationes facientes. Rub.9. Adnot.12. §.4. n.18. *f.*155

EX

EX CONCILIO TRIDENTINO.

Seſſione 24. de reformat. matrim.cap.4. Rub.9. Adnot.3. n.15. *f.*93

EX IVRE CIVILI.

EX DIGESTO VETERI.

LEx *Obſeruandum* 19. *de offic. Præſid.* Rubr.9. Adnot.4. num.5. & Rubric.14. Adnot.4. num.29. *f.*231

Lex Principalibus 33. *ſi art. pet.* Rub.9. Adn.9. n.13. & ſeq. *f.*118

Lex 1. §. *Hoc autem indicium, de calomniator,* eadem Rub.9. Adnot.10. n.9. & 10. *f.*120

Lex cum quaſi 30. §. *cum plures*, verſic. *hi autem, de fideicommiſſ. libert.* Rubric.9. Adnot.11. num.27. *f.*124

Lex 1. §. *dolum*, & §. *Non fuit autem, de dolo malo.* Rub.14. Adnot.4. n.25. *f.*230

Lex qui occidit 30. §. *vlt. ad legem Aquil.* d. Rub.14. Adnot.5. n.8. *f.*247

EX DIGESTO NOVO.

Lex 1. *ad leg. Iul. repetund.* Rub.9. Adnot.3. à n.1. cum ſeqq. *f.*91

Lex proſpexit, qui & à quibus. Rub.14. Adnot.1. num.12. *f.*204

Lex lex Iulia 7. §.1. *ad legem Iuliam repetundar.* Rub.9. Adnot.4. n.6. & 21. *f.*99. & 100

Lex 1. & 2. *de concuſſionib.* d.Rub.9. Adnot.11. num.23. *f.*119

Lex Reus delatus, de munerib. & honorib. Rub.7. Adnot.3. n.14. *f.*78

Lex quod quis 203. *de regul. iuris.* Rubric.14. Adnot.5. n.17. *f.*148

EX INFORTIATO.

Lex ex imperfecto 23. *delegat.* 3. Rub.1. Adnot.3. §.3. n.16. *f.*28

EX CODICE.

Lex digna vox 4. *de legib.* Rubric.1. Adnot.3. §.3. n.16. *f.*28.

Lex ex imperfecto 3. *de teſtament.* eadem Rubrica, Adnot. & num.

Lex vnic. ne quis in ſua cauſa iudicet vel ius ſibi dicat. Rub.9. Adnot.8. n.6. *f.*116

Lex 2. *quæ ſit longa conſuetudo.* d. Rub.9. Adn.6. n.8. & ſeqq. *f.*109

Lex final. ad legem Iuliam repetundar. d.Rub.9. Adnot.10. n.9. & 10. *f.*120. & Rub.1. Adnot.3. §. 4. n.7. *f.*31

Lex final. de crimin. ſacrileg. d.Rub.1. Adnot 3. §.4. n 9. *f.*31

Lex non dubium 5. *de legib.* Rub.9. Adnot.12. §.2. n.16. & ſeqq. *f.*135

Lex Raptores 41. *de Epiſcop. & Cleric.* eadem Rub.9. Adnot.12. n 40. *f.*141

Lex placuit 8. *de iudic.* Rub.14. Adnot.1. n.9 cum tribus ſeqq. *f.* 203. & ſeqq.

EX INSTITVTIONIBVS.

§. *fin. inſtitut. quibus modis teſtam. infirm.* Rub.1. Adnot.3. §.3. n.16. *f.*28

EX AVTHENTICIS.

Authent. Nouo iure, Cod. de pœna iudic. qui malè iudic. Rub.9. Adnot.2. n.3. *f.*87

Authent. vt litig. iurent. §. *ſi quis autem ex litigatoribus, coll.*9. ibid.

Authent. Iuſiurandum quod præſtat ab iis, §. *Iure quoque*, verſ. & *æquus, coll.*2. Rub.14. Adnot.1. *f.*293. & Adnot.3. n.5. *f.*217.

Authent. Hodie, C. de iudic. d.Rub.14. Adnot.3. num.5. ibid.

Authent. vt iudices ſine quoquo ſuffrag. §. *ſcriptum exemplar. coll.*2. Rubric.9. Adnot.5. n.3. 12. & ſeqq. *f.*102. 104. & ſeqq.

EX IVRE REGIO.

Lex 2. verſ. *otro ſi decimos que la coſtumbre. tit.*3. *part.*1. Rub.9. Adnot 6. n.8. *f.*109

Lex 3. verſ. *la quarta, eadem part. & tit. eod.* ibid.

Lex 4. *tit.*4. *part.*3. *verſ. otro ſi*, Rub.7. Adn.3. num.14. *f.*78

Lex 6. *eodem tit. & parte eadem.* Rub.9. Adn.4. num.3. & ſeq. *f.* 98

Lex 2. *tit.* 16. *part.*7. Rubric.14. Adnot. 4. num.25. *f.*230

Lex 7. *tit.*4. *part.* 5. Rubr.9. Adnot.12. §.3. num.38. *f.*150

EX LEGIBVS TAVRI.

Lex 54. Rub.9. Adnot.11. n.27. *f.*124

Lex 45. d. Rub.9. Adnot.12 §.3. n.38. *f.*150

EX NOVA REGIA COLLECTIONE.

Lex 6. *tit.*2. *lib.*7. Rub.1. Adnot.3. §.4. n.10. *f.* 32

Lex 56. *tit.*5. *lib.*2. Rub.9. Adnot.8. num.3. & ſeqq. *f.*114. Adnot.10. n.6. & 13. *f.*120. & 121. & Adnot.12. n.14. 127. & §.2. n.23. ad fin. *f.*137

Lex 5. *tit.*9. *lib.*3. d. Rub.9. Adnot.8. num.3. & ſeqq. *f.*114

Lex 1. *tit.*6 *lib.*3. ead. Rub. Adnot. & n.

Lex 6. *tit.*8 *lib.*5. Rub 9. Adnot.12. §.2. n.7. 37. & 48. *f.* 133. 140. & 142

Lex 1. *tit.*3. *lib.*5. ibi, n.47. *f.*142

Lex 5. *tit.*18. *lib.*6. d. Rub.9. Adnot.12. § 2. num.47. ibid.

Lex 5. *tit.*11. *lib.*5. ibid. §.3. n.32. *f.*149

Lex 21. *tit.*3. *lib.*1. ibid.

Lex 1. *tit.*21. *lib.*8. d. Rubr.9. Adnot.12. §.3. num.33. *f.*149

Lex 25. *tit.*3. *lib.*1. ibid.

Lex 5. *tit.*4. *lib.*2. Rub.14. Adnot.3. num.9. & ſeq. *f.*218

Lex 24. *tit.*5. *lib.*2. d. Rubric.14. Adnot.8. num.31. *f.*279

Lex 3. *tit.*1. *lib.*2. Rubric.9. Adnot.6. num.8. *folio* 109

EX ORDINATIONIBVS Regiæ Cancellariæ Noui Granatenſis Regni.

Ordinatio 19. Rubric.9. Adnot.8. num.4. verſ. *Omnia ſupra dicta.* *f.*115

Digitized by Google

IVDEX PERFECTVS.

THEMATIS ARGVMENTIVE' INtercalaris ſeries à qua dicenda profluunt.

DVPLICI Iuſtitiæ deſcriptione (vt eleganti, non vulgari, quâ pulchrè omnibus ſuis partibus conſtans ipſa depingitur, Magiſtratûs officium demonſtratur, & Perfectus Iudex conſtituitur) vſam antiquitatem fuiſſe, apud Aulum Gellium, & Diodorum Siculum notatum reperio. Ad cuius nos typum, ex vtriuſque verbis, Iudicem, tractatumquè componimus.

Gellij *noctium Atticarum lib.* 14. *c.* 4. ſic ſe enarratio habet: *Condignè me hercle, & condecore Chriſippus in librum qui inſcribitur, de Honeſto, & Voluptate*, (ita enim Græca ibi poſita verba interpretantur) *primo os, & oculos Iuſtitiæ, vultumquè eius, ſeueris, atquè venerandis verborum coloribus depinxit. Facit quippè imaginem Iuſtitiæ, fieriquè ſolitam eſſe dicit à Pictoribus, Rethoribuſquè antiquioribus ad hunc fermè modum:* Forma atque filo Virginali, Aſpectu Vehementi, & formidabili, Luminibus oculorum acribus, neque humilis, neque atrocis, ſed reuerendæ cuiuſdam triſtitiæ dignitate.

Addit continuò Gellius: *Ex imaginis iſtius ſignificatione intelligi voluit, Iudicem, qui Iuſtitiæ Antiſtes eſt, oportere eſſe* Grauem, Sanctum, Inadunabilem, contraquè improbos, nocenteſquè Immiſericordem, atque Inexorabilem, Erectumquè, & arduum, ac Potentem vi, & Maieſtate, Æquitatis, Veritatiſquè Terrificum.

Diodorus Siculus *Rerum antiquarum lib.* 2. (poſtquam Simandi Ægyptiorum Regis mirandam potentiam Ciuitatis, ac Sepulchri ſumptibus, & ſtructurâ incredibilem penè formam enarrauit: cum ad ſitum, ædeſquè vbi ius reddebatur deuenit) hæc adiicit: *In ea ſtatuæ ligneæ poſitæ haud paruo numero repræſentantes tum eos, qui de re dubia diſceptarent; tum reſpicientes eos, qui in iudiciis ſententias ferrent. Hi ab vna muri parte ſculpti triginta numero erant, & in medio iudicandi Princeps*, Cuius à collo ſuſpenſa Veritas penderet, & oculis eſſet ſubclauſis, Librorum cumulo circumſtante.

Declarationem ſic ipſe nectit: *Hæ imagines præſeferebant, Iudices integros eſſe debere, Prætorem ſolam inſpicere Veritatem.*

Deſideratas Iudicum qualitates, & mores, propoſitæ Iuſtitiæ indicant Imagines, multa tamen earum velamine latent, multa declaratione egent; deciſione multa, ex deſcriptis reſultantia verbis, quæ diſcuſſionem exigunt, & materiæ inſtitutoquè huic terminata, afferent implementum. Quod vt aptè fiat, ſingula quæque relatorum verba explicemus oportet: effigierum auferamus velamen: obſtruſas vſque adhuc fores, pro viribus, reſerare, aperire conemur. Lucem præſtet Lux vera, omnem hominem illuminantem venientem in hunc mundum. Ad cuius laudem, honoremquè omnia cedant.

FORMA VIRGINALI.

RVBRICA I.

IVSTITIA QVARE SVB Virginis formâ pingatur?

SVMMARIVM.

1 *Iudex omni ex parte Perfectus, omnium virtutum, & animi dotium ſplendore ornatus, mente, & corpore integer, quoad humana fert natura, eſſe debet*, & n. ſeqq.

2 *Virgo non corpore tantum, ſed mente pariter eſſe debet. Perit enim & mente Virginitas.*

3 *Omnes videtur Virginitatem continere virtutes, omneſvè per eam ſignificari, & ſine illa multum cætera valoris perdunt.*

4 *Iuſtitia virgo eſt. Quidque eius virginis forma denotet.*

5 *Iuſtitia eſt virtutum præclariſſima, cæterarum mater, & nutrix, & ipſa eſt omnis virtus, ſeu omnes virtutes complectitur. Omnes etiam Iudex continere virtutes debet, qui Iuſtitia animata eſt.*

6 *Qui aliis præſunt, irreprehenſibiles eſſe debent, & cæteros multos longè antecellere, Solis ſeu lucentium gemmarum ad inſtar; tantumquè actio Præſulis à populi actione diſtare, quantum grex à Paſtore diſtat.*

7 *Iuſtitiæ diffinitio, Iudiciſquè deſcriptio, demonſtratiovè.*

8 *Iudex* Vir Bonus *in iure nominatur. Et quare* num. 15. *& ſolus vir bonus honore afficiendus eſt*, num. 17.

9 Bonum *vndique perfectum eſt.*

10 Bonum, *ideſt perfectum vndique, humana fragilitas reperire non ſinit, quia nemo ſine crimine viuit.* & num. ſeqq.

11 Boni *ſeu* Perfecti *appellatio ſoli Deo cōpetit.*

12 Bonus *ſeu* Perfectus *quis, ſententia Senecæ?*

13 *Irreprehenſibilem quem exiſtere, penè contra naturam eſt, Diui Hieronymi ſententia.*

14 *Qua ratione Apoſtolus irreprehenſibilem Epiſcopum deſideret?*

15 *Qui Magiſtratus Romanos antiquitùs petebant, cur albis induti veſtibus, candidatiquè prodirent?*

ANNOTATIO PRIMA.

1 Ratio prima cur virginis formâ Iuſtitia pingatur.

VIRGINIS ſub imagine Iuſtitiam,
Iudicemvè depingi, † eo tendere in
aperto eſt, vt ex omni parte Perfe-
ctum, omnium virtutum, & animi
dotium ſplẽdore, cumuloquè ornatum, mente,
& corpore integrum Iudicem eſſe debere mon-
2 ſtretur, ad virginalis integritatis ſimilitudinem,
quæ non corporis tantum, † ſed mentis pariter
eſſe debet. Nam (vt *Pſalmo* 29. Auguſtinus in-
quit) *Quid prodeſt integra caro, mente corrupta?*
ſiquidem perit & mente virginitas. Diuo quoque
Hieronymo aſſertore *epiſt. lib. 2. epiſt. 17. ad Eu-
ſtochium.* Qui & inferius ibidẽ, *Sponſa Chriſti*,
ait, *arca eſt Teſtamenti, intrinſecùs, & extrinſe-
cùs de aurata.* Quòd nullam interiorem, aut ex-
teriorem maculam Virginitatem admittere, pa-
riuè oſtendit, menteque, & corpore integram,
Perfectam, & virtutum ſplendore ornatam Vir-
ginem eſſe debere. *Quæ nullo doli ambitu ſince-
rum adulteret affectum.* iuxta Sanctum Ambro-
ſium *de Virginibus lib. 2. col. 1. ad finem.* Et ſic 3
omnes videri Virginitatem † continere virtu-
tes, ſeu omnes per eam ſignificari, & ſine illa
multum cæteras perdere valoris, ita Antonius
Boniſinius *de Pudicitia lib. 3. pag. mihi 394.*
comprobat: *Quæ quidem tantum in ſe ponderis
habet, vt ſola tantum valeat, quantum conglome-
ratæ cæteræ virtutes. Nam ſicut abſque cæteris
operibus hæc ſola nos beat: ita omnia opera ſine vir-
ginitate, continentia, Caſtitate imperfecta ſunt.
Ideo cum legitur in Cantico Canticorum:* Emiſſio-
nes tuæ paradiſus malogranatorum cum fructi-
bus pomorum, & reliqua: *ex his omnium virtu-
tum ſignificatur in Virginitate conceptus.* Vt &
Annotatione ſequenti latius conſtabit.

Quæ quidem omnia Iuſtitiæ conueniunt,
confirmaturquè inde ex Proculo, qui *Iuſtitiam* 4
† *Virginem eſſe ſcribit, quoniam dicaſticon genus
eſſe deceat ideſt integrum, purũ, cuius ſit Virgini-
tas Symbolum*, vt Cœlius prodit *lib. 23. c. 16.* Nec
Ariſtoteles diſſentit, dum *Ethicor. lib. 5. c. 1.* pau- 5
lò ante finem ait: *Iuſtitia eſt † virtutum præcla-
riſſima, & ipſa eſt omnis virtus, & non pars virtu-
tis, ſed tota virtus.* Conſentit Cicero *de offic. lib.
3.* ſic de ea fatus: *Hæc virtus vna omnium eſt do-
mina & regina virtutum.* D. Ambroſius *lib. de
Paradiſo, cap. 3. col. 2. ad finem*, ſic: *Quæ quadam
parens cæterarum eſt fœcunda virtutum*, rationi-
bus, & exemplis id peracutè demonſtrans. In-
cognitus *in expoſitione Pſalmi 44. v. 740.* in il-
lud: *Propter veritatem, & manſuetudinem, & Iu-
ſtitiam*, ſic pariter: *Iuſtitia legalis eſt quid gene-
rale, & eſt quodammodo omnis virtus.* rationem
reddens. & *Pſal.* 110. in verba illa: *Confeſſio, &
magnificentia opus eius: & Iuſtitia eius manet in
ſæculũ ſæculi*, ait: *Hìc oſtendit Pſalmiſta Deum
eſſe laudandũ generaliter ratione Iuſtitiæ. Vbi no-
tandum, quod Iuſtitia legalis eſt omnis virtus vt
ait Philoſophus, eo quod ſine Iuſtitia nullum opus
moraliter poteſt eſſe bonum. Hinc eſt, quod habens
Iuſtitiam legalem, omnes habet virtutes, quia talis
ſeruat omnem legem.* Si enim omnis lex eſt dili-
gere Deum, & proximum: *Iuſtitia dilectionem
Dei, & proximi ſeruat.* vt D. Bernardus inquit,
lib. de ordine vitæ, col. 10. ad med. Ex Philoſophis
iidem Lucius Apuleius, *de Philoſophia, pagina
mihi 43.* de ea ſermonem habens: *Hanc ille heros*
(inquit) *Iuſtitiam modo nominat, nunc vniuerſa
virtutis nuncupatione complectitur.* virtutũ ma-
trem, & altricem, vt Ambroſius, Stobœus ap-
pellat *de Iuſtitia, ſermone 9.* & Paulus Lucanus
nobilis antiquus Philoſophus, cuius M. An-
ton. Muret. *oratione 7. pag. mihi 115.* mentionem
facit. E noſtris dixere quoque idem (poſt Pau-
lum Caſtrenſem *in l. Iuſtitia, D. de Iuſtitia, &
iure*) Guillielm. le Rouille *de Iuſtitia, & iniuſti-
tia, lib. 1. c. 1 col. 3. verſ. Tertius lapis*, Quintilian.
Mandoſ. *in proœm. gloſſa Facultatum, verb. Iuſti-
tiam, pag. 28.* Parlador. *rerum quotidianar. lib. 2.
cap. fin. 5. p. §. 12. n. 7. & ſeq.* Hermogen. Thorus *in
comment. ad princip. inſt. de actionibus, n. 57. verſ.
Eſt enim Iuſtitia, quæ omnes virtutes amplecti-
tur: animi affectio, quæ ad legum obſeruationem*
apti

Digitized by Google

apti ſumus, quaquè res iuſtas & facimus, & facere volumus. Aliis Theologis, & Iuriſtis (nullo tamen allato, Cicerone dempto, ex proximè citatis) Marius Giurba *conſil.1.n.17.* rationem ſimiliter præſtans; *quod per omnes virtutes morales aquè diffuſa ſit.* Etenim *Iuſtitia eſt Deum timere, Religionem venerari, honorem ferre parentibus, patriam diligere, cunctis prodeſſe, nocere nulli, fraterna charitatis vinculũ tenere, pericula aliena ſuſcipere, opem ferre miſeris, bonis viciſſitudinem rependere, aquitatem in iudiciis conſeruare.* vt eam D. Bernard. *loco ſuperiori* deſcribit. Imperatorio tandem decreto Iuſtinianus *vnam quidem eſſe omnium perfectiſſimam virtutem, arbitrandum eſt hominibus* (ait) *qua iura omnibus diſtribuit. Hac eſt ex cauſa cognominata Iuſtitia. Etenim vnamquamque* (ſeu vt Gloſſa vertit) *vnaquaque aliarum virtutum, niſi ſubſequantur huius bona, fiet nihil horũ, qua competunt, in auth. vt omnes obed. Iudicib. prouinc. in princ. coll. 5.* vtque pro omni malo; peccatoquè *Iniquitas* ſumitur (iuxta illud Ioannis *epiſt.1.c.3.v.4. Omnis qui facit peccatum, & iniquitatem facit, & peccatum eſt iniquitas.* & quidem grauius, iuxta eundem D. Ioannem *ibi cap.5.v.17. Omnis iniquitas peccatum eſt, & eſt peccatum ad mortem.* & ſaltem *ipſo vſu loquendi, plus iniquitas, quàm peccatum ſonat: & omnis ſe homo liberè peccatorem fatetur: iniquum verò, dicere, nonnunquam erubeſcit.* vt D. Gregorius ait *Moral. lib.11.c.21.* & cum eo Incognitus *Pſal.25.* in illud: *In quorum manibus iniquitates ſunt, n. 376.* latiuſquè oſtendit Ambroſius *in expoſit. Pſalmi* 50. in illud: *Quoniam iniquitatem meam ego cognoſco,* poſt medium) ita pro omni bono capitur Iuſtitia iniquitati oppoſita, in Pſal.44.v.8. *Dilexiſti Iuſtitiam, & odiſti iniquitatem &c. Neque enim poſſumus cognoſcere qua ſit forma Iuſtitia, niſi cognoſcamus qua ſit iniquitatis effigies. Sunt enim ſibi aduerſa, atque contraria,* vt idem Ambroſius inquit, *in prafat. Pſalm.35.*

Quare eos, qui pro iure reddendo, iuſtitiaquè miniſtranda conſtituti ſunt, vndique Perfectos eſſe oportet, vt ſe Iuſtitiæ imagini conformes præſtent. Quo Ariſtoteles 2. *de Anima* appellatio de Iudice facta reſpexiſſe videtur, *Iuſtitiam animatam* illum nominans. Cui aſſentitur. Marcianus *in l. Nam & ipſum, 8. D. de iuſtit. & iure.* textus etiam *in auth. de Conſulib. ad finem verſ. Omnibus autem, col. 4.* Communiſquè vſus in Hiſpania noſtra Iudices appellandi, *Iuſtitia.* Quia ſicut Iuſtitia omnes in ſe virtutes complectitur; ita Iudex animata Iuſtitia, omnes complectatur oportet, Iuſtitia vndique redimitus, Iobi exemplo, *cap.29.verſ.14.* dicentis: *Iuſtitiâ indutus ſum, & veſtiui me ſicut veſtimento.* Omni ſcilicet bono opere, vt D. Gregorius *Moral. lib.19. cap.12.* expendit: *Veſtimento vtique cum veſtimur, ex omni parte circundamur. Ille ergo Iuſtitia ſicut veſtimento veſtitur, qui ſe vndique bono opere protegit, & nullam partem actionis ſua peccato nudam relinquit.* Quod etſi omnibus; Iudicibus, Rectoribuſquè maximè neceſ-
6 ſarium. *Irreprehenſibiles* † *enim conuenit eſſe, quos praeſſe neceſſe eſt corrigendis: nec quidquam illis deeſſe perſona, penès quam eſt Religionis ſumma, & ſubſtantia diſciplina,* vt Ant. Auguſtin. *in Epitham. iuris Pontif. vet lib.4. tit.5. cap.11.* ad-

uertit. *Et tantum debet actionem populi actio tranſcendere Praſulis, quantum diſtare ſolet à grege vita Paſtoris. Oportet namque vt metiri ſe ſollicite ſtudeat, quanta tenenda rectitudinis neceſſitate conſtringitur, ſub cuius aſtimatione populus grex vocatur. Sit ergo neceſſe eſt cogitatione mundus, actione pracipuus, diſcretus in ſilentio, vtilis in verbo, ſingulis compaſſione proximus, pra cunctis contemplatione ſuſpenſus, benignè agentibus per humilitatem ſocius, contra delinquentium vitia per zelum iuſtitia erectus, internorum curam in exteriorum occupatione non minuens, exteriorum prouidentiam in internorum ſollicitudine non relinquens,* vt *Cura Paſtoralis part.2. c.1.* & pingit, & requirit Præſulem D. Gregorius. *Re vera enim, qui ad hoc eliguntur, vt cateris praſint; ſicut praordinantur dignitate, ſic praeminere debent ſanctitate* vt inquit textus *in cap. Hi quoſcumque 44. in ord.1. quaſt.1.* Enim *verò priuati quidem hominis virtutem in eo conſiſtere, vt vitio careat, aut quoquo modo probitatem colat: Principem autem, & Antiſtitem, ac praſertim huiuſmodi Imperium gerentem, improbitatis notam effugere non poſſe, niſi multum antecellat, ac melior in dies exiſtat, paremquè Dignitati ſua, ac Throno virtutem afferat,* vt cum Baſilio Magno D. Gregorius Nazianzenus ſentit *Oratione viceſima in laudem eiuſdem Magni Baſilij?* Maiora populus ſemper à ſummo exigit. Ideoquè *Irreprehenſibilem Epiſcopum requirit Apoſtolus, vt hoc vno ſermone virtutis omnes comprehenderet.* D. Hieronymus notat *epiſt 83. ad Oceanum.* Similiter Chryſoſtomus: *Hoc vno verbo genus omne virtutis expreſſit,* profeſſus eſt *Homil. 10. in 1. ad Timot. ſuper verb. Irreprehenſibilem.* Quia (eodem ibidem Chryſoſtomo aſſertore) *eum qui regendos alios ſuſcipit, tanta decet gloriâ virtutis excellere; vt inſtar Solis cateros veluti ſtellarum igniculos in ſuo fulgore obſcuret.* Vtque *de doctrina Principum* ſcribit Plutarchus: *Sunt Principes tam ſacri, quàm prophani, inſtar lucentium gemmarum.*

Inde merito Cicero † *Officior. lib.1. pag. mihi 9. in fine,* Iuſtitiam eſſe dixit, *in qua virtutis eſt ſplendor maximus, ex quo Viri Boni nominantur.* Adeò, vt neque Heſperus, neque Lucifer ſit ita admirabilis. vt ex Ariſtotele, & aliis tradit Conrad. *in Templo Iudic. lib. 1. cap. 1. §.3. Rubric. de contract. iuris gent. obſeruatione, num. 2.* Deſcripſeratquè prius Iuſtitiæ ſolem, Christum Dominum noſtrum (Supremum viuorum, & mortuorum Iudicem, lucem veram omnem hominem illuminantem venientem in hunc mundum) Sapientia cap.7.v.26. *Candor eſt lucis aterna, & ſpeculum ſine macula, Dei Maieſtatis, & imago bonitatis illius.* Quamuis enim de ſapientia ipſa loquatur: Christo Ieſu (ſapientia Patris ad Corinr.1. cap. 1. v. 24. *in quo ſunt omnes theſauri ſapientia, & ſcientia abſconditi,* ad Coloſ. 2. v. 3. id Apoſtolus tribuit ad Hæbræos 1. v. 3. *Qui cùm ſit ſplendor gloria, & figura ſubſtantia eius* & ad cuius ſimilitudinem illa *Anima bene picta eſt, in qua eſt ſplendor gloria, & paterna Imago ſubſtantia,* D. Ambroſius inquit *in Hexameron lib. 6. cap. 7. ad caput illa Anima. 35. de pœnit. dist. 2.* tranſlatus, vtraque Sapientiæ, Ciceroniſquè confert verba, & (quantum ſubiecta 7

patiuntur) aſſimilia reperies. Hæc: *Candor eſt lucis æternæ.* Illa: *Virtutis eſt Splendor maximus.* Quod de Deo metaphoricè dicitur, ſententia D. Ambroſij relati à D. Thoma *ſuper Ioann.cap.* 1. in verba illa: *& vita erat lux hominum.* Hæc: *Imago Bonitatis illius.* Illa: *Ex quo Viri Boni nominantur.* Tandem hunc Sapientiæ locum Iuſtitiæ ipſi accommodari poſſe, aliaquè huic diſcurſui conuenientia, ſic *ſerm.* 25. *ſuper Cantic.* D. Bernardus protulit: *Candor eſt enim vitæ æternæ Sapientia, vt Sapiens definit: & candidam oportet eſſe Animam in qua ipſa ſedem elegerit. Quod ſi Anima Iuſti ſedes eſt Sapientiæ: haud dubiè dixerim Animam Iuſti eſſe candidam, & fortaſſis Iuſtitia ipſa Candor eſt.* Ergo *Virum Bonum* virtutum candorem ſplendoremquè præſeferentem, Iudicem fore neceſſarium eſt, aut non fore Iudicem.

8 Inde etiam frequens illa in iure pro Iudice, *Viri Boni* nominis vſurpatio facta à *lege Continuus* 137. §. *cum ita. D. de verbor. obligation.* vbi ſic Venuleius: *Et magis eſt, vt totam eam rem ad Iudicem, ideſt, ad Virum Bonum remittamus.* Repetitquè ſimiliter *in l.Vir bonus* 18. *D. iudic. ſolut.* & Vlpianus *in l.Cætera* 4.*paragrapho* 1.*D.famil. erciſc.* Quod neque Regia prætermiſit *lex* 31. *tit. fin. part.* 7. ex præcedentibus, concordibuſquè enuncians: *E aun dixeron que por eſta palabra* Ome Bueno *ſe entiende el iuez ordinario de la tierra.* Bonum autem † (ſecundùm Ariſtotelem *Ethicor. lib.* 1. *cap.* 7. &

9 Dionyſium ſimpliciter citatum à Caſtro *de lege pœnali lib.* 1. *cap. documento* 1. à Soto *de ratione tegendi, & detegendi ſecreti, membr.* 2. *quæſt.* 2. *in* 4. *cap. de Diuin. nominib.*) vndique Perfectum eſt, & talem iura exoptaret Iudicem: Sed quia bonum, perfectum vn-

10 dique, † & cui nihil deeſt (id enim *Perfectum* à D.Thoma appellatur 2.2. *quæſt.* 188. *art.* 8. ſeu *cui nihil poſſit accedere*, Lactantij Ferminiani ſententia *diuinar.inſtit.lib.* 1.*cap.* 3. *quid enim accedere Perfecto poteſt? nihil, aut perfectum non erat cui acceſſit.* vt conuincit Seneca *epiſt.* 66. quod idem eſt; ſeu quod ex omnibus ſuis partibus conſtat, *l.*1.*D.de orig. iuris*, cui nihil addi, aut detrahi poteſt, *l. fin.D.de his quibus vt indign.* Et *quo melius non eſt aliud*, ſecundùm Quintilianum *oratoriar. inſtit.lib.*12.*cap.* 1.) humana fragilitas reperiri non ſinit (*eſt enim nobis dura, & flenda conditio, peccare nos cogit fragilitas innata*, Diuo Petro Chryſologo aſſertore *ſermone* 34. nemoquè ſine crimine viuit, vt comprobauimus latè *de priuileg.miſerabil.perſonar.*3.*p.quæſt.*2.*num.* 10. & proſequitur eleganter Innocentius III. *de contemptu mundi, lib.*2.*c.*41. Sed *ſua cuique ſunt vitia*, vt *Orator.inſtit.lib.*11.*c.*3. Quintilianus ait: adeo vt S.C.Tridentinum *ſeſſ.*6.*can.*23. decidat, Quod ſi quis dixerit, *poſſe in tota vita peccata omnia, etiam venialia vitare, niſi ex ſpeciali Dei priuilegio, quemadmodum de Beata Virgine te-*

11 *net Eccleſia, anathema ſit.* Boniquè appellatio † ſoli Deo competat, Pſalm.118.v.69. *Bonus eſt tu.* Math.19.v.17. *Vnus eſt bonus Deus.* & Lucæ 18. v.19. *Nemo bonus, niſi ſolus Deus.* Perfectiquè pariter appellatio, cum ſolus ſit Perfectus Deus, veluti Clemens Alexandrinus affirmat *Pædagog.lib.*1.*cap.*10. vt tamen quanta requiratur in Iudice Perfectio detur intelligi: *Viri boni* appellatione inſignitur. Qua inſtructus redditur † nulla vi, aut neceſſitate à bono recedere, 12

aut malum facere ſibi licere. *Scis quem dicam* Bonum, Perfectum, Abſolutum? *quem malum facere nulla vis, nulla neceſſitas poteſt*, quærit, reſponditquè Seneca *epiſtola* 34. Sic dum *Irreprehenſibilem* Epiſcopum Apoſtolus deſiderat (Diui Hieronymi ſententia dicta Epi-

ſtola 83. ad Oceanum) *penè † rem contra naturam exigit. Si enim omne peccatum, etiam in verbo otioſo, reprehenſione dignum eſt; quis eſt ille, qui abſque peccato verſetur in hoc mundo?* 13

Cuius meminit, licèt non verbis iiſdem Gratianus *in cap.vnum orarium,§.Nunc autem, verſ. Ac primum, diſt.*25. Similia (ab Hieronymo ipſo forſan deſumpta, in eundemquè Apoſtoli locum) D.Petrus Damian.*epiſtolar.lib.*2. *epiſt.* 1.*ad Sancta Romanæ Eccleſiæ Cardinales*, verba protulit. *Hic*, ait, *tanta vult eſſe perfectionis Epiſcopum, vt penè contra naturam loquatur Apoſtolus. Quis enim in carne conſtitutus tam cautè viuat, tam ſollicitè vndique circumſpiciat, vt reprehendi aliquando nequeat? Cum* (vt *Oratoriar.inſtit. lib.* 10. *cap.* 2. Quintilianus ait) *in his, quos maximos adhuc nouimus, nemo ſit inuentus in quo nihil, aut deſideretur, aut reprehendatur.* Ideò Scriptura ſacra, *quia omnes ſub peccato ſumus, non à te exigit quod vltra naturam eſt, vt peccatum non facias; quia nec vnius diei infans ſine peccato; ſed non vt maneas in peccato quadam ſtatione diuturna.* S. Ambroſius explicat *in Pſalm.* 1. *Dauid. v.* 1. *Beatus vir. & col.*2.*circa med.* In eandem recidens ſententiam Hieronymus idem *lib.*1.*aduerſus Pelagianos, cap.* 8. ait: *Quod dixit* Irreprehenſibilem, *aut nullus, aut rarus. Quis eſt enim qui non quaſi in pulchro corpore aut næuum, aut verrucam habeat?* At verò † *facit hoc Paulus non abſque ratione, qui* 14

huiuſmodi monitis vtitur: quia par erat plurimos eius rei deſiderio allici: idcirco tanta illum diligentia pingit, vt qui ſe ad eam rem præparare vellent; ad quantam virtutis celſitudinem ſibi euadendum eſſe agnoſcerent. vt optimè conſiderat D.Ioannes Chryſoſtomus *d. Homil.* 10. *in* 1.*ad Timot.*

Sic & *Virum Bonum* † leges Iudicem appellant, & vndique Perfectum deſiderant, vt tales (quantum humana fragilitas ſinit) ſe præbeant. *Quod ſi non contingat; altius tamen ibunt, qui ad ſumma nitentur, quàm qui præſumpta deſperatione quo velint, euadendi, protinus circa ima ſubſtiterint.* vt ad perfectionem Oratorem prouocans Quintilianus ait *in proœm.lib.*1. *Orator. inſtit.* ſuadentquè dicta *in Epiſtola ad lectorem.*

Idque oſtendendi, & ſuadendi gratia, apud Romanos illos priſcos eos, qui Magiſtratus petebant, † albis indutos veſtibus, candidatoſquè prodire ſolitos *lib.*3. *triumphantis Romæ* teſtatur Blondinus. Cum hic purus color non alio extraneo quàm albo naturali infectus, quandam animi integritatem, & perfectionem repræſentet, vt & *lib.*4. *Decade* 2. Liuius prodit, & ex vtroque Petrus Gregorius *in prælud.Optimi Iuris conſulte.lib.*2.*cap.*35.*num.*1. Tiber.Decian. *tract. crimin.tom.*2.*lib.*8.*cap.*22.*n.* 1. *Siquidem*

(vt

Digitized by Google

(vt *Orat.23.in laudem Heronis Philoſophi* D. Gregorius Nazianzenus poſt principium ait) *Angelicum eſt, veſtitus candor, & ſplendor, cum corporea forma pinguntur: ad deſignandam, ni fallor, naturalem ipſorum puritatem.* Conueniuntque adducta, *ſupra n.7.*

Ergo, † *ſi verum quærimus ſolus* Vir bonus *afficiendus honore eſt*, vt *lib.4.Ethicor.* Ariſtoteles profitetur. Imò & melior cæteris, vt *infra Rubric.7. Annot.1.n.4.* comprobamus. *Nec debet hominum Ducatum ſuſcipere, qui neſcit homines bene viuendo præire*, Diui Gregorij ſententia. *Moral.lib.24.cap.15.*

VIRGINITATIS, CASTITATIS, & Pudicitiæ quatenus Iudex amans cultorquè eſſe debeat?

SVMMARIVM.

1 *Licèt omnium virtutum acerrimus cultor Iudex eſſe debeat, maximè ipſiuſmet Virginitatis, Caſtitatis, & Pudicitiæ, quâ amiſsâ omnis virtus ruit, cuius Caſtitas, & Pudicitia fundamentum eſt.*

2 *Victorius Imperator virtutes multas, & in regendo dexteritatem, qua maximè pollebat, ſic libidine fœdauit, vt nemo ſit auſus eius in litteras virtutes mittere.*

3 *Luxuria ſenſus tardos, graues, & obtuſos reddit: intelligentiam ſtupefacit, ſapientem infatuat: Iuſtitiæ alioqui cultorem à recto diuertit. Dauidis Salomoniſquè ſucceſſu confirmatur. A negotiis abducit, à ratione reuocat;* & n.4.

5 *Marcus Antonius (belli paciſque arbiter) poſtquam Cleopatram deperire cœpit, omnia alia faſtidio, & contemptui habuit.*

6 *Tiberius (qui nunquam intermiſſa Reipublicæ cura, negotia pro ſolatiis habebat) poſtquam ſe luxuriæ, & turpitudini dedit, omnino eam, penituſquè abiecit.*

7 *Appij Claudij, Populi Romani Magiſtratus, quæ mala turpitudo, & impudicitia attulerit?*

8 *Flaminius Prætor Maieſtatis accuſatus, quod inter cœnam rogatus a meretrice (quæ aiebat ſe nunquam hominem decollari vidiſſe) vnum ex damnatis occiderit.*

9 *Herodis laſciuia, cumquè Herodiade fratris ſui vxore turpis conſuetudo ſanctiſſimum Ioannem decollauit.*

10 *Iob (Rector & ipſe) quale, vt Pudicitiã conſeruaret, cũ oculis ſuis mẽtequè fœdus pepigerit.*

11 *Paulus apud Felicem Iudææ Proconſulem verba facturus, nil ſic ipſi, vt officij admoneret, ingerendum putauit, quàm Caſtitatem, Iuſtitiam, & futuri iudicij recordationem. Timotheum præcipuè monuit, vt eſſet exẽplum Fidelium in caſtitate. Imperator Leo caſtos Epiſcopos eligendos, vt omnia propria vitæ integritate purificent.*

Quam pœnam Prælati Eccleſiaſtici ex ſimplici quoque fornicatione incurrant? ibi.

12 *Præcipuum Regum, & Illuſtrium munus, debitumquè eſt, Caſtitatem ſeruare: & hæc prima Imperatoris, & Regentis cura, vt non modo ſe, ſed alios etiam caſtos, & pudicos exhibeat.* & num.14.

13 *Apud Athenienſes creati præcipui Iudices, qui de Pudicitia cognoſcerent.*

14 *Per Magiſtratuum Pudicitiam, curamquè vt cæteri ſubiecti eam ſeruent, maxima à Deo bona donantur.*

15 *Malorũ congeries imminet his, qui non ſe, nec ſibi ſubditos in officio continent, inſeruientes Luxuriæ, & alios inſeruire patientes;* & n.16.

17 *Magiſtratus, qui caſum effingunt, vel fraudem moliuntur vt ad fœminæ domum pro iureiurando recipiendo vadant, excommunicationem ipſo facto incurrunt.*

18 *Ciuilia iura vſque ad Authenticorum tempora, concubinatum, etiam in Iudice vxorato, non puniebant: Concubinamque ex ea Prouincia, in qua quis Magiſtratum gerit, habere permittunt. Et quare cum Matrimoniũ is cõtrahere in ea prohibeatur? remiſſiuè.*

19 *Humanum amare, & ignoſcere: & aliqualem veniam humanæ fragilitas, iuraquè, & praxis, fori etiam Eccleſiaſtici, quoad temporalem pœnam, huic infirmitati condonant, nonnihilque remitti patiuntur.* & n.ſeq.

Romani Præſidibus in Prouincia euntibus, inter ſtipẽdia alia, Cõcubinas deſignabant. ibi.

Catholica Religio ſimplicem etiam fornicationem damnat, & deteſtatur. ibid.

20 *Contra Iudices in delictis carnis, nõ officij prætextu cõmiſſis, violẽtia, & ſcãdalo ceſſante, nõ ſcrupuloſè proceditur, inquiriturvè; in aliis vtique. Et quid Nicolaus V I. aduerſus Officiales concubinarios ſancierit?* n.21.

22 *Licèt in omnibus libidinoſus amor turpis ſit; nunquam tamen deterior eſt, quàm in honorato, Dignitaſquè delictum aggrauat.*

23 *Creſcente delicto, creſcere debet & pœna.*

24 *Conſilium his, qui voluptatum illecebris detinentur præſtatur.*

ANNOTATIO II.

SVB Virginis formâ Iuſtitiã depingi *præcedenti Annotatione* diximus, vt integrum, Perfectum & omnibus ornatum virtutibus, Iudicem futurũ Effigies demonſtraret. Licèt autẽ omniũ acerrimus cultor Iudex eſſe debeat, maximè ipſiuſmet Virginitatis, Caſtitatis, & Pudicitiæ. *Nã cũ omnes templum ſimus Dei, illato in nos & conſecrato Spiritu Sancto eius templi æditua & Antiſtes Pudicitia eſt*, vt *de cultu fœminarum c.1.* inquit Tert. Sicquè *Prætorẽ decet non ſolũ manus, ſed etiã oculos abſtinẽtes habere*, vt eſt apud Ciceronẽ *de offic.l.1.pag.mihi 50.* ſequè Pudicitiæ alumnum præbere, *quam virorũ pariter, ac fœminarum præcipuum fundamentũ* Valerius Maximus iure optimo appellauit *l.6.c.1.in princ.* Siquidem *Pudicitia eſt honor corporũ, ornamentum morum, ſanctitas ſexuum, vinculum pudoris, fons caſtitatis, pax domus, concordiæ caput*, vt his aliiſque cognominibus eam deſcripſit Cyprianus *de bono Pudicitiæ col.3.ex principio.* Quaſi faſtigium, omniumquè conſummationem virtutum, Lactantius dixit *lib.6.diuinar.inſt.c.23.* Omnium virtutum concentum, D.Hieronym. *lib.1. contra Iouinianum*, vt relator eſt Ioan. 1

1 Ratio ſecũda, quare ſub Virginis formâ Iuſtitia pingatur.

Digitized by Google

Velaſq.*ſuper Pſal.*100.*lib.* 1.*annot.*10. *morali.*
*n.*1.*in fin.* adeo Caſtitatem in Principe, Magi-
ſtratuvè deſiderari dicens, vt qui cunctas,
præter Caſtitatem, virtutes habuerit, dignita-
tem non impleuerit, virtutū concentum ſolue-
re, & diſſipare videatur. *Nec opus bonum eſt ali-*
quod ſine Caſtitate, aſſertore D.Gregorio *Homil.*
13.*in Euangelia* aliquantum poſt principium.
Nulla enim bona ſunt cætera, ſi occulti Iudicis
oculis Caſtitatis teſtimonio non approbentur, ex
ipſo *Moralium lib.*21.*c.*3.*ad principium.* Inde
Doctiſſimi viri vox eſt; Pudicitiam eſſe retinen-
dam, quâ amiſsâ omnis virtus ruit, vt ex D.Hie-
ronymo *loco eodem cap.*30. prodit Auguſtinus
Barboſa *de Epiſcopali munere*, tit.2.gloſ.8.n.3.
Et quamlibet alia fuerint bona opera, ſi Luxu-
riæ ſcelus non abluitur, immanitate huius crimi-
nis obruitur, Gregorij quoque teſtimonio *pro-*
*ximo loco cap.*9.*poſt medium.*

2 Prodeat in confirmationem, quod de Victo-
rino Imperatore, † ex Iulio Ateriano, affert
Trebellius Pollio *in libro* cui titulus eſt *Tri-*
ginta Tyranni, ſic verba faciente: *Victorino (qui*
Gallias poſt Iunium Poſthumum rexit) nemini
exiſtimo præferendum. Non in virtute Traianum,
non in gubernando ærario Veſpaſianum, non in
cenſura totius vitæ, ac ſeueritate militari perti-
nacem, vel ſeuerum: ſed omnia hæc Libido, &
Cupiditas mulieraria Voluptatis ſic perdidit, vt
nemo audeat virtutes eius in litteras mittere, quē
conſtat omnium iudicio meruiſſe puniri. A quo
narrationem eandem verbaquè D.Antonius *in*
*Chronic.part.*1.*tit.*7.*c.*8.§.4. ſumpſiſſe videtur.
Quam ſic conſtruit: *Hic in Galliis Imperium*
ſumpſit; fortiſſimus in bello, ac præter libidinem
optimus Imperator, ſed omnino libido, & mulie-
rum voluptas ſic eum perdidit, vt nemo ex anti-
quis Scriptoribus auſus ſit eius vitam in litteras
mittere, quem conſtat, iudicio omnium, per effra-
natam libidinem debuiſſe puniri. Meritoquè ideò
inter maximas Traiani laudes, hanc præcipuam
in eius *Panegyr.* Plinius memorat: *Aduentum*
tuum non pater quiſquam, non maritus expauit.
Affectata aliis Caſtitas, tibi ingenita, & innata.

Quid enim refert, ſapientem, eruditum, imò
3 & Iuſtitiæ amantem Iudicem exiſtere, ſi non
Caſtitatis, & Pudicitiæ cultor ſit, luxuriæquè
vitio laboret? Omnia hæc namquè turpitudo,
† ſeu luxuria perdit. Siquidem *his qui in deli-*
ciis & luxuriâ vitam ducunt, ſenſus ipſi tardi,
graues, obtuſi, & quodammodo conſepulti, ait
Chryſoſtom. Homi. quod nemo læditur, niſi
à ſe ipſo. *Offundit etiam caliginem ſenſibus; ro-*
bur quoque interrumpit, Clem. Alexand. *Pæda-*
*gogi lib.*2.*c.*10. ex Sophiſta Abderitano, aliiſ-
què confirmans, *paruam epilepſiam coitum di-*
cente, morbumquè immedicabile exiſtimante.
Nobiliſſimi medicorum id ipſum docuêre, Ga-
lenus *lib.*14.*de vſu partium, cap.*10. *& lib.*2.*de*
tuenda valetudine. Veneri, mentis ſpamum,
ſenſuum hebetudinē, torporemquè ſignanter
attribuens, Ætius *Tetrab.*1.*ſerm.* 3.*cap.* 8. *&*
*Tetrab.*1.*c.*23.de ea loquens: *Neque ad ſani-*
tatem conducit (ait) neque ad animæ ratiocina-
tiones: ſed congelat quodammodo, ac ſtupefacit
intelligentiam. Adſtipulatur Claudianus *lib.*2.
de laudibus Stiliconis.

Luxuries perdulce malum, quæ dedita ſemper
Corporis arbitriis, hebetat caligine ſenſus.
Sapientem infatuat, † & Iuſtitiæ alioqui cul- 4
torem à recto diuertit. *Salomon quippe* (vt Mo-
ral.*lib.*12.*cap.*12. & ex eo textus *in cap. Salo-*
mon 13.32.*quæſt.*4. Diuus Gregorius inquit)
immoderato vſu, atque mulierum aſſiduitate ad
hoc vſque perductus eſt, vt templum idolis fabri-
caret: & qui prius Deo templum conſtruxerat,
aſſiduitate libidinis, etiam perfidia ſubſtractus,
idolis conſtruere templa non timuit. Salomonis
quoque parens Dauid, (*qui tanta Dei myſte-*
ria prophetico ſpiritu valuit contemplari, vt Di-
uus idem Gregorius ibi) *in ſolario deambulans,*
alienam coniugem concupiuit, & abſtulit, eiuſ-
què virum cum damno ſui exercitûs interemit.
Immane namque hoc vitium mentem eripit,
ratione priuat, in furoremquè trahit, *vt de pri-*
uileg.miſerab.perſonar. 3. *part. quæſt.* 10. ſat
oſtendimus & animum à negotiis conſequen-
ter abducit, ad eaquè reddit ineptum. Elegāter
Diuus Ambroſius *de Caino, & Abele cap.* 5.
hæc omnia complexus: *Sæuus criminum ſtimu-*
lus libido eſt (ait) *quæ nunquam manere quietum*
patitur affectum. Nocte feruet, die anhelat, de
ſomno excitat, à negotiis abducit, à ratione reuo-
cat, aufert conſilium. Et in ſermone de Aſſum-
ptione. *Ignorat amor iudicium, nec aliquid cogi-*
tare poteſt, quàm quod diligit. Prædixerat Ci-
cero in Catone Maiore: *Impedit conſilium vo-*
luptas rationis inimica, ac mentis, vt ita dicam,
perſtringit oculos, nec habet vllum cum virtute
commercium.

Non Dauidis, Salomonisquè in id exemplo 5
contenti, pauca alia è multis referemus. Egre-
gium alioqui belli ducem, paciſquè arbi-
trum, Marcum Antonium † poſt deperditos
Cleopatræ amores, omnia alia faſtidio, & con-
temptui habuiſſe; ſic Plutarchus *in eius vita*
prodit: *Quamquam dimidium Imperij admini-*
ſtrandum haberet, & infinita negotia nullis ta-
men vacare poterat, nec Legatos audire, nec ho-
ſtium conatus animaduertere, nec res ad bellum
neceſſarias præparare, nec ſuis periculis proſpi-
cere, nec amicorum, & ſociorum amicitiam foue-
re. Quid quæris? Nihil animo ipſius obſeruaba-
tur die, nocteque, præter dominam, quæ mentem
eius adeò captiuam detinebat, vt nec per horam
quidem liberam ad munia publica referre poſſet.

Imperator Tiberius † (qui nunquam inter- 6
miſſa reum cura, negotia pro ſolatiis habebat,
vt Cornelius Tacitus ſcriptum reliquit *Annal.*
*lib.*4.) poſtquam ſe luxuriæ, & turpitudini de-
dit, *Reipublicæ quidem curam vſque adeo abiecit,*
vt poſtea non Decurias Equitum vnquam ſup-
pleret, non Tribunos militum, Præfectoſquè, non
Prouinciarum Præſides vllos mutauerit: Hiſpa-
niam, & Syriam per aliquot annos ſine Conſulari-
bus Legatis habuerit: Mæſiam à Dacis, Sarma-
tiſquè, Gallias à Germanis vaſtari neglexerit, ma-
ximo dedecore Imperij, nec minore diſcrimine;
Suetonio Tranquillo *in eius vita* authore c.41.

Quid aliud quàm Appij Claudij † Magiſtra-
tus Populi Romani, impudicitia efficit, vt vir-
ginis propriā filiam occideret, ne ipſius pudici-
tiā à Claudio (qui omne fas atque nefas amo-
re virginis miſcebat) cerneret violatam, eamquè
à ſtupro liberaret, vt & exercitus à Republica
ſecederet, maxima ipſius Appij & cæterorum
collegarum

Digitized by Google

collegarum Decemvirum, Populi conſenſu, clade? vt refert Pomponius *in l.2.§.Et cum placuiſſet,& ſequenti,D.de orig.iuris.*

8 Quid aliud in cauſa fuit cur Flaminius Prætor † inter cœnam à Meretrice (quæ aiebat *ſe nunquam decollari hominem vidiſſe*) rogatus, vnum ex damnatis occideret, ob idquè Maieſtatis accuſaretur? Vt eſt apud Marcum Senecam *controuerſiar.lib.9.controuerſ.* 2. & Ciceronem *in Catone*, qui ſe huius facinoris Iudicem, Flaminiumque à Senatu ob id eieciſſe refert.

9 Quid niſi Herodis laſciuia, † & iniqua cum Herodiade fratris ſui vxore cõſuetudo Sanctiſſimum Ioannem Baptiſtam decollauit? *Herodes enim tenuit Ioannem, & alligauit eum propter Herodiadem vxorem fratris ſui. Dicebat enim illi Ioannes: Non licet tibi habere eam.* ſucceſſum Matthæo referente *cap.* 14.

Longum eſſet recenſere quas ſtrages, quas rerum etiam publicarum euerſiones dictũ hoc malum effrænata libido parturierit, indiesquè parturiat. Quæ vt ſe acerbiſſimo dolori, & planctui offerunt, relationi auferunt. Quare noſcens Iob
10 † quantum & omnibus Principibus, & Rectoribus maximè (vt & ipſe erat, & memorat *cap. 29.à v.7.*) Caſtitatem ſeruare conueniat, mentem, & oculos habere pudicos; pactum quod cum eis inierat, ſic *c.31.v.1.* pandit? *Pepigi fœdus cum oculis meis, vt ne cogitarem quidem de virgine.* Quod quidem quàm pangere, & ſeruare expediat eis, quàm imò neceſſarium ſit oculoſquè & mentem habere pudicam; eleganter hunc in locum Diuus Gregorius monſtrat *Moral. lib.21.cap.2.& 3.*

11 Paulus Apoſtolus (*vt in Actis Apoſtolorum c.24.v.25.* traditur) apud Felicem † Iudeæ Proconſulem verba facturus, nil illi, vt officij admoneret, potius admonendum putauit, quàm Iuſtitiam, Caſtitatem, & iudicij futuri recordationẽ; ita vt *diſputante illo de Iuſtitia, & Caſtitate, & iudicio futuro tremefactus Felix.* Sic & Timotheum *c.24.v.12* admonet ipſe: *Eſto exemplum fidelium in Caſtitate, vt vel ex te vno diſcant quàm purè, & integrè viuendum ſit.* Sic pariter *in l.ſi quemquam, 19.C.de Epiſc.& Cleric.* religioſè Imperator Leo Anthemius *Caſtus & humilis noſtris temporibus eligatur Epiſcopus vt locorum quocumque peruenerit, omnia vitæ propriæ integritate purificet.* Quem ex ſimplici quoque fornicatione depoſitionis pœnam incurrere, multorum opinione oſtendit Farinacius *q.137. num.33.*

12 Præcipuum Regentium † Illuſtriumque munus eſſe Caſtitatis, & pudicitiæ obſeruationem *in l.ſi qua Illuſtris, 5.C.ad ſenat.conſult. Orfician.* his verbis Iuſtinianus Imperator teſtatur: *Illuſtribus quibus Caſtitatis obſeruatio præcipuum debitum eſt &c*, vtquè doceret, munus & ipſe ſuum implere, inferius ſubdit: *& hanc legem ipſi pudicitiæ (quam ſemper colendam cenſemus) merito dedicamus.*

13 Quæ adeo Athenienſibus cordi fuit, † vt in celeberrimo illo toto orbe terrarum Areopago Iudices præcipui deſignarentur, qui *de Pudicitia* cognoſcerent, vt *de Republica lib.4.c.5.n.44. verſic. Cum enim varij*, Petrus Gregorius prodit.

Hanc primam Imperatoris, & Regentis cu-
14 ram † (vt non modo ſe caſtum, & pudicum adhibeat; ſed alios etiam, Eccleſiaſticos præſertim, eſſe conetur; tum ſui amore, tum quia per eam maxima à Deo nobis bona conferuntur:) ſic *in auth.quomodo oport. Epiſc.col.1.in princ.& in §. Nos igitur*, Iuſtinianus idem manifeſtat. *Ideoque nihil ſic erit ſtudioſum Imperatoribus, ſicut Sacerdotum Honeſtas*, ſubiungens: *Nam ſi hoc quidem inculpabile ſit vndique, & apud Deum fiducia plenum: Imperium autem rectè, & competenter exornet traditam ſibi Rempublicam: erit conſonantia quadam bona, omne quidquid vtile eſt humano conferens generi*: Continuò *in dict.§. Nos igitur* concludens: *Nos igitur maximam habemus ſolicitudinem circa Dei dogmata, & circa Sacerdotum honeſtatem: quam illis obtinentibus, credimus quia per eam maxima nobis dona dabuntur à Deo: & ea, quæ ſunt firma, habebimus, & ea, quæ nondum hactenus venerunt, acquiremus.* Similiter *lex 58.tit.5.part.1.*

Quod ſi *contrariorum* † *contraria ſunt conſequentia* 15 (vt *Tuſculanar.quæſt.lib.5.* Cicero ait, & Conſulti dicunt *in l.1.D.de his qui ſunt ſui, vel alieni iuris, in l.fin.D. de legat.* 3. milleque alijs locis cumulatis à Nobis *in Axiomatib.iuris lit.A.num.375.& lit.C.num.222.*) malorum congeries Iudicibus, † Rectoribuſquè his im- 16 minet, qui non ſe, nec ſibi ſubditos in officio continent, pudicitiaquè abiecta, luxuriæ inſeruiunt, & alios inſeruire patiuntur. *Nulla enim bona ſunt cætera, ſi occulti Iudicis oculis Caſtitatis teſtimonio non approbantur*, Diuo Gregorio aſſertore *Moral.lib.21.cap.3.* Maximè ſi officij prætextu † delinquant, quos Bonifacius Octa- 17 uus *in c.1.de iudic.lib.6.* excommunicatione ipſo facto incurrendá, ferit, eo etiam in caſu vbi illum effingunt, vel fraudem moliuntur vt ad fœminæ domum pro iureiurando recipiendo vadant. De cuius agunt intellectu Nauarrus *in Manuali, cap.25.num.125.verſ.Dicunt idipſum.* Gambara *de caſib. reſeruat. cap. 10. numero 8.* Filiuc.& alij, quos *eo cap.2.num.11* refert Barboſa. Quare eis (Quintiliani quoque ſententia Oratoriar.inſtit.lib.2.cap.2.) *Carendum non ſolùm crimine turpitudinis; verum etiam ſuſpicione.*

Bene verum eſt ciuilia Iura † (vſque ſaltem 18 ad Authenticorum tempora, quibus prohiberi cœpit, *auth.de lenonib.coll.3.*) concubinatum, ſimplicemvè fornicationem (*quam terrena ciuitas licitam turpitudinem fecit*, vt verbis hiſce D.Auguſtinus tradit *de Ciuit.Dei, lib.15.cap.17.*) vt neque in cæteris (veluti *de priuileg.pauper. 2.p.quæſt.65.num.95.* diximus) neque in Iudicibus puniuiſſe; imò neque etiam in vxoratis caſtigaſſe, Paulo *in l.fin.C.de concubin.* dicente: *Concubinam ex ea prouincia in qua quis aliquid adminiſtrat, habere poteſt.* Quod ſingulari 487. (incipiente *Ius ciuile prohibet*) notandum aduertit Romanus: cum matrimonium ibi Iudex contrahere prohibeatur, *l. ſi quis officium, 38. D. de ritu nuptiar.* cum ſimilib. Vtrumque ſimul edixit *lex 1. tit. 14. part. 4. verſ.E otroſi dezimos.* Rationem reddit in eius ſingularis additione Nicolaus Pignolatus: excuſationem † Plautus *de Mercatore, actu 2.* 19 *ſcena 2.*

Humanum eſt amare; humanum autem ignoſcere eſt.

In

Digitized by Google

In Prouincias ſibi deſtinatas Præſidibus euntibus, inter ſtipendia alia, Concubinas pariter Romanos deſignaſſe; tradunt Petrus Gregorius *ſyntagm. iuris vniuerſi, 3. p. lib. 47. cap. 32. num. 28.* Tiberius Decianus *tract. crimin. lib. 2. cap. 36. num. 30.* & ſcripſimus quoque Nos *de priuileg. Pauper. 1. p. quaſt. 6. num. 64.* Quid mirum ſi hi, quos Chriſtiana doctrina, perfectioquè non arctabat, Præſidibus laxamenta darent, incitarentquè ad luxuriam, quam non damnabilem cæca Gentilitas exiſtimabat? Quam Religio Catholica, ſimplicem etiam damnat ac deteſtatur, *cap. Nemo blandiatur, 4. cap. Meretrices, 11. 32. quaſt. 2.* & ratione & ſacratum litterarum teſtimoniis comprobat, conuincitquè D. Thomas *contra Gentiles lib. 3. cap. 122.* Sacrum Concilium Trident. *ſeſſ. 24. de reform. matrim. c. 8.* proſequuntur latè Gutierrez *Canonicar. quaſt. lib. 2. cap. 7. num. 15. & 16.* & Farinacius *quaſt. 137. à num. 7. cum ſeqq.* Et ſi humana
20 fragilitas † delicatæ infirmitati (quæ multos domuit leones, quæquè, vt Auguſtinus *de ſingularitate Clericorum* ait: *Cum ſit vilis & miſera, de magnis efficit prædam, quę multos vulneratos deiecit, & fortiſſimi quique interfecti ſunt ab ea*, vt prædixerat Sapiens *Prouerbior. cap. 7. v. 26.*

Si Veterum libros, & Patrum ſcripta reuoluas,
Si doleas ſanctos ſic cecidiſſe viros;
Nec docto Salomone quidem tu doctior eſſe,
Nec Dauid ſancto ſanctior eſſe potes.
Si Loth, Samſonem, ſi Dauid, ſi Salomonem
Fœmina deiecit, quis modò tutus erit?

Vt Diuus Anſelmus diſcurit *in carmine de contemptu mundi*) & iura quoad temporales pœnas, nonnihil remitti patiuntur. Quia *multa ſecundùm veniam relaxantur infirmitati, quamuis ſimpliciſſima nequaquam placeant veritati*, vt Auguſtinus ipſe *lib. contra mendac. cap. 19.* Obtentu maximè difficilium. *Difficilium enim facilis eſt venia*, vt hac in ſpecie, theſiquè eâdem Tertullianus *lib. 2. ad vxorem cap. 1.* Etenim *reuera difficile eſt libidinis incendia extinguere. Impuberes ſtimulat, iuuenes inflammat, ſenes, & decrepitos fatigat: non aſpernatur tuguria, non reueretur palatia*, vt D. Bernardus *de interiori domo cap. 19. ad finem.* Ex quo Farinacius *de delictis carnis, quaſt. 136. num. 1. & d. quaſt. 137. num 37.* inquit. *Ego autem pro ſimplici fornicatione, nec in foro Seculari, nec in foro Eccleſiaſtico exteriori vidi vnquam aliquem Laicum punitum, niſi concurrant qualitates concubinatus, aut ſtupri, aut alias grauior.* Id ſi non officij prætextu delinquat Iudex, non violentia ſcandalumvè interueniat: quibus ceſſantibus neque in ſyndicatu ob id procedendum, aut ſcrupuloſè inquirendum aduertunt Puteus *de ſyndicat. verbo Adulterium, & verbo Officiali, per totum*, præcipuè *num. 8. & 11.* Iulius Clarus *in pract. lib. 5. §. Fornicatio, num. 6.* Auiles *in cap. 47. Prætor. gloſſa Manceba, num. 5.* Bobadilla *in Politic. lib. 5. cap. 3. num. 126.* ſed hæc ex indulgentia; nos Perfectum Iudicem deſideramus.

In caſibus verò proximè exceptis peccans, † ſe quoque indulgentiâ indignum efficit, grauibuſquè pœnis iura delinquentem afficiunt, vt 21
iam vidimus, & proximè citati notant, Bobadilla *num. 124.* Clarus *num. 17. verſ. Item in officiali*, Baiardus *ad ipſum num. 5.* Nicolai Sexti conſtitutionem referens ſancientem, Officiales concubinas tenentes officiorum priuationis pœnam incurrere, ad aliaquè inhabilitatem contrahere, prout relator quoque eſt Farinacius *quaſt. 138. num. 39.* Optima autem id ratione: † 22
quia

Omne animi vitium tanto conſpectius in ſe
Crimen habet, quanto maior qui peccat habetur.

Vt *Satyra* 8. Iuuenalis inquit. *Et quia licèt in omnibus libidinis amor turpis ſit: nunquam tamen deterior eſt, quàm in honorato: quia quanto nobilior, tanto nocibilior. Licet enim in ſerico & lana eadem verſetur libido: dignitas tamen perſonæ habet libidinis aggrauare delictum: cap. Cum quidam, de iure iurand. l. Presbyteri, C. de Epiſc. & Cleric. & l. Si qua Illuſtris, C. ad Orfician.* Verba ſunt Philippi Probi ad Monachum *in cap. 1. de regul. iur. lib. 6. num. 14.* Eſtquè ſententia Diui Thomæ *1. 2. quaſt. 73. art. 10.* Diuiquè Gregorij Nazianz. *Carminibus Iambicis, vbi de comparatione vitarum, Carm. 19.* Mundi, Spiritusquè collocutionem ſic formantis:

Mun. Quid ergo ſummo ſi cadant ex ordine
Quidam? *Spi.* Quid ergo ſi cadant ex altero?
Nam labi vtrique; cōſequi & laudē queunt.
Par cum pari ſit, peior, & multo mihi
Videtur is, qui Principe in vita cadit.
Tam ſum malis infecta! Nam quorū magis
Eſt Palma celebris, dum decus Palmę ferunt.
Harum ruina eſt, dū cadunt, quoque triſtior.

Quæquidem criminis, delictiquè aggrauatio † 23
pœnę aggrauationem requirit, iuxta textum *in cap. fin. §. Quia verò vbi magis exceditur, ibi eſt ſeuerius vindicandum, de exceſſib. Prælator.* & alios de quibus *in Axiomatibus noſtris lit. P. num. 41.*

Cum Cicerone ergo *pro Sextio* conſulimus, 24
† vt *qui voluptatibus ducuntur, & ſe vitiorum illecebris, & cupiditatum lenociniis dediderunt, miſſos faciant honores, nec attingant Rempublicam.* Nam *vbi libido dominatur, innocentia, leue præſidium eſt*, veluti *Orator. inſtit. lib. 9. cap. 4.* Quinctilianus affirmat. *Quis enim ſub diſciplina ſe conſtrictione retineat, quando & ipſi qui ius conſtrictionis accipiunt, ſeſe voluptatibus relaxant?* vt conuincit Gregorius *Moral. lib. 2. cap. 9.*

PERQVISITVS ROGATVSquè futurus debet eſſe Iudex, non ſe ſponte muneri offerre, multoquè minus illud ambire.

SVMMARIVM.

1 *Virgo ſeceſſum amare, & profiteri debet, qui Virginalis pudoris index eſt, & in ſui deſiderium*

Digitized by Google

ſiderium, amoremquè trahit. & num. 12.& 15.

2 *Iudex è ſeceſſu ſuo,& quaſi è latebris ad forum,iudicialequè munus perquiſitus, atquè rogatus extrahendus eſt,ad Dei Optimi Maximi electionum ſimilitudinem. Nemoquè debet ſibi honorem aſſumere, neque ad gubernandam Rempublicam ſponte accurrere.Denegandus locus regiminis deſiderantibus,& fugientibus, offerendus,*& num. 3.

4 *Virtus, meritaquè ad dignitatum cacumen ducunt,etiam nolentes,& inuitos euehunt: ſine his,laborumquè ſuffragio, indignum eſt ad honores peruenire. Eſt enim Virtus gradus ad gloriam,eiuſquè mater.*& num. ſeqq.

5 *Gloria fugientes magis ac magis ſequitur. Primatus fugientē ſe deſiderat;deſiderantē ſe horret.Exemplis ornatur,*& n.ſeqq.

6 *Labeo Conſulatum ſibi ab Auguſto oblatum noluit. Quique alij conſulatum & Imperium renuerint?*

7 *Sanctiſſimi viri Epiſcopatus,dignitateſquè ſibi oblatas non modo renuerunt; ſed vt voti ſui compotes euaderent,ne ſanguini, nec famæ pepercêre.*

8 *Magis ſe muneribus dignum, qui ea ſpernit, præſtat: & ſolus ſpernere poteſt qui meretur.*

9 *Qui ſe regimini ingerunt,eo ſe indignos profitentur.*

10 *Ignorare videtur ſolicitudinem,& mala,quæ regimine latent(quæ vel ſola loci, honoriſquè celſitudo indicat)& deſideratam Perfectionem,qui illud ambit. Sublimitas honorum ſine onere peccati vix tenetur,nulluſquè ſine peccati periculo terrenas res adminiſtrat;& incentiuum peccati eſt facultas imperandi:nec coëunt Virtus, & ſumma Poteſtas.*ibid.

11 *Ambitioſi dum altiora petunt, in profundum vilitatis merguntur,natalium,ceteroſquè defectus manifeſtant.*

12 *Plurimi deſiderata,poſſeſſa parui fiunt, & negligetur quod communiter poſſidetur;*& num.15.

13 *Ambitioſus contemptui ſe,& miſeræ ſeruituti ſubdit, quaſi ſe venalem expoſitum habet indecora quæque faciens,& ferens.*

14 *Ambitionis vitium ambitioſis ipſis exoſum, qui illud celare conantur.*

*Ambitio mater hypocriſis,latebras amat,& lucis impatiens eſt.*ibi.

16 *Qui deſiderauerit Primum in terra,confuſionem inuenit in cælo.*

17 *Neque abnuendum ſi dat Imperium Deus, neque appetendum.Sarcina muneris propter charitatem ſuſcipienda. Appetenda ex corde quies: tamen propter multorum lucrum aliquando poſtponenda.*

18 *Non ad contumaciam,& proteruiam vſque reſiſtendum,& abnuendum munus,ne ſub humilitatis ſpecie ſuperbè contradicat electus,meritam Principis iram,& indignationem incurrat,& ad damna (ſi quæ interim recuſatione Reipublicæ euenerint)teneatur;*& n.ſeq.

Gabr. de Velaſc.

20 *Tanta poteſt eſſe electi neceſſitas, vt ſub mortali reatu ſibi delatum munus acceptare teneatur.*

ANNOTATIO III.

SICVT item Virgo ſeceſſum † amare,ac 1
profiteri debet (qui virginalis pudoris index eſt,& in ſui deſiderium,atque amorem trahit,quia *Caſtitas ſolitudinem quærit,pudica ſecretum;impudica conuentum,* iuxta D. Ambroſium *de Viduis col.9.poſt medium.*&

Ratio 3. quare ſub virginis forma Iuſtitia pingatur.

Si nunquam Danaën habuiſſet ahenea turris,
Non eſſet Danaë de Ioue facta parens.

Vt Ouidius cecinit *Amor.lib.2. Eleg.19. & lib.1.Eleg.8.*

Corrupta,prauaquè rogant.)

Sic Iudex † è ſeceſſu ſuo,& quaſi è latebris ad 2
forum,iudicialequè munus perquiſitus,atque rogatus extrahendus eſt,ad Dei Optimi Maximi electionum ſimilitudinem,qui Ioſeph è fœtido carcere ad vniuerſæ Ægypti regimen deduxit;Moyſen ex miſero ortu,ciſta naufragū,in ſolitudine vagantem:Dauidem è gregis puluere;Saulem de aſinarū cuſtodia, in Principes,Rectoreſquè populi ſui ſuſtulit. Chriſtus Dominus noſter è fractis retibus,quaſſataquè carina, Petrum ad Eccleſiæ caput euexit,ſimileſquè Apoſtolorum vocationes effecit,vt perpendimus latius *de priuileg.pauper.& miſerab. perſonar.1.p.quæſt.6.num.61. & ſeqq.*Nullus ex ſeptem Iſai Samueli filiis oblatis electus ab ipſo,ſed deſideratus Dauid qui latebat,vt *primo Regum cap.* 16. enarratur;iuſſuſquè requiri, allatus, in Regem dictante Domino,vnctus. *Quærat ergo Doctor inſtanter,non deficiat quærere, donec latentes poſſit inuenire. Magnæ quidem electorum virtutes quaſi theſauri Omnipotentis Dei ferè ſemper in occulto ſunt.* vt *ex ipſo loco lib.* 6. Gregorius infert.Ad regimen non patens,aut ſe offerens (multoquè minus ambiens, ſed latiratione ſaltem tenuens adducendus.Quia *nemo debet ſibi honorem aſſumere; ſed qui vocatur à Deo, tanquam Aaron,* vt (Pauli verbis *ad Hebr.5.*) textus ait *in cap. Qualiter, 17. de election.* Quod (præcipiat; ſeu conſulat) *dialogo primo de Iuſto* Plato ſic prouidit: *Nemo ſponte ad gubernandam Rempublicam accurrat:* referentibus Petro Gregorio de *Republica lib.* 14. *num.* 4. *verſ. Et Plato.* Suarez *de Religione tomo* 4. *tractatu* 10.*lib.* 6.*cap.* 7. *num.* 4. laudatorequè Euſebio *lib.*12. *de præparatione Euangelic.cap.*4. Quod & Canonica; &
Ciuilia iura † obſeruandum decernunt *in* 3
l. Ex omnibus domibus, 31. *C. de Decurionibus & filiis eor.lib.*10.*in l. fin. C. de crimin. ſacrileg.& in cap. In ſcripturis,* 8. *quæſt.* 1. inquiente: *Locus regiminis deſiderantibus denegandus eſt, & fugientibus offerendus* à D.Gregorio deſumpto, *Epiſtolar. lib.* 6. *epiſt.*4 *Cyriaco Epiſcopo Conſtantinopolitano.* Iura quoquè Regia *in l.*3.*tit.*17.*par.*1.ſtatuente, *Si alguno rogare por ſi miſmo que le dieſſen dignidad,o alguna Egleſia, a ſi como Obiſpado, o otro Perſonaje: tal como eſte*

non es bueno, nin debe ſer cabido en ninguna manera, ante lo deben deſechar alque lo ficiere como à cobdicioſo. Sed *deben ſer buſcados y llamados para ellos,* vt *lex 3.tit.2.lib.7. ordinamenti* exigit. Similiter Alexander Seuerus dictabat. *Inuitum, non ambientem eſſe ad Rempublicam aſſumendum*, vt *in eius vita* Lampridius refert. Veriſſimum eſt enim illud: *Benè imperant, qui non libenter imperant.* Contraquè ambientes munera, & audacter regimen inuadentes *Dominus per Prophetam queritur dicens*: Ipſi regnauerunt, & non ex me. Principes extiterunt, & ego ignoro. *Ex ſe namquè, & non ex arbitrio Summi Rectoris regnant, qui nullis fulti virtutibus, nequaquam diuinitùs vocati, ſed ſua cupidine accenſi culmen regiminis rapiunt, potiùs quàm aſſequuntur.* Diuo ſic Gregorio exponente *Paſtoralis curæ 1.p.cap.1.* Quapropter rectè D.Bernardus *de conſideratione ad Eugenium lib.4.cap.4.* eum monet: *Non volentes, neque currentes aſſumito, ſed cunctantes, ſed renuentes. Etiam coge illos, & compelle intrare.*

Fugienda itaque Ambitio, amplectenda
4 virtus† (quæ *extollit hominem, & ſupra cara mortalibus collocat*, teſte Seneca *epiſt. 87.*) merita procuranda, quæ ad dignitatum munerumquè cacumen ipſa dirigunt, faciuntquè iter planum. Vt duo illa Antiquitatis templa notabant. Alterum *Honoris*, alterum *Virtutis*, ſic diſpoſita, vt ad *Honoris* tēplum, non niſi per *Virtutis* templum pateret aditus. Quorum meminit D.Auguſtinus *de Ciuit.Dei.lib.5.cap.12.* Namquè *Virtutes comitatur Gloria* Diuo Petro Chryſologo aſſertore *ſermone 31.in principio.* Sin aliter *fruſtra ad celſitudinem nititur gloria, qui priùs non claruit virtute. Quæ enim ſine virtute eſt gloria, profectò indebita venit, præproperè affectatur, periculosè captatur. Virtus gradus ad gloriam; Virtus mater gloriæ eſt. Fallax gloria, & vana eſt pulchritudo quam illa non parturiuit. Sola eſt cui gloria iure debetur, & ſecurè impenditur.* Diuo Bernardo *ſermone 1. in Natali S. Victoris. Ad honoremquè ſinè ſuffragio temporis, ſinè merito laboris, indignum eſt peruenire: & notari ambitus ſolent, quos probitatis documenta non adiuuant,* textus inquit *in cap. Miramur, 6. in ord.diſt.61.in fine.* Honeſti ſiquidem *honoris augmentum non ambitione, ſed labore ad vnumquemque conuenit deuenire*, vt Imperatores Gratianus, & Theodoſius dicunt *in l.Contra publicam, 14. C. de re milit. lib.12.* Idemquè religioſiſſimus Hiſpanus noſter Theodoſius (vt *in eius Panegyrico, Romæ dicto,* Pacatus, prodit) *in l.fin.C.ad leg. Iuliam repetund.* ſanciens: *Eiuſmodi viros ad Prouincias regendas accedere, qui ad honoris inſignia non ambitione, vel pretio, ſed probatæ vitæ ſolent teſtimonio promoueri.* Conducentia alia iura retulimus *de priuileg. pauper. & miſerabil.perſonar. 1. part. quæſt. 6. num. 54.* Præclarè id ipſum cecinit Bonamicus, rectequè monet.

Eſſe vnum hoc nobis omni ratione modoquè
Optandum, & conandum acri aſſiduoquè labore,
Vt ſimus primum, deinde vt videamur honore
Digni: tum nobis poſtremaquè & vltima cura,
Quod tunc eſt hominum primum pleriſquè, ſed agris.
Ipſe honor.

Merita namquè, vitæ probitas, doctrina fulgens† nolentem quoquè ad regimen trahunt, & quantumuis latentem (ſi latere Virtus poteſt, *nūquam enim quamuis obſcura Virtus latet, ſed mittit ſui ſigna.* Senecæ teſtimonio *de tranquillit.animi cap.3.*) 5

Inuitam blandè veſtigat, & vltro
Ambit Honor.

Claudiano quoque teſte *in Panegyri Manlij Torquati.* Cuius laudationis decore (velut in Regente maximo) Honorium *in eius quarto Conſulatu* hac ipſe idem Commendatione perfudit:

Hæc tamen innumeris per ſe quæſita trophæis,
Non generis dono, non ambitione potitus.
Digna legi Virtus. Vltrò ſe Purpura ſupplex.
Obtulit.

Magiſtratum etiam ſi longe deguerit, exiget qui meretur. Nunquam abſconditur quem prodiderit Innocentia, vt & *Panegyrico ſuo* Theodorico prodit Ennodius. Numne argumentis veritas eget?

Docuit toties à rupe profectus.
Lictor, & in mediis Conſul quæſitus aratris.

Quia *Gloria fugientes magis ac magis ſequitur,* vt Seneca ait *de Clementia lib. 1.* Siquidem *Gloria vmbra virtutis eſt, etiam inuitos comitabitur*, eiuſdem ſententia *epiſtola 79.* Hieronymiquè *epiſtolar.lib. 3. epiſtol. 27.* ad Euſtochium: *virtutem quaſi vmbra ſequitur; & appetitores ſui deſerens, appetit contemptores.* Quod & Crocodili ſimilitudine carmen comprobat recitatum à Mathæo Tympio *in ſpeculo Principum, ſigno 73.* id quoquè perſequente ibidem:

Gloria, ſi fugias, Crocodili more, ſequetur:
Si profugam ſequeris, longius acta fugit.

Primatus enim fugientem ſe deſiderat; deſiderantem ſe horret: vt Chryſoſtomus ait *Homil. 35.* & vt D. Bernardus *epiſtol. 126.* *Quo Gloria plus affectatur, eo minus apprehenditur, vbi deprehenditur affectari. Quid* namquè (vt idem ipſe ibi) *tam ingloriam, quàm gloriæ cupidum deprehendi? Quæ* (communi, necnon Quintiliani ſententia Oratoriar. inſtitution. lib.10. cap. 2. ad finem) *tum eſt pulcherrima, cum ſequitur, non cum arcerſitur.* Quàm merito D. Thomas exaltat *de regimine Principum lib. 1. cap. 7.* Catonem Cicero, ex eoquè Diuus Auguſtinus *de Ciuit.Dei, lib.5. cap. 12.* Qui *quominus petebat gloriam; eo magis illum ſequebatur.*

Scipio (vt Cicero idem *de Amicitia* memorat) *Conſulatum petiuit nunquam, Conſul factus eſt bis, primum ante tempus; iterum ſibi ſuo tempore, Reipublicæ penè ſerò?*

Superiori

Superiori Africano *voluerunt ſtatuas in Comitio, in Roſtris, in Curia, in ipſa denique Iouis Optimi Maximi ſellam ponere: voluerunt imaginem eius triumphali ornatu indutam Capitolinus puluinaribus applicare: voluerunt ei continuum per omnes vitæ annos Conſulatum, perpetuamquè Dictaturam tribuere: Quorum ſibi nullum, neque Plebiſcito dari, neque Senatus conſulto decerni patiendo: penè tantum in recuſandis honoribus ſe geſſit, quantum geſſerat in merendis.* Sic Valerio Maximo tradente *lib.4. cap.1.§.6.*

P.Sextius eiuſdem Ciceronis teſtimonio *Oratione* 34. pro P.Sextio filio, *homo & ſapiens, & ſanctus, & ſeuerus, cum Tribunus plebis primus inter homines nobiliſſimos temporibus optimis factus eſſet; reliquis honoribus non tam vti voluit, quàm dignus videri.*

In eoquè maximè Traianum *in Panegyri ſua* commendat Plinius, quod coactus ad imperium veniſſet. *Tibi* (ait) *aſcendenti de more Capitolium, quamquam non id agentium, ciuium clamor, vt iam Principi occurrit. Siquidem omnis turba, quæ limen inſederat, ad ingreſſum tuum, foribus recluſis, iam quidem vt tunc arbitrabantur Deum: cæterùm vt docuit euentus, te conſalutauit Imperatorem, nec aliter à cunctis omen acceptum eſt. Nam ipſe intelligere nolebas, recuſabas enim imperare, recuſabas quod bene erat imperaturo. Igitur cogendus fuiſti. Cogi porro non poteras, niſi periculo patriæ, & mutatione Reipublicæ. Obſtinatum enim tibi non ſuſcipere Imperium, niſi ſeruandum fuiſſet. Quare ego illum ipſe furorem, motumquè caſtrenſem reor extitiſſe, quia magna vi, magnoquè terrore modeſtia tua vincenda erat.* Et iterum ibi: *Expectandum eſt tempus quo liqueret, non tam accepiſſe te beneficium, quàm dediſſe. Confugit in ſinum tuum concuſſa Reſpublica, ruenſquè Imperium ſuper Imperatorem, Imperatoris tibi voce delatū eſt.* Sæpequè idem repetens (præcipua veluti hæc Imperatoris laus) inferius ſubdit: *Eras Imperator, & eſſe te neſciebas. Vt verò ad te fortunæ tuæ nuntius venit; malebas quidem hoc eſſe quod fueras, ſed non erat liberum.* Cuius etiam magiſter Plutarchus libro quem *de conſtitutione politica* ad Traianum eundem ſcripſit, hoc fecit initium. *Modeſtiam tuam noueram non appetere Principatum; quem tamen ſemper morum elegantia merens induiſti? Quo quidem tanto dignior iudicaris; quanto à crimine ambitionis videris eſſe remotior.*

Hanc ipſam præclaram Theodoſij pariter noſtri laudē, ſublimirate ſua, ſic Latinus Pacatus *in eius Panegyrico* præclariorem reddidit: *Illud tamen præ ceteris mirum, quod cum omnia faceres vt Imperare deberes; nihil tamen faciebas vt Imperares. Argumentum eſt dies ille, communis boni author, quo tu cum ad ſuſcipiendum Rempublicam vocabaris; oblatum Imperium deprecatus es, nec dans ſpeciem tantum vt cogi videreris; ſed obnixè, & diu & velut impetraturus egiſti.*

6 Conſultus etiam Labeo, ab Auguſto oblatum renuit Conſulatum, ſic *in l.2. §. Labeo, D. de origine iuris* Pomponio dicente: *Labeo noluit, cū ei offerretur ab Auguſto Conſulatus.*

Gabr. de Velaſc.

Fauius Maximus filio ſuo Conſulatum pariter oblatum reſpuit, vt Valerius Maximus prodit *lib.4.cap.1.§.6.*

Adrianus Imperator ad Imperium venit inuitus; & *Cæſaris* filio delatam appellationem non admiſit, vt relator eſt Guil. Benedictus *in repet. cap. Raynuncius, verbo Condidit, num.35. de teſtam.*

Probus quoque delatum ab exercitu Principatum inuitus accepit, vt Horatius Turſelinus prodit *in Epitom. hiſtoriar. lib. 4. cap. à Chriſto nato anno 279.* Qui & *lib.6.c. à Chriſto nato anno 669. ad finem* tradit Bambæ Gothorum Regis inter eximias animi dotes, hoc maximè admirandum: *quod omnium conſenſu delatum Regnum non niſi minis, ac terroribus coactus accepit.*

Sanctiſſimi ſæpè viri non modò dignitates fugêre, † ſed vt voti ſui compotes euaderent, nec ſanguini pepercêre, nec famæ. 7 Diuum Marcum ne ad ſacerdotium eueheretur, pollicem ſibi amputare feciſſe: Diuum Ambroſium, ne Mediolani Epiſcopus crearetur, in domum ſuam introduxiſſe meretrices, D.Paulinus *in eius vita* refert, vtrumque Borrellus *in additionib. ad Petrum Bellugam in ſpeculo Princip. rubrica* 11. §. *Poſtquam, ad n.* 5. vbi & Diuos Hieronymum, Gregorium Papam, Thomam Aquinatem, Albertum Magnum, Vmbertum viennenſem, & alios refert, qui ne Pontificiam, aut Epiſcopales ſedes conſcenderent, in eisvè conſiſterent, multa conati fuêre. Diuus Ephren inſanum ſe, vt Epiſcopatum fugeret, ſimulauit, veluti prodit Zozomenus *hiſtor. eccleſiaſtic. lib. 3. cap.15.* Ammonius ſibi auriculam abſcidit, vt teſtatur Socrates *hiſtor. lib.3. cap.15.* & Palidius *hiſtor. Lauſiacæ, cap.12.* Recuſarunt quoque Epiſcopatus Cyprianus, Nicolaus, Martinus, Chryſoſtomus, Auguſtinus, Antonius, & multi alij, quos recenſent Azorius *inſtitut. moral. 2.p. lib.3. cap.28. quæſt.2. verſ. Animaduertendum.* Auguſtin. Barboſa *de Epiſcopali munere, tit.2. gloſſa 1. à num.14. vſque ad 27. incluſiuè.* Thomas Sanchez *in præcept. Decalog. lib.6. cap. 18. n.31.* Ioan. Lorin. *comment. in lib. Sapient. cap.6. verſ.6.* Antoni. Dautrout. *in Catechiſm. hiſtorial. 3.p. tit. 55. per totum.* Quibus addendus Deſiderius cœbonij Caſſinatis Abbas, *qui ter cunctis ſuffragiis Pontifex creatus inſignia Pontificatus non prius accepit, quàm in conuentu Capuano, Epiſcopis, Cardinalibus, Rogerio Duce, Iordane Principe Capuano, ſimul ad eius pedes procidentibus victa eius pertinacia eſt.* Horatio Turſelino relatore *in Epitom. hiſtoriar. lib. 8. capit. à Chriſto nato. 1055. col. 13.* Chriſti Ieſu Domini noſtri exemplo docti; qui (apud Ioannem cap. 6. v. 15.) *cum cognouiſſet quia venturi eſſent vt raperent eum, & facerent eum Regem, fugit iterum in montem ipſe ſolus, Quis enim* (vt Curæ paſtoralis *p. 1. cap. 3.* perbelle Diuus Gregorius hunc locum expendens) *principari hominibus tam ſine culpa potuiſſet, quàm is qui hos nimirum regeret, quos ipſe creauerat? Sed quia idcircò in carne apparuit, vt non ſo-*

lum nos per paſſionem redimeret, verum etiam per conuerſationem doceret, exemplum ſe ſequentibus præbens, Rex fieri noluit, ad Crucis verò patibulum ſpontè peruenit. Oblatam gloriam culminis fugit, pœnam probroſæ mortis appetit, vt membra eius videlicet diſcernerent fauores mundi fugere, terrores minimè timere. Cuius veſtigia, doctrinamquè ſequentes, Dignitates, & Magiſtratus, Epiſcopatus, Imperiaquè fugientes, † ſeu recuſantes, & doctri-
8 næ profectus oſtendunt, & dignos ſolos ſe regimini monſtrant. Quia,

Hic ſolus ſpreuiſſe poteſt: qui iure meretur.

Claudiani ſententia *Panegyri 2. in laudes Stiliconis.* Quemadmodum ex aduerſo, qui ſe
9 regimini ingerunt, † eo ſe indignos profitentur. *Et ſicut is qui inuitatus renuit, quæſitus refugit, ſacris eſt altaribus admouendus: ſic qui vltrò ambit, vel importunè ſe ingerit, eſt proculdubio repellendus*, indice Diuo Gregorio *lib. 7. epiſt. 112. ad caput vltimum, 1. quæſt. 6.* tranſlato. Cui adhæret laudabile, ſanctumquè Imperatoris Leonis Anthemij decretum *in l. ſi quemquam, 29. C. de Epiſc. & Cleric.* prouidens *ne pretio, ſed precibus ordinetur Antiſtes.* Precibus, non quidem ab Antiſte ipſo, ſed ab aliis Antiſtiti ipſi interpoſitis vt acceptet, vt optimè notauit *Gloſſa ibidem*, & integra textus ſeries patefacit, ſubiungens: *Tantum ab ambitu debet eſſe ſepoſitus; vt quæratur cogendus, rogatus recedat, ſola illi ſuffragetur neceſſitas excuſandi. Profectò enim indignus eſt ſacerdotio, niſi fuerit ordinatus inuitus.* Æquè *lex 3. tit. 17. par. 1. §. La tercera.* dum ait: *Pero ſi alguno rogaſſe porſi miſmo que le dieſſen dignidad, o alguna Egleſia, aſi como obiſpado, ò otro Perſonage: tal como eſte non es bueno nin debe ſer cabido en ninguna manera, ante lo deben deſechar alque lo ficiere, como a Cobdicioſo.* Quod & Chriſti ſaluatoris noſtri ad filiorum Zebedei, eorumquè matris petitionem, *Mathæi 20.* reſponſum monſtrauit. *Non eſt meum dare vobis*, & indignitatem poſtulationem ipſam continere oſtendit. Quaſi diceret. *Meum quidem eſt dare, ſed non vobis, id eſt Ambitioſis, quales vos eſtis*: vt eleganter explicat Innocentius Tertius Pontifex Maximus, *de contemptu mundi, ſeu de miſeria conditionis humanæ, lib. 2. c. 35.* Inſciis, & ignaris, vt *v. 22.* ſubiungitur *Neſcitis quid petatis.*

10 Ignorare enim ſollicitudinem, † mala regimine latentia, & perfectionem in eo deſideratam ambitioſi indicant. Siquidē *ſublimitas honorum ſine onere peccati vix tenetur*, vt *Epiſtol. l. 4. epiſt. Floriano* Diuus Ambr. inquit. *Ac nullus ſine peccati periculo terrenas res adminiſtrat*, ipſius ibi ſententia. *Et facultatem imperandi, incentiuum eſſe peccandi*, idem ipſe *Apolog. Dauid poſterior c. 3.* aſſertor eſt. Quare, iudicio quoque Lucani *belli ciuilis lib. 8.*

Abeat aula
Qui vult eſſe pius. Virtus & ſumma Poteſtas
Non coëunt.

Moyſes ſuadere Domino, trepidat; & infirmus quiſquè vt honoris onus ſuſcipiat, anhelat, & qui ad caſū valde vrgetur ex propriis; humerū libenter opprimendū ponderibus ſubmittis alienis quæ ferre non valet, & auget quæ portet, vt D. Gregor. *Cura Paſtoralis p. 1. c. 7. in fine*, rectè perpendit. *Confragoſa in faſtigium dignitatis via eſt*, vt Seneca *epiſt. 84. ad finem.* Equidem.

Habitat ſub pectore cæco
Ambitio.

Vt bene *Manil. lib. 5.* Enimverò *qui Iudex fieri vult animarum, neſcit quàm durum quàm diſtrictum cogatur expectare iudicium*, vt Diuus Petrus Damianus inquit *lib. 6. Epiſtolar. epiſt. 7.* Quas etiam temporales curas, iacturaſquè ſubire cogatur. *Verè namquè meditantibus quidem honores, honores blandiuntur: ſed onera penſantibus tædio ſunt, atque formidini. Non autem omnes capiunt hoc verbum. Multi enim non tanta fiducia, & alacritate currerent ad honores, ſi eſſe ſentirent & onera. Grauari profectò metuerent, nec cum tanto labore, & periculo quarumlibet affectarent infulas dignitatum*, vt Diuus Bernardus conſiderat *epiſt. 42. ad Henricum ſenonenſem Archiepiſcopum pag. mihi 27. col. 1.* Quos (vt Nicolaus eius Notarius, inquit) *in terribile curarum pelagus honoris altitudo reſorbet.* Quia *magna fortuna magna eſt tempeſtas*, vt optimè Franciſcus Petrarcha *de remed. vtriuſquè fortunæ lib. 1. dialogo 17.* Erras ſi gaudium, ſi lætitiam ab honoribus petis. *Inter honores gaudium, id eſt, inter ſollicitudines quæris? Iſta quæ ſic petis tanquam datura lætitiam ac voluptatem, cauſa dolorum ſunt*, vt prouidè Seneca. *Epiſtola 59.*

Non enim gazæ, neque conſularis
Summouet Lictor miſeros tumultus.
Mentis, & curas laqueata circum
Tecta volanteis
Sed auget, cumulat.
Scandit æratas vitioſa naueis.
Cura.

vt Horat. *Carminum l. 2. ad Groſphum.* Quapropter *nemo ſapiens læto animo creatur Epiſcopus, ſi quis pericula, & ſupplicia ei propoſita conſideret: atque adeò ſtultus videri poteſt, ac reprehenſione dignus, qui cum viā ingredi poſſit complanatam, & expeditam, ſponte ſe in locū anguſtum, periculoſumquè redegerit.* D. Greg. Nazianz. *in Apologia* appoſitè dixit. *Etenim* (cum D. Ioanne Chryſo. c. 1. in Act. Apoſtol. Homil. 3.) *ſi noniſſes quod Epiſcopus debet omnium onera geſtare, quòd aliis iraſcentibus datur venia, ipſi verò nequaquā: quòd aliis peccantibus ſupereſt excuſatio, ipſi verò minimè: haudquaquā feſtinaſſes ad Primatū, haudquaquā accurriſſes. Hic enim omniū linguis expoſitus eſt, omnium iudiciis obiectus, & ſapientiū, & inſipientiū: curis perpetuis obtunditur, tū diurnis, tū nocturnis. Multos habet quibus eſt inuiſus, multos habet inuidentes.* Et poſt alia inferius ibi: *Verum ſi vehementer commoueatur, audit* Crudel. *ſi parum vehementer, audit* Frigidus. *Sed oportet hæc duo contraria concurrere, ſic vt neque contemnatur, neque odio habeatur. Quin & aliàs ipſa negotia præueniunt, occupantquè. Quam multos cogitur offendere, volens nolēs. Quàm multos obiurgare, velit nolit. Nō temerè dico, ſed vt affectus sū, & ſentio. Nō arbitror inter ſacerdotes multos eſſe, qui ſalui fiant,*

fiant, ſed multò plures qui pereant. In cauſa eſt, quoniã res excelſũ requirit animũ. Multas enim habet cauſas, quæ depellant ipſũ à ſuis moribus & innumeris oculis illi opus vndiquè. Nõ vides quam multas res oportet adeſſe Epiſcopo, vt ſit appoſitus ad docendum, vt tolerans malorum, vt tenax ſit, ac fidelis in doctrina ſermonis? Quanta hoc difficultatis? Et quod alij peccant, illi imputatur. An Rectoribus ſolum Eccleſiaſticis hæc dicere, hæc minari putas? cum ſæcularium quoque Præpoſitorum ſubiectionem obedientiamquè ſubditis Apoſtolus perſuadens ad Hebræos 13.v.17. *Obedite*, inquiens, *Præpoſitis veſtris, & ſubiacete eis:* illico & obedientiæ eis cauſam, & Præpoſitis officium, grauiſſimumquè illius pondus ſic ante oculos ponat: *Ipſi enim peruigilant, quaſi rationem pro animabus veſtris reddituri.* In quæ quidem verba D. ipſe Ioannes Chryſoſtomus *Homil. 34. col. 1. in fine*, hæc metuenda prorſus, & ſtuporis plena (ad quæ, ſcit Dominus tota mente, atquè omnibus artubus contremiſco) in quoſlibet indiſtinctè Rectores: *Miror an fieri poſſit, vt aliquis ex Rectoribus ſit ſaluus.* Admirationis, prouidiquè ſui timoris cauſam ſic continuò reddens: *Cum videam poſt minas, & præſentem ſocordiam, aliquos adhuc accurrentes, & ſe conijcientes in tantam molem rectionis, & adminiſtrationis.* A cuius diſcrimine nec inuitos ad eam tractos excuſari exemplis edocet; & quanto maiori periculo ſe exponant, qui tegimen aut voluntariè ſuſcipiunt, aut ambiunt, oſtendens, ita arguit: *Nam ſi ij, qui neceſſitate trahuntur, non habent quò confugiant, & quò ſe excuſent, ſi rem malè adminiſtrent, & ſint negligentes (nam & Aaron tractus eſt neceſſitate, & venit in periculum; & Moyſes rurſus venit in periculum, cum ſæpè recuſaſſet: & Saül cui fuerat creditum aliud imperium, poſtquam recuſauit, vocatus eſt in periculum, quoniã ipſum male adminiſtrarat) quanto magis ij, qui in hoc ſuum ſtudium ponunt, & in id irruunt? Qui eſt autem talis, longè magis ſe omni priuabit venia. Timeri enim oportet, & contremiſcere & propter conſcientiam, & propter molem Imperij.*

Meritò ideò ambientes honores Chriſti Domini noſtri animaduerſione *numero præcedenti* memoratæ, inſipientes habentur, & *ſtultos* illos dicto ſupra proximè loco Nazianzenus appellat. *Temerarios* Cyrillus *in Cat. ad cap. 14. Lucæ* inquiens: *Proſilire promptè ad honores, indicat nos Temerarios eſſe.* Et comprobamus infra *hac eadem Rubrica, & Annotatione, §. 5. nu. 4.* Themiſtocles audiens quoſdam ambire Magiſtratum, dicit: *Si mihi duas oſtenderetis vias, quarum vna ad infernum, altera ad Tribunal duceret; multò libentius ingrederer eam, quæ rectà ad Infernum tenderet*, vt Ælianus prodit *var. hiſtor. lib. 9.* & ex eo Matthæ. Tympius *in ſpeculo Princip. ſigno 11. num. 5.* Non abſimiliter ſuos alloquens Imperator Otho in fine dixit: *Mihi credite iam experto, qui mori malo quam imperare*, vt eſt auctor Bruſon. *lib. 3. cap. 3.*

I nunc & primas, ſupremaſquè appete Sedes, & tot periculis expoſitas, & in ruinam caſumquè pendulas ſemper. Nam *qui in altum mittit lapidem, ſuper caput eius cadet*, vt & *cap. 27. v. 28.* prænotat Eccleſiaſticus. *Quod ideò dicit, quia maior potentia, maiorem caſum generat & ruinam*, veluti eius explicat ſententiæ ſenſum Incognitus *Pſalmo 18. n. 261.* Hos.

E ſummo quaſi fulmen eiicit ictos.
Inuidia interdum contemptim in tartara tetra,
Vt ſatius multo iam ſit parere quietum,
Quam regere imperio res velle, & regna tenere.

Vt & arbitratur Lucretius *de rer. natur. lib. 5.* quia

Summa petit liuor, perflant altiſſima venti.

Vt ex quodam tranſcripſit Bernard. *de Paſſione Domini, cap. 17.* vtque *Carminum lib. 2. Oda 10. ad Licinium* Horatius inquit:

Sæpius ventis agitatur ingens
Pinus: & celſæ grauiore caſu
Decidunt turres, feriuntquè ſummos
Fulmina montes.

Omnia præcipitem formidant ardua caſum,
Et Magnis ſemper vis aliena nocet.
Sæpius alta ruit ventorum flatibus arbor.
Tuta humilis myrtus, tuta myrica manet.
Bellica cum celſas ſubuertit machina turres,
Nil nocet exiguæ pauperis illa caſæ.
Et rapit obſtantes fluuium violentia moles,
Plana ſatis placido permeat ille gradu.
Montes & ſcopulos ſæui maris obruit vmbra
Ad placidum littus mitior vnda venit.
Aërias Alpes niuibus candeſcere ſcimus,
Frigoribuſquè premi, perpetuoquè gelu.
Illic & rabies ventorum plurima ſæuit;
Temperiem gratam proxima vallis habet.
Ergo time quiſquis celſos conſcendis honores,
Tequè ruinoſo ſtare memento loco.

Sancti Anſelmi cautione *in Carmine de Contemptu mundi*, ſimilia inde proſequentis. Siquidem *verum eſt illud Poëticum: In ſe magna ruunt, ſummiſque negatum eſt ſtare diu: tolluntur in altum, vt lapſu grauiore ruant*, veluti ex Claudiano, Lucanoquè, ſeorum licet ſuppreſſis nominibus, tranſtulit Innocentius Tertius *de Contemptu mundi, lib. 2. cap. 29.* Claudiano nempe *libro 1. in Ruffinum* dicente:

Tolluntur in altum,
Vt lapſu grauiore ruant.

Lucano *lib. primo de bello Ciuili:*

Summiſquè negatum
ſtare diu.

Etenim *humanorum aſcenſum ſunt lubrici gradus tremulus vertex, horrendum præcipitium. Ægrè conſcenditur ad eminentem ſtatum, anxiè ibi conſiſtitur, grauiter inde & repentè deſcenditur.* quemadmodum Sigiſmundus Scaccia *de iudic. lib. 1. cap. 86. num. 3. verſ. An & quando*, Ex Seneca *ſine mora videlicet prorumit, qui magnis conatibus ad Summa peruenit. Longo ſtudio ſeges ſeritur, ſole atque imbre diutino nutritur; ſed tamen vna & ſubita ſcintilla conſumitur. Paulisper ædificia ad alta proficiunt; ſed repentinis caſibus terram petunt. Robuſta*

arbor in aëra per tarda incremẽta ſe erigit;ſed quidquid diu ad alta protulit, ſemel & ſimul cadit, vt diſpicit Gregorius *Moralium lib.* 7. *cap.* 10, Et *quo ſublimior ſedes, eo grauior caſus.* Quia *ſemper de alto peior fit ruina*, vt alterum Franciſcus Petrarcha *de remed. vtriuſque fortune, lib.* 1. *Dialogo* 107. Alterum Ambroſius *de vitiorum virtutumque conflictu, vbi de inuidia.* Eminentiquè loco vix poteſt ſtatio longæua perdurare. Et

> Semel profectò premere fœlices Deus
> Cum cœpit, vrget: hos habent Magna exitus.

Vt *in Hercul. Oeta. actu* 3. Seneca. *Quæ namque ſunt diuitiæ, quas non egeſtas & fames & mendicitas à tergo ſequantur? Quæ Dignitas, cuius non Pretextam, & Augurale, & Patricia, & ſordes comitentur, & exportatio, & nota, & mille maculæ, & extrema contemptio? Quod Regnum eſt, cui non parata ſit ruina, & proculcatio, & dominus, & carnifex? Nec magna iſta interuallis diuiſa, ſed hora momentum intereſt inter ſolidum & aliena genua*, vt alter Seneca, ſi alter eſt, *de tranquillitate animi cap.* 11. Etenim,

> Nil adeo validum eſt, adamas licet alliget illud,
> Vt maneat rapido firmius igne Iouis.
> Nil ita ſublime eſt, ſupràque pericula tendit,
> Non ſit vt inferius ſuppoſitumque Deo.

Vt Ouidius cecinit *Triſtium lib.* 4. *Eleg.* 9. Quin *& ſæpè honor ſaculi abiit antequam venerit. Quid enim ſæculi poteſt eſſe diuturnum, cum ipſa diuturna non ſint ſæcula?* Diui Ambroſij ſententia *in comment. cap.* 4. *Euangelij ſecundum Lucam, in illud: Dixit autem illi diabolus &c.* Quo autem ſublimior, eo magis ictibus, ruinæ, caſibuſquè fortunæ obnoxius.

> Quæ ſummum dubio ſub pede ſemper habet.
> Quolibet eſt folio, quauis incertior aura.

Vt itidem Ouidius ait *lib.* 4. *de Ponto Eleg.* 3. ad amicum inſtabilem. *Si mobile conſcendat elementum frequentioribus obnoxius ſit periculis*, vt ſat monſtratum, Ratio ipſa, & Ambroſius idem *vbi proximè* perſuadet.

> Et ſubito caſu quæ valuere ruunt.
> Diuitis audita eſt cui non opulentia Crœſi?
> Nempe tamen vitam captus ab hoſte tulit.
> Ille Syracuſia modo formidatus in vrbe,
> Vix humili duram repulit arte famem.
> Quid fuerat Magno maius? Tamen ipſe rogauit
> Summiſſa fugiens voce clientis opem.
> Cuique viro totus terrarum paruit orbis;
> Indignus effectus omnibus ipſe magis.
> Ille Iugurtino clarus Cimbroque triumpho,
> Quo victrix toties Conſule Roma fuit;
> In cæno Marius iacuit, cannaque paluſtri,
> Pertulit & tanto multa pudenda viro.
> Ludit in humanis Diuina Potentia rebus,
> Et certam præſens vix habet hora fidem.

Vt bene penſat, diſcurritquè Ouidius *proximo loco.*

Liceat ergo mihi (cum Diuo Bernardo *ſermone* 2. *de aſcenſione Domini, ad finem*) conclamare: *O peruerſitas, ò abuſio filiorum Adam? Quia cum aſcendere difficillimum ſit, deſcendere autem facillimum; ipſi & leuiter aſcendunt, & deſcendunt difficilius: parati ad Honores & Celſitudines graduum eccleſiaſticorum, ipſis etiam Angelicis humeris formidandos.* Cumque Franciſco Petrarcha *de remed. vtriuſque fortunæ*, præcitato Dialogo centeſimo ſeptimo: *O vertigo morum peſſima? Ad quod olim conſueuerant cogi homines; inde hinc retrahi non poſſunt, & tam praceps feruet Ambitio, vt non Chriſtianus pudor ac modeſtia videatur; ſed ardor, & pernicatia paganorum.*

Habent autem ignorantiæ,† delitiiique potius ſui Ambitioſi in periculis, & (quem adeo horrent) contemptu, mercedem. Qui dum altiora petunt, in profundum vilitatis merguntur. Opprobrium enim incurit Ambitio, vt textus inquit *in cap. Nullus itaque* 1. *quæſt.* 1. Infamiam, vt Hermolao Barbaro Patriarchæ Aquilienſi *infamem Ambitum* dixit Angelus Politianus. Gregorius Magnus *lib.* 30. *Moral. cap.* 11. quod *Honoris Ambitus captiuos tenet.* Eſtque *crux ambientium*, vt eam Bernardus appellat *de conſider. ad Eugenium lib.* 3. *cap.* 1. eiuſque relatione (etſi non allegatione loci) *Gloſſa in Extrauag. Execrabilis, Ioannis* 22. *de prebend. & dignit. verbo Ambitio.* Enim vero, *qui ſic nititur ad altiora conſcendere, quid agit, niſi vt creſcendo decreſcat, & aſcendendo exterius, interius ad profunda deſcendat?* aſſertore Gregorio ipſo *epiſtolar. lib.* 7. *epiſt.* 112. *Sagrio, & aliis Epiſcopis Galliarum*, & ex eo textus *in cap. fin.* 1. *quæſt.* 6. Chryſoſtomo etiam *Homil.* 66. *in Matha.* dicente: *Qui primatum quærunt, ſibi ipſis dedecori ſunt, ignorantes hoc ſe pacto in infima detrudere.* Idem ex Ambroſio, & Cicerone, ſic *tract. crimin. lib.* 8. *cap.* 21. *num.* 12. tradit Tiberius Decianus: *Ambitioſi ſeruos ſe faciunt vt dominentur, ſemper anxij ſemper timidi, ſemper ſolliciti.* Ambroſij in id verba nectimus *proximen um.* 13.

Quare. *Relinque Ambitum, tumida res eſt, vana, ventoſa; nullum habet terminum; tam ſollicita eſt ne quem ante ſe videat; quam ne ſe poſt alium. Laborat inuidia, & quidem duplici.* Crede Senecæ ita conſulenti *epiſtola* 84. Magnus videri optas? *Ille verè erit Magnus, qui fuerit totius Ambitionis alienus. Dicente Domino: Quicumque voluerit inter vos Maior fieri, ſit veſter miniſter: & quicumque voluerit inter vos Primus eſſe, erit veſter ſeruus.* vt S. Leo *epiſtola* 55. *ad Pulcheriam.* Proſequimurquè infra *dicto num.* 13. *& ſeq.*

Nec obtento quoque munere, votiquè compos, ipſius ambitus contemptum Ambitioſus euadet, quem non tegere Dignitas valet, ſed illum potius, natal um, cæteroſque defectus expandit, iuxta illud Horatij *Sermon. lib.* 1. *Satyr.* 6.

> *Qui promittit ciueis, vrbem ſibi curæ,*
> *Imperium fore, Italiam, & delubra Deorum:*

Quo

Quo patre ſit natus, num ignota matre, inhoneſtus,
Omneis mortales curare, & quærere cogit.
Quemquè vel ſola indiſcreta & frequens ad
12 Munera ſui oblatio, † importuna petitio, rogatuſque parant. Quid enim aliud magis ad contemptum ac deſpectionem, quam facilis,& ad manum, vt aiunt,ſui copia prouocat?Ita ſiquidem natura comparatum eſt, vt plurimi deſiderata, poſſeſſa parui fiant. *Naturale quippe vitium eſt,negligi quod communiter poſſidetur*, vt Imperator Theodoſius inquit *in l.2.C. quando & quibus quarta pars debeatur,lib.10.*vt *de benefic.lib.3.cap.30.* Seneca: *Quidquid domi eſt,vile eſt,*& epiſt.70. *Vile videtur quidquid patet.* Inde *vicinum habent permiſſa faſtidium*, vt *in Panegyri ad Theodoſium* ait Pacatus, & *ardentius appetitur quidquid eſt rarius,*vt *epiſtolar.lib.3. epiſtola aduerſus Vigilantium* Hieronymus. *Vltroneas enim,aiunt,putere merces;& pretia facilitate decreſcunt,quæ ſemper raritate maiora ſunt,*ex Hieronymo ipſo *lib.2.epiſtolar.epiſt. 18.ad Demetriadem.* Ob id, *quod voles gratum eſſe,rarum effice,* conſilio Senecæ *de benefic.lib.1.cap.14.Quia omnia præclara,rara,* ſecundùm Ciceronem *in Lælio*, & *Omne rarum,pretioſum,* ſecundùm Bernardum *epiſtola 1.ad Robertum nepotem ſuum.* Sicquè *rerum pretia de raritate penſamus,*communi experimento, ipſiuſque Bernardi nota *Sermone de Beata Maria,ſuper illud Apocal. Ioannis 12. Signum magnum apparuit in cœlo &c. col. 4. poſt medium.*In quem ſenſum illud *Regum 1. cap.3. v. 1. Et ſermo Domini erat pretioſus in diebus illis lib.2.cap. 4.* exponit Gregorius inquiens*: Quantum ad ſacra hiſtoria veritatem pertinet,*Pretioſum *pro* Raro *poſuit.*Et Natura *eximia ipſa,raritate commendat,*teſtimonio Senecæ *epiſtola 42.*Inde *toleramus ſæpè quod gratis offertur; perfruimur quod difficilius obtinemus:parui pendimus quod abundat,& quod deeſſe conſpicimus,inhianter appetimus,*vt eleganter D. Petrus Damianus *epiſtolar. lib. 7. epiſt.6.* Quia *ſemper abundantia contumeliora in ſemetipſa eſt,*vt belle Tertullianus *de habitu muliebri cap. 7.* Sic *bona mundi non habita, in amore ſunt;& plerumque habita viloſcunt*, iuxta Gregorium *Moral.lib.14.cap.6.* Quoniam *vſu etiam pretioſa degenerant; quorum autem difficilis poſſeſſio eorum grata perfunctio,*veluti *de Elia & ieiunio cap.9.*Ambroſius inquit *Quidquid enim facilè percipitur,facilè quoquè in contemptum venit:quod autem ſuprà nos eſt, quo maiore difficultate percipi poteſt, eo etiam maiorem ſui admirationem mouet:atque id omne quod deſiderium noſtrum fugit,cupiditatem exercet,*vt Gregorius Nazianzenus *Oratione 16. de pauperum amore*, in idem ſic *Oratione 19.* recidens: *Quod difficilius expugnatur, ſtudioſius atque ardentius appetitur.* Idquè adeò vt Petronius dixerit*: Nolo quod cupio ſtatim tenere:nec victoria mihi placet parata.* Cuius meminit Annæus Robertus *rerum iudicatar.lib.2. cap. 12.*Concinuntque Poëtæ.Seneca *in Hercule Oeta.actu 2.*
Illicita amantur;excidit quidquid licet.
Ouidius *Amorum lib.2.Eleg.19.*
Quod licet ingratum eſt; quod non licet acrius vrit.
Martialis *Epigram.lib.1.Epigram.41.ad Cæcilianum.*
Nullus in vrbe fuit tota qui tangere vellet
Vxorem gratis,Cæciliane tuam;
Et cætera quæ referre pudicitia vetàt. Item *Epigram.109.alias 12.ad Pudentem:*
Rara iuuant.
Bene id comprobans,& exornans. *Epigram. 118.ad Gallam:*
Satiatur amor niſi gaudia torquent.
Atque
Voluptates commendat rarior vſus.
Vt Iuuenalis *Satyra 11. in fine.* In idemquè Ouidius *dicto proximè loco:*
Quod ſequitur,fugio;quod fugit,ipſe ſequor.
Nam
Quod venit ex facili, faciles ſegneſquè tenemus;
Quod ſpe,quodquè metu torſit,habere iuuat.
Vt Propertius *lib.4.de Hercule & morte Caij.* Vtque alter:
Non iuuat ex facili lecta corona iugo.
Conducentia adduximus alia *hac eadem Rubrica Adnot.7.num.7.& 8.*
Male ergò ſibi, † Gloriæ & Dominatui, 13
quem affectat prouidet Ambitioſus contemptui ſe infamiæ & miſeræ ſeruituti ſubmittens,quaſi venalem ſe expoſitum habens. *Vt enim dominetur aliis,prius ſeruit,curuatur obſequio, vt honore donetur; & dum vult eſſe ſublimior,fit remiſſior, cum in ipſa Poteſtate, quod præcellit,alienum ſit,*vt belle Ambroſius *lib.4. in Lucam cap. 4. in illud : Dixit autem diabolus:ſi filium Dei es &c.col.3.poſt medium.* Inſuper *illos qui ambitu obeunt capeſſendi Magiſtratus,neque pudet, neque piget incommodis animæ & corporis, nec incommodis tantum, verùm & contumeliis omnibus eniti in cauſa votorum ſuorum. Quas non ignobilitates veſtium affectant? Quæ non atria nocturnis,& crudis ſalutationibus occupant? Ad omnem occurſum maioris cuiuſque perſonæ decreſcentes, nullis conuiuiis celebres, nullis comeſſationibus congreges,ſed exules à libertatis,& lætitiæ fœlicitate.Idque totum proptèr vnius anni volaticum gaudium.* vt diſertè Ambitioſorum anfractus *libr. de Pœnitentia cap. 11.* deſcribit Tertullianus.*Quis enim ambigat,eum,cum datur occaſio,fauorabilibus Dominum ſuum verbis oblenire, vt eum blanda poſſit adulatione mulcere?Vtque eius animum capiat, quod ſibi magis placet,callidus obſeruator explorat.Oculis gliſcit, geſtibus inuenit feſtiuitatem ſereni cordis:ore prætendit:pendet ad nutum,vt ſic herile præceptum,tanquam Sybilinum, os Phœbi præſtoletur Oraculum.Ire iubetur,& volat:ſtare præcipitur,Silicem repræſentat.Si Dominus feruet,iſte ſudat:ſilli æſtum,hic cauma conqueritur: at ſi vel leuiter frigerat; hic neceſſe eſt tremefactis viſceribus obtorpeſcat.Si ille dormire vult,hic acediatur:ſi ſatur eſt.hic ructare cōpellitur.Sicque non ſuus, nihil aliud loquitur, niſi quod illi placere ſuſpicatur*, vt pulchrè D. Petrus Damianus *Epiſtolar. lib. 1. epiſt.3.* Similiter ex Poëtis adducimus infra *Rubrica 10.Annotat. vnica num. 6.* Vtque Innocentius

tius III. *de contemptu mundi*, *lib. 2. cap. 26.* Ambitioſus *Humilitatem ſimulat*, *Honeſtatem mentitur, Affabilitatem exhibet, Benignitatem oſtendit, ſubſequitur & obſequitur, cunctos honorat, vniuerſis ſe inclinat; frequentat Curias, viſitat Optimates, aſſurgit, & amplexatur, applaudit, & adulatur.* latius vilem, miſeramquè Ambitioſorum conditionem pingens. *Qui amictu clariore conſpicuus fulgere ſibi videtur in Purpura, quibus hoc ſordibus emit vt fulgeat? Quos arrogantiã faſtus prius non pertulit? Quas ſuperbas fores matutinus ſalutator obſedit? Quot tumentium contumelioſa veſtigia ſtipatus clientiũ cuneis ante praceſſit, vt & ipſum etiam ſalutantũ comes poſtmodum pompa praecederet, obnoxia non Homini, ſed Poteſtati? Neque enim Moribus coli meruit ille, ſed Faſcibus*, iuxta Cyprianum *ad Donatum.* Hos *& inuidos, & contentioſos, & accuſatores, & imprudentes, & calumniatores, & varia molientes, & prater decorem humiles, & ſeruiles, & arrogantes, & infinitis turbis plenos facit hoc vitium*, vt affirmat, comprobat, & demonſtrat Baſilius Magnus *in Conſtitut. exercitator. cap. 9.* Et vt vno verbo *Moral. lib. 24. cap.* 16. Gregorius: *Numerari culpa nequeunt, qua habenda Poteſtatis amore perpetrantur.* Quarum multas infrà *hac eadem Annot. §. 5. numero primo & ſequentibus* recenſemus.

14 Adeoquè indecorum & fœdum Ambitionis vitium, † vt Ambitioſis quoque ipſis ſit exoſum, eiuſquè turpitudinem in aliis deteſtantes, in ſe ipſis celare conentur, continentes ſe honoribus, & muneribus auerſos effingant. Namque *Ambitio mater hypocriſis, latebras amat, & tenebras; lucis impatiens eſt, Ambitio ſupurcum vitium, in imo iacet; videt tamen omne ſublime, ſed videri ipſa refugit*, vt diſertè Bernardus *dicta epiſt. 126. ad Epiſcopum Aquitania.* Etenim (vt ipſe idem ibi:) *Non adeò periit pudor à mortalibus, vt nuda, impudenſque vel ab ipſis honoretur Ambitio.*

Exemplum ſit, è multis, Tiberius Cæſar, quem tanta imperandi cupido inuaſerat, vt per nefandam Poſthumi Agrippæ, vnici Auguſti nepotis, cædem, locum Imperio fecerit, ipſiusmet Auguſti mentito iuſſu. vt *in Tiberij eiuſdem vita* Cornelius Tacitus affirmat, *Annalium lib. 1. cap. 2.* ita deteſtabile factum referens: *Primum facinus noui Principatus fuit, Poſthumi Agrippa cades, quem ignarum, inermemque, quamuis firmatus animo, Centurio agrè confecit. Nihil de ea re Tiberius apud Senatum diſſeruit: patris iuſſa ſimulabat, quibus praſcripſiſſe Tribuno cuſtodia appoſito, ne cunctaretur Agrippam morte afficere quandocumque ipſe poſtremum diem expleuiſſet.* Cædi cauſam dediſſe metum, ait, ne de Imperio Poſthumus contenderet. Concors in relatione Tranquillus. Idem tamen Tiberius, vt ſe Imperio dignum populo, Senatuiquè redderet, renuentis imagine, Imperium, quod tantopere deſiderabat, aliquandiu ſuſcipere recuſauit. Idquè adeò, vt *verſa apud Tiberium preces; & ille variè diſſerebat de magnitudine Imperij, ſua modeſtia, ſolam Diui Auguſti mentem tanta molis capacem: ſe in partem curarum ab illo vocatum, experiendo didiciſſe, quam arduum, quam ſubiectum fortuna regendi cuncta onus. Proinde in ciuitate tot illuſtribus viris ſubnixa, non ad vnum omnia referrent, plures facilius munia Reipublica, ſocietatis labores exequuturos.* At verò (vt Tacitus *cap.* 4. notauit) plus in oratione tali, dignitatis quam fidei erat, vt ſucceſſus monſtrauit. Nam cæteris Patribus illius deſideria, captioneſquè tenentibus, ad lachrymas, & vota, vt Imperium ſolus ſuſciperet, occurrentibus: *Dixit fortè Tiberius, ſe, vt non toti Reipublica parem: ita quacumque pars ſibi mandaretur, eius tutelam ſuſcepturum. Tum Aſinius Gallus:* Interrogo, *inquit*, Cæſar, quam partem Reipublicæ mandari tibi velis? *Perculſus improuiſa interrogatione, paulululum reticuit, dein collecto animo, reſpondit.* Nequaquam decorum pudori ſuo legere aliquid, aut euitare ex eo cuius in vniuerſum excuſari mallet. *Rurſus Gallus (etenim vultu offenſionem coniectauerat)* Non idcirco interrogatum, *ait*, vt diuideret, quæ ſeparari nequirent; ſed vt ſua confeſſione argueretur, vniuerſum eſſe Reipublicæ corpus, atque vnius animo regendum. *Addit laudem de Auguſto, Tiberiumquè ipſum victoriarum ſuarum quaque in toga per tos annos egregiè feciſſet admonuit: nec ideo iram eius leniuit.* Hæc Tacitus. Breuius ſeriem eandem *cap.* 24. ſic Suetonius contexuit: *Principatum quamuis nequè occupare confeſtim, nequè agere dubitaſſet, & ſtatione militum, hoc eſt, vi, & ſpecie dominationis aſſumpta: diù tamen recuſauit impudentiſſimo animo, nunc ad hortantes amicos increpans vt ignaros quanta bellua eſſet imperium: nunc precantem Senatum, & procumbentem ſibi ad genua, ambiguis reſponſis, & callida cunctatione ſuſpendens. Tandem (* ſubiungit *) quaſi coactus & querens miſeram, & oneroſam iungi ſibi ſeruitutem: recepit Imperium.*

Ita munera, Imperiumquè ambire indecens; fugere decorum, renuere honeſtum: ita appetere fœdum, rogare turpe; vilibus quoque vile, & contemptibile habitum. Quibus, vt contemptum nimia frequentia, † ſpontaneaque ſui oblatione natum vitent: ſeceſſum, & renuentiam effingere, ſic, perſonis mutatis, Ouidius conſulit *Amorum lib. 1. Elegia 9.* 15

Sapè nega noctem
& iterum,
Surda ſis oranti.

Et *libro 2. Elegia 19.*

Sapè fac inſidias, ſapè rogata nega.

Neſcio enim quo pacto quo plus latent, plus placent: & auidius inhiamus negatis, vt Bernardus inquit *Sermone 67. ſuper Cantica col. 3. ad finem.* Qua captandi arte Poppæam illam (vt impudicitia, fortunæ bonis celebrem) vſam, Cornelius Tacitus prodit *Annalium lib. 13.* cuius, inter alia, *ſermo comis, nec abſurdum ingenium, modeſtiam praſeferre, & laſciuia vti. Rarus in publicum egreſſus, idque velata parte oris, ne ſaciaret aſpectu.* Namquè *pulchritudo audita, nec viſa plus deſideratur, duobus ſtimulis cupiditatum, amoris & cognitionis: dum & nihil occurrit quod minus placeat, & plus putatur eſſe quod placeat; quod non index oculus explorat, ſed animus amator*

expetat,

exeptat, vt belle Ambroſius *de Virginib. lib.*
2.col.3.ad finem. Tiberius quoque ante adep-
tum Imperium, poſt plurima tamen bello,
pacequè fælicites munia geſta, *tot proſperis*
confluentibus, integra ætate ac valetudine, ſta-
tuit repente ſecedere, ſeque è medio quam lon-
giſſimè amouere. Dubium vxoris ne tædio
(quam neque criminari, aut dimittere auderet,
neque vlrà proferre poſſet) an, vt vitiato
aſſiduitatis faſtidio, authoritatem abſentia
tueretur, atque etiam augeret: arbitrandum
Suetonius Tranquillus relinquit *cap.10.* ſed
affectatè id intendiſſe illius conditio, atteſ-
què ambitioſæ ſupra memoratæ *numero præ-*
cedenti ſuadent. Nos, qui colimus veritatem
figmenta odimus, nil ſimulatione, omnia ve-
ritate, ſincerequè peragenda curamus, horta-
mur pariter Poteſtatem ex intimis præcordiis
renuere, vel ſaltem non appetere. *Quæ vt mi-*
niſtrari rectè valeat, oportet primum, vt hanc
non cupiditas, ſed neceſſitas imponat, veluti
Diuus Gregorius docet *Moral. lib. 24. cap.*
16. Sin aliter, *quicumque deſiderauerit Pri-*
16 *matum in terra, † inueniet confuſionem in cælo,*
vt textus inquit *in cap. Multi ſacerdotes 40.*
diſt. & comprobat eleganter Diuus Baſilius
Magnus *in conſtitutionibus exercitatoriis cap.*
17 *24.* At vero †

Neque abnuendum ſi dat Imperium Deus
Neque appetendum.

Vt Seneca *in Thyeſte actu 3.* vtque Auſonius:

Nec affectans, nec detrectator honorum.

Quid ergo? Bonum eſt vti Poteſtate, ſtudere
Honori? Bonum ſi differatur, non eripiatur. ve-
luti *comment. cap.4. Euangelij ſecundum Lu-*
cam in illud: Dixit autem illi diabolus: ſi filius
Dei es &c. col.3. ante medium, quærit, reſpon-
derquè Ambroſius. *Quando poſſumus ſcire,*
qui dignus eſt muneris Præfectura? Qui non co-
natur præeſſe. Nam qui præeſſe conatur, quidam
Patrum eleganter expreſſit dicens: Sciat ſe non
eſſe Prælatum, qui præeſſe cupit. vt Patris lau-
datione *tom.4. quæſt. 65.* ſuum expreſſit ſen-
ſum Auguſtinus. *Sequi enim Gloria, non ap-*
peti debet, ſententia Plinij *lib. 2. epiſt. 8. ad*
Pomp. Saturninum, & lib. 5. epiſt. 15. Pontio
ſuo: *Debet iucundus eſſe honor, vltro datus.*
Quædam enim (teſte Vlpiano in l. 1. §. Pro-
inde, D. de vari. & extraordin. cognit.) *ta-*
metſi honeſtè accipiuntur; inhoneſtè tamen
petuntur. Quædam etiam fugiuntur, & re-
cuſantur ineptè. *Etſi enim quies ex corde ap-*
petenda eſt: tamen pro multorum lucro ali-
quando poſtponenda, vt D. Gregorius inquit
epiſtolar. lib.6. epiſt. 4. Cyriano Epiſcopo Con-
ſtantinopolitano. Quod & D. Petrus Damia-
nus *epiſtolar. lib.2. epiſt. 12. ad finem,* ſic com-
probat, & hortatur: *Ipſa veritas per ſuſcep-*
tionem nobis noſtræ humilitatis oſtenſa, nocti-
bus in monte orationibus vacat, die vero in
vrbibus per miraculorum ſigna coruſcat. Imi-
tationis videlicet viam bonis Rectoribus oſten-
dens, vt ſi iam ſumma contemplanda appetunt;
neceſſitatibus tamen infirmantium compatiendo
miſceantur. Quia tunc ad alta charitas mirabi-
liter ſurgit, cum ad ima proximorum ſe miſeri-
corditer attrahit: & quo benigne deſcendit ad
infima, valenter currit ad ſumma. Muneriſquè
ſarcina propter charitatem ſuſcipienda eſt,
cap. In Scripturis, 8. quæſt. 1.

Neque tunc ad contumaciam, † & pro- 18
terviam vſque reſiſtendum, ſeu abnuendum
munus, & *quod verecundè excuſant, obſtina-*
tius non recuſent, vt *de conſideratione ad Eu-*
genium lib.4. cap. 4. Diuus Bernardus conſi-
lium præbet. *Ne aut peius quis quaſi ex humi-*
litate ſuperbiat, ſi Diuinæ diſpoſitionis ordinem
fugiendo contemnat; aut eo iugum Superni Re-
ctoris abiiciat, quo eum ſuper cæteros priuatum
regimen delectat, vt Diuus Gregorius admo-
net *Moral. lib. 24. cap. 16.* & ex eodem alio li-
cet in loco, ſimiliter textus *in d. cap. In ſcrip-*
turis, in fine 8. quæſt. 1. Ne, inquiens, *quem ſu-*
perna gratia elegit, ſub humilitatis ſpecie ſu-
perbè contradicat. Ideo *ſi credis Dei eſſe ele-*
ctionem, ne indigneris: illi enim indignaris, &
aduerſus illum irritaris. Chryſoſtomo in ſimul
conſultore *in Act. Apoſt. cap. 1. Homil. 3. col.*
mihi 5. in fine. Ne & iuſtam æterni, tempora-
liſquè Principis indignationem, iramquè
prouoces, & incurras, Moyſis caſu edoctus
Exodi 4. verſ. 13. qui poſt multas ſibi à Deo
muneris iniuncti excuſationes; hanc quoque
rogationem addidit: *Obſecro Domine, mitte*
quem miſſurus es. Quid inde. *Iratus Dominus in*
Moyſen. Nevè damna Reipublicæ reſarcien-
da (ſi quæ interim recuſatione euenerint)
tuo damno accidant † Ad ea enim hunc te- 19
neri, iuris extat diſpoſitione ſancitum *in l. 1.*
D. ſi tutor vel curator, vel Magiſtratus creatus
appellauerit. vbi ſic Vlpianus: *Hi qui ad mu-*
nera publica nominati appellauerint, nec cauſas
probauerint: ſciant ad periculum ſuum pertine-
re, ſi quid damni per moram Reipublicæ acci-
derit. In idem *l.2. & 3. C. ſi tutor ex falſis alle-*
gationibus excuſatus ſit, l. Imperatores §. 1. de
appellat. l.8. tit.23. part.3.

Poteſtquè tanta eſſe electi neceſſitas, † vt 20
ſub reatu mortali ſibi delatum munus accep-
tare teneatur, ſecundum Archidiaconum *in*
cap. ſi electio, num. 2. & Ioannem Andræam
num.3. de elect. lib.6. Syluestrum *verb. Epiſco-*
patus, quæſt.3. in fine. Sanchez *in præcept. De-*
calogi, lib.6. cap.18. num. 31. Huncque Diuus
Gregorius *Curæ Paſtoralis p.1. cap.9.* admoni-
tum reddit, vt *caueat ne acceptam pecuniam in*
ſudarium ligans de eius occultatione iudicetur.
Pecuniam quippe in ſudario ligare eſt, percep-
ta dona ſub otio lenti torporis abſcondere. Con-
ueniuntquè ſimilia *proœmiali epiſt. ad Lecto-*
rem adducta.

Parum nobis in munerum oblatorum ac-
ceptatione ſuadenda, elaborandum, cum iam
Ambroſij, aut Auguſtini pauci: multum por-
ro in ambitione diſſuadenda, atque fuganda.
Quod nullo aptius modo effici poſſe arbi-
tramur, quam legibus illam prohibentibus,
& pœnis in ambitioſos ſancitis ante oculos
poſitis: vt quos virtutis, & honeſtatis amor
ad ſeceſſum, & continentiam non prouocat;
pœnæ ſaltem formido ab ambitione detter-
reat. An deinde precibus contracta ambitio
eiſdem, aut quibus ſubiaceat pœnis? An &
quando excuſabilis ſit, ſequentibus paragra-
phis videamus oportet.

Digitized by Google

DE LEGIBVS CIRCA Ambitum latis, & à quo tempore cœperint?

SVMMARIVM.

1 *Quia pro meritis dabantur munera, longo tempore poſt Romanam Vrbem conditam ſine lege de Ambitu extitit ipſa.*

2 *Prima de Ambitu lex per Tribunos plebis lata.*

3 *Caius Petillius Tribunus plebis legem deinde tulit ad Populum, qua largitiones illorum, qui honores pecunia mercabantur, graui damno, & pœna mulctauit. Q. Copinus quod vini amphoram ei cuius ſuffragio Magiſtratum petebat, dono dediſſet, Ambitus pœnas luit.* ibid.

4 *Cincius legem tulit Muneralem, qua grauiſſimis pœnis affecit eos, qui à quouis Candidato munus ſuffragij cauſa acciperent.*
Ne pecuniis in ſinu reconditis Tribuum ſuffragia Candidati mercarentur: viſum vt ſine toga ad comitia deſcenderent. ibi.

5 *Paulus Æmilius lege de Ambitu lata munera ſuffragij cauſa multiplici pœna interdixit.*

6 *Lex deinde Calphurnia proceſſit. Quidque circa id ſtatuerit.*

7 *Quid Fauia lex?*

8 *Marius quam in id legem promulgarit?*

9 *Quid Licinia, & Eubutia lex ſancierit.*

10 *Quid Marius aduerſus Cottam Collegam, & Metellum Tribunum plebis?*

11 *Pompeius Magnus eos, qui Magiſtratus appeterent graui cenſura mulctauit.*

12 *Honores quondam adeo ſine honore ambiebantur, adeoque exarſit Ambitio, vt inter populares Patrum procellas, & plebis certamina, turbulenta confuſione, octo ferè menſibus ſine lege, ſine Imperio, ſineque Magiſtratibus vrbs extiterit.*

13 *M. Tullius, Diuus Iulius, Auguſtus, & Lucro ſeuera correctione ambitus illorum, qui largitionibus ſuffragia captabant, inhibuere.*

14 *Senatus conſulto prouiſum extitit, vt Candidati ante inita ſuffragia, nec conuiuentur, nec munera mittant, nec pecunias deponant.*

15 *Defenditur Alexander ab Alexandro à Tiberij Deciani morſu, in ipſumque culpa vertitur.*

16 *Lex de Ambitu, quæ hodie legis Iulia nomen retinet, à quo fuerit lata?*

17 *Leges etiam de Ambitu Honorius, Theodoſius, Iuſtinianuſque ſancierunt.* & n.ſeq.

19 *Felicis recordationis Pius Quintus in ambientes officia iuriſdictionis adminiſtrationem habentia, grauiſſimas continentem pœnas legem tulit.*

20 *Qualiter apud nos Regia leges, conſtitutioneſque in id prouiderint?*

21 *Ambitus vitium ipſis qui poſtulant indecorum ac fœdum, qui impetrant graue; populis pernicioſum. Egregium, ſecurum, ac liberum eſt nil petere.*

22 *Auctoris hortatio vt Ambitus longe propellatur.*

§. I.

OPeræpretium legentibus me facturum putarim, ſi Alexandri ab Alexandro relatione quæſito, maiori ex parte ſatisfaciam, proque incomptis meis verbis ipſius permutem: vt quod mea generare faſtidium poſſent, tollant ſua. Quæ *libro 9. dierum genialium cap.* 17. ſic ſe habent.

Poſt Vrbem conditam, † longo tempore nullam de Ambitu legem fuiſſe latam; multorum litteris proditum eſt. Scilicet quia in dandis Magiſtratibus, & conferendis Honoribus priſci Romani non largitionibus, & Ambitu, ſed virtute nitebantur, propter res egregiè geſtas domi, militiaque meritos ciues Pratura, Ædilitate, & Conſulatu, ampliſſimiſque Honoribus honeſtabant. 1

Fœmina poſt auſos cœlum affectare Gigantes
Sumpta Ioui: primo tempore inermis erat.

Quemadmodum *Faſtorum libro tertio* fabulatur Ouidius.

Prima lex † contra Ambitus illorum, qui Magiſtratus appeterent per Tribunos plebis lata fuit. Quo tempore poſt Decem viros, Tribuni militum, Conſulari Poteſtate Reipublica præfuere. Qua ne cui album inueſtimentum petitionis cauſa quemquam adire liceret, cauebatur. 2

C. deinde Petillius Tribunus plebis † legem tulit ad Populum, qua largitiones illorum, qui Honores pecunia mercarentur graui damno, & pœna mulctauit: fuitque ſeueriſſima diſciplina, & ſub graui cenſura lex ſeruata. Qua Ambitioni & cupiditati obuiam ſæpè itum eſt: ita vt inter exempla relatum ſit Q. Coponium quod vini amphoram ei cuius ſuffrago Magiſtratum petebat, dono dederat, Ambitus condemnatum pœnas luiſſe. 3

Cincius deinde † legem tulit Muneralem, qua grauiſſimis pœnis affecit eos, qui à quouis Candidato munus ſuffragij cauſa, donove acciperent. Inde cautum vt in petendis Honoribus Candidati ſine toga ad Comitia deſcenderent, ne pecuniis in ſinu reconditis Tribuum ſuffragia mercarentur. 4

Sed cum quotidie hoc malum ſerpere videretur magis, † & Ambitus petentium coerceri oporteret; Paulus Æmilius Conſul legem tulit ad Populum, qua ne quis ſuffragij cauſa munus dare liceret, multiplici pœna interdixit. 5

Poſtea lege Calphurnia † his, qui mercede corrupti, aut munere deliniti Candidatis obuiam iſſet, quique pretio illos ſectarentur, aut ſi prandium ad captandos animos, aut quid muneris exhibitum foret, præter pœnas legibus conſtitutas, etiam pecuniaria mulcta dicta fuit. 6

Id quod Fauia lege † cauebatur. Qua præfinitur numerus ſectatorum proſequentium in Comitiis Candidatos, pœna adiecta ſi quis plures aduocaret. 7

Quam

Digitized by Google

8 *Quam legem † Marius etiam in ſuo Tribunatu contra eos, qui Tribunum ſuffragia ambirent, ſeueriſſimè tulit.*

9 *In tantumquè Ambitus Honorum inhibitus fuit, vt Licinia lex † & Ebutia non ſolum illi, qui de nouo creando Magiſtratu ad populum ferret, ſed nec ipſius collegæ, & affini curationem poteſtatemvè demandari, graui documento ſancierit.*

10 *Demum Marius † in Conſulatu denuo ita Ambitum exoſum habuit; vt aduerſus Cottam collegam, & Metellum Tribunum plebis legem promulgauerit: Ne quis largitione, aut donis Magiſtratum, Honoresvè aſſequeretur.*

11 *Mox Pompeius Magnus, † cum vnicus eſſet Conſul, aliam pertulit, qua peruicax illorum cupido, qui Magiſtratus appeterent, graui cenſura mulctauit. Manſitquè diu Romæ hæc vita integritas, & obſeruantia diſciplinæ, vt procul ambitione, officium, & virtus pluris quam cenſus æſtimaretur.*

Vſque adhuc Alexander ab Alexandro. Qui exinde corruptius referens æuum (in quo ſine vllo pudore procedebat Ambitio, adeo vt ad rixas, † & ſeditiones vſ-
12 que pro largitionibus ventum fuerit) tantam exarſiſſe Ambitionem addit; vt ex illius turbulenta confuſione, octo fere menſibus inter populares Patrum procellas, & plebis certamina, ſine lege, ſine Imperio, ſinequè Magiſtratibus vrbs exiſteret. *Do-*
13 *nec M. Tullius, † & mox Diuus Iulius, deinde Auguſtus ne qua occaſio fraudi pateret, inter cæteras, quas tulerunt leges, ſeuera correctione Ambitus illorum, qui largitionibus ſuffragia captabant, inhibuere. Et deinde à Lucrone Tribuno plebis.* Tandem concludens: *Sed cum effrenata cupiditati nondum obuiam irent, corruptionesquè ſuffragiorum nihilominus immodicæ fierent.*
14 *Senatus conſulto † promiſſum eſt, vt Candidati ante inita ſuffragia ne conuiuentur, nec munera mittant, neque pecunias deponant. Quibus edictis legibus, & Senatu conſultis, vix tandem Ambitus illorum, qui Honores peterent, poſtquam diu peruagati ſunt, compreſſi ère.*

Ad tantum compeſcendum malum (vtinam compeſcerent illud) tot neceſſariæ leges. Eaſdem, aliaſquè longa ſerie Tiberius Decianus recenſet *tract. crimin. tomo 2. lib. 8 cap. 22. per totum.* Cuius frequentes
15 in Alexandrum ab Alexandro morſus, † ſæpequè repetitas incuſationes (quaſi ex capite ſuo relata effingentem, certitudine, & Auctoritatibus deſtitutum) non poſſum non mirari; cum vel certa eſſe, vel Auctoritatibus multis fulcita ſaltem, ex annotationibus ad eum facundiſſimi Andreæ Tiraquelli conſtet. Id præcipue quod *num. 16.* Decianus ſic calumniatur. *Refert itidem Alexander Genial. dier. lib. 3. cap. 17. Senatus conſultum factum vt Candidati ante inita ſuffragia ne conuiuentur, nec munera mittant, nec pecunias deponant. Cuius rei fides apud eum ſola ſit, cum nullum alium ſcribat Auctorem, neque vſpiam hoc le-*

Gabr. de Velaſc.

gerim. Ineptæ præſumptionis ſuæ mercedem Tiberij inſcitia in hoc (in cæteris eius æſtimatione ſalua) reportet, qui cum alibi id non legiſſet, tantum virum, & antiquitatum acerrimum indagatorem ſic carpere, mordereque auſus eſt: cum potius illi credere debuiſſet in dubio: nunc ſaltem eius fidem & agnoſcat, & diligentiam laudet. Quaſi enim ad litteram illud memorat Senatus conſultum, ſuaquè tempeſtate proximis Comitiis editum Plinius Iunior *epiſtolar. lib. 7. epiſt. 19. Nepoti ſuo* ita prodit: *Res multis agitata ſermonibus, proximis Comitiis honeſtiſſimas voces Senatui expreſſit.* Candidati ne conuiuentur, ne mittant munera, nec pecunias deponant. *Ex quibus* (addit) *tam aperte, quam modice fiebant: hoc tertium tanquam occultaretur; pro comperto habebatur.*

Leges item Ambitum prohibentes, † breuius licet, recenſet Iacobus Menochius *de* 16
arbitr. Iudic. lib. 2. centur. 5. caſu 401. à num. 12. Quarum vltimam Octauianum Cæſarem tuliſſe inquit *num. 13.* quam hodie *legis Iuliæ de Ambitu* nomen retinere, Zazij, & Budei auctoritate confirmat. Tametſi Manucium exiſtimare dicat, legem hanc à Iulio Cæſare prolatam. Quod ex nomine conuenientius eſt, certiuſquè ab hoc conditam fuiſſe: ab illo (Octauiano ſcilicet) poſtmodo innouatam, confirmatamquè. Quod in cauſa fuit vt Sanctionem iſtam vtrique Hiſtorici tribuerint, vt ex Suetonio *in Caio Cæſare, cap. 41. & in Auguſto cap. 40.* deducitur, & Menochius *dicto loco* aduertit. Iulij autem primi conditoris vſque ad nos retinuit nomen, eiuſquè ſolum fit in iure mentio.

Honorius quoque, † & Theodoſius legem 17
de Ambitu ſanxere *in Codice Theodoſiano locatam lib. 9. tit. 26. l. vltima.* non tamen vulgato Codice inſertam, & *l. fin. C. ad legem Iul. repetund.* Canonizatam *in cap. Sancimus, 1. quæſt. 7.*

Imperator etiam Iuſtinianus † *in Authen.* 18
vt Iudices ſine quoquo ſuffragio, §. 1. verſ. Quod non aliter, cum paragraphis ſequentibus, & §. Sic igitur, col. 1. & in Authent. Ius iurandum quod præſtatur ab iis qui adminiſtrationem accipiunt, §. Iure quoque.

Fœlicis recordationis Pius Quintus † 19
in Ambientes officia iuriſdictionis adminiſtrationem habentia, grauiſſimas continentem pœnas legem tulit anno milleſimo quingenteſimo ſeptuageſimoprimo, menſe Decembris. Cuius §. *ſequenti* facienda mentio eſt.

Apud nos † hac de re lex extat *2. tit. 5. lib.* 20
3. nona Regia collectionis. Scioquè poſtmodum varias Ambitum cohibentes prolatas ſanctiones, & recentius anno 1623. ne pluſquam per triginta dies in anno Ambientes in Curia eſſe poſſent; etſi fere à promulgatione ceſſarit.

Vtinam tot, tantæquè ſalutares leges † 21
deprauatum Ambitus morem, vitiumquè perimerēt, quod omnis defleuit fletque ætas. Ipſiſquè poſtulant, indecorum, ac fœdum,

Digitized by Google

qui impetrant graue, populis perniciosum. Antiqua ceſſauêre Comitia, non ceſſauit Ambitio. Leges in Ambitum ſunt latæ, Ambicioſi pullulant.

22 Quod ergo non præſtant leges, † quod non pœnarum metus efficit, non conuenientia euidens, Ambitione, & inani cupiditate excæcata, conſequitur, conſequatur Honeſtas, & tranquillæ vitæ propoſita fœlicitas. Turpe prorſus ſpectare.

Niueos ad frana Quirites.

De foſſa in loculis, quos ſportula fecit amicos. Vt & Iuuenalis expendit *ſatyra* 10. Sibi quiſque conſulat, quod prudenter Seneca *epiſt.* 118. Lucillo conſulit: *Hoc eſt egregium, hoc ſecurum, ac liberum nil petere, & tota fortuna Comitia tranſire. Quam putas eſſe iucundum Tribubus vocatis, cum Candidati intenti ſuis pendeant, & alius nummos pronunciet; alius per ſequeſtrem agat; alius eorum manus oſculis conterat, quibus deſignatus contingendam manum negaturus eſt: omnes attoniti vocem praconis expectant: ſtare ocioſum, & ſpectare illas nundinas, nec ementem quidem, nec vendentem. Quanto hic maiore gaudio fruitur, qui non Pratoria, aut Conſularia Comitia ſecurus intuetur; ſed magna illa in quibus alij honores anniuerſario ſpetunt, alij perpetuas Poteſtates, alij bellorum euentus proſperos, triumphoſque, alij diuitias, alij matrimonia, ac liberos, alij ſalutem ſuam, ſuorumque. Quanti animi res eſt, ſolum nil petere, nulli ſupplicare, & dicere: Nihil mihi tecum Fortuna, non facio mei tibi copiam. Aio apud me Catones repelli, vatinios fieri. Nihil rogo. Hoc eſt priuatam facere fortunam.* Magnum quidem hoc. Sed ſi perfectionis iſtius non aſcendimus culmen; non ſaltem in ambitionis baratrum deſcendamus, continentiæ, & tranquillitatis potius amore, quam ambitus metu pœnarum. Quas tamen ſeruili animo proponimus. *Quoniam humana Ambitio niſi per metũ damni non poteſt intueri, dogmate Caſſiodori.*

DE POENIS IN AMBICIOſos conſtitutis, quamquè pernicioſus ſit in Republica Ambitus.

SVMMARIVM.

1 *Ambitus, & Ambitio vnde deſcendant? An idem ſignificent? Vel in aliquo, & in quo differant?*
2 *Externos actus, non internos humana leges puniunt.*
3 *Ambitus multa leges ſtrictè vetarunt, non tamen de omnium pœnis ſpecificè apparet, nec qua prior pœnas impoſuerit, facile eſt diſcernere, nec differere neceſſarium. Tempori parcendum, nec conterendum in inanibus.*
4 *Lex Calphurnia quas in Ambientes ſtatuerit pœnas.*
5 *Iulia qualiter in eos animaduerterit? quoque tempore fuerit lata?* & num ſeq.
7 *Lex Iulia de Ambitu quid cauerit?*
8 *Iulius Caſar (à quo lex Iulia de Ambitu dicta) depoſita Prouincia ſpe Pontificatum maximum ambiuit, & profuſiſſima obtinuit largitione.*
9 *Lex Iulia de Ambitu ceſſauit cum ad Principis curam, non ad Populi fauorem Magiſtratuum creatio pertinere cœpit: viget vbi populus, vel Ciuitas eligit. Quamque pœnam tunc in Ambientem ſtatuat? Et an ipſo iure incurratur? remiſſiuè.*
10 *Etiam vbi Magiſtratuum creatio ad Principem ſpectat, Ambitus committitur pœna, locumque habet ſi per ſuffragia electio fiat.*
11 *Theodoſius qualiter Ambitum cohibuerit?*
12 *Qualiter Iuſtinianus?* & num ſeq.
14 *Qualiter Conſtant. Auguſtus.*
15 *Carolus Octauus Gallia Rex, quid circa hoc ſancierit?*
16 *Quid noſtra Hiſpania lex.*
17 *Pius Quintus Pontifex Maximus qualiter in id cauerit?*
18 *Pretio munera ambientes Iuſtitia adminiſtrationem habentia, vniuerſum ius deſtruunt, illiuſquè ſubuertunt pracepta.*
Ambiens pretio munera ad quid ea viſus ſit ambiiſſe? ibid.
Digniores habent ad Republica munera actionem. ibid. remiſſiuè.
Ambiens pretio munera an dicatur ſacrilegus? ibi.

§. II.

Ambitus, † & Ambitio à verbo *Ambio* deſcendunt, idemquè ſignificant: ni quod *Ambitio* dum in mente retinetur, *Ambitus* cum ad actum procedit, dicatur, ſecundum Laurentium Vallam *elegantiarum lib.* 4. *cap.* 19. & Leandrum Galganetum *de differentiis indiniduorum vtriuſque iuris, lit. A. num.* 61. Eaquè ratione in Digeſtis, & Codice *ad legem Iuliam, de Ambitu* inſcribitur, non de *Ambitione.* Quod externos actus leges humanæ puniant, † non internos, *l. Cogitationis,* 18. *D. de pœnis, l.* 1. *D. quod quiſque iuris, cap. Cogitationis, de pœnit. diſt.* 1. *cap. Sicut, de ſimon.* cum aliis de quibus Nos *in Axiomatibus & locis commun. iuris lit. C. num.* 75. *& lit. E. num.* 1. Quod & Tironem Tullium, Marci Ciceronis libertum, ſic Aulus Gellius *noctium Atticarum lib.* 7. *cap.* 3. dicentem refert: *Facta ſola cenſenda, atque in iudicium vocanda: ſed voluntates nudas, inaneſquè neque legibus, neque pœnis fieri obnoxias.* 1 2

Eorum tamen nominum frequens eſt ſine diſcrimine vſus, vnumque pro alio ſæpè ſumitur, vt *in l. fin. C. ad legem Iuliam repetundar.* Eiſquè ſic prout ſe occaſio obtulerit, in præſenti vtemur. Vt que iam alibi, cum Ouidio *Faſtor. lib.* 1. ſimili theſi dixiſſe recordamur:

Hac tibi dicta ſemel totis herentia factis,
Nec ſeriem rerum ſcindere cogar, erunt.

Ambitum itaque ad externum actum deductum multas cohibuiſſe leges, † ſtricteque vetaſſe; non tamen omnes impoſuiſſe pœnas, aut non ſpecificas apparere, ex relatis *paragrapho pracedenti* deducitur. 3

A qua

A qua prius in Ambiētes pœnæ emanauerint, latè diſſerit Tiberius Decianus *tract. crimin. tom. 2. lib. 8. cap. 22. num. 1. & duobus ſeqq.* in hoc quoque maximè elaborat. Cuius rei diſputationem (vt minime fructuoſam, vt ſupervacuam) omittimus, tempori, & neceſſitati inſeruientes, ab inutilibus temperantes, Eccleſiaſticę obſequentes admonitioni *cap. 3. v. 24.* dicentis: *In ſupervacuis rebus noli ſcrutari multipliciter*, intemperantiam vitantes. Quia *plus ſcire velle quam ſit ſatis, intemperantia genus eſt*, vt *epiſtola* 88. Seneca ait, vtquè bene iterum ibidem ad propoſitum noſtrum: *Annales euoluam omnium gentium, & quis prima carmina ſcripſit quæram. Quantum temporis inter Orphea interſit & Homerum? cum faſtos non habeam, computabo? Et Ariſtarchi notas, quibus aliena carmina compunxit, recognoſcam? Adeo mihi præceptum illud ſalutare excidit*: Tempori parce? *Hæc ſciam, vt quid ignorem?*

Inter priores, quæ pœnas Ambitui impo-
4 ſuere, † lex fuit Calphurnia à C. Calphurnio Piſone Coſſ. & Marco Glabrione, anno ab vrbe condita 686. lata. Qua (præter alias pœnas, pecuniariamquè mulctam) cautum extitit, vt Ambitus damnati ab honorum omnium petitione excluderentur, vt ex Dione, & Tullio prodit Decianus *dicto cap. 22. num. 4. repetitquè eodem libro 8. cap. 25. num. 5.* ex Saluſtio, & aliis Petrus Gregorius *Syntagm. iuris vniuerſ. lib. 36. cap. 29. numero 26.*

5 Tullia deinde lex, † quam M. Tullius Cicero cum Antonio anno ab vrbe condita 690. promulgauit, cauētem vt Senatores Ambitus damnati, aqua, & igni ad annos decem interdicerentur, vt eſt apud eundem Tullium *in Oratione pro Murena, & in Vatinium*, apudquè Dionem *lib. 37.* Deciano eodem *dicto c. 22. num. 8.* relatore, aduertente pariter *numero nono.* Polybium *in libro* quem *de Rerum public. gener.* ſcripſit, apertè ſignificare, multo ante legem Tulliam, & Calphurniam etiam, capitalem Ambitus pœnam fuiſſe, verbis hiſce: *Pecuniis palam apud Cartaginenſes Magiſtratus emuntur; quod Romæ capitali pœna vindicatur.* nullam tamen legem capitalem de Ambitu latam reperiri. Quod antiquiore Romanorum tempore inſpecto, verum quidem erit: nouiori non vtique, vt infra *numero* 14. conſtabit.

6 De lege quoque Tullia † mentionem (diuerſam licet) fecit Iacobus Menochius *de arbitrar. lib. 2. cent. 5. caſu* 301. *num.* 12. decennalis nempe exilij. Quam etiam pœnam eādem lege contineri, ex Dione *lib.* 37. idem ipſe Tiberius *dicto numero* 8. tradit, & *cap. 25. num. 6.* ſcribente: *Lege Iulia cautum fuiſſe, vt eādem pœna tenerentur, qui de* Ambitu *damnati fuiſſent, quam ij qui* Repetundarum, *videlicet decem annorum exilio.* In quam etiam pœnam eiuſdem legis conſtitutione, & iiſdem conſentit Petrus Gregorius *dicto libro 36. c. 29. n. 26.*

7 Succeſſit poſtmodum Lex Iulia de Ambitu, † qua cautum eſt, vt qui petiturus Magiſtratum, Prouinciam, vel Sacerdotium, turbam, ſuffragiorum cauſa, conduxerit, ſeruos aduocauerit, conuictus veluti vis publicæ reus, in inſulam deportaretur, auctore Paulo *ſententiar. cap. 32.* Quam (vt prædiximus) Iulius Cæſar promulgauit, in ſe ipſo expertus quot damna afferat, quam ſit potens, & pernicioſus Ambitus. Quippe qui *depoſita Prouincia ſpe, † Pontificatum Maximum petiit*, 8
non ſine profuſiſſima largitione. In qua reputans magnitudinem æris alieni, cum mane ad comitia deſcenderet, prædixiſſe matri oſculanti fertur; Domum ſe niſi Pontificem non reuerſurum, Atque ita potentiſſimos duos competitores, multumque & ætate, & dignitate antecedentes, ſuperauit; vt plura ipſe in eorum Tribubus ſuffragia, quam vterque in omnibus, tulerit; ſicuti *in Iulij ipſius vita* litteris Suetonius mandauit *lib. 1 n. 13.*

Quam quidem legem, † ſuo tempore ea 9
ratione in vrbe ceſſaſſe Modeſtinus *in l. 1. D. ad legem Iuliam de Ambitu* dixit: *quia ad curam Principis Magiſtratuum creatio pertinet, non ad Populi fauorem.* Vigere autem in Municipio, aut Ciuitate vbi non Princeps ſed Populus eligit, vt *ibidem* notat Accurſius *verbo in Municipio*: tuncque centum aureorum, & infamiæ pœnam Ambitioſum incurrere. An *ipſo facto*, vel *per ſententiam* Decian. diſputat *dicto cap. 25. n. 2.* Quam bene declarat Menochius legem *dicto caſu* 301. *n. 13. & ſequentibus.*

Notandum interim, pœnas in Ambientes latas, † tametſi Magiſtratuum creatio ad Principem ſpectet, 10
cum per ſuffragia fit electio, incurri, vt in ſecunda illius parte *dicta lex* prouidet, notat Salycetus *in rubrica C. eodem titulo*, & ſequitur Boſſius *in practica tit. de Ambitioſis, num. 1.* Eſtquè apud nos indubitatiſſimum.

Religioſiſſimus Imperator Theodoſius † 11
eiuſmodi viros ad prouincias regendas accedere, qui ad honoris inſignia non ambitione, vel pretio, ſed probata vita ſolent teſtimonio promoueri, ſanciuit *in l. fin. C. ad legem Iuliam repetundarum* iurare præcipens eos qui ad officia regenda veniunt, *ſe pro adminiſtrationibus ſortiendis neque dediſſe quidpiam, neque daturos vnquam poſtmodum fore, ſiue per ſe, ſiue per interpoſitam perſonam, in fraudem legis, ſacramentiquè, aut venditionis, donationisve titulo, aut alio velamento cuiuſcumque contractus.* Seueriſſime eos, qui per Ambitum ad honores aſcendere tentaſſent puniens *in l. 1. de Ambitu, in ſuo Codice Theodoſiano.* Ambitus quoque naturam ſic declarans: *Et propriè ad Ambitum ſpectat, ſi quis ad illuſtrem palatij noſtri ambierit dignitatem, atque ad eos honores aſcendere ambitione tentauerit, qui non niſi probatis nobis viris noſtro indicio referuntur: cuiuſlibet ille ſit loci, ordinis, dignitatis; amiſſis bonis, & fiſco noſtro protinus vindicatis; deportationis mulctetur exilio, neque aliud interceptum, & perfectum eſſe arbitretur, cum pari ſorte leges ſcelus, quam ſceleris pœniat voluntatem*, vt tranſcribit Decianus *dicto libro 8. cap. 22. numero 23.* miratus quod ad ſuas hanc non tranſtulerit Iuſtinianus ſanctiones. Sed ſi eam ad litteram in ſuis

BIBLIOTECA NAZ. ROMA VITTORIO EMANUELE

Digitized by Google

non retulit, ſubſtantia iuramenti formula
effecit, neque in pœnis clementior extitit.
12 Iuramenti formulam † *in Auth. vt Iudices
ſine quoquo ſuffragio fiant,§.ſic igitur, colla-
tione* 1.ita præfinit:*Nil penitus, nec quodlibet
ſe prabere,neque occaſione ſuffragij, neque pa-
trocinij:& neque promittere,& neque prouincia
profiteri dirigere, neque religioſiſſimis Prafe-
ctis,neque aliis cingula habentibus,neque eis,
qui circa eos conſtituti ſunt,neque alteri cuili-
bet per occaſionem patrocinij:ſed ſicut ſine ſuf-
fragio accepit adminiſtrationem, à publico
percepturus annonas (has enim ſolas accipere
eum ſinimus)ſic eam puris cuſtodire manibus,
Deo,& Nobis pro ea redditurus rationem.* Per
eadem ferè verba repetitur *in Auth.iuſiuran-
dum quod praſtatur ab iis, qui adminiſtratio-
nem accipiunt,§.Iuro quoque,* ſic iuramentum
præſtare iuſſit:*Iuro quoque,idem iuſiurandum,
quia nulla penitus neque dedi, neque dabo oc-
caſione dati mibi cinguli,neque occaſione patro-
cinij;neque promiſſi,neque profeſſus ſum de pro-
uincia mittere,neque mittam, neque occaſione
dominici ſuffragij,neque famoſiſſimis Prafectis
adminiſtrationem habentibus,neque iis qui cir-
ca eos ſunt,neque alij hominum vlli; ſed ſicut
ſine ſuffragio percepi cingulum, ſic etiam purè
me exhibebo.*
13 Pœnas autem & in præſtantes,†& in pre-
tio petentes ſuffragia *in d. Auth. vt Iudices
ſine quoquo ſuffragio,§.Igitur,*has cõminatur:
Sciat etiam tua Celſitudo (Præfectum præ-
torio alloquitur)*& qui poſt te eaſdem con-
ſcenderint ſedes, quia ſiue ipſi praſumpſerint
accipere quidpiam ab iis,qui ad pradictas ad-
miniſtrationes accedunt;ſiue proceres ipſi, ſiue
etiam officium tuum vltra ea qua occaſione
conſuetudinum,à Nobis eis definita ſunt(qua
ſcilicet ſufficere ſola putantes dare decreuimus)
non in paruis pœnam fieri,ſed maximi quidem
Iudices accipere aliquid praſumentes ab iis,
qui ad adminiſtrationes accedunt, aut etiam
permittentes ſuum officium tale aliquid agere,
& nunciatum non emendantes:non ſolum qua-
druplum reddent totius quantum percepe-
runt : ſed etiam magnam indignationem
ſuſtinebunt, & cinguli periculum formida-
bunt.*
14 Conſtant.Auguſti ſanctionem†*in l. 2. C.
de murilegulis,& gynaciariis,lib.* 11.in certo
perſonarum genere loquentem, Iudicibus
aliiſque adminiſtrationem à Principe haben-
tibus Doctores commodant, iubentem :*ſuf-
fragiis abſtineant,per qua memoratas admini-
ſtrationes adipiſcuntur,vel ſi contra hoc fece-
rint,gladio feriantur.*
15 Carolum Octauum Galliæ Regem†legem
tuliſſe *anno* 1468.*art.*68.Petrus Gregorius re-
fert *dicto libro* 36.*Syntagm.iuris vniuerſi cap.*
29.*numero* 20.cauentem vt in iudicandi of-
ficij adipiſcenda poſſeſſione, illud admini-
ſtraturi iurarent ſe muneris habendi cauſa
quidquam nec largitos, nec promiſiſſe qui-
dem,pœna adiecta, vt ſi id commiſiſſe con-
uicti fuiſſent,vacantia haberentur officia, &
impetrari poſſent à Principe.Quod poſtmo-
dum miſerè in eo Regno fuiſſe inuerſum ip-
ſe deplorat.

Legem & nos habemus † *ſecundam tit.* 5. 16
*lib.*3.*noua Regia collectionis,*& electionis, &
iuramenti præſtandi formam præfinientem
pœnaſquè in contrauenientes ſic deſignan-
tem:*Mandamos que quando algunos corregi-
mientos,ſe hubieren de dar en las ciudades y
villas y lugares de nueſtros Reynos, ſe guarde
la ſolemnidad de la ley ſuſodicha; y que el
Corregidor ſea tal que cũpla a nueſtro ſeruicio
y a la execucion de la Iuſticia, proueyendo al
officio mas que a la perſona.*Hiſque qualitati-
bus ab ea requiſitis hanc adiicit:*que Iure que
no dio,ni prometio, ni dara, ni prometera coſa
alguna por razon del dicho officio à perſona
alguna,ni de la renta del,ſo pena de perjuro, è
infame,y de auer perdido el officio, y de no
auer otro.*De cuius etiam iuramenti præſtan-
di obſeruantia in Senatu Mediolanenſi teſta-
tur Iulius Clarus *receptar.ſententiar. §.Simo-
nia,num.*4.*in fine.*In dieſque ſanctiones am-
bitum prohibentes,inquè Ambientes,& ſuf-
fragia ob munera præſtantes imponentes
exeunt,vt alibi meminimus.
Summus item Eccleſiæ Præſul Pius Quin-
tus † anno 1571.in ſtatu eccleſiaſtico iuriſ- 17
dictionalia munera pretio Ambientes lege
lata ſic cohibuit:*Nemini de catero liceat me-
diante pecunia,vel ſolutione,& traditione, ac
promiſſione aliarum rerum, & per interpoſitas
perſonas,aut alias quouis modo faciendas,ali-
quas dignitates & officia exercitium,& admi-
niſtrationem iuriſdictionis habentia procura-
re,aſſequi,vel obtinere:ac ſi quis his praſentibus
contraueniſſe quoquomodo dici, aut cenſeri po-
tuerit:ipſum contrauenientem eo ipſo confiſca-
tionis omnium bonorum,degradationis tam pri-
uilegij Doctoratus, quam quorumcumque per
eum obtentorum officiorum, tam ſecularium,
quam eccleſiaſticorum, ac demum vltimi ſup-
plicij pœnam irremiſſibiliter incurrere volu-
mus.* prout relator, traductorque extitit Na-
uarrus *in Manuali c.*25.*n.*7.*verſ. Admonemus,*
vlterius conſtitutionis litteram proſequens,
quæ maxime antiquiores pœnas Canonici
iuris ſuperat,quod officij ita obtenti amiſſio-
ne mulctabat, & concedenti prouidendi
negabat facultatem *in cap.*1. *&.* 2. *ne Pralati
vices ſuas.*
Iure optimo in Ambientes pretio munera
Iuſtitiæ adminiſtrationem habentia leges ar-
mantur,†pœnæ ſæuiunt;quippe qui vniuer- 18
ſum ius deſtruunt,illiuſque ſubuertunt præ-
cepta:quæ ſunt *Honeſte viuere, Alterum non
ladere, Ius ſuum cuique tribuere*, vt habet
textus *in§. Iuris pracepta,inſtitut.de iuſtit.&
iure.*Per ambitum enim & pretium eos qui
Magiſtratus ſunt adepti non honeſte viuere
ipſimet ſuadent,ad idque munera ambiiſſe,vt
*aut eaſcelera qua prius commiſiſſe doceantur,
occultent: aut alia deinceps poſſint impune
committere.*vt in eos arguit Conſtant.Impe-
rator,*in l. Ad ſplendidioris,*7.*C.de diuerſ.offic.
lib.*12.& vt Alexander Seuerus (ſicuti *in eius
vita* Lampridius refert) *Neceſſe eſt vt qui
emit & vendat*, atque expenſum cum vſuris
& lucro etiam vſurarum deducat,vt pulchre
conſiderat Iuſtinianus *in auth.vt Iudices ſi-
ne quoquo ſuffragio fiant,§. Inuenimus, verſ.*
Cogitatio.

Digitized by Google

Cogitatio,& paragraphis ſeqq.coll. 1. Vtque acutè Diuus Auguſtinus *tract.*10.*in Ioannem,* de teterrimo Simone illo Mago : *Simon ille* (ait)*ideo volebat emere Spiritum Sanctum , quia volebat vendere Spiritum Sanctum.* Similiter *Homil.* 4.*in Euangelia* D. Gregorius: *Simon Magus per impoſitionem manus edita miracula conſpiciens , percipere donum Spiritus Sancti pecunia voluit:ſcilicet vt deteriùs venderet,quod malè comparaſſet.* Frequens id communeque vitium eſt. In quo ſinguli de Republica maximè læduntur. Tum ex iniqua Iuſtitiæ adminiſtratione(quid enim æque in Magiſtratu facere poſſunt,qui inique ad Magiſtratũ ingrediuntur,quique ſic grauiter in primo,vt aiunt, limine Iuſtitiam offendunt ? Licet enim ceſſet in adminiſtratione offenſio, quod ex dictis difficillimum eſt : attamen *Principatus quem aut ſeditio extorſit , aut Ambitus occupauit , etiam ſi moribus , atque actibus non offendit:ipſius tamen initij ſui eſt pernicioſus exemplo. Et difficile eſt , vt bono peragantur exitu,quæ malo ſunt inchoata principio,* vt ex Sancto Leone *epiſtola* 87. *ad Epiſcopos Aphricanos per Mauritaniam Ceſarienſem conſtitutos,* textus inquit , *in cap. Principatus,*25.1.*quæſt.*1. Similiter D.Gregorius,cuius verba *paragrapho ſequenti , num.* 18. tranſcribimus :) Tum quia dignioribus ius auferunt,quod ad munera habent; iuxta latè deducta à Nobis *de priuileg.pauper.*1.*p. quæſt.*6.*num.*21.*& quæſt.*7.*à num.*2.*cum ſeqq.* Vniuerſa inſuper damnificatur Reſpublica , munia hæc in virtutis præmia habens, quæ in fœdam emptionem,nefandum,ac ſacrilegum lucrum(prout illud Ambientemquè ſacrilegum Theodoſius appellat *in l.* 1. *C. vt dignitatum ordo ſeruetur,lib.*12.)conuertunt. In eoque illam intelligunt Nicolaus Boërius *in tract. de Auctoritate Magni Concilij, num.*40 & Azeued *in l.*1.*tit.*5.*lib.*3.*noua Regia collectionis,num.*3. Totum itaque ius labefactabant,lætales Reipublicæ exiſtentes, vt profeſſus eſt Lucanus *lib.*1.

Lætaliſquè Ambitus Vrbi.

Nocuamque adeo Ambitionem iſtam,& punitione dignam Petrus Rebuffus iudicauit *ad conſtitut.Gallic. tom.*1.*art.*2. *gloſſa vltima in fine,*vt diceret : *Forte non eſſet malum vt quicumque officium peteret,aut beneficium,inhabilis eſſet ad cætera officia, & collatio facta illi non valeret. Tunc virtus in pretio eſſet,nec eſſent tot malitioſi,& importuni , qui diuites nunc ſunt;& virtutibus præditi, non ambitioſi negliguntur.*

VTRVM OFFICIA PVBLICA, Magiſtratus præcipuè, vendi , & emi queant ?

SVMMARIVM.

1 *Iure poſitiuo publica officia,præcipuè Iuſtitiæ adminiſtrationem habentia,vendi non poſſunt ,* & numer. 12. *Et an Princeps legibus eorum venditionem prohibentibus contrauenire poſſit ?* & numer. ſeqq.

2 *Iure naturali , vel gentium an ea vendere Princeps valeat ?* & num.ſeqq.vſque ad numer. 17.

3 *Iuriſdictio an vendibilis ſit ?*

Iuſtitia cœleſtis , & ſanctiſſima res eſt. ibi.

5 *Quæ præcipua Principum , tributorumque conſtituendorum initio cauſa extiterit ?* & numer. 7.

6 *Ipſi olim Reges iudiciis præ erant,& Magiſtratus officium per ſe ipſimet exercebant. Quidque circa id glorioſiſſimi Principes noſtri ſtatuerint.*

7 *Quia ob plebis,populorumquè multitudinem, Iuſtitiæ miniſtrandæ vnus ſupereſſe non poterat; datum Principibus,neceſſumque fuit vt in oneris partem optimos quoſque iudicandi peritos aſſumerent,de Fiſci annonis eis mercede perſoluenda.*

*Debitor, & creditor eiuſdem rei in ſimul quis eſſe non poteſt,*ibi.

*Rex Iuſtitiæ debitor dicitur.*ibid.

8 *An Regum iudicandi officium a iure quoque Diuino ortum habeat ?*

9 *Res tranſit cum ſua cauſa,vel onere. Et dominium poteſt quis habere , & alienare non poſſe.*

*Princeps quam à Populo officia diſpenſandi facultatem acceperit.*ibi.

10 *Publica officia,& dignitates in id , ſecundario ſaltem, à Republica inſtituta , vt pro meritis quoque præmium accipiat : aliter electionibus factis , & Reſpublica damnificatur , & digniori ius aufertur.*

11 *Indubitabiliùs cum per ſuffragia ſit electio.*

12 *Princeps an , & à quibus legibus poſitiuis ſolutus ſit?*& numeris ſeqq.

15 *Princeps legi contraueniens an eiuſdem ſpeciei peccatum committat , vt ſubditi alij contra illam peccantes ?*

16 *Princeps an non ſolum de honeſtate , ſed etiam de neceſſitate ad legum obſeruantiam teneatur.*

Verbum Debet *neceſſitatem plerumque importat.*ibi.

Intellectus legi Digna vox , C. de legib. *Legi* , Ex imperfecto, C. de teſtam. *Legi,*Ex imperfecto,D.delegat. 3. & §. fin.inſt. quibus modis teſtam. infirm. *ibid.*

*Honeſtas naturalis pars eſt Iuſtitiæ potentialis.*ibi.

Verba legis ad Honeſtatem relata an neceſſitatem inducant? ibid.

17 *Verbum* Videtur *fictionem & oppoſitum veritati denotare ſolet.*

18 *Ex venditione officiorum Iuſtitiæ adminiſtrationem habentium Reipublicæ infælicitas prouenit:ex gratuita illorum pro meritis diſtributione fælicitas , & incrementum.*

Auaritia forenſis pernicioſior & deteſtabilior, quam in ſolitudine latrocinia. Et

quare

Digitized by Google

quare? ibidem. ad finem.

*Nemo vnquam Imperium flagitio quæſitum, bonis artibus exercuit.*ibi.

20 *In neceſſitatis caſu, vtque illi ob commune bonum Princeps ſubueniat, poteſt officia publica iuſtitiæ idoneis, moderato pretio, vendere.*

21 *Res quælibet alienari prohibita ob neceſſitatem alienari poſſunt.*

Neceſſitas non habet legem, ſaltem humanam, facitque licitum quod non erat. ibi.

22 *In Hiſpaniam noſtram dimidiam, quam vocant, annatam, ab iis qui adiudicandi munera eliguntur, præſtandam, neceſſitatem induxiſſe, ceſſaturamque neceſſitate ceſſante, exiſtimandum.*

23 *Officia Iuſtitiæ ſolum executionem habentia licet vendi poſſint; pretio tamen aut precibus renunciari, transferrive Hiſpanica lex grauibus pœnis inhibet.*

§. III.

1 IVre poſitiuo † vendi, aut emi publica officia, Iuſtitiæ præcipuè adminiſtrationem habentia, non poſſe; pluſquam notum eſt, iuribus, & rationibus *in paragraphis præcedentibus* deductis, infraque repetendis. Num
2 iure naturali, ſeu gentium † ea vendere Principes queant, difficultas valida eſt, Theologos, & Iuriſtas affirmantes, & negantes habet. Affirmant, ſi digno venditio fiat, D. Thomas *in epiſtola ad Ducifſam Brauantiæ, opuſculo* 21. *dubio* 5. eumquè ſequuti Syluester *in ſum. verbo Dominus quæſt.* 4. Tabiena *eodem verbo quæſt.* 11. Caietanus *verbo Venalitas.* Armilla *verbo Officium.* Sotus *de iuſt. & iure, lib.* 3. *quæſt.* 6. *art.* 4. *ad* 2. Nauarrus *in Manual. cap.* 25. *num.* 7. Cordub. *in ſumm. caſuum, quæſt.* 117. hiſque relatis (cumque Baldo *in l. Barbarius, D. de offic. Prætoris,* & Geminiano *in cap. Prohumani, de homicid. lib.* 6.) Azorius *inſtitution. moral.* 3. *p. lib.* 8. *cap.* 7. *in princ.* Dominic. Bañez *in* 2. 2. *quæſt.* 63. *art.* 2. *dubio* 6. Petrus Binsfeld. *de Simon. cap.* 38. *q.* 2. *concluſ.* 2. Valer. Reginald. 2. *p. ſumma. lib.* 23. *cap.* 3. *ſect.* 3. *num.* 38. *& lib.* 5. *cap.* 14. *num.* 257. cumque aliis Sanchez *conſilior. moralium lib.* 2. *cap.* 1. *dub.* 37. *num.* 2. & Xamar *de offic. Iudic. & Aduoc. p.* 1. *quæſt.* 21. *num.* 14. *vſque ad num.* 19. *excluſiue.* Maſtrill. *de Magiſtratib. lib.* 1. *c.* 20. *à n.* 1.

Rationem reddunt: quod huiuſmodi officia temporalia ſint, pretio æſtimabilia, nec aliquid ſpirituale annexum habeant, ſintque in Principis patrimonio, & humanis contractibus ſubdantur.

3 Negant, † etiam ſi digno venditio fiat (ſequuto Adriano *in* 4. *de reſtitutione, quæſt. quæ incipit: Ex his ſuboritur alia dubitatio.*) Salon 2. 2. *quæſt.* 63. *art.* 2. *controuerſ.* 7. *concluſ.* 1. Medin. *in codice de Reſtitut. q.* 4. *de vſuris.* Villalob. *in ſumm. tom.* 2. *tractat.* 8. *difficult.* 6. *n.* 8. *&* 9. Ludouicus Torres *in* 2. 2. *tom.* 2. *diſp.* 23. *dubio* 2. *n.* 5. & alij penès Sanchez *ſupra n.* 1.

Ducuntur hi: quod Princeps iſtorum officiorum non tam dominus, quam diſpenſator, ſeu adminiſtrator exiſtat, Reipublicæque voluntate dignioribus diſtribuenda ſint, quam ſequi Princeps tenetur: quæ, cum veluti conditione in eum huiuſmodi ſit tranſlata poteſtâs, vt, & ſuperiorum relatione, aduertit Antonins Diana *variar. reſolut. tom.* 3. *tractat.* 5. *miſcellaneo, reſolut.* 108. *in principio.*

Iuriſtæ, qui hanc pariter ſententiam tenét, alio quoque argumento ducuntur: quod ſcilicet inuendibilis † Iuriſdictio ſit, vt pro- 4
bant textus *in cap.* 2. *ne Prælati vices ſuas, in cap. Præcipimus,* 21. *quæſt.* 2. & notat Gloſſa *in cap.* 1. *verbo, Conferendi, eodem tit. ne Prælati vices ſuas.* Quatenus ſaltem non cum territorio venditur, ſed ſola transfertur: quia eſſet quodammodo Iuſtitiam vendere, quæ vendi nequit, *cap. vendentes,* 10. *in ordine* 1. *quæſt.* 3. Cæleſtis enim eſt, *Pſalm.* 84. *v.* 12. & ſanctiſſima, *l.* 1. *D. de iuſt. & iure.* cuius ideo non datur commercium, *l.* 1. *§. Proinde, D. de var. & extraordin. cognit. l. ſi in emptione,* 34. *§. omnium, D. de contrahen. empt. l. inter ſtipulantem,* 83. *§. ſacram, D. de verbor. oblig. §. ſacra, inſtit. de rer. diuiſ.* Ita profitentur Hoſtienſ. *d. rubr. ne Prælati vices ſuas*, Bald. *in tit. de pace iuram. firmand. in verbo feudor. c.* 1. quos ſequuntur Angelus, & Iacobus de Beluis. *in auth. vt Iudices ſine quoquo ſuffragio, coll.* 2. *in princip.* Fauian. de Mont. *in tractat. de emptione, quæſt.* 4. *princ. num.* 11. *verſ. ſexto quæritur.* Petrus Gregorius *Syntagm. iuris vniuerſ. lib.* 36. *cap.* 29. *num.* 18. *& ſeq.* contrarium Gallicum morem improbans, Petrus Rebuff. *ad conſtitut. Gallicas, p.* 2. *tract. de ſalariis taxatis pro viſitatione proceſſus, gloſſa vnica, num.* 11. Ægidi. Boſſius *in pract. tit. de Ambitioſis, num.* 2. Guil. de la Rouill. *de iuſtitia, & iniuſtit. lib.* 3. *cap.* 3. *col.* 8. *verſ. Et circa hoc.* Petrus Bellug. *in ſpecul. Principis, rubr.* 23. *§. ſed pone, num.* 12. Aluar. Valaſc. *in praxi partition. cap.* 13. *num.* 66. *&* 67. cum Auendano *reſponſo* 9. Boëtio *deciſ.* 149. *numer.* 3. & aliis.

Quæ quidem pars alia etiam ratione fulcitur. Quia nempe præcipua † conſtituen- 5
dorum Principibus tributorum cauſa fuit, vt ſubditis iuſtitiam miniſtrarent, ab iniuriis vindicarent eoſdem in pace, quieteque conſeruarent. Eamque ſic *de offic. lib.* 2. Cicero reddit: *Non apud Medos ſolum (vt ait Herodotus) ſed etiam apud maiores noſtros, iuſtitiæ fruendæ cauſa, videntur olim bene morati Reges conſtituti: Nam cum premeretur multitudo ab iis, qui maiores opes habebant, ad vnum aliquem confugiebant virtute præſtantem, qui cum prohiberet iniuria tenuiores, æquitate conſtituenda, ſummos cum infimis pari iure retinebat.* Plurimos in id recenſet D. Ioannes à Solorzano *de iure Indiar. lib.* 1. *cap.* 21. *num.* 59. In ſpecieque noſtra D. Thomas 2. 2. *quæſt.* 67. *art.* 7. *verſ. ſciendum, & ad tertium.* Ferdinand. Rebell. *de obligation. iuſtit.* 2. *p. lib.* 18. *quæſt.* 20. nouiſſimè Thomæ del Bene *de Parlamentis, dubitatione* 7. *ſect.* 1. *num.* 2. *&* 3. Et hanc cur Chriſtus Dominus noſter *Matthæi* 22. dixiſſet: *Reddite quæ ſunt Cæſaris, Cæſari*, cauſam præbet Salas *de legib.* *quæſt.*

Digitized by Google

quaſt.95. tract.14.diſput.7.ſect.1. num. 4. col. 3.verſ.Quinto probatur, ſcilicet *quia eos iuſtis legibus gubernabat, & ab hoſtibus defendebat.* Nam *neque quis gentium ſine armis, neque arma ſine ſtipendiis, neque ſtipendia ſine tributis haberi queunt*, vt Cornelius Tacitus inquit *Hiſtor. lib. 4. cap.18.*

Inde (quia *Regum officium eſt proprium* † *facere iudicium, & iuſtitiam*, vt Hieronymus *ſuper Hieremiam ad cap.22.* & ex eo textus *in capit. Regum Officium, 23. in ordi. vigeſimotertio, quaſt. 5.* ait) *ipſi Reges olim iudiciis praerant, & illuſtre, ac venerandum Magiſtratus officium, ipſi per ſe exercebant* vt (ex Ariſtotele *lib. 3. Ethicor. capit.7.* Scribit Annæus Robertus *rerum iudicatarum,lib.ſecundo, capit. 11.* Xamar.*de offic.Iudic.& Aduoc. p. prima quaſt. ſecunda, numero primo* Conſtat Iudaici populi ad Samuelem poſtulatione libro 1. Regum.cap.8.v.5. *Conſtitue nobis Regem, vt iudicet nos, ſicut & vniuerſa habent nationes.* Exodi 18. v.13. *ſedit Moyſes vt Iudicaret populum qui aſſiſtebat Moyſi à mane vſque ad veſperam.* Regnum affectans Abſalon *lib. ſecundo Regum cap. 15.v.4.*dicebat: *Quis me conſtituat Iudicem ſuper terram, vt ad me veniant omnes, qui habent negotium, & iuſte iudicem?* Salomon. lib. 3. Regum cap. 3. v. 9. *Dabis ergo ſeruo tuo cor docile, vt populum tuum Iudicare poſſit, & diſcernere inter bonum, & malum. Quis enim poterit iudicare populum iſtum populum tuum hunc multum?* Vbi & illud ipſius celebre iudicium de duabus mulieribus eundem vnaquaque filium ſuum dicente, & poſtulante *a v.16.*refertur ac concluditur, *Audiuit itaque omnis Iſraël* Iudicium, *quod iudicauit*,Rex, *& timuerunt Regem.* Ideo Dauid *Pſalm. 2.* Reges hortatur: *Et nunc Reges intelligite,erudimini qui iudicatis terram.* Ierem. cap. 23. v. 5. *Regnabit Rex, & ſapiens erit:faciet iudicium,& Iuſtitiam in terra.*Iſai.32.in principio: *Ecce in iuſtitia regnabit Rex, & Principes in iudicio praerunt.* Conſtatque aliis in Sacris litteris auctoritatibus,quarum nonnullæ *Rubrica 7. Annot. 3. n.6.*referuntur.

Sic *Gentilium hiſtoria fere omnes, Reges, Principes,& Monarchas per ſeipſos iudicaſſe narrant*,vt verbis hiſce Petrus Gregorius affirmat *Syntagm.iuris vniuerſi d. lib. 36. cap. 29.num.13.* Quorum multos commemorare inquit Athenæum *lib. 12. d. cap. 3. 4. 15. & 18.*

Medorum populus Deioci Phraotis filio, ob iudiciorum probitatem, ſe commiſit, vt Herodotus auctor eſt,à Petro Gregorio *proxime dicto loco* relatus.

Moſyncorum Rex in altiſſima domo ſedebat, & æqua multis populis dictabat, ea lege,vt ſi male iudicaret,illa die fame macerent, vt prodit Apollinius. Rodius *lib. 2. Argonaut.*

Midam, Gordij filium, Phrygiæ Regem ex ſella Regia ius dicere ſolitum,& eam poſt-modum apud Delphos poſuiſſe, idem tradit Herodotus *lib.1.*

Philippum Macedonum Regem, eiuſque filium Alexandrum Magnum in id, *vtriuſque in vita, inque Apohthegmatibus.* Plutarchus memorat. Quorum primus cum Macheræ cuiuſdam pro tribunali ſedens, cauſam cognoſceret, dormitanſque, ac parum iuribus intentus eum condemnaret, clamanſque damnatus, *Prouocare* diceret: & indignatus Rex *ad quem interponeret prouocationem* rogaret: *Ad te*, inquit,*o Rex, ſi expergiſcaris, & attentius cauſam audieris.* Secundus cum in cauſis capitalibus ſederet Iudex, accuſatorique alteram occluderet aurem: interrogatus cur id faceret: *Alteram*,ait,*ſeruo reo.*

Ageſilaum Lacedæmoniorum Regem, cauſas iudicaſſe, idem ipſe Plutarchus *in eius vita, Apophthegmatibuſque prodit.*

Cum Iulio Cæſare cauſam in iudicio audiente longum veteranus litigator ſermonem traxit,relatore Seneca *de benefic. lib. 5. cap.24.*

Octauianus Auguſtus *ipſe ius dixit aſſiduè,& in noctem nonnunquam ſi parum corpore valeret, lectica pro tribunali collocata, vel etiam domicubans.* Suetonio teſte *lib. 2. cap.33.*

Veſpaſianus non Romæ tantum,ſed in cęteris ciuitatibus ius reddebat, vt eſt apud Philoſtratum *in vita Apollinij.*

Domitianus *ius diligenter, & induſtriè dixit. Plerumque & in foro pro tribunali ambicioſas Centurionum ſententias reſcidit*, vt *in eius vita capit.* 8. Suetonius refert.

Traianus pariter ſæpiſſime litigantes pro tribunali audiuit, cauſaſque decidit, vt Dion Caſius prodit, idem de Adriano eius in Imperio ſucceſſore affirmans.Valentinianum *audire in conſiſtorio negotia* ſolitum D.Ambroſius *Concione in illius obitu.*

De Græcorum Regibus, Athenorum, Medorumque idem tradit Bobadilla *in Politica libro 1. cap. 9. num. 4.* De aliis etiam mentionem facit M. Antonius Muretus *Oratione 12.*Id ipſum confirmans, viriliter ſuadet, & eleganter comprobat Marques *de Gubernatore Chriſtiano, lib. 1. cap. 19.§.2.*

In iure mille ſunt loci in quibus Imperatores iudicaſſe lites, & controuerſias iudicio diremiſſe conſtat,*in l.Romanus,28.D.de tutorib.& curator. datis,ab iis,in l.Mulier qua, 22.D.ad S.C.Trebell.in l.Non putabam,47.D. de condit.& demonſtr.in l.Æmilius, 39. D. de minorib. in l. fin. D. de iure fiſc. in l. 3. D. de his, qua in teſtam. delentur, in l.Pedius 4. D. de incend. ruin. naufrag.* & alibi ſæpè.

Glorioſiſſimi Principes noſtri duos in hebdomada dies aſſignarunt,quibus litibus dirimendis pro tribunali cum Conſiliariis aſſiſterent, *in l. 1. tit. 1. lib. 2. ordinamenti,*

translata *ad legem primam tit. 2. lib. 2. nouæ Regiæ collection.* Ita ſancientes: *Ordenamos de nos a ſentar a guicio en publico dos dias en la ſemana con los de el nueſtro Conſejo, y con los Alcades de nueſtra Corte. Reſtos dias ſean Lunes, y Viernes, & Lunes a oyr peticiones y querellas de los officiales de nueſtra caſa y otros, y quando eſte dia no nos pudieremos aſentar per algun embargo que acaeſca; a ſentarnos emos otro dia de la ſemana en emienda deſte: y los Viernes a oyr los preſos, ſegun que antiguamente eſta ordenado por los Reyes nueſtros predeceſſores.* Hacque, iudicandi cauſas, ratione ſuas luſtrandi Prouincias ſibi ipſis iidem obligationem impoſuere, *in l. 3. dicto titulo, & libro ordinamenti, & in l. 5. dicto titulo, & libro nouæ Regiæ collectionis.*

Sed quia plebis, populorumque multitu-
7 dini vnus ſupereſſe non poterat, † nec frequenter (præ negotiorum Imperio occurrentium mole) Principibus ipſis iudicare licebat: datum eis, neceſſariumque fuit, vt ſibi in oneris partem optimos quoſque iudicandi peritos aſſumerent, quibus congtuum de Fiſci annonis ſtipendium, condignaque merces præſtaretur laboris, *auth. vt Iudices ſine quoquo ſuffragio fiant, paragrapho Inuenimus, verſ. Cogitatio, coll. 2. auth. Iuſiurand. quod præſtatur ab iis, §. Iuro quoque, collatione eadem, auth. de mandatis Princip. §. Feſtinabis, coll. 3.* vbi Iuſtinianus Imperator, obligationis ſuæ conſcius, eique attentus Quæſtori Palatij ſui reſcribens, eligendorumque ſibi ſociorum qualitates demonſtrans; has duas nominatim deſignat: non Mediocrem quidem, aut bonum ſimpliciter, ſed *Optimum* futurum eligendum, & qui ſtipendiis à Fiſco datis contentus ſit. *Feſtinabis etiam* (ait) *Conſiliarium & quicunque fuerit circa te aſſumere Virum Optimum, & purum vndique, & contentum iis quæ à Fiſco dantur.* Veluti in vniuerſa Hiſpanica ditione dantur. Textus in hæc omnia bellus, *in l. 1. tit. 4. lib. 2. nouæ Regiæ collectionis.*

Ergo natura ſua, de iure gentium officia hæc Iuſtitiæ adminiſtrationem habentia vendere Princeps nequit, cum eius officium ſit per ſe, vel per ſibi ad munus id aſcitos, ius reddere, ob idque præcipuè à Populo ſtipendia ſumpſerit. ***Ad hunc enim finem omnes redditus Regni inſtituti ſunt, vt ex eis iuſtitia adminiſtretur, & Regnum defendatur.*** vt, cum Luca de Pen. Afflict. Iſern. & communi, tradit Thom. del Bene *de Parlament. dubit. 7. ſect. 1. num. 2.* & prædiximus ſupra. Ex quibus (cum omnibus ipſe negotiis ſupereſſe non poſſit) conſtituere, ſoluereque Iudicibus mercedem cōdignam debet pro labore qui integer Principis humeris nitebatur, vt idem Hom. del Bene *proxime* notauit, *verſ. Hinc Officialibus.* Tantum abeſt vt iure quoque gentium vendere poſſit, nouumve facere lucrum; vt ſumptus potius de proprio, ſtipendiiſque ſibi præſtitis facere debeat.

Neque id iure poſitiuo, aut Gentium, in- 8
ductum ſolummodo; ſed Diuino † quoque non obſcure monſtratum coniector. *Numeror. c. 11. v. 14.* vbi conqueſtus Moyſes Domino quod tantum populum ſuſtinere ſolus non poſſet: *Dixit Dominus ad Moyſem: Congrega mihi ſeptuaginta viros de ſenibus Iſraël, quos tu noſti quod ſenes populi ſint, ac Magiſtri, & duces eos ad locum Tabernaculi Fœderis, facieſque ibi ſtare tecum, vt deſcendam, & loquar tibi: & auferam de ſpiritu tuo, tradamque eis vt ſuſtentent tecum onus, & non tu ſolus graueris.* Quod ſic factum *v. 25.* refertur. Ecce qualiter de ſpiritu ad totius regiminis onus Moyſi dato cum in alios partitur, diſtribuiturque labor, aufertur, & inter illius participes diſtribuitur, quin plus aliquid penes eum, quam pro ſua portione ad regimen neceſſarium remaneat. Quo datur intelligi, ex facultatibus, ſeu tributis principio Regibus vt populum iudicarent conſtitutis, Adminiſtris in partem oneris aſcitis, non pro pretio, ſed pro dignitate, meritiſque congrua ſtipendia præſtanda: nec lucrum capturos inde Principes vnde patrimonij diminutionem, Partiti laboris ratione, quem ſoli ſuſtinere debebant, ſenſuros. Repugnat ſiquidem natura debitorem ipſum debitum cui idem met aſtrictus eſt, vendere poſſe, eundemque eiuſdem rei debitorem & creditorem eſſe *l. Vrianus, 82. D. de fideiuſſorib.* cum adductis *in Axiomat. noſtris, lit. D. num. 17.* & conſequenter Principem iuſtitiæ adminiſtrationem vendere, cuius ipſe debitor appellatur, vt, cum communi, Thom. del Bene inquit *de Parlament. dicta dubit. 7. ſect. 1. n. 3.*

Ex maiori forſam ſtipendio Iudicibus deſignato, eorumque conſenſu huic argumento ſatisfieri poſſet, cum eo ſaltem modo, iuſtitiæ miniſtrandæ obligationi quoque ſatisfiat, ſi natura ſua vendibilia hæc munera forent. Eſto enim, quod tēporalia ſint, & pretio æſtimabilia (cui aſſertioni opponitur ratio *ſupra num. 4.* aſſignata) adhuc in facultate ea vendendi difficultas ſupereſt. Cum non abſolutam in Principem tranſlatam etiam aduerſæ partis ſectatores fateantur, ſed vt in præmium dignis, in Reipublicæ vtilitatem, non pro pretio ditioribus in publicum nocumentum, conferantur: cumque ea cauſa, & onere munera hæc diſpenſandi facultatem in Principem tranſiiſſe, in eiuſque illa dominio, & patrimonio eſſe. Res ſiquidem
† cum ſua cauſa, & onere tranſit, *l. Is cui nouum, 23. D. de noui operis nunciatione,* 9
cum vulgatis. Neque repugnat *dominium habere, & alienare non poſſe,* ſed bene datur, vt probant textus *in l. Non ideo minus, 66. D. de rei vendic. in l. Nemo, 11. C. qui teſtamen. facere poſſ.* poſtque Bartholum, Baldum, Imolam, Caſtrenſem, Romanum, & alios, obſeruant Peregrin. *de iure fiſci lib. 5. tit. 1. num. 171.* Pinel. *in l. 1. C. de bonis matern. 2. p. num. 5.* Auguſtin. Barboſ. *in Paſtoral. allegat. 114. num. 5.* Ioann. Garz. *de expenſis cap. 13. num. 10.* Anton. Faber. *coniectur. iuris lib. 7. cap. 20.* Andræ. Fachinæ

controuerſ.

Digitized by Google

controuerſ.iuris lib.9.cap.35. verſ. ſed contrarium. Præcipue ſi (vt in caſu noſtro) ea cauſa, conditiove extiterit, à principio *l. 3. C. de condict. ob cauſ. dator.* cum aliis. Quod nec Dominicus Bañez (contrariæ partis aſſertor) *2.2. quæſt. 63. art. 2. dubio 6. verſ. Nihilominus* diffitetur, ſed affirmat *quod aliter Rex habet dominium iſtorum officiorum, quam Reſpublica. Nam Rex habet illud à Republica, ac ſubinde cum dependentia, & ſub certis legibus, ita videlicet vt diſpenſet illa non pro ſua voluntate, ſed ſecundum voluntatem ipſius Reipublicæ.* Licet id *concluſione ſecunda* contingere poſſe dicat, ſi dignis, pretio moderato, in communes vſus expendendo vendantur.

10 Cum autem in tali venditione digno facta, † digniore omiſſo, Reſpublica damnificetur, & dignioribus ius auferatur (quorum fauore, ſecundario ſaltem, vtque pro meritis quiſque præmium accipiat, à Republica inſtituta ſunt, eoque pacto formali, vel virtuali de digniore eligendo ſunt tranſlata, vt notat Dominicus Bañez *d. quæſt. 63. art. 2. dubio 6. concluſ. 3.*) dignioribus omnino conferenda eſſe, & vendi cõſequenter non poſſe videtur. Eaque ratione ſic defendit (præter iam relatos) Villalobos Caietano reſpondens *dicto 2. tom. tract. 8. difficult. 6. num. 8. & 9.* Cuius ſententia, ratioque fulcitur deciſione textus *in l. Ita vulneratus, 52. §. 1. D. ad legem Aquil. & in l. Non vt ex pluribus, 120. D. de regul. iuris.* Naturaliterque *male ſe res habet, cum quod virtute effici debet, id tentatur pretio,* vt probè *de offic. lib. 2.* Cicero inquit: *Nam quis denuo veneretur quod venditur, aut quis non vile putet eſſe quod emitur?* vt D. Gregorius *epiſtolar. lib. 7. epiſt. 115. Brunichildæ Reginæ Francorum.* Demitur virtuti præmiumque labori. Eoque iure dignioribus officia præſtanda poſitiua diſponentia iura ducuntur, quæ retulimus *de priuileg. pauper. & miſerabil. perſon. 1. parte, quæſt. 6. num. 21.* Quæ exornat, cum multis à ſe relatis, Maſtril. *de Magiſtrat. lib. 2. cap. 1. num. 64.* & confirmant Bañez *dicta quæſt. 63. art. 2. dubio 6. concluſ. 1. & 2.* nouiſſime Diana *reſolut. moral. 6. p. tract. 6. miſcel. reſol. 2.* Rebell. *de obligat. iuſt. p. 1. lib. 3. quæſt. 4. num. 13.* Petrus Ala *de Chriſtiano, & Politico Decurione, cap. 16.* Idque ſub præcepto peccati mortalis, cum aliis quos adducunt, obſeruant Paul. Xamar. *de officio Iudicis & Aduocati, p. 1. q. 22. num. 10. & ſeqq.* Ioan. Petrus Fontanel. *deciſ. 212. num. 11. & 12.* Miranda *in director. Prælator. tom. 2. quæſt. 5. art. 5. concluſ. 2.* aliique relati à Sanchez *conſilior. moral. cap. primo dubio 36. num. 9.* & Bañez proxime referendus.

11 Quod indubitabilius eſt † cum per ſuffragia fit electio, & munera hæc præſtantur, vt Theologorum & Iuriſtarum, cumque valida vtrorumque manu communem ſententiam dicit Antonin. Diana *reſolut. moral. p. ſecunda tractat. 17. miſcellan. reſolut. 67.* & proſequitur recentius late *part. 6. tract. 6. miſcellan. d. reſolut. 2.* Rationem reddit Bañez vbi proxime *concluſ. 3. in fine*, tum ob pactum formale, vel virtuale inter eligentes & Rempublicam de digniore eligendo; tum quia etiam cum ab vno, hoc eſt, à Principe, fit electio, hoc ordine fieri debet, *quia ſecundum quod vtilia ſunt Reipublicæ, & perſonis, etiam ſubiacent iuſtitiæ commutatiuæ*, vt *concluſione ſequenti, verſ. Ad ſecundum,* ipſe inquit.

Ex quibus de iure naturæ, vel gentium probabilius videtur munera hæc vendi non poſſe. De iure vero poſitiuo † prohibitam eorum venditionem, dubitat, vt diximus; nullus. Quia vero eius legibus Princeps ſolutus eſt, *l. Princeps legibus, D. de legib.* ea vendere Principem poſſe; ſunt qui dicant. Sed tamen nec Principem legibus eſſe ſolutum, neque eis poſſe contrauenire, in hoc præcipue caſu, multa ſuadent, diuerſique *dictæ legi Princeps legibus* ſignati intellectus. Exiſtimant enim aliqui non ſimpliciter Principem legibus ſolutum eſſe † neque ad omnes leges id axioma referendum, ſed ad caducarias ſolum, nempe Iuliani, & Papiniani. Ita cenſet Cuiacius *lib. 15. obſeruation. cap. 30.* Vaſquez *diſput. 167. cap. 1. & 2.* magis hanc ſibi dictæ legi, interpretationem placere dicens ex titulo ipſi inſcripto: titulum autem eſſe: *Idem* (ſcilicet Vlpianus) *lib. 14. ad legem Iuliam & Papiam,* vt refert Salas *de legib. quæſt. 96. tractat. 14. diſput. 14. num. 3. verſ. Alterum,* Quamuis non omnino placet Suarez *de legib. lib. 3. cap. 35. num. 27.* eundem quoque titulum referenti. Cui non conuenit liber meus. 12 13

Sunt qui putent † Principem legibus ſolutum eſſe in his, quæ ad ſolemnitatem pertinent. (iuxta *legem Ex imperfecto, 3. C. de teſtam.*) non in his quæ bonum publicum reſpiciunt, aut à iure naturali, vel Gentium proficiſcuntur, quia nec talem poteſtatem Imperatori Populus concedere potuit. Ita profitentur Corraſius *Miſcellan. c. 21.* & Ferdinand. Vazquez Menchac. *controuerſ. illuſtr. lib. 1. c. 26. n. 15.* cuiuſmodi caſus noſter, vt ex dictis conſtat, deindeque monſtrabunt. 14

Generaliter denique † Principem legibus adſtrictum, vt omnes alios, eſſe, quoad vim directiuam, grauiterque, vt cæteros, legem frangendo peccare, etſi quoad vim coactiuam ſit ſolutus, veluti qui ad legis obſeruantiam cogi non poſſit, tradunt D. Thom. *1. 2. quæſt. 96. art. 5. ad 3.* Caiet. & Contr. *ibi,* D. Antonin. *1. p. ſummæ tit. 17. paragrapho 5.* Syluestr. *verbo Lex, quæſt. 14.* Sotus *de Iuſtitia & iure, lib. 1. quæſt. 6. art. 7.* Vazquez *d. diſput. 67. cap. 3.* Victoria *de poteſtate Ciuili, num. 21. & de poteſtate Papæ, & Concil. num. 7.* Couar. *in relect. cap. Alma mater, p. 1. §. 1. num. 15.* Seraphin. *de priuileg. iuramenti, priuileg. 146. num. 1.* Surd. *de aliment. tit. 1. quæſt. 1. num. 10. cum ſeqq.* Auguſtin. Barboſ. cum multis, *in collect. ad cap. 1. de conſtit. num. 6.* Iacob. Granad. *1. 2. controuerſ. 7. de legib. tract. 3. p. 1. diſput. 6. ſect. 1. num. 6.* 15

Andr.Fachin.*controuerſ. iuris lib. 1. cap. 11.* multis id legibus & rationibus comprobans, multas etiam recenſet (licet non huic omnino ſententiæ acquieſcat) Salas *d.quæſt. 96. tract.14.diſp.14.ſect.2.num.*10.Suarez *de legib.lib.3.cap.35.num.*4. communem hanc & conſtantem affirmans, *legibus* nempe *adſtrictum Principem eſſe.* Quod verò *legem tranſgrediendo eiuſdem ſpeciei quam ſubditi peccatum committat,* ſic *numero octauo* tradit : *Dicendum igitur cenſeo Principem obligari ad ſeruandam ſuam legem proximè ab ipſamet lege,& ex virtute efficacia eius. Quod ita explicatur, quia tranſgrediendo illam, committit peccatum eiuſdem ſpeciei cum ſubditis peccantibus contra illam.* Nobis hac in re(aſſertionis huius rationibus omiſſis, quas ad longum citati referunt) meminiſſe ſatis, Chriſtum Ieſum Dominum noſtrum, ſupremum omnium Principem, circuncidi voluiſſe, *Non quod hac circumciſione egeret, qua in antiquis Patribus delebat originale peccatum, ſicut, Baptiſmus in nobis, nihil enim peccato originali per concupiſcentia vitium contracto debebat, quia ſine omni concupiſcentia carnali conceptus era: : ſed ne legem quam ipſe dederat, ſoluere videretur,* vt S. profitetur Bernar.*de Paſſione Domini,cap.*2. Diui quoque Iſidori ſententiæ *lib.3.de ſummo bono cap.*52.relatæ *in cap. Iuſtum diſt.*9.dicentis : *Iuſtum eſt Principem legibus obtemperare ſuis. Tunc enim iura ſua ab omnibus cuſtodienda exiſtimet; quando ipſe illis reuerentiam prabet. Principes legibus teneri ſuis nec in ſe conuenit poſſe damnare iura, qua in ſubiectis conſtituunt. Iuſta eſt enim vocis eorum auctoritas, ſi quod populis probibent, ſibi licere non patiantur.* Diui Ambroſij *lib.2. epiſtolar.epiſtola 13.ad Imperatorem Valentinianum,* eum ſic alloquentis:*Cum praſcripſiſti aliis,praſcripſiſti & tibi. Leges enim Imperator fert,quas primus ipſe cuſtodiat.* & Apolog.Dauid.poſterior cap.3. *Non ſoluit Poteſtas Iuſtitiam,ſed Iuſtitia Poteſtatem: Nec legibus Rex ſolutus eſt,ſed ſi peccat, leges ſuo ſoluit exemplo.* Senecæ *de conſolatione ad Polybium,c.*26.affirmantis, quod *Caſari quoque ipſi, cui omnia licent, propter hoc ipſum multa non licent.* & Regiæ legis 16.*tit.1.part.1.*quæ incipit:*Guardar debe el Roy las leyes.* Rationes pariter & ipſa nectit.

Ex quibus ad obſeruantiam legum Principem non ſolum de honeſtate, † ſed de ne-
ceſſitate teneri conſtat. Tum ex verbo *Iuſtum,*
16 diſtrictam iuſtitiam denotante quo præ-
dictus textus vtitur. Tum ex verbo *Debe* in dicta Regia lege adiectum, quod neceſſitatem plerumque importat, *l.ſi Prator,§.Marcellus, & §.fin.D.de iudic. l. Prator.in princ. D.de edend. l. 1.§. Qui magiſtratum, D.quod quiſque iuris,* Gloſſa *verbo Debent, in Clement.2. de ſtatu monachor.* plenè Auguſtin. Barboſ.*de dictionib. dict.62. num. 1. & ſeqq.* ſic *Ægypti Reges non ex voluntate, ſed ex Lege vitam priuatam agere,* Diodorus Siculus prodit, *Rerum Antiquar.lib.2.cap.* 3. Nec de honeſtate, aut condecentia, ſed de neceſſitate, ex eo ibi, *veluti priuati tenebantur legibus.*

Deducitur pariter ex iis, ad neceſſitatem reducendas *leges Digna vox, 4. C. de legib. l.Ex imperfecto, 3. C. de teſtam. l. Ex imperfecto,*23. *D. delegat.3.§. fin. inſtit. quibus modis teſtam.infirm.* Cum dictum *caput Iuſtum eſt,* dictaque *lex Regia* his conueniant, & præfatis verbis neceſſitatem importantibus vtantur, aliorum loco, quibus iſtæ leges vtuntur, quæ decorem, ſeu honeſtatem ſolum præſeferre videbantur. Prætterquam quod in iure verba, ſeu diſpoſitio ad *Honeſtatem* relata neceſſitatem importare ſolent. Cum honeſtas inter iuris præcepta contineatur, *l.Iuſtitia,*10.*§.1. D. de iuſtit.& iure,§.Iuris pracepta,inſtit.eodem tit.* Et vt Sotus *de ratione tegendi,& detegendi ſecreti, membr. 1.quaſt.3.verſ.Nihilominus,*ait : *Honeſtas naturalis pars eſt Iuſtitia potentialis.* Peccatum ideo mortale eſſe affirmans ſecretum reuelare,quod ex honeſtate naturali ſolum ſeruari debebat. Multa in prædictorum confirmationem Honeſtatiſquè obligationem legalem,congerit Anton.Oliban.*de iure Fiſc.cap.3.à num. 3.cum ſeqq.* Quæ præcipue vrget cũ in cauſa ſua, aut circa res ipſius Principis ipſe diſponit. Qui ſi aliquid inhoneſtum eſſe dicit, vetare cenſetur omnino, *ex l 2. C.ne Fiſcus rem quam vendit euincat, libro* 10.

Vnde dictam legem Digna vox,& ſimiles proxime relatas, quæ *Honeſtatem* ſolum importare videntur, ad neceſſitatem reducendas, potiuſque probare dicendum:*Principem legibus eſſe adſtrictum,* neque ſolutionem traditam ab Azorio *inſtit.moral.tom.1. lib. 5. cap.* 11.*quaſt.1.§.Porro,*probatamque à Ioanne de Salas *d.quaſt.96.tract.14.diſput. 14. ſect. 2. num.*18.eas nempe leges *de Honeſtate* loqui perpenſorum difficultatem euacuare, aut leuare pondus : aliis præſertim etiam legibus ſtantibus hanc Principis obligationem adſtruentibus, ſcilicet *l.Papinianus,* 8. *§. Si imperator, D.de inoffic. teſtam. l. 4. C. ad legem Falcid.*& ſit in quo dictæ legis Princeps legibus deciſio verificari poſſit, in vi ſcilicet coactiua. Ad idque reſpexiſſe videtur dicta *lex ex imperfecto,23.D.delegat.3.* inquiens: *Ex imperfecto teſtamento legata, vel fideicommiſſa Imperatorem vendicare, verecundum eſt. Decet enim tanta Maieſtati eas ſeruare leges, quibus ipſe ſolutus eſſe videtur.* Non ſimpliciter dixit *legibus Imperatorem ſolutum,* ſed *Videri ſolutum.*
Qui loquendi modus non tam verita-
tem,† quam fictionem,& oppoſitum verita-
ti denotare ſolet, vt monſtrant Caius
in lege prima, Paulus *in l. fin. D. de eo* 17
quod certo loco, Vlpianus *in l. ſcriptus,*
4.§. *Naturaliter, D. de religioſ. & ſumpt. funer. in l.ſi remunerandi, 6.§. Apud Iulianum, D.mandat.& in l.1.§. Deieciſſe, D. de vi & vi armata.* Bald. *in l. 1. num. 3. C. de poſtlimin. reuerſ.& in auth. Sed iam, num. 3. C. de don. ante nupt.* Petr. Surd. *deciſ.195.num.13.*plene Barboſ. *de dictionib. dict. 396.* Ac ſi *videri ſolutum Principem legibus,* dixerit ; *non tamen ſolutum verè eſſe.* Conducunt multa quæ congerit Simanc. *de Republ.*

Digitized by Google

Republ.libro quarto, capite decimoquinto.

Nulla autem fere bene inſtituta Reſpublica eſt, nullus fere Princeps (quorum aliquos memorat Xamar *de officio Iudic.& Aduocati p.1.quaſt.21.num.2.& ſeqq.*) qui non lege cauerit, ac prohibuerit *ne Iuſtitia officia vendantur*, qui non meritis dari, ac diſtribui velit. Ex altero Reipublicæ infælicitatem, † atque euerſionem; ex altero incrementum, &
18 fœlicitatem præuidentes. *Hoc enim omnino euenturum credimus* (Iuſtinianus inquit in auth. vt Iudices ſine quoquo ſuffragio fiant, §.Cogitatio) *Si Præſides gentium, quicunque ciuiles adminiſtrationes prouinciarum habent, puris procuremus vti manibus, & ab omni abſtinere acceptione, pro illis ſolis contentos, quæ à Fiſco dantur. Quod non aliter fiet, niſi & ipſi cingula ſine mercede percipiant, nihil omnino dantes, nec occaſione ſuffragiorum, neque his qui cingula habent, nec alij huiuſmodi vlli. Conſiderauimus enim, quia licet quæſtus immodicus imminuitur Imperio: attamen noſtri ſubiecti incrementum maximum percipient, ſi indemnes à Iudicibus conſeruentur, & Imperium, & Fiſcus abundabit vtens ſubiectis locupletibus: & hoc vno introducto ordine, plurima rerum, & innumera erit vbertas.* Aliter *neceſſe eſt vt qui emit & vendat*, vt Alexander Seuerus dictabat. Cuius iam §.*præcedenti num* 18. mentionem fecimus, Simoniſque Magi, qui ideo volebat emere Spiritum Sanctum, quia vendere volebat Spiritum Sanctum. Propterea Seuerus addebat: *Ego non patiar mercatores Poteſtatum quos ſi patiar, damnare non poſſum: erubeſco enim punire eum hominem qui emit & vendit*; relatore Lampredio in eius vita. *Nam ipſe quoque qui pretio ad Sacrum Ordinem perducitur, iam in ipſa prouectus, ſui radice vitiatus paratior eſt aliis venundare quod emit*, vt & *lib. 4. epiſtolar. epiſt. 50. Virgilio Epiſcopo Arelatenſi* Diuus Gregorius arguit. *An certe non omnibus manifeſtum eſt, quoniam qui aurum dat, & ita adminiſtrationem emit, non dat hoc ſolum quantum occaſione adinuentum eſt ſuffragiorum; ſed & aliud extrinſecus addit amplius occaſione commodi adminiſtrationem aut dantibus, aut ſpondentibus? Et ſic vno principio illicito dato, plurimas neceſſe eſt manus circuire eum qui donationem facit: & hoc non de ſuo forte præbere, ſed & computare apud ſe, quia conuenit eum tantum ex prouincia percipere, quantumlibet quidem ei debita ſortis; & vſuras, & damna pro mutuo. Computabit autem & in medio expenſas largiores*, vt proximè *dicto loco* optimè conſiderat Iuſtinianus. *Quodque deterius eſt malum inde naſcens* (eodemmet ibi Imperatore teſte) *adminiſtrationes prouinciales ad hanc acceptionem reſpicientes, multos quidem reorum dimittunt vendentes eis delictum: plurimos autem innoxiorum condemnant vt noxiis præſtent. Et hoc non ſolum in pecuniariis cauſis agitur; ſed & in criminalibus vbi de anima eſt periculum.* Denique (vt ipſemet nectit) *Omnino vna quædam hæc eſt omnium occaſio malorum: & accipere ſuffragium à Iudicibus, totius nequitiæ eſt principium & terminus. Quis enim* (addit) *ſine periculo non furetur? Quis non latrocinabitur ſine reatu ad adminiſtrationem reſpiciens? Nullo eos præſumente cum fiducia redarguere cum illi repente ſe emiſſe cingula pronuncient.* Quid plura? *In latronibus eſt vtcumque aliqua ſcelerum verecundia, auias fauces, & deſertas ſolitudines deligunt, & ſic illic delinquitur, vt tamen delinquentium facinus tenebris, & nocte veletur: Auaritia palam ſæuit, & ipſa audacia ſua tuta, in fori luce abrupta cupiditatis arma proſtitui. Indè falſarij, inde benefici, inde in media ciuitate ſicarij, tam ad peccandum præcipites, quam impune peccantes. A nocente crimen admittitur, nec innocens qui vindicet, inuenitur. De accuſatore vel Iudice metus nullus. Impunitatem conſequuntur mali, dum modeſti tacent, timent conſcij: veneunt Iudicaturi.* Hæc tantorum malorum cauſa, quam, conformis in eo Iuſtiniano, Diuus Cyprianus *ad Demetrianum* in medium ſummo iure, ſummaque ratione adducit. Quia *nemo vnquam Imperium flagitio quæſitum bonis artibus exercuit*, vt verus aſſertor eſt Cornelius Tacitus *Hiſtoriar. lib.1.pag. mihi* 559. Denique *quid per hoc aliud agitur, niſi vt nulla de actu probatio, nulla ſolicitudo de moribus, nulla ſit de vita diſcuſſio, ſed ille ſolummodo dignus, qui dare precium ſuffecerit, æſtimetur*: vt D.Gregorius inquit *epiſtolar.lib.7.epiſt.112.Siagrio, & aliis Galliarum Epiſcopis.*

An non tanto malo † occurrere Principes
de neceſſitate debent? an non rationi, an non 19
legibus, quæ Ambitioſos fugant, perſequuntur, & officiorum venditiones prohibent ſe ſubiacere patientur? Cum de auctoritate iuris Imperantium pendeat auctoritas; & *re vera maius Imperio ſit, ſubmittere legibus Principatum*, vt Imperatores Theodoſius, & Valen.dicunt *in l.Digna vox, 4.C.de legib.* Atque

Tunc obſeruantior æqui
Fit populus: nec ferre vetat cum viderit ipſum
Authorem parere ſibi.

Vt Claudianus *Panegyr.in 4. Conſulatu Honorij.* An non cæteræ quoque rationes officiorum iuſtitiæ adminiſtrationem habentium venditioni obſtant, & natura, vel iure poſitiuo, ſeu vtroque potius ea vendi non poſſe perſuadent?

In caſu porro neceſſitatis, † vtque illi in
commune bonum ſubueniat, poſſe Princi- 20
pem officia hæc idoneis, & moderato pretio vendere, tenent Leſſius *de iuſtit.& iure lib.2. cap.32.dubio 4.num.29.& ſeq.* Arag.2.2.*quæſt.63.art.2.* Villalob.*in ſumm.tom.2.tract 8.difficult.7.num.3.* & ſi id in officiis habentibus iuſtitiæ executionem, non adminiſtrationem, ipſe concedat, Ioan.de la Cruz.*in Direct.p.1. precept. 7. quæſt. 7. art. 2.dubio 10.concluſ.3.* Petr. à Ledeſma *in ſumma tom. 2. tract.7. de iuſtit. diſtribut. cap. 2. concluſ. 16.col.4 verſ. De lo qual ſe ſigue.* Qui hanc neceſſitatis vtilitatiſque publicæ, præ duabus, dignitatis ſcilicet, & moderati pretij ad horum officiorum iuſtificationem, præcipuam cauſam, qualitatemquè ſic profitetur eſſe: *Con eſtas dos condiciones* (dignitatis, & moderati pretij re-

Digitized by Google

latis) *particularmente con ladha vltima* (neceſſitatis publicæ vtque ei ſuccurratur) *el vender eſtos officios ſe puede inſtificar, y hacerſe licito.* Conueniunt Salon. 2. 2. *tom.* 1. *queſt.* 63. *art.* 2. *controuerſ.* 8. *concl.* 2. Silui. Tanner. Malder. Valent. & alij quos refert & ſequitur Antonin. Diana *reſolut. moral. tom.* 3. *tract.* 5. *miſcell. reſol.* 108. *verſ. Poteſt tamen,* Petrus Binsfeld. *de vſuris, cap.* 38. *queſt.* 2. *concluſ.* 5. Eſtque in id optima *lex* 8. *tit.* 1. *par.* 2. *verſ. Mas el Rey.* Iſtæ enim circunſtantiæ, ſeu conditiones malitiæ ſpeciem, quæ aliter horum officiorum venditioni, iure ſaltem gentium, inerat (vt Villalobos *proximo loco num.* 1. & ſequaces dicunt) tollunt, & licitam venditionem reddunt, vt Ledeſma proximequè citati notant. Tum ex probabili ſeu præſumpta Populi voluntate, facultatevè, eo in caſu principio in Principem tranſlata, qui eo plane modo neceſſitate exiſtente, diſponere licite poterat, vt vniuerſi Doctores fa-
21 tentur : Tum † quia *inculpabile iudicandum eſt, quod neceſſitas intulit,* vt dicunt textus *in cap. Ad limina,* 7. 30. *queſt.* 1. *&* *in cap.* 1. 34. *queſt.* 1. & propter neceſſitatem illicitum efficitur licitum, *quodquè non eſt licitum in lege, neceſſitas facit licitum,* vt inquit textus *in cap. Quod non eſt licitum,* 4. *de regul. iur.* id exemplificans. *Quoniam neceſſitas legem non habet,* vt textus perhibet *in cap. Sicut,* 11 *de conſecr. diſt.* 1. humanam ſaltem, vt vbi notat Gloſſa *verbo Neceſſitas,* 2. Multorum iurium, auctoritatumque exornatione comprobamus *in Axiomatib. iuris, litt. N. num.* 17. *&* 18. ob quam ab omnibus recepta & firma concluſio eſt : *Res quaſlibet alienari probibitas alienari poſſe,* deducta ex Textu *in l. Sancimus,* 17. *verſ. Excepta videlicet cauſa, C. de ſacroſ. Eccleſ. cap. ſicut omnino, cap. Aurum, & cap. Gloria Epiſcopi,* 12. *queſt.* 2. Quam & proſequimur late *de priuileg. pauper. & miſerabil. perſonar. p.* 1. *queſt.* 22. *num.* 41. *& ſeq.*

Eamque in Hiſpaniam noſtram dimidiam,
22 quam vocant, annatam, † abiis qui ad huiuſmodi munera eliguntur perſoluendam, neceſſitatem induxiſſe cenſendum eſt : eaque ceſſante, exactionem pariter ceſſaturam. *Vt ſic quod bellica neceſſitate turbatum eſt, pacis remedio reformetur,* Sancti Leonis vſurpatis verbis *in capit.* 1. 34. *queſt.* 1. tranſlati, & *ex l.* 1. *in principio, C. de caducis tollendis.* Imperatori Iuſtiniani : *vt quod belli calamitas introduxit,. hoc pacis lenitas ſopiret.* Cum Religioſiſſimi Principes noſtri non ſolum pecuniarium commodum ab officiis iuſtitiæ adminiſtrationem habentibus, ſed ab habentibus tantummodo executionem, vt *Alguacilargos* (quæ vendi poſſe cum Saliceto, Alberico, Baldo, & aliis, tradit Boſſius *d. tit. de Ambitioſis num.* 2. & conſentiunt communiter vtriuſque ſcholæ Doctores ſupra citati) lege auerterint, prouidentinquè, *in l.* 8. *tit.* 2. *lib.* 7. *noua regia collection.* Ferdinandus & Eliſabeth: *Que ningun officio de veintequatrias, Regimientes, Alcaldias, Alguacilaſgos, Fieles executores, o Iuradurias no ſe puedan vender, ni trocar, ni dar en pago, ni por otro precio, ni reſpeto de precio alguno que en los tales officios interuenga, agora lo den las perſonas en quien ſe renunciare, o traſpaſaren; o otras por ellos directa, ni indirectamente,* iuxta prohibitionem *legis precedentis,* vt *in hac* aduertit Azeuedus *numero* 6. Idem in ſuffragiis eorundem officiorum decernenie : cum per oppidorum ſuffragia eliguntur, ac repetente: *Por manera que no interuenga precio ni reſpeto de precio &c. Ni interuengan promeſas, ni obligaciones de dar coſa alguna por los tales officios antes, ni deſpues de auidos, por parlabra ni por eſcrito.* Regias aliter confirmationes à partibus obtentas obediti, non exequi: nihilquè pro talibus officiis datum, vel promiſſum, iurare iubet; contrauenientes pretij officij perditione, & alij pœnis ipſo iure damnat.

Poſt hæc ſcripta ad partes iſtas opera peruenerunt Cardinalis à Lugo (hanc ex profeſſo quæſtionem pertractantis *de inſtit. & iure p.* 2. *diſput.* 34. *ſect.* 3. *per totam*) inqua non aliam regulam dari poſſe exiſtimat *numero* 27. quam ſi omnibus circunſtantiis, & qualitatibus (quas ſupra retulimus, & ipſe conſcripſerat ibi) penſatis, à graui damno venditione, Reſpublica illæſa remaneat ; aliter illicitam eſſe. Quo, eius iudicio, fere nunquam exiſtet licita, graui damno ſæpe, imo ſemper imminente, vt ex ſe patet, & ſuperiora monſtrant.

AMBITIO QVÆ PRECIBUS contrahitur, an prohibita & punibilis æquè vt quæ pretio contrahitur ſit? Vel ſaltem illicita?

SVMMARIVM.

1 *Affirmatiua pars comprobatur.* & numeris ſeqq. vſque ad numerum 5. *Ex quo ſuſtinetur contraria, & reſpondetur oppoſitis.*

4 *Venetorum conſuetudine num precum Ambitus permiſſus? An punibilis?* & numero 11.

5 *Pœna non niſi in caſibus à iure expreſſis irrogatur.*

6 *Precum Ambitus an licitus quondam extiterit. An expedierit?*

7 *Intellectus* legis finalis C. ad legem Iuliam repetundar.

8 *Dictio* Vel *quandoque pro* Saltem, *quandoque pro* Id eſt *accipitur.*

9 *Intellectus* legis fin. C. de crimine ſacrileg. *Magiſtratum in ea prouincia à qua oriundus eſt, non abſque ſacrilegij crimine quis deſiderat.* ibi.

10 *Intellectus* legis 8. tit. 2. lib. 7. nouæ Regiæ collection.

11 *Conſuetudo localis locum non excedit, nec extenditur de loco ad locum, nec de perſona ad perſonam.*

12 *Precariam Ambitionem etſi leges non puniant, damnant; Honeſtas reprobat. Non omnia quæ licent honeſta ſunt. Quodque non vetat fieri Lex, vetat fieri Pudor.* ibi.

13 *Ambitioſum*

Digitized by Google

13 *Ambitioſum omne Ius abhorret, & ab honoribus longe repellit.*

14 *Satis pœnarum in ſe Ambitio ipſa continet, quæ nunquam vita durante deſinunt; ſed ſemper, ac potentius in dies torquent: totque pœnas, quot crimina continet. Quæque ea ſint?*

§. IV.

QVoad primam quæſtionis partem affir-
matiuè reſpondendum videtur. *Æquè*
1 ſcilicet *prohibitam*, † *punibilemquè Ambitio-
nem, quæ precibus, quam quæ pretio contrahitur.*
Probatur primo ex textu *in l. fin. C. ad legem
Iuliam repetundar.* vbi ſic Theodoſius Impe-
rator: *Sancimus eiuſmodi viros ad prouincias
regendas accedere, qui ad honoris inſignia non
ambitione, vel pretio, ſed probata vita, & Am-
plitudinis tuæ ſolent teſtimonio promoueri.* Ex-
pende verba illa: *Non Ambitione vel pretio,*
& comprobatam abunde forſam aſſertionem
iudicabis: & æquè Ambitionem precibus
contractam, vt pretio ad officij obtentio-
nem damnatam, vtriuſquè nominis, & diſ-
iunctiua *Vel* appoſitione. Ad idquè ſic tex-
tum hunc allegat Accurſius *in l. vnica, verbo
Contra hanc legem, verſ. Sed quid ſi preces, D.
ad legem Iuliam de Ambitu.*

2 Secundo, † ex textu *in l. fin. C. de crimine ſacrileg.* vbi Ambitum ſine pretio quoque Valentinus & Gratianus Imperatores grauibus his verbis damnarunt. *Ne quis ſine ſacrilegij crimine deſiderandum intelligat gerenda, ac ſuſcipienda adminiſtrationis officium.* Cuius malitiæ precum erit Ambitio iuſtitiæ gerendi muneris, cuius tantummodo deſiderium crimine ſacrilegij lex iſta inuoluit?

3 Tertio, † ex iure noſtro Regio, apertoquè textu *in l. 8. tit. 2. lib. 7. nouæ Regiæ collectionis,* ne officia publica precibus, aut pretio dentur, ſuſcipianturvè, hiſce verbis diſtrictè inhibente: *Por manera que no interuenga precio, ni reſpeto de precio, ni ſoborno, ni Ruego de otras perſonas por intercesſion y cauſa del que vbiere de ſer eligido.*

4 Quarto, † probat Conſuetudo (optima legum interpres, vulgatis iuribus, & auctoritatibus relatis à Nobis *in Axiomatibus iuris, lit. C. num. 165.*) quam apud Venetos vigere, vt etiam precibus munera hæc ambientes plectantur, multoſquè ob id vidiſſe, audiſſequè damnatos, affirmat Tiberius Decianus *tract. crimin. 2. parte lib. 8. cap. 22. numero 35.*

5 Contrarium † nihilominus (non ſolum non æquè precibus, vt pretio Ambitum punibilem eſſe, ſed nullo modo, generaliter ſaltem, & in omni caſu) legibus caſtigari, verius eſt. Quia pœna non niſi in caſibus à iure expreſſis irrogatur, *l. At ſi quis impediat, 14. §. Diuus autem Marcus, D. de religioſ. & ſumptib. funer.* in verbis illis: Pœnam tamen in eum ſtatutam non eſſe. *Auth. de non eligen. ſecund. nubent. §. Cum igitur, verſ. Nec eis maiores pœnas, coll. 1.* plene Menoch. *de arbitrar. lib. 2. cent. 3. caſu 276. per totum*, Farinacius *quæſt. 18. num. 7.* ne alios in id referamus, quos retulimus *in Axiomat. iuris, lit. P. num. 47.*

Precum verò Ambitus † non modo priſcis temporibus damnatus non extitit; ſed permiſſus, receptuſquè fuit: imò pulchrum, & decorum ſolum meritis precibuſquè certari, id Candidatorum publice Ambientium habitu, eiuſquè candore denotante. Illumque Ambitum conuenientem fuiſſe ex Cicerone, Plinio, & aliis, oſtendunt, firmantquè Menoch. *de arbitrar. iudic. lib. 2. caſu 401. num. 5. & ſeqq.* Tiber. Decian. *d. lib. 8. cap. 23. num. 2. & cap. 26. num. 4. 5. & 6.* Caſtillo *d. cap. 3. num. 71.* Quia (vt *Annali. lib. 11.* Cornelius Tacitus inquit) *virtutis id præmium fuerat cunctis ciuibus, ſi bonis artibus fiderent licitum petere Magiſtratum.* Quod & hodie currit inoffenſo pede. 6

Cui non obſtant aſſertioni relata aduer-
ſantia iura oppoſitaquè argumenta. Non pri-
mum † *de lege finali C. ad legem Iuliam re-* 7
petund. quæ non niſi Ambitum cum pretio,
aut largitionibus inhibet: ad quod reſpexiſ-
ſe verba illa *Ambitione, vel pretio* deciſio eius
monſtrat, quæ pœnam ſolum largitionibus
munera ambienti imponit, & iurare præci-
pit, *Nihil pro munere aſſequendo datum, aut
promiſſum,* precibus non vtique improbatis,
aut punitis. *Ita ſane* (inquit in deciſione
textus) *vt hi, quibus honores per Sedis tuæ, vel
per Noſtra fuerint electionem commiſſi, iurati
inter geſta depromant, ſe pro adminiſtrationi-
bus ſortiendis, neque dediſſe quidpiam, neque
daturos vſquam poſtmodum fore, ſiue per ſe, ſiue
per interpoſitam perſonam in fraudem legis,
ſacramentiquè, aut venditionis donationiſvè
titulo, aut alio velamento cuiuſcumque contra-
ctus.* Vbi prohibitio Precum? vbi harum dam-
natio, aut pœna?

Neque dictio illa *Vel* † diſiunctiuè, ſeu alternativè ſemper ſtat, ſed quandoquè pro Saltem, (vt *in l. Teſtamento, 23. §. 1. D. de manumiſ. teſtament.*) vbi Gloſſa *verbo vel*, dictionem hanc in ea adiectam intelligit, vertitquè pro *Saltem in l. 1. §. Serui quoties, in fine, D. ad Senatus conſult. Sillanian.* Quod & textus clarè monſtrat, dum *quod vel voce oporteat ſeruos dominis auxilium ferre oſtendit*, ideſt *Saltem voce*, vt & Gloſſa expendit *ibidem verbo Vel voce.* Quandoque declaratiuè pro *Ideſt*, vt dicunt Bartol. *in l. Vbi pactum num. 1. C. de tranſaction.* Curt. Iun. *conſil. 145. num. 12.* Oſaſc. *deciſ. 89. num. 4.* Hieronym. Portol *de conſortib. eiuſdem rei cap. 1. num. 65.* Menoch *conſil. 347. num. 19.* Barboſ. *de dictionib. dictione Vel, 360. num. 5.* Vtraque autem acceptio pro declaratione ſtat noſtra, vt præfata verba, *Ambitione vel pretio* ad Ambitum pretio, vel largitionibus contractum referatur. Quaſi (ſecundum primam expoſitionem) dicat Imperator: ad honoris inſignia promouendos non eſſe, qui ad ea ambitione *Saltem pretij* aſcendere contendunt. Aut ſecundum alteram: Ambitione, *ideſt*, Pretio. 8

Non obſtat ſecundum † *de lege finali C. de crimine ſacrilegij*, in cuius veluti ſpecie non Ambitus damnatur ſimpliciter, ſed illius qui in prouincia vnde oriundus exiſtit, Magiſtra- 9
tum

Digitized by Google

rum gerere deſiderat. Quod ſine crimine ſacrilegij fieri non poſſe dicit:non ſic dicturus Imperator ſi non inde oriundus munus deſideraſſet.

10 Tertium † *de lege 8.tit.2.lib.7.noua Regia collection.* prioris argumenti ſolutionem recipit. Quia licet nec precibus renunciationes faciendas ſuadeat, iubeatquè:non tamen nominatim precibus factis, vt pretio pœnas imponit. Quare in his neceſſitas; in illis Honeſtas verſatur.

11 Quarto reſpondetur: † Tum memoratam conſuetudinem localem eſſe, & ſic locum non excedere, vt probant textus *in cap.Cum inhibitio,3.de clandeſt.diſpenſat.& in cap.Certificari,9.de ſepultur.* Docetquè (cum Oldrado, Romano, Dueñas, & aliis) Maſcardus *de probibitionib.concluſ.423.num.12.& 13.* vbi quod conſuetudo non extenditur de loco ad locum, neque de perſona ad perſonam. Ita ſimiliter Auguſt. Barboſ. *de offic. & poteſt. Epiſcopi, allegat.62.num.27.* cum Decio *conſil.483.num.22.* Natta *conſil.555.num.5.* Menoch.*conſil.163.num.10.& de retinend. poſſeſſ.remed.3.num.563.* Seraphin *deciſ. 1159. num. 6.* & Maſcardo ſupra, nouiſſime Antonin.Diana *reſolut.moral.6.p.tract.5. de conſuetudine, reſolut. 17.* Tum de contraria conſuetudine apud Venetos eoſdem atteſtari Menochium *de arbitrar.d.lib.2.caſu 401. num.8.* Apud nos nil frequentius, vſitatius nihil.

12 Aſt quod precariam Ambitionem leges non puniant; † non ideo non improbant, non Honeſtas non damnat, iuxta Calliſtrati reſponſum *in l.Eos,12.D. de Decurionib. & eorum filiis,* Vlpiani *in l.At ſi quis impediat, 14.§. Diuus autem Marcus.D.de religioſ.& ſumpt.funer.in l.3.§.Non perpetua,& §.Diuus tamen Marcus, ſequenti, D.de ſepulchro violato,* & Alpheni *in l.Heres in fundo, 12. D. de vſu,& vſufruct.legato.* Nec enim omnia quæ licent, honeſta ſunt, vt vulgaris iuris regula habet *in l. Non omne, 187. D.de regul.iur.in l.In cauſa,17.§.Idem Pomponius, D.de minorib. & in l. 1. in princ. D. de aqua quotid. & æſtiua. Propterea ſæpè*

Quod non vetat Lex, hoc vetat fieri Pudor.

Vt *Troas actu 2.* Seneca ait: *Eſt ſobria quedam, & quodammodo occulta Ambitio, molliens ſaltem cautè, etſi non caſtè,* D.Bernardus inquit *epiſt.126.* Licet quidem hæc, ſed nec expedit, neque Honeſtate ornatur. Quare

Non tibi quod liceat, ſed quod feciſſe licebit
Occurrat, mentemquè domet reſpectus Honeſti.

Cum Claudiano Honorium hortante. Virtus pro interceſſoribus ſit, quæ ſine rui ambitione ambibit. Quod & Plautus *prologo in Amphitruo* indicat inquiens:

Virtute ambire oportet, non fauitoribus.

Non legibus precarius Ambitus nominatim punitus exiſtit; ſed nec à pœna † omnino immunis. A muneribus ſiquidem iuri Ambitioſi exoſi longe quidem repelluntur iure, vt late *hac eadem Rubrica, Annotatione 3.* comprobauimus. Quibus Bernardum addimus *de Conſideratione ad Eugenium, lib.1. cap. 4.* dicentem: *Alius pro alio, alius fortè & pro ſe rogat. Pro quo rogaris, ſit ſuſpectus: qui ipſe rogat pro ſe, iam indicatus eſt.* Satiſque inſuper pœnarum in ſe ipſa continet Ambitio, † vt *ibidem* quoque fuſe dicta demonſtrant. Si 14
non merita, ſed Ambitio ad honores vehunt.

Sæuit in Auctorem prodigioſus honor.

Teſte Claudiano *prologo libri 2. in Eutropium.* A ſemetipſo primus ſumit Ambitioſus pœnas: Quia

Exemplo quocumquè malo committitur, ipſi
Diſplicet Auctori. Prima hæc eſt vltio.

Altera, quod mentem ſemel dominata Ambitio, non miteſcit, ſed in dies acrius torquet, non ſaciatur obtentis, ſed irritatur; aliorum deſiderio, nec præſentibus fruitur. *Nunquam enim improba ſpei, quod datur ſatis eſt. Eo maiora cupimus: quo maiora venerunt: multoquè concitatior eſt auaritia in magnarum opum congeſtu collata. Vt flamma infinito acrior eſt vis, quo maiore incendio: æquè Ambitio non patitur quemquam in ea menſura honorum conquieſcere, quæ quondam eius fuit impudens votum. Nemo agit de Tribunatu gratias, ſed queritur quod non eſt ad Præturam vſque perductus. Nec hic quidem ſatis eſt, ſi vnus eſt,* vt ait Seneca *de benefic.lib.2.cap.27.* Etenim *ſpes ſpem excitat, ambitionem Ambitio,* vt ipſemet *de vita breuitate* affirmat. Vtque de vita beata, cap.2. *ſuſpenſa ſemper Ambitio.* Tot denique alias pariter Ambitioſus pœnas, quot in ſe crimina Ambitio continet. Quæ *paragrapho ſequenti* proſequemur, vbi & hos inſatiabiles appetitus reſumimus. 19

AN ALIQVO CASV, ALIquavè ratione, etiam ſine pretio honeſtari Ambitio poſſit?

SVMMARIVM.

1 *Mala ex Ambitione naſcentia referuntur; ipſaquè decribitur Ambitio.*

2 *Ambitio auaritiam nutrit, teterrimum in Iudicibus vitium.*

3 *Ambitio oculos Iudicum, vt auaritia, excæcat.*

4 *Tot in Iudice qualitates deſiderantur, vt humilitate ſalua, nemo ſe ei muneri dignum, ſufficientem, & aptum reputare valeat.*

Indignum, vel inſufficientem ſe eo munere indicans, illud procurando, grauiter peccat, & temeritatis crimine ſe innoluit. ibi.

5 *An honeſte munus quis deſideret, non vt præſit, ſed vt proſit? Et an ſi ſecundario & minus principaliter ob honorem, & fructus eius illud optet?* & num 7.

6 *Quid ſi manifeſta neceſſitas immineat, nec adeſſet qui aſſumere vellet onus, aut idoneus non reperiretur?*

8 *Grauiter peccant Epiſcopi alios Epiſcopatus ambientes ad quos libera multorum beneficiorum collatio pertinet, vt de illis cognatis, & familiaribus ſuis valeant prouidere.*

9 Vt

Digitized by Google

Ut egeſtati, aut neceſſitati ſuæ quis ſubueniat, vtque decenter, pro ſtatus ſui ratione, viuere poſſit, ſi idoneus ſit, neque aliter in legem peccet, licitè ſæculare munus ſeu etiam Eccleſiaſticum beneficiũ ambit.

10 *Rei ambitus quibus ex cauſis excuſentur? remiſſiuè.*

§. V.

NVllo in caſu, nullaque ratione, etiam ſine pretio honeſtari Ambitionem poſſe
1 videtur, † cum ſemper in ſe vitium continere
cenſeatur. Idque fateatur etiam qui virtutum cauſam eſſe ſolere dicit. Quintilianus *Oratoriar. inſt. lib. 1. c. 3. Et licet ipſa* (inquiens) *vitium ſit Ambitio, frequenter tamen cauſa virtutum eſt.* Quod vt primum verum, non ita ſecundum, de vera ſaltem, ſolidaque virtute. Aut enim quis ambit vt aliis excellat; & eſt ſuperbus: aut vt potentia & dominatu valeat; & eſt Ambitioſus: ſeu vt laudem, & gloriam aucupetur; & eſt gloriæ cupidus: ſeu vt lucrum faciat; & eſt auarus: aut vltra vires ſuas publica officia, & adminiſtrationes affectat; & eſt arrogans, vt diſtinguit Azorius *inſtit. moral. tom. 1. lib. 4. c. 14. q. 1.*

Neque vitioſam ſolum Ambitionem eſſe, ſed vitiorum originem, teſtatus eſt D. Bernar. *ſerm. 6. in Pſal. Qui habitat, 90 col. 1. poſt medium.* ſic & Ambitionem deſcribens, & ex ea naſcentia mala enumerans: *Subtile malum, ſecretum virus, peſtis occulta, doli artifex, mater hyprocriſis, liuoris parens, vitiorum origo, criminum fomes, virtutũ ærugo, tinea ſanctitatis, & excæcatrix cordium; ex remediis morbos creans, generans ex medicina languorem.* Vnde *lib. 3. de conſideratione ad Eugenium, c. 1.* ipſe merito exclamat: *O Ambitio ambiẽtium crux! quomodo omnes torquens, omnibus places? Nil acerbius cruciat, nil moleſtius inquietat; nil tamen apud miſeros mortales celebrius negociis eius.* Hæc *poteſtatis Ambitio Angelũ fœlicitate priuauit Angelica; ſcientiæ appetitus hominem immortalitatis gloria ſpoliauit*, vt idem ipſe Bern. *ſerm. 4. de Aſcenſione Domini.* Quoniam *mens potentiæ auida nec abſtinere nouit à vetitis, nec gaudere conceſſit.* vt S. Leo inquit *epiſt. 53. ad Anatol.* Etenim *cupido dominandi cunctis affectibus flagrantior eſt*, vt *Annal. lib. 5. c. 7. in fi.* teſtatur Corn. Tacit. *Et ſæpè quos vitia nulla deflectunt, quos nulla potuit mouere luxuria, nulla auaritia ſubruere; facit Ambitio criminoſos*, vt D. Ambroſ. *comm. c. 4. Euangelij ſecundum Lucam in illud: Dixit autem illi diabolus; ſi filius Dei es, & col. 3. poſt medium* Eamque inuidiam, contentiones, & rixas excitare, Auguſt. Romanorum exemplo, confirmat *lib. 5. de Ciuitate Dei. c. 21. & de conſt. Monaſt. c. 10.* Ambitionis mala, peſſimaſquè Ambitioſorum qualitates non tam proferre lingua, quam mens dignoſcere valet. *Nimirum veritas eſt, quæ ſedula ſuggeſtione reducit in mentem, quam ſit in Ambitu friuola conſolatio. Graue iudicium, vſus breuis, finis ignotus*, vt D. quoque Bernard. *ſermone 6. ſuper Pſalm. Qui habitat* expendit. Multa decerpunt, memorantquè Innocentius Tertius *de contemptu mundi, ſeu de miſeria conditionis humanæ, lib. 2. cap. 26. & 30.* Baſilius, & alij, quos referunt Suarez *de Religione, tom. 4. tr. 10. lib. 6. c. 7. n. 4.* & Thom. Sanchez *in præcept. Decalogi, lib. 6. c. 18. n. 16.* Inter quæ non inferiorem tenet
Auaritia † locum (teterrimum, in Iudicibus 2
præſertim, vitium, vt *de priuileg. pauper. & miſerabil. perſonar. p. 1. q. 6. n. 10. cum tribus ſeqq.* oſtendimus) quam Ambitio nutrit, veluti *in laudes Stiliconis Panegyr. 2.* Claud. cecinit.

Trudis Auaritiam, cuius fœdiſſima nutrix
Ambitio, quæ veſtibulis, foribuſquè potentum
Excubat, & pretiis commercia poſcit honorũ.

Quæque *ſemper plus ambiens, eo magis fit inſaciabilis, quo ſibi amplius indulgetur*, vt textus inquit *in Extrauag. Execrabilis, Ioannis 22. de præbend. & dignit.* Vt enim *epiſt. 118.* Seneca rogat: *Cui aſſecutio ſatisfuit, quod optanti nimium videbatur?* Quibus conueniunt ex eodem, aliiſque *in fine paragraphi præcedentis* tranſcripta.

Quemadmodumquè Auaritiam † Iudicum 3
oculos diximus excæcare: ſic & Ambitionem dixit textus *in cap. Quorundam, de electiõn. lib. 6.* Et eos Ambitione corrumpi, Cõnſultus *in l. Ita demum, 36. §. 1. D. de recept. arbitr.*

Ergo nullo modo honeſtari Ambitionem poſſe, venit dicendum.

Quod alio, inuincibili pene argumento
conuincitur. † Quia videlicet aut Magiſtra- 5
tum ambiens eo ſe dignum iudicat, aliis meritis ſuperiorem, nec alios eſſe qui vtilius præſint (quod ad ambitionis aliqualem cohoneſtationem congruit) & vaniſſimæ præſumptionis eſt, vt (ex Chryſoſtomo *Homil. 35. in Matthæ.* circa Epiſcopatum procurantem) arguit Thom. Sanchez *in præcept. Decalogi, lib. 6. cap. 18. num. 30. ſolent viris virtutum huiuſmodi preſtigia ſe offerre* (inquit Cyprianus de Ieiunio & tentationibus, colum. 8. ante medium) *& teſtimonium religionis conſcientiæ perhibente, cum ab aliis digni honoribus iudicentur, facile acquieſcunt, & tam proprio quam alieno faſcinati iudicio, à rectitudine corruunt, euerſaquè cathedra mentis, humo, fractis ceruicibus colliduntur: repentequè, & ſubito quod multum erat partum ſudoribus, Ambitione irruente, obliteratum eſt, & turbinis huius impetu auulſum eſt quidquid antiqua religionis labor meruerat.* Perinde *pateat nobis, quod ſicut peremptoria eſt altitudo quæſita, ita & periculoſa eſt oblata*, vt ipſe ſubnectit *ibidem.* Quodque *ſi lucri ſpiritualis gratia hæc faciunt, laudandus eſt zelus, ſed præſumptio corrigenda*, veluti *epiſtola 42. ad Henricum Senonenſem Archiepiſcopum* Diuus Bernardus inquit, *Quoties enim* (vt ipſemet *Homil. 1. ſuper Miſſus eſt* expendit) *hominibus præeſſe deſidero; toties Deum meum præire contendo.* Quapropter, *locus ſuperior ſine quo regi populus non poteſt, etſi ita teneatur, atque adminiſtretur vt decet; tamen indecenter appetitur*, vt D. Auguſtinus docet *de Ciuit. Dei lib. 19. cap. 19.* Tot enim in Iudice qualitates deſiderantur, vt ſalua humilitate, nemo ſe ei muneri dignum, ſufficientem, & aptum reputare valeat: Aut ſe indignum, vel inſufficientem iudicat; & illud procurando grauiter peccat, ac temeratij crimine ſe inuoluit,

tot vndique pericula petens. Vt in Epiſcopo conſiderat Sanchez *memorato proxime loco*, & Suarez *de Religione tom.4.tract.10.lib.6.cap.7.n.7.* Eoque forſam reſpectu *deſideratas rerum celſitudines abſque peccatis miniſtrari non poſſe*, D. Gregorius profeſſus eſt *Moralium lib.17.c.12.* Qua de re ſuo latius inferius loco.

5 Aliqui vero tum Ambitum honeſtant † cum Magiſtratum quis, munusvè deſiderat, nō vt præſit, ſed vt proſit. Tuncque illud honeſte ambire (ex Plutarcho, Catone, Vticenſe, Cicerone, & aliis) tradit Bobadilla *in Politica lib.1.c.3.n.71.* Quod & illo roboratur Iſaiæ *cap.7. v. 8.* vbi interrogante Domino: *Quem mittam? & quis ibit Nobis?* ſe vltro Iſaias obtulit, dicens: *Ecce ego, mitte me.* Et ex eo Pauli *1.ad Timoth. 3.* in principio: *Si quis Epiſcopatum deſiderat, bonum opus deſiderat.* Iſaias enim periculis, & laboribus potius ſe expoſuit; quam dignitatem affectauit; & *prodeſſe proximis cupiens, officium prædicationis appetiit*, vt D. Gregorius notat *Curæ Paſtoralis p.1.c.7.* Ad idque reſpiciens Apoſtolus notanter dixit: *Bonum opus deſiderat.* Nam *opus quidē deſiderare bonum; bonum eſt*, vt Chryſoſtomus inquit *d. Homil. 35. in Matthæ. & lib. 3. de Sacerdotio* in eundem ipſum Pauli locum: *Ego non operis ipſius, ſed dominationis, ac potentiæ deſiderium peſtilens eſſe dixi:* eaque ratione: *Opus, non Dignitatem* Paulum prædixiſſe, Nicolaus Diui Bernardi Notarius *epiſtola 37.* ponderat. Apoſtolus enim *exponere voluit quid ſit Epiſcopatus; quia nomen eſt Operis; non Honoris*, vt D. Auguſt. *de Ciuitate Dei lib.19.c.19.* docet, ex Græco explicans.

6 Itaque ſemper damnatur Ambitio: tuncque ſolum Epiſcopatum, † Dignitatem, Munusvè optari ſeu peti poſſe, cum manifeſta neceſſitas imminet, & non adeſſet qui aſſumere vellet onus, idoneusvè ad officium non reperiretur (ex D. Thoma 2.2.q.185.*art.1.*) Azorius tradit, *inſt. Moral.p.2.lib.3.cap.28.q.2.* Sed *hic caſus adeo extraordinarius eſt, vt cogitari potius valeat, quam timeri*, vt bene Suarius inquit *de Religione d.tomo 4.tr.10.lib.6.c.7.n.7.* ſeu cum *Opus* ſolum, laborquè deſideratur; Dominatio fugitur, non quæritur Honor. Cauendum tamē & tunc ne lateat anguis in herba. Quia *tyrannica hæc paſſio eſt, & nonnunquam eximios etiam viros perturbat*, teſte Chryſoſtomo, *Homil.66.in Matthæ.* relatoreque Suarez, *vbi proxime d.c.7.n.1.* Qui quamuis hos caſus licito bonoque deſiderio *numero ſexto* aſcribat: non aſſeueranter omnino loqui auſus eſt, ſed ſub *Fortè*, & dubitanter, *Quamquam enim* (ait) *appetere Prælationem propter excellentiam & poteſtatem, malum ſit: at appetere illam propter fructum aliorum, & propter vigilias, & labores eius, non eſt ex ſe malum, imo potius habet ſpeciem boni, dicente Paulo ad Timotheum 3. Qui Epiſcopatum deſiderat, bonum opus deſiderat. Ex quo fit, vt procurare Epiſcopatum, ſi fiat ex moderato affectu, propter dictum honeſtum finem, & cum aliis circumſtantiis debitis, non ſit malum ex natura rei, & aliquando* fortaſsè *poſſet eſſe meritorium, ſi Epiſcopatus vel Prælatio multum haberet laboris, & parum honoris, aut temporalis vtilitatis; & ideo pauci vel nulli eſſent digni, qui illud acceptare vellent.* Subnectens poſtmodum quæ cum eo ex Chryſoſtomo proxime retulimus.

Sed abſque vllo peccato † poſſe dignum 7
appetere Epiſcopatum, ſi principaliter appetat vt proſit, licet minus principaliter ob honorem, & fructus eius; affirmat Martinus Nouarius *conſil.17. n.7. ſub tit. de ſentent. excommunic. in nouis*, eoque relato, Auguſt. Barboſ. *de Epiſcopali munere tit.2.gloſ.1.num.10.* longioriquè ſermone confirmat *de Oratione Miſcellaneo 37.num.6. cum ſequentibus.* Vrget tamen adhuc pro contraria parte argumentum vltimo ſitum loco, *num.4.*

Grauiter autem peccare Epiſcopos † alios 8
Epiſcopatus ambientes, ad quos libera multorum beneficiorum collatio pertinet, vt de eis ſuis cognatis, & familiaribus valeant, vt ditiores fiant prouidere; ipſe idem Nauarrus aduertit *de Oratione, Miſcellan.42.*

Inter hæc itaque quid ſequendum eſt, quid tenendum, niſi vt virtutibus pollens, coactus ad regimen veniat: virtutibus vacuus nec coactus accedat? vt Diuus Gregorius conſulit *Curæ Paſtoralis parte 1.cap.9.*

Neceſſitas porro Ambitui excuſationem
præbet, † ſi vt egeſtati, neceſſitativè ſuæ quis 9
ſubueniat, vtque decenter pro ſtatus ſui ratione viuere poſſit, ſeculare munus, ſeu etiam eccleſiaſticum beneficium ambiat. Quod licite tunc fieri, ſi idoneus exiſtit illud procurans, neque aliter in legem peccet, docuit Gloſſa *in cap. Tuam, 10. verbo Nullum prorſus, verſ. Iſtud credo, de ætat. & qualit.* cumque Sylueſtro *in ſum. verb. Dignitas, n.5.* & Ioanne de Sancta Maria *in Politic. chriſtiana cap.25.p.2.* Paul. Xamar, *de offic. Iudic. & Aduoc. p.1. quæſt. 21. num. 50.* Et hunc appellari Ambitioſum nō poſſe, qui vt neceſſitati ſuæ ſuccurrat, hæc idoneus appetit, ad eaque preces interponit notauimus etiam *de priuileg. pauper. & miſerabil. perſonar. 2.p. quæſt.7.num.18.*

Ex quibus prætetea cauſis † rei ambitus 10
excuſentur, agit Tiberius Decianus *tract. criminal. 2.p. lib.8.cap.26. per totum.* qui breuiter ſe expedit; ſed non latiorem res poſtulat diſcuſſionem. Cui & Nos ideo parcimus.

QVAM TACITVRNVS ET tenax ſecreti Cuſtos Iudex eſſe debeat?

SVMMARIVM.

1 *Taciturnitas, & modeſtia ſermonis, omnino in Virgine deſideratur.*

2 *Sermo eſt imago, & vultus animi.*

3 *Virtutes eorum qui in turba ſunt, vt appareant, diu luctantur, & vitia tenebras habent: Iudicum & Superiorum dicta, factaquè rumor excipit, & quaſi marmore inciſa, hominum memoria durant.*

4 *Iudex non niſi ponderoſa, honeſta, ac neceſſaria, vitaque inculpabili, quoad fieri poteſt, conformia, & in gratia ſale condita proferre debet.*

Taciturnitas

Taciturnitas prudentiam, doctrinamquè commendat: ſtultus verba multiplicat. ibi.

5 *Tardiloquum eſſe, in cæteris honeſtum; in Iudice neceſſarium.*

Quas patiantur pœnas, qui in Reipublica perniciem, contra fidem datam, ſecretum violant? ibi.

6 *Aut non Hiſpanum, aut Hiſpani nominis, originis indignum ſe exhibet, & infima nota, qui ſecretum detegit.*

7 *Eximia virtus eſt, & facilis pariter conſequutionis ſilere, ſecretumquè ſeruare.* & num. ſeq.

9 *Merito graues Tantaleaſquè pœnas ſecreto infidus, garrulusquè patitur.*

10 *Quæ ad earum inflictionem contra ſecreti iſtiuſmodi violatorē probatio ſufficiens ſit?*

ANNOTATIO IV.

1 Ratio 4. cur ſub Virginis forma iuſtitia pingatur.

TACITVRNITATEM, † modeſtumquè ſermonem in Virgine maxime deſiderari, plus notum, quam vt comprobatione egeat. Ab illa ideo abſtinebimus, Auguſtini, Ambroſijquè ſolummodo ſententis, monitis querelatis, vt ad Iudicem continuo tranſitum faciamus. Ille enim *libro ad Sacras Virgines* ait: *Dominica Virgo ab omni inuerecundo ſermone, vel riſu debet ſe penitus abſtinere, & cum ſilentio, & diſciplina omnem vitam ornare.* Hic *lib. 3. de Virginibus* illud: *Hortus concluſus ſoror mea ſponſa hortus concluſus, fons ſignatus*, ipſiſquè, huicque rei accommodat: *Ne facilè aperiat os ſuum, nec vulgari reſignet alloquio.* Quod ſecreto pariter mirabiliter conuenit. Et *de inſtitutione Virginis cap.* 1. vtrumque ſic complectitur: *Virginitatis dos quædam eſt verecundia, quæ commendatur ſilentio.*

2 Inter egregia pariter Iudicis † ornamenta (Virginalis Iuſtitiæ vultu informati) ſermonis maturitas eminet *Speculum enim mentis plerumque in verbis refulget*, vt *lib. 1. de Officiis cap.* 18. D. Ambroſius inquit. Namque *mentem hominis lingua pandit, & qualis ſermo oſtenditur, talis animus comprobatur*, ex ipſomet *epiſtolar. lib.* 4. epiſt. Floriano *Profertquè mores plerumquè oratio, & animi ſecreta detegit.* Quintiliano teſte, *Oratoriar inſtit. lib.* 11. *c.* 1. Cum ſit *imago animi*, vt ex Ariſtotele *in Rethor. ad Alexand. cap. de ſpecie laudandi, & aliis*) tradit Menochius *de præſumption. lib.* 2. *q.* 22. *n.* 2. Et *fructus cogitationis*, vt Clemens Alex. *Pedagogi lib.* 2. *c.* 1. Conſentiũt Celſus *in l. Labeo, 7. §. Id Tubero, D. de ſupell. leg.* Imper. Valerian. & Gabienus *in l. Reprehendenda, 6. C. de inſtit. & ſubſt.* Iuſtin *in l. General.* 13. *C. de non numerata pecun.* Scribentium, multitudó cumulata à Nobis *in Axiom. iuris, lit. V. n.* 15. Dicique vulgo ſolitum, & apud Græcos in prouerbium ceſſiſſe: *Talis hominibus fuit oratio, qualis vita*, Seneca prodit *epiſt.* 117. vlterius ſic confirmans: *Non poteſt alius eſſe ingenio, alius animi color. Si ille ſanus eſt, ſi compoſitus, grauis, temperans; ingenium quoque ſiccum, ac ſobrium eſt. Illo vitato, hoc quoque afflatur.* Et poſt ſimilia multa, ad Mæcenatis mores dilapſus: *Hæc verba* (inquit) *tam improbe ſtructa, tam contra conſuetudinem omnium poſita, oſtendunt, mores quoquè non minus nouos & prauos, & ſingulares fuiſſe. Itaque* (poſt pauca concludens) *vbicumque videris orationem corruptam placere; ibi mores quoque à recto diſciuiſſe non erit dubium.* Iracundi hominis, iracunda *oratio eſt, commoti, nimis incitata: delicati, tenera & effluxa.* Nam (vt & diximus, & ipſemet *epiſt.* 115. ait) *Oratio vultus animi eſt*, vt ſimiliter *epiſt. 6. ad Eutichen Conſtantinopolitanum Abbatem* Sanctus Leo: *Index animi eſt Sermo.* Vtque *de interiori domo, cap.* 43. D. Bernardus: *Vanus ſermo vanæ conſcientiæ eſt index. Mores hominis lingua pandit, & qualis ſermo oſtenditur, talis animus comprobatur: quoniam ex abundantia cordis os loquitur.*

Recte proinde ille ad quem cum afferetur adoleſcens vt ex vultu indolem coniectaretur dixit: *Loquere, & cognoſcam te.* Cuius meminere Baldus *in rubr. C. de teſtib. & atteſtation. n.* 2. & Tiraquel. *in l. Si vnquam, verbo Libertis, C. de reuocand. donationib. num.* 18. in id quoque (neſcio an aptè) Euangelicum illud trahens: *Loquela tua te manifeſtum facit.* Superioris quidem dicti *floridor. lib.* 1. *in principio* Apuleius Socratem auctorem compellat. *Qui cum decorum adoleſcentem, & diutulè tacentem conſpicatus foret:* Vt te videam, *inquit*, aliquid loquere. *Scilicet Socrates* (eius verba Apuleius expendens, ait) *tacentem hominem non videbat. Etenim arbitrabatur homines non oculorum, ſed mentis acie, & animi obtutu conſiderandos.* Quia *ſicut ruſticatio de ligno oſtendit fructum illius; ſic verbum ex cogitatu cordis hominem* Eccleſiaſtici teſtimonio *cap. 27. v. 7.* Cuius propterea ibidem documento: *Ante ſermonem non laudes virum: hæc enim tentatio eſt hominum.*

Iudex ergo † cuius *facta, dictaquè rumor excipit*, etſi aliorum, *qui in turba, quam non excedunt, lateant, & virtutes vt appareant, diu luctentur, & vitia tenebras habeant*, experientia, & Seneca teſte *de Clement. lib. 1. cap.* 8. cuiuſque verba non tam decidunt, quam velut inciſa marmore, hominum memoria durant: & vt qui in exemplum omnium oculis expoſitus eſt, vt *infra Rubri. 7. Adnot. 2. in princ.* latius comprobamus) ſummopere curet † non niſi ponderoſa, honeſta, & neceſſaria ſolummodo verba proferre, moribus, & vitæ inculpabili, quoad fieri poterit conformia. *Eius oratio ſit pura, ſimplex, dilucida, atque manifeſta, plena grauitatis & ponderis, non affectata elegantia; ſed non intermiſſa gratia*, ex Diuo Ambroſio *lib. 1. de Offici. c. 22. in fine.* Etenim *delectus rerum, & verborum habendus eſt, & pondera ſingulorum exhibenda & examinanda.* Quintiliani inſtructione *Oratoriar. inſtitution. lib. 10. c. 3. Oſtendat ex bona conuerſatione operationem ſuam in manſuetudine ſapientia*, Iacobi Apoſtoli admonitione *epiſt. catholica c. 3. v. 13.* & Senecæ *epiſt.* 38. dicentis: *Concordet ſermo cum vita.* In gratia ſale ſit conditus, iuxta Apoſtolum *ad Coloſſenſes, cap. 4. v. 6.* Grauis rariquè ſermonis Chriſti Ieſu Domini noſtri exemplo, qui erat *in colloquio grauis, rarus, & modeſtus*, vt, inter alias eius eximias qualitates, hac deſcribit, deque eis Imper. Tiberium Lentulus certiorem epiſtola

3 (margin, beside "Iudex ergo")
4 (margin, beside "ſummopere curet")

fecit, cuius meminiſſe Diuum Antonium *in Chronica* Eutropium,& Egeſipum *libro de excidio Hieroſolymitano* refert Ioannes de Cartagena *Homil. Cathol. lib.* 11. *Homil.* 15. *ſuper illud Pſalm.* 44. *Speciosus forma præ filiis hominum.* Qua de re & Catonem Lucanus *de bello ciuili lib.* 9. merito ſic collaudat.

Quam pauca Catonis
Verba, ſed pleno venientia pectore veri?

Seneca tandem *epiſtola* 40. ita amicum inſtruit: *Summa ſummarum hæc erit: Tardiloquum te eſſe iubeo.* Epitectus *in Enchirid. cap.* 38. omnes: *Silentium ſit plurimum.* Quod prudentiam, doctrinamque Sapientis ore *Prouerb.* 10. *v.* 19. ita commendat: *Qui moderatur labia ſua, prudentiſſimus eſt.* & cap. 11. v. 12. *Vir prudens tacebit.* Namque elingui *Philoſophia vita contenta eſt,* vt Tertullianus affirmat *libro de Palio cap.* 6. Contra verò: *Stultus multa verba multiplicat*, teſtimonio Eccleſiaſtes *cap.* 10. *verſ.* 14. frequentiquè Sanctorum Patrum, Diui præſertim Ambroſij longum in id elegantemquè pariter Sermonem trahentis, *de Officiis lib.* 1. *cap.* 2. 3. & 4.

Vt autem in cœteris tardiloquum eſſe, ho-
5 neſtum eſt: in Iudice † pœnitus neceſſarium. *Cuſtos enim Iuſtitiæ ſilentium*, vt D. Petrus Damianus inquit *epiſtolarum lib.* 7. *epiſt.* 6. & Iſaias *cap.* 32. *v.* 17. prædixerat: *Cultus Iuſtitiæ ſilentium.* Merito inde *Optimum, atque tutiſſimum rerum adminiſtrandarum vinculum* Valerius Maximus dixit *lib.* 2. *cap.* 2. *in principio.* Cuius violatio contra fidem datam, Iuſtitiam corrumpit, plectitur pœnis acerbis; *Proditoris* nomine violatorem fœdat, iuxta illud Regum lib. 4. cap. 6. v. 11. *Quare non indicatis mihi, quis proditor mei ſit apud Regem Iſrael?* Et proditoris ſupplicio puniunt iura *in l. Si quis aliquid,* 38. §. 1. *D. de pœnis, in l. Omne delictum,* 6. §. *Exploratores, D. de re milit. in l. Qui teſtamentum,* 41. *D. ad legem Aquil. in l.* 5. & 8. *tit.* 9. *part.* 2. *in l.* 5. *tit.* 4. *lib.* 2. *noua Regia collection.* ad longum Farinacius *quæſt.* 113. *à n.* 204. *cum ſeqq.* Quemlibetquè etiam priuati ſecretum reuelantem *Proditoris* nomine inſigniuit textus *in cap: Si peccauerit,* 19. *in ord.* 11. *quæſt.* 1. Idque ipſum ex Diuo Thoma, & aliis obſeruat Epiſcopus Campanil. *in Diuerſorio iuris Canonici, rubr.* 11. *cap.* 33. *num.* 1.

Ægyptij, & Perſæ eos, qui Reipublicæ ſecreta pandebant, linguæ abſciſſione, & morte mulctabant, vt, ex Diodoro Siculo, & Q. Curtio tradit Petrus Gregorius *de Republica, lib.* 14. *cap.* 6. *n.* 6. ſequentibus quoque hac de re plene agens, plene item Simancas *eodem de Republica tractatu, lib.* 7. *cap.* 13. Bobadilla *in Politica, lib.* 2. *cap.* 5. *à num.* 19. *cum ſeqq.* Ioannes Petrus Ala *de christiano, & Politico Decurione, quæſt.* 26. Cabreros (floridæ ætatis, ingenij floridioris, maturitate cani) *in tract. de Metu, lib.* 2. *cap.* 30. *à numero* 50. *cum ſeqq.* Xamar *de offic. Iudic. & Aduocat. p.* 1. *q.* 1. *n.* 76. & *ſeq.*

Quibus nil fere addi poteſt, præter hoc
6 vnum: Hiſpanum quidem non eſſe, † aut indignum nominis, & Hiſpanæ originis fieri, qui ſecreta detegit. Siquidem Hiſpani. *ſæpè tormentis pro ſilentio rerum creditarum immortui. Adeo illis fortior taciturnitatis cura, quam vita celebratur*, vt Iuſtinus Hiſtoricus *libro* 44. in Hiſpanorum laudem litteris, memoriæquè mandauit. Contra vero infirmæ eſſe homines notæ, qui ſecreta non retinent; Simonidis comprobat teſtimonio Sotus *de ratione tegendi, & detegendi ſecretum, quæſt.* 2. *membr.* 1. *col.* 7. *in princip. verſ. Et Simonides.* Equidem

Eximia eſt virtus † præſtare ſilentia rebus. 7
Ex Ouidio *de Arte amandi, lib.* 2. ex Marciale *lib.* 4. *Epigr.* 36. *Mathoni:*

Res eſt magna tacere, Mathon.

Et Seneca de Moribus: *Magna res eſt, vocis, & ſilentij tempora ſeruaſſe.* Magna certe; at non difficilis, † ſed laborioſa parum. 8

Qui minor eſt vnquam quàm tacuiſſe labor?
Meritas ergo patitur garrulus, infidusquè 9
ſilentio pœnas, Tantali ad inſtar, cuius garrulitas celebre ſupplicium fecit. Quod probant, ſic canit Ouidius *dicto libro* 2. *de Arte amandi:*

Quam bene quod fruſtra captatis arbore pomis,
Tantalus in media garrulus aret aquâ.

Et iterum:

Quærit aquas in aquis, & poma fugientia captat.
Tantalus: hoc illi garrula lingua dedit.

Ad legumquè menſuram, pro facinoris qualitate. Recentior Regia noſtra id huic tribuit
ſpeciale, † vt ad conſtitutarum pœnarum in 10
Iudices ſecreti violatores inflictionem, non ordinaria deſideretur probatio, ſed minus plena, ſingulareſquè ſufficiant teſtes: quibus etiam deficientibus, inditiis & ſuſpitionibus veriſimilibus ad Iudicis arbitrium imponi pœnam poſſe, *lex* 82. *ex nouiter additis lib.* 2. *tit.* 5. *noua Regia collection.* decernit. *Teneamus igitur anima conſtantiam noſtra, ne in offenſionem labia loquendi feſtina prorumpant*, Vt. *Pſalm.* 38. *ab initio* maximè ſilentium commendans, Ambroſius ait.

QVO HABITV SEV CVLtu Iudex vti debeat?

SVMMARIVM.

1 *Virginali formæ Virginalis conuenit cultus: Eius exceſſus Virginitatis exiſtimationem in diſcrimen trahit, læditquè pudorem, ſine quo non poteſt eſſe Virginitas.*

2 *Turpitudinis adeo in Virginem nimis comptam præſumptio vrget, vt ad eam elidendam, aliquando fuerit miraculo opus.*

3 *Nimius cultus multo longe viros, quam fœminas dedecet.*

4 *Viri gloriam perdit, qui nimio cultu formam captat fœmineam.*

5 *In quibusvis fœdus eſt nimius cultus; in Iudicibus turpiſſimus.*

Philippus Macadonum Rex quid de Iudice capillorum tinctura ſuperbiente cenſuerit? ibi.

Apuleius

Digitized by Google

Apuleius Philoſophus de criniu[m] cultus crimine impetitus, qualiter accuſationem dilueritibid.

6 *Sordidum & agreſtem cultum longe fugere Iudex debet decorum autem ſpecioſum,& modeſte grauem geſtare, qui ſi non auget dignitatem, ornat.*

7 *Vt in nimis precioſo,& nitido cultu ſuperbia apparet:in ſordido latet. Quia inanis gloria cum videtur contemni, quæritur.*

*Æquè immodicè delicatus cultus vt ſordidus,& contemptibilis damnatur. Iudicem qui dedecet.*ibi.

8 *Regionis conſuetudo præbet cultui modum, Quæque in non ſeruantem regionis morem præſumptio vrgeat?*

9 *Si in aliquam partem declinandum eſt; in tenuiorem cultum,decorum tamen,declinatio fiat.*

10 *Imperatoria, Iudicialiſve Maieſtas plus animo,ingenio,& moribus,quam ſplendido nimis apparatu, & cultu commendatur.*

Alexander ſeuerus, Alphonſus Aragonum Rex,Rodolphus Auſtriacus, Ludouicus Secundus Rex Gallorum,& glorioſiſſimus Imperator noſter Carolus Quintus, ad detractionem vſque,communi habitu, & moderato cultu vſi ſunt. ibi.

11 *Habitus inſanum demonſtrat, vt & diſertum prudentemque mutis vocibus clamitat.Et an peccatum pretioſarum veſtium vſus ſit?*

ANNOTATIO V.

1 Ratio 5. Cur ſub Virginis forma Iuſtitia pingatur.

VIRGINALI formæ Virginalis conuenit cultus.† Namquè *virgo non eſſe tantum, ſed & intelligi debet,& credi,vt nemo cum Virginem videt, dubitet an Virgo ſit. Parem ſe integritas in omnibus præſtet,nec bonum corporis Cultus infamet,*iuxta Cyprianum *de diſcip. & habitu Virgin.*

Talis erat Cultu facies,quam dicere verè
Virgineam inpuero, puerilem in Virgine poſſes.

vt Athlantæ laudationem ex ſimplici Cultu ad Virginitatem,ex Virginitate ad cultum argumentum diſertè compegit Ouidius *Metamorphoſ. lib. 8. fabula* 4. Cuius exceſſus Virginitatis exiſtimationẽ in diſcrimen trahit,læditque pudorem, qui *indiuiduus debet eſſe Virginitati, ſine quo non poteſt eſſe Virginitas,* Diui Ambroſij teſtimonio *de Virginib.lib.2.col.2. ad finem.* In quod ſic de duabus diuerſorum morum ſororibus cecinit Auſonius.

Delia nos miramur, & eſt mirabile, quod tam
Diſſimiles eſtis tuquè ſororquè tua.
Hæc habitu caſto,cum non ſit,caſta videtur:
Tu, præter cultum,nil meretricis habes.
Cum caſti mores tibi ſint, huic cultus honeſtus;
Te tamen & cultus dãnat;& actus eã.

Cuius iam *de priuileg. miſerabil. perſonar.* 3. *p.quæſt.*3. *num.* 47. mentionem nos feciſſe recordamur,aliaque inibi ad id retuliſſe;quę ideo miſſa facimus,quæque apud Tiraquell. videri poterunt *in l.*3.*Connubiali*, præſertim *à num.*8. *cum ſeqq.* & apud Roycium Maureum *deciſione Lituanica* 3. *à numero* 36. pulchrè hac de re *ſequentibus* quoque agentem.Nobis ſatis,leuiter id pertingere, Archidami dicto,factoque relato. Cui cùm Dionyſius Siciliæ tyrannus ſplendidas,multique pretij filiabus veſtes dono miſiſſet, accipere recuſauit,dicens:*Vereor ne hoc amictu puellæ mihi turpes videantur.* vt Plutarchus *in Lacon.* prodit. Namquè *Pudicitia nihil ornamentorum quærit, decus ſuum ipſa eſt,* vt argutè Cyprianus *de bono Pudicitiæ, col.* 3. *circa principium.* Imo *ornamentorum & veſtiũ inſignia,& lenocinia formarum non niſi proſtitutis & impudicis fœminis congruunt; & nullarum fere pretioſior cultus eſt, quam quarum pudor vilis eſt,* vt ipſe idem Cyprianus *ibidem, colum.* 7. *ante medium* ex viſione *Apocalypſ.*17. id aptiſſimè comprobat.

Adeoque ex nimio cultu in virginem turpitudinis præsũptio vrget, vt miraculo† (vt ita dicam) ad eam elidendã opus ſit;& Claudiæ Virgini accidiſſe Exodianus refert *lib.* 1.*in vita Commodi.* Quæ eximiam nauim, quæ in littore hæſerat, quæque nullis inde poterat viribus amoueri, ſola traxit. Eoque oſtento ab impetito crimine pudicitiæ læſæ, cuius amænioris cultus ratione,acta rea erat; fuiſſe liberatam, ſic Ouidius memorat, *libro* 4. *Faſtorum:* 2

Claudia Quinta genus clauſo referebat ab alto.
Nec facies impar nobilitate fuit.
Caſta quidem:ſed non eſt credita;rumor iniquus
Læſerat,& falſi criminis acta rea eſt.
Cultus,& ornato varie prodiſſe capillo
Obfuit.

Narrationem, quã fecimus inde protrahens. *Alteri ambitionis crimen intendimus, alteri proſtitutionis,* vt Cultui & Ornatui, vtrunque diſcriminans, attribuit Tertullianus *de habitu muliebri, cap.* 4. Nam *hæ pompa quam de proximo curent luxuriæ negotium, & obſtrepãt pudicitiæ diſciplinis,dignoſcere in facili eſt;quod gratiam decoris cultus ſocietate proſtituant,*vt qua ſolet elegantia, Tertullianus ipſe *libro de cultu fœminar.c.*9.& *lib.de Pallio c.*1.prodit:*Lentuli Auguris conſultis, quæ ita ſe ſe exautoraſſet,pro ſtupro erat pœna.*Similia multa Clemens Alexandrinus *Pedagogi lib.* 2.*c.*10.& 12.

Cumquè muliebrem honeſtatem nimius ſic dedeceat cultus: multo longe virilem.† 3
Quia.

Forma viros neglecta decet.

vt Ouidius ait *lib.*1.*de Arte amandi.*Plurima in id Tiraquellus *præcitato loco num.*19. 20. 45.*& ſeqq.*præſertim *num.*51. vbi & Philoſophos multos ex nitido cultu traxiſſe dedecus recenſet. In ſuperfluumque ornatum pariter Innocentius Tertius *de contemptu mundi,lib.*2.*cap.*27.28.*&* 29. Bobadilla *in Politic.lib.*1.*cap.*3.*à num.*44.*vſque ad* 50. &

Digitized by Google

Diuus Gregorius ſæpe, cuius *infra numero finali* dicta refetimus. Sufficiat pro multis Eccleſiaſtici *cap.11.v.4.* admonitio: *In veſtitu ne glorieris vnquam.* Quæ enim ex dedeco-
4 re gloria? Viri namque perdit,†qui nimio cultu formam captat fæmineam. Quam nitido detractori ſuo ita Martialis *lib.6.epigram.64.* obiicit:

Cum ſis nec rigida Fabiorum gente creatus,
Nec qualem (Curio dum prandia portat aranti)
Hirſuta peperit rubicunda ſub ilice coniux:
Sed patris ad Speculum tonſi; matriſque togatæ
Filius; & ſponſam poſſit te ſponſa vocare. &c.

Cum itaque in quibuſuis fœdus ſit nimius
5 cultus: in Iudicibus†turpiſſimus, in quibus decens, & modeſta debet Grauitas elucere, vt diximus *de priuileg. pauper. & miſerabil. perſonar.1.p.quæſt.6.num.2.*

Philippum ideo Macædonum Regem (Plutarchus *in Apophtegmat.* tradit) quemquam capillorum tinctura ſuperbientem, ex ordine Iudicum, in quem nuper fuerat electus, remouiſſe: *neque ſperandam,* dicens, *integritatem ab eo in rebus gerendis, qui etiam pilis fucum pretenderet.*

Veſpaſianus *adoleſcentulum fragrantem vnguento, cum ſibi pro impetrata Præfectura gratias ageret: nutu aſpernatus, voce etiam grauiſſima increpuit:* Maluiſſem allium oboluiſſes: *litteraſque reuocauit,* vt Suetonius *in eiuſdem Veſpaſiani vita cap.* 8. auctor eſt.

De quibus, aut ſimilibus timeri poteſt, quod Seneca ſuis quoque temporibus *de vitæ breuitate,c.12.* ſic deplorat: *Quomodo iraſcuntur ſi tonſor paulo negligentior fuit? quomodo excandeſcunt ſi quid ex iuba ſua deciſum eſt? ſi quid extra ordinem iacuit? niſi omnia in annulos ſuos reciderunt? Quis eſt iſtorum, qui non malit Rempublicam turbari, quam comam ſuam? Qui non ſollicitior ſit de capitis ſui decore, quam de ſalute? Qui non comptior eſſe malit, quam honeſtior?*

Lucius Apuleius Philoſophus de crinium cultu grauiter accuſatus, in ſe accuſationem iactatam *Apologia ſua,* ſic elidit: *Capillus ipſe, quem iſti, aperto mendacio, ad lenocinium decoris promiſſum dixere: vides quam non ſit amœnus, ac delicatus, horrore implexus, atque impeditus, ſtupeo tormento aſſimilis, & inæqualiter hirtus, & globoſus prorſus inenodabilis diutina incuria, non modo comendi, ſed ſaltem expediendi, & diſcriminandi.* Tanta exculpatione tantum in Philoſopho crimen indigebat. Quod etiam amatoribus diſſuadet Ouidius *libro primo de Arte amandi:*

Sed tibi nec ferro placeat torquere capillos.

Ergo pariant, ergo parturiant qui criſpant comam ſicut fœmina, vt in hos inuehens *annotatione ad caput 22. Deuteronom.* D. Ambroſius inquit. *Ergo à forma remoueatur omnis viro indignus ornatus,* vt Cicero conſulit *lib.1. de offic. pag. mihi 46.* Etenim *degeneris ſignum eſt, inſiſtere iis, quæ corporis ſunt, vt plurimo exercitio, plurimo corporis cultui,* ſecundum Epictetum *in Enchirid. c. 56.* & ſecundum Bernardum *lib.3. cap.5. de conſideratione* ad Eugenium: *Forma hæc veſtium deformitatis mentium, & morum indicium eſt.*

Hæc vtique†non ad crudam in totum & fe- 6
rinam habitudinem inſinuandam vobis ſuggeruntur, nec de bono corporis ſqualorem, ſed de pudoris ſuademus, ſed de modo & cardine, & iuſtitia corporis excolendi, cum Tertulliano *de cultu fœminarum, cap. 5.* Non enim (vt multa alia prætereamus in delicati nimium cultus exprobationem, quæque belle etiam recitat Franciſ. Petrarch. *de remed. vtriuſque fortunæ, lib. 1. Dialogo 20.*) quia is damnatur; ad extrema, & ſqualidum fugiendum. Nec Iuſtitia ſordibus oſtentanda, ſed colenda interius, & cultu modeſte graui interius decoranda. Quia

Mærent captiua pellito Iudice leges.

teſte Claudiano *in Ruffin. lib.2.* & quia *plebeium cultum Regia non admittit Poteſtas: Auguſtus honor non niſi diademate confertur, & purpura,* vt D. Petrus Chryſolog. ait *ſerm. 23.* vtque *de Dignitate ſacerdotali c. 3.* Ambroſius: *Senatorem chlamys ornat.*

Quare *aſperum cultum, & intonſum caput, & negligentiorem barbam, & indictum argento odium, & cubile humi poſitum, & quidquid aliud ambitionem peruerſa via ſequitur, deuita,* Senecæ conſilio *epiſtola 5.* Eccleſiaſtæ obtemperans *cap.9. v. 8.* dicenti: *Omni tempore ſint veſtimenta tua candida, & oleum de capite tuo non deficiat.* & Iob. cap. 40. v. 5. *Circumda tibi decorem, & in ſublime erigere, & eſto glorioſus, & ſpecioſis induere veſtibus.* Non ad pompam, *non vt coma capitis illecebroſo redundet vnguento,* vt D. ipſe Petrus Chryſologus aduertit *ſermone 7. in illud Matth. Cum ieiunatis &* ſed *vt ex maioritate, & decore maiori ornatuum, maioritas appareat dignitatum,* veluti Clemens Quartus ait *in cap. vt Apoſtolicæ, de priuileg. lib. 6.* & vt *epiſtolar. lib. 7. epiſt. 114. Siagrio Epiſcopo Auguſtodunenſi* D. Gregorius ſcribens: *Quia dignum profecto eſſe credimus, vt cum mentis grauitate, qua Deo te propitio, pollere didicimus, habitus quoque exterioris clarior in te cultus accreſceret: præſertim cum te hunc non ad ſuperflua elationis pompam, ſed progenio & honore tuo arbitramur Eccleſia petruiſſe.* Namque &

Aurea maieſtas conuenit ipſa Deo.

vt *Faſtorum lib.1.* Ouidius inquit.

Quæ ratio extitit cur in Gallia olim ſuperiores ſaltem Magiſtratus, purpura vterentur, aſſertore Petro Gregorio *in præludi optimi Iuris conſult. lib.2. cap.7.* à Romanis, aliiſque rationibus more tracto. Quorum Imperatores, Senatores, & Principes ea quidem de cauſa purpura vſos fuiſſe, ad longum oſtendit, & Quintilianus Mandoſius *in gloſ. Facultatum, ſuper inſcriptione, in verbo ſeruus ſeruorum Dei, col.4. ad finem, & ſeq.* itemque

Lancello

Digitized by Google

Lancellotus Conradus *in Templo Iudicum* §.1.*q*.2.*Rubr*.1.quibus conceſſus, quibus & interdictus Purpuræ vſus,quaque ratione,demonſtrans.Ex qua, ſorti, conditionive ſuæ purpuream non conuenire veſtem. *Carmin. lib*.2.ſic fatur Horatius:

Nec Laconicas mihi.
Trahunt honeſtæ purpuras clientæ.

At

Purpura Pompeium ſummi velauit honoris.

vt Ouidius cecinit *de Ponto lib*.4.*Eleg*. 4. *ad Sextum Pompeium*. Etenim *cultus conceſſus, atque magnificus addit hominibus authoritatem*,vt *in prologo lib*.8.*orator.inſtit*. Quintilianus affirmat. *Quo etſi non augetur dignitas;ornatur tamen*,vt & Quintiliano ſcribens Plinius *lib*.6.*Epiſtolar*. eo quoque ſuadet, quod *ratio ciuilium officiorum neceſſitatem quandam nitoris imponit*.Ita tamen,vt neque ille(vt diximus) elationem , & ſuperbiam præſeferat,neque ſordes hypocriſim ſapiant, aut tegant interius vanitatem latentem.Quæ
7 & in delicato†nimiſquè pretioſo cultu,& in agreſti reſidet æque. Vt perbellè Diogenes Cynicus,qui cum adoleſcentes Rhodios aliquando conſpexiſſet ſumptuoſe admodum, & delicate veſtitos , ridens dixit : *ſuperbia prorſus inditia hæc ſunt*. Mox cum Lacedæmoniis occurriſſet(quibus ſubſtrictior tunica, citraque humeros deſiſtens , & ſordida erat) pariter inquit: *Alter ſuperbia ſpecies iſta*,vt Ælianus *varia hiſtor.lib*.9.prodit.Cuius Lacedæmonum moris,arrogantiæ,& ſuperbiæ ſordibus,Ariſtoteles meminit *Ethicor.lib*.4.*cap*.7.ex Dioniſij Lambini tranſlatione *num*.65.*pag*.*mihi* 104.verbis hiſce:*Atque adeo interdum hoc vitium arrogantiæ ſimilitudinem gerit. Qualis eſt Lacedæmoniorum veſtitus.Nam ſibi & nimium aſſumere,& parum aut nihil tribuere,de ſeque omnia detrahere , arrogantis eſt*. A veſtimentorumque contemptu quandam non abeſſe ſuperbiam Apollinius *apud Philoſtratum lib. 6*. aſſerit: *Interdumque glorioſis tumemus ſordibus*,vt D.Hieronymus *Epiſtolar.lib*.3. *epiſt*. 33. *ad Oceanum*.Recte ideo Sidonius *lib. 9. epiſt*. 9.conſulit, *nō pallio;aut claua,velut Sophiſticis inſignibus gloriari , aut affectare de veſtium diſcretione ſuperbiam, ſquallore iactantiam*. Ideoque etiam poſt mores, veſtes præfiniunt , cultumque ſacerdotibus ſacri Canones deſignant,*in cap.Clerici* , 15. *de vita & honeſt.Clericor.& in ſumm.diſt*. 41. *Ecce* , dicitur,*quibus oporteat Sacerdotem eſſe ornatum moribus:ſed præterea oportet illum eſſe ornatum in exterioribus,habitu videlicet , & inceſſu,Habitu vt nec fulgidis,nec ſordidis ſe veſtibus ornet.Vt enim ait Hieronymus : Nec affectata ſordes,nec exquiſita delitiæ , laudem pariunt*. Vbi & illud pariter Hieronymi ad Nepotianum refertur:*Veſtes pullas æque deuita vt candidas:ornatus vt ſordes pari modo fugiendæ ſunt. Quia alterum delitias ; alterum gloriam redolet*. Diuumquoque Bernardum ſolitum dicere : *Tunica ſordibus obſoleta, teſtis eſt deſidiæ* , refert Suarez *de Religione,tom*. 3.*tract*.7.*lib*.3. *cap*.4. *num*. 7. cuius & meminit Tiraquellus,*dicta lege* 3.*connubiali,num*.56.in ſuperius dictorum confirmationem addens : *Eius immunditiam interdum ad hypocriſim ſpectare : vtpote quia inanis gloria cum videatur contemni quæritur*. Quod & *lib*.2.*epiſt*.17.*ad Euſtochium,de cuſtodia virginitatis* D. Hieronymus ſic prædixerat.*Mirum in modum laus dum vitatur , appetitur*,hac in theſi loquens. In eandem venerat Auguſtinus ſententiam in libro de ſermone Domini , *Aduertendum eſt* (inquiens)*non ſolum rerum corpore , eorum nitore,atque pompa , ſed etiam in ipſis ſordibus lutoſis eſſe poſſe iactantiam:& eo perìculoſiorem,quo ſub nomine ſeruitutis Dei decipit*. Eidem ipſi ideo veſtimenta fuiſſe nec nitida nimium,nec adiecta plurimum(quia his plerumque vel iactare ſe inſolenter homines ſolent,vel abiicere)*in eiuſdem Auguſtini vita* Poſſidonius Calamenſis ſcriptum reliquit. Propterea *adhibenda eſt munditia non odioſa, neque exquiſita;tamen quæ fugiat agreſtem, & inhumanam negligentiam* , vt probè Cicero *lib*.1.*officior*.Sic in Oratore honeſte ſplendidum cultum Quintilianus probat *lib*.11.*cap*. 8.*Orator.inſtit*.nimiam vel curam, vel negligentiam damnat,*Cultus*,ait, *non eſt proprius Oratoris aliquis,ſed magis in Oratore conſpicitur.Quare ſit(vt in omnibus honeſtas debet eſſe)ſplendidus, & virilis. Nam toga , & calceus ,& capillus tam nimia cura, quam negligentia ſunt reprehendenda*. & lib. 12.cap. 10.*Ne craſſa toga ſit,non ſerica ; ne intonſum caput,non in gradus,atque annullos totum comptum.Cum in eo, qui ſe non ad luxuriam , ac libidinem referat , eadem ſpecioſiora quoque ſunt,quæ honeſtiora*.Peræque *dicta epiſtola* 5. (qua elegantia,& breuitate Seneca ſolet)*Nō ſplendeat toga,nec ſordeat quidem*. Quod & delicatiores etiam Poetæ perſuadent.Ouidius *lib*.1.*de Arte amandi* ;

Sit bene conueniens,& ſine labe toga.

Martialis *Epigram.lib*.2. *epigram. in Pannicum* :

Pectere te nolim;ſed nec turbare capillos:
Splendida ſit nolo ſordida nolo cutis.
Nec tibi mitrarum , nec ſit tibi barba reorum :
Nolo virum nimium ; Pannice , nolo parum.

Tibullus *lib*.1.*Eleg*.1.*ad finem:*

Tunc procul abſitis quiſquis colit arte capillos ,
Effluit effuſo cui toga lapſa ſinu.

A quo liberat vitio Modus.†In veſtitu enim 8
ſicut in pleriſque rebus Mediocritas optima eſt,vt Cicero profert *lib*.1. *de offic. pag. mihi* 46. *Æque* , namque *peccat quod excedit , quam quod deficit*,ſententia Senecæ *de benefic.lib*.2. *cap*. 10. Cui conſentit Iulianus *in l.Tutor qui repertorium*,8.§.*ſi tutor*, *D. de adminiſt.tutor*.Propterea *veſtis nec ſatis munda, nec ſordida,& nulla diuerſitate notabilis*. vt Euſtochiū ſupra *d.epiſt*.17.D.Hieron.inſtruit. Etenim,vt ipſe ibid.*nec affectata ſordes* , *nec exquiſita mūditia cōueniunt chriſtiano*. Nāquè

Luxuria interdum veſtitus ſordibus hæret ,
Munditiis grauitas.

vt

vt D. Gregorius Nazianzenus cecinit *carmine 63. aduerſus mulieres ambitioſius ſe adornantes.*

Optimus autem modus erit, vt *congruant veſtes ætati, perſonæ, figuris, naturæ, ſtudiis.* Quem præbet Clemens Alexandrinus *Pedagogi lib. 3. cap. 1.* quemque & regionis conſuetudo præſtabit. *Nam quiſquis rebus prætereuntibus ſtrictius vtitur quam ſeſe habent mores eorum cum quibus viuit: aut intemperans, aut ſuperſtitioſus eſt. Quiſquis verò ſic eis vtitur, vt metas conſuetudinis bonorum inter quos verſatur, excedat: aut aliquid ſignificat, aut flagitioſus eſt*, vt præclare D. Auguſtinus inquit *de doctrina christiana*, repetitque Gratianus *in cap. Clericus, § ſicut ergo, 41. diſt.* & multis comprobat Tiraquellus *d. lege 3. connubial. n. 57.*

Quod ſi in aliquam partem declinatio fiat,
9 † in tenuiorem cultum, decorum tamen, declinandum eſt, ita vt ſit veſtitus non affectatus, ſed naturalis, & ſimplex; neglectus magis quam expetitus, vt Ambroſius monet *lib. 1. de offic. cap. 19.* in eo mediocritatem ſitam dicens, vt *honeſtati, vel neceſſitati nihil deſit, nihil accedat nitori.*

Enimverò Iudicialis, ſeu etiam Imperia-
10 lis Maieſtas † plus animo, ingenio, & moribus quam ſplendido nimis apparatu, & cultu commendatur, vt *de priuileg. pauper. & miſerab. perſonar. p. 1. quæſt. 6. num. 7.* comprobauimus.

Vt autem ratione conſtat, id & conſtet exemplis. Cyrus pulchras militibus, ducibuſque ſuis veſtes diſtribuens, non ita decore ornatus ille, rogatus ab ipſis: *Tu, o Cyre, quando ornabere?* reſpondit: *Non videor nunc vobis ipſe ornari, dum vos orno? Ergo ſi queam in vos amicos eſſe beneficus; apparebo etiam in ſtola quam dabo, pulcherrimus*, vt eſt apud Xenophontem *de Pedia Cyri lib. 8.*

Cum Alexander Seuerus humili veſtitu ſæpenumero incederet, fuiſſetque ob hoc ab Aulicis reprehenſus, reſpondit: *Imperatoriam Maieſtatem conſtare virtute, non corporis cultu.*

Alphonſus Aragonum Rex cum non multum in veſtitu, & corporis cultu à popularibus diſcreparet; à quodam monitus vt Regio incederet ornatu. *Malo (dixit) moribus & authoritate meos excellere, quam Diademate, & Purpura*, vt Æneas Sylnius *in eius vita*, & Anton. Panormitan. *lib. 1. de rebus geſtis Alphonſi* prodidere.

Rodulphum Auſtriacum, Ludouicum ſecundum, Galliarum Regem, & glorioſiſſimum Imperatorem noſtrum Carolum Quintum ad detractionem vſque communi habitu, & moderato cultu ornatos, ſcribunt Fulgoſius *lib. 2. cap. 6.* Iuſt. Lipſ. *libr. 2. monit. cap. 15.* & ex eis Antonius Dauroultio *in Catechiſmo hiſtoriali, cap. 7. tit. 32. §. 2. 3. 4. & 5.*

Quantum denique ad animi præſumptio-
11 nem † valeat Habitus Eccleſiaſticus ſic oſtendit: *Amictus corporis & riſus dentium, & ingreſſus hominis enuntiant de illo.* cap. 19. v. 27. Seneca item *epiſtola 53.* inquiens: *Inſanum Vultus, Habituſque demonſtrat.* Prudentem manifeſtat, mutiſque vocibus clamitat, & *ipſe Habitus ſonat*, vt Tertullianus affirmat *libro de Pallio, cap. 6.* Nam *exterior ſuperfluitas interioris vanitatis indicium eſt. Mollia indumenta animi molliciem indicant.* Diuo etiam Bernardo iudice *in Apologia ad Guilielmum Abbatem Sancti Theodorici.* Quātum ad conſcientiam *lib. 2. ſuper Euang. Marci c. 1.* Diuus ſic Gregorius indicat: *Sunt nonnulli, qui cultum ſubtilium, pretioſarumque veſtium non putant eſſe peccatum: quod ſi videlicet culpa non eſſet, nequaquam ſermo Dei tam vigilanter exprimeret, quod diues qui torquebatur apud inferos, byſſo & purpura indutus fuiſſet. Nemo quippe veſtimenta pretioſa niſi ad inanem gloriam quærit, videlicet vt notabilior cæteris eſſe videatur. Nam quod pro ſola inani gloria veſtimentum pretioſius quæratur, res ipſa teſtatur: nemo enim vult ibi pretioſis veſtibus indui, vbi non poſſit ab aliis videri. Quam culpam poſſumus melius etiam ex diuerſo colligere; quia ſi abiectio vilis indumenti virtus non eſſet, Euangeliſta vigilanter de Ioanne Baptiſta non diceret: Erat indutus pilis Camelorum.* Quæ & *Homil. 6. in Euang.* Diuus ipſe Gregorius expendit, & *epiſt. 1. Pauli ad Timot. cap. 2.* addens: *Si hoc culpa non eſſet, nequaquam Paulus per epiſtolam fœminas à pretioſarum veſtium appetitu compeſceret dicens*: Non in veſte pretioſa. *Beatus quoque Petrus Apoſtolus dicit:* Mulieres ſubditæ ſint viris ſuis, quarum non ſit extrinſecus capillatura, aut circumdatio auri, aut indumenti veſtimentorum cultus. *Penſate ergo quæ culpa ſit hoc viros appetere, à quo curauit Eccleſia Paſtor, & Egregius Doctor etiam fœminas prohibere.* Penſate quam in Iudicibus (qui aliorum exemplum, vt diximus, eſſe debent) veſtimentum, conuenientem munditiam, decoremque excedens, ſit indecorum.

QVAM INCESSV MODESTUS, compoſituſquè Iudex eſſe debeat?

SVMMARIVM.

1 *In Virgine maxime atque in Iudice inceſſus modeſtus, & appoſitus corporis motus deſideratur.*

2 *Inceſſus, & corporis motus animi index eſt: illius ideo honeſtas maximè procuranda,* & numer. ſeqq.

3 *Animi leuitatem incompoſitus demonſtrat inceſſus: ſedatus magnanimitatem, in amorem & venerationem trahens;* ibi. & num. ſeq.

4 *Clericus profeſſionem ſuam habitu, & inceſſu probare debet.*

5 *Quamuis omnes incompoſitus dedeceat inceſſus, multo magis Clericos, & Iuris, Iuſtitiæque Cultores.*

Sapienti viro inceſſus modeſtior cōuenit. ibi.

6S ine

6 *Sine affectatione, & ſtudio compoſitus debet eſſe inceſſus.*

ANNOTATIO VI.

1 Ratio ſexta cur ſub Virginis forma Iuſtitia pingatur.

SICVT maxime in Virgine modeſtus deſideratur inceſſus† appoſitus corporis motus (in quod verba facere, verba foret iactare, inutiliter tempus conſumere foret)ita in Iudice mentis habitum, ſeu animi vocem demonſtrat. Animi enim inceſſus index eſt. *Plerumque enim in perturbatiore inceſſu proditur motus animorum. Vultus intentior, & quidam cogitationis ſua arbiter, & tacitus cordis interpres*, veluti *de Elia & Ieiunio cap.*10. elicit Ambroſius. *Non vides ſi animus languet, trahi membra, & pigrè moueri pedes? Si ille effæminatus eſt, in ipſo Inceſſu apparere molliciem? Si ille acer eſt, & velox; concitari gradum*; Seneca ait *epiſtola* 114. Ideo *eſt in ipſo motu, geſtu, inceſſu tenenda verecundia. Habitus enim mentis in corporis ſtatu cernitur. Hinc homo cordi noſtro abſconditus, aut lenior, aut iactantior, aut turbidior, aut contra grauior, aut conſtantior, & purior, & maturior æſtimatur. Itaque vox quadam eſt animi corporis motus*, vt affirmat D. Bernardus *lib. de ordine vitæ, col.* 3. *ad finem.* Quod à Diuo etiam Ambroſio deprompſit *de Officiis lib.* 1. *cap.* 18. & Baſilius *epiſtola* 1. admonet: *Inceſſus ipſe nec ſegnis ſit, vt animæ exſolutionem declaret: nec rurſus vehemens, ac inſolens, & concitatus, vt temerarios ipſius impetus oſtendat.* Auguſtinus regula tertia: *In omnibus motibus veſtris nil fiat, quod cuiuſquā offendat affectum, ſed quod veſtram deceat ſanctitatem*, Ambroſius dicto lib. 1. officior. cap. 18. *Nec curſim ambulemus, niſi cum cauſa exigit alicuius periculi, vel iuſta neceſſitas. Eſt enim in ipſo motu tenenda verecundia.* Quia vt ipſemet ibidem: *Vox quadam animi eſt corporis motus.* vtque Diuus idem Bernard. ſupra: *Sæpe per inceſſum proditur qualis ſit animus.*

2 Cuius leuitatem † & impudicitiam incompoſitus demonſtrat inceſſus, iuxta prædictum Senecam ſupra, & *epiſtola* 53. dicentem: *Impudicum & Inceſſus oſtendit*, Diuum Bernardum dicto proxime loco, ſic: *Lucet quippe in quorundam inceſſu imago leuitatis, ſpecies quadam ſcurrarum percurſantium* (ex Diuo quoque Ambroſio *d. lib.* 1. *de offici. cap.* 18. *col.* 2. *in principio*) & Clementem Alexandrinum *Pedagogi lib.* 3. *cap.* 11. incedendi modum ſic præfinientem: *A deambulatione nobis procul eſt amandandus furioſus inceſſus; ſed honeſtus, & lentus nobis eſt eligendus; non autem nimis tardus.* Namque *Geſtus* (vt de diſciplina Monachorum annotat, inceſſus, geſtuſque naturam diſpungens, & explicans Hugo) *reprehenſibilis eſt, ſi eſt aut mollis, aut diſſolutus, aut tardus, aut incitatus. Mollis ſignificat laſciuum; diſſolutus negligentem; tardus pigrum; citatus aut impetuoſus inconſtantem.* Tradunt è iuris interpretibus Lucas de Pena *in rubr. C. de legationib. lib.* 10. Bobadilla *in Politic. lib.* 1. *cap.* 3. *num.* 43. Habentque vtrique adiutorem Plautum *in Pœnulo actu* 3. *ſcena* 1. inquientem:

Liberos homines per vrbem modico magis par eſt gradu
Ire, ſeruile duco feſtinantem currere.

Grauem ſedatumque inceſſum, † Magnanimitatis eſſe indicem, ſic Ariſtoteles (ex Dionyſij lambini tranſlatione) *Ethicor. lib.* 4. profert: *Motum etiam magnanimi viri tardum futurum eſſe, credibile eſt; vocem grauem, orationem ſtabilem, ac ſedatam. Neque enim feſtinat is, qui paucis rebus ſtudet, neque vehementer contendit cui nihil magnum eſſe videtur. Propter has cauſas autem, & vox canta, & celer ingreſſus eſſe ſolet.* Inceſſuſque modeſtia in amorem ſimul & venerationem trahit, vt affirmat, de eoque maxime Iuſtinum Siciliæ Prætorem Diuus Gregorius *lib.* 1. *epiſt.* 2. ſic collaudat: *Quod lingua loquitur, atteſtatur conſcientia: quia dudum vos, & nullius dignitatis occupationibus implicitos multum dilexi, multumque veneratus ſum. Ipſa namque inceſſus veſtri modeſtia quibuſdam conatibus exigebat, vt diligi, & venerari etiam à nolente debuiſſet.* Eò epiſtolam concludens: *Tantam gloria modeſtiam didici; vt eſſe non tunc erubeſcam.* Tantum ad amorem Superioris inceſſus (tanquam bonarum aliarum actionum index) prouocat, ad exemplum prodeſt. Nam *vt ſalutaria quadam citra guſtum, tactumque odore proficiunt: ita virtus vtilitatem etiam ex longinquo, & latens fundit, ſiue ſpargitur, & ſe vtitur, ſuo iure; ſiue otioſa, mutaque eſt, & anguſto circunſcripta, ſiue adaperta: in quocumque habitu eſt, prodeſt*, vt in ſpecie noſtra, dequè compoſito inceſſu Seneca loquens *de tranquillitate animi, c.* 3. ait, & comprobat.

Propterea vt *Clericus † profeſſionem ſuam & habitu, & inceſſu probet*, iure præcipit textus *in cap. fin.* 41. *diſt.* Idque ipſum *in §. finali* explicans ſubdit: *Inceſſu autem debet eſſe ſacerdos ornatus, vt grauitate itineris mentis maturitatem oſtendat. Incompoſitio enim corporis (vt Auguſtinus ait) inæqualitatem indicat mentis. Vnde Hiſtoriographus ille, cum eius mutabilitatem deſcriberet, cuius conſcientia, excita curis mentem vaſtabat; inter cætera, hoc etiam notabile indicauit, dicens: Citus modo, & modo tardus inceſſus.* Cuius item rei ſacrum Concilium Tridentinum Clericos ſemel & iterum commonefactos eſſe volens, ita *ſeſſione* 22. *c.* 1. *de reform.* inſtruit: *Sic decet omnino Clericos in ſortem Domini vocatos vitam, moreſque ſuos componere; vt habitu, geſtu, Inceſſu, ſermone, aliiſque omnibus rebus nihil niſi graue, moderatum, ac Religione plenum præſeferant.* 4

Quamuis enim omnes incompoſitus deceat Inceſſus; multo magis Clericos, † in ſortem Domini vocatos; vt Sanctum Concilium inquit, Iuris, & Iuſtitiæ Cultores, *cuius merito quis nos ſacerdotes appellet*, ſi fides Vlpiano adhibenda eſt, *in lege* 1. *D. de inſt. & iure.* Etenim *Sapienti viro* (qualis Iudex eſſe debet) *Inceſſus modeſtior conuenit*, vt *epiſtola* 40. Seneca profert. 5

6 At vero ſine affectatione † modeſtus, com-
poſitusque debet eſſe Inceſſus: *ne ſenſim am-
bulando, imitemur hiſtrionices geſtus, aut ſta-
tuarum motus nutantium: aut gradum trans-
ferendo, quaſi modulos quoſdam ſeruemus*, vt
D. Ambroſius conſulit *dicto cap.* 18. Nam-
què *eſt greſſus probabilis in quo ſit ſpecies
authoritatis, grauitatiſque pondus, tranquil-
litatis veſtigium: ita tamen ſi ſtudium deſit, at-
que affectatio, ſed motus ibi ſit purus, ac ſim-
plex. Nihil enim fucatum placet*, ex eodem ip-
ſo Ambroſio *dicto lib.* 1. *cap.* 18. *ſunt enim*
(vt prædixerat ibi.) *qui ſenſim ambulande
imitantur hiſtrionicos geſtus, & quaſi qua-
dam fercula pomparum, & ſtatuarum motus
nutantium; vt quotieſcumque gradum trans-
ferunt, modulos quoſdam ſeruare videantur.*

QVEM IVDEX SECESſum amare, quamque vitare frequentiam debeat?

SVMMARIVM.

1 *Solitudo, & ſecretum Virginem decet.*
2 *Virginitas flos eſt, qui ad manus ſolum ta-
ctum marceſcit, perditque decorem.*
3 *Cum Iuſtitia virgine, ob caſtitatem ſola lex
conuerſatur.*
4 *Familiaris conuerſatio corruptio praeuia
eſt, viamque demonſtrat: quae vt euitetur,
mandatis adiicitur, ne Praeſides prouin-
ciarum in vlteriorem familiaritatem pro-
uinciales admittant.*
5 *Ex frequenti, & aequali conuerſatione con-
temptus dignitatis naſcitur.* & num. 7.
6 *Dignitatem ſuam augere Iudex debet.*
7 *Seceſſus dignitatem auget, & admirationem
raritate conciliat.*
8 *Conuerſatio frequens non contemptum mo-
do; ſed odium afferre ſolet; quod ſeceſſus
vitat, alioſque animi acerbos morſus.*
9 *Iudex crimininoſos conquirere debet, ditionem
ſuam luſtrare, ſtatis horis foro aſſiſtere,
facilem, & benignum litigantibus aditum
praebere; tunc tamen adhuc in ſe ſecedere
cum in turba eſſe cogitur.* & n. 10.
10 *Sermone affabilis, & acceſſu facilis populi
gratiam comparat.*
*Princeps, qui affabilem, facilemque ſubditis,
& negotiantibus praestiterunt aditum re-
feruntur.* ibi.
11 *Antiquitus Iudices in portis Ciuitatum
morabantur. Quidque circa id Romani
ſeruarint?*

ANNOTATIO VII.

1 Ratio ſeptima cur ſub Virginis forma Iuſtitia pingatur.

SOLITVDINEM & ſecretum † ita
Virgini Diuus Ambroſius *in ex-
hortatione ad Virgines* perſuadet:
*Conſidera quanta fuerit Maria, &
tamen nuſquam alibi niſi in cubiculo reperitur,
cum quaeritur. Decet ſolitudo verecundiam, &
gymnaſium pudoris ſecretum eſt.* Diuus Hiero-
nymus *epiſtolarum lib.* 1. *epiſt.* 17. Euſtochio
de ſeruanda Virginitate: *Raro ſit egreſſus in
publicum.* Vt namque *de velandis virginibus
c.* 15. perbellè Tertullianus, *Vera, & tota, &
pura Virginitas nil magis timet quam ſemetip-
ſam; etiam foeminarum oculos pati non vult,
quoniam* (vt grauiſſimè Ambroſius epiſto. lib.
3. epiſt. 25. Verceilenſi Eccleſiae, col. 5. parum
poſt medium) *& ipſo aſpectu, Virginitas vio-
latur ſanctitas.* Floremque Virginitatem eſſe
† qui ad manus quidem ſolum tactum mar- 2
ceſcit, perditque decorem; pulchre monſtra-
uit, pinxitque Catullus *in carmine nuptiali:*

Vt flos inſeptis ſecretus naſcitur hortis,
Ignotus pecori, nullo contuſus aratro,
*Quum mulcent aura firmat ſol, educat
imber.*
Multi illum pueri, multa optauere puellae:
Idem cum tenui carptus defloruit vngue,
Nulli illum pueri, nullae optauere puellae:
*Sic Virgo dum intacta manet, dum cara
ſuis: ſed*
Cum caſtum amiſit, polluto corpore florem:
Nec pueris iucũda manet, nec chara puellis.

Optime Bernardus *ſermone* 27. *ſuper Cantic.
col.* 2. *ante finem*, illud *Canticorum* 4. v. 12.
*Hortus concluſus ſoror mea ſponſa, hortus con-
cluſus, fons ſignatus*, explicans. *Et bene* (ait)
*in horto Virginitas, cui familiaris Verecundia
eſt, fugitans publici, latibulis gaudens, patiens
diſciplinae.* Tetigimuſque *hac ipſa Rubr. An-
not.* 3. *num.* 1. Sic *cum Iuſtitia*, † *Virgine qui- 3
dem illa, ob caſtitatem, ſola lex conuerſatur*,
vt Dion Pruſaeus Sophiſta *in Oratione de
Lege*, ait, ex eoque Petrus Gregorius *in prae-
ludiis optimi iuris conſulti, lib.* 1. *capit.* 2.
num. 6.

Corruptioni † enim familiaris conuerſa- 4
tio praeuia eſt, viamque demonſtrat. Ob
eam cauſam *mandatis adiicitur, ne Praeſides
prouinciarum in vlteriorem familiaritatem
prouinciales, admittant*, vt Calliſtratus no-
tat *in l. Obſeruandum*, 19. *D. de offic.
Praeſidis.* Ob eandem ſapiens *Prouerbior.*
28. *v.* 21. dixerat: *Qui cognoſcit in iudi-
cio faciem, non bene facit: Iſte & pro buc-
cella panis deſerit veritatem.* Quid non
familiares preces, quid non valet con-
uerſatio frequens? Quae non integritati con-
trectatio nocet? *Aliter leo aurata iuba de-
mittitur dum contrectatur, & ad patientiam
recipiendi ornamenta cogitur fatigatus; ali-
ter incultus, integri ſpiritus*, vt eleganter Se-
neca *epiſtola* 41. Qui *quaſi Rex quidam plu-
rimorum dedignatur conſortium*, Diuo Ambro-
ſio teſte *Hexamer. lib. ſexto cap. tertio ad
finem.*

Nonne minus aliud frequenti conuer-
ſationi proximum, & ineuitabile malum † 5
Contemptus? Cuius totis viribus occaſionem
vitare Iudici praecipit dicta lex obſeruan-
dum, eum monens, vt *contemni ſe non patia-
tur. Nam ex conuerſatione aequali contemptio
dignitatis naſcitur.* Idem Regiae pariter fe-
cere *leges* 8. *tit.* 4. *part.* 3. & 49. *tit.* 5. *par.* 1.
ad finem inquiens: *Ca los Prelados quando ſe
quieren omillar, e auer gran paridad con los
menores ellos miſmos los deſprecian por ello, aſi
como ſe demueſtra en las palabras de los Sabios:
que*

que del muy grande a facimiento entre los ſeñores e los vaſallos, nace deſpreciamento al ſeñorio Lex quoque 17. *tit.*22.*eadem partita*, humanitatis commendationi hoc moderamen adhibens: *Pero eſto deben facer de manera que ſe non fagan mucho a ellos, de guiſa que ſe les non tornaſe en deſprecio.*

Nec modo ſeceſſu contemptum vitabit Iudex; ſed ſui, munerisque augebit dignita-
6 tem, cuius hac ratione augmentum† magnopere commendant *dicta lex obſeruandum*, *lex Nec quidquam*, 19. §. *Circa aduocatos*, *D. de officio Proconſulis*, *lex Cum Prætor*, 12. §. *Non autem*, *D. de iudiciis*, *lex Omnes*, 12. *C. de officio Rectoris prouinc.* & aliæ, quæ *de priuileg. pauper. & miſerabil. perſonar.* 1. p. q. 6. n. 2. & 8. congeſſimus.

7 Admirationem imo† Raritate conciliabit. *Parit enim conuerſatio contemptum: Raritas conciliat rebus ipſis admirationem*, vt Apuleius affirmat *de Deo Socratis*. Ex oppoſito, à *conſuetudine marceſcit miraculum*, vt ſcite Chryſoſtom. *Homil.* 10. *in epiſt. ad Epheſios*. Quod & Lucretius dixerat, *de rerum natura lib.* 2.

Nil adeo magnum, nec tam mirabile quidquam
Principio, quod non minuant mirarier omnes
Paulatim, &c.

Iiſdemque ferè verbis, eademque ratione *libro* 1. *ad Nicoclem de Regno*, Iſocrates Regi ſuo cum ſubditis familiaritatem probat, frequentiam improbat. Pari modo Franciſcus Patricius de Regno lib. 3. tit. 13. *Etenim ſolent, neſcio quomodo, ea quidem quæ ſunt præſentia deſpici propter conſuetudinem: quæ autẽ ſunt ſeparata ab ea, quæ tunc erat præſens, probatione haberi in admiratione*, Clemens Alexandrinus inquit *in Adhortatoria ad gentes*, &, vt *in Iulij Agricolæ vita*, Cornelius Tacitus: *Omne ignotum pro magnifico eſt.*

Sic Samuelis in Bethlehem aduentum, egreſſumquè in publicum, admirationem peperiſſe, *lib* 1. *Regum, cap.* 16. *v.* 4. Sacra Hiſtoria refert: *Venitque Bethlehem, & admirati ſunt ſeniores ciuitatis.* Quia *miraculum fit populi, in publico viſa perſona Paſtoris, Mirantur quod exeat, quem ſecreti cultorem ſciebant*, vt Gregorius expendit *ibidem lib.* 6.

De Tiberio Cæſare *Annalium lib.* 3. itidem Cornelius ait: *Quanto rarior apud Tiberium popularitas; tanto lætioribus animis accepta.*

De Africano, quaſi mirum, Liuius: *Scipio Africanus iam prope annum aſſiduis oculis hominem fuerat; quæ res minus verendos magnos homines, ipſa ſocietate facit.* &c.

8 Quæ non deſpectum† & contemptum ſolummodo; ſed odium pariter afferre ſolet. Cui in ſeceſſu medellam *Prouerbior. c.* 25. *v.* 17. ita Sapiens deſignat: *Subtrahe pedem de domo proximi tui, nequando ſaciatus oderit te.* ita Seneca, & Martialis. Ille de formula honeſtæ vitæ, c. de continentia: *cunctis eſto benignus, paucis familiaris.* Hic *epigram. lib.* 12. *epigram.* 34.

Si vitare voles acerba quædam;
Et triſtes animi cauere morſus:
Nulli te facias nimis ſodalem,
Gaudebis magis, & minus dolebis.

Nos quoque ſimiliter (cum Diuo Gregorio 1. *Regum, lib.* 4. *cap.* 9. ſuper illud: *Feſtina nunc; hodie venit in ciuitatem*, moderamine, modoque proxime ſubiiciendo) Regentem hortamur, vt *raro ſit in publico, frequens in ſecreto; vt quo tardius aſpicitur, deuotius veneretur.* aliis etiam edoctum quæ *hac ipſa Rubrica Annot.* 3. *num.* 12. & 15. retulimus.

Nunquid tamen ſolicitam officij curam remittimus? Nunquid aditum negotiantibus præcludimus frequenti cauſarum expeditioni obſtamus? Cubiculo ne incluſum, & turbam fugientem Iudicem volumus; Rectorem inſtruimus? Abſit. *Siquidem ignarus publicæ conuerſationis, cautus, atque eruditus eſſe non poterit*, Diui Ambroſij ſententia *Hexamer. lib.* 5. *cap.* 21. Nec priuato ſeceſſu publici adimplebit curam officij. *Namque Præpoſitorum ſolicitudo ſubiectorum eſt cautela: quia qui ſuper rem creditam vigilat, hoſtis inſidias declinat*, vt Bononi Abbati Monaſterij Lirinenſis *epiſtolar. lib.* 9. *epiſt.* 8. præfatur Gregorius Magnus. Solliciteque *ſacrilegos*, † *plagiarios, fures conquirere debet* diſpoſitione *legis Congruit*, 13. 9
D. de offic. Præſidis. Ditionem ſuam luſtrare, *cap. Sopita.* 14. *cap. Procurationes*, 23. *de cenſib. l.* 6. *tit.* 6. *lib.* 3. *noua Regia collection.* &, *velociſſimi ſyderis inſtar, omnia inuiſere; omnia audire, & vndecumque inuocatum ſtatim Numen adeſſe*, vt Nicol. Cauſin. inquit *in Parallelis eloquentiæ ſacræ, lib.* 11. *pag.* 44. Rectiſſimi Iudicis Samuelis exemplo, qui (vt *proximo numero ſeptimo* diximus) & in publicum egreſſu admirationem populo fecit; & *ibat per ſingulos annos circuiens Bethel, & Galgala, & Maſphath, & iudicabat Iſraëlem in prædictis locis: reuertebaturque in Ramatha: ibi enim erat Domus eius, & ibi iudicabat Iſraëlem*, vt habetur 1. *Regum* 7. *v.* 15. & 16. ſtatis horis foro aſſiſtere, iuxta textum *in auth. de Iudicib.* §. *ſedebunt, coll.* 6. *in l.* 7. *tit.* 4 *part.* 3. *in l.* 4. *tit.* 9. *lib.* 3. *noua Regia collection.* traditaque per Bobadill. *in Politica lib.* 3. *cap.* 14. *n.* 11. & *ſeq.*

Sed tunc præcipue in ſe ipſe ſecedere cum eſſe cogitur in turba, conſultore Seneca *epiſtola* 25. Et facere *de turba ſecretum*, vt D. Petrus Chryſologus ait *ſermone* 34. Siquidem *in populo licet poſitus, tamen in interiori homine arcanum tuum ſecretumque conſerues*, vt Ambroſius *de ſacramentis, lib.* 6. *cap.* 3. Facilem, † atque benignum ad ſe 10
aditum negotiantibus præbere, iudicans populum omni tempore, iuxta illud *Exodi* 18. *v.* 21. & *auth. de Iudicib. d.* §. *ſedebunt.* Vt & munus ſuum adimpleat, & gratiam comparet. Quod facile conſequetur *ſermone affabilis, acceſſuque facilis*, ex Seneca *de Clementia lib.* 1. *cap.* 13.

Qua captandi arte Abſalonem vſum, *liber ſecundus Regum cap.* 15. *v.* 2. refert Calliſtratus *in d. l. Obſeruandum*, 19. *D. de offic. Præſidis*, ius reddentem monet, *vt in*

adeundo quidem ſe facilem prabeat. Obſeruat cum aliis Paulus Xamar *de officio Iudic. & Aduocati,p.1.q.1 n.72.* Regia lex 8. tit. 4. part. 3. *Manſamente deben los Iueces recibir, e oir las partes que vienen ante ellos a pleyto para alcanzar derecho.* Equidem *non qua ſpecie nonnulli ſingant, ac pingunt ſtultitiam ſuam, quod videantur inacceſſi, reddentes inuidioſam*, vt ex Plutarcho tradit Velazquez *ad Pſalm.* 100. *lib.2. annot.* 17.*morali. num.* 5.

Qua de re Stiliconem *in eius Panegyr.*2. ſic Claudianus laudat:

Contingere paſſim
Aſſarique licet.

Q.Scæuola Augur. *bello Marſico cum eſſet ſumma ſenectute, quotidie ſimul atque luceret, facere omnibus ſolebat ſui conueniendi poteſtatem: neque animi vires corporis infirmitas retardabat.*

Magnus ille Dux, & Imperator Cn.Pompeius *ita faciles aditus ad ſe dabat priuatorum, vt is qui dignitate Principibus excellebat; facilitate par infimis videretur*, vt litteris mandauit Ioannes Brant. *de Senatore lib.* 1. *cap.*31.

Tanti apud omnes Germanici Tiberij fratris manſuetudo, affabilitas, & humanitas valuit, vt eius filius Gaius communibus ob id votis & Imperator expeteretur, & magna alacritate acceptus eſt; Ioſepho *de Antiquitatibus libro* 18. *capit.* 15. ſic tradente: *Gaius Germanici fratris filius iam adoleſcentibus, & liberalibus apprime diſciplinis inſtitutus, qui etiam & populo honorabilis erat, & charus propter Germanici patris eius virtutem. Nam hic ad magnum honorem apud populos fuerat ſublimatus propter manſuetudinem morum, & propter affabilitatem, quia cunctis gratus extabat & cum ipſe clarus eſſet, non ſe tamen preferebat, ſed omnibus par eſſe volebat. His igitur rebus, non ſolum apud populum, ſed etiam apud ipſum Senatum magnus habebatur.* &c.

Octauianus Cæſar Auguſtus *tanta comitate adeuntium deſideria excipiebat, vt quendam in eo corripuerit, quod ſic ſibi libellum porrigere dubitaret, quaſi elephanto ſtipem*, auctore Suetonio *in Octauiano c.*53.

De Marco Antonio Philoſopho, & Imperatore Erodianus *libro primo* prodit, ſtipatoribus, qui ad illum aditum non præſtabant, ſolitum dicere: *Per Deum ſinite homines ad me venire: nec enim ideo Imperator ſum, vt in arcula includar.*

Deuteronomij *cap.* 15. *v.* 18. præceperat
11 Dominus: † *Iudices, & Magiſtros conſtitues in omnibus portis tuis, vt iudicent populum iuſto iudicio.* Ex quo, *antiquitus Iudices morabantur in portis ciuitatum ad iudicandum*, vt deducit, affirmatque Diuus Antoninus 3. *p.ſumma, tit.* 9.*c.* 1. & Abulenſis *quæſt.* 4. Ex eo item *Iob. cap.* 29. *v.* 7. *Quando procedebam ad portam ciuitatis, & in platea parabant cathedram mihi*, Gregorius Moralium lib.19 cap. 11. *Mos veterum fuit, vt ſeniores in porta conſiſterent, & cauſas introëuntium iudicarent; quatenus tanto eſſet pacificus vrbis populus; quanto ad hanc diſcordes ingredi non liceret.* Ex eodem item *cap.* 31. *v.* 21. *Si leuaui ſuper pupillum manum meam, etiam cum viderem me in porta ſuperiorem.* & Amos cap. 5.v.12. *Hoſtes iuſti accipientes munus, & pauperes deprimentes in porta*, & v. 15. *Conſtituiſſe in porta iudicium.* repetit idem *libro* 21. *cap.* 15. *in principio.* Multis etiam comprobat, exornatque Cabreros *de metu lib.* 2. *c.* 15. *num.* 12.*& ſeqq.* nullo tamen ex his. Ad idque alludit Horatius dum de *Arte Poëtica* laudat:

Salubrem
Iuſtitiam, legeſque, et apertis otia portis.

Ita acceſſu facilem Iudicem Lex deſiderat, vt occurrat ſubditis potius quàm quæratur; in portis, non in abdito velit. Qua ratione, *apud Romanos Tribunitiæ domus fores non interdiu, non item noctu occludebantur; ceu portus quidam, ac refugium celebre, quo indigentibus ſemper, & facile pateret aditus*, vt Cæli. prodit *antiquar. lection. lib.*8.*c.*1.& ex eo Matthæ Tymp. *in Specul. Princip. ſigno* 7.*n.*2. multos hac virtute inſignes eo ſigno Principes memorans.

Patens ergo cauſarum, negotiorumque expeditioni & ſubditorum neceſſitatibus præſto ſit iudex; ſe ſubtrahat neniis, inanibus neget, frequentem prouincialium conuerſationem, & familiaritatem fugiat, cũ cogitur eſſe in turba, in ſe ſecedat, faciatque (vt diximus) de turba ſecretum, ſitque ſine popularitate communis.

ASPECTV VEHEmenti, & formidabili.

RVBRICA II.

ANET QVATENVS FORmidabilis Iudex eſſe debeat? Num omnibus placere valeat? Aut prudenter ſtudeat?

SVMMARIVM.

1 *Aſpectus vehemens, & formidabilis an Virgini, & Iuſtitia conueniat?*

2 *Iudicis vel ſolus aſpectus ſatis eſt ad explorandam veritatem, & vt diſſipet omne malum?*

Sapientia hominis lucet in vultu eius; ibi.

3 *Iudicis decor eſt, non ſine timore aſpici: non vt vultu torqueat, ſed vt diſſipet malum.*

Indecens ſubmiſſio, aura cupida popularis, dehoneſtat, turpat, fœdatque Imperantem.

4 *Iuſtitia, rectique amantes formidabilem in Iudice vultum grauem, & pro muneris neceſſitate fortem iudicabunt: molliores, trucem. An, & quatenus eo vultu Iudicem incedere Reipublica expediat?*

Chriſto

Digitized by Google

*Chriſto Ieſu Domino noſtro vultus erat, quem intuentes poſſent diligere, & formidare.*ibi.

5 *Omnibus placere impoſſibile eſt, præſertim Iudices, qui quaſi ſignum poſiti ſunt ad ſagittam*,& num.ſeq.

7 *Vanas populi voces muneri ſatisfaciens contemnat Iudex, fiduciam habens in conſcientia bona. Nulla enim res nos maioribus malis implicat, quam quod ad rumorem componimur.*

*Pilatus vt populo Satisfaceret, Ieſum flagellis, cruci, mortiquè tradidit.*ibi.

8 *Æquo animo imperitorum conuitia audienda ſunt. Quique de hoc laudem meruerint.*

9 *Regium eſt male audire cum bene feceris.*

• *Odia qui nimium timet, regnare neſcit. Quia ſimul iſta coeunt, Imperium, & Odium.*ibi.

10 *Multitudo in illos ſuffragia conuertit, quos blanditiis & aſſentationibus molliores eſſe ſentit; grauiores, auſterioresque ſpernit. Quoque id tempore duret?* & num.ſeq.

11 *Correptio etſi principio offendat; poſtmodum ſuſcipitur, & laudatur: reiiciuntur, diſplicentquè blanditiæ.*

12 *An ſatis famæ ſuæ conſulat Iudex vanæ gloriæ cupidus, quemque nullus odit?*

13 *Malis diſplicere, probitatis argumentum eſt: omnibus, malis etiam, velle placere vt impoſſibile, ſoluti, & effracti eſt animi.*

14 *Delinquentibus prauiſquè formidabilem ſe exhibeat Iudex: probis humanum, mitem, modeſte placidum, vereque parentem; æquis deſideriis propenſus, iniquis acerbus.*

ANNOTATIO vnic.

1 NOn conuenire quidem *Aſpectui vehementi, & formidabili* Virginis, † ac Iuſtitiæ vultum, formamque videtur. Cum ad dilectionem magis, quàm ad timorem vultus prouocet Virginalis.

Sed tamen Iuſtitiæ, Virginiſque forma conuenire, ex dictis *Annotationibus præcedentibus*) quibus Maieſtate indutum Virginis, & Iuſtitiæ vultum eſſe debere oſtendimus) deducitur. *Tetricas*, hoc eſt, *Seueras*, *Formidabiles* Virgines *eo verbo* Calepinus exponit, Ouidius appellat. *lib. 1. de Arte amandi*.

Hoc aditu vidi Tetricæ *data verba puellæ.*

Amabilem virginalem formam haud quiſquam dubitabit: ſed neque Seueram, & formidabilem dubitabit læſam. Exemplum, è multis, Dea præſter, virgoquè Diana, Actæonis non cauto intuitu offenſa. Ob quod

Cum pedibuſquè manus, cum longis brachia mutat

Crucibus, & velat maculoſo vellere corpus.

Quamque delectabilem viſu, & appetibilem iudicauit Actæon: terribilem, & formidabilem vltimo ſuo malo ſenſit, *vt Metamorpho. lib.3.* Ouidius memorat:

Rumor in ambiguo eſt; aliis violentior æquo Viſa Dea eſt: alij laudant, dignamque ſeuera Virginitate vocant.

Deque Iuſtitia Virgine Heſiodus (cuius Simancas meminit *de Republica lib. 9. cap. 6. n.1279.* propoſito huic omnino hærens) ſic:

Iuſtitia Virgo eſt Ioue prognata,
Caſta, & veneranda Diis cælicolis.
Et quando quis ipſam læſerit, obliquè iniuriam inferens,
Statim, apud Iouem patrem ſedens,
Iniuſtam narrat hominum mentem donec luat
Populus peccata Regum, qui, male ſentientes,
Alio flectunt iura, obliquè interpretantes.

Vtque figmenta relinquamus, Virgini Dominæ noſtræ Eccleſia canit: *Pulchra vt Luna, electa vt Sol, Terribilis vt caſtrorum acies ordinata.* Quod mirabiliter Iuſtitiæ imagini conuenit: bonis pulchra, placida; malis formidabilis, vt & illius miniſter, ſeu Iuſtitia potius ipſa animata, Iudex eſſe debet. *Dei enim miniſter eſt, tibi in bonum: ſi autem malum feceris, time*, iuxta doctrinam, admonitionemque Pauli *ad Romanos* 13. *v.* 4. In quod latius faciemus inferius verba.

Ideo autem prouide *aſpectu vehementi, & formidabili* Iuſtitia, Iudexquè depingitur: Tum † quia *acris eſt Iuſtitiæ oculus in redarguendo, & in occultis, abſconditis, & nefandis rebus in lucem proferendis*, vt eſt apud Heliodorum, *Æthiopicorum lib. 8. cap.* 23. Atque *pleriſque etiam Iuſti aſpectus admonitio correctionis eſt*, vt Ambroſius inquit *Pſalm.* 118. *octon.* 10. in illud: *Qui timent te &c. circa principium*; & *Sapientia hominis lucet in vultu eius*, teſte Eccleſiaſte *cap.* 8. *v.* 1. Eccleſiaſtico cap. 19. v. 26. *Ex viſu cognoſcitur vir, & ab occurſu faciei cognoſcitur ſenſatus.* & Prouerbior. 17. v. 24. *In facie prudentis lucet ſapientia.* Huiuſmodiquè Iudicis *vel ſolus aſpectus ſatis eſt; & ſi tantum fuerit intuitus, explorata eſt veritas*, vt Cryſpinus *in oratione contra Dionyſium* affirmat relatore Stobæo *ſermone* 45. *Nam* (ſecundum Quintilianum oratoriar. inſtit. lib. 9. cap.3.) *& vultus mutatio, oculorumquè coniectus multum in actu valet.* Siquidem *Conſcientia eminebit in vultu*, ſecundum Senecam *de benefic. lib.* 2. *cap.* 25. Quia *Imago quadam animi loquitur in vultu*, ſecundum Ambroſium *Hexamer. lib.6. cap.9. col.1. ad finem.* Qui & corporis ſpeciem *Simulacrum mentis* appellat *lib.* 2. *de Virginib. col.* 2. *ad principium.* Similiterquè Hieronymus *epiſtolar. lib.2. epiſt.* 19. ad Furiam *Speculum mentis.* Vtque irrefragabiliter Sapiens Prouerbior. 20. v. 8. *Rex qui ſedet in ſolio iudicij, diſſipat omne malum intuitu ſuo*, & Pſalmiſta pſalm. 33. v. 17. *Vultus Domini ſuper facientes mala, vt perdat de terra memoriam eorum.* Ad Principiſquè vultum moueri populum, ſic ad Cæſarem Ouidius dixit *Triſtium lib.* 2.

Eſt vultus turba ſecuta tuos.

Tum quia inter Iudicum ornamenta Aſpectus hic vehemens † multum decorat, 3 & pulchritudinem quandam, nitoremquè

dignitati conciliat. *Eſt enim proprius quibuſdam decor in habitu, atque vultu*, vt Quintilianus ait *Oratoriar. inſtit. lib. 6. cap. 4.* Sicut èconuerſo indecens affectata ſubmiſſio, auræ cupida popularis, dehoneſtat, fœdat, decurpatquè Imperantem, *cuius hic decor eſt, non ſine timore aſpici*, vt Senecæ placet epiſtol. 41. *Quem magis admirentur ſubditi cum viderint, quam cum audierint*, ex ipſomet Seneca *epiſtola 53.*

Nolumus vt vultu Iudex torqueat (*veluti carnifices, & tyranni ſolent*, vt eſt apud Marcum Senecam Controuerſ. lib. 2. controuerſ. 5. *In quorum vultibus erant tormenta*, vt & de Caligua alter quoque Seneca *de ira lib. 3. cap. 19.* ait: *Torſerat per omnia, quæ in rerum natura triſtiſſima ſunt; fidiculis, taleribus, eculeo, igne, Vultu ſuo.* de Tiberio, Tacitus Annal. lib. 3. *Non temperante Tiberio, quin premeret voce, Vultu.*

Sors iſta tyrannis
4 *Conuenit.*

Vt Claudian. *Panegyri in 4. Conſulatu Honorij*) Sed vt diſſipet malum. Ad quod formidabilem vultum iuſti, rectiquè amantes † grauem, & pro muneris neceſſitate fortem iudicabunt: etſi molliores trucem reputent.

Quemque vocant alia Vultum rigidumquè trucemquè,
Pro rigido (Phædra iudice) fortis erat.

Vt *in epiſtola Phædra Hypollito* Ouidius cecinit.

Hunc in Conſule Manlio vultum ſic Claudianus laudat:

Rigidi, ſed plena pudoris
Elucet grauitas, faſtu iocunda modeſto.

In Stilicone *Panegyri 2.*

Blanda quidem Vultu, ſed qua non tetrior vlla.

In Honorio, *eius in quarto Conſulatu Panegyri:*

Quantus in ore pater radiat; quam torua voluptas
Frontis, & Auguſti Maieſtas grata pudoris?

In Piſone, Marcus Tullius Oratione 34. pro Sextio. *O Dij boni* (inquiens) *quam teter incedebat, quam truculentus quam terribilis aſpectu!* Inde *Vnum aliquem te ex Barbatis illis, exemplum Imperij Veteris, imaginem Antiquitatis, Columen Reipublicæ, diceres intueri:* Et illico: *Nam quid ego de Supercilio dicam? quod tum hominibus non ſupercilium, ſed pignus Reipublicæ videbatur. Tanta erat Grauitas in oculo, tanta Contractio frontis, vt illo ſupercilio Reſpublica, tamquam Atlante, cœlum niti videretur.*

Num *Aſpectu vehementi, & formidabili* indutum Iudicem eſſe decet? Num Romanus Populus rigidum ſupercilium plurimi fecit? plurimum illi profuit. Valerium quoquè Maximum *lib. 2. cap. 9.* audi: *Nam vt opes Populo Romano in tantam amplitudinem Imperatorum virtutibus exceſſerunt: ita Probitas, & Continentia Cenſorio ſupercilio examinata eſt.*

Quo & vultu Ezechielem Dominum induiſſe (dum eum ad populum Iſraëliticum, duræ ceruicis, & indomabili corde, corripiendum mitteret) ſacræ litteræ *Ezechielis 3. v. 8. & 9.* referunt: *Ecce dedi faciem tuam valentiorem faciebus eorum, & frontem tuam duriorem frontibus eorum: vt adamantem, & vt ſilicem dedi faciem tuam.*

Chriſto Ieſu Domino noſtro eum fuiſſe vultum, *quem intuentes poſſent diligere, & formidare*, Tiberio Lentulus ſcripſit *epiſtola* cuius *Rubrica prima Annot. 4. num. 4.* mentionem fecimus. Multoque magis cum apparuerit Iudex, vt oſtendit, & confirmat ſuperiora Ezechielis viſio cap. 1. v. 22. *Et ſimilitudo ſuper capita animalium firmamenti quaſi aſpectus cryſtalli Horribilis*, in eumque locum *Homil. 7. col. 7. poſt medium ibidem.* Gregorij expoſitio dicentis: *Quis autem neſciat cuius pulchritudinis ſit cryſtallum? Et mirum quomodo in hoc cryſtallo conueniat Pulchritudo cum Pauore? Sed omnibus vera ſcientibus conſtat, quia Redemptor humani generis cum Iudex apparuerit, & ſpecioſus iuſtis, & Terribilis erit iniuſtis. Quem enim manſuetum aſpiciunt Electi, hunc eundem Pauendum, atque Terribilem conſpiciunt reprobi.*

Formidabilem & modeſte Rigidum Iudicis vultum vulgus appellet *Trucem*, ſupercilium damnet, legalem ſeueritatem molles improbent: Iuſtitia probat, officij neceſſitas exigit. *Vere lubricus hic locus, in quo etiam ſancti vix potuerunt veræ opinionis tenere veſtigia*, vt verè quoquè *lib. 2. in Iob. cap. 1.* D. Ambroſius inquit:

Nulli pars æmula defuit vnquam.

Claudiano teſte *Panegyri 3. in laudes Stiliconis*, & Horatio *carminum lib. 2. ad Groſphum.*

Nihil eſt ab omni
Parte beatum.

Vulgo placebit nullus.

Plerumque Modeſtus
Occupat obſcuri ſpeciem; Taciturnus Acerbi.

Veluti *epiſtolar. lib. 1. epiſtola 18. ad Lollium* aduertit Horatius idem. *Si eligimus Humilem, vocatur Abiectus: ſi proferimus Erectum, ſuperbire cenſetur: ſi minus Iuſtum, propter ſcientiam, clamatur Inflatus: ſi Seuerum, tanquam Crudelis horretur: ſi Indulgentem, Facilitatis culpatur: ſi Simplicem deſpicitur vt Brutus: ſi Acrem, vitatur vt Callidus: ſi Diligentem, Suſpitioſus decernitur: ſi Remiſſum, Negligens iudicatur: ſi ſolertem, Cupidus: ſi Quietum, pronunciatur Ignarus. Si Abſtinentem producimus, Auarus accipitur, ſi eum qui prandendo paſcat, Edacitatis impetitur: ſi eum qui paſcendo ieiunet, Vanitatis arguitur. Liberalitatem pro Improbitate condemnant: Verecundiam pro Ruſticitate faſtidiunt. Rigidos, ob Auſteritatem non habent charos: Blandi apud eos communione vileſcunt. At ſi vtrolibet genere viuatur; ſemper hic tam bonarum partium mores, pungentibus linguis maledicorum, veluti vicipicibus hamis inhuncabuntur*, vt eleganter Sidonius Appollinarius *lib. 7. epiſt. 5.* ad Monachos de quodam Præſule querulos. Pariliter Monacho, qui ſe Abbatis dignitate abdicarat, D. Petrus Damianus *Opuſculo de fuga Dignitatum Eccleſiaſticarum, cap. 2.* illius propoſitum

Digitized by Google

poſitum laudans, factum probans ; ſubditorum in Superiores ſic mores recenſet, & iudicia profert : *Si delinquentium vitia diſtricta animaduerſionis iudicio corrigit. Impius: ſi circa eos remiſſius agit zelo Dei creditur alienus: ſi Silentij ſe aliquando cenſura conſtringit; dicitur, quia cum Paſtor obmuteſcit, gregem lupus inuadit. Paulò liberius loquar. Qua fronte aliis ſilere præcipiat, cuius garrula lingua continua verboſitate declamat? Cum ieiunat, laudis humanæ fauorem captare dicitur: cum comedit, ſuo pater, alieno ventri eſſe vitricus perhibetur. Lautiori veſte contectus, vanam gloriam quærere: extremitate & vilitate contentus, fertur Monaſterium deturpare. Prædicationis ſermo ſi in longum protrahitur, conſpuitur, faſtiditur, & magis ſomnum dicitur prouocare, quã ædificationi poſſe congruere. Si autem locutio breuis fiat; quod in ſuo, inquiunt, non ſtuduit vaſe recondere, non valet aliis propinare, & fons qui in occulti meatus venis areſcit, vberes riuos per fiſtulas non effundit.* Clemens Alexandrinus *Stromatorum lib.* 2. ſimiliter ait : *Iis qui ſunt remiſſi & imbecilli ; id quod eſt moderatum videtur nimis intenſum, & id quod eſt æquum videtur eſſe ſummum ius. Ii Veritatem exiſtimant eſſe Moleſtiam, & ſeueritatem, ſæuitiam; & eum qui non ſimul peccat, & vna deorſum trahitur, Immiſericordem.*

Virtutes ipſas inuertimus, atque
Sincerum cupimus vas incruſtare. Probus quis
Nobis cum viuit ; multum demiſſus homo : illi
Tardo cognomen pingui damus :. Hic fugit omnes
Inſidias, nullique malo latus obdit apertum;
(Cum genus hoc inter vita verſetur : vbi acris
Inuidia, atque vigent vbi crimina) pro bene ſano,
Ac non incauto; Fictum, Aſtutumque vocamus.
Simplicior ſi quis (qualem me ſæpe libenter
Obtulerim tibi Mæcenas, vt forte legentem
Aut tacitum impellam, quouis ſermone moleſtus:)
Communi ſenſu plane caret, inquimus.

Vt & perpendit Horatius *Sermonum lib.* 1. *ſatyra* 3.

Parui horum cenſura pendenda. *Fortes, Audaces vocent ; Iuſtum, Seuerum & Crudelem; Prudentem, Aſtutum & Malignum; Magnanimum, Glorioſum, Liberalem & Miſericordem, Prodigum; in dicendo pro Iuſtitia Liberum, Imprudentem & Licentioſum*, vt S. Gregorius Nazianzenus aït *Monodia in Baſilij Magni vitam*, Raphaele Volaterrano traductore: Non popularis aura gloriaquè captanda (*ſæua bellua, horrendus dæmon, peſtis Orbis terræ, venenata vipera*, vt eam D. Ioannes Chryſoſtomus appellat *epiſtola* 1. *ad Corinth. cap.* 14. *Homil.* 35.) muneris neceſſitati inſeruiendum. *Satis eſt enim ſi in ſuum quiſque opus expleat*, teſtante Epicteto *Enchirid. cap.* 29.

Nunquam te inanis gloriæ ſitis premat.
Namque illa vafre ſimplices mentes capit:
Viuens honeſte perſtes vt virtus ſtude.

Vt *in ſententiis diſtichis Iambis conſtantibus, ex verſu* 5. hortatus Nazianzenus. *Niſi forte mediocre hoc tibi putas eſſe. Diffidere eſt enim de potentia Dei, exiſtimare quod non audiaris niſi clamaueris. Clament opera tua*, vt ſcientiſſime Ambroſius *de Abel & Cain, lib.* 1. *cap.* 9. *col.* 2. *poſt principum*. Sileat licet vulgus, aut honeſtam etiam Integritatem horreat tuam ; *morum Conſtantiæ & Grauitati* Faſtus *nomen imponant* imbecilliores : *Fortem* Temerarium *appellent: Prudentem, ac Circunſpectum*, Timidum : & *Temperatum* Agreſtem & Inhumanum, *Iuſtum*, Aſperum & Contumacẽ. Quid ad rem ? vt *Oratione viceſima in laudem Baſilij Magni* Nazianzenus ipſe diſcurrit. Cuius inter laudes, non mediocrem quidem in ſuperiore, interſerit illam, quod non vulgo placere, aut omnibus obſequentem ſe præbere curaſſet. *Quod ſi non lepidus quiſpiam & facetus erat, nec circumforaneus, nec ex eo quod omnibus omnia fieret; pleriſque gratus & acceptus. Quid tum ? Nonne laudem potius quam reprehenſionem hoc nomine mereretur, ſaltem apud mente præditos. Niſi quis Leonem etiam accuſandum putet, quod non ſimiæ vultum, ſed toruum quendam & horrificum ac Regium præſeferat.* Equidem, *Mihi longe honeſtior Tauri facies, aut item Leonis, quam ſimiæ videtur*, cum Nazianzeno *ſupra*, cumque Angelo Politiano *epiſtolarum lib.* 8. *epiſtol. Paulo Corteſio ſuo.*

Omnibus placere † impoſſibile eſt. *Nec* 5
Iupiter quidem omnibus placet, vt Theogenïs *in ſentent.* cuius *verbo Iupiter* meminit Calepinus. *Et fieri quidem non poteſt, vt abſque morſu hominum vita huius curricula quis pertrãſeat: malorumque ſolatium eſt, bonos carpere*, vt deponit Hieronymus *epiſtolar. lib.* 2. *epiſt.* 19. *ad Furiam de viduitate ſeruanda.* Quid iacienda retia vulgo ? vento ? Quibus tandem capiuntur iacientes. *Horum videas exitus turpes, cum auceps temporum palpator obceſſit, cum priuati latus nudum deſertor aſſecla fœdauit: tunc lacerata domus plaga conſcientiam feriunt, tunc rei familiaris exhauſta damna naſcuntur, quibus redemptus fauor vulgi, & caducis atque inanibus votis popularis aura quæſita eſt. Stulta prorſus & vana iactura fruſtantis ſpectaculi voluptate id parare voluiſſe, quod nec populus acciperet, & perderet Magiſtratus*, vt ſeriò *ad Donatum* Cyprianus. Qui veluti † *quaſi ſignum & ſcopus po-* 6
ſiti ſunt ad ſagittam : & quia non poſſunt omnibus placere, cum ex officio ſuo teneantur non ſolum arguere, ſed etiam increpare, quin etiam interdum ſuſpendere, nonnunquam vero ligare: frequenter odium multorum incurrunt, vt conſiderat Innocentius Tertius *in cap. Qualiter & quando*, 24. *de accuſationib.* A quo Regia lex deſumpta 11. *tit.* 1. *part.* 7. inquiens : *Porque los omes que oficio tienen, maguer fagan derecho; no puede ſer que no ganen malquerientes.* Maxima Doctorum caterua hanc erudite aſſertionem illuſtrat D. Ioannes à Solorzano, poſt hæc ſcripta viſus *de Indiar. gubern. lib.* 4. *cap.* 8.

Digitized by Google

cap.8.num.39.& ſeq. Præter cuius exornationem,& ſuperiora,& illud item *Geneſis 49.v.16.& 17.* attende: *Dan iudicabit populum ſuum,ſicut & alia Tribus Iſrael.Fiat Dan coluber in via &c.* Quem locum explicans Procopius ait: *Dan iudicabit populum ſuum, nec tamen miſeria vacabunt qui Imperij gubernacula tenebunt. Populus enim qui eos perſequetur,erit,vt ſerpens,viam obſidens,& morſus infigens vngulæ equinæ,ideſt,graues & laborioſos dans morſus.* In eundem pariter Procopiique relatione, nouiſſime P. Ioannes de la Are: *Nonne eſt ille Dan cui benedicens Patriarcha, maximũ honorem Indicaturæ promiſit dicens:* Dan iudicabit populum ſuum. *Si populum ſuum gubernabit, ſi tantum honorem conſequetur,quomodo hoc erit oneri? Quomodo in via reperiet ſibi venenum ſpargentes,calcaneumquè equi ſui mordentes? Quia ſic natura comparatum eſt* (reſpondet) *aut à Deo, ſic humanam naturam comprimente,diſpoſitum;vt qui tanquam Iudex præeſt, qui aliis imperat, ab ipſis quoque ſubditis grauia interdum patiatur,totque habeat hoſtes,quot ſubditos, qui aut illius vitam petant inſidiis;aut formam virulentis proſcindant linguis, aut adulando miſerum decipiant; aut criminando alios, Rectorem erecto Iuſtitiæ, rationiſquè ſtatu deiiciant.*

Exemplum è multis, proque multis ſunt tibi Primus ille Cato,primum in Republica, Imperio & Regimine,virtute locum tenens, omni æuo iure laudatus, *Optimus Orator, Optimus Imperator, Optimus Senator*: tamen *multorum odio laborauit.*

Item *Optimus ſemel à condito æuo indicatus Scipio Naſica à iurato Senatu;idem in toga candida bis repulſa notatus à Populo. In ſumma,ei in patria mori non licuit.* Verumque ſic Plinio referente *natural.hiſt.lib.7.cap.27.& 34.*

Proinde *& honores & iniuria vulgi in promiſcuo habendi ſunt.Nec his dolendum,nec illis gaudendum* conſultore Seneca *in tract. Quod in Sapientem non cadit iniuria cap.19.*

Qui dedit hoc hodie,cras, ſi volet, auferet. Vt ſcite Horatius *epiſtolar.lib.1. epiſtola 16. ad Quintium.* Cumque Paulo *ad Corint. 1. cap.4.v.3. Mihi autem pro minimo eſt,vt à vobis iudicer, aut ab humano die; ſed neque me ipſum iudico.* Si à merito diſcrepent,vulgò ſe vindicans Prudens dicat: *Vulgus inquis vt Vulgus*, vt eſt apud Tertullianum *in Apologet.aduerſus Gentes,cap.35.* Grauius hoc,quo frequentius malum: *Populo nos damus,nullius rei bono Auctori,& in hac re,ſicut in omnibus, inconſtantiſſimo,* Seneca teſte *epiſt.99. Per bonam famam, & malam; à dextris & à ſiniſtris Chriſti miles graditur;nec laude extollitur,nec vituperatione frangitur, & læta contemnit & triſtia.Per diem ſol non vret eum, neque luna per noctem,* vt Hieronymus belle *epiſtolar.lib.2.epiſt.12.ad Nepotianum,* Quapropter *illum laudo,qui cum aliis imperet, meminit ſe Principem eſſe,& inuidiis,calumniiſquè multorum obnoxium, inquem ciues omnes ora obuertunt ſua; nec tam bene facta laudant, quam minus bene acta vituperant, linguaſque in Principes ſic vibrant,vt trilingues ſerpentes eſſe videantur;& in eum ſolum omnia inuidiæ ſpicula dirigunt,vt ſagittarij omnes in præfixitum ſignum intendunt.* cum Franciſco Patritio *de Regno lib.4.tit.4.n.4.*

Ergo (vt inferius idem ipſe aduertit) *caueat ſibi diligenter quicumque imperat etiam ſi probitate atque omni virtute polleret. Nemo enim tam ſanctus atque innocens eſſe poteſt, vt ſingulis quibuſquè placeat, & ab omnibus optimus iudicetur.* Nec tam de amore populi Iudici curandum, quam vt mereatur amorem. *Odio haberi, exitiale, ac nimis capitale arbitror,* cum Diuo Ambroſio *de officiis,lib.2.cap.7.* Et quidem *amari iucundum eſt;ſi curetur ne quid inſit amari*, cum Quintiliano *Oratoriar.inſtitution.lib.9.cap. 3.* Sed *ſi Spiritu viuimus, Spiritu & ambulemus. Non efficiamur inanis gloriæ cupidi,* doctrina Pauli *ad Galatas 5.v.25.* Aut *ſaltem cupiditas gloriæ ſuperetur amore Iuſtitiæ,* iuxta Diuum Auguſtinum *de Ciuit.Dei,lib.5.cap.15.* Etenim *non oportet vt Rectores boni placere hominibus appetant; ſed vt ſuæ æſtimationis dulcedine proximos in affectum veritatis trahant. Non vt ſe amari deſiderent; ſed vt dilectionem ſuam quaſi quandam viam faciant per quam corda audientium ad amorem Conditoris ſui introducant,* ex D.Gregorio 2.p. Curæ Paſtoralis, cap. 8. *Nonnunquam enim recto operi animus conſtanter innititur;& tamen humanis irriſionibus vrgetur:miranda agit, & opprobria recipit & qui exire foras per Laudes potuit; repulſus contumeliis adſemetipſum redit, & eo ſe ipſum intus robuſtius in Deo ſolidat, quo foris non inuenit in quo requieſcat. Tota enim ſpes in Auctorem figitur, & inter irriſionum conuitia ſolus interior teſtis imploratur:atque afflicti animus fit Deo tanto proximus, quanto & à gratia humani fauoris alienus,* Vt verè prudenter D.idem Gregorius *Moral. lib. 10. cap.15.* conſiderat. *Proter hæc Hieremias non ſatis popularibus ſententiis, velut quibuſdam humani diei radiis mouebatur:ſed fidenter loquebatur Deo; Diem hominis non concupiui, Tu ſcis,* vt D. Bernardus *epiſt.42. ad Henricum Senonenſem Archiepiſcopum,col. 9. ad finem.*

Quare plus apud Iudicem vera ratio valeat,† quam opinio vulgi, Ciceronis pariter 7
conſentiens voto, *Paradox.2.* Diuique Ambroſij *de Officiis,lib.1.cap.5.* dicentis: *Bene ſibi conſcius,falſis non debet moueri.* Namque *leuitatis eſt inanem aucupare rumorem, & omnes vmbras etiam falſæ gloriæ conſectari,* Ciceronis calculo *in Piſonem.* Vanas populi voces muneri ſatisfaciens contemnat, vt contemnendas Iura monent *in l. Conſtant, D.de appellation.in l.Decurionum filij,C.de pen. & in cap.2.de election.* Vulgique rumorem, *qui & neminem ſine æmulo ſinit,* vt *Annal.lib.13.cap.5.* Cornelius Tacitus affirmat. *Et nulla res nos maioribus malis implicat, quam quod ad rumorem,componimur,* vt Seneca *de vita beata cap. 1.* Eius autem contemptus conſcientia recta,ad beatam ducit vitam. *Beata plane quæ non alienis æſtimatur iudiciis, ſed domeſticus percipitur ſenſibus, tanquam ſui Iudex. Neque enim populares opiniones pro mercede aliqua*

requirit,

Digitized by Google

requirit, neque pro ſupplicio pauet. vt appendit Ambroſius *de Officiis* etiam *lib. 1. cap. 1.* Inde *qui errore imperitæ multitudinis pendet; hic in magnis viris non eſt habendus*, Cicerone arbitro *lib. 1. officiorum, pag. mihi* 24. Veluti *qua non merita virtutis expendit, nec publicæ vtilitatis emolumenta rimatur, ſed mobilitatis nutat incerto*, Diuo Ambroſio *Hexamer. lib. 5. capit.* 21. Cui præcludendæ aures, & vanæ gloriæ cupiditas toto conanime fugienda. *Quaſi latrunculus quippe eſt appetitus laudis humanæ, qui recto itinere gradientibus ex latere iungitur, vt ex occultis educto gladio gradientium vita trucidetur* veluti *Moral. libro 9. capite* 13. Diuus Gregorius præcauet. *Facillimè enim ad res iniuſtas impellimur, vt quiſque eſt altiſſimo animo, & gloriæ cupido*, vt proximè Cicero, cum quo late id ipſum proſequitur, firmat, & comprobat Diuus Thom. *de Regimine Princip. capite 7.* Ex Principibus Iudæorum multi crediderunt in Ieſum, *ſed propter Phariſæos non confitebantur, vt è ſynagoga non eiicerentur; dilexerunt enim gloriam, hominum, magis quam gloriam Dei*, vt eſt apud Ioannem *cap. 12. v. 42. & 43.*

Vtque cætera faciamus omiſſa, id recordemur indeſinenter flebile: Chriſtum Ieſum Dominum noſtrum ob hoc fagellis, mortique traditum. Sic Diuo Marco *capite* 15. referente: *Pilatus autem volens populo ſatiſfacere; dimiſit illis Barrabam, & tradidit Ieſum flagellis cæſum, vt crucifigeretur* ſic & Herodes, poſt Iacobi occiſionem, *videns quia placeret Iudæis, appoſuit vt apprehenderet & Petrum*, vt *in Act. Apoſtolor.* habetur, *cap. 12.*

Origenem (quem ratione reddita ibi, Pilato ipſo deteriorem S. Theophilus Epiſcopus Alexandrinus affirmat *epiſt. Paſchal. 2. contra Origenem*, D. Hieronymo traductore) ad errores ſuos eandem traxiſſe popularis auræ voluptatem: Sanctus idem Theophilus ſic atteſtatur ibidem: *Vſus eſt enim duce peſſimo; Aura populari.* Quid Origini? *Omnibus vna intentio hæreticis ſemper fuit, captare gloriam de ſingularitate ſcientiæ*, teſte Bernardo *Sermone 65. ſuper Cantica longe poſt principium.*

Fama placet populi? Cupida trahis aure fauorem?
Neſcis Diuinum quid paret arbitrium.
Fumus & vmbra leuis tota eſt gloria mundi,
Torquent Famoſos tartara ſæua reos.

Vt perbellè Anſelmus *in carmine de Contemptu mundi.*

Is horum exitus. *Quoniam Deus diſſipabit oſſa eorum, qui hominibus placent: confuſi ſunt quoniam Deus ſpreuit eos. Pſalm. 52. verſ. 6.*

Virtus repulſæ neſcia ſordidæ
Intaminatis fulget honoribus,
Nec ſumit, aut deponit ſecures
Arbitrio popularis auræ.

Vt & Horatius *Carmin. libro* 3. Ideo *opus ſuum probet vnuſquiſquè, & ſic in ſemetipſo tantum gloriam habebit, & non in altero;* ex Paulo *ad Galatas capite 6. verſ. 4.* *Melior enim eſt virtus, quæ humano teſtimonio contenta non eſt; niſi conſcientia ſua*, Auguſtini quoque *de Ciuit. Dei libro 5. capite* 12. Propterea *conſcientiæ ſatisfiat, nil in famam laboremus*, conſilio Senecæ *de Ira libro 3. capite* 41. Cuius (conſcientiæ nempe) *caput eſſe ad beate viuendum ſecuritatem*, Cicero *in Lælio* dixit. Diuus Gregorius *epiſtolar. libro 9. epiſtola* 39. Theoctiſtæ Patritiæ: *In omne quod agimus, vel quod extra de nobis dicitur, recurrere ad arcana mentis debemus. Et ſi omnes vituperent; liber eſt tamen quem conſcientia non accuſat.* Quare *nemo mihi* (cum Seneca epiſt. 81. poſt medium) *videtur pluris æſtimare virtutem, nemo illi magis eſſe deuotus, quam qui boni viri famam perdidit; ne conſcientiam perderet.* Qua non mordente) eiuſdem quoque Gregorij ſententia *libro 8. epiſtol.* 45. Palladio Preſbytero de Monte Sina *capiti Inter verba, 55. 11. quæſtio. 3. inſerta*) ad mentem, conſcientiamque recurrentes noſtram; *dimittamus ſtultos foris loqui quod volunt;* vulgum, turbamquè loquacem. Equidem, *dimittunt turbam, qui popularem auram, & vulgum deſerunt, in certo ſemper iudicio peruagantem, neque addicti rumoribus humanis, è virtutis itinere retardantur; ſed de bono conſcientiæ ſtabiles, & ſecuri, laudum, & derogationum mendaces fluctus, Chriſto comitante pertranſeunt*, vt Diuus Petrus Chryſologus *ſermone 21. ſuper illud Marci 4. verſ. 36. & dimittentes turbam*, ait. *Quia bonorum menti dum praui exprobrant, oſtendunt quem ſuorum actuum teſtem quærant*, vt Diuus Gregorius *Moral. dict. libro* 10. *capite* 15. Nam *gloria noſtra hæc eſt, teſtimonium conſcientiæ noſtræ, ad Corinthios 2. capite 1. verſ. 12.* Ergo *vt quid aut de alterius hominis, aut de meo ipſius iudicio ſollicitus ſum, cuius nec vituperio reprobus, nec laude probatus inueniar?* vt ſatis appoſite Bernardus *ſermone de verbis Apoſtoli: Qui gloriatur, in Domino glorietur.*

Non contemnenda aliquatenus fama (iuxta textum *in capit. Non ſunt audiendi, 56. 11. quæſtio. 3. in capite Nolo,* 10. 12. *quæſtio.* 1. & multa, quæ in id *tract. de purit. & nobilit. probanda, 1. parte, paragrapho 2. à principio.* Ioannes de Eſcobar congerit.

Nonne mori ſatius vita quam ferre pudorem?

Vt de *bello Gildonic.* Claudianus rogat. *Nam negligere quid de ſe quiſque ſentiat, non ſolum arrogantis eſt; ſed etiam omnino diſſoluti, vt de offic. libro primo pagina mihi 35.* Cicero ait, & vt theſi eadem *libro primo capite quadrageſimoſeptimo* D. Ambroſius: *Non deſpiciat quid de ſe vnuſquiſque, & maxime vir optimus, ſentiat. Hoc enim modo diſcit bonis, deferre reuerentiam.*

Nam negligere bonorum indicia, vel arrogantia, vel diſſolutionis eſt: quorum alterum ſuperbia adſcribitur; alterium negligentia. Inde *vt Temperantia eſt præconia populi, & ſeculi huius proſpera declinare: ſic interdum Iuſtitia eſt, certa quidem diſpenſatione admittere ea,* veluti *ſermone 3. Dominic. in Ramis Palmar.* Bernardus edocet:) Sed *nec mediocre telum ad res gerendas exiſtimare oportet beneuolentiam ciuium: quam blanditiis, & aſſentando colligere, turpe eſt.* Cicerone ipſo *in Lœlio* teſte. *Nec* (vt in capite fin. 45. diſt. ac Cyprian. textus inquit) *monere nos debent conuitia perditorum, quominus à via recta, & à certa regula non recedamus: quando & Apoſtolus inſtruat dicens: Si hominibus placerem, Chriſti ſeruus non eſſem.*

Quapropter *ſi philoſophiam cupis, præpara te continuo vt irridearis, vt ſubſanneris à multis, vt dicant*: Repente nobis Philoſophus emerſit: Et vnde nobis hoc ſupercilium? *Tu vero ſupercilium quidem ne habe: quæ vero tibi optima videntur, ita retine, tanquam ſis à Deo in hac acie collocatus.* ab Epicteto admonitus *in Enchiridion. capite* 17. Alioquin à regimine abeat longe cui datum non eſt.

Malignum
Spernere vulgus,

Iuxta Horatium *Carmin. libro 2. ad Groſphum.* Enim vero *quilibet noſtrum debuiſſet aduerſus opiniones malignas ſatis fiducia habere in bona conſcientia*, vt & Seneca agnouit *libro 1. de Clement*: cumque Tullio *epiſtolar. libro 12. epiſtola 246. ad Atticum*, dicere: *Mea mihi conſcientia pluris eſt quam omnium ſermo.* Namque *Iuſtitia, quæ per ſe ſibi abundat ad gloriam, ſpectaculum populi, vulgi laudem, fauores hominum, mundi gloriam non requirit: à Deo genita cœlum ſpectat, in oculis agit Diuinis, ſupernis virtutibus mixta, ſemper à Deo ſolo vt glorificetur expectat.* Diuo ipſo Petro Chryſologo aſſertore. *Sermone 9. in illud Matthæi 6. Attendite ne iuſtitiam veſtram faciatis coram hominibus.* Hæc enim Iuſtitia ex Deo eſt: illa vero quæ fit ad pompam, vulgiquè rumorem, *Iuſtitia non eſt, mentitur oculis, fallit aſpectum, videntibus illudit, decipit audientes, ſeducit turbas, trahit populos, famam vendit, emit clamorem fit ſæculo, Deo non fit, mercedem rapit præſentem, premium non quærit in futuro*, vt Diuus idem Petrus Chryſologus proſequitur, ſubdens: *Iuſtitia quæ ſe humanis oculis locat, Diuini Patris non poteſt expectare mercedem. Voluit videri, & viſa eſt: voluit hominibus placere, & placuit: habet mercedem quam voluit: præmium quod habere noluit, non habebit.* Stultiſſima ob humanam inanem gloriam commutatio. *Magna quippe vecordia eſt, laborioſa agere, & auræ laudis inhiare: forti operi præceptis cæleſtibus inſeruire, ſed terrenæ retributionis præmium quærere. Ut enim, ita dixerim, qui pro virtute quam agit, humanos fauores deſiderat, rem magni meriti vili precio venalem portat: vnde cœli Regnum mereri potuit; inde nummum tranſitorij ſermonis quærit. Vili ergo precio op[us] vendit, quia magna impendit, ſed minima recipit*, vt mirabiliter expendit Gregorius *Moral. libro 8. capite 25.* ſimilia repetens *in Paſtorali 3. parte capite 36.* & Diuus Bernardus *de interiori domo, capite 48.* ad finem: *Quod manifeſtando potes amittere, tacendo cuſtodi. Quibuſdam enim conceſſum eſt tantum bene agere, & fructum boni operis non habere, quod ipſi ſibi auferunt per ſtudium humanæ iactantiæ. Sicut glacies calore diſſoluitur; ita virtus ore laudantis. O miſeri* (merito libro 9. Moral. capite 30. Gregorius exclamat) *qui affectantes laudes hominum, in ſemetipſis diſſipant fructus laborum: cumque ſe oſtendere alienis oculis appetunt, damnant quod agunt.* Solam igitur inſectemur virtutem. *Nullum Theatrum virtuti conſcientia maius eſt*, vt & Cicero ait *Tuſculanar. quæſt. lib. 2.*

Ea de cauſa à veræ laudis ſectatore, deſpiciente vana, † *æquo animo audienda ſunt* 8
imperitorum conuitia: & ad honeſta vadenti contemnendus eſt iſte contemptus, conſultore Seneca *epiſtola 7.* Etenim maledicent illi, & Dominus benedicet, Prophetica aſſertione pſalm. 108. v. 28. *Maledicent illi, & tu benedices.* Qui *docuit nos quod timere maledicta perſequentium minime debeamus, cum habeamus benedictionis auctorem: nec monere nos conuitia debeant, vbi Præſul eſt, qui poſſit auferre maledicta*, vt explicat, hortaturquè Ambroſius *concione funebri in obitu Valentiniani iunioris Augusti.* Enimvero *intereſt vtrum quis homines promoreri, an Deum cupiat. Si hominibus placetur, Dominus offenditur: ſi vero id enitimur, & elaboramus vt poſſimus Deo placere; & conuitia & maledicta debemus humana contemnere*, vt Cyprianus diſcernit *epiſtola 55. ad Cornelium*, ex ordine Iacobi Pamelij, alias *libro 1. epiſt. 3.* Contemptis maledictis, Iuſtitiam exequamur. Quoniam *qui iuſtus eſt, & iniuſte maledicitur, præmium illi redditur*, vt ex Auguſtino, textus docet *in capite Qui iuſtus*, 50. 11. *quæſt. 3.* Idque Beatitudinis, ſic *apud Matthæum capite 5. verſ. 11. & 12.* dicente, pollicentequè Domino: *Beati eſtis cum maledixerint vobis, & perſecuti vos fuerint, & dixerint malum aduerſum vos, mentientes propter me: gaudete, & exultate, quoniam merces veſtra copioſa eſt in cœlis.*

Quæ Ethnici quoque magnanimiter ſuſtulerunt. In eoque † Octauianum, Augu- 9
ſtum, Tiberium, Veſpaſianum, Titum, Iulium Cæſarem, Epaminundam, & alios Patricius laudat *dicto libro 4. tit. 6.* Namque *Regium eſt male audire cum benefeceris*, vt dicebat Antiſtenes, & *in eius vita lib. 6.* Diogenes Laertius prodit. Aliter, vt in prouerbio eſt:

Neſcit

Digitized by Google

Neſcit Regnare, qui neſcit diſſimulare.
Et vt apud Senecam *in Oedip. actu* 1.

Odia qui nimium timet,
Regnare neſcit.

Quia vt & apud ipſum *incert. Auctor. actu* 4.

Simul iſta mundi Conditor poſuit Deus,
Odium, atque Regnum.

Quod & in Domino ipſo Dauid prædixit Pſalm. 98. v. 1. *Dominus regnauit: iraſcantur populi: ſedet ſuper Cherubin, moueatur terra.*

Quid timendum maledictum, Iuſtitiam rectumquè ſectanti, quod ſibi Beatitudinem trahit, quod in maledicos iſtos ſuum tunc conuertit acumen? Quod (vt *lib.* 3. *epiſtolar. epiſt. fin. circa finem, Vercellenſi Eccleſiæ* Diuus Ambroſius inquit) *in ipſos qui maledixerunt, frequenter retorquetur, vt ſuo telo vulnerentur. Ambienda hominum maledictio, quæ acquirit Dominicam benedictionem.*

Quinimo, & hominum etiam acquirere
ſolet. Quamuis enim frequentiſſimum ſit,
10 † *multitudinem in illos ſuffragia conuertere, quos blanditiis, & aſſentationibus molliores eſſe ſentit, atque grauiores, ſanioreſquè omnes ſpernere* (vt teſtatur Patricius idem, *dicto lib.* 4. *de Regno, tit.* 2. *num.* 3.) At vero (vt idemmet ſubiungit ibidem) *hoc*
11 *præcipue efficit* † *in tranquillo temporis curſu: verum vbi ſæuior tempeſtas aliqua inhorruit: tunc blanditias reſpuit, & Iuſtitiam, ſeueritatemquè complectitur. Tum quidem reſtantibus ventis, optimo Gubernatore opus eſſe cognoſcit, quem tranquillo, quietoque æquore aſpernabatur. Sicque fit* (ſecundum Gregorium Moral. lib. 30. cap. 9. col. 2. ad principium) *vt contumeliis gratia magis quam ira debeatur.*

Diſcamus ergo arundo vento agitata non eſſe, ſolidemus animum inter auras linguarum poſitum, ſtet inflexibilis ſtatus mentis. Nulla nos detractio ad iram prouocet, atque ad remiſſionem inutilis gratia, nullus fauor inclinet. Diui item Gregorij monitu *Homil.* 6. *in Euangelia.* illud Matthæi v. 7. *Quid exiſtis in deſertum videre? Arundinem vento agitatam* (explicans. *Puſillorum eſt exagitari ſcandalo, vnde & Dominus ait*: Quicumque ſcandalizauerit vnum de puſillis iſtis minimis, *Non ſolum* Puſillos, *ſed etiam* Minimos *dixit, quos perturbant ſcandala*, vt Ambroſius expendit *Pſalm.* 118. *octon.* 21. in illud: *Pax multa diligentibus nomen tuum, & non eſt illis ſcandalum col.* 2. *ad finem.*

In integritate, & maieſtate eſto conſtans, vulgi contemptor, rectuſquè Miniſter, *quia illum facit humana deriſio Deo proximum, quem ab humanis prauitatibus vita innocentia ſeruat alienum*, vt Diuus Gregorius *Moral. lib.* 10. *cap.* 15. affirmat. *Quod ſi perſiſtes in iiſdem; & qui te prius deridebant, iidem poſtea admirabantur. Si vero iis terga dederis, duplici irriſione afficieris*, exprομiſſorem habens Epictetum *in Enchirid. cap.* 27. Pugnat enim ſemper pro Iuſtitia,

Ratio, *& fides in præſentia quibus reſiſtit, offendit: deinde illis ipſis ſuſpicitur; laudaturquè* vt Cornelio Miniſtrano ſcribens Plinius inquit *epiſtolar. libro* 3. *epiſt.* 9. Et prædixerat Sapiens Prouerbior. 28. v. 23. *Qui corripit hominem, gratiam poſtea inueniet apud eum, magis quam ille, qui per linguæ blandimenta decipit.* Namque *vitiis ſemper ſeruiunt blandimenta, lenocinantur dulcia delictis: virtutibus vero auſtera, & fortia ſunt amica*, vt Diuus Petrus Chryſologus inquit *ſermone* 74. Quia *omnis diſciplina in præſenti non videtur eſſe gaudij, ſed mæroris: poſtea autem fructum pacatiſſimum exercitatis per eam reddet iuſtitia*; vt Paulus, *ad Hebræos capite* 12. *verſ.* 11. Vnde *Prouerbior.* 1. *verſ.* 23. ad correptionis amorem gratamque illius acceptionem ſic hortatur Sapiens: *Conuertimini ad correptionem meam, & proferam vobis ſpiritum meum.* In quæ verba Diuus Petrus Damianus *epiſtolar. libro* 6. *epiſtola* 18. aduertenter notat, quod *non dixit ad blanditias meas: ſed conuertimini inquit, ad correptionem meam.* Alia belle in id ipſum inde proſecutus.

Nec ſat famæ, & muneri ſuo con-
ſultum eſſe putet Iudex † laudum appe- 12
tens, vanæ gloriæ cupidus, captanſque illius auram, ſcientiæ aut ſapientiæ, affabilitatis, alteriusvè commenti oſtentatione. Tum *quia corrector vitiorum laudes populares quærere non debet*, vt latius id comprobans, *Pſalm.* 95. *v.* 1651. Incognitus ait. *Perdit enim labiorum memoriam mens terrenis obligata carceribus*, vt textus *in capite Noli, diſt.* 3. vbi Gloſſa verba *Labiorum memoriam* explicat Redarguendi.

Tum quia gloriæ humanæ cupiditas ſcientiæ defectum manifeſtat. Etenim *ſapientes abſcondunt ſcientiam*, Sapiente ipſo *Prouerbior.* 10. *verſ.* 14. ductore. In quod illud Iob. cap. 26. verſ. 8. *Qui ligat aquas in nubibus ſuis, vt non erumpant pariter deorſum*, Diuus Gregorius penſat *Moral. libro* 17. *capite* 14. multa in id elegantiſſime premens, vtiliterquè docens. *Nam quia teſte Paulo ad Corinth.* 1. *cap.* 3. *verſ.* 19. Sapientia huius mundi ſtultitia eſt apud Deum *tanto quiſque amplius intus ſtultus fit: quanto conatur exterius ſapiens videri*, vt D. ipſe Gregorius profitetur *Moral. libro* 18. *capite* 25. Ideo *nemo ſe ſeducat. Si quis videtur inter vos Sapiens eſſe in hoc ſæculo; ſtultus fiat vt ſit ſapiens*, eodem ipſo ibi, verſ. 18. admonitore Paulo. *Et ſi veraciter Sapientes, & ipſam Dei ſapientiam contemplari appetimus; ſtultos nos humiliter cognoſcamus. Relinquamus noxiam ſapientiam, diſcamus laudabilem fatuitatem*, Gregorio ipſo *Moralium libro* 27. *capite* 27. *ad finem.* Diſcamus humilem philoſophiam. *Ipſam* ſiquidem *philoſophiam non debebis iactare. Multis fuit periculoſa inſolenter iactata & contumaciter. Vitia tibi detrahat, non alij exprobret,*

non abhorreat à publicis moribus: nec ita agat, vt quidquid non facit damnare videatur. Licet ſanare ſine pompa, ſine inuidia. Senecæ doctrina *epiſtola* 103. *in fine.* Eaque ratione *veteribus quidem etiam diſſimulare eloquentiam, fuit moris,* Quintiliani traditione *Oratoriar. inſtit. lib.* 12. *cap.* 9. Sagax iſta ſapientiæ opinionis captandæ ats. Namque *homo verſutus zelat ſcientiam,* ex ipſo Sapiente *Prouerbiorum* 12. *v.* 23. Sapientem enim videri velle, ſcientiæquè oſtentandi cupiditas ex ignotantia naſcitur, Diui Thomæ ſententia 2. 2. *quæſt.* 83. *art.* 2. Iſtumquè Indoctum haberi, ſic *in Prouerbiis cap.* 21. *v.* 24. Salomon manifeſtat: *Superbus & arrogans vocatur Indoctus* & cap. 26. v. 12. *Vidiſti hominem ſapientem ſibi videri: magis illo ſpem habebit inſipiens.* Et non modo *qui ſtultis eruditi videri volunt, ſtulti eruditis videntur,* Quintiliani pariter iudicio *Oratoriar. inſtit. lib.* 10. *cap.* 7. Sed (eo quoque *lib.* 12. *cap.* 9. cenſore) *minus cupidis opinionis plus fructus venit.*

Tum quia nec laudem gloriamvè conſequitur is, quem nullus odit, quem ſoluta affabilitas contemptum, potius quam verendum facit. Vtrumque prouidentiſſime *de Ira lib.* 4. *cap.* 14. ita Seneca admonitum reddit: *Vide ne contra placidior, ſolutuſque affectibus, & cui nemo odio ſit.* Nimis enim delicatus ſuperior ille, & non publico Regimini aptus, cui odia pro Iuſtitia ferre graue eſt. Cuius veluti muneri incumbit ſuperbis reſiſtere, puſillos ab eorum iniuriis defendere, frænare vulgum, inſectari maleficos. Conſequenter ergo *dubium non eſt, bonos prauorum odia ſuſtinere, Diuiniſquè intentis operibus peruerſorum aduerſitatibus lacerari:* Diui Gregorij teſtimonio *epiſtolar. lib.* 6. *epiſt.* 2. *Columbo Epiſcopo Numidiæ.* Nec item bonis etiam operibus fultum, Vulgum benignum iudicem habiturum. *Inſitum eſt enim naturaliter vulgo, vt de bonis male ſemper iudicet,* Diui Aureliani *Homil.* 1. *de bono diſciplinæ.*

Malis itaquè diſplicere nullatenus ti-
13 meat Iudex. † Tum quia *non eſt ſpecioſa laus in ore peccatoris,* Eccleſiaſtici teſtimonio *cap.* 15. *v.* 9. Tum *quia ſtultum valde eſt ſi illis placere quærimus, quos non placere Domino ſcimus,* vt S. Gregorius inquit *lib.* 1. *in Ezechielem, Homil.* 9. *col.* 5. *ad princip.* Imo ſecundum ipſum ibidem: *Peruerſorum derogatio, vitæ noſtræ approbatio eſt. Quia iam oſtenditur nos aliquid iuſtitiæ habere, ſi illi diſplicere incipimus, qui non placent Deo. Nemo etenim poteſt in vna eademque re Omnipotenti Domino, atque eius hoſtibus gratus exiſtere. Nam Deo ſe amicum denegat, qui eius placet inimico.* Verè quidem *non derogatio, ſed commendatio lucis, ſi eam fugiunt veſpertiliones. Non eſt diffamatio medici, ſed commendatio, ſi freneticus ſibi maledicit. Si ergo mali homines detrahunt, ipſorum detractio bonorum eſt commendatio,* vt optimè ratiocinatur Incognitus *Pſalm.* 91. *v.* 1594. Diſcipulis ſui ad Apoſtolatus faſtigium euectis, Eccleſiæque Principibus conſtitutis, Chriſtus Dominus noſter *Lucæ* 6. *v.* 22. dicit: *Beati eritis cum vos oderint homines,* & Ioann. 5. v. 18. & 19. *Si mundus vos odit, ſcitote quia me priorem vobis odio habuit. Si de hoc mundo fuiſſetis, mundus quod ſuum erat, diligeret: quia vero de mundo non eſtis, ſed ego elegi vos de mundo; propterea odit vos mundus.* Deque malorum ſui diſplicentia, ita etiam Seneca *de vita beata cap.* 24. ſibi gratulatur: *Mihi iam, quod argumentum eſt recti, contigit: Malis diſplicere.* Omnibus ergo velle placere, vt impoſſibile, ſoluti, & effracti animi eſt, prauitatiſquè argumentum. Quia *laus humana bonos cruciat; malos lætificat,* Diui Bernardi dogmate *lib. de ordine vitæ, col.* 15.

Prauis igitur, & delinquentibus † ſine 14
formidine. Formidabilem ſe exhibeat Iudex: probis humanum, mitem, modeſte placidum, vereque parentem, vt *in auth. de mandat. Princip.* §. *Talem vero, coll.* 3. Iudicem edocens, ſancte præcipit Iuſtinianus: *Talem vere præbebis temetipſum omnibus & publicè, & priuatim, vt Terribilis quidem ſis delinquentibus, & indeuotis circa fiſcalia: manſuetiſſimus autem & mitis omnibus placidis, & deuotis, & paternam exhibens prouidentiam.* In quo Baſilium Magnum Gregorius Nazianzenus eius *in vitam* merito ſic extollit: *Ille vt bonis omnibus arridere ſolebat, quaſi hoc ſigno eorum collaudans, ac probans virtutem, ſic improbos aſperiore aſpiciebat vultu: quibus taciturnitas ſola loco increpationis, ac correctionis fuerat.* Pulchre, & breuiter *de Clementia, lib.* 1. *cap.* 13. vt cætera, Seneca: *Æquis deſideriis propenſus, & iniquis acerbus.* Alia huic conducentia à verbo *Grauem, Rubrica* 6. & à verbo *Seuerum, Rubrica* 8. ſi libet, pete.

LVMINIBVS OCVLOrum acribus.

RVBRICA III.

QVAM IN SVBDITOS, SEque occulorum aciem intendere Iudex debeat?

SVMMARIVM.

1 *Virgo totam ſe interius, & exterius luſtrare debet, ne parua quidem macula deformetur.*

2 *Iudex in ſe prius lynceos oculeos conuertat: in ſubditos inde. Quia Iuſtus prior eſt accuſator ſui. Nec aliorum bene corrigit errata, qui non ſe prius Iuſtitiæ cenſura caſtigat.* & num. 4.

3 *Quid prodeſt foris eſſe ſtrenuum, ſi domi male viuitur? Quomodo in foro Iuſtitiam ſeruabit, qui intra ſe iniuſtitiam fouet?*

Seruit

Seruit omnis qui auctoritatem pura non habet conſcientia, vitio paſſionibusque ſubiectus, totque dominis addicitur, quot vitiis. Liber eſt qui voluntatis ſua arbiter eſt. Iudex conſilij, interpres arbitrij, qui coercet corporea appetentiam paſſionis. ibi.

5 *Alteri ſæpe parendum, ſibi ipſi nunquam. Æquus Iudex non aliam de ſua, aliam de aliena cauſa ſententiam feret. Et is Bonus, Æquus.*

6 *Sua prius emendantes, quam reprehendant aliena; iudicium euitant: & non ſolum Imperio, ſed admiratione digni redduntur.*

7 *Vir bonus, Sapiens, ſuique Iudex vix ex hominum mille reperitur.*

8 *Acri oculi cognomine Iuſtitia deſignatur. Perque oculi patentis hieroglyficum Iuſtitiam, perfectumque Iudicem Ægyptij ſignificabant. Alij* Oculum Regium *ad Præfecturam miſſos vocitabant.*

9 *Alexander Seuerus ſi prauum videret Iudicem, paratum habebat digitum, quo illi oculum erueret: quaſi eius partis ſupplicio totam vlciſceretur Iuſtitiam.*

10 *Bithini Iudiciale Tribunal in Solis aſpectu locare ſolebant, quem cauſis iudicandis dicebant praeſſe. Oportere iudicantes ſoles foro Iudices, oculatosque Argos;* & num. ſeq.

11 *Solis officium eſt, omnia pandere. Cui notanter oculi tribuuntur.*

12 *Cretenſes Iouem cum Oculis, & abſque Auriculis depingebant: non ſic Auritos, ſicut Oculos futuros Iudices oſtendentes.*

13 *Iuſtitia cur etiam oculis ſub clauſis pingatur?*

14 *Iudex temperate, modeſte, ac placide oculorum aciem intendat, nil detrahens Maieſtati, nil atrocitati permittens.*

ANNOTATIO vnic.

1 ACRIA oculorum lumina in Virgine monſtrat Effigies, † vt certam reddat, totam ſe interius, & exterius luſtrare debere, ne parua quidem macula deformetur, aut vitiorum confinio lædatur, vt iam in principio diximus.

2 In Iuſtitia, Iudiceque † vt in ſe prius lynceum quidem viſum conuertat; in ſubditos inde. *Eſt enim proprium ſtultitiæ, aliorum vitia cernere, obliuiſci ſuorum,* vt profitetur Cicero *Tuſculanar. quæſt. lib.* 3. A ſtultitia te vindica iſta, *qui alios iudicas, aliquando eſto & tui Iudex, conſcientia tuæ latebras intuere.* Tibi cape conſilium quod *Demetriano Proconſuli Africæ* Diuus præſtitit Cyprianus. In te vindex ſæuior; in ſubditis clementior exta. *Nam Iuſtus prior eſt accuſator ſui,* vt Sapiens *Prouerbior.* 18. *v.* 17. & vt Auſonius.

3 *Iudex ipſe ſui totum ſe explorat ad vnguem.*

Et mundus ipſe eſſe à vitiis debet, qui curat aliena corrigere, vt D. Gregorius *Moral. lib.* 7. c. 17. Quia *in ſe prius neceſſe eſt vt quiſque diſcutiat ſi loco vita congruit, ſi ab honore actio non diſſentit,* vt D. Gregorius idem *Moral. lib.* 25. *cap.* 15. *in fine.* & lib. 2. ſuper Euang. Ioannis, cap. 16. *Contra nos metipſos corrigendos erigi debemus, vt mala propria cognoſcentes, diſtricta noſmetipſos vltione pœnitentiæ feriamus. Ordo quippe erectionis in bono.* (vt ipſe idem lib. 14. Moral. cap. 13.) *iſte eſt, vt primo contra nos, poſtmodum contra malos erigamur. Sed hanc erectionem* (poſt pauca addit) *mali neſciunt, quia ſe relinquunt, & bonos impetunt: ſibi ſe intra conſcientiam ſuam mollicitia blandæ adulationis inclinant: & contra bonorum vitam diſtrictione aſperitatis eriguntur.* Quare *eſto vita continens, vt poſſis, in alios eſſe Iudex. Prima æquitas eſt à ſe Præſules inchoare, vt debeant criminoſi metuere, quem nequeunt ſimilem reperire,* vt eos *lib.* 6. *epiſt.* 22. inſtruit Caſſiodorus. *Quando oporteat demonſtrationem & commendationem alicuius rei adortos, ſe ipſos prius in adminiſtrationem eius rei deprehendi, & conſtantiam commonendi propriæ conuerſationis auctoritate dirigere, ne dicta factis diſſentientibus erubeſcant* veluti *lib. de Patientia, cap.* 1. rimatur Tertullianus: *Dabis voci tuæ vocem virtutis, ſi quod ſuades, prius tibi illud cognoſceris perſuaſiſſe. Validior operis, quam oris vox:* quemadmodum *ſermone* 59. *ſuper cantica.* Bernardus. *Perfectionis enim viam male inſinuat, ſi lucis iter quis voce volens pandere, actione tenebreſcat,* iuxta D. Gregorium *Reg. c.* 7. in illud: *Iudicauit quoque Samuel* &c. *Cum imperio quippe docetur, quod prius agitur quam dicatur. Nam doctrina ſubtrahit fiduciam, quando conſcientia præpedit linguam,* veluti *Moral. l.* 23. *c.* 7. Gregorius ipſe. Idcirco *Ab hominibus factus es potẽs? Ordina te metipſũ,* vt *Homil.* 51. *in Acta,* Chryſoſtomus. *Quoniam ſubditos nequaquam recte iudicat, nec eorum cognoſcit, corrigitque errata, qui non & ſeipſum prius Iuſtitiæ cenſura caſtigat,* vt Noni concilij Toletani præfatio habet, relata à Ioanne Hieronymo Epiſcopo Campanillo *in Diuerſorio iuris Canonici Rubr.* 3. *num.* 6. *verſ. Antiſtes autem.* Perinde *ſi qua nobis trabes, ſi qua feſtuca, eam euellamus, vt & aliorum vitia perſpicere queamus,* veluti *Oratione* 40. *in ſanctum Baptiſma* Nazianzenus admonet. *Siquidem* (vt in Apologia ad Guilielmum Abbatem ſancti Theodorici Diuus Bernardus) *humanitatis eſt, omnium in quo ſibi quiſque indulget, aliis non vehementer iraſci.* Vtque ex (Iſidoro *de ſummo bono*) Incognitus *Pſalm.* 95. *v.* 1651. ait: *Non debet vitia corrigere aliena, qui adhuc vitiorum contagiis ſeruit. Improbum eſt enim arguere in alio, quod quis adhuc deprehendit in ſe ipſo. Quia prius ſe ipſum diſcutiendo debet interrogare conſcientiam ſuam, & cum ſe ab eodem vitio mundum inuenerit, tunc proximum arguere, & corrigere debet.* Quia *qui ſemetipſum prius non iudicat, quid in alio rectum iudicet ignorat. Et ſi nouit fortaſſe per auditum quod rectum iudicare debeat; recte tamen iudicare aliena merita non valet, cui conſcientia innocentiæ propria nullam iudicij regulam præbet,* vt & D.

Gregorius teſtis,& aſſertor eſt, in lib. Indicum, cap.8. deductus ex lib.14. Moral. cap. 13. circa med. Enimvero cum curam populi electus Præſul ſuſcipit, quaſi ad ægrũ medicus accedit. Si ergo adhuc in eius corpore paſſiones viuunt, qua præſũptione percuſſum mederi properat. vt optime D. idem Gregorius arguit Curæ Paſtoralis, p.1. c.9. in fine. Conuenit D. Ioannes Chryſoſtomus in epiſt. Pauli ad Epheſios, c. 4. Homil. 10. col. 4. poſt principium dicens: Non amplius poſſumus increpare eos qui à nobis reguntur, cum ipſi quoque eadem febre teneamur, & ipſi egemus medicina, quos Deus poſuit vt aliis mederemur. D. item Gregorius Moral. lib. 17. cap. 7. inquiens: Illi recte redarguere falſa poſſunt, qui falſa agere neſciunt. Nam correptionis auſum contra fallaciam perdunt, qui adhuc fallaciter viuunt. Etenim melius perſuadebit aliis, qui prius perſuaſerit ſibi, iuxta Quintilianum Oratoriar. inſtit. lib. 12. cap. 12. Propterea Hildebertus Cœnoman. Epiſcopus, Regem Anglorum alloquens, iure dicebat: Noſti profecto Regis eſſe ſibi primum, deinde populo dominari. Noſti Principem donec de ſe ipſo triumphet, obſcurè de hoſtibus triumphare. Inde bene ſancti viri Scripturæ ſacræ teſtimonio, Reges vocantur; quia Prælati cunctis motibus carnis, modo luxuriæ appetitum frænant; modo æſtum auaritiæ temperant; modo gloriam elationis inclinant; modo ſuggeſtionem liuoris obruunt; modo ignem furoris extinguunt. Reges ergo ſunt, quia tentationum ſuarum motibus non conſentiendo ſuccumbere, ſed regendo præeſſe nouerunt, veluti illud Iob. 36. v. 7. Non aufert à Iuſto oculos ſuos, & Reges in ſolio collocat in perpetuum, explicans Gregorius annotat. Moral. lib. 26. c. 21. poſt principium. Hunc vere Potentiſſimum eſſe, qui ſe habet in poteſtate, aſſeruit quoque Seneca epiſt. 90. Imò

Latius Regnes auidum domando
Spiritum, quam ſi Lybiam remotis
Gadibus iungas, & vterque Pœnus
Seruiat vni.

vt rectiſſime quoquè Horatius Carmin. lib. 2. ad Saluſtium Criſpum. Quibus conueniunt multa alia Rubr. 7. Annot. 3. reponẽda, dictaque à Quintiliano Mandoſio in gloſſa Facultatem, §. Habita, ver. Regens, pag. mihi 225. Itaque habe primum zelum ſuper temetipſum, & tunc zelare poteris etiam iuſte proximum tuum, vt Ioannes Gerſon de imitatione Chriſti, lib. 2. c. 3. inquit. Ne & conuentio, ſeu redargutio præſto ſit: Quare & vos tranſgredimini mandatum Dei? vt eſt apud Mattha. c. 15. v. 3. aliorumque relatorum Rubr. 7. Annot. 2. n. 1. Similis, aut deterioris vitij verecunda obiectio à Iuuenale etiam oppoſita Satyr. 2.

Quis tulerit Gracchos de ſeditione querentes?
Quis cœlum terra non miſceat, & mare cœlo,
Si fur diſpliceat Verri, homicida Miloni,
Clodius accuſet mœchos, Catilina Cetegum?

Ergo fac vt loqueris, & non ſolum me facilius emendas, ſed te quoque non leui liberas probro. Non pertinebit ad te ſi quis dicat: Alligant onera grauia & importabilia, & imponunt ea in humeros hominum, digito autem ſuo nolunt ea mouere. Sed neque illud verearis oportet: Tu qui alios doces, te ipſum non doces, vt & ſermone 59. ſuper cantica, col. 1. in fine; huius notæ fugam Bernardus edocet, Cuius etenim eſt pudoris, quinimo inuerecundiæ, cuius quod agere te videas, in alterum reprehendere; maledicti & criminis loco dare ea, quæ in te poſſint reciprocata viciſſitudine retorqueri? vt Arnobius ait lib. 1. aduerſus gentes, cuius meminit Nouatinus in Adagiis Sanctorum Patrum, Adag. 262. Illud item Eccleſiaſtici, cap. 14. v. 5. dicentis: Qui ſibi nequam eſt, cui alij bonus erit? Ne alia quæ in Axiomatib. iuris, lit. V. n. 147. in id retulimus, tranſcribamus. Seuerior tandem in te, vt diximus, vindex. Quia Iuſtus fauere ſibi neſcit, rigorem iudicij etiam circa ſe non nouit inflectere, vt S. Ambroſius cauet in expoſit. Pſalm. 50. in illud: Quoniam iniquitatem meam ego cognoſco, ad medium.

Reliquum, eſt vt ſi vis tibi omnia ſubiicere, te ſubiice rationi: multos reges ſi Ratio te rexerit, expromiſſore Seneca epiſt. 37. Et

Tunc omnia iura tenebis
Cum poteris Rex eſſe tui.

Cumque quod ab alio ſupplicium non times, à te Iudice pertimeſcas.

Cœterum † quid prodeſt foris eſſe ſtrenuum, 3
ſi domi male viuitur? ſic Valerio Maximo lib. 2. cap. 9. in principio rogante, & 1. ad Timot. 3. v. 5. Paulo: Si quis domui ſuæ præeſſe nequit, quomodo Eccleſiæ Dei diligentiam habebit? Re quidem vera, parui ſunt foris arma, niſi eſt conſilium domi, vt Officior. lib. 1. pag. mihi 28. Cicero ait. Durum quippe eſt, vt qui neſcit tenere moderamina vitæ ſuæ, Iudex fiat alienæ, vt D. Gregorius Homil. 26. in Euangel. vt S. Leo ſermone de Ieiunio: Quid prodeſt animæ foris agere quaſi Dominam, & intus ſeruire captiuam. Namque ſeruit omnis, qui auctoritatem pura non habet conſcientia. Seruit quicumque vel metu frangitur, vel delectatione irretitur, vel cupiditatibus ducitur, vel indignatione exaſperatur, vel mœrore ducitur. Seruilis enim eſt omnis paſſio. Quoniam qui facit peccatum, ſeruus eſt peccati. Et (quod peius eſt) multorum ſeruus eſt, qui ſubiectus eſt vitiis; multis ſe dominis addixit, vt ſeruitio ei exire vix liceat. At vero ille qui voluntatis ſuæ arbiter eſt, Iudex conſilij, interpres arbitrij, qui coërcet corporeæ appetentiam paſſionis, qui ea quæ agit inculpatè, & irreprehenſibiliter agit, habens ſuorum actuum poteſtatem: is profecto Liber eſt. Nam qui omnia prudenter agit, & ita viuit vt vult, is ſolus eſt Liber. Non conditio fortuita ſeruos facit, ſed probroſa inſipientia, vt S. Ambroſius de Iacob. & vita beata, lib. 2. cap. 3.

Quiſnam igitur liber? Sapiens, ſibique imperioſus.

vt

vt *ſermonum lib. 2. Satyra 6.* præfinit Horatius. Qui ita ſe gerit, ſeque habet in poteſtate, alios regat, in poteſtateque habeat, dignum æquumque eſt. *Longe* ſiquidem, *multoque ſeipſum quam hoſtem ſuperare, operoſius eſt*, vt & Valerius *lib. 4. tit. 1. de animi moderatione cap. 2.* inquit. *Ego certe adduci non poſſum vt credam vrbi vtilem, quem domus ſceleſtum cerno*, cum Ioanne Andrea *in prologo Decretal. verbo Gregorius, n. 34.* ex Valerio ipſo. Vt cætera faciamus omiſſa, quæ *in Axiomatibus Iuris, lit. I. n. 24.* circa id congeſſimus, adducitque Simancas *de Republica lib. 5. cap. 14.* modo Sapientis memores *Prouerbior. cap. 16. v. 32.* dicentis: *Melior eſt patiens viro forti, & qui dominatur animo ſuo expugnatore vrbium.* Quia *nulla maior eſt victoria, quam ea quæ de cupiditatibus refertur. Qui hoſtem vicit fortior fuit, ſed altero: qui libidinem repreſſit, ſe ipſo fortior fuit. Qui inimicum proſtrauit, externum hoſtem percuſſit; qui cupiditatem depreſſit hoſtem domeſticum ſuperauit*, vt belliſſime Cyprianus *de bono pudicitiæ, col. 7. ante medium.* Equidem *grande eſt, intra ſe aliquem tranquillum eſſe, & ſibi conuenire. Foris pax, aut Imperatoris ſollicita prouidentia, aut manu militum quæritur, aut bellorum proſpero, cedit euentu, aut intere necione aliqua barbarorum, ſi in ſe hoſtili metu arma conuertat. In ea pace nulla noſtra virtus, ſed euentus eſt. Certe gloria pacis illius ad Imperatorem refertur; iſtius pacis fructus in nobis eſt, quæ eſt in mentibus ſingulorum, quæ tenetur affectibus. Iſtius pacis maior eſt fructus quam ſpiritualis nequitiæ tentamenta, quamque arma hoſtilia repelluntur. Iſta pax ſublimior, quæ corporalium paſſionum excludit illecebras, perturbationeſque mitigat, quam ea, quæ barbaricos ſedat incurſus. Plus eſt enim clauſo intra te hoſti reſiſtere, quam remoto*, vt Cypriani argumentum proſequitur Ambroſius *de Iacob & vita beata, d. lib. 2. cap. 6.* & *de benefic. lib. 5. cap. 7.* prædixerat Seneca: *Gentes facilius eſt barbaras, impatienteſque alieni arbitrij regere, quam animum ſuum continere, & tradere ſibi.* Hunc (cum Lactantio Firmiano Diuinar. Inſtit. lib. 1. cap. 9. *non ſolum ego cum ſummis viris comparo; ſed ſimillimum Deo iudico.* Qui voluptate paſſionibusque ſuperior rectæ ſubditur Rationi; quemque eadem vera animi temperantia æque in foro ac comitatur in domo. *Nam plerique compoſito habitu, ac ſumpta grauitatis perſona, in publico honeſti videntur ac probi: at vero domi mores ſuos detegunt, & ſe improbos produnt*, vt caute Euſebius Græcus Auctor *in explicatione Pſalmi 100. apud Agellium*, memoratus à Velazquez *eodem loco ſuper verb. In innocentia cordis mei lectura 8. n. 1.*

A ſua ergo † correcturus alios, correctio-
4 ne incipiat, vt & ſe ſtrenuũ præbeat Rectorem, & laude dignum, qua Agricolam Cornelius Tacitus *in eius vita* merito extollit. Qui *cauſas bellorum ſtatuit excidere, à ſe ſuiſque orſus, primum domum ſuam coërcuit.* Non ſibi licere exiſtimans, quod acerbe in aliis iudicat puniendum. *Quia ſi non ea, quæ nobis ſunt viciniora proſternimus, nimirum inaniter ad ea, quæ longius ſunt, impugnanda tranſimus. In caſſum namque contra exteriores inimicos in campo bellum geritur, ſi intra ipſa vrbis mœnia ciuis inſidians habeatur*, vt Gregorius diſcutit *Moral. lib. 30. cap. 13. col. 2. ante medium.* Aliterque agentem iuſta illa Matthæi 17. reprehenſio mordet: *Quid vides feſtucam in oculo fratris tui, trabem autem in oculo tuo non vides?* & Lucæ 6. *Hypocrita eiice primum trabem de oculo tuo, & tunc videbis eiicere feſtucam de oculo fratris tui.* Nam *ſi diſtricti circa nos eſſemus, vt dignum eſt, Iudices; non tam rigidos experiretur aliena culpa cenſores. In alios ſcilicet diſciplina noſtra vigor extenditur, dum circa exceſſus proprios ſolum pietatis & manſuetudinis iura ſeruantur*, vt pulchre D. Petrus Damianus *epiſtolar. lib. 6. epiſt. 30.* Cum quolibet, cumque Horatio *lib. 1. ſermonum, Satyra 3.* hunc liceat mihi rogare:

Cum tua peruideas oculis mala lippus inunctis:
Cur in amicorum vitiis tam cernis acutum,
Quam aut Aquila, aut ſerpens Epidaurius?

Iſti quidem in ſuis *Myopes, Luſcioſi, Tenebrones; in alienis Lyncei, Argi, Aquiloculi*, vt hiſce eos nominibus inſignit Tiraquellus, ſimilia in id proſequens, *de pœnis temperand. cauſa 51. n. 65.* Nullum his, quam quod apud Tragicum Senecam *in Hercul. Oet. actu 3.* reſponſum:

Nemo nocens ſibi pœnas irrogat.

Et

Facta quis damnat ſua?

vt idem repetit *ibi*, apudque Horatium eundem, in perſona Menij, *ſupra*:

Egomet mihi ignoſco, Menius inquit.

Sed prorſus ineptum, etiam ex ipſo *ibidem.*

Stultus, & improbus hic amor eſt, dignuſque notari.

Cum oppoſitum recta ſuadeat ratio: † alte- 5
ri nempe parcere ſæpe; ſibi ipſi nunquam, vt *de Moribus* Seneca conſulit. Et vt *d. lib. 6. epiſt. 30* D. Petrus Damianus. *Peccatum in te, mortis periculum deputa, in aliis fragilitatem conditionis appella. Decerne alium ferula dignum, vnde te ſcorpionibus arbitraris obnoxium.* Vt *epiſt. 59.* Hildebertus Cænoman. Epiſcopus: *Eſto tuorum cenſor cum ignoueris exceſſibus alienis.* Tandem *vis apparere Sanctus? Circa vitam tuam eſto auſterus, circa alienam benignus* vt inſtruit textus *in cap. Alligant, 12. in ord. 26. quæſt. 7.*

Ad minus *æquus Iudex non aliam, de ſua; aliam de aliena cauſa ſententiam fert*, vt *de Ira lib. 1. cap. 14.* Seneca ait. *Et qui non eſt iuris interpres in ſua cauſa durior, neque in deteriorem partem propenſus ſed de ſuo iure concedit potius, etiam ſi Legis auxilio nitatur: is eſt æquus bonus*, Ariſtotelis ſententia *Ethicor. lib. 5. pag. mihi 115. numer. 71.* ex Dionyſij Lambini tranſlatione: emendant

6 Emendans † ſua prius quam reprehendat aliena.

Cumque alium cauſes propriam prior inſpice vitam;
Quæ culpare ſoles, hæc tu non feceris ipſe.

A ſancto Columbano admonitus in Monaſticis. *Quia neceſſe eſt vt eſſe munda ſtudeat manus, quæ diluere aliorum ſordes curat; ne tacta quæque deterius inquinet, ſi ſordida in ſe mens lutum tenet,* à Sancto Gregorio *Curæ Paſtoralis p.2.cap.2.* vt nos metipſos iudicantes, non vtique iudicemur, *ad Corint.1. cap.11.v.31.* Quæ non ſolum tunc Imperio noſtra in nos cenſura dignos reddet; ſed & admiratione. *Quem enim magis admiraueris, quam qui imperat ſibi, quam qui ſe habet in poteſtate?* iuxta Senecam *de benefic.lib.5. cap. 7.* Quid in Imperante excellentius, quid in Regente mirabilius, quam *in maxima licentia moderari ſibi, frænosque imponere cupiditatibus?* vt *lib.1.* ponderat Exordianus. Quam *qui potuit tranſgredi, & non eſt tranſgreſſus, facere mala, & non fecit? Quis eſt hic, & laudabimus eum. Fecit enim mirabilia in vita ſua,* Eccleſiaſtici aſſertione *cap. 31. v. 9.& 10.*

7 Inuentu quidem difficilis †

Vir bonus & prudens, qualem vix reperit vnum.
Millibus & multis hominum, conſultus Apollo,
Iudex ipſe ſui:

Sed tamen hunc, *Luminibus oculorum acrem* Effigies deſiderat, conquirit. *Acriſque oculi*
8 † cognomine Iuſtitiam dictam, eſt apud Heliodorum, *Æthiopicor.lib.1.cap.2.* ex Heſiodo, proferentem; quod Iuſtitia *quamuis interdum aliquantiſper conniuxerit in ſceleribus hominum, longum tempus in vltione protrahens: tamen in nefarios* Acrem *conicit* oculum. Eſſeque *Acrem* Iuſtitiæ *Oculum*, iam ex ipſo quoque *ibidem lib.4.cap.23.* adduximus *Rubrica præcedenti nu. 2.* Per quem, perque *Oculi patentis* hieroglyphicum Iuſtitiam, Perfectumque Iudicem (ſe atque cæteros attente perſpicientem) Ægyptios ſignificaſſe, Pierius Valerianus *lib. 33.* prodit. *Regium oculum* apud quoſdam fuiſſe nominatos, qui ad Præfecturam mittebantur, Apoſtolius tradit *Cent.5.Prouerb.46.*

Eoque reſpexiſſe viſus Alexander ſeuerus,
9 † qui (vt Lampridius *in eius vita* refert) *ſi prauum videret Iudicem, paratum habebat digitum, quo illi* Oculum *erueret.* Quaſi eius partis ſupplicio totam vlciſceretur Iuſtitiã, illius hieroglyfico ſignificatam. Traducitque Horatius Turſelinus *in Epitom. hiſtoriar. lib. 4.c. à Chriſto nato anno 224.*

10 Eaque ratione † Bithinios Iudiciale Tribunal in ſolis conſpectu locare ſolitos (quem cauſis diiudicandis præeſſe dicebant:) author eſt Alexander ab Alexandro *dierum genial. lib. 3.c.5.* Quia ſolis officium eſt omnia pande-
11 re. Cui notanter ideo † Oculi tribuuntur, iuxta illud *Regum 2.c.12.v.11. In Oculis ſolis huius* &c. Senecæ *in Med.*

Spectat hoc noſtri ſator ſol generis.

& Plinij *naturalis hiſtor.lib.2.cap.6.* ſic alloquentis Solem: *Omnia intueris.* Quæ clare demonſtrant, ſolis gerere officium Iudices, ſoles eſſe debere, Oculatoſque Argos. Quemadmodum & quatuor illa animalia *Apocalypſis 4.* (quibus Præſules deſignantur, vt *ibidem n.108.* annotat. Ioannes de la Aye) *ſingula eorum habebant alas ſenas: & in circuitu, & intus plena ſunt oculis.* Vt Ezechielis animalia *c.1.v.18.* in hunc inducta ſenſum à Diuo Gregorio *lib.11.Homil.7.* longum trahente ſermonem.

Propterea etiam Geteſes † Iouem cum 12
Oculis, & abſque *Auriculis* depingebant non ſic *Auritos*, ſicut *Oculeos* futuros Iudices oſtendentes, vt Celius Rodiginus tradit *lib.6. lection. antiquar.* Cuius & meminit Ioannes Matienzus *in Dialogo Relator. 3. p.cap.10.num.5.& pag.11.num.1.* Quaſi Aures fallaciis ſubdantur, non ita oculi, *quod acrior eſt Oculorum, quam Aurium ſenſus,* vt patet, & Quintilianus aduertit *Oratoriar. inſtit. lib.11.cap.1.* Rectoreſque *Oculos* eſſe debere oſtendit varia Diuinarum & humanarum litterarum doctrina comprobans, Nouarinus *in Adagiis Sanctorum Patrum, excurſu 165.num.130.& ſeqq.& excurſu 166. per totum.* Multa etiam in id, *Solis* cum ſuperioribus comparationem proſequens, Matienzus *ſupra.*

Neque vero quod *Oculis ſubclauſis* † de- 13
pingi Iuſtitia ſoleat (vt ex ſecunda illius hic deſcripta Imagine conſtat) quidquam dictis nocet. Quemadmodum enim ad acrius lumen oculos aliquando ſubclaudere conuenit: ſic affectibus, veluti *Rubrica 11. Annot. 2. num.8.* exornamus. Eamque pariter rationem habet; vt in ſe frequenter totam oculorum aciem Iudex conuertat, ſecundum vſque adhuc prolixe notata: vt non viſu torqueat, iuxta prædicta *Annotatione præcedenti, num. 3.* vtque non inuiſum ſe viſus præbeat elatione, iuxta Dauidicum illud Pſalmi 100. *v.5. Superbo oculo, & inſatiabili corde cum hoc non edebam:* Sed temperate, † modeſte, placi- 14
deque oculorum aciem intendat, nihil detrahens Maieſtati, nihil atrocitati permittens: ita vt

Temperiem ſeruent oculi, nec lumina feruor
Aſperet.

Claudiani monitione recepta *in Panegyri Manlij Theodori.*

Alia quæ & huic Rubricæ conueniebant, deficereque forſam iudicabis, *in Rubricam ſeptimam, & decimam* data opera reſeruantur.

NEQVE

Digitized by Google

NEQVE HVMILIS, neque atrocis.

RVBRICA IV.

QVATENVS IVDEX HVmilis eſſe debeat,& ſuperbiam fugere?

SVMMARIVM.

1 *Cauendum nobis eſt ne in ſtultitiam humiliemur.*

Virgo nec ſatis religioſa velit videri,nec plus humilis quam neceſſe eſt.

2 *Iudex ſe ita humilem præbeat , ne dum nimia ſeruatur humilitas , regendi frangatur auctoritas , muneris dignitatem ingenio ſuo augens.*ibi.& num.17.

3 *Humilitas theſaurophylacium virtutum eſt,cæterarum magiſtra & mater , alias beatificat , & perennat. Omne vitium eneruat, ſicut arrogantia roborat. Omnibus quidem,ſed Iudicibus maxime neceſſaria, & diligenda. Tum ſui præcipuo amore tum quia ſine illa ſtare Poteſtatis dignitas , ſaluaque Maieſtas nequit, Et quia in paupere grata eſt , in diuite glorioſa. Dignitatibus ſuperaddit dignitatem. Diuinitati appropinquat : aſſequitur Regnum, Iuſtitiaque conſummationem.*

4 *Superbus,iniuſtus,contemptibilis, & abiectus:ſequitur eum ignominia,& vbi fuerit ſuperbia,ibi erit & contumelia,& infœlix caſus.*

5 *Superbus Iudex ipſe ſibi dedecus, & infamiam irrogat , ſuique detegit vilitatem.* & numer. ſeqq.

6 *Superbus eſt* , qui ſupra vult videri quàm eſt , *antiquamque vult abiectionem tegere , poteſtate , ac dignitate ſubito intumeſcens. Quam eo ipſo detegit.* & num.ſeq.

8 *Magiſtratus virum oſtendit. Stultum ſuperbia.*

9 *Natalium ſplendor prima in Iudice à Regia lege deſideratur qualitas.*

10 *Superbus indignum,& incapacem ſe regimine reddit. Qui faſtũ in humilitate caſtigat,docet ſe meruiſſe quod adeptus eſt.*

11 *Superbia probos mores corrumpit.*

12 *Omnis peccati initium ſuperbia eſt , omneque peccatum,ea accedente committitur. quæque inde mala ſuperbia congerat?remiſſiue,*& num.ſeq.

Superbus Rector apoſtaſia crimine inuoluitur. Et quid Apoſtaſia nomen denotet? ibi.

13 *Nullum aliud crimen, vt ſuperbia in Rectore turpe:& eius comparatione cætera multo longe minora videntur.*

Gabr. de Velaſc.

Tarquinus , cur Superbus *appellatus?* ibid.

14 *Quanto ſuperiores ſumus,tanto nos ſubmiſſius gerere debemus.*

15 *Humilitate muneri dignitas & ſtabilimentum accreſcit.*

16 *Res ſecundæ,Poteſtas,locuſque ſuperior in ſuperbiam efferunt.Detrahenda inde ſuperbia rebus per ſe ſuperbis.*

ANNOTATIO vnic.

NON inſtituti noſtri eſt,multa in Humilitatis laudes, aduerſuſque Superbiæ vitium hic congerere. Quapropter ,ſcopum quæſtionis noſtræ attingentes,eidem omnino neceſſaria adiiciemus:cætera,tametſi congruere poſſent,reſecabimus.

1 Igitur† *Nec generale nomen ita nos à iudicio diſcretionis excludat,vt omnes quoquo modo humiles putemus eſſe laudabiles,*vt D. Ambroſij verbis *epiſtolar. lib.4.epiſt.Demetriadi Virgini* faciamus initium. Indequemliber c.31.v.10.ita Eccleſiaſticus monet: *Attende ne ſeductus in ſtultitiam humilieris.*

Virginem(cuius cum Iuſtitia , Iudiceque ſimilitudinem proſequimur)*epiſtolar. lib. 2. epiſt.17.ad Euſtochium* Diuus Hieronymus : *Nec ſatis religioſa velis videri , nec plus Humilis quam neceſſe eſt.*

2 Iudicem † Diuus Auguſtinus *de vita Clericorum* , tranſlatus ad *caput Quando* , 86. *diſt.*ſic ſe humilem præbere edocens ne *dum nimia ſeruatur Humilitas, regendi frangatur Authoritas.* Quia *ſeruanda eſt in corde. Humilitas,& in opere diſciplina. Atque inter hæc ſolerter intuendum eſt, ne dum immoderatius cuſtoditur virtus Humilitatis ; ſoluantur iura regiminis:& dum Prælatus quiſque plus ſe quam decet,deiicit ; ſubditorum vitam ſtringere ſub diſciplinæ vinculo non poſſit* , vt D. Gregorius conſulit *Cura Paſtoral.* 2. *p. cap.* 6. *Vnde* (eiuſdem ſententia ibi , 3. p. cap. 18.) *& elati admonendi ſunt , ne plus quam decet ſint liberi ; & Humiles admonendi ſunt , ne plus quam expedit ſint ſubiecti.* Eo tendit Apoſtolus , dum ſic Titum *cap.* 2. *in fine* inſtruit : *Argue cum omni imperio : nemo te contemnat.* Eo item *lex Obſeruandum* 19. *D.de offic. Præſid.*Iudici præcipiens, *vt in adeundo quidem ſe facilem præbeat ; ſed contemni ſe non patiatur.* & ita ius reddere , *vt authoritatem dignitatis ingenio ſuo augeat.* Id ipſum *lex* 49. *tit.* 5. *part.* 1. ab eadem lege obſeruandum,deſumpta. Ob oculos in conuenientia ponens : *Calos Prelados quando ſequieren omillar , e auer gran paridad con los menores , ellos miſmos los deſpreciant por ello.* Et inferius : *Et Prelado acrecentar debe por ſu ſabiduria, la honrra de ſu Dignidad.*Similiter *lex* 17. *tit.* 22. *eadem part. & lex* 8. *tit.* 4. *part. tertia* , Moderamine iſto Humilitatem ſuperioris carentem , deformem,& ignauam merito Sanctus Leo appellat *epiſtola* 5. *ad Dorum Beneuentanum Epiſcopum.* Sacrum Concilium Tridentinum damnat *ſeſſione* 25. *de reform. cap.* 17.

Cui enim(vt *Pſalm.*38. *v.* 1. *Dixi cuſtodiam vias meas & in princip.* Ambroſius inquit) *idoneus videri poteſt, qui ſibi vilis eſt?*

Hæc non humilitas, ſed humilitatis imago eſt,

iuxta Tertullianum *in Carmine ad Senatorem ex Chriſtiana Religione ad Idolorum ſeruitutem conuerſum, cap.* 2.

Ab omnibus quidem amanda, & ample-
3 ctenda eximia Humilitatis virtus, † Iudici maxime neceſſaria, ex intimis præcordiis diligenda. Tum ſui præcipuo amore, & dignitate, quia *Humilitas virtutum theſauro phylacium eſt.* Baſilij Magni ſententia *in Conſtitutionib. exercitatoriis, cap.* 16. Diui Gregorij Moral. lib. 23. cap. 7. *Magiſtra eſt omnium, materque virtutum.* Nicolai Sancti Bernardi Notarij, epiſtola 37. *Sola eſt, quæ virtutes beatificat, & perennat.* & ipſiuſmet Gregorij ſupra lib. 8. cap. 30. *Sicut virtus Humilitatis omne vitium eneruat: ſic arrogantia roborat.*

Tum quia *cum omni indifferenter perſonæ hæc ſit quædam turris fortitudinis à facie inimici: neſcio quo pacto tamen vis eius maior in maioribus, & in clarioribus comprobatur Nulla ſplẽdidior gemma in omni præcipue ornatu Summi Pontificis*, vt Eugenio *de conſideratione ad ipſum lib.* 2. *cap.* 6. D. Bernardus inquit. *Quo enim celſior cæteris, eo humilitate apparet illuſtrior & ſe ipſo.* Æterni Pontificis Chriſti Ieſu Domini noſtri, *ad Hebræ.* 7. ſtupendum prorſus documentum, poteſtate fulgentibus, gloria coruſcantibus exemplum mirabile prorſus. *Sciens quia omnia dedit ei Pater in manus, & quia à Deo exiuit, & ad Deum vadit: ſurgit a cœna, & ponit veſtimenta ſua: & cum accepiſſet linteum, præcinxit ſe. Deinde mittit aquam in peluim, & capit lauare pedes diſcipulorum, & extergere linteo quo erat præcinctus*, Ioanne referente *cap.* 13. *ex v* 3. Quia omnia dedit ei Pater in manus: & quia à Deo exiuit, & ad Deum vadit; pedes diſcipulorum lauat, extergit. Re quidem vera *non magnum eſt eſſe humilem in abiectione: magna prorſus, & rara virtus, Humilitas honorata*, vt pulchre D. idem Bernardus *Homil.* 4. *ſuper illud: Miſſus eſt Angelus Gabriel, mihi pag.* 15. *col.* 4. vt *de bono Humilitatis, Homil.* 14. Diuus Aurelianus: *Humilitas in paupere grata eſt; in diuite glorioſa*, & vt *Moral. lib.* 21. *cap.* 10. Diuus quoque Gregorius: *Potentibus viris magna eſt virtus Humilitatis.* Imo (ipſius iudicio lib. 26. cap. 19. ad finem,) *Mirabile valde eſt, cum in cordibus ſublimium regnat humilitas morum. Subtiliſſima namque ars viuendi eſt* (proxime ſubdit) *culmen tenere, gloriam premere: eſſe quidem in Potentia; ſed potentem ſe eſſe neſcire.* Etenim *vere Magnus eſt, qui in ſe paruus eſt, & pro nihilo omne culmen honoris ducit*, vero quoque Thomæ à Kempis iudicio *de Imitatione Chriſti, libr. primo capit.* 3. *verſ.* 6.

Tum quia *vt ad ſalutem, æternitatiſque gloriam certiſſima eſt via: ſic in omni vita, homini præcipue litterato, neceſſaria comes eſt, ſine qua, nec dociles in inueniendo, nec prudentes in iudicando futuri ſumus: ſed tranſuerſos rapit Audacia, & ſuperbia*, vt Harmolaus Barbarus Patriarcha Aquilenſ. M. L. Phoſphoro, Pontifici Signino ſcribens profitetur, inter Angeli Politiani epiſtolas inſertus *lib.* 2. *pag.* 411.

Tum quia ſine illa ſtare poteſtatis Dignitas, ſaluaque Maieſtas nequit. Vt enim *Prouerbior.* 15. *v.* 33. affirmat Sapiens: *Gloriam præcedit Humilitas*, & cap. 29. v. 23. *Superbum ſequitur Humilitas: & Humilem ſpiritu ſuſcipit Gloria.* Vtque D. idem Bernardus ſermone 34. in Cantic. *Humilitas in Honore, Honor eſt ipſius Honoris, & Dignitas Dignitatis.* Quod mire comprobat Dauidis reſponſio, *lib.* 2. *Regum, cap.* 6. *v.* 21. Michol eum deſpectui habenti, quod ante Domini arcam, plebemque diſcoopertus ſaltaſſet, ſic ſe habens: *Ante Dominum qui elegit me potius quam patrem tuum, & quam omnem domum eius, & præcepit mihi vt eſſem Dux ſuper populum Domini in Iſraël, & Iudam, & vilior fiam plus quàm factus ſum: & ero Humilis in oculis meis, & cum ancillis de quibus locuta es, glorioſior apparebo.* Quia *Dominus ponit humiles in ſublime* Iob. quinto v. vndecimo, *Si enim iuſtitia eſt, parem ſe etiam minoribus facere, quamquam hoc ipſo præcellat, quod ſe inferioribus coæquauit: tamen ſi non tantum quaſi parem, ſed etiam quaſi minorem ſe geſſerit: vtique multo altiorem dignitatis gradum, Deo Iudice, conſequetur*, vt Lactantius ait *Diuinar. inſtit. lib quinto, capit.* 16. Qua ratione Dauidis factum proxime memoratum extollens Gregorius *Moral. lib.* 22. *capit.* 27. addit: *Ego Dauid plus ſaltantem ſtupeo quam pugnantem.* Quid mirum temporalibus Dignitatibus Humilitatem ſuperaddere Dignitatem: cum *epiſt.* 42. *ad Henricum Senonenſem Archiepiſcopum, col.* 10. *poſt principium*, Diuus Bernardus dicat: *Neſcio quo pacto familiarius ſemper Humilitati propinquare ſolet Diuinitas.* Tandem *Humilitate peruenitur ad Regnum*, vt ex eo Matthæi 18. v. 4. *Quicumque ergo humiliauerit ſe ſicut paruulus iſte, hic eſt maior in Regno cælorum*, deducit Ambroſius *ſermone* 20. *in feſto Sancti Michaelis Archangeli: Quicumque ergo cupit Diuinitatis tenere faſtigia* (ipſe ſubſcribit ibidem, Bernardo proxime memorato conſentiens) *Humilitatis ima ſectetur.* Quicumque Iuſtitiæ conſummationem aſſequi. Nam *quis iuſtus, niſi humilis? Cum ſe manibus Baptiſta ſerui Dominus inclinaret, & ille expaueſceret Maieſtatem:* Sine, *inquit*, ſic enim decet nos implere omnem Iuſtitiam. *Conſummationem profecto Iuſtitiæ in humilitatis perfectione conſtituens. Iuſtus ergo humilis*, vt optime deducit Bernardus *ſuper Cantica, ſerm.* 47. *col.* 3. *poſt medium.*

Ergo contra, † Superbus iniuſtus. Ergo 4
contemptibilis & abiectus. Ita prorſus. Superbiam namque ſequitur ignominia. Et *vbi fuerit ſuperbia, ibi erit & contumelia*,

Sapientis

Sapientis ſententia *Prouerbior.* 11.*v.* 2. Qui & *cap.* 3.*v.* 35.dixerat : *Stultorum exaltatio, ignominia.* Iſaia 10.v.33.& 34. *Excelſi ſtatuta ſuccindentur ; & ſublimes humiliabuntur ; & ſubuertentur condenſa ſaltus ferro:& Libanus cum excelſis cadet.* Dominus enim *depoſuit Potentes de ſede, & exaltauit Humiles,* Lucæ 1. v. 29. Matthæ. 23. v. 21. *Sedes Ducum ſuperborum deſtruxit Deus, & ſedere fecit mites pro eis. Radices gentium ſuperborum areſecit & plantauit. Humiles ex ipſis gentibus, &c.* Eccleſiaſtici 10. v. 17. & deinceps, iterumque ibi. v. 21. *Memoriam ſuperborum perdidit Deus.* Iob. 20.v. 6. & 7. *Si aſcenderit vſque ad cœlum ſuperbia eius, & caput eius nubes tetigerit: quaſi ſterquilinium in fine perdetur.* Etenim *omnis ſuperbia in imo iacet, quo in alta ſe erigit:vt inde magis cunctis, ſuppoſita ſit, vnde cunctis expetit ſupereſſe.* Diuo quoque Gregorio teſte *Moral. lib.* 17. *cap.* 12. &, vt ipſe idem lib. 2.epiſt. 55. *Omnis elatio nihil aliud habet, quàm ruinam.* & Moral.iterum lib. 9. cap. 2. *Superbiam confuſio ſequitur.* Quare, declinata *ſuperbia (cui proximum eſt vt decidat) ametur Humilitas, cui ſemper debetur vt creſcat.* Sancto Leone admonitore *epiſtola nonageſima ad Rauennum Arelantenſem Archiepiſcopum.* Quia

Sequitur ſuperbos vltor à tergo Deus.

vt bene Seneca *in Hercul. furent.actu* 2. & infra *n.* 16. Quid à tergo?ipſum Superbire, Cadere eſt. *Cadentes recte dicuntur, ideſt Superbi,* vt *lib.*4.*in Geneſ.cap.decimoquarto,* Rupertus explicat, propoſitum ſtatim dogma ſubnectens : *Nam ipſum Superbire, Cadere eſt, iuxta illud Pſalmi* 85. *Vos autem ſicut homines moriemini, & ſicut vnus de Principibus Cadetis.* Imò & à ſemetipſo
5 ſuperbus pœnas luit, † & *vbi honorari, & exaltari quis creditur ; ibi defectu proprio præuenitur,* & vt præuenit Ambroſius *Pſalm.* 36. in illud : *Inimici vero Domini &c.in principio.* Sicque dedecus ſibi & infamiam irrogat Imperio tumens, ignobilem, vilem, munereque indignum ſuperbia prædicans. Quia *Superbia vilitatis eſt vitium & indicium ignobilitatis:neſcit autem extolli nobilitas mentis,* vt perbelle *Homil.*14.*de bono Humilitatis* D.Aurelianus Epiſcopus Cemelienſis. Ob quod *oportet Epiſcopum eſſe neophytum:ne forte in ſuperbiam elatus,in indicium incidat,* vt 1.*ad Timot.* Paulus cauet. *Illud non ignoratis,quod quanto quis humiliori gradu ad dignitatem aſſumitur, facilius in ſuperbia inſaniam effertur, vtpote qui expers ſit repentini & inſperati honoris,* vt D.Ioannes Chryſoſtomus *Homil.*30.*in Ioan.* Quod,non vt mediocre maledictum, Seneca ſibi imprecatur aduerſis, *in Thieſt.actu* 1.

Miſer ex potente fiat:ex miſero Potens.

Mediocre ne,aut paruum malum?

Aſperius nihil eſt humili cum ſurgit in altum,
Cuncta ferit,dum cuncta timet: deſæuit in omnes
Vt ſe poſſe putet.

Gabr. de Velaſc.

vt ſupra ſeſe efferat. Is enim ſuperbus eſt,
† *qui ſupra vult videri quàm eſt*, ſecundum 6
verbi eius à Diuo Iſidoro etymologiam traditam, ſenſumque Sancti Leonis *epiſt.* 55. *ad Pulcheriam* dicentis : *Superbum nimis eſt,& immoderatum, vltra fines proprios tendere.* Confirmat vtrumque Bernardus *Homil.* 4. *ſuper Miſſus eſt, pag. mihi decimaſexta, col.* 4. experientiam pariter ſecum ſic teſtem adducens : *Videas pleroſque in Eccleſia, de ignobilibus nobiles, de pauperibus diuites factos, ſubito intumeſcere, priſtina obliti abiectionis, genus quoque ſuum erubeſcere, & infimos dedignari parentes. Videas & homines pecunioſos ad honores quoſque eccleſiaſticos peruolare;& mox ſibi applaudere ſanctitatem, & veſtium dumtaxat mutatione,non mentium; dignos ſe æſtimare dignitate ad quam ambiendo peruenerunt:quodque (ſi audeo dicere) adepti ſunt nummis,attribuere meritis.* Similiter D. Gregorius : *Plerique mali eo magis contra Deum ſuperbiunt,quo ab eius largitate,contra meritum ditantur: & qui prouocari bonis ad meliora debuerunt; donis peiores fiunt. Nam* (vt ipſemet Curæ Paſtoralis p.1.cap.3.) *plerumque aduerſitatis magiſterio ſub diſciplina cor premitur:quod ſi ad regiminis culmen eruperit,in elatione protinus vſus gloria permutatur. Sic Saul, qui indignum ſe prius conſiderans,fugerat;mox vt regni gubernacula ſuſcepit,intumuit:honorari namque coram populo cupiens,dum reprehendi publice noluit, ipſum qui in Regem ſe vnxerat, abſcidit.* Equidem *compertum habeo humillimos quoſque maxime vbi conſcenderint ſuperbia atque ambitione immodicos eſſe,* cum Aurelio Victore *in Diocletiano.*

Suis ergo natalibus, opinioni, famæ, & 7
conſcientiæ conſulentes; pro te nitorem, & gloriam pro copia.

Qui habent, meminerint ſeſe vnde oriundi ſient,

à Plauto *in Aulularia actu* 3. *ſcæna* 6. moniti. *Irrutiles igitur, ô homo, licet, aut ſplendore nobilitatis, aut faſtigio Poteſtatis, aut fulgore virtutis,ſemper tibi ſpina proxima eſt:Semper inferiora tua reſpice,* à Diuo Ambroſio *Hexamer.lib.*3.*cap.* 11.*ad finem.* Conſilium quoque à Diuo Gregorio capiat Rector, quod *lib.* 4.*epiſtolarum epiſt.* 15. Ioanni Epiſcopo Rauennæ præſtat : *Nec appetas vltra videri quam es, vt poſſis vltra eſſe quam videris.* A Claudiano pariter *in Ruffinum,lib.*2.

Deſinat elatis quiſquam confidere rebus,
Inſtabileſque Deos, & lubrica numina diſcat:
Aſpiciat ne quis nimium ſublata ſecundis
Colla gerat.

Aliorum vulnus noſtra ſit cautio, vt in prouerbio eſt, apudque Hieronymum *lib.* 2. *epiſtolar.epiſt.*19.*ad Furiam* Si non virtutis Humilitatis amore (quo omnino fieri debet) metu ſaltem pœnæ, dedecoris, & vtilitatis notæ. Qua Claudianus idem Eutropium fœdauit, *in ipſum,lib.* 1.

Qui ſerui non eſt admiſſus in vſum,
Suſcipitur Regni: & quem priuata miniſtrum
Dedignata domus; moderantem ſuſtinet Aula.

Is quo magis attollitur, peius colliditur. iuxta Bernardum *de verbis Iſaiæ ſerm.* 4. Stultitiæ
8 præſumptionem vitet, quam incurrit † dignitate ſuperbus. Quo eum nomine *Prouerbior.* 14. *v.* 3. Sapiens inſigniuit: *In ore ſtulti virga ſuperbia*, cap. 30. v. 32. *Eſt qui ſtultus apparuit, poſtquam eleuatus eſt in ſublime.* & Ariſtoteles lib. 4. Ethicor. *Superbi* (inquiens) *cum ſtulti ſint, tum ſe ipſos quoque ignorant neque id obſcure. Nam perinde quaſi digni ſint, res amplas, & honoratas conantur, ac ſuſcipiunt: deinde de ipſis quales ſint indicant.*

Faſcibus & tandem vapulat ipſe ſuis,
Sæuit in auctorem prodigioſus honor.

vt prologo *in Eutrop. lib.* 2. Claudianus inquit. Nam *Magiſtratus virum oſtendit*, vt eſt in prouerbio, quod aliqui Pittaco Mitylenæo, alij Soloni, Bianti alij tribuere. Ex Biante illud Ariſtoteles refert *Ethicor. lib.* 5. non multum poſt principium, *mihi col.* 4. Imo *ex officio magis quam nomine Iudicem noſci* (argumento textus *in l. Qui habebat*, 29. *D. de rebus dubiis*) tradit Oſuualdus Helligerus *in Enucleat. ad Donel. lib.* 23. *cap.* 4. *litt. D.* Recte inde Alfonſus Rex *Magiſtratum*, Cotem *appellare ſolitus eſt, quo hominum ingenia, naturaque probarentur*, vt Anton. Panormitan. *de rebus eius lib.* 3. refert.

Quod maxime in Galba expertum, *maior priuato viſus, cum priuatus fuit, & omnium conſenſu capax Imperij, niſi imperaret*, vt *lib.* 1. Cornelius Tacitus prodit. In Saule proxime vidimus, in pleriſque dolemus, quorum multos memorat Bobadilla *in Politica lib.* 1. *cap.* 16. *num.* 7.

Ad Reipublicæ munia nec vocetur, nec
9 veniat vilis, aut ignobilis, † Primam enim nobilitatis in Iudice qualitatem Regia *lex* requirit 18. *tit.* 9. *p.* 2. tradunt, rationeſque deſignant Simanc. *de Catholic. inſtit. tit.* 47. *de pœnit. numer.* 89. *& de Republic. lib.* 5. *cap.* 3. Ioan. Segura de Aual. *in Director. iudic. Eccleſiaſt.* 1. *p. cap.* 2. *numer.* 1. *cum ſeqq.* Marques *de Gubernat. Chriſtiano lib.* 1. *cap.* 2. *paragrapho* 4. *per totum*, Scacc. *de re iudic. cap.* 1. *gloſſa* 4. *quæſt.* 1. *num.* 54. *&* 60. *verſ. Quia*, & recentius Ioan. Eſcobar. *de puritate, & nobilit. probanda. p.* 1. *quæſt.* 3. *paragrapho* 2. *nummer.* 16. *& ſeqq.* Atſi veniat, ignobilitatem
10 Humilitate tegat, † & bonis moribus introducat nobilitatem. Lucretur quam ſuperbus perdit. Doceat ſe mereri adepta. *Qui enim factum in ſublimitate caſtigat, docet ſe meruiſſe quod adeptus eſt*, veluti Ennodius inquit *lib.* 4. *epiſt.* 7. Vt contra elatus docet ſe demeruiſſe, nec in regimine firmam habiturum ſedem. Cum Pſalmiſtæ ore *Pſalm.* 100. in eum comminetur Dominus: *Non habitabit in medio domus meæ, qui facit ſuperbiam* vt in id, locum iſtum ibidem expendit Velaſquez *lectura* 1. Eaque de cauſa *in Arte Poetica* ſummo iure Horatius optat, vt

Abeat fortuna ſuperbis. 11

A quibus veluti probi reliqui mores † ſuperbia abſunt quos eius peſtilens morbus inficit. Etenim

Inquinat egregios adiuncta ſuperbia mores.

vt Claudianus dixit *Panegyri in* 4. *Conſulat. Honorij* & vt *epiſtola* 31. Hildebertus Cœnoman. Epiſcopus: *Superbia totum virtutis corpus inficitur, vitale columen emarceſcit; formoſa quæque deformantur.*

Neque ſolummodo probos inquinat ſuperbia mores: † ſed eſt *initium tranſgreſ-* 12
ſionis, & origo peccati, vt affirmat Sanctus Leo *epiſtola* 52. *ad Anatolium.* Similiter *epiſtolar. lib.* 4. *epiſtola ad Demetriadem virginem, col.* 5. *ad med.* Ambroſius: *Siue in lapſu diaboli, ſiue in præuaricatione hominis, initium peccati ſuperbia eſt.* Imo omne peccatum ea accedente committi, Innocentius Tertius P. Maximus *de contemptu mundi, lib.* 2. *cap.* 31. ſic in eam inuehens, protulit: *O ſuperbia cunctis importabilis, & odioſa! inter omnia vitia tu ſemper es prima, tu ſemper es vltima. Nam omne peccatum te accedente, committitur.* Plurima ſuperbiæ mala, ſuperborumque execrandas proprietates recenſens, & late proſequens *ex capit.* 30. *vſque ad* 37. Omnia enim *enumerari vix poſſunt vitia ſuperbiæ*, Diui Aureliani *Homil.* 14. *de bono Humilitatis* arbitratu. *Cunctis namque Superbi apud ſe cogitatione tumentibus ineſt clamor in locutione, amaritudo in ſilentio, diſſolutio in hilaritate, furor in triſtitia, inhoneſtas in actione, honeſtas in imagine, erectio in inceſſu, rancor in reſponſione*, vt vere conſiderat, multa alia huius vitij ſimilia perſequens D. Gregorius *Moral. libr.* 34. *capit.* 18. Et ideo *initium omnis peccati dicitur; vt omne peccatum de ipſa, tanquam de radice pullulare monſtretur*, Diui Fulgentij intellectu *de Virginitate ad Probam, epiſtol. tertio capit. decimoſexto*, Sic & cuncti mali radicem, & omnium dixit reginam viriorum Gregorius idem *Moral. lib.* 31. *capit.* 17. *col. quinta, poſt principium.* Omneque de illa vitium generari *lib.* 34. *capit.* 2. *ad finem.* Hæcque vno verbo intendiſſe monſtrare ipſe videtur *Moral. lib.* 24. *capit. decimoquarto*, Iudicem honore, ſuperbientem *Apoſtatam* appellans. *Vnuſquiſque ſuperbus Rector* (inquit) *toties ad culpam Apoſtaſiæ dilabitur; quoties præeſſe omnibus delectatus, honoris ſingularitate lætatur.* Quaſi hoc vno ab omni ſuo munere obligationeque defecerit, id *Apoſtaſia* nomine denotante, Ambroſio Calepino expoſitore Quare *tolerabilius Deo eſt, vt in infirmitate quis atque ignorantia cum humilitate iaceat, quam cum elatione alta comprehendat*, ipſius Gregorij ſententia *ſupra lib.* 17. *cap.* 7.

Nullum

Digitized by Google

13 Nullum denique vt ſuperbiæ crimen † in Rectore turpe, omniaquè alia longe minora illius comparatione videri, omnium imo vicem, vt diximus, ſuperbiam tenere, optimè ex Tarquini Superbi appellatione, Latin. Pacat. *in Panegyr.* hiſce verbis probat: *Execratione poſtrema hoc damnauerunt maledicto; & hominem libidine præcipitem, auaritia cæcum, immanem crudelitate, furore vecordem, vocauerunt* Superbum, *& putauerunt ſufficere conuitium.*

14 Igitur † *Rectorem te poſuerunt? noli extolli, eſto in illis quaſi vnus ex ipſis,* Eccleſiaſtici admonitione cap. 32. v. 1. & cap. 30. v. 20. *Quanto Magnus es, humilia te in omnibus,* etiamquè Ciceronis lib. 1. Officiorum: *Quanto ſuperiores ſumus, tanto nos geramus ſubmiſſius.* Quia *nihil magis placet Altiſſimo, quam Humilitas virorum magnorum: & nihil magis diſplicet, quam ſuperbia vilium perſonarum,* vt Cardinalis Bellarminus affirmat *de offic. Princip. Chriſtiani, lib. 1. cap. 3.* Quos, ſui exemplo edoctos, inſtructoſquè ſic *Matthei* 11. *v.* 29. Chriſtus Dominus reddit: *Diſcite à me quia mitis ſum, & humilis corde.* Non enim apparens ſolum, ſed ex corde Humilitas eſſe debet: nec aut facile ſibi de humilitate blandiri ſuperior, aut Iuſtitiæ prætextu elationi locum dare. Quia *cum fuco Iuſtitiæ iniquitas tegitur, illa ſuperbia peſtilentia venenoſius ſerpit, illa periculoſius irrepit,* vt cautè *de virginitate ad Probam d. epiſtola* 3. *cap.* 17. D. Fulgentius aduertit. Conuenientem muneri amplectatur humilitatem, qua & illi
15 ſatisfiat, † & ſtabilimentum Dignitati accedat, *Deuteronom. cap.* 17. dicente Domino: *Nec eleuetur cor eius in ſuperbiam ſuper fratres ſuos, neque declinet in partem dexteram, vel ſiniſtram, vt longo tempore regnet ipſe, & filij eius ſuper Iſraël.* Et Eccleſiaſtico *d. cap.* 32. poſt relata præcedenti numero verba: *Curam illorum habe, & ſic conſide, & omni cura tua explicita, recumbe; vt læteris propter illos, & ornamentum gratiæ accipias, coronam, & dignationem conſequaris corrogationis.* Sin aliter, *qui dum male gloriatur, & præſumit quod non eſt: in confuſionem proſternitur, & amittit quod eſt,* ſic *epiſtola* 31. Hildeberto Cœnoman. Epiſcopo proteſtante, Deo, hominibuſquè exoſus. Quia *odibilis coram Deo eſt, & hominibus ſuperbia.* Vt enim *Moral. lib. 7. cap.* 15. *longe poſt medium* Gregorius: *Superbia quippe odium generat, humilitas amorem.* Et quia *illi, quos ſors iniqua in ancipiti poſuit, tutiores*
16 *erunt* † *ſuperbiam detrahendo rebus per ſe ſuperbis,* vt *de tranquilit. animi, cap.* 10. prudenter Seneca, *Humana etenim mens plerumque extollitur etiam cum nulla poteſtate, fulcitur: quanto magis in altum ſe eriget cum ſe etiam ei poteſtas adiungit?* vt D. Gregorius item *Moral. lib.* 26. *cap.* 19. Nam *ſecundæ res mentem extollunt,* vt Ambroſius *epiſtolar. lib.* 3. *Vigilio,* vt *in Sthico* Plautus:

Secundas fortunas decet Superbia.

Magiſtratus autem, quodque ei adiunctum eſt, Imperium, atque Poteſtas, plerumque ſuperbiæ materiam & occaſionem præbet. Aut enim in ipſo Magiſtratu id vitium admittunt; aut hoc vitio impulſi ad eum aſpirant, aut ſermones de magiſtratu illati ſæpè numero ſopitum iam morbum exſuſcitant. Gregor. Nyſſen: *Orat. 1. de Beatitudinib.* In laudes Stiliconis Claudianus *Panegyr.* 2.

Ipſa ſuperbia longe
Diſceſſit, vitium rebus ſolemne ſecundis.

Et *in Panegyri Manl. Conſulis:*

Neque, quæ comitatur honores,
Auſa tuam leniter tentare Superbia mentem.

Vicina eſſe Superbia Potentibus ſolet, & penè ſemper rebus affluentibus elatio ſociatur S. Gregorius dixit *Moral. lib. 26. cap.* 19. Similiter *de Adoratione & cultu lib.* 5. Cyrillus Alexandrinus: *Splendor, & Dignitates ſuperbiæ vicinia laborant.* Et *ſermone 54. ſuper Cantica, col. 6. poſt medium,* Bernardus: *Cognata Potentibus ſuperbia eſſe cognoſcitur.* Adeoque iſta cohærent, vt *cum indiſcreta felicium pediſſequa ſit ſuperbia; vix cuiquam contigit, & abundare fortuna, & indigere arrogantia* teſte Pacato *Panegyr. Theodoſio dicto.*

Periculum caueat Iudex, ad Humilitatis confugiens propugnaculum: ſed cum temperie † dicta, præſcriptaquè ab Imaginis for- 17
ma, *Neque humilis, neque atrocis.* Non ſcilicet humilis ita vt contemptum generet: non attox, vt in elationem, & ſuperbiam cadat. *In diſciplina humilitatem cuſtodiat, & in humilitate diſciplinam,* Diui Gregorij conſilio *Moral. lib. 24. cap.* 10. Humilis corde, vultu modeſte graui, placidequè ſeuetus: *Nec ſe iuſto plus colat, nec iuſto plus negligat,* Senecæ *epiſtola* 114. Quo quidem moderamine, *nec Humilitas Dignitati, neque Dignitas præiudicat Humilitati,* Philippi Abbatis concordia *lib. 1. de Dignitate Clericor. cap.* 17.

Teneamus ergo exterius quod pro aliorum vtilitate ſuſcipimus: teneamus interius quod de noſtra æſtimatione ſentimus. Sed tamen decenter quibuſdam erumpentibus ſignis, tales apud nos eſſe ipſi etiam qui nobis commiſſi ſunt, non ignorent. Vt & authoritate noſtra, quod formidene videant: & de humilitate, quod imitentur agnoſcant. Seruata autem authoritate regiminis; ad cor noſtrum ſine ceſſatione redeamus, & conſideremus aſſidue, quod ſumus æqualiter cum cæteris conditi, non quod cæteris temporaliter prælati. Poteſtas enim quanto exterius eminet; tanto premi interius debet, ne cogitationem vincat, ne in delectationem ſui animum rapiat: ne iam ſub ſe mens eum regere non poſſit, cui ſe, libidine dominandi, ſupponit. Bene Dauid regni potentiam regere nouerat, qui elationem eiuſdem potentiæ, ſemetipſum premendo, vincebat, dicens: Domine non eſt exaltatum cor meum. *Quique, in eius humilitatis augmentum, ſubiungit:* Neque elati ſunt oculi mei: *atque addit:* Neque ambulaui in magnis. *Et adhuc ſubtiliſſima ſemetipſum inquiſitione diſcutiens, ait:* Nec in mirabilibus ſuper me, vt *d. cap. 21. Moral.* diligentiſſime etiam D. Gregorius (cuius hæc ſunt) & monet, & expendit. Quorum pleraque repetit *Cura Paſtoralis p. 2. cap. 6.* Cui Senecæ *de formula honeſtæ vitæ, tit. de Continentia,* ſimile documentum adiungimus, atque præſtamus:

Submittes te nos proiicies, grauitate ſeruata. Etenim *bona Humilitas: quæ liberat periclitantes, iacente erigit*, vt Ambroſius ait *concione in obitu Theodoſij Imperatoris.*

Alia huc Rubricæ conuenientia à *ſexta, verbo Grauem* pete.

SED REVERENDÆ cuiuſdam Triſtitiæ Dignitate

RVBRICA V.

AN, ET QVÆ TRISTITIA Iudicem deceat?

SVMMARIVM.

1 *Triſtitia à propoſita deſcriptione deſiderata, ad ſeueritatem muneri congruentem potius reſpicit, quàm ad triſtitiam, quæ corpus, animumquè torquet.* & num. ſeqq.

2 *Quid ſit Triſtitia?*

3 *Triſtitia repellenda, quia plurima affert mala.* & num. ſeqq.

4 *Eſt Aquila à Poëtis efficta, cor Promethei in Caucaſo monte religati, ſemper tundens.*

5 *Fugienda triſtitia, quam ſtolidi quidam Philoſophi captauere.*

6 *Et quam affectat, ſimulatquè hypocriſis, maxime iure quoque punibilis.*

7 *Amplectenda (licet difficilis aſſequutionis) triſtitia ſine affectatione ſeuera, ſine hypocriſi grauis, ſine amaritudine temperata: quæ metum incutiat, & ad amorem pariter, & reuerentiam prouocet.* & num. 14.

8 *Triſtitia nomen apud veteres, & probatos Authores pro Grauitate, & Prudentia ſtat.*

9 *Nerua Seuerus, ob idque Triſtis dictus.*

10 *Maximus Imperator vnde* Triſtis *cognomen adeptus?*

11 *Plato, etiam iuuenis, nunquam niſi modice riſiſſe deprehenſus.*

12 *M. Craſſus ſemel in vita riſit.*

13 *Chriſtus Dominus noſter nunquam viſus fuit ridere; flere autem ſæpius.*

15 *Triſtitia grauis, & decora ſi non turbæ, rectioribus placebit.*

16 *Ea in Virgine, illiuſque etiam comite deſideratur.*

ANNOTATIO vnic.

NON quidem ſimpliciter Triſtitiam
in Iudice Effigies deſiderat; ſed no-
1 tanter *Reuerendam* † præpoſuit, Di-
gnitati congruentem adiecit, Grauitatis co-
mitem optauit. Aliam enim tenuit, & exo-
ſam habet, quæ corpus animumquè torquet.
Omnibus quidem nocua, Iudicibus præma-
xime, qui corporis & animi valetudine adeo
congruo regimini egent. Quam aut omnino
hæc tollit, aut multum eneruat Triſtitia.
Quæ veluti eſt, † *ægritudo altius animo inſi-* 2
ta, atque inhærens, vt definit Cicero *Tuſculanar. quæſtion. lib.* 4. Iiſdemquè verbis Dioge-
nes Laërtius *de vitis Philoſophorum, lib. 7. in
vita Zenonis.* Cuius damna † Sacræ ſæpe lit- 3
teræ repetunt. Prouerbior. cap. 12. v. 25. *Mæ-
ror in corde viri humiliabit illum.* cap. 15. v.
13. *In mærore animi dicitur ſpiritus.* cap. 17.
v. 22. *Spiritus triſtis exciccat oſſa.* cap. 25. v.
21. *Sicut tinea veſtimento, & vermis ligno; ita
triſtitia viri nocet cordi.* Eamque propterea
repellendam, ſic *cap. 30. v. 22.* Eccleſiaſticus
monet: *Triſtitiam non des animæ tuæ.* & v. 29.
*Triſtitiam longe repelle à te. Multos enim occi-
dit Triſtitia, & non eſt vtilitas in illa.* c. 18. v.
29. *A Triſtitia feſtinat mors.* & v. 21. *Ne de-
deris in triſtitia cor tuum, ſed repelle eam à te.*
Atque alibi ſæpè.

Triſtitiamque † illam eſſe Aquilam à 4
Poëtis effictam (cuius etiam mentionem
facit Cicero *Tuſculanar. quæſtion. lib. 3.*)
cor Promethei, in Caucaſo monte religati,
ſempertundentem, affirmat Franciſcus Pa-
tricius *de Regno & Regis inſtitut. lib. 4. tit.* 15.

Hæc itaque triſtitia longe Iudici fugien-
da. Illa item affectata, † quam ſtolidi quidam 5
Philoſophi captauere, Myſon, Cheneus, Ape-
mantus. De quibus Diogenes Laërtius *de
vitis Philoſophorum lib.* 1. agens, hæc de My-
ſone: *Ariſtexenus in varia hiſtoria, hunc ab
Apemanti, & Timonis moribus non multum ab
fuiſſe, teſtis eſt. Quippe qui hominum oſor fue-
rit, quique deprehenſus Lacedemone ſolus in ſo-
litudine riſerit. Cum ab eo rogaretur, qui eun-
dem improuiſum deprehenderat, cur nemine
præſente rideret:* At ob hoc ipſum rideo, *di-
xiſſe.* Tametſi ab Apolline Sapientiſſimus
fuiſſet prædicatus, vt ipſemet Diogenes, pro-
dit *ibidem.* Quam pariter ſectatus fuit Hera-
clitus, qui *quoties in publicum proceſſerat, fle-
bat*, referente, exprobranteque Seneca *de tran-
quillit. animi, cap.* 15. Quam ſimulat hypocri-
ſis, † Saluator noſter *Matthæi 16. v. 16.* dam- 6
nat: *Nolite fieri ſicut hypocritæ triſtes*; Ius
quoque punit, vt oſtendit Farinacius *quæſt.
18. num. 72.*

Sed vt quælibet iſtarum à Iudice relegan-
da triſtitia: ſic amplectenda ſine affectatione
† ſeuera, ſine hypocriſi grauis, ſine amaritu- 7
dine temperata; quæ metum delinquentibus
incutiat, ad reuerentiam pariter & amorem
prouocet: Sancti Baſilij hortatu *in conſtitutio-
nibus exercitatoriis cap.* 12. *Quia per triſti-
tiam vultus, corrigitur animus delinquentis*, te-
ſtimonio Eccleſiaſtæ cap. 8. v. 4. Equidem
*mæſtæ fronti in arantibus rugis impreſſa Tri-
ſtitia, petulantium premit oculos, reſtringit li-
bidines, procaces auertit aſpectus*, Diui Am-
broſij *de Viduis col. 8. ad fin.* At non omnino
*auſteritas eius triſtis, non diſſoluta ſit comitas:
ne inde odium, hinc contemptus oriatur.* Quin-
tiliani *Oratoriar. inſtitut. lib. 2. cap.* 11. Sed
quaſi triſtes ſe gerant Iudices Pauli admoni-
tione *2. ad Corint. 6. v. 10.*

Difficile plane huius perutilis modi aſſe-
quutio.

Digitized by Google

quutio. Quem diligentia multa aſſequi non valuiſſe (pro maxima ſua humilitate) D. Petrus Damianus amariſſime conqueritur *epiſtolar.lib.5.epiſt.2.* poſt triſtes ob id gemitus, acerbamque in ſe accuſationem, ſic denuo plorans: *Sub ſpecie ſpiritualis lætitiæ, dum me fratribus hilarem oſtendere cupio, in vanitatis verba declino: & dum à ſolito rigore deſcendere, fraternæ charitatis cauſa, quaſi diſcrete delibero; ad inutilia proferenda diffrenatam linguam indiſcrete reſoluo.* Quid ni? *Modeſtia ſoluitur, dum affectatur vrbanitas*, ex Diuo Ambroſio *de Virginibus lib. 3. col. 2. poſt medium.* Quare ad temperatæ, grauiſque triſtitiæ, Effigiei noſtræ deſcriptioni conuenientem modum totis viribus innitendum. Cum & Eccleſiaſtes *cap. 7. v. 5.* dicat: *Cor ſapientium vbi triſtitia eſt.* Grauitatemquè & Prudentiam præ ſe ferat.

8 Apud veteres enim † probatoſquè Authores pro *Grauitate*, & *Prudentia* ſtare *Triſtitiæ* nomen, & ſua & aliorum authoritate *de Regno, & Regis inſtitut. lib. 5. tit. 15.* ſic Franciſcus Patricius probat: *Hac igitur meditatione inducti veteres,* Triſtitiam *nonnunquam in bonam accipiunt partem, & pro* Grauitate *quadam, ac* Prudentia *ponunt. Vnde Lucilius & Varro* Triſtes, *ac* Seueros *Philoſophos appellant: & Cicero Iudicem* Triſtem & Seuerum *dixit.* Triſtitiæquè in communi Grauitatem Cicero idem ſic *in Lælio* tribuit: *Triſtitia, & in omni re ſeueritas habet illa quidem Grauitatem.* In idem Terentius:

Triſtis Seueritas ineſt in vultu, atque in verbo fides.

Similiter Martialis *epigr. lib. 11. epigr. 21.* ad lectorem grauem.

Cæſaris Auguſti laſciuos, liuide, verſus
Sex lege, qui triſtis *verba latina legis.*

Id eſt *Cenſura ſeuera.* Ammianus Marcellinus (vt relator eſt Ioannes Velazquez *in explicatione Pſalmi* 100. *v. 8. expoſit. litteral. cap. 2. lect. 1. num. 3.*) optimos, æquiſſimos, & incorruptos Iudices, *Triſtes* hac enarratione compellat: *Apud Proconſulem Aſiæ Dolabellam Smyneo matrem familias filium proprium & maritum venenis necaſſe confeſſa, quod filium ex priore viro ab eis occiſum comperiſſet, & comperendi nata, cum Conſilium (ad quod ex more delata eſt) anceps quid inter vltionem, & ſcelus ſtatui debeat, hæſitaret: ad Areopagitas miſſa eſt Athenienſes,* Iudices Triſtiores, *quorum æquitas Deorum quoque iurgia dicitur diſtrinxiſſe.*

Neruam & hac *Triſtis* appellatione inſigniuit, & eius, quam proſequimur ſignificationem Plinius probat *epiſtolar. lib. 2. epiſt. 12. Arriano ſuo*, cuius in Marij Priſci cauſa viciſſe ſententiam, vt mitior, memorat, quamuis alioqui eſſet *durior Triſtitiorquè.*

Maximum Imperatorem † Diuus Anto-
9 ninus *in Chronic. p. 1. tit. 7. cap. 7.* nomen *Triſtis* ex Seueritate, & Grauitate accepiſſe, ex hocque maxime ſic laudibus effert: *Maximus per omnem vitam ſuam militiæ vacauit, Seueritati ſtuduit; qui poſtea, ſuffragantibus meritis, ad Præfecturam vrbis peruenit. Et moribus quidem erat ferus; attamen Iuſtus. Et licet ab aliquibus ſæuus putaretur: nunquam tamen ad exitus negotiorum inhumanus fuit. Nam rogatus, ſemper ignouit. Nec iratus vbi iraſci non decuit. Erat tamen tam rigidus, vt* Triſtis *nomen acciperet, & ſemper vultu grauiſſimus.* Sæpe deinde eum optimum Principem appellans.

Heraclides iuuenem Platonem † adeo fuiſſe verecundum, adeo compoſitum, vt nunquam riſiſſe, niſi modice, deprehenſus ſit, Heraclidis relatione, Diogenes Laertius prodit *de vitis Philoſophor. lib. 3. in ipſius Platonis vita.* 10

M. Craſſum † *ſemel in vita riſiſſe*, Lucilij pariter traditione, ſcribit Cicero *de finib. lib. 5. pag. mihi 366.* 11

De Chriſto Ieſu Domino noſtro † Lentulus ad Tiberium epiſtola cuius *in Rubr. 1. Annot. 4. num. 4.* mentionem fecimus, inquit: *Nunquam viſus eſt ridere; flere autem ſæpius.* Similiter D. Bernardus *ſermone 4. de aduentu Domini, pag. mihi 5. col. 4. in fine*, de eo loquens: *Quem*, ait, *& ſuper Lazarum, & ſuper ciuitatem fleuiſſe, & in orationibus pernoctaſſe legimus: riſiſſe vero, aut iocaſſe nunquam.* Erat tamen *hilaris ſeruata grauitate*, vt *Rubrica ſequenti num. 10. in fine* notamus. Namque à *deriſu non procul abeſt riſus*, Quintiliano teſte *Oratoriar. inſtit. lib. 6 cap. 4.* 12

Quare (cum Franciſco Patricio *dicto libro 5. tit. 5.* Principi conſulenti) Nos † Iudici 13
conſulimus vt *relinquat illam duram, atque amarem Triſtitiam, tanquam rem pernicioſam, & truculentam: hæc autem mitior, non indecora erit, ſed potius Dignitatem augebit, ſi tempori, & loco conueniet.* Quia *vtilior ſæpe* Triſtitia *eſt quæ comitem ſolet habere Grauitatem*, vt D. Ambroſius inquit *in expoſitione Pſalmi 118. Octonar. 12.* in illud: *In æternum, Domine, permanet verbum tuum in cœlo, col. 2. ante medium.* Cumque Ouidio *in carmine ad Piſonem*, ſeu vt verius cum Lucano:

Talis ineſt vultus, qualem nec dicere mæſtum,
Nec fluidum, læta ſed tetricitate decorum
Poſſumus.

Etenim *ſæpe à diſciplinæ metu reſoluimus ſubditos, ſi noſtro regimini hilaritatis frena relaxamus: quia dum nos quaſi licenter lætos aſpiciunt, audacter ipſi ad illicita reſoluuntur*, vt prudentiſſime Diuus Gregorius aduertit *Moral. lib. 20. cap. 3.* 14

Qua quidem Triſtitia ſi non turbæ, † rectioribus placebit. *Nec illud quidem curo, quod quibuſdam nimis horridi animi videtur, & tetrici*, cum Seneca *epiſt. 36.* Quare ſit *frons libera, quæ mentis habitum ſpecie ſui prodat; nunc læta, nunc triſtior: nunc directa ad ſeueritatem, nunc ad lenitatem remiſſior, quæ ſignis forenſibus internam exprimat voluntatem*, iuxta Diuum Ambroſium *Hexamer. lib. 6. cap. 9. col. 2. ante finem.* 15

Eandem ſic grauem, decoram, & modeſtam
Triſtitiam in Virgine, † eiuſque etiam comite 16
Diuus Hieronymus requirit *epiſtola ad Lætam de inſtitutione filiæ*, exortans vt ſit *Grauis, pallens, Subtriſtis.*

Qua virginis ad Iuſtitiam, Iudicemque exæquatione, noſtra quoadvſque relata verba,

Digitized by Google

verba, recipit declaratio finem: & Auli Gellij incipit, dicentis: *Ex Imaginis autem iſtius ſignificatione intelligi voluit, Iudicem, qui Iuſtitiæ Antiſtes eſt, oportere eſſe.*

GRAVEM.

RVBRICA VI.

GRAVITATEM SINE FASTU aut elatione, Comitate condi-tam Iudex præ ſe ferat.

SVMMARIVM.

1 *Grauitas & in bonam, & in malam partem ſumi poteſt. Quid ſit? Quid* Grauis *nomine contineatur, & denotetur? Quid* Leuitatis? *Quàm in quolibet* Grauitas *laudabilis? Quàm in Iudice neceſſaria?*
Graue in medio quieſcit. Iudex in medio ſedem, *ſeu* medium tenens, *appellatur.* ibi.

2 *Grauem ſe Iudex humanum pariter & affabilem exhibere debet, ita vt nihil Seueritati Hilaritas, nihil Grauitati Simplicitas, nihil Maieſtati Humanitas detrahat.* & num. ſeqq.
Qui Grauitatem Comitate, & Affabilitate condierint recenſentur, laudanturque ibi. *&* numeris ſeqq.

11 *Etſi omnibus humanum & affabilem ſe debet exhibere Iudex: præcipue tenuioribus, in potentiores Grauitate Maieſtateque ſeruata.*
Grauitas & Maieſtas non ſolùm decorat; ſed & tuetur, vt in C. Mario expertum. ibi.

ANNOTATIO vnic.

1 GRAVITAS † & in bonam, & in malam partem ſumi poteſt, per Conſtantiam nempe, & culpam. Alia oneris pondus, alia virtutis habens. Triplicem Grauitatem deſignat Incognitus *Pſalm.4.v.4.* Filij hominum vſquequo graui corde. 2. &c. *Scilicet gratiæ, pœnæ, & culpæ. De Grauitate pœnæ dicitur Eccleſiaſt. cap.40.* Graue iugum ſuper filios Adam à die exitus de ventre matris eorum vſque in diem ſepulturæ. *De Grauitate gratiæ, quæ animum grauem & ſtabilem facit, dicitur Exodi* 17. Quod manus Moyſi erant graues, *id eſt, in bono ſtabiles. De Grauitate culpæ dicitur:* Væ genti peccatrici, populo graui iniquitate. Iſa. 1. *Et meritò peccatum Grauitas dicitur, quia ſicut Graue naturaliter deſcendit deorſum; ſic peccatum deorſum animam trahit ad infernum. Vnde in perſona peccatoris dicitur:* Factus ſum mihimet ipſi grauis: cur non tollis peccatum meum? *Iob.7.v.20.* Grauitatis nomine, quam propoſita deſcriptio optat, Conſtantia, Maieſtas, Seueritasque ſimul denotantur. Eoque accipitur modo *in l. Diui, 27. in princip. D. de liberali cauſa, in l. Congruit, 13. D. de offic. Præſid. in l. Si quid venditor, 18. D. de ædilit. edict. in l. 1. C. de bonis vacantib. lib. 10.* vbi & aduertit Lucas de Peña. *Quæ ſignificatio inde ducta eſt, quod quemadmodum grauia, & maiora onera non facilè loco mouentur: ita homines ſeueri & conſtantes nec minis, nec precibus ab æquitate auelluntur,* vt hoc nomine *Grauis* Ambroſius Calepinus deducit. Quæ & diffinitioni deductio conuenit. *Eſt enim Grauitas leuitatis priuatio*, ſecundum Ariſtotelem, & Auct. 2. *de Cœlo.* Inde locum illum Iobi 28. v. 25. *Qui fecit ventis pondus.* explicans Alphonſus à Caſtro *Homilia* 18. ſuper illud: *Firmabo ſuper te oculos meos,* ſimiliter ait: *Qui conſtantes ſunt, & à bono propoſito non facilè recedunt, hi Graues dicuntur. Quoniam quod Graue eſt, non facilè vagatur. Ventis ergo pondus fecit Deus, cum alicui graue cordis conſilium tribuit, per quod omnem inconſtantiam expellat.* Prioteo (qua verborum elegantia, quoque ingenij acumine ſolet) D. Gregorius *Moral. lib. 19. cap. 4.* in locum eundem: *Fecit ventis pondus,* exponit, *quia dum ſuperna Sapientia replet animas, eas maturitate indita, graues reddit: Non illa grauitate qua dicitur:* Filij hominum vſquequo graui corde? *Aliud namque eſt grauem eſſe per conſilium; aliud per peccatum: aliud eſt grauem eſſe per Conſtantiam; aliud per culpam. Iſta enim Grauitas pondus habet oneris; illa virtutis. Pondus ergo accipiunt animæ, vt ab intentione Dei non iam leui motu diſſiliant; ſed in eum fixa conſtantiæ grauitate conſiſtant.* Hanc conſulens Tito Apoſtolus *cap. 2. v. 7.* ait: *In omnibus te ipſum præbe exemplum bonorum operum in doctrina, in integritate, in Grauitate.* Graues enim venerabiles, leues contemptibiles Diuus prædicat Iſidorus *Ethimologiar. lib. 9. cap. 9.* Quem (multa de Grauitate eruditè præfatus) Quintilianus Mandoſius adducit *in gloſſa Facultatem §. Conſiderantes, verb.* Grauitatem, *pag.* 120. *& ſeqq.* ex eodem itidem *ibi* referens, *Grauem* pro conſilio, & conſtantia dictum, *quia non leui motu diſſilit Grauitas ſed fixa conſtantia conſiſtit.* Non abſimiliter Bartholom. Cæpolla *de action. redhibit. in relectione legis primæ, §. Exempli, D. de ædilit. edict. cap.* 474. *ex nouiori editione num.* 1. vbi *Leuitatis* nomine, inconſtantem, facilè credentem, & vilem denotari multis iuribus oſtendit. Et probant præcipue textus *in d. l. ſi quis venditor, 18. in princip. D. de ædilit. edicto, in l. Si cum dotem, 23. §. Eo autem tempore, ad finem, D. ſoluto matrim. in l. Diuus, 6. & ibi Gloſſa verbo Leues, D. de bonis damnator.* Optima Gloſſa *verbo Bonis, in cap. Omnibus, 19. 5. quæſt. 2.* At Grauitas

Manet illa, ſuoque eſt pondere tuta.

Vt eſt apud Ouidium *Metamorphoſ. lib. 9. Fab. 1.*

Grauis ergo nomine, Venerabilis, Conſtans, & qui nulla ratione ab æquo, Iuſtitiaque poſſit amoueri, deſideratur Iudex, cum & ipſa ſit *Conſtans & perpetua voluntas ius ſuum vnicuique tribuens,* Vlpiani definitione *in l. Iuſtitia, 10. D. de Iuſt. & iure.* Taleſque nempe *Validos & Conſtantes neceſſe eſt eſſe*

eos,

Digitized by Google

eos, qui ſuper alios ordinantur Bernardi cenſura *ſermone* 46. *ſuper Cantica , col.* 1. *ad medium.*

Ea de cauſa , vt ſecum potius quam cum fratre ſocietatem initet Cyrus Iunior Lacedemoniis ſuadebat , *quod ſibi cor longe grauius eſſet quam fratri* , vt Plutatchus *in Reg. apophi.* tradit. Eaque etiam , & dignitatis conſeruandæ , atque augendæ ratione, Caſſiodorus *lib.* 12. *epiſt.* 2. Omnibus prouinciarum Iudicibus ingerebat *: Faſces accepimus, vt* Graues *eſſe debeamus.* Flaccus *in Lyricis:*

Iuſtum, & tenacem popoſiti virum
Non ciuium ardor, praua iubentium,
Non vultus inſtantis tyranni
Mente quatit ſolida.

Alia quoque ratione & in Iudice Grauitas neceſſaria , & pœnitus eius muneri congruit : quia (ſecundum Philoſophum *Phyſicorum libro tertio* , ab eodem Mandaſio *præfatò loco* citatum) *Graue in medio quieſcit :* Iudex autem *In medio ſedens* appellatur ab Innocentio Tertio *in capite Quoad conſultationem* , 15. *de re iudic.* Quod & reſumemus inferius *Rubrica* 14. *Annot.* 8. *numero* 13. Ne alia de Maieſtate Iudici oſtentanda , multoties hic memorata , comprobataque *de priuileg. pauperum* , 1. *p. quæſt.* 6. *num.* 2. repetamus.

2 Id nunc proſequimur , ſine faſtu , † ſinequè elatione *Grauem* , ſine Dignitatis præiudicio humanum , & affabilem exhibere ſe Iudicem debere : ita vt nihil ſeueritati Hilaritas , nihil Grauitati Simplicitas , nihil Maieſtati Humanitas detrahat : *ipſa figura corporis plena Iuſtitiæ Grauitatis ſplendeat* , non elationis , ex Diuo Ambroſio *de Elia & ieiunio , cap.* 10. *Vt ne Grauitatis ac Seueritatis ſplendor obſcuretur , neque latens in animo vis propter humilitatem deſpiciatur : ſed alterum æqualiter in vtroque, tum in Celſitudine ac ſublimitate Comitas, & Humanitas, tum in humilitate, vice verſa, Grauitas & ſeueritas animaduertatur,* iuxta Nyſſen. *in Orat. de his qui præmature abripiuntur.* Sitquè *ſine ineptia Grauis* , vt breuiter & aptè Sidonius Apollinar. *lib.* 8. *epiſt.* 13. Iudici conſulit. Nicolaus Diui Bernardi Notarius appoſite quoquè *Grauem ſine ſtudio* requirit ; *Quia nihil eſt odioſius affectatione* , vt profitetur Quintilianus *Oratoriar. inſtit. libro* 1. *capite* 10. Et *plus placet in animis quidquid occurrerit , quam quidquid affectatum putaueris deferendum.* Ambroſij pariter animaduerſione *de Iacob. & vita beata, libro* 2. *capite* 2. Ita *Vrbanus eſſe ſtudeat , & Grauis:* vt *faſtigium comitate non frangat , ſed flectat.* Primum Iſocrates Nicocli ; ſecundum , in communi , omnibuſquè Apollinarius idem *lib.* 7. *cap.* 4. *Nec proterue exaſperetur , nec molliter diſſoluatur ; ſed ſemper habeat rigidam dulcedinem, dulcemquè rigorem* ex Hugone etiam *de diſciplina Monachorum.*

Quæ duæ virtutes ſpecie diſpares , Prudentia coniunguntur, vt pulchre *de Senatore, lib.* 1. *cap.* 11. Ioannes Brantius. *Laudatur nobis (inquit) per omnem vitam Grauitate Comitas condita: hoc eſt duarum virtutum illarum, quæ ſpecie diſpares , Prudentia coniunguntur. Difficillima quidem (quid enim tam diſtans quam à ſeueritate Comitas ?) At pulcherrima ſocietas: quam in Q. Fabio Maximo Bertucoſo fuiſſe legimus.* De quo Cicero in Catone Maiore *: Erat in illo viro Comitate condita Grauitas. In M. Bruto , quo nemo aut ſanctior eſt habitus , aut dulcior. In L. Craſſo, qui cum omnium eſſet Grauiſſimus ; omnium ſe & venuſtiſſimum, & Vrbaniſſimum & eſſe , & videri voluit. In Q. Cicerone quanta fuerit Comitas , quanta iucunditas , eius frater Marcus ne Poſteritatem quidem ipſam voluit neſcire. De Tito Pomponio Attico idem Marcus hoc opinionis ſuæ reliquit teſtimonium , non cognomen ſolum Athenis deportaſſe, ſed Humanitatem & Prudentiã, eaque perfeciſſe vt & vita eius , & oratio conſequuta ſit illam ipſam Grauitatis cum Humanitate ſocietatem. His addatur è Græcis Cyrus ille (à Xenophonte non ad hiſtoriæ fidem ſcriptus ; ſed ad effigiem ſummi Imperij) cuius ſumma Grauitas ab illo Philoſopho cum ſingulari Comitate coniungitur.* Vſque adhuc Brantius.

Ageſilaum † quoque memoratis iunge , 3
quem *in libro de eius laudibus* ſic de his Xenophon idem laudat: *Dignum eſt ne Ageſilai Comitatem , Affabilitatemquè naturæ taceamus. Qui cum Honore , Potentia , atque etiam Regno potiretur , eoque ſine inſidiis, & cum amore omnium potiretur ; iactantia tamen obnoxius à nemine vnquam notari potuit.*

Conſtantinum † *in eius Panegyri* Nazarius: *Quid? faciles aditus, Quid? aures patientiſſimas, Quid? benigna reſponſa, Quid? vultum ipſum Auguſti decoris, Grauitatem Hilaritate permixtam.* 4

Imperatorem Titum Flauium Veſpaſianum † *in eius vita cap.* 8. Suetonius: *Sæpe cum* 5
populo & voce , & geſtu, vt fautor , cauillatus eſt : verum Maieſtate ſalua nec minus æquitate. Cornelius Tacitus libro 5. *Atque ipſe, vt ſuperior ſui iam crederetur , decorum ſe , promptumquè armis oſtendebat , Comitate, & alloquiis officia prouocatis, ac plerumque opere, in agmine gregario milite mixtus , incorrupto ducis honore.*

Philippum Regem † *in Dialogo Relator.* 3. *parte cap.* 38. *num.* 9. Marienzus dicti- 6
tare ſolitum tranſtulit *: oportere meminiſſe Regem , quod homo exiſtens, poteſtatem adeptus ſit Diuinam , vt res honeſtas , & diuinas inſtituat : ſermone autem humano vtatur ;* Philonis iugiter doctrinam referens dicentis *: Simul cum Potentia Manſuetudinem ſerua.*

Manlium Conſulem † ita Claudia- 7
nus:

Frons priuata manet, rigidi ; ſed plena pudoris.
Elucet grauitas.

Stiliconem † in eius laudes *Panegyri* 2. 8

Cum tanta Poteſtas
Ciuem lenis agat.

Traianum † Plinius : *Reuerſus Imperator , qui priuatus exieras , agnoſcis , agnoſceris :* 9

eoſdem nos, eundem te putas: par omnibus: & hoc tantum cæteris maior, quo melior.

Diuina teſtimonia expectas? Eccleſiaſticum *cap.* 32. *v.* 1. audi: *Rectorem te poſuerunt? noli extolli, eſto in illis quaſi vnus ex ipſis.* Iſaiam cap. 11. *Egredietur virga de radice Ieſſe, & flos de radice eius aſcendet. Quid enim hæc florentis virgæ imago quam Affabilem Maieſtate ſalua, Principem adumbret?* vt expendit Velazquez *de Optimo Principe lib.* 2. *annot.* 17. *morali. num.* 6. In quæ verba *lib. de Carne Chriſti cap.* 21. dicentem aducit Tertullianum: *Quid ergo? negant & fructui ſuum florem, & flori ſuam virgam?* eius ſic explicationem adiiciens: *Ac ſi dicat: Equidem vt videantur res diuerſiſſimæ Affabilitas, & Maieſtas: nequeunt tamen vna ab altera diuelli: nec flos Affabilitatis à virga rectitudinis, nec Rectitudinis fructus à flore dulcis Affabilitatis*: Quam Domino *Pſalm.* 24. *v.* 8. laudem Pſalmiſta decantat: *Dulcis & Rectus Dominus.*

11 Chriſto † Ieſu Domino noſtro facies erat *Hilaris, ſeruata Grauitate*, Lentuli teſtimonio *in epiſtola memorata ſupra Rubr.* 1. *annot.* 4. *num.* 4. Magnumquè Baſilium *ſine triſtitia Grauitatem* præſe tuliſſe, Gregorius Nazianzenus *in eius vita* prodit. Sancto quoquè Cypriano Cartaginenſi Epiſcopo, totius Africæ Primati, erat *Grauis vultus & lætus, nec Seueritas triſtis, nec Comitas nimia, ſed admixta vtrinque temperies: vt eſſet ambigere, vereri plus an diligi mereretur: niſi & quod vereri & diligi merebatur*: ita *in vita illius* referente Pontio eius Diacono.

Ergo *bonis Rectoribus mixta ſit & regendi auſteritas, & benignitas conſolandi*, vt D. Gregorius docet *Moral. lib.* 20. *cap.* 8. *Nec Auſteritatem ſuadeo tibi; ſed Grauitatem. Illa infirmiores fugat; hæc reprimit leuiores. Illa ſi adſit odibilem, hæc ſi deſit contemptibilem reddit*, cum Diuo Bernardo *de Conſideratione ad Eugenium, lib.* 4. *cap.* 6. Virum tandem Grauem decet *Lenitas languida* Senecæ *de moribus* ſententia. *Neque enim hominibus ſine Lenitate, non plus quam Deo ſine fide placere poſſibile eſt.* Diui quoque Bernardi *ſermone* 5. *in Vigilia Natalis Domini.*

12 Et ſi vero omnibus quidem Humanum & Affabilem ſe præſtare Iudex debeat: tenuioribus maxime, iuxta Eccleſiaſtici *c.* 4. *v.* 7. admonitionem: *Congregationi pauperum Affabilem te facito.* Maieſtate, Grauitatequè ſeruata, quæ non modo decorat, ſed & tuetur, vt eſt apud Ouidium *Metamorphoſ. libro* 9. *Fab.* 1.

Me mea defendit Grauitas.

Et expertum in C. Mario, qui *in profundum vltimarum miſeriarum abiectus, ex ipſo vitæ diſcrimine beneficio Maieſtatis, emerſit. Miſſus enim ad eum occidendum in priuata domo Minturnis clauſum, ſeruus publicus, natione Cimber; & ſenem & inermem, & ſqualore obſitum, ſtrictum gladium tenens, aggredi non ſuſtinuit, ſed claritate viri obcæcatus, abiecto ferro, attonitus inde ac tremens fugit*, referente Valerio Maximo *lib.* 8. *cap.* 10. §. 6. concludente ſimul: *Minturnenſes autem, Maieſtate illius capti, compreſſum iam, & conſtrictum dira fati neceſſitate incolumem præſtiterunt.*

SANCTVM.

RVBRICA VII.

SANCTVM IVDICEM eſſe oportet.

SVMMARIVM.

1 *Sanctitas quid ſignificet?*
Iudices Dei Miniſtri ſunt, debentquè ad ſimilitudinem eius, cuius Miniſtri ſunt, viceſquè gerunt, ſe formare & componere. ibi.

2 *Iudices Dij appellantur, Deuſquè pro, Iudice accipitur in litteris ſacris.*

3 *Ethnici quoque Iudices pro Diis habuere, Eroaſquè, & pro Diis habitos Iudices ipſi indicabant.*

4 *Iura ſi non Deos Iudices appellant: Sanctos deſiderant, Bonos, Optimos, & Religioſos: & non niſi his, cæteriſquè melioribus mandari Magiſtratus volunt.* & num. ſeqq.
Valerianus ea exiſtimatione ad Imperium euectus eſt. ibi.

5 Optimi *nomen quid importet?*

7 *Dei timor præcipua in Iudice qualitas. Et an legitime excipi poſſit contra Iudicem Dei non timoratum?*

8 *Religio quid ſit? Quidque latius, & ſtrictius ſumpta denotet?*

9 *Iudices Sacerdotes appellantur. Et quare? Quidque Sacerdotis nomen ſignificet?*
Quam apud Germanos in plectendo poteſtatem Sacerdotes habuerint? ibi.
Apud Ægyptios Reges ex Sacerdotibus creabantur. ibi.
Reges Iſraël plerumque, Iudiceſquè Sacerdotes erant. Reges etiam Romanorum ante Conſules pulſi Regno. ibi.

10 *Quaſi* Cœlites *Iudices eſſe debent, vt pote veri Iuſtitiæ cultores, quæ de cœlo proſpexit.*
Iudex qui Bonus & Iuſtus non eſt, Iudicis nomini non reſpondet, & ab officij munere longe diſtat; qui Iuſtum eſt animatum.
Ab iniuſto Iuſtitiam petere, inſipientia eſt. ibi.
Iuſtitia nihil aliud eſt quam non peccare. ibid.

11 *Sapientia in Iudice neceſſaria: ad quam non peruenit iniuſtus: quoniam in maleuolam animam non introibit Sapientia: nec Iudex quidem eſt, in quo Iuſtitia non eſt.*

ANNO

ANNOTATIO I.

1 SANCTOS Iudices eſſe debere † (hoc eſt,fideles,ſeruantes ea,quæ ad Deum ſunt iuſta , Mundos,& Perfectos,id enim *Sanctitas* ſignificat. *Eſt enim omni ſcelere vera , perfectaquè & penitus incoinquinata munditia*, ſecundum Dionyſium *de Diuinis nominibus cap.* 12. & D.Thom. 1.*ſent.diſt.*10.*quæſt.*4.*art.*4.) in primis probat quod Miniſtri Dei ſint, *ad Roman.*13.*v.*4.*Sapient.*6. *v.* 5. Ne multiplici in id allegatione vtamur, vt vtuntur Bobadilla *in Politic.libro* 3.*cap.*1. *num.* 5. & Franciſcus Ferret *de impuber. gloſſa* 2. *num.* 58. Debentquè ſe ad ſimilitudinem eius cuius Miniſtri ſunt,cuiuſquè vices gerunt, componere ac formare,iuxta illud Leuitici cap.11.v.44. *Sancti eſtote, quia ego ſanctus ſum.* iiſdemquè verbis cap.19.v.2. *An vero dubitet quis, quos dixerit Sanctos. Audiat Eſaiam: Vos, inquit, Sancti Domini vocabimini, Miniſtri Dei noſtri*, vt hanc ipſam theſim inſequens Bernardus comprobat *ſermone de verbis Pſalm.* 84. *Audiam quid loquatur in me Dominus meus,ad finem.* Ita & 1.ad Corint.6. v. 2. *An neſcitis quia Sancti de hoc mundo iudicabunt?* & ad Titum. 1. verſ. 7. *Oportet Epiſcopum ſine crimine eſſe , ſicut Dei diſpenſatorem.*

2 Nec Dei ſolum Miniſtri, ſed *Dij* † Iudices appellantur in Pſalm. 81. v. 6. *Ego dixi Dij eſtis, & filij excelſi omnes.* Exodi 22. verſ. 7. 8. & 9. *Si quis commendauit amico pecuniam , aut vas in cuſtodiam , & ab eo , qui ſuſceperat furto ſublata fuerit: ſi inueniatur fur, duplum reddet; ſi latet fur, dominus domus applicabitur ad* Deos*, & iurabit quod non extenderit manum in rem proximi ſui ad perpetrandam fraudem, tam in boue quam in aſino & oue , ac veſtimento, & quidquid damnum inferre poteſt ad* Deos *vtriuſquè cauſa perueniet: & ſi illi iudicauerint, duplum reſtituet proximo ſuo.* & verſ. 28. *Diis non detrahes , & Principi populi tui non maledices.* In dicto Pſalmo 81. in principio. *Deus ſtetit in ſynagoga* Deorum. *In medio autem* Deos *diiudicat.* Vbi *Deos* appellari eos, qui de hominibus habent iudicandi poteſtatem, Diuus Hieronymus inquit *Ezechielis capite* 45. eiuſque relatione, Ioannes Buſæus *de ſtatu homin. tit. Iudicum ſtatus , Dignit.* 2. *in fine*, Suarez *contra Regem Angliæ, libro* 3. *capite* 24. *num.* 7. Cardinalis Bellarminus *controuerſiar. tom.*1.*lib.*3.*cap.* 3. *in princ.* in id pariter explicans illud Ioannis 10. *Si illos dixit Deos ad quos ſermo Dei factus eſt &c.* improbans eorum ſententiam, qui dixerunt *Deos* ibi appellari omnes, quibus Deus alloquutus eſt: de Principibus ſolum intelligendum locum iſtum aſſerens. Tametſi in hoc diſſentiat Suarez *vbi ſupra.*

Sic pariter èconuerſo *Deum* pro *Iudice* accipi, docet Bañes 2. 2. *quæſt.* 60. *art.* 2. *col.* 3. *ad med.* & Sacras litteras Deum *Iudicem* appellare; confirmat ex capite 1. Geneſis. *Quia (ipſe ait) vbi nos legimus* In principio creauit Deus &c. *Hebraice habetur* Heloim, *id eſt Iudices creauit.* Ita ſimiliter Exodi. 7. v. 1. *Ecce conſtitui te Deum Pharaonis*, Hæbraice legitur: *Ecce conſtitui te* Iudicem *Pharaonis*, vt affirmat Freire è Societate Ieſu *in Proluſione ad librum Iudicum, num.*9.

Quodque Iudices *Dij* habeantur, illudquoque comprobat Deuteronom. 1. verſ. decimoſeptimo *Nec accipietis cuiuſquam perſonam, quia Dei iudicium eſt.* Et Paralipomen. 2.capite decimonono verſ. ſexto, *præcipiens Iudicibus: Videte, ait, quid facitis. Non enim hominis exercetis iudicium, ſed Domini.*

Apud Ethnicos etiam id obtinuiſſe † & 3
pro Diis habitos iudicaſſe, & pro Diis ipſosmet Iudices habitos, Alexandri ab Alexandro,& Tiraquelli auctoritas comprobat. Ille enim *dierum genial.lib.*3.*cap.*5. ait: *Tantique Areopagus fuit, vt Eroas & Semideos illuc in iudicium aduocatos dicerent:* Hic in eius Annotationibus: *Imò Deos.* ipſos Iudices habitos notat.

Iura † ſi non Deos Iudices appellant; 4
Sanctos deſiderant, Bonos, Optimos, & Religioſos. *Bonum virum* in iure Iudicem appellari, *Bonumquè* vndequaquè perfectum eſſe, iam *Rubrica* 1. *Annotatione* 1. diximus, & perpendimus late. *Vbi autem Bonum, ibi Iuſtum: vbi Iuſtitia, ibi Sanctitas*, Diui Ambroſij *libro primo de Abel & Cain, capite* 3. argumento. *Neque enim eſſe Iudicem niſi Bonum Virum iudico, & fieri etiam ſi poſſet nolo*; cum Quintiliano *Oratoriar. inſtit. libro primo cap.* 3. Hancque *Politicor. lib.* 5. *cap.* 9. legem præfinit Ariſtoteles, non niſi Bonis Viris Reipublicæ adminiſtrationem mandandam. *Nam ſi regitur prouidentia mundus,adminiſtranda certe Bonis Viris erit Reſpublica*, Quintilianus inquit *ſupra lib.* 12. *cap.* 2. Melioribus cœteris committendam (ex Ariſtotele ipſo, & Xenophonte *libro* 7. *de expeditione Cyri*) Cardinalis Bellarminus *de offic. Princip. Chriſtiani, lib.* 1. *cap.* 9. his Xenophontis verbis *Imperium nemini conuenire, qui non ſit melior illis quibus imperat.* Quæ aut ad ſenſum tantummodo retulit; aut nonnihil diſcrepantia, ſi ea tranſcribere voluit, libri etiam, & theſis allegatione diuerſa. Non enim *lib.*7.ſed 8.nec *de Expeditione*, ſed *de Pædia Cyri* Xenophon dixit: *Neminem imperare decere, qui melior ſubditis non eſſet.* (Ad allegationis certitudinem hæc tantummodo curſim adnotata) Talemque (Xenophonte ipſo ibidem referente) ſe præſtabat Cyrus, *quoniam exiſtimabat, ita iure Imperium gerere, ſi operam daret vt ſubditis declararet ſe omnium eſſe virtute ornatiſſimum.* Nec item *debet hominum ducatum ſuſcipere, qui neſcit hominibus bene viuendo præire: ne qui ad hoc eligitur, vt aliorum culpas corrigat, quod reſecare debuit, ipſe committat*, Diui Gregorij doctrina, *Moral. libro vigeſimoquarto cap.* 15.

Summamquè fœlicitatem illarum gentium, ex Seneca , Bellarminus idem profitetur , *in quibus non poteſt eſſe Potentior , niſi Melior.* Quod & ex Vegetio *libro de Arte Milit.* Quintil. Mandoſ. tradit *in proœm. gloſſa Facultatum, verbo Perſonarum acceptione , in fine* , dicente : *Tunc bene Reſpublica regitur, quando non fit Maior , niſi qui Melior.* In quod alia *infra Annotatione ſequenti,num.* 2. *nectimus.*

Hæc de Valeriano exiſtimatio ad Cenſuram illum , & ad Romanum Imperium euexit. Cum enim ab Imperatore Decio Cenſuram (pleniſſima in omnes , paucis quibuſdam exceptis, iudicandi poteſtate) oblatam ſic recuſaſſet : *Quæſo , ſanctiſſime Imperator , ne me ad hanc Dignitatem alliges , vt de Populo Romano iudicem , de Senatu , de totius orbis Iudicibus. Hæc ſunt , quæ Augusti nomen decent : apud nos Imperator Cenſura deſedit : non poſſum hoc implere priuatus. Veniam igitur huius nominis peto , cuius vita impar eſt , impar eſt confidentia , cui tempora repugnant , vt cenſuram hominum natura non ferat. Quibus auditis , Imperator cum Senatu vna voce dixerunt : Valeriani vita Cenſura eſt. Ille de omnibus iudicet , qui eſt Melior omnibus , qui nullum habet crimen , cui nihil poteſt ab aliis obiici* , vt eſt apud Diuum Antonium *in Chronica* , 1. *parte tit.* 7. *capite* 8. §. 12. inſerentem : *Ex iſta igitur fama , & moribus præcedentibus , factus eſt poſtea Imperator.* eiuſdem ſucceſſum , & mutationem referentem.

5 *Optimi* teſtimonium † Iudicis futuri , ſic *in auth. vt Iudices ſine quoquo ſuffragio fiant* , §. *Eos autem* , *col.* 2. requirit Imperator Iuſtinianus : *Teſtimonium quidem habens , quod ſit optimus.* Quæ *Optimi* appellatio Frugalem , Sapientem , cæteriſquè Meliorem deſignat , & *hæc ſimul omnia vno iſto nomine continentur. Nec videri poteſt* Optimus , *niſi qui eſt omnibus optimis in ſua cuiuſque laude præſtantior* , aſſertore Plinio *in Panegyri Traiano dicto.* Id quidem *affectare , hoc imitari decet : Maximum ita haberi , vt* Optimus *ſimul habeatur* , conſultore Seneca *de Clement. libro primo capite* 19. *in fine.* Propterea *ille Parens hominumque , Deorumquè* Optimi *prius , deinde* Maximi *nomine colitur* , vt bene *loco eodem* perpendit Plinius idem. Magnuſque Baſilius ob id recte *exiſtimabat homines quidem communes , & idiotas , ſatis ad virtutem habere , ſi non improbi eſſent , vel mediocriter boni : At ſi quis in Dignitate , Adminiſtratione , ſeu Imperio fuerit , in Præſulis officio præſertim , vitium omnino putauit , ſi non omnes alios virtute antecelleret , & tantum ea , quantum Dignitate præſtaret. Nec enim populos aliter vel ad mediocrem virtutem , niſi in ea abſolutus longe inter cæteros emineat , trahi poſſe* , vt relator applaudens *in eius vita* Diuus Gregorius Nazianzenus exiſtit. Meliuſque eſſe ciuitatem regi à *Viro Optimo* , quam à *Lege optima* , profeſſus eſt etiam Ariſtoteles *lib.* 2. *Politicor.* Egregia hac ſæpe ratione Plinius *in Panegyri* ſic Traianum laudat : *Nulla adoptati cum eo , qui adoptabat , cognatio , nulla neceſſitudo , niſi quod vterque* Optimus , *dignuſque alter eligi, alter eligere,* & paulo inferius : *Hunc tibi proximum, hunc coniunctiſſimum exiſtimes , quem* Optimum , *quem Diis ſimillimum inueneris.*

Fœliciori ideo æuo, ſine ætatis , aut conditionis diſcrimine , Virtuti ſolum Antiquitatem Magiſtratus & Reipublicæ munia tribuere ſolitam , *Annalium libro* 11. ſic Cornelius Tacitus prodit: *Magiſtratus quondam Virtuti , ſine diſcrimine conditionis , vel ætatis dabantur.* Sic faciendum Franciſcus Patricius *de Regno , & Regis inſtitutione , libro* 8. *tit.* 6. ſuadet, inquiens. *Ad Magiſtratus eligendos redeo quibus non cenſus , aut genus , ſed ſola virtus ſuffragari debet. Genus enim ſine moribus , ſuperbiam , & ignauiam ; opulentia verò ſine virtute , inſolentiam , improbitatemquè plerumquè pariunt.* Cócludens poſt pauca : *Errauit igitur Rex ſi Magiſtratui aliquem præfecerit, nec diligenter prius inueſtigauerit, quibus moribus , quibuſquè virtutibus ille præditus ſit.* Quia (vt proſequuti ſumus , & *proximo loco* Traiano Plinius dixit : *Imperaturus omnibus , eligi debet ex omnibus.*

Cura Deum Dij ſint , & qui coluere , colantur.

Vt eſt apud Ouidium *Methamorphoſ. lib.* 8. *Fab.* 10. *in fine.*

Circa quod prouidentiſſime Chatolici Reges noſtri inuigilant , † omnemquè 6
diligentiam adhibendam decernunt *in l.* 3. *tit.* 4. *& in l.* 4. *tit.* 17. *parte* 3. Prioris hoc initium eſt : *Acucioſamente , e con grande femencia debe ſercatado que aquellos que fueren eſcogidos para Iueces o Adelantados , que ſean quales diximos en la ſegunda partida deſte libro.* Secundæ hoc : *Buenos Omes , queteman a Dios , e de buena fama debenſer los Peſquiſidores.* Similiter *l.* 1. *verſ. Y los Iueces , tit.* 15. *libro ſecundo, ordinam. & l.* 1. *tit.* 9. *libro tertio , Nouæ Regiæ Collection.* enixè ſupra omnia Dei timorem † omnes in Iudice merito requi- 7
rentes. Quia *dum conſideratur terror eius , qui ſuper omnia Præſidet , videlicet Iudicis interioris ; non ſine magno reguntur timore ſubiecti. Qui nimirum timor dum mentem Rectoris humilitat , purgat , ne hanc aut præſumptio ſpiritus leuet , aut carnis delectatio inquinet , aut per terrenarum rerum cupiditatem importunis puluerea cogitationis obſcuret* , vt Diuus Gregorius belle *Paſtoralis Curæ* 2. *parte capite* 2. Sine quo nil rectum ſapienterve geri poteſt ; cum illo omnia recte. Quia *Timor Domini principium ſapientiæ* , Prouerbior. 1. verſ. 7. capite 9. verſ. 10. & capite 14. verſ. 27. *Timor Domini fons vitæ , vt declinet à ruina mortis.* Sine quo item nec perfectus , nec integer homo eſt. *capite fin. verſ.* 13. dicente Eccleſiaſte : *Deum time , & mandata eius obſerua : hoc eſt enim omnis homo.* Sic locum

iſtum

Digitized by Google

iſtum exponens, multifariam, multiſque modis illum etiam intelligens Diuus Antonius *in ſumm. 1. p. tit. 6. cap. 10 §. 4. in fine*, paragrapho ſequenti addens, notarique præcipiens, *quod nihil vtilius incipienti; nihil vtilius ad perfectionem, nihil vtilius omni ſtatui, vel ſexui Timore Dei.* quod latius diſcurrendo confirmat. Quem quidem Timorem non ſatis ſemel Regibus, & Magiſtratibus commendaſſe Pſalmiſtæ viſum; eius doctrinam, & amorem breui ſpatio, & oratione eadem multiplicat Pſalmo 11. *Et nunc Reges intelligite erudimini qui iudicatis terra. Seruite Domino in Timore, & exultate ei cum Tremore.* Prudentiſſimique Ietro *Exodi 12. v. 21.* conſuluit Moyſi: *Prouide de omni plebe viros potentes, & Timentes Deum.* Erudite idipſum exornat Ludouic. Mirand. *in Directorio Prælator. tom. 2. quæſt. 5. art. 2.* vbi pariter, ex Speculatore, & aliis, excipi legitime contra Iudices poſſe docet, quod non ſint Deum timentes, ſi ex factis ſuis colligi poſſit, *Decet enim Iudices plus Deum timere, quam alij homines* Diui Auguſtini ſententia *ſermone 35. fol. 452. tom.* 10. Sigiſmundi Scacc. relatione *de re iudic. cap. 1. gloſſa 4. q. 1. n. 60.*

8 Religioſos, † doctores Iudices appellant *ex l. 1. C. ſi tutor, vel curator falſis allegation. excuſ. ſit*, in verbis illis: *Ne eis circumueniſſe Iudicis Religionem proſit.* Quibus maxime eius verbi ſignificatio conuenit. Siquidem Religioſi dicuntur *Dei cultores, quaſique illius ſeruitio, & obſequio religati*, vt ex Lactantio, Suarius tradit *loco proximo referendo, num. 5.* Proptie enim *Religio* Dei cultum denotat, vt affirmat D. Thom. *2. 2. quæſt. 81. art. 1. ad ſecund.* & ex Cicerone *lib. 2. de Inuentione*, Suarez *de Religione, lib. 1. cap. 1. in princip.* Secundum quem *Religio eſt, quæ ſuperioris cuiuſdam naturæ (quam Diuinam vocant) curam, ceremoniamque affert.* Largius vero Religionem ſumptam, beneficientiam proximorum impetrare, iuxta illud Iobi 1. cap. 1. *Religio mundi, & immaculata hæc eſt, viſitare pupillos, & viduas in tribulatione eorum.* Quam primo ſenſu & Apuleium *de Philoſophia* his verbis ſumpſiſſe reperio: *Eſt ei illa Iuſtitia, quæ quartum, vulgata diuiſione, virtutum locum poſſidet, quæ cum Religioſitate copulatur. Quarum Religioſitas Deum honori, ac ſupplicijs diuinæ rei mancipata eſt.*

9 Qua ratione Sacerdotes † (hoc eſt, *Deo ad ſacrificandum dicatos*) Iudices, Iuriſque Profeſſores appellaſſe Vlpianum *in l. 1. D. de iuſtitia, & iure* notat Gloſſa *ibi, verbo Sacerdotes. Quia* (inquit) *vt Sacerdotes ſacra miniſtrant, & conficiunt: ita & nos, cum leges ſint ſacratiſſimæ, vt C. de legibus & conſtit. l. Leges: & vt ius ſuum cuique tribuit Sacerdos in danda pœnitentia: ſic & nos in iudicando, vt infra eod. Iuſtitia.* Bene lateque appellationis huius rationes proſequitur Frater Hemogenes Thoro *ad principium inſtit. de actionib. n. 2.*

Apud Germanos (vt *de illorum moribus* Cornelius Tacitus auctor eſt) *neque animaduertere, neque vincire, neque verberare quidem, niſi ſolis Sacerdotibus promiſſum: non quaſi in pœnam, nec Ducis iuſſu, ſed velut Deo imperante*, vt & *in prælud. optimi Iuriſconſul. lib. 1. cap. 3. num.* 8. ſcribit Petrus Gregorius, addens: *Apud Ægyptios, Reges à quibus pendent leges, ex Sacerdotibus (teſte Diodoro Siculo) creantur. Quod & Plato libro de Regno tradit.* Imo *& Reges ſacris initiari cogi ait. Et Plerumque Reges Iſrael erant Sacerdotes, vt Iudas Machabeus, & Alexander, & alij, teſte Abbreuiatore Hebræo Ioſephi. Tales Reges Romanorum ante Conſules, pulſi Regno vt Liuius ait, & Dionyſ. Alicarnaſ.* Hæc Petrus Gregorius. Qui & *lib. 2. cap. 21. num 3.* repetit: *Olim Reges erant Sacerdotes, & Pontifices, vt ex libris Regum, & Paralipomenon conſtat, & ex Ioſippo Hebræo, Abbreuiatore Ioſephi hiſtorici: Atque, vt Liuius refert, ſacra publica quædam per Reges fieri ſolita: illiſque expulſis (ne quid deeſſe videretur) creatum Regem ſacrificiorum, qui tamen Pontificis imperio ſubeſſet.* Confirmat, proſequiturque id ipſum Sigiſmund. Scacc. *de ſentent. & re iudic. cap. 1. gloſſa 4. quæſt. 1. num. 32.* Cuius ſolum initium transferam, ſic ſe habens: *Infero quarto, quod eadem ratione quod in iudicando ſunt Miniſtri Dei, vt diximus; debent eſſe etiam Religioſi, & Sacerdotes. Quia in teſtamento veteri Iudices erant Sacerdotes, & Miniſtri Dei,* Quod & *n.* 33. comprobat.

10 Sanctum ergo † & Iuſtem Iudicem eſſe debere, quaſique Cæleſtem, verum Iuſtitiæ Cultorem, ſat apparet, quæ *de cœlo proſpexit*, vt arguit Petrus Gregorius *in prælud. Optimi Iuris conſul. lib. 1. cap. 3. in principio.* Qui *nec habeat vitia, nec ferat*, iuxta Quintiliani inſtitutionem, *Oratoriarum lib. 2. cap. 2.*

11 Quod ſi non Sanctus, † Iuſtuſque ſit, nec Iudicis nomini reſpondebit, prorſuſque ab officij munere, & obligatione diſtabit, Diui Iſidori argumento, memorati *in cap. Iudex, 10. §. Iudex dictus, de verbor. ſignific.* Tandiu enim dicitur Iudex, quamdiu eſt Iuſtus, Diui Hieronymi ſententia *in epiſtola ad filiam Mauritij*, cuius Scacc. meminit *ſupra num. 12. verbo Confirmatur.* Iiſdemque fere verbis Caſſiodorus lib. 3. epiſt. 28. *Tandiu* (inquit) *Iudex dicitur, quandiu Iuſtus putatur.* Iudex namque *eſt Iuſtum animatum*, vt eum Ariſtoteles vocat *Ethicor. 5.* & Iuſtus, ac Sanctus, *qui Iuſtitiam facit*, non peccando. Quia *Iuſtitia nihil aliud eſt, quam non peccare*, vt ipſemet Hieronymus inquit *ibidem*, iuxta illud Ioannis: *Scitis quoniam Iuſtus eſt: ſcitote quia & omnis qui facit Iuſtitiam, ex ipſo natus eſt*, & vt *ſermone 1. in Annunciat. Beatæ Mariæ, mihi col. 3. ad finem.* Diuus Bernardus: *Prima Iuſtitiæ portio, non peccare.* vtque ſupra iam *num. 4* ex Diuo Ambroſio: *vbi Iuſtitia, ibi Sanctitas.* Quod & illud *Ezechielis 18.* clare demonſtrat: *Et vir ſi fuerit Iuſtus, & fecerit iudicium, & iuſtitiam, in montibus non comederit, & oculos ſuos non leuauerit ad idola domus Iſrael, & vxorem proximi ſui non violauerit, & ad mulierem menſtruatam*

Digitized by Google

non acceſſerit, & hominem non contriſtauerit: pignus debitori reddiderit: per vim nihil rapuerit: panem ſuum eſurienti dederit, & nudum operuerit veſtimento: ad vſuram non commodauerit, & amplius non acceperit; ab iniquitate auerterit manum ſuam, & iudicium verum fuerit inter virum, & virum: in præceptis meis ambulauerit, & iudicia mea cuſtodierit, vt faciat veritatem: hic Iuſtus eſt. Et iuxta Quintilianum etiam *Oratoriarum inſtitut. lib. 8. cap. 3. Prima virtus eſt vitio carcere.* Iuſtum inde ſimilem Dei eſſe (ex Diuo Ambroſio *de fuga ſæculi, cap. 4.*) ſic textus *in cap. Similem, 36. de pœnit. diſt. 2.* docet: *Similem Dei eſſe, eſt habere Iuſtitiam, habere Sapientiam, & in virtute eſſe Perfectum.*

Iuſta autem ab iniuſtis petere, inſipientia eſt.

vt & *prologo in Amphitruo* Plautus agnouit. *Quomodo enim poteſt ab humanis temperare, qui Diuina violauit? Et hominibus bonus eſſe, qui Deum læſit?* vt D. Ambroſius rogat *de Abel, & Cain, lib. 2. cap. 7.* Quo & illud *Eccleſiaſtici cap. 37. v. 12.* reſpicit. *Cum viro Religioſo tracta de ſanctitate, & cum Iuſto de Iuſtitia.* Nam *qui ſibi nequam eſt, cui bonus erit?* vt *cap. 14. v. 15.* idem percontatur *Nunquid colligunt de ſpinis vuas, aut de tribulis ficus?* vt eſt apud Matthæum *cap. 7. v. 16.* apudque Xenophontem *de Pædia Cyri, lib. 1.* dicentem: *Haud fas eſſe petere neque victoriam eos equeſtri pugna, qui equitare non didiciſſent; neque ſagitta ignaros ſuperare illos ſagittando, qui huiuſmodi peritiam callent; neque gubernandi imperitos aptare nauium ſalutem gubernando; neque eos qui frumentum non ſeuerint, ſibi precari triticum pulcherrimum naſci; neque ſalutem petere, qui ſibi in bello non cauerint.* Equidem *non decent ſtultum delitiæ; nec ſeruum dominari Principibus*, vt Sapiens ait *Prouerbior. capit. 19. v. 10.*

Ex quibus iam liquidò conſtat Iudicem eſſe nec debere, nec poſſe, qui Sanctus, & Iuſtus non ſit, & à quo Iuſtitiam petere inſipientia foret, *vt nomen congruat actioni, actio reſpondeat nomini. Ne ſit nomen inane, & crimen immane: ne ſit honor ſublimis, & vita deformis;* vt Ambroſius arguit *de Dignitate Sacerdotali, capit. 3.* Etenim *nihil iniuſtum Iuſtitia pati poteſt, quia non coeunt contraria*, teſte quoque Seneca, *quod in Sapientem non cadit iniuria, cap. 7.* Quæ enim conuentio luci ad tenebras?

Ea item ratione, qui Sanctitatem, Iuſtitiamque non ſectatur, à iudicandi munere longe repellitur, eique fit muneri ineptus:
12 quod inſcius, & ignarus ſit, † ſapientiæque defectu, qui ſemper comitatur iniuſtum. *Omnis enim prauus ignarus eſt*, ſententia Ariſtotelis *Ethicor. 3.* vt *Iuſtus eſt Sapiens*, Diui Bernardi *ſermone 63. ſuper Cantica, col. 2. ad principium.* Quemadmodum enim *qui timent Dominum, inuenient iudicium iuſtum, & Iuſtitias quaſi lumen accendent*, Eccleſiaſtici teſtimonio *cap. 32. v. 20.* & Pſalmiſtæ Pſalmo *36. v. 30. Os Iuſti meditabitur Sapientiam, & lingua eius loquetur Iudicium*, quia *cognata virtus ſapientia eſt.* vt affirmat Bernardus *ſuper Cantica, ſermone 85. col. 3. ad medium.* Quid cognata? Sapientia Mater, *Prouerbior. 10. v. 30.* affirmante Sapiente: *Os iuſti parturit Sapientiam:* Sic è conuerſo *in maleuolam animam non introibit Sapientia, nec habitabit in corpore, ſubdito peccatis*, vt Sapientia ipſa *cap. 1. v. 4.* proclamat. *Quia improbitate cæcatur mentis oculus, & caligante ſibi iniquitate, myſteria profunda inuenire non poteſt*, vt D. Ambroſius inquit *Pſalm. 118. Octonar. 1. in principio.* Et *iuxta menſuram vniuſcuiuſque peccati, intelligentiæ cæcitas generatur in ſenſibus.* vt D. Gregorius *Moral. lib. 11. cap. 15.* illud Ieremiæ *31. v. 30. Omnis homo qui comederit vuam acerbam, obſtupeſcent dentes eius*, in id acutiſſime expendens. Etenim *pulcherrimi operis ſtudio vacare mens non niſi omnis vitij libera poteſt. Primumque in eodem peccatore nullum eſt turpium honeſtorumque conſortium: & cogitare optima ſimul & teterrima, vnius animi non eſt magis quam vnum ſimul eſſe bonum, & malum*, vt belliſſime Quintilianus *Oratoriar. inſtit. lib. 12. cap. 1.* & vt *lib. 1. de Republica* Plato: *Neceſſe eſt, malam animam male imperare, atque curare: bonam vero hæc omnia bene facere.* Similiter *Ethicor. lib. 6. cap. 1.* Ariſtoteles: *Bonum non niſi à bono viro videtur. Prauitas enim peruertit intellectum, efficitque vt circa principia rerum agendarum improbus homo fallatur.* relatore Simâca *de Republica, lib. 5. cap. 4. num. 433. & 434.* Sicque Improbitas vt Imperitia Reipublicæ Gubernatorique ipſi peræque perniciem afferunt. *Quemadmodum enim in ſublimi & pendulo fune gradientibus, in hanc vel illam partem deflectere, minime tutum eſt; nec etiam parua inclinatio paruum periculum facit, verum eorum ſalus in æquilibrio poſita eſt: ad eundem quoque modum vtramuis in partem quiſpiam, ſiue ob vita Improbitatem, ſiue ob Imperitiam propenderit: haud leue periculum tum ipſi, tum iis quibus præeſt imminet*, vt *Oratione 2. apologet. de Fuga ſua in Pontum*, Gregorius Nazianzenus deducit. Perinde qui *veram Iuſtitiam non habet in anima ſua prius inſitam, ſed aut pecuniis corruptus, aut amicitiæ gratificatur, aut inimicitiam vlciſcitur, aut Poteſtatem reueretur; iudicium dirigere non poteſt*, veluti *Homil. in initium Prouerbiorum*, Baſilius Magnus.

Non eſt ergo Iudex, ſi non eſt in eo Iuſtitia vt & textus arguit *in c. Forus, 10. verſ. In omni quoque, de verborum ſignific. & in c. 1. 23. q. 2.* Cui ſit ineptus Impius. Quia *dum peccato anima paſcitur, panem Iuſtitiæ edere non valet*, vt & *dicto cap. 15. Moralium* Gregorius. Nullo quidem ex his, aliis tamen erudite confirmat id ipſum Ioannes Petrus Ala *de Chriſtiano & Politico Decurione, c. 14.* Quibus & conducunt dicta iam à Nobis *Rubrica 1. Annot. 1. num. 7.*

NON

Digitized by Google

NON SOLVM SVI SED Subditorum, Exemplique ratione, Sanctum Iudicem eſſe oportet.

SVMMARIVM.

1 *Superiorum facta, dictaque in aperto ſunt. Nec vllum eſſe poteſt diuitis ſecretum.*

2 *Lucere debent quaſi luminaria in mundo Superiores, vt exemplum praſtent. Quia qualis Rector eſt ciuitatis, tales habitantes in ea*, & num. 6. & 7.

Primi Angeli peccatum fuit aliis cauſa peccandi, non quidem cogens, ſed quadam quaſi exhortatione inducens. ibi.

Christus baptizari & circumcidi cur voluerit, qui baptiſmo & circumciſione nullatenus indigebat? Cur & Beata Maria purificari, qua nec egebat purificatione? ibid.

3 *Qui ſe deteriorem facit, non ſibi tantummodo nocet, ſed etiam omnibus eis, qui melior factus prodeſſe potuiſſet.*

Væ in litteris Sacris æternam damnationem importat. ibi.

Scandalum quod dicatur? Quando per illud lethalis culpa contrahatur? remiſſiuè. Deque explicatione illius Matthæi 18. Væ homini illi per quem ſcandalum venerit, *ibidem.*

4 *Superiorum exemplo peccantes ſibi licere arbitrantur, tutiſſimo clypeo defendi, & recte omnia agere, qua per imitationem Principum agunt. Quorum Superior vſus eſt.*

5 *Criminoſior culpa eſt, vbi ſtatus honeſtior.*

6 *Tot mortibus Superiores digni ſunt, quot exempla perditionis ad cæteros tranſmittunt.*

Scandali occaſio omnino vitanda eſt. ibid.

7 *Rectores quaſi ſignum poſiti ſunt ad ſagittam, & in eos tanquam in ſpeculum cæteri oculos coniiciunt, ex eiſque ſumunt quod imitentur. Ob quod exemplum in omni virtute ſint fidelium?*

8 *Exemplo nullum acrius hortamentum eſt.*

ANNOTATIO II.

1 SVPERIORVM facta, dictaque in aperto ſunt,† & *eorum qui Reipublicæ præſunt, non modo ſingula verba, nec res tantum publicitus geſta animaduerti notarique ſolent; ſed virtus quoque, ioci ſimul & ſeria quæque domus; ipſa familia, vxor, cubile curioſius conquiruntur*, vt Traianum *in Politica ad ipſum* monitum Plutarchus reddit, poſt pauca addens: *Quando Populus Romanus Scipioni ſomnolentiam ſolicitus exprobare traditur: quippe qui nihil præterea aliud quod illi obiectari poſſet, haberet. Verum in Cn. Pompeium inimicos cauillatos accepimus* Vnico digito caput ſcalpere *deprehenſum. Quemadmodum enim indignius ferri, maiorique haberi ſolent dedecori veruca, ficuſve in facie, quam nota, naui, atque mutilationes in reliquo corpore: ſic etiam ob eam, qua pleroſque omnes de Principatu atque ciuilibus Magiſtratibus tenet opinionem, vtpote de re magna atque digniſſima, qua omni facinore atque temeritate vacare debeat: minima quæque Principum, & Rempublicam adminiſtrantium errata notantur, & pro magnis habentur.* Athenienſes Simonidi quod loqueretur elatius, detrahebant: Thebani Paniculo, quod frequentius expueret: Lycurgo Lacedæmonij, quod demiſſo incederet capite: Vticences Catoni, quod cito & vtraque bucca manducaret: Cartaginenſes Anibali, quod laxum geſtaret pectus: Iulio Cæſari alij, quod procederet male cinctus, vt Nierembergius refert *de diſcrimine inter temporale & æternum, lib. 3. cap. 7. §. 5.* Nihil nec minimum, Superioribus parcitur, quod in aliis contemnitur; nihil non notatur, expenditur: nihil non patet horum. Quare

Hoc te præterea crebro ſermone monebo,
Vt te totius medio telluris in orbe
Viuere cognoſcas, cunctis tuagentibus eſſe
Facta palam: nec poſſe dari Regibus vſquam.
Secretum vitiis: Nam lux altiſſima fati
Occultum nil eſſe ſinit, latebraſque per omnes
Intrat, & obtruſos explorat Fama receſſus.

vt Honorium *in eius quarto Conſulatu* Claudianus monet, Ouidius Liuiam:

Non eadem vulguſque decent, & lumina rerum:
Eſt quod præcipuum debeat iſta domus:
Impoſuit te alto Fortuna, locumque tenere
Iuſſit honoratum: Liuia perfer onus:
Ad te oculos, aureſque trahis: tua facta notamus,
Nec vox miſſa poteſt Principis ore tegi.

Quid Principis? nec diuitis quidem.

Secretum deuitis vllum.
Eſſe putas? Serui vt taceant, iuramenta loquentur,
Et canis, & poſtes, & marmora; claude feneſtras,
Vela tegant rimas, iunge oſtia, tollito lumen
E medio, clament omnes, prope nemo recumbat:
Quod tamen ad cantum Galli facit ille ſecundi,
Proximus ante diem caupo ſciet.

Crede hæc Iuuenali dicenti *Satyra* 9. Si non Pœtarum næniis moueris, Ouidianiſque *Metamorphoſ. lib.* 11. *Fab.* 5. de Midæ famulo vitium domini ſciente, quod ipſe maxime celare curabat, impatiente ſecreti, referente

humo;

humo,ipſaque humo illud publice decantante:fidem Plinio præſta, hæc *in Panegyri* Traiano verba facienti: *Habet hoc præcipuum Magna Fortuna, quod nihil tectum eſſe patitur, Principum vero non modo domus,ſed cubicula ipſa,intimoſque receſſus recludit, omniaque arcana noſcenda famæ præponit,atque explicat.* Caſſiodoro *lib.11. variar.epiſtolar. 6.* Ioanni Cancellario,muneris vocabulo id ita ſuadenti: *Reſpice quo nomine nuncuperis. Latere non poterit, quod inter cancellos egeris. Tenes quippe lucidas fores, clauſtra patentia, feneſtras,ianuas,& quamuis ſtudioſe claudas, neceſſe eſt vt te cunctis aperias. Nam ſi foris ſteteris,meis emendaris obtutibus; ſi intus ingrediaris, obſeruantium non poteris declinare conſpectus. Vide quo te Antiquitas voluerit collocare. Vndique conſpiceris qui in illa claritate verſaris.* Senecæ *de Clemen.lib.1.cap.8.* Neroni. *Aberrare à fortuna tua non potes, obſidet te,& quocumque deſcendis, magno apparatu ſequitur.* Et iterum ibi: *Tibi non magis quam ſoli latere contigit. Multa contra te lux eſt,omnium in iſtam conuerſi oculi ſunt. Prodire te putas? Oriris: Loqui non potes niſi vt vocem tuam quæ vbique ſunt gentes excipiant.* Xenophonti de Pædia Cyri; *Nec enim vos Dij in tenebris operiunt; ſed opera veſtra neceſſe eſt ſemper in propatulo eſſe apud omnes.* & Franciſ. Petrarchę qui *de remedijs vtriuſque fortunæ,lib.1.Dialog.16.* de generis claritate,locique eminentia glorianti,& ſuperbienti,id fallaciæ ſuæ,& veritatis huius documentum præbet. *Ea claritas nil tibi amplius præſtabit,quam vt latere nequeas, ſi velis. Ita & ſecretum rerum trames eripitur. Quidquid ages,erit vulgo fabula:qualiter domi viuas,& quid cænes noſcet vicinorum ſtudium, & veluti exploratores ad te pater, auuſque remiſerint:ſic totũ rei familiaris arcanũ,& quotidiani victus ratio, quid cum filiis,quid cum ſeruis,quid denique cum vxore; Et ad vnum,actus omnes,ac verba, de rebus licet minimis, inquirentur: quoque maxime ſtomacheris,ab his maxime quorum nihil intererit.*

Quid inde? Sanctum Iudicem fore oportere, cum & Superiorum facta, dictaque nullo modo latere poſſint; debeantque lu-
2 cere, † ſicut luminaria in mundo, *ad Philippenſ.2.v.15.& Matth.5.v.16.* & diximus *ſupra Rubr.1.Annot.1.n.6.* Ad quorum normam ſe formant ſubditi. *Quia ſecundum Iudicem populi,ſic & miniſtri eius, & qualis Rector eſt ciuitatis;tales & habitantes in ea,* ex Eccleſiaſtico *c.10. v.2.* & ex Xenophonte lib.8 de Pædia Cyri: *Quales fuerint Præfecti,tales etiam qui ſub ipſi ſunt, frequentius fiunt.* Nam *ſicut boni Principis vita, quædam bonitatis præſcriptio,& viuendi forma eſt: ſic eius colluuio, lex flagitiorum eſt*, vt Diuus inquit Antoninus *in Chronica p.1.tit. 6. cap. 21.§.2.* Sic *primi Angeli peccatum fuit aliis cauſa peccandi, non quidem cogens, ſed quadam quaſi exhortatione inducens*, vt formaliter inquit D.Thom. *1.p.q.63.art.8.* Etenim vt *in cap. 1. epiſt. ad Romanos* Diuus Ambroſius: *Facile faciet inferior quod fieri videt à ſuperiore. Solent enim plerumque homines* (vt Herodianus *lib.1.ait*) *vitam Principum æmulari.*

Componitur orbis
Regis ad exemplum. Nec ſic inflectere ſenſus
Humanos Edicta valent, quam vita Regentis.

vt Claudianus *Panegyri in quarto Conſulatu Honorij*,& *Panegyri 1. in laudes Stiliconis*:

Scilicet in vulgus manant exempla Regentum.

Ideò,ex Seneca *in Thyeſte, actu 2.*

Rex velit honeſta, nemo non eadem volet.

Nam vita Principis cenſura eſt, eaque perpetua. Ad hanc dirigimur,ad hanc conuertimur, vt Traiano *in Panegyri* Plinius inquit. Adeo vt proprios ſubditi mores exuant, & Regentis inducant, Martiale teſte *Epigr. lib. 9. epigram.82.*

Nemo ſuos (hæc eſt aulæ natura Potentis)
Sed Domini mores Cæſarianus habet.

Facilis enim recti perſuaſor eſt innocens Iudex, ſub cuius prædicabili conuerſatione pudet mores probabiles non habere, Theodorico Rege *apud Caſſiodorum epiſt. 4.* Vere namque

Sic agitur cenſura, & ſic exempla parantur,
Cum Iudex alios quod monet, ipſe facit.

vt & Ouidius cecinit *Faſtor lib.6.* Lene, efficaciſſimumque imperium, & boni Rectoris in bonum præclara illa vox Gedeonis Iudicum cap.7.v.17. *Quod me facere videritis, hoc facite. Ingrediar partem caſtrorum, & quod fecero ſectamini*,& cap.9.v.48. Abimelech,qui *præcidit arboris ramum, impoſitumque ferens humero,dixit ad ſocios: Quod me videritis facere,cito facite*;ad laborem victoriamque exemplo ſubditos trahente vtroque. Nam *hæc eſt Iuſtitia,vt quod alterum facere velis,prior ipſe incipias, & tuo alios horteris exemplo*, vt ex Ambroſio tranſcripſit D. Thom. *2.2.queſt.19.art.1.in corp.*ratione tertia,cur Chriſtus baptizari voluerit,qui baptiſmo nullatenus indigebat. Sed *baptizari voluit,quia voluit facere, quod faciendum omnibus imperauit.* ex Auguſtino citato ibidem. *Quid eſt quod dicimus Beatam Mariam purificari? Quid verò quod ipſum Ieſum dicimus circuncidi? Enimverò tam non indiguit illa purificatione,quã nec ille circunciſione. Nobis ergo & Hic circunciditur, & Illa purificatur, præbentes exemplum pœnitentibus,vt à vitiis continentes, primùm per ipſam continentiam circuncidamur; deinde à commiſſis per pœnitentiam purificemur.* vt exponit Bernardus *ſermone 7. ex ſermonibus paruis.* Ipſe item Ieſus Martyres non ſolum verbo hortatus,ſed ſua ad martyrium paſſione inſtruxit,exemplo firmauit. *Intendite. Parum ergo erat Dominum hortari Martyres verbo, niſi firmaret exemplo*: vt Auguſtinus *Pſal.61.*

ad

ad verſum 2. interrogatione reſpondet. Niniuitarum Rex *primus plane inuigilat, quia vt tota ciuitas ieiunaret, famem ſibi Rex primus indixit: & ſolus omnium cauſa, prior capit eſurire quam miles. Neceſſe enim erat vt qui potentior cunctis fuerat; deuotior fieret vniuerſis. Exemplo ergo ſuo præparat Religionis exercitum, non armis, ſed ſola deuotione munitum.* ita D. expendente Ambroſio *in cap. 3. & 4. Ionæ, Enarratione* 1. Etenim *omnis vitæ ratio ſic conſtat, vt quæ probamus in aliis, facere ipſi velimus*, dictante ſic Quintiliano *Oratoriar. inſtit. lib. 2. cap.* 2. De quo & Honorium *in eius quarto Conſulatu* ita merito Claudianus laudat:

In communi iubes, ſi quid cenſeſque tenendum,
Primus iuſſa ſubis. Tunc obſeruantior æqui
Fit populus.

Iuſtinus Hiſtoricus *lib. 3.* Lycurgum. Qui dum pro fratre ſuo Polibita, eiuſque filio Chatilao Spartanorum Regnum tenuit, *nihil lege vlla in alios ſanxit, cuius non ipſe primus in ſe documenta daret.* Cyrum Xenophon. *lib. octauo, de Pedia Cyri.* Qui *non exiſtimabat fieri poſſe, vbi ipſe minus foret qualem deceret, vt alios incitaret ad illuſtres, bonaſque actiones. Nam* (vt Sanctus Gregorius Nazianzenus *in Baſilij Magni vita* inquit) *quæ ſuaſeris niſi facias ipſe, parum mouebunt. Si enim* (vt D. Bernardus ſuper Cantic. ſermone ſexageſimoſexto,) *ego qui videor inter vos Paſtoris gerere curam, vobis appoſuero Moyſis manſuetudinem, pietatem Iob, miſericordiam Samuelis, David Sanctitatem, & ſi qua ſunt eiuſmodi exempla bonorum; immitis ipſe, & impatiens, atque immiſericors, & minime Sanctus: ſermo (vt vereor) minus ſapide eueniet, & vos minus auide capietis.* Recte propterea *apud Xenophontem ſupra*, Cyrum filium ſuum ita Aſtiages inſtruebat: *In rebus agendis ſiquidem in æſtate fuerit, debet Imperator tolerare plus ſolis, & id quidem non occulte: in hyeme vero, plus frigoris, & in laborando, plus laboris. Hæc enim omnia conducunt ad amorem ſubditorum.* Paucisque interiectis: *Confide fili, ac ſcito, ſimilia corpora Imperatoris ac priuati hominis, iiſdem laboribus non ſimiliter affici. Honor enim labores Imperatori leuiores efficit: præſertim quod intelligit in hominum eſſe oculis quidquid faciat.* Honorium itidem Claudianus ſupra:

Neu tibi Regificis tentoria larga redundent.
Deliciis.
Neu flantibus Auſtris
Neu pluuiis cedas; neu defenſura calorem
Aurea ſummoueant rapidos vmbracula ſoles.
Inuentis vtare cibis: ſolabere partes
Æquali ſudore tuas: ſi collis iniquus,
Primus ini: ſyluam ſi cædere prouocat vſus,
Nepudeat ſumpta quercum ſtrauiſſe bipenni.
Calcatur, ſi pigra palus, tuus ante profundum
Prætentet ſonipes: fluuios tu protere curru.
Horrentes glacie, liquidos tu ſcinde natatu.
Nunc eques in medias equitum te confere turmas:
Nunc pedes aſſiſtas peditis. Tum promptius ibunt
Te ſocio.

Recte quidem, Aſtiages, & Claudianus, recteque Superior quilibet ſic ſe gerens.

Ne & *correptionis ſtudia priuatus dolor exaſperet*, Diui Gregorij doctrina *Curæ Paſtoral. parte ſecunda cap. ſecundo* & fugiat notam, qua *ad Roman. 2. v. vigeſimoprimo, vigeſimoſecundo, & vigeſimotertio,* inurit Apoſtolus: *Qui alium doces, te ipſum non doces: qui prædicas non furandum, furaris: qui dicis non mœchandum, mœcharis: qui abominaris idola, ſacrilegium facis: qui in lege gloriaris, per præuaricationem legis Deum inhonoras.* Redargutionemque dicentium: *Aliter loqueris, aliter viuis*, vt eſt apud Senecam *de vita beata cap. decimooctauo*, Apud Diuum Gregorium vbi proxime parte 1. capit. ſecundo, *Quod verbis prædicant, moribus impugnant.* Et apud Diuum Ambroſium officior. cap. duodecimo, *An vero idoneum eum putabo qui mihi det conſilium, qui non dat ſibi? Et mihi eum vacare credam, qui ſibi non vacet, cuius animum voluptates occupent, libido deuinciat, auaritia ſubiuget, cupiditas perturbet, quatiat metus?* Et ſimilia, quæ ſupra *Rubr. tertia Annot. vnica, numero ſecundo*, retulimus. *Validior operis, quam oris vox. Fac vt loqueris, & non ſolum me facilius emendas: ſed te quoque non leui liberas probro. Non iam pertinebit ad te ſi quis, dicat*: Alligant onera grauia & importabilia, & imponunt ea in humeros hominum; digito autem ſuo nolunt ea mouere. *Sed neque illud verearis oportet*: Tu qui alios doces, teipſum non doces, vt feliciter *ſerm. quinquageſimono, ſuper Cantic.* recollegit Bernardus. *Neque enim labetis eſt erigere, nec erudire nudis.* vt apud Plutarchum *lib. ad Principem indoctum.* Scite propterea Alphonſum Regem dicere ſolitum *de rebus geſtis illius* Anton. Panormit. prodit: *Eos qui aliis præeſſent tanto priuatis hominibus meliores eſſe oportere, quanto honoribus, & dignitate antecellerent. Sentiens tunc demum*

ſubditorum mores rectè formari poſſe, ſi ij quibus Reipublicæ gubernatio commiſſa eſt, vitæ inculpatæ exemplo præcedant, vt viuum ſint exemplar omnis virtutis. Id enim Regentis munus, qui, vt diximus, *Cenſura Magiſterque omnium habetur. Quoſcumque enim mores probat, ac ſeruat, ab omnibus probantur, & in illis quiſque excellere nititur: quos verò non probat, omnes fugiunt. Optime Plato*: Mutationem Principis mutationem totius ciuitatis eſſe ait. *Vt enim bonus Princeps exemplo probitatis magis quam ipſa probitate prodeſt: ſic malus exemplo turpitudinis, magis quam ipſa turpitudo obeſt.* vt ſcribit Franciſcus Patricius *de Regno & Regis inſtitut. lib. 8. tit. 4.* Conſentiat in idem Cicero *lib. 3. de legib.* inquiens: *Non tantum mali eſt peccare Principes (quamquam eſt magnum per ſeipſum malum) quantum illud quod permulti etiam Principum imitatores exiſtunt. Nec ſolum vitia concipiunt ipſi Principes, ſed ea infundunt in ciuitates: nec obſunt quod ſolum ipſi corrumpuntur, ſed etiam quod corrumpunt, pluſque exemplo, quam peccato nocent.* Non ſolum enim, exemplo mouent, ſed cogunt, vt verba illa Pauli *ad Galatas 2. verſ. decimoquarto*, ad Sanctum Petrum: *Quomodo gentes cogis iudaizare?* Caietanus explicans: *Cogis*, inquit, *exemplo facti tui. Facta enim Superiorum, non tam inuitant, quam cogunt.* In quod & illud Exodi decimoquarto, v. quinto. *Et nunciatum eſt Regi Ægyptiorum quod fugiſſet populus: immutatumque eſt cor Pharaonis & ſeruorum eius ſuper populo*, bene adducit, inducitque Ioannes de la Haye *ibi, conceptu trigeſimoquarto*, Totumque Imperij corpus ſimilitudine vel deſtruunt, vel conſtruunt, vt pulchre *de Clement. lib. ſecundo capit. ſecundo*, Seneca Neroni: *Tradetur iſta animi tui manſuetudo, diffundeturque paulatim per omne Imperij corpus, & cuncta in ſimilitudinem tui, formabuntur. A capite bona valetudo: inde omnia vegeta ſunt, atque erecta, aut languore demiſſa, prout animus eorum viget, aut marcet.*

3 Quod ſi *qui ſe deteriorem facit*, † *non ſibi tantummodo nocet; ſed etiam omnibus eis, qui melior factus prodeſſe potuiſſet*, veridico etiam *de vita beata* Seneca aſſertore: Et *Væ homini illi per quem ſcandalum venit*. Matth. 18. v. 7. *Væ autem importat damnationem æternam*, vt D. Antonius affirmat, hunc locum explicans *in ſumm. tom. 2. tit. 7. cap. 4. §. 4. col. 3.* notanter appoſitum verbum illud *Venit* aduertens: *Quaſi diceret: etiam ſi hoc non intenderet, ſcilicet ſcandalizare: tamen opus eius tale eſt, quod inde venit ſcandalum*: dicaturque ſcandalum cum *in proceſſu vitæ ſpiritualis contingit aliquem diſponi ad ruinam ſpiritualem alterius, ex dicto, vel facto alterius, in quantum ſcilicet aliquis ſuaſione, vel inductione, vel exemplo trahit alium ad peccandum*, ſecundum ipſummet Diuum Antoninum *d. cap. 4. in principio* latiſſimè *paragraphis ſequentibus* docentem quando per ſcandalum mortalis culpa contrahatur, nec alios in id referamus, recentioribus exceptis, Gaſpare Hurtado *tractatu de Fide, Spe, & Charitate, diſput. 10. de ſcandalo, difficult. 2. pag. 534.* & Antonino Diana *reſolut. moral. p. 5. tract. 7. de ſcandalo per tot.* præcipue *reſolut. 1. & 2.* Ioan. Ægid. Trullench. *in opere moral. p. 1. lib. 1. cap. 6. dub. 5. per tot.* apud quos abunde: Exemplum vero Rectorum adeo nocens ſit, & ita ſubditorum mores in ſuos mutet, in ſuorumque ſimilitudinem trahat, vt dictum eſt: quorumque exemplo peccantes, † ſibi licere arbitrantur, tutiſſimo 4
clypeo defendi, & *rectè ſe omnia agere dicunt quæcumque per imitationem Principum agunt*, Franciſco Patricio teſte *de Regno, & Regis inſtit. lib. 1. tit. 7. num. 5.* dicto inſimul *lib. 8. cap. 4.* repetente: *Deterrimi homines quidquid exemplo Principum faciunt, id iure factum eſſe exiſtimant.* Quotum ſuperior reus eſt. *Attendendo enim ouis fortis Præpoſitum ſuum malè viuentem, incipit dicere in corde ſuo:* Si præpoſitus meus ſic viuit, quis ego ſum, qui non faciam quod ille facit? *Ecce occidit ouem fortem.* Verba ſunt Auguſtini *libro de Paſtoribus* relata à P. Ioanne Velazquez *de Optimo Principe, lib. 1. Annot. 19. Morali, num. 3.* Sicque ad præcipitia exemplo ducit. *Et dum ipſe in præceps ruit, ad abrupta ſequentes inuitat*, veluti *Moralium lib. 24. cap. 15. in principio* Gregorius profert *Nam ſi Paſtor per abrupta graditur, grex profecto ad præcipitia ſequetur*, vt Gregorius arguit idem *in Paſtorali p. 1. c. 2.*

Qualiter ergo Rector prauo exemplo, 5
ſcandaloque peccabit? † Qualiter punietur? Cum alteri cuilibet ſcandalizanti dictum ſit *Væ* illud, & *criminoſior culpa ſit, vbi honeſtior ſtatus, & vbi honeſtior eſt perſona peccantis, peccati quoque maior inuidia*, vt Saluianus ait *lib. quarto, de Gubern. Dei, & lib. 4. epiſtolar. epiſt. Florian.* Ambroſius *In maiori gradu maior interdum culpa eſt. Qui minor eſt, veniæ proximus eſt.* Vtque *de ſummo bono lib. 1. cap. 18.* Iſidorus: *Tanto maius peccatum eſſe cognoſcitur, quanto maior qui peccat habetur. Creſcit enim delicti cumulus iuxta ordinem meritorum. Et ſæpe quod minoribus ignoſcitur, maioribus imputatur. Deterius quippe* (vt in cap. Præcipue, 3. 11. quæſt. 3. textus ait) *in populis Prælati delinquunt, ac per hoc ipſi crudelius quam cæteri puniuntur.* Quos ad meriti, culpæve menſuram aut gloria magna, aut horribile, præ aliis, tormentum expectat. Nam *cum ita ſit, vt qui ſunt in ſæculi culmine conſtituti, aut plurimos ſecum perdant, aut ſecum multos in via ſalutis acquirant; magna tales, aut pœna manet, ſi multis præbeant malæ*

imitationis

Digitized by Google

imitationis laqueum: aut gloria ſi multis oſtendant ſanctæ conuerſationis exemplum, vt S. Fulgentius inquit *epiſt. 6. ad Theodorum Senatorem, de conuerſione ad ſæculum, cap. 3.* & proſequemur *Rubr. 15. Annot. fin.*

6 Tot mortibus Rectores dignos, † quot exēpla perditionis ad cæteros tranſmittunt; ſic ex Diuo Gregorio, Diuus prædicat Antonius d.§.4.col.5. *Mala vita manifeſta Rectorum, & Prælatorum Eccleſiæ, ambitio, auaritia, ſimonia, pompa veſtium, exquiſitæ epulæ, ſpecies variæ luxuriæ, nonne magnum ſcandalum totius populi Chriſtiani? Vnde Dominus Malac. 2.* Scandalizaſtis plurimos in lege, *ſcilicet propter exempla mala vitæ veſtræ & Hieronymus de eis:* Hi vertuntur in laqueum tortuoſum, ponentes ſcandalum in omni loco, *24. quæſt. 3. transferunt.* Relata inde verba ſubnectens: *Sed vt dicit Beatus Gregorius: Scire debent Prælati, ſi vnquam delinquunt, quia tot mortibus digni ſunt, quot exempla perditionis ad cæteros tranſmittunt, 2. quæſt. 1. Notum.* Concludens: *Debet ergo quilibet cauere ne verbo, vel facto aliquem ſcandalizet, iuxta illud Apoſt. 2. Corint. 6. Nemini dantes vllam offenſionem, vt non vituperetur miniſterium noſtrum.*

Væ dignitatibus huius ſæculi, væ iterum atque iterum gerentibus eas. Enimvero *ſi quis de populo deuiat, ſolus perit: verum Principis error multos inuoluit, & tantis nocet, quantis præeſt ipſe*, vt & Diuus Bernardus affirmat *epiſt. 127. pag mihi 65. col. 3. in principio.*

7 Igitur Rectores (qui quaſi ſignum † poſiti ſunt ad ſagittam, vt *in cap. Qualiter & quando, 23. de accuſationib.* ait Innocentius Tertius, *& in eos tanquam in ſpeculum reliqui oculos coniiciunt, ex eiſque ſumunt quod imitentur*, vt ſacrum Tridentinum Concilium ſeſſ. 22. cap. 1. de reform.) *exemplum ſint fidelium in verbo, in conuerſatione, in charitate, in fide, & caſtitate*, vt Paulus Timothæo 1. *cap. 4. v. 12.* & Tito 2. *v. 27.* conſulit: *Sit Rector operatione præcipuus, vt vita viam ſubditis viuendo denunciet, & grex qui Paſtoris vocem, moreſque ſequitur, per exempla melius, quam per verba gradiatur*, vt D. Gregorius *Curæ Paſtoralis 2. p. cap. 3.* vtque *epiſtolar. lib. 4. epiſt. 55.* Ioanni Epiſcopo Corinthiorum: *Inſtructio commiſſi populi*, Rectorum *ſit actio. Videat in vobis quod diligat, cernat quod imitari feſtinet, exemplo veſtro viuere doceatur, à recto itinere vobis ducibus non deuiet, ad Deum, vos ſequendo, perueniat, vt tot ab humani generis Saluatore retributiones accipiatis: quot lucra ei operati fueritis animarum;* In omnibus denique præbeamus nos exemplum bonorum operum *forma facti gregis ex animo* Diui Petri admonitione *epiſt. 1. cap. 1. v. 3.* Nam *qui alios ad rectitudinis viam debet inſtruere, valde cauendum eſt, ne ipſe, quod abſit, in aliquo videatur errare*, Diui Petri Damiani *epiſtolar. lib. 5. epiſt. 9.* Et Gabr. de Velaſc.

alios in errorem trahat exemplo, † quo *nullum acrius hortamentum eſt*, vt Quintilianus 8
ait *lib. 5. Oratoriar. inſt. c. 11.* & ſuperiora monſtrant. Etenim

Sic natura iubet, velocius, & citius nos
Corrumpunt vitiorum exempla.

vt Iuuenalis *Satyra* 14. Quamobrem (cum Theodorico apud Caſſiodorum *lib. 1. epiſt.* 18. Iudices admonente, & nos quoque monemus: *Oportet vos colere, & obſeruare Iuſtitiam, qui Æquitatem dicere populo ſuſcepiſtis. Quando non licet delinquere, qui alios creditur ſub æquitatis regula continere: ne fiat exemplum prauum, qui electus ad laudabile cognoſcitur inſtitutum.* Alioqui *quid dicturi ſumus, qui populum Dei, cui indigne præſumus, peccatorum noſtrorum oneribus premimus? Qui quod per linguam prædicamus: per exempla deſtruimus? Qui iniqua docemus operibus, & ſola voce ea quæ ſunt iuſta prætendimus?* Cum Diuo pariter Gregorio *epiſtolar. lib. 2. epiſt. 32.* Querimur, ac dolemus. *Decet enim Principem non ſe bonum præſtare dumtaxat, verum etiam pro ſubditis diligentiam gerere, vt quam optimi ſint futuri*, vt Cyrum ſic dicentem Xenophon introducit *lib. 2. de Pædia Cyri.*

AN CRIMINOSVS, SEV in Peccato mortali exiſtens Iudex eſſe poſſit? Eius teneat ſententia? Aut exceptione criminis, ſeu indignitatis oppoſita à iudicando repellatur?

S V M M A R I V M.

1 *Negatiua pars (nempe criminoſum Iudicem exiſtere non poſſe) proponitur, argumentiſque roboratur.* & numeris ſeqq. vſque ad n. 5. *Contraria* ab eodem n. 5. ſequentibuſque *defenditur. Reſpondetur contrariis* num. 16. & 17. *Ampliatur* n. 10. 11. & 12.

3 *Teſtimoniũ eius cui ab aduerſa parte opponitur crimen, reprobatur in criminali cauſa, ſeu ciuili, ſi in ipſo crimine perſeueret.*

4 *Iudex facilius à iudicando, quam teſtis à teſtificando repellitur. Et an & quatenus id procedat?* num. 17.

5 *Hæreticum eſt aſſerere Principatum in peccatoribus exiſtere non poſſe, peccatoque iuriſdictionem ſeu iudicandi poteſtatem perdi. Referuntur plures ex ſacris literis mali, apud quos extitit Principatus*, & n. ſeqq.

10 Notorium *nunquam habet vires ad aliquẽ deponendum, vel priuãdum, ni depoſitionis vel priuationis ſententia ſequatur.* & n. 12.

11 *Notorie prodigus dum per ſententiam ſuorum bonorum adminiſtratione non interdicitur, valide contrahit*

13 *Si de crimine aduerſus Iudicẽ excipi poſſet;*

probataque exceptione, remoueri, nulli penè qui iudicarent, ſupereſſent, cum nullus ſine crimine viuat. Et prædictum n.7.

14 *Criminis exceptio impedit promouendum; ſed non deiicit iam promotum.*

Intellectus textus in c: Omnipotens, de accuſationib. in c. Prohibetur, 2. quæſt. 1. in l. Reus delatus, D. de muner. & honorib. in l. 4. tit. 4. part. 3. verſ. E otroſi. *ibid.*

15 *Ad priuationem, vel ſuſpenſionem officij, neceſſaria accuſatio eſt, nec exceptio ſufficit.*

An, & quando officio durante accuſari & conueniri Magiſtratus poſſit: remiſſiuè.

ANNOTATIO III.

1 NEGATIVAM partem † (ſcilicet criminoſum Iudicem, exiſtere non poſſe) comprobant vſque adhuc agitata, longequè deducta, ſanctitatem & perfectioné in Iudice requirentia, ſuique prius quemquam Iudicé futurũ. Quibus & ſequétia robur præſtant, & fortius aſtringũt. Illud in primis Ioan. 8. *v.* 7. ad *caput Qui ſine*, 3. q. 7. tranſlatum *Qui ſine peccato eſt veſtrûm, primus in illam lapidem mittat.* Quod licet per ſe ſatis demónſtret, non peccato coinquinatos punire peccata debere: apertius Diui Gregorij explicatione ad eum locum *lib.* 14. *Moralium c.* 13. in eodem capite inſerta, apparebit. *Ad aliena quippe* (ait) *punienda peccata ibant, & ſua reliquerant. Reuocantur itaque intus ad conſcientiam, vt prius propria corrigant, & tunc aliena reprehendant. Hinc eſt* (addit) *quod cum Tribus Beniamin in carnis ſcelere fuiſſet obruta, collectus omnis Iſrael vlciſci iniqui-*

2 *tatem voluit: ſed tamen ſemel & iterum in belli certamine ipſe proſtratus eſt. Conſulto enim Domino, ſi ad vlciſcendum ire debuiſſet, iuſſum eſt vt iret: qui, iuxta Diuinæ vocis imperium, perrexit, & ſemel & ſecundo perdidit: & tunc demum peccatricem Tribum valde feriens, penè funditus extinxit. Quid eſt* (quærit) *quod in vltionem ſceleris inflammatur, & tamen prius ipſe proſternitur? niſi quod prius ipſi purgandi ſunt per quos aliorum culpæ feriantur, vt ipſi iam mundi, per vltionem veniant, qui aliorum vitia corrigere feſtinant.* In eundem pariter locum *ſerm.* 3. *in Annunciatione Beatæ Mariæ*, Bernardus: *Meruit quidem adultera lapidari: ſed is punire geſtiat, qui dignus non eſt etiam ipſe puniri. Is præſumat à peccatrice exigere vltionem, qui eandem exipere non meretur. Alioqnin ipſe ſibi vicinior, à ſe incipiat, in ſe prius ſententiam ferat, exerceatque vindictam. Quomodo enim* (vt Diuusquoque Ambroſius in eum ipſum locum, *epiſtolar. lib.* 6. *epiſt. Studio*, pagin. mihi 153.) *feras alieni vltorem, & proprij criminis defenſorem? Nonne ſe magis ipſe condemnat, qui in alio damnat quod in ſe committit?*

Etenim † *Ab immundo quid mundabitur? Et à mendace quid verum dicetur?* vt Eccleſiaſticus rogat, *c.* 34. *v.* 4. Aut *qua fronte aliis ſilere præcipiat, cuius garrula lingua continua verboſitate declamat?* vt D. Petrus Damianus ait *epiſtolar. lib.* 6. *epiſt.* 7. vtque *in Paradox.* Cicero: *Quomodo, & cui tandem hic libero imperabit, qui non poteſt cupiditatibus ſuis imperare? Quomodo* (vt in cap. fin. 25. diſt. textus inquit) *poteſt Præſes Eccleſiæ auferre malum de medio eius, qui in delicto ſimili corruerit? Aut qua libertate corripere peccantem poteſt, cum tacitus ſibi ipſe reſpondeat, eadem admiſiſſe, quæ corripit?* Namque *ſumptuoſis dapibus crudus non poteſt abſtinentiam laudare, quam calcat: vitio cupiditatis addictus cupidis amorem pecuniæ non poteſt diſſuadere: inimicitiarum tenax non valebit animos diſſidentium componere: Iuſtitiam prædicare Iudicibus erubeſcit, quam ipſe fauore corrumpit, & quidquid mali facit, aut boni non committit, nec iubebit fieri, nec vetabit: quia neceſſariam dicendi auctoritatem contrarietate actionis ſuæ corrumpit,* vt conſiderat S. Proſper. *de vita contemplat. lib.* 1. Conueniunt & dicta *hac etiam Rubr. Annot.* 1. *num.* 11.

Ergo *non oportet peccata corrigere peccantem* teſte Seneca *de Ira lib.* 1. *cap.* 15. *in fine.* Ergo *iudicet ille de alterius errore, qui non habet quod in ſe ipſo condemnet. Iudicet ille, qui non agit eadem, quæ in alio putauerit punienda: ne cum de alio iudicet de ſe ferat ipſe ſententiam*, ſalutari Diui Ambroſij admonitione in illud: *Beati immaculati, ſermon.* 20. *verſ. Miſerationes tuæ Domine*, ad *caput Iudicet*, 3. q. 7. tranſlata. *Qui enim alterum peccati arguit, ipſe à peccato alienus eſſe debet* ipſiuſmet *de officiis lib.* 3. *cap.* 11. Auguſtini *lib.* 1. *de ſermone Domini in monte*, ad *caput*, 1. 32. *quæſt.* 6. & Gregorij *præfat. in Iob cap.* 3. ad *caput In graui*, 5. *repetita* 3. *quæſt.* 7. Ciceronis quoque *in Paradox.* dicentis: *Refrænet primum libidines, ſpernat voluptates, iracundiam teneat, coërceat auaritiam, cæteras animi labes repellat: tum incipiat aliis imperare cum ipſe improbiſſimis dominis dedecori ac turpitudini parere deſierit. Dum quidem iis obediet, non modo Imperator, ſed liber omnino habendus non erit.*

Scelerum vindictam Iuſtitia, munerisque obligatio poſtulat, Reipublica exigit, neceſſitas clamat: ſed *ſit in nobis frons libera, vt poſſimus aliorum emendare peccata. Æquat crimen omnes quos inquinat: & ideo diſſimilis ab accuſato debet eſſe qui indicat*, vt optime *l.* 12. *epiſt.* 2. ratiocinatur Caſſiodorus. *Adulterij reus adulteria diuiſit, nec antea fuit de ſalute ſecurus, quam ſimiles ſui Iudices ſuos* reddidit, vt *epiſtola* 97. Seneca ait. *Nam quis vereatur ſcelus cuius in ſuggeſtu gremij complicem videt? Et in caſſum perſonam ficta ſeueritatis inducit, cum auarus pecuniæ ambitum diſſuadet; cum legibus parendum cenſet iniuſtus*, vt apud eundem Caſſiodorum *epiſt.* 4. Rex Theodoricus dicebat *Pudet profecto, pudet aliis imperare quod ipſe neſcit cuſtodire*, vt Brunichildæ Reginæ Francorum *epiſtolar. lib.* 7. *epiſt.* 115. D. Gregorius. *Perit vtique reuerentia, adimitur diſciplina, quia qui culpas debuit emendare, committit*, vt nectit ibidem. Is nec Iudicis nomini reſpondere, nec muneri valet, vt *hac eadem Rubrica, Annot.* 1. *num.* 11. tradidimus; & alia, quæ huic

Digitized by Google

3 huic rei conuenientia *Rubr.3.*inſeruimus,demonſtrant.

Roboratur deinde prædicta aſſertio † ex *cap.Teſtimonium,54 de teſtib.*vbi ſic Gregorius Nonus:*Teſtimonium eius cui ab aduerſa parte opponitur crimen, merito reprobatur in criminali cauſa, ſiue ciuili, ſi in ipſo crimine perſeueret.*En *cap.Conſtituimus,3. quæſt.5.* vbi de homicida, malefico, fure, ſacrilego, periuro,falſario,& ſimilibus.Ex *lege 3.§. Lege Iulia,D.de teſtib.* concorde *lege* 8.*tit.16. part.3.*& ex his quæ plenè hac in re congeſſit Farinacius *de teſtib. quæſt. 56. ex num. 126. cum ſeqq.*

4 Quod Valentius vrgebit,ſuppoſitione facta † *facilius à iudicando Iudicem, quam à teſtificando teſtem repelli*: vt eſt ſententia *Gloſſæ primæ,in cap. Inſinuante, 25. de offic. & poteſt. Iudicis deleg. in cap. cum R. 35. verbo Cum ſint eius ſocij, eodem titulo*, & plurimorum quos enumerant Farinacius *fragmentor.criminal. 2.p.lit.I, num.* 778. & Carol.de Graſ.*de exceptionib. exceptione 24. num.33.* Maxime ſi obiectum, conſtetque de crimine.

5 Contraria vero pars † (criminoſum nempe,eademquè vel maiori labe inquinatum, Iudicem eſſe poſſe, ab eo geſta valere,neque criminis,vel indignitatis exceptione à iudicando repelli,niſi legitimo agitato iudicio, priuationis aut ſuſpenſionis ſententiam paſſus ſit) communiter indubieque ſuſtinetur.

Primo ex eo Pauli ad Hebræ. 13. v. 17. *Obedite Præpoſitis veſtris,& ſubiacete eis.*Ad Romanos 13.in principio.*Omnis anima Poteſtatibus ſublimioribus ſubdita ſit.* Et Petri Apoſtoli epiſt.1.cap.2.v.13.*Subiecti eſtote omni humanæ creaturæ propter Deum, ſiue Regi, quaſi præcellenti,ſiue Ducibus, tanquam ab eo miſſis.* Nunquid non omnibus ſuperioribus legitimam poteſtatem habentibus, malis etiam, & peccatoribus, obedire ſubditos Apoſtoli iubent? Vtique iubent. Nunquid & peccatores iuriſdictionem, poteſtatemquè retinere oſtendunt? Vtique pariter, Ethnici namquè & infideles Reges, & Poteſtates erant,quibus obedire præcipiebant Apoſtoli, vt notat Cardinalis Robertus Bellarminus *controuerſ. lib. 1. tom. 3.de Laicis,cap.8.verſ. Hic error in fine*, hæreſim Vuitcleff & ſequacium damnans, qui Principatum in impiis, ſeu peccatoribus eſſe non poſſe, perque peccatum iudicandi poteſtatem perdi dicebant. Quem hæreticum ſimul errorem damnat, & conuincit Dominicus Soto *de Iuſt. & iure, lib.3.art.1.quæſt.4.ad 2.col.4.in principio & in fine*, damnatumquè teſtatur Concilio Conſtantienſi, *ſeſſ. 8. art. 15.* Sayr.*lib.12.cap.12. num.3.*

6 Secundo † probat celebris, ex Diuo Auguſtino deſumptus,textus *in cap. Sacerdos,7. §.Sed obiicitur, 1.quæſt. 7.* multis id ſacræ paginæ locis,auctoritatibuſquè ſic monſtrante: *Saul cum à Domino eſſet reprobatus, populum Dei iudicabat, & eius iudicium vniuerſus populus expetebat.Item Dauid cum eſſet adulter, & homicida interrogatus à Propheta,ſententiam in diuitem dedit, qui ouem pauperis rapuit, dicens:* Iudicium mortis eſt viro huic: *Item Salomon cum amore mulierculárum Deos gentium coleret:tamen vniuerſa plebs Iſraëlitica ad eius iudicium confluebat. Sic & Achab quamuis coleret Baal,tamen decem Tribus iudicabat. Multi etiam alij tam in veteri Teſtamento quam in nouo inueniuntur, quorum vita cum eſſet blaſfemabilis; tamen eorum ſententia (quia ex officio ſuo,ſeruata iudiciarij ordinis integritate proceſſit) inuenitur ſeruata. Vnde & Dominus ait in Euangelio:* Supra Cathedam Moyſi ſederunt ſcribæ & Phariſæi.*Hinc liquido conſtat* (Auguſtinus colligit) *quod mali Paſtores dum ſententia iuſti examinis aliorum crimina feriunt,ſibi ipſis nocent, dum ſine exemplo ſuæ emendationis aliorum vitia corrigere curant:ſubditis vero proſunt,ſi eorum increpatione correcti, vitam ſuam in melius commutare didicerint.Ac per hoc dum ab Eccleſia tolerati fuerint, eorum iudicium ſubterfugere non licet.*Quod & pulchre comprobat aliorumquè exemplis demonſtrat D. Bernardus *ſermone 66. ſuper Cantica* cuius verba *Annotatione ſequenti,numero finali* transferimus. *Num ideo Cathreda non defertur quoniam occupata eſt ab indigno?* vt ipſe quærit *ibidem ſermone 42. col. 2.* ad medium *Etiam ſi Scribæ & Phariſei in ea ſedeant* (inquit Dominus) *quæ dicunt,facite*,idem nectit.

Tertio † ex eodem ipſo Auguſtino *ſermone 94.ſuper verbis illis:Erudimini qui iudicatis terram* dicente: *Parem quippe ſuum iudicat:homo hominem,mortalis mortalem,peccator peccatorem. Alioquin* (vt textus ait in cap. Multi,2. quæſt. 7.) *debueratis de hoc mundo exiſſe.* Quia ſine crimine nullus.*Adhuc enim nemo extitit,cuius virtutes nullo vitiorum confinio lædantur*, vt Plinius *in Panegyri* Traiano.*Eſtne homo qui corde non peccet,non cogitatione delinquat, non offendat dubitatione, non lapſum trepidationis incurrat?Moyſes dubitat,Aaron deuiat,Petrus negat. Et quis iuſtus?*vt Diuus Petrus Chryſologus rogando, præfatam aſſertionem ſtabiliuit *ſermone* 91. & S.Leo *infra num.*13.referendus. Ne multa alia in id repetamus, quæ late conſcripſimus *de priuileg.pauper.& miſerabil. perſonar.p.3. quæſt.2.num.10.& 11.* Quæque congeſſit Innocentius Tertius *de contemptu mundi,lib.2. cap.*41. dum inibi dictis Ciceronem,& Senecam addamus:illum *Tuſculanar.quæſtion. lib.* 12. dicentem: *Quotusquiſque Philoſophorum inuenitur,qui ſit ita moratus,ita animo, ac vita conſtitutus,vt ratio poſtulat?Quis diſciplinam ſuam non oſtentationem ſcientiæ,ſed legem vitæ putet?Quis obtemperet ipſe ſibi,& decretis ſuis pareat?*Hunc de Clement.lib.1.cap.6. *Quotusquiſque ex Quæſtoribus eſt, qui non ea lege teneatur,qua quærit?*Vnde euenit, quod *Iudex damnaturus quæ fecit eligitur*, eodem Seneca teſte *de Ira lib.2.cap. 7. Inter ipſas leges delinquitur,inter iura peccatur.Innocentia nec illic vbi defenditur, reſeruatur.Fiunt quæ nec illis ipſis poſſunt placere, qui faciunt. Mentior niſi alios, qui talis eſt,increpat: turpes turpis infamat.* Cyprianus *ad Donatum* inquit.

8 Quarto † aſſertionem iſtam probat textus *in cap.1.8.quæſt.4.* ita diſponens: *Quicumquè laicorum ab Epiſcopo ſuo ante ſententiæ tempus pro dubia ſuſpicione diſceſſerit: manifeſtam eum manere cenſuram.* Et infra: *Lex Eccleſiaſtica Pontificem ab aliis accuſatum, prius quam ſub luce obiecta conſtiterint, exigit nō relinqui.* Similiter textus *in cap. Multi corriguntur, 18. 1. ord. 2. quæſt. 1. in cap. Conſtitutus, 9. ad finem de purgat. Canonic. in cap. Lator, 44. §. Hoc edicto, 2. quæſt. 7. in l. Caſſius, 2. de ſenator. & in l. Cum Prætor, 12. §. Non autem omnes, D. de iudic.* canonizata *in cap. 1. §. Tria 3. quæſt. 7.* in verbis illis: *Lege impeditur, qui Senatu motus eſt.* Scilicet *per ſententiam.*

9 Denique concluſionem noſtram † tenent, defenduntquè Speculator *in tit. de Iudice delegato, §. Excipi, 8. num. 21.* ita eam, illiuſquè rationem præfiniens: *Dic quod nullus ordinarius quandiu toleratur, poteſt à iudicio, vel officio remoueri, & valent quæ fiunt ab eo: non de merito vitæ, ſed de officij poteſtate.* Scribentes communiter *in cap. Sciſcitatus, 13. de reſcript.* Abbas *num.* 8. Decius *num.* 25. Felinus *num. 1. & 2.* Baldus *in l. 2. §. Miles, D. de his qui not. infam. in d. l. Caſſius, num. 1. in fine, verſ. Hic quæritur, D. de Senator.* vbi quod irregulares, & homicidæ in ſua remanent prælatura, donec ſententia remoti ſint, *in l. Barbarius, D. de offic. Prætor. lectura 1. num. 8. ad finem, verſ. Reſpondeo, videtur dicendum, col. 4.* Petrus Barboſ. *in d. l. Prætor, 12. §. fin. D. de iudic. num. 147. & ſeqq.* præcipuè *num. 169. & ſeqq.* plene Stephanus Bertrand. *conſil. 83. per tot. volum. 1.* Simon Maiol. *de irregularit. lib. 3. cap. 17. num. 10.* plurimiquè Theologi *ſequenti Annotatione* referendi.

Quæ quidem concluſio non modo pro-
10 cedit, † ſi occultum Iudicis crimen ſit: ſed etiam ſi notorium. Tum ex præcedentibus rationibus, & argumentis, quæ in vtroque caſu vrgent æquè, mirabilique in id Diui Bernardi ſententia *ſermone 3. de aduentu Domini* dicentis: *Quod ſi tam manifeſte innotuerit indigna Prælati alicuius vita vt nihil omnino diſſimulationis, nihil excuſationis admittat: propter eum tamen à quo eſt omnis poteſtas ipſum quem modo talem nouimus, excelſum reputare debemus, non præſentibus perſonæ meritis, ſed ordinationi Diuinæ, & dignitati ipſius officij deferentes.*

Tum quia *notorium nunquam habet vires ad aliquem deponendum, vel priuandum, niſi ſequatur ſententia depoſitionis, vel priuationis.* Verba ſunt Baldi *in l. Cum fratrem, num. 6. C. de his quibus vt indign.* Continuo inferens: *Ideo licet aliquis Prælatus ſit notoriè crimino-ſus, non tamen per hoc eſt depoſitus ipſo iure, etiamſi ſit homicida, vt notat Innocēt. extra. de conceſ. præbend. cap. Cum noſtris.* Notorij quo-
11 que prodigi † *numero ſeptimo* exemplo confirmans: cui dum ſententia ſuorum bonorum adminiſtratio interdicta non eſt; nec contrahendi facultas perit, *ex l. Is cui bonis, 6. D. de verborum obligation.* Qua de re diximus & Nos *de priuileg. miſerabil. perſonar. 3. p. quæſt. 19. num. 5.* Eandem in criminoſo notorio ſen-
12 tentiam † (neque ſcilicet contra eum poſſe de crimine excipi, non ſaltem ipſo facto officio priuante; neque exceptione admiſſa, atque probata, ob id ab officio Iudicem remouendum) tenet, Validequè aduerſus Siculum, Felinus defendit, *in dict. cap. Sciſcitatus, num. 2. verſ. Contra opinionem communem inſurgit hic Andreas Siculus, volens quod nondum pro crimine priuante ipſo facto, ſed etiam digno, priuatione poteſt excipi contra Ordinarium, ſi ſit notorium.* Cuius rationes ſigillatim recenſet, pariterquè refellit. Quem ſequitur, & approbat, reprobato Siculo, Petrus Barboſa *in relectione dictæ legis cum Prætor §. fin. D. de iudic. num. 173.*

Præcipue redduntur rationes. † Prima, 13
quia ſi de crimine aduerſus Iudicem excipi poſſet, criminequè probato remoueri, nulli penè qui iudicarent, ſupereſſent, cum nemo (vt diximus) ſine crimine viuat. *Quis enim gloriabitur caſtrum ſe habere cor, aut mundum ſe eſſe à peccato? dicente Beato Ioanne:* Si dixerimus quia peccatum non habemus, nos ipſos ſeducimus, & veritas in nobis non eſt. *Quis inuenietur ita immunis à culpa, vt in eo non habeat vel Iuſtitia quod arguat, vel Miſericordia quod remittat?* vt eleganter Sanctus Leo *ſermon. 7. in ſolemnitat. Epiphan. Domini pagin. mihi 68.* Proceſſuſque per conſequens in infinitum volueretur. Ita Iulius Clarus *ſentent. lib. 5. §. fin. quæſt. 43. verſ. Item quæro,* reprobata ſententia *Gloſſæ primæ in cap. Qualiter & quando, de accuſat.* Sigiſmund. Scaccia *de ſentent. & re iudic. cap. 1. gloſſ. 4. quæſt. 1. num. 21.* & fuſius) alias præfatæ concluſionis aſſignans, & proſequens rationes, mutuatas à Felino *in d. cap. Sciſcitatus* forma mutata) *quæſt. 3. à num. 2.*

Secunda, † quia diſſimilis ratio eſt in ex- 14
ceptione ad electionem, officiique ingreſſum impediendum, quam ad remotionem iam adepti, poſtquè poſſeſſionem, & muneris exercitium. *Quia crimen hoc modo probatum impedit promouendum; ſed non deiicit iam promotum,* vt formaliter inquit, deciditque textus *in cap. Super his, 16. de accuſationib.* notant Abbas *in d. cap. Sciſcitatus, num.* 8. & alij ibi, plenequè confirmat Stephan. Bertrand. *dicto conſil. 63. num. 1. & ſeqq. volum. 1.* Ita cum communi Theologorum (de peccatore habituali intelligens) Petrus à Ledeſma *in ſumm. 2. p. cap. 2. tract. 7. de Iuſtitia diſtributiua, concluſ. 15. verſ. La duda es, & verſ. ſequenti.*

Et in primo caſu locum habebunt textus *in cap. Omnipotens, 4. de accuſation. in cap. Prohibetur, 14. in ord. 2. quæſt. 1. in l. Reus delatus, 7. D. de muner. & honor.* & alia iura, quæ in id allegat *Gloſſa prima in l. Nulla, 14. C. ex quib. cauſ. infam. irrog. in l. 4. tit. 4. part. 3. verſ. E otroſi el que fueſſe de mala fama, o que ouieſſe fecho coſa porque vali eſſe menos ſegun fuero de Eſpaña. Porque no ſeria derecho que el que fueſſe a tal, que Iuzgaſſe a otros.* In quam ſententiam venit Stephan. Bertrand. *d. conſ. 63.* cæterique conſentiunt.

Tertia, † quia ad priuationem, vel ſuſpen- 15
ſionem officij non per exceptionem, ſed per accuſationem veniendum, eſtque neceſſaria accuſatio:

Digitized by Google

accuſatio: *quoniam ad depoſitionem inſtituitur accuſatio* textus inquit *in d. cap. ſuper his.* Probat etiam optimus textus (quem ad id allatum non video) *in cap. Conſtitutis, 46. de appellation. ad finem*, vbi ſic Innocentius Tertius: *Si quid tamen contra te non in modum exceptionis, ad impediendum electionis, & confirmationis effectum, ſed in modum denunciationis, vel accuſationis duxerit proponendum, poſtquam pacificam ipſius poſſeſſionem fuerit aſſequutus: proponendi licentiam non negamus.* Et ita profitentur Innocent. *in cap. Inter dilectos, de exceſſib. Prælator.* Rota Romana *deciſ. 1. de exception. alias* 178. cumque ea Felinus *in d. cap. Sciſcitatus, num. 2. verſ. Similiter dicit Rota* Sigiſmund. Scaccia *de iudic. lib. 2. cap. 7. num. 330. & de ſentent. & re iudic. cap. 1. gloſſa 4. quæſt. 3. num.* 10. Petrus Barboſ. *in d. §. fin. legis Cum Prætor, D. de iudic. numer.* 158.

Cæteris contrariis oppoſitis facilis reſ-
16 ponſio eſt. Primo, † *Sanctitatem* ad melius, ad perfectionem, & condeſcendentiam, in Iudice deſiderari, non de neceſſitate iudicij, ad actuumque valorem, vt reſpondet Sotus *de Iuſtitia & iure lib. 3. quæſt. 4. art. 2. col. 5. ad princip. verſ. Reliqua vero argumenta id tantum euincunt, quod ſit quædam decentia, vt qui alios iudicat, talem ſe gerat, quales ſubditos vult eſſe, quos condemnat.* Quem probat, ſequiturquè Sigiſmund. Scaccia *dicta gloſſa 4. quæſt. 1. num.* 18. Sayr *in Claui Regia d. lib. 12. cap. 13. num. 5. verſ. Argumenta vero.*

17 Secundo, † dictoquè *capiti Teſtimonium* præſto quoque reſponſio eſt ex eodem Scaccia *vbi proxime, num. 19. & gloſſa 10. num.* 52. cum Felino *in dicto cap. Sciſcitatus, n. 16. verſ. vltimo*, & Caſtrenſe *in d. l. Cum Prætor, §. fin. num.* 3. dicentibus, ex ſuſpitionis cauſa facilius Iudicem quam teſtem repelli; ex aliis non vtique. Panormitanus *in d. cap. Sciſcitatus, num.* 8. rationem diuerſitatis inter Iudicem & teſtem (cum Vincen. *in cap. fin. de Cleric. excommunic.*) in præſenti reddit: *Quod in teſte eſt magis periculoſum, quia à dicto ſuo non poteſt appellari: & ideo iura volunt quod à principio prætextu criminis poſſit repelli: ſed in Iudice non eſt tantum periculum, cum ab ipſius ſententia poſſit appellari. Item teſtis non habet officium publicum, vt notat Innocent. in d. cap. Nihil: ſed Iudex ſic.* Hæc Panormitanus.

Acute quidem aliam Petrus Barboſa deſignat *in d. l. Cum prætor, §. fin. num.* 172. quod non ita crimiroſus Iudex à iudicando, ſicut à teſtificando teſtis repellitur: quia principaliter in Iudice ſcientia requiritur iudicandi, quam non tollit crimen: in teſte fides, cui mali mores, ſeu crimina detrahunt. Ex quibus contrariis ſatisfactum videtur abunde.

An verò, & quando officio durante † accuſari, & conueniri Magiſtratus poſſit, videre licet textum *in l. Nec Magiſtratibus, 32. D. de iniur. in l. Iubemus, 4. C. ad legem Iuliam repetundar. in cap. Prohibentur. 14 in ord. 2. quæſt. 1. & ibi Gloſſam verbo Magiſtratum, in l. 11. tit. 1. part. 7.* ne Bobadillam *in Politic. lib. 2. cap. 16. num.* 160. alioſque in id referamus.

AN IVDEX CRIMINOSVS Eodem, vel maiore crimine implicitus alium iudicans, ſeu condemnans, peccet mortaliter? Aut liceat illi abſque novi reatus crimine eum iudicare? Vel etiam debeat?

SVMMARIVM.

1 *Affirmatiua pars* (peccare nempe mortaliter Iudicem graui peccato irretitum ſimiliter peccatorem damnantem) *proponitur* num. 1. & 2. *Negatiua* numeris ſeqq. *cum intellectibus, declarationibus, & ampliationibus.*

4 *Intellectus textus* in cap. Quæſitum, 17. de tempor. ordination. & *num. 8. in fine.*

7 *Quid facere debeat Iudex in publico ſcandaloſo peccato exiſtens, alium eiuſdem criminis reum condemnaturus?*

9 *Iudex in peccato exiſtens, peccaret non iudicando, puniendoque ſubditos, muneris neceſſitate, & quia quibus exemplo non prodeſt, correctione debet proficere.*

Sæpe nihil aliena luxuria ignoſcit, qui nil ſua negauit, mendacia perſequitur ipſe periurus, homicida tyrannus iraſcitur, & punit furta ſacrilegus. ibid.

10 *Curandum ſummopere eſt, ne in ſuperbiam tranſeat Iuſtitia inordinata defenſio, & ne eum quiſque ſibi præeſſe deſpiciat, quem fortaſſe contingit vt in aliqua actione reprehendat. Sæpè enim de famulis iniquitatis miniſtri prodiere Iuſtitia.*

ANNOTATIO IV.

QVÆSITI huius ſolutionem non argumentis retardabimus, cum & ei argumenta ſolutioneſque præcedentis Annotationis deſeruiant. Proque affirmatiua † (*peccare* 1 *nempe mortaliter Iudicem graui crimine irretitum ſimiliter peccatorem condemnantem*) illud ſolum nunc adiiciam ex Paulo *ad Romanos*, 2. in principio. *Inexcuſabilis es o homo omnis, qui iudicas. In quo enim iudicas alterum, te ipſum condemnas.* Cœtera ſimilia ſunt, quæ ad longum *præcedenti Annotatione* retulimus, quæque in id adducunt Sotus *de iuſtit. & iure lib. 3. quæſt. 4. art. 2. in principio*, & Turtian. *in 2. 2. D. Thom. diſp. 4. dubio 2. ex num. 8. & ſeqq.* inter quæ textum quoque afferunt † 2 *in cap. Quæſitum, 17. de tempor. ordinat.* vbi Gregorius Nonus Sacerdotes in peccato exiſtentes monendos dicit, & ſub interminatione diuini iudicij obtentandos, *vt in teſtimonium ſuæ damnationis in ſuſceptis etiam ordinibus non miniſtrent.*

Quibus non obſtantibus firma concluſio eſt, † *licere Iudici grauiſſimo etiam ſcelere* 3 *irretito (excommunicationis, vel ſuſpenſionis dempto) alios eodem, vel diſſimili laborantes condemnare,*

Digitized by Google

condemnare, etiamſi publicum peccatum ſit, dummodo in eo iudicio ſpeciale non ſit ſcandalum. Quam, mutata ſententia, tenet D. Thom. *2.2 quæſt. 60. art. 2. ad tertium.* Eumque ſequuti, hanc profitentur veram, & defendunt D. Antonius *2. p. ſumm. tit. 1. cap. 19. §. 1. ad finem*, idem Sotus *de iuſtit. & iure d. lib. 3. quæſt. 4. art. 2. col. 2. per tot. fol. 61. & ſeq.* Dominicus Bañes *ad D. Thom. 2.2. quæſt. 33. art. 5.* & latius *d. quæſt. 60. art. 2. in ſolut. ad tertium argument.* vbi poſt Theologorum aſſignatas opiniones, & differentiam inter Iudicem Eccleſiaſticum, & ſecularem, pariterquè repulſam: noſtram plene defendit. Similiter & Petrus Nauarra *de reſtitut. lib. 2. cap. 4. num. 312. verſ. Quarta.* In eo autem Bañes à Soto diſſentit, quod iſte dicat: *Iudicem ita iudicantem forſam venialiter peccare:* Bañez in caſu à ſe propoſito neget. Negaratquè D. Antonius *dicto proxime loco*, vbi poſt argumenta contraria, & rationem: *quod in hoc alium ſcandalizat, quia non videtur facere ex iuſtitia, ſed ex ſuperbia, & oſtentatione*, ſoluit: *Non tamen debet crimina dimittere impunita, ſed proponere emendationem in ſe, & cum humilitate condemnare; & non peccabit.* Ita & Saytus (Petro quoque de Arag. Gregorio de Valentia, aliiſque relatis) *in Clau. Reg. lib. 12. cap. 13. num. 3. verſ. Contraria, & num. ſeq.* oppoſita diluens *num. 5. verſ. Argumenta vero*, ad illud pariter *ad Romanos 1.* in principio allatum, cum D. Thom. *2.2. d. quæſt. 60. art. 2. ad tertium*, ſic reſpondente: *Nec tamen propter hoc homo ſic ſeipſum condemnat, vt nouum condemnationis meritum ſibi acquirat: ſed quia condemnans alium, oſtendit ſe ſimiliter condemnabilem eſſe propter idem peccatum: vel ſimile.* Æquo pede, plene quoque argumenta contraria Turrianus diſſoluens *ſupra ex num. 9.*

Nauarra non ſolum non peccare Iudicem, ſed niſi iudicium proferat, peccare aſſerit. Quorum dicta, & verba (vt huius concluſionis rationes, & argumentis reſponſa latius pateant, omnimodaque materiæ notio habeatur) transferenda putaui.

Dominici Soti verba hæc: *Iudici, qui occulto irretitus eſt ſcelere, quantumcumque grauiſſimo, niſi excommunicatus ſit, vel ſuſpenſus, ſubditos condemnare, ſiue de eodem crimine, ſiue de alio diſſimili, licet. Ratio eſt: quod nihilominus huiuſmodi Iudex habet iudicandi titulum. Eſt enim hereſis id negare.* Et dicto capiti
4 *Quæſitum* reſpondens, † continuo ait: *Neque eſt ſimile de Sacerdote, qui in peccato Sacramenta adminiſtrat. Nam ad hoc munus requiritur poteſtas ordinis, in cuius collatione confertur gratia, per quam dignus efficiatur, atque idoneus adminiſtrandi Sacramenta, quibus gratia confertur. Et ideo ſanctitate (vt aiunt) quam aliis præſtat, vigere debet. Et hoc præciſe decretum eſt in cap. Quæſitum. Aliter autem cenſendum de poteſtate iuriſdictionis. Reliqua vero argumenta id tantum euincunt, quod ſit quedam decentia, vt qui alios iudicat, talem ſe gerat, quales ſubditos vult eſſe quos condemnat. Et ideo forſam erit veniale peccatum cum peccator peccatorem condemnat.*

Dominici Bañez *d. quæſt. 6. art. 2. concluſ. 1.* diſtinctius loquentis, hæc: *Si Iudex exiſtens in peccato mortali, proferat ſententiam, non peccabit mortaliter, ſi peccatum eius † non fue-* 5
rit publicum & ſcandaloſum. Hæc concluſio intelligitur de vtroque Iudice. Eſt etiam intelligenda ſiue eius peccatum fuerit occultum, ſiue publicum, dummodo non ſit ſcandaloſum. Id quod apertius explicans, addit: *voco ſcandaloſum, ex quo ſententia Iudicis contemnitur, & fit quaſi irriſorie in populo. Verbi gratia; Si Iudex fuerit publicus concubinarius, & proferat iudicium contra alium concubinarum ſuæ iuriſdictionis: tale iudicium merito contemnetur à ſubditis, & fiet irriſorium. Cæterum ſi Iudex exiſtens publicus concubinarius, condemnauit latronem ad patibulum, eius concubinatus, licet ſit ſcandaloſus ſimpliciter in Republica, non tamen in ordine ad ſententiam cenſebitur ſcandaloſus, quia non reddit contemptibile iudicium.* Et in eo caſu loquutum ſupra Nauarram, hancque ipſius fuiſſe mentem, verba ſua non obſcure indicant, dum ait: *Secundo videtur, quod ſi peccatum eſt publicum, niſi ſit ſpeciale ſcandalum in eo iudicio, vel captione exequenda; non eſt nouum peccatum.* Sic & Cardinal. à Lugo *de iuſtit. & iure, diſput. 37. ſect. 2. num. 5.*

Si verò in publico ſcandaloſo peccato 6
exiſtens † (eo quod dictum ſenſu eſt) alium eiuſdem criminis reum condemnet; *concluſione ſecunda* firmat Bañez contra charitatem mortaliter peccare, quia ſcandalizat populum; & quodammodo contra iuſtitiam, quia publicam ſententiam (alias iuſtam, & neceſſariam) contemptibilem reddit. Ex quo deducit, & ſequi dicit: † *Quod Iudex exiſtens* 7
in tali peccato, ſi immineat neceſſitas Reipublicæ vt proferatur ſententia ſuper aliquod crimen; tenetur vel reſipiſcere, publicam agendo pœnitentiam, aut officium Iudicis deponere, vt Iudex denuo creatus ſententiam pronunciet, quia eſt periculum in mora.

In occulto autem peccato exiſtentem, † 8
ſententiam proferendo, nullam ob id nouam contrahere culpam, neque venialem quidem, ſiue ſecularis, ſiue Eccleſiaſticus Iudex ſit; probabilius, aduerſus Sotum, exiſtimat idem Bañez *ibidem concluſ. 3.* peccatumque veniale tunc committere, ſi fuerit publicum, non tamen ſcandaloſum: rationes dictorum ad longum referens. Ex quibus illam nunc tantummodo in medium producam, quam dicta *quæſt. 33. art. 5.* pro ſua opinione aſſignat: *Quia exiſtens in aliquo peccato mortali poteſt exercere actus aliarum virtutum bonos moraliter, non apponendo malam circunſtantiam: non eſt autem mala circunſtantia (inquit) quod ipſe ſit in peccato habitualiter. Alioquin in omni opere peccaret, etiamſi daret eleemoſynam pauperi indigenti, & dum ſe ipſo diſponeret credendo, & ſperando, & inuocando diuinam miſericordiam, & timendo pœnas inferni. Quod quidem manifeſte erroneum eſſet.*

Hac eadem quæſtione propoſita, Petrus Nauarra *dicto loco* (reprobato Bartholomæo à Medina contrarium tenente) ſibi videri dicit: † *Quod ſi crimen Iudicis vel alterius* 9

publica

publica poteſtate iudicantis, eſt occultum; non peccat mortaliter iudicando: imo peccaret non iudicando. Reſpondens ſimiliter, (vt Sotus, & Bañez effecere) textui *in d.cap. Quæſitum.* Conuenit cum his Sayrus *in Claui Regia d.lib.*12.*cap.*12.*num.*3. *& ſeqq.* in eo dubiis an venialiter ſic in peccato mortali exiſtens alios iudicando peccet: quippe qui non ſuam ipſe ſententiam proferat, ſolumquè vtriuſque partis referat Auctores; & ſi loquendi modo in Dominici Soti, & ſequatium, veniale tunc committi peccatum dicentium, iudicium inclinet.

Quod autem Iudex tunc peccaret non iudicando; indicat muneris neceſſitas; & quia quibus exemplo non prodeſt, correctione ex ea debet proficere; ne alias dum exemplo non ſubuenit, remiſſione noceat, vt ex Diui Auguſtini verbis relatis *in cap. Sacerdos*, §. *Sed obiicitur, verſ. Hinc liquido conſtat*, 3. *quæſt.*7. ſupra *Annotatione præcedenti, num.*6. *ad finem.* recitatis apparet. Cuius quidem rei, remiſſioniſquè iſtius nocumentum ſic *Meditation. cap.* 11. Diuus Bernardus deplorat. *Multitudinem iniquitatum mearum expaueſcens, aliorum tranſgreſſiones reprehendere timui; & ideo mortis auctor extiti, quia virus quod clamando expellere potui, non expuli.* Siquidem *accuſare auaritiam & latro poteſt*, vt D. Hieronymus inquit *epiſtolar.lib.*2.*epiſt.*12.*ad Nepotianum.* vtque *libro* 2. *confeſſionum*, *cap.*4. Auguſtinus: *Quis fur æquo animo furem patitur?* Imo

Quanto perditior quiſque eſt, tanto acrius vrget.

Horatij ſenſu *lib.*1.*ſermon.ſatyr.*2. Sæpè *nihil aliena luxuriæ ignoſcit, qui nihil ſuæ negauit: & homicida tyrannus iraſcitur: & punit furta ſacrilegus*, vt Seneca ait *de Ira libro* 2. *capite* 28. *Non præſtant Philoſophi quæ loquuntur. Nam ſi & paria dictis agerent, quid eſſet illis beatius? Interim non eſt quod contemnas bona verba*, iuxta Senecam eundem *de vita beata, cap.*20. Cui illud *Matthæi* 23. *in principio* conuenit: *Super cathedram Moyſi ſederunt Scribæ & Phariſæi. Omnia ergo quæcumque dixerint vobis ſeruare, & facite: ſecundum opera verò eorum nolite facere. Dicunt enim & non faciunt.*

Itaque corrigere peccatorem peccator, ex muneris neceſſitate, & poteſt, & debet iuxta prædicta, nec illius, vt peccatoris contemnenda, ſed vt Rectoris ſuſpicienda, honorequè habenda cenſura. Sæpè enim † *de famulis inquietatus miniſtri prodeſſe Iuſtitiæ*, vt inquit S. Leo *ſermone* 7. *de ieiunio decimi menſis, & eleemoſynis.* Ideo *curandum ſummopere eſt, ne in ſuperbiam tranſeat Iuſtitia inordinata defenſio, nedum Rectitudo incautè diligitur, ipſa Magiſtra Rectitudinis Humilitas amittatur: ne eum ſibi quiſque præeſſe deſpiciat, quem fortaſſe contigit vt in aliqua actione reprehendat*, Diui Gregorij doctrina *lib.*2.*ſuper Euangel. Marci cap.*46. Equidem *Epiſcopus erat Caiphas, & tamen quantus peccator qui in Dominum mortis diſtrahat ſententiam: ſi negas Epiſcopum, arguet te teſtimonium Ioannis, qui eum, in teſtimonium ſui Pontificatus etiam propheta ſſe refert. Apoſtolus erat Iudas, & licet auarus, & ſceleratus, electus à Domino, An tu de illius Apoſtolatu dubitas, quem Dominus elegit? Nonne ego, inquit, vos duodecim elegi, & vnus ex vobis diabolus eſt? Audis eundem electum Apoſtolum, & extitiſſe diabolum, & negas poſſe eſſe Epiſcopum qui peccator eſt? Super cathedram Moyſi ſederunt Scribæ & Phariſæi, & qui non obedierunt eis tanquam Epiſcopis; inobedientiæ rei fuerunt etiam in ipſum Dominum præcipientem, & dicentem:* Quæ dicunt, facite. *Patet, quamuis Scribæ, quamuis Phariſæi, quamuis videlicet maximè peccatores, propter cathedram tamen Moyſi ad eos quoque nihilominus pertinere, quod item dixit: Qui vos audit, me audit: & qui vos ſpernit, me ſpernit*, Diui Bernardi ſententia (cuius hæc ſunt) *ſuper Cantica ſermone* 66. *col.*5.

SEVERVM.

RVBRICA VIII.

QVATENVS SEVERITAS ſit in iudice neceſſaria?

SVMMARIVM.

1 *Seueritas quid ſit? quos præſtet effectus? Quamque ſit vtilis, ac neceſſaria in iuſtitia præcipuè miniſtranda?* & num. ſeqq.

2 *Abſque Seueritate Iuſtitia ſtare non poteſt.*

Quid ſibi velit inſtans illa requiſitio gladij Lucæ 22.*v.*36? ibidem.

3 *Seueritas temperata in Iudice deſideratur; vt non atrocitatis ſpeciem Iuſtitia ſumat, non contemptus occaſionem nimia præſtet Humanitas. Neutrum ficte aut ſimulate, quod diuturnum eſſe non ſolet, & à vera virtute aborret.*

Nimia Seueritatis damna, cladiumque caſus aliqui recenſentur. ibid.

An ob nimiam ſeueritatem à iudicando repelli Iudex poſſit? Sitque ob eam recuſationi obnoxius? ibi.

Nulla virtus virtuti contraria eſt. ibi.

4 *Difficile coniungitur Lenitas cum ſeueritate: non tamen vſque adeo vt non fœliciter in multis coire videantur.*

ANNOTATIO vnic.

EX Seueritatis ipſius diffinitione illius in Iudice neceſſitas apparebit. † *Eſt* enim *Seueritas virtus inflexibilis circa inflictionem pœnarum, quando recta ratio requirit hoc* vt eam D. Thom. diffinit 2. 2. *quæſtio.* 157. *articulo* 2. Quam item vtilis omnibus in rebus hæc virtus ſit, quamque Iudicibus neceſſaria, bene *de Regno & Regis inſtitut.*

libro 8. *tit.* 2. ſic deſcribit Patritius : *Seueritas quidem Regentem plurimum addecet. Maieſtatem quandam præſtat , dignitatem auget , redditquè eum inter mortales quaſi diuinum aliquod Numen , quod homines non modo venerantur ; verum etiam adorant. Pervtilis eſt hæc virtus omnibus in rebus agendis , & præcipuè in iuredicundo , & in plectendis ſontibus. Vera eſt enim Menandri Comici ſententia , cum ait : Salutaris Seueritas vincit inanem ſpeciem Clementiæ.* & Publiani *in Mimis , apud Eraſmum.*

Bono Iuſtitiæ,proxima eſt Seueritas.

Adeo autem proxima , adeo in Iudice neceſſaria Seueritas , † vt abſque illa ſtare Iuſtitia nequeat. Nam *quomodo Reges Domino ſeruient , niſi ea quæ contra iuſſa Domini fiunt , religioſa Seueritate prohibendo , atque plectendo ?* vt Bonifacio Comiti ſcribens , & hanc religioſam Seueritatem commendans , Diuus Auguſtinus inquit *epiſtola* 50. relata *in capite Si Eccleſia* , 42. *verſ. Quomodo ergo* , 23. *quæſt.* 4. Princeps enim *non ſine cauſa gladium portat. Dei enim miniſter eſt , vindex in iram ei qui malum agit ,* vt Apoſtolus *ad Romanos* 13. *verſ.* 4. Quod ſi vindex ſeuerusquè ipſe , eiusquè loco poteſtatem tenens non exiſtat ; de Republica actum. Non quidem Manſuetudo releganda : ſed *ita probanda eſt Manſuetudo , atque Clementia , vt adhibeatur cauſa Seueritas , ſine qua Ciuitas adminiſtrari non poteſt*, Ciceronis ſententia *lib.* 1. *Officior. pagina mihi* 32. Iuſtiſſimam , & euidenter vtilem illam Vlpianus edixit *in l.* 1. *D. de incend. ruin. naufrag.* & Regia *lex* 18. *tit.* 9. *parte ſecunda*, dum ait : *Es in todo eſto , deben ſer Iuſticieros.* Profitetur ita, & eam ſummopere in Prælatis commendat Miranda *in Director. Prælator. tom.* 2. *quæſtio.* 5. *art.* 3. Religioſam iſtam ſeueritatem illa inſtanti gladij requiſitione (*quo Prælati vitia hominum ferire debent* , Lucæ 22. verſ. 36. *Sed nunc qui habet ſacculum , tollat ſimiliter & peram : & qui non habet , vendat tunicam ſuam , & emat gladium*) denotari , exigique aduertit Ioan. Anton. Velazquez *de Optimo Principe , libro quarto , Annot.* 1. *numero tertio*, ex Vgone de Sancto Victore *in Allegoriis Gatfridi Tilmani ad dictum capite* 22. *Lucæ.* In eandem ſententiam venit Hildebertus Cænoman. Epiſcopus *epiſtola* 40. inquiens : *Gladius Regis , cenſura Curiæ : gladius Sacerdotis , Eccleſiaſtica rigor diſciplinæ. Hos Euangeliſtam figuraſſe legiſti ; dicentem : Domine ecce gladij duo hic.* Ad quod etiam gladij mentionem facit Nicolaus Diui Bernardi Notarius , *epiſtola* 83. ita ad malorum punitionem Superiores exhortans : *Agendum eſt in manu forti , & brachio extento : & gladius Phinees ſæpiſſime , & potentiſſime educendus ad verberandum, & tranſuerberandum filios Belial.* Nam *vbi penitus diſciplina poſtponitur , vbi diſtricta legitimi vigoris cenſura reprimitur , neceſſe eſt vt, prona ſemper ad malum fragilitatis humanæ conditio ad illicita relaxetur. Et in eum proculdubio tota ſubiectorum culpa redundat , qui eos ne præcipitanter excederent, ſub diſciplinæ loco cohibere debuerat* , vt Diuus Petrus Damianus affirmat *epiſtolar. libro* 7. *epiſtola* 11. Arrigant Rectores aures, auræ maxime cupidi popularis, ſcientes quod *melius eſt cum ſeueritate diligere , quam cum lenitate decipere*, ex D. Auguſt. *epiſt.* 48. *ad Vincentium Donatiſtam, & Rogatiſtam* , reuocato ad *cap. Non omnis*, 5. *quæſt.* 5. Alia in id ſuppetunt, quæ tamen verba *Immiſericordem*, atque *Inexorabilem* expoſcunt.

His itaque , & dictis *ſecunda , ſextaque Rubrica* (huic quoque rei conuenientibus)
contenti , adhibemus modum , † eo tem- 3
peratam Seueritatem optantes. *Quæ in re quid aliud docemur , niſi quod talis debet eſſe diſpenſatio regiminis , vt is qui præeſt , ea ſe circa ſubditos menſura moderetur , quatenus & arridens timeri debeat , & iratus amari ? Vt eum nec nimia lætitia vilem reddat ; nec immoderata Seueritas odioſum. Sæpe enim ſubiectos frangimus , dum plus iuſto vigorem Iuſtitiæ tenemus. Qui profecto vigor iam Iuſtitia non erit , ſi ſe ſub iuſto moderamine non cuſtodit* , Diuo Gregorio moderatore *Moral. libro* 20. *capite tertio* , Expedit namque *interdum aliquid Seueritati detrahere* , vt Honorius Tertius Pontifex Maximus aduertit *in cap. fin. de tranſactionib.* & *epiſt.* 50. *ad Bonifacium* aduerterat Auguſtinus , *ad cap. Vt conſtitueretur*, 25. *diſt.* 50. tranſlatus. Bernardus *ſermone* 3. *de Sancto Andrea* Rectorem inſtruit , vt *nitatur aliquid detrahere ſeueritati , imitans dulcedinem Domini ſui, de quo dicit Sanctus. Quoniam feciſti iudicium meum, & intendiſti cauſam meam.* Ne ſit obſtinate ſeuerus. *Quædam enim virtutes odio ſunt : Seueritas obſtinata , inuictus aduerſus gratiam animus*, Cornelij Taciti loquela *Annal. libro* 5. *pagina mihi* 453. *Et plerumque Iuſtitia durior hominum querelam excitat* , vt *ſuper Euang. Lucæ , cap.* 1. in illud : *Erant autem ambo iuſti ante Deum* , S. Ambroſius inquit. *Et male audire plerumque Iudicum nimia Seueritas ſolet* , teſte Quintiliano *declam.* 30.

Exemplo ſunt Graccus,& Claudius , qui ob nimie ſeuere geſtam Cenſuram, maiorem ciuitatis partem exaſperarunt , ſucceſſum referente Valerio Maximo *lib.* 6. *cap.* 5. §. 3.

Carolus Siciliæ Rex, qui ſeueritate nimia, & inclementia Regnum amiſit, vt Hieronymus Zurita *libro* 4. *Annalium* litteris mandauit.

Ludouicus Maleanus Comes Flandriæ ob nimiam pariter in Gandenſes ſeueritatem, illis odioſus ab iiſdem cladem magnam paſſus eſt, vt produnt Iac. Meyer. *Annal. lib.* 3. Fulgoſ. *lib.* 5. Ribadeneyra *lib.* 2. *de Principe, cap.* 19. Anton. Dauroltio *in Catechiſmo hiſtoriali*, 2. *p. cap.* 3. *tit.* 91. §. 8. & 9. vtriuſque caſum enarrans.

Propter nimiam inde Seueritatem poſſe Iudicem à iudicando repelli , dixere Barthol. *in l.* 1. *in fine. D. de his qui ſunt ſui vel alieni iuris.* Bald. *in l. Si dominus* , §. 1. *eodem tit.* Fauer *in* §. *Sed hoc tempore* ,

num.

Digitized by Google

numero 7. inſt. eo ipſo tit. Cumque his Ioan. Baptiſt. Valenzuel. *conſil. 43. tom. 1. numero* 181. Eſſeque ob id recuſationi obnoxium, ſuſtinent Appicella *de ſuſpit. official. num. 99.* Valenzuel. ſupra, *num. 176.* & alij penès ipſos.

Quapropter miſcenda ſeueritas eſt Humanitate, & Clementia. *Huic contrariam imperiti putant ſeueritatem. Sed nulla virtus virtuti contraria eſt*, vt diſertè Seneca *de Clement. lib. 2. cap. 3.* & D. Thom. 2. 2. *quæſt.* 120. *art.* 1. Non Atrocitatis ſpeciem Iuſtitia ſumat, non rigidæ Auſteritatis, apud *Ezechielem cap. 34. v. 4.* ſic damnatæ: *Cum Auſteritate imperabatis eis, & cum potentia.* Sed nec contemptus occaſionem nimia præſtet Humanitas. *Blanditiam in auctoritatem Auſteritas erigat: & eandem Auſteritatem blanda rurſus manſuetudo compeſcat*, vt D. Petrus Damian. *epiſtolar. lib. 6. epiſt. 30. mihi col. 5.* hæc concinat. Lenitatem cum ſeueritate, Humanitatem, ac Manſuetudinem cum Maieſtate Iudex præſeferat, vt *iocunda Seueritas, & ſeuera Iocunditas & affabilem, & imitabilem illum prebeant.* Nicolai Sancti Bernardi Notarij conſilio *epiſtola prima.* Ita vt *ne aut nimia remiſſio videatur, aut nimia Seueritas*, ex Diuo Ambroſio *de offic. libro 2. cap. 22.* Idque (ipſius ibi pariter documento) ſine ſimulatione, quæ nec durat, nec proficit, ſed inficit *Pleríque enim remiſſiores malunt eſſe vt videantur boni. Sed nihil ſimulatum & fictum vera virtutis eſſe certum eſt: quin etiam diuturnum eſſe non ſolet. In principio vernat, in proceſſu tanquam flos ulus diſſipatur & ſoluitur. Dementia eſt* (vt Cyprianus inquit epiſt. 55. ad Cornelium) *neſcire quod mendacia non diu fallant; noctem tandiu eſſe, quandiu luceſcat dies, clarificato autem die, & ſole oborto, luci tenebras, & caliginem cedere.* Et epiſt. 1. ad Donatum, alias lib. 2. cap. 1. *Caduca ſunt quæcumque fucata ſunt, nec fiduciam habent poſſidentibus ſtabilem, quæ poſſeſſionis non habent veritatem.* Sine affectatione aut ſimulatione Seueritas, ſine remiſſione fatua, prodeat Manſuetudo. Seueritatis enim vigor à Manſuetudine relegatus, iam (vt ex D. Gregorio aduertimus) Iuſtitiæ vigor non eſt: abſque ſeueritate, Manſuetudine, & Clementia mixta, cum per leges licet, adminiſtrari Reſpublica, ex Cicerone, & aliis iam citatis, nequit. Ad huncque connexum Maſtrilli, & ſequacium, quos refert *de Magiſtratib. lib. 2. cap. 2. num. 94.* trahenda ſententia eſt, dicentium, non ſeuerum, ſed Mitem Iudicem eſſe debere: vt manifeſta eos imprudentiæ & inſcitiæ nota liberemus, ſeparemus à turba, & facinus abigamus. Vt enim *neque ſeueritatem eſſe duram conuenit, ita nimiam nec remiſſionem: ne aut poteſtatem exercere aut ſuſceptum officium nequaquam implere videamur* ex Diuo etiam Ambroſ. *ſupra proxime, capit. 24.*

4 *Difficile † factu eſt, hominem inuenire, qui Grauitatem, Seueritatemquè vitæ, cum Facilitate, ac Comitate ſeruare poſſit. Omnes enim Philoſophi fatentur in elatione animi Modeſtiam; in Manſuetudine verò Grauitatem naturaliter vix eſſe poſſe. Sed ſi quis vtrumque aſſequeretur, hunc dicemus diuinam illam armoniam adeptum eſſe, qua Deum mundi molem gubernare putamus, cuius vis, ac potentia, arte, ac ratione mulcetur*, Franciſcus Patritius inquit *de Regno & Regis inſtitution. libro 4. tit. 3.* Ad finem ibi, pro re fere inuiſa, in Catone Seniore id extitiſſe referens, *vt eſſet Grauis cum Facilitate quadam: Terribilis cum Iocunditate: & Auſterus cum Lepore, ac Sale. Raro quidem* (addit) *huiuſmodi homines inuenire.* Et continuo fere: *Seueritatem Iocunditate condire, & Grauitatem Comitati coniungere; magnum, ac perdifficile videri ſolet.* Vtrumque in Alexandro Seuero egregiam ſcilicet cum ſeueritate Comitatem fuiſſe, Horatius Turcelinus prodit *in Epitom. hyſtoriar. lib. 4. à Chriſto nato anno 224.*

Difficile eſt fateor: ſed tendit in ardua virtus.
Et talis meriti gratia maior erit.

Vt *de Ponto lib. 2. eleg. 2.* Ouidius cecinit. Et *Triſtium lib. 4. Eleg. 3:*

Ardua per præceps gloria vadit iter.

Sanctuſque Anſelmus *in carmine de contemptu mundi, circa finem:*

Sed ſi nos ſane ſapiamus, ſi vera fatemur,
Aggreditur virtus ardua, dura probat.

Quid enim præclarum, non idem arduum? vt *Tuſculan. quæſtion. lib. 3. in fine* Cicero inquit. *Omne enim honeſtum in arduo eſt, etiam quod vicinum honeſto eſt*, vt Seneca *de benefic. libro 2. capite 18.* & vt *de Padia Cyri libro 2.* Xenophon: *virtus ad arduum agit.* Multoſque hodie Catones experimur integerrimos ſenatores, quorum vultus ſeueritatem ipſam repræſentat; quorum Humanitas latentem ſeueritatem continet; aſſequuti vt *neque multa Aſperitate exulcerentur ſubditi, neque nimia Benignitate ſoluantur* iuxta textum *in capite Diſciplina, 9. diſt. 45.* deductum à Diuo Gregorio *Moralium libro 20. capite 8.* ſic latius ibi ad iſtam connexionem inſtruente Rectores; & eam ſacræ Paginæ locis confirmante: *Miſcenda eſt Lenitas cum ſeueritate, faciendumque quoddam ex vtraque temperamentum. Hoc nimirum illa Tabernaculi Arca ſignificat, in qua cum Tabulis, Virga ſimul & Manna eſt. Quia cum ſcriptura Sacræ ſcientia in Boni Rectoris pectore ſit: ſi eſt Virga directionis, ſit & Manna dulcedinis. Hinc etiam Dauid ait:* Virga tua & baculus tuus ipſa me conſolata ſunt. *Virga etenim percutimur, & baculo ſuſtentamur. Si ergo eſt diſtrictio Virgæ, quæ feriat; ſit & conſolatio baculi, quæ ſuſtinet. Sit itaque Amor, ſed non emolliens: ſit Rigor, ſed non exaſperans: ſit Zelus, ſed non immoderate ſæuiens: ſit Pietas, ſed non pluſquam expediat parcens.* Quæ & repetit, nunquam tamen ſatis repetita, *Paſtoralis Curæ parte 2. cap. 6. ad finem.* Similiter D. Petrus Damianus *dicto lib. 6. epiſtolar. epiſt. 30.* ad finem etiam *Si pectus tuum Arca Dei eſt* (*ſicut profecto dignum eſt*) *non*

non in eo ſola ſit Virga, quæ feriat. Sed & Manna, quod in fraterna mentis palato dulceſcat. Nec in eo zelus ſit amaritudinis, qui deterreat; ſed zelus potius charitatis, qui ſalubriter corrigat. Sicque correptionis aculeus vulgus delinquentium pungat: vt Manſuetudinis oleum leniori quodam fomento demulceat. Quod & denotare baculum nucinum Ieremiæ ſumere iuſſum, & virgam nucinam Aaron, quæ floruit D. Ambroſius *epiſtolar. lib. 2. epiſt. Marcellinæ ſorori*, ſentit. *Quia memorata pomum arboris amarum in cortice, durum in teſta, intus eſt fructuoſum.* Nec flore caret Affabilitatis gratique fructus intus ſapore, nec vulgo amara in cortice deſtituitur grauitate. Hinc in templi miniſterio, in vaſibus templi ſculptorio opere, leones & boues expreſſi ſunt. *Per Leones autem terror ſeueritatis, per Boues vero patientia Manſuetudinis figuratur. Itaque in vaſibus nec leones ſine bobus, nec boues ſine leonibus exprimuntur.* In Rectore quippe, Reipublicæ baſe, nec Seueritas ſine Manſuetudine, nec Manſuetudo ſine ſeueritate eſſe debet, Diui Gregorij expoſitione *Homil. 17. in Euangel. col. 5. in principio.* Sit denique (vt *de Moribus* Seneca conſulit) *Seuerus*, non *Sæuus*.

INCORRVPTVM.

RVBRICA IX.

QVATENVS IVDICEM incorruptum mundiſquè manibus eſſe oporteat?

SVMMARIVM.

1 *Munera Iuſtitiam præuertunt, oculos etiam Iuſtorum excæcant; verba ſapientium mutant; & vniuerſum iudicium conturbant. Eaque Diuina, & humanæ litteræ damnant.*

Iuſtitia, eiuſque Miniſtri apud Thebanos ſine manibus pingebantur. Et cur? ibi.

Imitantur hamos dona; ibid.

Auaritia ingens in cæteris malum; in Iudicibus teterrimum. Multaque in illud remiſſiuè. ibid. & num. ſeqq.

2 *Iuſtitia eſt Rerum publicarum firmamentum. Quà ſublata, turbatur, & quaſi fluctuat orbis terrarum vniuerſus. Nec aliud quam Latrocinia, ea dempta, ſunt Regna.*

3 *Eò humana auiditas, inſatiabiliſquè cupido vires ſumpſit; vt non virtutis amore, non pœnæ metu cohibeatur, aut vberioris præmij expectatione tepeſcat, à Diuinis, humaniſquè litteris propoſitis.*

ANNOTATIO I.

NIL ita in Iudice,† quam mune- 1
rum acceptionem Diuinæ, & humanæ litteræ damnant. Quippe quæ Iuſtitiam præuertunt, oculos etiam Iuſtorum excæcant, verba Sapientum mutant, & vniuerſum iudicium conturbant. Nullam ſæpius factam Iudicibus admonitionem reperies. Exodi 23. v. 8. *Ne accipias munera quæ etiam excæcant prudentes* Deuteron. cap. 16. v. 19. *Non accipies perſonam, nec munera; quia munera excæcant oculos Sapientum, & mutant verba Iuſtorum.* & cap. 27. v. 25. *Maledictus qui accipit munera vt percutiat animam ſanguinis innocentis.* Eccleſiaſt. cap. 20. v. 31. *Xenia, & dona excæcant oculos Iudicum.* Iob. cap. 15. v. 34. *Ignis deuorabit tabernacula eorum, qui munera libenter accipiunt. Quia* (vt in eius expoſitione Moralium lib. 12. cap. 25. Gregorius) *qui hic in mente ardent auaritia, illic etiam in carne concremantur ignibus gehennæ.* Prouerbior. 17. v. 23. *Munera de ſinu Impius accipit, vt peruertat ſemitas Iudicij.* Iſaiæ capite 1. verſ. 23. *Principes tui infideles, ſocij furum: Omnes diligunt munera, ſequuntur retributiones* Micheæ 3. v. 11. *Principes eius in muneribus iudicabant, & ſacerdotes eius in mercede docebant, & Propheta eius in pecunia diuinabant. &c.* & v. ſequenti: *Propter hoc, cauſa veſtri, Sion quaſi ager arabitur, & Ieruſalem quaſi aceruus lapidum erit: & mons templi in excelſa ſyluarum.* Atque alibi ſæpè.

Abſunt ne etiam ab hac reprobatione profani? *Nullum eſt officium tam ſanctum, neque profecto tam ſolemne, quod auaritia comminuere, atque violare non ſoleat*, hac in theſi *in oratione pro Milone* Cicero inquit: *Et ſic munus à norma recti diſtorquet acumen Iudicis, & terra voluit caligine mentem*, vt ex Galterò de Caſtillono, Nicolaus Boerius transfert, deciſ. 153. *numero* 26. proſequiturquè Xamar *de offic. Indic. & Aduoc. parte prima, quæſtio. 20. à numero 1.* Idque adeo, *vt in Adagialib. Sacris, parte prima, Adag.* 308. Mutus in ore, *pagina mihi* 532. Martinus del Rio dicat: *Iudices, qui munera accipiunt eſſe equum, & mulum, quorum maxillas dona, velut chamo, & fræno conſtringunt.* Namque *auaritia plerumque ſenſus hebetat humanos, & peruertit opiniones, vt quæſtum pietatem putent, & pecuniam quaſi mercedem prudentiæ*, vt Diuus Ambroſius *epiſtolar. libro tertio, epiſtola 1. Conſtantio* profert. *Auaritia enim cæcitas eſt errorem religionis inducit. Cæca inquam eſt auaritia, ſed diuerſis fraudum occulata ingeniis*, vt Diuus etiam ipe Ambroſius *ſerm. 13. in feſto Sancti Alexij*, murta inde in huius vitij deteſtationem belliſſime proſequens. Ingens in cæteris malum, in Iudicibus teterrimum, omni ex parte lacerans, diſcerpenſquè Iuſtitiam Et tamen (tota mente, totis artubus contremiſco, auditeque pudet.) *A Iudicibus Iuſtitia venditur. A Legis peritis*

veritas

veritas tenebroſo cauillatoriæ argumentationis colore fuſcatur. Venales ſunt ſiquidem leges, & pecunia iuſtificat delinquentes. Aurum nunc ipſis Senatoribus Præſidens in Tribunalibus iudicat, Et velut Imperator quidam pragmaticæ ſanctionis edicta promulgat. Sicut enim Rex in ſecretalibus aditis de Regni ſtatu, de rerum ſumma deliberat: quodam modo ſic aurum & latet in occulto, & ſententiam depromit in publico. In ſudario anguſto concluditur, & deciſis negotiis calculos iudiciales apponit. Plerumque enim quos cauſa condemnat, mendax pecunia præmio dignos procaciter aſſeuerat: è contra, quos conſcientia teſtatur innoxios, ſtatuit impia coram Iudicibus reos. Nummus nempe momenta legibus tribuit, atque ad ſuum intellectum obſcuras ſententias falſus Interpretator inflectit. Nummus cor Iudicum circa diuites oleo impietatis emollit: erga pauperes vero ad exercendum rigorem rigidæ animaduerſionis impellit, vt belliſſime flebiliterque pariter Diuus Petrus Damianus *opuſc.* 12. *Apologetico de contemptu ſæculi, cap.* 29 *ad finem.* Conueniunt item ex Cypriano adducta *ſupra Rubr.* 1. *Annot.* 3. §. 3. *num.* 18. *ad finem.*

An non ſimilia ſæpè dixère Poëtæ? Horat. *lib.* 2. *ſerm. ſatyr.* 2.

Male verum examinat omnis
Corruptus Iudex.

Et *Carmin. lib.* 3. *ad Mecenatum*:

Aurum per medium ire ſatellites,
Et prærumpere amat ſaxa, potentius.
Ictu fulmineo.

Ouidius *lib.* 3. *de Arte amandi.*

Munera (crede mihi) capiunt hominesque Deoſque.
Placatur donis Iuppiter ipſe datis.
Quid faciet Sapiens?

Et *Faſtorum lib.* 5.

Sæpe Iouem vidi cum iam ſua mittere vellet
Fulmina, thure dato, ſuſtinuiſſe manum.

Propertius *lib.* 3. *de luxu fœminarum*:

Aurum omnes victa iam pietate colunt.
Aurea nunc vere ſunt ſæcula: plurimus auro
Venit honos: auro conciliatur amor.
Auro pulſa fides, auro venalia iura.
Aurum lex ſequitur, mox ſine lege pudor.

Et *lib.* 4. *eleg.* 1.

Nunc pretium fecere Deos, & fallitur auro
Iuppiter.

Henric. Sammat. *lib.* 2. *parte* 2.

Deuiat à vero corruptus munere Iudex.
Flaccidumque facit impia gaza pium.

Hieronymus Sauanorol. *in locis communibus*:

Quatuor illa: Timor, Mundus, Dilectio, Rancor
Sæpe ſolent hominum rectos peruertere ſenſus.

Michaël Verinus:

Quid non argento, quid non corrumpitur auro?
Qui maiora dabit munera, victor erit.
Munera qui mittit, ſperat maiora remitti:
Nemo ſuas vellet perdere gratis opes.
Munera ne capias: vncus latet hamus in eſca
Nulla carent viſco munera, virus habent.

Conſimilia adducit carmina Octauianus Cacheranus *in proœmio deciſ. Pedemont. numer.* 5.

Munera ius ſtatuunt, deſtituuntque ſimul.
Munera peruertunt leges, decreta refellunt.
Euacuant Patrum iura rigore ſuo
Munera iudicij libram moderantur & ipſam:
Protinus inflectunt, quæ data penſa trahunt.
Omnia vincit Amor: ſed Amorem Munera vincunt:
Excæcant oculos, præcipitantque gradus.
Munera ſi ceſſent, miſeris mortalibus vllus
Clamor, nec luctus, nec dolor vllus erit.

Martialis *epigram. lib.* 5. *epigram.* 18. *ad Quintianum.*

Odi doloſas munerum, & malas arteis.
Imitantur hamos dona.

Et *lib.* 6. *epiſt.* 63. *ad Marianum.*

Munera, magna quidem, miſit, ſed miſit in hamo,
Et piſcatorem piſcis amare poteſt?

Similiter Horatius *lib.* 2. *ſermon. d. ſatyr.* 2. appellauit:

Æs laquei pretium.

Ariſtoteles *de Poëſi lib.* 3. parili ſententia dixit: *Qui beneficia inuenit, compedes inuenit.*

Qua quidem ratione apud Thebanos Iuſtitiæ ſimulachrum, eiuſque Miniſtri ſine manibus pingebantur.

Cur ſine manibus? Capiantvè xenia, nec ſe
Pollicitis flecti, muneribusvè ſinant.

Alciati explicatione *Emblemate* 144. vtque Iudicibus detur intelligi, nec à probis etiam, aut ſanctis quoque viris munera obſequiave admittēda eſſe: Angelos à Loth inuitatos, vt ſe in domum ſuam reciperent; recuſaſſe *Geneſis* 19. ibidem Ioannes de la Haye *conſiderat.* 54. aduertit, vt ad eamque deueniat, ſic Angelos ipſos interrogat: *Petitione Abrahæ acquieuiſtis: cur igitur obſequium Loth renuitis? Aduerte* (inquit) *tanquam Iudices hos Angelos Sodomam deueniſſe; non autem cum apparuerunt Abrahæ. Nam illum tanquam priuati homines conuenerant: Optime igitur Sodomæ omnia obſequia Lot, in domum ſuam inuitantis, renuerunt: quia Iudices etiam obſequia iuſtorum, cum ſententia ferenda eſt, formidare debent.*

Digitized by Google

Merito ideo Canonica, & Ciuilia iura in Iudices munerum receptores armantur, multiplici eos pœna plectentia, vt videbimus *Annotat. ſequenti.* Non tamen ſat vn-
2 quam punitum facinus, † quod Iuſtitiam de medio tollit: rerum publicarum exitium, & deſtructio, quarum veluti firmamentum Ius, & Iuſtitia eſt. Quia *Iuſtitia ciuitates, & reliqua omnia ſeruat: iniuſtitia vero peruertit, atque corrumpit*, vt affirmat Plato in Minoe. Imo *ſine Iuſtitia non ſolum Reſpublica, ſed nec exiguus hominum cœtus, nec quidem parua domus conſtabit.* vt Macrob. inquit *lib. 1. de ſomn. Scipionis, cap. 1.* Nec ad punctum quidem, ſi M. Antonio Mureto credimus, *oratione 7. ad principium* dicenti: *Qua ſublata non domus vlla, non ciuitas, non hominum inter ſe ſocietas, non ipſa denique vniuerſitas rerum ſtare, ac tueri ſe punctum temporis poſſet.* Cuius obſeruantia magis quam lapidibus & muris conſiſtunt Ciuitates, vt Conſultus indicat *in l. 2. §. Poſtea. D. de origine iur.* & imbi Baldus. *Etenim hoc ſublato, nihil eſt quare exploratum cuique poſſit eſſe quid ſuum, aut quid alienum ſit: nihil eſt quod aequabile inter omnes, atque vnum omnibus eſſe poſſit*, vt Cicero *in oratione pro Cæcina.* Et conſequenter Iuſtitia ſublata (quam vt diximus munera ſubuertunt & tollunt) *turbatur, & quaſi fluctuat orbis terrarum vniuerſus*, vt mature Religioſiſſimus Cardinalis Bellarminus *de officio Principis Chriſtiani lib. 1. cap. 19.* ex illo Pſalmi 18. *Mouebuntur fundamenta terræ:* Maneretque informis, & chaos, vt late diſcurrit, probatque Marcus Antonius Muretus *orat. 7.* Conſtat & Philoſopho *Politicor. 3.* & Abulenſe illum referente *in cap. 16. Deuteron. quæſt. 3. ſuper verba Iudices & Magiſtros*, ſecundum quem: *Forma ciuitatis eſt diſtributiuum Iuſtitia.* Vnde merito *lib. 4. de Ciuitate Dei, cap. 4.* Auguſtinus dixit: *Remota Iuſtitia, quid ſunt Regna, niſi magna latrocinia?* & ex eo mendosè tamen allegato) obſeruat Hippolyt. de Marſil. *de fideiuſſor. num. 385.* Ariſtotelis, Diogenis, & aliorum id pariter ſententiis confirmans. Auguſtini quoque in id meminit Diuus Thomas 2. 2. *quæſt. 105. art. 1.* Cui Lactantius conuenit *de Ira Dei, cap. 16.* qui ſine præmio (inquit) & pœna, æqueque Iuſtitia adminiſtrata; *ad tantam confuſionem deueniet ſtatus rerum, vt contemptis, ſuperatiſque legibus ſola regnet Audacia: vt nemo denique tutus eſſe poſſit, niſi qui viribus præualeat. Ita quaſi communi latrocinio terra omnis, depopulabitur.* Namque *qualem in ciuitate iudicia ſint, talem eſſe totius ciuitatis ſtatum*, tam ſcite, quam vere Antonius Muretus *oratione 12. pag. mihi 165.* dixit: *Qua* enim *conſtantia Tribunal illud aſcendimus decreturi aduerſus eos, quorum munera appetimus.* vt arguit Tertullianus *de habitu muliebri, cap. 2.*

Proh dolor! eas humana, quin inhumana
3 auiditas, † inſatiabiliſque cupido vires ſumpſit. vt non virtutis amore, non pœnæ metu cohibeatur: *Prouida, ſeueraque legis ſanctio & tamen nec ſic refrenatur auaritia* vt deflet Hieronymus *epiſtolar. lib. 2. epiſt. 12. ad Nepotianum.*) nec vberioris præmij expectatione tepeſcit, à Sapiente propoſiti *Prouerbior. 15. v. 27.* dicentis: *Qui odit munera viuet.* ab Iſaia cap. 33. v. 15. *Qui ambulat in iuſtitiis, & loquitur veritatem; qui proiicit auaritiam ex calumnia, & excutit manus ſuas ab omni munere &c. Iſte in excelſis habitabit: munimenta ſaxorum ſublimitas eius: panis ei datus eſt, aqua eius fideles ſunt*, à Pſalmiſta *Pſalm. 23. v. 3.* aliiſque in locis tam Diuini, quam humani Iuris *Annot. finali* referendis.

Sed quia pœnarum repræſentatio improborum quoque audaciam reprimere ſolet; (*vt quos Diuinus timor à malo non reuocat; temporalis ſaltem pœna cohibeat à peccato*, vt dicunt Innocentius Tertius *in cap. Vt clericorum, 13. de vita & honeſt. clericor.* Imperator *in l. vnic. l. de emend. propior.* Alexand. Tertius *in cap Cum in cunctis, 7. §. Clerici, de elect.* Cæleſtinus *in cap. docendus, 2. diſt. 61.* Syricius *in cap. qui aliquanti, 4. dub. 82. in fine, 82. diſt.* & Gregorius *cap. Aduerſitas, 48. §. Cum autem, 7. quæſt. 1.*) ad id ſunt pœnæ legibus præfinitæ: nullumque aliud quam ex eis maleficiis remedium ſupereſt: hac in re ſancitas enarrabit *Annotatio ſequens.* Ambroſij interim *ſermone 33.* tranſcriptis verbis: *Iudices, qui cauſas audiunt iuſte iudicent, & munera ſuper innocentes non accipiant; ne forte dum acquirunt pecuniam, perdant animam ſuam. Nemo enim habet iniuſtum lucrum ſine iuſto damno. Vbi lucrum, ibi damnum. Lucrum in arca, damnum verò in anima.* Vlterius inde comminatione progreſſi Nec non & Horatij *Carmin. lib. 3. ad Mæcenatem:*

Concidit Auguris
Argiui domus, ob lucrum demerſa excidio.

Pro turpi, quod Rectus ſpernit, ſpecioſum, vberiuſque à Deo conſequitur, vt & Horatius idem agnouit *ibidem.*

Quanto quiſque ſibi plura negauerit,
à Diis plura feret.

DE POENIS IN IVDICES munera recipientes.

SVMMARIVM.

1 *Qui leges in Iudices munerum receptores recenſuerint? Eorumque materiam tractauerint?*
2 *Lex Iulia repetundarum quid in hoc cauerit? Qualiterque in eam delinquentes puniat?*
3 *Qualiter Codicis, & Authenticorum iura in id prouiderint, tam in ciuili, quam in criminali cauſa?*
4 *Qualiter Regia Partitarum lex?*
5 *Canonicum Ius qualiter?*
6 *Qualiter noſtrum Regium ordinament. nouæque Regia collectionis ſanctiones? Iudicum etiam?* & num. ſeq.

Priuationis

Priuationis adepti muneris, & inhabilitationis ad alia pœna in Iudices munerum receptores, an Iuri Diuino ſit conformis? ibid. numer. 7. verſ. Aduertete.

8 *An omnes inſimul pœna hac in re ſancita in ſuo quoque caſu imponi poſſint, & debeant, an poſterioris legis ſit attendenda ſanctio, eiuſque pœnis extincta, ſublataque cætera videantur?* & numeris ſeqq.

14 *Non tam metu pœnarum, quam virtutis amore Iuſtitia ſectanda eſt.*

Lex Iuſtis non eſt poſita, ſed iniuſtis, & propter transgreſſiones tradita eſt. ibi.

14 *A muneribus illibatas manus habituros Iudices, leges iurare præcipiunt. Et an quandoque paruum recipientes, periurium vitent? remiſſiuè.*

ANNOTATIO II.

PROVINCIAM hanc ſunt
1 aggreſſi, † illamque vniuerſam peragrarunt, luſtrantes omnia (antiquioribus omiſſis) Iacobus Menochius *de arbitra. quæſt. lib. ſecundo, caſu 342. per totum.* Tiberius Decianus *tract. crimin. lib. 8. cap. 34. per totum,* Ioannes à Caſtillo Bobadilla *in Politic. lib. 2. cap. 11. num. 5.* & Proſper. Farinacius *quæſt. 111. à num. 14. vſque ad num. 98.* Qui leges in id latas ante & poſt Ciuilia iura, pœnaſque impoſitas recenſentes, fœliciter proſequuti materiam ſunt, & plene lucidarunt. Quare, ne actum agamus, quem in id Regiæ leges ſermonem popoſcerint, inſtituemus, & quæ circa illas occurrerint, pro facultate noſtra, pertractabimus; communis iuris legibus pertractis leuiter, ni vbi pedem figere neceſſitas, ratioque poſtularit.

Hac in re igitur diuerſæ quidem leges ex temporum varietate, pœnæque fluxere
2 diuerſæ. Iure Ciuili, † (duodecim tabularum legibus prætermiſſis, vt adimpleamus promiſſa, dequibus longum præfati fecere ſermonem) lege Iulia repetundarum (*quæ pertinet ad eas pecunias, quas quis in Magiſtratu Poteſtate, Curatione, Legatione, vel quo alio officio, munere, miniſteriovè publico acceperit,* vt Marcellus ait *in l. 1. D. ad legem Iuliam repetundarum*) damnatus; *teſtimonium publice dicere, aut Iudex eſſe, poſtulareve prohibetur,* Venuleio authore *in l. Eâdem lege, 6. §. 1. D. eod. tit.* Sed & *hodie, ex lege repetundarum, extra ordinem puniuntur, vel etiam durius, prout admiſerint,* vt Marcellus notat *in l. Lex Iulia, 7. §. fin. eo ipſo tit. ad legem Iuliam repetundarum.*

3 Codicis † & Authenticorum iure: *qui accepit vel promiſſionem ſuſcepit, ſi cauſa pecuniaria ſit; dati triplum, promiſſi duplum, à Comite priuatarum rerum exigatur, dignitate, ſeu cingulo amiſſo: Si vero criminalis cauſa fuerit; confiſcatis omnibus bonis in exilium mittatur* diſpoſitione *Authentic. Nouo iure, C. de pœnis iudic. qui male iudic.* deſumpti *ex Authent. vt litigantes iurent in exordio litis §. ſi quis autem ex litigatoribus, coll. 9.* Cui limitationem & intellectum aſſignant Grammaticus *conſil. 35. num. 53.* Boëtius *deciſ. 153. num. 3.* Tiber. Decianus *tract. criminal. lib. 8. cap. 39. num. 15.* Sebaſtian. Guazin *de confiſcatione bonor. concluſ. 13. ampliatione 14. num. 3. pag. mihi 37.* Cum ſcilicet pecunia corruptus Iudex condemnat innocentem, & nocentem abſoluit; non aliis in caſibus bona, hoc quoque iure, publicata intelligi.

Iſtam etiam † in criminalibus ſanctionem 4
Regia *lex 25. tit. 22. part. 3. verſ. E ſi tal Iuizio,* ſic temperat: *E ſi tal Iuizio como eſte ouieſe dado por precio; debe ſer deſterrado para ſiempre, e todos ſus bienes tomados para la Camara del Rey, ſi non hubiere parientes que ſuban o deſciendan por la linea derecha faſta el quarto grado. Ca ſi tales parientes ouiere, nol deben tomar lo ſuyo. Fueras ende que ello ſon tenudos de pechar a los herederos del Iuſticiado quatro tanto de lo que tomo: e tres tanto para la camara del Rey, ſi quiſieren auer los bienes. E lo que le auian prometido por razon de aquel Iuizio, ſi non lo auia aun recebido; debelo pechar doblado tambien a la camara del Rey, como a los herederos de aquel que fue a tuerto Iuſticiado.*

Canonico iure: † *Si quis Iudex eccle-* 5
ſiaſticus ordinarius, aut etiam delegatus (famæ ſuæ prodigus, & proprij perſequuter honoris) contra conſcientiam, & contra Iuſtitiam, in grauamen partis alterius in iudicio quidquam fecerit per gratiam, vel ſordes: ab executione officij per annum nouerit, ſe ſuſpenſum, ad æſtimationem litis parti quam læſerit nihilominus condemnandus. Sciturus, quod ſi ſuſpenſione durante, damnabiliter ingeſſerit ſe Diuinis, irregularitatis laqueo ſe involuet, ſecundum Canonicas ſanctiones: à qua non niſi per Summum Pontificem poterit liberari. Saluis aliis conſtitutionibus, quæ Iudicibus male iudicantibus pœnas ingerunt, & infligunt, Dignum eſt enim vt qui in tot præſumit offendere, pœna multiplici caſtigetur. Innocentij Quarti conſtitutione *in cap. 1. de ſentent. & re iudic. lib. 6.* In quod & nouiores poſtmodum Pontificum prodiere ſanctiones, pœnas quoque augentes, ſuis inferius referendæ locis.

Regij ordinamenti, † & nouæ Colle- 6
ctiones leges non modo Barattariam (vt vocant) damnant, puniuntque ſeuere (cum nempe Iuſtitia venditur, aut pactum pro ea adminiſtranda, ſententia referenda interuenit:) ſed etiam ſimplicem muneris, donive receptionem, ſeu promiſſionem improbant, grauibuſque vindicant pœnis, ni aliqua legitima cauſa veſtiatur. De quibus ſequentibus agendum Annotationibus.

Etenim *lex 14. tit. 4. lib. 2. Ordinam.* ſic: *Ninguno de los Oydores, ni de los Alcaldes ni Alguaciles, ni eſcriuanos de la dicha Audiencia, de Chancilleria no ſean oſados de tomar dinero, ni otra alguna coſa de los*

pleyteantes

pleyteantes que ante ellos vinieren de mas de lo contenido en las ordenanzas fechas por los Reyes nueſtros anteceſſores , y por nos fechas. E qualquier que lo aſi lleuaro, y le fuere probado; que demas de la infamia , pierda el officio, y reſtituya lo que aſi tomare con las ſetenas, como quien lo furta ; y que eſta pena ſe parta en eſta manera : las dos partes para el acuſador , y las otras dos partes para aquel aquien lo lleuare : y las tres partes para la nueſtra camara. Y eſta ley queremos que aya lugar aſi miſmo en los Iuezes y officiales de la nueſtra caſa y corte ; y en los otros Iuezes de las cindades y villas y lugares de los nueſtro Reynos, y en otros qualeſquier officios , y officiales de qualquier eſtado o condicion que ſeane qualeſquier Concejos.

Lex 7. tit. 15. eodem libro : *Porque la cobdicia ciega los corazones à algunos Juezes: y de la torpe ganancia deben fuir los buenos Iuezes , porque es cierto que buena es la ganancia donde el pecado no es en la conciencia : y es muy fea la cobdicia , mayormente en aquellos que gouiernan la coſa publica : Por ende ordenamos y mandamos que los nueſtros Alcaldes de la nueſtra caſa y Corte, y otroſi los Alcaldes de las alzadas , y aquel y aquellos que ouieren de librar los pleytos por comiſion en nueſtra Corte , otroſi los Corregidores, y Alcaldes, y Iuezes de las nueſtras cindades, y villas , y lugares, aſi los de fuero, como los de ſalario no ſean oſados de tomar, ni tomen en publico , ni en eſcondido , por ſi, ni por otros, dones algunos, de ninguna, ni algunas perſonas , de qualquier eſtado o condicion que ſean que vinieren a ſu Iuriſdicion ante ellos à pleyto, an ſi oro , como plata , ni dineros, ni paños , ni veſtidos, ni viandas , ni otros bienes, ni coſas algunas. Y qualquier que lo tomare por ſi, o por otro , que pierda por el miſmo fecho el officio, y que nunca aya el dicho officio, ni otro; y peche lo que tomare con el doblo, y ſea para la nueſtra Camara : y fingue en nueſtro albedrio de les dar pena por ello , ſegun la quantia que tomo y lleuo.* Tranſlata ad legem *5. tit. 9. lib. 3. noua Regia collectionis.*

Lex 30. einſdem tituli, & libri 2. ordinamenti: *Que no reciban dadiuas , ni preſentes, por ſi, ni por otro, directe, vel indirecte , de qualquier perſona que con ellos ouiere de librar en las coſas tocantes a ſus oficios. Saluo en coſas de comer, o de beber en peguina quantidad , ofrecidas de grado , ſin las pedir in ninguna munera, deſpues que los tales librantes fueren complidamente librados , y deſpachados. So pena que el que lo contrario hiciere , por la primera vez , lo pague con el diez tanto , y por la ſegunda no vſe mas del officio.*

Quæ omnia in officiorum ingreſſu iurate Iudices eadem lege iubentur ; ſoluturoſque impoſitas pœnas in quibus eos lex hæc condemnat , ita vt abſque alia condemnatione ad earum ſolutionem in foro conſcientiæ teneantur. Similiterque in Senatoribus diſponit *lex finalis , tit. 3. eodem lib.* 2. De quarum intellectu latior ſuo loco inferius pertrahendus ſermo.

In noua Regia Collectione † *eſt lex 56. tit.* 7
5. lib. 2. quæ (poſt interdictionem Auditoribus factam, ne cum partibus, aduocatis, procuratoribus , aliis ve quibuſvis perſonis de aliquid dando, aut recipiendo directe, vel indirecte paciſcantur) ſubdit: *y por quemas perfetamente ſe guarde la limpieza , y ſe quiten las ſoſpechas de los Iuezes de la nueſtra Corte y Chancillerias , y eſpecilmente de los del nueſtro Concejo, y Preſidente y Oydores , y Alcaldes de las Audiencias , dequien los otros Iuezes an de tomar exemplo : mandamos y defendemos que los ſuſodichos , ni Alcaldes de Corte, ni Iuezes de Vilcaya, ni Alcaldes de los hijoſdalgo, y notarios , ni relatores, ni eſcriuanos de Camara, ni procuradores fiſcales, ni otros eſcriuanos de los dichos Iuzgados de aqui adelante no puedan tomar, ni receuir por ſi miſmos, ni por interpoſitas perſoſonas preſente, ni dadiba alguna de qualquier valor que ſea , ni coſas de comer ni beber , nī otra coſa alguna de concejo , ni vniuerſidad , ni perſona alguna que tragere , o veriſimilmente ſe eſperare que traera pleyto ante ellos durante ſus officios. Ni los puedan recebir ſus mugeres, ni hijos en poca cantidad , ni en mucha cantidad, directe , ni indirecte: ni los letrados , ni procuradores de los pobres. So pena que por el miſmo hecho, ſean anidos por quebrantadores del Iuramento que tienen hecho por el officio ; y pierdan el Iuzgado y officios , y ſean, y finquen inhabiles dende en adelante para auer Iuzgados , ni officios publicos : y ſean echados del Conſejo , y Audiencias, y tornen lo que aſi lleuaren con el doblo. y anſi miſmo que los ſuſodichos Iuezes no reciban preſentes, ni coſas de comer de Abogados, ni Procuradores , ni Relatores de las Audiencias.*

In hoc vltimo Indica *lex 61. lib. 2. tit. 15. in Summario collectionis earum.* ſic tantummodo cauet: *Que los Preſidentes y Oydores, ni Alcaldes del crimen no hagan partidos con Abogados, ni Recetores , ni reciban dellos , ni ſus mugeres ni hijos coſa alguna, aunque ſea de comer.* An in cæteris perſonis omiſſis , in comeſtibilibus nihilominus hæc vrgeat lex, ex inferius diſputandis ſequentibus Annotationibus apparebit.

Aduertere interim obiter libet (ne rigidior à quo relatæ legis 56. cuiquam pœna videatur, dum munerum acceptores & officiis priuat obtentis, & ab obtinendis arcet) iuri eſſe Diuino conformem. *Filij planè Samuelis nullum aliud crimen habuiſſe leguntur, niſi quia munera dilexerunt : & quia paterna munditia non ſequebantur exemplum , irrecuperabiliter amiſerunt plebis Iſraëliticæ Principatum :* ſic Diuo Petro Damiano aſſertore *epiſtolar. lib. ſecundo , epiſt. ſecunda ad Sancta Romana Eccleſia Cardinales.*

Præterea *lex 21. tit. 5. lib. 3. noua Regia Collectionis* (vt earum ſeriem proſequamur) prohibet ne quidquam Iudici præter ſalarium in Regio diplomate conſtitutum

ſoluatur

Digitized by Google

ſoluatur, ipſeve recipiat, nulla in id obſtante conſuetudine: quodque plus receperit, reſtituat. Idque iterato diſponit *lex* 8. *tit.* 6. *eodem libro* inſuper addens: *y anſi miſmo no tomen ropa, ni poſada, ni cama de la tal ciudad, ſaluo por ſus dineros como eſta mandado por nueſtras cartas: ſo pena que lo paguen con el quatro tanto.* Cui conuenit in prohibitione de iure communi textus *in leg. unica, C. de ſalgam. hoſpitib. non praeſt. libr. duodecimo.*

8 En † quanta pœnarum Regiarumque conſtitutionum diuerſitas in Iudices, qui parua etiam munera, xenia, aut comeſtibilia, à volentibus quoque recipiunt. Aliæ namque in quadruplum, in ſeptuplum, & decuplum aliæ condemnant: aliæ ob id officio priuant, ad aliudque deinceps obtinendum inhabiles reddunt. Multipliciter, meritoque, vt diximus, in huius criminis, punitione ſæuiunt leges.

9 Dubium tamen eſt, † num omnes ſimul relatæ pœnæ in ſuo quoque caſu imponi poſſint, & debeant, an poſterioris legis ſit attendenda ſanctio, eiuſque pœnis extinctæ atque ſublatæ cæteræ videantur? Sublatas enim per poſteriores primas cenſeri, ſuadet vulgare dicterium *legis ſed & Poſteriores,* 17. *D. de legib.* cum ſimilibus. Ad præſentis rei terminos textus *in l. Senatus,* 14. *D. de accuſationib.* Vbi ſic Paulus: *Senatus cenſuit ne quis ob idem crimen pluribus legibus reus fieret.* Conducit Vlpianus *in l. Prætor edixit,* 7. §. 1. *D. de iniur.* In pœnarumque inflictione legem nouam veteris corrigere pœnam, vniuſque appoſitione aliam tolli; obſeruat Salicetus *in l. Qui ſepulchra, C. de ſepulchro violat.* quem refert, & ſequitur Antonius Gomez *variar. tom.* 3. *cap.* 1. *de delictis, num.* 38. *ad finem.* Vbi idem quoque dicunt, cum de correctione prioris pœnæ non conſtat, vt in caſu noſtro. Ad quod vterque conſiderat textum *in auth. Sed hodie, C. ad leg. Iul. de adulter. & in auth. vt nulli iudic. liceat habere loci ſeruatorem, coll.* 9. *vbi ſimpliciter dicunt iura: adulteram detrudi in Monaſterium: nec ibi apparet de anterioris legis, vel pœnæ correctione: & tamen, ſecundum communem opinionem, pœna legis antiquæ, quæ erat pœna mortis, remanet correcta in muliere. Ergo bene probatur quod lex poſterior ſemper tollit, & corrigit pœnam legis prioris.* Hæc Antonius Gomezius ſupra, idem tenere dicens Salicetum eundem *in l. In eum, C. de furtis,* tenuiſſeque Cynum (de praxi hac reſtante) *in d. lege Qui ſepulchro.* Quibus accedunt Theſaur. *deciſ.* 18. *num.* 3. & 13. ita referens iudicatum, Brunor à Sole *in compend. reſolut. iuris. verbo Actio iniuriarum,* Bimi. *conſil.* 11. *num.* 10. Eugen. *conſil.* 64. *num.* 59. Farinac. *quæſt.* 4. *num.* 11. *in fine.* Maceratenſ. *variar. reſolut. lib.* 3. *reſol.* 45. *numer.* 9. Giurba *conſil.* 25. *num.* 16 *& ſeqq.*

Contrariam † (pluribus nempe legibus diuerſas pœnas delicto eidem imponentibus, ſi nec tacite, nec expreſſe apparet, quæ illarum corrigat aliam, neutram corrigi, aut per aliam tolli, quantumuis de prioritate, & poſterioritate conſtet) probat textus *in l. Quoties,* 40. *verſ. Si ex eodem facto, D. de actionib. & obligationib.* per quem ſic tenet Bartholus *in l.* 1. *ad fin. D. de vi bonor. raptor.* multaque comprobantia iura adducit (etſi in oppoſita reſideat ipſe) Anton. Gomez. *d. num.* 38. *verſ. Quarta concluſio.* Prærerque huius ſententiæ Doctores ab eo relatos: ſic tenent etiam Baldus *in l. ſi quis ab alio,* 7. *num.* 1 *D. de calumniatorib.* Felinus *in cap. Quod olim, num.* 2. *de iudic.* Gracian. *regula* 291. *num.* 3. Vincent. Honded. *conſil.* 9. *numer.* 10. & *tribus ſeqq. vol.* 2. Sanchez *de Matrim. lib.* 3. *diſp.* 48. *num.* 3. multi alij relati à Giurba *d. conſ.* 25. *num.* 9. & *ſeqq.* Tiber Decian. *conſil.* 110. *num.* 1. Bardell. *conſil. trigeſimotertio, num.* 7. Suarez *receptar. ſententiar. verbo Pœna num. centeſimo quinquageſimoſecundo,* Bonacoſ. *commun. opinion.* 1. *p. verbo Pœna legis noua,* Franciſcus Burſat. *conſil.* 454. *num.* 6. *tom.* 4. P. Suarez *de legib. lib.* 5. *cap.* 11. *num.* 11. Fagundez *in octauo præcepto Decalogi, lib.* 8. *capit.* 25. *num.* 14. 10

11 Extra controuerſiam eſt † cum pœnas cumulatiue diuerſas ponunt leges, locumque habere decernunt, vt ſunt textus *in d. l. Qui ſepulchra, C. de ſepulchro violato, in d. l. In eum, C. de furtis, in l. Quod et lex Fauia, in princip. D. de liber. homin. exhibend.* & alij, quos Gomezius allegat *dicto numero* 38. *verſ. ſecunda concluſio,* copioſeque Giurba *conſil.* 26. *numer.* 3.

12 In munerum autem receptores, † per ſordeſque iudicantes pœnas quoque diuerſas concurrere, cumulatiueque ſtare, & ex ſpeciali determinatione, & ratione generali, quam deſignat textus *in d. cap.* 1. *de re iudic. lib.* 6. apparet, dum ait: *Saluis aliis conſtitutionibus, quæ Iudicibus male iudicantibus pœnas ingerunt, & infligunt. Dignum eſt enim vt qui in tot præſumit offendere; pœna multiplici caſtigetur.* Et ita *ibi* notat *Gloſſa finalis,* & Auguſtin. Barboſa *num.* 11. Iacob. Menoch. *de arbitrar. iudic. lib.* 2. *centur.* 4. *caſu* 241. *num.* 13. Farinacius *quæſt.* 111. *num.* 80. qui etſi *num.* 81. in contrarium referat alios, Boſſijque concordiam, at *num.* 82. in priorem redit, eamque *numero* 83. *cum ſequentibus* plene firmat.

13 Poſſe tamen pro arbitrio ſuo † Iudicem, criminis qualitate penſata, vel omnes ſimul imponere, vel vnam, quam malit ex eis ſeligere, affirmant Panormitanus *in cap. At ſi Clerici, num.* 36. *de iudic.* Tiberius Decianus *tractat. criminal. lib.* 8. *cap.* 39. *num.* 18. Hippolit. Bonacoſ. *queſtion. Criminal. verbo Pœna diuerſa.* Electionem, qua ex conſtitutis pœnis reum ex circunſtantiis puniat, liberam Iudici eſſe dicit.

Digitized by Google

Farinacius *conſilior.lib. 1. conſil. 5. num. 53.* Omnes ſimul imponere poſſe (in Baratatia & Concuſione loquens) negat. Rationem reddit: *Quia licèt vna lex non tollat aliam quoad originem,& omnibus delinquens teneatur: tollit tamen quoad executionem*, cum Bartholo *in d.l.Senatus, in princip.* & Boſſio *in practic.tit. de offic.corrupt.num.7.prope finem, verſ.Non quieſcit tamen animus, & num. 8. 9.& 10.* Sic etiam (cum Caballo *reſolut. criminal.caſu 2. num.7. & 8.*& aliis) Giurba *dict. conſil. 25. num. 20.& conſil. 26. num. 2.* veriorem ſententiam dicens, mitiorem tunc à Iudice pœnam imponendam. In puncto nihilominus iuris;caſuque præcipue noſtro, verior videtur oppoſita, ex *d.cap.fin.de re iudic. lib. 6.* cui non integre præſtita ſatisfacit reſponſio. Cum & ſaluas in eo cæteras pœnas relinquat,& dignum eſſe dicat: *vt qui in tot præſumit offendere, pœna multiplici caſtigetur.*

14 Non tam nos deterreant pœnæ,† quæcumque illæ ſint, quàm Iuſtitiæ decor, Rectique pelliciat amor. Lex Iuſto non eſt poſita, ſed iniuſtis,& non ſubditis, impiis,& peccatoribus, vt Apoſtolus ait *2.ad Timoth.v.9.* Quia (vt *in c.Dua ſunt, 19.quæſt.2.* Vrbanus Pontifex:) *Propter tranſgreſſiones eſt tradita*, ex Paulo ad Galat.cap.3.v.19. *Propter tranſgreſſiones poſita eſt.* Iura inuenta metu iniuſti, fateare neceſſe eſt:

Tempora ſi faſtuſque velis euoluere mundi.

vt Horatius prodit *lib.1. ſermon.ſatyr. 3.* Iuſtum, perfectumque expetimus Iudicem, fierique optamus. Quid huic cum pœnarum timore?

Legem tuendo, proiicis metum feras.
Nam legis extra eſt pallidum cuſtos metum.

vt & carminibus mandauit D.Gregorius Nazianzenus *in ſententiis diſtichis iambicis conſtantibus, verſ.16.* Sibi ipſi (iuxta Apoſtolum *ad Roman.2.*) lex factus. *Ille autem ſibi lex eſt, qui facit ſponte quæ legis ſunt, & in corde ſuo ſcriptum opus legis oſtendit*, vt cum Paulo ipſo Ambroſius *de fuga ſæculi cap.3.*

Leges enim,& *Principes non ſunt timori boni operis, ſed mali. Vis autem non timere poteſtatem? Bonum fac,& habebis laudem ex illa. Si autem malum feceris, time.* iuxta Apoſtolum eundem *ad Roman. 13. v. 3. & 4.* Ad minus ergo vt non faciamus malum, tot ſaltem imminentes pœnæ cohibeant auſum. Et

Expectata diu tandem prouincia cum te
Rectorem accipiet, pone iræ fræna, modumque
Pone & Auaritiæ, miſerere inopum ſociorum.
Oſſa vides Regum vacuis exhauſta medullis.
Reſpice quid moneant leges, quid Curia mandet,
Præmia quanta bonos maneant, quam fulmine iuſto
Et Capito,& tutor ruerint, damnante Senatu,
Pirata Cilicum.

vt Iuuenalis manet *Satyra 8.* & Iſaias *cap. 33. in principio* minatur: *Væ qui prædaris, nonne & ipſe prædaberis? Cum conſummaueris deprædationem deprædaberis.* Caue vt ratio dictat,& vt iuramentum† illibatum ſerues, 15
quod in id præſtari leges iubent *in auth. Iuſiurandum quod præſtatur ab iis qui adminiſtrationem accipiunt, §. Iuro quoque, coll. 2. in auth.vt Iudices ſine quoquo ſuffragio, §. ſcriptum exemplar, el 2. collatione eadem, in l. 6. tit. 4. part. 3. verſ. La ſexta, in l. fin. tit. 3. lib.2. ordinam.verſ. Que Iuren todos, in l.6.& 30. tit.15.eodem libro, verſ. Que Iuren de hazer bien, verſ. Que no reciban dadibas, & verſ. Que Iuren todos, in l.6.tit. 5. lib.2.nouæ Regiæ collectionis, verſ. Otroſi que los pleitos que ante nos vinieren, & verſ. Otroſi que no receuiremos don, & in l. 1. tit. 6. lib. 3. einſdem Regiæ collectionis.* A quarum periurio, aliarumque ſimilium inferius referendarum, an aliquid etiam paruum recipiens Iudex iure valeat excuſari, ſequentes Annotationes monſtrabunt.

VTRVM A CONSANGUINEIS POSSIT IUDEX DONA RECIPERE?

VTRVM A CONSANguineis poſſit Iudex dona recipere?

SVMMARIVM.

1 *A generali probibitione, legeque Iudicibus dicta, ne recipiant in officio munera, excipiuntur cognati. Qua ratione? Et ad quem vſque gradum?* & num.19. *Et an etiam nouiori iure?* num. 26. & ſeqq.

2 *An eodem æque gradu quo conſanguinei, contineantur Affines?* & numer.ſeqq.

Sobrini ſunt ſanguine iuncti, ſiue ex parte patris, ſiue matris, ibi.

Cognatorum nomine an contineantur Affines? Quotuplexque Cognatio ſit? ibi & num. 8.

2 *Superfluitatem Ius abhorret, nec verbum etiam minimum, aut ſyllabam vnam ſine virtute aliquid operandi eſſe patitur.*

4 *Etiam in materia ſtricta,& odioſa.*

5 *Impropriari potius verba debent, quam vt ſint ſuperflua.*

6 *Lex in idem ſancita non multiplicat, ſed qualibet ſua via it.*

7 *Duplex* legis 1.§.vnic.D.ad legem Iuliam repetundar. *lectura deſignatur.*

9 *Affines, vt Conſanguinei, recuſari poſſunt. Et ad quem vſque gradum? remiſſiuè.*

10 *Affines contra Affines teſtimonium dicere non coguntur. Et ad quem vſque gradum?*

11 *Nec pro Affinibus admittuntur; aut integram faciunt fidem.*

12 *Contra Affines procuratores eſſe non coguntur, vt contra Conſanguineos patrocinium ſuſcipere Conſanguinei non coguntur.*

13 *Coniuncti*

12 *Coniuncti & Affines pro Coniuncto & Affine ad quartum vſque gradum in iudicio admittuntur.*

14 *Poſtulat pro Affine Affinis, & mortem Affinis, vt conſanguineus Conſanguinei accuſat.*

15 *Idem ex Affinitate legitima gradus, qui ex Conſanguinitate, ad matrimonium impedimento eſt: in qua antiqua Sacrorum Canonum diſpoſitionem Sacrum Concilium Tridentinum non immutauit, etiam ſi quoad illegitimam immutarit.*

16 *Idem Affinitatis gradus, qui Conſanguinitatis exiſtit, & ex Conſanguinitate Affinitatis gradus menſuratur.*

17 *Præter ſucceſſionis caſum (ad quam non vocantur Affines) in plerisque Affinitas conuenit cum Conſanguinitate. Quidque ob hoc circa orphanorum propinquorum educationem charondas ſtatuerit?* & num.ſeq

Coniunctis ad ſucceſſionem vocatis, veniunt Affines. ibi.

18 *An in caſu quæſtionis iſtius, legiſque prima,* §. vnic. D. ad leg. Iuliam repetundat. *ſit eadem, vel maior etiam ratio excipiendi Affines, quam conſanguineos.*

19 *Cognatis, & Affinibus delinquentium receptatoribus, an, quare, & qualiter ignoſcantur?*

20 *Donatio à Conſanguineis, vel Affinibus Epiſcopo facta, intuitu perſonæ; non Eccſiæ facta videtur.* & num. 24. *vbi ampliatur.*

Intellectus textus in cap. Requiſiſti, 15. de teſtament. *ibid.*

21 *Vbi eadem eſt ratio, idem eſt ius, non per extenſionem, ſed per comprehenſionem.*

22 *An Conſanguineis, conſanguinitatis ratione, in infinitum (hoc eſt, quotquot munera dederint) accipere Iudicibus liceat? contemniturque Boërius limitem ponens.*

23 *Nil recipere Iudici à Conſanguineo licet officij prætextu, non ſanguinis datum.*

24 *In dubio an contemplatione potius ſanguinis, quam officij cenſeatur donatum. Bobadillæque ſententia expenditur, refelliturque.*

Donatio quando præſumatur, & ſi ſui natura præſumi non ſoleat, vbi alia coniectura ſumi poteſt? ibi.

Conſanguinitatis quamplures effectus, præter relatos: alij & per remiſſionem, & nominatim expreſſi. ibi.

25 *A Conſanguineo recipere Iudici licet, etiam in eius territorio commorante. Aduerſus Bobadillam inaduertenter pariter locutum.*

26 *Lex generaliter loquens, generaliter eſt intelligenda: neque diſtinguendum eſt vbi ipſa non diſtinguit. Quæque totum dicit, nihil extendit: præſertim in vniuerſali negatiua, quæ magis negat, quam affirmatiua affirmat.*

Gabr. de Velaſc.

27 *Iuramentum debet in ſpecifica forma ſeruari, & adimpleri.*

28 *Lex vna generaliter, & indiſtincte loquens ſeu affirmatiuè, ſeu negatiuè loquatur; per aliam diſtincte loquentem intelligitur, & limitatur, vnaque aliam ſupplet; etiam ſi abrogata ſit.*

Correctio nullatenus inducenda eſt, ſed modis omnibus vitanda. ibi.

29 *Lex non ſolum ex altera recipit intellectum, ſed ex ſola particulari ratione.*

30 *Iuramentum ſimpliciter generaliterque prolatum, ſecundum ius, illiuſque reſtrictionem, ſeu limitationem interpretandum, & intelligendum eſt, ſecundumque naturam actus cui apponitur.*

Verba, ſeu diſpoſitio qualibet ſecundum ſubiectam materiam intelliguntur, & ad eam (quantumuis diſpoſitio generalis ſit) reducitur, reſtringiturque. ibi.

31 *Non amarè, aut acerbè iuramentum, eiuſque obligatio accipi debet. Neque cenſendum immodice quem ſe obligare velle.*

32 *Iuramentum generaliter præſtitum reſtringendam eſt quantum fieri poteſt, vt minus obliget iurantem.*

Vbi de obligatione contrahenda agitur, ſtricta interpretatio facienda eſt. ibi.

33 *Si generaliter iurans, in omnem caſum ſe obligare intendit, ſicque præcogitans, ea mente iurauit: in omni quidem caſu iuramento aſtringitur.*

ANNOTATIO III.

RECIPIENDI munera prohibitionem, quam Iudicibus *in l. 1. D. ad leg. Iuliam repetundarum* Marcellus nunciat: hac ibidem exceptione † temperat ipſe: *Excipit lex* 1
à quibus licet accipere: A ſobrinis propiorevè gradu, Cognatis ſuis, vxoreve. In cuius explicatione Accurſius hæc: *A ſobrinis qui ſunt in ſexto gradu, vt inſtit. de gradib. §. Sexto, & ab omnibus proximioribus, vt ſubiicit: Nam ratio ſanguinis tollit ſuſpicionem, vt argum. ſupr. de receptatorib. l. 2. & in auth. de Eccleſiaſ. tit. §. Interdum, col. 9.* Accurſium, eius præfatum intellectum, rationemque approbant Albericus *ibidem, in princip. & in l. Lex Iulia, num. 1. D. eodem tit.* Cynus *in l. 1. num. 4. verſ. Et tunc, aut ratione conſanguinitatis: C. eodem tit. & ibidem* Angel. *poſt medium, verſ. Sed ex alia cauſa.* Pariſ. de Puteo *in tractat. ſyndic. verbo Corrupti; num. 3.* Menoch. *de arbitrar. lib. 2. caſu 517. num. 4.* Tiber. Decian. *tractat. crimin. lib. 8. cap. 40. num. 1.* Xamar. *de offic. Iudic. & aduocat. p. 1. quæſt. 20. num. 9.* Proſper. Farinac. *quæſt. 111. num. 245. & 246.* Ioſeph Maſcard. *de probationib. concluſ. 164. num. 12. & 13.* Auendan. *de exequend. mand. Reg. 1. p. cap. 2. num. 6. & verſ. Limitanda tamen,* Stephan. Gratian. *diſcept. forenſ. 1. p. cap. 189. numer. 35. & 36.*

Eoque ſexto conſanguinitatis gradu Affines † inſimul contineri, venit omnino dicendum. Poſtquam ſiquidem dicta 2

lex ſobrinos excepit, à quibus licet accipere
(& ſic eos qui per ſanguinem, tam ex virili,
quam fœminco ſexu, coniuncti ſunt, vt
eo verbo Sobrinus Duatenus, & Briſonius
docent) cognatos pariter adiunxit, eorum-
que vxores. Quo nomine excepit Affines.
Namque *Affinitas en latin, tanto quiere de-
cir en romanie, tomo Cuñadez*, hoc eſt *Cog-
natio* vt Regia *lex* profert 5. *tit.* 6. *part.* 5.
Quadruplex enim Cognatio eſt. Prima,
Conſanguinitatis, ſecunda Affinitatis, ter-
tia ſpiritualis, quarta Legalis. De dua-
bus vltimis ſunt integri in iure tituli
de Cognatione ſpirituali, & *de Cognatio-
ne legali*. De prioribus duabus ſunt tex-
tus *in cap. primo, 35. quæſtion.* 1. & alij la-
tius *infra num.* 8. referendi. In vtraque
autem priori intelligenda lex noſtra per-
æque. Tum & ex vxorum expreſſione
in ea facta: tum vt à ſuperfluitatis vitio
3 † libera ſit, quod adeo ius abhorret,
*l. Sed etſi, lege 28. paragrapho Hoc ſenat.
conſul. D. de petit. hæredit. paragrapho
Qua autem, inſtit. de bonor. poſſeſſ. l. 3. in
princ. D. de iure iuran. l. 1. ad finem, D. ad
municip. l. Hac ſtipulatio, 14. paragra-
pho Diuus, D. vt legat. nomin. caueat.
l. Qui bis idem, 18. D. de verbor. obligat.
l. fin. paragrapho In refutatoriis, C. de ap-
pellation. c. Solitæ, 6. de maior. & obed.*
vbi notat Gloſſa *verbo Tanquam*. Neque
verbum quidem duplicatum, ſuperfluum,
aut ſine virtute aliquid operandi eſſe
patitur, *l. 1. & 2. D. de eo quod met.
cauſ. l. Si quando, 109. D. delegat. 1. l. fin.
D. ne quid in loco public. cap. Si Papa,
10. de priuileg. lib. 6. cap. Si à Iudice,
10. de appell. cap. 1. dict.* 19. cum addu-
ctis à Nobis *in Axiomatibus iuris, lit. L.
num. 14. & lit. V. num.* 31. Nec etiam mini-
mum, Bald. *in Rubric. C. de contrah. empt.
numer.* 16. Marſil. *in Rubric. de fideiuſ-
ſorib. numer.* 64. Bertazol. *in l. ſi quis ma-
ior, num* 246. *C. de tranſaction.* Franciſc. Bec-
ci *conſil.* 21 *num.* 25. Guttierrez *practic. quæſt.
lib. 3. quæſt.* 10. *num.* 3. Imo nec ſyllabam
vnam. Ioſeph. Ramon *conſil.* 38. *num.* 66.
4 etiam in materia ſtricta, † & odioſa Franc.
Becci. *d. conſil.* 21. *num.* 25. Cardin. Franciſ.
Mantic. *de tacit. & ambig. conuention. lib.
2. tit.* 12. *num.* 10. Sigiſmund. Scacc. *de
commerc. §. 7. gloſſa* 3. *num.* 19. Proſper
Farinac. *deciſ.* 352. *num.* 2. *tom.* 1. *p.* 1. Im-
5 propriatique potius verba debent, † quam
vt ſint ſuperflua, *l. ſi tam anguſti*, 13.
& ibi Angel. *D. de ſeruitut. l. ſi tibi,
vigeſima D. de reb. credit. cap. ſi ſenten-
tia*, 11. *de ſentent. excommunic. lib.* 6. no-
tamuſque *in Axiomatib. iuris, d. lit. V.
num.* 34.

Maxima autem ſuperfluitas eſſet, ſi
Conſanguineos ad ſextum vſque gra-
dum d. lex prima excipiens, eoſdem ite-
rum Conſanguineos illico exciperet. Id-
que accideret, ſi Cognatorum nomen ad
Affines non referretur. Quod minus de lege
6 † præſumendum eſt, quæ nec alterius diſpo-
ſitionem duplicat, nec ſanctionem eandem
multiplicat, *l. 1. §. Dixerit aliquis, D. de pu-
blican. & veſtig.* Vtque Seneca *de benefic. lib.
6. cap.* 6. ait: *Lex legi non miſcetur, vtraque
ſua vi ait*. Fortiuſque vna & eadem, cuius
diſcreta verba diſcretum & ſeparatum ſen-
ſum, & effectum habeant, iuxta prædicta, ne-
ceſſum eſt.

Hæc quidem ſi legem noſtram qua
ſectione, † ſeu punctuatione ſcripſimus, 7
legamus, quaque ſcribitur in Codice no-
ſtro, poſt verba illa: *Proprioreve gradu*,
virgula, ſeu comate appoſito: tunc enim
neceſſarius is videtur ſenſus, ad Affineſ-
que cætera pertinere. Si vero coniunctim
duo ſequentia legamus verba, vt in alio
vidimus Codice, nempe: *Proprioreve gra-
du Cognatis ſuis*, ceſſetque ex eo ſuper-
fluitatis inconueniens: adhuc ex capi-
tibus aliis, Cognatorum exceptione intra
eorundem ipſorum gradum, Affines con-
tenti manebunt. Qui veluti † *Cognatorum* 8
numerum intrant, quique pro Cognatis
frequenter vſurpantur in iure *in l. ius fa-
miliarium, 8. C. de religioſ. & ſumpt. fu-
ner. in l. ſi mulier, 6. D. de donation. inter
vir. & vxor. in l. ſi vero, 5. §. Hæc autem
actio, D. de his qui deiecer. vel effuder. in
cap. 1. de ſponſal. lib. 6. in d. cap. 1. 35. quæſt.
3. in cap. 2. 35. quæſt. 8. & in d. l. 5. tit. 6.
part.* 5. Notatque poſt antiquiores à ſe
relatos Petrus Plaza *in epit. delictor. lib.
1. cap. 40. num.* 1. ex Cicerone, Plinio,
& aliis latinitatis Parentibus id ipſum com-
probans. In punctoque noſtro ſunt præterea
optimi textus *in l. lex Cornelia, 5. D. de in-
iur. & in l. Qui cum vno, 4. §. fin. D. de re
militar.* in illa ſic Vlpianus: *Qua lege caue-
tur vt non iudicet ei qui agit, gener, ſocer, vi-
tricus, priuignus, ſobrinuſve eorum, qui in ea
Cognatione, Affinitateve attinget*. In hac ex
diuturna abſentia militiæ deſertorem excu-
ſandum, dandamque veniam valetudini, aut
affectioni Parentum, & Affinium, ſic Arria-
nus inquit: *Examinantur autem ſemper cauſæ
emanſionis: ideſt, cur, & vbi fuerit, & quid
egerit: & datur venia valetudini, affectioni
Parentum, & Affinium.*

Ex hac propterea commixtione, & æqua-
litate, † Affines vt conſanguineos recuſari 9
poſſe, indiſtincte profitentur Gloſſa *in c.
2. vt lite non conſtet, verbo ſubeſſe*, Specu-
lator *in tit. de Iudice delegat. §. ſupereſt vide-
re, num. 8. verſ. Item ſi ſit conſanguineus, vel
Affinis*, Hoſtienſ. *in ſumm. de recuſ. Indic. de-
legat. §. Quæ ſunt iuſtæ cauſæ, num. 3. verſ. No-
na, ſi ſit Conſanguineus, vel Affinis*, Lanfranc.
de Orian. *in repetition. cap. Quoniam contra,
de probationib. rubri. de recuſ. num.* 123.
verſ. Prima, ſi Iudex fuerit Affinis, Farinac.
(cum magna ſequacium turba) *fragmen-
tor. crimin. 2. p. lit. I. num.* 387. Carol. de
Graſ. (alios quoque referens) *de exceptionib.
exception. 24. num. 34. & ſeqq.* Stephan.
Bertrand. *conſil. nonageſimotertio, volum.* 3.
part poſteriori, num. 1. Ioan. Petr. Fontanel.
deciſ. Cathal. 11. *num.* 3. 4. & 5. etſi ad
quem vſque gradum in vtriſque recuſa-
tio liceat, non ita ſit compertum; aliquaque
ſit

ſit inter relatos diſſenſio, vt apud eos videre eſt, præcipuè Fontanellam *num. 6. & ſeqq.* non neceſſaria ad propoſitum noſtrum, iſta diſputatione omiſſa. Cui præterea dicenda inferius lucem præſtabunt.

10 Similiter *in l. 4. D. de teſtib.* † Canonizata, *in cap. Si teſtes, §. Item, lege 4. 3. quæſt. 4.* Paulus inquiens: *Lege Iulia publicorum iudiciorum cauetur, ne alicui inuito denuncietur vt teſtimonium dicat aduerſus ſocerum, ſobrinum, ſobrinam, ſobrino ſobrinave natum, eoſve qui in priore gradu ſunt*: quos ibi prætermiſit Affines, Conſanguineorum numeratione contentos reputans: ſic *in l. Iuris conſultus, 10. in princ. verſ. Præterea, D. de gradib. Affinit.* idem ipſe includit, priuſquè nominauit: *Præterea lege publicorum iudiciorum contra Affines, & Cognatos teſtimonium dicere non coguntur.* Ad quem vſque gradum adhuc diſputant Doctores, poſtquè antiquiores, Maſcard. *de probationib. concluſ. 68. num 13. & 14.* Carol. de Graſ. *d. exceptione 24. num. 37.* Farinac. *quæſt. 54. num. 19. & ſeqq.* Apud nos eſt lex 11. *tit. 16. part. 3.* quartum gradum deſignans. Quam Gregor. Lopez *verb. El quarto grado*, ad iuris Canonici computationem reducit, intelligiquè poſſe, rectè putat. Quippe qui ad deſignationem, ſeu numerationem à Paulo factam *in d. l. Lege Iulia* perveniſſe videatur.

11 E conuerſo † æquè teſtis Affinis, vel Conſanguineus pro Affine, vel Conſanguineo non admittitur, vel non integram fidem facit, *cap. Abſens, 18. 3. quæſt. 9.* ſimpliciter proferens: *Nec Affinis teſtis admittitur.* Cuius rei late proſequitur materiam Farinac. *d. quæſt. 54. à num. 1. cum ſeqq.*

12 Vt item contra Conſanguineos, † fratrem, vel filios fratrum patrocinium conſanguineum præſtare non cogi, dixit textus *in l. Humanitatis, 33. C. de excuſationib. tutorum:* ſic Affines contra Affines procuratores eſſe non compelli, indiſtinctè dixit textus *in l. Aut affinitate, 22. D. de procuratorib.*

13 Vt abſque mandato † Coniunctus pro Coniuncto admittatur, non vltimum tenent Affines locum, ſed (ſi ordinem litteræ attendamus) poſt fratres, Affines poſuit Vlpianus *in l. Sed & hæ perſonæ, 35. D. de procuratorib.* inquiens *Sed & hæ perſonæ procuratorum debebunt defendere, quibus ſine mandato agere licet, vtputa liberi, licet ſint in poteſtate: item parentes, fratres, Affines.* Quod ad quartum vſque gradum in vtriſque extendi (cum Abbate, Felino, Alexandro, & aliis) tradit Vgolinus *de procuratorib. 2. parte cap. 1. numero 10.*

14 Poſtulat † pro Affine Affinis, *l. 1. in fine, D. de poſtulando.* Affiniſquè mortem, vt Conſanguineus Conſanguinei, accuſat, veluti (poſt Baldum, Abbatem, Felinum, Cravettam, & alios, quos refert) tradit Farinac. *quæſt. 13. num. 13.* & plene comprobat Plaza *in Epitom. delictor. d. lib. 1. cap. 40. num. 1. &* [illegible]

15 Ad matrimonium † idem ex Affinitate gradus, qui ex Conſanguinitate, impedimento eſt, nempe quartus, *cap. Non debet, 8. de conſanguinit. & affinit. l. 4. verſ. La ſecunda, tit. 1. part. 4.* In Affinitate ſaltem legitima, circa quam illæſam dicti capitis diſpoſitionem Sacrum Concilium Tridentinum reliquit, etſi circa illegitimam, & ex illicita copula ortam, mutauerit, ad ſecundumquè incluſiuè reſtrinxerit gradum *ſeſſione 24. de reformat. matrim. cap. 4.* vt, cum plurimis à ſe citatis, obſeruat Auguſtin. Barboſ. *de Offic. & poteſt. Epiſc. allegat. 51. num. 164.* cumque multis aliis Sanctarel. *variar. reſolution. quæſt. 57. num. 1.* Idem enim † Affinitatis eſt gra- 16
dus, qui Conſanguinitatis exiſtit, deſignatoque Conſanguinitatis gradu, deſignatus Affinitatis extat, Gloſſa *in d. cap Non debet, verbo In ſecundo,* Gloſſa *in l. Non facile, 4. §. Affines, verb. Nulli ſunt, D. de gradib. Affinit.* Petrus Plaza *d. cap. 40. num. 1.* Sanchez *de Matrim. lib. 7. diſputatione 64. num. 3.* Valer. Reginal. *2. p. ſumm. lib. 31. num. 144.* Baſil. Pont. *de impediment. matrim. cap. 58. §. 2. verſ. Computantur.*

Præter vnum itaque ſucceſſionis caſum † 17
(ad quam non vocantur Affines, *l. Affinitatis, 7. C. commun. de ſucceſ.*) in cæteris cum Agnatis, Conſanguineiſve conueniunt. Ad hancque etiam Coniunctis vocatis, veniunt quoque Affines, vt quam multis relatis, tradunt Bertazol. *clauſul. 7. gloſſa 12. num. 5. verſ. Secus,* & Vincent. Fuſar. *de ſubſtit. quæſt. 369. num. 3.* Ineſtque, per conſequens, vtrique † 18
exceptionis legis noſtræ primæ ratio. Ni maiorem in Affinibus ineſſe dicamus; interquos veluti valentior ſolet eſſe amor, vt cum multis profitentur Farinac. *d. 2. p. fragmentor. criminal. verbo Iudex, num. 837.* & Ioan. Petrus Fontanel. *d. deciſ. 11. num. 5.* Cuius rei eſſe ratio poteſt: quod illos fors obtulit: hos conciliauit electio, ſtricto Affinitatis vinculo roborata, quæ ex coniugum amore valido in Affines deſcendit, effluit. Vtraque forſam de cauſa ſapientiſſimus legum lator Charondas eam inter ſuas ſanciuit: *Orphanorum fortunas, & bona hæreditaria eorum tutelæ, adminiſtrationiquè permitti debere, quibus ex paterno genere proxima ſibi cognatio duceretur: Orphanos illos educandi curam tradi maternis Affinibus.* Quam *Bibliotheca lib. 12.* & prodit, & exponit inſimul Diodorus Siculus: quod affectum non inferiorem cognatis Affines habeant, ſublata ſucceſſionis ſpe, malitiæque ob id irritamento ſopito.

Et quamuis neminem vſque adhuc ſententiam deductam in ſpecie tradentem, ſicque explicantem, repererim: attamen & Accurſius, & eius communiter aſſeclæ, *numero primo* relati, eidem ſe ſubſcribunt. Dum enim Accurſius dictæ legis primæ exceptionis, in Conſanguineis rationem præſtat (quod nempe ratio ſanguinis † ſuſpitionem 19
tollat) confirmat eam, *lege ſecunda, D. de receptator.* quæ in Affinibus loquitur nominatim, & eos pariter ac Cognatos delinquentium receptatores excuſat, & ad pœnæ temperamentum æquat. *Eos apud quos Affinis, vel Cognatus latro conſeruatus eſt* (in ea Paulus inquit) *neque abſoluendos, neque ſeuere admodum puniendos &c.* Hi enim non tam

Digitized by Google

fouere delictum, quam naturali indulgere videntur amori. Quod ſi in his, quæ ſua natura mala ſunt, vt conſeruatio latronum, malignam Affinitas ſuſpicionem auertit, in meliuſquè ad pœnæ temperamentum, præſumptionem inducit: quanto magis in his, quæ ſua natura mala non ſunt, ſed licita, & honeſta (vt *hac eadem Rubrica Annot.* 12. *num.* 16. notamus) in totum ſuſpicionem auertet, & beneuolam ſolum actionem dati receptiquè gratuiti muneris, non extraneo alio vitio infectam (vt ſupponimus) introducet?

Accedit his textus in eoque notata, *in cap. Requiſiſti*, 15. *de teſtament.*
20 † decernens, donationem à Conſanguineo Epiſcopo factam, intuitu, & contemplatione perſonæ, non Eccleſiæ factam videri. Per quem Thom. Sanchez *conſilior. moral. lib. 3. cap. vnico, dubio* 1. *num* 20. (legis noſtræ primæ mentione nulla facta) & recipiendi à Conſanguineis munera facultatem Iudicibus adſtruit, & ſiniſtram remouet ſuſpicionem. Eiuſquè in id textus deciſionem æquè Affines continere, eandemquè naturam, & conditionem ſortiri ab Affine Epiſcopo factam donationem affirmat cum Petro de Perrus, & Couar. relatis ab ipſo, Auguſtin. Barboſ. *in collect. ad eundem textum, num.* 4. *verſ. Deinde intellige de Affine*, recentioris impreſſionis Lugduni anni 1636.

21 Ex quibus omnibus, † quoquo modo dictæ legis primæ verba lectæ, ve ſumantur, ex eis, mentequè, aut ratione illius (quæ vbi eſt eadem, idem adeſt ius, non per extenſionem quidem, ſed per comprehenſionem, *l. Illud*, 16. *C. de Sacroſ. Eccleſ. l. His ſolis*, 7. *verſ. De cæteris, C. de reuoc. donation. l. Item veniunt*, 22. §. *Ait ſenatus, D. de petition. hæredit.* cum aliis congeſtis à Nobis *in Axiomatib. iuris lit. R. num.* 16.) Conſanguineorum exceptione Affines contineri, palam eſt, cæteraquè ad rem hanc ſpectantia in Conſanguineis dicenda, æquè ad Affines pertinere.

Hæc autem à Conſanguineis munera recipiendi Iudicibus conceſſa facultas † limitem non recipit, ſed in infinitum ſe protendit, vt loquela vtar Marcelli *in d. l. Lex Iulia*, 7. *D. ad leg. Iul. repetundar.* dicentis: *Apparet autem quod lex ab exceptis quidem in infinitum capere permittit.* A quo & loquendi modum, & concluſionem mutuatus Accurſius eſt *in d. l.* 1. *verb. A ſobrinis* & cum eo pleriquè ex ſupra citatis, & Farinac. *d. quæſt.* 111. *num.* 147. exploſa, & merito, quorundam ſententia, de quibus mentionem facit *in eadem l.* 1. *verb. A ſobrinis*, & Boëri. *deciſ.* 153. *num.* 27. ad centum aureos in anno eam reſtringente ineptè, aduerſus non modo expreſſam Marcelli relatam deciſionem, ſed rationem metipſam manifeſtam. Cum enim inter Conſanguineos prohibitionis cauſa eſſet (nigræ ſcilicet ſuſpicionis) honeſtamquè recipiendi neceſſitudo introducat: cur quos natura ferente, charitas, & amor, conſanguinitatis nexu alligatus, largitatis fructus produxit; nequitia, illiuſve ſuſpicio (quæ longe à iure exulat, & in hoc maximè caſu) ſteriles, aut minus vberes reddat, ſe nihil malitia in datione vſurpet, nil in receptione turpitudo vindicet, ſed totum Conſanguinitatis dilectio, & ſynceritatis honeſtas condecoret?

Alia cauſa erit, † ſi puritas hæc in dante, aut recipiente deficiat, & Conſanguinitatis 23
prætextu iuſti amoris candor iniuſtitiæ fœditate nigreſcat, & ſanguinis iure, vinculoquè laxato, officij intuitu, quid recipiat à Conſanguineo Iudex. Repetundarum enim crimen, ac ſi ab alio acciperet, tunc committeret, ſimiliterquè puniretur, vt docent Gloſſa *in d. l.* 1. §. *A ſobrinis, verſ. Et dic, D. ad leg. Iul. repetundar.* & *ibidem.* Albericus *verſ. Et non ratione officij, & in l. Eadem lege*, §. *Iulia, in fine, verſ. Et ſic non ratione officij, & in d. l. Lex Iulia, num.* 1. *D. eod. tit.* Cynus *in l.* 1. *num.* 4. *verſ. Aut ratione officij, & ibi etiam* Angelus *C. eodem tit.* Tiber. Decianus *d. lib.* 8. *cap.* 40. *num.* 1. & 8. Farinac. *d. quæſt.* 111. *num.* 149. Auend. *d. cap.* 2. *num.* 6. *verſ. Limitanda*, Bobadilla *in Polític. lib.* 2. *cap.* 11. *num.* 70.

In dubio autem † contemplatione potius 24
ſanguinis, & meritorum, quam officij donatum, non modo relata iura (quæ licitas huiuſmodi donationes, & acceptiones pronunciant, quæque ſiniſtram in eis præſumptionem auertunt, adducta per Gloſſam *in d. verb. A ſobrinis*) probant; ſed manifeſte oſtendunt vt & excluſiua delicti coniectura ſumatur, & naturali magis, quam accidentali, & adulterinæ cauſæ tribuatur, iuxta vulgares iuris regulas, de quibus Nos *in Axiomatib. & locis commun. iuris, lit. D. num.* 55. & *lit. C. num.* 52. memoratasquè *ſupra proximè num.* 22. rationes. Tametſi, nullo iuris iactato fundamento, contraquè præfata, in dubio, officij intuitu, & inter Conſanguineos, datum, acceptumquè videri, dicat Bobadilla *citato proxime loco.* Cuius aut timorem, aut auſum non mirari non poſſum. Eſto enim quod in Iudicibus aliis Conſanguinitatis, aut Affinitatis vinculis non alligatis conceſſio potius quam ſpontanea præſumatur donatio (vt affirmat Gloſſa *in l. vnica*, *C. de ſalgamo hoſpitib. non præſtando, lib.* 12. per textum ibi *in l. Deuotum*, 5. *in fine*, *C. de metatis & epidematic. in l. fin.* §. *Vt autem*, *C. de re militar. eodem libro, in l.* 2. *C. Ne ruſticani ad vllum obſequium deuocentur, lib.* 11. *in l. vnica C. ne opera à collatorib. exigantur, lib.* 10. *in l.* 1. & 3. *C. de eroga. milit. annon. lib.* 12. *in l. vnica, C. de raptu virgin. & in l. Solent*, 6. *D. de offic. Proconſul.* Quarum etſi quædam in id non multum adſtringant; quædam in ſuo quoquo ſpeciali caſu loquantur: at probant manifeſte aliæ, & vera, firmaquè regulariter concluſio eſt, in facto contra iuris prohibitionem, hanc ſecum malignam merito præſumptionem trahente, vt cum multis, tradit Auguſtin. Barboſ. *in collect. ad cap. Non ſane*, 14. *quæſt.* 5. *n.* 7. niſi aliæ, quæ eius malignitatem temperent, adſint; de quibus Annotationibus ſequentibus agendum:) In Conſanguineis, ſeu Affinibus totum prorſus oppoſitum, cum inter eos & donationem fieri lex permittat, & receptionem licitam honeſtamquè reddat. Quod nullatenus ipſa quoque lex (cum

rationabilis

Digitized by Google

rationabilis eſſe debeat) efficere poſſet, ſi malitiæ, ſeu iniquitatis ſuſpicione talis donatio & receptio laboraret, cum non debeat eſſe vinculum iniquitatis, aut illi viam aperire, iuxta late notata à Nobis *in Axiomatib. iuris, lit. L. num. 42. & ſeqq. vſque ad num.* 47. Sed quia donationem receptionemquè, ſummo quidem iure, licitam iudicauit, permiſit; ex honeſta & naturali ratione factam ſenſit, quam ſecum ex natura ipſa ſanguinis coniunctio trahit: ob quam ſpecialia multa in iure aduerſuſquè illius ſtrictas regulas reperiuntur conceſſa, *in l. 1. D. de in ius voc. in l. 2. §. Pretor ait, D. qui ſatiſd. cog. in l. Qui cum vno, 4. §. fin. in l. Milites agrum, 13. §. Deſertorem, D. de re milit. in cap. Sciant cuncti, 22. de elect. lib. 6. in cap. Quicumque, 11. de ſentent. excommunic. eodem lib. & ibi:* Barboſ. *num.* 3. ab eoque citati, cæteriſquè iuribus vſque nunc memoratis. Plurimos etiam Conſanguinitatis, ſeu Affinitatis effectus tradunt Gloſſa *in Clement. Grauis, 2. de ſentent. excommunic. verb. Quomodolibet*, ibique à Barboſa congeſti *num.* 6. Romanus *in l. Edicto, num. 9. D. in ius vocati vt eant*, Camil. Gallin. *de verborum ſignificat. lib.* 10. *cap.* 23. *per tot.* Petrus Surdus *conſ. 22. num.* 20. Inter quos non infimum locum tenet noſter, de quo ſermonem vſque nunc protrahimus, vtque donationis præſumptionem inducat, vt docet Gloſſa prima *in l. Quæ dotis, 34. D. ſolut. matrim.* & cum multis Maſcard. *de probationib. concluſ.* 554. *num.* 40. & 43. Surd. *d. conſ. 22. num.* 20. & *conſ.* 534. *num.* 12. Menoch. *de arbitrar. iudic. lib. 2. cent. 1. num.* 9. etſi *ſequentibus* modum ponat, Iacob. Mandel. Albenſ. *conſ. 1. num.* 2. & 8. vbi quod propter conſanguinitatem præſumitur donatio, etiam ſi alia cauſa quam donationis poſſit cogitari, ſi non fuit expreſſa, & *conſil. 12. num.* 7. Limitationem per hoc aſſignantes concluſioni communi, quod non præſumatur donatio. Quam & plene comprobauimus *de priuil. pauper. 1. p. quæſt. 21. n. 2. & ſeqq. & in Axiomat. iuris, lit. D. num. 214. & ſeqq.* Præmaximequè limitatio procedet, vt delicti excludatur præſumptio, vt cum Alciat. Fortun. & aliis, obſeruant Menoch. *de præſumpt. lib. 5. præſumpt. 2. num.* 23. Farinac. 4. *p. conſil. 60. & ibi addit lit.* G. Idque fortius vbi non tam de donatione dubitatur, vt hic, quam cuius contemplatione facta cenſenda ſit. Quo in caſu ſublataquè donandi, recipiendiquè prohibitione cuilibet benemerito donatum, non contemplatione officij, ſed perſonæ, & vt cuilibet alteri donatum cenſeri; extra quæſtionem putat Baldus *conſil.* 378 *Præmiſſis verbis, num. 2. in fine, lib.* 2. cum eo, multiſquè aliis, Tiraquel. *in l. ſi vnquam, verbo Donatione largitus, num.* 54. plene Menoch. *de præſumpt. lib. 3. præſumpt. 27. per tot. præcipuè num.* 7. Sicque donatum recipientem ſuum efficere, neque tanquam contemplatione officij datum aut acceptum reſtituere debere, dixere Gloſſæ *in l. Qui proprio nomine, 46. §. Procurator, verbo Nomine, D. de procuratorib. & in l. Si vero, 65. §. Itē quidquid. verbo Quaſi ad patronum. D. ſolut. matrim.* qui & pro hac ſententia eſt optimus textus.

Quod ſi officiali bene merito donatum, non officij contemplatione, ſed vt cuilibet priuato donatum cenſetur: quanto magis Conſanguineo, ſeu Affini, coniunctionis, & non officij contemplatione intelligetur donatum? Ad præſumptionem etenim donationis inducendam, & ad illius contemplationem, diſcernendamve cauſam, potentior etiam meritis, eſt iſta coniunctio ſanguinis. Quæ veluti facit, vt ipſa, meritiſquè ſimul in donatario concurrentibus; non ex meritis, ſed ex coniunctionis affectu donatio facta videatur, vt per textum *in l. Tutor petitus, 31. §. Quæ tutoribus, D. de excuſationib. tutor.* docet Romanus *in d. l. Edicto, D. in ius vocati vt eant, num. 9. col. 1. ad finem.* Eſtque adeo efficax, vt cauſæ quoque piæ, ipſiuſque Eccleſiæ fauorem (qui tantus eſt, vt *de priuileg. miſerabil. perſonar. 3. p. quæſt.* 8. ſumus proſequuti) in hoc ſuperet, donatumquè à Conſanguineo, vel Affine Eccleſiæ Prælato, non Eccleſiæ contemplatione, ſed Prælati ipſius cenſeatur donatum, vt & diximus *ſupra num.* 20. & tradunt, præter ibi relatos, Alciat. *de præſumpt. regula* 1. *præſumpt.* 28. *num.* 1. Maſcard. *de probationib. concluſ.* 559. *num.* 5. Quodque magis eſt, etiam ſi nomine Dignitatis donatio fiat, vt (cum multis etiamque in donatione amico ſolum facta loquentibus) tradit Carol. de Graſ. *de effectib. amicitiæ, num.* 109. & 110.

Cum ergo huic aſſertioni, relatiſque doctrinis prohibitio (quæ alias obſtaret) impedimento eſſe non poſſit, cum nulla extet, expreſſa potius à Lege, & ratione facultas à Conſanguineis dona recipiendi: & vbi prohibitio non adeſt, neceſſitudinis, & ſanguinis vis cæteras in hoc præſumptiones aut vincat, aut tollat, vt oſtendimus: adduci non poſſum vt credam, in mentem viri alioquin eruditi, veniſſe, vt diceret: in dubio donationem à Conſanguineo Iudici factam, contemplatione officij factam videri: propenſiorquè ero vt exiſtimem, comprehendere noluiſſe Conſanguineos, ſeu affines, contra expreſſam iuris determinationem, ſed in cæteris regulariter loquutum, tametſi numeri ſeries, & orationum compago coniunctos includant. Ipſius enim ob metum excuſatio (quem non ſemel hac in theſi, hocquè eodem numero, vt ſequenti videbimus, opinionibus ſuis indicauit) Iudici, ac viro probo omnino inverecunda, & ſibi, & aliis periculoſa. Securitatem conſcientia præſtat, non externis adminiculis eget, ſui teſtimonio contenta eſt. Sine timore proferenda veritas. Ego *nihil opinionis cauſa, omnia conſcientiæ faciam*, cum Seneca *de vita Beata, cap.* 20. Nam *quilibet noſtrum debuiſſet aduerſus opiniones malignas ſatis fiducia habere in bona conſcientia*, monitore ipſo *de Clement. lib. 1. cap.* 15. *Quæ* (vt ipſe idem de benefic. libro 4. capite 21.) *etiam obruta delectat, quæ contioni aut famæ reclamat, & in ſe omnia reponit, & cum ingentem ex altera parte turbam contra ſentientium aſpexit, non numerat ſuffragia, ſed vna ſententia vincit. Si vero bonam fidem perfidia ſupplicijs affici videt, non deſcen-*

dit

dit è faſtigio, ſed ſupra pœnam ſuam conſiſtit. Conſcia mens recti, famæ mendacia videt.

Quia non praiudicat contumelia bona conſcientia, Diuo Ambroſio teſte *de interpellatione Iob. lib. 2. cap. 3.* nec item *eget defenſione verborum, qua ſuo nixa eſt teſtimonio, ipſa ſui Iudex*, ipſiuſmet Ambroſij *in expoſit. Pſalmi 38. verſ. Obmutui, & humiliatus ſum. Erit quidem virtus contenta candore conſcientia, vbi ſequi non poterit odor famæ*, Bernardi *ſuper Cantic. ſerm. 71. col. 2. ad med.*

Non claudimus ob prædicta rationabili ſuſpicioni locum, ſi tam vrgens ſit, vt facilem congruumquè præbeat aditum: vt ſi ſupra modum donatio ſit, dantis, loci, temporiſquè etiam qualitate attenta, ſi dantis, aut etiam recipientis non probata ſit vita, aliæve ſimiliter aſtringentes occurrant, quæ & inquiſitioni cauſam præbeant, & probationem, ſi quæ fuerit, officij, iuſtitiæquè contemplatione fuiſſe donatum, adiuuent.

Eodem pariter greſſu, *eodemque numero 70.*
25 ipſemet Bobadilla relapſus eſt, † Marcelli regulam in dicta lege noſtra prima à Conſanguineis munera recipiendi facultatem concedentem, intelligens cum extra Iudicum territorium degunt, neque litem habent, tuncquè licitam receptionem dicit, aliter conſequenter negat. Quod, vt magis mireris, quaſi in dubium, nec Iuris, nec Doctorum auctoritate confirmat, cum oppoſitum videatur in dubium. Ab alterius enim ditionis hominibus litem non habentibus, neque Iuſtitiæ, aut officij ratione donantibus, etiam ſi nullo conſanguinitatis nexu iungantur, dona recipere, nequaquam Iudicibus Iura prohibent, ſed concedunt, vt *hac ipſa Rubrica, Annot. 9.* conſtabit. Conſanguinitatis ideo qualitatem, ſiniſtram auertentem ſuſpicionē, adeoquè, vt diximus, in his operantem, Marcelliquè exceptionem, etiam in proprij territorij ciue, locum habere, prædictumquè ſortiri effectum, neceſſario dicendum ſequitur, vt aliquid ſpeciale Conſanguinitas operetur. Si enim id non efficeret; nil equidem hoc in caſu, vt expendimus, operaretur, inaniſquè remaneret *dicta legis prima ad leg. Iul. repetundar.* diſpoſitio, & ex ea indubitata concluſio, communiſquè Doctorum ſententia *ſupra n. 1* relata. Quod quantum ius abhorreat, quantum à naturali ratione diſtet, nemo eſt qui non videat, demonſtrantquè notata *ſupra num. 3. 4. & 5. proximequè numero præ-*
26 *cedenti* latè deducta.

Hoc vnum ſupereſt Bobadillæ opinioni præſidium, dictæ legis primæ per nouiores correctio: qua extante (veluti coniunctionis naturalis hac in parte à legibus affectu ſublato ad extraneorumquè menſuram, normamquè Conſanguineis pariter reuocatis) illius procederet opinio: dictæ verò legis deciſione ſtante (vt ſupponit ipſe) illius opinio corruat, neceſſum, vt diximus, eſt. Correctionem perſuadere recentiora iura videntur, quæ generaliter à perſona qualibet munus quodlibet Iudices recipere vetant, idque ante officij adminiſtrationem iurare præcipiunt, *in auth. iuſiurand. quod praeſt. ab iis, & §. Iuro quoque, auth. vt Iudices ſine quoquo ſuffragio, §. Scriptum eſt exemplar, coll. 2.* & Regia *precedenti Annotatione* relata. Lexque generaliter loquens generaliter intelligi debet; neque diſtinguendum eſt vbi lex non diſtinguit, vt vulgaria iuris Axiomata habent, de quibus *in noſtris lit. L, num. 50. & ſeq. & num. 55. & lit O, num. 17.* Præcipuè in vniuerſali negatiua, de qua agimus, quæ plus negat, quam affirmatiua affirmat, & nullum caſum non comprehenſum relinquit, vt ibi pariter adnotamus *lit. N. num. 30.*

Tum quia cum iuramenti formula à præfatis legibus Iudicibus præſcripta, ſit de non recipiendo quidquam à perſona qualibet: 27
debet: † in ſpecifica forma adimpleri, *cap. Ad noſtram, 1. in ord. 7. de iure iuran.* cum plurimis adductis *in Axiomatibus noſtris, lit. I. num. 152.* vt in ſpecie, præſentiſquè inſpectionis terminis, obſeruat Auendan. *de exequen. mandat. Reg. p. 1. c. 2. n. 4. v. Et iuramentū.*

Sed illæſa nihilominus dictæ legis primæ diſpoſitio, ex eaque tradita concluſio manet; & facilem contraria ſolutionem admittunt.
Primum, † quia lex poſterior generaliter, & 28
indiſtinctè loquens (ſeu affirmatiuè, ſeu negatiue loquatur) per ſpecialem antiquiorem intelligitur, & limitatur, niſi verbis expreſſis illi deroget, aut contradicat, *l. Sciendum, 15. D. qui ſatiſd. cog. & ibi Gloſſa verbo Non compelli, l. Quamuis, 11. D. de in ius voc. l. Filius famil. 38. iuncta lege 1. D. ad S.C. Maced. l. Iuris gentium, 7. §. Si paciſcar, D. de pact. iuncta lege Tranſigere, 18. C. de tranſaction. & ibi Gloſſa verbo Prohibitum, auth. Offeratur, C. de litis conteſt.* vbi notat Baldus *num. 12.* & vna aliam ſupplet, *l. Non eſt nouum, 25. cum duabus ſeqq. D. de legib. l. 2. C. de bonis quæ liber.* Ad hancque intelligentiam, & reſtrictionem ex alterius legis diſpoſitione neceſſario aſtringimur, vt dicunt Iaſ. *in l. Triticum, num. 6. D. de verbor. obligation. & in d. l. Sciendum, num. 4.* poſt Bart. *ibidem, num. 1.* poſtque multos alios, P. Thomas Sanchez *de Matrim. lib. 2. diſput. 24. num. 6.* Oſalc. *deciſ. 30. num. 18.* Mari. Giurb. *in conſuetudin. ſenat. Meſſanenſ. cap. 1. gloſ. 2. num. 9. p. 1.* præter alios citatos à Nobis *in Axiomatib. iuris, lit. L, num. 53. & ſeqq.* Quam doctrinam adeo veram *vbi proximè* Sanchez profitetur, *vt procedat, licèt in lege noua ſit clauſula* Non obſtante, *debet enim intelligi, lege contraria, qua non poſſit cum hac ſuſtineri per aliquam limitationem, vel diſtinctionem, vt auth. de ſucceſſ. ab inteſt. circa princ. & docet ibi Gloſſa verbo Vacantibus, Barth. ſuper Extrauag. Ad reprimendum, §. Non obſtantibus, num. 6. & d. l. Sciendum, num. 2. vbi Iaſ. num. 4. & idem Iaſ. l. 1. num. 9. D. ſolut. matrim.* Imò (vt Sanchez ipſe proſequitur ibi) *licet anteriores leges abrogatæ ſint, ſunt iuxta illas, recentiores explicanda, l. Non eſt nouum, D. de legib. & ita docet cum Bart. Ludouicus Gomez. regul. de triennali, quaeſt. 61. verſ. Tertius intellectus, Burg. de Paz in l. 1. Tauri, num. 570.* recentius D. Ioannes à Solorzan. *de Indiar. gubernat. lib. 2. cap. 6 num. 62.* aliis relatis, & *num. 81.* Nos *in Axiomat. iuris, lit. A num. 178.* Neque aliquo modo, cum

vitari

Digitized by Google

vitari correctio poteſt, facienda eſt; *l. 1. D. de inoffic. dot.* cum cæteris, de quibus *in Axiomatibus noſtris, lit. C. num. 229.* Maxime cum lex antiqua ſpecialem caſum deſignat (vt noſtra efficit) cui nullatenus recentior lex generaliter loquens derogare velle intelligitur, vt, cum Antonio Gabriele, Azeuedo, & aliis, tradit *vbi proximè* Sanchez.

29 Quinimo ad reſtrictionem † recentioris legis generaliter loquentis non deſideratur lex diſtincte loquens, ſpecialemve caſum excipiens, ſed ſola particularis ratio ſufficit, ex eaque lex generalis iure reſtringitur, & limitatur, *l. Cum pater, 79. §. Dulciſſimis, D. de legat. 2. l. Si de certa re, 31. C. de tranſact.* docent Sanchez *repetito loco*, & alij relati à Nobis *dictis Axiomat. iuris, lit. L, n. 62. & 63.* Sed vtrumque in caſu noſtro adeſt, & lex excipiens, & ratio diſcriminans, ſuſpitionemque amouens.

30 Ad ſecundum, † eſto quod iuramentum Iudicibus præſtari iuſſum, præfatam argumento contrario abſolutam formulam contineret, quam non continet, ſed officij ratione, Iuſtitiæquè reſpectu, contemplatione & intuitu, vt ex dictorum ibi iurium, & *Annotatione præcedenti, n. 15.* ſerie deduci poteſt: adhuc iuramentum ſimpliciter, generaliterquè prolatũ, ſecundum ius, illiuſque reſtrictionem, ſeu limitationem interpretandum, & intelligendum eſt, vt tradunt Abbas *in c. Veniens, n. 4. de iureiur.* Seraphin. *de iurament. priuileg. 47. n. 79.* Leſſius *de iuſtit. & iure, lib. 2. c. 42. dub. 4. n. 42.* vbi quod quando promiſſio habet aliquam tacitam conditionem, vel reſtrictionẽ, iuris diſpoſitione, iuramentum illi promiſſioni appoſitum, eandem cenſetur reſtrictionem habere. Allegat etiam Couarruuiam *in cap. Quamuis pact. 2. p. §. 4. in princip.* id quod ſæpè repetit, & communem dicit. Neque aliter intelligitur, qui iuramentum præſtat, iurare. Ita Sanchez *in præcept. Decalog. 1. p. lib. 2. c. 28. n. 16. & 17.* Verbaquè & diſpoſitio quælibet ſecundum ſubiectam materiam intelliguntur, & ad eam, quantumuis generalis diſpoſitio ſit, reducuntur, reſtringunturquè, *l. Fluminum, 24. §. Hæc ſtipulatio, l. Damni infecti, 43. D. de damn. infect. l. Cum manu ſata, 80. in fine, D. de contrahend. empt. l. Si ſtipulatus, 4. §. Verum, D. de vſur.* Et quantumuis generaliter præſtitum iuramentum ſit, actus naturam, iuriſque determinationem reſpicit & ſecundum eam intelligitur præſtitum, ſequiturquè naturã actus cui apponitur, *l. fin.* (communiter in id à Doctoribus allegata) *C. de non num. pecun.* Vbi qui quantitatem accepiſſe, eamque ſe reſtiturum iurauit, nequaquam exceptionem non numeratæ pecuniæ opponere prohibetur. Cui concors eſt *lex 27. v. Otroſi decimos, tit. 11. p. 3.* quæ ad iuramenti obſeruantiam, præſumptam iurantis conſiderat mentem, contractus naturæ, iurique conformem. In idem *l. fin. D. qui ſatiſd. cog. l. Sed et ſi poſſeſſori, 39. §. Item ſi iurauero, D. de iureiuran. l. fin. D. de liber. cauſ. l. Si libertus ita iurauerit, 30. D. de operib. libertor.* conſonat *lex 24. v. Emproſi, tit. 4 p. 3. cap. Quemadmodum, 25. c. Petitio, 31. de iureiuran. cap. Ex parte, 13. de Cleric. non reſident.*

Concluſionem præfiniunt, materiamquè latè proſequuntur Tiraquel. *in præfat. legis Si vnquam, C. de reuocand. donationib.* Conarr. *in Rubr. de teſtament. par. 2. n. 29.* Gutierrez *de iurament. confirmat. p. 1. c. 37. n. 13. & ſeqq.* Seraphin. *de priuileg. iuramen. priuileg. 39. n. 7.* Leſſius *de iuſtit. & iure, lib. 2. c. 17. dub. 7. n. 52.* Sanchez *de matrim. lib. 6. diſp. 11. n. 3.* & multi alij, quos recenſemus *in Axiomatibus iuris, lit. I. n. 148.*

Ex quibus reſolutio manet: generalem iuratam promiſſionem, nil à quoquam muneris recipiendi; Conſanguineos à lege nominatim exceptos, eo quo diximus modo, non comprehendere. Quod inſuper confirmatur ex eo, † quod non amare aut acerbè iuramentum 31
eiuſque obligatio accipienda ſit, vt inquit Gloſſa *in d. cap. Ex parte, 13. de Cleric. non reſident. verbo Periurium.* Neque immodice quem ſe obligare velle cenſendum, vt in ſpecie Celſus decidit *in d. l. Si libertus iurauerit.* Iuramentumquè generaliter præſtitum † reſtringendum eſſe quantum fieri poteſt, 32
vt minus obliget iurantem. dixit (cum Abbate *in cap. Cum cleric. in fine, de verbor. ſignificat.*) Sanchez *de Matrim. lib. 1. diſp. 9. num. 11.* & repetit *in precept. Decalogi, 1. p. lib. 3. cap. 17. num. 9.* Vbi enim de obligatione contrahenda agitur, ſtrictam faciendam interpretationem, docet textus *in l. Quidquid aſtringendæ, D. de verbor. obligat. & in cap. 1. de iure iuran. lib. 6.*

Hæc quidem † niſi iurans aliud intendat, 33
ſeque in omnem caſum abſque exceptione obligare velit & hoc præcogitans, ea mente iurarit: tunc enim in omni caſu teneri, iuramentoquè aſtringi, indubium eſt, notatquè Leſſius *dicto lib. 2. c. 17. dubit. 7. n. 52. c. 18. dubit. 10. n. 73. & cap. 42. dubit. 4. n. 22.* Qua de re Nobis etiam inferius agendum.

VTRVM AB AMICIS DONA recipere Iudicibus liceat?

SVMMARIVM.

1 *Pars affirmatiua argumentis roboratur.* & numeris ſeqq. vſque ad numerum 8. Ex numero 9. cum ſeqq. *contraria ſuſtinetur, modo ibi intellecta.*
Amicitia non vulgaris conſanguinitatis vices ſuſtinet, imò ſæpè potentior Conſanguinitate eſt. ibi.

2 *Lege Iulia repetundarum non donatio quælibet, ſed ſordida prohibita eſt.*

3 Sordes *auaritiam, lucrum damnabile, & illiberabile ſignificant. Damnatioquè* Sordium, *pecunia Iudicem corruptum manifeſtat. Et an ſemper id, vel quod aliud ſignificent?* & num. 19.

4 *Valde inhumanum eſt à nemine accipere.*

5 *Donatio, ſeu receptio munerum, ſuo genere, ex natura rei, vel ex ſuo obiecto mala non eſt, niſi ex circumſtantiis fiat. Et quando fiat?* num. 20.

6 *Senſus legis* Lex Iulia, 7. §. 1. D. ad legem Iuliam repetundarum, & *num. 21.*

Digitized by Google

7 *Reſtrictio Doctorum ad centum aureos in anno, quos recipere Iudicem ab amicis poſſe dicunt; an iure ſubſiſtat?*

8 *Iuramentum qualiter præſtitum intelligendum ſit remiſſiue*, & num. 21. in fine.

10 *Regula ſtandum, & inhærendum eſt, dum de exceptione non conſtat.*

11 *Caſus exceptus firmat regulam in contrarium. Et an quoſuis alios quam in exceptione contentos, etiam ex ſimilitudine rationis, excludat exceptio?*

12 *Vt extenſio de ſimilibus, ſeu æquiparatis ad ſimilia, ſeu æquiparata fiat; omnimoda ſimilitudo deſideretur, imò & rationis identitas.*

13 *Inter Conſanguinitatem & Amicitiam diſſimilitudo adeſt: & in quibus verſetur?* & num. ſeq.

Cauſa naturalis longe potentiores effectus quam accidentalis producit, fortius, & valentius aſtringit. ibi.

Lex an velit Iudices ab amicitiis relegatos? ibid.

14 *Diſpoſitio loquens in caſu vero an ad fictum extendatur?*

15 *Extenſio fieri debet cum eiſdem qualitatibus.*

16 *In publicum fauorem prohibitio manauit ne munera Iudices recipiant. Eſtque* ***exorbitans à iure, & odioſa indefinita & generalis acceptionis permiſſio.***

In odioſis, exorbitantibus, & correctoriis, etiam ex identitatis ratione non fit extenſio. ibid.

17 ***Via fraudibus modis omnibus præcludenda eſt.***

18 ***Poſt nouiora iura Codicis, Authenticorum, & Regni, an eſculenta recipi à Iudicibus poſſint?***

19 ***Argumentis contrariis ſatisfit.*** & n. ſeqq.

21 Gloſſa in L. 1. D. ad legem Iuliam repetundarum, verbo A ſobrinis *an id dicat, ad quod frequenter à Doctoribus allegatur: Quidque ipſa proferat?*

ANNOTATIO IV.

QVIBVS rationibus à Conſanguineis *præcedenti Annotatione* dona recipere Iudicem poſſe diximus:
1 † eiſdem ab amicis poſſe, dicendum quoque videtur; cum Conſanguinitatis vices Amicitia, non vulgaris ſaltem, teneat, iiſdem regulis metiatur, imo ſit ſæpè potentior, & Conſanguinitatem ſuperet. Qua in re probanda, non immorandum nobis eſt, quam veluti comprobauimus, & ornavimus affatim *in Axiomatib. & locis communibus iuris, lit. A. n. 146. & ſeqq. & in repetitione legis Miles ad ſororem, 77. D. de legat. 2. verbo Ad ſororem, num. 32.*

2 Secundo, † quia lege Iulia repetundarum non donatio quælibet, ſed *Sordida* prohibita eſt Venulei ſententia *in l. Eadem lege, 6. §. Lege Iulia, D. ad legem Iuliam repetundar,* vbi legis Iuliæ repetundarum ſanctionem explicans, in eaque contenta manifeſtans; hoc præcipuum deſignat: *vt vrbani Magiſtratus ab omni* Sorde *abſtineant.* Sordes autem † lucrum damnabile demonſtrant, & pretio indicant Iudicem corruptum, *l. 3. §. Tametſi neminem, verſ. Finge enim, & l. Sed et ſi in ſeruum, 9. §. Sicut & alij, D. de recept. arbitr. l. 3. C. eodem tit. l. ſi filiusfami. 15. §. fin. D. de iudic. l. Sed etſi per Prætorem, 26. §. Item per Magiſtrum, D. ex quib. cauſ. maiores, l. Si per imprudentiam, 51. D. de euictionib. l. 3. §. Nunc videndum, & ibi Gloſſa verbo Aut quod ſordide, D. de ſuſpect. tutor. cap. 1. & ibi Gloſſa, verbo Vel per ſordes, de ſent. & re indic. lib. 6.* Comprobatque illud Oſee cap. 5. v. 11. *Calumniam patiens eſt Ephraim, fractus iudicio: quoniam cœpit abire poſt ſordes.* Damnatumquè *Sordium,* pecunia corruptum, & repetundarum damnatum ſignificari, eſt apud Plinium Iuniorem, *lib. 2. epiſtolar. epiſt. 11. Arriano ſuo,* Quintilianum *Oratoriar. inſtit. lib. 4. cap. 1. & 6.* & Ciceronem *lib. 2. de offic.* dicentem: *Male agitur, &* Sordide, *cum quod innocentia, vel virtute offici debet, id tentatur pecunia.* Per *Sordeſquè* Auaritiam denotari, & pretium, quod per eam illiberaliter quæritur; obſeruat Martinus Nauarrus *in extrauag. Ab ipſo, de datis & promiſſis pro Iuſtitia, vel gratia obtinend. notab. 3. n. 4. verſ. Secundo.* Cui & Horatium adiungere ineptum non erit, *Sermon. ſatyr. 6.* ſic & ſe excuſantem, & accuſantem alios: 3

Si neque auaritiam, neque ſordes, ac mala luſtra
Obiiciet vere quiſquam mihi.

Datum autem, receptumque ab amico † non 4
quidem officij, ſed beneuolentiæ ratione, nullatenus continet ſordes, auaritiam, lucrum illiberabile, ſeu improbatum legibus, ſed conforme beneuolæ actionis naturæ, & quia *valde inhumanum eſt à nemine accipere,* vt in huiuſce inſpectionis terminis Vlpianus inquit *in l. Solent, 6. § Non vero, D. de offic. Proconſul.* Quod ſi ab aliquo munus accipere Iudici fas eſt, à quo potius quam ab amico, & ſe altero?

Tertio, † quia datio ſeu receptio munerum, 5
ſuo genere, ſeu ex ſuo obiecto non eſt mala, niſi ex circumſtanciis fiat, vt in hac ſpecie docent Nauarrus *dicto notabili 3. n. 5. v. Ad quintum,* Molina *de Iuſt. & iur. tom. 1. tract. 2. diſp. 88. col. 3. verſ. Secundum,* hæc proferens: *Interdum tamen poſſe fieri, & accipi ſine vllo peccato; vt quando ex amicitia datur aliquid Miniſtro publico, etiam ſi amicitia habuerit ortum ex eo quod ſit Miniſter publicus: aut quando ex gratitudine, & gaudio rei iuſte obtenta, aliquid ex mera liberalitate illidatur. In huiuſmodi namque donationibus nihil vitij ex natura rei conſpicio.* Tuncque relatæ *extrauagantis Ab ipſo* pœnas incurrere *dantes, vel accipientes ea, quæ iure licet dare, vel accipere, ob meram liberalitatem, quamuis minus principalis reſpectus habeatur, etiam ad breuiorem, vel fauorabiliorem expeditionem,* aſſerit *dicto loco* Nauarrus *notabili* 10. *n.* 36. multis confirmans. Cui aſſentiuntur Martin. Bonac. *circa octauum Decalogi præceptum, diſput. 10. quæſt. 2. punct. 8. §. Incidens, propoſitione 1. num. 14. verſ. Quoties das, & verſ. Hinc ſequitur,* Azorius, & alij ab eodem Bonacina relati.

Quarto,

Digitized by Google

Quarto, † adduco pro hac parte textum, qui pro contraria ſonat, & allegari ſolet, *in leg. Lex Iulia*, 7. §. 1. *ad legem Iuliam repetundar.* dum in ea Marcellus ait: *Apparet autem quod lex ab exceptis quidem in infinitum capere permittit: ab iis autem qui hoc capite enumerantur; à nullo, neque vllam quantitatem capere permittit:* Eo autem capite enumerati, à quibus recipere vetat, ſunt qui officij ratione aliquid Iudicibus offerunt, vt ex integro illius contextu apparet: Ergo ſi non officij, ſed Amicitiæ intuitu donetur: ſine crimine fiet acceptio, interquè Conſanguineos exceptos locum tenebit Amicus.

Tandem ſententiam iſtam (cum Gloſſa *in d. l. 1. verbo A ſobrinis, D. ad legem Iuliam repetundar.*) tenent Cynus *in l. 1. num. 4. verſ. Aut ratione Amicitia, C. eodem tit.* Albericus *in l. 2. poſt numer. 3. D. de condict. ob turpem cauſ.* Amodæ. *de ſyndicat. num.* 169. *verſ. Sed cum Amicus*, Boſſi. *in tit. de official. corrupt pecunia, num.* 3. Menochi *de arbitrar. lib. 2. caſu* 517. *num.* 4. Tiber. Decian. *tractat. crimin. lib. 8. cap. 35. num. 14. verſ. Si enim Amicus aliquid donat Amicitia cauſa, nullus incurrit hoc crimen.* Quod repetit *cap. 8. num. 8.* Maſcard. *de probationibus concluſ. 164. n. 12. & ſeq.* Bertazol. *conſil. 71. num. 30. lib. 1.* Quorum & relator, & aſſecla Farinacius extat *praxis criminal. 3. p. quaſt. 111. n. 242.* Xamar. *de offici. Iudic. & Aduoc. p. 1. q. 20. num. 11.*

7 Bene verum eſt, † hanc recipiendi ab amicis, non officij prætextu, facultatem, reſtringere Farinacium, & pleroſquè ex citatis proxime, ad centum aureos in anno. Quæ quidem reſtrictio non ſatis firmo argumento fulcita videtur, & notanter aduertit Ioan. Paul. Xamar. *vbi proximè n.* 12. Cuius rei inſequentem Annotationem ponderatio ſeruatur.

8 Quod ad iuramentum † munera non recipiendi, præſtari iuſſum, ſolutiones, rationeſquè *pracedenti Annotatione n. 30. cum ſequentibus* aſſignatæ deſeruiunt, & *ſequenti* quoque pertingemus, vt munera ſordida, non autem liberalia, & ſua natura ſecundumquè leges licita comprehendat.

9 Contraria † nihilominus pars (intellecta priori indefinitè, in qualiberquè etiam magna quantitate, magnove valore, de parua enim ſequens Annotatio aget) vt ſecurior, verior eſt. Cum à perſona qualibet munus recipere diſtricte Iudicibus iura prohibeant, late recenſita *hac ipſa Rubrica, Annot. 1. & 2.*

10 Cui quidem regulæ ſtandum eſt, dum de exceptione non conſtat iuxta *legem Illud*, 16. *C de ſacroſ. Eccleſ. l. fin. C. de heredib. inſtit. l. Apud antiquos*, 21. *C. de furt.* cum ſimilibus citatis à Nobis *in Axiomatib iuris, lit. R. num.* 46. Exceptio autem ſolum de Conſanguineis fit à quibus, ſine muneris vel quantitatis præfinitione, Iudicibus recipere liceat, vt *pracedenti Annotatione* vidimus.

11 Neque ex ſimilitudine, † aut paritate in Conſanguineis hoc caſu diſpoſitum, ad Amicos trahi valebit. Multiplici quidem ratione. Primo, quia caſus exceptus firmat regulam in contrarium, *l. Nam quod liquida*, 4. *§. fin. primo reſponſo, D. de penu legat. l. Cum Prator*, 12. *D. de indic. cap. 2. de coniug. leproſor.* cum plene allegatis à Nobis *dictis Axiomatibus, lit. C. numero 16. & lit. F. num.* 90. Et quoſuis alios quam in exceptione contentos, ex ſimilitudinis quoque ratione caſus excludit, *dict. leg. Illud, §. Sin verò amplioris, C. de ſacroſ. Eccleſ.* obſeruantquè Baldus *conſil. 458. numero 2. & 3. lib. 2.* quem refert, & approbat Cardin. Tuſch. *practicar. concluſ. lit. E. concluſ. 422. numero* 4. Allegat Baldus textum, & ibi notata, *in leg. Vt perfectius, C. de annal. except. & in l. Ob as*, 12. *C. de prad. minor.* vbi Imperatores Diocletian. & Maxim. dicunt: *Ob as alienum tantum, cauſa cognita, Praſidiali decreto pradium ruſticum minoris prouinciale diſtrahi permittitur.* Tametſi Gloſſa *ibi verbo Alienum tantum*, ad alios ſimiles caſus eius nihilominus deciſionem extendat, in eſque procedere dicat, multis confirmans, & *in dict. leg. Illud*, 16. *C. de ſacroſ. Eccleſ. verb. Alia cauſa.* Quarum ſequitur veſtigia, iudiciumquè probat Alexand. *conſil. 130. incip. In cauſa, num. 4. in fine, & ſeq. verſ. Nec etiam videtur obſtare, lib.* 4. vbi quod omnia ſimilia, & æquiparata exceptis, ſunt exceptuata.

Adhuc tamen extenſione ad ſimiles caſus exceptis conceſſa, in hoc neganda eſt. Quia vt extenſio † de ſimilibus, & æquipa- 12
ratis ad ſimilia, vel æquiparata fiat, omnimoda ſimilitudo deſideratur, *ex l. Sticus*, 28. *D. de manum. teſtam.* Gloſſa *d. verbo Alia cauſa, in d. l. Illud*, Petr. Surd. *de aliment. tit. 9. quaſt. 1. num. 9. conſil. 393. num. 35. & deciſ. 119. n. 16. & 21.* cum aliis citatis per Nos *in Axiomat. & locis commun. iuris, lit. A. numero 302. & 533.* Quinimo non ſufficere omnimodam ſimilitudinem, ſed rationis identitatem requiri ex communi, Farinacius tradit *fragmentor. criminal. parte prima, lit. E. numero* 60.

Hic autem † non omnimoda ſimilitudo, 13
aut rationis identitas, ſed diſcrimen potius inter Conſanguinitatem & Amicitiam adeſt, nouequè conſidero. Siquidem illa à Natura, hæc à fortuna, ſeu accidenti venit. Naturalis autem cauſa longe potentiores effectus quam accidentalis producit, fortius & valentius aſtringit, *leg. Eas obligationes*, 8. *D. de capitis diminut. §. Minus, inſtit. de hareditatib. qua ab inteſt. deferuntur, §. fin. inſtit. de legitim. agnator. tutel. §. Sed naturalia, inſtit. de iure natur. gent. & ciuil. leg. 3. D. de tutel praſertim in fine, leg. Filio quem pater*, 23. *D. de liber. & poſthum.* Vnde, quamuis Conſanguinitati, naturaliquè coniunctioni hac in ſpecie Lex indulgeat, non & Amicitiæ æquè. Cui non modo in hoc Lex non fauet; ſed ab ea Iudices vult eſſe relegatos: & *mandatis adiicitur, ne Praſides Prouinciarum in vlteriorem familiaritatem Prouinciales admittant*, teſte Calliſtrato *in leg. Obſeruandum*, 19. *D. de offic. Praſid.* Peccaretquè Iudex & commiſſione recipiendo, & excuſatione, ſi ab Amico diceret recepiſſe

contra Legis interdictum. Tametſi vltimum non ſine diſtinctione, moderamineque dictum, intelligendumque eſſe velimus, vt expendet *Annotatio ſequens.*

14 Amicitia præterea † fictum gerit Conſanguinitatis vultum. Diſpoſitio autem loquens in caſu vero, ad fictum non extenditur, *l. Ex ea parte*, 121. §. *In inſulam, D. de verbor. obligation.* & confirmat aliis Surdus *conſil.* 468. *num.* 3. *&* 4. Quamuis neque & id dubio careat, ex adductis à Farinacio *fragmentor. criminal. d. p.* 1. *verbo Extenſio, n.* 217. *cum duobus ſeqq.*

Diſſimilitudo etiam ex eo deprehenditur,
15 † quod Doctores qui Amicos in Conſanguineorum exceptione contentos putant, ſeu ad Amicos exceptionem præfatam extendunt, non idem peræquè, ex integroque Amicis concedunt, quod Lex Conſanguineis tribuit. Lex enim ab iis in infinitum Iudicibus recipere permittit: Doctores ab Amicis non niſi ad certam vſque quantitatem, aut valorem, vt vtrumquè vidimus ſupra. Quod ſi omnimoda ſimilitudo adeſſet, atque vrgeret; æquales vtriquè præſtaret effectus, fieretquè cum eiſdem qualitatibus extenſio, cuius hæc eſt natura, *l. Sed ſi manente*, 5. *D. de precario.*

Adhuc vero ſimilitudine conceſſa, extentioniſquè ex eo capite facultate; ex alio
16 denegatur: † quod indefinitæ, & generalis acceptionis permiſſio odioſa ſit, & in publicum fauorem prohibitio, vt expendimus infra *hac eadem Rubri. Annot.* 12. *numero* 24. In caſu autem odioſo, neque ex identitatis ratione extenſionem faciendam, oſtendit vulgaris regula iuris *in capite Odia*, 15. *de regul. iuris lib.* 6. *in cap. Renouantes*, 6. *diſt.* 22. *in cap. Ne aliqui*, 5. *de priuileg. lib.* 6. *in l. Cum quidam*, 19. *D. de liberis & poſthum.* obſeruatquè Farinac. *d. verbo Extenſio, numero* 115. Idem in correctoriis, & exorbitantibus à iure affirmans *numero* 130. Quæ omnia ſimul iſta in ſpecie concurrunt, ne extenſio fiat.

17 Dictis item pro hac parte accedit † conſideratio fraudis, quæ Amicitiæ prætextu Legi fieri poſſet, quam longe amouere Lex voluit, cuique modis omnibus viam præcludendam iura proclamant *in l. Infundo*, 39. § 1. *cum ſeq. D. de rei vindic. in l. Conueniri*, 5. *D. de pactis dotal. in l. Illud*, 7. §. *ſed ſi negauerit, D. de tributor. action. in l. Si maritus*, 15. §. *Legis Iuliæ, verſ. Cæterum, D. ad legem Iul. de adulter. in l.* 2. *C. de indict. viduit. tollend. in l. vnic.* §. *Ille etiam, C. de latina lib. tollend. in cap. vnico, in fine, extra. vt Eccleſiaſt. beneſic. ſine diminut. confer. in l. Cum ij*, 8. §. *Si cum lis, D. de tranſact.* vbi Gloſſa *verbo Ne circumueniatur* ſimilia iura allegat, Noſque ſimiliter *in Aximatibus iuris, lit. F. num.* 165. *& lit. M. num.* 18.

18 Denique † (poſt nouiora ſaltem iura Codicis, & Authenticorum, *in l. fin. C. ad legem Iul. repetundar. in auth. vt Iudices ſine quoquo ſuffragio fiant*, §. *Scriptum eſt exemplar, & in auth. iusiurandum quod præſtatur ab iis qui adminiſtr. accip. coll.* 2.) neque ab Amicis amicitiæ etiam ſolo intuitu, munus datum accipere Iudicem poſſe, fatentur Angelus *in l.* 1. *in fine, C. ad legem Iul. repetundar.* Pariſ. de Put. *de ſyndic. verb. Corruptio, cap.* 3. *num.* 3. *in fine*, & his relatis Farinacius *dicta quæſt.* 111. *num.* 244. Eſculenta tamen excipit ipſe idem. Qua de re, dictorumquè iurium, & ſimilium Regiorum intellectu, latior nos *ſequenti Annotatione* ſermo expectat.

Euerſo itaque præcipuo contrariæ opinionis fundamento, à ſimilitudine Conſanguinitatis, & Amicitiæ deducto, firmior hæc manet; & cætera aduerſus eam facile corruent, ſolutioneque breui diluentur.

Secundum ex eo deficit, † quia licet *Sor-* 19
didum lucrum pro repetundarum crimine ſæpè ſumant leges non tamen ad eam ſolum ſpeciem reducitur, ſed omne indecens, & legibus improbatum continet, vt ex pleriſquè locis pro contraria citatis deprehenditur, ex Ouidio *lib.* 1. *Amorum, Elegia* 10.

Non habet euentus ſordida præda bonos.

Martiale *libro* 1. *Epigr.* 136. *in Gargilianum:*

Sordidius nihil eſt, nihil eſt te ſpurcius vno,
Qui potes inſidias dona vocare tua.

Quintiliano *oratoriar. inſtit. lib.* 12. *capit.* 7. de aduocationis, ſeu patrocinij quæſtu hæc dicente: *Nec quiſquam, qui ſufficientia ſibi (modica autem hæc ſunt) poſſidebit; hunc quæſtum ſine crimine Sordidum fecerit*, Cornelio Tacito *Annalium lib.* 3. de illorum temporum prauitate agente: *Tempora illa adeo infecta, & adulatione ſordida fuère*, &c. & Seneca *de vita beata c.* 21. *Habebit* (Philoſophus inquit) *amplas opes, ſed nulli detractas, nec alieno ſanguine cruentas, ſine cuiuſquam iniuria partas, ſine ſordidis quæſtibus.* In receptis per conſequens contra legum decreta, etiam ab amicis verificatur.

Tertium, † quia etſi muneris datio, ſeu 20
receptio ſuo genere, natura, vel ex parte rei mala non ſit, ex circunſtantiis tamen mala fieri poteſt, vt oppoſitum argumentum continet: efficax autem ad malitiam iuſtæ legis præcepto contrauentio eſt, iubantis ne à perſona qualibet munus recipiat Iudex. Nam *propter mala, & damna, quæ huiuſmodi donationes, & acceptiones habere ſolent adiuncta, iure optimo lege poſitiua prohibentur. Eſtque in Principe poteſtas vt ipſo iure nullas eas reddat*, veluti inquit Molina *de iuſtit. & iur. d.* 1. *tom. tract.* 2. *diſput.* 88. *col.* 3. *verſ. Tertium eſt.*

Nauarri verò aſſertio, eodem argumento relata, non circa terminos noſtros, legumquè munerum receptionem indiſtinctè prohibentium verſatur, ſed circa *dictæ Extrauagantis Ab ipſo* diſpoſitionem, *pro iuſtitia, vel gratia obtinenda* dationem, & receptionem inhibentis,

Quartum † quia deciſio textus *in dict.* 21
lege Lex Iulia, 7. §. 1. *ad legem Iul. repetundar.* generalis eſt, comparatione facta de exceptis (ideſt Conſanguineis, à quibus in infinitum

Digitized by Google

infinitum capere permittit)ad reliquos omnes non exceptos,à quorum nullo recipere munera conceditNeque aliter ſubſiſtere exceptio poſſet,neque de exceptis ad non exceptos comparatio,ſi ad eos ſolum qui officij ratione munus præſtarent, & acciperent, referretur, cenſereturque in eis tantummodo prohibitio facta:cum eo in caſu nequaquam excepti Conſanguinei exiſtant,æqualiterque cum cæteris officij ratione munera dantibus delinquant,ac puniantur,vt prædiximus. Quare,cum etiam iuramenti vinculo ſecluſo,munera Iudices recipere non valeant;ſolutio *numero octauo* præſtita non penitus huic congruit caſui:tametſi congrueret,& ſubſiſteret,ſi quemadmodum in Conſanguineis facta exceptio eſt, in Amicis fieret nominatim, iuxta dicta *Annot. praecedenti.*

22 Denique † Gloſſa *in d.l.1 ad leg. Iul. repetundar. verb. A ſobrinis,* (cuius auctoritate, præcitati Doctores mouentur ad contrariam ſententiam tuendam) non eam firmat;ſed à conſanguineis, non officij intuitu dantibus,in infinitum accipere licere; à cæteris (non Amicitiæ habito reſpectu, ſed neceſſitatis ob officij tenuitatem, ſalariumque non habentis) vſque ad centum aureos in anno ſponte donatos. Quod & latius *ſequenti Annotatione* declarabimus,& an parua ſaltem munera ab Amicis recipere, Iudicibus fas ſit,tanquam generali prohibitione non contenta? Quo in caſu loquuntur Tiberius Decianus,& cæteri in contrario hoc finali argumento relati: qui ſpecialem pro ſe rationem habet, continuò diſcutiendam.

AN IN PARVA SALTEM quantitate recipere dona ab amicis Iudicibus liceat?

SVMMARIVM.

1 *Officij ratione, vt iuſtitia vel iniuſtitia fiat, nihil vel minimum dari aut recipi poteſt.*
In ſimonia neque ex parte rei neque ex parte pretij dari paruitas poteſt, quin mortale contineat ibi.
2 *Iudex iuſtitiam vendens, quantumuis paruo pretio, an ſimonia vitium contrahat?*
3 *Vltra ſalarium, ſtipendium ſportulaſque taxatas an quidquam exigere, vel recipere ea ratione, pratextuque Iudex valeat?* & num.13.& ſeqq.
Intellectus textus in auth. iuſiurandum quod præſtatur ab iis,§.Iuroquoque,& in auth.vt indices ſine quoquo ſuffragio fiant,§.Scriptum eſt exemplar, 2. col, 2. *d. numer. 3. & 12.cum ſeqq.*
4 *Parua, vel magna quantitas non præfinitos habet terminos, ſed ex temporum, & perſonarum conditione metitur.*
5 *An, & qua Amicitia Iudicibus interdicta ſit? Quantum, quamque delectabile bonum?*
Intellectus textus in l.Obſeruandum,19. D.de offic.Præſid.*ibi.*
6 *Parui gratuiti muneris, non officij ratione donati, receptio an aliquo iure Iudicibus prohibita ſit?* & numer.ſeqq.
11 *Non quia poſſunt quandoque bene fieri quædam, paſſim facienda ſunt.*
Negatiua verbo Debet *præpoſita, neceſſitatem imponit, & actum aliter poſſe fieri vetat. Et an id perpetuum ſit?* ibi.
14 *Sibi debet imputare Iudex, qui tenue acceptauit officium, ne vltra taxatum ſtipendium ſeu ſportulas, aliquid exigat, recipiatve.*
16 *Correctio omnino vitanda eſt, & ad id interpretatio omnis facienda.*
Interpretatio aptiſſima eſt, qua ex aliis iuribus dimanat. ibi.
17 *Dictio* Nil penitus,*& dictio* Omnis *cuius ſint virtutis?*
18 *Dictio vniuerſalis negatiua plus negat, quam affirmatiua affirmat.*
19 *Parua, ſi ſpecialem malitiam non habent, cenſetur à generali diſpoſitione excepta, quia de paruis Lex non curat.*
22 *Amicitia Conſanguinitatis vices habet. Et an ſi non per omnia, in præſentis inſpectionis theſi, munerum receptionis: quatenus ſaltem?*
23 *Leges in præſumptione fundatæ in conſcientia non obligant, ſi præſumptio in aliquo particulari caſu deficiat, ſeu in his in quibus deficit veritas præſumptionis.*
Ceſſante cauſa, vel ratione legis, eius diſpoſitio ceſſat, etiam in foro conſcientiæ. Cumque in aliquo caſu particulari ceſſat finis adæquatus, & ratio legis, eius obligatio ceſſat. ibi.
Conſtitutio continens aliquid non propter ſe principaliter, ſed ad aliquem finem, an illaqueet tranſgreſſores ad pœnam etiam ratione peccati mortalis, ſi finis ad quem principaliter conſtitutio tendit, non violetur? ibi.
24 *Iuramentum* de non recipiendo quidquam *à Iudicibus præſtitum, quem apte ſenſum recipere valeat?*

ANNOTATIO V.

ANNOTATIONE, præcedenti non ab Amicis quemadmodum à Conſanguineis munera recipere Iudicibus fas eſſe, generaliterque munerum receptionem eis eſſe prohibitam ſuſtinuimus: nunc an in parua quoque quantitate eadem prohibitio extet, diſcutiendum. Et antequam ad quæſtionis deciſionem deſcendamus, ad faciliorem eius intelligentiam aliqua ſupponamus oportet.

Primo quæſtionem hanc nō circa eas donationes verſari, quæ officij intuitu, iuſtitiæ, vel

vel iniuſtitiæ faciẽdæ ratione præſtantur,&
1 recipiuntur : † ea enim de cauſa datas , ſeu
receptas , iniquas , improbataſque om-
nino eſſe non ambigitur, quantumuis etiam
in parua quantitate , eo reſpectu , donatio
fiat. Quædam enim ſunt in quibus materia
parua conſiderari nequit , vt ſimonia : in
qua nec ex parte rei, nec ex parto pretij da-
ri paruitatem poſſe, quin mortale contineat,
probant Nauarrus *in comment. Extrauagan-
tis Ab ipſo,de datis,& promiſſis pro iuſtitia,
vel gratia obtinenda,notab.*10.*num.* 20. *verſ.
Per qua omnia , & lib.* 5. *conſilior. in nona
edit.tit. de ſimonia, conſil.* 52. *num.* 3. Suarez
de Religione tom. 1. *tract.* 3. *lib.* 4. *cap.* 3.
*num.*4.*& ſeqq.* Thomas Sanchez *in precept.
Decalogi, lib.* 1. *cap.*4.*num.*1. Caſtro Palao
tom. 1. *tract.* 2. *diſp.* 2. *puncto* 7. *num.* 4.
Paul.Layman *Theolog. moral.lib.* 4.*tract.* 10.
*num.*4. Ioan.Sanchez *in ſelect.diſput.* 15. *n.*
14 Molfeſ.*in ſumm. tom.*1.*tract.*8.*cap.*8.*num.*
67.Antonin.Diana,aliis quoque relatis, *reſo-
lut.moral.p.* 5.*tract.de paruitate materia , re-
ſolut.* 2.

2 Quorum rationes multæ † in venditio-
ne Iuſtitiæ, quantumuis paruo pretio , vel
munere , vrgent. Quæ cum virtus ſit,& per
conſequens ſpiritualis, inæſtimabilis, & in-
uendibilis ; æſtimari pretio nequit, vt multis
ſimiliter mediis comprobat idem Martin.
Nauarr.*dicto comment. notab.*32. *num.* 47.Iu-
dicemque ideo iuſtitiam vendentem ſimo-
niæ vitium contrahere, profitentur ipſemet
Nauarr. *ibi notab.* 3. *num.* 5. Auiles *in cap.
Prator,cap.*1.*verb. Donacion, num.* 24. Mo-
lina poſt antiquiores à ſe relatos, *de Hiſpa-
nor.primogen.lib.* 2. *cap.* 5.*num.* 35.Bobadil-
la *in Politic. lib.* 2. *cap.* 11. *num.* 21. Petrus
Gregor *ſyntagm.iuris vniuerſ.* 3.*p.lib.* 36.*cap.*
28. *num.* 6. *in fine*, Farinacius 3.*p.praxis cri-
min. quaſt.* 111. *num.* 6. *& ſeqq.* Maſcard. *de
probationib concluſ.* 164.*num.*10. Tametſi la-
tiore id ſignificatione contingat : neque
adæquatio,argumentumque de vera ſimonia
ad actionem inique pro pretio iudicandi,tam
ſtricte procedit,vt æqualem malitiæ ſpeciem
hanc vt illam tenere conuincat,æqualeque ,
etiam in materiæ paruitate , vtrique ineſſe
peccatum.

3 Secundo ſupponimus † non eo hanc reſ-
picere quæſtionem: num Iudex officij ratio-
ne,ſtipendij, ſalarij , ſportularumve aliquid
vltra ſibi ordinationibus , diplomate , ſeu
conſuetudine taxatum, etiam eſculentorum,
poculentorum,vel xeniorum nomine recipe-
re,aut exigere poſſit:Hoc enim caſu, hocque
reſpectu Accurſium loqui, & intelligimus ,
& cenſendum eſt,*in auth. iuſiurandum quod
praſtatur ab iis qui adminiſtrationem acci-
piunt,§. Iuro quoque,coll.* 2.*verb. Annonis,& in
auth.vt Iudices ſine quoquo ſuffragio , §.Scri-
ptum eſt exemplar, coll. eadem , verb. Auari-
tiam,& verb. Lex Iulia repetundarum,* vbi
huiuſmodi etiam paruorum munerum re-
ceptionem,vltra eam, quæ dictis caſibus per-
mittitur , licitam non eſſe ſentit : omiſſis
aliis eis in id iuribus variis à Doctoribus in-
terpretationibus,& ſenſibus traditis,de qui-
bus videre eſt Bobadillam *in Politic.d.lib.* 2.
*cap.*11.*num.*47.Farinac.*d.quaſt.*111.*num.*151.
& ſeqq.& Auguſtinum Barboſ. *in collectan.
ad cap.Statutum ,* 11. §. *Inſuper de reſcript.
lib.*6.*num.*71-72.*&* 73. ne alios quos ipſi al-
legant,referamus.Quæ & Nos iura infra pro-
xime ad quæſtionis noſtræ deciſionem reſu-
memus,expendemuſque latius.

Tertio, † paruam , vel magnam quanti- 4
tatem, non præfinitos habere terminos , ſed
ex temporum , perſonarumque conditione
metiri. *Nam magnitudo non habet certum mo-
dum : comparatio illam aut tollit , aut depri-
mit.Nauis qua in flumine magna eſt , in mari
paruula eſt:gubernaculum , quod naui alteri
magnum;alteri exiguum eſt,* vt Seneca ait *epiſt.*
43.Cuius nunc auctoritate contenti , alias
miſſas facimus,quas ſumus ad longum pro-
ſequuti *de priuileg.pauper.p.* 1.*quaſt.* 4. *num.*
20.*& ſeqq.*diſpoſitioneque pulchri, in ſpecie
noſtra textus *in cap.Et ſi quaſtiones ,* 18. *de
ſimonia,*vbi equi,ſeu palafredi munus Cardi-
nali à diuite datum,negotij quoque & tem-
poris circumſtantia accedente ; paruum iure
Pontifex cenſuit , ab ſcrupulo de ſimoniaca
labe conſultus.

Quarto,† non ſimplicem familiaritatem, 5
aut amicitiam, ſiue ante , ſiue poſt officium
contractam , Legibus interdictam Magi-
ſtratibus eſſe; ſed ſine delectu frequentem ,
ideſt , cum multis, paſſimque initam , ni-
miam,& ad partialitatem (vt vocant) acce-
dentem:quam verbo *Vlteriorem familiarita-
tem,*ſolum vetuit *lex Obſeruandum ,* 19. *D.
de offic.Praſid.*quod prædicta omnia com-
prehendit, maturo iudicio , & prouida ani-
maduerſione à Legiſlatore poſitum. Quaſi
Amicitiam in Iudice damnare non poſſe,aut
debere cognoſcat:*Vlteriorem familiaritatem*
(hoc eſt,*vltra quam expedit , rectaque ratio
exigit* , id enim verbum iſtud ſignificat , vt
illius ſede Calepinus noluit)damnet , ab ea-
que abſtinendum,& *ne Iudices in vlteriorem
familiaritatem prouinciales admittant* , mo-
neat : quemlibetque de Moribus Seneca
monet:*Inimicitias tardè ſuſcipe , Amicitias
exerce moderatè.* De hacque ſolummodo in-
ordinata,& partialitatem inducente, inqui-
rendum in ſyndicatu,aduertit Bobadilla *in
Politic.lib.*3.*cap.*9. latius in id diuagatus;hac
tamen conſideratione, legiſque huius intel-
lectu ab ipſo . cæteriſque hac de re agenti-
bus,prætermiſſis.In frequentem namque , &
cum delectu Amicitiam,quam Virtus conci-
liat,Prudentia commendat,Neceſſitas,& Hu-
manitas poſtulat:amat Natura; probant *lex
Diui fratres,* 17. *D. de iure patronat.& l.fin.
D.de offic.Prafecti vigil.*Quia *ſine Amico vi-
ſeratio leonis,ac lupi vita eſt* aſſertore Seneca
*epiſt.*19.Etenim *nil tã aque oblectauerit ani-
mum,quam Amicitia fidelis. Quantum bonum
eſt vbi ſunt praparata pectora,in qua cito ſe-
cretum omne deſcendat:quorum conſcientiam
minus quam tuam timeas,quorum ſermo ſolli-
citudinem leniat,ſententia conſilium expediat;
hilaritas triſtitiam diſſipet ;conſpectus ipſe de-
lectet,* vt prudenter pingit,& conſiderat ipſe
*de tranquilit.animi,cap.*7.Diuus quoque Ber-
nardus

Digitized by Google

nardus *libro de ordine vitæ, col. 5. in fine*, ſic eadem fere norma: *Magnum enim huius vitæ ſolatium eſt, vt habeas cui pectus tuum aperias: cum quo arcana participes: cui committas ſecreta cordis tui: vt ames, & ſequaris eum, qui tibi paterna pietate, in triſtibus compatiatur, in perſecutionibus adhortetur, & in proſperis gratuletur. Fœlix talis ſocietas, talis amicitia, qua nihil eſt in rebus humanis pulchrius.* Quæ à Diuo Ambroſio mutuaſſe videtur *de officiis, lib. 3. cap.* 16. Nec modo iucunda, ſed neceſſaria adeo, vt *epiſt.* 109. dicat Seneca: *Sapiens non poteſt in habitu ſuæ mentis ſtare, niſi Amicos aliquos ſimiles ſui admiſit, cum quibus virtutes ſuas communicet.* Sæpeque repetierat *epiſt.* 9. Quod Rectori maxime conuenit, adiutorio, iuuamine, conſilioque indigenti, natura, omnique iure ſapientibus quoque ſummopere deſiderato. *Fieri enim non poteſt, vt ſalubriter Principatum adminiſtret, qui conſilio ſapientium non vtitur*, veluti Folicrates ſcriptum reliquit. Quia *diſſipantur cogitationes vbi non eſt conſilium: vbi vero ſunt plures conſiliarij, confirmãtur*, vt Sapiens *Prouerb.* 15. *v.* 22. & *cap.* 11. *v.* 14. prædixerat: *Salus vbi multa conſilia.* Vtque vetus prouerbium habet: *Nemo ſolus ſatis ſapit.* Enimvero *intolerabilis ſuperbiæ argumentum eſt, exiſtimare ſe nullius egere conſilio, ſed vni ſibi attentum eſſe, quaſi ſolus poſſit ſibi conſilio decernere, quæ optima ſunt*, vt D. Baſilius inquit *in cap. 1. Iſaiæ.* Proborum, ſapientumque ideo Amicitia Iudici neceſſaria, *vt quoniam ſolitaria non poſſet virtus ad ea quæ ſumma ſunt, peruenire, coniuncta, & conſociata cum altera perueniret*, vt perbelle Cicero *de Amicitia* inquit. Multa erudite in id Cardinal. Gabriel Paleot. *de ſacri Conſiſtor. conſultation. p.* 1. *quæſt.* 2. Quintil. Mandoſ. *in gloſſa Facultatum, § Habita, verbo Conſilio, pag. mihi* 215. Matthæ. Tymp. *in ſpecul. Princip. ſigno* 36. Sapiens Rex noſter Alphonſus *in proœm. & in l. 1. & ſeqq. tit.* 21. *part.* 3. Prouide inde *Ordinatio.* 29. *huius noſtræ Regiæ Cancellariæ*, non indiſtincte Auditoribus Amicitiam cũ ſubditis, inhibet; ſed limitate cõmendat: *y tengan mucho cuydado de no tener mucha conuerſacion, ni trato conpleyteantes, abogados, y procuradores.*

His ſuppoſitis, ſuccedit propoſita quæ-
6 ſtio. Cuius negatiuam partem † (neque ſcilicet in parua quantitate Iudicem ab Amicis, etiam gratuito, & beneuolo animo data recipere poſſe) perſuadent *huius Rubricæ, Annotationis primæ* auctoritates, & *Annotationis tertiæ* argumenta *numero ſexto, & ſeptimo* relata, *præcedentiſque numero* 9. & 16. Quæ ad leges, à perſona quauis, paruam etiam quantitatem, ſeu paruum munus recipere vetantes, idque ipſum iurare præcipientes, reducuntur. Quibus pulchra, elegans, & ſalubris Patris Martini Delrio conſideratio accedit, qui *in Adagialib. ſacris, p. 1. Adag.* 86. *Munera excæcant prudentes, pag. mihi* 80. viſum in excæcatione à muneribus, xeniiſque prouenienite figens, *Eccleſiaſtici* teſtimonio *cap.* 20. *v.* 31. ait: *Nil oculo delicatius, nil obſtrui facilius. De oculo agitur, hoc eſt, Iuſtitia ſimplicitate, ac puritate, cui vel minimus pulniſculus, vel minimum fumi, tenuiſſimi nocet.* Ad quod denotandum *Thebis Iudicum imagines viſuntur abſque* Manibus; *& ſummi Iudicis oculi conniuent*, vt Plutarchus *in lib. de Iſide* prodit.

Affirmatiua † ſuſtinetur vnica vniuerſali 7
aſſertione (quæ cæteras omnes abſorbet) abſolute proferente. *Nullo iure xeniorum, ſeu parui gratuiti muneris, non officij intuitu dati, receptionem eſſe Iudicibus interdictam.* Auctores habet Syluestrum, Angelum, Caietanum, & alios quos referunt & ſequuntur Azorius *inſtit. Moral.* 3. *p. lib.* 13. *cap.* 23. *verſ. Quantum ad xenia.* Clauis Regia *lib.* 12. *cap.* 13. *num.* 19. Martin. Bonaz. *circa octau. Decalog. præcept. diſput.* 10. *quæſt.* 2. *punct.* 8. *propoſit.* 2. *num.* 5. *verſ. Dixi in propoſitione*, Farinacius *praxis crimin.* 3. *p. quæſt.* 111. *num.* 337.

Id ſigillatim oſtendamus oportet. In
primis † iure Naturæ improbatam non eſſe, 8
per ſe patet: quia talis donatio & acceptio beneuolam ſolum continet actionem. In paruiſque his abſtinentiam Naturæ odioſam conſultus dixit, dum *Inhumanam* vocauit *in l. ſolent, 6. §. Non vero, D. de offic. Proconſul.* Et quia (vt *præcedenti Annotatione, n.* 5. diximus) donatio, ſeu receptio munerum natura ſua mala non eſt, niſi ex accidenti fiat. Huic autem accidens non accedit ex quo mala fiat; cum & ex beneuolentia ſolum proficiſci dicamus, & nullo iure prohibeatur, vt diſcurſus indicabit:

Iure Diuino † (Iudicibus quoque præ- 9
cipiente ab omni munere abſtinere, & puras præſtare manus) parua hæc non damnari, neque eam prohibitionem continere, quæ recipientium animos præuertere non ſoleant; Romanæ Eccleſiæ interpretatione Summus illius Præſul Alexander Tertius *in dicto cap. Etſi quæſtiones*, 18. *de ſimonia*, ita exponens teſtatur: *Quod autem ſcriptum eſt:* Beatus qui excutit manus ſuas ab omni munere, *de illis donis dictum eſt, quæ accipientis animum allicere, vel peruertere ſolent. Quoniam ſi ipſa etiam perſona electi offerat electori, vel conſecratori ſuo electuarium, aut de vino, ſiue, de aliis huiuſmodi, quæ modici pretij fuerint, & quæ votum tantum recipientis inclinare, vel mouere non debeant: non tamen Eccleſia Romana interpretari conſueuit, recipientem in his delinquere, vel donantem.* A quo textu deſumpta eſt *lex* 5. *tit.* 17. *part.* 1. *verſ. Eſto es, porque los omes no ſe mueuen adar coſa eſpiritual por tales preſentes como eſtos.* Idque ipſum *num.* 11. *proximo* fulcitur in fine.

Inde † Canonico etiam iure, Diuinum 10
interpretante, nequaquam huiuſmodi paruas gratuito, & beneuolo animo factas dotiones, prohibitas eſſe apparet. Monſtrat etiam textus *in d. cap. Statutum*, 11. *§. Inſuper, de reſcrip. lib.* 6. Qui cum nullum, nec paruum quidem munus à litigatoribus recipere permittat: tamen hæc non prohibet: & eum, qui talia ſolum ab ſponte offerentibus recipit, cum omni puritate munus ſuum exercere

Digitized by Google

exercere ſentit. Illius id verbis, inferius expendendis, conſtabit. Similem Canonicam munerum receptionis prohibitionem interpretatur, & declarat Quintilianus Mandoſ. *in procem. gloſſæ Facultatũ, verb. Præmij, col. 6. poſt prin. pag.* 63. quod *non ſimpliciter improbat pecuniarum, ſeu munerum receptionem, ſeu expectationem; ſed eorum quæ Iuſtitiam ſubuertere poſſunt.* Idque proſequens & confirmans, eo iure vti profitetur.

11 Ciuili antiquo iure † *Plebiſcito continetur, ne quis Præſidum munus donumve accipiat, niſi eſculentum, poculentumve, quod intra dies proximos prodigatur.* Cuius extat relator Modeſtinus *in l. Plebiſcito*, 18. *D. de offic. Præſid.* Eruditus, comiſque inſtructor Iudicis Vlpianus *in d. l. Solent*, 6. §. *Non vero, D. de offic. Proconſul. & legat.* ſic illum admonitum reddit, ſic humanitatis, comitatiſque ſeruatorem eſſe vult; vt neque in totum à xeniis abſtineat; neque auaritiæ fræna relaxet. *Non vero* (inquit) *in totum xeniis abſtinere debebit Proconſul, ſed modum adiicere; vt neque moroſe in totum abſtineat; neque auare modum xeniorum excedat.* Seueri & Antonini Imperatorum in id perbella ex prouerbio Græco verba transferens, dicentium: *Nam valde inhumanum eſt, à nemine accipere: ſed paſſim viliſſimum: & omnia, auariſſimum.* Quæ & ex Græco pariter, ad hunc transferri modum poſſe: *Nec omnia, nec paſſim, nec ab omnibus*, Angelus Politianus *Miſcellaneor. cap.* 95. arbitratur. *Non enim hæc quia poſſunt bene aliquando fieri; paſſim facienda ſunt*, vt & prudenter M. Fabius Quintilianus *de inſtit. Orator. lib.* 4. *cap.* 1.

Quibus quidem Imperatorum, Conſultique verbis, tantum abeſt vt inhoneſtam, illicitamve talem paruam gratuitam, & beneuolam donationem, receptionemque ipſi iudicent: vt ſcrupuloſam iſtam nimietatem improbent, inhumanam appellent, & ad receptionem inuitent, ne & eam præcipere videri dicamus, ex verbo illo *Non debebit*, periodo illi adiecto: *Non in totum à xeniis Proconſul abſtinere debebit.* Cui cum negatiua dictio, vt hic, præponitur neceſſitatem imponit, & aliter fieri vetat, vt notant Rolandus à Valle *conſil.* 2. *num.* 40. *lib.* 4. & Stephan. Gratian. *deciſ. March.* 51. *num.* 6. & 7. Sed non quidem ſemper hanc naturam induit, ſed verborum precariorum, ac decentiam, & honeſtatem, vt cum aliis tradit Auguſtin. Barboſ. *de diction. & clauſul. dict.* 62. *num.* 3. & 4. Qui licet id dicat cum ſimplex verbum *Debet*, abſque negatiua profertur: ait id quoque ipſum ex loquendi genere, ſubiectaque materia, etiam cum eidem negatiua præponitur, iure accommodari poteſt, vt hic idem textus ipſe probat, ex quo nullatenus neceſſitatem impoſitam exiſtimandum eſt, ſed humanitatem, decentiamque expanſam. Ex qua (quod magis eſt) etiam à litigantibus licitam iſtam receptionem eſſe, Canonica & Ciuilia relata iura probant, & nominatim fatentur Menochius *de arbitr. lib.* 2. *caſu* 517. *num.* 5. *cum ſeqq.* Xamar *de offic. Iudic. & Aduoc. p.* 1. *quæſt.* 20. *num.* 15. *& ſeqq.* implexè licet. Quintilianus proxime citatus, & Farinacius *d. quæſt.* 111. *num.* 254. ita ſeruatum communiter in Romana Curia referens, vſque ad Clementis Octaui chirographi promulgationem, quo ſub acerrimis pœnis rerum criminalium Iudicibus eſculentorum, & poculentorum, in minima etiam quantitate, prohibita receptio fuit. Cuius ſanctio, quoad ciuilium cauſarum Iudices in Curia Romana, & quoad vtroſque extra illam, Canonicas relatas, in paruorum munerum receptione loquentes, illæſas relinquit: Et indiſtincte xenia, iuxta dictam *legem ſolent*, licite in Sabaudia capi, dixit Cacheran. *in procemio deciſionum Pedemont. num.* 5.

Dictæ præterea legis *ſolent*, ſimiliumque memoratorum iurium maxime deciſio, ratioque fulcitur, eo quod *Geneſis cap.* 19. dicitur, duos illos Angelos, qui tanquam Iudices, vtque vaſtarent ſodomam in eam peruenerant, obſequium, hoſpitiumque eis à Loth oblatum primo reſpuiſſe, dixiſſeque: *Minime ſed in platea manebimus* (vt munerum Iudicibus abſtinentiam ſuadentes, *hac eadem Rubrica, Annot.* 1. *num.* 1. expendimus) eodem tamen inſtanti Loth ſuaſione, ad eum diuertiſſe, & cibos comediſſe paratos, Textus ſacer inquit: *Compulit illos oppido vt diuerterent ad eum; ingreſſique domum illius, fecit conuiuium, & coxit azyma, & comederunt.* Quod quidem manifeſtat, comitatem, ſeu humanitatem à Iudicibus non eſſe omnino relegandam in paruorum munerum receptione, quæ nec animum mouere poſſunt, nec officij ratione dantur, nec paſſim, nec ab omnibus recipiuntur.

Difficultas eſt Authenticorum iure. † Ex 12
quo parui quoque muneris receptionem omnino prohibitam eſſe, correctaſque Digeſtorum leges permittentes eſculentorum, poculentorum, xeniorumve receptionem, dixit, licèt dubitanter, Accurſius *in d. auth. vt Iudices ſine quoquo ſuffrag.* §. *Scriptum eſt exemplar*, 2. *verbo Auaritiam*, *in auth. iuſiurand. quod præſtatur ab iis*, §. *Iuro quoque, coll.* 2. *verbo Annonis, & in* §. *Sunt præterea, verbo Lex Iulia repetundarum, inſtitut. de public. iudic.* Sed tamen in caſu quem propoſuimus ſupra *numero tertio*, officij nempe ratione, † Accurſium loqui cenſen- 13
dum eſt, in eoque correctas Digeſtorum leges xenia permittentes, exiſtimat ipſe; neque poſſe Iudices officij prætextu, eſculenta aut poculenta recipere, niſi inſufficiens habeant ſalarium. Tunc enim dicti paragraphi *Scriptum eſt exemplar* conſtitutione, recipere poterant *quantum inculpabilis Antiquitas definiuit, vt à ſpontaneis ipſis, magis quam ab inuitis accipiant; & hoc paruum, & quantum eis ad mediocrem ſufficit vitæ ſuſtentationem.*

Cum vero iure noſtro Regio ſalaria taxata, & ſportulæ præfinitæ ſint, atque à *lege prima, tit.* 6. *lib.* 3. *nouæ Regiæ collectionis* iuſſum: *Ne rezIban mas de ſu ſalario y derechos, que iuſtamente debieren auer, ſegun la tabla*

de

Digitized by Google

de ſu Auditorio: etiam ſi tenue ſit ſalarium, quod Antiquitas definiuit,quodque pro more,in Regiis diplomatibus,Correctorumque titulis ſolui præcipitur; ſintque licet ſportulæ tenues: nil tamen vltra,eo prætextu, recipere poterit Iudex, vt & notant Rebellus *de oblig. iuſtit. 2.p.lib.* 18.*quaſt.* 20. *num.* 4. Valer.Reginald. 3. *p, praxis fori pœnitentialis,lib.*25.*tract.vlt.cap.*54.*ſect.* 5. *num.* 659. Sayr:*in Claui Regia*, *lib.* 12.*cap.* 13. *num.* 8. *verſ. Secundo quoties*, *& num.* 10. Stephan.Fagundez *in precept. Decalog.precept.* 8.*lib.* 8.*cap.* 26. *num.* 10.*&* 11. & infra quoque *hac eadem Rubrica Annot.* 12. *num.* 14.
14 *&* 15.pertingimus. Sibi enim imputet, † qui prædictæ legis prohibitione ſtante,ſibi non prouidit, tenueque acceptauit officium,*ex l.Bona fide*, 13. §.*De illo*, *D. de damno infect. l.* 3.§. *fin. D. de aqua pluu. arcend. l.Imperator* 71. §. *Si centum*, *verſ. Enimvero*, *D. delegat.* 2. & dictis per Nos *de priuileg.pauper.p.*1.*quaſt.* 12. *à n.* 16. *cum ſeqq.*Ibique citatis accedant Farinac.*deciſ.* 7. *num.*3.*tomo* 1.& Azorius *inſtit.moral.*3.*p.lib.* 13.*cap.* 23.*col.* 2. *verſ. Circa ſtipendium*, *ad finem,& verſ.Secundo Iudex,verb. Si ſecundo quæras.*

15 Quo quidem reſpectu, † officij nempe, nec paruum quidquam præter ſalarium,ſportulaſque conſtitutas percipere Iudices poſſe,idemmet *paragraphus Scriptum eſt exemplar* decernit in verbis illis,eo in caſu intelligendis:*Nil penitus ab eis accipientes,niſi ſecundum quod eis miniſtrat Reſpublica.* Ad quem, & iuramenti formula præſcripta *à dicto* §. *Iuro quoque*, verbaque reſpiciunt: *Contentus iis*, *quæ mihi ſtatuta ſunt de fiſco annonis*, proximaque cohærentia.

16 Ad hunc autem ſenſum † dictorum Authenticorum ſanctiones trahendas eſſe, & humanitatis ratio ſuadet, & ne correctio antiquarum inducatur, quæ omnino vitanda eſt,*vt ſi fieri poterit,nec diſcrepare quidem videantur inter ſe*, vt Cicero ait *de inuentione lib.* 2. *pag. mihi* 245.Omniſque ad id interpretatio facienda, *l.* 1. *C. de inofficioſ. dotib.*cum aliis de quibus *in Axiomatib. noſtris,lit.C.num.*128. *& lit.L.num.* 37. Nulla vero congruentior, & aptior quam quæ ex aliis iuribus dimanat,*l.Non eſt nouum*, 25. *& duabus ſeqq. D. de legib.* cum aliis congeſtis *d. lit. L. num.* 53. & plene quoque *ſupra hac eadem Rubrica Annot.* 3. *numer.*28.

Quinimo & rationes hæ pariter ſuaderent † dictorum Authenticorum diſpoſitionem, de muneribus, quæ iudicantis animum mouere poſſent,intelligendam; comparatione facta ex verbis ab ipſis prolatis ad verba *dicti capitis,Et ſi quæſtiones*, *de ſimonia,& capitis Statum*,11.§. *Inſuper*, *de reſcript.*lib. 6. vniformiter fere diſponentia. Quæ etenim *in d. paragrapho Scriptum eſt exemplar* ad correctionem inducendam, cuiuſlibetque etiam parui, & gratuiti muneris excluſionem fortius vrgent; ſunt: *Nil penitus ab eis accipientes.* Quibus illa *dicti capitis Et ſi quæſtiones*: reſpondent:*Beatus qui excutit manus ſuas ab omni munere.*Eadem namque peræque prohibitio, ſeu iuſſio eſt: *Nil penitus accipere*, & *Ab omni munere abſtinere.* Vtraque vniuerſalibus dictionibus vtitur, munus quodlibet, omniaque abſolute, & ſine diſtinctione, aut temperamento excludit, vt vtriuſque relatarum dictionum natura eſt, veluti comprobat Auguſt.Barboſ.*de dictionib.dict.*182. *& dict.* 107.*n.*1.& Nos *in Axiomatib. iuris*, *lit. O.num.*17.

Quod ſi replicatio fiat†de maiori efficacia,& vi vniuerſalis negatiuæ,*in d.* §. *Scriptum eſt exemplar* appoſitæ, quam affirmatiuæ,qua textus vtitur *in d.cap. Et ſi quæſtiones*,& magis negatiuam negare, quam affirmatiua affirmet,iuxta notata à Nobis *in dict. Axiomatib.lit.N.numero trigeſimo*:textum in medium adducimus *in d.cap.Statutum.*11.§. *Inſuper*,eadem negatiua vtentem,*nullum munus* Iudicibus accipere permittentem, & *quidquid aliud qualitercumque* accipere vetantem(quarum dictionum quælibet negatiua vniuerſalis eſt, omnia comprehendens, *l.*3.§. *Cum Pollidius*, *D. de vſur.cap. Quia ſæpe*,40.*de elect. lib.* 6. Auguſt. Barboſ. *dictiion.* 252. *&* 268.) requirentemque pariter *vt cum omni puritate* ſe gerant Iudices: & tamen eſculenta, poculenta, gratuitoque munuſcula data, non vtique comprehendentem, ſed nominatim potius excludentem, eaque, tanquam prohibitione non contenta, permittentem capere. 18

Quos etiam intellectus æque recipiunt diſpoſitio, verbaque *dicti* §. *Iuro quoque*, in illis quæ argumento, & opinioni contrariæ anſam præbent:*Sicut ſine ſuffragio percepi cingulum; ſic etiam pure me exhibebo.* Et itidem:*Contentus iis,quæ ſtatuta ſunt mihi de fiſco annonis.* Semperque paruula hæc, † ſi ſpecialem malitiam non habeant, cenſeri excepta,pro nihilo reputari,& de eis non curare leges, vulgaria indicant iura de quibus *in Axiomatib.noſtris,lit.M n.*73.*&* 99. Specialem verò malitiam in horum munuſculorum receptione abeſſe, cum beneuolo animo,nec officij ratione præſtantur,ſatis ſuperiora monſtrant. 19

Ex quibus veram eſſe aſſertionem deducitur dicentium: *nullo iure huiuſmodi paruas gratuitas donationes*, *& acceptationes Iudicibus eſſe prohibitas*, quos *ſupra* retulimus *numero* 7.

Ex iure noſtro Regio† difficultas ſupereſt, quod donationes quantumuis paruas, ſub acerrimis pœnis Iudices accipere vetat. Quamuis enim *lex finalis tit.* 3. *& l.* 30. *tit.* 15.*lib.*2. *ordinam.* eiuſmodi xeniorum receptionem, iudicio finito,permittant: at *lex ſeptima eiuſdem tituli*, *& libri*, eam indiſtincte prohibet. Recentior item *lex* 56. *tit.* 5. *lib.* 2. *noua Reg. collection.* à perſona qualibet,quæ litem habuiſſet,habeat,aut veriſimile ſit fore vt de proximo habeat; quidquam ſiue ante, ſiue poſt ſententiam recipere vetat *en poca cantidad*, *ni en mucha* 20

Digitized by Google

cantidad. Quod quidem bono publico Lex efficere poteſt, vt notat Molina *de Iuſtit. & iure, tom.* 1. *tra.* 2. *diſp.* 88. *coll.* 3. *verſ. Tertium eſt.* Firmantque latius infra dicenda.

Adhuc tamen hac etiam prohibitione
21 ſtante, † ſtat etiam dubitatio: *Num Amicitia exceptionem dicta lex admittat, licitamque munuſculorum eius ſolum intuitu datorum, diceptionem reddat:* Et Thom. Sanchez *conſilior. moral. lib.* 3. *cap. vnic. dub.* 1. *num.* 17. (materiam diſcutiens iſtam, *dictamque legem* 56. & illius conſtitutionem examinans) primam ad eam cõcluſionem aſſignat: *Non licere Iudicibus eſculenta, ſeu poculenta, etiam in pauca quantitate recipere.* Peccareque mortaliter Iudices munera *vltra caſus exceptos*, recipientes affirmat *numero* 25. niſi materiæ paruitas excuſet.

Inter alios verò quos excipit caſus, in quibus licitam receptionem dicit (quoſque ſuis
22 Nos proſequimur locis) & hunc † quem formamus (in eo *dictæ legis* 56. diſpoſitionem limitans) *numero* 21. his verbis excipit: *Si munera Iudici dentur alia ratione quam officij*, iuxta ea quæ & Nos expendimus *ſupra n.* 3. 12. *& ſeqq.* Quamuis enim exemplificet Sanchez in munere ob remunerationem amico dato, cum merita extra officium præceſſerunt: eadem omnino videtur ratio, ſi ſola Amicitia, & beneuolentia adſit, cuius reſpectu, non officij donatio fiat; & ſiue etiam in officio fuiſſet Amicitia contracta, iuxta Ludouici Molinæ ſententiam *præcedenti Annot. n.* 4. memoratam, quartumque ſuppoſitum *proximum ſupra, n.* 5. adiectum. Licet non negatum, præcedentem fortius operari ex textu *in cap. Veniens,* 16. *& cap. Intellecto*, 33. *de iure iurand.* Præfatum enim dictæ limitationis fundamentum *repetito num.* 21. à Sanchez iactum (nempe: *ſi alia ratione quam officij munera dentur.* Et *quia ceſſat ratio legis:*) omnino in ſola Amicitia, beneuolentiaque verificatur, eaque innititur; quę vices Conſanguinitatis habet, ſi non vt æque, & per omnia, quemadmodum Conſanguinitas operetur (hoc eſt, vt in infinitum à Conſanguineis Iudicibus recipere liceat, veluti *præcedenti Annotatione* diximus:) in parua ſaltem quantitate, ad excludendamque ſuſpicionem in ea, ſufficiens ſit, vt communis ſententia habet deducta à *Lege eadem, 6. §. fin. D. ad leg. Iuli. repetund.* vt & *præcedenti Annotatione* tetigimus, *num.* 7. In quam ſimpliciter ſententiam veniunt. Molina *proxime* relatus, & Vazquez *opuſcul. de reſtit. cap.* 7. *dub.* 6. *num.* 54. cuius alibi verba retulimus.

In huius præterea opinionis confirmatio-
23 nem † duæ ſunt Theologorum, & Iuriſtarum communes aſſertiones. Altera: *Leges, in præſumptione fundatas non obligare in conſcientia, in his in quibus deficit veritas præſumptionis.* Quam docent Valer. *de different. vtriuſque fori, verb. Lex, different.* 12. *num.* 1. Paul. Layman. *Theolog. moral. tract.* 4. *cap.* 21. *num.* 4 Fernand. *in Exam. Theolog. mor. p.* 2. *cap.* 4. *paragrapho* 3. *num.* 4. Megala *in* 2. 2. *lib.* 2. *cap.* 7. *quæſt.* 2. *num.* 55. Antonin. Diana *reſolut. moral. p.* 1. *tract.* 10. *reſolut.* 27. ad plures inde caſus inferens, Baſil. Pont. *de Matrimon. lib.* 5. *cap.* 5. *num.* 7. Moner. *de commut. cap.* 5. *num.* 48. Gutierrez *practicar. lib.* 4. *quæſt.* 10. *num.* 6. *vt Canonicar. lib.* 2. *cap.* 18. *num.* 66. late Parlador. *quotidianar. differentiar. different.* 12. §. 2. *ex num.* 1. *cum ſeqq.* plene etiam Menoch. *de præſumpt. lib.* 1. *præſumpt.* 8. *etiam ex num.* 1. & quam multi alij penes ipſos.

Altera relata, probataque à Tiraquello *in tract. ceſſante cauſa*, numero decimo octauo: *Ceſſante cauſa, vel ratione; diſpoſitionem ceſſare etiam in foro conſcientiæ.* Conſimiliſque Theologorum dicentium: *Quod ſi in aliquo caſu particulari ceſſat finis adæquatus, & ratio legis; eius quoque obligatio ceſſabit.* Ita docent Angel. *in ſumm. verb. Lex, num.* 4. *caſ.* 7. Sa *eodem verb. num.* 1. *& verbo Ludus*, *etiam num.* 1. Nauar. *tom.* 4. *comment. in rubr. de iudiciis, num.* 74. Comitol *in reſponſ. moral. lib.* 7. *quæſt.* 1. *num.* 10. Soſa *in Bulla Clementis VIII. de largitione munerum, fundam.* 3. Henriquez, Megala, Granad. & alij, quos refert, & approbat Diana *dicto tract.* 10. *reſolut.* 28. *verſ. Sed vt verum fatear*, contrariæ partis fundamento breuiter ſatisfaciens, non enim longam poſtulat moram. Quibus Panormitanum adiungo *in c. Quoniam contra,* 11. *de probationib. num.* 6. notare iubentem: *Quod quando conſtitutio continet aliquid, non propter ſe principaliter, ſed ad finem alicuius mali euitandi; tranſgreſſores non illaqueat ad pœnam, ſi finis ad quem principaliter tendit conſtitutio, non violetur*, continuo ſubdentem: *Et idem puto reſpectu peccati mortalis; dummodo conſtitutio non contemnatur.* Sic pariter, cum Felino *ibidem, num.* 11. & aliis, tenet Ioan. Petrus Ala *de Chriſtiano, & Politico Decurione, cap.* 43.

Caſus hic noſter eſt, in quo veluti corruptionis præſumptio huiuſcemodi prohibitioni, ſeu legi prohibenti cauſam dedit: non enim principaliter propter ſe receptio iſta prohibetur (cum ex ſe mala, aut illicita non ſit, vt ſæpe diximus *Annotatione præcedenti, num.* 5. *& hac eadem*, late eſt comprobatum) ſed ob alterum illum finem, ne corruptio contingat. Quæ ſi verè à Iudicantis animo abſit, ſi ab eo illæſa alias ſeruetur integritas, illibatuſque Iuſtitiæ candor, deſit legis contemptus: muneris (parui ſaltem) receptione, alia quàm officij ratione præſtiti (ſecundum præfata) legem parui quoque muneris receptionem, præcipua illa de cauſa, prohibentem, tranſgreſſorem non illaqueare ſequitur: praui quoque exempli nota deficiente) quod ad ſui etiam conſtitutionem *dicta lex.* 56. acceſſorie, & ſecundario reſpexit) doni exiguitate, amicitiaque rationabiliter, ſi adeſſe contingat, eliſa, iuxta perpenſa *duabus proximis Annotationibus præcedentibus.* Maxime ſi quoad exterius quoque forum, nota Iudicis probitas, integritaſque accedat: quæ multum in præſenti operabitur, ex textu *in cap. Sacro,* 48. *verſ. Cumque in fine, de ſentent. excommunic. & in d. cap.*

Quoniam

Digitized by Google

Quoniam contracta, 11. *de probationib. verſ. Et omnia*, in verbis illis: *Quatenus hoc adhibito moderamine*, &c. Quibus non adductis, id rationibus, Doctoribuſque confirmat Boſſius *in pract. tit. de officialib. corrupt. num.* 18. *& ſeq.*

24 Iuramentum † *de non recipiendo à perſona qualibet munus quodlibet* (ſi ita conceptum ſit, eius enim formula tam ex communi iure, quam ſpeciali noſtro Regio officium, eiuſque contemplationem attendere videtur, vt *hac Rubrica, Annot.* 3. *n.* 30. ex eiſdem aduertimus) congruos *ibi*, *munerisque ſequentibus* ſenſus, intellectuſque expoſitos recipit.

25 Argumentum ex Martino Delrio † non tam neceſſitatem ſecundùm, prædicta, quam maiorem recipit ſecuritatem: quam & ſuademus, & Domino iuuante, ſectari curamus. Neque de muneribus, aut xeniis beneuole, & non officij, aut Iuſtitiæ intuitu datis loquitur, eo enim reſpectu quantumuis paruas donationes, & receptiones improbas iam diximus, ſed in oppoſito ſentit. Neque in verè paruis animum mouere non valentibus, ſed maioribus. Ex ipſius conſtat verbis, quæ poſt relata, oppoſitaque *numero primo*, immediate ſubnectit: *Verum te ferreas nactus populos, in quas tuto cornuti boues incurrant, olei, vinique cella deuoluantur, intrent ſylue, ville, agri, pradia, vineta: nullam lucis patieris iacturam.*

AN CONTRARIO VSU legibus parua quoque munera Iudicibus recipere vetantibus poſſit derogari, & derogatum ſit?

SVMMARIVM.

1 *Vſus, ſeu Conſuetudo an Legi cedat?* & numeris ſeqq.

3 *Conſuetudo contra publicam vtilitatem non prævaleat. Et an, quatenus Regiæ leges qualibet parua quoque munera Iudicibus recipere vetantes, publicam contineant, reſpiciantve vtilitatem?* & n. 10. & 13.

4 *Inferior legem ſuperioris tollere non poteſt. Statutum & Conſuetudo æquiparantur. Et quando, quibuſque rationibus Conſuetudo Statuto fortior ſit?* & num. 11.

5 *Statutum, etiam in particulari, & intra ſtatuentium terminos, legem tollere nequit.*

8 *Intellectus* legis 2. C. quæ ſit longa conſuetudo. *& numer. ſeqq.*

Conſuetudo contra legem Diuinam, naturalem, vel ciuilem, naturali ratione innixam, vires non habet, ibi, & numer. 10.

11 *Conſuetudo fortior Statuto eſt, & legem tollere poteſt. Differentiaque rationes.*

12 *Intellectus textus* in c. 4. de cenſib. lib. 6. *Conſuetudo an prævaleat legi conſuetudinem excludenti?* ibid.

13 *Regiis legibus, earumque pœnis in Iudices parua etiam munera recipientes latis, an, & quatenus contrario vſu derogatum ſit?* & numer. ſeqq.

Inter Abrogare, *&* Derogare legi, *quod ſit diſcrimen?* ibid.

14 *Ad Conſuetudinem contra legem inducendam, an iudiciarij actus neceſſario requirantur, vel extraiudiciales ſufficiant?*

15 *Quot actus ad Conſuetudinem inducendam, neceſſarij ſint?*

Syndicationes à Iudicibus factæ ad Principem referuntur, deque earum ſententiis Princeps conſulitur. Et an per iſtam relationem, ſeu conſultationem, non condemnatis Iudicibus pro munerum paruorum, receptione in pœna à Regiis legibus deſignata; illis in hoc derogatum eſſe videatur? ibi.

16 *Etiam lex quæ pœnam* ipſo facto *imponit, poteſt contraria Conſuetudine abrogari.*

17 *Conſuetudo, & qualibet diſpoſitio, quæ reducitur ad ius antiquius, fauorabilis eſt, faciliuſque admittitur, etiam in correctoriis.*

19 *Quo ad pœnam ipſo iure impoſitam, contrario vſu abrogari lex poteſt, & tamen quoad culpam manere.*

21 *Index qui ſtatuta ſeruare iurauit, ad eorum obſeruantium non aſtringitur, quæ contraria conſuetudine abrogata ſunt: nec de illis ſeruandis iuratum intelligitur.*

ANNOTATIO VI.

NEQVE non Vſu, † neque contrario Vſu, vel Conſuetudine legibus prædictis derogari poſſe, non leuia probant argumenta. Primo, quia Vſus, Legis cedit auctoritati, vt textus inquit *in cap.* 1. *diſt.* 11. Et contra Legem nullæ ſunt Conſuetudinis vires *l.* 2. *C. Quæ ſit longa conſuetudo*, ſic ſe habens: *Conſuetudinis, Vſuſque longæui non vilis auctoritas eſt; verum non vſque adeo valitura momento, vt aut Rationem vincat, aut Legem*, tranſlata ad *cap. Conſuetudinis*, 4. *in ord. diſt.* 11. Cui ſimiles ſunt textus *in cap. fin. de conſuetud. ad finem*, *& in l.* 3. *tit.* 3. *part.* 1. *verſ. La quarta.* In illo ſic Gregorius Nonus: *Licet etiam longæuæ conſuetudinis non vilis auctoritas: non tamen eſt vſque adeo valitura, vt vel iuri poſitiuo debeat præiudicium generare.* In hac ſic Alphonſus: *La quarta. ſi non va contra los derechos eſtablecidos*, de conſuetudinis viribus loquens: Prædixerat ſimiliter *in l.* 2. *eiuſdē tit. & partita, verſ. E otro ſi dezimos que la coſtumbre*, & recētius *in l.* 3. *tit.* 1. *l.* 2. *noua Reg. collect.* 1

Secundo, † quia eſto quod in Leges vires habeat Conſuetudo; tunc demum accidet, cū rationabilis Conſuetudo eſt, *d. ca. fin. conſuetud.* poſt relata proxime verba, illa adiiciēns: *Niſi fuerit rationabilis, l.* 5. *d. tit.* 3. *par.* 1. *verſ. E otro ſi dezimos que la coſtumbre que el Pueblo quiere poner, e vſar della, debe ſer con derecha razon.* At contra Legem rationabilis eſſe nō poteſt, quia de eſſentia & ſubſtantia Legis eſt vt rationabilis ſit, *c.* 2. *diſt.* 4. *Sed* (vt Seneca *de Clement. lib.* 2. *cap.* 3 ait) *nulla virtus virtuti contraria eſt.* Ergo cōtra Legem, & ſic 2

Gabr. de Velaſc. Q 2 contra

contta tationem non poteſt dari tationabilis conſuetudo,ſuper vna,& cadé re,eodemque caſu, quia eſſer dare in eodem ſubiecto duo ſimul contraria,Natura ipſa, Iureque repugnante,*l.Mutuis* , 30. *D. pro ſocio* , *l.* 1. *C.de furt.*cum adductis à Nobis *in Axiomatibus iuris,lit. C. num.* 28. Neque enim (vt *Metamorphoſ. lib.* 8. *Fabul.* 11. Ouidius.)

Cereremque famemque
Fata coire ſinunt.

3 Tertio, † quia Conſuetudo contta publicam vtilitatem non præualet, nullatenuſque illi ptæiudicat,vt probant textus *in l.fin. C. ſi contra ius,vel vtilit.public.* notantque ibi communiter Sctibentes *in l.ius publicum*,39. *D.de pact.* expreſſior *in d.l.Regia* , 2. *tit.* 3. *part.*1.incipiente:*Facer ſe debe el vſo de manera que ſea à pro communal, & in l.* 5. *eiuſdem tit.& part.*ad Conſuetudinis valorem tequirente, ne ſit *contra pro comunal.* Ab hacque concluſione neminem diſcrepare , affirmat Rochus de Curte *in tract.de Conſuetudine,ſect.*7. *num.*1.*& per tot.* Farinacius *fragmentor.criminal.p.*1.*lit.C.num.*271.& notauimus *de priuileg.miſerabil. perſonar.*3.*p.q.* 10. *n.*70.Conſuetudo autem quæ aliquid Iudicibus à prouincialibus accipere permitteret , cótra publicam eſſet vtilitatem,vt *Annotat. præcedenti,n.*20. tetigimus:Ergo contta præfatatum legum ſanctionem,quidquam à ſubduis ob publicum fauorem Iudices accipere prohibentem, conſuetudo præualere nequit.

4 Quarto, † quia inferior legem ſuperioris tollere non valet,*cap.Cum inferior,*16.*de maiorit.& obed.*.*l. Nam Magiſtratus*,4.*D.de recept.arbitr. l.*3.*D.de alienat. iudic. mut. cauſ. fact.*nec aliquid contra , vel præter Superioris legem decernere, *l.* 2. *C. de offic. Præfect. Prætor.Orient.*Ergo nec conſuetudinem, per quam legi præiudicetur , inferior populus , ſubditique inducere potetunt;in hoc maxime caſu,*proprias tantum ſequendo voluntates*, vt textus inquit,*in cap.* 2 *diſt.* 11.

5 Quinto, † quia Conſuetudo & ſtatutum æquiparantur, valetque de vno ad aliud argumentum,*l.De quibus*,30.*D.de legib.*tradidimus ex multis *in Axiomatib. iuris lit. A.n.* 357.*& ſeq.*At ſtatutum etiam in particulari , & intra ſtatuentium terminos legi non derogat,iuxta Vlp. reſponſum *in l.* 2. §. *Diuus Adrianus,verſ. Quod tamen ,* *D.de ſepulchr. violat.& cap.*4.*de cenſib.lib.*6.Ergo nec Conſuetudo derogabit , vt & obſeruant, & arguunt Natta *conſil.*574.*num.* 1. *vol.* 3. Corne.Caualc. & Galli.quos refert, & ſequitur Alderanus Maſcard. *de generali ſtatutor. interpretation.concl.*6.*n.*92.

6 Contratia vero ſententia † (Deſuetudinem , ſeu contrarium vſum non poſſe Legi derogare;ſed eam abrogare)verior eſt.Quam probant textus *in cap.*4.§.*Leges,diſt.*4. à Diuo Auguſtino deductus *de vera Religione* , *cap.*31.ſic dicente:*Leges inſtituuntur cum promulgantur;firmantur , cum moribus vtentium approbantur.* Sicut enim moribus *vtentium in contrarium nonnullæ leges hodie abrogatæ ſunt:ita moribus vtentium ipſæ leges confirmantur,de l.De quibus* , 30. *D. de legib. cum quinque ſeqq.*vbi communiter ſcribétes,præcipue Baldus *à num.*10.*cum ſeqq.* Saltem ſi rationabilis,& legitime præſcripta ſit,*d.c.fin. de conſuetud.c.Conſuetudo cap. Fruſtra,*7.*diſt.* 8.*d.l.*2.*&* 5.*tit.*2.*par.*1.*Gloſſa fin. in d. l.* 2. *C. quæ ſit longa conſuetudo*,vbi dubitationi ex ea naſcenti , contrariiſque latiſſimè reſpondet , necnon *Gloſſa finalis,in d.l. De quibus*, quæ per duo Legem corrigi ait:nempe *alia Lege, vel Conſuetudine.*Quia Conſuetudo vim Legis habet,§.*Ex non ſcripto,inſt.de iure natur. gent.& ciuil.* dictiſque Iuribus. *Conſuetudo enim,temporis antiquitate confirmata,pro Lege habita eſt*,vt & Diuus Gregorius. Nazianzenus inquit *Orat.*2.*de Theologia,ex ordine* 34. Venitque appellatione *Iuris*,Menchac. *quæſtion. frequent. cap.*3.*n.*32.Bernard.Græuæ *in pract.Camer. Imperial. lib.* 1. *concluſ.*36.*n.* 2. Imo Iuri,vt dicebamus,præualet,Pariſ. *conſ.* 13.*num.* 18.*& ſeq.conſil.*14.*n.*5.*& conſil.* 21. *num.* 14.*& ſeq. lib.*1.Ioan.Anton.Mangil.*de imputationib.q.*74.*n.*4.Salazar *de Vſu & conſuetud.cap.* 2. *à num.* 1. *cum ſeqq.* Poſſeque conſuetudinem,ex vi,& efficacia ſua Legem abrogare, multorum allegationibus oſtendimus *de priuileg.miſerabil. perſonar.*3.*p. quæſt.* 5.*num.*26.Et in hanc concluſionem (*Legem humanam ſiue Canonicam , ſeu Ciuilem poſſe Conſuetudine abrogari*)omnes Theologos, & Iuriſtas conuenire,affirmat Suarez *de Legib. lib.*7.*c.*18.*n.* 2. ductore Diuo Thoma 1. 2. *q.* 97.*art.*3.Salas *eodem tract.q.*96.*tract.*19. *diſput.*19.*ſect.*3.*n.*18.*& ſequentibus.*

Idemque de Deſuetudine,ſeu non vſu firmat Salas idem,& conſentiunt cæteri.Eſtque textus apertus *in d.l.De quibus,in fine,D.de legib.*vbi Iulianus rectiſſime illud reſcriptum eſſe inquit *: vt Leges non ſolum ſuffragio Legiſlatoris;ſed etiam tacito conſenſu omnium,per Deſuetudinem abrogentur,in l.vnic.* §. 1. *C. de caduc.tolend.* vbi Imperator Iuſtinianus : *Et quemadmodum in multis capitulis lex Papia ab anterioribus Principibus emendata fuit , & per Deſuetudinem abolita* &c.Gloſſa *in c.*1.*de treug.& pace,verb.Frangere,in fine*, & innumeris prope.Farinacius confirmat *fragmentor.criminal.*2. *p. lit.L.n.*13.*& ſeqq.*

7 In præſentis diſputationis caſu † poſſe conſuetudine introduci vt eſculenta , poculéta,& xenia,ſeu munera parua ſponte oblata licitè dentur, & recipiantur à Iudicibus ; tenet(cum Sayr.*in Claui Regia*, qué allegat *lib.*12.*cap.*13.*n.*15.)Martinus Bonacina *circa octauum Decalogi præceptum,diſput.*10.*quæſt.* 2 *punct.* 8.*propoſit.*2. *n.*5. Cuius hæc:*Verum quidquid ſit de iure communi.*(quid autem ſit *Annotatione præcedéti* vidimus)*arbitror*(proſequitur ipſe)*Iudices ſeculares , tam ordinarios,quam delegatos poſſe iuxta legitimam loci conſuetudinem,munus accipere.Quamobrem ſi alicubi legitime conſuetudine receptum eſt vt dentur, & accipiantur munera vltro oblata : conſequenter non damnentur Iudices aliquid moderate accipientes iuxta conſuetudinem legitime introductam.*Similiter Eman. Sa *in ſumm. verb. De Iudice , & Arbitro* , *num.*12

Digitized by Google

Argumentis contrariis reſpondetur. Primo
8 † (*legi nempe ſecunda , C. quæ ſit longa conſuetudo*) vt latiſſime reſpondet *ibidem Gloſſa finalis.* Cuius reſumunt cæteri ſolutiones, præcipueque ſigillatim recenſet Salas *de legibus,quæſt.97.tract.14.diſput.19.ſect.4. num.* 41. Præterquas, ea quoque mihi optime cedit, quæ ad rationem naturalem, aut legem naturali rationi innixam dictam legem ſecundam reducit. Deque ea loqui nominatim, cenſet Leſſius *de Iuſtit. & iure,lib. 2. cap 6. dub.14.num.46. verſ. Nec obſtat.* Ac ſi dicta lex ſecunda dicat : *Non parui momenti Conſuetudinem eſſe:ſed non vſque adeo valituram; vt aut rationem vincat naturalem, aut legem naturali ratione innixam.* Quomodo loquitur textus *in d.cap.fin.de Conſuetudine,* cæterique in contrarium allati recipiunt intellectum. Qui & ſenſus fuit Diui Antonini, qui (textui *in d. cap. 1. diſt.11.* dicenti: *Prauum vſum Lex,& Ratio vincat,* illum accommodans *1.p.ſummæ,tit.16.§. 2. verſ. Vnde Iſid.*) ait : *Lex ſcilicet Diuina , & Ratio naturalis vincat.* Etenim contra legem Diuinam , aut Rationem naturalem nullas eſſe Conſuetudinis vires, idem ipſe ſtabili ratione affirmat: *Quia lex Diuina,& naturalis procedit à voluntate Diuina , ad quam ſe non extendit poteſtas humana : ideo ſicut lex humana non poteſt tollere legem Diuinam,vel naturalem: ita etiam nulla Conſuetudo poteſt tollere legem Dei,vel naturalem.* Etque textus *in d.cap.fin. de conſuetud.* vbi notat Gloſſa *verb. Naturali iure,* Doctores communiter, multique relati *ibidem* à Barboſ. *numero tertio,* & Farinac. *fragmentor. crimin. 1. p. lit. C. num.714. & 716.*

9 Secundo † reſpondetur cum Diuo Thoma *1.2.d.quæſt.97.art.3.ad ſecundum,* dicente *poſſe Conſuetudinem contra Legem per bonos actus introduci,& eſſe rationabilem, quia Lex humana, occurrente neceſſitate in particulari, ſine culpa non ſeruatur. Atque ſi illa occaſio ſæpius occurrat, per actus illos Legi contrarios, quandam induci Conſuetudinem, quæ oſtendit Legem non eſſe vtilem , & conſequenter illam abrogare,* vt & ex eo tradit D. Antoninus *in ſumm.d.tit.16.§.verſ. Ad quod reſpondet Thom.* refert quoque Suarez *de legib.lib. 7.cap.18.num.24.* Qui *num.25. & 26.* quia ex integro hæc ſibi non ſatisfacit ſolutio, aliam præſtat, noſtri quoque argumenti oppoſiti rationes proximius reſpiciens, & eneruans: ſcilicet *Legem non eſſe rationabilem tanquam neceſſariam, ſed tanquam conuenientem propter aliquos reſpectus, quibus non obſtantibus, ablatio legis,& Conſuetudo ad illam tollendam poteſt eſſe rationabilis reſpectibus honeſtis, & conuenientibus.* Ex quibus cæteris etiam argumento hoc contrario oppoſitis reſponſio patet. Non enim ratio legis perpetua, & immutabilis eſt, quamuis à principio rationabilis eſſe debeat; ſed ex temporum varietate, euentibuſque illius ratio variatur, *cap. Non debet,8.de conſanguinit. & affinit.* & quia ratio legis ceſſat, aut ex accidentibus oppoſitum legi conuenientius eſt; inde ſumit Conſuetudo vires. Nec tunc Ratio aduerſatur Rationi, ſed quia non aduerſatur, Conſuetudo præualet.

Tertio † fatemur prohibitionem receptionis munerum vtilitatem publicam reſpicere in communi; ſed non in particulari, eorum, quæ nec naturali, nec Diuino, nec etiam poſitiuo (iuxta latè deducta *Annotatione præcedenti*) iure vetantur : quæ ſcilicet nec ratione officij dantur , nec recipienti animum, ob paruitatem, mouere ſolent. Nec tam publica in his vtilitas, quam Iudicum animarum periculum (timoratorum præcipue, in minimo quoque hæſitantium) verſari videtur : attente præcauendum , vt animarum periculis obuietur, iuxta text. *in c. Vt animarum,2.de conſt.lib.6.in c. 1.de ſent.& re iudic. & cap.1.de ſepultur.eodem lib.* Cum omnibus rebus anima anteponenda ſit, *l. Sancimus nemini,17 in fine C.de ſacroſ. Eccleſ.* cum plenè citatis à Nobis *in Axiomatib. iuris,lit. A.num. 270. & ſeqq.* præcipuuſque per conſequens, illius fauor. Qua ratione Maſcardus *de probationib.concluſ.164.num. 13.* veritus non eſt dicere : *Non rectè Principes illos ſuis Magiſtratibus conſulere , atque adeo præcipere ne quamlibet,vel minimam rem, accipiant à quouis hominum genere.* 10

Quarto,& quinto † reſpondetur : concedendo etiam, non poſſe inferiorem ipſius ſtatuto, ſeu contrario imperio legem tollere Superioris : efficere tamen id Conſuetudinem poſſe, quæ ſtatuto fortior; & potentior eſt , illudque ſilere facit , vt profitentur Calcan. *conſil. 2. num. 19.* Decius *conſil. 690.num.8.* Ioan. Iacob. de Leonard. *inter conſil. Bruni, conſil.117.num.114.* iiſque relatis, Iacob. Menoch. *de arbitr.lib.1.quæſt.71. num. 4. & 9.* Alderan. Maſcard. *de generali ſtatutor. interpretatione,concluſ.6.num.89.* Gonzales *ad regul.8.Cancel.gloſ.45.§.1.num. 78.* Ioan. Maria Nouar. *quæſtion.forenſ.lib.1.quæſt.103. num.2.* Quamuis autem fortior Conſuetudo ſtatuto ſit; non tamen per ſolam legis abrogationem & vi ſua operatur; ſed & per Principis conſenſum præſumptum, quem ſatis per eam videri præſtitum, inquit D. Thom. *1. 2.q.97.art. 3.ad tertium.* Cui conſentiunt D. Antonin. *d. 1.p.ſumm tit.16.§.2.verſ.Secundo arguitur,* & Ioan. Salas *de legib.d.quæſt.96.tract.19. diſput. 19.ſect.3.num.18.in fin.& num. 24.* clarius & explicans,& ſic argumentum ſoluens: *Quia ſtatutum habet vim ex auctoritate ſtatuentium Conſuetudo vero non ex auctoritate aſſueſcentium, ſed Principum concedentium præſcriptionem Conſuetudini , vel ſumentium ex ea occaſionem abrogandi ſuas leges. Vnde* (addit) *nec laici , nec Clerici poſſunt ſtatuta facere contra leges ſuorum Principum; licet poſſint eas Conſuetudine abrogare.* Ita pariter Leſſius *de Iuſtit. & iure, lib.2.cap.6.dubit.14.num.46.verſ. Dico primo,* & Valer. Reginald. *2. p. praxis fori pœnitent. lib.25.tract.vlt.cap.54.ſect.5.num.660. verſ. Quoad Iudices autem laicos.* Iſtius adhuc maioris Conſuetudinis vis rationem, conſenſuſque Principis ad eam præſumpti (quem & ad neceſſitatem trahit ſic, poſt Abbatem, Rochum de Curte, & alios, quos adducit, interque alias huius rei rationes) 11

Digitized by Google

exponit Suarez *de legib. d.lib. 7. cap.18.num. 21.* hancque præſtat: *Quia leges humanæ debent eſſe accommodatæ legibus eorum pro quibus feruntur: & ideo Legiſlator in hoc deferre rationabili Conſuetudini ſuorum ſubditorum.*

Textus verò in hoc vltimi argumenti con-
12 trarij pro eo adductus† *in cap. 4 de cenſib.lib. 6.* ſpecialem habet rationem, vt in illius diſpoſitionem non præualeat Conſuetudo: quia nempe illam nominatim ipſe textus excludit, cuius tunc diſpoſitioni ſubiicitur, *cap. 1. de conſtitut.lib.6.cap.2.de conſuetud.eodem lib.* & profitentur Barthol. *in d.l. De quibus,num.4.in fine, D.de legib.* D.Antonin.*d.tit.16.§.3.verſ. Decimo.* Abb.*in d.cap.fin. de conſuetud. num. 22.* Anton.de Butr.*num.53.* & ibi communiter Scribentes, Farinac. cum multis à ſe relatis, *d.1.p.fragmentor,num.722.* Quod & multi temperant, procedereque intelligunt, cum eædem circunſtantiæ manent: diuerſis enim accidentibus, Conſuetudini Legi oppoſitæ, illius prohibitione non obſtante, locum eſſe, taliquè prohibitione tantummodo præteritam Conſuetudinem, non etiam futuram noua cauſa fulcitam, prohibitam ſublatamquè videri dicunt Gloſſa *in Clement. Statutum, 7. de electíon.verb.Conſuetudine,* & cum ea Imol. *a marginali* quoque citatus *ibid.* Abb.*in cap. Cæterum,num.9.de iuram.calumn. in cap. 2.de probationib.n. 8. & in d.cap.fin.de conſuetud. num.14. & ibid.* Barbat.*num.81. & 82.* Dominic.*in d.cap.1.ad fin.de conſtit. lib. 6. & ibid.* Franc.*num. 19. in fin.* Roch. de Curt.*de Conſuetud.ſect.7.num.11.* Bald nouel.*de dote, 6.p. priuileg.21.num.19.* quem multos huius ſententiæ ſequaces, etſi ipſe diſſentiat, refert Tiraquellus, *de vtroque retract. in præfation.n. 17.* Couar.*variar.lib.3.cap.13.num.4. in princip.* multis adductis, & *verſ. Tertia concluſio,* Anton.Gomez *in l.51.Tauri, num. 26.ad fin.* Dam. ñ. *regul.144.limit.1.* Burgos De Paz *in l. 1.Tauri,num.480.* Gutierrez *pract.quæſt.lib.3. quæſt.31.num.12.* Farinacius poſthumus *in repertor.iudiciali,quæſt.5.num.8.* Ex Theologis, Roſella *in ſumm.verb.Conſuetudo.num.1.* Angel.*num.9.* Syluest. *quæſt.6. num. 10.* Tabien. *quæſt.4.num.5.ad fin.* Armilla *num. 4.* P. Thomas Sanchez, aliis quoque relatis, frequentem hanc, & veriſſimam ſententiam dicens, *de Matrim.lib.7.diſput.4. num. 14.* Azorius *inſtit.moral.tom.1.lib.5 cap.17.quæſt.10.* Vuigeres *in part.2. Diui Thomæ, quæſt. 97.art.3. num. 42.* Suarez *de legib.lib.7.cap.19.num.24.* Baſil.Pontius *de Matrimon.lib.6.cap.6.num. 9.* Antonin. Diana *reſolut.moral.6.p. tract. 5. reſolut.21.verſ.Notandum tamen,* apud quos diſtinctiones alias videre licet.

Vſque adhuc Legi Conſuetudinem derogare, aut poſſe Legem tollere vidimus: nunc an dictis legibus Regiis, earumquè pœnis in Iudices parua quoque munera recipientes
13 latis derogatum ſit,† videri ſupereſt. Et Vazquez *in opuſculo de reſtitutione,cap.7.dub. 6. num. 56.* leges has, munus quantumuis paruum liberali, & gratuito animo datum recipere Iudicibus prohibentes, exiſtimat in vſu eſſe & valde Reipublicæ vtiles: Sicque etiam dicentem refert Mercadum. Bobadilla *in Politic.lib.2. cap. 11. num. 64.* non de vſu, vel Conſuetudine nominatim affirmat; ſed ſatis vſum comprobat, dum contrario vſu legibus Regiis horum munerum receptionem prohibentibus derogari non poſſe dicit. Rationem reddit: *Porque la ley reſiſte a la tal Coſtumbre, y la excluye. Y ſiendo como ſeria de ſuyo mala, y contra buenas coſtumbres, no debria eſcuſar.* Non tamen ex his aut vſus omnino, & indiſtinctè conſtat, aut perſuadetur; nec rationes memoratæ contra aduerſantem Conſuetudinem aſtringunt, illamve excludunt.

De earum legum vtilitate, ſi ad munera quantumuis parua, officij ratione data, acceptaquè reſpiciant; non eſt dubitandum, vt latè iam ſumus proſequuti: ſi alio reſpectu, amicitiæ, beneuolentiæ, ſeu gratitudinis, minima quoque comprehenderent; non modo non ſubditorum vtilitatem præſe ferre, ſed maximum Iudicibus periculum, *proximo numero* 10. oſtendimus.

De dictarũ legum indiſtincto, & in omnibus vſu, Vazquez & Mercado libenter crederem, ſi vt forenſes loquerentur experti, aut de illo certo ad minus affirmarent; *Exiſtimare* dicunt. Ioann. à Caſtillo, Bobadilla aſſentiret quoque libenter, ſi certa forent quæ allegat, ſi illius rationes ſubſiſterent, aut non labarent. Dum enim ait: *Porque la ley reſiſte a la tal Coſtumbre, y la excluye* allegat *legem primam, & 8.tit.6. & legem 5.tit.9.lib.3. nouæ Regiæ collectionis.* Quarum priores duæ Conſuetudinem, contrariumquè Vſum excludunt: nullatenus tamen in caſu noſtro loquuntur, ſed in ſtipendiis, aut ſportulis, & ne maiores taxatis, nec Conſuetudinis quidem contrariæ prætextu, recipiant, iubent. In quibus diuerſa omnino ratio eſt, iuxta ea, quæ latè *Annot.præcedenti,num.3. 13. & ſeqq.* pertractauimus, & *infra Annot.21.* repetimus. Poſterior verò *dicta lex 5.* (quæ in caſu noſtro loquitur, munerumquè etiam paruorum receptionem vetat) nullum de Conſuetudine verbum profert; nec minus contrariam excludit.

Contra bonos mores huiuſmodi Conſuetudinem eſſe, difficulter oſtendet, cum nec Diuino, nec naturali, nec poſitiuo antiquiori iuri repugnet, vt *Annotatione præcedenti, num. 7. & ſeqq.* latè oſtendimus: nec nouiori quidem, ſi officij reſpectus, contemplatioquè non interueniat, vt *ipſa quoque Annotatione* vidimus, *numero* 22. Indequè huiuſmodi Conſuetudinem fauorabilem eſſe *infra proxime num.17.* Deducimus.

Si quid pro hac, ſimilibuſquè in materia iſta opinionibus apud Bobadillam valuit timor: ſciuerit ipſe: *Gloria noſtra hæc eſt, teſtimonium conſcientiæ noſtræ.*

Aſt ego, ſi tantam fas eſt mihi ſoluere litem,
Cum Lucano *l.10.de bello ciuili,* humano timore ſolutus, intentus veritati, iudicium interpono meum. *Sciens & videns in flammam mitto manum Adducentur ſupercilia, extendetur brachium, iratuſquè Chremes tumido deſæuiet ore,* vt Hieronymi verbis vtar *epiſtolar. lib.2.epiſt.19.ad Furiam.*

Abrogatas

Digitized by Google

Abrogatas Deſuetudine, aut contrario
vſu prædictas leges dicere in nullius veniet
mentem; ſed tamen eis aliquatenus deroga-
tum cenſemus, iuxta Modeſtini diſcrimen,
in l. Derogatur, 102. *D. de verbor. ſignific.* di-
centis: *Derogatur legi, aut Abrogatur: Dero-
gatur legi, cum pars detrahitur: Abrogatur le-
gi, cum prorſus tollitur.* Aut enim minimæ res
donatione acceptæ ſunt; & nullatenus ſiue
inferiores, ſiue ſuperiores ſyndicantes Iudi-
ces de eis curant: cum de paruis ſcrupuloſam
inquiſitionem fieri iura vetent *in l. Nec ſupi-
na, 6. D. de iuris & facti ignor. in l. Seruus Ve-
titus, 122. D. de legat. 1. in l. Senatus cenſuit, 5.
D. de iure fiſc.* plene Bobadilla ipſe *in Politic.
lib. 5. cap. 1. num. 59. & 134.* Et quamuis mini-
ma etiam attendi ſoleant cum à iure deſide-
rantur, aut ipſa quoque minima prohibentur,
*l. Quamuis, 23. D. vt in poſſeſſ. legator. l. 1. §.
Cum dicitur, D. ſi cui pluſquam per leg. Falcid.
l. Naturalem, 5. §. Gallinarum, D. de acquir.
rer. domin. §. Gallinarum, inſtit. de rerum diuiſ.
l. 1. §. Illud. D. de coniung. cum emancip. liber.* vt
& proſequimur *in Axiomatib. iuris, lit. M.
num. 74. & ſequentibus*: non ad id nunc ver-
titur diſputatio noſtra, ſed an in his minimis
prædictis legibus Deſuetudine, contrariove
vſu derogatum ſit: Derogatumquè eſſe, præ-
fatus indicat procedendi in ſyndicatibus
mos, vt comprobamus illico.

Aut maiuſcula quidem, ſed quæ Iudican-
tis animum (perpenſis ſupra dictis *Annota-
tione præcedenti, num.* 4.) veriſimiliter mouere
non poſſunt, neque officij intuitu data, aut
recepta conſtat (officij enim intuitu quan-
tumuis parua, improbata omnino, & ſeuera
punitione digna, *ibidem num.* 1. & 2. oſtendi-
mus) neque ex alia cauſa Annotationibus
præcedentibus dictis, ſequentibuſquè dicen-
dis, vt *infra num.* 20. iuſtificatur receptio: &
tunc pœna aliqua pecuniaria applicanda
Fiſco, non quidem dictarum legum grauis,
infamiæ, priuationis officij, aut inhabilitatis
ad aliud, per ſyndicatores imponi ſolet.
Quod ad derogationem ſufficiens eſt, *ex d. l.*
10. & citatis à Farinacio *fragmentor. criminal.
p. 2. lit. L. num.* 24. Neque aliter vſquam vidi,
nec audiui factum, ſed ſic vt diximus potius
tota die experimur.

Quod cum ita ſit, potiſſimum tenet vſus
14 iſte valorem, † à iudiciariis actibus, quos ad
Conſuetudinem inducendam expetunt rigi-
diores: tametſi extra iudiciales ſufficere ob-
ſeruent Corneus *conſil. 293. in fine, verſ. Non
obſtat quod non fuerat obtenta in contradicto-
rio iudicio, lib. 1.* Farinac. *fragmentor. d. 2. p. lit.
L. num. 5.* Gregor. Lopez *in l. 5. verbo Fueren
dados, tit. 3. part. 1.* Affin. *de execution. §. 5. cap.
26. num. 20. pag. 131* Donell. *lib. 1. commentar.
cap. 10. & ibi.* Oſuvaldus *lit. H.* Cuiac. *lib. 20.
obſeruat. cap. 1.* Ex Theolog. *Prapoſit. in 2. p.
D. Thom. quaſt. 97. dub. 1. num. 8.* Syluius *eadem
2. p. quaſt. 97. art. 2. concluſ.* 8. Granad. *d. 2. p.
controuerſ. 7. tract. 3. p. 2. diſput. 16. ſect. 2. num.*
15. Lorca *diſput. 29. memb. 3.* Vazquez *diſput.*
177. *cap. 6.* Suarez *de legib. lib. 7. cap. 11. num.*
2. Baſil. Pontius *de Matrim. lib. 6. cap. 6. num.*
2. nouiſſimè Antonin. Diana *reſolut. moral. p.
6. tract. 5. reſolut. 8. verſ. Sed opinio contraria
eſt tenenda*, & alij penès ipſum.

Tot fere legibus his contrarij cernuntur
actus, † quot Iudices ſyndicantur; toties ad 15
Principem eorum notitia accedit, quia om-
nes ad Principem ſyndicationes referuntur,
de eiſque conſulitur, diſpoſitione *legis 2. tit.
5. lib. 4. nouæ Regiæ collection.* Cum regulariter
bini, aut trini actus ad Conſuetudinem in-
ducendam, legiquè derogandum, Principis
ſaltem ſcientia interueniente, ſufficiant, vt ex
Syluestro *verbo Conſuetudo, num. 6.* Panormi-
tano, & aliis, obſeruat Leſſius *de Iuſtit & iu-
re, lib. 2. cap. 6. dubit. 14. num. 46. verſ. Hinc ſe-
quitur*, Salas, quam multos referens, *de legib.
d. quaſt. 97. tract. 14. diſput. 19. ſect. 8. per tot. &
ſect. 20. num. 113. verſ. Addit. Azor.* Farinac.
fragmentor. d. lit. L. num. 21. & ſeqq. Paulus
Fuſc. *in ſingular. vtriuſque iuris, lit. C. num.* 216.
Ex eaque ad Principem relatione, huiuſmo-
diquè iudiciariis actibus, quibus non con-
tradicit, Conſuetudinem approbare, contra-
riaſquè leges abrogaſſe videri, pro conſtanti
ſupponit, in ſimiliquè arguit Antonin. Dia-
na *reſolut. moral. p. 1. tract. de immunit. Eccle-
ſiar. reſolut. 25. verſ. Sed contrarium, mihi pa-
gin.* 12. Nec modo his induci actibus legis
derogationem ſciente Principe, ſed etiam
ignorante, ſi eius ſuperioribus Iudicibus, Au-
ditoribuſque ſcientibus fiant, tradunt Paz *in
l. 1. Tauri, num.* 232. & 233. Eman. Rodrig.
quaſt. Regular. tom. 1. quaſt. 6. art. 12. eorumque
relatione Diana *d. 1. p. tract.* 10. *de legibus, re-
ſolut. 7. ad finem.* Vtrorumque ſcientia in caſu
propoſito, ſyndicationum, vtque vocant, Re-
ſidentiarum, interuenit, & Principis, vt dixi-
mus, conſultatione, & ſupremorum Conſilia-
riorum iudicio, & deciſione, in hiſque In-
diarum partibus, Auditorum, ad quos ſyndi-
cationem, ſeu reſidentiarum cauſæ correcto-
rum Naturalium, vt vocant, deferuntur, in-
que ipſi Regalibus Audientiis & Cancella-
riis deciduntur.

Neque Conſuetudini prædictæ, pœnarum-
què derogationis † ex illa obeſt clauſula 16
Ipſo facto, in dictis legibus adiecta, præcipuè
in d. l. 56. Quantumuis enim *Ipſo facto* Lex
pœnam imponat, poteſt nihilominus contra-
ria Conſuetudine abrogari, vt probant tex-
tus cum Gloſſa *verbo Connubio, verſ. Quid-
quid tamen, in cap. Cum multa, 15. quaſt.* 8. Pa-
normitan. *in cap. 1. num. 4. in fine, verſ. Ex quo
infero, de treug. & pace*, Benedict. Capr. *regula,
ſeu concluſ. 14. num.* 13. Farinac. *d. lit. L. num. 6.*
pleniſſime Suarez *de legib. d. lib. 7. cap. 19. per
tot. pracipuè à n.* 3. Salas *d. quaſt. 97. tract. 14.
diſput. 19. ſect. 19. n. 76.* Gratian. *diſcept. forenſ.
cap. 14. num.* 12. Azor. *inſtitut. moral. tom. 1. lib.
5. cap. 18. quaſt.* 10. & alij referendi *infra nu-
mer.* 19.

Idque maxime vbi Conſuetudo † Diui- 17
no, aut naturali iuri non repugnat, & ad an-
tiquius commune reducitur, vt in caſu no-
ſtro, iuxta late agitata *hac ipſa Rubrica, An-
not. 5. num. 7. & ſequentibus*: quæ tunc, & fa-
cilius admittitur (cum ad ſui naturam quæ-
que res facilè reuertatur, *l. Si vnus, 28 §. Pa-
ctus ne peteret, & §. ſeq. D. de pactis, cap. Ab
exordio,*

Digitized by Google

exordio, 35. *diſt.* cum adductis per Nos *in Axiomatib.iuris,lit.R.num.*81.*&* 84.) & fauorabilis cenſetur,etiam in diſpoſitione correctoria, vt docet optime Gloſſa *in cap. ſtatutum, 1.verb. Numerandum,de præbend. in 6.* plenè Tiraquel.*de primog.quæſt.24.num.5.& ſeqq.*cumque multis P. Sanchez *de Matrim. lib.1.diſput.12.num.2.*Farinac.*fragmentor.criminal.1.p.lit.E.num.86.& 87.*Barboſ. *in collect in.ad dict cap.Statutum,num 13.*latè etiam Camil.Gallin.*de verb ſignific.lib.6.cap. 15. à num.1. cum multis ſeqq.* Et in Conſuetudinis ſpecie Alderan Maſcard. *de generali ſtatutor. interpret.concluſ.2.num.*170.

18 Ex dictis itaque deducitur in minimis † contrario vſu prædictas leges penitus abrogatas: in aliis maioribus quidem, ſed non adhuc paruitatem,Iudicis arbitrio, excedentibus, qualitatibuſquè penſatis, memoratis *præcedenti Annotatione*, *num.* 4. derogatas quoad pœnarum rigorem, proque æquo iudicantium arbitrio contrario, vt diximus, vſu temperatas:ſalua in maioribus,vel etiam paruis officij intuitu datis,vtque iuſtitia, vel iniuſtitia fiat,dictarum legum conſtitutione manente,iuſtoque rigore.

An verò per Conſuetudinem abrogata le-
19 ge quoad pœnam, † abrogata ſimul maneat quoad culpam, vel poſſit Conſuetudo pœnam legis abrogare, legis obligatione manente quoad culpam, diſputant Theologi. Quorum frequens & communis reſolutio eſt:*poſſe Legem contrario vſu abrogari quoad pœnam impoſitam ipſo iure: & tamen quoad culpam manere.*Ita docent Suarez *de legib. d. lib.7.cap.19.num.* 3.Salas *d.diſput.19.ſect.* 19. *numero* 75.Azor.*dict.cap.*18. *quæſt.* 10. Gordon. *in ſumm. tom.* 1. *lib.* 2. *quæſt.* 14. *cap.*6. *num.*12.Monteſin. *in p.* 2. *tom.* 2. *diſput.* 23. *quæſt.*13.*num.*132.*&* 133.Vuigerſ. *in part.* 2. *quæſt.*97.*art.*3.*num.* 15. Caſtro Palao *tom.* 1. *tract.*3.*diſput.*3.*puncto* 4.§.2.*num.*3. Præpoſit. *in p.*2.*Diui Thomæ,quæſt.* 97. *dub.* 2.*num.*11. Syluius etiam *in part.* 2. *quæſt.* 97. *art.*2.*concluſ.* 6. cumque his nouiſſime Diana *d.* 6.*p. tract.*10.*reſolut.*19.diſputans èconuerſo *reſolutione ſequenti*:An Conſuetudo poſſit abrogare legem quoad culpam, manente obliga-
20 tione quod pœnam?Apud quem ab ipſoque laudatos videre licet.

Vſque adhuc dicta,† caſus præfatarum legum prohibitione,regulaquè exceptos,quos incepimus numerare,& ſequentibus Annotationibus proſequemur,non tangunt. Cum iſti nullo Conſuetudinis adiumento egeant, Iuris ipſius fulcimine tuti, iuxta ea, quæ in ſuis quibuſquè caſibus notata ſunt;cæteris, modo dicto, Conſuetudine profutura, non quidem vltra id quod ius Diuinum, & leges humanæ, eidem conformes permittant (vt *in hac*, *& præcedenti Annotatione* expendimus) aut Conſcientia, fidelis cuiuſque teſtis,& Iudex patitur. Si enim (vt iam ſupra diximus, & ſæpè repetere cogimur) minimum etiam iuſtitiæ, vel iniuſtitiæ faciendi ratione,à volentibus quoque recipiat Iudex, per extorſionem concutiat, vel aliter in Diuinam legem receptione peccet;inepte Conſuetudine vel et iuuari,cuius contra legē Diuinā nullas vires eſſe,*ſup.n.*8.prænotauimus. 21

Denique vt in his in quibus contraria præualet Conſuetudo,iuramentum † de muneribus non recipiendis Iudicibus præſtari iuſſum (in cuius quidem præſtatione non eadem omnibus forma aſſignata, vt legibus *Annotatione ſecunda huius Rubricæ, num.* 15, relatis videre eſt) Conſuetudinis valori impedimento non ſit (præter ſolutiones *tertia præcedenti Annotatione*, *num.* 30. *& ſequentibus* deſignatas) præſto quoque eſt quam præfiniunt Natta *conſil.* 19.*num.*7. Cephal.*conſil.*115.*num.*17.eiſque relatis, Alderan.Maſcard. *de generali ſtatutor. interpretatione,concluſ.6.num.86. &* 87. Gutierrez *de iuram.confirmator.p.*1.*cap.*38.*num.*14. Xamar *de offic.Iudic.& Aduoc.p.*1.*quæſt.*19.*num.* 46. *& ſeq.*dicentes:Iudicem, qui ſtatuta ſeruare iurauit, ad eorum obſeruantiam non teneri, quæ Conſuetudine abrogata ſunt, neque ad ea extendi,præſtitumve iuramentum cenſeri, quæ contraria ſuſtulit Conſuetudo.Quam & conſtituunt concluſionem Theologi,D. Antonin.*in ſumm.p.2.tit.10.cap.6.§.6.in fine.*Syluest.*verb. Iuramentum,4.quæſt.23.in fine,*Tabien. *verb. Iurare*, *quæſt.36.in fine.*Nauar.*in Manual.cap.25.num.*23.Azorius *inſtitut.moral.tom.... lib.*11.*c.*8.*quæſt.*8.Thom.Sanchez *in precept.Decalogi,tom.1.lib.* 3. *cap.*14.*num.* 8.Diana *reſolut.moral.3.p.tract.6.miſcellaneo, reſolut.*39.Salas, cuius transferimus ſententiam *in Annotationem* 11.*huius Rubricæ*, §.1. *n.fin.*Caſtro Palao *oper.moral.* 3.*p. diſp.* 2.*de oblig.& firmit.iuram. puncto* 7. §. 5. *num.*5.*& ſeq.*Animaduerſione,limitatione, ſeu declaratione ſuppoſita, quam *d. Annot.3.num.*33. deſignauimus,& nunc repetimus.

AN EX CAVSA REMVNERATIONIS dona Iudicibus recipere liceat?

SVMMARIVM.

1 *Affirmatiua pars proponitur, & ſuſtinetur* numeris quoque ſequentibus.

2 *Donatio remuneratoria non eſt propriè donatio,ſed compenſatio beneficij recepti,ſolutio,aut obligationis redemptio.*

3 *Lex, vel Statutum donationes prohibens, illas non comprehendit, quæ remunerationis cauſa fiunt.Intellige vt* num. 4. & ſeqq.

5 *Qui recte iudicat, & præmium remunerationis expectat; fraudem in Deum perpetrat.Crimineque repetundarum tenetur Iudex, qui ſpe aliquid conſequendi iudicat,*& num.6.

6 *Pecuniam mutuam dans, ſi pluſquam dat expectat,fœnerator eſt.*

7 *Sola in Iudices ſpes aliquid conſequendi, crimen repetundarum inducit.*

9 *Maioris laboris compenſandi ratione,quam Iudex impendere tenebatur, an honeſtari acceptio poſſit?remiſſiuè.*

ANNO

Digitized by Google

ANNOTATIO VII.

ELAPSA Annotatione quintâ hoc penè decidimus quæſitum. Propterea (quamuiſquè donationis remuneratoriæ, materia quam lata poſſet occupare ſpatia, & longas paginas adimplere; non quidem mos iſte noſter) ad neceſſaria præcingimur, & ſcopum attingentes, breuiter dubium ſoluimus, affirmatiuam partem † ſuſtinentes cum
1 Bartholo *in l. Attilius Regulus*, 27. per textum illum, *D. de donationib. num.* 1. Romano *ibidem poſt princip.* Alexand. *num.* 4. Iaſone *in l. Principalibus, num.* 3. *limit.* 6. *& ibidem*, Decio *fallent.* 4. *D. de rebus credit.* Baldo *conſil.* 297. *num.* 1. *lib.* 5. Tiraquello *in l. Si vnquam, verbo Donatione largitus, num.* 19. *C. de reuocand. donationib.* Xamar. *de offic. Iudic. & Adnot. p.* 1. *quæſt.* 20. *num.* 13. Matienzo *in Dialog. Relator.* 3. *p. cap.* 31. *num.* 4. Oroſco *in l. Solent, num.* 7. *D. de offic. Proconſul.* Bobadilla *in Politic. lib.* 2. *cap.* 11. *num.* 78. P. Thoma Sanchez *conſilior. moral. lib.* 3. *cap. vnico, dub.* 1. *num.* 21. Azeuedo *in l.* 1. *tit.* 6. *lib.* 3. *noua Regiæ collection. num.* 22. Tiberio Deciano *tract. criminal. lib.* 8. *cap.* 40. *num.* 2. Stephano Gratiano *diſceptation. forenſ. tom.* 2. *cap.* 202. *num.* 4. Peregrino *de iure fiſci, lib* 4. *tit.* 7. *num.* 12. *verſ. Limita quinto*, omniumque communi aſſenſu.

2 Ratio: † quia hæc non eſt propriè donatio, ſed compenſatio beneficij recepti, ſolutio, aut obligationis redemptio, vt ait Papinianus *in d. l. Attilius Regulus, & ad eam* Mantua Patauinus *in Gloſſar. iuris, claſ.* 16. *num.* 2. in idem *l. Sed ſi lege*, 28. *§. Conſuluit, in fine, D. de petit. hæredit.* & tradunt Tiraquel. *d. verbo Donatione largitus, num.* 11. Cardinal. Mantic. *de tacit. & ambig. conuentionib. lib.* 13. *tit.* 2. *num.* 7. *& tit.* 15. *num.* 17. Ioan. Garcia *de donatione remunerator. num.* 3. *& ſeq.* Stephanus Gratianus *d. cap.* 202. *num.* 2. Iuli. Cla. *in §. Donatio, quæſt.* 3. *num.* 1. Nos *in Relectione legis Miles ad ſororem*, 77. *D. delegat.* 2. *verbo Quem precario remunerat, num.* 1. *& ſeqq.*

3 Hacque ratione † lex vel ſtatutum donationes prohibens, illas non comprehendit, quæ remunerationis cauſa fiunt. Ita Alexand. *conſil.* 43. *incip. Viſis, & ponderatis his, quæ continentur, num.* 31. *verſ. Non obſtat quod ſtatutum Rodigij, lib.* 4. Bald. Angel. Paul. & innumeri penè alij, quos refert, & ſequitur Tiraquellus *dicto verbo Donatione largitus, n.* 11. theſim inde iſtam fuſiſſime proſequens *vſque ad num.* 110. & generaliter, & ſpecialiter in ſuis quibuſquè caſibus aſſertionem, ſuo more plenè confirmans, fuſe quoque Ioan. Garz. *toto illo tractatu*, Puteo *deciſ.* 416. *lib.* 1. Stephan. Gratian. *d. cap.* 201. *à num.* 1. *cum ſeqq.* generalem *num.* 3. conſtituens regulam: *Omnes donare prohibitos remunerationis cauſa donare poſſe.* Quam. concluſionemquè noſtram ſpeciatim tuetur communis, *à fine legis, ceſſantiſquè prohibitionis ratione*, ſæpè hic, pro rei neceſſitate, & diſputationis congruentia repetita.

Intellectum, limitationemque recipit concluſio noſtra, † ſi remuneratio alios quam adminiſtratæ Iuſtitiæ recipiat actus. Cum 4
pro aliquo præſtito beneficio tempore adminiſtrationis, quam gratuito meruerunt, quidquam Iudices accipere vetet Imperator *in l. fin. C. ad legem Iuliam repetundar.* Nec de remuneratione, aut beneficio pro adminiſtranda Iuſtitia cogitare quidem liceat, † *ne præmium*, 5
aut expectatio præmij Iuſtitiam euertat, iuxta textum *in cap.* 1. *de ſentent. & re iudic. lib.* 6. Quam etſi præmij expectatio de facto non euertat, iuſtumque cum illa, rectumque proferatur iudicium: adhuc *qui rectè iudicat, & præmium remunerationis expectat; fraudem in Deum perpetrat*, vt textus inquit *in cap. Qui rectè*, 66. *in ordine* 11. *q.* 3. Non aliter quam ſi pecuniam mutuam dederis: † Quia *ſi pluſ-* 6
quam dediſti expectas accipere; fœnerator es, vt etiam textus *in cap.* 1. 14. *quæſt.* 3. Quamuis nullum præceſſerit pactum, vt aduertit Gloſſa *ibidem verſ. Expectas*, prædixeratquè eleganter Vrbanus Tertius *in cap. Conſuluit*, 10. *de vſuris.* In quod & illud Iob. cap. 12. v. 17. *Adducit Conſiliarios in ſtultum finem, & Iudices in ſtuporem*, ſic *Moral. lib.* 11. *cap.* 7. trahit, commodatquè Gregorius: *Adducit autem Conſiliarios in ſtultum finem, cum etiam bonum quodlibet non bona intentione faciunt, ſed ad temporalis muneris retributionem tendunt.*

Solamque ſpem † in Iudice aliquid conſequendi, crimen inducere repetundarum, dixere Tiberius Decian. *tract. crimin. lib.* 8. *cap.* 35. *num.* 2. *&* Farinacius *quæſt.* 111. *num.* 213. Suntque reponenda ſimilia *infra hac ipſa Rubrica, Annotatione* 10. 7

Poſt hæc ita conſiderata, † ſic in effectû diſtinguentem Fachinæum reperi *controuerſ. iuris, lib.* 2. *cap.* 81. licet non ſic firmantem; ſed præcipua *dicta legis finalis, C. ad legem Iuliam repetundarum* deciſione dicentem: *Ego verò vtor hac diſtinctione, vt donatio permiſſa eſſe intelligatur; ſi propter beneficium præſtitum ante adminiſtrationem conferatur: ſecus autem ſi aliquo præſtito beneficio tempore adminiſtrationis.* 8

Quod tamen adhuc limitandum, & intelligendum cenſeo, ſi ratione adminiſtratæ Iuſtitiæ, ad quod Iudex officio ſuo tenebatur, præſtitum beneficium foret; ſecus ſi non eo reſpectu, † vel vt priuatus illud contulit Iudex: cum & tunc memoratæ rationes, quæ 9
donationem, receptionemquè ob remunerationem iuſtificant, procedant: præſertim ex Theologorum aſſertione, quos *hac eadem Rubrica, Annot.* 4. *n.* 5. retulimus, dicentium: donationem, receptionemquè liberalem, reſpectu quoque ad Iuſtitiam, minus tamen principaliter ad eam habito, licitam eſſe; vt & eam licitam dicunt, quæ maioris laboris compenſandi ratione quam ad quem ſic impendendum ex officio non tenebatur Iudex, à partibus liberaliter fit, atque præſtatur. Quorum *infra hac pariter Rubrica Annotatione* 12. *num.* 12. *&* 14. ſententiam proferimus.

AN A SVBDITIS QVIBVSque præter iam exceptos, munera Iudices recipere prohibeantur?

SVMMARIVM.

1 *A nullo ſubditorum poſſe Iudices munera recipere, ſententia, & argumenta proponuntur.* Contraria *in ſubditis, qui coram eo Iudice non litigarunt, litigant, neque de proximo litigaturi ſperantur.* num. 2. & ſeqq. *Intellige vt* num. 4. 5. & 6.

3 *Longitudo, vel breuitas temporis, veroſimile, vel non veriſimile, arbitrio Iudicis relinquitur.*

Intellectus legis 6. tit. 4. part. 3. legis 56. tit. 5. lib. 2. legis 5. tit. 9. & legis 1. tit. 6. lib. 3. nouæ Regiæ collectionis, *ibi.*

Lex generaliter, & indiſtinctè loquens ex lege diſtinctè loquente, ſeu antiquior, ſeu recentior ſit, intelligenda, & interpretanda eſt. ibi.

4 *Ordinatio Regia Cancellaria noui Granatenſis Regni quid circa materiam præſentis diſputationis prouiderit? Et an* legis 56. tit. 5. lib. 2. nouæ Regiæ collectionis *ſenſum pandat?*

Qualiter, & quo caſu ſit intelligenda? & n. ſequenti.

6 *Iudex qui ad præiudiciale decretum in lite non proceſſit, vel ita in dubium protulit, vt quilibet etiam iuris ignarus rectè, neceſſarioquè proferret: vel contra donantem, decretum ſententiamve protulit, an dicta legis pœna comprehendatur?*

In notoriis an poſſit Iudex in propria cauſa iudicare, facinuſquè in ſe vindicare commiſſum? ibi. *Et an in his recuſari valeat?*

ANNOTATIO VIII.

EO hæc quæſtio tendit an à ſubditis, qui coram eo non litigarunt, nec timor eſt litis de proximo agendæ, munera recipere poſſit Iudex, à generaliquè tunc receptionis prohibitione, ſi aliam non contineat malitiam receptio, immunis exiſtat?

1 Quam quidem quæſtionem † negatiue decidit Thom. Sanchez & aliis pro ſe adductis, & iuribus, auctoritatibuſquè opinionem ſuã confirmans, *conſilior. moral. lib. 3. c. vnico, dub. 1. n.* 18. Eius argumenta, & verba referamus oportet, vt vel in ſuam Nos ſententiam trahant; vel ſi in contrariam ratio moueat, in eam inclinatio fiat, ſolutionemquè ipſa reportent.

Igitur poſtquam *dicto loco n.* 17. hanc ſtatuiſſet Sanchez concluſionem *Iudicibus non licet eſculenta, & poculenta recipere, etiam in parua quantitate:* dicto numero decimo octauo aduertit: *concluſionem iſtam intelligi non tantum à litigantibus; ſed etiam à ſubditis, ſiue litigent, ſiue non.*

Mouetur: quia in his omnibus procedit ratio legis, ſcilicet ne muneribus attracti Iudices à iuſto deſiſtant; cum omnes ſubditi coram ſuis Iudicibus litigaturi ſint.

Deinde: *quia leges Authenticorum generaliter loquuntur:* Et quia *lex. 6. tit. 4. part. 3.* diſponit: *que no reciban de quien ſaben que an de mouer pleito ante ellos.* Eam ſic inducens: *Et de omnibus ſubditis ſcitur, coram ſuis Iudicibus quotieſcumquè ſe obtulerit occaſio litigaturos.*

Item: quia *lege 5. tit. 9. lib. 3. noua Regia collectionis* vniuerſaliter omnibus Iudicibus prohibetur etiam eſculenta recipere *de los que ante ellos vbieren de venir, o vinieren a pleyto.* Quam ita ſenſui ſuo accommodat *Y todos los ſubditos, ſi an de tener pleytos, an de venir delante de los Iuezes.*

Denique: quia *lex. 1. d. lib. 3. noua Regia collectionis* expreſſè Iudicibus imperat: *De ninguna perſona reciban.* Adducitquè ita pariter ſentientes Matienzium *in Dialogo Relatorum, 3. p. cap.* 31. Auendañum *de exequend. mandat. cap. 2. num.* 4. & Azeuedum *in l. 5. tit. 9. lib. 3.*

In contrarium tamen † extat *Lex 56. tit. 5. lib. 2. noua Regia collectionis* recipere vetans quidquam *de perſona alguna que tragere o veriſimilmente ſe eſperare que tratra pleyto en breue, ni delque vbiere traido pleyto ante ellos durante ſus officios.* Cuius quidem conſtitutione à dicta prohibitione generali, eos qui neque litem coram eo Iudice habuerunt, neque habent, neque timor eſt quod de proximo ſint habituri, exceptos eſſe, eaque non comprehendi, compertum eſt. 2

Qua quidem conſtitutione ſtante (non modo quòd recentior ipſa ſit, aut correctionis antiquatum ope, quam excludimus; ſed vtrarumquè conguentia, mente & ſenſu) argumenta; rationes, & auctoritates in contrariũ allatæ aſſertioni præfatæ non præiudicant.

Non primum, † quia in ſubditis iſtis, qui nec litem apud Iudicem hunc habuere, non habent, neque ſpes aut timor veriſimilis eſt imminentis litis, non vtique prohibitionis generalis ratio vrget. Ad præteritum, & ad præſens, euidenter: ad futurum probabili quoque certitudine, & æqua legis præſumptione, delictum, eiuſve ſuſpicionem excludente, iuxta vulgaria iura, ex veriſimilitudine abſfuturæ litis; quam ex occurrentibus circunſtantiis, perſonarumquè conditione facilè deprehendet Iudex: cuius arbitrio temporis breuitas, ſeu longitudo relinquitur, ex *l. 1. §. fin. D. de iure deliber.* traditiſquè à Menochio *de arbitrar. lib. 2. caſu 1. & ſeqq.* Veriſimilitudo item, vel quæ veriſimilia extent, aut non, vt, cum multis, reſoluit Menochius idem *libro eodem caſu 85. numero 3.* Non enim ita Iudicem Lex habet exoſum, vt ab eo omnem ſubditorum beneuolam actionem remouere intendat: non ita ſuſpectum, vt quamlibet etiam in maleuolam, & iniquam vertat: cum poſſit non accidere ſuſpicionis, corruptioniſque metus caſus, excluſuſquè ad præſens ſit, vt me ſyndicante euenit. Crimine enim receptionis ſyndicato obiecto, probauit ille nullam officio ſuo durante litem habuiſſe donantem. Sed aliæ tunc ad rei donatæ condemnationem circumſtantiæ, 3

circumſtantiæ, qualitateſquè acceſſere; ſed aliam non continuit, ob dictam exceptionem, probationemquè, ſententia pœnam. Quæ, vt ſuſpicor, apud ſupremum Indiarum Conuentum extitit confirmata.

Lex Partitæ, quæ in contrarium adducitur, non modo timorem litis breuiter à donante mouendæ, ad receptionem improbandam dederat; ſed Certitudinem: *De quien ſaben que ande mouer pleyto ante ellos.* Nec limitata hæc diſpoſitio ad generalem ſubditorum omnium prohibitionem, qui coram ſuo Iudice litigaturi ſunt, aliquatenus trahenda, vt Sanchez trahit: cum ſi Lex omnes includere voluiſſet, vnico id effeciſſet verbo dicendo: *De ninguno de ſu Iuriſdicion*, quin cætera adderet, quæ excluſionem *litem non habentium*, iuxta modum in ea præſinitum, manifeſtant, & ſuperfluitatis vitādæ ratio (quæ plurimum attendenda eſt, iuxta latè ſupra notata *hac ipſa Rubrica, Annot. 3. num. 3. & ſeqq.*) omnino perſuadet.

Idem ſenſus eſt, idemque intellectus *dicta legis 5. tit. 9. lib. 3. noua Regia collectionis* in relatis verbis: *De los que ante ellos vbieren, de venir à pleyto.*

Authenticorum leges; & dicta *lex 1. tit. 6. lib. 3. noua Regia collectionis* (præterquam quod donationes prætextu intuituquè officij factas reſpiciunt, vt ſæpè in diſcurſu notamus) cum generales, & indiſtinctæ, ſint, diſtinguentis legis 56. intellectum recipiunt. Quia lex generaliter, & indiſtinctè loquens ex lege diſtinctè loquente, ſeu antiquior, ſeu recentior ſit, intelligenda, & interpretanda eſt, ad eamque neceſſario trahenda, iuxta *legem Non eſt nouum 25. l. Ideoque 16. & l. Sed & poſteriores, 27. de legib.* lateque *hac ipſa Rubrica d. Annot. 3. num. 28. & 29.*

In antiquarum legum caſu generaliter munera Iudicibus recipere vetantium, loquitur Matienzius *dicta legis noſtra 56.* immemor, vel eius ſaltem mentione non facta. Adhucquè ex præſumpto donantis metu, receptionem improbat: probat, ſi alia ratio, quæ metum excludat, accedat, *dicto numero 4. verſ. Ex hoc deducitur.* Similiter Auendañus. Azeuedus pro noſtra ex dicta lege 5. arguit, & ſi non recipere conſulat, tutiuſquè dicat, vt & Nos profitemur, & conſulimus.

Tandem ipſe Sanchez prædictis argumentis in contrarium iactatis, de dicta *lege 56.* oppoſitione facta, reſpondere coactus eſt: *Verum eſſe illam legem non prohibere receptionem ab omnibus ſubditis: & ita* (addit) *vigor illorum verborum illius legis, quoad reſtitutionem non erit ſeruandus, niſi in illis de quibus dicta lex loquitur.* Continuo ſubdens: *At ſunt alia leges id prohibentes, & ratio legis.* Sed aliæ leges, quæ generales ſunt, & indiſtinctè loquuntur, per hanc diſtinctè loquentem neceſſariò, vt diximus, intellectum, interpretationemquè recipiunt: Rationem legis in exceptis deficere, abunde ex ipſamet lege donationem, receptionemque in certis caſibus permittente, deducitur. Siquidem gratuita, & liberalis donatio, non intuitu officij facta, nullo alio vitio laborat, quam quod à lege prohibita eſt, vt *ſupra Annotatione proxima 5. ex numero 7. cum ſeqq.* latè oſtendimus, ſecundum ſaltem dictum ibi modum, & hic quoque proxime ſubiiciendum *numer. 5.* Quo ſublato, ea quoque ratione, quod ſuſpicionis cauſa ceſſet; prohibitionis quidem rationem deficere; ambigendum nullatenus eſt: ne & pariter cum beneuola præſumptio ſumi poſſit, & debeat; maleuola, delictum, maculamquè inurens, contra iuris regulas, vt ſæpè expendimus, ſumatur. In ea interim Nos præſumptione ſumus erudititiſſimum Patrem Thomam Sanchez (qui nihil viuens indiſcuſſum reliquit, ſed omnia plene, diligentiſſime, & ſumma dexteritate, doctrinaquè ſapientia referta examinauit) aliter reſolutionem iſtam digeſturum, ſi vltimam aperi illi manum imponeret, nec fuiſſet morte præuentus.

Emendaturus, ſi licuiſſet, erat.

Vt de ſuis Metamorphoſ. Ouidius inquit *Triſtium lib. 1. Eleg. 6.*

Omnia ſupradicta, † præſtitumque contrariis iuribus intellectum manifeſte confir- 4
mat *huius noui Granatenſis Regni Cancellaria Ordinatio Regia 29.* dictis legibus recentior, à Philippo 2. probata duodecima die Auguſti, anni 1578. ab iis tunc, qui coram Iudice litigarunt, recipere vetans, ſi nondum aliter peracta annus tranſierit, aut noua lis immineat. Eius quoad hoc ſunt verba: *Ni puedan recebir coſa alguna, aunque ſea de comer, de vniuerſidad, ni de particular alguno, ni de otra perſona alguna que aya traydo pleyto el año antes, o le eſperare traer.* Pœnas in contrarium facientes adiiciens: *So pena de perjuro, y de perdimiento de ſu officio, y quedar inhabil para tener otro, y voluer lo que aſſi lleuare, con el doblo.* Quæ ab eadem lege 46. fuère deſumpta: eiuſqne per conſequens diſpoſitionem expoſuiſſe videtur Ordinatio. De cuius etiam origine *hac Rubrica Annotatione 10. numer. 15.* mentionem facimus. Cuius quidem Ordinationis, etſi diſpoſitio ſpecialis ſit; at à ſupremo Principe facta confirmatave, & iuris vniuerſalis vim habet, *§. Sed & quod Principi placuit, inſtit. de iure naturali gent. & ciuil.* & quodam modo ius commune dici poteſt, vt docet Alderan. Maſcard. *de generali ſtatutor. interpret. concluſ. 2. num. 95.* Idque præcipuè in antiquæ legis declaratione, cuius naturam declarans diſpoſitio aſſumit, ſolumquè quod latebat in antiqua pandit, *l. Adeo, 7. §. videtur, D. de acquir. rer. dom. in l. Heredes palam 21. §. Si quid poſt, D. de teſtam.* cum citatis fuſius à Nobis *in Axiomatib. iuris, lit. D. num. 34. & 37.* Sed eſto difficultas maneat quoad generalem Ordinationis vigorem, declarationis virtute: quoad præſtitum dictæ legi 56. intellectum, & ſenſum, argumenta, rationeſquè pro eo perpenſas, nulla remanere videtur.

Adhuc tamen dictæ legis permiſſionem † ad parua, iudicantis arbitrio, munera, in frequentem, & raram acceptionem, iure, & honeſtate reducendam arbitramur: ne aut

magnitudine vires merito ſuſpitio ſumat, & auaritia caput extollat: aut frequenti, paruorum quoque acceptione, conditionis vtilitas detegatur, Vlpiani admonitione *in l. Solent*, 6. §. *Non vero, D. de offic. Proconſul. & Legat.* Idque præ maxime in dictæ Ordinationis caſu, Sic *ex d. l. Solent*, communiſquè iuris terminis obſeruat Xamar *de offic Indic. & Aduoc. p. 1. quæſt. 20. num. 7.* repetit proſequiturquè latius *ex num. 14. cum ſeqq.* ſed ita implexe, & inuolute, vt eius vix ſenſus elici queat.

6 De Iudice, qui ad litis deciſionem, † vel præiudiciale decretum non proceſſit, ſed ita in dubium, & expeditum protulit, vt quilibet etiam iuris ignarus illud proferret (veluti in inſtrumenti guarentigij, vt vocant, executionem, aut abſque oppoſitione aliqua, addictionis, ſententiam) vel ſi contra ipſummet donantem ſententiam tuliſſet, quæ videntur efficere vt in priori caſu lis coram eo non cenſeatur agitata; in ſecundo, prohibentis legis deficere rationem, corruptioniſquè ſuſpitionem in vtroque fugatam: & an nihilominus dictæ legis 16. diſpoſitione teneatur, & vtrique haberi pro litigatoribus debeant, à quibus nil impune recipi valeat.? Vtrinque non contemnendæ rationes vigent. Pro negatiua, Iudicem nempe tunc ea lege non teneri facit: quia in notoriis, claris, & manifeſtis, qui iudicat, non tam Iudex, quam legis executor dicitur, ex *cap. Manifeſta*, 16. 2. *quæſt.* 1. & *l. Ea quidem*, 7. *C. de accuſationib.* Indeque fit in huiuſcemodi manifeſtis, & notoriis caſibus poſſe Iudicem in ſua propria cauſa iudicare, in ſeque facinus vindicare commiſſum, ſi certa ſaltem pœna determinatioque ſit à iure præfinita, vt in noſtro ſupponimus caſu, non arbitrio Iudicis reſeruata, vt poſt antiquiores à ſe relatos, de communi atteſtantes, tradunt Roland. à Valle *conſil. 48. ex numer. 2. cum ſeqq. & num. 14. & 15. lib. 2.* Crauet. *conſil. 237. num. 7.* Capic. *deciſ. 124. numer. 4.* Iulius Clarus *ſententiar. lib. 5. §. fin. quæſt. 35. num. 26. præcipuè verſ. Bene verum eſt*, & Baiard. *ad eum ibi, num. 31.* cum multis Farinacius *quæſt. 17. num. 45.* Bernard. Græuæ, *pract. Camer. Imperial. lib. 1. concluſ. 39. num. 16.* Auguſtin. Barboſ. *in collect. ad legem vnicam, C. ne quis in ſua cauſa iudicet vel ius ſibi dicat, num. 11.* Eaque ratione nec in manifeſtis recuſari poteſt Iudex, vt per textum *in cap. Propoſuit, 24. de appellationibus* tenet ibi Gloſſa fin. *verbo Manifeſto*, & cum multis reſoluit Farinac. idem *quæſt. 21. numer. 129.* Quod ſi Iudex in his non tam Iudex, quam nudus legis Miniſter, executorque reputatur, qui non ſecundum arbitrium propriumve iudicium, ſed ſecundum notam manifeſtam præſcriptamquè formam iudicat; ob quod nec in ſua cauſa iudicare vetatur, nec in aliena recuſari poteſt: neque ſimiliter quo ad dictam prohibitionem cauſam agitatam videri, tentari forſam poſſet, argumento quoque fauente à ceſſante legis ratione, ſuſpitioneque corruptionis. In contrarium iuſta, manifeſtaquè etiam prohibitio legis, *Litis*, *Cauſave* mentionem facientis, cuius nomen quamlibet comprehendit, vt notauimus *de priuilegiis miſerabil. perſonar. 3. p. quæſt. 3. num. 23.* Tutiorem viam ſequamur, quam Lex monſtrat.

AN AB ALTERIVS DITIONIS, forivè hominibus, in qualibetquè quantitate dona, mutuumvè Iudicibus recipere liceat, vel etiam dare? Quidque in ſubditis circa poſteriorem mutui caſum conſtitutum ſit?

SVMMARIVM.

1 *Ab alterius ditionis hominibus quando munera, & quæ recipere poſſit Iudex?* & n. 7.
2 *Quoad eos extraneus diuerſi territorij Iudex reputatur.*
3 *Iuriſdictionem contentioſam extra territorium ſuum exercens, qualiter puniatur?*
4 *Non ſubditos iudicans, iuriſdictionemquè vſurpans, lethaliter peccat, & ad reſtitutionem tenetur, limitatione ſaltem, de qua* ibi.
5 *Negotiari in ditione ſua Iudices prohibentur. Quid extra illam, cumque alieni territorij hominibus?* & num. ſeq.
8 *Ab alterius fori perſonis (Eccleſiaſticis nempe) an ſeculares Iudices munera recipere. aliter quàm à Secularibus ſuæ iuriſdictionis poſſint?*
Eccleſiaſtici forum Laicorum, quos conueniunt, ſequi debent. Et in reconuentionis iudicio. ibi.
9 *A ſubditis mutuum recipere non poteſt Iudex. Quid de iure noſtro Regio?* num. 12. *Quidque ad neceſſarium vſum de communi quoque iure?* num. 13.
10 *A non ſubditis, alteriuſquè prouinciæ poteſt.*
11 *Perpetui Iudices an & quando à Subditis mutuum recipere, aut contrahere cum eis poſſint?*
12 *Quid in Auditoribus & aliis, qui ad Principis placitum officia habent, perpetuiquè cenſentur.*
Carpitur Bobadilla, generali iſta prohibitione hos, perpetuoſquè Iudices contineri exiſtimans. ibi.
13 *Temporales quoque Iudices pecuniam fœnebrem, vbi prohibita non eſt, mutuam recipere non vetantur. Nec ſine vſuris ad neceſſarium vſum, ſecundum multorum ſententiam.*
Ad negotiationem, neque ab exteris, alteriuſquè iuriſdictionis mutuum recipere eis licet, ibi.
14 *Mutuum ſubditis dare, an Iudicibus prohibitum ſit?*
15 *An pœna aliqua in Iudices ſubditis mutuantes, conſtituta ſit?*
16 *Non ſubditis mutare, nulla lex prohibet.*

ANNO

Digitized by Google

ANNOTATIO IX.

QVOAD primam huius quæſiti
1 partem, † compertum habemus prohibitionem munera recipiendi, præceptumque in id Iudicibus impoſitum, ad exteros, eorumque iuriſdictioni non ſuppoſitos nequaquam extendi, poſſeque ab eis, ſi coram ipſis non litigarint, litigent, aut non veriſimile ſit quod de proximo litem habebunt, ſponte, nec officij ratione oblata accipere, tot legibus Regiis à dicta prohibitione alterius iuriſdictionis homines non dubiè excludentibus, nempe *lege 7. tit. 5. lib. 2. Ordinam.* iubente: *No ſean oſados de tomar, ni tomen, en publico, ni eſcondido, por ſi, ni por otros, dones algunos, de ninguna ni algunas perſonas de qualquier eſtado, o condicion que ſean, que vinieren a ſu Iuriſdicion antellos a pleytos.* tranſlata ad *legem 5. tit. 9. lib. 3. noua Regiæ collection.* Lege 3. eodem tit. & libro: *Que no reciban dadibas, ni preſentes, por ſi, ni por otro, directe, vel indirecte, de qualquier perſona que con ellos vbiere de librar en las coſas tocantes à ſus officios.* Lege 14 tit. 4. eodem libro: *No ſean oſados de tomar dinero, ni otra alguna coſa de los pleyteantes que antellos vinieren.* Lege 56 tit. 5. lib. 2. eiuſdem nouæ Regiæ collectionis: *De aqui adelante no puedan tomar, ni recebir por ſi miſmos, ni por interpoſitas perſonas, preſente; ni dabiba alguna; de qualquiera valor que ſea, ni coſa de comer, ni beber, ni otra coſa alguna de Concejo, ni vniuerſidad, ni perſona alguna que tregere, o veriſimilmente eſperare que traera pleyto en breue.* Quæ quidem leges cum non modo à dicta prohibitione alterius iuriſdictionis perſonas, contrario argumento excludant: ſed etiam propriæ, ſi coram Iudice illo neque litigarint, litigent, aut veroſimile ſit quod de proximo non litigabunt, vt *elapſa Annotat.* oſtendimus (deficiente prohibitionis, nigræque ſuſpicionis ratione, quæ eidem occaſionem præſtitit) fortius eum excludet, qui cum neque coram eo litigauerit, litiget, litigaturus de proximo veriſimiliter ſperetur, alterius ſimul iuriſdictionis ſit: cuius reſpectu, † quoque ad
2 eum, priuatus, Iudex reputatur *l. 3. D. de offic. Præſidis*, vbi ſic Paulus: *Præſides in ſua prouincia homines tantum imperium habet: & hoc, dum in prouincia eſt: nam ſi exceſſerit, priuatus eſt.* Ita ſimiliter *l. prima, paragrapho Sed et ſi quid, D. de offic. præfecti vrbis.* Gloſſa *in l. fin. verbo Iubere, ad medium, D. eodem tit. cap. 2. §. vnic. de conſtit. lib. 6.* Et
3 tanquam priuatus, † contentioſam ſaltem iuriſdictionem extra territorium ſuum exercens, acerrime caſtigatur: adeò vt capitis pœnam in eum iure latam dicant (ex textu *in l. fin. C. de apparit. Comit. Orient. lib. 12.* etſi id mihi nullatenus probet) Guido Papa *quæſt. 413. num. 1.* Auileſius *in cap. Prætor. gloſſa 1. n. 6. verſ. Sed quid ſi aliquis Iudex.* Azeuedus *in l. 13. tit. 6. lib. 3. noue Regia collectionis, n. 5.* dum ſimpliciter hunc allegat. Circa quod prouiſio diſtinguens extat *in l. [illegible] tit. 4. partit. 3.*

Iudicemque iſtum, † nullam extra ſuos 4
auctoritatem habentem, vel alienam vſurpantem, inque ſibi non ſubditos ius dicentem, inique agere, & læthaliter peccare docent D. Tho. 2. 2. *quæſt. 67. art. 1.* Antonin. 2. *p. ſumm. tit. 1. cap. 19. §. 1. in princip.* ex eo Pauli ad Romanos 14. v. 4. *Tu quis es, qui iudicas alienum ſeruum?* Dominic. Sotus *de iuſt. & iure lib. 3. quæſt. 4. art. 2. col. 2. verſ. Circa harum*, Petrus à Ledeſma *in ſumm. p. 2. tract. 8. cap. 22. in princip. pag. 456.* Reginald. *in praxi fori pœnitential. lib. 25. tract. vltim. cap. 34. ſect. 1. num. 641.* Leſſius *de iuſtit. & iure lib. 2. cap. 29. dub. 2. num. 49.* Trullench. *in oper. moral. lib. 8. cap. 1. dub. 8. num. 2.* Apud quos videre eſt, quinam peccent vſurpatione iudicij, præcipue duos iſtos poſteriores *tribus quoque dubiis ſeqq.* plene rem agentes, qui & reſtitutioni non ſibi ſubditum iudicantem obnoxium dicunt: Ille *d. cap. 29. dub. 18. num. 171.* Hic *à cap. 1. dub. 22. n. 1.* Ni proprius Iudex ratam condemnationem ſatis instructus habeat.

Inde fit, † vt quamuis negotiari Iudici- 5
bus iura prohibeant, *in l. Principalibus, 33. D. ſi cert. pet. in l. Non licet, 46 in l. Qui officij, 62. D. de contrahend. emption. in l. vnica, C. de contractib. Iudic. in l. tertia, C. ſi cert. pet. in l. quinta, tit. 5. part. 5. in l. 2. tit. 6. lib. 3. noua Regia collection.* cæteriſque relatis à Nobis *de priuileg. miſerabil. perſonar. 3. p. quæſt. 10. num. 106. & ſequentibus:* non vtique
cum alterius ditionis hominibus, † extraque 6
prouinciæ ſuæ terminos, ſi alia non impediat ratio, prohibent, vt eadem iura, à contrario argumento, probant, & fatentur communiter Doctores *in d. l. Principalibus*, & (cum Saliceto, Ruyno, Montaluo, & Auileſio, allegatis ab ipſo) Bobadilla *in Politic. lib. 2. cap. 12. num. 54.* Peregrin. *de iure fiſci, lib. 4 tit. 7. num. 11.* vbi ampliat: *vt de re etiam exiſtente intra territorium ſuæ iuriſdictionis contrahere poſſit*, Ioan. Anton. Lanar. *conſil. 43. num. 24.* Cabrer. de metu, *lib. 2. cap. 11. numer. 61.*

Superſunt in ſententiæ iſtius confirmationem alia, quæ tertio propoſito quæſito conueniunt, ſintque in eo dicenda. Nunc hoc
in primo adiiciendum: † *non limitatam licen-* 7
tiam hanc eſſe ab exteris, alteriuſque iuriſdictionis hominibus munera recipiendi, ſponte, nulloque officij intuitu Iudicibus data, cum omnino in eis particularis prohibitionis ratio ceſſet, ſuamque naturam liberæ beneuolæque actionis donatio reſumat, vt in ſpecie notat Azeuedus *in d. l. 5. tit. 9. lib. 2. noue Regiæ collection. num. 4. verbo, Que ſea de los que antellos ovieren de venir, o vinieren à pleyto.*

Ex qua quidem reſolutione ſecundum quoque quæſitum accipere ſolutionem vi-
debatur: † Ab alterius ſcilicet fori perſonis 8
munera Iudicibus recipere licere, tametſi in eadem prouincia extent; ab Eccleſiaſticis nempe. Si enim ab alterius prouinciæ hominibus dona, modo dicto, recipere Iudicibus fas eſt, cur non ab Eccleſiaſticis alterius fori, iuriſdictioniſque diuerſæ, cuius imo inca-

paces ſunt Iudices laici, grato, & beneuolo animo data, contemplatione vel reſpectu officij procul, recipere non licebit?

At non omnimoda in his, quæ in alterius prouinciæ hominibus ratio. Etſi enim diuerſi fori Eccleſiaſtici ſint; non tamen diuerſi territorij, imo nec ſæpe diuerſæ iuriſdictionis, aut fori diuerſi, ſed ſortiuntur eundem. Veluti cum Eccleſiaſtici conueniunt laicos, quorum forum ſequi tenentur, *cap. ſi Clericus laicum*, 5. *cap. Cum ſit generale*, 8. *de foro competent.* Cum aliis de quibus Nos *de priuilegiis pauperum* 1. *p. quæſt.* 52. *num.* 1. *& ſeq. & in Axiomatib. iuris; lit. A. n.* 82. Necnon & in reconuentionis iudicio, in quo ſuſtinere debere Clericum laici conuenti forum, docent Gloſſa *in cap. At ſi Clerici*, 4. *de iudic. verbo Non tenet, poſt princip. verſ. Sed ſi Clericus*, Gloſſa *in cap.* 1. *de mutuis petitionib. verb. Super ſuis quæstionibus, poſt med.* cumque prope innumeris, Farinacius *quæſt.* 8. *num.* 99. Auguſtin. Barboſ. *in collectan. ad dict. cap.* 1. *de mut. petitionib. num.* 4. Carol. de Graſ. *de effectib. Clericat. effectu* 1. *num.* 746. Nos *de priuileg. miſerabil. perſonar.* 3. *p. quæſt.* 3. *num.* 79. Et communis praxis, in ciuilibus ſaltem, obſeruat, ſanctione *legis* 57. *tit.* 6. *part.* 1. roborata. Ne & notionem per viam violentiæ interſeramus; ad quam tollendam, ſuperiora ſecularia Tribunalia toties Eccleſiaſtici petunt.

Quare non aliter quam à ſecularibus, recipere ab Eccleſiaſticis ſeculares Iudices licebit; hoc eſt, ſi coram eo non litigauit, non litigat, nec ſpes eſt quod de proximo litigabit: cum prohibitionis ratio, ex prænotatis, Eccleſiaſticis quoque vrgeat: & Authenticorum, Regiæque ſæpe repetitæ leges à cuiuſuis conditionis perſona prouinciæ, ditioniſve ſuæ, dicto impedimento detenta, quidquam recipi vetent.

9 Quoad tertium, † eadem quæ in primo quæſito, & ratio, & prouiſio eſt. Quamuis enim à ſubditis mutuum recipere non poſſit Iudex, *d. l. Principalibus*, 33. *& l. ſequenti, D. de rebus credit. l. Eos*, 3. *l. Quiſquis*, 16. *C. ſi cert. pet. l. Scriniarios*, 8. *C. de numerar. actuar. & chartular. lib.* 12. *l.* 53. *lib.* 2. *tit.* 15. *in ſummar. collection. legum Indiarum*: A non ſubdi-
10 tis, † alteriuſque prouinciæ, non officij intuitu poteſt. Gloſſa *in d. l. Eos, verb. Fœnus, in fine, in d. l. Quiſquis*, Gloſſa *finalis* & Gloſſa *verbo Non prohibetur, in princip. in d. l. Præſides*, 34. *D. de rebus credit.* Qua de re, prohibitioniſque rationibus mutuum à Iudicibus recipiendi; præter antiquiores in dictis locis, agunt Matienzius *in Dialogo Relator.* 3. *p. cap.* 30. *per totum*, Bobadilla *in Politic. lib.* 2. *cap.* 12. *num.* 61. *& ſeqq.* Xamar *de offic. Iudic. & Aduoc. p.* 1. *quæſt.* 19. *n.* 32. *& duobus ſeqq.* Farinacius *prax. criminal.* 3. *p. quæst.* 111. *num.* 171. *& ſeqq.* Azorius *inſt. moral.* 3. *p. lib.* 7. *c.* 3. *quæſt.* 7.

11 A qua quidem mutuum à ſubditis recipiendi prohibitione † perpetuos excipit Iudices dicta lex *Præſides*. Quæ licèt in perpetuorum Præſidum officialibus loquatur: idem in Iudice perpetuo dicendum ſequitur neceſſario, cum eadem, & fortior ſit in Præſidibus ratio vt notat Gloſſa *in d. l. Quiſquis*, 16. *C. ſi cert. pet.* Non enim deterioris conditionis Præſes quam eius officiales eſſe debent, vt *in dicta lege Præſides*, inquit Antonius Faber, ideo eam de Præſide non loqui aduertens, quia ad tempus eius officium erat; In perpetuis Iudicibus illius vigere diſpoſitionem, ſæpe ibidem, & Lege præcedenti repetens. *Ne is, qui omnium Præſul eſt, fiat omnium exul.* Eſtque ita communis, & indubitata fere opinio, vt teſtatur Peregrinus *de iure fiſci lib.* 4. *tit.* 7. *num.* 10. verumque exiſtimat Xamar *ſupra num.* 33. Dum non ad negotiationem mutuum fiat, in quo, eiuſque prohibitione diuerſæ militant rationes, quas erudite expendit, quoad quoſlibet etiam perpetuos officiales, Fachinæus *controuerſiar. iuris, lib.* 2. *cap.* 79.

Ex his ſequitur † idem in Auditoribus 12
dicendum, & in aliis ad Principis placitum officium habentibus, qui perpetui cenſentur, iuxta *legem Iuriſperitos*, 33. *D. de excuſation. tutor. & ibi*, Bartol. Bald. & communiter Doctores, *legem ſufficit*, 56. *D. de condict. indebit.* Gloſſam, *in Clement.* 2. *verbo Electionem, de reſcript.* Redin. *de Maieſt. Princip. ver. Sed & per legitimos tramites, num.* 35. *&* 36. Ceuall. *commun. contra commun. lib.* 1. *quæst.* 425. *num.* 13. *& ſeqq.* Ioan. Hieronym. Epiſcop. Campanil. *in Diuerſorio iuris Canon. rubr.* 12. *cap.* 14. *num.* 64. *& ſeqq.* Et ita in ſpecie noſtra obſeruant Baldus, & Salicet. *in d. l. Quiſquis*, 16. *C. ſi cert. pet.* Alexander, & cæteri communiter *in d. l. Principalibus*, Matienz. *in Dialogo Relator. d.* 3. *p. cap.* 27. *num.* 9. *&* 10. Franciſc. Marc. *deciſ. ſeu quæſt. Delphin.* 916. *num.* 3. *&* 4. Azorius Peregrinus, & alij ſupra citati. Penès quos, relatoſque ab Auguſtino Barboſ. *in collectan. ad dict. legem vnicam, C. de contractib. Iudic.* videre eſt limitationes, & an, & in quibus caſibus Iudices à prouincialibus emere: cum eiſve contrahere poſſint.

Qua in re affectatè magis quam attentè, aut ſcitè (ſi legibus ſtandum nobis eſt) loquutus videtur Bobadilla *dicto libro* 2. *cap.* 12. *num.* 63. generali prohibitione hos, & perpetuos Iudices, in ſpeciali etiam mutui caſu, contineri exiſtimans illique merito cōtradicit Xamar *vbi proxime d. num.* 63. Cum præſertim apud nos mutuum recipere indiſtincte Iudices poſſe, & ſic *pragma.* 40. *in Curiis Valiſoleti, anni* 1558. cautum Auileſius dicat *in c. Prætor, c.* 2. *verb. De mercaderia, n.* 36. *in fine.*

Quamuis autem Iudices temporales mutuam à ſubditis pecuniam ſumere prohibeantur; † nō tamen fœnebrem, vbi hæc permiſ- 13
ſa eſt: cum prohibitionis ratio, corruptioniſque timor ceſſet, & exculpet neceſſitas. Quæ præ oculis habuit Paul. *in d. l. Præſides*, 34. *§. fin. D. de reb. credit.* dum dixit: *Præſes prouinciæ mutuam pecuniam fœnebrem ſumere nō prohibetur.* Vt enim bene *inibi.* Antonius Faber. *quotuſquiſque eſt qui pecuniam fœnebrem ſumere velit, niſi coactus.* Peregrin. *de iure fiſci, lib.* 4. *tit.* 7. *n.* 12. *verſ. Limita quarto.*

Imò

Imò ſimpliciter ſine vſuris ad neceſſarium vſum poſſe temporalem quoque Iudicem mutuum à ſubiectis recipere (cum aliis à ſe relatis)obſeruat Auileſius *vbi proximo,dicto verbo De mercaderia,num. 1.verſ. Sed dicit Cyn.* Ad negotiationem neque ab alterius ditionis hominibus accipere mutuum poſſe : & ita *dictam legem Principalibus , 33. D.ſi cert. pet.* intelligere Angelum & Paulum de Caſtro. Iamque ſupra tetigimus.

Non ſolum verò mutuum à ſubditis accipere Iudices , communi maxime iure,
14 prohibentur:Sed illis quoque † mutuum dare,*in d.l.Principalibus,* Modeſtino dicente: *Principalibus conſtitutionibus cauetur , ne iis, qui prouinciam regunt , quive circa eos ſunt negotiantur, mutuamve pecuniam dent , fœnusve exerceant.*Licet enim fœneratitium mutuum commercium, & negotiationem , potius quam gratuitum , & benefico animo à Iudice præſtitum hæc prohibitio reſpicere videatur,vt tradit,& fauorabiliorem hanc opinionem,ex Decio,dicit M. Antonius Peregrin. *de iure fiſci lib. 4. tit.7.num.12. Ampliat.8.verſ.Contra:*at ſimpliciter, & in gratuito frequenter à Doctoribus intelligitur, vt fraudibus & ſimulationibus via præcludatur, nimiæ familiaritatis , cuiuſlibetque ſuſpicionis ſubtrahatur occaſſio , vt late proſequimur *in eadem lege* Alciatus *n.5.*& ex eo Matienzius *d.3.p.cap.30.n.7.*Bobadilla *d. lib.2.cap.12.num.65.* & Xamar *d. quaſt. 19. num.36.*

15 Adhuc tamen , † non pœna aliqua in Iudices ſit mutuum dantes ſpecifica conſtituta eſt, niſi ex circunſtantiis eam exigentibus imponendam Iudex arbitretur, *vt d. cap. 30.in fine.*aduertit Matienzius idem.

Non ſubditis † autem mutuare , nulla lex,aut ratio vetat ; ſed citatæ permittunt; relati conſentiunt omnes , rationes , iuraque.*ſupra num.1. 6. & 7.* memorata confirmant.

AN POST SENTENtiam , ſeu officium ſaltem depoſitum, munera accipere ab iis qui coram ipſis litigarunt , Iudicibus fas ſit ?

SVMMARIVM.

1 *Affirmatiua pars in vtroque propoſito caſu adſtruitur*, & numeris ſeqq. vſque ad numerum ſeptimum, *Contraria exinde cum limitationibus,& intellectus,præſertim.*num.14.

6 *Intellectus textus* in l.56.tit.5 lib.2.nouæ Regiæ collectionis,*& num.*13.

8 *Intellectus textus* in cap. Si quis obiecerit , in fine , & in cap. fin. 1. quæſt.3.

9 *Intellectus textus* in l.1.§.Hoc autem iudicium,in fine,D.de calumniatorib. & in l.fin.C.ad legem Iuliam repetundar. *& num.* 10.

10 *Pramij expectatio iuſtitiam euertit:& nunquam magis iudicia noſtra torquemus, quam vbi remotis vtilitatibus,ſolum ante oculos honeſtum ſtetit.*

11 *Donatio non præſumitur, & qualibet potius quam donationis , à iure non denia præſumptio ſumitur.*

12 *Munus,poſt ſententiam , vel officio finito , à litigante Iudici datum, an pacti , vel promiſſionis præcedentis ratione datum præſumatur.*

14 *Iudex delegatus an aliquid poſt iudicium finitum à litigatoribus recipere poſſit ?*

Intellectus textus in cap.Statutum, 11.§. Inſuper,de reſcript.lib.6.*ibi.*

Delegatus , an & quare aliquas expenſas recipere poſſit; Ordinarius nequeat ? ibi.

ANNOTATIO X.

IN vtroque propoſito caſu † frequentior opinio eſt, poſſe Iudices oblata munera, nullo præcedente pacto,ab iis, qui coram ipſis litigarunt , bona fide accipere. Poſt ſen- 1
tentiam,tenent Præpoſitus *in cap.Qui recte , num.4.11.quaſt.3.*Dominic.*in cap.Statutum, §.Inſuper, num.10.de reſcript.lib.6.*Hippolyt. *ſingul.190. ad med. verſ. Scias tamen & in l. Lege Cornelia , num.4. D. ad leg. Cornel. de falſ.*Ancharan. *conſil. 271. num.4.& 5.* Felinus *in cap. Tua nos, num. 5. verſ. Secundo limita,de ſimonia.*Franciſc.Rip. *in tractat. de peſte,vlt.part.de remed. ad curandam peſtem, §.Medicorum,num.117.*Boſſius *tit. de official. corrupto pecun. num.4.*Iacob.Menoch. *de arbitrar.lib.2.centu.4.caſu 342. num: 38. & de præſumpt.lib.5.præſumpt.8.in fin. & in additionib.ad dictum caſum, num.7. & 9.* Bobadilla *in Politic.lib.2.cap. 11.num. 56.* Paul. Xamar *de offic.Iudic.& Aduoc.p. 1.quaſt.19. num. 26. & 27.* tametſi ſuo more *ex num. 28. cum ſeqq.* contrarium tenentium relatione pendulus maneat. Matienz. *in Dialogo Relator. 3.p. cap. 25.num. 2. cum duobus ſeqq.* Maſcard. *de probationib. concluſ. 164. num. 14.* Farinac. *quaſt.111.num. 210. & ſeqq.*

Poſt officium depoſitum ; † præter hoſce 2
ipſos affirmant Iaſo *in l.Principalibus, num. 4.D.ſi cert.pet.*Menoch.*in additionib. ad dictum caſum 342. num.7.& 9.*Baiard. *in additionib. ad Clarum,quaſt.73.num.29.*Matienz. *d.3.p. cap. 25. num. 6.* Auend. *de exequend. mandat. cap. 2.num. 6. verſ. Secundo limitatur,*Auiles *in cap .1. Pretor. verb. Dadibas , num.15.& verb. Durante,num.4.verſ. Tamen his non obſtantibus,* Bobadilla *d.lib.2.cap.11. num.76.*Paz *in praxi annotat. 5.de Aduocato, num.53.& ſeqq.* ſic intelligendam dicens *legem 56 tit. 5. lib. 2. noua Regie collectionis* legem 8.*tit.6.lib.3.*legem 5 *tit.9. eodem libro* & legem 1.*tit.27.lib.4.cap. De los derechos en las cauſas criminales , verſ. Y mandamos que* los

Digitized by Google

los dichos eſcriuanos. Tiberius Decian. *tract. crimin. lib. 8. cap.* 40. *num.* 9. Bettazol. *conſil.* 71. *num.* 32. Thom. Sanchez *conſilior. moral. lib.* 3. *cap. vnic. dub.* 1. *n.* 10. ex d. l. 56. *tit.* 5. *lib.* 2. *noua Regia collectionis*, & aliis infra. Veriorem dicit Peregrinus *de iure fiſci lib.* 4. *tit.* 7. *n.* 12. *verſ. Contraria.*

Pro ſententia primi caſus rationes ſunt:
3 † quod prohibitus quidquam pro miniſterio accipere; eo peracto, ab ſponte & liberè offerente, pacto fraudequè ceſſante, accipere poterit, *ex cap. Conſuluit*, 10. *de vſuris* expreſſiore *in cap. ſicut Epiſcopum*, 4. *in ord.* 1. *quæſt.* 2. Quam proſequuntur rationem Matienz. & Paz *locis citatis*, ille *num.* 4. & 5. hic *à dicto num.* 53.

4 Aliam † aſſignat Maſcardus *dicta concluſ.* 164. *num.* 14. ex eodem ipſo *capite Sicut Epiſcopum*, & ſi mendoſe citato: *Ratio*, inquit, *eſt: nam tunc præſumitur datum loco remunerationis, & impenſi obſequij. Cum dicat Canon: Donationem nullam culpa maculam ingerere, quæ non ex accipientis petitione proceſſit, cap. ſi Epiſcopum.* 1. *quæſt.* 2. Tametſi hanc non ſat firmam putemus, *ex l. fin. C. ad legem Iul. repetundar.* vt *proxima Annot.* 7. *num.* 4. perpendimus.

5 Alteram † Iacob. Menoch. *dicto caſu* 341. *numer.* 38. in quam cæteri relati conueniunt: *Quia hic ceſſat ſuſpicio, & cauſa corruptionis.* Sed & hæc quoque in iſto primo caſu, infirmior eſt, ex infra notandis.

6 Pro ſecundi caſus aſſertione † eędem, fortioreſque rationes extant, iuraque etiam validiora, tam communia, quàm Regia; præſertim *dicta lex* 56. quæ *officio durante* munera à ſubditis, quo diximus modo, recipere Iudicibus vetat; à contrarioque *finito officio*, permittit, cum penitus ſuſpicionis tunc ratio ceſſet, vt late huius opinionis ſequaces comprobant, & expendunt.

7 In vtroque tamen caſu † contrarium tenuere non pauci, multorum quoque iurium vallati fulcimine. Baldus *in l. ſolent*, 6. §. *fin. D. de offic. Proconſul.* & *in l. Iuris gentium*, §. *Quinimo, D. de pactis*, Paris de Puteo *de ſyndic. verbo Poculenta, cap.* 2. *num.* 2. *in fine*, Amodæ. *eodem tract. poſt numer.* 163. & 166. *ad med. verſ. Sine ante iudicium, ſiue poſt*, Gregorius Lopez *in l.* 6. *tit.* 4. *part.* 3. *verb. Non reciban don, ni promiſſion, ad medium*, vbi quod in practica non reciperetur, vt negotio totaliter expedito, munerum fiat acceptio. Auiles *in d. cap.* 1. *verb. Salarium, n.* 1. Bobadilla *d. cap.* 11. *num.* 77. Farinac. *d. quæſt.* 111. *num.* 211. etſi à priori, vt à magis communi non recedendum, dicat Petrus Gregor. *ſyntagmin. iuris vniuerſ.* 3. *p. lib.* 36. *cap.*
8 28. *num.* 4. Iuuantia iura allegant † textum *in cap. Si quis obiecerit*, 7. *in fine*, & *in cap. fin.* 1. *quæſt.* 3.

Sed his facilis, ex ipſiſmet, reſponſio patet: quia in eis Eccleſiaſtica emi vetantur, proque illis quocumque tempore quidquam ſolui, aut exigi. Diuerſus caſus noſter, in quo non venditionem, non promiſſionem, exactionemvè, ſed ſpontaneam, & beneuolam actionem interuenire ſupponimus.

Fortius aſtringunt textus *in l.* 1. §. *Hoc autem iudicium, in fine, D. de calumniat.* & *in l. fin. C. ad legem Iul. repetundar.* In illo conſultus ait: *Qui accipit pecuniam, ſiue ante iudicium, ſiue poſt iudicium acceptum, tenetur.* In hoc Imperator: *Nil penitus tam in adminiſtratione poſitos, quam poſt depoſitum officium, pro aliquo præſtito beneficio tempore adminiſtrationis, quam gratuito meruerunt, accepturos.* 9

Sed & hi congruè intellectum accipiunt, † ſi pactum, vel promiſſio interceſſit, ſeu 10
etiam, quoad interius ſaltem forum, expectatio ſola, iuxta ea, quæ *prolapſa Annotatione ſeptima, num.* 4. & *ſeqq.* diximus. Etenim *nunquam magis iudicia noſtra torquemus, quam vbi remotis vtilitatibus, ſolum ante oculos honeſtum ſtetit: tandiu officiorum mali iudices; quandiu illa deprauat ſpes.* Quare non poſſe Iudicem, qui de præmio cogitauit, iudicio quoque finito, quidquam accipere per textum *in d. cap.* 1. *de re iudic. lib.* 6. communiter *ibi* aſſeruere Doctores Monachus *verbo Expectatio, num.* 6. Ioan. Andr. *num.* 1. *in fine*, Geminian. *n.* 3. & 7. *verſ. Quæro quoniam.* Turrectem. *in d. cap. Qui recte*, 66. 11. *quæſt.* 3. *num.* 5. & 8. Præpoſit. *num.* 1. *in fine.* Amodæ. *de ſyndicat. num.* 166. *verſ. Verum quia*, Decian. *tract. crimin. lib.* 8. *cap.* 35. *num.* 2. & Farinac. *d. quæſt.* 111. *numer.* 213.

Hac tamen ſolutione non obſtante, † neque poſt ſententiam, neque etiam finito officio, ab iis, qui eo durante, coram Iudice litigarunt, munera recipere poſſe (moderamine ſaltem infra deſignando) veriorem puto, ſecuriorem ſcio. Moueor & auctoritate, & ratione, & iure. Auctoritate, monitiſque Diui Petri Damiani, *epiſtolar. lib.* 1. *epiſt.* 2. gratuitam etiam donationem, poſt ſententiam quoque reſpuere Iudicibus ſic perſuadentis: *Nonnulli verò hanc circa ſe reperiuntur habere cuſtodiam, vt iudicialis adhuc cauſæ pendente negotio, nil etiam ab offerente ſuſcipiant: ſopitis verò litibus, gratis oblata non ſpernant. Sed emergentibus cauſis ſæpè contingit, vt quod ſe putauerant gratis accepiſſe, in aliis cogantur negotiis compenſare: fluuiique periculum, quod ſe ſperauerant reliquiſſe, poſt tergum; inſperatè coram ſe reperiunt enatandum. Hoc eſt ergo tutum, & integrum vt iuxta Prophetam, excutiamus manus noſtras ab omni munere, & nocendi, ſiue iuuandi ſeruemus nobis ingenuam libertatem, vt non litigemus ſub ſeruitute pecuniæ; ſed ſeruiamus in libertate Iuſtitiæ.* Quamuiſque *epiſt.* 31. *lib.* 6. morem eſſe dicat apud Sedis Apoſtolicæ Miniſtros, *ab iis, quorum adhuc negotium pendet, nil prorſus accipere: ab iis autem, qui omnino quieti ſunt, ſi dare voluerint, non abiicere*: de ſe tamen teſtatur, quod dum Apoſtolicæ Sedis Legati officio fungeretur, ne à quieto omnino vas argenteum gratuito ſibi oblatum accipere voluiſſet: violentis donatore precibus inſtante Eccleſiæ applicuiſſe ſuæ; nec tamen ob id vſque ad factam reſtitutionem quieuiſſe fatetur.

Ratione, iuris præſumptione fundata, aduerſus

aduerſus dantem, accipientemque vrgente. Aduerſus dantem, quia ſine cauſa non magis quis donare præſumitur, quam quod ſuum velit iactare: quælibetque ideo potius quam donationis præſumptio, à iure non deuia, ſumitur, vt comprobauimus *de priuileg. pauperum, & miſerabil. perſonar. p. 1. quaſt. 21. num. 1. & ſeqq.* & hic iam alibi diximus. Aduerſus recipientem (quæ & dantem ſimul
12 includit) † quia in vim pacti præcedentis, datum, & receptum præſumptio inſtat, dum contrariam circunſtantiæ occurrentes non ingerunt, ſententia Boſſij *in praxi, tit. de offic. corrupt. num. 4. in fine, verſ. Et in dubio præſumitur fraus*, & Fatinacij *dicta quaſt. 111. n. 214.* poſt Decianum, Claudium à Bertazola, & Baiardum ad Clarum, ab ipſomet Fatinacio relatos.

13 Iure, † diſpoſitione *dicta legis 56. tit. 5. lib. 2. noua Regia collectionis* (pro contraria à Paz, Sanchezque adductæ, locis *numero* 2. citatis) nil Iudicibus recipere permittentis *de! que hubiere traido pleyto ante ellos durante ſus officios*. Quæ licèt verba præcitati intelligant, *vt recipere non valeant Iudices officio durante*: at vere prohibitionem continent, *ne ab iis, qui officio durante, coram eis litem agitarunt, recipere munera poſſint*, cum temperamento ſaltem infra adiiciendo, & ſuſpicionis cuiuſlibet tollendæ ratione, & ex verborum dictæ legis ſerie, & connexione, ſenſui, cautionique huic accommodata.

Ex qua quidem deductione ſatis datur intelligi quam debilia fundamenta ſint exiſtimantium non modo poſt officium finitum, ſed etiam durante, poſt ſententiam tamen, gratuita munera Iudices recipere poſſe: cum eadem officio durante, ſiue ante, ſiue poſt ſententiam, prohibitionis, ſuſpicioniſque ratio extet; prohibitioque etiam expreſſa quidquã recipiendi ab iis, qui officio durante litigarunt, vt cõtendimus; ſeu vt priores volũt, aliquid à litigatoribus recipiendi dum officium durat. Cui quidem ſolæ conſiderationi cedunt argumenta contraria *ex num. 3.* præter eorum inibi adnotatam debilitatem quam, & in oppoſitis dicta manifeſtant.

14 In Iudice delegato † (vt finito iudicio quidquam à litigatoribus recipere non valeat) rationes eædem, quæ in Iudice ordinario, ſiue poſt ſententiam, ſiue poſt officium depoſitum extant, adſunt: in vtroque ſiquidem æque ſuſpicionis cauſa viget, quæ prohibitionem elicuit. In eo nihilominus permiſſam, iudicio finito, receptionem, non muneris præcedente pacto, expectationeve, exiſtimat Gregorius Lopez *in dicta lege 6. tit. 4. par. 3. verbo Non reciban don, parum poſt medium*, & nonnulli ex ſupracitatis per textum *in d. cap. Statutum, 11. §. Inſuper, de reſcript. lib. 6.* Qui tamen nullatenus id aut prodit, aut comprobat; ſed differentiam tantummodo ad expenſarum receptionem inter Ordinarium, & Delegatum Iudicem conſtituit. Ad quod patens diſcriminis ratio, vt hic propter expenſas quid recipiat; non ita illæ in ſuæ iuriſdictionis terminis reſidens, ſtipendiaque muneris habens; non ſic pariter Canonico iure Delegatus, iuxta *dictum §. Inſuper, & ibi Gloſſam verbo Moderatas.* expenſas iſtas neque Pontificis Delegato, qui ſufficiens beneficium habeat; neque Delegato ab Ordinario ad vniuerſitatem cauſarum permiſſas dicentem: qui veluti ad Ordinarij ipſius normam, deducere expenſas non debet, niſi de ſtipendiis, ex textu *in auth. de mandat. Princip. §. Illud tamen, coll. 3. auth. vt nulli iudic. §. Nulli vero, coll. 9. in l. 6. tit. 6. noua Regia collectionis*, in his quæ muneri connexa ſunt. Inque prædicto caſu loquitur *Gloſſa vnica*, pro contraria parte adducta, *in cap. Non licet, 71. in ord. 11. quaſt. 3. verſ. de Iudice Delegato.*

Quod verò dicimus † *officio finito nihil ab* 15
iis, qui coram Iudice litigarunt ipſum accipere poſſe, non adeo acerbe intelligendum eſt, vt in perpetuum ſonet, ita vt amicitiam, aut potius humanitatem amandare velle leges videantur, beneuolum ſtudium, gratumque commercium inter Iudicem quondam, & prouinciales perpetim interdicere; ſed præſumptam auellere fraudem: cuius præſumptio vt ex diuturnitate perdit vires; eas ex temporis viciniitate aſſumit, & præcedentis pacti roborat ſuſpicionem, *ex cap. Officij, 38. de electiõn.* Paria enim ſunt fieri ante, vel paulò poſt, *Gloſſa vnica in leg. Pomponius, 40. §. Ratihabitionis, D. de procuratorib. & in l. 2. verbo Narrationem, C. de iureiurand. propter calumn. dando.* Quare in iudicantis arbitrio repoſitum quando ſuſpicionis coniecturæ ceſſent, ſitque donatio, & receptio officio depoſito permiſſa, perſonarum, temporis, munerum, occurrentiumque qualitate inſpecta, vt, ex Baldo & Alciato tradit Matienzius *in Dialogo Relator. d. 3. p. cap. 27. num. 5.* Menochi *de arbitrar. in addition. ad caſum 342. num.* 8. Quod ex huius Regij Iudici Granatenſis Prætorij *ordinatione 29.* relata *præcedenti Annotatione 8. n. 4.* (poſt annum à die finitæ litis recipere à litigatoribus permittente) non dubie deducitur. Quam ab *authentico vt litigantes iurent, §. Si quis autem, coll. 9.* ortum habuiſſe, veriſimile eſt, dicente: *Si quis autem litigantium iurauerit, non dediſſe, aut promiſiſſe, intra decem vero menſes, poſt prolatam ſententiam numerandos, oſtendatur dediſſe: memorata pœna, & contra dantes, & contra accipientes habeant locum.*

Neque annus iſte officio finito, quemadmodum lite finita, vt permiſſa donatio ſit, ad formandum arbitrium expectandus, in re veluti quæ non præfinitos terminos habet, & in quo circunſtantiæ normam modumque arbitrio præſtant. Adeo enim magna donatio eſſe poſſet, vt eo quoque tempore, in ſuſpicionem traheret, in peracti muneris labem, præcedentiſque pacti argumentum, niſi aliæ, quæ hanc eliderent, præſumptiones extarent. Quæ omnia perpendere prudens Iudex exterius debet; interius ſui quiſque cenſor Iudexque fidelis.

Digitized by Google

AN, ET QVATENVS BArattariæ Repetundarum,& Concuſſionis crimina differant,ſeu conueniant?Quodque ſit grauius?

SVMMARIVM.

1 Barattariæ *nomen barbarum eſt, neque à legum Conditoribus, neque à Latinitatis Profeſſoribus vſquam receptum;à Practicis inuentum,ſeu excogitatum.*

2 *Pro* Repetundarum *crimine vſurpatur.*

3 *An, & quod ſit inter vtrumque diſcrimen?*

4 *Concuſſio quando committatur?*

5 *Concuſſionis,Repetundarum,ſeu Barattariæ quæ,qualiſque pœna?* & num. 6. & ſequentibus.

8 *Repetundarum crimen an Concuſſionis crimen contineat?Vel è contra?* & n. 15. & 20.

9 *Repetundarum crimen publicum eſt,& eius cuilibet de populo accuſatio conceſſa.*

10 *Repetundarum crimine innodatus,falſiquoque tenetur,& pœnam ſuſtinet.*

11 *Falſi crimen publicum eſt.*

12 *Latrocinij quoque. Et quid in furti crimine?*

13 *Repetundarum facinore irretiti Iudices an furti,& latrocinij crimine teneantur? Quibuſque aliis impliciti quoque videantur?*

14 *Concuſſionis crimen an publicum ſit?* & num. 13.

16 *Repetundarum actio quanto tempore duret?*

17 *Quanto concuſſionis actio?* & num. 18.

19 *Actiones contra Iudices officij occaſione natæ,quanto tempore durent? Et an,quando, & vbi poſt ſyndicatum moneri poſſint?*

21 *Concuſſionis reus, præter Repetundarum pœnam,de vi quoque tenetur.*

22 *Iuſtitiæ adminiſtri,ſatellites,apparitores, carcerumve cuſtodes delinquentes in officio,concuſſionemque committentes,qualiter puniantur?*

23 *Priuatus an, & quando Concuſſionis crimen committat? Qualemque pro eo ſubeat pœnam?* & num. 24. 25. & 26.

Intellectus textus in l. 1. & 2. D. de concuſſionib. *d. num.* 23.

24 *Vſurpatæ iuriſdictionis crimen qualiter puniatur?* & num. 25.

27 *An omnes pœnæ in repetundarum, aut concuſſionis reum ſancitæ concurrere ſimul debeant,imponique cumulatiuè?remiſſ.*

28 *Sportulas vel omnino indebitas, vel in pluſquam debeantur, extortas, ſtipendiumvè, cum ſeptuplo debet reſtituere Iudex.*

ANNOTATIO XI.

ADVERTENDVM in primis,† 1
Barattariæ nomẽ barbarum eſſe,
neque apud legum conditores,neque Latinitatis Parentes aut Profeſſores vſquam reperiri;à recentioribus Practicis, forenſibuſque Iuriſperitis adinuentũ,ſeu excogitatum, frequenterque receptũ, vt & notant,Maſcardus *de probationib. concl.* 164. *n.* 1. Tiber.Decian. *tract. crimin. lib.* 8. *cap.* 33. *n.* 9. Amodæ. Pute. Neuizan. Boſſ. & alij quos memorat Farinacius *quæſt.* 111. *art.* 1. *n.*
1. proque *Repetundarum* crimine vſurpatum,
† & Iudicium pecunia corruptum,Iudicem- 2
que ita iudicantem deſignans,quaſi iuſtitiam *Baractantem* id eſt: *Malbarata.* Et vtrumque *pertinet ad eas pecunias, quas quis in Magiſtratu,Curatione,Legatione, vel quo alio officio, Munere, Miniſteriovè publico acceperit.* Hocque Legem Iuliam Repetundarum cõtinere,Marcell. inquit *in l.* 1. *D. ad l. Iuliam Repetundarum* qui idipſum *in l.* 3. *eiuſdem tituli* repetens,ait: *Lege Iulia Repetũdarum tenetur, qui cum aliquam poteſtatem haberet,pecuniam ob iudicandum,vel non iudicandum, decernendumve acceperit.* Et *in l.* 4. Venuleius adiecit: *Vel quo magis aut minus quid ex officio ſuo faceret.* In quod aliæ ipſius tituli in codice cõ-
ueniũt,Tametſi differentiam† inter *Barattariæ* 3
& *Repetundarum* crimen aſſignare contendat Bobadilla *in Polit. lib.* 5. *c.* 1. *n.* 228. vt Repetundarum crimen ſit, *cum pro iniuſtitia facienda pecunia datur ac recipitur*: Barattariæ, *cum datur & recipitur ob aliquid faciendum, vel non faciendum abſque iuſtitiæ violatione.* Quod nec ſatis firmat, nec facile eſt deprehendere aut diſcernere.

Concuſſio eſt,† *cum indebitè quid per vim,* 4
aut metum extorquetur. Ad quod titulus *de Concuſſionibus* pertinet. Vtrum autem *Repetundarum*,aut *Concuſſionis* crimen grauius reputetur,ſeuerius puniatur, aut æque? videndum.

Æqualitatem vtriuſque,† pœnę æqualitas 5
perſuadet: quæ in vtroque, communi iure, & ad recepti reſtitutionem obligat, & extraordinariam coërcitionem, arbitrio Iudicis imponendam iniungit. In *Concuſſione* ſic *in lege prima, D. de concuſſionibus,* Vlpianus: *Ablatum eiuſmodi terrore, reſtitui, Præſes prouinciæ iubet, & delictum coërcet.* Diocletianus & Maximianus in l. quod euitandi, 3. C. de condict. ob turpem cauſam: *Quod euitandi tyrocinij cauſa dediſſe te apud competentem Iudicem ei de quo quereris in dubia probationis luce conſtiterit: inſtantia eius recipies. Qui memor cenſuræ publicæ, poſt reſtitutionem pecuniæ, etiam Concuſſionis crimen inultum eſſe non patietur.*

Hancque coërcitionem, † Concuſſioniſ- 6
ve pœnã, præter recepti,ſeu ablati reſtitutionem,extraordinariam,(vt diximus) notauit Gloſſa finalis *in dict. l.* 1. *de concuſſionib.* quam ſequuntur *inibi*, Barthol. Salycetus *in d. l. quod euitandi,*

*euitandi,num.1.& 2. in fine, verſ. quæro cum Gloſſa.*Odofred.Bonifac. de Vitalin. Paris.de Pute. Grammat.& alij,quos refert & approbat Farinacius *d.quæſt.*111.*num.*40.Menoch. *de arbitrar.iudic. lib. 2. centur. 4. caſu 342. num.*12.

7 In Barattariæ,† ſeu Repetundarum, ſic *in lege Lex Iulia,*7.*§.Hodie,D ad legem Iuliam repetundarum.*Marcellus: *Hodie ex lege repetundarum extra ordinem puniuntur:& plerumque vel in exilio puniuntur,vel etiam durius, prout admiſerint.* Et ita (cum Grammatico, Boëtio,Boſſio,Iulio Claro,& aliis,profitentur Menochius *dict. caſu* 342.*n.6.& ſeqq.*& Farinac. *d.quæſt.*111.*num.*16.

8 Grauius tamen *Repetundarum* crimen † *Concuſſionis* crimine eſſe,non pauca ſuadent. Primo,quia vtrumque comprehendi facinus *Repetundarum* nomine, & *Concuſſionem* crimine *Repetundarum* contineri (quaſi per vim,ac metum extorſiſſe videatur Iudex, quod à ſubditis, etiam ſine aperta violentia, metuve, accepit) ſentit Gloſſa *in l.3. in princ. D. ad legem Iuliam repetundar.* Gloſſa finalis *in l. fin.verſ. Item crimen concuſſionis, C.de pœn. iudic. qui male iudic.* & *ibi* Odofred. *num.2.verſ.Item tenetur crimine concuſſionis,*Gloſſa *in l. 1. §. Hoc autem iudicium,verb.Crimina,verſ.quarto, D.de calumniator.* Turrecrem.Bonifac. de Vitalin.Ioan. Berbein.Boſ.Decian. & alij, quorum relator Farinacius extat *dicto proximo loco, num.* 41. *&* 48.Diximuſque etiam *ſupra hac ipſa Rubrica, Annot.3.n.*24. Cuius ſententiæ,ad maiorem in *Repetundarum* quam *Concuſſionis* crimine grauitatem arguendam, præcipuum argumentum eſt textus *in dicta lege quod euitandi, C. de condict. ob turpem cauſam.*

9 Secundo, † quia Repetundarum crimen publicum eſt,& eius cuilibet de populo accuſatio conceſſa,Theodoſij ſanctione *in l.fin. in fine,C.ad l.Iuliam repetundar.* vbi *ſi quis auſus fuerit prabita ſacramenta negligere; non modo aduerſus accipientem;ſed aduerſus dantem,accuſandi cunctos,tanquam crimen publicum,concedit facultatem.*

10 Quod ex falſi quoque capite † aduerſus eum qui Repetundarum crimine innodatus eſt,comprobatur. De falſo namque & is tenetur, falſique pœnam ſuſtinet, ſententia Gloſſæ *in l.3.§.Item de falſo,D.ad legem Iuliam repetundarum,*& multorum,quos recenſet,& probat Farinacius *repetita quæſtio.*111.
11 *n.*18.Falſi autem crimen† publicum eſſe, dixere Gloſſa *in l.eum qui,*14.*verb.Teſtamentũ, verſ.Si vero ſcribatur, C. ad legem Corneliam de falſ.& ibi* Cynus *n.*2.Alberi.*n.*1.communemque, cum multis,Farinacius *de falſitate & ſimulatione quæſt.*150.*n.*10.

12 Item & latrocinij,† quod publicũ facinus eſſe aſſerunt Gandinus *in rubric.de furib. & latronib.num.*2.Angel. *de malefic.verb.Etiam veſtem cœleſtem,num.*1.Petr. Gregor.*ſyntagm. iuris vniuerſ.lib.37.cap.1.rubr. de furt. num. 14.& cap.9. de expil..t.heredit.num.*9. Bonifac.de Vitalin. *tract.de furtis, §. 1. num.* 34. Farinac.his, aliiſque citatis, *eodem tract.* Gabr.de Velaſc. *quæſt.*165.*num.*12.Etſi aliud in furto obſeruet idem cum multis *ibidem,num.*9.*ex leg.fin. 7.D.de furt.*

Repetundarum verò facinore irretitos† non 13
ſolum furti,ſed latrocinij quoque pœna teneri;non à ratione abſonum, cum eos ſæpe *Fures* nominet Iuſtinianus *in auth.vt Iudices ſine quoquo ſuffragio fiant,§.An certe, coll.*2. aliiſque in locis memoratis à Bobadilla *in Politic.lib.2. cap.11.num.* 24. & à Farinacio *dicta quæſt.*111.*n.* 11. Latronibuſque aliis, hos pernicioſiores, Iſidorus dixit *l.3.de ſumm. bono,c.*54.*& ſeq.*vt ex eo pariter notat Bobadilla *vbi proxime n.*22.Quia nempe in publico,publicaque auctoritate Iudices latrocinãtur;in abſcondito alij.Metas quoque latrocinij excedere, vltraque longius eſſe, ab eis quos tuendos acceperis, ſua indebitè extorquere;protulit eleganter Gelaſius Papa *in c. Irreligioſum,*5.*d.*87.Eoque reſpicientes Imperatores Gratianus & Valent.*in l.3.C. ad legem Iuliam repetund.*Iudicibus conſulunt,*ne alienum iurgium putent ſuam prædam.*Hoſque de ſubditis prædam facientes,inter læſæ Maieſtatis reos,ſacrilegos,ſimoniacos,aſſaſſinos, & proditores(late diſcurrendo,vt eius & rationes,& allegationes omittamus)Farinacius ponit *dict.q.*111.*art.*1.*per tot.*Nobis ſatis Ciceronem *in Verrem orat.*4.addere,dicentem, quod *lex ipſa de pecuniis repetundis ſociorum atque amicorum Populi Romani comparata ſit.*

Concuſſionis verò crimen,† publicũ negat 14
eſſe Martianus *in l. 2. D.de concuſſionibus,* priuatumque his verbis affirmat: *Concuſſionis crimen publicum non eſt.* Ideoque non niſi ab eo,qui concuſſionem paſſus eſt, poſſe opponi,notat,*Gloſſa prima ibidem.*

Multa tamen ſe offerunt,adhuc, quæ maiorem ineſſe cõcuſſionis crimini grauitatem
† prædicant Primo, quod *Repetundarum* facinus 15
Concuſſione contineatur,non è conuerſo,ita vt qui Concuſſionem Iudex commiſit, Repetundarum ſimul delictum pœnamque contrahat, non qui ab ſponte dante pecuniam recepit; Repetundarum tantummodo reus,vt(aduerſus ſupra dictam *numero octauo* opinionem, debili argumento fultam, *legis* nempe 3.*C.de condict.ob turpem cauſam,* quæ in Concuſſione nominatim loquitur) defendunt Iodoch.Damahod.*in pract. crimi. c. 129.rubr.de Concuſſione,n.*2.Cyril.*in ſumm. crimin. rubr. 33. de pœna iudic.male iudic. §. fin. num. 3. verſ. Concuſſionis vero crimen,* Grammat.*conſil.* 51 *num.* 13. *& ſeqq.* Tiber. Decian. *tract. crimin. lib. 8. cap. 35. num. 24.verſ.Propria autem Concuſſio dicitur,* ad nauſeam vſque Farinac. *dict. quæſt.* 111. *numer.* 42. *& ſeqq.* Ex quibus, omnia in Repetundarum reum expenſa Concuſſionis crimine innodato conuenire,conſequens eſt, imò fortius, cum in Concuſſione aperta ſit vis;in Repetundarum crimine aut nulla,aut præſumpta.

Secundo,† quia Repetundarum, pœna, 16
eiuſque actio per anni lapſum à tempore depoſiti officij præſcribitur, ſententia *Gloſſa prima in princip. in l. 2.*(per textum

 illum)

illum) *D. ad legem Iuliam repetundar.* Bartholi *ibidem, num.* 3. & Saliceti *in l. 2. num. 4. C. eodem tit.* multorumque aliorum quos *dicta quaſt.* 111. *num.* 231. Farinacius numerat.

17 At Concuſſionis pœnam† eiuſque actionem præſcriptione non tolli, ſed perpetuam eius criminis accuſationem eſſe, dixit Farinacius idem *proximo loco, num.* 52. auctoritate *Gloſſæ in d. l. 1. D. de concuſſionib. verb. Ablatum,* & Barthol. *ibi. verſ. quæro quanto tempore.*

18 Verum tamen eſt, † neque opinionem iſtam Gloſſam probare, aut ſequi, neque textus litteræ conuenire, ſuſtinerive poſſe, cum ſtet in oppoſitũ text. *in l. Vnuſquiſque, 5. C. ad legem Iuliam repetund.* idem anni ſpatium vtrique Repetundarum, & Concuſſionis actioni concedens, vlterius negans. *Vnuſquiſque procurator præpoſitus gynecio* (textus inquit) *tabularius, ſuſceptor, colonus, vel quicũque ſe à Comite domorũ meminerit eſſe concuſſum, cum ipſe cui pecuniam numerauerit, ab adminiſtratione deceſſerit, intra anni ſpacium ad iudicium ſpectabilitatis tuæ quidquid dederit, recepturus occurrat, vt proſit penſionibus quidquid ille reddiderit. Si verò ex tempore depoſitæ adminiſtrationis præſtito, temporis curricula tranſierint; nulla vox aduocationis emergat.*

19 Quinimo† adeo præſcriptibilem hanc, cæteraſque officij occaſione actiones natas in Iudicem exiſtere; vt ſi intra quinquaginta dies poſt finitum officium, proclamataque in ſyndicatu prolata, communi iure, vel Regio noſtro, intra dies triginta (ſi præſertim monitionem hanc contineant proclamata; *quod termino accuſandum, vel inquirendum præfinito, elapſo, non audietur deferens, vel accuſans*) accuſaturus delaturusve non compareat; extinctæ videantur actiones: tenent (poſt antiquiores à ſe relatos) Auiles. *in tract. iudicum ſyndicatus,* deducto *à capitibus Prætorum, cap. 3. verb. Pregonar, num. 7. & ſeqq.* Anton. Gomez. *tom. 3. variar. cap. 1. n. 23. in fine,* Auendan. *reſp. 3. n. 5.* Paz *in praxi, p. 8. to. 1. in proœm. c. vnic. n. 11.* Eiua *in Curia Philip.* (Azeuedo & Gutierrez in id mendoſe citatis) *4. p. §. 3. n. 6.* Etſi monitione præfata in proclamate non poſita, declaratione que iuxta illam à ſyndicatore non facta; poſſe de exceſſibus in officio commiſſis ſyndicatũ quoque iudicem in foro, domicilio que ſuo, iuxta actionis naturam conueniri; ipſimet fateantur. Quibus Farinacius accedit, aliis ſimul relatis, *d. q. 111. n. 232.*

Ad plenam tamen materiæ huius cognitionem, tres caſus diſtinguendos eſſe arbitror, in quibus Concuſſionis vitium accidere poteſt. Nempe vel in Iudice ipſo; vel in priuato iuſſum Iudicis ſimulante, ſimilive fraude vtente, non tamen iuriſdictionis exercente actum: tertio, cum & is actum iuriſdictionis exercens aliquid eo prætextu extorquet.

20 Primo caſu, † cum Iudex ipſe per vim, aut metum, vt quid faciat, vel non faciat, aliquid extorquet: Repetundarum & Concuſſionis crimini ſe obnoxium reddere; in dubium non cadit; cum ſimplici receptioni (Repetundarum facinus continenti) vis, metusve accedat: tuncque publicum Concuſſionis iudicium eſſe; ſupra traditæ omnes in Repetundarum crimine rationes (fortius & in hoc vrgentes (monſtrant, & *in l. 2. D. de Concuſſionibus,* ſic Martianus : *Si ideo pecuniam quis acceperit, quod crimen minatus ſit : poteſt publicum iudicium eſſe ex Senatus conſultis, quibus pœna legis Corneliæ teneri iubentur, qui in accuſationem innocentium coierint.* Vbi & præter Repetundarum pœnam, † de vi quoque Iudicem tunc teneri, 21
Accurſius notat; *verbo Ex Senatus conſultis, & in l. Ex ſenatuſconſulto, 6. D. ad legem Iuliam de vi priuata, gloſſa finali.* Idemque in alio quolibet iuſtitiæ Adminiſtro, † Satellite, 22
ſeu Apparitore comprobat Franciſcus Bernardinus Pottus *in Faſciculo rerum criminalium, §. Concuſſio, n. 3. & 4.* Circa quòd leges ſunt Regiæ pœnas Alguacellis, carcerumque cuſtodibus imponentes, vel ſine iuſſu Iudicum capientibus, niſi ſit in fragranti delicto: legitime captos abſque illo ſoluentibus'; ſeu aliquid præter debitum extorquentibus: nempe *l. 7. 8. & 9. tit. 23. lib. 4. noua Reg. collectionis.* Communi iure (poſt varias illius pœnas, Doctorumque ſententias, relatas à Petro Pekio *de iure ſiſtendi, cap. 18.*) concludit ipſe : Satellites hos ſimulatores, pro admiſſi qualitate, ſecundum legem Corneliam de falſis, grauiſſime eſſe puniendos : ſeuerè quidem, at meritò in eos inuehens.

Secundus caſus, † Cum priuatus Iudicis 23
ſimulato iuſſu, aliave fraude commenta, non quidem iuriſdictionis actum exercens, Concuſſionis facinus perpetrat (nam & tunc Concuſſionem committi, Concuſſioniſque pœnam contrahi, dicunt Gloſſa *in d. l. 1. D. de concuſſionib. verb. Ablatum, verſ. Et quandoque ſine officio,* & ibi Bart. *verſ. Vel etiam ſine officio,* Cyril. *in ſumm. crimin. rubr. 33. de pœn. Iudic. qui male indic. §. fin. num. 3. poſt med. verſ. Et quandoque ſine officio,* Farinac. *d. quaſt. 111. num. 46.* apertius, ea ſuppoſita declaratione, textus *in d. l. 1. D. de concuſſionib.* vbi hæc Vlpianus: *Si ſimulato Præſidis iuſſu, Concuſſio interuenerit; ablatum eiuſmodi terrore, reſtitui Præſes prouinciæ iubet, & delictum coërcet*) tuncque Concuſſionis iudicium publicum non eſt, ex relata Martiani ſententia *in d. l. 2. D. de conceſſionib.* Quam firmant, probantque diſtinctionem Menoch. *de arbitrar. iudic. lib. 2. d. caſu 342. num. 12.* Tiber. Decian. *tract. crimin. lib. 8. cap. 35. num. 24. ad fin. verſ. Aduertendum tamen,* & Farinac. *d. quaſt. 111. num. 53. & 54.* profitentes, quod ſi à priuato committatur Concuſſio, priuatum erit delictum, nec ab alio quam ab eo, qui Concuſſionem paſſus eſt, accuſationem inſtitui poſſe affirmant: ſi à Iudice, eiuſve officiali, publicum eſſe, & cuilibet de populo accuſationem conceſſam.

Tertio caſu, † cum priuatus imperio 24
Iudicis ſimulato, vel Iudicis, aut Miniſtri perſona mentita, iuriſdictionem exercens, aliquid extorquet : longe grauius quam

Digitized by Google

quam duobus caſibus præcedentibus deli-
ctum perpetrat, publicum, & ſeueriſſimis
pœnis iure vendicatum. Cum (præter Falſi,
& Publicum, vt diximus crimen, quod ex eo
contrahi declarant Vlpianus *in l. qui nomine
Prætoris*, 25. Modeſtinus *in l. Eos*, 27. *§. fin. D.
ad legem Cornel. de falſis*, Capel. Tholoſ. *deciſ.*
401. Gigas *de crimine læſæ Maieſt. quæſt.* 22.
num. 17. & Petrus Pekius *de iure ſiſtendi, cap.*
18.) atrociſſimum pariter vſurpatæ iuriſdi-
ctionis, & læſæ, per conſequens, Maieſtatis
committat. Hunc enim inter alios Maieſtatis
reos *in l. 3. §. fin. D. ad legem Iuliam Maieſta-
tis*, his verbis enumerat Martianus: *Quivè
priuatus pro Poteſtate, Magiſtratuvè quid
ſciens, dolo malo geſſerit.*

25 Cuius pœnam, † vltra bonorum confiſca-
tionem vltimi ſupplicij eſſe, ſanctione *legis
Quiſquis*, 5. *C. ad legem Iuliam Maieſtatis*,
obſeruant Guid. Pap. *deciſ. Delphin.* 423. *n.* 2.
Gigas *d. quæſt.* 22. *à num.* 13. *cum ſeqq.* Farinac.
prax. crimin. tom. 1. *quæſt.* 27. *num.* 9. Petr. Ca-
ual. *reſolut. crimin. caſu* 291. *in fin.* Franciſc.
Bernard. Portus (hæc omnia in ſpecie noſtra
complexus) *Faſcicul. rer. criminal. §. Concuſ-
ſio, pag. mihi* 195. *num.* 1. 2. 3. & 4. Qui tametſi
26 idem ſentire videatur in eo, † qui Iudicis
ſimulato iuſſu, pecuniam extorſit: re tamen
vera, alia eius cauſa eſt; veluti qui nec iuriſdi-
ctionem vſurpet, neque publicam perſonam
mentiatur, aut geſtet, ſed totum vt priuatus
agat, in Iudicemquè ſolum, & eum qui Con-
cuſſionem paſſus eſt, peccet: quibus tantum-
modo actionem *dicta lex* 2. *D. de concuſſionib.*
præſtat; aliis negat, publicum eo in caſu iu-
dicium non eſſe demonſtrans.

27 Num autem omnes ſimul pœnæ † in Re-
petundarum, aut Concuſſionis reum ſancitæ
concurrere debeant, ſintvè cumulatiuè impo-
nendæ, quæquè etiam iure Regio conſtent?
latè egimus *hac ipſa Rubrica, Annot.* 2. *num.*
6. 9. & *ſeqq. vſque ad numerum* 14. In ſportu-
28 lis, † ſeu ſtipendiis indebitis, vel in plus
quam debeantur exactis, extortiſve, eſt *lex* 1.
tit. 6. *lib.* 3. *nouæ Reg. collection.* cum ſeptuplo
eas reſtituere iubens. De qua, ſimilibuſquè
Annotatione ſequenti plene videndum.

AN ET QVANDO RESTITUTIONEM EIUS QUOD IUDEX IN OFFICIO PRÆTER SALARIUM, STIPENDIAQUÈ DEBITA PERCEPIT, TENEATUR?

S V M M A R I V M.

1 *Quæſtio diuiditur, caſuſquè ſeparantur.*

2 *Iudex aliquid recipiens pro iniuſtitia facienda, an ei qui dedit, alterivè reſtituere ſic receptum debeat, tam naturali quàm poſitiuo iure?* & num ſeqq. vſque ad numerum 11. excluſiuè.

6 *Receptum pro iniqua occiſione, an ſit neceſſario reſtituendum?*

8 *Turpiter decorum denegatur repetitio? Et an tunc recipiens tutè in animæ iudicio retineat?* & num. 10.

11 *Iudex aliquid recipiens ob cauſam honeſtam, vtque faciat, vel omittat id, quod facere, vel omittere ex iuſtitia tenebatur; ad reſtitutionem obligatus exiſtit.*

Dans hoc reſpectu aliquid Iudici qualiter delinquat? An cauſam perdat, & dati receptione priuetur? ibi.

12 *Quid ſi non datum ſit timore iniuriæ, ſed inſtar muneris liberalis, vt maiorem quam ſolet, quamque tenetur, diligentiam in cauſa adhibeat?*

Quidque etiam tunc, ſi aliquid vltra ſibi ſtipendia deſignata recipiat? Deque intellectu legis 56. tit. 5. lib. 2. nouæ Regiæ collection. in ſui initio? & *num.* 14.

13 *Vltra ſibi debitum ſalarium, conſtitutaquè ſtipendia aliquid extorquens Iudex, officijve titulo recipiens, iniuſtitiam committit, & ad reſtitutionem in vtroque foro tenetur.*

15 *Penuria rerum, aut pecuniæ abundantia poſt taxationem ſuperueniente; aut aliunde taxatione à principio iniuſta exiſtente, an vltra eam aliquid exigi, vel recipi poſſit?*

16 *Donatio Iudici ſponte, non officij ratione facta, iure naturæ, neque ex dantis, neque ex recipientis parte illicita eſt, neque reſtitutioni obnoxia.*

17 *Iure poſitiuo quatenus ea prohibeatur, reſtitutioniſquè obligatio inſtet?*

Lex ciuilis obligare poteſt etiam in his, quæ naturali aut Diuino iure non continentur, iuſteque prolata, obligandi vim, & poteſtatem habet in animæ foro ad venialem & mortalem culpam, iuxta materiæ grauitatem. ibi.

18 *An id quoque procedat in lege merè pœnali; Quæque merè pœnalis, & quæ mixta dicatur?* & num. ſeq.

20 *Lex humana aliquid præcipiens, & pœnam temporalem addens an ad culpam obligare nolle videatur, ſatiſquè ſit tranſgreſſorem periculo ſe pœnæ obtuliſſe?*

21 *Quæ culpa ex trangreſſione legis pœnalis contrahatur, eam lege non expreſſe dictante?*

22 *Lex pœnalis an obligare tranſgreſſorem in conſcientia poſſit ab ſubeundam pœnam ante Iudicis quoque ſententiam?* & num. ſeq.

24 *An item non modo in actibus natura ſua malis, ſed in his etiam qui ſua natura mali non ſunt, ob bonum tamen publicum, iuſtiſquè reſpectibus prohibentur (vt in donationibus gratuitis Iudicibus factis, Secretariis, Cameræ ſcribis, & Lictoribus) eandem lex poteſtatem habeat, ante Iudicis quoque ſententiam in conſcientia obligandi?*

ANNOTATIO XII.

QVÆSTIONIS huius generalitas
caſuum ſub ea contentorum diſtin-
ctionem poſtulat. Quæ ſic, † ad to- 1
tius materiæ comprehenſionem,
formari, caſuſquè conſtitui poſſe videntur:

nempe, cum aliquid ob iniuſtitiam faciendam recipit Iudex vt iuſtitiam faciat: cum vltra ſibi debitum ſalarium extorſit: & cum ab ſponte dante, non officij ratione accepit.

2 In primo caſu,† *cum pro iniuſtitia facienda recipit Index*; ſunt qui ad reſtitutionem eius quod recepit, Iudicem obligatum affirment; ſunt qui negent. Nam de damno intereſſequè damnificato reſtituendo, extra controuerſiam eſt, vt (cum gloſſa *in cap. Hoc etiam placuit, 2. queſt. 6.*) notat Diuus Antoninus *2. p. ſumm. tit. 1. cap. 19. §. 4. poſt principium* ſtatimquè referendi ſupponunt.

Affirmant Sotus *de inſtit. & iure, lib. 4. q. 7. art. 1. ad 2. col. 1. verſ. Secundus ergo.* Rationem reddens: *Non quia actio pro qua munus offertur, non ſit natura ſua pretio æſtimabilis: ſed quia habet annexam iniuriam contra iuſtitiam. Vt ſi Litigator aut Iudici, aut ſcribæ, aut teſti corrumpendo munera offerret, aut aſſaſſino, vt hominem interficeret: tunc enim vterque delinquit: & ideo tam qui dedit, quàm qui recipit, precio iure mulctabitur: ac proinde largitio illa fiſco iure adiicitur.* Similiter Couat. *in relect. cap. Peccatum, de regul. iur. lib. 6 p. 2. §. 2. num. 6. verſ. Video tamen*, Lopius *in ſum. 1. part. cap. 106. concluſ. 1. col. 5. verſ. Sit igitur prima concluſio.* Multos huius voti recenſet Martin. Nauarrus, communem dicens, licet contrarium teneat ipſe *loco ſtatim referendo.* In quod & facit textus *in l. 2. C. de donationib. inter virum & vxorem*, iubens *reſtitui ancillam militi, quam ipſe donauerit concubine.*

3 Negant, tam naturali quàm poſitiuo iure, D. Antoninus *2. p. ſumm. tit. 2. cap. 5. in princip.* Angel. *verb. Concuſſio, num. 2. & verbo Reſtitutio, §. Turpe*, Syluest. *eodem verbo Reſtitutio 2. §. 3. & verbo Eleemoſyna. quaſt. 4.* Matt. Nauatt. *in Manuali, cap. 17. num. 30. & 36.* Leonard. Leſſius *de iuſtit. & iure lib. 2. cap. 14. dubit. 8. à numero 52. cum ſeqq.* Ferdinand. Rebell. *de oblig. iuſtit. 2. p. lib. 18. q. 19. n. 4.* Petr. Nauarra *de reſtit. lib. 4. cap. 2. num. 72. verſ. Secunda regula* (quam ſic format: *Adquiſita turpiter, id eſt, per actum malum, qui eſt peccatum, ſi voluntate domini acquiratur; non ſunt ex neceſſitate reſtituenda, nec danti, nec vlli alteri. Talia ſunt* (addit) *acquiſita per meretricem, & vt Hiſpanicè, por cocchos de eſcriuanos, y otros officiales*) Turrian. *in 2. 2. Diui Thomæ diſput. 14. dub. 2. ex num. 9.*

4 Rationem, de iure naturali † reddit Leſſius *dicto numero 52. & 53.* Primo: *quia ſi iure naturæ eſſet reſtituendum; deberet reſtitui ei qui dedit: atqui huic non debet reſtitui, quia in accipiendo, nulla huic facta eſt iniuria, libenter enim & libere dedit pro opere, quod facere non tenebaris.*

5 Secundo, † *quia etſi opus malum pro quo dedit, non ſit æſtimabile pretio qua malum: tamen qua delectabile, vel vtile, & alteri detrimentoſum, periculoſum: inter homines pretio æſtimatur: Ergo quod hac ratione pro eo eſt acceptum non eſt reſtituendum.* Caſum excipit; ſi in æſtimatione ſit exceſſus.

6 Tertio, † quia nulla eſt cauſa cur magis reſtitui iure naturæ debeat, quod pro iniqua ſententia fuerit acceptum, quam quod pro iniqua occiſione: pro hac autem acceptum (etiam oppoſitum tenentium iudicio) non eſt neceſſario reſtituendum: Ergo neque quod pro iniqua ſententia, vt ipſemet Leſſius *num. 54.* adiiciat. Eiſdemquè ferè argumentis, & verbis Ferdin. Rebellus *dicto lib. 18. q. 19. n. 4.*

Poſitiuo iure, † legem nullam eſſe ſecularem aut Canonicam, imo neque Diuinam, 7
quæ iniuſte acceptum de voluntate dantis (ita quod turpido ex vtraque parte verſetur, opere pro quo datur, perfecto) ſit reſtituendum: viriliter affirmat Nauarrus *dicto cap. 17. num. 30.* Opere namque imperfecto, danti ipſi fore reſtituendum, *ibidem verſ. Quarto*, notat. Vt ſi datum ſit Iudici, quod iudicaret iniquè, & rectè iudicauit: Epiſcopo, quòd ordinaret, ſeu conferret beneficium: & nec ordinauit, nec beneficium contulit datori. Iuribus quæ contrarium aliquo modo ſuadere videbantur, idem ipſe ſatisfacit, idemque Ferdinand. Rebellus *dicto proxime loco, num. 4. verſ. Accedit.*

Quinimo † ex *lege 3. lege Si ob turpem, 8. §. fin. D. de condict. ob turpem cauſam*, ex *leg. 2. & lege Mercalem, 5. C. eodem titulo*, turpiter datorum reſtitutionem denegantibus, ſatis probabiliter colligi, *dicto lib. 2. cap. 14. dubit. 8. num. 58.* Leſſius inquit: *poſſe iſta retineri in conſcientia: Mens enim legum eſt, vt is qui dedit, in pœnam criminis, non poſſit recuperare.* Exemplo caſum noſtrum ſic in *dicta lege tertia* propoſuit, & illuſtrauit Paulus: *Vbi & dantis & accipientis turpitudo verſatur, non poſſe repeti dicimus: veluti ſi pecunia detur vt male iudicetur.* Cui cæteræ relatæ conueniunt. 8

Coniecturæ tamen, argumentoquè Leſſij obſtat: quod licet repetitionem præfatæ legis ſic danti, in pœnam criminis, denegent: Fiſco tamen concedunt. Cui ita data, fore reſtituenda, dixere *Gloſſa prima in l. 2. D. de condict. ob turpem cauſam, & in l. Haredem, 5. verbo Extorquebitur. D. de calumniatorib.*

Item † quia ſiuè Fiſco, ſiuè pauperibus, alteriuè piæ cauſæ, vel loco pio huiuſmodi datorum reſtitutio facienda ſit (vtri enim horum ſit facienda, inter citatos Doctores contentio eſt, lateque diſputat Turrianus *2. 2. Diui Thomæ, diſput. 14. dub. 8. & in d. cap. Peccatum, 2. p. §. 2. num. 6. verſ. Quarta concluſio*, Couarruuias:) *vtcumque humana lege denegata ſit repetito eius, quod ob crimen, & maleficium datum fuerit: non tamen ob hoc* (prout ipſius Couarruuiæ fert opinio *accipiens tutus erit in anima iudicio*, † *ſi alioqui nec ratione materiæ, qua vendibilis non erat, vel ex eo quod conuentio fuerit iniqua, teneretur ad reſtitutionem. Lex enim qua negat danti repetitionem in hac ſpecie, nullum ius tribuit recipienti, nec plus iuris in eum transfert, quam is acceptione acquiſierit.* Hæc Couarruuias. Cui etſi rationes iam perpenſæ obſtent (ex quibus veriorem ſententiam eſſe hanc, quæ ſuſtinet ad reſtitutionem non exiſtere obligatum ſic accipientem, *dicto loco* affirmat Leſſius *numero 60.* cumquè eo Xamar *de offic. Iudic. & Aduoc. p. 1.* 9 10

Digitized by Google

p.1.quæſt.19.num. 13. 14. & 15.) at contrariam quoque (reſtitutionis obligationem ineſſe dictantem, veluti communem, & rationes à legibus, congruoque diſcurſu peritas habentem) non eſſe improbabilem addicit.

11 In ſecundo verò caſu,† *Cum ob cauſam honeſtam, vtque faciat, vel omittat id, quod facere, vel omittere ex iuſtitia tenebatur, qui accepit*; ad reſtitutionem teneri probat textus *in d. l. 1. D. de condict. ob turpem cauſam*, dum in ea Vlpianus inquit: *Sed ſi dedi vt ſecundum me in bona cauſa Iudex pronunciaret: eſt quidem relatum, condictioni locum eſſe.* Et quamuis continuò inferat Vlpianus: *Sed hic quoque crimen contrahit: Iudicem enim corrumpere videtur: & non pridem Imperator noſter conſtituit, litem eum perdere*: non ita grauiter hunc delinquere, qui vt iuſtitiam conſequeretur, id commiſit, vt cauſam perdat, & dati repetitione priuetur (cum communi, plenius hæc perpendens) Didacus Couarruuias notat *in d. cap. Peccatum, 2.p.§.3.num. 1.* Probat etiam dictam ſententiam textus *in cap. Non ſane, 15. in ord. 14. quæſt. 5.* vbi plurimos, tam Theologos quam Iuriſtas, pro ea recenſet Auguſtin. Barboſ. *num. 1.* Eſſeque certiſſimam apud Theologos omnes, aſſerunt Couarruuias *proximè, verſ. Tandem illud*, cum Syluestro, Adriano, & Medina Paul. Xamar *de officio Iudic. & Aduoc. p.1. quæſt. 19. n. 1. & ſeqq. præcipuè num. 10. 11. & 12.* cumque aliis Petrus Nauarra *de reſtit. d. lib. 4. cap. 2. num. 74.* Rationem planam dicit: *Quia cum ille facere teneatur, dans dare non debeat, atque ita dare nollet, ſi ipſe facere vellet, quod facere eum oportebat: proinde coactè dat, & rationabiliter inuite, cum aliter redimere ſuam vexationem non poſſet.* Turpe, ideo, iniuſtum, & reſtitutioni obnoxium tale lucrum concludens: ſemper id in Iudice aliquid pro iuſta ſententia ferenda recipiente, & in cæteris, qui ex iuſtitia quid facere debent, verum eſſe confirmans *numero 77.* Ita pariter Martinus Nauar. *d. cap. 17. num. 33.* Rebell. *de obligation. iuſtit. d. 2. p. lib. 12. quæſt. 20. num. 1. & per tot.* Turrian. *d. diſput. 14. dubio 2. num. 8. & 11.* Leſſius *d. lib. 2. cap. 14. dubit. 9. num. 64.* ad ca-
12 ſum iſtum ſe reſtringens: *ſi datum eſt † timore iniuriæ, alias non dandum: ſecus ſi inſtar muneris liberalis, vt maiorem quam ſolet, quamquè tenetur diligentiam in cauſa adhibeat.* Cui aſſentitur Turrianus *ſupra proximè dub. 3. n. 6. & 8.* Rebellus illico referendus, Poſt Layman *Theolog. moral. lib. 3. ſect. 5. tract. 4. num. 9. & verſ. Deinde*, Antonin. Diana *reſolut. moral. 1. p. tract. 5. miſcellaneo, reſolut. 45. pag. mihi 283.*

13 In tertio caſu, † *cum vltra ſibi debitum ſalarium, ſtipendiaquè conſtituta, alia extorſit, recipitve Iudex*: iniuſtitiam committi, & in vtroque foro ad reſtitutionem cum obligatum exiſtere, probat textus *in cap. Militare, 23. quæſt. 1.* & notant Abbas *in cap. Plerumque, de immunit. Eccleſ. num. 33.* Xamar. *ſupra, num. 17. 21. 23. & ſeqq. duobus*, Ioan. à Medina *de reſtit. quæſt. 25.* Couar. *in d. cap. Peccatum, 2.p.§.3.num. 2.* Molina *de iuſtit. & iure tom. 1. tract. 2. diſput. 88. in princip.* Mercard. *in ſum. lib. 6. cap. 16. poſt med.* Valer. Reginald. *2. p. praxis fori pœnit. lib. 25. tract. vlt. cap. 54. ſect. 5. num. 659.* Vazquez *in opuſc. de reſtitutione, cap. 7. dubio 6. in princip.* nihil ea de cauſa officij ratione eos recipere poſſe dicens, qui ſalarium, ſtipendiaquè conſtituta habent: *quia Lex, id eſt, el Aranzel, incapaces illos efficit à quocumque, titulo officij, aliquid vltra taxationem recipiendi.* Ad longum rationes proſequens Stephanus Fagundez *in præcept. decalogi, præcepto 8. lib. 3. cap. 26. num. 1. & ſeqq.* Latè etiam Rebellus *de oblig. iuſtitiæ, d. 2. p. lib. 18. quæſtio. 20. num. 4.* Eo licet *numero quinto, verſ. A partibus*, moderamine, † tem- 14
peramentoquè ſic adiecto: *A partibus nihilominus tam inferiores, quam ſuperiores Miniſtri maius pretium quam taxatum recipere poſſunt, quando ipſarum partium cauſa, alio proficiſcuntur, aut laborem aſſumunt manifeſtè maiorem quàm ratione officij debebant: vt ſi noctem quis ducat inſomnem, vt citius quam debuerat, alicuius cauſam expediat: niſi fortè ea etiam de cauſa plus accipere prohibitum ſit.* Ita pariter Fagundez, cum aliis à ſe relatis *dicto cap. 16. num. 12.* In gratuito quoque donatis *dicto proximè loco, num. 54.* ſic Vazquez moderamen adiecit: *Imo & alij Miniſtri & Officiales vltra ſtipendium à gerentibus negotia poſſunt accipere; ſed mere liberaliter, & non coactè aliquo modo, quandò aliàs non ſunt muneris incapaces per legem. Non enim in taxatione prohibetur donatio, ſed exactio, ab eo qui gerit negotium, vel ab alio eo titulo: niſi etiam el Aranzel præciperet, quod nec liberaliter perciperetur*, Quo reſpicit diſpoſitio *legis 56. tit. 5. lib. 2. nouæ Regiæ collectionis, in principio*, ſic ſe habens: *Otroſi mandamos, y defendemos, que ningun Oydor, ni Alcalde haga partido directè ni indirectè, publica, ni ſecreta mente, por ſi, ni por interpoſita perſona, con abogado, ni con procurador alguno, ni con eſcriuano para que eſte coſa alguna de ſu ſalario, ni de las receptorias, ni otra dadiua por ello; ni eſo miſmo tengan.* Ibi enim conſtituendum punctum omnino arbitramur, vt apta reddatur lectio huius, & ſequentis clauſulæ: *Ni tamen, ni otra coſa alguna por via de acoſtamiento &c.* Quæ ſi coniunctim legerentur (vt communiter leguntur tipographorum incuria fortè, duplici puncto adiuncto poſt verbum *Ni otra dadiua por ello: ni eſo miſmo tengan ni tomen, ni reciban dineros, ni otra coſa alguna por via de acoſtamiento &c.*) nec ſatis verba congruerent, nec commodè conſtructio ſtaret aut ſenſus: difficultatem imo paterentur, quam *infra, hac ipſa Annotatione, §.2. num. 23.* pertractamus & expendimus fusè. Quæ & præfata diſcretione ſedatur; & congruus redditur cenſus, verborumquè compago, vt latius ibi.

Eius autem quæſtionis † quam *dicto lib.* 15
18. quæſt. 20. num. 5. Rebellus examinat: *Quid ſi ex rerum, aut pecuniæ abundantia poſt taxationem proceſſu temporis ſuperueniente, aut aliunde taxatum antea pretium, iniuſtum eſſe conſtaret: & num tabelliones, alijvè iuſtitiæ adminiſtri illud excedere valeant?* affirmans reſolutio

Digitized by Google

reſolutio(quam communiter ſuſtinent Theologi,aſſerentes poſſe licitè tabelliones vſque ad limitem iuſti precij incrementum recipere, vt ex Diuo Antonino,Syluestro, Molina, Pontio à Leon, & aliis tradit Antoninus Diana *reſolut. moral. 2. p. tract. 17. reſolut. 6. pag. mihi 172.*) non vtique quoad exterius forum obtineret in praxi. Tum generali prohibitione: Tum quia corruptioni, fraudibuſquè aperiretur via: Tum quia habet quod ſibi imputet, qui minoribus ſtipendiis officium ſuſcepit, acceptauit munus, & forſam procurauit, ambiuit, vt latius ſupra diximus, & comprobauimus *hac eadem Rubrica, Annot. 5. num. 13. 14. & 15.* Imò & quoad conſcientiæ forum hæc vrgent adeo, vt in contrarium traxerint Caſtrum Palao, *oper. moral. 3. p. diſput. 2. de oblig. & firmit. iuram. puncto 7. §. 5. num. 4. & ſeq.* qui poſt hæc ſcripta exiit in lucem. Habetquè opinio iſthæc in iuramento, quod cum ad officium recipiuntur, præſtatur ab iis, de ſeruando Aranzel, taxamquè deſignatam in eo, validum, ſtabilequè fundamentum.

16 Quarto diſtinctionis caſui, † *Cum ab ſponte dante, non officij ratione accipit Iudex*; ex dictis reſponſio deſcendit: Donationem ſcilicet gratuitam, & non officij prætextu Iudici factam, iure Naturæ, ex dantis & recipientis parte illicitam non eſſe, & per conſequens nullo modo reſtitutioni eſſe obnoxiam, in qua veluti nulla interuenit iniuria.

17 Iure vero poſitiuo † (modo ſaltem præcedentibus Annotationibus dicto, in caſibuſquè non exceptis) grauibus ſub pœnis prohibita eſt. Quod quidem Legem ciuilem efficere, & ad reſtitutionem obligare poſſe, in dubium eſt, firmaquè aſſertio: Legem ciuilem in his quoque obligare, quæ Naturali, aut Diuino iure non continentur, vt ex Diuo Thoma, Caietano, Soto, Syluestro, Caſtro, Victoria, Vazquez, & aliis, tam Theologis quam Iuriſtis, tradit Salas *de legib. quæſt. 96. art. 14. diſput. 10. ſect. 1. num. 6. præcipuè verſ. Quarto, & deinceps.* Habereque leges iuſtè prolatas vim & poteſtatem obligandi in animæ foro ad venialem, & mortalem culpam, iuxta materiæ grauitatem; reſoluunt Diuus Thom. 1. 2. *quæſt. 96. art. 4. & 6.* Alfonſ. à Caſtro *de poteſt. leg. pœnal. lib. 1. cap. 4. per tot.* Martin. Nauar. *in Manual. cap. 43. numero* 48. Medin. *de reſtit. quæſt.* 24. Cardin. Bellarmin. *controuerſ. tom. 1. lib. 3. de Laicis, cap. 11. per totum, pag. mihi* 1329. Molin. *de iuſtit. & iure, tract. 2. diſput.* 27. Sayr. *in Claui Regia, lib. 3. cap. 7. num.* 14. Azor. *inſtit. moral. p. 1. lib. 5. cap.* 5. Suarez *de legib. lib. 3. cap. 21. cum ſeqq.* Sanchez *in præcept. Decalog. lib. 1. cap. 1. num. 4. verſ. In præſenti autem,* Paul. Layman. *Theolog. moral. lib. 1. tract. 4. cap. 14. num. 1. & 2.* Martin. Becan. *Theolog. ſcholaſt. de lege humana, cap. 6. quæſt. 1. num. 4. & ſeq. & quæſt. 2. per totam, præcipuè num.* 3. Canoniſtæ *in cap. 1. de conſtit.* vbi multos refert Barboſa *num. 5. & in cap. Quæ in Eccleſiarum, eodem tit. num.* 5. multos etiam Cenedus *ad Decret. collect. 2. num. 2. & practic. quæſt. 17. num. 8. lib.* 1. Anton. Gomez in *l. 1. Tauri, num. 3. & in l. 46. num.* 56. Tiraquel. *de retract. lignag. in præfat. num. 74. & ad leges connubial. gloſ. 4. num.* 20. Morla *in Empor. iuris, p. 1. tit. 1. quæſt. 1. num. 10. & quæſt. 10. per tot.* Surd. *conſil.* 301. *num. 42. & 43.* Gutier. *Canonicar. lib. 1. cap. 7. num.* 20. Nicol. Garzia, *de benefic. cap. 1. num.* 10.

Idque † ſiue lex pœnalis ſit, (nihil ſci- 18
licet facere præcipiens, vel prohibens, ſed pœnam imponens ei, qui aliquid fecerit, vel omiſerit; hæc enim purè pœnalis eſt) ſeu mixta (quæ veluti aliquid fieri præcipit, aut vetat, & pœnam inſuper tranſgreſſoribus imponit) Vtramquè enim, merè ſcilicet pœnalem, aut mixtam in conſcientia obligare ad mortale, ſeu veniale, iuxta materiæ qualitatem, ſi de contraria Legiſlatoris mente, aut voluntate non conſtet, docent Salas *dicta quæſtione 96. tract. 14. diſput. 15. ſect. 1. ex num.* 9. cum Syluestro *verbo Inobedientia, in fine, ſeu num.* 3. Sotus *de iuſt. & iure, lib. 1. quæſt. 6. art. 4. & 5.* Ioan. à Medina *Cod. de reſtit. quæſt. 36. art.* 6. Azor. *inſtit. moral. tom. 1. lib. 5. cap. 6. quæſt.* 4. cumquè plurimis aliis Sanchez *in præcept. Decalog. lib. 6. cap. 4. num. 59. & 67.*

At verò † legem mere pœnalem, quatenus 19
talis eſt, nunquam ex ſe ad culpam obligare; multis argumentis defendit Caſtro *de poteſt. legis pœnalis, d. lib. 1. cap. 9. per totum.* Cui adhæret Couarruuias *in dicto cap. Peccatum, 2. p. §. 5. num.* 4. Henriquez *quodlibet. 3. quæſt. 22. maxime circa finem,* Roſella *verbo Pedagium, num.* 9. Angel. *eodem verb. num.* 6. Vazquez 1. 2. *quæſt. 96. art. 4. diſput. 159. cap. 2. & 3.* plenè Sanchez *vbi proximè num.* 60. & alij penès Dianam *reſolut. moral. p. 1. tract. 10. de legib. reſolut. 17. verſ. Hæc ſententia.*

Nec deſunt adhuc vtriuſquè ſcholæ Do- 20
ctores, qui affirment: † *Legem humanam aliquid etiam præcipientem, & pœnam temporalem addentem, ad culpam non obligare, niſi ex aliquo ſigno de contraria Legiſlatoris intentione appareat; ſatiſquè eſſe, tranſgreſſorem periculo ſe pœnæ obtuliſſe.* Sic Iaſo *in l. 2. num. 143. C. de iure emphyt. & in §. Item ſi quis poſtulante, num. 78. inſtit. de actionib.* Matheſil. *notab.* 78. Ludouic. Gomez. *in cap. 2. num. 60. de conſtit. lib.* 6. Deci. Cæpola, & alij, quos refert, pariterquè refellit Couarruuias *d. 2. p. §. 5. num. 2. & 3.* aſſerens, *pœnæ appoſitione culpam & eius obligationem non tolli,* poſt Caſtrum latè id comprobantem *dicto lib. 1. cap.* 8. Sic & Azorius *inſtit. moral. tom. 1. lib. 5. cap. 6. quæſt. 4. verſ. Quæ verò in opinione,* Paul. Layman *Theolog. moral. lib. 1. tract. 4. cap. 15. num.* 2. aliis relatis. Priorem tamen, ex Theologis etiam ſuſtinent Nauarrus *in Manual. cap. 23. num. 55. vſque ad* 65. cuius ſententiam dicit valde probabilem Valentia 1. 2. *diſput. 7. quæſt. 5. puncto 6. poſt ſext. ſignum.* Cui & fauent alij, quod proximè *dicto loco* Sanchez refert *num.* 58. Plenè Martin. Becanus *in ſumm. Theolog. ſcholaſt. cap. 7. de lege pœnali, c. 2. per tot.* Iacob. Granad. 1. 2. *controuerſ. 7. de legib. tract. 3. diſput. 4. ſect. 2. etiam per totam,* Antonin. Diana *reſolution. moral. p. 1. tract. 10. de legibus, reſolut.* 20.

Quæ autem culpa ex tranſgreſſione contrahatur,

Digitized by Google

21 trahatur, † lege non expreſsè dictante, dubium eſt. Couarruuias *proxime dicto loco, numer.* 4. opinatur, ex lege etiam purè pœnali deduci Conditoris intentionem poſſe. Nulla tamen legis verborum forma, ſiue imperatiua, ſiue præceptiua cognoſci poſſe nùm ad mortalem, ſeu ad venialem culpam Legiſlator obligare intendat; dicunt Gutierrez *Canonic. quæſt. d. lib. 1. cap. 7. num.* 20. poſt D. Thom. 1. 2. *quæſt. 69. artic.* 5. & recentiores ibi adductos, Caſtro *de poteſt. legis pœnal. d. lib. 1. cap. 5. docum.* 4. copioſè Nauarrus *dicto cap. 23. num. 48. & ſeqq.* Tametſi ex pœnæ grauitate, ad mortale Legiſlatorem obligare voluiſſe; deducant Caſtro idem *in fine dicti quarti documenti*, Couar. *in d. c. Peccatum, 2. p. §. 5. num. 3. verſ. Præſertim*, Azorius *inſtit. moral. tom. 1. d. lib. 5. cap. 6. quæſt.* 5. cumque prope innumeris Sanchez *d. lib. 6. cap. 4. num.* 64. Layman *Theolog. moral. lib.* 1. *tract.* 4. *de legibus, cap.* 15. *num.* 2. *verſ. Lex pœnalis.* Adhuc tamen diſſentit Nauarrus, relatæ *elapſo numero* opinioni inſiſtens, *& numer.* 58. locum habere affirmans, *etiam in legibus, quæ ſtatuunt pœnam amiſſionis magnorum bonorum, & etiam famæ, & alicuius membri, & vitæ*, multiſquè confirmat exinde.

22 Poſſequè etiam legem pœnalem † obligare in conſcientia ad ſubeundam pœnam ante Iudicis quoque ſententiam, profitentur Syluester *verbo Aſſaſſinus, & verbo Emphyteuſis, quæſt.* 2. Caſtro *de poteſt. legis pœnalis, lib. 2. cap. 5. 8. & ſeqq. & de iuſta hæreticorum punitione, lib. 2. cap. 6. & ſeqq.* Nauar. *in Manual. cap. 25. n. 117. alias 118. & cap. 27. num.* 67. Vazquez 1. 2. *d. quæſt. 96. art. 5. diſput. 168. cap. 1. & ſeqq.* Ita ſimiliter poſt longam diſputationem concludit Salas *de legib. eadem q. 96. tract. 14. diſput. 15. ſect. 2. num. 25. verſ. Tertia ſententia.*

23 Quod diſtinguunt quidā, † & intelligunt, cum lex pœnam *ipſo facto* imponit, quæ executionem non deſiderat, veluti inhabilitatis, quæ in priuatione conſiſtit: quo in caſu, præfatæ aſſertionis veritatem, poteſtatemquè legi concedunt: negant, ſi pœna executionem requirat, qualis eſt ſolutio pœnæ. Sic Caietanus 2. 2. *quæſt. 62. art. 3. & in ſumm. verbo Pœna*, cumquè ſequutus Iacob. Simancas *de Catholic. inſtitut. tit. 9. num.* 191. Quod latius proſequemur inferiùs.

24 Secundumquè priorem opinionem, † non modo in actibus natura ſua malis, ad pœnam ante Iudicis quoque ſententiam poterit Lex in conſcientia obligare: ſed & in his etiam qui ſui natura mali non ſunt, ob bonum tamen publicum, ſcandali tollendi ratione, aliiſquè reſpectibus honeſtis prohibentur; vt in caſu noſtro, in quo donationes ſponte quoque oblatas, nullas legem reddere poſſe, ad reſtitutionem, & pœnas, etiam ante ſententiam, recipientes Iudices obligare, dicunt Molina *de iuſtit. & iure, tomo 1. tract. 1. diſput. 88. verſ. Tertium eſt, col.* 3. & Ferdinand. Rebell. *de obligation. iuſtitiæ, d. 2. p. lib. 18. quæſt. vlt. in princip.*

Sic autem diſponunt *lex finalis tit. 3. lib.* 2. *Ordinam.* quæ (poſt interdictionem Regiis Conſiliariis factam munera recipiendi *de qualquier calidad, o quantidad que ſean, de las perſonas que tienen, o veriſimilmente ſe preſume que en breue ternan negocios que deſpachan en el Conſejo*: pro prima vice in duplum recepti pœnam imponens: pro ſecunda, ne in Curia extent præcipiens) ſuperaddit: *Que iuren todos los de nueſtro Conſejo de guardar eſtas ordenanzas, y de pagar las penas, ſi en ellas cayeren.* Et proxime inferius: *En las quales penas deſde agora condenamos a qualquiera que en ellas cayere, ipſo iure, por manera que luego ſea obligado in foro conſcientiæ a pagar la dicha pena, o penas en que cayere, ſinque aya, ni ſe eſpere otra condenacion, quanto quiera que el delito ſea oculto.*

Æquali tenore, quoad reſtitutionem, obligationemquè in conſcientia, *lex 30. tit. 15. eodem libro*, in cæteris Iudicibus ſic generaliter loquens: *So pena que el que lo contrario hiziere, por la primera vez pague con el dieztanto, y por la ſegunda vez no vſe mas el oficio. Que Iuren todos de guardar eſtas dichas ordenanzas, y pagar las penas ſuſo dichas: en las quales deſde luego los condenamos, por manera que ſean obligados a las pagar in foro conſcientiæ, ſin que mas ſean condenados en ellas, quanto quiera que ſea oculto.*

Similes ſunt leges in Regiis Secretariis, Scribis Cameræ, Lictoribus, ſeu Alguacellis. In illis, eſt *lex 1. tit. 18. lib. 2. noua Regia collectionis*, in his *lex 40. tit. 14. lib. 2. Ordinamenti.* De quarum valore, an, & quatenus obligent, proximè videndum.

AN RELATÆ LEGES IN Conſcientiæ foro ad reſtitutionem, pœnaſquè cæteras in eis deſignatas ante ſententiam obligantes, iuſtæ ſint? Vi ſua, pacti, vel iuramenti obligent? Aut recentioribus aliis, ſeu deſuetudine, quatenuſquè ſint derogatæ?

SVMMARIVM.

1 *De dictarum legum valore, & Principis poteſtate, quatenus in foro conſcientiæ, & ante ſententiam obligant, qui dubitarint? Quidquè circa eas eximij, tam Theologi, quam Iuriſtæ ſenſerint?* & numeris ſeqq.

4 *Qui pacti, ſeu conuentionis, iuramentiquè ratione leges has ſuſtineri, & obligationem contrahi dicant? Quoſquè contradictores habeant?* & num. 17.

5 *Quid cum Iudicum legum contemptio, & inuerecunda corruptio adeſt?*

6 Lex 56. tit. 5. lib. 2. lex 5. tit. 9. lib. 3. & lex 21. tit. 23. lib. 4. nouæ Regiæ collectionis *circa munerum receptionem Iudicibus, lictoribuſquè datorum agentes, qualiter diſpoſuerint, de foro conſcientiæ nihil dicentes?*

Digitized by Google

7 *Poſteriores conſtitutiones an & quando prioribus derogent*? & numeris ſequentibus.
10 *Legum correctio vitanda eſt, concordariquè potius debent.*
11 *Coniectura & præſumptiones ad correctionem inducendam mouere poſſunt.*
12 *Coniectura potens ad id eſt, quando pœnæ concurſu exceſſiuæ redderentur.*
13 *Lex nil fruſtra agit, aut omittit.*
14 *Caſum omiſſum conſultò vult habere omiſſum, neque effectum operari.*
15 *Lex vbi vult, exprimit.*
16 *Si poſterior lex pœnas immutet, aut aliquam omittat, non eſt locus priori pœnæ, à poſteriori lege omiſſæ, vbi præcipuè animarum ſaluti conſulitur.*
17 *Iuramentum* de ſeruandis legibus, *intelligitur*, quatenus ſunt in vſu & vigore, nullaque ratione reuocatæ.

§. I.

1 DE dictarum legum valore, † iuſtitia, vel iniuſtitia, non tam meum ac conueniens diſſerere; quàm Doctiorum referre ſententias. Non enim deſunt tam Theologi quàm Iuriſtæ, & doctrina, & authoritate eximij, qui de earum valore, iuſtitiaquè (quatenus ad pœnas in foro conſcientiæ, & ante ſententiam trangreſſores obligant) dubitent. Dominicus Sotus *de iuſtitia & iure, libro primo, art. 6. quæſtio. 6. col. 17. in fine, pagina mihi* 59. verbum illud*: In conſcientia teneantur ſoluere*, fatetur ſe approbare non poſſe. *Nam Principes ſæculares* (ait) *non debent de Conſcientia iudicare.* Iniuſtaſquè has leges exiſtimat, quod ita ſeuere puniant tranſgreſſores, vt ad exequendam pœnam in ſe ipſos ante ſententiam obligare velint. Tametſi eum carpant Suarez *de legib. libro quinto, capite* 7. Salas *eodem tract. quæſt.* 96. *art.* 14. *diſput.* 15. *ſect.* 2. *verſ. Has leges iniuſtas eſſe docet Sotus*, & Vazquez 12. *quæſt.* 96. *art.* 5. *diſput.* 168. *cap.* 3. *num.* 19.

2 Martinus Nauarrus † *in Manuali cap.* 23. *num.* 62. & 67. in paruis facultatem adeſſe putat: non vtique in magnis: abrogataſquè huiuſmodi conſtitutiones, & ne deinceps fierent, deſiderare; ſic *dicto numero* 62. profitetur. *Equidem optarem multas leges purè humanas, ſiue pœnales, eſſe hoc modo vel alio, conſuetudinis, vel declarationis, ſaltem mentalis, earum Latorum quoad pœnas ſpirituales, & forum conſcientiæ derogatas.* Quoad paruas, ſeu ſpirituales, ſeu temporales, graueſquè etiam temporales, in ſpecie de qua loquimur, *dicto numero* 67. adiiciens: *Quod quamuis in aliquibus pœnis ſpiritualibus, & aliis parnis temporariis, iuſtè velle poſſit* (nempe legiſlator:) *in aliis tamen grauibus* (*vt credimus*) *non poſſet: quia præberet magnam ſubditis peccandi occaſionem, qui naturaliter recuſant fieri pœnarum contra ſe ipſos impoſitarum executores, contra caput ex parte, de conſtit. & l. Conuenire, D. de pact. dotalib.*

Aſſentitur Gutierrez *in praxi criminali Canonica & Ciuili, quæſt.* 45. *num.* 8. inquiens: *Nec legiſlatori licet talem concedere legem, quæ reum obliget in foro conſcientiæ ad magnam aliquam pœnam in ſe ipſum exequendam. Quod ſi liceret, nullo modo expediret.*

Iacobus, Simancas † *de Catholic. inſtitutionib. cap.* 9. *num.* 32. *antiquioris editionis*, iiſdem adhærens, hæc: *Neque ſatis compertum eſt, an leges humanæ ad hoc obligare poſſint, etiamſi expreſſe id ſtatuere velint. Nam & ius dicerent extra forum ſuum; & contra naturam penè facerent, de cuius ratione eſt paſſio, & non actio: confunderentquè partes accuſatoris & teſtis, Iudicis & rei. Proinde* (ſubdit) *mihi dubia videtur deciſio quarundam legum Regiarum, quæ obligare nituntur ad certas pœnas in foro conſcientiæ præſtandas.* Editionis verò nouioris, *numero* 250. Tolerari earum legum ſanctionem poſ- 3
ſe dicit, & ex conuentione † eorum quibus 4
publica officia ea lege commiſſa ſunt, ne quid vltra ſalarium accipiant, alioquin ad pœnas illic ſtatutas teneantur: & quia ſuo iuramento ad eas pœnas ſoluendas ſe adſtringunt. Ex prædictiquè pacti, conuentioniſvè titulo eas ſuſtineri leges dicunt etiam Sotus *loco ſupra citato, ad* 4. *& ad* 8. Lopez *parte ſecunda, inſtruct. capite* 29. Mercad. 4. *de contract. capite* 16. Ouand. 4. *diſt.* 13. *propoſ.* 41. Arag. 2. 2. *quæſtio.* 11. *art.* 3. prout eos refert Salas *dict. quæſtio.* 96. *tract.* 14. *diſput.* 15. *ſect.* 2. *numero* 30.

Contradicit tamen Vazquez *dicta quæſtione* 96. *diſput.* 168. *art.* 5. *cap.* 3. *num.* 21. contendens, ſua vi, non pacti, eas leges obligare. Quem præfato loco inſequitur Salas, licet non omnino poſtmodum ei ſententiæ inſiſtat; cui quippè contradicentem *infra numero finali* eundem tranſcribimus. Circa pactum vero aut conuentionem, & an in præſenti adſit, *ſequenti* quoque *Annotatione* proſequemur, *num.* 4. & 23.

Tum demum † earum legum rigorem non 5
improbare, cum Iudicum inuerecunda corruptio adeſt, inquit Couarruuias *de Matrim.* 2. *p. cap.* 6. §. 8. *num.* 13. *verſ. Tertio hinc deducitur*, Soto aſſentiens. *Vel quando iuxta materiam ſubiectam, Præfectorum negligentia præſumitur: Vel quando aduerſus legum præcepta inuerecunde, & perpetue agitur, contempta exterioris fori pœna: ſic tandem vt ferè nullum ſit aliud opportunum remedium.* Sed ſi iudicio eorum, qui in hoc ſæcularis legis poteſtati, ex ſua vi ſaltem, non aſſentiuntur, deferendum eſſet: iſtis quoque accidentibus, nutaret ipſa. Cautè ideo à Legiſlatoribus ſic ſtatuendum, admonet Couarruuias idem.

Quæ attendiſſe videntur, † *lex* 56. *tit.* 6
5. *lib.* 2. *& lex* 5. *tit.* 9. *lib.* 3. *nouæ Regiæ Collectionis*, quæ licèt pœnas in Iudices aliquid extra ſtipendia recipientes exaſperatint, longequè maioribus quàm priores feriant Iudices: verba tamen illa*: In conſcientiæ foro, & ante ſententiam* obligantia, quæ antiquiores leges habebant, ſuſtulerunt:

ſuſtulerunt: vt & quoad lictores,ſeu Alguacellos effecit *lex 21. tit. 213. lib.4. eiuſdem noua Reg.collection.*

7 Per quas † antiquioribus legibus in conſcientiæ foro Iudicibus atque lictoribus ad reſtitutionem & pœnarum ſatisfactionem obligationem imponentibus, in eo quidem derogatum videtur, ex vulgari regula textus *in c.1. de conſtit.lib.6.in l.fin.D. eodem titulo, in l. Si vnus, 28. §. Pactus ne peteret, D.de pact.& in l. Pacta nouiſſima, 12. C. eod. tit.*cum citatis *in Axiomatib.noſtris,lit. P. n. 116.*quæ poſteriores conſtitutiones prioribus derogare habet.Quam maximè attendendam, & *vtra lex poſterius lata ſit*, hac ratione, *lib.2.de inuentione, pag. mihi 244.* conſuluit Cicero: *Nam poſtrema quæque grauiſſima eſt.*

Et quamuis tunc poſteriores leges prioribus derogent, † cum poſteriores prioribus
8 contrariæ ſunt,non ſi compatiantur (Paulo *in l.Non eſt nouum,25.de legib.*dicente: *Non eſt nouum vt priores leges ad poſteriores trahantur*, & in lege 27.ſequenti:*Sed & poſteriores leges ad priores pertinent,niſi contrariæ*
9 *ſint.*) At cum priores † animabus periculoſæ ſunt,(vt de hiſce obligantibus in conſcientiæ foro, dictum remanet) poſteriores ſalutares, ſubditorumquè ſpirituali ſaluti conſulentes (veluti poſteriores iſtæ) etſi contrariæ non ſint:poſteriores prioribus derogant, ex *cap.Vt animarum ſaluti,2.de conſtitutionib. lib.6.cap.1.de iure iurand.& cap.1.de ſepultur. eodem lib.6.*

10 Quamuis item † legum correctio vitanda ſit,concordatiquè potius debeant (*l.1. C. de inofficioſ. dot.l. Si quando, 35. C. de inofficioſ. teſtam.* cum ſimilibus, de quibus Nos *in Axiomatib.& locis communib.iuris, lit. C. n. 239.& lit. L.n. 37.*) exiſtere tamen con-
11 iecturæ, † & præſumptiones poſſunt (contrarietate quoque legum non ſtante) quæ correctionem inducant, ſeu perſuadeant, & Legiſlatoris emendandi animum arguant, atque demonſtrent, vt docent Decius *in lege prima, numer. 12. verſ. Sed dubitatur, D. de bonor. poſſeſſion. contra tabul.* Ludouic. Gomez *in dict. capite 1. de conſtit. libro 6. numer.54.* Bellon.*conſil. 12. num. 9. verſ. Tertio præmitto*, Roland. à Valle *de lucro dotis, quæſtio. 25. numer. 5.* Iacob. Menoch. *conſil. 4. numer. 14. verſ. Quod procedit, libro 1. & de præſumptionib.libro 6. præſumptione 38.numero 7.*

12 Inter alias verò ad correctionem, † ſeu emendationem inducendam (tametſi contrariæ poſterioribus priores non extent, vt diximus, concurrereque aliis poſſent) coniectura potens eſt, quando pœnæ concurſu exceſſiuæ redderentur, doctrina Salyceti *in l. 3.in fine,C.de ſepulch.violat.* Menochij *de recuper. poſſeſſ. remed. 9. num. 391.& de præſumpt.d.lib.6.præſumpt.38.verſ. Tertia coniectura.* Quod vtique in caſu noſtro accideret, forentquè exceſſiuæ, & rigidæ nimis, ſi tot, tantis, tamquè grauibus per nouiores leges in parui quoque gratuiti muneris receptores impoſitis pœnis (nempe infamiæ notæ, per-

iurij,officij perditionis,inhabilitatis ad alia, recepti cum duplo reſtitutionis,quarum pleræque in antiquioribus non extabant:) illa *In conſcientiæ foro,& ante ſcientiam*, ad omnes ſimul obligans, accreſceret: nec minus grauior ea,quæ *in dictis legibus 56.& 5.*adiicitur: *Ipſo facto*, vt infra dicenda monſtrabunt.

In eo pariter † recentiores leges antiquioribus derogare voluiſſe, ex illius clauſulæ 13
omiſſione deducitur: quia lex nil fruſtra aut omittit,aut agit,*cap.Si Papa, 10. de priuileg. lib.6.* cum citatis à Nobis *in Axiomatib. iuris, lit. L.num. 14.* Et omiſſum † conſultò 14
vult haberi omiſſum, neque effectum operari,*l.Si vero 65.§.De viro, D.ſolut. matrim.l. Commodiſſime,10.D.de liber & poſthum. l. 1. C.ad legem Iuliam de adulter.* cum adductis quoque *dictis Axiomat. noſtris,lit. C. num.5. & ſeqq.*

Quòd ſi vniformiter obligare poſteriores leges voluiſſent,† eam æquè clauſulam po- 15
ſuiſſent:quia lex vbi vult,exprimit, *l. vnica, §.Sin autem ad deficientis,C.de caduc. tollend. l.Si ſeruum,70.§.Non dixit,D.de acquir.hæredit.cap.Ad audientiam, 12.in fine,de decim. cap.2.de tranſlat.epiſc. poſt med. verſ. Vnde ſi circa tranſlationem idem facere voluiſſet;quod de* Ceſſione *dixerat; & de* Tranſlatione *potuerat expreſſiſſe.*

Quare ſi poſterior lex pœnas immutet, † 16
aut aliquam omittat (vt recentiores noſtræ effecere) non eſſe locum priori pœnæ à poſteriore lege omiſſæ; aſſerunt Decius *conſil. 9.col. 2.verſ.Si tamen vlterius.* Cuius ſententiam probat Menochius *de arbitrar.iudic.lib. 2.cent.3.caſu 278.num.9.*comprobantquè pleniſſime in id deducta per Marium Giurbam. *conſil. 25.num. 16.& ſeqq.* & per Nos *ſupra hac ipſa Rubrica, Annot.2.num.9.* Idque præcipuè in caſu noſtro, vt animarum ſaluti conſulatur,quæ adeo,clauſula In foro conſcientiæ ad pœnas obligante, periclitarentur, vt laudati *ſupra à num.1.* fatentur.In quam propterea ſententiam deſcendit Azeuedus *in d.l. 21.tit.23.lib.4.noua Reg.collection.n.4.*tametſi *numero ſecundo & tertio* pro contraria extitiſſet, cogitandumquè reliquerit.Habet excuſationem tanti operis more preſſus, itteritusquè homo:vtinam Nos illam mereamur, poſtquè cogitatum, fecerimus dubitationi ſatis, non minus maximis occupationibus præpediti.

Ex promiſſorem ſaltem huc vſque dictorum † præſtamus Patrem Ioannem de Sa- 17
las *de legib. dict. quæſt. 96. tract. 14.diſput. 15.ſect. 2. numer. 30.* firmiter aſſerentem: *Vtcumque ſit, tenendum eſt, cum Adriano, Corduba, Perez ſupra, & aliis recentioribus, illas leges non obligare in conſcientia ex vi legis, pacti,aut iuramenti: quia vel non ſunt iuſtæ, vel nunquam fuère vſu receptæ, vel iam abierunt in deſuetudinem,aut vim non habent, cum non ſint, ſaltem eo modo in noua Compil. aut in Partitro. Et iuramentum ſolum eſt de ſeruandis legibus quatenus ſunt in vſu & vigore, & nulla ratione ſunt reuocatæ.* Circa potentiam in his

Digitized by Google

deſuetudinis, aut contrarij vſus, iuramentique iſtiuſmodi conditione, longum iam ſermonem traximus *hac ipſa Rubrica*, *Annotatione 6.* cætera ſat ſupra agitata; & *infra quoque § ſequenti, num. 4. & 23.* de pacto, aut conuentione.

VTRVM IVDEX QVI ALIquid gratuitum accepit à prohibitis capere per legem, ad reſtitutionem eius ante ſententiam in conſcientiæ foro teneatur?

SVMMARIVM.

1 *Affirmatiua pars proponitur*, & numeris ſequentibus *vſque ad numerum* 8. Contraria *numeris ſeqq.*

2 *Lucrum ex ludo an reſtitui neceſſario debeat?* & num. 15.

6 *Verbum* Non teneant, *idem eſt quod* Non retineant. *Verbum* Non poſſit, *an inducat neceſſitatem, potentia priuet, & actum aliter factum nullum ipſo iure reddat?* & numero 13. 24. & ſeqq. numero 34. & ſeqq. & numero 47. & 48.

7 *Filij illegitimi an bonorum paternorum ſint incapaces? Et ad reſtitutionem acceptorum teneantur?* & num. 37.
Intellectus legis 6. tit. 8. libro 5. nouæ Regiæ collectionis, *ibi, numer. 37. & 48.*

15 *Actus contra prohibitionem legis factus an, & quando ea ratione ſit nullus? Et an aliud ſit* Prohibere *& aliud* Irritare.

16 *Intellectus* legis Non dubium, 15. C. de legib. *& numer. ſeqq.*

17 *Huius legis diſpoſitio in terris Imperio non ſubiectis vires non habet: veluti in Hiſpania noſtra, vbi communis iuris leges non vt leges ſuperiorum, ſed vt ſapientum dicta ſeruantur, in ſcholiſque leguntur: necnon & apud Francigenas.*

18 *Actus nullitas de iure Canonico non inducitur per Canonis contrauentionem, niſi id expreſsè caueatur, mutaturque actus.*

19 *Ex contrauentione legis aliquid ſimpliciter prohibentis, in conſcientia foro actus nullitas non inducitur.*

20 *Legis contrauentio non ipſo iure actus nullitatem inducit, ſed exceptionis ope, & poſt iudicis ita declarantis ſententiam.*

21 *Pœna legi prohibitiuæ adiecta an actui contra eam geſto valorem dediſſe videatur, pœnaque legem fuiſſe contentam?*

22 *Quoties actus alicui certo generi perſonarum prohibetur intuitu virtutis alicuius, Iuſtitia excepta, acquiſita per illum reſtitutioni obnoxia non ſunt.*

23 *An conuentionis, vel iuramenti virtute accepta munera reſtituere Iudices teneantur?*

25 *Beneficium Eccleſiaſticum ſine inſtitutione Canonica licite obtineri non poteſt, illicite poteſt, & verus ſic obtinens dicitur poſſeſſor, eoque beneficio ſpoliatus, abſque Canonica inſtitutionis tituli probatione, reſtitutionem obtinebit.*

26 *Ex cuius temporis poſſeſſione Canonica inſtitutionis titulus præſumatur, neque de illo docere teneatur poſſeſſor?*
An & quando per diutinam cohabitationem præſumeretur matrimonium, ante ſacrum Concilium Tridentinum? ibi.
Beneficium cum bona fide & titulo, etiam colorato, poſſeſſum, quanto tempore præſcribatur? ibi.

28 *Facta per Religioſum teſtamenti executorem abſque Superioris licentia, an nulla ſint? De intellectu textus* in cap. 2. de teſtam. lib. 6.

29 *Geſta per Militem procuratorem datum, ea exceptione non oppoſita, an nulla ſint?*

30 *Pupillus an & quando, & quatenus abſque tutoris auctoritate obligari poſſit?*

31 *Quamuis alteri ſtipulari nemo poſſit, naturalis ſaltem ex huiuſmodi ſtipulatione oritur obligatio.* & num. 32. *Nec ſolum ex honeſtate, aut debito morali, ſed legis vinculo,* num. 33.

33 *Quando ex lege naturali obligatio inſurgit, non abſque mortalis culpæ reatu eius implementum omitti poteſt.*

39 *Contractus à muliere, vel minore ſine conſenſu propinquorum, ab ſtatuto requiſito, geſtus, nullus eſt.*
Intellectus legis 54. & 55. Tauri, & legis 1. tit. 3. libro 5. nouæ Reg. collect. *ibi.*

36 *Forma exiſtentia dat eſſe actui. Et quando formam lex inducere cenſeatur?*

39 *Reſtitutio cum duplo ab hac lege 56. fieri iuſſa, pœna eſt.* & numer. ſeqq. vſque ad num. 46.

40 *Irritatio actus à lege facta, pœna eſt, in odium contrauenientis legi, inflicta.*

41 *Pœna à lege impoſita irritationis actus, ante Iudicis ſaltem ſententiam declaratoriam, in conſcientiæ foro non incurritur. Et quid ſi intereſſe partis contineat?* num. 45.

43 *Pœna Fiſco applicata criminalem naturam inducit, redditque criminale iudicium.*

44 *Differentia pœnæ parti, Fiſcoque applicatæ.*

45 *Pœna arguitiua quæſitum.*
Intellectus legis 12. tit. 18. libro 5. & legis 5. tit. 18. lib. 6. nouæ Regiæ collectionis.

§. II.

Affirmatiuam ſententiã fortiſſimi Athletæ ſuſtinent: adſunt que pro ea argumenta valida.

Primum,† quia quando acceptio eſt mala, veluti lege prohibita, etiam quòd dominium 1

Digitized by Google

nium in accipientem tranſeat,reſtituere tene-
tur accipiens.Ita in ſpecie hac dicunt,tenent-
que Syluester *in ſumm. verbo Iudex* 1. *quaeſt.*
8.Armil. *num.6. Angel.num.*8.idem item Syl-
ueſter *verbo Reſtitutio*, 2.*dicto* 5. Medina *in
Codice de reſtitutione, quaeſt.* 2. *circa finem,
verſ. Ad quartum dicendum*; Corduba *lib.* 1.
*quaeſtionar.quaeſt.*26.*ſub fin.verſ.Ideo ad ſepti-
mum*,& multi alij,quos refert Sanchez *conſi-
lior.moral.lib.*3. *cap. vnic.dub.* 2. *num.* 7. Ex
Iuriſtis Franch.*in cap. Statutum.*§.*Notarium*;
*num.*3.*de reſcrip. lib.*6.*&* Dominic.*ibidem*,§.
ſi quis autem.

2 Sic lucrum ex ludo prohibito † reſtituen-
dum exiſtimantes recenſet Vazquez 1. 2.
quaeſt. 96.*artic.*4.*diſput.* 164. *cap.* 2. *num.*15.
Diuum Thomam 2.2.*quaeſt.* 32.*art.* 7. *ad* 2.
& in 4.*diſput.*15.*quaeſt.*2.*art.* 4.*quaeſt.* 3.*ad* 2.
Alexand. *in* 4.*p.quaeſt.*33. *memb.*2. *a.* 5. Bo-
nauenturam *in* 4.*d.*15.*a.* 2. *quaeſt.*1.*num.* 67.
Paludanum *eadem diſt. quaeſt.* 3. *a.* 5. *con-
cluſ.* 2. Syluestrum *in ſumm. verbo Lu-
dus. quaeſt.* 13. & Armillam *eodem numer.*
5.*&* 6.

3 Secundum,† quia lex acceptionem prohi-
bens inhabilem accipientem dominij rei
quam accepit, incapacem, & actum nullum
ſola prohibitione reddit;ac per conſequens,
ad reſtitutionem obligatum.Sic Batholom. à
Medina 1.2.*quaeſt.*56.*art.*4. *ad* 6. *& in ſumm.
lib.*1.*instruct.c.*16.§.3.Franciſc.Garzia *lib.* 1.
*de contract.cap.*4.&alij, quos Sanchez idem
loco eodem memorat.

Pro quibus ſtant aperta iura *in l. Non du-
bium*, 5.*C. de legib.*vbi Imperatores Theodo-
ſius & Valentinus dicunt: *Nullum pactum,
nullam conuentionem,nullum contractum inter
eos videri volumus ſubſequutum, qui contra-
hunt,lege contrahere prohibente.* Seque vlte-
rius declarantes, ſubdunt: *Ut ea quae fieri
prohibentur, ſi fuerint facta, non ſolum inu-
tilia;ſed pro infectis etiam habeantur,licet Le-
giſlator fieri prohibuerit tantum, non ſpeciali-
ter dixerit: inutile eſſe debere quod factum
eſt.*Similiter *in l.Pacta,*6.*C. de pactis*, Impe-
rator Antoninus: *Pacta quae contra leges,cõſti-
tutioneſque,vel contra bonos mores fiunt, nul-
lam habere vim,indubitati iuris eſt.* Canoni-
co iure firmata *in cap.Imperiali*, 13. *in ord.*
25.*quaeſt.*2.ex Diuo Gregorio dicente: *Impe-
riali conſtitutione apertè ſancitum eſt, vt ea
quae contra leges fiunt, non ſolum inutilia, ſed
etiam pro infectis habenda ſint.* in cap. *Quae
contra ius fiunt,debent vtique pro infectis ha-
beri,de regul.iuris,lib.* 6. Regio quoque *in l.*
28.*tit.*11.*part.* 5.in fine:*Otroſi dezimos que
todo pleyto que es fecho contra nueſtra ley, o
contra las buenas coſtumbres que no debe ſer
guardado,maguer pena o Iuramento fueſe pue-
ſto en el.*Vbi Greg.Lopez verbo *Cõtra nueſtra
ley*(dictam legem Non dubium concordem
allegans)eius ſic colligit ſanctionem: *Lex
prohibitiua ſimpliciter loquens,ſimpliciter lo-
quens,ſemper cenſetur habere,clauſulam.dero-
gatoriam,& annullatiuam actus.*Eſtque ex di-
ctis iuribus communis concluſio, omnium-
que fere *in d. l. Non dubium*, ſcribentium,
quorum & multos, ad longumque Farina-
cius recẽſet *fragmentor.crimin.* 2.*p.verb.Lex,
n.*194. & multos etiam ex Theologis Vaz-
quez 1.2.*d.quaeſt.*96.*art.*4.*diſput.* 164.*cap.*1.
*num.*2.*& ſeqq.*

Tertium,† quia obligatio haec reſtituen- 4
di non ſolum facto legis,ſed ipſiuſmet reci-
pientis prouenit: quippe qui eo pacto offi-
cium acceptaſſe viſus ſit, ne oblata quoque
ſponte munera accipiat, legibus id vetanti-
bus, & iurare iubentibus. Quam quidem
conuentionalem,& iuramenti obligationem
ad reſtitutionem arctare,& incapaces domi-
ni facere accipientes; tenent Bartholom. à
Medina *in instructione Hiſpana,de modo ad-
miniſtrandi ſacram.poenit.fol.*226.§.3. *de los
Iuezes*, prout eum refert Molina *de iuſtit. &
iure,tomo* 1.*tract.*2.*diſput.* 88. *num.* 11. San-
chez *d.lib.* 3.*cap.vnic.dub.*2. *num.* 27. Et ſic
(cum Merina eodem, Victoria, Soto, aliiſque
Thomiſtis,rem claram dicens)aſſerit Ludo-
uic. Lopez *in inſtructor. conſcient.* 1.*p. cap.*
284. *column.* 2. *verſ. Item quia, ad finem.*

Quartum,† quia praeter leges,quae ſimpli- 5
citer munera,etiam gratuita, recipere Iudici-
bus prohibent(quas late ſuo retulimus lo-
co,hac nempe Rubrica Annotatione 2.) eſt
pariter *lex* 56. *tit.* 5. *lib.* 2. *noua Reg. colle-
ctionis*,inhabilem incapacemque domini re-
cipientem, ſicque eorum munerum datio-
nem,& acceptionem nullam reddens, & ad
reſtitutionem,per conſequens, obligatos Su-
periorum Tribunalium Miniſtros,circa quos
diſponit, quibuſque per haec verba acceptio-
nem,retentionemque interdicit, in princi-
pio *Nil eſo miſmo tengan.*Vlterius infra: *No
puedañ tomar,ni recibir.* Quae quidem verba
accipiendi, retinendique incapacitatem con-
tinent. Idem enim *Tenendi* † prohibitio, 6
quam *Retinendi* importat, idemque verbum
Tenere,quam Retinere ſignificat, vnumque
pro alio ſumitur, *l.*1.*in fine,D. de migrand.
Rubri.C.etiam chirograph.pecun.teneri poſſe,
& l.fin.ibi,*cũ aliis per Rebuffum *in l.qui ne-
que* 48. *D.de verbor.ſignif.verſ.Decimo tertio.*
Prohibitaque retentione,in neceſſariam con-
ſequentiam venit reſtitutio, eiuſque obli-
gatio. Quemadmodum ex verbo *Non poſſit
accipere*, quod neceſſitatem inducit, poten-
tia priuat, & actum aliter factum, nullum
ipſo iure reddit, vt(ex Bart. Baldo, Caepola,
Ludouico Gomez,Baeza, Couar. & multis
aliis,hanc naturam verbo *Non poſſit* tribuen-
tibus)docet Sanchez *d. lib.* 3. *conſilior. mo-
ral.cap.vnic.dub.*1.*num.*26. ex eo ad reſtitu-
tionem ſic accipientes teneri affirmans, de
verbo etiam *Tenere* prohibente, mentione
nulla facta,quod diuerſum caſum forte re-
ſpicere videatur,vt videbimus infra.

Roboratur inſuper opinio iſta † ex *l.* 6. 7
*tit.*8. *lib.*5.*eiuſdem nouae Reg.collectionis*,quae
habet:*Ordenamos y mandamos que los tales
hijos de clerigos no ayan,ni hereden, ni puedan
auer,ni heredar los bienes de ſus padres cleri-
gos,ni de otros parientes de parte de padre:
ni ayan, ne puedan gozar de qualquier man-
da o donacion,o vendida que les ſea hecha por
los ſuſo dichos.* Per quam, illiuſque repetita
verba *Ni puedan*, communi Doctorum

reſolutio eſt: *prædictorum bonorum illegitimos hoſce incapaces exiſtere, & ad reſtitutionem acceptorum obligatos*, tradentibus ſic Gregorio Lopez *in l. 10. tit. 13. par. 6. verb. Haredar, & verb. La donacion*, Gomez Arias *in l. Tauri, num. 77. 78. & 79.* Tellus Fernand. *in d. l. 10. Taur. num. 7.* Ioan. Lup. *in l. 9. num. 27.* Antonio Gomezio *in eadem, num. 21.* Couar. *in 4. Decet. 2. p. cap. 8. §. 5. num. 38.* Bartholom. à Medina *1. 2. quaſt. 96. art. 4. ad 4.* Soto, Ledeſma, Molina, & aliis relatis, probatiſque à Sanchez *d. c. vnic. dub. 1. d. num. 26. verſ. Item quia.*

8 Contrarium ſententiam † (*Per ſolam nempe prohibitionem actum nullum non effici, nec ad reſtitutionem ſic acceptorum, dictarum etiã Regiarum leg. diſpoſitione ſtante, ante ſententiam Iudicem obligatum exiſtere*) quam multi quoque ſuſtinent. Præter relatos enim à Sanchez dicto loco, *num. 28.* (ſatis & eam probabilem dicente *numero 29.* Syluestrum ſcilicet eundem, Angelum, Nauarrum, Palacios, Alcozer, Gutier. & alios eidem fauentes) ita in prædictarum Regiarum legum terminis, ſpecieque noſtra affirmant, defenduntque Molina *de iuſtit. & iure, d. tom. 1. tract. 1. diſput. 88. num. 12. & ſeq.* Vazquez *in opuſculo de reſtitut. cap. 7. dub. 6. num. 54. & 62. & 1. 2. quaſt. 96. art. 4. diſput. 164. cap. 2. num. 17. & cap. 3. num. 21. & 23.* Martin. Becan. *in ſumm. Theolog. ſcholaſt. cap. 6. de lege humana, quaſt. 6. num. 6.* Ferdinand. Caſtro Palao *in opere moral. de virtut. & vitiis contrariis, tract. 3. diſput. 2. puncto 8. num. 2. & ſeq.* Iacob. Granad. *1. 2. controuerſ. 7. de legib. tract. 3. p. 1. diſput. 10. num. 13.* Paul. Layman. *Theolog. moral. lib. 3. tract. 4. cap. 4. num. 10. verſ. quin etſi*, Stephan. Fagundez *in pracept. Decalogi, 2. p. pracepto 8. cap. 27. numer. 9.*

9 Rationes ſunt: † Prima, quia licet recipiens inhoneſtè illicitèque contra legum prohibitionem accipiendo fecerit: muneris tamen ſic recepti dominium acquiſiuit, ad cuius per conſequens, reſtitutionis obligationem neceſſaria condemnatio, iudiciſque ſententia eſt, neque ante ad eam in conſcientia obligatus exiſtit.

10 Secunda † (quæ & præcedentis confirmatio eſt) quia lex acceptionem prohibens non reddit inhabilem, ſeu incapacem accipientem, nec ſola illa incapacem efficit prohibitio: longeque minus pœnis impoſitis, in conſcientia afficiet, ita vt ad earum ſolutionem ante ſententiam tranſgreſſorem obnoxium reddat.

11 Tertia, † quia quando lex prohibet actum certo generi perſonarum, alicuius virtutis intuitu, iuſtitia excepta (qualis eſt de quo agimus actus) firmus tunc eſt, & acquiſita per illum, non ſunt reſtitutioni obnoxia, niſi lex id nominatim declaret. Quod in caſu noſtro non fit, vt *numero 22.* dicenda monſtrabunt.

12 Quarta, † quia neque Pacti, neque Iuramenti virtute ad huiuſmodi acceptorum reſtitutionem Iudices ſunt obligati. Non *Pacti*, quia non extat nullibique aut factum aut ſic contractum reperitur, deduciturve: non *Iuramenti*, quia non de *reſtituendo*, aut *de non retinendo*, ſed *de non recipiendo* (caſu quo hæc etiam munera iuramentum cõtineant) fit. Vnde licèt peccatum, periurumque contrahatur: non ita pariter reſtituendi in conſcientiæ foro, & ante ſententiam obligatio.

Quinta, † quia verbum *Non teneant*, in 13
caſu noſtro non diſponit, vt expendimus infra, *num. 25.* & tanquam in diuerſo adiectum, nullam in eo vim, aut aliquam de illo mentionem faciunt, hanc Doctores diſputantes quæſtionem, cætera eius legis verba, quæ ad rem faciunt, exactè perpendentes.

Verbum *Non poteſt*, vel *Non poſſit*, non ſemper potentiam aufert, & actum, contractumve nullum reddit, ſed *licitè fieri non poſſe* plerũque denotat, actu valido firmoque manente, ſi aliter non irritetur à lege. Quod nullatenus fit in noſtra. Imò lex pœnam tunc adiiciens, valorem eidem tribuiſſe, pœnæ impoſitione demonſtrat, & ante Iudicis ſententiam non deberi.

Sexta, † quia ſic vſus approbauit, neque 14
ita recipientes Iudices ad reſtitutionem ante ſententiam obligant Theologi, quorum dicta ſententiaſque *numero 46. & ſequentibus* tranſcribimus. Congruum conueniensque ſic Nobis feciſſe viſum, vt inquirenti excuſemus laborem.

Quibus quidem rationibus comprobatis, & firma remanebit aſſertio, & contraria corruent argumenta.

Quorum primum † omnes proxime relati 15
impugnant, aſſerentes: *Solam legis prohibitionem, eiuſque contrauentionem reſtituendi obligationem non parere, cum ad actus pariter irritationem lex non proceſſit.* vt & latius *ſolutione ad ſecundum argumentum* conſtabit. Lucrumquè ideo ex ludo lege prohibito reſtitutioni obnoxium non eſſe dicunt, communemque Theologorum & Iuriſtarum ſententiam affirmat Vazquez *in opuſculo de reſtitutione, cap. 7. dub. 6. num. 62. & 1. 2. d. quaſt. 96. art. 4. diſput. 164. num. 14.* ex Gabriele *in 4. diſput. 15. quaſt. 13. art. 2. concluſ. 1. & infra*, Medin. *in Codice de reſtitutione, quaſt. 22. §. Illud videtur*, Maiore *in 4. diſput. 15. quaſt. 13.* Alphonſ. à Caſtro *lib. 2. de lege pœnali, cap. 2. corol. 3.* Adriano *in 4. tract. de reſtit. quaſt. de Ludo, qua incipit: quia in ſuperioribus*, Soto *lib. 4. de iuſtitia & iure, quaſt. 5. art. 2.* Angelo *in ſumm. verbo Ludus, num. 7.* Couar. *in regula Peccatum, 2. p. §. 4. nu. 1.* Nauarro *in ſumm. cap. 39. num. 18.* dictam reddentibus rationem: *Quia quamuis lucrum acquiſitum per ludum iure humano prohibitum ſit, hoc ipſo quod contractus ludi prohibetur: tamen quia contractus ludi irritus non eſt, ſed ſolum prohibitus: lucrum non eſt obnoxium reſtitutioni.* vt Vazquez idem repetit. Quod numeris ſequentibus confirmans, addit: Diuum Thomam pro contraria allegatum, in lucro à munere habito loqui: cæteros, reſtitutionem non ei qui perdidit, faciendam, ſed pauperibus velle: ſentitque,

per

per conſequens, ludi contractum validum fuiſſe legis etiam prohibitione ſtante. Ita pariter Suarez *de legib. lib. 5. cap. 25. num.* 12. ex communi quoque Theologorum & Summiſtarum placito, Leſſius *de iuſti. & iure lib. 2. cap. 16. dub. 3.* Salas *de legib. quaeſt. 96. tract. 14. diſput. 16. ſect. 8. num. 20. verſ. Item Ludus*, transferens ad litteram Vazquium, Ferdinand. à Caſtro *in opere morali, d. tract. 3. diſput. 2. puncto* 8. *num.* 3. Martin. Becanus *in ſumm. Theolog. ſcholaſt. d. cap. 6. de lege humana, quaeſt. 9. num. 6.* Plurimos etiam vtriuſque ſcholae referens Alphonſ. Villagut. *deciſ. 10.* ex *num.* 123. *praeſertim num.* 125. & 126. communem Theologorum & Iuriſtarum ſaepè dicens, & Ioan. Ægid. Trullench. *in opere moral. 2. p. lib. 7. cap. 27. dub. 3. n. 3.* Qui omnes huius concluſionis ſuppoſitione, prioris aſſertionem, eiuſque rationem confirmant.

16 Secundum argumentum † iiſdem, aliiſque rationibus labaſcit. Non enim ex eo quod contra legis prohibitionem actus fiat, nullus ideo eſt, ſi ad irritationem lex non proceſſit, ſecundum proximè citatos; qui aliud eſſe dicunt *Prohibere*, & aliud *Irritare*. Sic etiam Martin. Becan. *Theolog. moral. tom. 1. diſput. 1. quaeſt. 1. §. 5. propoſ. 2. num. 8. & ſeqq. praecipuè num.* 11. Salas *d. ſect. 8. num.* 22. vbi quod *Irritare*, & *Prohibere* ſunt duo effectus valde diſtincti, ex prohibitioneque non Irritationem ſequi dicit: multa enim fieri prohibentur, quae tamen facta tenent, *l. 1. §. Biduum, D. quando appell. ſit*, canonizata *in cap. Biduum, 29. in ordin. 2. quaeſt. 6. l. Patre furioſo, 8.* (vbi id latè exornat Iaſo (*D. de his qui ſunt ſui vel alien. iuris, l. Circa, 24. D. de inoffic. teſtam. cap. Ad Apoſtolicam, 16. de regular. cap. 1. de matrim. contract. contra interdict. Eccleſ. cap. fin. de diuort. cap. fin. de diuort. cap. Rurſus, 6. qui clerici vel vouent. cap. Nouimus, 17. quaeſt. 2. cap. Si vir, 3. in ord. diſt. 27.* Quorum ſigillatim cuiuſque, ſimiliumque materiam, ad aſſertionem, quam ſuſtinemus defendendam citati Theologi proſequuntur, Suarez *d. lib. 5. cap. 25. à num. 3. cum ſeqq.* Salas *d. diſput. 16. ſect. 8. numer. 17.* Caſtro Palao *d. tract. 3. diſput. 2. puncto 8. num. 2.* Farinac. *fragmentor. criminal. 2. p. verbo Lex, num. 189.* ne & caeteros repetamus.

17 Reliquum eſt, vt contrariis allatis iuribus, quae actus contra legis prohibitionem factos, etiamſi irritans clauſula non adiiciatur, nullos eſſe comprobant, reſpondeamus. Et quamuis ad praedictos Doctores remiſſione (qui in eorum iurium ſolutione multas paginas, magiſtrali eruditione impleuerunt) contenti eſſe poſſemus: quia tamen aduerſantis opinionis praecipuum fundamentum ipſa conſtituunt: qua poterimus breuitate, ſolutiones deſignabimus, ea ſola pertingentes, quae principaliora, caſuique noſtro magis cohaerere videantur.

18 Sit prima ſolutio † tradita à Vazquez *dicta diſput. 164. cap. 3. num. 18.* Salas *d. diſput. 16. ſect. 8. num. 25. & num. 27. in fine, verſ. Dico quarto*, à Bonacina, Becano, & caeteris, tam Theologis quam Iuriſtis ſupra pro hac ſententia memoratis: *dictam legem Non dubium* in terris Imperio non ſubiectis vires non habere, & humanos contractus contra illius legis conſtitutionem non eſſe ipſo iure nullos. Veluti in Hiſpanica noſtra ditione: in qua Regiae ſolum leges in cauſarum deciſionibus ſeruari iubentur. Quamuis enim aliae communis iuris & in publicis ſtudiis legi, & in foro allegari permittantur: non vt leges ſuperiorum habentur; ſed vt Sapientum dicta, naturali ratione, & aequitati conformia, ex *l. 3. tit. 4. part.* 3. vbi & aduertit Gregorius Lopez *gloſſa 2. verbo Por la leyes deſte libro, l. 1. Tauri, & l. 2. tit. 1. lib. 2. nouae Regiae collection.* obſeruantque Molina *de Hiſpanor primogen. lib. 3. cap. 12. num.* 10. Parlador. *quotidianar. differentiar. different. 6. n.* 4. Vt & apud Francigenus ſeruari teſtatur Baldus *in l. Nemo, in principio, C. de ſentent. & interlocut. omn. iudic.* Non autem aequam fore, imo intolerabilem dictae legis non dubium diſpoſitionem, ſi cum contra prohibitionem legis fit actus, nullus redderetur, cum tot in iure paſſim prohibitiones repetiantur, inquit alter Molina *dicto tract. 2. diſput. 88. num. 14.* Salas *dicta ſect. 8. num.* 23. Inque Regio noſtro *ex ſola prohibitione facta non inferri annullationem ipſo iure, quia nulla eſt lex, quae hanc vim ſimplici prohibitioni tribuat; imò potius contrariam colligitur ex conſuetudine ſatis recepta*, affirmat Caſtro Palao *in opere moral. d. tract. 3. diſpu. 2. puncto 8. num. 6.* Ita prorſus ſimiliter Vazquez *d. diſput. 164. cap. 3. num. 21.* Deducitúrque *ex d. l. 28. tit. 11. par. 5.* pro contraria *numero* 3. adducta, *dicta legi Non dubium* reſpondente: quae tamen in eo diſſimiliter ſancit, quod non tam ad nullitatem, quam ad reciſionem actus contra legem geſti reſpiciat, circa eamque diſponere videatur.

Canonici pariter iuris diſpoſitione, † *per ſimplicem prohibitionem nullatenus actus nullitatem induci niſi expreſſim id ipſum caueatur, annullatioque addatur prohibitioni*, tradit, lateque confirmat Suarez *de legib. d. lib. 5. cap. 29. per totum*, communem nunc Theologorum & Iuriſtarum videri ſententiam dicens. Conſentiunt Proſp. Farinac. *d. verb. Lex, num.* 189. Molina *dicto loco, num. 12. col. 3. verſ. Poſſumus deinde*, Salas *d. ſect. 8. num.* 27. aeque dicto capiti Imperiali, & aliis reſpondens; quae ratione alia nullitatem continebant, non ex ſola legis prohibitione. Sic & Caſtro Palao *d. tract. 3. diſput. 2. punct. 8. num.* 4. Bonacina *loco proxime referendo, num.* 11. 19

Neque quoad forum conſcientiae † actus nullitatem ex ſimplici legis prohibitione induci (ex Panormitano *in dict. cap. Ad Apoſtolicam, de regular. num. 1. verſ. & per hoc poſſet*, Ferdinando de Mendoza *de pactis, cap. 4. num. 41.* Syluestro *verbo Lex, num.* 18. & communi vtriuſque ſcholae Doctoribus) docent Ioannes de Salas *d. quaeſt. 96. tract 14. diſput. 16. ſect. 8. num. 22. in fine, verſ. Alia tamen, & num. 23.* & Ludouic. Molin. *d. diſput. 88. num. 14.* 20

Deinde

Digitized by Google

20 Deinde† prædicta contraria iuta caſu quo nullitatem inducerent; procedere dicendum eſt, non ipſo iure, ſed ope exceptionis, & poſt Iudicis ſic declarantis ſententiam. Ita Molina *dicto numero* 14. Salas *d. ſect.* 8. *num.* 23. *verſ. Secundum Molina*, Suarez (ipſius *legis Non dubium*, & *capitis Videns diſt.* 10. eleganter in id verba expendens) *d. lib.* 5. *capit.* 28. *num.* 7. *& ſeqq.* Caſtro Palao *d. tract.* 3. *diſput.* 2. *puncto* 8. *num.* 2. *&* 4. Iacob. Granad. *d. controverſ.* 7. *de legib. tract.* 3. *p.* 1. *diſput.* 10. *num.* 13. inquiens: *Multo tamen probabilius videtur, quod Molina tomo* 1. *de iuſtit. & iure, diſput.* 88. *ad confirmationem primi argumenti (licèt aliquantulum dubitans) & Suarez lib.* 5. *cap.* 28. *ex profeſſo docuere: ſcilicet legem iſtam, etiam vbi obligat ius Ciuile, non habere vim ante ſententiam Iudicis.* Quæ optime *dictæ legi* 28. *tit.* 11. *part.* 5. ſolutio congruit. Conſentit Bonac. *Theolog. moral. d. tom.* 1. *diſput.* 1. *quæſt.* 1. *puncto* 7. §. 5. *propoſit.* 2. *num.* 10. Manifeſtamque hanc reſolutionem reddunt dicta à Nobis *de priuileg. pauper.* 1. *p. quæſt.* 35. *num.* 1. *& ſeqq. præcipue num.* 7.

21 Præterea † dictæ legis *Non dubium*, & ſimilium diſpoſitioni tunc locus eſſe poſſet, cum in puris prohibitionis terminis lex remanet, non cum vlterius progreſſa, pœnam quoque pro facto intulit. Cum enim actus irritatio à Legiſlatoris voluntate pendeat, tuncque irritare actum voluiſſe deducatur (ex dicta lege *Non dubium*, & ſimilibus) cum illum ſimpliciter prohibuit: vbi contraria actus valoris coniectura ſeu præſumptio adfuerit: validus quidem erit, vt fatentur omnes. Ex pœnarum vero adiectione, niſi & addiderit irritationem; firmitatem actui dediſſe, pœnarumque impoſitione Legiſlatorem eſſe contentum; communis eſt (Doctorum aſſertio, dictorumque iniurium intellectus, vt conſtat ex *Gloſſa in eadem lege Non dubium, verb. Ob id, verſ. Vel ſolue ad omnia*, allegansque per Vantium *de nullitat. Rubric. quot, & quibus modis nullitas in iudicio proponatur, num.* 54. Alderan. Maſcard. *de general. ſtatutor. interpret. concluſ.* 9. *num.* 38. *&* 39. Cephalum *conſil.* 47. *num.* 14. Farinacium *fragment. crimin.* 2. *p. verb. Lex, num.* 195. Suarez *de legib. d. lib.* 5. *cap.* 25. *num.* 4. *&* 5. Salas *d. diſput.* 16. *ſect.* 8. *num.* 17. *ad finem, verſ. Prima limitatio.* Et in caſu ſpecifici quæſiti noſtri, Molina *d. tract.* 2. *diſput.* 88. *num.* 14. Neque enim aliquid fit ex nihilo, vt naturale, & legale axioma eſt, iuribus firmatum *in noſtris*, *lit. L. num.* 71. Neque præſumendum duplici onere (irritatione ſcilicet, & pœna) Legiſlatorem ſubditos grauare voluiſſe, vt dicunt præcitati. Circa quod, & alia in quartæ rationis ſupra deſignatæ confirmationem, addenda ſuperſunt.

22 Denique† tertia ratio ſupra pro hac parte reddita *numero* 11. & præcedentia probat; & quam ſuſtinemus planiorem facit. Quam pro regula Vazquez 1. 2. *d. quæſt.* 96. *art.* 4. *diſput.* 164. *cap.* 3. *num.* 21. ſic conſtituit: *Secunda regula: quoties actus alicui certo generi perſonarum prohibetur intuitu virtutis Religionis, aut liberalitatis contra auaritiam, aut alterius virtutis quam Iuſtitiæ: actus firmus eſt, & acquiſitum per illum, non eſt obnoxium reſtitutioni, niſi lex aliud explicet. Quare cum in noſtro Regno nulla lege cautum ſit, vt actus ſimpliciter prohibitus nullus ſit, & leges Imperij in noſtro Regno locum non habeant, vt ſupponimus; conſequitur huiuſmodi actus ſimpliciter prohibitos, firmos eſſe, & acquiſitum per illos non eſſe obnoxium reſtitutioni.* Huiuſmodi leges eſſe dicit, ne Clerici in Sacris quædam negotiationum & officiorum genera exerceant. Quia non intuitu virtutis Iuſtitiæ prohibentur, ſed virtutis Religionis, aut liberalitatis contra auaritiam, vel quia eis indecens eſt talia officia exercere &c. *Eiuſdem rationis* (numero 23. ne dicit) *ſunt leges, quæ prohibent ne Miniſtri Regis accipiant munera, etiam gratis oblata, à certo, quodam genere perſonarum.* Accipere enim aliquid, ad auaritiam pertinere, leges iudicaſſe inquit; & conſequenter donationem validam eſſe in Regno noſtro, etiamſi contra prohibitionem fiat. Eiuſdem veſtigia, eadem verba transferentes, ſequuti Salas *de legib. d. quæſt.* 96. *tract.* 14. *diſput.* 16. *ſect.* 8. *num.* 25. *verſ. Deinde quoties*, & Martin. Becanus *in ſumm. Theolog. ſcholaſt. cap.* 6. *de lege humana, quæſt.* 96. *tract.* 14. *diſput.* 16. *ſect.* 8. *num.* 25. *verſ. Secunda regula: quando lex prohibet actum alicui certo generi perſonarum intuitu alicuius virtutis, excepta Iuſtitia; tunc actus firmus eſt, & acquiſitum per illum, non eſt obnoxium reſtitutioni, niſi lex aliud explicet. Huiuſmodi ſunt leges, quæ prohibent Clericis quædam negotia, & officia ſæcularia, non intuitu Iuſtitiæ, ſed vel intuitu Religionis, quatenus videtur eſſe indecens homines Deo dicatos tam vilia miniſteria præſtare: vel certe intuitu liberalitatis, quia videtur eſſe ſignum auaritiæ, quærere lucrum ex huiuſmodi officiis, & miniſteriis. Idem dicendum eſt de legibus, quæ prohibent Miniſtris Regiis accipere munera, etiam gratis oblata, à certo quodam genere perſonarum, ad coërcendam, nimiam pecuniæ cupiditatem.* Hæc Becanus. Ex quibus abundè prioribus duobus argumentis ſatisfactum: prioreſque etiam tres rationes, pro opinione quam ſuſtinemus, firmatæ.

Tertium oppoſitum argumentum, † 23
(imaginaria veluti ſuppoſitione nixum) corruit. Nullum enim pactum, conuentio nulla, quæ tranſlationem dominij gratuito datorum & receptorum impediat, adeſt. Nec item eam impedit iuramentum de muneribus his non recipiendis, ad reſtitutionemve ſic acceptorum recipientem obligat; tametſi contra illud agens periurus ſit. Vtrumque eruditè Ludouic. Molina *de iuſtit. & iure*, *d. tomo* 1. *tract.* 2. *diſput.* 88. *num.* 12. hiſce verbis: *Quia licet peccent, qui contra præſcriptum legum eiuſmodi donationes accipiunt, periurique ſint, ſi iureiurando ad eas non accipiendas ſe aſtrinxerunt: nihilominus* donationes

Digitized by Google

donationes de quibus loquimur, validas eſſe , neque conſurgere obligationem reſtituendi ante latam ſententiam, aut ante latum præceptum, quo Confeſſarius ad id pœnitentem aſtringat, profert: inferius, *in verſ. Leges etiam Caſtella*, ſubdens: *ſolum quippe eſt in cauſa, vt qui contra id quod iure iurando ſpopondit, aliquid accepit; periurus ſit, non verò vt quod accepit non efficiat accipientis, aut poſtquam acceptum eſt, teneatur id reſtituere: præſertim cum forma iuramenti ſit*: Se nihil accepturum, *non verò* Non retenturum, ſi id acceperit. *Si namque forma hoc etiam ſecundum contineret: tunc ſane obligatio conſurgeret reſtituendi, quod contra præſcriptum legis accepiſſet: non quidem de iuſtitia, quaſi quod accepiſſet non effeciſſet ſuum; ſed Religione: quia tenetur implere ſecundam partem ſub forma iuramento comprehenſam, vtpote licitam, & meliorem quam ſit retentio.*

Quoad alteram Pacti, ſeu Conuentionis partem. *Nullam* (ipſemet inquit) *effigiem, mentionemve Conuentionis in illis legibus inuenio, vt Iudices qui huiuſmodi donationes acceperint, incapaces ſint earum, illaſque reſtituere teneantur: præſertim cum illas non accipiant quaſi in pretium.* Similiter Vazquez *de reſtitutione, dicto capit. 7. dubio ſexto numero ſexageſimoſeptimo*, inquiens: *Licet enim leges prohibeant ne munera accipiat: ſed, vt dixi, nulla lex facit incapacem; & ſola prohibitio non ſufficit vt quis ſic incapax.* Idque verum. Ex qua enim incapacitas induci poterat (dicta nempe *lege 56. tit. 5. lib. 2. nouæ Reg. collectionis*, tum ſui initio; tum in progreſſu, verbis illis *ſupra numero ſexto* relatis, pro eaque ſententia expenſis:) nullatenus induci videtur. Verbum enim *Ni eſo miſmo tengan*, in ſuo ſpecifico continetur, & operatur caſu (ne ſcilicet Iudices cum aduocatis, procuratoribus, ſeu tabellionibus de ipſorum ſalariis paciſcantur, aliquidve de illis accipiant, aut teneant: ſeu etiam ad proximè ſequentia iſtiuſmodi prohibitionem referamus, quod non benè litteræ congruit, nec dubitatione multa caret, vt & conſtabit inferius: ac ſi dicat: Neque id ipſum teneant, accipiantve quidquam *por via de acoſtamiento*, à Magnate, ſeu Æquite, Prælato, Eccleſia, Vniuerſitate, ſeu perſona qualibet eccleſiaſtica, ſeu ſeculari, ad noſtrum donationis gratuitæ, non officij ratione, nec *por via de Acoſtamiento*, factæ non extenditur, vt iam *hac ipſa Annotatione, in principio, numero decimo quarto*, conſiderauimus. Neque enim verbum illud in principio legis adiectum ad tam longè poſtmodum poſita, poſt totque interiectas clauſulas, diſcretaſque orationes., trahi aliquatenus debet, aut poteſt; cum in ſuo quoquo caſu, & ſuis quibuſque verbis ipſa lex diſcriminatim ſanciat: nec diſpoſitum in oratione perfecta, ad aliam ſequentem, etiam proximam trahi poſſit, vnaquæque ſuum principuum ſortiente effectum, naturaque ſeruante: maximè in præſenti, tam longè vna ab alia ſeparata, & diuerſimode, vt diximus, diſponentibus. In prima enim tenendi prohibitionem dicto illo reſpectu acceptorum tantummodo lex adiecit, non alias pœnas (quaſi forſam maximum ſit illa ipſa grauamen:) in poſterioribus, receptionem in ſuo caſu non ſolum interdixit; ſed maximis pœnis cumulatis: quarum mitior interpretatio facienda eſt, nec inducenda illa, quæ pœnas multiplicat, amplius grauat, aut exorbitans redditur, etiam vbi clauſula vna ad aliam poſſet alias trahi. Vt enim pœna, odiumque cuitetur, nec de clauſula ad clauſulam, nec de capitulo ad capitulum fit in iure relatio, extenſiove; quemadmodum in cæteris huius legis pœnis, ex clauſulis etiam cohærentibus, & dictiones copulatiuas habentibus, hæc omnia, aliaque conducentia comprobamus, plenéque oſtendimus *ſequenti paragrapho quinto, à numero 9. cum adiacentibus.*

Præterea id legis noſtræ forma, ipſiuſque verbis manifeſtius apparet. Cuius eſt initium: *Otroſi mandamos y defendemos que ningun oydor ni Alcalde de corte haga partido, directè, ni indirectè, publica ni ſecreta mente, por ſi, ni por interpoſita perſona, con abogado, ni procurador alguno, ni con eſcriuano, paraque le de coſa alguna de ſu ſalario, ni de las receptorias, ni otra dadiua por ello: ni eſo miſmo tengan.* Hoc itaque in caſu, retentionem eius intuitu recepti vetat; in ſequentibus proximis non ita ſimiliter diſponens, ſed ſimpliciter: *Ni tomen, ni reciban dineros, ni otro coſa alguna por via de Acoſtamiento. &c.* In quam quidem clauſulam, etiam cohærentem, non clauſula tranſit illa, ex dicendis *in dicto paragrapho 5.* Si verò præfata diſtinctione & punctuatione non legatur (vt legendum omnino arbitramur, quemadmodum *hac ipſa Annotatione, in principio, numer. 14. aduertimus* (ſed coniunctim illa verba: *Ni eſo miſmo tengan; ni tomen, ni reciban dineros &c.* (prætetquam quod nec ſatis congruunt, nec aptè ſenſus elicitur:) eadem prohibitionis qualitas in primo capite, ad ſecundum trahi nequit, quam verbum *Ni eſo miſmo* (hoc eſt, *Idipſum* neceſſario requirit), imo qualibet iſtarum dictionum *Idem* vel *Ipſum* eam naturam tenet, & earum qualibet eandem ſubſtantiam demonſtrat, & præcedentium qualitatum repetitionem operatur, vt multis confirmat Barboſa *de dictionib. dictione centeſimavigeſimaſecunda, & centeſimaquinquageſimaprima.* Quòd autem primi capitis qualitas in ſecundo concurrere nequeat, ex coniuncta lectione apparet: quia in ſecundo iſto, & rei, & perſonarum qualitas abeſt, quæ in primo exiſtit. Non enim illic perſonæ ſunt quæ ſalarium habeant, aut cũ quibus de eo paciſcatur: ſed à quibus lex prohibet accipere quidquã

por via de Acoſtamiento. Sicque orationibus diſcretis, congruus cuique ſtat ſenſus, legis intentio deprehenditur, verborum ſuperfluitas ceſſat, clarior lex , conſtructio redditur expeditior.

Eſto autem duæ priores hæreant clauſulæ, mixtimque legantur (quod tam à ratione longe abeſt) & vtraque *Tenendi* prohibitio tangat: non vtique cæteras oratione omnino ſeparatas; conditione diuerſas; pœnis, & ſanctione diſſimiles. In quibus , maximè donationis gratuitæ, de qua quæſtio noſtra (quaſi in re manifeſta, & dubio prorſus carente) nullus ex Doctoribus eam diſputantibus , huius quoque legis memores , ex priore illius parte , *Tenendique* prohibitione , ad ſecundam iſtam non modo vim vllam fecit ; ſed nec mentionem quidem ; tantummodoque ad verbum *Non poſſint* , in eadem ſecunda parte adiectum , ad incapacitatem retinendi , obligationemque reſtituendi acceptum contra illius præſcriptam normam , recurrit Sanchez , vt contrario vidimus argumento. Quod recipit ſolutionem ratione quinta pro hac parte deſignatam. Verbum ſcilicet *Non*
14 *poteſt*, † vel *Non poſſit* (non enim in horum verborum diſcrimine , quod quidam conſtituere intendunt , immoramur ; vtrique eandem naturam , cum communi , ineſſe putantes) non ſemper potentiam auferre, & actum reddere nullum , ſed ſolum importare , *licitè fieri non poſſe* , vt probant textus *in capit. primo de eo qui cognouit conſanguineam vxoris ſuæ* , vbi dicitur : *Si quis cum filiaſtra ſua ſcienter fornicatus fuerit ; nec à matre debitum petere , nec filiam vnquam habere poteſt vxorem : nec filiaſtra, nec ille vllo vnquam tempore alij ſe poterunt matrimonio copulare.* Et tamen Gloſſa finalis ait : *Tamen ſi contraherent , tenet matrimonium.* Textus *in cap. Litteras,* 13. *de reſtit. ſpoliator. & ibi Gloſſa verbo.* Non poteſt, *& paragrapho Porro, ibidem.* Textus *in cap. Faciat homo* , 15. 22. *quæſt.* 1. Textus *in cap.* 1. *de regul. iuris. lib.* 6. inquiens : *Beneficium Eccleſiaſticum non poteſt licitè ſine inſtitutione Canonica obtineri.* Ex quo Gloſſa *verbo non poteſt* , aſſertionem præfatam (quod ſcilicet prædictum verbum actus nullitatem inducat , & potentia priuet) deducit, ab illaque cæteri deduxerunt. Quam non ſemper , & indiſtinctè procedere , aduertit *Gloſſa Marginalis ibidem.* Conſentitque Ludouicus Romanus , eius generalem aſſertionem improbans *in l. Stipulatio iſta, paragrapho, Alteri , D. de verbor. obligationib.* provt eum Auileſius refert *in capitib. Prætor, cap.* 9. *verb. Puedan. col.* 5. *in fine* , Alciatus & Corraſius , quos pariter memorat Caſtillo *controuerſiar. lib.* 5. *p.* 2. *capit.* 114. *numer.* 40. *&* 41. tametſi generalem adhæreat ipſe. At contrariam , quam ſequimur , ſententiam , & ſuper relata & infra referenda iura probant , ipſeque textus *in d. cap.* 1. *de regul. iuris* , *lib.* 6. ſolum affirmans : *Sine inſtitutione Canonica beneficium Eccleſiaſticum* licitè *obtineri*
non poſſe: Sentiens † *illicitè* poſſe, vt aduertit 15
Auguſtinus Barboſa *ibidem* , *numero* 4. Sic & conſiderantes adducens Panormitanum *in cap. Paſtoralis, num.* 21. *de cauſa poſſeſſion. & propriet.* & Coſm. *in pragmat. Sanction. tit. de pacific. poſſeſſor, §. Ordinarij, verb. Poſſideat, ad finem.* Verum inde hunc beneficij poſſeſſorem dicens , cum Anchatano , Innocentio, Buttio, Panormitano, & Boërio: eoque beneficio ſpoliatum , etiam abſque Canonicæ inſtitutionis probatione, illius reſtitutionem obtinere, iuxta textum *in cap. In litteris,* 5. *de reſtit. ſpoliator.* vbi ſic Alexander Tertius: *Super illa quæſtione, videlicet cum quis dicit* ; ſe de poſſeſſione violenter eiectum ; *& aduerſarius dicit* : Eum non fuiſſe canonicè inſtitutum: *reſpondemus prius de violenta eiectione, quam de Canonica inſtitutione agi debere.*

Quin & decennalem poſſeſſionem, † ius 16
in beneficio tribuere, & collationem Canonicam , titulùmque ex ea præſumi , neque tunc beneficij titulum poſſeſſorem oſtendere cogi; tradidere Innocentius *in c. Illud, de præſumptionib. & in cap. licet Heli* , *de ſimon. & ibidem* Imola, Anan. Abbas , & Felinus , validaque Doctorum manu , Caldas Pereyra *de renouat. Emphyteuſ. lib.* 1. *quæſt.* 15. *num.* 17. Robur capit ſententia hæc à textu *in d. cap. Illud* , 11. *de præſumptionib.* Vbi per diutinam decem annorum cohabitationem , aliis concurrentibus adminiculis, probari matrimonium dicebatur. Et ſi iam à S.C. Tridentino *ſeſſ.* 24. *cap.* 1. *de reform. matrimon.* Diſſimilis forma, omnino ſeruanda , ſit præſcripta. Quem quidem textum *in d. cap.* Illud, eiuſque deciſionem ad matrimonium ſpirituale trahunt Antonius, Cardinalis , Imola , Panormitanus , & alij, quos recenſet Caldas Pereyra , *dicto numero* 17. in fine. *vt ſcilicet ad probationem tituli inſtitutionis vel confirmationis ſufficiat quod longo tempore beneficium tenuerit , & pro Rectore , ſiue in poſſeſſorio, ſiue in peritorio habitus fuerit.* Quamuis *numero* 19. alios referat , triginta vel quadraginta annorum ſpacium ad id deſiderantes : *& numero vigeſimoprimo* , oppoſitum omnino in vtroque tenentes. Priorem verò abſque hæſitatione ſuſtinet Couarruuias *in relect. capit. Poſſeſſor* , *de regul. iuris* , *lib.* 6. *p. ſecunda* , *paragrapho decimo* , *numero nono*, & præſcriptionem legitimam (hoc eſt , cum bona fide & titulo , etiam colorato , vt aiunt , ſpacioque decem annorum inter præſentes , & viginti inter abſentes) iure poſſeſſorem defendere aduerſus habentem canonicum beneficij titulum.

Cum ergo , licet beneficium eccleſiaſticum ſine inſtitutione canonica obtineri non poſſit; ſi abſque illa obtinetur bona fide, & titulo vt diximus colorato, temporum prædictis decurrentibus metis , efficax ius obtentori , relatorum Doctorum ſententia , quæratur : deducitur , verbum
Non poteſt , † ſimpliciter in lege adiectum, 17
non indiſtinctè , potentiam auferre , & actum:

Digitized by Google

actum reddere nullum. Si enim actus in præſenti, beneficijque abſque canonica inſtitutione obtentio nulla omnino foret: neque bona fide, neque tractu temporis conualeſceret, aut efficax ius præſtaret, ex vulgari regula *Non firmatur tractu temporis, quod iure ab initio non ſubſiſtit, 18. de regul. iuris, lib. 6.* & *legis quod ab initio vitioſum eſt, non poteſt tractu temporis conualeſcere, 30. D. eodem tit.* Quod cum præſtet; efficax etiam argumentum eſt, verbum *Non poteſt* non indiſtincte potentiam auferre, omnimodam neceſſitatem importare, & actum reddere nullum: potius ſæpe ad *licitam* poſſibilitatem referri, niſi & præter verbum *Non poſſit*, vel irritetur expreſſè actus, vel ex aliis verbis eius nullitas, Legiſlatoriſque intentio appareat.

28 Confirmatur id ipſum † ex frequenti Doctorum reſolutione, intellectuque textus *in cap. 2. de teſtament. lib. 6.* qui cum dicat: *Religioſus executor ab aliquo in ſua voluntate vltima deputatus non poteſt (cum velle vel nolle non habeat) huiuſmodi officium ſuſcipere, vel exequi, niſi à ſuperiore ſuo petita ſuper hoc licentia, & obtenta*: ex verboque *Non poteſt* affirment multi, actum aliter geſtum, nullum eſſe, vt videre eſt apud Sanchez *in precept. Decalog. lib. 6. cap. 11. numero quadrageſimo tertio*: ipſe tamen idem *numero* 44. probabiliorem ſententiam dicit oppoſitam, cum Federico *conſil.* 293. *ad finem*, Romano *conſilio* 409. *numer.* 6. & *ſingul.* 242. *alias* 245. *in* 2. *edit.* Felino *in cap.* 2. *de iudic. num.* 6. Decio, Ripa, Iaſone, Hyppolyto, Rolando à Valle, Fuluio Paciano, & aliis. In qua ſunt etiam Gregorius Lopez *in l.* 2. *verbo Frayles, tit.* 10. *part.* 6. Iacob. à Canib. *de execut. vltimar. volunt. partic.* 1. *num.* 37. & 38. Roſel. *in ſumm. verb. Religio*, 1. *numero* 8. Azor *inſtit. moral. tom.* 1. *lib.* 12. *cap.* 11. *quæſt.* 1. Matienz. *in l.* 14. *tit.* 4. *lib.* 5. *noua Reg. collection. gloſſa* 1. *numer.* 4. Menoch. *de præſumpt. lib.* 2. *præſumpt.* 46. *numer.* 14. Auguſt. Barboſ. *in collect. ad dict. capit.* 2. *numer. quarto*, Cardin. Tuſch. *practic. concluſ. lit. E. concluſ.* 498. *numer.* 3. Molfeſ. *in ſumm. p.* 2. *tract.* 13. *cap. vndecimo, numer. vigeſimoquinto*, Præter alias ad id rationes, hanc primam dicto loco aſſignat Sanchez: *quod ius tantum interdicat Religioſis id munus ſuſcipere, aut exequi abſque ſuperioris licentia, nec vlterius procedat ad executionem irritandam.*

29 Roboratur etiam † ex textu *in l. Filius familias, 8. paragrapho Veterani, D. de procuratorib.* vbi Vlpianus inquit: *Milites (nec ſi velit aduerſarius) procuratores dari poſſunt.* Et tamen geſta per milites procuratores datos, non hac exceptione vſque ad litis conteſtationem oppoſita remotos, valent, vt *in eodem paragrapho* cauetur, & *in l. Ita demum, 13. C. eodem tit.*

30 Item † ex *lege obligari, 9. D. de auctorit. tut.* vbi ſic Caius: *Obligari ex omni contractu pupillus ſine tutoris auctoritate non poteſt.* Et tamen receptiſſima & in iure manifeſta determinatio eſt, pupillum infantia egreſſum, ſine tutoris auctoritate contrahentem, naturaliter ſaltem obligari, ſancita *in l. 1. in fine, D. de nouation.* dicente: *Qualiſcumque igitur obligatio ſit, quæ præceſſit, nouari verbis poteſt, dummodo ſequens obligatio aut ciuiliter teneat; aut naturaliter; vt puta ſi pupillus ſine tutoris auctoritate promiſerit.* Sic in mutuo à pupillo ſine tutoris auctoritate recepto, locupletiore ex eo facto: *Si pupillus cui, ſine tutore auctore, decem mutuo data ſunt, legatum à creditore meruerit ſub hac conditione:* Si decem quæ acceperit, hæredi reddiderit: *vna numeratione & implet conditionem, & liberatur naturali obligatione*, Paulus inquit *in l. Si pupillus, 21. D. ad legem Falcidiam*, notant Gloſſa & Bart. *in d. l. 1. de nouationib. numer.* 7. Gloſſa etiam *in l. fin. verb. Non tuebitur, D. de iureiur.* Alexand. *in d. l. Si pupillus, num.* 2. Iaſo *in l. eius qui in prouincia, paragrapho quas vero, D. ſi cert. pet.* & *in l. Interdum, D. de condict. indebit. numer.* 5. Guttier. *in l. Nemo poteſt, D. de legat.* 1. *numero* 150. & 151.

Simile ad propoſitum argumentum eſt
† de *lege, Stipulatio iſta habere licere, 38.* 31
paragrapho Alteri, D. de verbor. obligation. in qua Vlpianus: *Alteri ſtipulari nemo poteſt.* Iiſdem verbis Iuſtinianus *in paragrapho Alteri, inſtit. de inutilib. ſtipul.* De *lege quo tutela, 74. in fine, D. de regul. iuris,* vbi Paulus: *Nec paciſcendo, nec legem dicendo, nec ſtipulando, quiſquam alteri cauere poteſt.* De *lege* 3. *C. de inutilib. ſtipulationib.* vbi Imperatores Diocletianus & Maximianus: *Vt inter abſentes verborum obligatio contrahi non poteſt: ita alteri, cuius iuri ſubiectus non eſt, aliquid dari, aut reſtitui (niſi ſua interſit) nemo ſtipulari poteſt.* De lege ſeptima tit. 11. part. 5. *Vn ome no puede recibir promiſion de otro* ſæpe id in diſcurſu, contextuque
proſequente: Et tamen † ex huiuſmodi 32
ſtipulatione naturalem ſaltem obligationem oriri; communis eſt Doctorum aſſertio. Quam conſtituunt, firmantque Gloſſa, *in d. l. Stipulatio iſta, paragrapho Alteri, verb. Intereſt*, communiter recepta, ſequutaque à Bartholo *ibidem*, *num.* 8. Alexandro *num.* 7. *verſ. Ego tamen*, Iaſone *numer. vigeſimo*, eodem Alexandro, poſt Baldum, *in l. certi condictio, paragrapho quoniam, numer.* 11. *D. ſi cert. pet.* & *in l. Furioſo, numer. quarto, D. de re indic.* Alciato *in capit. Cum contingat, numer.* 103. *ad finem, de iureiurand.* Galiaul. *in rubric. de verbor. oblig. numero ſexageſimonono ad finem*, Fortunio Garzia *in l. prima, numero vigeſimotertio, & ſeq. D. de pact.* Couarr. *in cap. quamuis pactum, 2 p. paragrapho 4. num. 2. & ſeq.* Cardin. Mantica *de tacit. & ambig. conuention. lib. decimoquarto, tit.* 28. *num.* 47.

Digitized by Google

Et hanc quidem naturalem obligationem
33 † non ex honeſtate ſolum, aut debito mora-
li; ſed legis vinculo inſurgere; ideoque
promiſſorem in ſpecie hac ad implementum
in conſcientiæ foro obligatum exiſtere, reſ-
pondit Alciatus *conſil.* 53. *num.* 14. *lib.* 9.
fidemque non ſeruantem, nonque promiſſa
adimplentem mortalis culpæ reum eſſe, di-
xit Bartholus *in extrauag. Ad reprimendum*,
*verbo Denunciationem, num.*10.*verſ. Idem pu-
to de eo qui promittit.* Quorum ſententiam
probat Cardinalis Mantica *d. lib.*14. *tit.* 28.
num. 48. Cumque lege, naturalis obligatio
inſurgit; non abſque peccati reatu eius
implementum omitti poſſe; tradit, cum
Diuo Thoma, Didac. Couar. *d.* 2. *p. para-
grapho* 2. *numer.* 6. alios huius naturalis
obligationis effectus in iure referens: ple-
niſſimeque Alphonſus Villagut. *deci-
ſione, ſeu conſultatione deciſiua* 20. *ex
numero* 133. lato iudicis officio naturalem
obligationem executionem obtinere con-
tendens, *ſicut olim ante introductas per ius
ciuile actiones miniſtrabatur, inſtitia de iure
gentium.* Hæc eius verba.

34 Denique † generalis dictæ Gloſſæ, & ſe-
quacium aſſertio aliquantum vrget quando
lex in ſola prohibitione perſiſtit, cum ſcili-
cet *quid non poſſe fieri* dicit: ſecus atque ſi
vlterius diſponendo procedat: tunc enim
non præciſam neceſſitatem eius præceptum
importare, aut actum reddere nullum (præ-
ſumpta Legiſlatoris voluntate, qui de
remedio prouidendo, actui valorem cen-
ſetur concedere) notarunt Iaſo *in d. l. Sti-
pulatio iſta, paragrapho Alteri, num.*17. *D. de
verbor. obligation.* & ex eo Azeuedus *in l.*
1. *tit.* 3. *lib.* 5. *noua Reg. collection. numer.*
4. Fului. Pacian. *de probationib. lib.* 1. *capit.*
35. *numer.* 42. Ioan. à Caſtillo *controuerſiar.
d. lib.* 5. *ſecunda partis, capit.* 114. *nu-
mer.*46.

35 Ita ſimpliciter, † non cum prohibitione
vlterius procedendo (præter alia iura ex
Regiis noſtris) diſponunt *d. l.* 1. *tit.* 3. *lib.* 5.
noua Regia collectionis, & lex 54. *Tauri*, San-
cientes: *La muger durante el matrimonio, no
pueda ſin licencia de ſu marido, repudiar nin-
guna herencia que le venga ex teſtamento ni
ab inteſtato.* Adhuc vero nullitas ex legis hu-
ius contrauentione reſultans, ſi bene per-
pendatur, non tam ex illius prohibitione,
aut verbi *Non poſſit* in ea adducti natura pro-
uenit; quam ex qualitatis, ſolemnitatisve
in ea requiſitæ, ac perinde formæ defectu:
36 cuius veluti exiſtentia dat eſſe actui, *l. Di-
uus*, 8. *D. de reſtit. in integr.* cuius defectus
extinctio eſt & annullatio eius, *l. Iulianus*,
9. *paragrapho Si quis rem, D. ad exhibend.*
cum vulgaris de quibus *in Axiomatib. no-
ſtris, lit. F. num.*154. *& ſeqq.* Forma enim ſub-
ſtantialis dicitur inducta, cum aliqua à le-
ge qualitas deſideratur, vt ex Auendaño
reſponſo 14. *in fine*, obſeruat Azeuedus *in l.*
6. *tit.* 6. *lib.* 5. *noua Reg. collectionis.* Quo-
tieſve quidquam à lege cum aliqua ſolem-
nitate fieri iubetur, tametſi ad irritatio-
nem actus aliter geſti per eam non pro-
cedatur, ſententia Baldi *in d. l. Non dubium*,
numer. 28. *C. de legib.* Bruni, *in tract. de le-
gib. & conſtit. verſ. Forma data cenſetur*, *&
in tract. de Forma, capit.* 2. *col.* 2. Hippol-
liti Riminaldi, Becij, Burſati, & aliorum, quos
allegat & probat Ioan. à Caſtillo *contro-
uerſiar. lib.* 5. *p.* 2. *cap.* 149. Qua ratione,
& intellectu ſolutionem recipit argumen-
tum à Tiraquello, cæteriſque ab ipſo re-
latis *de legib. connubial. gloſſ.* 4. *num.* 2. 4.
& 5. pro aduerſa parte ſupra petitum, di-
centibus: *Contractum mulieris, vel mino-
ris ſine conſenſu propinquorum, nullum
eſſe, quando conſuetudo, ſeu municipale
ſtatutum, prohibet ſine illorum conſenſu
fieri.*

Similiter *dicta lex* 6. *tit.* 8. *lib.* 5. *noua
Reg. collectionis* † non modo ſimplicem 37
& abſolutam prohibitionem continet; ſed
& à lege octaua eiuſdem tituli & libri reci-
pit intellectum, quæ illegitimos non ſo-
lum prohibitione à bonorum paternorum
ſucceſſione, perceptioneve aliqua, præter
alimenta vſque ad quintam eorum par-
tem, auertit: ſed eorum incapaces pariter il-
los reddit. Secundum quam, non vel ob ſim-
plicem dictæ legis ſextæ diſpoſitionem, vel
propter verbi *Non poſſint* naturam, proce-
dere opinionem *numero ſeptimo* relatam; ſed
huius potius declaratione & virtute, aduertit
Iacobus Granado 1. 2. *controuerſ.* 7. *de legib.
tract.* 3. *p.* 1. *diſput.* 10. *n.*19. verbis hiſce: *Lex
agens de filiis ſpuriis, non reddit illos incapaces
hereditatis propter verbum* Non poſſit, *ſed
quia ſic intellecta eſt à Doctoribus, & quia id
expreſſe habetur in lege octaua eiuſdem ti-
tuli.*

At vero *dicta lex noſtra* 56. † neque ex- 38
preſſe receptionem de qua loquimur, irri-
tat, nullamve reddit; neque ex verbo *Non poſ-
ſint* eius nullitas deprehenditur, ſecundum
vſque adhuc late deducta: neque in ſim-
pli prohibitione ſubſiſtit, ſed vlterius pœ-
nas adiiciendo procedit: ex quibus actus, re-
ceptioniſque valor reſultat, iuxta limitatio-
nes proxime aſſignatas *numero* 21. *&* 34. eiuſ-
que pœnas ante Iudicis ſententiam (modo
ſaltem ſuo loco annotando) in conſcientiæ
foro non deberi; cum ea pœnarum conditio
ſit; vt non niſi poſt Iudicis ſententiam de-
beantur, vt *Annotatione ſequenti* latius ap-
parebit.

Reſtitutionem autem cum duplo † à lege 39
hac præceptam, pœnam eſſe, in dubium
eſt, lex enim eam pœnam nominatim
appellat, ſeu eam pro pœna deſignat, in-
quiens: *So pena &c.* Cuius naturam etiam
verbo *Punitur* tribuit, pœnamque eo in-
duci ait Anchatanus *conſil.* 440. *inci-
pit: In quæſtione, numer. quarto*, Car-
dinal. Tuſch. eius relator, *practicar. con-
cluſ. lit. P. concluſ.* 205. *numer. ſeptimo*,
Quantumuis enim ſimplex obligationis
reſtitutio pœna propriè non ſit, ſed quæ-
dam vitatio culpæ, vt notant Suarez
de Religione, tom. primo, tract. 2. *lib. tertio,
cap.* 13. *numer.* 9. ipſe tamen ibi fate-
tur, præter iſtam ſimplicem reſtituendi
in

Digitized by Google

in conſcientiæ foro obligationem, quæ per ſe arctat: pœnam ratione ſolum legis imponi,& ordinariè actionem Iudicis requirere.

Quinimo etſi lex *Pœnæ* nomine non fo-
40 ret vſa,eamve nominatim non apponeret;† actum tamen irritaret: irritatione pœnam cenſetur imponere. Irritatio enim actus,pœna eſt, in odium contrauenientis legi inflicta *l. Senatus*,52. *D. de contrah. empt.* vbi Paulus: *Pœna in eum qui aduerſus Senatus conſultum feciſſet conſtituta, vt duplum eius quanti emiſſet,in ærarium conferre cogeretur; in eum verò qui vendidiſſet, vt irrita fieret venditio &c. l. fin. in fine, C. de poſthum. hæred. inſtit.* in verbis illis: *Neque pœnam patiatur præteritionis, qui filios ſuos non præteriit.* Probantquè multa alia iura,quæ adducit Salas *loco proximè referendo.* Docentquè Bart. *in l. Sanctio legum, D. de pœn. in l. Turpia legata, & ibi* Bald. Alexand.& Iaſo, *D. de legat.* 1. Abbas, & alij *in cap. 1. de conſtit.* Crot. *in rubric. C. de noui oper. nunciat. num.* 14. *in fin.* cumque his Petr. Surd. *conſil.* 157. *num.* 4. Sanchez *de matrim. lib.* 3. *diſput.* 4. *num.* 9. Suarez *lib.* 5. *de legib. cap.* 19. *num.* 7. Caſtro Palao *in opere moral. tract.* 3. *diſput.* 2. *punct.* 7. *num.* 4. Salas *de legib. quæſt.* 96. *tract.* 14. *diſput.* 16. *ſect.* 2. *num.* 3. & 4. diſtinctionem apponens, Gutier. *de iuram. confirmator.* 1. *p. cap.* 14. *num.* 12. Azeued. *in leg.* 1. *tit.* 1. *lib.* 5. *noua Regiæ collection. numero* 13.

41 Ex quo † neque pœnam irritationis actus ante ſententiam contrahi, in terminis quæſtionis noſtræ,eiuſdem legis 56.relatarumquè ſimilium,moderamine ſaltem proximè aſſignando: nec gratuita munera,de quibus ſermo eſt,ante eam reſtituere accipientem in conſcientia debere, dicunt Theologi infra referendi. Ex quibus nunc duos ſeligimus, Iacobum Granado 1.2. *controuerſ.* 7. *de legib. tract.* 3. *p.* 1. *diſput.* 10. *num.* 13. in caſu *dictæ legis Non dubium*,pariterquè Regiarum,de quibus loquimur, dicentem: *Etenim lex iſta Imperatoria,eſt pœnalis: in pœnam enim violationis legis prohibentis contractum,infligit nullitatem, ſeu irritationem illius: pœnam autem temporalem regulariter loquendo,nemo tenetur exequi in ſe, donec à Iudice ſaltem declaretur crimen illius,vt infra dicetur. Nec obſtat, verba legis videri ſignificare nullitatem: nam rectè illa explicatur, vt ſenſus ſit,contractus debere iudicari nullos, ita vt accedente ſententia Iudicis,cenſeantur inualidi tempore quo irriti ſint, quaſi retrotracta ſententia ad tempus antecedens.* Ad leges ſtatim noſtras, verbumquè *Non poſſint*,quo dicta lex 56. vtitur, deſcendens, eamque in hanc quidem ſententiam explicans iuxta ſupra dicta,cuius & *infra numero* 47. verba transferimus. Conſocium item (& profeſſione,& verbis,prorſus enim ſimilia profert) Ferdinandum de Caſtro Palao *in opere morali, de virtutibus & vitiis contrariis, tract.* 3. *diſput.* 2. *puncto* 8. *num.* 4.

Ex abundanti tractum hoc argumentum eſt,expreſſa,vt diximus, legum determinatio-
42 ne ſtante, quæ in pœnam † ſic acceptorum reſtitutionem cum duplo Fiſco Regio fieri iubent. Cui vel ſola applicatio pœnam oſtenderet; nonque reſtitutionem eſſe, ad quam regulariter ob iniuſtitiam quis tenetur;cum nec parti fiat, nec fieri debeat, à qua veluti nil ſit ablatum, cuique debeatur nihil, vt in noſtrarum legum explicatione aduertit Ludouicus Molina *de iuſtit. & iure d.* 1. *tom. tract.* 2. *diſput.* 88. *num.* 12. *verſ. Leges etiam Caſtellæ. Ecce* (inquit) *leges illæ pœnam apponunt, imò inter pœnas computant, vt ſoluatur quod acceptum eſt,& inſuper duplum; idque totum Fiſco Regis: quæ pœna locum non habet ante latam ſententiam.* Cum præſertim † 43
pœna Fiſco applicata criminalem naturam induat,iudiciumquè criminale reddat, Gloſſa *in l.* 3. *verbo Centum aureorum, D. de ſepulchr. violat:* Gloſſa, Alberic. & Salicet. *in l.* 1. *C. eod. tit.* communiter approbatæ, teſtibus Ioanne de Platea *in l.* 2. *in fine, C. de his qui ex public. ration. lib.* 10. Curtio Iuniore *in rubric. D. de iudic.* Petro Dueñas *regula* 315. *ampliat.* 2. Dicunt etiam communem Canoniſtæ *in rubric. de iudic.* Abb. *num.* 5. Aret. *num.* 19. Deci. *num.* 95. Ripa *num.* 91. & *ſeq.* Peregrin. *de iure fiſci, lib.* 4. *tit.* 8. *num.* 8. & poſt aliorum relationem, Ludouic. Peguer. *deciſ.* 6. *num.* 2. Vbi inter pecuniariam pœnam parti,& Fiſco applicatam diſcrimen conſtituit: † quod illam ſoluere 44
non valens,liberetur, iuxta deciſionem *capitis Oduardus, de ſolutionibus*: ob hanc, non vtique, regulariter, ſed quod in corporalem commutabitur,& luet in corpore ad pœnam etiam pecuniariam condemnatus, quam ſoluere non poteſt, iuxta *legem finalem, D. de in ius vocand.* ſimileſquè per Nos adductas *in Axiomatib. iuris, lit. C. num.* 246. Qua de re, præfatoque diſcrimine, præter alios, plenius agit Farinacius *prax. crimin. quæſt.* 26. *num.* 7. 25. 32. & *ſeqq.*

Pœna itaque † arguit ius quæſitum, vt 45
dicunt Bartholus & ſcribentes *in l. Titia, oppoſit.* 4. *D. de verbor. obligationib.* Cephalus, communem profeſſus *conſil.* 52. *num.* 15. cumque his, Petrus Surdus *conſil.* 168. *num.* 63. & conſequenter in gratuitorum munerum acceptorem ius tranſlatum, pœnamquè à lege aduerſus ſic recipientes impoſitam, ante Iudicis ſententiam in conſcientiæ foro non deberi, vt *ſequenti Annotatione* latius conſtabit. Aliud quidem ſi reſtitutio non tam pœnam,quam intereſſe partis,reiquè amiſſæ recuperationem contineret: quia pœna tunc in conſcientiæ foro deberetur, vt notant Couarru. *in* 4. *p.* 2. *cap.* 6. §. 8. *num.* 18. *verſ. Sexto*, Azeued. *in l.* 1. *tit.* 17. *lib.* 8. *num.* 11. 13. & *ſeq.* & *in l.* 31. *tit.* 19. *lib.* 9. *noua Reg. collection. num.* 12.

Omnia huc vſque dicta † quaſi per appen- 46
dicem recentiores Theologi *ſupra citati numero octauo*, confirmant, coadiutoremquè vſum interpellant. Quorum (pro omnimoda firmitate, præfatæ *legis* 56 ſimiliumquè relatorum non ſolum ornatu ſed vtili, neceſſariaquè explicatione) ſententias tranſcribere non veremur.

Molinam dictas leges eruditè appendentem, ſupra numero 21. tranſtuliſſe ſufficiat.

Vazquez 1.2. *quæſt.* 96. *art.* 14. *cap.* 2. *num.* 17. hæc: *In noſtro Regno prohibiti ſunt aliqui*

Digitized by Google

7 *Poſteriores conſtitutiones an & quando prioribus derogent?* & numeris ſequentibus.

10 *Legum correctio vitanda eſt, concordariquè potius debent.*

11 *Coniecturæ & præſumptiones ad correctionem inducendam mouere poſſunt.*

12 *Coniectura potens ad id eſt, quando pœnæ concurſu exceſſiuæ redderentur.*

13 *Lex nil fruſtra agit, aut omittit.*

14 *Caſum omiſſum conſultò vult habere omiſſum, neque effectum operari.*

15 *Lex vbi vult, exprimit.*

16 *Si poſterior lex pœnas immutet, aut aliquam omittat, non eſt locus priori pœnæ, à poſteriori lege omiſſæ, vbi præcipuè animarum ſaluti conſulitur.*

17 *Iuramentum* de ſeruandis legibus, *intelligitur*, quatenus ſunt in vſu & vigore, nullaquè ratione reuocatæ.

§. I.

1 DE dictarum legum valore, † iuſtitia, vel iniuſtitia, non tam meum ac conueniens diſſerere; quàm Doctiorum referre ſententias. Non enim deſunt tam Theologi quàm Iuriſtæ, & doctrina, & authoritate eximij, qui de earum valore, iuſtitiaquè (quatenus ad pœnas in foro conſcientiæ, & ante ſententiam trangreſſores obligant) dubitent. Dominicus Sotus *de iuſtitia & iure, libro primo, art. 6. quæſtio. 6. col. 17. in fine, pagina mihi* 59. verbum illud: *In conſcientia teneantur ſoluere*, fatetur ſe approbare non poſſe. *Nam Principes ſæculares* (ait) *non debent de Conſcientia iudicare.* Iniuſtaſquè has leges exiſtimat, quod ita ſeuere puniant tranſgreſſores, vt ad exequendam pœnam in ſe ipſos ante ſententiam obligare velint. Tametſi eum carpant Suarez *de legib. libro quinto, capite* 7. Salas *eodem tract. quæſt.* 96. *art.* 14. *diſput.* 15. *ſect.* 2. *verſ. Has leges iniuſtas eſſe docet Sotus*, & Vazquez 12. *quæſt.* 96. *art.* 5. *diſput.* 168. *cap.* 3. *num.* 19.

2 Martinus Nauarrus † *in Manuali cap.* 23. *num.* 62. & 67. in paruis facultatem adeſſe putat: non vtique in magnis: abrogataſquè huiuſmodi conſtitutiones, & ne deinceps fierent, deſiderare; ſic *dicto numero* 62. profitetur. *Equidem optarem multas leges purè humanas, ſiue pœnales, eſſe hoc modo vel alio, conſuetudinis, vel declarationis, ſaltem mentalis, earum Latorum quoad pœnas ſpirituales, & forum conſcientiæ derogatas.* Quoad paruas, ſeu ſpirituales, ſeu temporales, graueſquè etiam temporales, in ſpecie de qua loquimur, *dicto numero* 67. adiiciens: *Quod quamuis in aliquibus pœnis ſpiritualibus, & aliis paruis temporariis, iuſtè velle poſſit* (nempe legiſlator:) *in aliis tamen grauibus (vt credimus) non poſſet: quia præberet magnam ſubditis peccandi occaſionem, qui naturaliter recuſant fieri pœnarum contra ſe ipſos impoſitarum executores, contra caput ex parte, de conſtit. & l. Conuenire, D. de pact. dotalib.*

Aſſentitur Gutierrez *in praxi criminali Canonica & Ciuili, quæſt.* 45. *num.* 8. inquiens: *Nec legiſlatori licet talem concedere legem, quæ reum obliget in foro conſcientiæ ad magnam aliquam pœnam in ſe ipſum exequendam. Quod ſi liceret, nullo modo expediret.*

Iacobus, Simancas † *de Catholic. inſtitu-* 3
tionib. cap. 9. *num.* 32. *antiquioris editionis*, iiſdem adhærens, hæc: *Neque ſatis compertum eſt, an leges humanæ ad hoc obligare poſſint, etiamſi expreſſe id ſtatuere velint. Nam & ius dicerent extra forum ſuum; & contra naturam penè facerent, de cuius ratione eſt paſſio, & non actio: confunderentquè partes accuſatoris & teſtis, Iudicis & rei. Proinde* (ſubdit) *mihi dubia videtur deciſio quarundam legum Regiarum, quæ obligare nituntur ad certas pœnas in foro conſcientiæ præſtandas.* Editionis verò nouioris, *numero* 250. Tolerari earum legum ſanctionem poſ-
ſe dicit, & ex conuentione † eorum quibus 4
publica officia ea lege commiſſa ſunt, ne quid vltra ſalarium accipiant, alioquin ad pœnas illic ſtatutas teneantur: & quia ſuo iuramento ad eas pœnas ſoluendas ſe adſtringunt. Ex prædictiquè pacti, conuentioniſvè titulo eas ſuſtineri leges dicunt etiam Sotus *loco ſupra citato, ad* 4. & *ad* 8. Lopez *parte ſecunda, inſtruct. capite* 29. Mercad. 4. *de contract. capite* 16. Ouand. 4. *diſt.* 13. *propoſ.* 41. Arag. 2. 2. *quæſtio.* 11. *art.* 3. prout eos refert Salas *dict. quæſtio.* 96. *tract.* 14. *diſput.* 15. *ſect.* 2. *numero* 30.

Contradicit tamen Vazquez *dicta quæſtione* 96. *diſput.* 168. *art.* 5. *cap.* 3. *num.* 21. contendens, ſua vi, non pacti, eas leges obligare. Quem præfato loco inſequitur Salas, licet non omnino poſtmodum ei ſententiæ inſiſtat; cui quippè contradicentem *infra numero finali* eundem tranſcribimus. Circa pactum vero aut conuentionem, & an in præſenti adſit, *ſequenti* quoque *Annotatione* proſequemur, *num.* 4. & 23.

Tum demum † earum legum rigorem non 5
improbare, cum Iudicum inuerecunda corruptio adeſt, inquit Couarruuias *de Matrim.* 2. *p. cap.* 6. §. 8. *num.* 13. *verſ. Tertio hinc deducitur*, Soto aſſentiens. *Vel quando iuxta materiam ſubiectam, Præfectorum negligentia præſumitur: Vel quando aduerſus legum præcepta inuerecunde, & perpetue agitur, contempta exterioris fori pœna: ſic tandem vt ferè nullum ſit aliud opportunum remedium.* Sed ſi iudicio eorum, qui in hoc ſæcularis legis poteſtati, ex ſua vi ſaltem, non aſſentiuntur, deferendum eſſet: iſtis quoque accidentibus, nutaret ipſa. Cautè ideo à Legiſlatoribus ſic ſtatuendum, admonet Couarruuias idem.

Quæ attendiſſe videntur, † *lex* 56. *tit.* 6
5. *lib.* 2. & *lex* 5. *tit.* 9. *lib.* 3. *nouæ Regiæ Collectionis*, quæ licèt pœnas in Iudices aliquid extra ſtipendia recipientes exaſperarint, longequè maioribus quàm priores feriant Iudices: verba tamen illa: *In conſcientiæ foro, & ante ſententiam* obligantia, quæ antiquiores leges habebant, ſuſtulerunt:

ſuſtulerunt: vt & quoad lictores,ſeu Alguacellos effecit *lex 21. tit. 213. lib. 4. eiuſdem noua Reg. collection.*

7 Per quas † antiquioribus legibus in conſcientiæ foro Iudicibus atque lictoribus ad reſtitutionem & pœnarum ſatisfactionem obligationem imponentibus, in eo quidem derogatum videtur, ex vulgari regula textus *in c. 1. de conſtit. lib. 6. in l. fin. D. eodem titulo, in l. Si vnus, 28. §. Pactus ne peteret, D. de pact. & in l. Pacta nouiſſima, 11. C. eod. tit.* cum citatis *in Axiomatib. noſtris, lit. P. n. 116.* quæ poſteriores conſtitutiones prioribus derogare habet. Quam maximè attendendam, & *vtra lex poſterius lata ſit*, hac ratione, *lib. 2. de inuentione, pag. mihi 244.* conſuluit Cicero: *Nam poſtrema quæque grauiſſima eſt.*

8 Et quamuis tunc poſteriores leges prioribus derogent, † cum poſteriores prioribus contrariæ ſunt, non ſi compatiantur (Paulo *in l. Non eſt nouum, 25. de legib.* dicente: *Non eſt nouum vt priores leges ad poſteriores trahantur*, & in lege 27. ſequenti: *Sed & poſteriores leges ad priores pertinent, niſi contrariæ ſint.*) At cum priores † animabus periculoſæ

9 ſunt, (vt de hiſce obligantibus in conſcientiæ foro, dictum remanet) poſteriores ſalutares, ſubditorumquè ſpirituali ſaluti conſulentes (veluti poſteriores iſtæ) etſi contrariæ non ſint: poſteriores prioribus derogant, ex *cap. Vt animarum ſaluti, 2. de conſtitutionib. lib. 6. cap. 1. de iure iurand. & cap. 1. de ſepultur. eodem lib. 6.*

10 Quamuis item † legum correctio vitanda ſit, concordariquè potius debeant (*l. 1. C. de inofficioſ. dot. l. Si quando, 35. C. de inofficioſ. teſtam.* cum ſimilibus, de quibus Nos *in Axiomatib. & locis communib. iuris, lit. C. n. 239. & lit. L. n. 37.*) exiſtere tamen con-

11 iecturæ, † & præſumptiones poſſunt (contrarietate quoque legum non ſtante) quæ correctionem inducant, ſeu perſuadeant, & Legiſlatoris emendandi animum arguant, atque demonstrent, vt docent Decius *in lege prima, numer. 12. verſ. Sed dubitatur, D. de bonor. poſſeſſion. contra tabul.* Ludouic. Gomez *in dict. capite 1. de conſtit. libro 6. numer. 54.* Bellon. *conſil. 11. num. 9. verſ. Tertio præmitto*, Roland. à Valle *de lucro dotis, quæſtio. 25. numer. 5.* Iacob. Menoch. *conſil. 4. numer. 14. verſ. Quod procedit, libro 1. & de præſumptionib. libro 6. præſumptione 38. numero 7.*

12 Inter alias verò ad correctionem, † ſeu emendationem inducendam (tametſi contrariæ poſterioribus priores non extent, vt diximus, concurrerequè aliis poſſent) coniectura potens eſt, quando pœnæ concurſu exceſſiuæ redderentur, doctrina Salyceti *in l. 3. in fine, C. de ſepulch. violat.* Menochij *de recuper. poſſeſſ. remed. 9. num. 392. & de præſumpt. d. lib. 6. præſumpt. 38. verſ. Tertia coniectura.* Quod vtique in caſu noſtro accideret, forentquè exceſſiuæ, & rigidæ nimis, ſi tot, tantis, tamquè grauibus per nouiores leges in parui quoque gratuiti muneris receptores impoſitis pœnis (nempe infamiæ notæ, perGabr. de Velaſc.

iurij, officij perditionis, inhabilitatis ad alia, recepti cum duplo reſtitutionis, quarum pleræque in antiquioribus non extabant:) illa *In conſcientiæ foro, & ante ſcientiam*, ad omnes ſimul obligans, accreſceret: nec minus grauior ea, quæ *in dictis legibus 56. & 5.* adiicitur: *Ipſo facto*, vt infra dicenda monſtrabunt.

In eo pariter † recentiores leges antiquioribus derogare voluiſſe, ex illius clauſulæ 13 omiſſione deducitur: quia lex nil fruſtra aut omittit, aut agit, *cap. Si Papa, 10. de priuileg. lib. 6.* cum citatis à Nobis *in Axiomatib. iuris, lit. L. num. 14.* Et omiſſum † conſultò 14 vult haberi omiſſum, neque effectum operari, *l. Si vero 65. §. De viro, D. ſolut. matrim. l. Commodiſſime, 10. D. de liber. & poſthum. l. 1. C. ad legem Iuliam de adulter.* cum adductis quoque *dictis Axiomat. noſtris, lit. C. num. 5. & ſeqq.*

Quòd ſi vniformiter obligare poſteriores leges voluiſſent, † eam æquè clauſulam po- 15 ſuiſſent: quia lex vbi vult, exprimit, *l. vnica, §. Sin autem ad deficientis, C. de caduc. tollend. l. Si ſeruum, 70. §. Non dixit, D. de acquir. heredit. cap. Ad audientiam, 12. in fine, de decim. cap. 2. de tranſlat. epiſc. poſt med. verſ. Vnde ſi circa tranſlationem idem facere voluiſſet; quod de* Ceſſione *dixerat; & de* Tranſlatione *potuerat expreſſiſſe.*

Quare ſi poſterior lex pœnas immutet, † 16 aut aliquam omittat (vt recentiores noſtræ effecere) non eſſe locum priori pœnæ à poſteriore lege omiſſæ; aſſerunt Decius *conſil. 9. col. 2. verſ. Si tamen vlterius.* Cuius ſententiam probat Menochius *de arbitrar. iudic. lib. 2. cent. 3. caſu 278. num. 9.* comprobantquè pleniſſime in id deducta per Marium Giurbam. *conſil. 25. num. 16. & ſeqq.* & per Nos *ſupra hac ipſa Rubrica, Annot. 2. num. 9.* Idque præcipuè in caſu noſtro, vt animarum ſaluti conſulatur, quæ adeo, clauſula In foro conſcientiæ ad pœnas obligante, periclitarentur, vt laudati *ſupra à num. 1.* fatentur. In quam propterea ſententiam deſcendit Azeuedus *in d. l. 21. tit. 23. lib. 4. noua Reg. collection. n. 4.* tametſi *numero ſecundo & tertio* pro contraria extitiſſet, cogitandumquè reliquerit. Habet excuſationem tanti operis more preſſus, irretitusquè homo: vtinam Nos illam mereamur, poſtquè cogitatum, fecerimus dubitationi ſatis, non minus maximis occupationibus præpediti.

Expromiſſorem ſaltem huc vſque dictorum † præſtamus Patrem Ioannem de Sa- 17 las *de legib. dict. quæſt. 96. tract. 14. diſput. 15. ſect. 2. numer. 30.* firmiter aſſerentem: *Vtcumque ſit, tenendum eſt, cum Adriano, Corduba, Perez ſupra, & aliis recentioribus, illas leges non obligare in conſcientia ex vi legis, pacti, aut iuramenti: quia vel non ſunt iuſtæ, vel nunquam fuère vſu receptæ, vel iam abierunt in deſuetudinem, aut vim non habent, cum non ſint, ſaltem eo modo in noua Compil. aut in Partitis. Et iuramentum ſolum eſt de ſeruandis legibus quatenus ſunt in vſu & vigore, & nulla ratione ſunt reuocatæ.* Circa potentiam in his

Digitized by Google

deſuetudinis, aut contrarij vſus, iuramentiquè iſtiuſmodi conditione, longum iam ſermonem traximus *hac ipſa Rubrica*, *Annotatione 6.* cætera ſat ſupra agitata; & *infra quoque* § *ſequenti, num.4. &* 23. de pacto, aut conuentione.

VTRVM IVDEX QVI ALIquid gratuitum accepit à prohibitis capere per legem, ad reſtitutionem eius ante ſententiam in conſcientiæ foro teneatur?

SVMMARIVM.

1 *Affirmatiua pars proponitur*, & numeris ſequentibus *vſque ad numerum* 8. Contraria *numeris ſeqq.*

2 *Lucrum ex ludo an reſtitui neceſſario debeat?* & num. 15.

6 *Verbum* Non teneant, *idem eſt quod* Non retineant. *Verbum* Non poſſit, *an inducat neceſſitatem, potentia priuet, & actum aliter factum nullum ipſo iure reddat?* & numero 13. 24. & ſeqq. numero 34. & ſeqq. & numero 47. & 48.

7 *Filij illegitimi an bonorum paternorum ſint incapaces? Et ad reſtitutionem acceptorum teneantur?* & num. 37.
Intellectus legis 6. tit. 8. libro 5. nouæ Regiæ collectionis, *ibi, numer.* 37. *&* 48.

15 *Actus contra prohibitionem legis factus an, & quando ea ratione ſit nullus? Et an aliud ſit* Prohibere *& aliud* Irritare.

16 *Intellectus* legis Non dubium, 15. C. de legib. *& numer. ſeqq.*

17 *Huius legis diſpoſitio in terris Imperio non ſubiectis vires non habet: veluti in Hiſpania noſtra, vbi communis iuris leges non vt leges ſuperiorum, ſed vt ſapientum dicta ſeruantur, in ſcholiſquè leguntur: necnon & apud Francigenas.*

18 *Actus nullitas de iure Canonico non inducitur per Canonis contrauentionem, niſi id expreſsè caueatur, mutaturquè actus.*

19 *Ex contrauentione legis aliquid ſimpliciter prohibentis, in conſcientiæ foro actus nullitas non inducitur.*

20 *Legis contrauentio non ipſo iure actus nullitatem inducit, ſed exceptionis ope, & poſt iudicis ita declarantis ſententiam.*

21 *Pœna legi prohibitiuæ adiecta an actui contra eam geſto valorem dediſſe videatur, pœnaquè legem fuiſſe contentam?*

22 *Quoties actus alicui certo generi perſonarum prohibetur intuitu virtutis alicuius, Iuſtitia excepta, acquiſita per illum reſtitutioni obnoxia non ſunt.*

23 *An conuentionis, vel iuramenti virtute accepta munera reſtituere Iudices teneantur?*

25 *Beneficium Eccleſiaſticum ſine inſtitutione Canonica licite obtineri non poteſt, illicite poteſt, & verus ſic obtinens dicitur poſſeſſor, eoque beneficio ſpoliatus, abſque Canonicæ inſtitutionis tituli probatione, reſtitutionem obtinebit.*

26 *Ex cuius temporis poſſeſſione Canonicæ inſtitutionis titulus præſumatur, neque de illo docere teneatur poſſeſſor?*
An & quando per diutinam cohabitationem præſumeretur matrimonium, ante ſacrum Concilium Tridentinum? ibi.
Beneficium cum bona fide & titulo, etiam colorato, poſſeſſum, quanto tempore præſcribatur? ibi.

28 *Facta per Religioſum teſtamenti executorem abſque Superioris licentia, an nulla ſint? De intellectu textus* in cap. 2. de teſtam. lib. 6.

29 *Geſta per Militem procuratorem datum, ea exceptione non oppoſita, an nulla ſint?*

30 *Pupillus an & quando, & quatenus abſque tutoris auctoritate obligari poſſit?*

31 *Quamuis alteri ſtipulari nemo poſſit, naturalis ſaltem ex huiuſmodi ſtipulatione oritur obligatio.* & num. 32. *Nec ſolum ex honeſtate, aut debito morali, ſed legis vinculo*, num. 33.

34 *Quando ex lege naturali obligatio inſurgit, non abſque mortalis culpæ reatu eius implementum omitti poteſt.*

35 *Contractus à muliere, vel minore ſine conſenſu propinquorum, ab ſtatuto requiſito, geſtus, nullus eſt.*
Intellectus legis 54. & 55. Tauri, & legis 1. tit 3. libro 5. nouæ Reg. collect. *ibi.*

36 *Formæ exiſtentia dat eſſe actui. Et quando formam lex inducere cenſeatur?*

39 *Reſtitutio cum duplo ab hac lege 56. fieri iuſſa, pœna eſt.* & numer. ſeqq. vſque ad num. 46.

40 *Irritatio actus à lege facta, pœna eſt, in odium contrauenientis legi, inflicta.*

41 *Pœna à lege impoſita irritationis actus, ante Iudicis ſaltem ſententiam declaratoriam, in conſcientiæ foro non incurritur. Et quid ſi intereſſe partis contineat?* num. 45.

43 *Pœna Fiſco applicata criminalem naturam inducit, redditquè criminale iudicium.*

44 *Differentia pœnæ parti, Fiſcoquè applicatæ.*

45 *Pœna arguitur quæſitum.*
Intellectus legis 12. tit. 18. libro 5. & legis 5. tit. 18. lib. 6. nouæ Regiæ collectionis.

§. II.

AFfirmatiuam ſententiã fortiſſimi Athletæ ſuſtinent: adſunquè pro ea argumenta valida.

Primum, † quia quando acceptio eſt mala, veluti lege prohibita, etiam quòd dominium 1

nium in accipientem tranſeat, reſtituere tenetur accipiens. Ita in ſpecie hac dicunt, tenentque Sylueſter *in ſumm. verbo Iudex* 1. *quaſt.* 8. Armil. *num.* 6. *Angel.num.*8. idem item Sylueſter *verbo Reſtitutio*, 2. *dicto* 5. Medina *in Codice de reſtitutione, quaſt.* 2. *circa finem, verſ. Ad quartum dicendum*; Corduba *lib.* 1. *quaſtionar.quaſt.*26.*ſub fin.verſ.Ideo ad ſeptimum*, & multi alij, quos refert Sanchez *conſilion.moral.lib.*3. *cap. vnic.dub.* 2. *num.* 7. Ex Iuriſtis Franch. *in cap. Statutum.* §. *Notarium*; *num.*3. *de reſcrip. lib.*6. *&* Dominic. *ibidem*, §. *ſi quis autem.*

2 Sic lucrum ex ludo prohibito † reſtituendum exiſtimantes recenſet Vazquez 1. 2. *quaſt.* 96. *artic.*4. *diſput.* 164. *cap.* 2. *num.*15. Diuum Thomam 2.2. *quaſt.* 32. *art.* 7. *ad* 2. *& in* 4. *diſput.*15. *quaſt.*2. *art.* 4. *quaſt.* 3. *ad* 2. Alexand. *in* 4. *p. quaſt.* 33. *memb.*2. *a.* 5. Bonauenturam *in* 4. *d.*15. *a.* 2. *quaſt.*1. *num.* 67. Paludanum *eadem diſt. quaſt.* 3. *a.* 5. *concluſ.* 2. Sylueſtrum *in ſumm. verbo Ludus. quaſt.* 13. & Armillam *eodem numer.* 5. *&* 6.

3 Secundum, † quia lex acceptionem prohibens inhabilem accipientem dominij rei quam accepit, incapacem, & actum nullum ſola prohibitione reddit; ac per conſequens, ad reſtitutionem obligatum. Sic Batholom. à Medina 1.2. *quaſt.*36. *art.*4. *ad* 6. *& in ſumm. lib.*1. *inſtruct.c.*16. §. 3. Franciſc. Garzia *lib.* 1. *de contract.cap.*4. & alij, quos Sanchez idem *loco eodem* memorat.

Pro quibus ſtant aperta iura *in l. Non dubium*, 5. *C. de legib.* vbi Imperatores Theodoſius & Valentinus dicunt: *Nullum pactum, nullam conuentionem, nullum contractum inter eos videri volumus ſubſequutum, qui contrahunt, lege contrahere prohibente.* Seque vlterius declarantes, ſubdunt: *Ut ea qua fieri prohibentur, ſi fuerint facta, non ſolum inutilia; ſed pro infectis etiam habeantur, licet Legiſlator fieri prohibuerit tantum, non ſpecialiter dixerit: inutile eſſe debere quod factum eſt.* Similiter *in l. Pacta*, 6. *C. de pactis*, Imperator Antoninus: *Pacta qua contra leges, cōſtitutioneſque, vel contra bonos mores fiunt, nullam habere vim, indubitati iuris eſt.* Canonico iure firmata *in cap. Imperiali*, 13. *in ord.* 25. *quaſt.*2. ex Diuo Gregorio dicente: *Imperiali conſtitutione apertè ſancitum eſt, vt ea qua contra leges fiunt, non ſolum inutilia, ſed etiam pro infectis habenda ſint.* in cap. *Qua contra ius fiunt, debent vtique pro infectis haberi, de regul.iuris, lib.* 6. Regio quoque *in l.* 28. *tit.*11. *part.* 5. in fine: *Otroſi dezimos que todo pleyto que es fecho contra nueſtra ley, o contra las buenas coſtumbres que no debe ſer guardado, maguer pena o Iuramento fueſe pueſto en el.* Vbi Greg. Lopez verbo *Cōtra nueſtra ley* (dictam legem Non dubium concordem allegans) eius ſic colligit ſanctionem: *Lex prohibitiua ſimpliciter loquens, ſimpliciter loquens, ſemper cenſetur habere, clauſulam derogatoriam, & annullatiuam actus.* Eſtque ex dictis iuribus communis concluſio, omniumque fere *in d. l. Non dubium*, ſcribentium, quorum & multos, ad longumque Farinacius recēſet *fragmentor.crimin.* 2. *p. verb. Lex, n.*194. & multos etiam ex Theologis Vazquez 1.2. *d. quaſt.*96. *art.*4. *diſput.* 164. *cap.*1. *num.*2. *& ſeqq.*

4 Tertium, † quia obligatio hæc reſtituendi non ſolum facto legis, ſed ipſiuſmet recipientis prouenit: quippe qui eo pacto officium acceptaſſe viſus ſit, ne oblata quoque ſponte munera accipiat, legibus id vetantibus, & iurare iubentibus. Quam quidem conuentionalem, & iuramenti obligationem ad reſtitutionem arctare, & incapaces domini facere accipientes; tenent Bartholom. à Medina *in inſtructione Hiſpana, de modo adminiſtrandi ſacram. pœnit.fol.*226. §. 3. *de los Iuezes*, prout eum refert Molina *de iuſtit. & iure, tomo* 1. *tract.*2. *diſput.* 88. *num.* 11. Sanchez *d.lib.* 3. *cap.vnic.dub.*2. *num.* 27. Et ſic (cum Medina eodem, Victoria, Soto, aliiſque Thomiſtis, rem claram dicens) aſſerit Ludouic. Lopez *in inſtructor. conſcient.* 1. *p. cap.* 284. *column.* 2. *verſ. Item quia, ad finem.*

5 Quartum, † quia præter leges, quæ ſimpliciter munera, etiam gratuita, recipere Iudicibus prohibent (quas late ſuo retulimus loco, hac nempe Rubrica Annotatione 2.) eſt pariter *lex* 56. *tit.* 5. *lib.* 2. *noua Reg. collectionis*, inhabilem incapacemque domini recipientem, ſicque eorum munerum dationem, & acceptionem nullam reddens, & ad reſtitutionem, per conſequens, obligatos Superiorum Tribunalium Miniſtros, circa quos diſponit, quibuſque per hæc verba acceptionem, retentionemque interdicit, in principio *Nil eſo miſmo tengan.* Vlterius infra: *No puedañ tomar, ni recibir.* Quæ quidem verba accipiendi, retinendique incapacitatem continent. Idem enim *Tenendi* † prohibitio, 6 quam *Retinendi* importat, idemque verbum Tenere, quam Retinere ſignificat, vnumque pro alio ſumitur, *l.*1. *in fine, D. de migrand. Rubri. C. etiam chirograph. pecun. teneri poſſe, & l. fin. ibi*, cū aliis per Rebuffum *in l. qui neque* 48. *D. de verbor. ſignif. verſ. Decimo tertio.* Prohibitaque retentione, in neceſſariam conſequentiam venit reſtitutio, eiuſque obligatio. Quemadmodum ex verbo *Non poſſit accipere*, quod neceſſitatem inducit, potentia priuat, & actum aliter factum, nullum ipſo iure reddit, vt (ex Bart. Baldo, Cæpola, Ludouico Gomez, Baeza, Couar. & multis aliis, hanc naturam verbo *Non poſſit* tribuentibus) docet Sanchez *d. lib.* 3. *conſilior. moral.cap.vnic.dub.*1. *num.*26. ex eo ad reſtitutionem ſic accipientes teneri affirmans, de verbo etiam *Tenere* prohibente, mentione nulla facta, quod diuerſum caſum forte reſpicere videatur, vt videbimus infra.

7 Roboratur inſuper opinio iſta † ex *l.* 6. *tit.*8. *lib.*5. *eiuſdem noua Reg. collectionis*, quę habet: *Ordenamos y mandamos que los tales hijos de clerigos no ayan, ni hereden, ni puedan auer, ni heredar los bienes de ſus padres clerigos, ni de otros parientes de parte de padre: ni ayan, ne puedan gozar de qualquier manda o donacion, o vendida que les ſea hecha por los ſuſo dichos.* Per quam, illiuſque repetita verba *Ni puedan*, communi Doctorum

reſolutio eſt: *prædictorum bonorum illegitimos hoſce incapaces exiſtere, & ad reſtitutionem acceptorum obligatos,* tradentibus ſic Gregorio Lopez *in l. 10. tit. 13. par. 6. verb. Heredar, & verb. La donacion,* Gomez Arias *in l. Tauri, num. 77. 78. & 79.* Tellus Fernand. *in d. l. 10. Taur. num. 7.* Ioan. Lup. *in l. 9. num. 27.* Anionio Gomezio *in eadem, num. 21.* Couar. *in 4. Decet. 2. p. cap. 8. §. 5. num. 38.* Bartholom. à Medina *1. 2. quæſt. 96. art. 4. ad 4.* Soto, Ledeſma, Molina, & aliis relatis, probatiſque à Sanchez *d. c. vnic. dub. 1. d. num. 26. verſ. Item quia.*

8 Contrarium ſententiam † (*Per ſolam nempe prohibitionem actum nullum non effici, nec ad reſtitutionem ſic acceptorum, dictarum etiã Regiarum leg. diſpoſitione ſtante, ante ſententiam Iudicem obligatum exiſtere*) quam multi quoque ſuſtinent. Præter relatos enim à Sanchez dicto loco, *num. 28.* (ſatis & eam probabilem dicente *numero 29.* Sylueſtrum ſcilicet eundem, Angelum, Nauarrum, Palacios, Alcozer, Gurier. & alios eidem fauentes) ita in prædictarum Regiarum legum terminis, ſpecieque noſtra affirmant, defenduntque Molina *de iuſtit. & iure, d. tom. 1. tract. 1. diſput. 88. num. 12. & ſeq.* Vazquez *in opuſculo de reſtitut. cap. 7. dub. 6. num. 54. & 62. & 1. 2. quæſt. 96. art. 4. diſput. 164. cap. 2. num. 17. & cap. 3. num. 21. & 23.* Martin. Becan. *in ſumm. Theolog. ſcholaſt. cap. 6. de lege humana, quæſt. 6. num. 6.* Ferdinand. Caſtro Palao *in opere moral. de virtut. & vitiis contrariis, tract. 3. diſput. 2. puncto 8. num. 2. & ſeq.* Iacob. Granad. *1. 2. controuerſ. 7. de legib. tract. 3. p. 1. diſput. 10. num. 13.* Paul. Layman. *Theolog. moral. lib. 3. tract. 4. cap. 4. num. 10. verſ. quin etſi,* Stephan. Fagundez *in præcept. Decalogi, 2. p. præcepto 8. cap. 27. numer. 9.*

9 Rationes ſunt: † Prima, quia licet recipiens inhoneſtè illiciteque contra legum prohibitionem accipiendo fecerit: muneris tamen ſic recepti dominium acquiſiuit, ad cuius per conſequens, reſtitutionis obligationem neceſſaria condemnatio, iudiciſque ſententia eſt, neque ante ad eam in conſcientia obligatus exiſtit.

10 Secunda † (quæ & præcedentis confirmatio eſt) quia lex acceptionem prohibens non reddit inhabilem, ſeu incapacem accipientem, nec ſola illa incapacem efficit prohibitio: longeque minus pœnis impoſitis, in conſcientia afficiet, ita vt ad earum ſolutionem ante ſententiam tranſgreſſorem obnoxium reddat.

11 Tertia, † quia quando lex prohibet actum certo generi perſonarum, alicuius virtutis intuitu, iuſtitia excepta (qualis eſt de quo agimus actus) firmus tunc eſt, & acquiſita per illum, non ſunt reſtitutioni obnoxia, niſi lex id nominatim declaret. Quod in caſu noſtro non fit, vt *numero 22.* dicenda monſtrabunt.

12 Quarta, † quia neque Pacti, neque Iuramenti virtute ad huiuſmodi acceptorum reſtitutionem Iudices ſunt obligati. Non *Pacti,* quia non extat nullibique aut factum aut ſic contractum reperitur, deduciturve: non *Iuramenti,* quia non de *reſtituendo,* aut *de non retinendo,* ſed *de non recipiendo* (caſu quo hæc etiam munera iuramentum cõtineant) fit. Vnde licèt peccatum, periuriumque contrahatur: non ita pariter reſtituendi in conſcientiæ foro, & ante ſententiam obligatio.

Quinta, † quia verbum *Non teneant,* in caſu noſtro non diſponit, vt expendimus infra, *num. 23.* & tanquam in diuerſo adiectum, nullam in eo vim, aut aliquam de illo mentionem faciunt, hanc Doctores diſputantes quæſtionem, cætera eius legis verba, quæ ad rem faciunt, exactè perpendentes. 13

Verbum *Non poteſt,* vel *Non poſſit,* non ſemper potentiam aufert, & actum, contractumve nullum reddit, ſed *licitè fieri non poſſe* plerũque denotat, actu valido firmoque manente, ſi aliter non irritetur à lege. Quod nullatenus fit in noſtra. Imò lex pœnam tunc adiiciens, valorem eidem tribuiſſe, pœnæ impoſitione demonſtrat, & ante Iudicis ſententiam non deberi.

Sexta, † quia ſic vſus approbauit, neque ita recipientes Iudices ad reſtitutionem ante ſententiam obligant Theologi, quorum dicta ſententiaſque *numero 46. & ſequentibus* tranſcribimus. Congruum conueniensque ſic Nobis feciſſe viſum, vt inquirenti excuſſemus laborem. 14

Quibus quidem rationibus comprobatis, & firma remanebit aſſertio, & contraria corruent argumenta.

Quorum primum † omnes proxime relati impugnant, aſſerentes: *Solam legis prohibitionem, eiuſque contrauentionem reſtituendi obligationem non parere, cum ad actus pariter irritationem lex non proceſſit.* vt & latius *ſolutione ad ſecundum argumentum* conſtabit. Lucrumquè ideo ex ludo lege prohibito reſtitutioni obnoxium non eſſe dicunt, communemque Theologorum & Iuriſtarum ſententiam affirmat Vazquez *in opuſculo de reſtitutione, cap. 7. dub. 6. num. 62. & 1. 2. d. quæſt. 96. art. 4. diſput. 164. num. 14.* ex Gabriele *in 4. diſput. 15. quæſt. 13. art. 2. concluſ. 1. & infra,* Medin. *in Codice de reſtitutione, quæſt. 22. §. Illud videtur,* Maiore *in 4. diſput. 15. quæſt. 13.* Alphonſ. à Caſtro *lib. 2. de lege pœnali, cap. 2. corol. 3.* Adriano *in 4. tract. de reſtit. quæſt. de Ludo, quæ incipit: quia in ſuperioribus,* Soto *lib. 4. de iuſtitia & iure, quæſt. 5. art. 2.* Angelo *in ſumm. verbo Ludus, num. 7.* Couar. *in regula Peccatum, 2. p. §. 4. nu. 1.* Nauarro *in ſumm. cap. 19. num. 18.* dictam reddentibus rationem: *Quia quamuis lucrum acquiſitum per ludum iure humano prohibitum ſit, hoc ipſo quod contractus ludi prohibetur: tamen quia contractus ludi irritus non eſt, ſed ſolum prohibitus: lucrum non eſt obnoxium reſtitutioni.* vt Vazquez idem repetit. Quod numeris ſequentibus confirmans, addit: Diuum Thomam pro contraria allegatum, in lucro à munere habito loqui: cæteros, reſtitutionem non ei qui perdidit, faciendam, ſed pauperibus velle: ſentireque, 15

per

per conſequens, ludi contractum validum fuiſſe legis etiam prohibitione ſtante. Ita pariter Suarez *de legib. lib. 5. cap. 25. num. 12.* ex communi quoque Theologorum & Summiſtarum placito, Leſſius *de iuſti. & iure lib. 2. cap. 16. dub. 3.* Salas *de legib. quæſt. 96. tract. 14. diſput. 16. ſect. 8. num. 20. verſ. Item Ludus*, transferens ad litteram Vazquium, Ferdinand. à Caſtro *in opere morali, d. tract. 3. diſput. 2. puncto 8. num. 3.* Martin. Becanus *in ſumm. Theolog. ſcholaſt. d. cap. 6. de lege humana, quæſt. 9. num. 6.* Plurimos etiam vtriuſque ſcholæ referens Alphonſ. Villagut. *deciſ. 10.*] *ex num. 123. præſertim num. 125. & 126.* communem Theologorum & Iuriſtarum ſæpè dicens, & Ioan. Ægid. Trullench. *in opere moral. 2. p. lib. 7. cap. 27. dub. 3. n. 3.* Qui omnes huius concluſionis ſuppoſitione, prioris aſſertionem, eiuſque rationem confirmant.

16 Secundum argumentum † iiſdem, aliiſque rationibus labaſcit. Non enim ex eo quod contra legis prohibitionem actus fiat, nullus ideo eſt, ſi ad irritationem lex non proceſſit, ſecundum proxime citatos; qui aliud eſſe dicunt *Prohibere*, & aliud *Irritare*. Sic etiam Martin. Becan. *Theolog. moral. tom. 1. diſput. 1. quæſt. 1. §. 5. propoſ. 2. num. 8. & ſeqq. præcipue num. 11.* Salas *d. ſect. 8. num. 22.* vbi quod *Irritare*, & *Prohibere* ſunt duo effectus valde diſtincti, ex prohibitioneque non Irritationem ſequi dicit: multa enim fieri prohibentur, quæ tamen facta tenent, *l. 1. §. Biduum, D. quando appell. ſit*, canonizata *in cap. Biduum, 29. in ordin. 2. quæſt. 6. l. Patre furioſo, 8.* (vbi id late exornat Iaſo (*D. de his qui ſunt ſui vel alien. iuris, l. Circa, 24. D. de inoffic. teſtam. cap. Ad Apoſtolicam, 16. de regular. cap. 1. de matrim. contract. contra interdict. Eccleſ. cap. fin. de diuort. cap. fin. de diuort. cap. Rurſus, 6. qui clerici vel vouent. cap. Nouimus, 17. quæſt. 2. cap. Si vir, 3. in ord. diſt. 27.* Quorum ſigillatim cuiuſque, ſimiliumque materiam, ad aſſertionem, quam ſuſtinemus defendendam citati Theologi proſequuntur, Suarez *d. lib. 5. cap. 25. à num. 3. cum ſeqq.* Salas *d. diſput. 16. ſect. 8. numer. 17.* Caſtro Palao *d. tract. 3. diſput. 2. puncto 8. num. 2.* Farinac. *fragmentor. criminal. 2. p. verbo Lex, num. 189.* ne & cæteros referamus.

17 Reliquum eſt, vt contrariis allatis iuribus, quæ actus contra legis prohibitionem factos, etiamſi irritans clauſula non adiiciatur, nullos eſſe comprobant, reſpondeamus. Et quamuis ad prædictos Doctores remiſſione (qui in eorum iurium ſolutione multas paginas, magiſtrali eruditione impleuerunt) contenti eſſe poſſemus: quia tamen aduerſantis opinionis præcipuum fundamentum ipſa conſtituunt: qua poterimus breuitate, ſolutiones deſignabimus, ea ſola pertingentes, quæ principaliora, caſuique noſtro magis cohærere videantur.

18 Sit prima ſolutio † tradita à Vazquez *dicta diſput. 164. cap. 3. num. 18.* Salas *d. diſput. 16. ſect. 8. num. 25. & num. 27. in fine, verſ. Dico quarto*, à Bonacina, Becano, & cæteris, tam Theologis quam Iuriſtis ſupra pro hac ſententia memoratis: *dictam legem Non dubium* in terris Imperio non ſubiectis vires non habere, & humanos contractus contra illius legis conſtitutionem non eſſe ipſo iure nullos. Veluti in Hiſpanica noſtra ditione: in qua Regiæ ſolum leges in cauſarum deciſionibus ſeruari iubentur. Quamuis enim aliæ communis iuris & in publicis ſtudiis legi, & in foro allegari permittantur: non vt leges ſuperiorum habeantur; ſed vt Sapientum dicta, naturali ratione, & æquitati conformia, ex *l. 3. tit. 4. part. 3.* vbi & aduertit Gregorius Lopez *gloſſa 2. verbo Por la leyes deſte libro, l. 1. Tauri, & l. 2. tit. 1. lib. 2. nouæ Regiæ collection.* obſeruantque Molina *de Hiſpanor primogen. lib. 3. cap. 12. num. 10.* Parlador. *quotidianar. differentiar. different. 6. n. 4.* Vt & apud Francigenus ſeruari teſtatur Baldus *in l. Nemo, in principio, C. de ſentent. & interlocut. omn. iudic.* Non autem æquam fore, imo intolerabilem dictæ legis non dubium diſpoſitionem, ſi cum contra prohibitionem legis fit actus, nullus redderetur, cum tot in iure paſſim prohibitiones reperiantur, inquit alter Molina *dicto tract. 2. diſput. 88. num. 14.* Salas *dicta ſect. 8. num. 23.* Inque Regio noſtro *ex ſola prohibitione facta non inferri annullationem ipſo iure, quia nulla eſt lex, quæ hanc vim ſimplici prohibitioni tribuat; imò potius contrariam colligitur ex conſuetudine ſatis recepta*, affirmat Caſtro Palao *in opere moral. d. tract. 3. diſpu. 2. puncto 8. num. 6.* Ita prorſus ſimiliter Vazquez *d. diſput. 164. cap. 3. num. 21.* Deduciturque *ex d. l. 18. tit. 11. par. 5.* pro contraria *numero* 3. adducta, *dictæ legi Non dubium* reſpondente: quæ tamen in eo diſſimiliter ſancit, quod non tam ad nullitatem, quam ad reciſionem actus contra legem geſti reſpiciat, circa eamque diſponere videatur.

Canonici pariter iuris diſpoſitione, † *per* 19
ſimplicem prohibitionem nullatenus actus nullitatem induci niſi expreſſim id ipſum caueatur, annullatioque addatur prohibitioni, tradit, lateque confirmat Suarez *de legib. d. lib. 5. cap. 29. per totum*, communem nunc Theologorum & Iuriſtarum videri ſententiam dicens. Conſentiunt Proſp. Farinac. *d. verb. Lex, num. 189.* Molina *dicto loco, num. 12. col. 3. verſ. Poſſumus deinde*, Salas *d. ſect. 8. num. 27.* æque dicto capiti Imperiali, & aliis reſpondens; quæ ratione alia nullitatem continebant, non ex ſola legis prohibitione. Sic & Caſtro Palao *d. tract. 3. diſput. 2. punct. 8. num. 4.* Bonacina *loco proxime referendo, num. 11.*

Neque quoad forum conſcientiæ † actus 20
nullitatem ex ſimplici legis prohibitione induci (ex Panormitano *in dict. cap. Ad Apoſtolicam, de regular. num. 1. verſ. & per hoc poſſet*, Ferdinando de Mendoza *de pactis, cap. 4. num. 41.* Syluestro *verbo Lex, num. 18.* & communi vtriuſque ſcholæ Doctoribus) docent Ioannes de Salas *d. quæſt. 96. tract. 14. diſput. 16. ſect. 8. num. 22. in fine, verſ. Alia tamen, & num. 23.* & Ludouic. Molin. *d. diſput. 88. num. 14.*

Deinde

20 Deinde† prædicta contraria iura caſu quo nullitatem inducerent; procedere dicendum eſt, non ipſo iure, ſed ope exceptionis, & poſt Iudicis ſic declarantis ſententiam. Ita Molina *dicto numero* 14. Salas *d. ſect.* 8. *num.* 23. *verſ. Secundum Molina*, Suarez (ipſius *legis Non dubium*, & *capitis Videns diſt.* 10. eleganter in id verba expendens) *d. lib.* 5. *capit.* 28. *num.* 7. *& ſeqq.* Caſtro Palao *d. tract.* 3. *diſput.* 2. *puncto* 8. *num.* 2. *&* 4. Iacob. Granad. *d. controuerſ.* 7. *de legib. tract.* 3. *p.* 1. *diſput.* 10. *num.* 13. inquiens: *Multo tamen probabilius videtur, quod Molina tomo* 1. *de iuſtit. & iure, diſput.* 88. *ad confirmationem primi argumenti (licèt aliquantulum dubitans) & Suarez lib.* 5. *cap.* 28. *ex profeſſo docuere: ſcilicet legem iſtam, etiam vbi obligat ius Ciuile, non habere vim ante ſententiam Iudicis.* Quæ optime *dicta legi* 28. *tit.* 11. *part.* 5. ſolutio congruit Conſentit Bonac. *Theolog. moral. d. tom.* 1. *diſput.* 1. *quæſt.* 1. *puncto* 7. §. 5. *propoſit.* 2. *num.* 10. Manifeſtamque hanc reſolutionem reddunt dicta à Nobis *de priuileg. pauper.* 1. *p. quæſt.* 35. *num.* 1. *& ſeqq. præcipue num.* 7.

21 Præterea † dictæ legis *Non dubium*, & ſimilium diſpoſitioni tunc locus eſſe poſſet, cum in puris prohibitionis terminis lex remanet, non cum vlterius progreſſa, pœnam quoque pro facto intulit. Cum enim actus irritatio à Legiſlatoris voluntate pendeat, tuncque irritare actum voluiſſe deducatur (ex dicta lege *Non dubium*, & ſimilibus) cum illum ſimpliciter prohibuit: vbi contraria actus valoris coniectura ſeu præſumptio adfuerit: validus quidem erit, vt fatentur omnes. Ex pœnarum vero adiectione, niſi & addiderit irritationem; firmitatem actui dediſſe, pœnarumque impoſitione Legiſlatorem eſſe contentum; communis eſt (Doctorum aſſertio, dictorumque iniurium intellectus, vt conſtat ex *Gloſſa in eadem lege Non dubium, verb. Ob id, verſ. Vel ſolue ad omnia*, allegansque per Vantium *de nullitat. Rubric. quot, & quibus modis nullitas in iudicio proponatur, num.* 54. Alderan. Maſcard. *de general. ſtatutor. interpret. concluſ.* 9. *num.* 38. *&* 39. Cephalum *conſil.* 47. *num.* 14. Farinacium *fragment. crimin.* 2. *p. verb. Lex, num.* 195. Suarez *de legib. d. lib.* 5. *cap.* 25. *num.* 4. *&* 5. Salas *d. diſput.* 16. *ſect.* 8. *num.* 17. *ad finem, verſ. Prima limitatio.* Et in caſu ſpecifici quæſiti noſtri, Molina *d. tract.* 2. *diſput.* 88. *num.* 14. Neque enim aliquid fit ex nihilo, vt naturale, & legale axioma eſt, iuribus firmatum *in noſtris, lit. L. num.* 71. Neque præſumendum duplici onere (irritatione ſcilicet, & pœna) Legiſlatorem ſubditos grauare voluiſſe, vt dicunt præcitati. Circa quod, & alia in quartæ rationis ſupra deſignatæ confirmationem, addenda ſuperſunt.

22 Denique† tertia ratio ſupra pro hac parte reddita *numero* 11. & præcedentia probat; & quam ſuſtinemus planiorem facit. Quam pro regula Vazquez 1. 2. *d. quæſt.* 96. *art.* 4. *diſput.* 164. *cap.* 3. *num.* 21. ſic conſtituit: *Secunda regula: quoties actus alicui certo generi perſonarum prohibetur intuitu virtutis Religionis, aut liberalitatis contra auaritiam, aut alterius virtutis quam Iuſtitiæ: actus firmus eſt, & acquiſitum per illum, non eſt obnoxium reſtitutioni, niſi lex aliud explicet. Quare cum in noſtro Regno nulla lege cautum ſit, vt actus ſimpliciter prohibitus nullus ſit, & leges Imperij in noſtro Regno locum non habeant, vt ſupponimus; conſequitur huiuſmodi actus ſimpliciter prohibitos, firmos eſſe, & acquiſitum per illos non eſſe obnoxium reſtitutioni.* Huiuſmodi leges eſſe dicit, ne Clerici in Sacris quædam negotiationum & officiorum genera excerceant. Quia non intuitu virtutis Iuſtitiæ prohibentur, ſed virtutis Religionis, aut liberalitatis contra auaritiam, vel quia eis indecens eſt talia officia exercere &c. *Eiuſdem rationis* (numero 23. nectit) *ſunt leges, quæ prohibent ne Miniſtri Regis accipiant munera, etiam gratis oblata, à certo, quodam genere perſonarum.* Accipere enim aliquid, ad auaritiam pertinere, leges iudicaſſe inquit; & conſequenter donationem validam eſſe in Regno noſtro, etiamſi contra prohibitionem fiat. Eiuſdem veſtigia, eadem verba transferentes, ſequuti Salas *de legib. d. quæſt.* 96. *tract.* 14. *diſput.* 16. *ſect.* 8. *num.* 25. *verſ. Deinde quoties*, & Martin. Becanus *in ſumm. Theolog. ſcholaſt. cap.* 6. *de lege humana, quæſt.* 96. *tract.* 14. *diſput.* 16. *ſect.* 8. *num.* 25. *verſ. Secunda regula: quando lex prohibet actum alicui certo generi perſonarum intuitu alicuius virtutis, excepta Iuſtitia; tunc actus firmus eſt, & acquiſitum per illum, non eſt obnoxium reſtitutioni, niſi lex aliud explicet. Huiuſmodi ſunt leges, quæ prohibent Clericis quædam negotia, & officia ſæcularia, non intuitu Iuſtitiæ, ſed vel intuitu Religionis, quatenus videtur eſſe indecens homines Deo dicatos tam vilia miniſteria præſtare: vel certe intuitu liberalitatis, quia videtur eſſe ſignum auaritiæ, quærere lucrum ex huiuſmodi officiis, & miniſteriis. Idem dicendum eſt de legibus, quæ prohibent Miniſtris Regiis accipere munera, etiam gratis oblata, à certo quodam genere perſonarum, ad coërcendam, nimiam pecuniæ cupiditatem.* Hæc Becanus. Ex quibus abundè prioribus duobus argumentis ſatisfactum: prioreſque etiam tres rationes, pro opinione quam ſuſtinemus, firmatæ.

Tertium oppoſitum argumentum, † (imaginaria veluti ſuppoſitione nixum) corruit. Nullum enim pactum, conuentio nulla, quæ tranſlationem dominij gratuito datorum & receptorum impediat, adeſt. Nec item eam impedit iuramentum de muneribus his non recipiendis, ad reſtitutionemve ſic acceptorum recipientem obligat; tametſi contra illud agens periurus ſit. Vtrumque eruditè Ludouic. Molina *de iuſtit. & iure, d. tomo* 1. *tract.* 2. *diſput.* 88. *num.* 12. hiſce verbis: *Quia licet peccent, qui contra præſcriptum legum eiuſmodi donationes accipiunt, periurique ſint, ſi iureiurando ad eas non accipiendas ſe aſtrinxerunt: nihilominus* 23

donationes

donationes de quibus loquimur, validas eſſe, neque conſurgere obligationem reſtituendi ante latam ſententiam, aut ante latum præceptum, quo Confeſſarius ad id pœnitentem aſtringat, profert: inferius, *in verſ. Leges etiam Caſtellæ*, ſubdens: *ſolum quippe eſt in cauſa, vt qui contra id quod iure iurando ſpopondit, aliquid accepit; periurus ſit, non verò vt quod accepit non efficiat accipientis, aut poſtquam acceptum eſt, teneatur id reſtituere: præſertim cum forma iuramenti ſit*: Se nihil accepturum, *non verò* Non retenturum, ſi id acceperit. *Si namque forma hoc etiam ſecundum contineret: tunc ſane obligatio conſurgeret reſtituendi, quod contra præſcriptum legis accepiſſet: non quidem de iuſtitia, quaſi quod accepiſſet non effeciſſet ſuum; ſed Religione: quia tenetur implere ſecundam partem ſub forma iuramento comprehenſam, vtpote licitam, & meliorem quam ſit retentio.*

Quoad alteram Pacti, ſeu Conuentionis partem. *Nullam* (ipſemet inquit) *effigiem, mentionemve Conuentionis in illis legibus inuenio, vt Iudices qui huiuſmodi donationes acceperint, incapaces ſint earum, illaſque reſtituere teneantur: præſertim cum illas non accipiant quaſi in pretium.* Similiter Vazquez *de reſtitutione, dicto capit. 7. dubio ſexto numero ſexageſimoſeptimo*, inquiens: *Licet enim leges prohibeant ne munera accipiat: ſed, vt dixi, nulla lex facit incapacem; & ſola prohibitio non ſufficit vt quis ſic incapax.* Idque verum. Ex qua enim incapacitas induci poterat (dicta nempe *lege 56. tit. 5. lib. 2. noua Reg. collectionis*, tum ſui initio; tum in progreſſu, verbis illis *ſupra numero ſexto* relatis, pro eaque ſententia expenſis:) nullatenus induci videtur. Verbum enim *Ni eſo miſmo tengan*, in ſuo ſpecifico continetur, & operatur caſu (ne ſcilicet Iudices cum aduocatis, procuratoribus, ſeu tabellionibus de ipſorum ſalariis paciſcantur, aliquidve de illis accipiant, aut teneant: ſeu etiam ad proximè ſequentia iſtiuſmodi prohibitionem referamus, quod non benè litteræ congruit, nec dubitatione multa caret, vt & conſtabit inferius: ac ſi dicat: Neque id ipſum teneant, accipiantve quidquam *por via de acoſtamiento*, à Magnate, ſeu Æquite, Prælato, Eccleſia, Vniuerſitate, ſeu perſona qualibet eccleſiaſtica, ſeu ſeculari, ad noſtrum donationis gratuitæ, non officij ratione, nec *por via de Acoſtamiento*, factæ non extenditur, vt iam *hac ipſa Annotatione, in principio, numero decimo quarto*, conſiderauimus. Neque enim verbum illud in principio legis adiectum ad tam longè poſtmodum poſita, poſt totque interiectas clauſulas, diſcretaſque orationes, trahi aliquatenus debet, aut poteſt; cum in ſuo quoquo caſu, & ſuis quibuſque verbis ipſa lex diſcriminatim ſanciat: nec diſpoſitum in oratione perfecta, ad aliam ſequentem, etiam proximam trahi poſſit, vnaquaque ſuum præ-

cipuum ſortiente effectum, naturaque ſeruante: maximè in præſenti, tam longè vna ab alia ſeparata, & diuerſimode, vt diximus, diſponentibus. In prima enim tenendi prohibitionem dicto illo reſpectu acceptorum tantummodo lex adiecit, non alias pœnas (quaſi forſam maximum ſit illa ipſa grauamen:) in poſterioribus, receptionem in ſuo caſu non ſolum interdixit; ſed maximis pœnis cumulatis: quarum mitior interpretatio facienda eſt, nec inducenda illa, quæ pœnas multiplicat, amplius grauat, aut exorbitans redditur, etiam vbi clauſula vna ad aliam poſſet alias trahi. Vt enim pœna, odiumque euitetur, nec de clauſula ad clauſulam, nec de capitulo ad capitulum fit in iure relatio, extenſiove; quemadmodum in cæteris huius legis pœnis, ex clauſulis etiam cohærentibus, & dictiones copulatiuas habentibus, hæc omnia, aliaque conducentia comprobamus, plenéque oſtendimus *ſequenti paragrapho quinto, à numero 9. cum adiacentibus.*

Præterea id legis noſtræ forma, ipſiuſque verbis manifeſtius apparet. Cuius eſt initium: *Otroſi mandamos y defendemos que ningun oydor ni Alcalde de corte haga partido, directè, ni indirectè, publica ni ſecretamente, por ſi, ni por interpoſita perſona, con abogado, ni procurador alguno, ni con eſcriuano, paraque le de coſa alguna de ſu ſalario, ni de las receptorias, ni otra dadiua por ello: ni eſo miſmo tengan.* Hoc itaque in caſu, retentionem eius intuitu recepti vetat; in ſequentibus proximis non ita ſimiliter diſponens, ſed ſimpliciter: *Ni tomen, ni reciban dineros, ni otro coſa alguna por via de Acoſtamiento. &c.* In quam quidem clauſulam, etiam cohærentem, non clauſula tranſit illa, ex dicendis *in dicto paragrapho* 5. Si verò præfata diſtinctione & punctuatione non legatur (vt legendum omnino arbitramur, quemadmodum *hac ipſa Annotatione, in principio, numer. 14. aduertimus* (ſed coniunctim illa verba: *Ni eſo miſmo tengan; ni tomen, ni reciban dineros &c.* (præterquam quod nec ſatis congruunt, nec aptè ſenſus elicitur:) eadem prohibitionis qualitas in primo capite, ad ſecundum trahi nequit, quam verbum *Ni eſo miſmo* (hoc eſt, *Idipſum* neceſſario requirit, imo quælibet iſtarum dictionum *Idem* vel *Ipſum* eam naturam tenet, & earum quælibet eandem ſubſtantiam demonſtrat, & præcedentium qualitatum repetitionem operatur, vt multis confirmat Barboſa *de dictionib. dictione centeſimavigeſimaſecunda, & centeſimaquinquageſimaprima.* Quòd autem primi capitis qualitas in ſecundo concurrere nequeat, ex coniuncta lectione apparet: quia in ſecundo iſto, & rei, & perſonarum qualitas abeſt, quæ in primo exiſtit. Non enim illic perſonæ ſunt quæ ſalarium habeant, aut cũ quibus de eo paciſcatur: ſed à quibus lex prohibet accipere quidquã

por via de Acoſtamiento. Sicque orationibus diſcretis, congruus cuique ſtat ſenſus, legis intentio deprehenditur, verborum ſuperfluitas ceſſat, clarior lex, conſtructio redditur expeditior.

Eſto autem duæ priores hæreant clauſulæ, mixtimque legantur (quod tam à ratione longe abeſt) & vtraque *Tenendi* prohibitio tangat: non vtique cæteras oratione omnino ſeparatas; conditione diuerſas; pœnis, & ſanctione diſſimiles. In quibus, maximè donationis gratuitæ, de qua quæſtio noſtra (quaſi in re manifeſta, & dubio prorſus carente) nullus ex Doctoribus eam diſputantibus, huius quoque legis memores, ex priore illius parte, *Tenendique* prohibitione, ad ſecundam iſtam non modo vim vllam fecit; ſed nec mentionem quidem; tantummodoque ad verbum *Non poſſint*, in eadem ſecunda parte adiectum, ad incapacitatem retinendi, obligationemque reſtituendi acceptum contra illius præſcriptam normam, recurrit Sanchez, vt contrario vidimus argumento. Quod recipit ſolutionem ratione quinta pro hac parte deſignatam. Verbum ſcilicet *Non*
24 *poteſt*, † vel *Non poſſit* (non enim in horum verborum diſcrimine, quod quidam conſtituere intendunt, immoramur; vtrique eandem naturam, cum communi, ineſſe putantes) non ſemper potentiam auferre, & actum reddere nullum, ſed ſolum importare, *licitè fieri non poſſe*, vt probant textus *in capit. primo de eo qui cognouit conſanguineam vxoris ſuæ*, vbi dicitur: *Si quis cum filiaſtra ſua ſcienter fornicatus fuerit; nec à matre debitum petere, nec filiam vnquam habere poteſt vxorem: nec filiaſtra, nec ille vllo vnquam tempore alij ſe poterunt matrimonio copulare.* Et tamen Gloſſa finalis ait: *Tamen ſi contraherent, tenet matrimonium.* Textus *in cap. Litteras, 13. de reſtit. ſpoliator. & ibi Gloſſa verbo.* Non poteſt, *& paragrapho Porro, ibidem.* Textus *in cap. Faciat homo, 15. 22. quaeſt. 2.* Textus *in cap. 1. de regul. iuris. lib. 6.* inquiens: *Beneficium Eccleſiaſticum non poteſt licitè ſine inſtitutione Canonica obtineri.* Ex quo Gloſſa *verbo non poteſt*, aſſertionem præfatam (quod ſcilicet prædictum verbum actus nullitatem inducat, & potentia priuet) deducit, ab illaque cæteri deduxerunt. Quam non ſemper, & indiſtinctè procedere, aduertit *Gloſſa Marginalis ibidem.* Conſentitque Ludouicus Romanus, eius generalem aſſertionem improbans *in l. Stipulatio iſta, paragrapho, Alteri, D. de verbor. obligationib.* prout eum Auileſius refert *in capitib. Prator, cap. 9. verb. Puedan. col. 5. in fine*, Alciatus & Corraſius, quos pariter memorat Caſtillo *controuerſiar. lib. 5. p. 2. capit. 114. numer. 40. & 41.* tametſi generalem adhæreat ipſe. At contrariam, quam ſequimur, ſententiam, & ſuper relata & infra referenda iura probant, ipſeque textus *in d. cap. 1. de regul. iuris, lib. 6.* ſolum affirmans: *Sine inſtitutione Canonica beneficium Eccleſiaſticum* licitè *obtineri non poſſe:* Sentiens † *illicitè* poſſe, vt aduertit 25
Auguſtinus Barboſa *ibidem, numero 4.* Sic & conſiderantes adducens Panormitanum *in cap. Paſtoralis, num. 21. de cauſa poſſeſſion. & propriet.* & Coſm. *in pragmat. Sanction. tit. de pacific. poſſeſſor, §. Ordinarij, verb. Poſſideat, ad finem.* Verum inde hunc beneficij poſſeſſorem dicens, cum Ancharano, Innocentio, Butrio, Panormitano, & Boërio: eoque beneficio ſpoliatum, etiam abſque Canonicæ inſtitutionis probatione, illius reſtitutionem obtinere, iuxta textum *in cap. In litteris, 5. de reſtit. ſpoliator.* vbi ſic Alexander Tertius: *Super illa quaſtione, videlicet cum quis dicit;* ſe de poſſeſſione violenter eiectum; *& aduerſarius dicit*: Eum non fuiſſe canonicè inſtitutum: *reſpondemus prius de violenta eiectione, quam de Canonica inſtitutione agi debere.*

Quin & decennalem poſſeſſionem, † ius 26
in beneficio tribuere, & collationem Canonicam, titulùmque ex ea præſumi, neque tunc beneficij titulum poſſeſſorem oſtendere cogi; tradidere Innocentius *in c. Illud, de præſumptionib. & in cap. licet Heli, de ſimon. & ibidem* Imola, Anan. Abbas, & Felinus, validaque Doctorum manu, Caldas Pereyra *de renouat. Emphyteuſ. lib. 1. quaeſt. 15. num. 17.* Robur capit ſententia hæc à textu *in d. cap. Illud, 11. de præſumptionib.* Vbi per diutinam decem annorum cohabitationem, aliis concurrentibus adminiculis, probari matrimonium dicebatur. Et ſi iam à S.C. Tridentino *ſeſſ. 24. cap. 1. de reform. matrimon.* Diſſimilis forma, omnino ſeruanda, ſit præſcripta. Quem quidem textum *in d. cap.* Illud, eiuſque deciſionem ad matrimonium ſpirituale trahunt Antonius, Cardinalis, Imola, Panormitanus, & alij, quos recenſet Caldas Pereyra, *dicto numero 17.* in fine. *vt ſcilicet ad probationem tituli inſtitutionis vel confirmationis ſufficiat quod longo tempore beneficium tenuerit, & pro Rectore, ſiue in poſſeſſorio, ſiue in petitorio habitus fuerit.* Quamuis *numero 19.* alios referat, triginta vel quadraginta annorum ſpacium ad id deſiderantes: *& numero vigeſimoprimo*, oppoſitum omnino in vtroque tenentes. Priorem verò abſque hæſitatione ſuſtinet Couarruuias *in relect. capit. Poſſeſſor, de regul. iuris, lib. 6. p. ſecunda, paragrapho decimo, numero nono*, & præſcriptionem legitimam (hoc eſt, cum bona fide & titulo, etiam colorato, vt aiunt, ſpacioque decem annorum inter præſentes, & viginti inter abſentes) iure poſſeſſorem defendere aduerſus habentem canonicum beneficij titulum.

Cum ergo, licet beneficium eccleſiaſticum ſine inſtitutione canonica obtineri non poſſit; ſi abſque illa obtinetur bona fide, & titulo vt diximus colorato, temporum prædictis decurrentibus metis, efficax ius obtentori, relatorum Doctorum ſententia, quæratur: deducitur, verbum
Non poteſt, † ſimpliciter in lege adiectum, 27
non indiſtinctè, potentiam auferre, &

actum

actum reddere nullum. Si enim actus in præſenti, beneficijque abſque canonica inſtitutione obtentio nulla omnino foret: neque bona fide, neque tractu temporis conualeſceret, aut efficax ius præſtaret, ex vulgari regula *Non firmatur tractu temporis, quod iure ab initio non ſubſiſtit*, 18. *de regul. iuris, lib.6.* & *legis quod ab initio vitioſum eſt, non poteſt tractu temporis conualeſcere*, 30. *D. eodem tit.* Quod cum præſtet; efficax etiam argumentum eſt, verbum *Non poteſt* non indiſtincte potentiam auferre, omnimodam neceſſitatem importare, & actum reddere nullum: potius ſæpe ad *licitam* poſſibilitatem referri, niſi & præter verbum *Non poſſit*, vel irritetur expreſsè actus, vel ex aliis verbis eius nullitas, Legiſlatoriſque intentio appareat.

28 Confirmatur id ipſum † ex frequenti Doctorum reſolutione, intellectuque textus *in cap.2. de teſtament. lib. 6.* qui cum dicat: *Religioſus executor ab aliquo in ſua voluntate vltima deputatus non poteſt (cum velle vel nolle non habeat) huiuſmodi officium ſuſcipere, vel exequi, niſi à ſuperiore ſuo petita ſuper hic licentia, & obtenta*: ex verboque *Non poteſt* affirment multi, actum aliter geſtum, nullum eſſe, vt videre eſt apud Sanchez *in præcept. Decalog. lib. 6. cap. 11. numero quadrageſimo tertio*: ipſe tamen idem *numero* 44. probabiliorem ſententiam dicit oppoſitam, cum Federico *conſil. 293. ad finem*, Romano *conſilio* 409. *numer.* 6. & *ſingul.* 242. *alias* 245. *in 1. edit.* Felino *in cap. 2. de iudic. num.* 6. Decio, Ripa, Iaſone, Hyppolyto, Rolando à Valle, Fuluio Paciano, & aliis. In qua ſunt etiam Gregorius Lopez *in l. 2. verbo Frayles, tit.* 10. *part.* 6. Iacob. à Canib. *de execut. vltimar. volunt. partic.* 1. *num.* 37. & 38. Roſel. *in ſumm. verb. Religio*, 1. *numero* 8. Azor *inſtit. moral. tom.* 1. *lib.* 12. *cap.* 11. *quæſt.* 1. Matienz. *in l.* 14. *tit.* 4. *lib.* 5. *noua Reg. collection. gloſſa* 1. *numer.* 4. Menoch. *de præſumpt. lib.* 2. *præſumpt.* 46. *numer.* 14. Auguſt. Barboſ. *in collect. ad dict. capit.* 2. *numer. quarto*, Cardin. Tuſch. *practic. concluſ. lit. E. concluſ.* 498. *numer.* 3. Molfeſ. *in ſumm. p. 2. tract.* 13. *cap. vndecimo, numer. vigeſimoquinto*, Præter alias ad id rationes, hanc primam dicto loco aſſignat Sanchez: *quod ius tantum interdicat Religioſis id munus ſuſcipere, aut exequi abſque ſuperioris licentia, nec vlterius procedat ad executionem irritandam.*

29 Roboratur etiam † ex textu *in l. Filius familias*, 8. *paragrapho Veterani, D. de procuratorib.* vbi Vlpianus inquit: *Milites (nec ſi velit aduerſarius) procuratores dari poſſunt.* Et tamen geſta per milites procuratores datos, non hac exceptione vſque ad litis conteſtationem oppoſita remotos, valent, vt *in eodem paragrapho* cauetur, & *in l. Ita demum*, 15. *C. eodem tit.*

30 Item † ex *lege obligari*, 9. *D. de auctorit. tut.* vbi ſic Caius: *Obligari ex omni contractu pupillus ſine tutoris auctoritate non poteſt*. Et tamen receptiſſima & in iure manifeſta determinatio eſt, pupillum infantia egreſſum, ſine tutoris auctoritate contrahentem, naturaliter ſaltem obligari, ſancita *in l. 1. in fine, D. de nouation.* dicente: *Qualiſcunque igitur obligatio ſit, quæ præceſſit, nouari verbis poteſt, dummodo ſequens obligatio aut ciuiliter teneat; aut naturaliter; vt puta ſi pupillus ſine tutoris auctoritate promiſerit.* Sic in mutuo à pupillo ſine tutoris auctoritate recepto, locupletiore ex eo facto: *Si pupillus cui, ſine tutore auctore, decem mutuo data ſunt, legatum à creditore meruerit ſub hac conditione*: Si decem quæ acceperit, hæredi reddiderit: *vna numeratione & implet conditionem, & liberatur naturali obligatione*, Paulus inquit *in l. Si pupillus, 21. D. ad legem Falcidiam*, notant Gloſſa & Bart. *in d. l. 1. de nouationib. numer.* 7. Gloſſa etiam *in l. fin. verb. Non tuebitur, D. de iureiur.* Alexand. *in d. l. Si pupillus, num.* 2. Iaſo *in l. eius qui in prouincia, paragrapho quas vero, D. ſi cert. pet. & in l. Interdum, D. de condict. indebit. numer.* 5. Gutier. *in l. Nemo poteſt, D. de legat.* 1. *numero* 150. & 151.

Simile ad propoſitum argumentum eſt
† de *lege, Stipulatio iſta habere licere*, 38. 31
paragrapho Alteri, D. de verbor. obligation. in qua Vlpianus: *Alteri ſtipulari nemo poteſt.* Iiſdem verbis Iuſtinianus *in paragrapho Alteri, inſtit. de inutilib. ſtipul.* De *lege quo tutela*, 74. *in fine, D. de regul. iuris*, vbi Paulus: *Nec paciſcendo, nec legem dicendo, nec ſtipulando, quiſquam alteri cauere poteſt.* De *lege 3. C. de inutilib. ſtipulationib.* vbi Imperatores Diocletianus & Maximianus: *Vt inter abſentes verborum obligatio contrahi non poteſt: ita alteri, cuius iuri ſubiectus non eſt, aliquid dari, aut reſtitui (niſi ſua interſit) nemo ſtipulari poteſt.* De lege ſeptima tit. 11. part. 5. *Vn ome no puede recibir promiſion de otro* ſæpe id in diſcurſu, contextuque
proſequente: Et tamen † ex huiuſmodi 32
ſtipulatione naturalem ſaltem obligationem oriri; communis eſt Doctorum aſſertio. Quam conſtituunt, firmantque Gloſſa, *in d. l. Stipulatio iſta, paragrapho Alteri, verb. Intereſt*, communiter recepta, ſequutaque à Bartholo *ibidem, num.* 8. Alexandro *num. 7. verſ. Ego tamen*, Iaſone *numer. vigeſimo*, eodem Alexandro, poſt Baldum, *in l. certi condictio, paragrapho quoniam, numer.* 11. *D. ſi cert. pet. & in l. Furioſo, numer. quarto, D. de re iudic.* Alciato *in capit. Cum contingat, numer.* 107. *ad finem, de iureiurand.* Galiaul. *in rubric. de verbor. oblig. numero ſexageſimonono ad finem*, Fortunio Garzia *in l. prima, numero vigeſimotertio, & ſeq. D. de pact.* Couarr. *in cap. quamuis pactum, 2 p. paragrapho 4. num. 2. & ſeq.* Cardin. Mantica *de tacit. & ambig. conuention. lib. decimoquarto, tit. 28. num.* 47.

in conſcientiæ foro obligationem, quæ per ſe arctat: pœnam ratione ſolum legis imponi, & ordinariè actionem Iudicis requirere.

Quinimo etſi lex *Pœna* nomine non fo-
40 ret vſa, eamve nominatim non apponeret; † actum tamen irritaret: irritatione pœnam cenſetur imponere. Irritatio enim actus, pœna eſt, in odium contrauenientis legi inflicta *l. Senatus*, 52. *D. de contrah. empt.* vbi Paulus: *Pœna in eum qui aduerſus Senatus conſultum feciſſet conſtituta, vt duplum eius quanti emiſſet, in ærarium conferre cogeretur; in eum verò qui vendidiſſet, vt irrita fieret venditio &c. l. fin. in fine, C. de poſthum. hæred. inſtit.* in verbis illis: *Neque pœnam patiatur præteritionis, qui filios ſuos non præteriit.* Probantque multa alia iura, quæ adducit Salas *loco proxime referendo*. Docentque Bart. *in l. Sanctio legum, D. de pœn. in l. Turpia legata, & ibi* Bald. Alexand. & Iaſo, *D. de legat.* 1. Abbas, & alij *in cap. 1. de conſtit.* Crot. *in rubric. C. de noui oper. nunciat. num.* 14. *in fin.* cumque his Petr. Surd. *conſil.* 157. *num.* 4. Sanchez *de matrim. lib. 3. diſput. 4. num.* 9. Suarez *lib.* 5. *de legib. cap.* 19. *num.* 7. Caſtro Palao *in opere moral. tract. 3. diſput. 2. punct. 7. num.* 4. Salas *de legib. quæſt. 96. tract. 14. diſput. 16. ſect. 2. num. 3. &* 4. diſtinctionem apponens, Gutier. *de iuram. confirmator. 1. p. cap. 14. num.* 12. Azeued. *in leg. 1. tit. 1. lib. 5. nouæ Regiæ collection. numero* 13.

41 Ex quo † neque pœnam irritationis actus ante ſententiam contrahi, in terminis quæſtionis noſtræ, eiuſdem legis 56 relatarumque ſimilium, moderamine ſaltem proximè aſſignando: nec gratuita munera, de quibus ſermo eſt, ante eam reſtituere accipientem in conſcientia debere, dicunt Theologi infra referendi: Ex quibus nunc duos ſeligimus, Iacobum Granado 1. 2. *controuerſ. 7. de legib. tract. 3. p. 1. diſput.* 10. *num.* 13. in caſu *dictæ legis Non dubium*, pariterque Regiarum, de quibus loquimur, dicentem: *Etenim lex iſta Imperatoria, eſt pœnalis: in pœnam enim violationis legis prohibentis contractum, infligit nullitatem, ſeu irritationem illius: pœnam autem temporalem regulariter loquendo, nemo tenetur exequi in ſe, donec à Iudice ſaltem declaretur crimen illius, vt infra dicetur. Nec obſtat, verba legis videri ſignificare nullitatem: nam recte illa explicatur, vt ſenſus ſit, contractus debere iudicari nullos, ita vt accedente ſententia Iudicis, cenſeantur inualidi tempore quo irriti ſint, quaſi retrotracta ſententia ad tempus antecedens.* Ad leges ſtatim noſtras, verbumque *Non poſſint*, quo *dicta lex* 56. vtitur, deſcendens, eamque in hanc quidem ſententiam explicans iuxta ſupra dicta, cuius & *infra numero* 47. verba transferimus. Conſocium item (& profeſſione, & verbis, prorſus enim ſimilia profert) Ferdinandum de Caſtro Palao *in opere morali, de virtutibus & vitiis contrariis, tract. 3. diſput. 2. puncto* 8. *num.* 4.

Ex abundanti tractum hoc argumentum eſt, expreſſa, vt diximus, legum determinatio-
42 ne ſtante, quæ in pœnam † ſic acceptorum reſtitutionem cum duplo Fiſco Regio fieri iubent. Cui vel ſola applicatio pœnam oſtenderet; nonque reſtitutionem eſſe, ad quam regulariter ob iniuſtitiam quis tenetur; cum nec parti fiat, nec fieri debeat, à qua veluti nil ſit ablatum, cuique debeatur nihil, vt in noſtrarum legum explicatione aduertit Ludouicus Molina *de iuſtit. & iure d. 1. tom. tract. 2. diſput. 88. num. 12. verſ. Leges etiam Caſtellæ. Ecce* (inquit) *leges illæ pœnam apponunt, imò inter pœnas computant, vt ſoluatur quod acceptum eſt, & inſuper duplum; idque totum Fiſco Regis: quæ pœna locum non habet ante latam ſententiam.* Cum præſertim † 43
pœna Fiſco applicata criminalem naturam induat, iudiciumque criminale reddat, Gloſſa *in l. 3. verbo Centum aureorum, D. de ſepulchr. violat:* Gloſſa, Alberic. & Salicet. *in l. 1. C. eod. tit.* communiter approbatæ, teſtibus Ioanne de Platea *in l. 2. in fine, C. de his qui ex public. ration. lib.* 10. Curtio Iuniore *in rubric. D. de iudic.* Petro Dueñas *regula* 315. *ampliat.* 2. Dicunt etiam communem Canoniſtæ *in rubric. de iudic.* Abb. *num.* 5. Aret. *num.* 19. Deci. *num.* 95. Ripa *num. 91. & ſeq.* Peregrin. *de iure fiſci, lib. 4. tit. 8. num.* 8. & poſt aliorum relationem, Ludouic. Peguer. *deciſ. 6. num.* 2. Vbi inter pecuniariam pœnam parti, & Fiſco applicatam diſcrimen conſtituit: † quod illam ſoluere 44
non valens, liberetur, iuxta deciſionem *capitis Oduardus, de ſolutionibus*: ob hanc, non vtique, regulariter, ſed quod in corporalem commutabitur, & luet in corpore ad pœnam etiam pecuniariam condemnatus, quam ſoluere non poteſt, iuxta *legem finalem, D. de in ius vocand.* ſimileſque per Nos adductas *in Axiomatib. iuris, lit. C. num.* 246. Qua de re, præfatoque diſcrimine, præter alios, plenius agit Farinacius *prax. crimin. quæſt. 26. num. 7. 25. 32. & ſeqq.*

Pœna itaque † arguit ius quæſitum, vt 45
dicunt Bartholus & ſcribentes *in l. Titia, oppoſit. 4. D. de verbor. obligationib.* Cephalus, communem profeſſus *conſil. 52. num.* 15. cumque his, Petrus Surdus *conſil. 168. num.* 63. & conſequenter in gratuitorum munerum acceptorem ius tranſlatum, pœnamque à lege aduerſus ſic recipientes impoſitam, ante Iudicis ſententiam in conſcientiæ foro non deberi, vt *ſequenti Annotatione* latius conſtabit. Aliud quidem ſi reſtitutio non tam pœnam, quam intereſſe partis, reique amiſſæ recuperationem contineret: quia pœna tunc in conſcientiæ foro deberetur, vt notant Couarru. *in 4. p. 2. cap. 6. §. 8. num. 18. verſ. Sexto*, Azeued. *in l. 1. tit. 17. lib. 8. num. 11. 13. & ſeq. & in l. 31. tit. 19. lib. 9. nouæ Reg. collection. num.* 12.

Omnia huc vſque dicta † quaſi per appen- 46
dicem recentiores Theologi *ſupra citati numero octauo*, confirmant, coadiutoremque vſum interpellant. Quorum (pro omnimoda firmitate, præfatæ *legis* 56 ſimiliumque relatorum non ſolum ornatu, ſed vtili, neceſſariaque explicatione) ſententias tranſcribere non veremur.

Molinam dictas leges erudite appendentem, ſupra numero 21. tranſtuliſſe ſufficiat.

Vazquez 1. 2. *quæſt. 96. art. 14. cap. 2. num.* 17. hæc: *In noſtro Regno prohibiti ſunt aliqui*

Digitized by Google

Miniſtri Regis munera accipere; ex quibus eos ſolum ad reſtitutionem obligamus, qui ipſa lege inhabiles efficiuntur vt recipiant: eos verò qui ſolum prohibentur ſimpliciter abſque decreto irritante, non obligamus ad reſtitutionem. Et oppoſitum nimis ſeuerum eſſet.

Petrus Nauarra *de reſtit. lib. 4. cap. 2. num.* 107. ita: *Secundo colligo ex hac regula, quod Iudices & Officiales Regij, & nonnulli alij tenentur reſtituere munera gratis oblata eis à negotiatoribus, quando lex eos non modo prohibet recipere; ſed etiam incapaces facit retinendi.*

Paulus Laymann *Theolog. moral. lib. 3. tract. 4. cap. 4. num.* 10. ſic: *Quin etſi lex poſitiua acceptionem munerum prohibeat: non tamen accipiens ante Iudicis ſententiam ad reſtitutionem obligandus videtur, præterquam ſi lex exprimat, vt non tantum illicita, ſed etiam inualida acceptio ſit.*

Martinus Becanus *Theologiæ ſcholaſtic. c. 6. de lege humana quæſt. 9. num.* 6. hunc in modum: *In Regno Hiſpaniæ prohibiti ſunt aliqui Miniſtri Regis accipere munera: ex quibus ij ſolum ad reſtitutionem obligantur, qui per legem inhabiles redduntur ad recipiendum: hi verò qui ſolum prohibentur accipere, non obligantur.*

Suarez *de legibus, lib. 5. cap. 30. numer.* 2. iſtiuſmodi verba: *Hinc verò colligere poſſumus, in noſtro Hiſpaniæ Regno leges purè prohibentes non irritare actus, niſi per ſpecialem clauſulam id ſufficienter declarent.* Memoranſquè *legem primam tit. 2. lib. 5. nouæ Reg. collection.* quæ actum irritare volens, expreſsè irritat; Marienzium carpit exiſtimantem ſuperabundare illius verba, quæ actum annullant, eiuſquè expreſſam annullationem, ex ratione præfata, ſic neceſſariam fuiſſe dicit: *Addita ergo fuère illa verba in illa lege, quia neceſſaria erant ad dictum effectum.* Continuo iungens: *Alia conſuetudo eſt ipſius Regni, ita enim communi vſu accipiuntur leges prohibentes accipere munera, vel ludere aleis, vel ſoluere amiſſa in ludo, pecunia credita, & ſimiles, quando non addunt clauſulam irritantem: quando illam addunt, verba ita obſeruantur, vt non maior intelligatur ineſſe irritatio, quam per illa ſignificetur, & ſolum cenſeatur incurri per modum pœnæ; ac ſubinde cum modo & reſtrictione legis pœnalis.* De quo *paragrapho ſequenti nos ſermo expectat.*

Ioannes Salas *eodem tractat. de legibus, quæſt. 96. tract. 14. diſput. 16. ſect. 8. n.* 20. in fine: *In noſtro Caſtellæ Regno lege prohibentur aliqui munera accipere; quos, ſi acceperint, non obligamus ad reſtitutionem.*

Ferdinandus de Caſtro Palao *in opere morali, de virtutibus & vitiis contrariis, d. tract. 3. diſput. 2. puncto 8. n.* 1. hac in ſpecie ſic quærens, & decidens: *Sed quid dicendum in noſtro Regno? Reſpondeo: Ex ſola prohibitione facta, non inferri annullationem ipſo iure: quia nulla eſt lex, quæ vim ſimplici prohibitioni tribuat; imo potius contrarium colligitur ex conſuetudine ſatis recepta. Sunt enim plures leges prohibentes Miniſtris iuſtitiæ munera accipere, quæ ſi accipiant, acceptio valida eſt dum non infirmatur.*

Iacobus Granado 1. 2. *d. controuerſ. 7. de legibus, tract. 3. p. 1. diſput. 10. num.* 18. rem fuſius proſequens, oppoſitiſquè ſupra occurrens, ait: *Tertiam regulam aſſignant aliqui dicentes: Cum lex ita prohibet aliquid, vt vtatur verbo* Non poſſit fieri *vel* Non poteſt recipere; *nullum eſſe actum, vel contractum contra illam initum. Vnde filij, vulgo* Baſtardos, *ſunt incapaces hæreditatis, quia lex 6. tit. 8. lib. 5. nouæ collection. dicit:* No puedan hæredar. *Iudices etiam ſeculares tenentur reſtituere munera etiam ante condemnationem, nec ſunt capaces dominij iſtorum, quia lex 56. tit. 5. nouæ Regiæ collectionis ait:* No puedan recibir &c. *Sed hæc regula non eſt certa. Nam ſæpè in iure, verbum* Non poteſt, *non ſignificat nullitatem actus. Vnde in cap. Si quis, de eo qui cognouit conſanguin. vxoris ſuæ dicitur:* Si quis cum filiaſtra ſua ſcienter fornicatus fuerit, nec à matre debitum petere; nec filiam vnquam *habere poteſt vxorem:* nec filiaſtra, nec ille vllo vnquam tempore alij *ſe poterunt* matrimonio copulare. *Et tamen ſi contraherent, validum eſſet matrimonium, vt ibi notat Gloſſa. Et l. 12. tit. 18 lib. 5. nouæ collection. dicitur de campſoribus:* No puedan negociar por ſi; ni por tercera perſona: *Et nihilominus Hiſpalenſis Audientia præcepit cuidam ſoluere quod illis debebat ratione huius negotiationis. Et l. 5. tit. 18. lib. 6. prohibetur aduenis negociatio apud Indos; & agazonibus emere* Barras, *quas vocant, auri, aut argenti, addito verbo* Non poſſint: *& tamen nemo dicet contractus iſtos eſſe nullos.* Dictæ legi 6. tit. 8. lib. 9. nouæ Regiæ collectionis verbis *ſupra relatis numero* 37. ſatisfaciens *numero* 19. Ad Iudices reuerſus continuò nectens: *Quod verò attinet ad Iudices ſeculares, valde probabile eſt, eos non teneri reſtituere, niſi condemnentur, & re vera eſſe capaces dominij munerum, quæ gratis donantur, non obſtante illa lege.* Quod manifeſtè ſuperiora monſtrant, nullamquè legem dominij iſtius reddere Iudices incapaces, maximè *numero* 22. & 23.

Perfectum quidem Iudicem, & legem ad vnguem ſeruantem, illiuſquè implentem præcepta expetimus: imperfecti non excuſatores, ſed veritatis indagatores eſſe conamur.

AN AD CÆTERAS POENAS è prædictis legibus Regiis (præſertim dicta lege 56. tit. 5. lib. 2. & l. 5. tit. 9. lib. 3. nouæ Regiæ collectionis) in Iudices à perſonis prohibitis recipientes, ipſo facto impoſitas, ante Iudicis ſententiam in conſcientiæ foro earum transgreſſores teneantur?

SVMMARIVM.

1 *Affirmatiuæ partis argumenta proponuntur*, & numeris ſeqq. vſque ad numerum

Digitized by Google

tum 7. *Contraria* exinde.
Verbum Ipſo facto, *latam ſententiam ſignificat, & importat.* ibidem d.num.1.

2 *Poſt Iudicis ſententiam pœnam conſcientiæ foro debetur. Cum limitatione, & intellectu* numer 29.

3 *Iudicis & legis ſententia à pari procedunt, nec minus poteſt lex quàm Iudex: operaturquè æquè ſententia ficta à lege, vt lata ab homine, & quandoque plus*, & num. 4. *Limita & intellige vt* num.36.37.38. 39.& 40.

4 *Lex dominium & poſſeſſionem ipſo iure transferre valet; non vtique Iudex abſque alio actu.*

5 *A ſententia Iudicis appellare licet; à legis non vtique.* & num.27.& 28. *vbi diſcriminis ratio aſſignatur.* & num.41.

6 *Lex nil fruſtra agit.*

7 *Verbum* Pro conuicto habeatur, *an ſententiam latam ſignificet?*

8 *Pœna ante Iudicis ſententiam, declaratoriam ſaltem, in conſcientiæ foro non debetur.*

9 *Etiam cum* ipſo facto, *aut ſimilibus verbis latam ſententiam ſignificantibus, pœnam lex imponit. Quique verbi* Ipſo facto *tunc ſit ſenſus?* & numeris ſeqq. *Ampliatur* num. 15. & ſeqq. vſque ad numer.34.

10 *Quæ ſit huius rei, & concluſionis ratio?* & numeris ſeqq.

12 *Lex ad pœnam in foro conſcientiæ obligans ante Iudicis ſententiam, an naturæ repugnet, ſitquè obligatoria?*

14 *In dubiis benignior interpretatio facienda eſt.*

16 *Oratio, ſeu particula indefinita quando æquiualeat vniuerſali?* & num.17. & 18. *Opinio, Suarez impugnatur.* ibidem, & num.19.

19 *Etiamſi lex non diſtinguat, diſtinguere debemus cum vel alia lex diſtinguit, vel ratio ex aliis ſuadet.*

21 *Intellectus textus* in cap.Euidentia, 9. de accuſationib.

22 *Fiſcus heretici bona occupans ante ſententiam declaratoriam, licèt delictum adeo notorium ſit, nulla poſſit tergiuerſatione celari, an ad eorum reſtitutionem teneatur?*

24 *Irregularitatis pœna, Eccleſiaſticaquè cenſura ipſo iure lata ſecum executionem trahunt, neque declaratoria quidem ſententia egent, & quare?*

25 *Pœna incurſa, vel criminis patrati declaratio parte citata, & iudiciario ordine fieri debet.*

26 *A ſententia declaratoria pœnæ appellari.* & num.28.

27 *A pœna legis nequit appellari.*

29 *Damnatus per Iudicem ad pœnam, an eandem ipſe exequi debeat, vel ſatisfaciat patientiam executioni præſtando? Et an ſi Fiſcus in exigendo pœnam negligens ſit, eam reus præſcribat?* & num.ſeq.

31 *Intellectus textus* in Extrauag.Ambitioſe, de rebus Eccleſ.non alien.

32 *Intellectus textus* in l.5.tit.11.lib.5.nouæ Reg.collectionis.

33 *Intellectus textus* in l.1.tit.21.lib.8. nouæ Reg.collection.

35 *Satisfit argumentis contrariis.* & numeris ſeqq.

37 *Intellectus textus* in l.Cum quaſi, 30. §. Complures, verſ.Hi autem, cum Gloſſa verbo Iudicati, D.de fideicommiſſar.libertatib.

38 *A diuerſi non fit illatio.*

39 *Argumentum* Si vinco vincentem te, à fortiori vincam te, *non vrget in victo diuerſo iure, ratione, vel ordine.*

40 *Intellectus textus* in l.Raptores, 41.C.de Epiſcop.& cleric.

42 *Pœna* ipſo facto *à lege impoſita, à tempore commiſſi criminis incipit deberi ſuſpenſa vſque ad Iudicis declarationem eam præſtandi obligatione.*

43 *Alienationes factæ poſt delictum ab eo cuius bona ipſo iure propter delictum confiſcata ſunt, an validæ, nullævè ſint, & bona ab eo tempore alienata, poſt criminis declarationem, Fiſcus vendicet?* & num.44.

Dictionis, ſeu verbi Ipſo iure *effectus plures, præter iam relatos, qui recenſuerint?*

§. III.

AFfirmatiua pars probatur: † Quia ver- 1
bum *Ipſo facto* in dictis legibus appo-
ſitum, & ſub quo pœnæ in eis deſignatæ in-
fliguntur; latam ſententiam ſignificat, &
importat, *cap.1.de homicid.lib.6.* Gloſſa *in cap.*
2. verbo Ipſo facto, ne cleric. vel Monachi, eo-
dem libro, & in clement. Attendentes, verbo
etiam *Ipſo facto, finalis, de ſtatu Monachor.*
Vtque in re manifeſta, profuſis parcamus
allegationibus, qui plures deſiderat, conſulat
Tiraquellum *in l.Si vnquam, verbo Reuerta-*
tur, num.143.C.de reuoc.donationib. Cardina-
lem Tuſchum *practicar.concluſ.lit.I. concluſ.*
355. Farinacium *fragmentorum criminal.2. p.*
verbo Lex, num. 93. & Auguſtinum Barboſa
de dictionib.dictione 152. Sed poſt Iudicis ſen- 2
tentiam † pœna in conſcientiæ foro debe-
tur, vt conſentiunt D.Thom.1.2.*quæſt.62.art.*
3. Caiet.*quæſt.69.art.3. & 4.* Caſtro *de poteſt.*
legis pœnal.lib.2.cap.3. Nauar. *in comment. 4.*
de regularib. num. 63. Diedr. *de libert. Chri-*
ſtian.lib.2.cap.6. Suarez *de legib.lib.5.cap.10.*
Paul. Laymann. *Theolog. moral.lib.1.tract.4.*
cap.15.de legib.num.7. Ex Iureconſultis, Bal-
dus *in l. Id quod pauperibus, quæſt. 9. C. de*
Epiſc.& Cleric. Felin.*in c.1.de conſtit.n.46.* &
ibi communiter Canoniſtæ, Tiraquel. *in d. l.*
Si vnquam, verbo Reuertatur, num.291. in fi-
ne, verſ. Verum, Petr.Rebuff.*in l.Si qua pœna,*
244.D.de verbor.ſignific.verſ.Simul enim, An-
ton.Gomez *3.tom.variar.cap.14 num.3.verſ.*
Quod tamen limita, Sarmient.*ſelect.interpret.*
lib.3. cap. 6.num. 6. Ergo idem dicendum in 3
ſententia à Iure lata. A pari enim procedit †
Iudicis & Legis ſententia, per quamliberquè
illatum dominium perditur, & pœna incur-
titur,

ritur, *cap. 2. de præſcrip. lib. 6.* Nec minus poteſt lex quam Iudex, vt ſæpè in hanc ſententiam arguit Caſtro *de poteſt. legis pœnal. lib. 2. cap. 5. verſ. Secundo, & cap. 7. eiuſdem libri, ſtatim in principio.* Tantumquè operatur ſententia ficta à Lege, quantum ſententia lata ob homine, *l. Cum quaſi, 30. §. Si plures, D. de fideicommiſſar. libertat.* vbi Gloſſa *verbo Iudicati,* ait: *Vt quod facit ſententia, hoc faciat legis poteſtas.*

4 Quinimo † maiotem quandoquè in lege quam in homine poteſtatem eſſe (propoſitam ſententiam neruoſe defendens) contendit Caſtro idem. Quia lex dominium & poſſeſſionem ipſo iute transferte valet, & transfert *in l. Raptores, 41. C. de epiſcop. & Cleric. in l. fin. C. de ſacroſ. Eccleſ. in l. 7. tit. 4. part. 5. & in l. 45. Tauri:* quod Iudex abſque aliquo actu facere nequit, vt firmat Baldus *in l. Ea lege, C. de condict. ob cauſ. & in l. Traditionibus, C. de pact.* Tiraquel. *d. verb. Reuertatur, num. 371.* Auiles *in capit. Prætor. cap. 1. verb. A las partes, num. 4. & ſeqq.* multis quoque relatis,

5 Aliis præteteà argumentis aſſertionem præfatam Caſtro roborat. † Quòd ſcilicet à Iudicis ſententia appellare liceat; à legis ſententia non vtique.

Quòd nullius aliter forent ea verba mo-
6 menti, † eſſentquè fruſtratoria, cum nihil fruſtra lex agat, vt §. 1. *præcedenti, numero 13.* diximus. Confirmatquè ſimilibus, vt & pariter effecit Menchaca *controuerſiar. vſufrequent. lib. 1. c. 7.* in poteſtate legis præcipuum conſtituens fundamentum.

7 Contraria opinio † (*Sententiam nempe Iudicis, ſaltem criminis declaratoriam deſiderari, cum lex ipſo iure pœnam imponit, & ante illam in conſcientia foro pœnam non deberi, in caſo præcipuè noſtro*) multis probatur: textu *in l. Eius qui delatorem, 29. D. de iure fiſci,* vbi cum Vlpianus dixiſſet: *Eius qui delatorem corrupit, ea conditio eſt, vt pro conuicto habeatur* (verbaquè *Pro conuicto habeatur,* ſententiam latam ſignificent, ſecundum Archidiaconum, Ioannem Andream, Anchatanum, Dominicum, & alios relatos à Tiraquello *in d. l. Si vnquam, verbo Reuertatur, num. 216.*) inferiùs ſubiungit Vlpianus: *Verum oportet conſtare prius, & de crimine pronunciari.* Textu *in l. Quicunque, 8. §. Vniuerſi, verſ. Quod ſi fecerint, C. de hæretic.* vbi Vale. & Marc. Imperatores: *Quod ſi fecerint, & hoc factum fuiſſe domino volente conſtiterit, poſt rem in examine Iudicis approbatam; domum vel poſſeſſionem in qua conuenerint, eius ciuitatis ortodoxæ Eccleſiæ in cuius territorio eſt, iubemus addici.* Simili textu *in l. 1. C. de apoſtat.* vbi Imperator Conſtantinus: *Si quis lege venerabili conſtitutus, & ex chriſtiano Iudæus factus ſacrilegis cætibus aggregetur; cum accuſatio fuerit approbata, facultates eiuſdem dominio Fiſci iubemus vendicari.* Cum tamen hæreticorum bona ipſo iure ſint confiſcata. In vtrumquè textus *in cap. Cum ſecundum, 19. de hæretic. lib. 6.* vbi Bonifacius Octauus (ad ſimilium legum ſimilitudinem, quæ inceſtas nuptias contrahentes, alioſquè ibi recenſitos, *ipſo iure* bonis ſuis priuant) ait: *Bona hæreticorum (qui grauius, horribilius, & deteſtabilius quàm prædicti delinquunt) ipſo iure, de Fratrum noſtrorum conſilio, decernimus confiſcata. Confiſcationis tamen huiuſmodi executio, vel bonorum ipſorum occupatio fieri non debet per Principes (iuxta Gregorij Papæ prædeceſſoris noſtri declarationem) antequam per Epiſcopum loci, vel aliam perſonam Eccleſiaſticam, quæ ſuper hoc habeat poteſtatem, ſententia ſuper eodem crimine fuerit promulgata.*

Ecce tam iute Ciuili, quam Canonico pœnam *ipſo iure* incurſam, Iudicis ſententiam, declarationemquè deſiderare. Ad quod etiam trabitur *lex Neceſſarios, 5. D. ad S.C. Sylanian.* trahunturquè aliæ à Gloſſa *in auth. de inceſt. nuptiis, §. 1. verbo Imminere, ad medum, verſ. Quidam dicunt, coll. 2.*

Eſt quidem Theologotum & Iuriſtarum
recepta ſententia, † *pœnam in conſcientia foro* 8
ante Iudicis ſententiam non deberi. Quam protulere Gloſſa, ab omnibus approbata. *in cap. Fraternitas, 11. in ord. 12. quæſt. 2. verbo Cum augmento, in fine,* Abb. *in cap. 1. de conſtitutionib. num. 10.* Felin. *num. 41. verſ. Tertius caſus,* Berous *num. 232. & ſeq. in cap. Dilecti filij, num. 61. de arbitr. & in cap. Quoniam contra, num. 226. de probationib.* Gomez. *in §. Ex maleficiis, num. 14. inſt. de action.* Iulius Clar. *ſententiar. lib. 5. §. fin. quæſt. 80. num. 8. verſ. Sed hic incidenter quæro,* Cardinal. Mantica *de coniectur. vltimar. voluntat. lib. 10. tit. 4. num. 16.* Peregrin. *de iure fiſci, lib. 4. tit. 6. num. 30.* Anton. Gomez *in l. Tauri, num. 4. & variar. tom. 3. cap. 14. num. 3.* vbi multos ex antiquioribus refert, Sarmient. *ſelectar. interpret. d. lib. 3. cap. 8. num. 276.* multos pariter recenſens, Stephan. Gratian. *diſcept. forenſ. cap. 52. num. 4.* Ex Theolog. D. Thom. 2. 2. *quæſt. 62. art. 3.* Sotus *de iuſtit. & iure, lib. 4. quæſt. 6. art. 4. col. 2. verſ. Poſterior concluſio,* Molina *de iuſtit. & iure, tom. 1. tract. 2. diſput. 88. col. 6. poſt med. verſ. Et quidem ad pœnas,* Suarez *de legib. lib. 5. cap. 6. num. 4.* Sanchez *de matrim. lib. 3. diſput. 53. num. 2. & 6. & lib. 7. diſput. 91. num. 2.* Salas *de legib. quæſt. 96. tract. 14. diſput. 15. ſect. 2. num. 35.* Ferdinand. de Caſtro Palao *in opere moral. de virtutib. & vitiis contrar. tract. 3. de lege pœnali & irritante, diſput. 2. puncto 2. num. 5.*

Idque etiam † cum *Ipſo facto*, aut ſimili- 9
bus verbis latam ſententiam ſignificantibus pœnam lex imponit. Sic Iaſo *in §. Sed iſta, num. 119. inſtit. de actionib. & in l. Si quis maior, num. 15. C. de tranſaction.* Felin. *in cap. Rodulphus, de reſcript. num. 35. & 36.* Deci. *in auth. Caſſa & irrita, num. 14. C. de ſacroſ. Eccleſ.* Tiraquel. *in d. l. Si vnquam, verbo Reuertatur, num. 191. & ſeqq.* Fortun. Garz. *de vltimo fine, illatione 18. num. 208.* Bonacoſ. *commun. opinion. lib. 2. verſ. Pœna ipſo iure incurſa non intelligitur, pag. 60. col. 1. in princip.* Menoch. *de arbitrar. caſu 210. num. 7. de recuper. poſſeſſ. remed. 5. num. 68. & ſeq. & conſil. 99. num. 168. lib. 1.* Iac. Myſing. *ſingular. obſeruat. centur. 1. obſeru. 43.* Peregrin. *de iure fiſci, lib. 4. tit. 5. num. 8. & ſeqq.* Simanc. *de Catholic. inſtitut. tit. 9. num. 31. antiquioris editionis, recentioris verò à numero 157.* Gutierr. *canonic. quæſt. lib. 1.*

cap.

Digitized by Google

cap. 1. num. 32. & practicar. lib. 2. quæſt. 180. num. 2. & in praxi crimin. ciuili, & canonic. quæſt. 45. num. 4. & ſeqq. Gonzalez *in regul. 8. Cancel. gloſſa 15. num. 150.* Cened. alios referens, *in collect. ad Decretum, collect. 2. num. 3.* Andr. Gail. *de pace publica, lib. 2. cap. 3. num. 3. & ſeqq.* Auguſtin. Barboſ. *in collectan. ad dict. cap. Fraternitas, num. 4. & ad dict. cap. Cum ſecundum, 19. de hæretic. libro 6. numero 5.* Farinac. *prax. crimin. parte 1. quæſt. 10. num. 70. quæſt. 19. num. 48. & conſilior. lib. 1. conſil. 5. num. 2.* Epiſcop. Campanil. *in Diverſor. iuris Canon. rubric. 11. cap. 15. num. 35. & ſeqq. & cap. 23. numero 123.* Anton. Ricciul. *de iure perſonar. extra Eccleſiæ grem. exiſtent. libro 5. capite 19. num. 12.* Ex Theologis, Angel. *in ſumm. verbo Pœna, num. 3.* Roſell. *verbo Aſſaſſinus, numero 1.* Tabiena *quæſt. vnic. numero 2. & 3.* Syluester *in fine, & verbo Hereſis, 1. quæſtio. 8. numero 13. verſ. Pro his tamen notandum,* Sa *verbo Fiſcus, numero 4.* Caietan. *2. 2. quæſtio. 62. art. 3. in fin.* Sotus *de iuſtit. & iure, libro 1. quæſtio. 6. art. 6. col. 4. verſ. Prima ergo eſt concluſio, & colum. 11. concluſ. 3.* legitimum ſenſum eſſe dicens verbi ipſo facto in lege adiecti: *Scilicet ipſo facto per ſententiam prodito.* Nauar. *in Manual. capite 23. numero 66. & 67* Dominic. Bannez *2. 2. quæſt. 12. art. 2. dubio vnico circa ſolutionem ad tertium principale, in prima concluſione, & quæſt. 62. art. 3. concluſ. 4. & 5.* Azorii. *inſtitut. moral. lib. 5. capite 7.* communem Theologorum & Iuriſtarum ſententiam dicens, receptam, veriorem, & probabiliorem, *& lib. 5. cap. 12. quæſt. 3.* Martin. *de reſtitut. quæſt. 1. §. Poſt rerum dominium, verſ. Ad propoſitum igitur redeundo,* Cordub. *in ſuo quæſtionario, lib. 1. quæſt. 36. 1. opin.* Enriq. *lib. 13. de excommuni. cap. 56. num. 2. ante finem,* Valent. *1. 2. diſput. 7. quæſt. 5. punct. 6. quæſt. 3. col. 16. verſ. Ex quo deinde, & 2. 2. diſput. 1. quæſt. 12. puncto 2. ad fin.* Salon. *2. 2. quæſt. 62. art. 3. controuerſ. 1. poſt. 3. concluſ. ante ſolutionem argumentorum,* Vazquez *1. 2. quæſtio. 96. art. 5. diſput. 170. capite 3. per tot.* Thom. Sanchez *in præcept. Decalog. libro 2. capite 22. numero 7.* Paul. Laym. *Theolog. moral. lib. 1. tract. 4. cap. 15. de legib. numero 6. præcipuè in fine,* Ferdinand. de Caſtro Palao *in opere morali de virtutibus & vitiis contrariis, tract. 3. de lege pœnali & irritante, diſput. 2. puncto 2. num. 8.* Stephan. Fagundez *in primo præcept. Decalogi, lib. 1. cap. 20. numero 5. & 10.* ſententiam oppoſitam improbabilem videri dicens *numero tertio*; hancque omnes iam amplecti vſque adeo, vt ſi quis abhinc contrarium tenere tentaret, non audiretur, imo reſpueretur.

10 Communis receptaque ſic concluſio iſta † præcipuum habet fundamentum in præſumpta legiſlatoris voluntate: quę veluti credendum non eſt, ita ſubditos grauare velle, vt eis inauditis, ante iudicialem cognitionem, ſententiamquè Iudicis, pœnæ ſaltem, vel criminis declaratoriam, ad pœnam in foro conſcientiæ legis tranſgreſſores obligare intendat; ſuique fieri proditores, teſtes, accuſatores, & iudices, iuribus naturæ læſis.

Gabr. de Velaſc.

Neque verbum *Ipſo iure* in lege adiectum † hanc præſumptionem tollit, nec fruſtra iacet: adhuc enim (vt infra videbimus *numero 42.*) maximos verbum illud ſortitur effectus, ſtatque pro recta legiſlatoris ſic diſponentis voluntate (ad effectus memoratos tantummodo relata, non etiam ad pœnam ante Iudicis ſententiam) præſumptio vrgens, natura & relatis iuribus fulcita. 11 Cuius iuſtitia † legiſquè valor, ſi aliter vellet, periclitaretur, iuxta ea, quæ *paragrapho primo præcedenti*, præter hic adducta, multorum relatione tradidimus, & Dominici Soti ſententiam *de iuſtit. & iure, d. lib. 1. art. 6. quæſt. 6. col. 4. & ſeq.* ſic ratiocinantis: *Pœna (vt nomen ipſum ſonat) inde dicitur, quod paſſio eſt: Natura autem abhorret vt idem ſit agens & patiens: Ergo lex quæ miniſtrum me ipſum faceret executorem meæ pœnæ, non eſſet Naturæ conformis, atque adeo cum (vt ſupra dictum eſt, humanæ leges à Natura deriuentur; nulla ſic eſt obligatoria.* 12

Secundo (quod ſibi vrgens argumentum dicit, & verè eſt) *quamtumuis lex pœnam comminetur, ait, æquiſſimum tamen Natura ius illæſum ſeruat: quod eſt, vt delinquens audiatur. Hinc namque illa emanauit conſtitutiſſima firmiſſimaquè ſententia Gregorij, de cauſa poſſeſſion. & propriet. cap. ſuſceptis:* Nos contra inauditam partem nil poſſumus definire. *Non ait ſolum:* Non volumus, *ſed:* Non poſſumus, *Natura ſcilicet vetante.* Aſſentitur Soto Ludouic. Lopez *in inſtructor. conſcient. 1. p. cap. 296. col. 1. in princip. verſ. Sed quid ſi lex.*

Etſi autem Dominici Soti iudicium † communiter à recentioribus exploſum videam, eiſquè relatis, à Martino Becano *in ſumm. Theolog. ſcholaſtic. cap. 7. de lege pœnal. quæſtio. 7. num. 4. & ſeqq.* & à Fagundez *in præcept. Decalogi parte 2. præcept. 8. capite 29. numero 12.* legiquè ita diſponenti firmitatem & valorem tributum: argumento tamen præcipuo huic, ex integro ſatisfactum non video. Communi tantorum virorum, quoad legis poteſtatem, placito aſſentior; ſed cum apertiſſimis, & nullam aliam interpretationem recipientibus verbis ante quamlibet aliam ſententiam ad pœnam obligantibus vtitur, vt ipſimet nominatim aduertenter dicunt. Quod ex plenitudine poteſtatis ſupremo Principi tribuunt Suarez *de legib. lib. 5. cap. 5. & ſeqq.* Sanchez *in præcept. Decalog. lib. 2. cap. 22. num. 7.* Fagundez, alijquè ex ſupra citatis. *Non tamen* (dicto lib. 1. tract. 4. cap. 15. num. 6. Paulus Laymann. inquit) *ſatis conſtat, tales leges, ſeu Imperatorias, ſeu etiam Pontificias hactenus tanta ſeueritate latas, aut vſu receptas eſſe.* Vnde, per verbum *Ipſo iure* (adeo frequenter in legibus, Canonibuſquè inſertum) manifeſtè demonſtrant poteſtatem quoque legis fatentes, ante Iudicis ſententiam pœnam non contrahi, itavt ad illam ſtatim ante aliquam Iudicis ſententiam delinquens teneatur. 13

In hac ad minus dubietate, † vulgaris ſuccedit iuris regula, quæ mitiorem, magiſquè 14

T benignam

Digitized by Google

benignam interpretationem in dubiis faciendam, minimumqnè ſequendum dictat *in cap 2. de regul. iuris lib. 5. Decretal. in cap. In obſcuris, 30 eodem tit. lib. 6. in l. 3. D. de his quæ in teſtam. delentur,* cum ſimilibus citatis *ibi* à Gloſſa, *verbo Benigniorem.* Ex qua prædicti omnes ſuſtinent, ſententiam criminis ſaltem declaratoriam, vt pœna debeatur, deſiderari.

Quibus ſic conſtitutis, multipliciter præfata ampliatur concluſio.

15 Primo † vt procedat non ſolum vbi lex *ipſo facto*, pœnam irrogat, in pœnæquè eo modo impoſitione perſiſtit: ſed etiam ſi vlterius progrediatur, & *ante aliam condemnationem, vel ſententiam* deberi dicat. Per hæc enim verba *Condemnatoriam* tantum ſententiam, non etiam *declaratoriam* excluſam videri, dicunt Archidiaconus, Ioan. And. Ancharanus, Geminianus, & Franchus *in capite 1. de conſtitutionib. lib. 6.* & ex iiſdem ſic tradit Azorius *inſtit. moral. dict. lib. 5. cap. 7. quæſt. 7.* cumque Syluestro *in verbo Aſſaſſinus, quæſt. 5. ſeu in fine*, *& verbo Emphyteuſis, quæſt. 2.* Angelo *verbo Pœna, quæſt. 3.* Tabiena, Armilla, & aliis, Ioan. Salas *de legib. d. quæſt. 96. tract. 14. diſput. 15. ſect. 3. num. 42. verſ. Sed quid ſi dicat, Ante ſententiam?*

16 At verò † cum lex dicit: *Ante ſententiam,* ad pœnam in conſcientiæ foro, ante quamlibet Iudicis ſententiam obligatum exiſtere lege damnatum, concludit Suarez *de legib. d. lib. 5. c. 7. n. 7.* Ex eo, quod *particula illa* Ante ſententiam, *licet indefinita videatur, æquiualet vniuerſali in lege abſolutè loquente. Quia vbi lex non diſtinguit, nec nos diſtinguere debemus. Maxime quia illud verbum* Ante *includit negationem ſententiæ latæ à Iudice.*

Sed non multum contra aduerſantem opi-
17 nionem rationes iſtæ vrgent. Primo, † quia indefinita oratio ex propria ſignificatione omnino ab vniuerſali diſtinguitur, vt ex Ariſtotele, & aliis, Couarruuias proximè referendus oſtendit: vtque vniuerſali æquiualeat, benigna humanaquè interpretatio efficit, qua ceſſante, vim non obtinet vniuerſalis. Comprobant, & affirmant Bartholus *in l. 1. numero 3. D. de regul. iuris, in l. Omnes populi, num. 57. D. de iuſtit. & iure,* Crauet. *conſil. 941. numero 9. & ſeq.* Couar. *variar. reſolut. libro 1. cap. 13. num. 5.* Petr. Surd. *conſil. 431. num. 71. & 72.* aliique relati à Nobis *in Axiomatib. & locis communib. iuris, lit. I. num. 63.* Qua ratione in odioſis, aut pœnalibus indefinita oratio vniuerſalis vim non habet, ex *lege 2. D. de liber. & poſthum.* vbi notant Alexand. *num. 5.* Socin. *num. 11.* Iaſo *num. 18.* Surd. *conſil. 430. numero 21. & dict. conſil. 431. numero 70.* Stephan. Gratian. *diſceptation. forenſ. tom. 4. capite 650. num. 10.*

Vtrumquè prouidè, benigneque Iureconſulti. In fauorabilibus, Pomponius *in l. Seruitus, 22. D. de ſeruitut. urbanor. prædior.* indefinita generaliquè obligatione facta, *ne luminibus officeretur,* ſuper eaque dubitatione orta, ad præſens ne reſtrigenda, an extendenda quoque ad futurum? *Humanius* eſſe dixit, *verbo generali omne lumen ſignificari, ſiue quod in præſenti, ſiue quod poſt tempus conuentionis contigerit.* Proculus in l. fin. §. Cui dulcia, D. de tritic. vino, & oleo legato: *Cui dulcia legata eſſent, ſi nihil aliud teſtamento ſignificetur, omnia hæc eſſe legata, mulſum, paſſum, defrutum, & ſimiles potiones: item vuas, ficus, palmas, caricas.*

In odioſis, vt odium, rigoremquè pulſaret, & humanam interpretationem induceret Vlpianus *in l. 2. D. de liber. & poſthum.* indefinitæ orationi, ſic à teſtatore plures, habente liberos, conceptæ: *Filius meus exheres eſto*, non modo Vniuerſalis vim non tribuit; ſed nec particularis, omnemquè virtutem ademit, atque *benigna interpretatione, potius à pleriſquè reſpondetur: exhæredatum nullum eſſe.*

Secundo, † quia tunc indefinita oratio 18
vniuerſali æquipollet, cum eadem eſt ratio omnium in vniuerſali comprehenſorum, Gloſſa, & Doctores *in cap. Vt circa, de elect. libro 6.* Dinus *in rubric. de regul. iuris, eod. libro numero 8.* Barr. & cæteri ſcribentes *in l. Si pluribus, D. de legat. 2.* Didac. Couar. *dict. capite 13. numero 9.* Cardinal. Franciſc. Mantic. *de coniectur. vltimar. volunt. libro 3. tit. 4. numero 11.* Surdus *dict. conſil. 430. num. 22.* Crauet. *conſil. 33. numero 15.* Oſaſc. *deciſ. Pedemont. 127. numero 5.* Sed condemnatoriæ, & declaratoriæ ſententiæ diuerſa omnino ratio: quia illa à lege, caſu de quo agimus, inaudita parte profertur: hæc parte audita, vt *infra numero 25.* Illa damnat facientem: hæc an delatus fecerit examinat, crimenvè commiſerit (in cuius conſequentiam pœna legis venit) declarat. Diuerſaquè ideo ratio cur ad pœnam à lege ante ſententiam impoſitam, damnatoria videatur incluſa, non declaratoria; curquè hac oratione indefinita contineatur: illa vniuerſalis vim non habeat.

Tertio † quia etſi lex non diſtinguat; di- 19
ſtinguere debemus cum vel alia lex diſtinguat; vel ratio ex aliis ſuadet, vt ex Iaſone, Oſaſco, aliiſquè tradidimus *in Axiomatibus iuris, lit. L. num. 53.* leges autem & rationes memoratæ diſtinctionem inter condemnatoriam, & declaratoriam ſententiam ſatis ſuadent, verbumquè *Ante ſententiam*, in præſenti ad condemnatoriam, non ad declaratoriam (tot iuribus, rationibuſquè id vetantibus) referendum.

Secundo prædicta ampliatur conclu-
ſio, † etiam ſi lex *ipſo iure, & ante aliam* 20
declarationem pœnam infligat. Excluſam enim tunc ſententiam declaratoriam pœnæ, non criminis, cenſent Couarruuias *in 4. Decretal. 2. parte capite ſexto, paragrapho 8. numero decimo, & numero decimotertio, verſ. Tertio hinc deducitur,* Mexia *de taxa panis, concluſ. 6. num. 136.* Ludouic. Lopez *p. 1. inſtruct. conſcient. cap. 296. col. 4. verſ. Hinc infertur,* Graff. *deciſ. 1. libro 2. capite 11. num. 41.* Enriq. *de excommunic. lib. 3. capite 56. numero 3.* Sanchez *in præcept. Decalog. dict. libro 2. capite 22. numero 10.* probabilius ex his

Digitized by Google

his,aliiſquè id reputans,Vazquez 1.2.*quæſt.* *96.art.5.diſput.168.cap.24.num.23.25.&* *30.*Farinac.*fragmentor.crimin.2.p.verbo Lex,* *num.*164.Qui licet contrariam initio propoſuerit; in hanc deuenit, eamquè approbat, reprobato Eugenio huic aduerſanti *conſil.* *22.num.27.& ſeqq.* Thomæ Sanchez, & ſequacium adhærens,Granad.1.2.*controuerſ.7.* *de legib.tract.3.part.1.diſput.13.ſect.2.num.* *31.& 33. verſ. Non ergo paſſim,*Caſtro Palao *in opere morali, tract. 3. de lege pœnali* *& irritant. diſput. 2. puncto 2. num. ſeptimo,* *verſ. Dicendum eſt.* Confirmaturquè manifeſtè legum intellectu ſubiiciendorum inferius.

21 Ampliatur tertio, † etiam in notorio, dum ſuper eo declaratoria ſententia non profertur, vt affirmat Hippolyt. de Marſil. *in* *pract. §. Aggredior, numero* 130. *in fine,verſ.* *Aduerte tamen, & ſeqq.& in rubric. D. ad* *legem Cornel. de falſ. n.* 39. *& ſeqq.* Sigiſmund.Scacc.*de indic. libro primo, capite* 98. *numero* 10. Iul. Clar. *recept. ſentent. §. fin.* *quæſt.9.num.*8. *& quæſt.* 80. *in fine*, Simanc. *de Catholic. inſtitutionib. tit. 9. num.* 70. *antiquioris editionis, nouioris, num.* 166. Sebaſtian.Guazin.*de confiſc. bonor. concluſ.* 16. *numero* 10. Quamuis enim *euidentia patrati ſceleris non indiget clamore accuſatoris*, vt Auguſtinus inquit *ſuper Geneſ. de morte* *Abel*, & ex eo textus *in cap. Euidentia, 9.de* *accuſationibus*: at ſententia eget. Poteſt quidem ſine accuſatore (eius locum euidentia patrati ſceleris tenente) in cauſa procedere Iudex,& ad ſententiam, punitionemquè deuenire, Gloſſa finalis *in d. cap. Euidentia*, ab omnibus communiter recepta: ſed ante eam in conſcientiæ foro ad pœnam reum non teneri,omnes quoque profitentur, damnato Panormitano contrarium dicente *in* *cap. Cum non ab homine, de iudic.* Sic tenent Roſella *verbo Aſſaſſinus, num.* 1. Syluester *quæſt.vltim.*Tabiena *quæſt.vnica,num.*3. Angel.*verbo Pœna,num.*3.Sotus *de iuſtit.& iure,* *d.lib.*2.*quæſt.6.artic. 6. col.* 12. *poſt concluſ.3.* *verſ. Quapropter*, Azotius *inſtitut moral. d.* *lib. 5. capit. 7. quæſt. 3. ad med.verſ. Secundo* *obiicitur*,Molin.*de iuſt. & iure, tom.*1.*diſput.* *95. col. ante penult. ante ſolutionem ad ſecundum principale,in antiquioribus,in recentioribus vero,num.*32.Vazquez 1.2.*d.quæſt.96.art* *5.diſput.170.cap.4.n.*14. Sanchez *in precept.* *Decalog.lib.2.d cap.22.num.*15.Farinac.*fragment.crimin.p.2.verbo Lex,num.92.verſ. Contrarium.*

22 Indè Fiſcum † ante ſententiam declaratoriam hæretici bona occupantem,etiamſi crimen ita notorium ſit,vt nulla poſſit tergiuerſatione celari,ad reſtitutionem teneri,affirmat Simancas *de Catholicis inſtitutionib. d. cap.* *9.à n.173.vſque ad numerum* 178.Arag. 2.2. *quæſt* 11.*art.3.fol.348.col.2.in ſolut.ad* 4.Molin.*d.diſput. 96. col. ante penult.in ſolut.ad* 3. Vazquez *d.quæſt.96.art.5.diſput.*170. *cap.* 4. *n.*15.Emman.Sa *in ſumm.verbo Fiſcus,num.* 2. hiſquè relatis Sanchez *d.cap.22.num.* 17. aduerſus Caſtrum *de lege pœnali,cap.10. in tertio principali argumento*, pro ſua ſententia putantem, Fiſcum, contra *dicti capitis Cum ſecundum,de hæretic.lib.6.*diſpoſitionem,manifeſti hæretici bona occupantem, peccare quidem;ad reſtitutionem tamen non teneri.

Ampliatur quarto, † vt non ſolum dicta conclusio procedat in condemnatione ſic à lege facta, quæ actionem, ſeu executionem requirat (veluti cum in dando,vel faciendo conſiſtit:) ſed etiam ſi actionem non exigat,& in paſſione, ſeu priuatione conſiſtat, vt) ex Diuo Thoma 1.2. *quæſt.* 62. *art.* 3. Caietano *ibidem*, Soto *de iuſtit.& iure, d.* *lib.1.quæſt.6.art.6.* Adriano *quodlibeto 6. art.* 1.Couar.*d.cap.6.§.8.num.9.& 13.*paſſimquè recentioribus,aſſerunt Leſſius *de iuſtit.& iure,lib.2.cap.19.dubit.8.num.*63. Molina *d.1.* *tom.diſput.96.col. penult. verſ. Quod dictum* *eſt*,Sanchez *d.lib.3.cap.22.num.20.& cap.26.* *num.15.& deinceps*,Azori.*inſtit.moral. tom.*1. *lib.5.cap.7.quæſt.1 in fine,verſ. At dubia quæſtionis eſt,& lib.8.quæſt.8. in ſeptima hæreticorum pœna,verſ.Sed verius eſt*, Caſtro Palao *in* *opere morali,d.tract.3.diſput.2.puncto 2.num.* *4.verſ.Cæterum etſi,& num.7.verſ. Dicendum* *eſt*,vbi de ſimul priuato voce actiua & paſſiua.De quo etiam Antonin.Diana *reſolut moral.p.1.tract.10.de legib.reſolut.23.& 24.* Iacob.Granad.1.2.*d.controuerſ.7. de legib. p.* 1. *tract.3.diſput.13.ſect.2.num.* 15. probabiliorem ſententiam hanc dicens,Salas *de legib.d.* *quæſt. 96. tract. 14. diſput. 15.ſect.3.num.46.* Emman.Sa *in ſumm.verbo Lex,num.* 10. Burſat.*conſil.14.num.18.& ſeqq.& num.* 23. *cum* *ſeqq.lib.*1.Aſſentitur Simancas *de Catholic.inſtitutionib.d.cap.9.num.205.& 209.in nouis*, & in hanc Farinacius inclinat *quæſt.*189.*num.* *66.*Tametſi alij ad pœnam, quæ in priuatione,ſeu paſſione conſiſtit, ante ſententiam reum obligatum velint,vt ex proxime citatis videre eſt. 23

Limites ampliationem oportet † in irregularitate & cenſuris Eccleſiaſticis ipſo iure latis, quas ſecum executionem trahere, communis aſſertio habet,neque alia ad pœnam in his incurrendam, declaratione opus eſſe. Ita Syluester *dicto verbo Aſſaſſinus*, *quæſt. fin. verſ. Et idem*, Caietan. *in ſumm.* *verbo Pœna, & 2. 2. quæſt. 62. art.3.* Sotus *de iuſtit. & iure, d. quæſt. 6. art. 6. concluſ.* 2. Medin. 1. 2. *quæſt. 96. art.* 4. Alphonſ. à Caſtro *lib. 2. de lege pœnal. cap.* 8. Nauar. *in* *manual.cap.23.num.67.*Bañez,Valentia, Sayrus, & alij, quos refert & ſequitur Salas *d.diſput.15.ſect.2.num.29.col.2.poſt med. verſ.* *Deinde argumentum*, Emman.Sa *d.verb.Pœna,num.1.*Sanchez *de matrimon.lib 9. diſput.* *30.num.1.& 2.*Stephan.Fagundez *in præcept.* *Decalog. p. 2. præcept. 8.lib. 8. cap. 29. n. 3.* *& 4.*Caſtro Palao *d.tract.3.diſput.2.punct.* 2. *num.* 1. Paul. Laym. *Theolog. moral. lib.* 1. *tract.4.cap.15. num.* 5. Diſcriminis ratio redditur: *Quod priuatio in his non tam de propriis bonis, quam communibus fiat.* Quam præſtat Sotus, & impugnant multi, quos recenſet Salas *vbi proximè.* Præcipuam dicit Caſtro Palao, *præfato etiam loco*, rationem: *Quia ita eſt vſu receptum: Et quia conueniens erat, vt Eccleſia, quæ* 24

Gabr.de Velaſc. T 2 *ſpiritualem*

ſpiritualem ſubditorum profectum ſpectat, aliquas pœnas haberet, quibus à contrahendis delictis, quantumcumque occultis, arceret. Dicemuſquè *paragrapho ſequenti*, ad motus proprij Pij IV. intellectum.

25 Ampliatur quinto, † vt pœnæ incurſio, vel criminis patrati declaratio citata parte, & iudiciario ordine præcedente fieri debeat, vt probant iura in principio pro hac parte allegata *num.* 7. & textus *in cap.* 1. *de homicid. lib.* 6. vbi & tradunt communiter Scribentes, Gloſſa *verbo Conſtiterit, in Clement. Præſenti, de cenſib.* Felinus *in d. cap. Cum non ab homine, de iudic. num.* 9. *&* 10. *& in d. cap. Rodulphus, de reſcript. num.* 35. *&* 41. Grammat. *deciſ.* 105. *num.* 60. Hieronym. Magon. *deciſ. Florentin.* 16. *num.* 33. & alij relati ab Auguſtino Barboſa *in collect. ad dict. cap.* 1. *de homic. lib.* 6. *num.* 23. Farinacius (alios quoque enumerans) *fragmentor. criminal. d.* 2. *p. verbo Lex, num.* 167. Caſtro Palao *d. tract.* 3. *diſput.* 2. *puncto* 10. *num.* 3. Anton. Gomez *tom.* 3. *variar. cap.* 14. *num.* 3. *verſ. Primo quia licet pœna.* Simanc. *de Catholic. inſtitutionib. d. tit.* 9. *num.* 69. Sebaſtian. Guazin. *de confiſc. bonorum, concluſ.* 15. *numero tertio, & concluſ.* 16. *num.* 5. & 6. Franciſcus Perſonal. *de gabel. numero* 5.

26 Ab huiuſmodiquè declaratoria ſententia † appellari poſſe, omnes quoque fatentur, Abbas *in cap. Peruenit el* 1. *de appellationib. num.* 6. Felin. *in d. cap. Cum non ab homine, de iudic. num.* 12. *in cap.* 2. *de ſponſalib. num.* 4. *& in d. cap. Rodulphus, num.* 43. Deci. *in cap. Reprehenſibilis, num.* 20. *& ſeqq. de appellationib.* Caſtro Palao *vbi proxime, num.* 4. Cardin. Tuſch. *practicar. concluſ. verb. Declaratio, num.* 63. Farinac. *d. verbo Lex, num.* 168. Brunor à Sole *in compend. iuris, verbo Appellatio datur à declaratione pœna incurſa ipſo iure.*

27 Quamuis enim à pœna legis † appellari nequeat, *l. Si qua pœna,* 242. *alias* 244. *D. de verbor. ſignific. cap. Quia nos,* 32. *de appellationib.* Roman. *ſingul.* 216. *incip. Pœna legis,* Francus *in cap. Peruenit, numer.* 14. *& in cap. Conſuluit, num.* 4. *de appellationib.* Felin. *in d. cap. Cum non ab homine, numero* 12. *& in d. cap.* 2. *de ſponſal. num.* 6. *verſ. Primo quod licet,* Decius *in cap. Cum ceſſante, de appellationib. num.* 30. Farinac. *quæſt.* 101. *num.* 65. Sigiſmund. Scacc. *de appellationib. quæſt.* 17. *limit.* 23. *num.* 1. *&* 2. Ioann. Gutier. *practicar. quæſtion. lib.* 3. *quæſt.* 50. *numero* 1.

28 A pœnæ tamen declaratione † appellare licet, Gloſſa *in cap. Cupientes,* 16. §. *Inſuper, verbo Priuatos, circa medium, de election. lib.* 6. Curt. Iun. *in l. vnic. in princip. num.* 41. *D. ſi quis ius dicenti non obtemperau.* Senior *conſil.* 20. *incip. Sæpe numero, numero* 57. Petr. Rebuff. *in d. l. Si qua pœna, verſ. Limitatur iſte textus, in declaratione pœna,* Gutier. *vbi proxime, num.* 2. Scacc. *dict. quæſt.* 17. *limit.* 32. *num.* 36. *&* 37. *& limit.* 33. *num.* 3. Farinac. *d. quæſt.* 101. *num.* 65. *&* 67. Cornazan. *deciſ. Lucenſ.* 193. *numero* 5. Anton. Capic. *deciſ.* 1. *num.* 19. Diſcriminis rationem reddentes: Quod Lex neminem grauet æqua pœnæ appoſitione: in eius verò declaratione grauare Iudex poſſit.

29 Ampliatur ſexto, † vt nec poſt ſententiam declaratoriam præſtare & exequi pœnam teneatur damnatus, ſed ad partis, petitionem, patientiamquè executioni præſtare. Sic tradunt Couar. *in* 4. *Decret. d.* 2. *p. cap.* 6. §. 8. *num.* 10. *verſ. ſecundo infertur,* Menchac. *controuerſ. illuſtr. lib.* 1. *cap.* 28. *num.* 14. Simanc. *de Catholic. inſtitution. d. tit.* 9. *num.* 34. *&* 40. *antiquioris editionis, nouioris autem, numero* 184. *&* 209. Azeued. *in rubric. tit.* 1. *lib.* 2. *nouæ Reg. collection. numero* 24. *in fine,* Adrian. *Quodlibeto* 6. *art.* 1. *lit. L. corol.* 4. Molin. *de iuſtit. & iure, tom.* 1. *diſput.* 66. *col.* 3. *verſ. Addit optime, & diſput.* 95. *col.* 14. *verſ. Ad ſecundum principale,* Azor. *inſtit. moral. tom.* 1. *libro* 5. *capite* 8. *quæſt.* 4. *& libro* 8. *cap.* 12. *quæſt.* 4. Sanchez *in præcept. Decalogi, lib.* 2. *d. cap.* 22. *num.* 8. cumque aliis, Farinac. *fragmentor. crimin. parte* 2. *numero* 88. Paul Laymann. *Theolog. moral. libro* 1. *tract. de legib. capit.* 15. *numero* 7. Ludouic. Lopez *in inſtructor. conſcient. p.* 1. *cap.* 296. *col.* 3. *in princip. verſ. Sed an vltra,* Stephan. Fagundez *in* 1. *præcept. Decalog. lib.* 1. *cap.* 20. *num.* 14. Conducuntquè dicta à Nobis *de priuileg. pauper. & miſerabil. perſonar.* 1. *p. quæſt.* 35. *à num.* 1. *præcipuè num.* 7.

30 Niſi ad ſolutionem, reſtitutionem, ſeu pœnam præſtandam, † reum ipſum ſententia adſtringeret Iudex. Ita Couar. Ludouic. Lopez, & Simancas *vbi proxime,* Nauar. *in Manuali, cap.* 23. *num.* 66. Henriquez *de excommunic. cap.* 56. *num* 2. *in comment. lit. I,* Molina *d. diſput.* 95. *in fine,* Sanchez *d. cap.* 22. *num.* 9. Granad. 1. 2. *controuerſ.* 7. *de legib. tract.* 1. *p.* 2. *diſput.* 13. *ſect.* 3. *num.* 24. Bañez 2. 2. *quæſt.* 62. *art.* 3. *dubio* 2. *concluſ.* 7. inde inferens: *quod ille condemnatus, ſi Fiſcus fuerit negligens in exigendis illis bonis: poterit præſcribere intra tempus à legibus deſignatum.* Id ipſum (allegato non omnino fideliter Couarruuia *in* 4. 2. *part. cap.* 6. §. 8. *num.* 16.) Azeuedus inquit *in l.* 6. *tit.* 15. *libro quarto nouæ Reg. collection. numero* 17. poſſequè cum mala fide præſcribi pœnam. Sed re vera in præſcriptione iſta ius rei malam fidem excludit, quòd à pœnæ præſtatione non exactum reum excuſat, & pœnam (quam non prorſus ſuam, negligentia, Fiſcus effecit) præſcriptibilem reddit.

31 Plurium ex his deſcendit Iurium intellectus. In primis † textus *in Extrauag. Ambitioſè, de rebus Eccleſ. non alienand.* quæ in alienantes Eccleſiæ bona abſque debitis ſolemnitatibus, ſic inuehat: *Ipſo facto beneficiis priuati exiſtant; illaque abſque declaratione aliqua vacare cenſeantur, & libere conferri poſſint:* Adhuc eius diſpoſitionē, verbaque *Abſque declaratione aliqua* ad declarationem *pœnæ* referenda, & hanc ſolum per illam excluſam videri, non declarationem *criminis,* cenſent Couar. *in* 4. *Decret. d.* 2. *p. c.* 6. §. 8. *n.* 10. &, cum

Digitized by Google

cum aliis à ſe relatis, Sanchez *d. lib.* 2. *capit.* 22. *num.* 20. probabiliorem hanc opinionem ſibi videri dicens. Aſſentiuntur Salas *de legib. d. quæſt.* 96. *tract.* 14. *diſput.* 15. *ſect.* 3. *num.* 47. & alij *ampliatione ſecunda relati.*

Textus *in l.* 5. *tit.* 11. *lib.* 5. *noua Regia col-*
32 *lection.* † quæ dum pretia rerum marapetinis, non regalibus, aut dimidiis deſignari, reſque vendi, & comparari iubet; ſic in tranſgreſſores pœnam ſtatuit: *So pena que la perſona, o perſonas que lo contrario hizieren, por eſe miſmo hecho, ſin preceder a ello, ni para ello otro conocimiento de cauſa, ni otra ſentencia, ni declaracion alguna, ayan perdido, y pierdan la mercaduria, o mercadurias, mantenimientos, o probeimientos, o otras qualeſquier coſas que aſi vendieren porque pidieren los dichos reales, o medios reales.* In cuius quoque terminis *inibi* Azeuedus *numero primo*, declaratoriam *pœnæ* ſententiam requirit: rectius Matienzius, *criminis* commiſſi, *ibidem*, *gloſſa prima, numero ſecundo, & ſequent.* Quod & eiuſdem legis pœnæ applicationis modo, confirmat: quæ tertiam partem accuſatori; tertiam Iudici; qui ſententiam protulerit; Fiſco alteram deſignat. Ex quo neque declaratoriam criminis ſententiam, neque iudicij formam, per quam ad eam deueniatur, præcedentibus verbis excludi; ſed neceſſario requiri, manifeſte deducitur. Ex lege ſimiliter 21. *tit.* 3. *lib.* 1. *noua Regia collection.* eundem ſenſum recipiente, ſic pœnas in ſuos ſtatuente tranſgreſſores: *Si fueren legos, por el miſmo hecho ayan perdido, y puerdan todos ſus bienes: los quales deſde aora apluamos a nueſtra Camara y Fiſco &c. Y ſi fueren eccleſiaſticos, por el miſmo hecho ayan perdido y pierdan la naturaleza, y temporalidades que tubieren en nueſtros Reynos &c.* Poſt quæ ſubiungit: *Y mandamos a los nueſtros procuradores fiſcales, y a cada vno dellos, que conſtandoles que alguna, o algunas perſonas ouieren y do o venido contra lo ſuſo dicho, les pidan, y demanden las dichas penas, y proſigan las cauſas contra ellos ante quien y como deban, haſta las fenecer y acabar.*

Textus *in l.* 1. *tit.* 21. *lib.* 8. *eiuſdem noua*
33 *Reg. collectionis* † præter ignis mortis pœnam, omnium bonorum confiſcationis ipſo facto ante ſententiam declaratoriam imponentis nefandum ſodomiæ crimen committenti: cuius verba in declaratione *pœnæ* intelligenda, non in declaratione *criminis* commiſſi, neque ante hanc criminoſum hunc teneri, affirmant *ibidem* Azeuedus *num.* 70. Anton. Gomez *variar. tom.* 3. *capit. vlt. num.* 3. Vazquez 1. 2. *d. quæſt.* 96. *art.* 5. *diſput.* 170. *cap.* 4. *num.* 21. & 25. Sanchez *d. cap.* 22. *numer.* 20. *in fine*, Salas *d. diſput.* 15. *ſect.* 3. *num.* 42. Qua pariter declaratione continetur *lex* 25. *titul.* 3. *lib.* 1. *noua Reg. collection.* Abſque alia declaratione pœnam tranſgreſſoribus *ipſo iure* inferens.

Denique (vt alia iura, quæ ex præcedentibus concluſionibus eundem recipiunt intellectum, quæque præcitati referunt, omittamus) indubitabilior † quæſtionis noſtræ 34
reſolutio, & dictarum legum 56. *tit.* 5. *lib.* 2. *& legis* 5. *tit.* 9. *lib.* 2. *noua Regia collectionis* intellectus, ſenſuſque ex dictis apparet. Quippe quæ neque nominatim in conſcientiæ foro ad pœnas ante ſententiam obligent (vt antiquiores Ordinamenti effecerāt, quas iam & his, & contrario vſu antiquatas *proximo paragrapho primo* oſtenſum eſt:) neque ſententiam, aut declarationem excludant, ſed ſolum verbo *Ipſo facto* vtantur, huicque adhuc verbo alia futuri temporis, Miniſtrique exigentia factum, verba coniungant, quæ non latæ, ſed ferendæ ſententiæ naturam inducunt, verbique *ipſo facto* ſignificationi, & naturæ detrahunt, vt cum aliis oſtendit Farinacius *dicto verbo Lex, num.* 60. & latius inferius dicemus. Eſto autem quod & in dictarum legum, & quæſtionis noſtræ caſu integram verbum iſtud naturam ſuam ſeruet: nullatenus declaratoriam ſententiam aut commiſſi criminis, aut etiam pœnæ incurſæ ſublatam, ſed neceſſariam omnino, & ante eam ad pœnam in conſcientiæ foro dictarum legum tranſgreſſores non teneri, manifeſtè ſuperiora monſtrant.

Ex quibus, primum pro contraria opinione oppoſitum argumentum ceſſat. Etſi enim verbum *Ipſo iure* † latam importet ſenten- 35
tiam: à Lege tamen ſententia lata vel pœnæ incurſæ, vel criminis commiſſi, Iudicis, vt diximus declarationem poſtulat, qui (tanquam lex loquens) legis mutæ (ſic & Iudicem, & legem *libro* 2. *de legibus* appellat Cicero) caſum deueniſſe declaret, & à die commiſſi criminis ſententiæ legis pœnas exigat, ſeu exequatur, nil tam de nouo declaratione faciens, quam quod ſub lege eiuſque ſententia latebat, explicans, quod ſuberat, pandens, iuxta *legem Adeo*, 7. §. *Videtur*, *D. de acquirend. rer. domin.* Similes. Ita Sebaſtian. Guazzin. *de confiſcatione bonorum, concluſ.* 15. *num.* 1. *& concluſ.* 16. *num.* 9. cum multis à ſe relatis, infraque à Nobis *num.* 42. *& ſeq.* referendis. Vnde non per hoc minor legis, quam hominis potentia: cum à tempore commiſſi criminis legis ſententia plene ſuum ſortiatur effectum, nec alio quam humanæ vocis, Iudicis nempe declaratione (quam proferre ipſa non valet) adiutorio egeat.

Præterea, † quamuis non minus poſſit 36
Lex quam Iudex: procedit paritate data. *Nam ſicut Iudex poteſt condemnare reum ad pœnam ſoluendam (id quod tum demum facere poteſt, cum reus eſt accuſatus, auditus, & conuictus*, vt argumento huic reſpondet Simancas *dict. tit.* 9. *num.* 198.) *Sed è regione, quemadmodum Iudex nullo modo poteſt quempiam in dicta cauſa damnare ad aliquam pœnam: ſic etiam Lex nequit Lutium vel Titium in foro conſcientiæ obligare antequam illi audiantur, & conuicti ſint.* Conſentit Salas *de legib. d. quæſt.* 96. *tract.* 14. *diſput.* 15. *ſect.* 2. *num.* 3. Aliter hac paritate non data, nimis ſe

Digitized by Google

extendere argumentum contrarium, eſſeque
profuſum nimis, nec generaliter verum eſſe:
*Quoties Iudex poteſt obligare in conſcientia;
poſſe legem abſque vllam ſententia*: imo fal-
ſum affirmat, ſubiungens. *Non enim poteſt
communiter Princeps pracipere generatim, vt
quicumque tale crimen commiſerit, incurrat ſi-
ne ſententia pœnam. Nec in particulari poteſt
Petro iniungere, vt ſi commiſit tale crimen, in-
currat talem pœnam. Nam hec precepta eſſent
communiter nimis rigida, & eo magis acerba,
quod caſus nondum probatos, aut etiam nullo
modo probabiles comprehenderent: ſententia
autem Iudicis extenſiuè non ita eſt rigida,
quia ad ſolum caſum iam probatum ſe exten-
dit: & lex, ſiue ſcripta, ſiue vocalis, caſum
probatum non ſupponit. Ideo communiter mi-
nus poteſt quam Iudex, agens vt Iudex, ſeu
cauſa cognita.* Quamuis autem ad condem-
37 nationem † idem poſſit legis voluntas quod
Iudicis ſententia; non quidem quo ad exe-
cutionem. Quo caſu loquitur, & intelligen-
da eſt *dicta lex Cum quaſi, 30. §. Cum plures,
verſ. Hi autem, & ibi* Gloſſa *verbo Iudicati,
de fideicommiſ. libert.* Dum enim Vlpianus
inquit: *Hi autem qui eos manumiſerint, pretij
nomine perinde fratribus & cohæredibus ſuis
obligati erunt, atque ſi ob eam rem ex iudicati
cauſa cum his agi poſſit*: nullatenus ſenſui
huic præiudicat. Non enim inficiamur huius
legis tenore, pro pœna à lege *ipſo facto* im-
poſita, quemadmodum ſi à Iudice imponere-
tur, agi poſſe: ſed & neceſſarium profitemur,
vt is in cuius fauorem impoſita pœna eſt, il-
lam petat, incurſamquè declaretur, cum Iaco-
bo Simancas id comprobante *d. tit. 9. à
numer. 236. & ſeqq.* Nulla enim tam exe-
cutiua ſententia eſt, quantumuiſque iudica-
ti det actionem, vt proxima facit, quæ id non
exigat.
38 Fatemur item † maiorem aliquando legi
quam Iudici poteſtatem ineſſe, veluti in ar-
gumenti contrarij caſu, de tranſlatione do-
minij abſque poſſeſſione: quod ad caſum no-
ſtrum non conuincit, in quo veluti diuerſæ
extant rationes ſententiam Iudicis exigentes
vt pœna in foro conſcientiæ debeatur: & ideo
tanquam à diuerſis, vel ſeparatis non debet
fieri illatio, iuxta *legem finalem in fine, D. de
calumniator.* cum vulgatis, de quibus *in
Axiomatib. noſtris, lit. I. num.* 18. Regiæ
enim oppoſitæ leges nec pœnam imponunt
(cuius rei diuerſa, vt oſtendimus, ratio) nec
irreuocabile ius, aut poſſeſſionem tribuunt,
ſed ad cognitionem reſeruant. Communis iu-
ris in contrarium allatæ, declarationem
non explodunt, ſed exigunt, vt iam dicta
monſtrant, & proxime perpendenda monſtra-
bunt.
39 Nec argumentum † *Si vnico vincentem te,
à fortiori vincam te* (quod contrario conue-
nit) vrget in victo diuerſo iure, ratione, vel
ordine, vt *in dictis Axiomatibus noſtris* an-
notamus *lit. V. numer.* 140. *& duobus
ſeqq.*
40 Concedimus itidem † non diuerſam, ſed
eandem exiſtere rationem *in d. l. Raptores, 41.
C. de Epiſcop. & Cleric.* in contrarium addu-
cta (quæ magis noſtris terminis terminis ac-
cedit:) ideo verò declarationem in eius caſu
neceſſariam eſſe, nominatim aduertit Areti-
nus *in l. 1. D. de acquirend. poſſeſſ.* quem pro-
bat Anton. Gomez *in d. l. 45. Tauri, n. 111.
col. 3 in princip.* ſic verba illa: *Omnem proprie-
tatem, & plenam poſſeſſionem earundem rerum
noſtro habeat beneficio* dictæ legis Raptores
interpretatus: *Si petatur, & à Iudice declare-
tur, & ſequatur traditio.*

A diuerſis quoque alterum Alfonſi de
Caſtro petitum argumentum eſt: † quod nem- 41
pe *à ſententia Iudicis appellare liceat; non vti-
que à legis pœna*: Quia id legis reuerentia ef-
ficit, illique parendi neceſſitas, iuxta ſupra di-
cta *numero* 28. non tamen inde Iudicis ex-
pellitur miniſterium, neque ex eo deduci po-
teſt: pœnam à lege impoſitam ſententia,
Iudicis non egere vt in conſcientia de-
beatur. Si enim id ex eo deduceretur, quòd à
legis pœna appellare non licet: æquè com-
prehenderet pœnam ſimpliciter à lege im-
poſitam, verbo etiam *Ipſo iure* non addito,
cum certum ſit, neque ab illa tunc appellari
poſſe: ſed dubium non eſt, ad contrahendam
pœnam ſimpliciter impoſitam à lege, ne-
ceſſariam omnino eſſe Iudicis ſententiam,
ab eiuſque declaratione appellationem con-
cedi, vt dicta ampliatione quinta diximus:
Ergo quòd appellatio à pœna legis non con-
cedatur, nullatenus probat vel maiorem legis
quam Iudicis ad pœnæ obligationem poten-
tiam: neque eam deberi ante Iudicis decla-
rationem: imo contrarium ſatis efficaciter
argumentum contrarium, & nunc perpen-
ſa probant. Si enim à qualibet legis pœna
appellare non licet; & tamen eius non ante
contrahitur obligatio quam per Iudicem
declaratio fiat (vt dictum remanet, Theolo-
gorumque & Iuriſtarum eſt firma & indu-
bita concluſio:) idem quoque erit vbi Lex
pœnam *Ipſo iure* imponit, lege declaratio-
nem expreſsè non prohibente, cum per ſe
verbum iſtud, ſuaque natura, declarationem
non excludat; ſed etiam poſtulet, tanquam
ad ipſius implementum, voluntatiſque
executionem penitus neceſſariam, ex iuri-
bus iam relatis, contrariis quoque, Docto-
rumque ſententia, naturæ, & iuris regulis ad-
hærente. 42

Inutile ne, † aut fruſtratorium inde ver-
bum *Ipſo iure* in lege adiectum, vt finale
oppoſitum argumentum habet: Nullatenus,
ſed latæ ſententiæ, eo modo quo legi con-
uenit, naturam & effectus retinet. A tempore
enim criminis commiſſi pœna incipit de-
beri, ſuſpenſa eam præſtandi obligatione
vſque ad Iudicis declarationem, iuxta for-
mam præſcriptam à textu *in d. cap. Cum
ſecundum, 19. de hæret. lib. 6. & à lege fina-
li, C. ad legem Iuliam Maieſtat.* vbi ad id reſ-
piciens Martianus, aduertenter dixit: *Ex quo
ſceleratiſſimum quis conſilium accepit; exinde,
quodammodo, ſua mente punitus eſt.* Ita vt poſt
eius criminis commiſſi declarationem, ſuum
plenum legis ſententia ſortitur effectum, &
quæ in rei patrimonio erant bona, in Fiſcum,
legis condemnatione, ita à die commiſſi cri-
minis

Digitized by Google

minis ſint tranſlata; vt quocumque titulo
43 † per eum exinde alienata ſint; Fiſcus vendicet, ex *dicto cap. Cum ſecundum, lege ex indiciorum*, 20. *verſ. Adeo*, *D. de accuſationib. l. Donationes in concubinam*, 32. §. *fin. D. de donationib. l. quiſquis*, 5. §. *Emancipationes*, *d. l. fin. C. ad legem Iul. Maieſt. l. 4. tit. 2. part. 7.* Tradunt communiter Doctores in dictis locis: Anton. Gomez *tom. 3. variar. cap. fin. num. 4. verſ. Prædicta tamen*, Farinac. *quæſt.* 116. *n.* 17. 20. *&* 22. Franciſc. Perſonal. *de gabel. n.* 2. *& ſeqq.* Sebaſtian. Guazin. *de confiſc. bonor. concluſ.* 15. *num.* 1. *& ſeqq. & num.* 23. Gaſpar. Anton. Theſaur. *lib.* 2. *quæſtion. forenſ. quæſt.* 40. *num.* 1. *& ſeqq.* Aliis omiſſis, ex Theologis, Vazquez 1. 2. *quæſt.* 96. *art.* 1. *diſput.* 170. *cap.* 4. *num.* 23. Azor. *inſtit. moral. tom.* 1. *lib.* 5. *cap.* 7. *quæſt.* 7. *verſ. quoad ſecundum*, Sanchez *d. lib.* 2. *in præcept. Decalog. cap.* 22. *num.* 26. 33. 36. *&* 48. Martin. Becan. *in ſumm. Theolog. ſcholaſtic. cap.* 7. *de lege pœnal. quæſt.* 5. *numer.* 7.

44 Tametſi huiuſmodi alienationes † poſt delictum celebratas, per ſe validas eſſe, reſcindi tamen, cum multis, tradant Salas *de legib. d. quæſt.* 96. *tract.* 14. *diſput.* 15. *ſect.* 5. *num.* 68. Sanchez *d. cap.* 21. *num.* 49. *& ſeqq.* veriorem hanc exiſtimans, Bañez 2. 2. *quæſt.* 62. *art.* 3. *concluſ.* 5. veriſimile dicens, *quod huiuſmodi reus retinet adhuc dominium bonorum ſuorum, licet caducum, & infirmum ante ſententiam Iudicis.* Vazquez 1. 2. *d. quæſt.* 96. *art.* 5. *cap.* 2. *diſput.* 171. *n.* 9. *& ſeqq.* magis ſibi hanc probabilem adiiciens, Ioan. Azor. *inſtit. moral. d. quæſt.* 7. *in fin.* Paul. Laym. *Theolog. moral. lib.* 1. *tract.* 4. *cap.* 15. *de legibus*, *num.* 4.

45 Plures effectus canonis *latæ ſententiæ*, † ſeu pœnæ *ipſo facto* à lege impoſitæ referre, vitio verti poſſet, cum id data opera, longoque ſermone effecerunt, Cardinalis Tuſchus *practicar. concluſ. lit. P. verbo Priuatio*, *concluſ.* 719. *num.* 30. *&* 31. Quadraginta ſex retulit Tiraquellus *in l. ſi vnquam*, *verbo Reuertatur*, *C. de reuoc. donationib. num.* 267. *præcedentibus & ſeqq.* vt ex eo colligit Matienzius *in l.* 5. *tit.* 11. *lib.* 5. *noua Reg. collection. gloſ.* 1. *num.* 4. *in fine.* Plurimos etiam recenſuit Sebaſtian. Guazin. *de confiſc. bonor. d. concluſ.* 15. *per totam.* Qui licet viginti vnum numerauerit, multos alios horum, ampliationibus, & intellectibus incluſit.

Ex his igitur Alfonſi de Caſtro, & Menchacæ *d. lib.* 1. *cap.* 7. *quæſtionum vſufrequentium*, argumentis propoſitis abunde ſatisfactum videtur. Alia eorundem non ſumus proſequuti, tum quia proſequuntur & improbant multi ex præcitatis (præcipuè Simancas, qui planam expeditamque viam reliquit:) tum quia (vt Iacobus Granado 1. 2. *d. controuerſ.* 7. *de legib. tract.* 3. *p.* 1. *diſput.* 13. *ſect.* 2. *num.* 12. firmiter aſſerit) generalis prædicta concluſio (declaratoriam nempe ſententiam Iudicis, neceſſariam eſſe vt in conſcientiæ foro pœna à lege ipſo facto impoſita debeatur, cætetæque ex ea deſcendentes) adeo certæ ſunt, vt nihil momenti contra eas obiici poſſit, ſitque ſuperuacuum in diluendis obiectionibus tempus terere.

AN SOLIVS PERIVRII ratione, vel quòd periurus dictæ legis 56. tranſgreſſor habeatur, officij priuationem, & inhabilitatem ad alia ipſo iure incurrat, & ad reſtitutionem fructuum, ſeu prouentuum perceptorum in iam obtento, vel poſtmodum adepto abſque alia ſententia teneatur?

SVMMARIVM.

1 *Affirmatiua pars proponitur.* & numeris ſeqq. vſque ad numerum 11.
Exinde *contraria ſuſtinetur.*

2 *Periurus eſt infamis.*

3 *Infamibus porta ſunt dignitatum præcluſa, & ad eas obtinendas periuri redduntur inhabiles. Et an ante ſententiam, infamiam, priuationem, ſeu inhabilitatem contrahant?* num. 11. & ſeqq.

4 *Periuri non ſolum ab adipiſcendis dignitatibus, tam eccleſiaſticis quàm ſecularibus, arcentur; ſed adeptis priuantur.* & num. 5.

6 *An ipſo iure vtriſque?* & num. 7. 11. & 12.

8 *Ob periurium, aut ob aliud crimen beneficiis, ſeu dignitatibus ſic ipſo iure priuati, ſeu ad alias inhabiles redditi an fructus vel prouentus perdant, nec faciant ſuos? Et quid in eo, qui pro periurio à lege habetur?* & numeris ſequentibus, & 13.

9 *Verbum* Habeatur pro tali, *an latam ſententiam importet?*

10 *In his quæ iuris ſunt, poteſt legis fictio, quod poteſt veritas, idemque operatur.*

14 *In caſu legis* Si quis maior, 41. C. de tranſactionib. *an & declaratio pro infamia ex periurio, & in cæteris eius pœnis ſententia requiratur?*

15 *Periurus, ſeu pro periuro à lege habitus, aliave ratione ab ipſa abſque alia ſententia damnatus, dum declaratoria non profertur, an licitè officium, ſeu beneficium, vocemve retineat, percipiatque fructus? Et quatenus declaratoria ſententia lata teneatur?* & num. ſeqq.

17 *Inhabilis à lege ad officia ſeu beneficia factus an fructus ex eis perceptos ante quamlibet ſententiam reſtituere teneatur?* & numer. ſeqq. *Et an inhabilitas ipſa ad officia, beneficia, ſuffragiave præſtanda, ante declarationem etiam contrahatur?* numero 18. & ſequentibus.

18 *Intellectus* motus proprij Pij IV. *in diffidationes*

Digitized by Google

fidationes facientes.
*Excommunicationis,ſuſpenſionis,interdicti, irregularitatiſque pœna ipſo iure impoſita declaratoriam ſententiam non deſiderat.Et quare?*ibid.
Particula Eo ipſo,*quid operetur, qualiterque ſumatur?*ibid.
19 *Acceſſorium ſequitur naturam principalis, & ab eo tempore quis tenetur ad reſtitutionem fructuum,vel prouentuum rei, ex quo ad reiipſius reſtitutionem tenebatur, & non antea.*
20 *Poſſeſſor malæ fidei mercedem laboris in vtilitatem rei impenſi percipit , iureque deducit,*& num.ſeq.
Canonicus excommunicatus & ſuſpenſus Canonicis horis aſſiſtens an miniſterij ſtipendium percipiat? ibi.
21 *Fructus ſeu prouentus qui non tam à re ipſa reſtitutioni obnoxia,quam ex labore, & induſtria malæ fidei poſſeſſoris eam retinentis proueniunt,reſtitutioni ſubiecti non ſunt.*
22 *Malam fidem abeſſe ſufficit , vt poſſeſſor fructus ſuos faciat.*

§. IV.

1 SOlo quidem periurio,† vel quod pro per-
iuro lex quidem habeat (etiam ſi neque
verbum *Ipſo facto* immadiate foret appo-
ſitum,neque inhabilitatis pœna ſubſeque-
retur) & priuationem muneris obtenti per-
iurio (ex iuramenti ſaltem promiſſorij vio-
latione)patrato,illico contrahi, inhabilita-
tem ad alia,& ad fructuum,prouentuumque
vtrorumque reſtitutionem obligatum periu-
2 rum exiſtere, probatur:quia periurus † infa-
mis eſt , *cap.Infamis,* 17. *in ord.* 6. *quæſt.* 1.
*cap.querelam,*10. *& ibi Gloſſa verbo Periurij
irretiti, de iureiurand.l.Si quis maior,*41.*C.de
tranſactionib.*Couar. *in relect. capit. quamuis
pactum, de pactis,lib.* 6.*p.*1.§.7. *num.* 5. Sera-
phin.*de priuileg.iuram. priuileg.* 1. *num.* 36.
Didac.Perez *in l.*1.*tit.*4.*lib.*3.*ordinam. verbo
Poſitiones,col.*8.*ad finem, verſ. quarum prima
eſt,pag.*545.Suarez *de Religione,tom.*1.*lib.* 3.
*cap.*20.*num.*7.ne prope innumeros alios hu-
ius ſententiæ aſſertores referamus,quos con-
gerit Farinacius *de falſit. quæſt.*160.*num.*14.
congeſſimus que Nos *de priuileg. pauper.* 2.
3 *p.quæſt.*65.*num.*24. Infamibus autem † por-
tæ ſunt dignitatum præcluſæ,*cap.Infamibus,*
87.*de regul.iuris,lib.*6.*cap.Licet ex quadam ,*
47.*& ibi Gloſſa verbo Actus legitimi , de te-
ſtib. cap.Inter dilectos,*11. *de exceſ. Prælator.
l.*2.§.*Miles , & ibi Gloſſa* 1.*D.de his qui not.
infam.l. vnica, C.de infamib. lib.* 10. *l.* 2. *C.
de dignitat.lib.*12. Redditurque periurus ad
eas obtinendas inhabilis, vt dicta iura pro-
bant,& textus *in d.cap.querelam* , vbi id ip-
ſum notat Cardinalis Zabarella *num.*2. Ripa
*in cap.Ex parte,num.*3.*ampliat.*2.*de reſcript.*
Hoſtienſ.*in ſumm.de iureiurand. num.*7.§.*quæ
pœna,verſ.ſed ſuperior,* Alberic.*in l. Lutius ,
num.*9.*verſ.Item nota , D.de his, qui not. in-
fam.*Flamin.Pariſ. *de reſign.beneficior. lib.* 4.
*quæſt.*3.*num.*20.Cardin.Tuſch *practicar.con-
cluſ. lit. P. concluſ.* 291. *numer.*1. Farinac.
*de falſit. quæſt.*160.*num.*193. Tiber. Decian.
tract. crimin. lib. 6. *capit.* 13. *numer.* 6.
Petr.Gregor.*ſyntagmat. iuris vniuerſ.lib.*5.*c.*
11.*n.* 6. Vincent. Mancin.*tract.de iuram.p.*
4. *effectu* 74. *num.* 2. *& p.* 5. *effectu* 7. *nu-
mer.*3.

Neque ab adipiſcendis ſolum dignitati-
bus arceri , ad eaſque inhabiles reddi periu-
ros;ſed adeptis † quoque priuari oſtendunt 4
textus *in cap.Si Epiſcopus,* 7. *diſt.* 50. *in cap.
Presbyter,* 12. *diſt.* 81. *in d. cap. querelam ,*
10.*& in c. Tua nos ,* 11. *de iureiurand. in c.
Cum non ab homine,* 10. *de iudic.* Obſeruant
Bald. *in l.*1.*num.* 4.*C. de reb. credit.* Alberic.
*in d.l.Lutius,num.*9.Iaſo *in l. ſi duo patroni ,
§.fin.num.*2.*poſt med.verſ.Sexto clericus.D.de
iureiur.*Gloſſa *in figuratione caſus* , & com-
muniter ſcribentes *in d. cap. querelam,* Ho-
ſtienſ.*ante num.*1.*verbo Ceſſauit,*Bald.*num.* 2.
*verſ.Nota quod priuari non debeant Eccleſias
regere,*Ancharan. *num.* 1. *in fine , notab.* 2.
Imola *num.*1. Anton. de Butr. *num.* 2. *notab.*
1.Bollamet.*num.*15.Anan.*num.* 2. Abb. *ante
num.*1.*in figuratione caſus,& num.*1.*notab.* 2.
Alexand.de Neuo *num.*5.*notab.* 2. idem Abb.
in cap. Ex parte,primo,num. 2.*de reſcript. &
ibi* Ripa *num.*1.*& ſeq.*amplians, etiam ſi tale
ſit periurium, quod infamiam non irroget.
Idque ipſum tradit Decian. *tract. criminal.
d. lib.* 6. *capit.* 13. Multos alios adducit
Farinacius *de falſit. d.quæſt.*160.*n.*191.

Quod & in officiis,† & dignitatibus ſecu- 5
laribus ſimiliter procedit, diſpoſitione *legis
quoties,*17.*C.de dignitatib. lib.*12. *legis* 2. *§.
Miles,& ibi Gloſſa* 1.*D.de his qui not. infam.*
Annotant Corneus *in l.ſi duo patroni, §. fin.
num.*4.*D. de iureiur.* Bald.*in l.*2.*C.de reb.cre-
dit.n.*1.*verſ.Tertio,quod puniatur pœna re-
motionis à dignitate,& num.*2. *in fine* , Sali-
cet.*num.*6.Ioan.Sicard. *ad num.*5. Tiber. De-
cian. *d. lib.* 6. *cap.* 13. Vincent. Mancin. *de
iuram. p.* 5.*effectu* 8.*num.* 1. *& ſeq.* multos
quoque referens Farinac.*d. quæſt.* 160. *num.*
156.*&* 157.

Imo in vtriſque ipſo iure † priuatio , & 6
inhabilitas periurio, infamiaque ex eo na-
ſcens contrahitur.In eccleſiaſticis, collatio-
neque beneficij periuro clerico facta , eam
nullam eſſe ipſo iure , obſeruant Alexand.
de Neuo *in d.cap.querelam , num.*16. *in fine ,
&* 17.*verſ.Tertia concluſio,* Villalob. *in com-
mun.opinion.verbo Periurium,num.* 75. Sera-
phin.*de priuileg. iuram. priuileg.* 194. *n.* 9.
*verſ.quinto quia collatio,*Cardinal. Tuſch. *d.
verbo Periurus,concluſ.* 289.*num.*7.*& concluſ.*
297.*num.*3.Farinac.*d. quæſt.* 160. *num.* 194.
Flamin.Pariſ.*de reſign.beneficior.d.lib.*1.*quæſt.*
3. *num.* 11. Ioan. Gutier.*canonicar.quæſtion.
lib.* 2. *cap.*5.*num.*97.Probantque plerique ex
citatis iam *numero* 4. iuraque ibi addu-
cta , quoad inhabilitatem ad obtinendas ,
quæ in priuatione quoque ipſo iure ab
obtentis , vrgent , vt (ex Diuo Thoma 2.
2. *quæſt.* 98. *art.* 3. *ad tertium*) tradit Ioan-
nes Salas *de legib. quæſtion.* 96. *tractat.*
14. *diſput.* 15. *ſect.* 2. *verſ. Non autem , in
fine.*

In

Digitized by Google

7 In dignitatibus, † muneribuſque ſecularibus, ſemel & iterum aſſeruit Gloſſa *verbo Spolientur, & verbo Priuatos in d.l. quoties, 17. C. de dignitatib. lib. 12.* Alexand. de Neuo *in d. cap. querelam, numero 6. verſ. Plus puto, & numero 17. verſ. Ex prædictis*, Felinus *numer. 3.* fortius in his id procedere dicit, reddenſque rationem, Ripa *in d. capit. Ex parte, num. 18. de reſcript.* Tiber. Decian. *tract. crimin. d. lib. 6. cap. 13. numer. 14.* Farinac. *dict. quæſtio. 160. numero 168.*

Ex quibus deſcendit beneficiis, muneribus, aut dignitatibus ſic *ipſo iure* periu-
8 rio aliove maleficio priuatos, † inhabiliſque redditos, fructus, ſeu prouentus nequaquam ſuos facere, ad eorumque reſtitutionem obligatos conſequenter exiſtere, vt dicunt Ludouic. Gomez *in cap. 1. de reſcript. lib. 6. num. 9.* & Azorius *inſtit. moral. tom. 1. lib. 5. cap. 8. quæſt. 3. verſ. Si tamen quæres.* Confirmantque iura *infra proxime numero 17.* referenda.

9 Idque ſeu prædictæ legis violator † periurus vere ſit, contra iuramentum de non recipiendo munera faciens, ſeu etiam id in ſpecie, aut ita ſtrictè ſecundum formam à lege præſcriptam non iuraſſet; cum lex tunc velit eum pro periuro, iuramentique violatore, quod pro officio præſtiterit, haberi. Quo, etiam ſi verbum *Ipſo facto* non adderet, vt addit (*por el miſmo hecho ſean auidos por que brantadores del Iuramento que tienen hecho por el oficio:*) latam ſententiam diſpoſitio hæc importaret, vt ſignificat verbum *Habeatur pro tali*, veluti *numero 7. præcedentis paragraphi* notauimus, notatque Dominic. *in capit. 2. de confeſ. in fine, lib. 6.* ſententiam tunc, condemnatoriam ſaltem, neceſſariam non eſſe dicens, relatore Felino *in capit. Rodulphus num. 27. de reſcript.* Poſſeque id legem efficere quoad iuris effectus, indu-
10 bium eſt. † In his enim quæ iuris ſunt, & quoad iuris effectus, poteſt legis fictio, quod poteſt veritas, operaturque idem, *l. 1. D. de adoptionib. l. Filio quem pater, 23. D. de liber. & poſthum.* cum ſimilibus citatis à Nobis *in Axiomatib. iuris, lit. F. n. 123.* Et per verba etiam fictionis in his quæ ab eius poteſtate dependent, verè facere, & non fictè dicitur, Petr. Rebuff. *in l. Mercis appellatione, col. 3. verſ. ſecundo in his quæ ſunt iuris, D. de verbor. ſignific.* Camil. Gallin. *de verbor. ſignific. lib. 3. cap. 13. à n. 4. cum ſeqq.* Tiraquel. *tract. de morti 2. p. 2. declar. 6. n. 6.* Gaſpar. Anton. Theſaur. *quæſt. forenſ. lib. 1. quæſt. 3. numer. 4.* Ioan. Maria Nouar. etiam *quæſt. forenſ. lib. 1. quæſt. 143. numer. 13. & ſeqq.*

11 At verò † nec infamiam ex periurio ante Iudicis declarationem contrahi, neque ex eo, beneficio, munere, vel dignitate ſtatim periurum priuari, neque illam dimittere omnino ante dictam declarationem eſſe adſtrictum, probatur: Quia licet periurus ſit infamis, non tamen infamem illum *ipſo iure* eſſe, ſed condemnatoriam ſententiam de periuro requiri; dixerunt Bellapert. *in dict. leg. Si quis maior, col. 2. ante med. verſ. Vbi ergo iurat de futuro, C. de tranſactionib.* Alexand. *numer. 13.* Bellamer. *in d. capit. querelam, numer. 10. ante med. verſ. Sed quæro*, Tiber. Decian. *d. lib. 6. cap. 13. numer. 11. in fine, verſ. Et etiam aduertendum*, Cardinal. Tuſch. *d. verbo Periurus, concluſ. 289. numero primo & concluſ. 290. numero 10. & 11.* eiſque relatis Farinac. *de falſit. d. quæſt. 160. numero 162.*

Eſto autem quod ipſo iure periurio † 12
contrahatur infamia (vt in caſu *dictæ legis Si quis maior 41. C. de tranſactionib.* omnes fatentur, apparet ex relatis à Farinacio *vbi proxime numero 164.* nominatimque decernit *lex 4. tit. 6. part. 7.* vt & Nos *de priuileg. pauper. d. 2. p. quæſt. 165. numero 25.* perpendimus) neceſſariaque, per conſequens, ſententia condemnatoria non ſit: at declaratoriam ſaltem criminis vel periurij commiſſi, vt infamia incurratur, & in caſu *dictæ legis ſi quis maior*, & in cæteris omnibus in quibus infamia ipſo iure incurritur; communis, receptaque eſt omnium *in eadem lege ſi quis maior* ſcribentium opinio, Baldi *numero vndecimo, verſ. Sed aduerte*, Pauli Caſtrenſi *num. 6. verſ. Dicit tamen Bald.* Iacobi de Sanct. Georg. *num. 29. & 30.* Alciati *n. 30. in fine*, Franciſci Curtij *nu. 43.* Ripæ *num. 3. poſt med. verſ. Subiungit tamen his* Bald. Thomæ Pampald. *num. 49. notab. 15. & num. 68.* Bologneti *num. 84.* Antoni Gabrielis *commun. opinion. lib. 3. rubric. de tranſactionib. concluſ. 1. num. 31.* Farinac. *d. quæſt. 160. num. 165. & fragmentor. criminal. p. 2. verbo Iuramentum, num. 1170. & de hæreſi, quæſt. 189. paragrapho 4. num. 56.* vbi ad infamiam etiam pro hæreſis crimine incurrendam (quam ipſo iure contrahi, ex veriori opinione numero præcedenti tradiderat) declaratoriam criminis neceſſariam eſſe fatetur, cum Burſato *conſil. decimoquarto, lib. primo numer. 18. & ſeqq. & numer. 23. & ſeqq.* Azorio *inſtit. moral. p. 1. lib. 8. capit. 13. poſt quæſtionem octauam, in ſeptima hæreticorum pœna*, & Thoma Sanchez *in precept. Decalog. lib. 2. capit. 26. numer. 1.* Pleniſſime etiam Ægid. Trullench. *in opere moral. lib. 8. capit. primo, dub. 10. à numer. 1.*

Vnde ſequitur, † priuationem benefi- 13
cij, muneris, vel dignitatis ob infamiam ex periurio vero, ac minus ficto, naſcentem (cum nempe *pro periuro* quis à lege habetur, verbum enim *Habeatur pro tali* fictionem denotare, iam alibi diximus) & vbi etiam *Ipſo iure* priuatio inducitur, ante condemnatoriam Iudicis ſententiam, vel ſaltem declaratoriam criminis, non contrahi, vt & plene *proximo paragrapho præcedenti* comprobatum eſt, vbi & pœnam ante Iudicis ſententiam, declaratoriam ſaltem, non deberi, etiam ſi *ipſo iure* impoſita ſit, ſiue in actione, ſiue in

in paſſione,ſeu priuatione, (vt in infamia) conſiſtat,ex receptiſſima,peneque indubitata ſententia tradidimus. Idque maximè in caſu *dicta legis ſi quis maior,C.de tranſactionib.*in quo etſi infamia *ipſo iure* ob periurium , & ſic declaratoria ſequuta , incurra-
14 tur : cæteras verò eius pœnas † non ſic ipſo iure contrahi , ſed neceſſariam ad eas ſententiam eſſe ; communis quoque affirmat , vt ex gloſſa , ibidemque Scribentibus , & multis aliis tradit Farinacius *d. quæſt.* 160. *numero* 164. *&.d.* 2. *p. fragmentor. criminal. verbo Iuramentum* , *numer.*1171.

Beneficij autem collationem periuro factam,ante declarationem ſuſtineri , cum antiquioribus à ſe relatis , firmat Gutierrez *Canonicar. quæſtion. cap.*5.*num.* 98. ita memoratam *ſupra numero ſexto* opinionem limitans.

Periurum ergo , vel pro periuro habitum
15 † interim dum declaratoria non profertur , officium aut beneficium licite retinere , & fructus percipere , ex prædictis deducitur, rationeque proxime tradita , pœnam ſcilicet priuationis etiam ipſo iure impoſitam , declarationem commiſſi criminis ad minus deſiderare , & ante illam regulariter criminoſum , legiſque tranſgreſſorem beneficium aut officium dimittere neceſſario non debere , vt *dicto paragrapho præcedenti* ſuſtinuimus, ſuſtinentque Menochius *de arbitrar. lib.* 2. *centur.* 5. *caſu* 416. *numer.* 62. *& duobus ſeqq.* Cumque Salzedo , Flaminio , Azeuedo,Petro de Ledeſma,Enriquez , & aliis , Sanchez *in precept. Decalog. d. lib.* 2. *cap.* 26. *num.* 7.Molina *de iuſtit.& iure, tom.*1.*tract.*2.*diſput.* 96.*num.* 5. *& ſeqq.* Huncque fructus ſuos facere (reprobatis Ludouico Gomez , & Azorio ſupra relatis contrarium ſentientibus) tenet , aduerſis argumentis reſpondens,Thom Sanchez *d. cap.* 26. *num.* 10. recentiuſque Fagundez etiam *in precept. Decalog.* 2.*p. lib.* 8. *cap.* 19. *num.* 23. & Trullench. cum Filliucio & aliis , *d.lib.* 3. *cap.* 1. *dub.*10.*num.* 2. *&* 3. Titulum enim , aut poſſeſſionem ſaltem habet , quæ fructuum perceptionem honeſtat. Quamuis enim priuatione à lege *ipſo iure* facta, titulum perdidiſſe viſus ſit : at declaratoriam criminis ſententiam ad id quoque neceſſariam eſſe;iam dicta ſuadent , & citati Doctores probant : ſolaque tunc poſſeſſio licitam fructuum perceptionem , vt diximus, faceret : neque mala fides ex delicto , vel legis tranſgreſſione videtur inſurgere , quæ illorum perceptionem impediat , vel quæ ante declarationem præfatam officium aut beneficium dimittere compellat , & à fructuum perceptione , per conſequens,interim abſtinere , ex *cap. Cum ſecundum , de hæretic.lib.* 6. cæteriſque latè agitatis *paragrapho proximè elapſo.* Etſi in eo qui à principio vitioſè, ſeu mala fide officium , ſeu dignitatem occuparet , aliud forſam ratio ſuaderet , ex *l.* 1. *C. de his quibus vt indign.* quippe qui nec legitimam tunc haberet poſſidendi cauſam. Ita obſeruat Didac. Couar. *de matrimon. p.* 2. *cap.* 6. *paragrapho*8. *numer.*9.*verſ. His accedit* , ſententiæ executionem in primo caſu requirens , vt & requirunt Enriquez *de excommunic. lib.* 13. *capit.* 56. *numero* 3. *in fine* , Azotius *inſtitut. moral. tom.* 1. *d.lib.* 5. *capit.* 8. *quæſt.* 4. Sanchez *vbi proxime.* Tametſi in vtriſque idem æque ſentiat Trullench. *d. libr. octauo , capit.* 1. *dub.*10. *numer.* 1. *in fine*, cum Soto , & Sanchez ibi citatis. Niſi Iudicis ſententia ad dimiſſionem officij , vel beneficij pariter obligaret,vt *d.§.præcedenti, num.* 30. aduertimus. Nec ante , cum infamia ſaltem,hunc,periurium ſcilicet , neque alium, lege,nulla etiam expectata ſententia,officio, aut voce , votoue priuatum teneri aut illud dimittere , aut non emittere vocem , ſeve prodere;docent Bonacin. *de legib. diſput.* 1. *quæſt.* 1.*punct.*7.§.2.*num.*10.Dian.*reſolut. moral.p.*1.*tract.* 10.*reſolut.*24.*verſ.Et notandum eſt,* alij item penès Ioannem de Eſcobar *de puritat. probanda,quæſt.*11.§.1.*n.*21. & Trullench.*ſupra.*

Declaratoria autem ſententia lata , † & 16
officij priuationem à lege ipſo iure impoſitam cõtrahi,& ad fructuum ſeu prouentuum reſtitutionem à tempore tranſgreſſionis ſeu delicti commiſſi tranſgreſſorem teneri ; docent Couar.*vbi proxime,n.*8.Bernard. Diaz *in practic.Canonic. cap.* 131.*num.* 5. *ad finem* , Enriquez *d.lib.*13.*c.*56.*num.*2.*in fine*, Molina *de iuſtit.& iure,tom.*1. *d. tract.* 2. *diſput.* 96. *num.*7. Sanchez *d. num.* 10. prædixeratque , plures referens, *eodem lib.cap.* 23, *num.* 194. & conducunt relati *d.* §. *præcedenti* , *num.* 42.*&* 43.

Fructus verò , † quos inhabilis ad officia 17
ſeu beneficia à lege ſeu Canone in pœnam criminis (vt reddit noſtra illius tranſgreſſorem)ex eis poſt inhabilitatem percepit , reſtituere etiam ante ſententiam debere videtur,veluti quos nunquam ſuos efficere mala fides, vitioſus & iniquus ingreſſus permiſere,iuxta *legem ſi fundum,*17.*& legem certum eſt,*22.*C.de re iudic.* cum ſimilibus. Facilius etenim impeditur acquiſitio, quam tollatur ius quæſitum, *l. Patre furioſo* , *D. de his qui ſunt ſui vel alieni iuris,*cum vulgatis citatis à Nobis *in Axiomatib.iuris,lit.A.n.*60.

Tametſi huic aſſertioni non modicam dubitationem afferat opinio eorum , qui
exiſtimant † inhabilitatem à lege pro cri- 18
mine ad officia ſeu beneficia , ſuffragiave impoſitam , Iudicis declarationem ſententiam poſtulare , & ante eam inhabilitatem non contrahi , neque munerum obtentionem impedire.Quam ſuſtinent Bonacin.Diana,& alij *præcedenti numerò* 15.*in fine* relati, cumque Nauarro *de datis pro iuſtitia vel gratia,n.*44.& Molina *d.diſput.*96.*n.*6.Sanchez, ſatis hanc probabilem dicens , *in præcept. Decalog. d. lib.*2.*cap.* 39.*num.*32.ad Pij IV. motum proprium , editum anno 1560. in diffidationes facientes,dudum, ſingulariave certamina ; ad hæc inuitantes &c. eiuſque (inter alia iura) intellectum deſcendens (qui præter excommunicationis pœnam

in

Digitized by Google

in clericos ob id latam, eos inſimul punie vt priuationem omnium dignitatum, beneficiorum, & officiorum eccleſiaſticorum, inhabilitatem ad ea, & ad alia in poſterum obtinenda eo ipſo incurrant, vt relator eſt idem Sanchez *d. cap.* 39. *num.* 19.) omnes tamen has pœnas *ipſo iure* latas, non ſolum priuationis & inhabilitatis ad officia iam obtenta (in quibus minor eſt dubitatio declaratoriæ, ad minus, ſententiæ deſideratæ, ob ius iam quæſitum, vt ſupra aduertimus :) ſed etiam inhabilitatis ad futura declaratoriam ſententiam requirere; idem ipſe Sanchez *numero* 32. exiſtimat, excommunicationis, ſuſpenſionis, & interdicti pœna ipſo iure impoſita, dempta, quæ id præcipuum habet, vt ante Iudicis ſententiam ſuum ſortiatur effectum, vt & in irregularitate *præcedenti paragrapho* notauimus, vſu in hoc vires præſtante. Quamuis enim ad inhabilitatem ſic à iure impoſitam incurrendam, nullam Iudicis ſententiam deſiderari, cenſentes referat Sotum *lib.* 1. *de iuſtit. & iure, quæſt.* 6. *art.* 6. *poſt* 4. *concluſ. verſ. Ex hac autem*, Cordubam *in ſuo quæſtionario, lib.* 1. *quæſt.* 36. *paulò poſt princip. & in ſolut. ad* 7. *verſ. Secundum etiam dictum, & verſ. Ideo, ad* 7. Mexiam *de taxa panis, concluſ.* 6. *num.* 108. Medinam. 1. 2. *quæſt.* 76. *art.* 4. *ad* 4. Manuelem *tom.* 1. *ſumm. in ſecunda editione cap.* 195. *num.* 2. Aragonem 2. 2. *quæſt.* 11. *art.* 3. *fol.* 350. *col.* 2. *verſ. Ad aliud de ſtatutis*, Salonem 2. 2. *quæſt.* 63. *art.* 4. *in fine* ; Ipſe tamen inquit: *At ſatis probabile eſt, exigi ſententiam Iudicis declarantis crimen. Quia ea particula* E o ipſo *id tantum importat, vt non exigatur ſententia condemnans, vt diximus hoc* 2. *libro cap.* 22. *num.* 26. *Deinde, quia non omnes ſententiæ priuatiuæ nullam Iudicis ſententiam petentes incurruntur abſque vlla ſententia: ſed id peculiare eſt in excommunicatione, ſuſpenſione, & interdicto, vt probaui lib.* 9. *de matrim. diſput.* 30. *n.* 2. *Tandè, quia eſt pœna valde acerba, & ita per epikeiam excipienda eſt à regula pœnarum priuatiuarum. Et quamuis irregularitas ſit rigidior ; vſu tamen receptum eſt vt nullam Iudicis ſententiam requirat : quod non ita receptum reperitur in pœ na inhabilitatis ad officia & beneficia.* Poſtque Nauarri, & Molinæ ſic tenentium allegationem ſubdit : *Atque in ſimili de inhabilitate incurſa ob aliquod delictum ab ſcholaſticis ad ſuffragium præſtandum, tradunt Sotus lib.* 4. *de iuſtit. q.* 6. *art.* 3. *ad finem, Ledeſm.* 2. *p.* 4. *quæſt.* 18. *art.* 2. *dub. vlt.* Ita etiam in hoc vltimo Molina *d. tom.* 1. *diſput.* 96. *num.* 9. & alij *præcedenti paragrapho, hocque ſupra, numer.* 13. laudati.

Inde ſic probabili opinione hac exiſtente, probabilem quoque ſatis eſſe deſcen-
19 dit, † ad prouentuum, fructuumque officij aut beneficij reſtitutionem ante ſententiam Iudicis criminis declaratoriam non teneri eum, qui ad illa ob crimen, etiam ipſo iure, à lege inhabilis factus eſt : veluti acceſſorium naturam ſequatur principalis, ex vulgati regula *capitis Acceſſorium*, 42. *de regul. iur. lib.* 6. & ſimilium congeſtorum à Nobis *in Axiomatib. iuris, lit. A. numer.* 29. & ab eo tempore quis teneatur reſtituere prouentus, vel fructus, à quo tenetur reſtituere rem, non verò antea, vt (ex *l. Si ſtipulatus*, 4. *D. de vſur. l.* 1. *l. Ex diuerſo ; alias incipiente. Et ex diuerſo*, 36. *& l. Fructus*, 45. *D. de rei vendic.*) obſeruat Rebuffus *in l. Plus eſt in reſtitutione*, 22. *D. de verbor. ſignific. col* 4. *ſuper verb. Fructuſque reddere.* Abſurdum eſſe dicens, ad fructus prouentuſque rei, prius quàm ad reſtitutionem obligati, ex *l. Cum fundus*, 31. *D. de reb. credit. ſi cert. pet. & ibi* Decio.

Idque maxime cum officiorum prouen-
tus ob induſtriam, † laboremque contingant, eaque ſint ratione conſtituti : 20
quæ efficit, vt ſi alias vtiliter laborem impenderit Iudex munus ſuum exercens ſic priuatus vel inhabilis à lege redditus, eos lucri faciat: cum & poſſeſſor malæ fidei mercedem laboris in vtilitatem rei impenſi percipiat, iureque deducat, iuxta *legem ſi à domino*, 39. §. *fin. & l. Plane*, 41. *D. de petit. hæredit.* Qua quidem etiam Canonicum excommunicatum & ſuſpenſum canonis horis aſſiſtentem miniſterij ſtipendium percipere, tametſi intereſſendo adeo grauiter peccet : docent Petrus Nauarra *de reſtitut. lib.* 2. *cap.* 2. *difficult.* 4. *numer.* 243. *in noua editione*, Enriquez *de excommunic. lib.* 13. *capit.* 3. *numer.* 3. *cap.* 14. *numer.* 3. *in fine, & cap.* 23. *num.* 3. *in comment. lit. X.* Quorum ſatis probabilem ſententiam dicit Sanchez *de matrimon. lib.* 3. *diſput.* 51. *numer.* 12. Bonacin. *de cenſur. diſput.* 2. *quæſt.* 2. *punct.* 4. *paragrapho* 2. *num.* 2. Cumque aliis Trullench. *oper. moral. lib.* 1. *cap.* 8. *dub.* 11. *n.* 1.

Quando itaque prouentus non à re ipſa,
† hoc eſt, à munere, ſed à labore, adminiſtratione, induſtriaque proueniunt : communis 21
Theologorum reſolutio habet, etiam malæ fidei poſſeſſorem fructus ſeu prouentus ſuos facere, neque ad eorum reſtitutionem teneri, etſi rem ipſam debeat reſtituere. Sic, ex communi, Palud. *in* 4. *diſt.* 15. *quæſt.* 2. *art.* 5. Nauar. *in manual. cap.* 17. *num.* 25. Molin. *de iuſt. & iure, tom.* 3. *tract.* 2. *diſput.* 719. *num.* 4. *& diſput.* 720. *n.* 2. Leſſius *de iuſtit. & iure lib.* 2. *c.* 12. *dub.* 17. *num.* 111. Paul. Laym. *Theolog. moral. lib.* 3. *de iuſtit. tract.* 2. *cap.* 3. *num.* 3.

Multo ergo fortius concluſio hæc aſtrin-
get in eo, † qui ad officia ipſo iure inhabilis 22
redditus, ante ſententiam Iudicis declaratoriam, criminis ad minus (ſecundum præfatam probabilem opinionem) inhabilitatem non contrahit, neque munus poſt inhabilitatem adeptum, ante dictam ſententiam dimittere obligatus eſt: ad fructuum ſeu prouentuum, conſequenter, reſtitutionem ante eam non tenebitur : à quo veluti interim non ſolum mala fides adeſt (quod ad fructus lucrandos ſufficit, ſententia Bartholi *in l. Sed ſi lege, paragrapho Scire*, *D. de petit. hæred.* Alexandri, & aliorum, cum quibus ſic tenet Rebuffus *in l. Bona fidei*, 110. *D. de verbor. ſignific. columna ſecunda, verſ. Sed bona*

fidei emptor) ſed etiam bonam adeſſe, ex prædictis deducitur, vt & iam expendimus ſupra.

Hæc quidem, ſuppoſitione habita, verbum *Ipſo facto* in dicta lege adiectum non ſolum ad clauſulam cui adhæret referri (vt nempe eius tranſgreſſor pro periuro ipſo facto habeatur) ſed etiam ad ſubſequentes alias: *Y pierdan el iuzgado, y oficios, y ſean y ſinquen inhabiles dende adelante para auer iuzgado, ni officios publicos: y ſean echados de conſejo, y Audiencias: y tornen loque aſi llebaren, con el doble.* Quod an verum ſit, ſequens paragraphus indicabit.

AN VERBVM, IPSO FActo, in dicta lege 56. cæteriſque Regiis pœnas in Iudices munera recipientes imponentibus adiectum, clauſula cui opponitur contineatur, vel referatur ad ſequentes omnes?

SVMMARIVM.

1 *Affirmatiua pars fulcitur*, à numero 1. cum ſeqq. vſque ad numerum 9. Contraria *exinde*.
Vna determinatio reſpiciens plura determinabilia debet ea pariformiter determinare. ibi.

2 *Clauſula in principio appoſita ad ſe trahit ſequentes, eiſque ſuam naturam & qualitatem tribuit.*

3 *Sequentia ex præcedentibus declarantur, & quæ dicuntur in præcedentibus, tacitè in ſequentibus repetita creduntur.*

4 *Præcedens clauſula fortius in ſequentia influit, quàm è contra.*

5 *Dictio* Et *copulatiua eſt, eandem naturam & qualitatem cum præcedentibus tribuens.*

6 *Eſt repetitiua præcedentium qualitatum, non ſolum cum verba, aut rationes cohærent; ſed etiam ſi ſint ſeparata.* & numer. 7.
Limitatur numero 8. *cum de contraria mente diſponentis manifeſtè apparet.*

10 *Oratio diuerſa, perfecta, & per ſe ſtans(ea enim perfecta dicitur) an ad alias extendatur, referaturve? Et quid ſi poſt dictam clauſulam copulatiua dictio in cæteris apponatur?* & numero 15.

11 *Humanior, benigniorque interpretatio in diſpoſitione qualibet, facienda eſt.*

12 *Quoties pro ſententia ferenda interpretatio fieri poteſt, canon latæ ſententiæ non inducitur.*

13 *Pœnæ caſum proprium non excedunt, vtque pœna euitetur, non fit de capitulo ad capitulum relatio.*

14 *Idem in odioſis & exorbitantibus à iure communi.*
Lex noſtra 56. ab antiqui iuris regulis exorbitat. ibi.

16 *Verbum* Perdant *an ſententiam latam ſignificet, vel ferendam?* & numero ſeq.

17 *Intellectus textus* in cap. Inolita, 42. in ord. 11. quæſt. 1.
Clericus ad ſeculare iudicium clericum trahens an ipſo iure cauſam perdat, vel ſententia deſideretur? ibi.

18 *Verbum* Expellantur *ſententiam ferendam denotat, etiam ſi ei dictio* Omnino, Penitus, *ſimileſvè, latam ſententiam ſignificantes, inſerantur. Quamque tunc dictiones iſtæ vim habeant?*

19 *Lex verbis futuri temporis vtens (licet eaſdem ſimul, dictiones latam ſententiam ſignificantes adiiciat) non ipſo iure diſponere intelliguntur.*

20 *Eandem habent naturam verba* Arceantur, *&* Excludantur. *Et an eandem retineat verbum* Reddat, *ſeu* Reſtituat? *& numero 21.*

21 *Verba futuri temporis ad Iudicem, vel partem relata an latam ſententiam inducant.*

22 *In materia relationis clauſularum impoſſibile eſt certam conſtituere regulam.*

§. V.

PRo affirmatiua ſententia † primo facit vulgare axioma *legis Iam hoc iure*, 4. *& legis Lutius*, 45. *D. de vulgar. & pupil. ſubſtit. legis Si legatarius*, 8. *paragrapho* 1. *D. de legat.* 3. *legis quamuis*, 4. *C. de impuber. & aliis ſubſtitutionib.* Quod nempe vna determinatio reſpiciens plura determinabilia debet ea pariformiter determinare. De quo *in noſtris, lit. D. numer.* 8. *& ſeqq.* 1

Secundo, † quia clauſula in principio appoſita ad ſe trahit ſequentes, eiſque ſuam naturam, & qualitatem tribuit, *capit. Secundo requiris*, 41. *de appellation.* Hyppolit. de Marſil. *conſil.* 75. *numer.* 8. *cum ſeqq.* Bernard. Diaz *regula* 84. Ioſeph. Maſcard. *de probationib. concluſ.* 301. *num.* 5. Marius Alter. *de cenſur. eccleſiaſtic. tom.* 1. *lib.* 5. *diſput.* 14. *cap.* 1. *lit. B.* Auguſtin. Barboſ. *de clauſul. clauſul.* 117. 2

Sequentia enim † ex præcedentibus declarantur, inque ſequentium interpretationem & intellectum præcedentia influunt, *l. fin. §. Cui dulcia*, vbi id quoque notat Gloſſa finalis, *D. de tritic. vino & oleo legat.* Alexand. *conſil.* 47. *num.* 18. *lib.* 1. *& conſil.* 51. *num.* 2. *lib.* 3. vbi plene eius Additio *verbo Sequentia*, Tiraquel. *de retract. lignag.* §. 1. *gloſſa* 14. *num.* 25. Surd. *conſil.* 139. *num.* 56. *conſil.* 3

Digitized by Google

conſil.331.num.52.conſil.455.num. 7. & ſeqq. conſil.456. num. 39. & duobus ſeqq. Etenim quæ in præcedentibus dicuntur, tacitè in ſequentibus reperita creduntur, vt formaliter inquit Baldus *conſil. 153. num. 2. libro 5. ex lege Titia, de verbor. obligationib. & l. Item quia, §. Idem Iuliano, D. de pact.*

Potentiuſquè præcedens clauſula in ſequentia influit, quam è contra, *l. Quiſquis, 93. D. de legat. 3. l. Filium, 27. D. quando dies legat. cedat*, Bart. *in l. Auia, in princip. verſ. Item oppono, D. de condition. & demonſtr.* Curt. Iun. *conſil. 14. num. 1. conſil. 22. n. 23. & conſil. 58. num. 8.* eo, multiſquè relatis, Quintilian. Mandoſ. *in regul. Cancel. Apoſtol. regul. 7. queſt. 3. num. 5.* Iacob. Menoch. *de præſumptionib. lib. 1. quaſt. 28. num. 24. & de arbitr. lib. 2. centur. 1. caſu 64. num. 19. &* 20. Marc. Anton. Peregrin. *de fideicommiſ. art. 16. n. 13. &* 104. vbi: *quod naturaliter præcedentia influunt in ſequentibus: ſequentia autem non refluunt.*

Tertio † ſententia hæc probatur dictionis *Et* natura. Quæ in omnibus clauſulis poſt
5 primam, pœnam ipſo iure imponentem, ſic in dicta lege adiicitur, & repetitur: *So pena que por el miſmo hecho ſean auidos por quebrantadores del Iuramento que tienen hecho por el officio. Y pierdan el Iuzgado, y officios. Y ſean echados del Conſejo y Audienciar. Y tornen loque a ſi llebaren, con el doblo.* Dictio enim iſta copulatiua eſt, naturam & qualitatem eandem copularis cum precedentibus tribuens, iuxta Pomponij reſponſum *in l. Titia textores, 36. §. Nihil, D. de legat. 1.* dicentis: *Nil differt vtrum ita legetur:* Titio & Mæuio, *an ita:* Titio cum Mæuio. *Vtrumque enim coniunctim legatum videtur.* Pauli *in l. Si haredi plures, 5. D. de condit. inſtit.* inquientis: *Si haredi plures conditiones coniunctim data ſint: omnibus parendum eſt, quia vnius loco habentur.* Pomponij eiuſdem *in l. Si mihi & Titio, 110.* Scæuolæ *in l. Si quis ita ſtipulatus, 129. D. de verbor. obligationib.* Ipſius item *in l. Saia, 20. §. Caio, D. de fund. inſtruct. vel inſtrum. legat.* quæſtionem è teſtatoris diſponendi formula ſic proponens: *Caio Seio alumno meo fundos meos illum & illum, ita vt inſtructi ſunt, & domum ſuperiorem dari volo: Quæſitum eſt, an etiam domum inſtructam dari voluerit?* Solutionem ſic *Reſpondi ſecundum ea quæ proponerentur, ita videri dediſſe.* Quam & ſic bene Bartholus ſummat. *Virtus copulatiua qualitatem præcedentis legati repetit in ſequenti.* Vlpiani *in l. Reos, 11. §. Cum in tabulis, alias Cum tabulis, D. de duobus reis.*

6 Nec ſolum continuatiua, † ſeu repetitiua præcedentium qualitatum eſt (vt dictus paragraphus Caio, dictaquè iura habent, & præter Clauſuliſtas, nempe Octauianum Vulpellium, *de præpoſition. & aduerbior. ſignific. dictione Et, num.* 1. Petrum Cenedo *ſingul.* 97. & Auguſtinum Barboſam *dict. 93. num. 12.* plenè tradit Marc. Anton. Peregrin. *de fideicommiſ. d. art. 16. num. 15. & ſeqq. & num. 29.* vbi ex Baldo *in repet. legis Omnes populi, D. de iuſtit. & iure, num. 21. & in l. 1. §. Officium, ad finem, D. ne quis eum qui &c.* refert, in illa: *Quod coniunctio eſt repetitiua qualitatum præcedentium,* in hac: *Quod copula exæquat copulata per omnia, & inducit plenam repetitionem.* Quod & relata iura manifeſtant) Non ſolum, inquam, dictio *Et* continuatiua ſeu repetitiua eſt in ſequentibus præcedentium qualitatum, cum verba aut orationes cohærent; ſed etiam † ſi ſint ſeparatæ: cum 7
præcedentibus enim & tunc ſequentia iungit, vt bene probat, quinimo monſtrat textus *in l. Et quia, 6. iuncta lege præcedenti, D. de iuriſd. omn. iudic.* & obſeruant Maſcardus *de probationib. concluſ. 1265. num.* 32. Pariſ. Flamin. *de reſign. benefic. tom. 2. lib. 11. quaſt. 11. n. 25.* Stephan. Gratian. *diſcept. forenſ. cap. 147. num.* 16. Neceſſumquè habebit contrarium tentans, † prætendenſquè præcedentis clauſulæ 8
qualitatem ad cœteras ſequentes dictioni *Et* connexas non extendi, de manifeſta contraria diſponentis voluntate docere, vt *in d. l. Saia, 20. §. Caio,* poſt iam eius relata verba, inſtruens hunc) Scæuola nectit: *Niſi is a quo peteretur, aliud teſtatorem ſenſiſſe manifeſtè doceret.*

Contra præfatam verò aſſertionem † (qua- 9
litatem ſcilicet verbi *Ipſo iure* in prima clauſula, pœnaquè dictæ legis 56. adiectam ad ſequentes non extendi, neque in eis reperitam videri, non leuia argumenta ſuadent, aut leuiter vrgent.

Primo, † quia vnaquæque pœnatum in 10
dicta lege contentarum oratione diuerſa, ſeparata; & perfecta continetur: nam (ſecundùm Ariſtotelem lib. 1. de interpretatione) *Orationes plures ſunt, quæ ſignificant plura, & non vnum:* Oratio autem perfecta, & per ſe ſtans (ea enim perfecta dicitur oratio, ſecundum Bartholum, & Caſtrenſem *in l. fin. D. de reb. dub.* Baldum *in l. 1. num.* 12. eundemquè Caſtrenſem *oppoſit. vlt. C. de liber. præterit.* & Iaſonem *in l. 3. §. Filius, n. 29. D. de liber. & poſthum.*) ad alias non extenditur, aut refertur, ſed quæque in ſuo caſu operatur, ſuumquè præcipuum ſortitur effectum. Ita Caſtrenſis idem *conſil.* 10. (*incip. Si vera ſunt quæ in themate*) *num. 5. lib.* 1. Aymon Crauet. *conſil. 34. num. 7. verſ. Quarto reſpondeo,* Stephan. Gratian. *diſceptation. forenſ. tom. 3. cap. 447. num. 12. &* 13. qui & *numero* 11. prædixerat, id quoque procedere etſi maioritas rationis ad comprehenſionem adeſſet, Stephan. Bertrand. *conſil. 72. num. 8. volum. 7.* ex *lege Si quis legata, 53. D. de conditionib. & demonſtration. cap. Cum dilecta, 6. de donationib.* Panormitan. *in d. cap. Secundo requiris, de appellationib. verſ. Si vero clauſula ponitur in principio vel fine,* & Romano *conſil.* 112.

Secundo, † quia benignior & humanior 11
in diſpoſitione qualibet interpretatio facienda eſt, *l. In his, 16. D. de conditionib. & demonſtr. l. Semper in dubiis benigniora proferenda ſunt, 57. D de regul. iuris, l. Sancimus, 34. §. Si quis autem per diuerſa, in fine, C. de donationib. cap. 2. de regul. iuris, lib. 5. Decretal.* Quæque minus præiudicet, aut grauet, *l. 4. D. de ſuſpect. tutor.* Crauet. *conſil. 35. num.* 4. Ioan. Anton. Mangil. *de imputationib. queſt. 135. num.* 10. Vincent. Fuſar. *de ſubſtitutionib. quaſt. 242. num. 4. &* 5. Idque maxime in pœnis, *l.*

penult. D. de pœnis, *l. Factum cuique*, 198. *§. fin. D. de regul. iuris*, *capite In pœnis*, 49. *eodem titulo lib.6.cap.Ex litteris*, 11.*de conſtitutionib.*

12 Tertio, † quia quoties interpretatio fieri poteſt pro ſententia ferenda, & ad eam legis intellectus reduci; latæ ſententiæ canon non inducitur, vt proxime tradita ratione affirmat *Gloſſa prima ad finem*, *verſ. Item vbi eſt tale verbum*, *in d.cap. In pœnis*, poſt innumeros penè, Tiraquellus *in l. Si vnquam, verbo Reuertatur*, *num.* 146.*C.de reuocand.donationib.* & Farinac.*fragmentor.criminal.* 2.*part. verbo Lex, num.*59.

13 Quarto, † quia eſto in aliis clauſula qualitasve præcedens ad ſequentia referatur: non tamen in pœnis, quæ caſum proprium non excedunt, *cap. Pœna*, *de pœnit. diſt.* 1. *Gloſſa* 1.*in d.regula in pœnis, ad finem.* Vtque pœna euitetur, non fit de capitulo ad capitulum relatio, Gloſſa *verbo Sanctioni*, *in Clement.*2.*de vita & honeſt.clericor.Gloſſa final.in Clement.fin. de pœnis*, Decius *in d. l. Factum cuique*, 198.*§.fin.num.* 5. & *ibi* eius Addit. Iacob Mandel.de Alba *conſil.*455.*n.* 10. Idem-
14 que in odioſis, † & exorbitantibus à iure communi, ex *l.Vxori*, 32.*§.Vxori ſua, D.de legat.*3.vbi Bartholus ſummat: *Verbum præteritum licet alias porrigatur ad futura; non tamen porrigitur ad ea, quæ à iure communi exorbitant.* Docentquè ſcribentes *in l. Talis ſcriptura*, 30.*D.de legat.* 1. aduertitquè nominatim *ibi* Bartholus *oppoſit.*1.Marc.Anton.Peregrin. *de fideicommiſ.d.art.* 16. *num.* 107. Eſſequè à iure communi exorbitantem legis huius 56. ſimiliumquè diſpoſitionem, conſtat ex *lege Solent*, 9.*§.Non verò, D.de offic.Proconſul.* *cap. Statutum*. 11.*§. Inſuper, de reſcript.lib.6.* lateque traditis *ſupra hac ipſa Rubrica Annotatione* 5.

15 Quinto, † quia nec copulatiua dictio in ſequenti oratione poſita præcedentis qualitatem inducit, ſi quælibet perfecta eſt, & abſque alterius poteſt adiutorio exiſtere. Sic Bartholus *in l. Item quod Sabinus*, *§.*1.*D.de haredib.inſtituend.* & *in l. Mauio*, *D. de legat.*2. quem refert, & ſequitur Stephan. Gratian. *diſceptation.forenſ.tom.*3.*cap.*521.*num.*7. Bart. item *conſil.* 27. (*incip. Viſa facti*) *quem* Peregrinus approbat *dicto art.* 16. *num.* 12. dicentemquè refert: *Quod cum per dictionem Item* (quam dictioni *Et* numero ſequenti exæquat) *adiicitur præcedenti aliqua oratio omnino perfecta; tunc non repetuntur qualitates alterius præcedentis orationis.* Ita pariter in dictione *Et* obſeruant Alexander *conſil.*66.*n.*6. *lib.*3.Petr.Paul.Pariſ.*conſil.*38.*num.* 26. *lib.*1. Tuncque dictio ea non tam copulat, quam diſiungit, ſumiturquè pro dictione *Vel*, ſeu *Aut*, vt (cum Bartholo *in d.l. Seia*, *§.Caio*, *D. de fundo inſtruct.* & aliis) notat Franciſc. Molin. *de ſacra immunit.cap.* 4. *num.* 27. & *ſeqq.* vbi idipſum (cum Valla *lib.* 2. *Elegantiar.cap.* 38. probatiſſimiſquè latinitatis Auctoribus) tradit *numero* 30. Et Græcè dictionem *Et* pro *Vel*, ſeu *Aut* vſurpari, oſtendit *numero* 31. necnon in Scriptura Sacra, apudquè illius Profeſſores, & multorum eius locorum relatione confirmat, validos ſibi conſocios adiungens P. Salmeronem *in prologo ad Euangelia, prolog.*16.& Emmanuelem Sa *in Annotationib.ad vniuerſam Scripturam, tabula idiotiſmorum, lit. C.* Coniunctiuaquè dictio tunc operatur, qualitatumquè repetitionem inducit, cum vel in eadem oratione adiicitur; vel in diuerſis etiam ab aliis dependentibus, à verboquè in præcedentibus appoſito rectis. *Nam aliud eſt plura eſſe coniuncta & copulata in eadem oratione; aliud verò in diuerſis orationibus continuatis, quarum vna ſit imperfecta ratione verbi: nam duæ ſunt, & non eſt tanta coniunctio ſicut cum vna eſt oratio. Nec diſtinguo inter dictionem* Item, *& dictionem Et.* verba ſunt Peregrini *dicto proximè loco, num.*13. contrariis reſpondens: vt & ſupra oppoſitis à prædictis reſponſio ſumitur.

Caſui legis noſtræ 56. ad amuſſim conueniunt omnia, priore clauſula ipſo facto pœnam ita imponentis transgreſſoribus: *So pena que por el miſmo hecho ſean auidos por quebrantadores del Iuramento que tienen hecho por el oficio.* pœnas deinde, non illa qualitate repetita, coniunctiua licet interpoſita, at clauſulis, ſeu orationibus ſeparatis, ſic adiicientis: *Y pierdan el iuzgado, y oficios, y ſean y ſinquen inhabiles dende en adelante para auer Iuzgados, ni oficios publicos. Y ſean hechados del Conſejo y Audiencias. Y tornen lo que aſi llebaren, con el doblo.* Quælibet enim harum per ſe ſtat, neque à verbo prioris clauſulæ poſteriores reguntur, neque, per conſequens, ex præfata doctrina, qualitas illa *Por el miſmo hecho* repetita in cæteris cenſebitur, ſed vnaquæque ſecundum litteram, naturamquè ſuam, qualitate illa dempta, operabitur. Quatum non eſſe naturam vt ipſo facto illarum pœnæ incurrantur; ſequentia monſtrant.

Nam verbum *Perdant* † in ſequenti pro- 16
xima clauſula adiectum: *Y pierdam el iuzgado, y oficios*, non *ipſo iure*, ſed *per ſententiam* priuationem denotat, ſecundum veriorem, quam profitentur opinionem Ioan. Anan. *conſil.*32.*in princip.* communem dicens, & *ibi* Bolognet.*in apoſtil.* Geminian.*conſil.*23.*num.*3.Iaſ.*in l.*2.*nu.*13.*C.de iure emphyt.* Tiraquellus, multis aliis relatis, *in d.l.Si vnquam, verb. Reuertatur, num.*156.Cardinal.Tuſch. *practicar.concluſ.lit.P.verbo Pœna, concluſ.*238.*n.* 6. & *verbo Priuatio, concluſ.*719.*n.*8.Farinac. *d. lit.L.num.*128.

Vnde † dum textus *in cap. Inolita*, 42.11. 17
*quæſt.*1.Clericum cauſam perdere, qui ad ſecularia iudicia clericum trahit, eo modo decernit: *Cauſam perdat*; Gloſſa prima, in fine: *Per ſententiam* interpretatur. veriuſquè id ſe credere ait. Cumquè ea ſic tenent Roman. *conſil.*369.Roland. à Valle *conſil* 23.*num.*14. *vol.*1.Villalob.*commun.opinion.verbo Clericus*, *num.*97.Sayr.*in Claui Regia, lib.* 1.*cap.*8. *num.* 21.Ferdinand.Rebell.*de obligationib. iuſtit p.* 1.*lib.*1.*ſect.*6.*quæſt.*6. *num.* 44. quos refert, & ſequetur Auguſtin. Barboſ. in *collectan. ad dict.cap.Inolita, num.*3.

Similiter verbum *Expellantur* † ſequenti 18
clauſula

clauſula contentum: *Y ſean hechados del Conſe o, y Audiencias*, ſententiam ferendam indicate, aſſerit Felinus *in cap. Rodulphus de reſcript.* vt ex illius, aliorumquè relatione, tradit Tiraquellus *d. verbo Reuertatur*, *num.* 175. adeo verbum iſtud ferendam ſententiam denotare, exercitium & miniſterium hominis requirere dicens; vt etiamſi dictio *Omnino*, aut *Penitus*, aliæve ſimiles (quæ latæ ſententiæ ſunt) iungantur, vim ſuam amittant: idque tùnc operari, vt executionem accelerent.

Quibus auxiliatur communis regula, quæ
19 habet: † *Legem verbo futuri temporis vtentem non ipſo iure diſponere, ſed deſiderare ſententiam*, vt; cum multis, reſoluit Tiraquellus *d. verbo Reuertatur*, *num.* 39. 40. & 41. neminem huic contradicentem, præter Barbatiam (leuis, & inconſtantis ingenij) legiſſe dicens. Ita & Cardin. Tuſch. *practicar. concluſ. d. verbo Priuatio, concluſ.* 719. *num.* 8. & 11. Farinac *d. lit. L. num.* 63. qui *numero* 60. cum Tiraquello *dicto proximè loco, n.* 23. & 112. ait, id quoque procedere etiamſi prædictis ſimul tunc dictionibus latam ſententiam ſignificantibus vtatur.

20 Quam & verbo *Arceantur* † (parum aut nihil à relato diſtanti) naturam inditam profitetur Tiraquellus *ibidem, n.* 175. cum Gloſſa *in cap. Cum infirmitas. verb. Arceatur. de pœnit. & remiſſionib. ibidemquè*, Hoſtienſe Ioanne Andrea, & Panormitano. Similiter item *verbo Excludantur*, per textum *in cap. Apoſtolicæ, 9. de donationib.* in verbis illis: *Niſi praſcriptione, vel alia exceptione legitima actio huiuſmodi excludatur.* Idem in verbis *Expellatur, Priuetur*, ſimilibuſquè etiam imperatiui præſentis temporis, affirmat Salas *de legib. quæſt 96. tract.* 14. *diſput.* 15. *ſect.* 6. *n.* 78. *verſ. Dico tertio.*

21 Ex quibus idem in verbo *Reddat*, † ſeu *Reſtituat* (quo dicta noſtra lex 56. poſtmodum vtitur) dicendum, ne impedimento ſit, quòd ad partem per huiuſmodi verba diſpoſitio dirigatur. Licet & in hoc adeò varij Doctores exiſtant; vt nihil firmum ex eis valeat deprehendi, vt conſtat ex Tiraquello *dicto loco, num.* 58. *cum tribus ſeqq.* & Farinacio *vbi ſupra num.* 67. Veluti & in materia relationis
22 clauſularum † certam dari regulam impoſſibile eſſe, profitentur Ioannes Andre. & Anton. de Butr. relati à Felino *in cap. Cauſam quæ, 18. de reſcript. n.* 4. quibus nec ipſe repugnat.

Vſque adhuc diſcuſſa, argumenta diluta, & perpenſæ rationes non modo ſatis probabilem poſteriorem iſtam opinionem, ſed primam probabiliorem non obſcurè reddere videntur. Si quod dubium huic adhuc, cæteriſquè dictæ legis clauſulis ineſt., poſtquè præfata ſupereſt: de declaratoriæ ſententiæ neceſſitate (vt obligatio in conſcientia ad pœnam vrgeat, ecto clauſula *Ipſo facto* in omnibus vel repetita cenſeretur; vel eandem, virtute ſua, ſequentes contineret) non ambigitur, iuxta tradita *paragrapho præcedenti*, ſæpequè repetita.

DE ALIIS HVIC CORRVptionis Iudicum materiæ conuenientibus, perfunctoriè & remiſſiuè peractis.

SVMMARIVM.

1 *De pœnis Iudicem corrumpentis, qui plenè egerint? Deque etiam tentante, nec adimplente corruptionem, remiſſiuè.*
2 *Proxenetæ, complices, participes, & conſocij repetundarum tenentur.*
3 *Proxenetæ ſeu mediatores in obtinenda gratia, vel iuſtitia apud Sedem Apoſtolicam pretio, vel muneris datione, an vt principales dantes excommunicationem incurrant?*
4 *An & quando qui Iudicem corrupit, corruptionis particeps, conſcius, aut proxeneta extitit, corruptionem reuelauit, contra ſe pœnas ſancitas euitet?*
5 *An liberetur reuelans ſi non probet?*
6 *Quæ deſideretur, ſufficiatvè in corruptione, ſeu barattaria probatio?*

ANNOTATIO XIII.

De pœnis Iudicem corrumpentis, † 1 iam ſupra diximus, aguntquè (vt breui relatione longam paginam & allegationem compleamus) Bobadilla *in Politica lib.* 2. *cap.* 11. *num.* 28. & *ſeqq.* Paul. Xamar *de offic. Iudic. & Aduoc. p.* 1. *quæſt.* 20. *num.* 50. & *ſequenti*, vbi de tentante ſolummodo, tametſi non perfecerit corruptionem. Pleniſſime Farinacius (integrè materiam complexus, & eruditè explicans) *praxis crimin.* 3. *p. quæſt.* 112. *à numero* 98. *vſque ad numerum* 137. *incluſiuè.*

Proxenetas, † comites, ſeu participes criminis huius, repetundarum quoque teneri, 2 probant textus *in l. In comites, 5. D. ad legem Iuliam repetund.* Quam breuibus his verbis Marcellus præſtrinxit: *In comites quoque iudicum ex hac lege iudicium datur.* & *in leg. prima, paragrapho* 1. *in fine*, *D. ad legem Cornel. de falſis*, hiſce: *Et qui Iudicem corruperit, corrumpendumvè curauerit.* Sentitquè ita *Gloſſa vnica in d. l.* 5. & cum eo Bartholus *ibi*, firmantquè Angelus *in l. Si ab eo, in princip. D. de calumniator.* Neuizan. *in Sylua nuptial. lib.* 5. *rubric. Quomodo iudicandum*, ampliat. 8. Farinac. *quæſt.* 111. *num.* 139. & *ſeq.* In quam venit etiam ſententiam Quintilianus *Orator. inſtit. lib.* 5. *cap.* 7. dum ait: *In cauſis repetundarum, qui ſe reo numeraſſe pecunias iurant, litigatorum, non teſtium habendos loco.*

Eoſquè proxenetas, † comites, ſeu media- 3 tores in obtinenda gratia, vel iuſtitia apud Sedem Apoſtolicam pretio vel muneris datione, vt principales ipſos dantes excommunicationem incurrere, colligitur ex textu *in Extrauag. prima inter communes*, *de ſentent. excommunic.* in verbis illis: *Pro ſe, aut pro alio.* Dicuntquè ſic Martin. Nauar. *in conſtit.*

Gregory

Digitized by Google

Gregorij XIII. de datis & promiſſis pro gratia vel iuſtitia obtinenda, *notab.* 30. *num.* 20. *verſ. Tertio dico*, & *verſ. Ex quo infertur*, Virgin. Vocat. *in tract. de pactis*, *p.* 1. *num.* 40. 41. & 79. & *cap.* 3. *num.* 94. *in fine*, Farinac. *d. quæſt.* 111. *num.* 308.

4 An, & quandoquè Iudicem corrupit, † corruptioniſve particeps, conſcius, aut proxeneta extitit, corruptionem reuelauit, pœnas euitet in tales ſancitas? videndus textus in *auth. Nouo iure, in princip. C. de pœn. indic. qui male indic* & *ibi* Gloſſa *verbo Meretur*, & *in l.* 1. *verbo Admittat, C. eodem tit.* Gloſſa *in l.* 1. *§. Sed & conſtitutio, verbo Litem perire, D. de calumniator.* Gloſſa final. *in fine*, *verſ. Sed hoc in l. Qui explicandi, C. de accuſationib.* Scribentes communiter *in d. auth. Nouo iure*, Butr. *in princip. verſ. Oppono quod in delictis*, Bellapert. *etiam in princip. verſ. Dicit Authentica iſta*, Cynus *notab.* 1. Odofred. *in princip.* & *n.* 1. Bald. *in princip.* & *num.* 1. *in figur. caſus*, & *num.* 3. *in prima oppoſit.* Paul. Caſtrenſ. *in l.* 1. *§. Ob rem, num.* 6. *D. de condict. ob turpem cauſ.* & innumeri propè alij, quos recenſet Farinacius *d. quæſt.* 111. *num.* 191. & *ſequentibus vſque ad numerum* 197. Apud quos communis ſententia eſt: *Reuelantem vitare pœnas, imo præmium reuelatione conſequi.*

5 An verò liberetur reuelans ſi non probet? † videndus etiam textus *in d. auth. Nouo iure, §. Sed ſi litigatur, C. de pœn. indic. qui male indic.* Cynus *notab.* 4. Bald. *in princip.* Grammatic. Amadæ. Bertazol. & alij à Farinacio laudati, materiam iſtam ſimul proſequente *dicto loco, num.* 193. & *ſeqq.*

6 De probatione corruptionis, † ſeu baratariæ, qualiſquè deſideretur, & ſufficiat, actum agere foret diſputationem inſtituere, cum pleniſſimè id effecerint (præter antiquiores) Bobadilla *in Politica lib.* 5. *cap.* 1. *num.* 220. & *ſeqq.* Maſcard. *de probationib. concluſ.* 165. & 166. Farinac. *repetita quæſt.* 111. *à numero* 261. *vſque ad numerum* 279. Sitquè apud nos *lex* 6. *tit.* 9. *lib.* 3. *noua Regia collectionis* probationis formam præfiniens, ſufficientemquè demonſtrans.

INADVLABILEM.

RVBRICA X.

QVATENVS IVDEX FVgere, vitarequè Adulationem debeat, & in ſui cognitionem laborare?

SVMMARIVM.

1 *Præmittuntur qui de Adulatione egerint, eiuſquè recenſerint damna.*

Actum de Republica, cum is qui illi præeſt, adulatoribus aures præbet. ibi.

Adulatio infatuat, & à propria cognitione auertit. ibid.

Cognitio propria quantum cuique, Iudicibuſquè præmaximè neceſſaria. ibi, & numeris ſeqq.

Quæ tutiſſima via conſequendi fælicitatem? d. num. 1.

2 *Rector aduerſus aſſentatorum ictus propriæ cognitionis clypeo ſe defendat; ſibi plus quam aliis credat.*

Blanditiæ etiam cum reiiciuntur, placent. ibi.

3 *Falſo laudatus obligatur ad non credendum id quod de ſe dicitur, cum ſcit eſſe falſum.*

4 *An, & qualiter peccet, qui falſo panegyrico aſſentitur, & gaudet? remiſſiuè.*

5 *Quæ ad gloriam, & laudes, ſine crimine plana & compendioſa via?*

6 *Adulantium, & eorum, qui gratiam, commodumve prætendunt, nullatenus expectandum iudicium eſt.*

7 *Quos debeat vitare Rector? Quibuſquè obſequi?*

Iouis effigies apud Cretenſes cum oculis, & ſine auriculis pingebatur. Et cur? ibi.

Nulla Principibus peſtis adulatoribus pernicioſior. ibid.

8 *Mendacibus laudatoribus non ſolum credere non debet Iudex; ſed nec ſibi ipſi ex integro; cum mens blanditur: quia ſæpè ſibi de ſe mens ipſa mentitur.*

9 *Quot pericula & damna adulatoribus immineant? Quibus modis adulatio contingat? Quodquè peccatum ſit? remiſſiuè.*

Longe præſtat veris offendere, quam placere adulando. Pro veritate pati, quam de adulatione gratulari. A ſapiente corrigi, quam ſtultorum adulatione decipi. Tamquè triſte iudicari debet laudari à turpibus, quam laudari ob turpia. ibid.

ANNOTATIO vnic.

Non hic te carmine longo
Atque per ambages, & longa exorſa tenebo.

NOn vulgari materia vulgaribus quoque locis implenda pagina; non id noſtrum patitur inſtitutum. Egerunt quippe de ea P. Ribadeneyra *de Principe Chriſtiano*. Mariana *de Rege & Regis inſtitutione lib.* 2. *cap.* 11. Otoſcius item *de Regis inſtit. lib.* 2. Matthæ. Timp. *in ſpeculo Principum, ſigno* 2. Iacob. Simanc. *de Republica lib.* 3. *cap.* 13. & 14. Ioan. à Sancta Maria *in Politic. Chriſtian. cap.* 29. *§.* 4. Marquez *de Gubern. Chriſt. lib.* 2. *cap.* 31. *§.* 3. & alij paſſim adulationis damna recenſentes, quos perdiderit Principes, quæ Regna vaſtarit.

Id nunc (turbam fugientes) breuiter oſtendemus: Actum de Republica eſſe, cum is qui illi præeſt (ſui immemor, ſibi incognitus) adulatoribus aures præbet: non aliter quam ſi à fatuo, inſipientiquè gubernetur. Namque *Adulatio infatuat*, aſſertore Seneca *epiſt.* 59. Huic enim vicio ſubiecti, ſe prauos norunt, & probos ab aſſentatoribus nominari ſatis eſſe ſibi, inſipienter, ſtolidequè infatuari perſuadent. Imò quiſque horum (vt

Moralium

*Moralium lib.26.cap.19.*Gregorius plangit) *oblitus ſui, in voces ſe ſpargit alienas, talemquè ſe credit, qualem, foris audit, non qualem intus decernere deberet*, & naturæ obſequens, & Chilonis præcepto (quod illi Oraculorum ſocietatem dediſſe Plinius tradit *naturalis hiſtor .libro 7.capite 37.* Cuius tamen, aut Apollinis Pythij, cui id alij tribuere, negat eſſe Ambroſius *Hexamer.lib. 6.capite 6.*ſed Moyſis eſſe oſtendit, *in Deuteronomio* dicentis: *Attende tibi ô homo.* & Salomonis: *Niſi ſcias te formoſa in mulieribus)* monituiquè Magni Baſilij, efficaciter id perſuadentis celebratiſſimo illo ſermone: *Attende tibi*, & Zenonis Veronenſis, altero eiuſdem theſis. *Tutiſſima enim conuerſandi ratio eſt, ſeipſum non ignorare*, vt Nyſſenus inquit Homil. 2. in Cantica, conſequendiquè fœlicitatem: Quam optanti Cræſo, propria aſſequi cognitione, ſic ab Oraculo reſponſum accepit:

> *Ipſum te noſcens, ô fœlix Craſe, futurus.*

Referente Xenophonte *de Pedia Cyri, lib. 7.* Quin ſupremam illam, & longe multo fœliciorem, de qua *in Meditationibus, ſeu lib.de Anima, cap.1.* dicit Bernardus: *Quanto in cognitione mei proficio; tanto ad cognitionem Dei accedo.* Etenim (vt ipſe ibi:) *Multi multa ſciunt, & ſe ipſos neſciunt.* & de interiori domo cap.29. in principio: *Multa ſunt ſcientiæ hominum, ſed nulla melior eſt illa, qua cognocit homo ſe ipſum.* Pleniſſime in id diſcurrit, comprobat, & exornat Marcus Antonius Muretus *Oratione* 8.& Matth. Tymp. *in ſpeculo Princip.ſigno 33.*Cum Chilone ſupra: *diſciplinam omnium pulcherrimam, & maximam, ſe ipſum noſſe*, dixit Clemens Alexandrinus *Pedagog.lib.3.cap.1.*

> *Hanc tamen haud quiſquam qui non agnouerit ante*
> *Se met, & incertos animi placauerit æſtus*
> *Inueniet.*

Vt & Claudianus *Panegyr. in 4. conſulat. Honorij* agnoſcit. *Etſi ſapiens ſis, deeſt tibi ad ſapientiam, ſi tibi non fueris. Noueris licet omnia myſteria, noueris lata terræ, alta cæli, profunda maris: ſi te neſcieris, eris ſimilis ædificanti ſene fundamento, ruinam, non ſtructuram faciens. Quidquid inſtruxeris extra te, erit inſtar congeſti pulueris ventis obnoxium. Non ergo ſapiens, qui ſibi non eſt. Sapiens ſibi ſapiens erit, & viuet de fonte putei ſui primus ipſe.* vt *de Conſider.ad Eugenium libro 2. capite 3.* Bernardus inquit. Noſſe enim te, conſummata *iuſtitia eſt: & ſcire iuſtitiam, & virtutem tuam, radix eſt immortalitatis*, ſapientiæ ipſius teſtimonio *cap. 15.v.6.* Quare *relinque cætera, & teipſum diſcute, per te curre, & in te conſiſte. A te incipiat cogitatio tua, & in te finiatur, nec fruſtra in alia diſtendaris te neglecto. Hæc porta, hæc ſcala, hic introitus, iſte aſcenſus: hac intratur ad intima, hac leuatur ad ſumma. Vides quantum valeat homini plena cognitio ſui. Ex hac ſiquidem proficit ad cognitionem omnium cæleſtium, terreſtrium, & infernorum*, aſſertione Bernardi *de Interiori domo, cap.65.*

Contra, inſipientiæ, & *prauitatis eſt cauſa, ignoratio ſui*, vt Lactantius aſſirmat *ad finem proœm. Diuinar. inſtit.* Quam Adulatio ſollicitat. Omnibus ideo longè, Rectoribus longiſſime hoc fugiendum vitium, *cauendumquè ne aſſentatoribus pateſaciamus aures, nec adulari nos ſinamus. In quo falli, facile eſt: tales enim nos eſſe putamus, vt iure laudemur.* velut Cicero inquit *libro 1. Officior. pagina mihi 33.* & *dicta epiſtola 59.* Seneca: *Cito nobis placemus, ſi inuenimus qui nos bonos viros dicat, agnoſcimus: nec ſumus modica laudatione contenti. Quidquid in nos Adulatio ſine pudore congeſſit, tanquam debitum prendimus. Optimos nos eſſe, ſapientiſſimos affirmantibus aſſentimur, cum ſciamus illos ſæpè mentiri. Adeoquè indulgemus nobis, vt laudari velimus in id cui contraria cum maxime facimus. Mitiſſimum ille ſe in ipſis ſuppliciis audit; in rapinis liberaliſſimum; in ebrietatibus, & libidinibus temperatiſſimum. Sequitur itaque vt ideo mutari nolimus, quia nos optimos eſſe credimus. Quem enim* (vt S. Bernardus arguit Sermone 42. ſuper Cantica, columna tertia, ad principium) *pœniteat ſuper bono quod putat?* Quod & ipſe *Homil. 4. in illud: Miſſus eſt Angelus Gabriel*, ſic deplorat: *Si me, miſerum homuntionem, meis decepta ſimulationibus, ad aliquam vel mediocrem honorem prouexerit Eccleſia (Deo nimirum hoc vel propter mea, vel propter ſubditorum peccata permittente) nonne ſtatim oblitus qui fuerim, talem me puto, qualis ab hominibus (qui cor non vident) putatus ſum? Credo ſane, conſcientiam non attendo, & reputans non honorem virtutibus, ſed virtutes honori; eo ſanctiorem, quo ſuperiorem me exiſtimo.*

Quid ſtultius *quam qui oblitus ſui, in voces ſe ſpargit alienas, talemquè ſe credit, qualem ſe foris audit, non qualem intus decernere debuit?* vt & iam ſupra ex D. Gregorio retulimus, & *Cura Paſtoralis parte 2. capite* 6. repetit idem. *Quid abſurdius quam neſcire qui ſis, & affectare quod non ſis? vt lib. de fide reſurrectionis, ad principium, ſanctus exprobrat Ambroſius. Quæ hæc tanta eſt leuitas animi, quæ tanta vanitas, vt relicta propria conſcientia, alienam opinionem ſequi, & quidem fictam, atque ſimulatam? Rapi vento falſæ laudationis, gaudere ad circumuentionem ſuam, & illuſionem pro beneficio accipere?* vt D. Hieronymus *epiſtolar.lib.2. epiſt. 20. ad Celantiam.* Quid dementius quam ſe quærere extra ſe? Quod & Perſius reprehendit *Satyra 1.* 1

> *Nec te quæſieris extra*

Sic & ſuas erat Cato *lib.1.apud Eraſmum:*

> *Cum te quis laudat, Iudex tuus eſſe memento,*
> *Plus aliis de te quam tibi credere noli.*

Sed *diſcerne te tuo iudicio, non alieno. Nemo magis ſcire poteſt qui ſis, ſicut tu, qui conſcius es tibi. Quid enim prodeſt dum malus es, ſi bonus prædiceris?* vt Bernardus quoque *de interiori domo cap.43.*

Credens ergo tibi, † *Si te lactauerint peccatores, ne acquieſcas eis, noli credere omni ſpiritui.* 2

Sunt tibi multi neceſſarij, vnus autem ſit tibi conſiliarius de mille. Tolle occaſiones, reſpue blandimenta, adulationibus claude aures, te interroga de te, quia tu melius noſti quam alius. Attende cor tuum, diſcute intentionem, conſule veritatem; tua tibi conſcientia reſpondeat. Fidem Bernardo adhibe, hæc ſæpè dicenti *epiſt. 1. ad Robertum nepotem ſuum.* In te inimiciſſimos adulatores repura. *Quia tales ideo adulantur, vt decipiant, & oculum tollant rationis*, vt firmat Incognitus *ſup. Pſalm. 91. v. 1591. Quoniam ecce inimici tui Domine &c.* Ex Eccleſiaſtico cap. 21. *In labiis ſuis adulatur inimicus: & quaſi adiuuans, ſuffodit plantas tuas.* Etenim *abſcondunt odium labia mendacia. Prouerbior. 10. v. 18.* &

Aſtutam tacito ſeruant ſub pectore vulpem.

Tantoque maiores hoſtes credendi ſunt; quanto magis laudibus adulantur, vt Gregorius inquit *epiſtolar. libro quarto, epiſtola* 38. Proinde.

Nunquam te fallant animi ſub vulpe latentes.

Et in hoc maxime cautos nos expedit eſſe, *quia naturali ducimur malo: adulatoribus noſtris libenter fauemus; ad laudem ſuam intrinſecus anima lætatur.* Experimur natura: aduertit Hieronymus *epiſtolar. libro ſecundo, epiſtola 17. ad Euſtochium.* Cui, *de ieiunio & tentationib. col. 7. ante medium*, conuenit Cyprianus, dum ait: *Cognatum propinquum eſſe virtutibus malum, Adulationem: nec facile quemquam poſſe euadere, quin libenter aſſentatorum canticis porrigat aures, & laudatorum adulationibus delectetur. Et ſicut rarus eſt, aut nullus, qui de ſe male dici æquanimiter ferat: ita rarus eſt, qui non bene de ſe velit ſentiri.* Imò *habent hoc naturale blanditiæ* etiam cum reiiciuntur, placent, teſtimonio Senecæ *in principio libri quarti naturalium quæſtionum.* Cornelij Taciti, *Hiſtor. lib. 1. cap. 5.* propinant venenum, probos etiam corrumpens affectus. *Adulatio* (inquit) *blandicia peſſimum veri affectus venenum.* Non abſimiliter, eodem potius nomine, & ſimilitudine, Cyprianus ad Donatum: *Malorum blandientium virus occultum eſt, & arridentis nequitiæ facies quidem læta; ſed calamitatis obſtruſa illecebroſa fallacia, inſtar quodam veneni, vbi in letales ſuccos dulcedine aſperſa, caliditate fallendi ſapore medicato, poculum videtur eſſe quod ſumitur: vbi epotaueris; pernicies hauſta graſſatur.* Quaſi namque ſub quadam ſpecie dulcedinis infunditur virus peſtiferæ perſuaſionis: *Sepè enim infirma mens cum de bonis actibus aura humani fauoris excipitur, ad gaudia exteriora deriuatur, vt poſtponat quod intus appetit, & in hoc libenter reſoluta iaceat, quod foris audit: ita ut beatum non tam fieri, quam dici ſe gaudeat*, vt Gregorius perpendit *Moralium lib. 10. cap. 15.*

Exiſtimationi ideo ſuæ ſuoquè decori, & Reipublicæ ſaluti intentus, qui illius gubernacula tenet, aduerſus aſſentatores, impoſtores, & ſycophantas, eorumquè penè ineuitabiles ictus tutiſſimo propriæ cognitionis clypeo ſe defendat, intus ſeipſum conſiderans, non qualis ſit aliis credens, à Seneca etiam admonitus *epiſt.* 77. & à Magno Alexandro, qui adulatores (Deum, Iouiſquè filium illum conclamantes, vulnerum dolorem, & hominem ſe eſſe ſentiens) publicauit fallaces. *Idem nos faciamus* (eiuſdem Senecæ hortatu dicta epiſtola 59.) *cum pro ſua quemquè portione adulatio infatuat; dicamus: Vos quidem me dicitis prudentem eſſe: ego autem video quam multa inutilia concupiſcam, nocitura optem.* Vtque apud Virgilium *Eclog. 9.*

Me quoque dicunt
Vatem paſtores: ſed non ego credulus illis.

Præueniat periculum cautio. *Superba enim mens etiam cum de ſe falſa bona dicuntur*, exultat, aſſertore Gregorio *Moral. libro 22. cap. 4. col. 4. poſt medium.* Inter laudantium, ſeu adulantium ineptas voces recurramus ad mentem, dolentes de falſis, ipſius Gregorij monitu *epiſtolar. lib. 8. epiſt. 45.* tranſlati ad *caput Inter verba, 55. in ord. 11. quæſt. 3.* In cu-
ius expoſitione † Martinus Nauarrus *concluſ.* 3
1. num. 23. corol. 18. inquit: *Quod huiuſmodi falſo laudatus obligatur ad non credendum id quod de ſe dicitur, cum ſciat eſſe falſum* (Qua de re, eruditiſſime, vt aſſolet, P. Thom. Sanchez *in precept. decalog. lib. 1. cap. 3. per totum.*) Rationes deſignat Nauarrus: Tum propter mala, quæ inde naſcuntur. Quæ *libro primo Officior. pagin. mihi* 33. innumerabilia eſſe verbis hiſce Cicero dicit: *Ex quo naſcuntur innumerabilia peccata, cum homines inflati opinionibus, turpiter irridentur, & in maximis verſantur erroribus. Grande re vera periculum* (vt epiſtol. 78. ad Ogerium, col. 4. circa finem Bernardus expendit) *audire quemquam de ſe ſupra quam ſentit in ſe.* Inde enim *fit, vt inceſſanter creſcat culpa fauoribus nutrita. Curari vulnus negligitur, quod dignum præmio laudis videtur*, vt ſubtiliter Gregorius *Moral. lib. 4. cap. 15. longè ante finem.* Grande malum. *Hac eſt enim magna ira Dei*, vt deſit correctio peccati, & adſit adulatio, vt, ex Magiſtro, refert Incognitus *Pſalm. 9. v. 114. Quoniam laudatur peccator in deſideriis animæ ſuæ.*

Tum (proſequitur Nauarrus) quia contrarium facere, ſpecies ſtultitiæ eſt, maiorem adhibere fidem de ſe aliis quam ſibi ipſi, &
ſuæ conſcientiæ. Vbi pariter docet † an & 4
qualiter peccet, qui falſo panegyrico aſſentitur & gaudet. Dixeratquè *eadem ipſa concluſione, verſ. Peccat autem Princeps*, & Sanchez *vbi ſupra.*

Gloriæ appetens es? *Sapiens non glorio-* 5
ſus, ſed clari nominis, fruetur què laude non adulterata per blandicias; ſed ſtabilita per virtutem, vt inclytè Philo *ſuper verbis: Euigilauit Noe.* Equidem *Glorioſum virtus facit*, teſtante Ambroſio *Pſalm. 118. Octonar. 10. ſuper illud: Manus tuæ fecerunt me &c. columna ſecunda, poſt medium. Nam* (vt Tertullianus de cultu fœminarum, capite tertio,) *& ſi gloriandum eſt, in ſpiritu bono, non in carnis placere velle debemus, quia ſpiritualium ſectatores ſumus.* Quare *Opus ſuum probet vnuſquiſque, & ſic in ſemetipſo tantum Gloriam habebit, & non in*

Digitized by Google

in altero, Pauli doctrina *ad Galat. capite 6. v.* 4. Sapientis item *Prouerbior.* 21. *v.* 21. dicentis: *Qui ſequitur iuſtitiam & miſericordiam, inueniet vitam, iuſtitiam, & Gloriam.*

Laudis amore tumet?

Veluti *epiſtolar. lib.* 1. *epiſt.* 1. *ad Mæcenatem* Horatius rogat: *Bonum fac, & habebis Laudem*, eiuſdem Pauli *ad Roman.* 13. *v.* 3. documento. *Bonum eſt, non laudari, & eſſe laudabilem*, Senecæ de Moribus. *Satis prolixa laudatio eſt, quæ non quæritur, ſed tenetur*, Diui Ambroſij *de Virginib. ad Marcellam ſororem, poſt principium.* Non tam ex gratia, quam ex iuſtitia venit iſtæc. *Quia merentem laudare, iuſtitia eſt*, ſententia Senecæ epiſtola 102. *Tu ergo ſi verè laudabilis eſſe cupis, Laudem hominum ne requiras: illiquè præpara conſcientiam tuam, qui & illuminabit abſcondita tenebrarum, & manifeſtabit conſilia cordium: & tunc Laus tibi erit à Deo*, cum Paulo 1. *Corint.* 4. expromiſſore Hieronymo *epiſtolar. lib.* 2. *epiſt.* 10. *ad Celantiam.*

Gratiam aucupatis? Plana, & compendiaria ad eam patet via. Quam *Prouerbior. cap.* 3. *v.* 3. tibi Sapiens monſtrat: *Miſericordia & Veritas te non deſerant, circunda eas gutturi tuo, & deſcribe in tabulis cordis tui: & inuenies Gratiam, & diſciplinam bonam coram Deo & hominibus.* Ex Gentilitio quoque Socrates, qui (vt Cicero *lib.* 2. *de Offic.* & Valer. Maximus *lib.* 7. *cap.* 2. relatores ſunt) *expedita & compendiaria via eos ad Gloriam peruenire dicebat, qui id agerent, vt quales videri vellent, tales etiam eſſent.* Conueniunt textus *in c. Si cupis eſſe quod diceris*, 5. 16. *q.* 1.

Si famam ſeruare cupis dum viuis honeſtam;
Fac fugias, aio, quæ ſunt mala gaudia vitæ.

Ex Catone *lib.* 1. apud Eraſmum. *Et quod eſſe debes eſſe ſtudeas.* conſultore quoque Auguſtino *in Manuali cap.* 26. Aliter

Quod non es, ne videare caue.

Etiam Ouidij cautione *Triſtium lib.* 5. *Eleg.* 13. Bene audire apud homines optas? Audi & Horatium *epiſtolar. lib.* 1. *epiſt.* 16. *ad Quintium:*

Tu rectè viuis, ſi cupis eſſe quod audis.
Iactamus iam pridẽ omnis te Roma beatum:
Sed vereor ne cuide te plus quam tibi credas.
Nevè putes alium ſapiente, bonoquè beatum,
Neu ſi te populus ſanum, recteque valentem
Dictitet; occultam febrem poſt tempus edendi
Diſſimules donec manibus tremor incidat vnctis.
Stultorũ incurata pudor malus vlcera celat.
Si quis bella tibi terra pugnata marique
Dicat, & his verbis vacuas permulceat aures:

Strenuum te ducem credes, qui nec prælia noſti? Alienove præconio vera indigebunt facinora: Facta tua te modulantebuccinabunt, & linguato ſilentio prodent. *Nam vera bona ex ſe ipſis naturaliter vocem mittunt etiamſi ſileant. Nec Sol nec Luna opus habent interprete qui nos doceat, ab altero, interdiù ab altera, noctu mundum vniuerſum illuſtrari: ſed ipſi ſuo ſplendore fidem vel abſque teſte faciunt oculis*, aptiſſima Philonis comprobatione, *de Sacrificio Abel.* Quam & ibidem de Sacrificio *Abel & Cain, lib.* 1. *cap.* 6. reſumpſit, belliſſimequè ſic protraxit Ambroſius: *Neque enim Sol & Luna interprete indigent: habent Fulgorem interpretem ſui luminis, quo totus repletus orbis eſt. Illis illuminatio eſt fides ſine indice, quædam, vt ita dicam, inteſtata teſtis, quæ alieno non indiget teſtimonio, vt ſubito ſe vniuerſorum oculis effundat. Non ergo nunciantur opera noſtra; ſed clamant, & ſe ipſa nunciant.*

Tua te bona cognita produnt.

Vt etiam Ouidius *Triſtium lib.* 4. *Eleg.* 4. vtque Horatius *Caminum lib.* 3.

Eſt fideli tuta ſilentio
Merces.

Quid falſis laudatoribus eges? Quid dicendum, quid audiendum ab eo ſperas, quem conditionis tuæ agnitio † ad laudes etiam immeritas, ad blandicias prouocat, commodi hortatur ſpes, gratiæ confidentia allicit? Cum *laudetur peccator in deſideriis animæ ſuæ, & Potentibus omnes adulentur*, vt *Sermone* 4. *de Aſcenſione Domini* Bernadus inquit, *Dum omnes ſubditi ſi qua bene geſta ſunt, laudibus efferunt: male geſtis autem nulla auctoritate contradicunt*, vt D. Gregor *Moral. lib.* 26. *cap.* 19. Cum & *ſemper augeat aſſentatio id quod is cuius ad voluntatem dicitur, vult eſſe Magnum*, vt Cicero *de Amicitia.* Cogita quod *qui te Beatum dicunt, ipſi te decipiunt, & viam greſſuum tuorum diſſipant* aſſertore Iſaia c. 3. v. 12. *Nec animus illis attendendus, qui fruſtra inſtant: qui enim laudant, flagellant*, D. Ignatio Martyre *epiſtola* 5. *ad Trallianos.* Proinde 6

Tu ſeu donaris, ſeu quid donare voles cui,
Nolito ad verſus tibi factos ducere plenum
Lætitia. Clamabit enim: Pulchre, Bene, Recte,
Palleſcet ſuper his: etiam ſtillabit amicis
Ex oculis rorem: ſaliet, tundet pede terram.
Vt qui conducti plorant in funere, dicunt,
Et faciunt prope plura dolentibus ex animo.

Crede Horatio *de Arte Poetica*, Iuuenalique *Satyra* 3. experta narrantibus. Is namque,

Rides? maiores chachinno
Concutitur: flet, ſi lacrymas conſpexit amici
Nec dolet. Igniculũ brumæ ſi tempore poſcas,
Accipit endromidẽ: Si dixeris: Æſtuo, ſudat.

Nec non Terentio, à Cicerone etiam *de Amicitia* memorato, in Gnatonis perſona dicenti:

Negat quiſquis? Nego: Ait? Aio. Poſtremo imperaui
Egomet mihi
Omnia aſſentari.

Similia adducit, proſequiturquè eleganter D. Petrus Damianus, cuius *ſupra Rubrica* 1. *Annotatione* 3. *numero* 13. verba retulimus.

Concilient ergo Rectori † Merita laudem, non Adulatio fingat. *Neque adulantem ſe, neque adulandum cuiquam exhibeat. Alterum enim calliditatis eſt; vanitatis alterum*, vt lib. 1. de Officiis c. 47. D. Ambr. docet. *Aſſentatio, vitiorum adiutrix, procul amoueatur.* vt Cicero *in Lelio* ſuadet. *Omnes illos euites Iudex, qui quæcumque feceris, aut dixeris, laudant: illis autem aus cultor, atque obtempere, qui eum monere audent, & errata placidè, ac ſine contumelia caſtigare. Hi enim amici ſunt,* illi 7

Digitized by Google

illi autem aſſentatores, atque adulatores, qui mendacij præmium expectant, vt Franciſcus Patricius *de Regno lib. 4. tit.* 2. Memor *quoniam omnes in correptione ſumus*, teſte Eccleſiaſtico *capite* 8. *v.* 7. Quòd *nemo eſt, qui ita viuat, vt aliquatenus non delinquat*, vt ad correptionis amplexum Prælatos Diuus Gregorius hortans inquit *Cura Paſtoral. parte* 2. *capite* 8. Supra quoque diximus *Rubrica* 1. *Annot.* 1. *numero* 9. *& Rubric.* 7. *Annot.* 3. *numero* 13. Illiuſquè Prouerbior. 2. v. 13. *Auris quæ audit increpationem vitæ, in medio ſapientum commorabitur: qui verò abiicit diſciplinam, deſpicit animam ſuam.* cap. 10. v. 17. *Qui increpationes relinquit, errat.* Cap. 15. v. 10. *Qui increpationes odit, morietur.* Eccleſiaſtici capite 7. v. 6. *Melius eſt à ſapiente corripi, quàm ſtultorum adulatione decipi.* Ciceronis *in Lælio*, ex Catone aſſerentis: *Melius de quibuſdam acerbos inimicos, qui dulces videntur. Illos verum ſæpè dicere; hos nunquam.* Veriſſimæquè illius Iſocratis ſententiæ: *Nullam Principibus peſtem adulatores pernicioſorum eſſe*, in libello de Regno ad Nicoclem vbi ſupra memoratæ. Quam per eadem fere verba, & Cicero *de Amicitia* protulit: *Nullam peſtem eſſe maiorem quam adulationem, blanditiam, aſſentationem.*

Corripientem itaque ama, vt habearis ſapiens, vt ſtultitiam vites. Cum Sapiens idem *Prouerbior. 9. v.* 8. dicat: *Argue ſapientem, & diliget te.* Vt ſpecimen boni teneas; peſſimi vites. Quia *admoneri bonus gaudet: peſſimus quiſque correctionem aſperrime patitur*, vt *de Ira, libro tertio, capite* 37. aſſertor eſt Seneca. Secundum quem etiam *de benefic. libro quinto, cap. fin.* ad finem: *Admoneri velle, ac poſſe, ſecunda virtus eſt. Non ergo* (vt deducit Bernardus Sermone 57. ſuper Cantica, col. 3. poſt principium) *contemnenda increpatio iuſti, quæ ruina peccati, cordis ſanitas eſt, nec non & Dei via ad animam. Hinc etenim* (vt Curæ Paſtoralis 2. p. cap. 8. Gregorius expendit) *Petrus increpationem Pauli libenter accepit. Hinc Dauid increpationem ſubditi libenter audiuit. Quia Rectores boni dum priuato diligere amore ſe neſciunt, libera puritatis verbum à ſubditis obſequium humilitatis credunt.* Sic & Nazianzenus *Carmine Iambico vigeſimoprimo, aduerſus iram*, Petrum quoque extollit.

Petrum ipſe miris laudibus ſane effero,
Qui mente placida, pectore & magno admodum,
Fortiquè Pauli liberam vocem tulit.
(Atque hoc in vrbe Maxima, & laudantium,
Fidei Magiſterquè is erat magno in grege)
Quod veſceretur improbè cum Gentibus,
Fidei quod iſtud crederet fore commodum.
Nam quod mouebat, ſolum erat motus Dei,
Verbiquè Sacri fulgor ex præconio.

Hinc, & meritò, Imperatorem Theodoſium noſtrum Ambroſius, *in eius obitu*, laudat: *qui magis arguentem, quàm adulantem probaret.* Quorum exemplo, qui ad Perfectionem tendit Iudex nequaquam meritam aſpernetur, ſed placido accipiat animo, expetat imò increpationem: falſis laudibus, blandiciis, fallaciiſque obturet aures. Sine quibus (vt id ipſum quod ſuademus, Cretenſes denotarent) Iouem (ſummum quem fingebant Rectorem) pingebant, veluti Celius Rodiginius prodit *lib. 6. lection. antiquar.*

Nec mendacibus ſolum laudatoribus non credat; † ſed nec ſibi metipſi ex integro, 8
cum mens blanditur, adhibeat fidem. Quia *non bene creditur carni*, vt *in expoſit. Pſalmi* 38. *v.* 1. *Dixi: cuſtodiam vias meas &c. in principio* Ambroſius inquit. *Nam ſæpè ſibi de ſe mens ipſa mentitur, & fingit ſe de bono opere amare quod non amat: de mundi autem gloria non amare quod amat*, vt Diuus Gregorius notanter aduertit 1. *parte Curæ Paſtoralis capite* 9. Sui quiſque peſſimus ſeductor. *Quandoquidem nihil facilius eſt quàm vt ſeipſum quis fallat, ac ſe aliquid eſſe putet, cum nihil ſit, inani videlicet opinione inflatus*, vt cautè *Oratione* 27. *in principio* introproſpicit Nazianzenus, *non eſt enim quod magis nos aliena iudicis adulatione perire, quam noſtra*, ex Seneca *de tranquillit. animi, cap.* 1.

Tibimet igitur prudenter infidus, dequè hominum laudibus prouide ſuſpicioſus, qui ad Perfectionem tendis: *Iuſtitiam pro ſola æterna retributione diſtribue. Qui enim præſentia dona affectat, futuram gloriam non quærit, vel ſperat*, doctrina, pharmacoque Ambroſij *epiſtolar. lib. 4. epiſt. 29. Floriano.* Neque enim humana vanitas inter parua dona laudes imputat.

Pauca hæc prælibaſſe, eiſque Rectores admonuiſſe ſufficiat, vt ab hac dulcis ſaporis, ſed venenata eſca abſtineant, ſibi & Reipublicæ conſulentes.

Sibi quoque adulatores conſulant, & prouideant, † quibus tot pericula & damna 9
imminent, quæ monſtrant Summiſtæ *verbo Adulatio*, D. Thom. 2. 2. *quæſt.* 115. *art.* 1. *&* 2. Gloſſa *in cap. Vnum orarium*, 3. §. *Quæ autem ſint minuta*, 25. *diſt. verb. Adulari*, Nauar. *in d. cap. Inter verba*, 11. *quæſt.* 3. *concluſ.* 1. *per tot.* Petr. à Ledeſm. 2. *parte ſumm. tract.* 19. *capite* 2. Leonard. Leſſius *de iuſtit. & iure, lib. 2. cap. 4. dub. 7. numero* 52. Thom. Sanchez *in præcept. Decalog. d. lib. 1. cap.* 3. Ioan. Sanchez *in ſelect. practic. diſput. 5. num. 11. & ſeqq.* Per quos videre licet quibus modis adulatio contingat; quod peccatum ſit, cæteraquè huc ſpectantia. Præter quos multa inadulationis deteſtationem apud Incognitum *Pſalmo 9. v. 114. Pſal. 34. v. 806. Pſalm. 61. v. 931. Pſalm. 87. v. 1491. Pſalm. 91. v.* 1594. & aliis ſæpè Nobis non omittēda grauiſſima Gregorij ſententia *Moral. lib. 4. c. 25. ad finem*, in adulatoremquè cēſura. *De quo bene dicitur* (ait) *Sine mortuos ſepelire mortuos. Mortui enim mortuos ſepeliunt,*

cum

cum peccatores peccatorem fauoribus premunt. Nam *qui peccantem laudibus proſequuntur, extinctum ſub verborum ſuorum aggere abſcondunt.* In quos maledictio irruet. *Prouerbior.* 24.*v.* 24. à Sapiente propoſita: *Qui dicunt impio: Iuſtus es: maledicent ei populi, & deteſtabuntur eos Tribus. Qui arguunt eum, laudabuntur, & ſuper ipſos veniet benedictio.*

Ego quidem (ſi me mea mens non fallit) *maluerim veris offendere, quam placere adulando*, cum Seneca *de clement. lib.* 2. *cap.* 2. Maluerim pro veritate pati, quam de adulatione gratulari. *Melius enim eſt, pro veritate pati ſupplicium, quam pro adulatione recipere beneficium*, vt textus inquit *in cap. Nemo*, 81. *in ord.* 11. *queſt.* 3. ex D. Ambroſio *in expoſit. Pſalmi* 118. *Octonar.* 12. *in illud: Niſi quia lex tua meditatio mea eſt, ad finem.* Maluerim item *à ſapiente corripi, quam ſtultorum adulatione decipi*, iuxta Eccleſiaſticum *dicto cap.* 7. *v:* 6. Poſſeque dicere verè: *Mihi durum eſt bonum quod non habeo, de me æſtimari. Tametſi quidem haberem, expediret forſitam ignorare*, cum Bernardo *de charitate, cap.* 1. Vellemque mihi tam triſte eſſe laudari à turpibus, quam ſi laudarer ob turpia.

Bono probari malo, quam multis malis.

cum Pittaco *apud Eraſmum.*

CONTRAQVE IMprobos, nocenteſque immiſericordem.

RVBRICA XI.

AN, ET QVATENVS IVdex Miſericors eſſe debeat, aut poſſit, & legum ſeueritatem lenire?

SVMMARIVM.

1 *Nihil magis Principem quam Miſericordia decet.*
Miſericordia prima dos eſt à Principum; Regnum confirmat, Thronum exaltat; Imperium tenet: ei cætera virtutes honorabiliter cedere non recuſant. ibi. *Multa præterea alia de virtutis huius excellentia.*

2 *Iudices* Principes *appellantur in iure. Dei Miniſtri ſunt, ad eiuſque ſimilitudinem exercere iudicium debent, qui non vult mortem peccatoris.*

3 *Miſericordia vti, quatenus Iudicibus iura permittant, ſeu iubeant?* & num. ſeqq. num. 21. & ſeqq.

5 *Quod inter ſupremum Principem & Iudicem, quoad hoc, diſcrimen ſit?* & numer. ſeqq. & 10.
Iuſtitia quaſi anima Principis eſt. ibi.

6 *Princeps, ſiue legiſlator an præcisè teneatur pœnam imponere lege præfinitam, vel poſſit remittere, & arbitrari?* & num. ſeq.

8 *Princeps abſque legitima cauſa pœnam, legem violando, remittens, an, & qualiter peccet? Et ad remiſſionem legitimæ ſint in Principe cauſæ?* & num. ſeqq.

11 *Miſericors Iudex eſſe debet, cum per leges licet: contra legem iniuſta Miſericordia eſt.*

12 *Non ſe debet clementiorem lege oſtendere Iudex, nec de legibus iudicare, ſed ſecundum eas, legalis ſeueritatis executor, fidelis Dei Miniſter, vindex in iram ei qui male agit; ſtateram in manu habens; ad dexteram vel ſiniſtram non declinans: nihil ex arbitrio ſuo faciens, neque propriæ indulgens voluntati.* & numer ſeqq. & 36.

14 *Iuramenti religione ad id arctantur Iudices.*

15 *Inſcij iuriſque ignari Iudices pleraque ad æquitatem referunt. Quam debeant ſeruare?* & numer. ſeqq.

16 *Qualiter iura puniunt Iudices, qui vel pœnas legibus deſignatas remittunt; vel leniores imponunt?* & numer. ſeqq.

20 *Facientis culpam habet, qui quod poteſt corrigere, negligit emendare: nec caret ſcrupulo conſenſionis occultæ, qui manifeſto facinori deſinit obuiare: maiorique etiam quam committens facinus pœna dignus.*

21 *Inordinata pietas meretur iram Dei: nutrit impietatem; ad inſolentiam effrænat, eſt confuſio plebis. Nimia Iuſtitia nutrit peccatum: temperata facit perfectos. Summum ius, ſumma iniquitas.*

23 *Delictum eiuſque pœna ex quibus cauſis minui, temperarique poſſit?*

24 *Iudex curare debet vt minus quantum fieri poteſt de lege pereat: etſi in aliquam partem inclinandum eſt; in benigniorem inclinatio fiat. Quia iudicium ſine miſericordia illi, qui non facit miſericordiam: & melius eſt, propter Miſericordiam rationem reddere, quam propter crudelitatem,* & numer. 33. & 39.

25 *Ita cum Miſericordia Iuſtitia temperanda eſt, vt nunquam à Miſericordia Iuſtitia abſit: à Iuſtitia Miſericordia nunquam. Æquitas ſine bonitate ſæuitia eſt; Iuſtitia ſine pietate, Crudelitas. Qualiterque Rector ad punitionem habeat deuenire? Iudicium diligat, & Miſericordiam.* & num. 37.

26 *In dubiis benigniora proferenda ſunt: debetque promptior eſſe Index ad abſoluendum, quam ad condemnandum.*

27 *Cum pœna ex legis præfinitione imponenda eſt dolenter eam Iudex imponat, qua parte poteſt miſericordiam exercens,*

exoſa habens maleficia, non hominem: non tam pœnæ, quam emendationis cupidus, paternam oſtendens pietatem.

Titi Veſpaſiani, clementis Principis, in pœnarum inflictione pientiſſima conſuetudo:

Domitiani, atrox & fraudulenta. ibi.

28 *Qui iuſtè ſecundum leges iudicat & punit; gaudet tamen ex odio, culpa non vacat. Quamque contrahat?* & numer. 30.

An vindicta animo licitè pœnas à delinquentibus ſumat? ibi, & numero 31.

29 *An poſſit odiſſe malefactorem, pœnam ſolum volendo?*

30 *Quæ ad iuſtum rectumque iudicium deſiderentur? Quemque ad iuſtitiam debeat affectum habere Iudex?*

32 *Maleficia ſecundum leges, iuſtitiæque affectu Iudex vindicans, Clementiam & Miſericordiam exercet; eo potiorem in paucorum coercitione; quo in plures, & bonos exiſteret nociua remiſſio.* & tribus numeris ſeqq.

34 *Tormenta paucorum ſunt omnium exemplum. Non quia peccatum eſt (quia delictum commiſſum, infectum eſſe non poteſt) ſed ne peccetur, iura puniunt.*

36 *Omnes qui leges violant, correctione digni; ſed Magiſtratus maximè.*

39 *Crudelitas eſt inclinatio animi ad aſperiora.*

ANNOTATIO I.

1 MISERICORDES Iudices eſſe debere, †legumque ſeueritatem lenire, prope innumera comprobant teſtimonia & auctoritates ad Miſericordiam eos, Principes & ſuperiores hortantes, hancque, præ cæteris, in eis maximè collaudantes virtutem: quæ veluti *prima dos eſt Imperatorum ac Principum*, vt Voſpicus *in Aureliano* inquit. *Principatus enim proprium eſt, Miſereri*, vt Chryſoſtomus *Homil. 4. in epiſt. ad Philippenſ.* ideo Reges oleo (quod Miſericordiæ ſymbolum eſt) vngi ſolitos, aduertens. Qua ſine virtute (Leo Papa *in ſermone de Apparit.* affirmat) *cætera etſi ſint; prodeſſe non poſſunt.* Eique (ſecundum Caſſiodorũ *in epiſt.*) *omnes virtutes honorabiliter cedere non recuſant.* Secundumque Chryſoſtomum ſuper Matthæum: *Hæc eſt ſalutis præſidium, fidei ornamentum, propitiatio peccatorum. Hæc eſt, quæ iuſtos probat, ſanctos roborat, Dei cultores oſtentat.* Hæc Regnum confirmat, Thronum exaltat. Quia *Miſericordia & Veritas cuſtodiunt Regem: & roboratur Clementia Thronus eius. Prouerbior. cap. 20. v. 28.* Imperium tenet, vt fatentur Imperatores Gratianus, Valent. & Theodoſius *in l. 1. C. de ſumma Trinit. & fide catholic.* Quapropter *in explic. Pſalmi 37. verſ. 1. Domine ne in ira tua arguas me, ad finem*, ſic Principes hortatur Ambroſius: *Imitamini ergo Imperatores exemplum Diuinum, vt ſitis in ſtatuendis legibus, ſeueriores: in exigendis ſuppliciis, miſericordes. Seueritas legum inſolentem reſtringat audaciam: Miſericordia Principum reos ſubtrahat pœnæ.* Iratum Præſidem, *Oratione decima ſeptima*, D. Gregorius Nazianzenus: *Dei Humanitatem & Miſericordiam æmulare. Nihil tam Diuinum homo habet quam Benignitatem, & Beneficientiam. Licet tibi, nullo labore, Deum fieri: noli Diuinitatis conſequendæ occaſionem abiicere.* Simili ratione etiam Claudianus Honorium, *Panegyri in eius quarto Conſulatu:*

Sis pius in primis: nam cum vincamur in omni
Munere, ſola Deos æquat Clementia nobis.

Super omniaque, Miſericordiam in Principe excellere; & illud *Pſalmi* 144. *v.* 9. oſtendit: *Miſerationes eius ſuper omnia opera eius.* Etenim *Omnipotens Deus etſi æquitate iuſtus eſt; abundantior tamen creditur Miſeratione Pius.* vt D. Gregorius inquit 1. *Regum lib.* 2. *cap.* 3. in illud: *Et ille reſpondit: Dominus eſt: quod bonum eſt in oculis ſuis, faciat ad finem.* Vnde *cum ad Miſericordiam, promptior quam ad ſeueritatem ſit Spiritus Dei* (vt Ambroſius docet *lib. 1. de pœnitentia, cap. 2. longe ante medium*, & *Oratione* 32. Nazianzenus dicens: *Maior eſt menſura Benignitatis, quam menſura correptionis:*) ſic Principum, eius in terris vices gerentium, eſſe debet. De quo merito Cæſarem laudauit Ouidius *Triſtium lib. 5. Eleg. 2.*

Sed tua peccato leuior ira meo eſt.

2 Miſericordes ergo omnino adſtringuntur Iudices eſſe, & ſeueritatem legum temperare. Principibus enim dicta, † Iudicibus dicta iudicanda ſunt, cum & leges eos Principes appellent, *l. Sciant Principes, 3. C. de offic. diuerſor. iudic. l. Spadonem, 15. §. ſi ciuitatis, D. de excuſationib. tutor. l. Scire oportet, 21. §. Si Præfectorum, D. de tutor. & curator. datis ab his*, vt iam *de priuileg. pauper. p. 1. quæſt. 6. num.* 19. notauimus. *Princeps enim eſt qui regit*, vt affirmat Ambroſius *de Iacob & vita beata, lib. 2. cap. 3. poſt medium.* Duces, & Imperatores Iudicij nominet Baldus *in Rubric. C. ſi à non compet. iudic.* ex eoque Vantius *de nullitatib. ſententiar. tit. de nullit. ex defect. iuriſdiction. num.* 2. Deique Miniſtri ſint, ad cuius debent ſimilitudinem iudicare, iuxta latè ſupra deducta *Rubrica 7. Annot. 1. & 2.* Deus autem pœnitentibus pœnam relaxat, nec vult mortem impij, *ſed vt conuertatur à via ſua, & viuat*, Ezechielis 18. *v.* 32. & *cap.* 33. *v.* 11. vt & D. Thom. pro hac ſententia arguit 2. 2. *quæſt.* 67. *art.* 4. Quod & arguendi genus (Cæſaris clementiam exorans) ſumpſit Ouidius *Triſtium libr.* 2. *Eleg.* 1.

Tu quoque cum patria Rector dicare, Paterque
Vtere more Dei, nomen habentis idem.

3 Denique Miſericordes Iudices, † legalis ſeueritatis moderatores, & lenitatis amantes humana iura deſiderant, Sancti Patres requirunt, Sacra eloquia confirmant. Prodeat in primis

primis è Gentilitio Marcelli Conſulti placitum *in l. Reſpiciendum,* 11. §. 1. *D. de pœnis,* Iudices ita adſtruentis: *Planè in leuioribus cauſis proniores ad lenitatem Iudices eſſe debent: in grauioribus pœnis, ſeueritatem legum cum aliquo temperamento benignitatis ſubſequi.* A Pontificio culmine, Leonis Papæ teſtimonium *epiſtola* 82. *ad Anaſtaſium Epiſcopum Theſſalonicenſem, cap.* 1, relatum *in cap. Licet nonnunquam,* 6. *diſt* 45. Sic errata corrigendi modum Superioribus præfinientis: *Plus erga corrigendos agat Beneuolentia, quam ſeueritas.* Diui Gregorij *Moralium lib.* 27. *cap.* 6. tranſlatum ad *caput. Diſciplina,* 9. *eadem* 45. *diſt.* ſic: *Circa ſubditos ſuos ineſſe Rectoribus debet & iuſtè conſolans Miſericordia; & piè ſæuiens Diſciplina. Hinc eſt quod ſemiuiui illius vulneribus, qui à Samaritano in ſtabulo ductus eſt, & vinum adhibetur, & oleum: vt per vinum mordeantur vulnera: per oleum foueantur: quatenus vnuſquiſque qui ſanandis vulneribus præeſt, in vino morſum diſtrictionis adhibeat; in oleo, molliciem Pietatis: per vinum, mundentur putrida: per oleum, ſananda foueantur. Miſcenda eſt ergo lenitas cum ſeueritate, faciendumque quoddam ex vtraque temperamentum, vt neque multa aſperitate exulcerentur ſubditi: neque nimia benignitate ſoluantur.* Aliis deinde pulcherrimis Sacræ Scripturæ locis id probantis, cuius iam *Rubrica* 8. *Annot. vnic. num.* 3. mentionem fecimus. Repetit ſententiam eandem, etſi non verbis iiſdem, Gregorius idem *lib.* 19. *Moralium, cap.* 23. relatus *in cap. Sunt namque,* 14. *ipſa* 45. *diſt. & in cap. ſequenti,* vbi *Vera Iuſtitia* (inquit) *compaſſionem habet.* Ambroſius *in lib. de Paradiſo, c.* 4. tractus ad *caput Serpens,* 47. *de pœnit. diſt.* 1. poſt verba illa Salamonis relata: *Noli eſſe nimis iuſtus:* ſubdit: *Debet enim Iuſtitiam temperare Moderatio.*

4 In contrarium nihilominus † ſe veritas habet, firma, receptiſſimaque à Theologis & Iuriſtis concluſio: *Non poſſe Iudicem à legis determinatione, ſeueraque illiuſque diſciplina diſcedere, aut eius rigorem pro arbitrio temperare.* Sic, ex Theologis, D. Thom. 2. 2. *quæſt.* 67. *art.* 4. ibidem Arag. Salon, & Summiſtæ, Sotus *de iuſtit. & iure, lib.* 5. *quæſt.* 4. *art.* 4. Clauis Regia *lib.* 12. *cap.* 12. *num.* 2. pleniſſimè Caſtro *de poteſtat. legis pœnal. lib.* 2. *cap.* 12. Martin. Bonacin. *in octau. Decalog. præcept. diſput.* 10. *quæſt.* 2. *puncto* 9. *num.* 1. Tolet. *in ſumm. lib.* 5. *cap.* 56. *num.* 11. Molin. *de iuſtit. & iure, lib.* 5. *tract.* 3. *diſput.* 48. Sanchez *conſilior. moral. lib.* 6. *cap.* 1. Salas *de legib. quæſt.* 96. *tract.* 14. *diſput.* 15. *ſect.* 8. *num.* 106. Suar. *de legib. lib.* 5. *cap.* 11. *num.* 2. Dominic. Bañez 2. 2. *quæſt.* 60. *art.* 5. in ſupræmis etiam Senatoribus idem dicens. In quod videnda alia ſubiicienda inferius *Rubrica* 14. *Annot.* 3. *num.* 3. *cum quatuor ſeqq.* Caſtro Palao *in opere morali, d. tract.* 3. *de lege pœnali & irritante, diſput.* 2. *puncto* 5. *num.* 2. Villalob. *in ſumm* 2. *p. tract.* 14. *difficult.* 17. *per tot.* Petr. à Ledeſm. *in ſumm.* 2. *p. tract.* 8. *cap.* 22. *col.* 7. *verſ. quinta concluſion. pag.* 459. Valer. Reginald. 1. *p. praxis fori pœnitential. lib.* 25. *cap.* 54. *ſect.* 4. *num.* 654. nouiſſimè Thomæ del Bene *de Parlamentis, dubit.* 4. *ſect.* 5. *per tot.* Et Cardin. Lugo *de iuſtit. & iure* 2. *p. diſput.* 37. *ſect.* 8. *num.* 89. Ex Iuriſtis (poſt antiquiores, quos, ſuo more, plenè congeſſit) Tiraquellus *de pœnis temperand. in præfation. num.* 1. *cum ſeqq. & de nobilit. cap.* 10. *num.* 10. *cum ſeqq.* Albert de Gandin. *in tract. de malefic. rubric. Vtrum pœna poſſit augeri? pagin. mihi* 243. Franciſc. Viui. *commun. opinion. lib.* 1. *verbo Index vbicunque &c. num.* 1. Iacob. Menoch. *de arbitrar. lib.* 1. *quæſt.* 96. *num.* 10. *& ſeqq.* Farinac. *praxis crimin. quæſt.* 17. *num.* 6. Sarmient. *ſelectar. interpet. lib.* 1. *cap.* 1. *num.* 3. Paul. Fuſc. *in ſingularib. ſuis, lib.* 1. *num.* 62. Bobadill. *in Politic. lib.* 2. *cap.* 2. *num.* 55. *& ſeqq.* Ludouic. Peguer. *deciſ.* 7. *num.* 14. Anguia. *de legib. lib.* 2. *controuerſ.* 10. *per tot. & lib* 4. *controuerſ.* 5. *num.* 3. & 4. Sigiſmund. Scacc. *de re iudic. gloſſa* 14. *quæſt.* 8. *num.* 21. Peregrin. *de iure fiſci, lib.* 4. *cap.* 8. *numer.* 22. & 23. Ioan. Hieronym. Epiſcop. Campanil. *in Diuerſor. iuris Canonic. rubric.* 3. *à numero* 8. *cum ſeqq.* Simanc. *de Republic. lib.* 9. *capit.* 7. & 8. Philoſophorum quoque dictis, exempliſque confirmans.

Alia enim cauſa eſt Supremi Principis † 5
(in quo relatæ auctoritates numero primo loquuntur) inferioris Iudicis alia. Namque *eſt quod Principes deceat; aliis non conceſſeris,* vt quintilianus diſcriminat *orator. inſtit. lib.* 11. *cap.* 1. Legum enim famulus executorque inferior Iudex exiſtit, *cui non licet in plurimis à gladio temperare, quia legibus ſeruit,* vt Ambroſius inquit *in expoſit. Pſalmi* 37. *verſ. quoniam in te Domine ſperaui &c. col.* 2. *circa princip.* Princeps ſupremus, cōditor, ſancitor, & Diſpenſator, *l. fin. C. de legib.* Legibus quidem Princeps viuit (*cap. iuſtum eſt* 2. *in ord. diſt.* 9. eiuſque tanquam anima Iuſtitia eſt: *Ca aſi como iaze el alma en el corazon del ome, e por ella viue el cuerpo, e ſe mantiene: aſi en el Rey iaze la Iuſticia,* Sapientiſſimi Alphonſi diſcurſu *in l.* 5. *tit.* 1 *part.* 2.) legibus tamen ſolutus eſt, *l. Princeps legibus,* 30. *D. de legib.* cum adductis à Nobis *in Axiomatib. iuris, lit. P. num.* 153. iuxta modum ſaltem ſuperius præfinitum *Rubric.* 1. *Annot.* 3. §. 3. *num.* 5. *& ſeqq.*

Vnde ſupremum Principem, † ſeu Le- 6
giſlatorem non præciſè teneri pœnam imponere à lege præfinitam, ſed quandoque poſſe remittere, & arbitrari, cenſet D. Thom. *d. quæſt.* 67. *art.* 4. præfato in id diſcrimine inter ſupremum Principem, cui plenarie publica poteſtas commiſſa eſt, & inferiorem Iudicem legum miniſtrum & executorem, conſtituto. Quod communiter receptum dicit Caſtro Palao *in opere morali, tract.* 3. *de lege pœnali & irritante, diſput.* 2. *puncto* 5. *num.* 1. & conſentire Iuriſtas *in l. Nulla iuris ratio, D. de legib.* Plurimos huius ſententiæ referens, abſolutum teſtatur Marcus Antonius Peregrinus *de iure fiſci lib.* 4. *tit.* 8. *num.* 15.
Dum tamen † aut pars, aut Reſpublica 7
non lædatur, vt temperant D. Thom. *ſupra,* Stephan. Fagundez *in octauo Decalogi præcepto, lib.* 8 *cap.* 25. *num.* 3. *verſ. Dixi,* Ni cauſa remiſſionem

Digitized by Google

remiſſionem ſuadeat: abſque nec Principi quidem tunc licere, dicunt Syluester, *verbo Iudex, num.*16. Emman. Sa *eodem verbo num.* 8. Peregrin. *vbi proximè num.* 16. *& ſeqq.* Sarmient. *ſelectar. interpret. lib.* 1. *cap.* 8. *num.* 15. *verſ. quoniam Princeps*, Ludouic. Rodolphin. *de ſuprema, ſeu abſoluta Principis poteſtate, cap.* 4. *num.* 6. Valer. Reginald. 2. *p. ſumm. lib.* 25. *cap.* 54. *ſect.* 4. *num.* 655. Fagundez, *ſupra, num.* 11. Nec in præiudicium alicuius alterius fauore, legem tollere, vel iuris diſpoſitionem mutare, niſi exiſtat cauſa. Quamuis enim *lex ciuilis per aliam legem generalem tolli, & mutari poſſit Principis voluntate, vel in fauorem alicuius ſine præiudicio alterius, vt l.* 1. *D. de conſtit. Princip. & §. ſed quod Principi placuit, inſtit. de iure natur. gent. & ciuili: ſed ſpecialiter in præiudicium alicuius, ſine cauſa id Princeps facere non poteſt*, vt formaliter ſcribit Sarmiento *d. num.* 15. *in principio.* Et abſ-
8 que legitima cauſa † legem violando peccare, dicunt Abbas *in cap. quæ in Eccleſiarum, num.* 17. *verſ. Circa tertium, de conſtitutionib.* Angel. de Mattheac. *de legat. & fideicommiſ. num.* 12. *&* 23. *lib.* 3. Rodolphin. *ſupra.* Et ſic rigorem legis temperando, ad minus venialiter peccare, inquit Caſtro Palao *dicto proximè loco.* Legitimas in Principe
9 cauſas ad remiſſionem † ſeu temperamentum, has deſignat: Benignitatis, & liberalitatis oſtenſio: Interceſſio alicuius Magnatis: Gratificatio & remuneratio obſequiorum delinquentis, vel eius progenitorum, & ſimiles. Iiſdem greſſibus Fagundez *dicto lib.* 8. *cap.* 25. *num.* 12. Eaſdem, aliaſque remiſſionis enumerat cauſas elegans quidem *lex prima, tit.* 31. *part.* 7. cuius nullam hac de re Doctores agentes huc vſque adducti mentionem faciunt. *Aliqua enim ex his cauſis interueniente, cedit remiſſio in commune bonum, ac proinde licita eſt*, ait Palao, ſicque dicentes adducit Salas *de legib. quæſt.* 96. *tract.* 14. *diſput.* 15. *ſect.* 8. *num.* 109. & Suarez *eodem tract. lib.* 5. *c.* 12. *num.* 9. quod nominatim dicta lex partitæ declarat.

10 Hæc autem in inferiore Iudice † locum non habent, vt Palao, cæterique relati prænotant. *Alia eſt enim* (vt diximus) *conditio Magiſtratuum, quorum corrupta videntur eſſe ſententia, ſi ſint legibus mitiores: alia Dominorum Principum poteſtas*, vt ait Simacus (iuris ipſe conſultus, & Iudex, *lib.* 10. *epiſt.* 63. Vt *de Clementia* Seneca *lib.* 2. *cap.* 7. Princeps *liberum arbitrium habet; non ſub formula; ſed ex æquo & bono iudicat. Et abſoluere licet, & quanti vult æſtimare licet.* Hancque æquitatis interpretationem ſibi ſoli Imperator reſeruat *in l.* 1. *C. de legibus*, inquiens: *Inter æquitatem, iuriſque interpoſitam interpretationem, Nobis ſolis & oportet, & licet inſpicere.* Inferioris autem Iudicis *officium eſt, vt reos puniat, & ex eorum manibus eripiat innocentes; vt vigorem rectitudinis & iuſtitiæ teneat, & zelo ſanctionum legalium non tepeſcat; vt ab æquitatis linea non declinet; vt legitimi vigoris genium non eneruet*, veluti D. Petrus Damianus inquit *epiſtolar. lib.* 7. *epiſt.* 11. Iudex enim (qui *non fert iudicij ſententiam quaſi ex propria, ſed quaſi ex publica poteſtate* vt D. Thom. ait 2. 2. *d. quæſt.* 67. *art.* 4.) ſibi conceſſam, legum ſanctioni, ſeueritatique inhærentem atque alligatam ſeruare omnino debet, nec tranſgredi valet.

Eſſe ſed iniuſtum fateor quodcunque negatur
Iuſtitia

cum Claudiano *Panegyri in Manlij Theodoſij Conſulatu.*

Miſericors quidem Iudex eſſe debet: ſed Iuſtitia † ſeueritateque legum ſalua. *Ille* 11
quippe benignè agit quæ pia ſunt, qui ſcit prius ſeruare quæ iuſta: vt collatus in proximis riuus Miſericordiæ, de Iuſtitiæ fonte ducatur, vt perbellè *Moralium lib.* 19. *cap.* 14. Gregorius ducit. *Lege ergo miſeretur, qui cum Iuſtitia, ſapientiaque miſeretur, vt ea dimittat, quæ ſcit iure poſſe dimitti: ne cum alterius miſeretur; ſe ipſum legi faciat obnoxium*, vt Ambroſius ait *in expoſit. Pſalm.* 118. *Octonar.* 4. *in illud: Viam iniquitatis amoue à me, & lege tua miſerere mei.* Sic *qui per pietatis viſcera citius ad ignoſcendum flectitur; ſed nunquam pluſquam deceat ignoſcens, ab arce Rectitudinis inclinatur*, Diui Gregorij *Paſtor. p.* 1. *c.* 10. ſententia. *Deus enim ſalua veritate miſeretur: qui ſic dat peccatis veniam, vt Iuſtitiam in ipſa Miſeratione, rationeque cuſtodiat*, vt D. Petrus Chryſolog. inquit *ſermone* 7. *in fine ſuper Pſalm.* 99. Pietatem exerceat Iudex; ſed cum per leges licet. Tunc enim *Miſericordia ipſa Iuſtitia eſt*, vt D. Ambroſius *Concione in obitu Theodoſij Imperatoris, col.* 5. *ante medium.* Contra legem autem, iniuſtam Miſericordiam profitetur Ambroſius idem *ſermone* 8. *in Pſalm.* 118. *v.* 2. reductus ad *Canonem eſt iniuſta Miſericordia*, 33. *in ord.* 23. *quæſt.* 4. Ex eo id confirmans: quòd *in lege ſcriptum eſt de quodam*: Non miſereberis illius. *Et in libris Regnorum legis, quia Saul poſtea* (vel vt alij legunt) *propterea contraxit offenſam, quia miſeratus eſt Azag hoſtium Regi, quem prohibuerat ſententia Diuina ſeruari.* Vindictam ideò ſecundùm legem ſine miſericordia à malefactoribus ſumere, ſcriptamque pœnam, miſeratione procul imponere, ſæpè Iudices Sacris in litteris iubentur, *Deuteronom.* 13. *v.* 8. in eos, qui Diis alienis alios ſeruire ſuadent: *Non acquieſcas ei, nec audias, nec parcat ei oculus tuus vt miſerearis, & occultes eum, ſed ſtatim interficies.* In homicidam, cap. 19. v. 18. *Morietur, non miſereberis eius.*

De ciuili quoque iure intempeſtiuam Miſericordiam, & dolo proximam, ſic elegans textus *in l. Si hominem*, 7. *D. depoſiti*, dixit: *Si hominem apud ſe depoſitum vt quæſtio de eo haberetur, ac propterea vinctum, vel ad malam manſionem extenſum ſequeſter ſoluerit, Miſericordia ductus: dolo proximum eſſe quod factum eſt, arbitror: quia cum ſciret cui rei pararetur intempeſtiuam Miſericordiam exercuit.* Similiter textus *in l. Et eleganter*, 7. §. *Idem Labeo, D. de dolo malo, & in §. fin. inſtit. de lege Aquil.* Excellens Miſericordiæ virtus; *virtus verò indiſcreta pro vitio habetur*, Diui

Ambroſij

Ambroſij teſtimonio *epiſtolar. lib. 4. epiſtola* 29. *Floriano*. Grauiterque ineptam ſic contra leges Miſericordiam oſtentantes, & remiſſiores pœnas quam à legibus deſignatæ ſunt, imponentes puniunt ipſæ Iudices, vt *inferius à numero* 16. proſequemur.

Non enim aut ſuperioris legem inferior
12 tollere † (vt alibi iam diximus) poteſt: aut lege benigniorem, clementioremve ſe præbere, aut effingere Iudex debet, vt prudenter Imperator Iuſtinianus *in auth. de Judicib. §. oportet autem, col. 6.* Quod ſummopere exaltat, verbumque mirabile dicit Accurſius *ibi, verbo Neque videri. Nam ſemper lex* (inquit) *mitior eſt quam Iudex poſſit eſſe.* textum pariter in id allegans *legem Celſus, 28. D. de recept. arbitr.* vbi pœnam compromiſſi non euaneſcere, licet poſt diem deſignatum, quod in termino præſtandum erat, offeratur, nec eam remittere Iudicem poſſe; ſic Vlpianus (ex ſententia Celſi, quem probat) conſtituit: *Si arbiter intra Kalendas Septembris dare iuſſerit, nec datum erit; licet poſtea offeratur: attamen ſemel commiſſam pœnam compromiſſi non euaneſcere: quoniam ſemper verum eſt, intra Kalendas datum non eſſe.* Ad cuius pœnæ remiſſionem, iure tertio quæſito, nulla contra legem eſt Iudicis facult. s. Nam *facti quidem quæſtio in arbitrio iudicantis eſt; pœna verò perſecutio non eius voluntati mandatur, ſed legis auctoritati reſeruatur*, vt Papinianus, relatus à Marcello, inquit *in l. 1. §. ſed non vtique, in fine, D. ad S. C. Turpil.* & repetit Paulus *in l. ordine, 15. D. ad municip. & de incol.* Etenim (vt *de vera Religione cap. 13.* Auguſtinus docet) *non licebit Iudici de legibus iudicare; ſed ſecundum ipſas.* tranſlatus ad *cap. In iſtis, 4. diſt. princip. inſtitut. de offic. iudic.* Velut qui *ſeruus herilis imperij, non cenſor eſt, ſed Miniſter*, vt eſt apud Marcum Senecam *controuerſiar. lib. 3. controuerſ. fin. in fine.* Exornat Paul. Xamar *de offic. Iudic. & Aduoc. 1. p. quæſt. 1. num. 37. & ſeqq.* Alter (vt bene, *lib. 4. de legibus*, Plato:) *Paratum exitium illi ciuitati video, in qua non lex Magiſtratibus; ſed legibus Magiſtratus præſunt.* Illuſtrat (cum Borello, de Magiſtratibus *lib. 3. cap. 4. num.* 2. Petro Gregorio, & aliis) Mutius Giurba *conſil. 1. num.* 23. Conſcientia namque legis conſcientiam hominis vincit, vt cum multis, multaque adducens, notat Oſuvaldus Helliger. *in Donel. enucl. lib. 26. cap. 2. lit. D.* Quod & diſtrictè *in d. auth. de Iudicib. §. omnis autem, col. 6.* ſic præcipit Iuſtinianus: *omnis autem Iudex (ſiue cingulum habens, ſiue aliter iudicans) cuſtodiat leges, & ſecundum eas proferat ſententiam. Sæpe enim* (quod meritò Diuus Gregorius increpat Homil. 26. in Euangel. ante medium) *in ſoluendis, ac ligandis ſubditis conſtitutus, ſuæ voluntatis motus, non autem cauſarum merita ſequitur.* Rei-
13 publicæ euerſor, Iuſtitiæ deſtructor. † *Bonus enim Iudex nihil ex arbitrio ſuo facit, & domeſticæ propoſito voluntatis; ſed iuxta leges & iura pronunciat: ſtatutis iuris obtemperat: non indulget propriæ voluntati: nihil paratum & meditatum domo defert: ſed ſicut audit, ita iudicat, & ſicut habet natura negotij decernit: obſequitur legibus, non aduertatur.* Diui Ambroſij ſententia *Pſalm. 118. Beati immaculati, ſuper verſ. 156. Miſerationes tuæ multæ*, tractus ad *caput Iudicet, 4. in ord. 3. quæſt. 7.*

Quem obſequendi, fortius exacti præſtitique iuramenti † obligatio adſtringit. *Cui* 14
enim non eſt cognitum, antiquos Iudices non aliter iudicialem calculum accipere; niſi prius ſacramentum præſtitiſſent, omnimodo ſe cum veritate, & legum obſeruatione iudicium eſſe diſpoſituros? Iuſtinianus profert *in l. Rem non nouam, 12. in princip. C. de iudic. & in auth. iuſiurand. quod præſtatur ab iis qui adminiſtr. accip. col. 1.* inter alia, in officij ſuſceptione ita Iudici iurare præcipiens: *Noxiis autem imponam ſupplicium ſecundum legem & omnem iuſtitiam.* Similiter *in d. authent. de Iudicib. §. omnis autem, col. 6.* Prouiſumque *in l. 6. tit. 4 part. 6. in l. 4. tit. 15. lib. 2. ordinam. & in l. 6. tit. 5. lib. 2. nouæ Regiæ collection.*

Nemo igitur (vt Diui Gregorij Nazianzeni oratione vigeſima ſexta verba vſurpem) *ſapientior ſit quam conueniat; nec lege exactior; nec luce ſplendidior; nec Norma rectior; nec præcepto Diuino ſublimior.* Ergo *Iudices, qui ex lege iurati iudicatis, legibus obtemperare debetis. Obtemperare autem legibus non poteſtis, niſi quod ſcriptum eſt in lege ſequamini. Quod enim certius legis ſcriptor teſtimonium voluntatis ſuæ relinquere potuit, quam quod ipſe, magna cum cura atque diligentia, ſcripſit?* vt & Ciceronis verbis vtar, *lib. 1. de inuentione pag. mihi* 170. Minutij Felicis: *Libram teneat æquiſſimi Iudicis, nec in alteram partem propenſus incumbat.* Diui Petri Damiani epiſtolar. lib. 7. epiſt. 12. *Tene ſtateram æqui libraminis, examen in trutinam cohibe, pariles legalium ſanctionum lances præ oculis ſemper appende*, liberandum abſoluens; damnandum condemnans: Miſericordia, vbi facultas eſt, vtens; ſeueritate, vbi lex præcipit. *Ne dum culpas incautè remittimus, non iam per charitatem compati; ſed per negligentiam concidiſſe videamur*, iuxta Diui Gregorij cautelam *Homil. 32. in euangelia, col. 3. ad medium*, textumque *in cap. omnis, 10. diſt. 45. & in cap. Si quem pœnituerit, 8. in ord. 2. quæſt. 1.* Iudex enim *Dei Miniſter eſt, vindex in ira ei, qui malum agit*, vt Paulus inquit *ad Roman. 13. v. 4.* Et ita violat leges abſoluendo reos; ſicut condemnando innocentes, vt (ex Diuo Hieronymo *in epiſtola Pauli ad Philippenſes*) tradit Farinacius *quæſt. 17. num. 3.* vbi & Diuum Gregorium *in expoſit. Pſalmi 57. in illud: Lætabitur iuſtus cum viderit vindictam*, adducit dicentem: *Iudicem eſſe peſtem Reipublicæ, qui reos cum rigore non corripit. Quia acerbitas plerunque vlciſcendi maleficij, plene & caute viuendi diſciplina eſt*, Aulo Gellio teſte, *noct. Attic. lib. 20. cap. 1. ad finem.* & Cicerone epiſtola ad Brutum: *ſalutaris ſeueritas vincit inanem ſpeciem clementiæ.* Quare

Nec fas eſt, ſontem abſoluere, ne dum
Criminis exortem dedere ſupplicio.

Salutarem itaque ſeueritatem legibus præſcriptam, vtilemque rigorem à iure præfinitum, & à pientiſſimis quoque tantopere commendatum, nullatenus remittere valet Iudex, qui, legum fidelis miniſter, eis tenetur adhærere, & obſequi, non de illis (vt diximus) iudicare. Vtque *de Republica lib. 4. cap. 18. num. 389.* Simancas: *Iudices leges cuſtodire debent tanquam pupillam oculi ſui: ab eis ſe auelli non patiantur, tametſi cœlum ruat.*

15 Cæcutiunt, errantque in luce, † qui aduerſus neceſſariam iſtam legum ſeueritatem, vtilemque rigorem, iuſta pariter miſericordia à Legiſlatore conditum, iuramentumque de legibus & omni iuſtitia ſeruanda præſtitum, inanis compaſſionis, aut iniuſtæ miſerationis prætextu (quo inſcientiam ſæpe ſuam tegi putant, & detegunt) pleraque ad Æquitatem referunt. *Conuerſi ſunt in vaniloquium, volentes eſſe legis Doctores, non intelligentes neque quæ loquuntur, neque de quibus affirmant*, iuxta Paulum *ad Timot. 1. v. 6.* Quamuis enim æquitatem attendere Iudices debeant, etiamque rigori præferre (ex *l. fin. D. de offic. Præſid. l. quod ſi Epheſi, 5. §. fin. D. de eo quod certo loco*, & aliis de quibus *in Axiomatib. noſtris lit. A. num. 181.*) debet tamen eſſe ſcripta: quæ Iuſtitia tunc exacta Æquitas eſt, & *Iuſtitiæ* nomine continetur, vt *infra Rubrica 14. Annotatione 1.* proſequemur. *Scimus autem quia bona eſt Lex, ſi quis ea legitimè vtatur*, iuxta eundem Apoſtolum *ſupra proxime v. 8.* Fruſtra verò aliter ſcriptæ forent leges, ſi ab illis ſuo cuique arbitrio recedere, & pro voluntate Æquitatem proponere (ne dicam effingere) liceret, vt (contra cerebrinam Æquitatem inuehentes) annotant Panormitanus *in cap. Ex parte, 13. de offic. & poteſt. iudic. deleg. num. 3. Illa enim* (inquiens) *non poteſt dici Æquitas, ſed Iniquitas.* Tiraquellus *de retract. lignag. §. 35. gloſ. 1. num. 31.* Anton. Monach. *deciſ. Bononienſ. 19. 65. & 66. & Florent. 70. num. 33.* Azeued. *conſil. 30. num. 8.* Oſuuald. *in Donel. Enu. lib. 18. cap. 2. lit. F.* Acerrime, ſed iure optimo, Ioan. Garzia, *de expenſis & meliorationib. cap. 18. num. 12.* & alij congeſti à Nobis *d. lit. A. num. 182.* Vtque *in epiſtola Sabaudiæ Duci dicata lib. error. pragmatic.* Antonius Faber: *Quid ad inducendos errores accommodatius quam ſi in reddendo iure propriam cuique animi ſententiam pro ratione ſequi; & neſcio quo Æquitatis commentitia obtentu legibus illudere paſſim concedatur? Mos enim ſolemnis ille eſt iſtiuſmodi hominum, vt, ſiue delirent, ſiue recta ſentiant,) quod nonnunquam, ſed caſu euenire neceſſe eſt) omnia referunt ad Æquitatem; quam pro arbitrio ſibi fingunt, vt magni, non iuris tantum; ſed (quod etiam in iure præcipuum eſt) Æquitatis arbitri exiſtimentur.* Longius horum, qui ponunt ſcandalum in æquitate ſua (iuxta Eccleſiaſticum *cap. 7. v. 6.* inſcitiam, & errorem damnans. Quem † (ſiue nequitiam, ſeu inſcitiam appelles, clementiores 16 benignioreſque ſe legibus oſtendere volentium, vel remittentium pœnas, vel mitiores quam per leges ſtatutæ ſunt imponentium; paria enim hæc in propoſito eſſe, probant textus *in l. fin. in fine, C. ne ſacrum baptiſm. iteretur, in l. Seruos, 8. in fine, C. de vi public.* & notat Farinacius *d. quæſt. 17. num. 6.*) multiplici iura caſtigant, dedecore damnant.

Graui infamiæ nota † ſic iudicantem, 17
legalemque pœnam remittentem, ſeu temperantem, Valentiniani & Theodoſij (clementiſſimorum quoque Principum) *in d. l. Seruos 8.* per hæc verba ſanctio afficit: *Iudicem verò noſſe oportet, quod graui infamia ſit notandus, ſi violentiæ crimen apud ſe probatum diſtulerit, ſeu omiſerit, vel impunitate donauerit, aut molliorem quam præſtitimus, pœnam protulerit.*

Graui huic infamiæ notæ † patrimonij 18
pariter damnum accedit, Iuſtiniani Imperatoris conſtitutione *in l. 1. in fine, C. de deſertorib. & occultator. eor.* dicentis: *Sin autem Rector prouinciæ propoſitam ſeueritatem vel gratia, vel diſſimulatione diſtulerit: patrimonij, atque exiſtimationis damno ſubiiciatur.*

Eiſdem præterea pœnis, quibus punitur delinquens † Iudicem diſſimulantem, vel 19
aliquatenus deſignatam pœnam remittentem ſubiicit *lex tertia C. ne ſanctum baptiſm. iteretur.* Vbi ſic Religioſiſſimus Imperator Theodoſius: *quæ omnia ita cuſtodire decernimus, vt nulli Iudicum liceat delatum ad ſe crimen minori, aut nulli coërtioni mandare: niſi ipſe id pati velit, quod aliis diſſimulando conceſſit.* Conſtantinus *in l. 1. C. de paganis*, in ſacrificantes idolis ſtatuens: *Quod ſi aliqui forte huiuſmodi perpetrauerint; gladio vltore ſternantur: facultates etiam perempti Fiſco decernimus vindicari.* In Iudices hæc non exequentes, continuò: *Et ſimiliter puniri Rectores prouinciarum, ſi facinora vindicare neglexerint.* Honorius & Theodoſius idem *in l. Chriſtianis, 6. C. eodem tit.* pariliter: *Rectores etiam prouinciarum & officia, & Principales recognoſcant, ſe (ſi non ipſi talia vindicent, ſed fieri hæc à popularibus permiſerint) vt eos qui fecerint, puniendos.* Innocentius III. Pontifex Maximus *in cap. vt clericorum, 13. de vita & honeſt. clericor.* (poſtquam incontinentiæ vitium iuxta canonicas ſanctiones in clericis puniendum decreuit; ad Prælatos deueniens) ſancit: *Prælatos verò qui tales præſumpſerint in ſuis iniquitatibus ſuſtinere, maxime obtentu pecuniæ, vel alterius commodi temporalis; pari ſubiiciantur vltioni.*

Per quæ, & ſimilia iura aſſertionem hanc ſuſtinent Hippolyt. Riminald. *conſil. 245. num. 22. & 23. lib. 3.* Tiraquel. *de pen. temperand. in præfation. num. 9. & ſeq.* Menoch. *de arbitrar. lib. 1. quæſt. 96. num. 11.* Farinac. *d. quæſt. decimoſeptimo, numer. 6.* vbi Regem Carolum Primum quendam Iudicem ſuſpendi feciſſe refert, quod mortis reum

ad

ad manus tantum amputationem condemnaſſet. Cuius etiam facti meminit Peregrinus *de iure fiſci lib.4.tit.8.num.23.* Sanctum quoque Regem Ludouicum quibuſdam pro reo interceſſoribus aſſerentibus: *Clementiam rigori præferendam,* Franciſcus Belfores *lib. 4. Annal.Franc.cap.* 16.& Anton. Dauroult. *in Catechiſm. hiſtorial. cap. 7. tit. 39. §. 3.* reſpondiſſe tradunt: *Reum plectere, & merita pœna afficere, rigorem non eſſe iuſtitiæ; ſed verè beneficium Clementiæ: atque adeo, vt cui licet criminum auctores caſtigare, nec caſtigat perinde eſſe, ac ſi reum ſe ac auctorem ac ſcelerum protectorem & patronum conſtituat.*

20 Concluſionis iſtius ratio, † ſancitæque à prædictis iuribus pœnæ, & ex ſuperioribus deducitur, & ex textu apparet *in cap. 3. diſt.* 86. Quòd *facientis culpam, proculdubio, habet, qui quod poteſt corrigere, negligit emendare. Scriptum quippe eſt: Non ſolum qui faciunt, ſed etiam qui conſentiunt facientibus participes iudicantur. Et negligere, cum poſſis deturbare peruerſos; nihil aliud eſt quam facere, Nec caret ſcrupulo conſenſionis occultæ, qui manifeſto facinori deſinit obuiare, & probat odiſſe ſe vitia, qui condemnat errantes.* Tandem concludente: *Nil prodeſt alicui non puniri proprio, qui puniendus eſt alieno peccato.* Nam *qui obtemperat in malo ſimilis eſt ei, qui facit malum.* Ideo *facientem & conſentientem par pœna conſtringit*, vt Ambroſius inquit *epiſtolar. lib. 4. epiſt. 29. Floriano.* vtque *epiſtol.lib.7.epiſt.119. Siagrio Epiſcopo Auguſtodunenſi,* Gregor. *conſentire videtur erranti, qui corrigenda vt reſarciri debeant, non corrigit. Ea enim concedere* (veluti Cyprianus epiſt.11.ad Martyres) *quæ in perniciem vertant, decipere eſt: nec erigitur ſic lapſus; ſed per Dei offenſam magis impellitur ad ruinam.* Quæ ſæpe aliis in locis, & Canonibus verba, rationeſque referuntur, *in cap. Error, 3. diſt. 83. in cap. Sicut, 46. & in cap. Negligere, 55. 2. queſt. 7. in cap. 1. de offic. & poteſt. indic. deleg. in l. 2. C. de commerc. & mercator. in fine.* Vbi Gratianus Imperator: *Etſi id Iudex repertum non vindicat; tegere, vt conſcius, criminoſa feſtinat.* Propterea *in eum proculdubio, tota ſubditorum culpa redundat, qui eos ne præcipitanter excederent, ſub diſciplina loco cohibere debuerat.* vt D. Petrus Damian. *opuſc. 57. de Principis officio in coërcitione impiorum, cap. 1. & epiſtolar. lib. 1. epiſt. 6.* ad Nicolaum Secundum Romanum Pontificem: *Sicut benedictione digni ſunt, qui culpas corrigunt: ita nihilominus benedictioni obnoxij ſunt, qui peccantibus blandiuntur: ſicut per Prophetam dicitur:* Maledictus qui prohibet gladium ſuum à ſanguine. *A ſanguine quippe gladium ſuum prohibet* (explicans ſubdit) *qui ſe ab inferenda reprobis digna ſententia animaduerſione coërcet. Facti ſiquidem culpam habet, qui quod poteſt, negligit emendare.* Similiter D. Antoninus 2 *p. ſumm. tit. 9. cap. 5. §. 3. col. 4. verſ. Tertio debet*, hunceundem Ieremiæ locum *cap.* 48. expendit. Diuus item Ambroſius *in ſermonibus de ſanctis per annum, Sermone in feſto Sanctæ Luciæ* Virginis & Martyris: *Quiſquis fratrem non corrigit peccantem, quodammodo hortatur vt peccet.* Quod & Seneca agnouit *Troas actu 2.*

Qui non vetat peccare cum poſſit, iubet.

Grauius imo delinquere impunitum dimittentem facinus, cui emendandi ius, & neceſſitas eſt, quam illud committentem, grauiorique dignum pœna: ſic Apuleius *de Philoſophia* oſtendit & probat: *Cum nocere alteri malorum omnium maximum ſit: multo grauius eſt, ſi qui nocet, abeat impunè, grauiuſque & acerbius eſt omni ſupplicio, ſi noxio impunitas deferatur, nec hominum interim animaduerſione plectatur. Siquidem grauius eſt acerbiſſimorum morborum carere medicina, medentes fallere, nec vri, aut ſecari eas partes, quarum doloro incolumitati reſiduarum partium conſulatur.*

Generaliter, an, & quando obuiare delicto quis teneatur? tradunt Abbas, Felinus, & cæteri communiter Scribentes *in d. cap. 1. de offic. & poteſt. indic. delegat.* & longam inſtituit, proſequiturque diſputationem Farinacius *queſt. 51. per totam.* In Iudicibus, & Prælatis, *à numero* 47. Stephan. Gratian. *diſcept. forenſ. tom. 4. cap. 625. num. 12. & ſeq.* & multi penès ipſos.

Num quòd ſuperiora ad ſeueram legum obſeruantiam prouocent, ad exactam diſtrictamque Iuſtitiæ diſciplinam incitent; Miſericordiam relegant? † Clementiam 21
abigunt? Ita ne *Immiſericordem* propoſita Iuſtitiæ effigies Iudicem deſiderat, vt trucem velit? ferocem conquirat? Miſerationem abhorrentem probet? Abſit. Eſſet enim Iuſtitiæ officia depellere: quæ ſunt *Humanitas, Æquitas, Miſericordia,* vt *Diuinar. inſtitution. lib. 1. cap. 6.* Lactantius docet. Impietatem Iuſtitiæ velamine introduceret. Namque *Impia iuſtitia eſt, humanæ fragilitati non parcere,* vt (ad Miſericordiam Rectores excitans *epiſtolar. lib. 4. epiſt. 29. Floriano*) teſtatur Ambroſius. *Decet ergo Iudices Clementiæ eſſe cultores, deteſtatores ſæuitiæ, cunctis benignos, ad iram tardos, ad Miſericordiam feſtinos*, vt Auguſtinus *Sermone 35. fol. 452. tom.* 10. Iniuſtam ſolum (vt diximus) & contra legum ſancita, propria effictam voluntate, muliebri & inepta compaſſione formatam miſericordiam excludit; Iuri conformem expetit; certis in caſibus non tantum permittit, ſed optat. In leuioribus nempe; in extraordinariis criminibus, quæ præfinitam pœnam non habent, quorumque vindicta & caſtigatio ex circumſtantiis, iudicantium arbitrio, moderamini adhærente committitur. Namque *hodiè licet, ei qui extra ordinem de crimine cognoſcit, quam vult ſententiam ferre, vel leuiorem: ita tamen vt in vtraque moderationem non excludat.* veluti Vlpianus inquit *in l. Hodie, decimatertia, D. de pœnis.*
Non enim profuſa, † indiſcreta, ſeu 22
fatua eſſe remiſſio debet aut miſeratio, ſed pro cuiuſque operibus, Eccleſiaſtici

regula menſurata *cap.16.v.15.*dicentis *: Omnis Miſericordia faciet locum vnicuique ſecundum meritum operum ſuorum.* Non ad eam per amplam voluntatis viam, ſed Sapientiæ gradiendum, deueniendum ad illam per ſemitas Æquitatis. Per quas *Prouerbior. c. 4.v. 11.* Sapiens ducit : *Viam ſapientiæ monſtrabo tibi : ducam te per ſemitas Æquitatis.* Quæ ponderans verba Diuus Antoninus 4. p. *ſumm.tit.5.cap. 19.§.1.* ait: *Per ſemitas dicit, quæ ſunt viæ ſtrictæ: quia non ad beneplacitum, ſed ex neceſſitate, vel manifeſta ratione debet recedi à verbis legis.* Quibus etiam verbis *in cap.quærenti, 26.de offic.& poteſt.iudic. deleg.* vſus eſt Innocentius Tertius, inquiens : *Nos tamen per Æquitatis ſemitas incedentes &c. Semitas enim anguſtior ſolet eſſe quam via,* vt etiam dictum, & illud Iobi cap.13.v. 27. *Poſuiſti in neruo pedem meum, & obſeruaſti omnes ſemitas meas*, premens Gregorius *Moralium lib.11.cap. 25.* notat. Aliter *incompoſita Pietas proculdubio meretur iram Dei, dum non promulgat in reos ſub diſtricti iuris æquitate cenſuram,* Diuo Petro Damiano aſſertore *epiſtolar.lib.1.d.epiſt. 6. ad Nicolaum Secundum.* Ex ea prouenientia mala *epiſtolar. lib.7 epiſtola 11.* ſic belle depingit, & efficaciter probat *: Inordinata ſane Pietas, nutrit impietatem ; & timida manus medici vulnus auget ægroti. Facit enim exuberare putredinem, dum non ſecando, ſed palpando, quoties ſuperducit vulnuſculo cicatricem. Farmacopola, qui mollibus vnguentis non permiſcet acredinem, tumoribus exſiccandis nullam poteſt adhibere virtutem.* Poſt ſimilia alia, illud Pauli *ad Romanos 13.v. 4. Dei enim miniſter eſt tibi in bonum: Si autem malum feceris, time : non enim ſine cauſa gladium portat.* explicans ait *: Non ad hoc (præcingeris gladio, vt violentorum mala debeas palpare, vel vngere; ſed vt ea ſtudeas vibrati mucronis ictibus obtruncare. Hinc eſt quod ſequitur:* Dei enim miniſter eſt, vindex in iram ei, qui male agit. *Si ergo Dei miniſter eſt, qui male facientes in iram vindicat: diaboli, proculdubio, miniſter eſt, qui criminoſos ac reprobos ſuauitate palpat. Et ſicut Deo præbet obſequium, qui peruerſos vlciſcitur: ſic miniſter eſt aduerſarij, qui perpetrantibus iniqua blanditur.* Et paulo inferius: *Multi falſa Pietatis errore decepti vnde ſe Deo placere inſipienter autumant; inde aduerſus eum crudeliter pugnant; & ex eo merentur iram, vnde ſe adepturos opinati ſunt gratiam : & dum aliis veniam falſæ Pietatis impertiunt : ipſi motum Diuinæ indignationis incurrunt.* Quod deinceps Sacræ Paginæ auctoritatibus & exemplis confirmat, ſubiungens : *Inordinata Pietas Principis quid aliud eſt quam confuſio plebis ?* Etenim *Rex debet furta cohibere, adulteria punire, impios de terra perdere, parricidas, & peierantes viuere non ſinere*, vt, ex Cypriano, textus inquit *in capit. Rex, 40. 23. quæſtion.5.*

Quare ſummopere attendendum ne fatua, profuſa, aut indiſcreta Pietas ſeu Miſeratio ſit. *Reſpiciendumque eſt Iudicanti ne quid aut durius, aut remiſſius conſtituat quam cauſa depoſcit. Nec enim aut Seueritatis, aut Clementiæ gloria affectanda eſt; ſed perpenſo iudicio, prout quæque res expoſtulat ſtatuendum. Plane in leuioribus cauſis proniores ad lenitatem Iudices eſſe debent : in grauioribus pœnis ſeueritatem legum cum aliquo temperamento benignitatis ſubſequi,* Marcelli admonitione *in l. Reſpiciendum, 11. D. de pœnis legis 15. tit. 2.part. 1.* dicentis : *E agrauamiento fazen otroſi quando ſon fuertes ecrueles; omuy flacos endar Iuyzios. Mas para fazerlo come deben, deben tomar entre eſtas coſas vna manera de templamiento, anſi que en fazer Iuſticia no ſean muy fuertes ; nin la dejen otroſi de fazer del todo.*

Propterea *Eſto circa delinquentes quadam libraminis arte diſcreta, vt neque ad vindictam præcipitanter inferueat; nec ad parcendum ſis omnino remiſſa : quatenus nec ad vlciſcendum immoderatus zelus accendat : nec nimia Pietas ab exercendo te diſciplinæ vigore cohibeat.* vt Duciſſæ & Marchioniſſæ Alpium comitiarum ſcribens *epiſtolar. lib. 7. epiſt. 16.* Diuus Petrus Damianus conſulit. vtque *epiſtolar.lib.4. epiſt. 55.* Ioanni Epiſcopo Corinthorum Diuus Gregorius Magnus. *Exibeatur cum Manſuetudine diſciplina : ſit cum diſcretione correptio. Iram Benignitas mitiget : Benignitatem zelus exacuat : & ita alterum condiatur ex altero; vt nec immoderata Vltio pluſquam oporteat affligat : nec iterum frangat rectitudinem diſciplinæ Remiſſio.* Etenim *nimia Iuſtitia incurrit peccatum; temperata Iuſtitia facit Perfectos*, vt Auguſtinus *de vera Religione* inquit. Summumque ius, ſumma iniquitas, iuxta illud Eccleſiaſtes cap.7. v. 16. & 17. *Iuſtus perit in iuſtitia ſua. Noli eſſe Iuſtus multum.* Meminit pariter & conſuluit textus *in capit. Plerunque, 27.§. Noli eſſe nimis iuſtus, 2. quæſt. 7. in cap. Non poteſt, 32. §. Sicut enim, 23. quæſt. 4.* cum adductis per Nos *in Axiomatib. iuris, lit. I. numer.* 181. Vt namque *lib. 4. Ethicor. pag. mihi* 103. affirmat Ariſtoteles : *Omne nimium graue, & odioſum eſt*, vt *oratoriar. inſtit. lib. 8. cap. 3.* Quintilianus: *Vitium eſt vbique quod Nimium eſt.* Similiter Gloſſa *in auth. de immenſ. donationib. col. 7. in princip. verbo Placet nobis,* per textum ibi, multaque alia iura, quæ recenſens dixit *: Omne quod eſt Nimium vertitur in vitium.* vtque *Annalium lib. 15. pag. mihi* 453. Cornelius Tacitus: *quædam virtutes odio ſunt: Seueritas obſtinata, inuictus aduerſus gratiam animus.* Ariſtoteles (vt Tuſculanar. quæſtionum lib. 5. Cicero prodit) *ob eam cauſam expulſus eſt patria, quòd præter modum iuſtus eſſet.* Quia *prope eſt vt iniquè puniat; qui Nimis*, Seneca Iudice, *de Clementia lib. 1. capit. 14.* Enimverò

Omne quod eſt Nimium, contra cadit: vnum operantur
Et calor & frigus; ſic hoc, ſic illud adurit.

Sic

Sic tenebræ viſum, ſic ſol contrarius auffert:
Et pariter lædunt gelidum feruenſquè lauacrum.
Eſca alitur corpus;corpus corrumpitur eſcâ:
Vimquè ſuam minuit,ſi quid protenditur vltra.
Denique ſi ſedeas, requies eſt magna laboris.
Si multum ſedeas, labor eſt. Maro namquè Poeta
Pro pœna poſuit:Sedet, æternumquè ſedebit
Infœlix Theſeus. Semper nocet vtile longum.
Prandia longa nocent; ieiunia longa fatigant.
Sic nimium ſapere, ſtultum facit improba ſecta.

Vt modulatus eſt Tertullianus *in Carmine ad Senatorem ex Chriſtiana Religione ad idolorum ſeruitutem conuerſum, cap.* 2. Merito ideo *celeberrimus ac potentiſſimus ille Alphonſus Aragonum Rex dicebat: Eos denique magnificandos Principes, qui Pietatem atque Iuſtitiam probe excolerent*, vt (ex Panormitano *de rebus eius geſtis*, tradit Antonius Dauraultius *in Catechiſm. Hiſtorial.* 2.*p.cap.* 3.*tit.*91.§.5.Legum nempe temperamento in vtraque adhibito. Namque *Si illud Salomonis obiicias:*Noli eſſe nimium iuſtus*: Et ego tibi ècontra reſpondeo:* Noli eſſe nimium Pius.*Sicut enim ſub immoderata Iuſtitia puſillanimitas frangitur: ita ſub Pietate nimium malè liber animus ad inſolentiam procaciter effrenatur*,cum Diuo Petro Damiano, cuius hæc ſunt,*epiſtolar.d.lib.*7.*epiſt*.12.

Iuxta legum itaque ſancita in caſibus proximè deſignatis, ex concurrentibus circunſtantiis, non tam pro voluntate, quam pro ratione,pœnam valebit, imo debebit temperare Iudex. In quod Theologorum & Iuriſtarum frequens concurrit aſſenſus.D.Thom.2.2.*d.quæſt.* 67. *art.* 4. *ad primum argumentum.* D. Antonin.*d.*2.*p.ſumm.tit.*9.*cap.*5.§.3.*col.*4.*in fine, & col.ſeqq.* Alfonſ.è Caſtro *de lege pœnali,lib.*2.*cap.*13. *concluſ.* 2. Clauis Regia *lib.*2.*cap.*12.*num.*3.Thom. Sanchez *conſilior. moral. d. lib.* 6.*cap.* 1. *dub.* 21.*cap.*10.Iuriſtis quoque relatis,Molina *de iuſtit. & iure tom.* 4. *tract.* 3.*diſput.*48.*num.*3.*& diſput.*49.*num.* 2. Valer. Reginald. *in praxi fori pœnitential. lib.*25.*cap.*54.*ſect.*4.*num.*656. Martin.Bonacin.(poſt cœteros à ſe laudatos) *ſuper octau. Decalog.precept.diſput.*10.*quæſt.* 2.*puncto* 7. *num.*4. Farinac. (ad ſaturitatem Iuriſtis relatis) *quæſt.* 17.*num.* 7.*& ſeqq.* Bartholom. Cæpola *de pœna furum,lib.* 5.*ſuorum tractatuum,cap.*144.*num.*19 *& duobus ſeqq.* Optimè Paulus Grilland. *de relaxation. carcerator.* §. 6.*per tot.* Plaza *de delict.cap.* 33.*numer.* 5. *& ſeq.*

23 Circunſtantias autem † ex quibus minui, tenuariuè delictum poteſt, pœnaquè temperari;longum eſſet recenſere,& penè impoſſibile omnes,cum ſint accidentibus, caſibusquè ſubiectæ.*Neque leges, neque ſenatus conſulta ita ſcribi poſſunt, vt omnes caſus, qui quandoquè inciderint, comprehendantur*, Iulianus ait *in l.Neque leges,*9.*D.de legib.*Plurimas retulere præcipuè copioſiſſimi duo, Tiraquellus,& Farinacius, que tractatus integros de pœnis temperandis edidere.Ille,ſeparatum;hic,*praxis criminalis quæſt.*87.*& ſeqq.* Prædixerat etiam, & temperandarum pœnarum cauſas recenſuerat *quæſt.*17.*num.*9.*&* 10. capitalis textus *in l. Aut facta,*16. *D. de pœnis*, ſuntquè mille ad id in iure ſparſæ leges: ſed eſt vna pro mille de iure noſtro Regio, cœteras complexa,*lex* 8.*tit.*31.*part.*7. Cuius longa ſeries,& facilis copia tranſlationis defectum excuſat,& optimæ Gloſſæ *in l.Quid ergo,*13.§.*Pœna grauior,verbo Oneraſſet,D.de iis qui not. infam.* tranſitum ad Senecam relinquens, hæc eadem indicantem *de Ira lib.* 1.*cap.*16.Iudicemquè ſic inſtruentem:*Dimittet ſæpè eum cuius peccatum deprehendit, ſi pœnitentia facti ſpem boni pollicetur;ſi intelligit non ex alto venire nequitiam, ſed ſummo (quod aiunt) animo inhærere.Dabit immunitatem nec accipientibus nocituram, nec dantibus. Nonnunquam magna ſcelera leuius quam minora compeſcet, ſi illa lapſu,non crudelitate commiſſa ſunt:his ineſt latens, & operta, & inueterata calliditas. Idem delictum in duobus non eodem modo afficiet, ſi alter per negligentiam admiſit;alter curauit vt nocens eſſet. Hoc ſemper in omni aduerſione ſeruabit,vt ſciat, alteram adhiberi vt emendet malos; alteram vt tollat.*Nam *& ſemel peccaſſe,& per errorem,& leuius quam obiiciatur; abſolutioni nonnunquam ſufficit*, Quintiliani iudicio *Oratoriar. inſtitut.lib.*7.*cap.*5.Diuis item Gregorij, ſæpè hæc diſcriminantis, & *Cura Paſtoralis p.* 2. *cap.*10. dicentis: *Nonnulla ſunt leniter arguenda. Nam cum non malitia, ſed ſola ignorantia,vel infirmitate delinquitur, profecto neceſſe eſt vt magno moderamine ipſa delicti correptio moderetur.*Et iterum p.3. ibidem, cap. 23.*Qui mala ex indicio faciunt,diſtrictius contra ſe iudicium accendunt, vt tanto eos durior ſententia feriat; quanto illos in culpa arctius vincula deliberationis ligant. Quia ergo* (inferius ſubdit) *à peccatis aliis differunt peccata;quæ per conſilium perpetrantur, non tam praua facta Dominus, quam ſtudia prauitatis inſequitur. In factis enim ſæpè negligentia; in ſtudiis verò malicioſa ſemper interpretatione peccatur.Tribus namque modis* (ipſius doctrina, in expoſitione tertij Pſalmi pœnitentialis,in illud: Et qui inquirebant mala mihi &c.) *peccatum committitur: aut ignorantiâ incurritur;aut infirmitate committitur;aut ſtudio perpetratur.Sed ſicut grauius eſt, infirmitate quam ignorantia delinquere:ita peius eſt, ſtudio quam infirmitate peccare.* Quæ peccati diuerſitas diuerſitatem,pœnæ exigit. Inde Iſidorus Peluſiota *lib.* 2. *epiſtola* 86. Eudæmon quærenti:*Quidnam ſit quamobrem multi perſæpè iiſdem flagitiis admiſſis, non iiſdem pœnis affecti fuerint?*multa nectit ſimilia dictis,quæſitoquè reſpondet:*Id hinc fieri, quòd magna ſit Iudicis integritas,& ſinceritas.Etenim in peccatis non ipſa tantum peccati ſpecies quæritur; verum etiam eius qui peccauit animi ſententia,& dignitas,& tempus, & locus, & ſexus;& poſt admiſſum ſcelus,an ex ſcelere vo-*

luptatem acceperit;an omnis doloris ſenſu caruerit ; an in ſcelere perſtiterit;an pœnitentia ductus ſit;an caſu aliquo peccauit;an ex amore; an de induſtria. Ac multa itē alia ſunt,per quæ hoc examen graſſatur. Nam & temporis diſcrimen expenditur , & vita degendæ ſtatus. Non enim is qui ante legem , & poſt gratiam idem peccatum admiſit , eadem pœna mulctabitur,verum ille mitiore;alter grauiore:poſtremus acerbiſſima. Nihil enim tam inæquale , quam ſine diſcrimine ſexus , ætatis , conditionis,caſuumquè,æqualitas ipſa , vt *Annotatione ſequenti,num.*8. confirmabimus.

24 Omnia contemplari Iudicem oportet , † cuius arbitrio, ex occurrentibus circunſtantiis,pœnam lex reliquit,vt vel aggrauet,vel temperet eam. Non enim *quidquid Iudicis poteſtati permittitur,id ſubiicitur iuris neceſſitati*,vt Papinianus ait *in l.Non quidquid*, 40. *D.de indic.* Multaquè dicunt ſimilia iura congeſta à Paulo Grillando *de relaxatione carcerator.§ Sexto,num.*1.Farinac.*d.quæſt.*17. *num.*7.*& ſeqq.*& Didac.Perez *in l.* 1.*tit.*7.*lib.* 3. *Ordinam verbo Sean bien guardados , ad finem,pag.*585.Hacquè de re,*infra ſub iſta Rubrica, Annotatione* 3.*num.* 22. At non exiſtimans quidquam ideo eius abſolutæ,& omnino liberæ (vt diximus) voluntati relictum; ſed rationi, ſed legis diſpoſitioni , cui debet adhærere,*l.*1.*ff.de vſur. cap.Iudicet*,3.*quæſt.*7. cum plurimis Farinacius *quæſt.* 37. *num.*194. Et curare , tum vt quantum minus fieri poteſt , ex lege pereat (à Quintiliano *declamatione* 276.ſic admonitus : *Illud Iudices , ante omnia intueri oportet , ſi quid ex lege inclinandum ſit , ſpectare vt quam minimum ex eadem pereat :*) tum vt ſi in aliquam partem inclinandum ſit;in benigniorem inclinatio fiat , iuxta *dictam legem Reſpiciendum,cap.Veniam,* 5.35.*quæſt.*9.*& Gloſſam finalem ibi* , concordantia iura afferentem , multoſquè relatos à Farinacio *d.quæſt.*37.*num.*195.Equidem *modum tenere debemus : ſed quia difficile eſt temperamentum ; quidquid æquo plus futurum eſt, in partem humaniorem præponderet*,Humanitate ipſa & Seneca *de Clementia lib.* 1. *cap.*2. ſuaſore. *Iudicium enim ſine miſericordia illi , qui non fecit miſericordiam : ſuperexaltat autem Miſericordia iudicium* , vt *epiſt.Cathol. cap.*2.*v.*13.D.Iacobus ait. *Quoniam iudicium Dei ſicut immitibus vehemens:ita erit Miſericordibus clemens*,vt S.Leo *epiſtola* 7.*in fine, de quadrageſima.* Propterea *benefacit animæ ſuæ Miſericors. Prouerbior.* 11. *v.* 7. Melius enim eſt,de Miſericordia, quam de crudelitate rationem reddere, vt *in huiuſce Annotationis finali numero* comprobamus.*Vbi enim Paterfamilias largus eſt;diſpenſator non debet eſſe tenax*,vt textus adſtruit *in cap. Alligant*, 12, 26.*quæſt.*8.Strenueque ſe geret,

Multa metu pœna , pœna qui pauca coërcet,
Et iacit inuita fulmina rara manu.

Iuxta Ouidium *lib.* 2. *de Ponto Eleg.* 3. *ad Maximum.*

25 Ita autem cum Miſericordia † Iuſtitia temperanda eſt, vt nunquam à Miſericordia Iuſtitia abſit:à Iuſtitia Miſericordia nunquam. *Diſciplina enim vel Miſericordia multum deſtituitur,ſi vna ſine altera teneatur*,Diuo Gregorio teſte *Moralium lib.*20.*cap.* 8. Vtrumquè diligit *Miſericordiam & Iudicium* Deus. *Pſalm.* 32.*v.* 5. Vere quidem *Miſericordiarum plenus eſt ; & Miſericordia eius cum Iudicio , & Iudicium cum Miſericordia. Neque enim ſine Iudicio Miſeretur ; neque ſine Miſericordia iudicat*, vt Ambroſius inquit *Pſalmo* 118.*Octonar.*20. *in illud : Miſerationes tuæ multæ nimis, Domine,ſecundum iudicium tuum viuifica me, col.* 3. *ad med.* pulchris ſacræ Paginæ auctoritatibus deinceps comprobans. Sicque *Miſericordiam & Iudicium* ipſe quoque Pſalmiſta Domino cecinit *Pſalmo* 100. In quem Rupertus *lib.*6.*in Geneſ. cap.* 5.ait *: Cantabilem Miſericordiam decet illum facere, talem ſcilicet, quæ non diſcrepet à Iuſtitiæ veritate.*Quia *Miſericordia & Veritas,pulchra coniunctio.Neque enim ſine Iudicio Miſericordia eſt:neque Veritas ſine Miſericordia*, Diuo Gregorio Nyſſeno *tract.* 2. *in Pſalm.* teſte. *Oportet quippe vt omnia quæ agit moderatrix Ratio diſponat , & ſic ſuis locis aptet Miſericordiam & Iudicium;vt cum iudicet,Seueritas non excludat Clementiam : & cum miſeretur ; Iuſtitiam Pietas non relinquat* , vt Arnoldus Abbas docet *in tract.de ſeptem verbis Domini* vtque *ſermone* 145.*de Veneratione Chriſti*,D. Petrus Chryſologus:*Penes Deum neque Pietas ſine Iuſtitia eſt:neque ſine Pietate Iuſtitia. Cœleſti ſenſu ſine Bonitate Æquitas ; ſine Æquitate Bonitas non habetur.Virtutes ſi ſeparatæ fuerint,dilabuntur.Æquitas ſine Bonitate Sæuitia eſt : & Iuſtitia ſine Bonitate Crudelitas.* Dominus enim *ponderat Miſericordiam , ponderat vltionem : in vtroque certum pondus,habiliſquè menſura eſt*,vt D.Ambroſius inquit *in expoſit. dicti Pſalmi* 188. *Octonar.*20.*in illud:Miſerationes tuæ &c.col.* 3.*poſt medium.* Itaque *Miſericordem te Miſericordia ; Iuſtum vult eſſe Iuſtitia* , vt S. Leo *Homil.ſuper illud : Videns Ieſus turbas &c.*& *epiſt.* 92. ad Ruſticum Narbonenſem Epiſcopum:*Conſtanter tenenda eſt Iuſtitia;& benigne præſtanda Clementia. Vt nec Diſciplina nimia* (veluti D.Gregorius aduertit libro 2. Homil.21.in Ezechielem col.mihi 10.) *nec ipſa quoque Miſericordia ſic remiſſa : ne ſi inordinate culpa remittitur,is qui eſt culpabilis, in reatu grauius adſtringatur:& rurſus ſi culpa immoderate retinetur , tanto qui corrigitur deterior fiat,quanto erga ſe nihil ex benignitatis gratia agi conſiderat. Exhibenda itaque prauis eſt Aſperitas in oſtenſione;Charitas in mente : vt & dura oſtenſio delinquentem coërceat ; & Charitatis cuſtodia mercedem Manſuetudinis non amittat.*Quod,latius proſequutus , acutè & eleganter comprobat. Conducentia ſimilia adducimus *de priuileg. pauper. & miſerab.perſonar.p.*1.*quæſt.*55.*num.* 8. adducitquè Ioan. Velazquez *in expoſit. dicti Pſalmi* 100. *v.*1.*expoſit.litter.lectur.*6.*per tot.* Nos itidem *ſupra Rubrica* 8. *Annotatione vnica,ante finem.*Sic etiam *in cap.A nobis*,28. §.*Vt autem , de ſentent. excommunic.* ab Innocentio III.Pontifice Maximo inſtruimur *: Vt in vno pariter & eodem negotio & teneamus*

Rigorem,

Digitized by Google

Rigorem, & *Manſuetudinem oſtendamus.* A Regia vete lege 46. *ſummarij Indici*, *lib.* 2. *c.*14. præcipiente: *Que las Audiencias* (*particularmente en vacante de Virey*) *procedan con mayor blandura*, *ſin faltar a la ſeueridad dela Iuſtitia.* Vno verbo in prologo tertiæ partitæ: *Con Piedad, e con Reziedumbre.* Quia (vt *de Ira lib.*1.*cap.*5. Seneca:) *Legum Præſidem*, *ciuitatiſque Rectorem decet*, *quàd diu poteſt, verbis, & his mollioribus, ingenia curare, vt facienda ſuadeat, cupiditatemquè honeſti & æqui conciliet animis*, *faciatquè vitiorum odium*, *pretium virtutum: tranſeat deinde ad triſtiorem orationem, qua moneat adhuc & exprobret: nouiſſimè ad pœnas*, & *has adhuc leues, & reuocabiles recurrat. Vltima ſupplicia ſceleribus vltimis ponat; vt nemo pereat*, *niſi quem perire etiam pereuntis interſit.* Parile prorſus documentum, pharmacumquè ſalubre *ſermone* 44. *ſuper Cantica* componit Bernardus: *Quòd ſi viderit illum, qui vulneratus eſt, ideſt, qui peccauit, blandis & lenibus hortamentis*, *quæ in eum prærogata ſunt*, *minimè emendatum*, *magis autem fortè etiam abutentem ſua Manſuetudine, & patientia negligentiorem fieri*, *& in peccato ſuo ſecurius obdormire, fruſtrato tam ſuaui oleo monitorum; oportebit ſane mordacioribus vti medicamentis*, *& vinum compunctionis infundere, duris videlicet cum eo increpationibus atque inuectionibus agere; & ſi cauſa requirit, & duritia tanta eſt, etiam cenſura Eccleſiaſtica baculo percellere contemptorem.* Vt quemadmodum *optimi medici conclamatis, deſperatiſquè corporibus non adhibent medentis manus ne nihil profutura curatio doloribus ſpacia promulget: ita eos quorum animæ vitiis imbutæ ſunt, nec curari queunt medicina Sapientiæ: eos mori præſtat. Namque eum eis neque ex natura*, *neque ex induſtria rectè viuendi ſtudium conciliari poteſt; vita exiſtimat Plato eſſe pellendum*, & cum eo Apuleius *de Philoſophia.* Quibus per omnia conueniunt textus *in cap. Ecce*, 18. *in ord.* 24. *queſt.* 3. *in cap. Qualiter & quando* 24. *de accuſationib.* Sacrum tandem Concilium Tridentinum *ſeſſione* 13. *de reformat.* *cap.* 1. hæc omnia mirabiliter complectens, monendos cenſes Rectores, *vt ſe Paſtores, non percuſſores eſſe meminerint, atque ita præeſſe ſibi ſubditis oportere*, *vt non in eis dominentur; ſed illos tanquam filios & fratres diligant, elaborentquè vt hortando & monendo, ab illicitis deterreant; ne, vbi deliquerint*, *debitis eos pœnis coercere cogantur*, *Quos tamen*, *ſi quid per humanam fragilitatem*, *peccare contigerit; illa Apoſtoli eſt ab eis ſeruanda præceptio, vt illos arguant*, *obſecrent*, *increpent in omni bonitate & patientia: cum ſæpè plus erga corrigendos agat Beneuolentia, quàm Auſteritas, plus exhortatio, quàm commonitio, plus Charitas*, *quàm Poteſtas. Sin autem ob delicti grauitatem Virga opus fuerit; tunc cum Manſuetudine Rigor, cum Miſericordia Iudicium*, *cum Lenitate Seueritas adhibenda eſt*, *vt ſine Aſperitate Diſciplina populis ſalutaris ac neceſſaria ſeruetur*, *& qui correcti fuerint, emendentur; aut ſi reſipiſcere noluerint, cæteri ſalubri in eos animaduerſionis exemplo, à vitiis deterreantur. Cùm ſit diligentis & pij ſimul Paſtoris officium, morbis eorum lenia primum adhibere fomenta; poſt, vbi morbi grauitas ita poſtulet, ad acriora & grauiora remedia deſcendere: ſin autem nec ea quidem proficiant; illis ſubmouendis cæteras ſaltem oues à contagionis periculo liberare.* Hunc optima regendi ratio, hunc temperata exigit Iuſtitia modum. *Sunt namque nonnulli ita diſtricti, vt omnem etiam manſuetudinem benignitatis amittant: & ſunt nonnulli ita manſueti, vt perdant diſtricti iura regiminis. Vnde cunctis Rectoribus vtraque ſummopere ſunt tenenda*, *vt nec in diſciplina vigore benignitatem manſuetudinis, nec rurſum Manſuetudine Diſtrictionem deſerant diciplinæ: quatenus nec à Compaſſione Pietatis obdureſcant, cum contumaces corrigunt; nec Diſciplinæ vigorem molliant*, *cum infirmorum animos conſolantur. Regat ergo Diſciplinæ vigor Manſuetudinem; & Manſuetudo ornet vigorem, & ſic alterum commendetur ex altero; vt nec vigor ſit rigidus; nec Manſuetudo diſſoluta*, Diui Gregorij documento *Moralium lib.*19. *cap.* 12. tranſlati ad caput *Sunt namque*, 14. *diſt.* 45. Pietas & Poteſtas æquo libramento penſandæ: *Sed gratius eſt nomen Pietatis*, *quam poteſtatis*, arbitro Tertulliano *in Apolog. aduerſus Gentes c.*34. Cum per (leges vt diximus) licet.

Tunc verò per eas, maximè Benignitati † 26 & Clementiæ patet aditus, cum in iure, aut facto dubium extat. Namque *Dubium Æquitatis regula examinandum eſt*, vt eam præſtat Quintilianus *Oratoriar. inſtit. lib.* 12. *cap.*3. Et in eo Benigniora proferenda eſſe, inque meliorem atque mitiorem partem interpretationem faciendam iura proclamant *in cap. In obſcuris*, 30. *cap. In pœnis* 49. (vbi multipliciter explicat Gloſſa prima) *de regul. iuris, lib.* 6. *cap. Eſtote miſericordes, eodem tit. lib.* 5. aliaque relata à Nobis *in Axiomatib. iuris, lit. D. num.* 221. Debereque Iudicem in dubio eſſe ad abſoluendum quàm ad condemnandum promptiorem *in l. Arianus*, 47. *D. de obligation. & actionib. in l. Semper in obſcuris*, 9. *D. de regul. iuris*, & aliis citatis *dictis Axiomatibus, lit. A. num.* 18. Eſſequè melius nocentem impunitum relinquere, quam innocentem punire, *in l. Abſentem*, 5. *D. de pœnis. Semper enim quidquid dubium eſt*, *Humanitat inclinat in melius.* Cum item caſus non eſt à lege prouiſus, aut pœna ſpecificè conſtituta. *In his enim ſuper quibus ius non inuenitur expreſſum, procedas Æquitate ſeruata, ſemper in humaniorem partem declinando*, *ſecundum quod perſonas, & cauſas, loca, & tempora videris poſtulare*, vt textus iubet *in cap. fin. ad finem*, *de tranſactionib.*

Cum dubietas abeſt, † & ad ſeueritatem 27 lege conſtitutam deueniendum neceſſario eſt, ſuppliciumquè à delinquentibus ſumendum: pœnas dolenter Iudex imponat. *Et ſi verberandus eſt pro peccato, non vlciſcendi libido præualeat; ſed Æquitas Chriſtiana potius illi clementer conſulat quem flagellat: ac ſi & quando Iuſtitia proſequitur culpam, non deſerat Miſericordiam quæ modeſtè nouit temuare vindictam*, vt S. Fulgentius *de coniugali debito ad Gallam, epiſt.* 1. *cap.*10. admonet *Et ſi*

quando

Digitized by Google

quando zelus rectitudinis exigit vt erga ſubiectos ſaniat; furor ipſe de amore ſit, non de crudelitate: quatenus & iura diſciplinæ foris exhibeat; & intus paterna charitate diligat, quæ foris quaſi inſequendo caſtigat, vt Homil. 17. in Euangel. Diuus Gregorius. Bonum eſt cum puniuntur peccantes: quis hoc niſi nocens negabit? Et tamen innocens de ſupplicio alterius lætari non poteſt: cum magis competat innocentiæ dolere, cum homo par eius tam nocens factus eſt, vt tam crudeliter impendatur. quemadmodum expendit Tertullianus lib. de ſpectaculis, c. 19. Puniat cum opus eſt, Iudex (ne dum culpas incaute remittimus, non iam per charitatem compati; ſed per negligentiam concidiſſe videamur, iuxta D. Gregorium Homil. 32. in Euangelia:)

Sed doleat quoties cogitur eſſe ferox.

Ex Ouidio etiam de Ponto lib. 1. Eleg. 3. ad Maximum. Et

Cum triſte aliquid ſtatuit, ſit triſtis & ipſe.

Ex ipſo pariter ibid. lib. 2. Eleg. 2. ad Theſſalinum. Nam (vt bellè Claudianus in Panegyri Manlij Theodoſij:)

Qui fruetur pœna ferus eſt: legumquè videtur
Vindictam præſtare ſibi, quem viſcera felle
Canduerunt, ardet ſtimulis, feretur què nocendi
Prodigus.

Etenim bonorum cordibus in odium non venit perſona, ſed culpa, ex D. Gregorio Moral. lib. 9. cap. 1. Et vera Iuſtitia compaſſionem habet, vt textus inquit in cap. Vera Iuſtitia, 15. diſt. 45. A quo eadem ſumpſit verba lex 41. tit. 5. part. 1. inquiens: Que la verdadera Iuſticia con duelo ſe debe hazer. Quaque parte Iudex poteſt, Miſericordiam exerceat, iuxta Tobiæ conſilium cap. 4. v. 8. Quomodo potueris eſto Miſericors. Saltem odio habeantur peccata, non homines, textus in cap. Odio, 86. diſt. Vt enim de Ira lib. 1. cap. 14. Seneca bene: Non eſt prudentis errantes odiſſe. Neque eſt (vt idem ipſe epiſt. 19.) quare cuique, quem dignum pœna putaueris, optes vt infeſtos Deos habeat. Vt Oratoriar. inſtitution. lib. 12. cap. 7. Quintilianus: Non pœnæ nocentium cupidus: ſed emendandi vitia, corrigendiquè mores. Vt textus in cap. Duo iſta, 35. in ord. 23. queſt. 4. ex Diuo Auguſtino: Quia peccator eſt, corripe; quia homo eſt, miſerere. Quemadmodum enim ſummus locus bene regitur, cum is qui præeſt, vitiis potius quam fratribus dominatur, Diuo Gregorio teſte Moralium lib. 26. cap. 19. poſt medium: ſic cum vitia potius quam perſonas perſequitur. Tuncque cum Iuſti ſeuerè corrigunt, internæ dulcedinis gratiam non amittunt. Nam ſæpè pro inquietudine refrænanda prauorum duritiam ſtricti rigoris aſſumunt; ſed intus charitatis igne liqueſiunt, atque eorum amore ardent, in quos aſpera correptione ſæuiunt, eodem ipſo Gregorio aſſertore ibidem, lib. 24. cap. 10. in principio. Diximuſque iam ex eo ſupra, num. 25. In id ipſum Incognitus illud Pſalmi 44. v. 8. Dilexiſti Iuſtitiam, & odiſti iniquitatem explicans, ait: Non Homines, ſed Iniquitatem. Aliter non perfectè diligitur Iuſtitia, niſi odiatur Iniquitas. Si ergo homo iniquitatem in ſe odit; cum Deo facit. Odit Deus iniquitatem, oderis & tu, vt vnam rem ambo oderitis. Eris enim Deo amicus, ſi diſpliceat in te ipſo iniquitas tua, & placeat creatura ipſius. Opus quippe Dei (Gregorius inquit libr. 4. epiſtolar. epiſt. 36. Eulogio Epiſcopo Alexandrino, & Anaſtaſio Epiſcopo Antiocheno) homo eſt; ſed opus hominis vitium. Nos ergo diſcernamus quid Deus, quid item homo fecerit: & neque propter errorem odio habeamus hominem; neque propter hominem diligamus errorem. Sed (vt ipſe lib. 9 epiſt. 8. Bononi Abbati Monaſterij Lirinenſis) perſonas diligas, & vitia perſequaris. Compaſſio quippe (vt ipſemet Homil. 32. in Euangelia, col. 3. ad medium) homini, & rectitudo vitiis debetur, vt in vno eodemquè homine & diligamus bonum quod factus eſt; & perſequamur mala quæ fecit. Namque aliud eſt crimen amare, aliud hominem diligere: qui homines, creaturam Dei diligit; qui crimina diligit; diaboli ſectatur inuenta. Qui ergo perfecti ſunt, hoc ipſum quo oderunt crimina, homines amant, & odio habentes in eis illud quod peccant; illud quod Deus creauit, amare non deſinant, vt apposite Sedulius cap. 12 in epiſt. ad Roman. Enimvero (vt lib. 2. in Ionam Prophetam, cap. 4. verbaquè illa: Et dixit Dominus ad Ionam: Putas ne bene iraſceris tu? Rupertus Abbas: Quod ad vnum Ionam dicit Dominus hoc ad omnes dicit, qui pro officio ſuo de hominibus curantes, iraſcuntur. In ipſa namque ira ſua reuocandi ſunt intus, vt cauſam ſiue intentionem ſuam reſpiciant, & attenta diſcretione perpendant vtrum bene iraſcuntur an non. Nam ſi non hominibus, ſed hominum peccatis iraſcuntur, ſi non homines, ſed hominum vitia oderunt, & proſequuntur: benè iraſcuntur, & bonus eſt in eis zelus. Si autem non peccatis, ſed hominibus iraſcuntur ſi non vitia, ſed homines oderunt, & proſequuntur: male iraſcuntur: & malus eſt in eis zelus. Similia textus in cap. Non poteſt, 32. §. In hoc, in cap. Nimium, 39. in cap. Qui peccat, 40. in cap. Si eccleſia, 42. & in cap. Ea vindicta, 51. eadem 23. queſt. 4. vbi hæc ex Auguſtino: Non ergo quæritur niſi vt ille vindicet, cui rerum ordine poteſtas data eſt; & ea voluntate vindicet, qua pater paruulum filium flagellat; quem per ætatem odiſſe nondum poteſt. Hinc enim aptiſſimum exemplar datur, quo ſatis apparet, poſſe peccatum amore potius vindicari, quam impunitum relinqui, vt illum in quem vindicat, non pœna miſerum; ſed correctione beatum velit. Quia (ex Diuo Gregorio Homil. 31. in Euangelia, col. 2. poſt principium) diſtrictionem debemus vitiis; compaſſionem naturæ. Eâdem in id Paſtoris, Patris, Fratriſquè comparatione Sacrum Concilium Tridentinum vtitur ſeſſione 31. cap. 1. de reformatione, proſequiturquè eleganter Aloyſius Nouarinus in Adagiis Sanctorum Patrum, excuſu 164. & 167. Conuenit Seneca de Clementia lib. 1. cap. 14. Rectorum officium eſſe dicens, quod bonorum Parentum, qui obiurgare liberos nonnunquam blandè, nonnunquam minaciter ſolent: aliquando admonent etiam verberibus. poſt alia, ſimilitudinem comprobantia belle: Tarde pater membra ſua abſcindat: etiam cum

abſciderit,

Digitized by Google

abſciderit, reponere cupias, & in abſcindendo gemas. Et de Ira lib. 1. cap. 15. *Tollantur è cætu mortalium facturi peiora, quæ contingunt, & quo vno modo poſſunt, deſinant mali eſſe. Sed hoc ſine odio.* Quia (eiuſdem teſtimonio ibi, cap. 16.) *Bonus Iudex damnat improbanda, non odit.* Vtrumque Auguſtinus, cuius *in cap. 1. 23. quæſt. 5.* refertur auctoritas: *Imple, Chriſtiane Iudex, Pij Patris Officium. Sic ſuccenſe iniquitati, vt conſulere humanitati memineris: nec in peccatorum atrocitatibus exerceas vlciſcendi libidinem; ſed peccatorum vulneribus curandi adhibeas voluntatem.* Et in cap. Prodeſt, eâdem cauſa & quæſtione: *Siue ſeueritate, ſiue lenitate, non niſi officium dilectionis impleatur.* Denique, *ſanguinem nec ſine cauſa, nec libenter effundas. Dole quoties illum etiam effuderis, quem lex iudicat effundendum,* Hildeberti Cœnoman. Epiſcopi *epiſtola 59.* Sanctiquè Leonis, & ex eo textus *in cap. Odio, 86. diſt.* auctoritate edoctus, dicentis: *Quod in peccatis ſeuerius caſtigari neceſſe eſt, non ſæuientis plectatur animo, ſed medentis.*

In quo meritò Veſpaſianum *in eius vita, cap. 15. in fine,* Suetonius laudat, quod *neque cæde cuiuſquam vnquam lætatus; iuſtis ſuppliciis illacrymauit, etiam & ingemuit.* Non affectate quidem (vt de ſæuo, fraudulentoquè ſimulatore Domitiano *in eius quoque vita capite 11.* ipſe Suetonius prodit) *Qui nunquam triſtiorem ſententiam ſine præfatione Clementiæ pronunciauit: vt non aliud iam certius atrocis exitus ſignum eſſet, quam principij Lenitas.*

Doleat ergo & cum iuſte punit, ex animo Iudex, nihil odio, aut crudelitati, vt diximus, relinquens. Aliter enim etiam ſi iuſte ſecundum leges puniat: gaudeat tamen ex odio:
28 † Operabitur *Rectum*, ſed non *Rectè*, ſecundum Gregorium Moralium *lib. 12. cap. 16.* Sicquè culpa non vacabit omnino, ſed contrahet eam: talem quidem qualis affectus, quo mouetur, ſententia Dominici Soti *de iuſtitia & iure lib. 3. quæſt. 4. art. 2. col. 3. verſ. Tertius denique ſenſus.* Quam probat Sigiſmund. Scacc. *de ſentent. & re iudic. capite 1. gloſſa. 4. quæſt. 1. num. 29. & ſeqq.* & ad litteram penè transferentes, Valerius Reginald. *2. part. praxis fori pœnitential. lib. 25. tract. vlt. capit. 54. ſect. 5. numero 657. verſ. Quintum;* & Saytus *libro 12. capite 12. numero 2.* eſſe apud omnes in confeſſo, addens. Etenim *ad inquirendum, & puniendum exceſſus non ex odij fomite, ſed charitatis procedatur affectu,* Innocentij Tertij decreto *in capit. Qualiter & quando, 24. verſ. Sed cum ſuper, de accuſationib. Nec* (ſecundum Ambroſium lib. 1. de Officiis, cap. 30. ad caput Non ſatis, 14. diſt. 86. translatum) *ſatis eſt bene facere; niſi ex bono fonte, hoc eſt, ex bona voluntate proficiſcatur. Oportet enim* (vt & S. Baſilius ait Pſalmo 14. in illud: Qui ambulat ſine macula, & operatur iuſtitiam) *non ſolum facere iuſtam operationem; ſed etiam ex affectu iuſto operari.* Quia *iuſtitia Domini, Rectè,* vt Pſalmiſta decantat *Pſalmo 18. v. 9.* Sicquè ſententiam etiam iuſtè ſecundùm leges latam, iniuſtam dicit *ex animo* textus *in capit. Epiſcopus, 65. §. Si ergo, poſt medium, 11. quæſtio. 3.* verbis hiſce: *Ex animo eſt iniuſta, cum aliquis ſeruata integritate iudiciarij ordinis in adulterum, vel in quemlibet criminoſum, non amore iuſtitiæ, ſed liuore odij, vel pretio, aut fauore aduerſariorum inductus, ſententiam profert.* Propterea *Pſalmo quadrageſimoquarto*, Iuſtitiæ amor, & iniquitatis odium, & vtriuſquè ſimul laus iungitur, vt ſupra diximus & *Pſalmo 118. v. 137.* Iuſti, & Recti Dominum Pſalmiſta collaudat: *Iuſtus es Domine, & Rectum iudicium tuum.* Quia non ſufficit ad Perfectionem Iuſtum eſſe (leges nempe, iudiciariumque ordinem ſeruare:) ſed & *Rectum*, id eſt, virtutem directò ſequentem, vitiorum non tangentem confinia. Idcirco *Pſalm. 7. v. 10. Conſumetur iniquitas peccatorum, & diriges iuſtum,* Pſalmiſta *precatur, vt is qui iam Rectitudinem habet, Dirigatur. Neque enim quis dixerit eſſe quid in Iuſto obliquum, aut diſtortum, aut tortuoſum,* vt inibi expendit Baſilius Magnus. Sic & proximo verſu: *Iuſtum adiutorium meum à Domino, qui ſaluos facit Rectos corde.* Rectum demonſtrans: *Rectus corde eſt, inquit, qui non habet cognitionem vergentem ad exceſſum, aut defectum; ſed qui ad medium virtutis dirigitur.* Id enim *Rectum eſt, quod cum virtute, & officio fit,* vt definit Cicero *libro tertio, Rethoric. pagina mihi 90.* Id eſt: *Officium perfectum, omnes virtutis numeros complens,* vt verbum *Rectum* Ambroſius Calepinus deſcribit. Seu *Conformitas cum ratione & lege æterna,* vt *Rectitudinem* definit Fagundez *in præcept. Decalog. 2. parte libro nono, cap. nono, numero ſecundo*, Inde ſapiens non ſimpliciter Iuſta cuſtodientes iuſtificari dixit *Sapient. 6. verſu vndecimo,* Sed: *Qui cuſtodierint iuſta iuſtè, iuſtificabuntur.* Et *Deuteronom. decimoſexto, verſu vigeſimo.* Dominus in id ipſum præcipit: *Iuſtè quod iuſtum eſt perſequeris, vt viuas.* Nempe ex *Iuſtitiæ amore, ex interno habitu virtutis, propoſito fine honeſto, iuris ordine ſeruato, abſque perſonarum reſpectu; non prece, non pretio, non odio, vel amore inordinato, non metu,* vt locum iſtum explicat Ioannes Lorinus *in Comment. lib. Sapientiæ, capite ſexto, verſu quinto, ſuper verb. Non Rectè iudicaſtis.* Multa eruditè Gabriel Paleotus *de Sacri Conſiſtor. conſult. in concluſionibus poſt tractatum, membro 1.* & Guillelm. le Rouille *de iuſtitia & iniuſtitia, libro primo capite 12.* Vnde Auguſtinus *in quæſtionib. Exodi, quæſt. 39. ad capit. 21.* (cuius *in cap. Cum miniſter, 14. in ord. 23. quæſt. 5.* refertur auctoritas) iure aduertit: *Cum miniſter Iudicis occidit eum, quem Iudex iuſſit occidi; profecto ſi id ſponte facit, homicida eſt, etiam ſi eum occidat, quem ſcit à Iudice debuiſſe occidi.* Ex neceſſitate namque, affectu Iuſtitiæ, & Rectitudine (cui peccatum opponitur, iuxta prædicta, & docet Fagundez *ſupra, dict. capite 9. numero 6.*) non alio id facere debet.

29 Si autem Iuſtitiæ affectu ductus, † peccatori malum velit, id eſt, Pœnam: *poteſt profectò & Iudex imperando, & carnifex exequendo, & priuata perſona deſiderando, odiſſe malefactorem, cum ei vult pœnam, Et ſic Deus odit peccatores, volendo eis pœnam.* Ita Petrus Nauarra *de reſtit. lib. 2. cap. 3. num. 222. verſ. De odio.* Et D. Thom. *lib. 1. contra Gentiles, cap. 97.* prædixerat, quòd *in quantum Deus vult bonum iuſtitiæ, vel ordinis vniuerſi, quod eſſe non poteſt ſine punitione; vel correptione aliquorum: dicitur illa odire, quorum punitionem vult, vel correptionem ſecundum illud Malachiæ primo: Eſau odio habui, & illud Pſalmi: Odiſti omnes qui operantur iniquitatem; perdes omnes qui loquuntur mendacium. Virum ſanguinum, & doloſum abominabitur Dominus. Si verò* (proſequitur Nauarra ſupra) *Odium ſumatur propriè, & vti dici ſolet, Formaliter, id eſt, velle alicui malum, prout malum illius eſt, ibi ſiſtendo: tunc nec priuato, nec Iudici liceret vel facere, vel deſiderare.* Rationem reddit *num. 223.* Quia eſſet actus crudelitatis, & inimicitiæ veræ charitatis. *Vnde* (ſubdit) *nec Deus ipſe, qui eſt Dominus omnium, ſic odit etiam maximum peccatorem, vt illi velit malum, vt malum illius eſt; ſed ob maius bonum, vel ipſorum, vt reſipiſcant; vel Reipublicæ, vt tranquille viuatur; vel honoris, & iuſtitiæ Diuinæ.* Quod & D. Thom. (de quo mentionem non facit) *citato loco* manifeſtat.

30 Quod autem peccatum † contineat iudicium, quod licet iniuſtitiam non contineat, non tamen omnino ex affectu, amore, ſeu inclinatione iuſtitiæ fluxerit, ſed particularis amoris, vel odij aliquid habeat admixtum? Dominicus Bañez *in 2. 2. Diui Thomæ, quæſt. 60. art. 2.* (cum prædixiſſet hæc in Iudice deſiderari: *Primo, quòd non iudicet contra iuſtitiam: Secundo, quod iudicet ex amore Iuſtitiæ: Tertiò, quod non iudicet ex aliqua affectione priuata, ex ira, odio, auaritia, aut alia paſſione;* multa de affectu Iudicis ad Iuſtitiam, præfatus: nec qualemcumquè eſſe debere, ſed auidiſſimum, qualem cibi, vel potus in eo, qui fame, vel ſiti laborat) addit: *Notandum, quod iſta prima conditio ex ſuo genere obligat ſub culpa mortali, quoniam, vt diximus, ſumitur ex fine: Cæterum in particulari, non ſemper erit peccatum mortale iudicium non procedens ex inclinatione Iuſtitiæ: ſatis fuerit ad euitandum peccatum mortale, quod iudicium ſecundum ſubſtantiam procedat quaſi ex affectu Iuſtitiæ. V. G. quod Iudex reddat vnicuique quod ſuum eſt, & hoc intendat, quamuis admiſceatur ibi aliquis amoris affectus, vel odij: in quo caſu tantum erit culpa venialis, ob leuitatem paſſionis, quæ non tanta fuit, vt perturbaret rationẽ Iudicis & Iuſtitiæ.* Inſequamur Perfectionẽ, quam Iuſtitiæ ſibi vindicat amor. Namque *parum eſt Iuſtitiam tenere, niſi & diligas*, D. Bernardi ſententia, de Conſideratione ad Eugenium, *lib. 3. cap. 2.* illud in id expendens: *Diligite Iuſtitiam, qui iudicatis terram.* Quæ prima in Iudice qualitas in prologo tertiæ Partitæ requiritur: *La primera, que ayan voluntad de quererla, e de amarla de corazon.*

Quo fit, † vt amore Iuſtitiæ, inclinatione ad eam, illiuſquè vindicatæ affectu, licitè à delinquentibus ſumat pœnas meritas Iudex. 31
Siquidem *qui derelinquunt legem, laudant impium: qui cuſtodiunt, ſuccenduntur contra eum. Prouerbior. 28. v. 4.* Sic tenent D. Thom. *2. 2. quæſt. 108. art. 1. & ibi* Caiet. Petr. Nauar. *de reſtitut. libro 2. capit. 3. à num. 217. cum ſeqq.* concluſionem aſſignans: *Eſſe licitum Iudici animo vindictæ reo mortem infligere.* Iudex enim Dei miniſter eſt, ad vindictam malorum. *ad Roman. 13. v. 4.* Inque Sanctorum manibus gladios ancipites eſſe *ad faciendam vindictam*, cecinit Pſalmiſta *pſalmo 149.* Pauloquè *ad Romanos 12. v. 19.* referente: *Mihi vindicta: ego retribuam, dicit Dominus.* Conſultus quoque Paulus *in l. Quod Reipublicæ, 35. D. de iniuriis*, in id ipſum: *Quod Reipublicæ vindicandæ cauſa ſecundum bonos mores fit: etiamſi ad contumeliam alicuius pertinet: quia tamen non ea mente Magiſtratus facit vt iniuriam faciat, ſed ad vindictam Maieſtatis publicæ reſpiciat: actione iniuriarum non tenetur.* Vindictamquè tunc propriè & directè virtutis actum importare, & *ad Iuſtitiam ſpectare legalem, vtentem commutatiua, dum æquale debitum alicui ſecundum quantitatem reddit, propter commune bonum;* aſſerunt Caietanus *dicto art. 1.* Nauarra *ſupra num. 221.* idem ſæpè repetens, Dominic. Bañez *in 2. 2. quæſt. 61. art. 2.* vbi quod *ſecundum quod eſt in Iudice, eſt actus Iuſtitiæ commutatiuæ, non tantum qua ratione ordinatur Vindicatio ad bonum Reipublicæ: verum etiam qua ratione ordinatur ad bonum particulare, cui illata eſt iniuria, ad ſeruandam ſcilicet illius immunitatem.*

Cum autem iuxta præſcriptum à legibus modum † Iudex crimina vindicat; non tam *Seuerus*, quam *Miſericors* dici debet, Clementiæquè Pietatis, & Miſericordiæ officium exercere. *Magna eſt enim Pietas prodere latebras impiorum*, vt S. Leo inquit *Sermone 4. de Collectu, & Eleemoſynis, pag. mihi 14. Et quando caſtigatur qui diligitur, tunc circa eum Pietas exercetur*, vt D. Ambroſius *ſerm. 84.* & ex eo textus *in cap. Non oſculatur, 3. q. 5.* Ideo *ea Vindicta, quæ valet ad correctionem, non prohibetur. Quæ etiam ad Miſericordiam pertinet*, vt textus ait *in cap. Ea vindicta, 51. in ord. 23. quæſt. 4.* vt textus *in cap. Et qui emendat, 11. diſt. 45.* ex Auguſtino in Enchiridio, cap. 72. *Et qui emendat verbere, in quem poteſtas datur, vel coercet aliqua diſciplina; tamen peccatum eius, qui ab illo læſus, aut offenſus eſt, dimittit ex corde, vel orat vt ei dimittatur: non ſolum in eo quod dimittit, atque orat; verum etiam in eo quod corripit, & aliqua emendatoria pœna plectit, eleemoſynam dat, quia Miſericordiam præſtat.* Etenim *Diſciplina Cuſtos ſpei, Retinaculum fidei, Fomes, ac Nutrimentum bonæ indolis, Magiſtra virtutis*, vt eam Cyprianus deſcribit *de Diſciplina & habitu virginis*, in principio. *Magiſtra eſt Religionis, Magiſtra vera Pietatis: quæ nec ideo increpat vt lædat, nec ideo caſtigat, vt noceat*, vt Diuus docet Aurelianus *Homil. 1. de bono Diſciplinæ.* Et tunc *non*

parcens

Digitized by Google

parcent parcit, & in eo quod correxit pepercit, vt Diuus Gregorius *Moral. libr.* 13. *capite* 3.

Ex oppoſito verò, *Impunitas Incuriæ ſoboles, Inſolentiæ Mater, Radix Impudentiæ, Tranſgreſſionum nutrix*, vt eam Bernardus appellat *de Conſider. ad Eugenium, lib.* 3. *cap.* 5. *lib.* 4. *cap.* 6. *Impunitas Anſum parit; Anſus exceſſum*. & lib. de Conſcient. capite 3. in fine: *Impunitas ſecuritatis, & Negligentia Mater; Nouerca virtutum; Religionis virus; Tinea Sanctitatis*. Namque *Vſu, atque exercitatione improbitas augetur, & Impunitate nutritur Audacia*, vt *libro de Noe & Arca, capite* 10. Diuus Ambroſius inquit. Enimvero *Tria ſunt genera Eleemoſynarum: vna corporalis, egenti dare quidquid poteris: altera Spiritualis; dimittere à quo læſus fueris: Tertia, delinquentes corrigere*, vt textus *in capite Tria ſunt*, 12. *eadem diſt.* 45. definit. Et cum ita Iuſtitia in correctione Miſericordiam exercet:

Impietate Pia eſt.

Vt etiam profitetur Ouidius, *Metamorphoſ. lib.* 8. *Fab.* 4. *Et puniēs, miſericorditer ſæuit*, Diui Auguſtini *lib.* 2. *Confeſſionum cap.* 2. loquela. Quia *omnibus, re vera, beneſit, qui dant pœnas. Iuuantur enim dum eis punitis, melior euadit anima*, vt ex Platone, prodit Clemens Alexandrinus *Pedagog. lib.* 1. *cap.* 8. Quo & Senecam *de Ira lib.* 1. *cap.* 16. reſpexiſſe oportet, cum dixit: *Optimum genus Miſericordiæ eſt, Occidere*. Alterumquè, *Troas actu* 2.

Mortem Miſericors ſæpè pro vita dabit.

Vt ob belli calamitates *ſæuiſſe quoſdam in coniuges ac liberos, tanquam Miſererentur*, Cornelius Tacitus tradit *in vita Agricolæ*.

Quapropter *circa ſubditos ſuos ineſſe Rectoribus debet & iuſtè conſolans Miſericordia, & piè ſæuiens diſciplina*, ex Diuo Gregorio *Moral. lib.* 20. *cap.* 8. Quid plura? *Dei eſt Miſerentis, quod operatur finem peccantis*, vt (ex Auguſtino *lib. de pœnitent. cap.* 17.) textus inquit *in cap. Nullus expectet*, 6. *ad finem, de pœnit. diſt.* 7. Et vt Clementiam in ſupplicio eſſe, conceſſit etiam Apuleius, *lib.* 4. *Metamorphoſ.* (inquiens: *Pugnis mala eius clementer obtundens &c.*) ſic in indebita remiſſione in clementiam exiſtere: Diuus Auguſtinus *lib. de bono perſeuerantiæ capite* 14. ex eoque textus *in capite Ipſa pietas*, 24. 34. *quæſt.* 4. oſtendit ſimilitudine iſta: *Moleſtus eſt medicus furenti phrenetico, & pater indiſciplinato filio, ſed ambo diligendo. Si autem illos negligant, & perire permittant, iſta potius manſuetudo Crudelitas eſt*. Et id ipſum D. Petrus Damianus *epiſtolar. lib.* 7. *epiſt.* 7. hac narratione profeſſus eſt: *Heli Sacerdotij dignitate detruditur, dum non intentat filiis verbera, ſed blanditur: vtcumque tamen corripuit illos; ſed Lenitate Patris, non auctoritate Pontificis. Atque idcirco ceruicibus effractis occubuit, quia peccantibus, Inclementer indulſit*. Ita prorſus Diuus Antoninus *dict.* 2. *part. ſumm. tit.* 9. *cap.* 5. §. 3. *col.* 4. *poſt medium*. Nec diſſentiunt ciuilia iura *in l. Portiones*, 21. *D. de his quibus vt indign.* verbis illis:

Qui debitum officium pietatis ſcienter omiſerint. & Imperatores Valent. & Theodoſius *in l.* 3. *C. de offic. Præfecti prætor. Orient.* (cum Manſuetudinis & Clementiæ titulo Maieſtatem ſuam induant, & decorent:) adeo criminum vindictam inſtanter exigunt; vt dicant: *Ad noſtræ Manſuetudinis ſententiam non crimina, ſed Vindicta referatur*. Neque enim *ſemper Benignius illud habendum, quod extrinſecus Lenius, aut Mitius eſſe videatur: ſed quod in communi ſit vtilius, & per ſe magis Iuſtum*, vt contrario argumento de inclinatione ad partem benigniorem reſpondens, ait Cardinalis Gabriel Paleotus *de Sacri Conſiſtorij conſultationib. part. quinta, quæſtione* 18. *in fine*, naturali, & Ciceronis id ratione comprobans. Tunc imo Miſericordiam exerceri, *reumquè plectere, & merita pœna afficere, Rigorem non eſſe Iuſtitiæ, ſed beneficium Clementiæ*; & ſancti Regis Ludouici reſponſum *ſupra numero* 19. memoratum, & relatæ auctoritates manifeſtant. *Et cum nocere alteri malorum omnium maximum ſit; multo grauius eſt, ſi qui nocet abeat impunè*, vt iam ſupra ex Apuleio diximus. Nec tunc Clementia; ſed inſignis crudelitas erit appellanda remiſſio Cardinalis Pauli ſententia *de Romano Pontifice, capite* 26. Adeoquè neceſſarium ſeueræ iſtius Clementiæ beneficium: *vt de Abel & Cain lib.* 2. *capite quarto*, Ambroſius dicat: *Cum interficitur impius, Chriſtus infunditur; & vbi abominatio aboletur, ſanctificatio cumulatur.*

Eo autem potior in paucorum coërcitione Miſericordia; † quod in plures, & bonos 35
exiſteret nociua remiſſio. *Nonne innocentius tradit exitio, qui liberat multorum exitia cogitantem?* vt, ex Diuo Ambroſio, quærit textus *in cap. Et iniuſta*, 33. *in ord.* 23. *quæſtio.* 4. Aut *quæ iſta Bonitas? quæ iſta Miſericordia, vni parcere, & omnes in diſcrimen adducere?* vt textus *in capite fin. ad finem, dict.* 45. Siquidem (vt Seneca *in Prouerbiis* inquit:) *Bonis nocet, qui malis parcit*. Cum *malorum condemnatio, laus bonorum ſit*. veluti *epiſtolar. lib.* 2. *epiſt. ad Nepotianum, de vita Clericorum* affirmat Hieronymus. Et *qui publicis ſceleratis parcunt; bonos omnes perditos eunt*, vt Saluſtius in Catilina. Deumquè *inſurgere ad vltionem ſceleratorum, & peſtiferos nocenteſquè delere, vt bonis omnibus conſulat*; Lactantius dixit *de Ira Dei, capite* 16. & repetit eo tractatu ſæpè, Chryſoſtomus Homil. 6. de paſſione, tomo tertio: *Irrita videtur bonorum promiſſio, quæ à Deo, velut ex pacto, bonis facta eſt, ſi quæ ab ipſo malis conſtituta ſunt pœna euaneſcant*. Vt Diuus Pacianus in Parænesi ad pœnitentiam: *Facinoris viam monſtrat innoxiis, qui nocentibus poſt ſcelera blanditur*. Vt *libro primo, Officior.* Ambroſius idem: *Si quis filiis deprecantibus motus, & lachrymis coniugis eius inflexus latronem abſoluendum duxerit: innocentes tradit exitio*. Quæ reaſſumit verba textus *in dict. capit. Eſt iniuſta*, inſimul proſequens: *Nonne cum vni indulget indigno*,

Digitized by Google

plurimos facit ad prolapſionis contagium prouocari? Facilitas enim veniæ incentiuum tribuit delinquendi. Quæ & repetit *in expoſit. Pſalmi* 118. *Octonar.*8. in illud: *Deprecabor vultum tuum, Domine in toto corde meo, col.* 3. *ad finem.* Vtque *Oratoriar inſtitut.lib.*12.*cap.*7. Quintilianus: *Si pœnas ſcelerum expetere fas non eſt; prope eſt vt ſcelera ipſa permiſſa ſint: & licentiam malis dare certe contra bonos mores eſt.* Prætetea *conſideremus etiam ne & ipſum deteriorem faciamus cuius miſeremur iniuſtè. Plerumque enim non coërcere delinquentes, maioris auſteritatis eſt, quam ſi vlciſcaris. Traduntur enim in paſſiones ignominiæ, qui cum aliquid inhoneſtum commiſerint, nullum culpæ pretium ferunt,* vt D. Ambroſius expendit *in expoſit. dicti Pſalmi* 118. *Octonar.*4. in illud: *Viam iniquitatis amoue à me, & lege tua miſerere mei.* Inde *Iſaia* 26.*v.*10. dicitur: *Miſereamur impio, & non diſcet Iuſtitiam.*

Ex aduerſo autem, non modo delinquenti ipſi proficua, vtiliſque correptio iuſta; ſed &
34 cæteris.† Namque Vindicta vnius multorum compeſcit audaciam, vt dicunt textus *in l. Bona fides* 31. *in princip. D. depoſit. in l. Aut facta,* 16. *in fine, D. de pœn. in l.*1. *C. ad legem Iuliam repetund. in l. Quoniam,* 6. *C. ad legem Flauiam, de plagiar. in c. Quapropter,* 47. *in ord.*2.*q.*7. *& in cap. Relegentes,*45.23.*q.* 5. Eaque ratione *Deuteronom.c.* 13. poſt mortis pœnam ſeductori impoſitam, verſiculo vndecimo additur: *Vt omnis Iſrael audiens, timeat, & nequaquam vltra faciat quippiam huius rei ſimile.* Imperatores Arcadius & Honorius *in l. Prouinciam,* 9. *C. de feriis,* nullos feſtos dies in Dei honorem à ſceleratorum punitione exceptos eſſe volentes, hanc præſtitere rationem: *Quia facillime in hoc Summi Numinis ſperetur venia, per quod multorum ſalus & incolumitas procuratur.* Concors Regia *lex* 35.*tit.*2.*part.* 3. *verſ. Otroſi dezimos.* Quæ etſi aliam exprimat: (*Porque, ſegun dixeron los ſabios Antiguos: Amigo de Dios es quien enemigo de Dios mata en quaquier tiempo,* iuxta & illud Iuuenalis *Satyra* 13.

Quæ tam feſta dies vt ceſſet prodere furem?)

At concordantis rationem continet ipſam. *Ea enim de cauſa factæ ſunt leges, vt earum metu humana coërceatur audacia, tutaquè ſit inter improbos innocentia, & in ipſis improbis formidato ſupplicio, refrænetur nocendi facultas,* vt inquit textus *in cap.*1. *diſt.*4.

Pœnamquè luat formidine pœna,

Vt eſt apud Claudianum *in Ruffinum lib.* 2. aut ſaltem auertatur ſupplicio. *Nam qua ratione traduci ad meliora non poſſunt; ſolo metu coërcentur,* vt Quintilianus *Oratoriar. inſtit. lib.*12.*cap.*7. Etenim

Quid triſtes querimoniæ
Si non ſupplicio culpa reciditur?

Vt *Carmin.lib.*3. Horatius rogat. *Quid adultero caſtum? Quid furi eſſet tutum? Quid latroni non prauium? Quis non expaueſceret concaua littorum, ſecreta Syluarum? Quid non præſumptio poſſideret, niſi furorem animorum ſub metu pœnæ diſciplina compeſceret?* vt D. Aurelianus expendit *Homil.* 1. *de bono diſciplinæ.* Pœnaquè legis (vt ipſe ibidem:) *non ſolum præſentibus, ſed etiam futuris manum porrigit.* Quia *peſtilente flagellato, ſtultus ſapientior erit.* Ac ideo (vt *ſermone* 5. *de lapſis,* Cyprianus: *plectuntur quidam, quo cæteri corrigantur. Exempla ſunt omnium tormenta paucorum.* Veluti *fulmina paucorum periculo cadunt; omnium metu,* vt Seneca *de Clementia lib.* 1.*cap.*8. Nam.

Cum feriant vnum, non vnũ fulmina terrent;
Iunctaquè percuſſo turba pauere ſolet.

Vt Ouidius de Ponto lib.3. Eleg. 2. ad Cottam. Propterea non facilè remitti pœnam, publicè intereſſe, *ne ad maleficia quiſquam proſiliat,* conſulto dixere Imperatores Dioclet. & Maxim. *in l. Si operis,* 14. *C. de pœnis.* Et ne *per impunitatis audaciam fiant qui nequam fuerant, nequiores,* prouidentia textus *in cap. Vt fama,* 35. *verſ. Reſpondetur, de ſentent. excommunic.* Namque *Impunitate nutritur audacia,* aſſertore Ambroſio *de Noe & Arca cap.*6. *parum ante medium,* iamquè ſupra ex Bernardo, aliiſquè notamus. *Omniaquè ſub metu diſciplinæ vitia iacent,* Diuo item, Aureliano *Homil.*1. *de bono diſciplinæ.* Ob cuius defectum, ſuorum temporum calamitatem *lib.*2. *de Officiis* ſic Cicero plorat: *Niſi multorum impunita ſcelera tuliſſemus; nunquam ad vnum tanta perueniret licentia.*

Infectum delictum reddere pœna non poteſt: cohibere nequitiam audaciamquè deinceps, exemplo & timore poteſt. *Sequitur vltio extinctum: ſed magis proſunt iſta victuris. Nam quoties homicida punitur, non eſt remedium, ſed ſolatium vindicari,* vt Sidonius Apollinarius inquit *lib.*8. *epiſt.*12. *ad Lupum.* Proinde *Magni & ſancti viri quamquam optime ſcirent mortem iſtam, quæ animam diſſoluit à corpore, formidandam non eſſe: ſecundum eorum tamen animum, qui illam timerent; nonnulla peccata morte punierunt. Quo & viuentibus metus incuteretur: & illis, qui morte puniebantur, non ipſa mors noceret, ſed peccatum quod augeri poſſet ſi viueret, diminueretur,* vt ex Auguſtino, textus *in d. cap. Ea vindicta,* 51. *verſ. Magni autem,* 23. *quæſt.* 4. prodit. *In Anania autem Petrus auaritiam ſi potuiſſet corrigere, non puniſſet: ſed dum illum punit, alios corrigit. Voluit enim vt pœna ad vnum; metus autem ad plurimos perueniret* vt *ſermone* 13. *in feſto ſancti Alexij* pandit Ambroſius. Eandemquè iſtius punitionis cauſam, *vt pœna duorum hominum ſit doctrina multorum, lib.* 2. *epiſtolar. epiſt.*18. *ad Demetriadem, de ſeruanda Virginitate,* Hieronymus reddit. *Ideo enim* (vt Clemens Alexandrinus Pedagog. lib.3.c.8.) *ſunt minæ ac ſupplicia, vt timentes pœnas, à peccatis abſtineamus. Vt unde alius ad tormenta ducitur; à tormento inde alius liberetur,* vt D. Gregorius Moral. lib.18. cap.13. *Sicque fit* (poſt pauca ſubdens) *vt qui iniquus viuens multos ad culpam traxerat delectatione peccati: quoſdam moriens à culpa reuocet terrore tormenti.* Præfataquè ratione, *nemo prudens punit quia peccatum eſt; ſed ne peccetur,* Seneca profitetur *de Ira libr.* 1.*cap.* 16. *& libr.* 2. *capite* 31. *in fine* repetit: *Ne homini quidem nocebimus quia peccauit; ſed ne peccet. Neque vnquam ad præteritum,*

ſed

ſed ad futurum pœna refertur. Non enim iraſcitur, ſed cauet. Et ſic *pœna conſtituitur in emendationem hominum*, vt conſultus Paulus ait *in l.Si pœna, 10. D.de pœnis.* vt Quintilianus declamat. 174. *Omnis pœna non tam ad delictum pertinet, quam ad exemplum*, futurorumque medelam, & remedij loco, vt Seneca *proxime* inquit: *Omne pœnæ genus remedij loco admoneo* Fuitque in *Ethicis* Ariſtotelis ſententia: *Supplicia eſſe medicamenta malorum.* Pœnam, *medicinam quandam improbitatis*; Platonis, cuius mentionem facit Solorzanus *de cr mine parricidij cap. 1. col. 3.*
35 Qua † & mali reſipiſcant; & tuta bonorum innocentia ſit, ad meliora excitetur, habeatque in punitione ſolatium, iuxta illud *Pſalmi 57. v. 11. Lætabitur iuſtus cum viderit vindictam: manus ſuas lauabit in ſanguine peccatoris.* Quippe *in peccatorum morientium ſanguine Iuſti lauantur manus: quia dum eorum pœna conſpicitur, conſpicientis vita mundatur*, vt *Moral. lib. 18. cap. 13.* D. Gregorius explicat. Illud item: *Vindica ſanguinem ſanctorum tuorum, qui effuſus eſt*, ex Pſalmo 78. *In quo nimirum & nocentibus præſtatur, & patientibus. Illis ſcilicet vt violentia piaculum non incurrant: iſtis autem vt diſcrimen ingerendæ calamitatis euadant. Illis, vt contenti propriis, aliena non rapiant: iſtis, vt defenſi pia tuitionis vmbraculo, propria non amittant. Illis, ne lædendo proximo Diuini fauoris in ſe gloriam prouocent: iſtis, vt nefandorum nequitia liberati ſemper gratias agentes, in iubilo Diuinæ laudis exultent.* vt D. Petrus Damianus *epiſtolar. lib. 1. epiſt. 12.* eleganter pondetat. Vt pacata ſimul Reſpublica exiſtat, ſpinis tribuliſque purgata vireſcat. *Nam punire nocentes, auxilium ferre oppreſſis, optimam ad prohibenda mala facinora viam*; prudenter etiam *rerum Antiquarum lib. 2. c. 3.* Diodorus Siculus dixit. *Eo enim ſtudio, quo crimen excluditur, innocentia copulatur.* Diuo Ambroſio cenſore *de Abel & Cain. lib. 2. c. 4.*

Igitur *Diuina & humana lex reuoluatur, & ſecundum quod ibi definitum eſt, feratur ſententia*, vt textus præcipit *in cap Summopere, 11. quæſt. 3.* Delinquens *pœnam accipiat legibus conſtitutam*, vt textus in cap. Si quem pœnituerit, 8. in ord. 2. quæſt. 3. *Iniquitatis vltionem inter ſplendidiores triumphos enumeret* Iudex, ex Hildeberto Cœnoman. Epiſcopo, *d. epiſtola* 59. Iuramenti forma ſeruata: *eos quidem qui innoxij ſunt, vndique innoxios illæſoſque conſeruet: noxiis autem imponat ſupplicium ſecundum legem, & omnem iuſtitiam*, iuris executor fidelis, *in auth. iuſiurandum quod præſtatur ab iis, §. Iuro quoque, coll. 2.* Conſcius *omnes qui legum ſancita violant coerceri debere: ſed grauiſſimè illos, qui publico Magiſtratu in Republica funguntur*, decreto Demoſtenis *Orat. 2. contra Ariſt.* Cæteris namque paribus, grauiora ſuperiorum peccata eſſe (ex eo Ieremiæ 5. v. 5. *Ecce hi ſimul confregerunt iugum*, cum Diuo Bonauentura) probat Martinus del Rio, cuius latior *Rubric. 15. Annot. fin. n. 10.* facienda mentio. Miſeri-
36 cordiam † & iudiciú cuſtodiat, Oſee monitioni obtemperans *cap. 12. v. 6.* Bonum operans, quod Dominus requirit, & ſuper victimas extollit, *vtique facere Iudicium, & diligere Miſericordiam Mich. 6. v. 7. & 8.* vtriuſque ſectator indeficiens. Quoniam *qui ſequitur Iuſtitiam & Miſericordiam, inueniet vitam, iuſtitiam & gloriam.* Quam pollicetur Sapiens *Prouerbior. 21. v. 21.* Miſericordiæ maximè attentus. *Potes & officio iuriſdictionis tuæ fungi, & Humanitatis meminiſſe*, iuxta Tertullianum *ad Scapulam cap. 3.* in eam, quoties per ius licet, inclinans. *Melius enim eſt, propter Miſericordiam rationem reddere; quam propter Crudelitatem*, vt textus inquit *in cap. Alligant, 12. 26. quæſt. 7.* & D. Ioan. Chryſoſtomus *Homil. 41. in cap. 23. Matthæi.* Quod eueniet niſi in Miſericordiam inclinatio fiat. *Iuſtitia namque dum ſuum modum excedit, crudelitatis vitium gignit*, Diui Bernardi ſententia, *Meditationum cap. 11.* Atque *plerunque Iuſtitia ſi modum non habet, in Crudelitatem cadit*, Diui quoque Gregorij aſſertione *lib. 1. in Ezechielem, Homil. 3. col. 2. ad finem.* Quæ videlicet *eſt inclinatio ad aſperiora*, Senecæ definitione, *de Clementia lib. 2. c. 4.* Ob quam ab officio remoueri Iudicem poſſe, eoque priuari (cum Puteo de ſyndic. *verb. Crudelitas officialis, cap. 1.*) obſeruat Didac. de Mario *in additionib. ad deciſ. Thom. Grammat. deciſ. 28. ad num. 26. dict. deciſionis ex numeris ipſius additionis, 28.* Diximuſque *ſupra, Rubrica 6. num. 3.* nimiam id quoque ſeueritatem mereri, quæ iuxta prædicta, crudelitati accedit.

Modus itaque deſignatus tenendus: *ne ſi aliter agere fortaſſe volueris, tranſeat in crudelitatem correctio, & perdas quos emendare deſideras. Sic enim vulnus debes abſcindere, vt non poſſis vlcerare, quod ſanum eſt: ne ſi pluſquam res exigit, ferrum impreſſeris, noceas cum prodeſſe feſtinas. Ipſa enim in te dulcedo cauta, non remiſſa ſit: correctio verò diligens ſit, non ſeuera. Sed ſic alterum condiatur ab altero; vt & boni habeant amando, quod caueant; & praui metuendo, quod diligant.* Gregorij inſtructione *epiſtolar. lib. 9. epiſt. 8.* Bononi Abbati monaſterij Lirinenſis. *Ipſa ergo Iuſtitia verè Iuſtitia eſt, quæ ſe temperantiæ fræno moderatur, vt in zelo quo quiſque feruet, ſit etiam temperans, ne ſi plus ferueat, perdat Iuſtitiam, cuius ſeruare moderamina ignorat*, ipſiuſmet documento, *lib. 1. in Ezechielem, d. Homil. 3. col. 1.* in fine. *Hinc inde* (ex ipſo pariter, Moral. lib. 24. cap. 15.) *ſe qui præſunt, circumſpiciant, vt quædam leuiter correpta tolerent, nec tamen diſciplinæ vincula eadem lenitate diſſoluant: vt quædam tolerando diſſimulent, nec tamen ea creſcere diſſimulando permittant. Laborioſa ſunt iſta, & niſi Diuina Gratia fulciat, ad cuſtodiendum difficilia.*

Hanc ad Pietatem inclinationem (etiam dum *Immi ericordem* Iuſtitiæ effigies Iudicem repreſentat) nullatenus excludit, ſed expetit, omne ius deſiderat: indiſcretam iniuſtamvè Miſericordiam (vt Sacri Canones vocant) excludit, damnat, vt latè comprobatum eſt, contrariiſquè ſatis argumentis factum.

VTRVM AMICITIÆ SALtem ratione pœnam minuere Iudicibus liceat?

SVMMARIVM.

1 *Affirmatiua ſententia proponitur.* & numero 2.3.& 4. *Contraria* ex numero 5. vſque ad numerum 14. excluſiuè. *Temperatur, & intelligitur exinde.*

2 *Amicorum rogatus an minuendarum pœnarum cauſa præſtet? Et an ad id ſæpe Sancti interpoſuerint preces?*

3 *Propter conſanguinitatem à rigore iuris quandoque recedere licet.*

4 *Amicitiæ vinculum præualidum, neque vlla ex parte ſanguinis viribus inferius, imo ſæpe potentius.*

5 *Nec odio pœnas exaſperare, nec gratia temperare licet.*

6 *Per gratiam vel amorem iudicans, vt pretio corruptus, per ſordes dicitur iudicare.*

Quot ſint munerum acceptiones? ibi.

7 *In iudicio non ad perſonam, ſed ad cauſam reſpiciendum eſt. Gratia ab eſſe, cauſæ merita diſcerni debent.*

8 *Eadem res, idemvè delictum amore, vel gratia diuerſo iure cenſeri non debet.*

Multa quibuſdam proſunt, quæ aliis nocent. ibi.

Vbi ius diſcriminat, ſumma æqualitas æquitasvè, ſumma iniquitas. ibidem.

Areopagitæ quare nocte iudicarint? ibid.

9 *Amicitiam & frequentem cum ſubditis familiaritatem, cur iura prohibeant, quemquamvè eorum inuiſere?*

10 *Nullus in ea prouincia cuius exiſtit prouincialis, vel oriundus eſt, aut in qua larem, ſeu domicilium habet, vxoremvè duxerit, Magiſtratum gerere valet. Et quare? Quid apud Chinenſes?* & num. 12.

11 *Ab officio fiſcali originarij arcendi. Et quare?*

13 *Ex familiaritate veniens affectio, veritatem impedire ſolet.*

14 *Intellectus textus* in cap. 3. de offic. legat. In cap. clerico, diſt. 50. in cap. Miror, 17. quæſt. 4. In cap. veniam, 35. quæſt. 9. & *numeris ſeqq. vſque ad numerum* 20.

Princeps an pœnas pro arbitrio, vel qualiter temperare, & remittere poſſit? ibidem & num. 15.

16 *Amicitia ex virtute, meritiſque proueniens an pœnæ remiſſioni locum faciat?*

17 *Prælatorum exceſſus, & mors caſualis extra ordinem, proque Iudicantis arbitrio puniuntur.*

18 *In arbitrariis licet Iudici iuxta rationabilem animi ſui motum pœnas temperare.*

Importunitas ſæpe rogantis ad extorquendum quod poſtulat, vicem tenet meriti. ibi.

19 *In criminalibus arbitrariis aliquid gratificationi ob amicitiam intra iuſtitiæ limites locus eſt; & intra eos, amicorum rogatibus licet Iudici ſe inclinare: in non arbitrariis periculoſum eſt preces interponere. Quid in ciuilibus arbitrariis?* ibidem *remiſſiuè.*

Sententiam ex falſis actis, falſiſque allegationibus latam non ſolum ſupremus Princeps, ſed etiam inferior ordinarius Iudex reuocare valet. ibid.

20 *Vt gratificationi locus ſit, deſideratur ne reus ſit ſolitus delinquere, aut incorrigibilis videatur: quia tunc augeri pœna potius debet.*

21 *Ne ſit delictum atrox, cuius vindicta ad partis, vel Reipublicæ inſtantiam facienda ſit.*

22 *Ne remiſſio aut extenuatio pœnæ pecuniariæ parti vel fiſco applicandæ fiat; arbitrium licet amplum habeat Iudex.*

23 *Ne in arbitrio à ſolito Iudex recedat; ſeu recedat quantum minus fieri poteſt.*

24 *Pœnam temperaturus de maioribus Magiſtratibus eſſe debet.* & numer. 25. & 26.

27 *Quæ ad id inter maiores minoreſque Magiſtratus differentia extet?*

28 *Poſt ſententiam pœnam non valet temperare Iudex. An & quando Princeps?*

29 *Indicta ab ordinario Iudice multa poterit ex cauſa remitti.*

30 *Præfinitam à lege pœnam an mutare, vel minuere Iudici liceat? remiſſiue.*

Charondæ & Zaleuci memorabilia facta ne legum pœnæ aliqua etiam ex parte deciderent. ibi.

ANNOTATIO II.

RESTRICTIONEM proxime dictis † Amicitiam præſtare, 1
& in quæſtionis huius affirmatiuam partem trahere; primo probat textus *in cap. 3. de officio legati*, vbi pœnam exceſſus à delegato commiſſi, condignamque pro eo imponendam, ob illius Pontifex dilectionem remiſit; remiſſionis cauſam his verbis exprimere non dedignatus: *Niſi ſpecialis illa dilectio quam ad perſonam tuam habuimus, & habemus, iuſtum motum animi noſtri temperaret; pœna docente, cognoſceres quantum exceſſeris.* Ex quo ſimpliciter *Gloſſa prima* deducit: *Amicitiæ ratione pœnam remittere Iudicem poſſe.* Quam ſequuntur, ſingularem & notabilem prædicantes, Innocentius, Baldus, & Antonius de Butrio *ibi*, Ioannes Faber. Iaſo, Romanus, & alij, quos refert Tiraquellus *de pœnis temperand. cauſa* 16. *num.* 1. & 2. Iulius Clar. *ſententiar. lib.* 5. §. *fin. quæſt.* 6. *num.* 35. *verſ.*

Legitur

Legitur etiam, Petr. Rebuff. *de priuileg. ſcholaſtic. priuilegio* 104. *numer*.23. & Matienzius *in Dialogo Relator*. 3. *part. cap*. 19. *num*. 1.

2 Secundo † probat textus *in cap. Clerico*, 37.*diſt*.50. Vbi ſic Vrbanus Secundus: *Clerico iaciente lapidem, puer dicitur interemptus: Nos pro Amore tuo in ſuo ordine eum permanere permittimus*. Similes textus *in cap. Miror*, 8.*in ord*.17.*quæſt*.4.ſumptus ex Diuo Auguſtino *epiſtola* 187. *ad Bonifacium*, dicente: *Quo inſtigante facere auſus es? Hominem de eccleſia rapuiſti? tuus ſi de tuo amico forte præſumeret fugitiuus, poſſet proculdubio interceſſoris cauſa veniam promereri*. & textus *in cap. Veniamus*, 5. *in ord*.35.*quæſt*.9. Ex quibus apparet, non modo amicitiam delinquentis cum Iudice id operari; ſed & cum aliis, qui pro delinquentibus intercedunt. Hancque vnam minuendarum pœnarũ cauſam amicorum rogatus præſtare, tradit Tiraquellus *de pœnis temperandis, cauſa* 17. Ad idque ſæpe eos interpoſuiſſe Sanctos, Ambroſium, Auguſtinum, Antonium &c. produnt Salas *de legib. quæſt*.96. *tract* 14.*diſput*. 15. *ſect*. 8. *in principio*, & Suarez *eodem tract.lib*. 5.*cap*.11.*in princip*. & pulchris adductis auctoritatibus, *de Religione tom*.4. *lib*. 9.*cap*. 9. *de cura iuuandi proximos in articulo mortis, num*.10. *&* 11. Quibus non poſſum non addere Sancti Ambroſij ab ipſis non tractam; *epiſtolar.lib*.8.*epiſtola* 62. Euſebio Epiſcopo in id ſic factum recenſentis: *Apparitor præfecturæ, qui propter operas portuenſes offenſam contraxerat, iam in portum nauigat; opportunè autem aduenit. Nam ſimul vt accepi litteras tuas, vidi Præfectum, rogaui pro eo, ignouit illico, iuſſit retrahi epiſtolam, quam de facultatibus eius publicandis dictauerat*. Quod quidem non facerent (dicunt, arguuntque citati) ſi Iudices temperare rigorem ad eorum interceſſiones iure non valerent.

3 Tertio, † quia propter conſanguinitatem à rigore iuris licet quandoque recedere, eiuſque pœnam temperare, ex *lege* 1. *&* 2. *D. de receptatorib.l.qui cum vno*,4.§.*fin.D.de re milit*. cum ſimilibus adductis à Nobis *in repetit. legis Miles ad ſororem*, 77. *D. de legat*. 2. *verbo Miles ad ſororem, num*. 63. *cum ſequentibus*: & ſic pariter propter amicitiam:
4 † *cuius eſt vinculum potens & prævalidum; nec vlla ex parte ſanguinis viribus inferius*, vt Valerius Maximus inquit *lib*. 4. *cap*. 7. *in principio*. Imo ſæpe potentius: De vnoque ad aliud procedit argumentum, & vtrumque iiſdem regulis metitur, vt eſt frequens Doctorum aſſertio, multis iuribus comprobata, ornataque à Nobis *in Axiomatib. iuris, lit. A.num*.246. *& ſeqq. dictaque repetitione, & verbo Miles ad ſororem, num*.32.33.*&* 74. Quo quidem argumento, Amicitiam locum pœnæ facere temperamento, Auileſius dixit *in cap. primo Prætorum, num*.10. *verſ. quid ergo, pag*. 41. *col*. 2. *in princip*. Et ſuadent alia, quæ dicenda ſuperſunt *Rubrica* 14.*Annot*.8.

Contraria verior ſententia eſt, & ex late deductis Annotatione præcedenti, & ex ſequentibus.

Primo, † quia vt odio pœnas exaſperare vel augere non licet: ita nec propter amicitiam à legum ſeueritate diſcedere, præſcriptaſque ab eis pœnas temperare, *cap*.1. 15. *quæſt*. 7. *cap. De Eccleſiaſticis*, 8. *in ord*. 25. *quæſt*. 2. *cap. quatuor*, 78. 11. *quæſt*. 3. *cap*. 1. *de re iudic.lib*.6. Proſequuntur latè Simancas *de Republica lib*.6. *cap*. 7. Cabreros *de metu lib*.2. *cap*.15. *num*. 25. *&* 26. Maſtril. *de Magiſtratib. lib*. 2. *cap*. 2. *num*. 100. *& ſeqq*. aliique penès ipſos. Mihi pro multis Ambroſius *de officiis lib*.3.*cap*.16. iſto in caſu hanc Amicitiæ præfiniens legem: *Amicus neque noxio gratificare debet; neque innocenti inſidiari*. Sic 5

Iuſtique tenorem
Flectere non odium cogit, non gratia ſuadet.

vt eſt apud Claudianum *Panegyri in Manlij Theodoſij Conſulatu*.

Pari inde modo † per gratiam, vel amorem iudicans, vt pretio corruptus, per Sordes dicitur iudicare. *Tres enim ſunt acceptiones munerum, ad quas ex fraude feſtinatur. Munus namque à corde eſt, captata gratia à cogitatione: Munus ab ore eſt, gloria per fauorem: Munus ex Manu eſt, præmium per dationem*. Vt illud Iſaiæ 33. *Beatus qui excutit manus ſuas ab omni munere*, Diuus Gregorius explicat *Moralium lib*.9.*cap*. 17. continuò iungens: *Sed Iuſtus quiſque ab omni munere manus excutit, quia in eo quod rectè agit, nec ab humano corde inanem gloriam, nec ab ore laudem, nec à manu recipere donationem quærit*. Prædictaque aſſertio Diocletiani & Maximiani Imperatorum reſponſo comprobatur *in l*. 3. *C. de recep. arbitr*. dicentium: *Arbitrorum ex compromiſſo ſententiæ non obtemperans, ſi Sordes, vel euidens Gratia eorum, qui arbitrati ſunt, interceſſit: aduerſus filiam tuam agentem ex ſtipulatu, exceptione doli mali vti poteris*. Probamuſque latius *infra Rubrica* 12. *Annot. vnic. num*. 5. *& Rubrica* 14.*Annot*.8.*num*.10. Nam *& Pecunia perſuadet, & Gratia*, vt ait Quintilianus *oratoriar. inſtit. lib*.2. *cap*.16. Etſi malitiam addat pecuniæ receptio, vt *dicta Rubrica* 12.*num*.11. *&* 12. aduertimus. *Non enim ad perſonam*, † *ſed ad cauſam reſpiciendum Iudici eſt, cap. fin. de offic. legat*. Recta enim ratio exigit vt *in iudicio Gratia abſit, cauſæ merita diſcernantur*, Diuuſque Ambroſius exigit *libro primo officiorum*. Et ſic *an diues, an pauper ſit, cauſam reſpice, non perſonam*, eiuſdem monitu *epiſtolar. lib*. 4. *epiſtola* 29. *Floriano*, Etenim *vnuſquiſque non hominum, ſed rerum pondere iudicandus eſt*, vt Diuus Hieronymus inquit *epiſtolar.lib*.3.*epiſt. ad Saluinam*. Ne Amicitia vel Gratia eadem res, idemve delictum † diuerſo iure cenſeatur, contra vulgaria iura relata à Nobis *in Axiomatib. iuris, lit. P. numer*. 44. *& lit. I, n*. 159. Ne (vt *officior. lib*. 1. inconueniens Cicero repræſentat) *iiſdem de cauſis alij plectantur; alij nec appellentur quidem*. Et vt apud Senecam de Ira lib.1.cap.15. *Non paria patiuntur*, qui

(Right-margin numbers in this column, in order: 5 at "Primo", 6 at "Pari inde modo", 7 at "Non enim ad perſonam", 8 at "delictum".)

qui paria commiſerant. Vt apud Iuuenalem *Satyra* 13.

Ille crucem pretium ſceleris tulit, hic diadema.

apud Terentium *in Adelph.*

Huic licet impune facere : illi non licet.

Non quòd diſſimilis res ſit ; ſed quod qui facit.

Cum eiuſdem noxia eadem tractatio deberet interuenire, vt *in Apologet. aduerſus Gentes, cap. 2. in princip.* Tertullianus arguit. Et iterum *lib. de Patientia c.* 10. *Par factum par habet meritum.*

An commota crimine mentis
Abſolues hominem, & ſceleris damnabis eundem.

vt percontatur Horatius *ſermonum lib.* 2. *Satyr.* 3. Etſi enim diſſimilis perſonarũ conditio diſſimilitudinem pœnæ ſæpè inducat (*l. Aut facta,* 16. §. *Perſona, D. de pœnis, l.* 8. *tit.* 31. *part.* 7. *Sape namque,* vt in prologo tertiæ partis curæ Paſtoralis Diuus Gregorius exorditur; *aliis officiunt, qua aliis proſunt. Quia & plerumque herba qua hac animalia enutriunt, alia occidunt; & lenis ſibilus equos mitigat, catulos inſtigat : & medicamentum quod hunc morbum imminuit; alteri vires iungit: & panis qui vitam fortium roborat; paruulorum necat.*) Summaque inde æqualitas ſumma inæqualitas, ſeu iniquitas ſit, non ſeruato diſcrimine; tuncque *nihil ſit tam inaquale quam aqualitas ipſa,* Plinij problemate *lib.* 2. *epiſt.* 12. *Ariano ſuo* : & inæqualitas æqualitatis genus eſſe ſolet, eiuſque tenet vices, vt *elapſa Annotatione* prædiximus *numero* 23. & ex eo *Canticorum* 2. *v.* 4. *Ordinauit in me charitatem,* comprobat Celada *in Iudith cap.* 15. §. 29. *num.* 136. At non pro voluntate, ſed pro iure, proque ratione : quæ non diſcrimen priuato tribuit amori, vel gratiæ, ſed cauſæ. Æquum enim ſeruari & conſtitui vult, niſi inæqualitatis cauſa à iure approbata exiſtat. Quæ & ratio quondam C. Claudio exſtitit ſalutaris. Eodem enim crimine C. Claudio & Ti. Gracchο impetitis; alium damnare, alium abſoluere in votis fuerat, & obtineret, niſi Gracchus idem egregia & libera voce, cumque iuramento profeſſus eſſet: *Collega ſuo damnato, eandem ipſum fore pœnam ſubiturum.* Succeſſum ita *lib.* 6. *c.* 5. §. 3. Valerius Maximus prodit : *Cum Ti. Gracchus & C. Claudius ob nimis ſeuerè geſtam cenſuram cum C. Claudio, maiorem ciuitatis partem exaſperaſſent : diem his P. Rutilius Tribunus plebis perduellionis ad populum dixit, prater communem conſternationem, priuata etiam ira accenſus, quia neceſſarium eius ex publico loco parietem demoliri iuſſerant. Quo in iudicio prima claſſis Centuria Claudium apertè damnabant: de Gracchi abſolutione vniuerſa conſentire videbantur. Qui clara voce iurauit:* Si de collega ſuo grauius eſſet iudicatum in factis paribus, ſe eandem cum illo pœnam ſubiturum. *Ea que Iuſtitia tota illa tempeſtas ab vtriuſque fortunis & capite depulſa eſt.*

Dictaque ratione, vt cauſis potius quam perſonis intenderent; Areopagitas noctu, inque tenebris iudicare ſolitos; & iam *de priuilegiis pauper.* 1. *p. queſt.* 55. *numero tertio* notaſſe recordamur; & Iuſtitiæ effigies *oculis ſubclauſis* depicta oſtendit. Ab Alciato *Emblemate* 144. ſolis auribus abſque oculis formata, ea ſignificatione :

Cecus at eſt Princeps, quod ſolis auribus abſque
Affectu, conſtans iuſſa Senatus agit.

Ægyptij quoque eade cauſa cum Iuſtitiam pingebant, illius abſcondebant in cælo faciem. Thebani eam oculis in cœlum eleuatis referebant, vt Plutarchus auctor eſt *Moral. lib.* 1. Id ipſum inſequens, ex eo *Geneſis* 19. *v.* 1. *Venerunt duo Angeli ſodomam veſpere,* nouiter ſic *ibidem* comprobat Ioannes de la Haye : *Ecce dum it perditum Sodomitas, ſub noctem venit: cum benefacturus Abraha, veniat ſub meridiem : apparuit enim ei ſedenti in oſtio Tabernaculi ſub ipſo feruore dici. Cur circa nocturnum tempus ingreditur Deus in Angelis Sodomam ? Nonne vt Iudex ad puniendos ſontes acceſſerat? Bene ergo dicitur, quod tempore veſpertino venit. Quia oportet, qui punit, aſpectum cohibere, ne miſericordia nocentium ſpecie moueatur, vt affectus hominum, qui puniendi ſunt, non videat, nec moueatur eorum miſeria, & à ſupplicio ferendo deſiſtat.* Confirmatque hoc idem ipſemet iterum *Exodi* 3. *v.* 6. *Ego ſum Deus patris tui* &c. *Abſcondit Moyſes faciem ſuam. Conceptu* 138. Iudici enim expedit, neſcire reum, ſcire reatum. Nam *qui cognoſcit* in iudicio faciem, non bene facit: iſte & pro bucella panis deſerit veritatem, aſſertione Sapientis *Prouerbior. c.* 28. *v.* 21.

Ea quoque de cauſa † amicitiam & fre- 9
quentem familiaritatem Iudicibus cum ſubditis vetat *lex obſeruandum,* 19. *D. de offic. Praſid.* & *lex* 58. *lib.* 2. *tit.* 15. *in ſummario collectionis Indiarum,* præcipiens : *Que los Oydores en el gouierno de ſus perſonas guarden la moderacion que ſon obligados, atendiendo a lo que deben a rectos y buenos Iuezes y Miniſtros : eſcuſando amiſtades, conuerſaciones, y correſpondencias.* Quo & prohibitio reſpicit inuiſendi quemquam, Auditoribus impoſita à *lege* 38. *tit.* 15. *eiuſdem ſummarij Indica collectionis.*

Prohibitio pariter communis & Regij 10
iuris, † ne quis in ea prouincia cuius exiſtit prouincialis, vel oriundus eſt, Magiſtratum gerat, contenta *in lege Si cui,* 38. *D. ex quib. cauſ. maiores, in l. fin. D. de crimin. ſacrileg. in l.* 11. *tit.* 18. *part.* 1. *in l.* 4. *tit.* 6. *lib.* 3. *noua Reg. collection.* eam ad Iudicum vicarios, ſatellites, ſeu Alguacellos extendens. Apudque Chinenſes idipſum, eademque ratione *ſecunda parte hiſtoria orientalis* his verbis Ioann. Hugen. ſancitum prodit : *Lege cautum eſt apud illos, ne quis in patria ſua officium procuret, nevè eam Regis nomine gubernet, aut Magiſtratum ibi obeat. Quod Rex hanc ob cauſam*

Digitized by Google

ſam fieri voluit, ne ſcilicet amicorum affectibus indulgentes, vel à Iuſtitia deflectant, aut Regi rebelles fiant.

11 Ipſa quoque de cauſa † ab officio Fiſcali originatium arcendum: *Ne aut gratioſus, aut calamitoſus apud ſuos eſſe appareat*, Paulus reſpondit, cuius meminimus *tertia parte de priuileg. miſerabil. perſonar. quaſt.* 15. *num.* 54. latius hypotheſis huius diſcurſu protenſo.

12 Neque ex prouincia ſolum oriundi à dictorum munerum adminiſtratione inibi gerenda arcentur: ſed etiam ſi larem ſolum † in ea conſtituerint, ea ſimul ratione, Imperatoris Conſtantini decreto *in l.* 3. *C. de diuerſ. offici. & apparitor. indic. lib.* 12. Vel ſi vxorem inde oriundam, vel ibi domicilium habentem matrimonio copularint: quod dum in prouincia adminiſtrant, facere prohibentur, & præſumptam concuſſionem, ſeu metum principaliter tollendi ratione; & hac, quam proſequimur, ex *lege ſi quis officium*, 38. *l. Præfectus*, 63. *D. de ritu nuptiar. l. Etſi contra*, 6. *C. de nuptiis*, *l. vnica C. ſi Rector prouinciæ*, *l.* 6. *tit.* 7. *part.* 3. *l.* 2. *tit.* 14. *part.* 4. *verſ. E eſtos ſon*, *l.* 25. *tit.* 4. *lib.* 2. *noua Reg. collection. l.* 66. *tit.* 15. *lib.* 2. *ſummarij Indici.* Quæ filios quoque matrimonio locare cum ſubditis, Senatores vetant, vt & de iure communi prohibitio extabat *in l. qui in prouincia*, 57. *D. de ritu nuptiar.* Ex duplici proxime deſignata cauſa, quam pariter cum multis à ſe relatis deſignat Solorzanus *de Indiarum gubernatione tomo* 2. *lib.* 4. *cap.* 4. *numer.* 57. *& ſequentibus*, alios etiam enumerans Cabreros *de metu lib.* 2. *cap.* 29. *numero* 87. & 88.

Adeo Iudicum cum ſubditis familiaritatem lex auertit, † amicitiæ potentes veretur affectus; viciſſitudinis nexu liberos; ſanguinis vinculis deſiderat expeditos; ex familiaritate fluentem affectionem veritatem impedire ſolere cognoſcens, vt profert textus *in cap. Accuſatores*, 3. *in ord.* 12. 3. *quaſt.* 5. cum cæteris iam relatis, aliiſque reponendis *Rubrica* 14. *Annotatione* 8. ſententiam iſtam reddentibus firmiorem: cum temperamento tamen, quod ex contrariorum ſolutione conſtabit.

13

14 Non itaque aduerſus eam obſtant primum & ſecundum argumentum † ex *cap.* 3. *de officio legati, cap. Clerico*, 50. *diſt. cap. Miror*, 17. *quaſt.* 4. & *c. Veniam*, 35. *quaſt.* 9. formatum. Quæ iura multi in Principe intelligi voluerunt, cui veluti legis condendæ, & abrogandæ ius eſt, cuiuſque arbitrio pœnæ relictæ ſunt, *l.* 1. *C. de Summa Trinit.* vt (ex Andræa Barbatia *in c. Riminaldus*, *de teſtament.*) obſeruat Tiraquellus *de pœnis temperandis, d. cauſa* 16. *num.* 3. & Iulius Clarus *ſententiar. d. lib.* 5. *§. fin. quaſt.* 60. *num.* 35. *verſ. Legitur etiam.*

Cui tamen ſolutioni & intellectui neque Iuriſtæ omnino, neque Theologi aſſentiunt. De Iuriſtis conſtat apud Tiraquellum eundem *dicto loco, num.* 4. de Theologis, apud Ioannem de Salas *de legibus*, *d. quaſt.* 96. *tract.* 14. *diſput.* 15. *ſect.* 8. *num.* 108. Vbi cum de diſcrimine iſto inter Supremum Principem, & inferiorem Iudicem hac in ſpecie mentionem feciſſet; adiecit: *At in foro conſcientiæ videtur difficilis illa differentia. Et ita Sotus ſuprà indifferenter de vtroque loquitur. Quia vel eſt ſermo de ſola voluntate ſine cauſa, vel ex cauſa iuſta: Prior etiam Principi non licet, quia lege iuſta obligatur quoad vim directiuam: poſteriori autem modo etiam inferior Iudex poterit interdum remittere pœnam.* Hæc à Suarez, vt videtur, mutuatus, *eodem tractatu, lib.* 5. *c.* 11. *n.* 8.

Quamuis autem neque Princeps pro arbitrio ſeu libito *legum pœnas remittere, aut temperare, regulariter, ſalua conſcientia poſſit: facilius tamen † poteſt facere Princeps* 15 *quam Iudex inferior. Nam hic ſolum poteſt in caſibus expreſſis, vel conſuetudine receptis, aut per modum epicheiæ, quando non eſt facilis recurſus ad ſuperiorem: Princeps verò habet ſupremam poteſtatem & ad interpretandum legem, & ad diſpenſandum ex cauſa rationabili. Vnde inferior vix poteſt minuere pœnam, niſi quando tenetur: Princeps autem poteſt diſpenſare etiam ſi non teneatur. Vnde aliquando poteſt iuſte id facere in gratiam ſubditorum, vt ſe illis oſtendat benignum, & liberalem* &c. Hæc pariter Salas *vbi proxime, num.* 109. ex eodemmet Suarez *eodem ipſo loco, num.* 9. Cum quibus conuenit Martinus Bonacin. *in octauo Decalogi precepto, diſput.* 10. *quaſt.* 2. *punct.* 7. *num.* 3. aliis quoque relatis. Similiter (Diui Thomæ auctoritate, 2. 2. *quaſt.* 67. *art.* 4.) Ioan. Azorius *inſtitution. moral.* 3. *p. lib.* 13. *cap.* 23. *dub.* 3. Petr. à Ledeſm. 2. *p. ſumm. tit.* 8. *Iuſtitia commutatiua, cap.* 22. *col.* 7. *concluſ.* 6. *pag. mihi* 459. Diximuſque latius *Annotatione præcedenti, num.* 5. & *ſeqq.* Quod elegans comprobat textus (à nemine, quem viderim, memoratus) *in capit. fin. §. fin.* 22. *quaſt.* 2. Saulis mortis pœnam deſtinatam in filium ob edicti iurati in tranſgreſſorem comminantis mortem; ad populi preces condonatam enarrans. Qui nec periuri; nec iniuſti reprehenditur: quia pœnam *non carnali affectu, ſed populi ſupplicatione reuocauit.* Conuenit etiam Diui Gregorij proxime referenda Auctoritas.

Alij indiſtinctè † non modo in Principe, 16 ſed etiam in Iudicibus quoque inferioribus prædicta iura intelligunt. Quia textus *in d. capit. Miror*, non in Supremo Principe loquitur: temperateque inferiores iſtos pœnam ob amicitiam aliquatenus poſſe dicunt, ſi non tam ex particulari affectione, quam ex virtute, meritiſque amicitia prouenerit: tuncque nec perſonarum acceptionem committi, cum id ſibi merita poſcant, id illis ius concedat *in l. Non omnis*, 5. *D. de re milit.* Tradit plene Tiraquellus *de pœnis temperandis d. cauſa* 16. *num.* 5. *cauſa* 49. & 51. Maximeque huic aſſertioni conducit, & auxiliatur Diui Gregorij ſententia *Moral. lib.* 5. *cap.* 10. dicentis: *Nonnunquam etiam qui bene præeſt, dum ſubiectorum populorum confuſione concutitur, ad*

Gabr. de Velaſc. A 2 diſpenſa

diſpenſationis condeſcenſionem ex ſola dilectione promouetur. Quodque *Prouerbior. capit.* 25. *v.* 10. Sapiens dixit: *Gratia & Amicitia liberant: quas tibi ſerua, ne exprobrabilis fias.*

Alia item ratio (à nemine pariter quem viderim, tacta) in hanc ſententiam trahit, & oppoſitis iuribus præbet intellectum. Quia
17 † in eorum ſpecie non pœna aliqua determinata exiſtit, ſed arbitraria. Prælatorum enim exceſſus, de quibus *in cap.* 3. *de officio legati*, hanc naturã induunt, extra ordinemque puniri dicunt textus *in cap.* 1. *& ibi Gloſſa verbo Puniemus, de exceſſib. Prælator. in auth. de ſanctiſſim. Epiſcop. §. omnibus autem, coll.* 9. Ita & in caſu *dicti capitis Clerico*, cuius delicti pœnam arbitrariam eſſe, oſtendit textus *in c. ſignificaſti*, 16. *de homicid. voluntar. vel caſuali, & ibi Gloſſa verbo competentem.* Quem ſimiliter textus *in d. c. Miror*, recipit intellectum.
18 In arbitrariis autem † licet Iudicibus iuxta animi ſui rationabilem motum pœnas temperare. Nam *quibus nulla ſpecialis pœna reſcriptis Principalibus impoſita eſt; idcirco, cauſa cognita, liberum erit arbitrium ſtatuendi ei qui cognoſcit*, vt textus ait *in l.* 1. *§. Expilatores, D. de effractorib. & expilatorib.* Similiter *in l.* 1. *§. Ait Prætor, De de iure deliber. & in l. Si quis reum, D. de cuſtod. & exhibit. reor.* Egimuſque latius *Annotatione præcedenti.* Quamuis enim iniuſtum nihil amicitiæ intuitu faciendum ſit: at *ſunt quæ neceſſario à nobis rogantium aut extorquentium importunitas aut neceſſitas meretur.* Diui Bernardi iudicio *de conſideratione, ad Eugenium lib.* 4. *cap.* 4. In iſtis quidem ſine diſcrimine Iuſti-
19 tiæ. Aliquali enim gratificationi † intra eius limites Amicitiam locum in criminalibus arbitrariis facere, poſſeque Iudices eo modo, ſeu moderamine, aliquatenus mitius cum amico tunc agere, ſeu amicorum rogatibus inclinari; & amicos licitè in id interponere preces (iuxta honeſtum licitumque rogandi modum, quem à Maioribus ſeruatum Cicero refert *de officiis lib.* 3. *pag. mihi* 103. nempe: *quæ ſalua fide facere poſſit:*) Iuriſtarum, & Theologorum aſſertio eſt. Sic Iulius Clar. *ſententiar. d. lib.* 5. *quæſt.* 60. *num.* 35. Sebaſtian. de Medic. *in repetit. cap. Erit autem*, 4. *diſt. num.* 113. Carol. de Graſ. *in tract. de effectib. amicit. num.* 138. Ioan. de Salas *d. quæſt.* 96. *tract.* 14. *diſput.* 15. *ſect.* 8. *in fine*, verba hæc proferens: *Generatim peti poteſt, vt tantundem de pœna remittat, quantum intra latitudinem Iuſtitiæ fieri potuerit, ſiue in modo, aut tempore, eis, vel aliis circunſtantiis, quæ frequenter ex Iudicis voluntate pendent.* formaliter, pro more, à Suarez deſumpta, *dicto lib.* 5. *cap.* 11. *num.* 10. *in fine.* Recentius Cardinalis à Lugo *de iuſtit. & iure*, 2. *p. diſput.* 37. *ſect.* 8. *num.* 96. Bonacin. *circa octau. Decalog. præceptum, d. diſput.* 10. *quæſt.* 2. *puncto* 7. *num.* 7. Qui (cum Valentia *to.* 3. *diſput.* 5. *quæſt.* 11. *ad finem*, Soto *de iuſtit. & iure, q.* 4. *art.* 4. *ad primum*, Claui Regia *lib.* 2. *c.* 12. *n.* 3. Salone 2. 2. *q.* 67. *art.* 4. *concluſ.* 2. Reginaldo, & aliis) periculoſum eſſe aduertit apud Iudices intercedere in his quæ ab eorum arbitrio non dependent, vt & Lugo *ſupra.* Quia

Vincuntur molli pectora dura prece.

vt Tibullus inquit *lib.* 3. *Eleg.* 4. In his quæ dependent, & peti, & fieri aliquam gratificationem amicitiæ reſpectu poſſe, intra limites, vt diximus iuſtitiæ. Ita pariliter Dominicus Bañez *in* 2. 2. *Diui Thomæ, quæſt.* 67. *art.* 4. *in princip. verſ. Tertio nota, ad finem*, vbi ſic: *Et in huiuſmodi pœnis habent locum preces proborum virorum, vt Iudex minuat pœnam, quæ in eius arbitrio ponitur. Hoc enim conforme eſt legi quid ergo, §. Pœna, D. de his qui not. infamia, & cap. At ſi clerici, de iudic.* Sic in effectu Thom. Sanchez *conſilior. moral.* 6. *cap.* 1. *dub.* 22. *per totum*, nemine alio præter Caſtrum *de lege pœnali* (pleniſſime hac de re agentem, lateque eam diſputantem *lib.* 2. *cap.* 13. *per totum*) relato. De qua etiam apud Ioannem Paulum Xamar *de offic. Iudic. & Aduoc. p.* 1. *quæſt.* 18. *num.* 82. (nullo quoque alio præter Morlam *in empor. iuris p.* 1. *quæſt.* 10. *num.* 20. adducto) Martinum Nauarrum *de datis & promiſſis pro iuſtitia vel gratia, notabili* 12. *num.* 27. *verſ. A quo vitio, & ſequenti*, Petrum à Ledeſma 2. *p. ſumm. tract.* 8. *Iuſtitia commutatiua, cap.* 22. *col.* 7. *concluſ.* 6. *pag. mihi* 459. aduertentem: *Que quando no es licito al Iuez remitir la pena del Derecho: tambien es pecado que otro qualquiera lepida que la relaje.* in arbitrariis conſequenter excuſat. Eſtque pro aſſertione præfata textus *in cap. Prodeſt*, 4. *in ord.* 23. *quæſt.* 5. ex D. Auguſtino deductus *epiſt.* 54. *ad Macedonium*, dicente: *Prodeſt & ſeueritas veſtra, cuius miniſterio quies adiuuatur & noſtra: prodeſt & interceſſio noſtra, cuius miniſterio ſeueritas temperatur & veſtra.* Et ſic *vbicunque iuris clementia eſt, habet locum precatio*, vt optimè Quintilianus *Oratoriarum inſtitution. lib.* 7. *c.* 5. Claudianus etiam *Panegyri in Manlij Theodoſij Conſulatu* vult vt ſit Rector

Perdurus iniquas
Accepiſſe preces: rurſus quæ digna petita,
Largitor facilis.
Iniuſtaque nunquam
Largiri ſociis,

prædicat iuſtum, *in laudes Stiliconis Panegyri* 2. Quamque periculoſum ſit aut preces pro litigantibus aliter interponere; aut Iudicibus eas recipere, & exequi, iam diximus, & maxime in Eccleſiaſticis ordinibus, aut beneficiis, dicemus *Annotatione ſequenti.* Quidque in ciuilibus etiam arbitrariis *Rubrica* 14. *Annotatione* 8.

Nunc pro relato in criminalibus placito non poſſum non Sancti Annonis Archiepiſcopi Coloniæ Agrippinenſis, & ſeuerum iudicium, & ob amorem, in eo gratificationem & temperamentum referre, quod *in Cathechiſmo hiſtoriali p.* 2. *cap.* 3. *tit.* 115. *§.* 3. Antonius Dauroult. ſic litteris mandauit. *Contigit Iudices Alti Iudicij Colonenſis, paupercula cuidam mulieri iniquam ferre ſententiam. Mulier queſtum Archiepiſcopo de iniuria ſibi à Scabinis illata Sigebergium venit: Præſul mox illos ad ſe cum ſuis iudiciariis libellis venire iubet: rogat cur ſic tam iniuſtè viduam iudicaſſent.*

Digitized by Google

indicaſſent. Non habentibus quo ſe excuſarent; mandat omnium oculos effodi. Vni interim cuius filium è fonte Præſul ſuſceperat, ſic parcens: quod huic vnus tantum oculus erueretur, vt eſſet qui alios ſex reduceret domum.

Ex dictis apertior remanet dictorum capitum intellectus. Supereſt adhuc ex diuerſa eius ratione diuerſa quoque alia *dicto capiti Veniam* ſolutio. In cuius veluti caſu id amori rogantium tribuit Pontifex, quod etiam non rogatus, veritate cognita, rectiuſque inſtructus tribuiſſet, falſi rumoris errore detecto, perque obreptionem obtentum, ac prouiſum reuocans, & in melius commutans, iuxta textum *in cap. Sententiam, ipſa 35. quæſt. 9.* eidem capiti Veniam inhærentem. Quod non ſolum ſupremum Principem facere poſſe; ſed etiam inferiorem ordinarium Iudicem (cuius officium ſententia lata expirauit, *l. Iudex poſtea quàm, 55. D. de re iudic.*) aduertit *Gloſſa prima in fine, in eodem cap. Veniam,* ex textu *in l. ſi Prætor, 75. §. 1. D. de iudic.* & notat Abbas *in cap. Cum Bartholdus, num. 33. de ſentent. & re iudic.* Eſto quod ex falſis allegationibus, ſeu actis ſententia lata teneat, vt aliqui firmarunt, relati à Nobis *de priuileg. miſerabil. perſonar. 3. p. quæſt. 3. num. 121.* ſeu nulla ſit, vt voluere plures, quos recenſet, & ſequitur Sebaſtianus Vantius *de nullit. ſententiar. tit. de nullit. ex defect. proceſ. num. 129. pag. mihi 696.* Probatis viris falſo rumore damnatum affirmantibus, & intercedentibus ibi Pontifex credidit, in priſtinum ſtatum, attenta veritate, repoſuit, longas iudicij reſecauit ambages; gratiam ſine iniuria fecit, quam iuſtè ſimpliciter faceret emendato.

Vt autem aliquali gratificationi locus ſit, qualitates & circunſtantiæ quædam de-
20 ſiderantur. Primo, † ei quam nunc præ-
miſimus, coniuncta, vt reus non ſit ſolitus delinquere, incorrigibiliſque videatur: tunc enim augenda potius pœna quam temperanda eſt, iuxta tradita à Nobis *in Axiomat. lib. iuris, lit. D. n. 51. & lit. P. n. 42.* Idque etiam in arbitrariis, vt in ſpecie aduertunt Suarez Ioan. à Salas, & alij ſupra citati.

21 Secundo, † ne ſit delictum atrox, cuius vindicta ad partis, vel Reipublicæ inſtantiam facienda ſit, cui veluti intereſt ne delicta maneant impunita, vel minus quàm ratio poſtulat, punita. Cuius indebita remiſſio iniuriam iniuſtitiamque contineret, contraque ius partis & bonum commune peccaret, pœnam molliendo Iudex, mortalemque multiplicationi delictorum occaſionem, præbendo. Ita Salas *d. diſput. 15. ſect. 8. num. 107. verſ. Circa diminutionem,* & Suarez *d. capit. 11. num. 6.* huiuſmodi enim delictorum conditio gratiam auertit, amoris veſtigia delet; lenitatem fugit, expetit ſeueritatem, in Miſeratione facit periclitari Bonitatem, penitus vires eneruat precum. *Exorari in perniciem rogantium, ſæua Bonitas eſt. Quemadmodum pulcherrimum opus eſt, etiam inuitos nolenteſque ſeruare: ita rogantibus peſtifera largiri; blandum & affabile odium eſt,* vt *de benefic. lib. 2. cap. 14.* prudentiſſime & eleganter Seneca. *Heli in ſe bonus* (textus ait *in cap. licèt Heli, 31. de ſimonia,* à libro primo Regum, cap. 2. v. 23. deductus) *de exceſſibus filios & quidem redarguit, & quidem corripuit: ſed lenitate & manſuetudine patris, non ſeueritate, vel authoritate Pontificis,* (vt in eum locum Diuus Petrus Damianus aduertit *epiſtolar. lib. 1. epiſt. 6. ad Nicolaum Pontificem Romanum.*) Et quia *quos ferire hoſtili gladio debuit; paterna blanditiæ lenitate palpauit* (vt ſubiungit) *in ſe pariter & in ipſis animaduerſionis Diuinæ vindictam excepit,* vt *in dicto capit. Licet Heli* textus proſequitur.

Tertio, † ne remiſſio aut extenuatio pecuniariæ pœnæ parti vel Fiſco applicandæ 22
fiat, licet arbitrium, amplum quoque habeat Iudex, ex *lege 2. & ibi Gloſſa finali,* & communiter Scribentibus, *C. de in ius vocando, vbi* Decius notat *num. 9. & conſil. 529. num. 2.* Ruin. *conſil. 167. num. 20. lib. 1. conſil. 13. num. 2. conſil. 66. num. 7. & conſil. 153. num. 2. lib. 5.* Grammat. *conſil. 34. num. 1. & 2.* Menoch. (aliis relatis) *de arbitrar. lib. 1. quæſt. 96. numero 1.* Quos reſumpſit Farinacius *quæſt. 17. num. 71.* Salas & Suarez *vbi proxime,* idem dicentes ſiue ipſo iure impoſita pœna ſit; ſiue imponenda veniat, Martin. Bonacina *circa octauum Decalogi præceptum d. diſput. 10. quæſt. 2. puncto 7. numer. 2.*

Quarto, † ne in arbitrio à ſolito recedat 23
Iudex, ſeu quantum minus fieri poteſt recedat, iuxta *legem ſi quis reum, 4. D. de cuſtod. & exhibit. reor. auth. Iubemus, C. de iudic. princip. inſtitut. de offic. Iudic.* cum citatis à Farinacio *dicta quæſtione 17. num. 54.*

Quinto, † vt pœnam temperaturus de 24
Maioribus ſit Magiſtratibus, vt poſt Baldum, Romanum, Iaſonem, Decium Hippolytum, Riminaldum, Marſilum, & alios, annotat Farinacius *eadem ipſa quæſt. 17. num. 67.* In quam quidem aſſertionem etſi Doctores conſentiant; non ita pariter in Maioribus Magiſtratibus deſignandis, diſcriminandiſque minoribus. Maiores etenim in
propoſito Magiſtratus, † Senatores exiſti- 25
mant Roland. à Valle *conſil. 7. à num. 17. cum ſeqq. lib. 1.* Minores Aſſeſſores arbitratur Iaſo *in l. 1. num. 8. C. de precib. Imperatori offerend.* eiuſque relatione, Menoch. *de arbitrar. lib. 1. quæſt. 96. num. 18.*

Neutri verò harum ego opinionum aſſentior, Maiores enim olim Magiſtratus dicebantur Conſul, Prætor, Cenſor, Ædilis, Quæſtor, Tribunus militum, Tribunus plebis, Dictator, Magiſter equitum: reliquis pro minoribus habitis, vt tradit Marcus Varro *de lingua Latina lib. 5.* eiuſdemque mentione facta, Petrus Gregorius *in prælud. optimi iuriſconſult. lib. 2. cap. 12. num. 26.* Quæ deſignatio non à iuris deſignatione, ſeu determinatione deuiat: in quo Maiores Magiſtratus dicuntur

Gabr. de Velaſc. Aa 2 quibus

quibus publici iudicij adminiſtratio data eſt, vtque noſtri loquuntur, merum mixtumque Imperium conceſſum, *l. 1. D. de offic. Præfecti prætor.* & *l. 1. D. de offic. eius cui mandata eſt iuriſdictio*: Minores, quibus minus imperium datum eſt, quale *in l. fin. C. de pedaneis iudicib.* vt & notant Petrus Gregor. *d. loco num.* 5. Paulus Montan. *de tutore & curatore, cap.* 35. *num.* 101. & 102. confusè licet & inuolutè, ne dicam ineptè. Quoſque minores Magiſtratus *dicto numero* 67. Farinacius vocat: Pedaneos *in Indice ſummario-vè* appellat. Conuenit, licèt non ita diſtinctè diſcriminet, Petrus Barboſ. *in l. Cum Prætor*, 12. §. 1. *D. de iudic. numer.* 147. & *ſeqq.*

26 Vnde † à Iaſone, Rolando, & ſequacibus meritò diſſentimus, neque Senatores, vel Auditores ſolum Maiores reputantes Magiſtratus: neque Aſſeſſores minores (de noſtri ſaltem temporis Aſſeſſoribus loquentes) ſiue enim in vniuerſum ordinariorum merum mixtumque Imperium habentium locum tenent (hi namque Aſſeſſores dicuntur, Iaſo *in rubric. D. de aſſeſſorib. num.* 1.) ordinariique per conſequens & ipſi ſunt, merum mixtumque imperium habentes (vt pluſquam notum eſt, & vſu & iure comprobatum *in cap. 2. de offic. vicar. lib.* 6. notant Iaſo *vbi proximè, num.* 2. Paz *in praxi, tom. 1. cap. 1. num.* 8. & 9. lateque proſequitur Bobadilla *in Politic. lib. 1. cap.* 12. *à num. 1. cum ſeqq. præcipuè num. 6. cap.* 16. *num.* 44. & *lib. 5. cap. 1. num.* 141.) & inter Maiores Magiſtratus computandos, ex prædicta iuris determinatione deſcendit. Siue ad aliquam peculiarem cauſam ab huiuſmodi ordinariis aſſumpti ſunt: & tunc non tam iuriſdictionem aliquam hos exercere, quam ordinarios ipſos, qui de eorum conſilio iudicant, apparet, neque Magiſtratus nomen Aſſeſſores iſtos mereri ex ratione *legis Item eorum*, 6. *paragrapho Decuriones*, *D. quod cuiuſque vniuerſitatis nomine*, *legis Vnum ex familia*, 69. *paragrapho Si de falcidia*, *D. de legat.* 2. *legis Apertiſſimi*, 14. *ad finem*, & *ibidem Gloſſæ finalis, C. de iudiciis, legis Pater ex prouincia* 22. *D. de manumiſ. vindicta*: poſſe autem (eadem ipſa ratione, quod de eorum conſilio ſententia lata, ordinariorum cenſenda ſit, eiſque, non Aſſeſſoribus tribuatur, vt lex *lege Metum*, §. *ſed quod Prætor*, *D. quod metus cauſa*, Iaſone *in rubric. D. de offic. aſſeſſor.* & Molla *in empor. iuris, tit. 2. de iuriſdict. quæſt. 6. num.* 18. tradit Giurba *conſil. 31. num. 1. & ſequentibus*, id exornans, præcipuè *à numero* 3.) pœnam temperare, cùm inter Maiores Magiſtratus ordinarij habeantur, merum ſcilicet & mixtum imperium habentes. Sic in effectu ſuſtinet Menochius *dicta quæſtione* 96. *num.* 10. 14. & *ſequentibus*.

27 Hanc vnam inter Maiores † minoreſque Magiſtratus (Senatores videlicet & alios quoſlibet ordinarios (ad hos enim quod ſequitur referendum eſſe ſuperiora ſuadent) differentiam conſtituit Iulius Clarus *ſententiar. lib. 5. §. fin. quæſt.* 85. *num.* 10. *verſ. ſed hæc quidem concluſio*, ex mente Baldi, Decij, Blanc. & aliorum, quem Farinacius probat *dict. quæſt.* 17. *num.* 67.) vt illi ex cauſa, etiam extrinſeca, pœnam valeant temperare: hi ex cauſa ſolum delicto cohærenti. Quod tamen iudicium, Senatoribus etiam facultatem præfatam adeſſe exiſtimantium, ex dicendis *Rubrica* 14. *Annot.* 3. *num.* 6. dubitationem recipit.

Sexto, † requiritur vt ante ſententiam, 28
vel ſententiæ tempore pœnam Iudex temperet: poſt eam namque functus officio ſuo eſt. Obſeruant, cum multis, Farinacius *d. quæſt.* 17. *n.* 61. Couar. *variar. lib. 2. c. 9. n.* 8. Suarez *de legib. d. lib. 5. cap. 11. n.* 9. Qui id interdum Principi licere dicit, *dummodo non redundet contra ius alteri quæſitum, ſeu in damnum tertij. Nam hoc non poteſt iuſtè Princeps inferre, niſi tantum interſit bono communi, vt propter illud priuari poſſit particularis perſona iure ſuo:*

Mulctam † à Iudice quoque ordinario 29
indictam, rationabili cauſa excipias, Vlpiani placito *in l. Illicitas*, 6. §. *fin. D. de offic. Præſid.* dicentis: *Præſes prouinciæ ſi mulctam quam irrogauit, ex præſentibus facultatibus eorum, quibus eam indixit, redigi non poſſe deprehenderit: neceſſitatem ſolutionis moderetur, reprehenſa exactorum illicita auaritia.* Addentis inſuper: *Remiſſa propter inopiam mulcta, à prouincias regentibus exigi non debet.* Similiter *lex fin. in fine, C. de modo mulctar.* & *l. 4. tit. 22. part.* 3. Sumuſque id latius proſequuti *de priuileg. pauper. 2. p. quæſt.* 65. *num.* 54. & *duobus ſeqq.* proſequiturque etiam, aliis quoque relatis, Maſtrill. *in comment. ad indult. general. cap.* 18. *num.* 13. Quod Regiæ partitæ *lex 4. tit. 2. part.* 3. ad pœnam etiam Fiſco applicatam, paupertatis condemnati ratione, extendit, contra communis iuris prouiſionem, vt ibidem aduertit Gregorius Lopez *gloſſa 4. verbo Pœna*, mentique ob id tenendum admonet.

Vltimo requiritur, † ne ſpecificè præfi- 30
nitam à lege pœnam Iudex immutet, vel gratificatione temperet, quam mutari, aut temperari vetant *lex fin. C. ne ſanct. baptiſm. reiteretur*, ſimileſque recenſitæ ad longum *proxima Annotatione elapſa*, legitima non exiſtente cauſa, vt & ibi diximus, & notat Farinacius *d. quæſt. 17. num.* 68. Quod & Antiquorum exempla efficaciter perſuadent. Charondæ præcipuè, & Zaleuci. Quorum alter in ſe ipſo legis rigorem (tametſi lenimen caſus occaſioque præberet) & ad mortem vſque exequutus eſt: alter in ſe, filioque ſimul; ne leges aliqua ex parte laborent. Charodas *ad vim & cruorem vſque ſeditioſas conciones ciuium pacauerat, lege cauendo: vt ſi quis eas cum ferro intraſſet, continuò interficeretur. Interiecto deinde tempore, ex longinquorum gladio cinctus repetens, ſubito indicta concione ſicut erat, in eam proceſſit: ab eoque qui proximè conſtiterat, ſoluta à ſe legis ſua monitus:* Illam ego, inquit, ſanciam. *Ac*

Digitized by Google

Ac protinus ferro, quod habebat, diſtrictio incubuit. Cumque liceret culpam vel diſſimulare, vel errore defendere: pœnam tamen repræſentare maluit, ne qua fraus Iuſtitiæ fieret. vt Valerius Maximus auctor eſt *lib. 6. cap. 5. §. 4.* de externis. *Zeleucus* (eodem ipſo *ibi §. 3.* referente) *vrbe Locrenſium ſaluberrimis atque vtiliſſimis legibus munita, cum filius eius adulterij crimine damnatus, ſecundum ius ab ipſo conſtitutum, vtroque oculo carere deberet; ac tota ciuitas, in honorem patris, pœnæ neceſſitatem adoleſcentulo remitteret; aliquandiu repugnauit. Ad vltimum precibus populi victus; ſuo prius, deinde filij oculo eruto, vſum videndi vtrique reliquit. Ita debiti ſupplicij modum legi reddidit, æquitatis admirabili temperamento, ſe inter miſericordem patrem & iuſtum Legiſlatorem partitus.* Aliorum exemplis, hanc ipſam theſim proſequens, eam comprobat & exornat Matthæus Tympius *in priore parte ſpeculi Principum, ſigno 93.* Similiter & Guillielm. Benedictus *in repetit. cap. Raynuntius, de teſtament. verb. In eodem teſtamento, primo, num. 71. & 72.*

VTRVM IVDEX VEL POENAM NON IMPONENS, VEL MITIOREM AUT RIGIDIOREM QUAM LEX PRÆFINIT INFLIGENS, AD RESTITUTIONEM TENEATUR.

SVMMARIVM.

1 *Quæſtionis huius difficultas, pondus, & varietas opinionum proponitur.*

2 *Qui affirmatiuam partem ſuſtinuerint?*

3 *Princeps ſupremus an ad reſtitutionem omiſſæ condemnationis parti læſæ applicandæ teneatur?*

4 *Iudex qui ad partis victricis petitionem victum in expenſis non condemnat, an & quando ad reſtitutionem teneatur?*

5 *Qui negatiuam partem defendunt, & quæ eius ſint rationes?* & numeris ſeqq.

6 *Pœna non debetur Fiſco, aut alteri antequam reus condemnetur.* & num. ſeq.

8 *Iudex non tenetur ex iuſtitia commutatiua contra delinquentem procedere, ſed ex iuſtitia legali.*

Iuſtitia legalis an obliget ad reſtitutionem? Et an reſtitutionis obligatio ſolummodo ex iuſtitiæ commutatiuæ violatione naſcatur? ibi & num. 11. 13. & 19.

9 *Impugnat Vazquez ſententiæ negatiuæ rationes.* & num. 10. & 11.

12 *Impugnatur ipſe.* & num. 13. & 14.

15 *An damnum ſit non condemnare reum in pœna pecuniaria applicanda Fiſco?* & n. 16. & 17.

18 *Præfectus cuſtodiæ vrbis, qui iurauit ſe accuſaturum quos poſt campanæ ſonum inuenerit; an non accuſando ad reſtitutionem teneatur?*

Quid ſi damnum facere videat, neque ei cui damnum illatum eſt denunciat? Quidque de Præfectis confinium Regnorum, prouinciarum, aut ciuitatum, qui permittunt exportari res vetitas? ibi.

19 *Quæ ratio ſit cur ſemper ex iuſtitia commutatiua reſtitutionis, ſeu compenſationis damni illati obligatio oriatur?*

20 *Fur criminaliter pro furto damnatus & punitus ad rei ablatæ nihilominus reſtitutionem, ſatisfactionemuè erit condemnandus: nec ante eam à carcere aliquatenus relaxandus. Et an cedendo bonis ex Regia tunc conſtitutione ſatisfaciat?*

21 *Iudex qui plus iuſto, rigidioremquè pœnam, quam lex infligit, imponit, ad reſtitutionem pro exceſſu tenetur.*

22 *Niſi ex circunſtantiis, aut criminis immanitate, ob quam leges transgredi licet, id acciderit.*

23 *An Iuſtitia punitiua ſit ſpecies diſtincta à commutatiua, & diſtributiua? remiſſiuè?*

ANNOTATIO III.

QVÆSTIO hæc † maximè Theolo- 1
gos torſit, & in oppoſitas ſenten-
tias traxit. Alij namque affirmant;
negant alij; obſcuritate aliorum
difficilior reddita eſt, vt de Diuo Thoma,
quoad obſcuritatem, *2. 2. quæſt. 67. art. 4. ad
3.* & Dominico Soto *de iuſtit. & iure, libr. 5.
quæſt. 4.* notat Azorius *inſtit. moral. 3. part. lib.
13. cap. 23. dubio 4.*

Affirmant † itaque Angelus *in ſumm. ver-* 2
bo Pœna, num. 18. Syluester *verbo Iudex 1.
quæſt. 11. dicto 5.* Armilla *eodem verbo, num.
34.* Petr. à Ledeſma *in ſumm. p. 2. tract. 8. de Iu-
ſtitia commutatiua, cap. 22. poſt ſextam conclu-
ſionem, verſ. Digo lo ſegundo.* Quoad pœnam
ſaltem pecuniariam parti vel Fiſco applican-
dam, Salon *2. 2. quæſt. 62. art. 4. & 7. & quæſt.
70. art. 1. in fine,* Ioan. de la Cruz *in ſumm. ſu-
per octau. Decalogi præcept. de Iuſtitia Iudicis,
dubio 6.* Rebell. *de obligat. iuſtit. 1. p. lib. 1. de
præludiis Iuſtitiæ, q. 3. per tot.* Marcellus Me-
galius *inſtit. confeſſor. 2. 2. lib. 2. cap. 2. q. 8.
num. 62.* Dominic. Bañez *2. 2. d. q. 67. artic. 4.
concluſ. 1.* Sentit etiam id ipſum ex Iuriſtis
(aliis quoque relatis, & ad Supremum Prin-
cipem, † illiuſquè reſtitutionis obligationem
pœnæ parti læſæ applicandæ extendens) Ia- 3
cobus Menochius *de arbitrar. lib. 1. quæſt. 96.
numer. 1. & ſequentibus.* Quibus conducunt
& dicta *Annotatione præcedenti, numero 22.*

Pariter & huic numero inſunt litis ex-
penſæ, † in quibus victus victori ad eius pe- 4
titionem condemnandus eſt, iuxta dicta à
Nobis *de priuileg. pauper. & miſerabil. perſo-
nar. p. 1. quæſt. 39. num. 65. & 66. & in Axio-
matib. iuris, lit. R. num. 123. & ſeqq.* ad quarum
reſtitutionem, earum condemnatione à parte,
vt dictum eſt, petita, non facta, *lex Sanci-
mus, 13. C. de iudic.* his verbis Iudicem dam-
nat: *Scituris Iudicibus noſtris, & executoribus,
quòd ſi hoc prætermiſerint; ex ſua ſubſtantia
huiuſmodi detrimentum læſis reſarcire com-
pellentur.* Damnaueratquè textus *in l. Prope-
randum, 13. §. Sine autem, C. eodem tit.* verbis
hiſce: *Omnes Iudices, qui ſub Imperio noſtro
conſtituti ſunt, ſciant victum in expenſarum*

Digitized by Google

quibus publici iudicij adminiſtratio data eſt, vtque noſtri loquuntur, merum mixtumque Imperium conceſſum, *l. 1. D. de offic. Præfecti prætor. & l. 1. D. de offic. eius cui mandata eſt iuriſdictio*: Minores, quibus minus imperium datum eſt, quale *in l. fin. C. de pedaneis iudicib.* vt & notant Petrus Gregor. *d. loco num. 5.* Paulus Montan. *de tutore & curatore, cap. 35. num. 101. & 102.* confuſè licet & inuolutè, ne dicam ineptè. Quoſque minores Magiſtratus *dicto numero 67.* Farinacius vocat: Pedaneos *in Indice ſummariove* appellat. Conuenit, licèt non ita diſtinctè diſcriminet, Petrus Barboſ. *in l. Cum Prætor, 12. §. 1. D. de iudic. numer. 147. & ſeqq.*

26 Vnde † à Iaſone, Rolando, & ſequacibus merito diſſentimus, neque Senatores, vel Auditores ſolum Maiores reputantes Magiſtratus: neque Aſſeſſores minores (de noſtri ſaltem temporis Aſſeſſoribus loquentes) ſiue enim in vniuerſum ordinariorum merum mixtumque Imperium habentium locum tenent (hi namque Aſſeſſores dicuntur, Iaſo *in rubric. D. de aſſeſſorib. num. 1.*) ordinariique per conſequens & ipſi ſunt, merum mixtumque imperium habentes (vt pluſquam notum eſt, & vſu & iure comprobatum *in cap. 2. de offic. vicar. lib. 6.* notant Iaſo *vbi proximè, num. 2.* Paz *in praxi, tom. 1. cap. 1. num. 8. & 9.* lateque proſequitur Bobadilla *in Politic. lib. 1. cap. 12. à num. 1. cum ſeqq. præcipuè num. 6. cap. 16. num. 44. & lib. 5. cap. 1. num. 141.*) & inter Maiores Magiſtratus computandos, ex prædicta iuris determinatione deſcendit. Siue ad aliquam peculiarem cauſam ab huiuſmodi ordinariis aſſumpti ſunt: & tunc non tam iuriſdictionem aliquam hos exercere, quam ordinarios ipſos, qui de eorum conſilio iudicant, apparet, neque Magiſtratus nomen Aſſeſſores iſtos mereri ex ratione *legis Item eorum, 6. paragrapho Decuriones, D. quod cuiuſque vniuerſitatis nomine, legis Vnum ex familia, 69. paragrapho Si de falcidia, D. de legat. 2. legis Appertiſſimi, 14. ad finem, & ibidem Gloſſæ finalis, C. de iudiciis, legis Pater ex prouincia 22. D. de manumiſſ. vindicta*: poſſe autem (eadem ipſa ratione, quod de eorum conſilio ſententia lata, ordinariorum cenſenda ſit, eiſque, non Aſſeſſoribus tribuatur, vt lex *lege Metum, 5. ſed quod Prætor, D. quod metus cauſa*, Iaſone *in rubric. D. de offic. aſſeſſor.* & Morla *in empor. iuris, tit. 2. de iuriſdict. quæſt. 6. num. 18.* tradit Giurba *conſil. 31. num. 1. & ſequentibus*, id exornans, præcipuè *à numero 3.*) pœnam temperare, cum inter Maiores Magiſtratus ordinarij habeantur, merum ſcilicet & mixtum imperium habentes. Sic in effectu ſuſtinet Menochius *dicta quæſtione 96. num. 10. 14. & ſequentibus.*

27 Hanc vnam inter Maiores † minoreſque Magiſtratus (Senatores videlicet & alios quoſlibet ordinarios (ad hos enim quod ſequitur referendum eſſe ſuperiora ſuadent) differentiam conſtituit Iulius Clarus *ſententiar. lib. 5. §. fin. quæſt. 85. num. 10. verſ. ſed hæc quidem concluſio*, ex mente Baldi, Decij, Blanc. & aliorum, quem Farinacius probat *dict. quæſt. 17. num. 67.*) vt illi ex cauſa, etiam extrinſeca, pœnam valeant temperare: hi ex cauſa ſolum delicto cohærenti. Quod tamen iudicium, Senatoribus etiam facultatem præfatam adeſſe exiſtimantium, ex dicendis *Rubrica 14. Annot. 3. num. 6.* dubitationem recipit.

Sexto, † requiritur vt ante ſententiam, 28
vel ſententiæ tempore pœnam Iudex temperet: poſt eam namque functus officio ſuo eſt. Obſeruant, cum multis, Farinacius *d. quæſt. 17. n. 61.* Couar. *variar. lib. 2. c. 9. n. 8.* Suarez *de legib. d. lib. 5. cap. 11. n. 9.* Qui id interdum Principi licere dicit, *dummodo non redundet contra ius alteri quæſitum, ſeu in damnum tertij. Nam hoc non poteſt iuſte Princeps inferre, niſi tantum interſit bono communi, vt propter illud priuari poſſit particularis perſona iure ſuo.*

Mulctam † à Iudice quoque ordinario 29
indictam, rationabili cauſa excipias, Vlpiani placito *in l. Illicitas, 6. §. fin. D. de offic. Præſid.* dicentis: *Præſes prouinciæ ſi mulctam quam irrogauit, ex præſentibus facultatibus eorum, quibus eam indixit, redigi non poſſe deprehenderit: neceſſitatem ſolutionis moderetur, reprehenſa exactorum illicita auaritia.* Addentis inſuper: *Remiſſa propter inopiam mulcta, à prouincias regentibus exigi non debet.* Similiter *lex fin. in fine, C. de modo mulctar. & l. 4. tit. 22. part. 3.* Sumuſque id latius proſequuti *de priuileg. pauper. 2. p. quæſt. 65. num. 54. & duobus ſeqq.* proſequiturque etiam, aliis quoque relatis, Maſtrill. *in comment. ad indult. general. cap. 18. num. 13.* Quod Regiæ partitæ *lex 4. tit. 2. part. 3.* ad pœnam etiam Fiſco applicatam, paupertatis condemnati ratione, extendit, contra communis iuris prouiſionem, vt ibidem aduertit Gregorius Lopez *gloſſa 4. verbo Pœna*, mentique ob id tenendum admonet.

Vltimo requiritur, † ne ſpecifice præfi- 30
nitam à lege pœnam Iudex immutet, vel gratificatione temperet, quam mutari, aut temperari vetant *lex fin. C. ne ſanct. baptiſm. reiteretur*, ſimileſque recenſitæ ad longum *proxima Annotatione elapſa*, legitima non exiſtente cauſa; vt & ibi diximus, & notat Farinacius *d. quæſt. 17. num. 68.* Quod & Antiquorum exempla efficaciter perſuadent. Charondæ præcipuè, & Zaleuci. Quorum alter in ſe ipſo legis rigorem (tametſi lenimen caſus occaſioque præberet) & ad mortem vſque exequutus eſt: alter in ſe, filioque ſimul; ne leges aliqua ex parte labarent. Charodas *ad vim & cruorem vſque ſeditioſas conciones ciuium pacauerat, lege cauendo: vt ſi quis eas cum ferro intraſſet, continuò interficeretur. Interiecto deinde tempore, ex longinquorum gladio cinctus repetens, ſubito indicta concione ſicut erat, in eam proceſſit: ab eoque qui proximè conſtiterat, ſoluta à ſe legis ſua monitus*: Illam ego, inquit, ſanciam.

Ac

Digitized by Google

Ac protinus ferro, quod habebat, diſtrictio incubuit. Cumque liceret culpam vel diſſimulare, vel errore defendere: pœnam tamen repræſentare maluit, ne qua fraus Iuſtitiæ fieret. vt Valerius Maximus auctor eſt *lib.6.cap.5.§.4.* de externis. *Zeleucus* (eodem ipſo ibi §. 3. referente) *vrbe Locrenſium ſaluberrimis atque vtiliſſimis legibus munita, cum filius eius adultery crimine damnatus, ſecundum ius ab ipſo conſtitutum, vtroque oculo carere deberet; ac tota ciuitas, in honorem patris, pœnæ neceſſitatem adoleſcentulo remitteret; aliquandiu repugnauit. Ad vltimum precibus populi victus; ſuo prius, deinde filij oculo eruto, vſum videndi vtrique reliquit. Ita debiti ſupplicij modum legi reddidit, æquitatis admirabili temperamento, ſe inter miſericordem patrem & iuſtum Legiſlatorem partitus.* Aliorum exemplis, hanc ipſam theſim proſequens, eam comprobat & exornat Matthæus Tympius *in priore parte ſpeculi Principum, ſigno* 93. Similiter & Guillielm. Benedictus *in repetit. cap. Raynutius, de teſtament. verb. In eodem teſtamento, primo, num.*71. & 72.

VTRVM IVDEX VEL POENAM NON IMPONENS, vel mitiorem aut rigidiorem quam Lex præfinit infligens, ad reſtitutionem teneatur.

SVMMARIVM.

1 *Quæſtionis huius difficultas, pondus, & varietas opinionum proponitur.*

2 *Qui affirmatiuam partem ſuſtinuerint?*

3 *Princeps ſupremus an ad reſtitutionem omiſſæ condemnationis parti læſæ applicandæ teneatur?*

4 *Iudex qui ad partis victricis petitionem victum in expenſis non condemnat, an & quando ad reſtitutionem teneatur?*

5 *Qui negatiuam partem defendunt, & quæ eius ſint rationes?* & numeris ſeqq.

6 *Pœna non debetur Fiſco, aut alteri antequam reus condemnetur.* & num. ſeq.

8 *Iudex non tenetur ex iuſtitia commutatiua contra delinquentem procedere, ſed ex iuſtitia legali.*

Iuſtitia legalis an obliget ad reſtitutionem? Et an reſtitutionis obligatio ſolummodo ex iuſtitia commutatiua violatione naſcatur? ibi & num. 11. 13. & 19.

9 *Impugnat Vazquez ſententiæ negatiuæ rationes.* & num. 10. & 11.

12 *Impugnatur ipſe.* & num. 13. & 14.

15 *An damnum ſit non condemnare reum in pœna pecuniaria applicanda Fiſco?* & n. 16. & 17.

18 *Præfectus cuſtodiæ vrbis, qui iurauit ſe accuſaturum quos, poſt campana ſonum inuenerit; an non accuſando ad reſtitutionem teneatur?*

Quid ſi damnum facere videat, neque ei cui damnum illatum eſt denunciat? Quidque de Præfectis confinium Regnorum, prouinciarum, aut ciuitatum, qui permittunt exportari res vetitas? ibi.

19 *Quæ ratio ſit cur ſemper ex iuſtitia commutatiua reſtitutionis, ſeu compenſationis damni illati obligatio oriatur?*

20 *Fur criminaliter pro furto damnatus & punitus ad rei ablatæ nihilominus reſtitutionem, ſatisfactionemvè erit condemnandus: nec ante eam à carcere aliquatenus relaxandus. Et an cedendo bonis, ex Regia tunc conſtitutione ſatisfaciat?*

21 *Iudex qui plus iuſto, rigidioremquè pœnam, quam lex infligit, imponit, ad reſtitutionem pro exceſſu tenetur.*

22 *Niſi ex circunſtantiis, aut criminis immanitate, ob quam leges transgredi licet, id acciderit.*

23 *An Iuſtitia punitiua ſit ſpecies diſtincta à commutatiua, & diſtributiua? remiſſiuè?*

ANNOTATIO III.

QVÆSTIO hæc † maximè Theologos torſit, & in oppoſitas ſententias traxit. Alij namque affirmant; negant alij; obſcuritate aliorum difficilior reddita eſt, vt de Diuo Thoma, quoad obſcuritatem, 2.2. *quæſt.*67. *art.* 4. *ad* 3. & Dominico Soto *de iuſtit. & iure, libr.*5. *quæſt.*4. notat Azorius *inſtit. moral.* 3. *part. lib.* 13. *cap.*23. *dubio* 4. 1

Affirmant † itaque Angelus *in ſumm. verbo Pœna, num.* 18. Sylueſter *verbo Iudex* 1. *quæſt.*11. *dicto* 5. Armilla *eodem verbo, num.* 34. Petr. à Ledeſma *in ſumm. p.*2. *tract.*8. *de Iuſtitia commutatiua, cap.*22. *poſt ſextam concluſionem, verſ. Digo lo ſegundo.* Quoad pœnam ſaltem pecuniariam parti vel Fiſco applicandam, Salon 2.2. *quæſt.*62. *art.*4. & 7. & *quæſt.* 70. *art.*1. *in fine*, Ioan. de la Cruz *in ſumm. ſuper octau. Decalogi precept. de Iuſtitia Iudicis, dubio* 6. Rebell. *de obligat. iuſtit.* 1. *p. lib.* 1. *de præludiis Iuſtitiæ, q.* 3. *per tot.* Marcellus Megalius *inſtit. confeſſor.* 2.2. *lib.* 2. *cap.* 2. *q.* 8. *num.*62. Dominic. Bañez 2.2. *d. q.* 67. *artic.*4. *concluſ.* 1. Sentit etiam id ipſum ex Iuriſtis (aliis quoque relatis, & ad Supremum Principem, † illiuſquè reſtitutionis obligationem pœnæ parti læſæ applicandæ extendens) Iacobus Menochius *de arbitrar. lib.*1. *quæſt.*96. *numer.*1. & *ſequentibus.* Quibus conducunt & dicta *Annotatione præcedenti, numero* 22. 2 3

Pariter & huic numero inſunt litis expenſæ, † in quibus victus victori ad eius petitionem condemnandus eſt, iuxta dicta à Nobis *de priuileg. pauper. & miſerabil. perſonar. p.*1. *quæſt.*39. *num.* 65. & 66. & *in Axiomatib. iuris, lit. R. num.*123. & *ſeqq.* ad quarum reſtitutionem, earum condemnatione à parte, vt dictum eſt, petita, non facta, *lex Sancimus*, 13. *C. de iudic.* his verbis Iudicem damnat: *Scituris Iudicibus noſtris, & executoribus, quòd ſi hoc prætermiſerint; ex ſua ſubſtantia huiuſmodi detrimentum læſis reſarcire compellentur.* Damnaueratquè textus *in l. Properandum*, 13. §. *Sine autem, C. eodem tit.* verbis hiſce: *Omnes Iudices, qui ſub Imperio noſtro conſtituti ſunt, ſciant victum in expenſarum* 4

cauſa victori eſſe condemnandum quantum pro ſolutis expenſis litium iurauerit:non ignorantes quòd ſi hoc prætermiſerint , ipſi de proprio huiuſmodi pœnæ ſubiacebunt , & reddere eam parti læſæ coarctabuntur. Et ſic tenet,ſi à parte petantur (cum Gloſſa *in cap.fin. verb. Expenſis,de reſcriptis*?Syluestro *verbo Iudex* , 1. *quæſt.*12.*verſ.Tertium*,& Nauarro *in Manual. cap.*23.*num.*14.) Saytus *lib.*12.*cap.*12.*num.* 8.Eman.Sa,*verbo De Iudice, num.* 9. In caſibus ſaltem non exceptis à *lege octaua,tit.*22. *part.*3.à Nobis *dictis proximis locis*,& à Rodriguez *de execution. cap.* 7. *ex num.* 1.*cum ſeqq.* materiam quoque plene diſcutiente.

Quorum præcipuus ille eſt , quem dicta lex 8. excipit (pœnitus ferè condemnationem expenſarum excludens) vbi ſcilicet de calumnia iuratum eſt. Quod ſemper itidem ferè accidit.Cum enim temeritas, vel malitia victi condemnationem exigat iſtam;illa ceſſante, introductaquè per iuramentum bonæ mentis præſumptione;condemnatio ceſſabit: ni euidens temeritas malitiavè adſit , facti euidentia præſumptionibus & coniecturis aditum præcludente, iuxta *legem Licet Imperator*,77.*D.de legat.*1.In Cathaloniæquè Senatibus fere nunquam regulariter hanc in prima inſtantia fieri condemnationem aſſerit Ioannes Petrus Fontanella *deciſ.* 95. *num.* 2. & 9.Rationem reddit : quod Senatus *in primis inſtantiis ſemper conſiderat , victum habuiſſe ius tam litigandi cauſam. Quia non eſſet pars tam temeraria, Aduocatuſque tam parum Deum timens , vt ſine vllo colore vel cauſam inſtitueret vt actor ; vel inſtitutam contra ſe proſequeretur vt reus.*

5 Sed ad principale iam quæſtionis inſtitutum. In qua † negant (pœnam ſcilicet remittentem vel temperantem,ad reſtitutionem teneri) Salas *de legib.quæſt.*96.*tract.*14.*diſput.* 15.*sect.* 7. *à numero* 98. *præcipuè num.*101. cum Emanuele Sa *in ſumma , verbo Reſtitutio , numero* 46. pariterquè Azorius , Leonardus Leſſius,Tannerus,& Diana infra referendi.

6 Opinionis huius rationes præcipuæ ſunt : † Prima,quod pœna legis Fiſco aut alteri cui eſt applicanda, non debeatur antequam condemnetur reus.Ergo reſtituere non tenebitur Iudex ſi non condemnat.

7 Secunda † quia ſi aliquo iure ad reſtitutionem teneretur Iudex , maxime vt cauſa principalis:ſed vt cauſa minus principalis reſtituere non debet, niſi cum principalis debet : at principalis reus ante condemnationem non debet(vt ſuo diximus loco) Ergo neque Iudex.

8 Tertia † quia Iudex non tenetur ex iuſtitia commutatiua contra delinquentem procedere,& eum condemnare,ſed ex iuſtitia legali : at hæc non obligat ad reſtitutionem : Ergo.

Hancque iuſtitiam legalem non obligare ad reſtitutionem, probant : quia ad Rempublicam pertinet ipſa , & erga Rempublicam attenditur , auctore Dino Thoma 2. 2. *quæſt.* 85.*art.*6. non erga aliquam priuatam perſonam,*Et ideo* (concludit Salas citata diſput. 15.*ſect.*7.num.98.verſ.De Miniſtris in fine,) *Non tenetur reſtituere pœnam. Obligatio enim reſtituendi, ſolum naſcitur ex violatione iuſtitiæ commutatiuæ.*

Quas quidem omnes rationes † impugnat Vazquez 1.2.*quæſt.*96.*art.*5.*diſput.*175. *cap.*1. *à numero* 3.tametſi hanc eandem negatiuam partem fundamento alio , cumquè temperamento quodam ſuſtineat ipſe. 9

Primam expuit rationem ; quia Iudex non vt reus iſtam patitur pœnam, ſed quia ex iuſtitia,muneriſquè neceſſitate eam debet imponere , ob cuius omiſſionem reſtitutionis obligatio ſuccedit.

Secundam ; † quia Iudices, ſeu Miniſtri, qui deferre crimina, & condemnare nocentes debent, non cauſæ minus principales videantur. *Quia ipſi* (numero ſexto ait) *ſunt præcipuæ cauſæ, quæ conuenerunt ex pacto cum Republica:Iudex autem vt ſecundum leges iudicaret. Quare licet alij non debeant reſtituere pœnam : ipſi videntur obligati in primo loco.* 10

Tertiam † *numero ſeptimo* impugnat ex eo,quòd ex peculiari iuſtitia ad criminis punitionem procedere debeat Iudex ; quod ſi non faciat,contra publicam vtilitatem peccet,ac proinde ad reſtitutionem iure teneatur. Et quia quoties Fiſco reipublicæ aliqua pœna foret applicanda , ſi non applicetur ; fieret iniuſtitia illi:omnis autem iuſtitia poſtulat ad æqualitatem per reſtitutionem reduci. 11

Quare oppoſitam ſententiam (Iudicem ſcilicet non condemnantem;eoſve Miniſtros qui deferre crimina debent non deferentes, à reſtitutionis obligatione liberantem) tunc intelligi ſolum *numero nono* contendit , † *quando Miniſtri non detulerunt crimen, quod ex officio deferre debebant , & Iudex non proceſſit ex officio cum deberet.Nam ſi ab aliquo delatum eſſet crimen,& petita in iudicio pœna, Iudex nollet procedere;tunc deberet reſtituere.* Rationem præſtat:*Quia quamuis Cuſtodes & Miniſtri debeant ex iuſtitia crimina deferre , & Iudex ex iuſtitia etiam debeat procedere contra delinquentem,eo quod ex pacto cum Republica conuenerunt : hac tamen obligatio ex pacto illo non oritur erga priuatam perſonam cui pœna applicari debet , nec erga Fiſcum cui aliquando etiam emolumentum pœnæ defertur ; ſed erga Rempublicam ad hoc tantum vt puniantur delicta, & pax publica hoc modo conſeruetur:& ad hoc tantum intelligitur præſtare fidem ſub iuramento , vt Reſpublica à peccatis purgetur.Quare niſi procedat Iudex , & Miniſtri deferant crimina,debebunt reſtituere damna , quæ ipſorum negligentia in Republica ſequuta ſunt;emolumentum verò pœnæ infligendæ,non item.Quod ſi crimen delatum ſit ad iudicium* (addit numero decimo) *& pœna pecuniaria petita ab eo cui applicari debet , vel ab alio nomine ipſius ; & Iudex negligat ſententiam ferre , aut pœnam applicare ; reſtituere illam debebit.Huius verò ratio eſt , quia Iudex ex officio & ex iuſtitia debet reddere vnicuique id quod iuſtè petit in iudicio: ſed quoties pœna eſt aſſignata per legem, pars cuius intereſt iuſtè petit pœnam illam ſibi applicari: Ergo* 12

Iudex

Digitized by Google

Iudex ex officio & ex iuſtitia debet illam applicare petenti. Diuo Thomæ, oppoſitum inſinuanti, reſpondens. Cui adhærent Valerius Reginaldus *tom. 1. praxis lib. 13. num. 294.* & Martinus Becanus *in ſumm. Theolog. ſcholaſt. 2. p. tract. 3. de legibus, cap. 7. quæſt. 9. num. 4. & 5.*

Iiſdem ferè verbis eadem argumenta rationes ſolutioneſquè transfert Salas *d. quæſt. 96. tract. 14. diſput. 15. ſect. 7. ex numero 99.*

13 Diſcrimini tamen huic† à Gabriele Vazquez deſignato inter iudicem ex officio vel ad petitionem partis procedentem, nullatenus aſſentiens. *Nam in vtroque caſu (* ait *) eodem modo videtur teneri ad imponendam pœnam lege præſcriptam. Ergo ſi vno caſu tenetur reſtituere pœnam, etiam in alio: & ſi in vno non tenetur; nec in alio tenebitur. Et hoc videtur veriſimilius* (addit) *quia etiam ſi pars in iudicio pœnam petat lege ſibi applicandam; non magis debitam eam facit, donec ſententia pro illo proferatur, quam antea: Ergo ſi antea non debebatur ex iuſtitia, & ideo Iudex illam ipſi non applicans non tenetur reſtituere: idem erit in ſecundo euentu. Nec eſt verum quod quidquid iuſte petit ſibi quis in iudicio, ſit reddendum à Iudice ex iuſtitia commutatiua, ſi illud ei non tribuat.*

Itaque exploſo diſcrimine iſto, † abſque
14 limitatione dictam ſententiam à reſtitutione ſimpliciter Iudicem in propoſito caſu excuſantem, amplectitur cum Emanuele Sa *dicto verbo Reſtitutio, num. 46.* dicente: *Nec teſtis falſus tenetur de pœna, quæ alicui obueniſſet ſi verum dixiſſet: non enim debetur ante condemnationem: nec Iudex qui non condemnauit.* Petri Ledeſmæ contrariam in principio relatam opinionem improbabilem non eſſe dicens. Concludens tandem *numero* 103. ex dictis à ſe, ſine ſcrupulo poſſe non obligare Iudices negligentes ad reſtitutionem pœnarum. Idem repetens *numero* 107. etiamſi pœnæ huiuſmodi impoſitæ ſint *Ipſo iure.* Conſentitquè in id oppoſitæ quoque partis aſſertor Marcellus Megal. *inſtruct. confeſſor. d. lib. 2. cap. 2. quæſt. 8. num. 62. verſ. Hæc dicta ſint*, cum Salone à ſe relato. Sic & Bartholomæus à S. Fauſto in ſpecul. confeſſarior. diſput. 4. quæſt. 120. num. 5. Et hanc ſatis probabilem dicit Cardinalis à Lugo de iuſtit. & iure, 2. p. diſput. 37. ſect. 8. num. 97.

Alia ratione † à reſtitutione in caſu hoc
15 generaliter & indiſtinctè Iudicem excuſat Leonardus Leſſius *de iuſt. & iure lib. 2. cap. 13. dubitat. 10. num. 73.* vbi cuſtodes prædictos non deferentes crimina, quæ deferre debebant, & Iudices non condemnantes ex eo ad reſtitutionem non teneri dicit: *Quia cuſtodes huiuſmodi non tenentur ex iuſtitia accuſare, vt Dominus, vel Reſpublica ditentur mulctis; ſed ſolum vt damna impediantur, & vectigalia ſoluantur: officium enim illorum non eſt mulctas procurare; ſed vectigalia recipere, & res ſuæ cuſtodiæ creditas indemnes præſtare.* Ad Iudices, caſumque noſtrum deueniendo, continuò addens: *Leges quoque pœnales & commiſſoria non ſunt facta vt Reſpublica ex pœnis locupletetur; ſed vt leges ſeruentur, & ſubditi officium præſtent. Vnde neque procurator fiſcalis non accuſans, neque Iudex non condemnans in tali caſu, tenetur ad pœnæ illius compenſationem.* Quam indiſtinctè ſententiam (contra Sylueſtrum, Salonem, Layman, & cæteros aduerſæ partis defenſores) probat Diana *p. 1. reſolut. moral. tract. 10. de legib. reſolut. 23. verſ. Ideo quæro, pag. mihi 253. & p. 3. tract. 5. miſcellan. reſolut. 51. verſ. Notandum eſt etiam*, cum Azorio *inſtitution. moral. tom. 1. lib. 5. cap. 8. quæſt. 5.* Tannero 2. 2. *diſput. 4. quæſt. 6. dub. 2. num. 81.* Granado, & aliis iam ſupra relatis. Quorum opinio, rationes & argumenta vt in Iudice non condemnante vbi lex condemnationem aſſignat, pœnamquè præfinit, vrgent: ſic, & fortius, in Iudice deſtinatam à lege pœnam temperante, vel remittente.

Quidam alij aduerſanti opinioni adhærentes, † ratione damni ad reſtitutionem Iudi-
cem obligant, & damnum ex pœnæ pecuniariæ remiſſione inſinuant. Sotus *de iuſtit. & iure, lib. 5. quæſt. 4. art. 4. col. 1. verſ. Quocirca*, Azorius *inſtit. moral. 3. p. lib. 13. cap. 23. dub. 4. verſ. Item ſi pœna ſit pecuniaria*, Martin. Bonacin. *circa octau. Decalog. præcept. diſput. 10. quæſt. 2. punct. 7. num. 2.* Emanuel Rodriguez *in ſumm. Hiſpan. cap. 86.* per hæc verba: *El Iuez que no condena en la ſentencia con las penas deuidas al Fiſco, eſta obligado à reſtituyr las.* Quod damnum eſſe ſic exponit: *Y eſto no en caſtigo del delito (porque eſte no ſe debe ſino es dada la ſentencia:) ſino por el daño que hazen al fiſco aquellos que por razon de ſu oficio eſtan obligados a procurar que eſte daño no ſuceda.* Inter pœnæ deinde corporalis & pecuniariæ remiſſionem *numero ſeptimo* diſcrimen ad reſtitutionem conſtituens: quòd illa ad reſtitutionem non obliget; hæc obliget. Diſcriminis rationem conſtituit: *Porque ay gran diferencia de la pena pecuniaria a la corporal. Porque de la pecuniaria reſulta daño al fiſco: mas de là corporal, ſolamente hazo agrauio a la Republica no ſe poniendo.* 16

At vero *Damni* ſic explicati ratio † non 17
multum ad reſtitutionis obligationem aſtringit. Etenim ex pœnæ pecuniariæ tunc omiſſione vel remiſſione non tam damnum Fiſcus ſentit; quam lucrum non acquirit. Quod longe diuerſum in iure eſt (licet ſub quæſtione apud Quintilianum declamat. 13. *Quæritur*, inquit, *an damnum ſit perdere, quod lucrum eſt habere*) Damnum namque dicitur, quod de patrimonio perditur, minuitutvè, non quod non accreſcit eidem, iuxta *legem tertiam, & ibi Gloſſam verbo Diminutionem, D. de damno infecto.* In pœniſquè his de lucro captando fiſcus agens, non Damni regulis metiendus eſt, cui Iura potius quam aduentitio lucro ſuccurrunt, *in l. At ſi quis, 14. §. Sed et ſi, D. de religioſ. & ſumptib. funer. in l. fin. §. Licentia. C. de iure deliber.* Damnorum differentia omiſſa, caſui noſtro non conueniente. Quam proſequuntur Stephanus Gratian. *diſceptation. forenſ. capite 883. numero 8.* Antonin. Theſaur. *deciſ. 67. numero 4. & 5.* cumque multis aliis, Ioannes Petr.

Fontanel.

Digitized by Google

Fontanel. *deciſ. Cathalon.* 97. *num.* 8. *& ſeqq.* Quare meritò in præſenti differentiam hanc inter Damnum & Lucrum, ad reſtitutionis obligationem, excuſationemvè, conſtituere Vazquez *ſupra numero* 12. translatus Leſſius *num.* 5. Martin. Nauarrus *in Manual. cap.* 25. *num.* 34. Qui agens de Præfecto cuſtodiæ

18 vrbis, † qui iurauit ſe accuſaturum quos poſt ſonum campanæ inuenerit, nec tamen accuſauit: eum quidem peccare ait, quia iuſtum iuramentum frangit: ſed ad reſtitutionem non teneri pœnarum, quas accuſati incurriſſent, neque eius, quod ne accuſaret recepit: ſecus ſi videt aliquem damnum facientem, neque ei, qui damnum accepit (contra id quod iurauit, aut promiſit) indicat: quia non ſolum mortaliter peccat; ſed & ad damnum reſarciendum tenetur. Idem videri dici poſſe, addens, de Cuſtodibus, & Præfectis confinium Regnorum, prouinciarum, aut ciuitatum, qui permittunt exportari res vetitas, vt periuri quidem ſint, mortaliterquè peccent, nec abſolui poſſint ſine firmo propoſito nunquam id amplius permittendi: non tamen teneantur ad reſtituendum pœnas, quas ſoluiſſent tranſgreſſores ſi denunciati fuiſſent: ad reſtitutionem autem vectigalium, quæ exportatores vel importatores debent teneantur, quia hoc non eſt pœna, ſed intereſſe. Ita etiam, diſcrimini huic inſiſtens, opinionem præfatam manifeſtè ſuſtinet Azorius *inſtitution. moral. p.* 1. *lib.* 5. *cap.* 8. *quaſt.* 5. *verſ. Altera opinio.* Quantumuis eum in contrarium inclinantem retulerimus.

19 Damnum verò, aut intereſſe † ad iuſtitiam diſtributiuam pertinet, quæ ſemper damni illati ſatisfactionem exigit, ad intereſſequè & eius reſtitutionem obligat. *Quia tali caſu ſemper detrahitur alicui, quod iam ſuum, eique appropriatum erat, ſeu (quod idem eſt) læditur alterius ius in re, ſeu ius ad rem, ipſi iuri, in re ſaltem, ſecundum quandam proportionem æquiualens*, vt communi Theologorum aſſenſu, tradit Adamus Tannerus *Theolog. Scholaſt.* 2. 2. *diſput.* 4. *de Iuſtitia, quæſt.* 6. *dub.* 1. *num.* 14. notauimuſquè *proxima Annotatione elapſa num.* 22. & pertingimus *infra Rubric.* 14. *Annot.* 8. *num.* 19. Eâdem è conuerſo ratione prædixerat Tannerus idem *num.* 12. *&* 13. ex violatione iuſtitiæ legalis obligationem non oriri, niſi quandoquè per accidens, & ob violatam iuſtitiam commutatiuam, ſeu diſtributiuam. *Quia reſtitutionis obligatio locum habere non poteſt vbi nullum ſuum (quod nimirum ipſi iam aliquo modo appropriatum erat) adimitur*, vt nectit *ibidem*. Cum autem adimitur, non ſufficit reum criminaliter damnari; ſed & reſtitutionem, ſatisfactionemvè damni, ſeu rei ablatæ fieri.

20 Si enim pro furto † ſit reus criminaliter condemnatus & punitus, ad rei ablatæ reſtitutionem, ſatisfactionemvè erit nihilominus condemnandus, nec ante eam à carcere aliquatenus relaxandus, vt notant Bartholus *in l. Interdum fur*, 58 *num.* 4. *& ſeq. D. de furtis*, Alberic. *ibi, num.* 4. Angel. *num.* 3. Aretin. *in* §. *Ex maleficiis, num.* 9. *verſ. Ac etiam dixi, inſtitut. de actionib. & ibi* etiam Iaſo *num.* 76. *& ſeqq.* Petr. Gregor. *Syntagm. iuris vniuerſ. lib.* 37. *cap.* 1. *rubric. de furtis, num.* 36. Baiard. ad Iulium Clarum *in* §. *Furtum, num.* 31. *& ſeqq.* cumquè multis aliis, Farinac. *de furtis, quæſt.* 165. *num.* 29. *&* 30. Tametſi apud nos cedendo bonis, poſt executionem in perſona, reum carcere relaxandum, ex Regia pragmatica ab eo memorata Auileſius dicat *in cap.* 1. *Prætor verbo Fiel, num.* 31.

Eâdem quoque damni ratio efficit, † vt cum plus iuſto rigidiorem pœnam Iudex infligit, ad reſtitutionem exceſſus teneatur, circa quod iuſtitia commutatiua verſatur; ſecundum quam à nemine extorquendum eſt plus quam debeat: poſitaquè lege pœnam taxante, non fit reus debitor maioris: ideo quidquid vltra infertur mali, non eſt pœna, ſed iniuria, tenebiturquè Iudex ad damni vel nocumenti exceſſus reſtitutionem, ad quam iuſtitia commutatiua obligat, vt dicunt in ſpecie Salas *de legib. d. quæſt.* 96. *tract.* 14. *diſput.* 15. *ſect.* 8. *num.* 106. Suarez *lib.* 5. *cap.* 11. *num.* 4. Stephan. Fagundez *in octau. Decalog. præcept. lib.* 8. *cap.* 25. *num.* 7. Niſi ex circunſtantiis, 21

† aut criminis immanitate, ob quam leges transgredi licet, id accideret, *l. Famoſi*, 7. *in fine, D. ad legem Iul. Maieſtat. l. Aut facta*, 16. §. *fin. D. de pœn. vbi* & alias citat Gloſſa *verbo Supplicia, & in l. Quid ergo*, 13. §. *Pœna grauior, D. de his qui not. infam. verbo Oneraſſet*, *l.* 8. *tit.* 31. *p.* 7. *verb. Otroſi deben catar los Juzgadores*, pleniſſime (vt alios omittam) Farinacius *quæſt.* 17. *numer.* 7. *cum ſequentibus*, & Cenedo *in collect. ad Decretal. collect.* 84. *num.* 3. 22

An verò Iuſtitia punitiua ſit ſpecies diſtincta à commutatiua, & diſtributiua? videre licet (præter alios ſupra relatos) plenè diſcutientes Adamum Tannerum *Theolog. Scholaſtic. d. diſput.* 4. *quæſt.* 2. *dub.* 5. *per totum*, Rebellum *de obligationib. iuſtit. d. lib.* 1. *de prælud. iuſtit. quæſt.* 4. & Cardinalem à Lugo *de iuſtit. & iure*, 1. *p. diſput.* 1. *ſect.* 4. *num.* 69. 23

INEXORABILEM, Erectum & Arduum.

RVBRICA XII.

SVMMARIVM.

1 *Iudex vultum legis induere debet, quæ res ſurda & Inexorabilis eſt.*

2 *M. Cato ad Cenſuram obtinendam,* Inexorabilis nomine, *tituloquè ſe præmuniuit. Quo ante omnes Cenſor creatus eſt.*

3 *Theophilus Imperator* Inexorabilis *in delinquentes, laudem aſſequutus.*

4 *Precibus calamitoſorum lachrymari, aut moueri Iudices non oportet. Fraudes enim hypochritarum multos à recto, veroquè iudicio auertunt.*

5 *An ita precibus vt muneribus Iudex corrumpi dicatur, per Sordes iudicare, pretiyque*

què loco ſuccedant preces? Et an vtrumquè eandem vel diſſimilem malitiæ ſpeciem contineat? & num. 8. & 11.

6 *Simoniæ vitium an & quando in Ordinum, aut beneficij Eccleſiaſtici poſtulatione, ſeu conceſſione ita precibus vt pretio contrahatur?*

7 *Nil per gratiam, aut odium facturos Iudices, iurare præcipit Iuſtinianus.*

9 *Qui Principes neque poſtulati, ad Iudices, etiam* vt iuſtitiam facerent, *epiſtolas concedere noluerunt?*

10 *Quibus Regiæ leges tales conſcribere epiſtolas prohibeant? Quidquè de eis efficere iubeant? Et an eadem communi iure prohibitio extiterit?*

11 *Sententia Iudicis pretio corrupti nulla eſt ipſo iure.*

12 *Ob preces lata reſcindenda venit.*

13 *Inuectiua Innocentij Tertij Pontificis Maximi contra eos, qui prece, vel pretio corrupti iudicant.*

14 *Iudex quatenus* Exorabilis *eſſe debeat, aut poſſit? An arbitrium habeat? Quandoque habeat?* & num. 15.

ANNOTATIO vnic.

INEXORABILEM, Erectum, & Arduum Iudicem eſſe debere, ſat vſque adhuc *tribus proximis Annotationibus* dicta manifeſtant. Quibus pauca ad propoſiti verbi ornatum maioremquè comprobationem adiicienda.
1 Illud in primis, † quod cum omnino ſimilem ſe legibus præſtare debeat Iudex, eius vultum induere, geſtarequè Iuſtitiæ formam: *Inexorabilis* conſequenter eſſe debet. Namquè *Legem rem Surdam, &* Inexorabilem *eſſe*, dixit Titus Liuius *lib. 2.* Iuſtitiamquè *Inexorabilem*, Demoſtenes *contra Ariſtogetonem*, cuius facit mentionem Simancas *de Republica lib. 5. cap. 6. num. 442.*
2 Quo ſe *Inexorabilis* nomine † ad Cenſuram obtinendam M. Cato præmuniuit, eamque petens, *cum cæteros competitores videret ſupplices populoquè blandientes: ipſe clamabat populo*: Opus eſſe Medico Auſtero, validiſquè remediis: proin eligendum non qui iucundiſſimus eſſet, ſed qui Inexorabilis. *Atque hæc dicens, ante omnes Cenſor creatus eſt*, vt Plutarchus refert *in Roman. Apophtegmat.* Ioan.
3 Zonar. *tom. 3. Annal. in Theophil.* ſic de hóc † ipſum collaudat: *Theophilus Imperator quia iuſtitiæ cultor erat, Grauem ſe, &* Inexorabilem *delinquentibus præbebat.* Cuius meminit Antoni. Dautoult. *in Catechiſm. hiſtorial. cap. 7. tit.*
4 59. §. 4. Enim verò † *neque precibus calamitoſorum illacrymari Iudicem oportet*, aut moueri, vt eum Calliſtratus monet *in l. Obſeruandum, 19. §. 1. D. de offic. Præſid.* ſed conſtantem præbere ad iuſtitiam animum, vt conſtans eadem ipſa eſt. *Anus, & muliercula ſunt, quæ lacrymis nocentiſſimorum mouentur, quæ, ſi liceret, carcerem effringerent*, ait Seneca *de Clementia lib. 2. capit. 5.* Iudex vtili, neceſſariæquè legum ſeueritati deſeruit, fallaces nocentium, & intercedentium preces animosè

contemnens, prudenter deſpiciens: aduerſus quas, ex Ambroſio Iudicem textus armat *in cap. Eſt iniuſta, 33. in ord. 23. quæſt. 4.* & Diodorus Siculus *rerum antiquar. lib. 2. cap. 3.* aduertens, quòd *hypocritarum fraudes lacrymæ periclitantium, multos à vero rectoquè iudicio auertunt.*

Non decet flecti precibus, non cedere fletu.

Qua ratione, † ita pretio, amore, vel gratia 5
vt muneribus corrumpi Iudex dicitur, perque *Sordes* pariter iudicare, vt ex Vlpiano deducitur *in l. Si filius familias, 15. D. de iudic. in fine*, dum ait: *Dolo autem malo hoc facere videtur, ſi euidens arguatur eius vel Gratia, vel Inimicitia, vel etiam Sordes, vt veram æſtimationem litis præſtare cogatur.* Ex Iuliano *in l. Qui repertorium, 8. §. Competit, D. de adminiſtr. tutor.* dicente: *Competit aduerſus tutores tutelæ actio, ſi male contraxerunt; hoc eſt, ſi prædia non idonea comparauerunt per Sordes, aut Gratiam.* Ex Innocentio IV. *in capite 1. de ſentent. & re iudic. libro ſexto*, ſic Iudices adſtruente: *Caueant Eccleſiaſtici Iudices, & prudenter attendant, vt in cauſarum proceſſibus nihil vindicet Odium, vel Fauor vſurpet.* vbi notat Gloſſa *verbo Odium, & verbo Non euertat*, & (cum Hoſtienſe *ibi, numero 7. & 13.* Franciſco Marco *deciſ. 686. numero 2.* Deciano *tract. criminal. lib. 8. capit. 33. numero 3. & ſeqq.* Virginio Voccacio *tract. de pactis, p. 3. n. 80. cum ſeqq.* & aliis) Farinacius *quæſt. 111. num. 361.* Adduco in id præterea textum (ab omnibus, quos viderim, prætermiſſum) *in cap. Epiſcopus, 65. §. Si ergo iniuſtè, proximè poſt medium, 11. quæſt. 3.* Odium, Pretium, Gratiamquè ad iniuſtitiam exæquantem.

Et non ſolum pretio, ſed precibus quoque † ſimoniæ vitium in Ordinum aut be- 6
neficij Eccleſiaſtici poſtulatione, ſeu conceſſione, vbi ſaltem pro indigno fit poſtulatio; eſt ſententia Gloſſæ *in cap. Tuam, 10. de ætate & qualit.* quam approbat *lex tertia tit. 17. part. 1. verſ. La tercera manera que ſe faze por palabra, es quando ruegan a los Prelados los omes que ordenen o den beneficios algunos: Ca en tal ruego como eſte acaeſe muchas vegadas ſimonia. E de parte ſe aſi: que a quel porquien ruegan que le den beneficio, o que le ordenen, quier el ruego ſea porſi miſmo, o otro por'el, podia ſer que ſeria tal que le merecia: e ſi lo merece, e eſ digno para auerlo; no ay ſimonia en tal ruego: mas ſi nolo mereciese, ni era digno para recibir el beneficio, nin para las ordenes: ſi gelo duſen, ganarloya en pecado, e ſeria ſimonia, porque el ruego non era derecho, nin guiſado.*

Vt Iudices ideo à Sordibus † alienos, af- 7
fectu paſſionatum vacuos, & Inexorabiles Iuſtinianus redderet *in auth. ius iurandum quod præſtatur ab iis &c. §. Iuro quoque, coll. 2.* eorum quemlibet cum ad muneris functionem recipitur, iurare præcipit: Nequaquam ſubinclinatus, neque ob hoc, lucrum ipſum conſiderans, aut per gratiam, vel odium exigens aliquem citra quam competit, aut concedat alicui.

8 Pretij enim loco † ſuccedunt Preces, vt dictis iuribus deducitur, & aduertit in ſpecie *Gloſſa prima ante finem, in d.cap.Tuam, 10. de ætate & qualit.* vbi pariter notant Doctores. Martin. Nauar. *de dotis, & promiſſis pro iuſtitia, vel gratia, notab. 12. num. 17. verſ. A quo vitio:* in Superiorum exemplum, & iuſto-
9 rum Principum laudem † referens Carolum Quintum Imperatorem, Philippum ſecundum eius filium, & Ioannem Tertium Luſitaniæ Regem, epiſtolas commendatirias ad Iudices dirigendas, ſolummodo *vt iuſtitiam facerent*, à familiaribus ſuis petitas denegaſſe. Simile de Ageſilao Lacedæmoniorum Rege prodit Eraſmus *lib. 1. Apophtegmat. pag. 34. num. 53.* Prouidentiſſimequè *Regia lex 25. tit. 4. lib. 2. nouæ Reg. collection.* in id
10 ſanciens: † *Mandamos a los del nueſtro Conſejo, y a los Preſidentes y Oydores de las nueſtras Audiencias, y a los Alcaldes dellas que no eſcriuan cartas a los Iuezes ſobre pleytos que ante los tales Iuezes pendan, en fauor de ninguna perſona de qualquier calidad que ſea la tal perſona, o el pleyto ſobre que ſe eſcriue.* Item *l. 17. tit. 6. libro 3. eiuſdem nouæ Regiæ collectionis: Mandamos y defendemos que los dichos nueſtros Aſiſtentes, o Gouernadores, o Corregidores, ni algunos dellos no accepten ruego, ni carta que le ſea eſcrita en los caſos de Iuſticia por perſona de nueſtra Corte, ni de fuera della: antes ſin embargo della hagan y adminiſtren la Iuſticia realmente y con efecto: y qualquiera carta de ruego que ſe les eſcriuiere de nueſtra Corte en caſo de Iuſtitia, nos la imbien.* De communi quoque iure adduci in id textus ſolet *in l. 1. C. ne liceat potentioribus,* vt eam allegat Bobadilla *in Politica libro 3. cap. 10. numero 3.* Quam tamen non in eo, ſed in rubricæ ſuæ caſu loqui, conſideranti conſtabit attentè.

11 Non quidem eandem malitiæ ſpeciem † precibus vt pretio à Iudicibus geſta, tametſi vtraque improbata, ſupplicio ſubiecta; inutilia vtraque: eo licet diſcrimine, vt à Iudice pretio corrupti ſententia lata ſit ipſo iure nulla, ex *lege Venales, 7. C. quando prouoc. non eſt neceſſe,* concordequè *lege 24. in fine, tit. 22. part. 3. Gloſſa in l. Iubemus, verb. Sententiam, C. ad legem Iuliam repetundar. in l. 1. verbo Amittat, in princip. verſ. Dic ſecundum B. & in fine, verſ. Poſſet etiam dici, C. de pœna iudic. qui male iudic.* multiſquè congeſtis à Farinacio *quæſt. 111. num. 197.* Anton. Capic. *deciſ. 155. num. 13.* & Antonio Cabreros *de metu lib. 2. cap. 15. num. 38.*

12 Ob preces verò lata † non eſt ipſo iure nulla, ſed reſcindenda venit ſecundum eandem Gloſſam *verbo amittat, in fine, & ibi* Bartholum *num. 5.* Baldum *num. 9.* Gloſſam *in l. fin. verb. Aut gratia, de pœna indic. qui male indic. & ibi* quoque Bartholum *num. 1.* & multos alios à Farinacio relatos *dicto loco, num. 206.* Eſtquè optimus pro hac ſententia textus *in l. Seruo inuito, 65. §. Cum Prætor, iuncta Gloſſa ibi, verbo Ambitioſè, D. ad S.C. Trebellian.* In quam etiam textum allegat Capicius ſupra, *in l. Non diſtinguimus, 37. §. Cum quidam, D. de recept. arbitr.* qui non nihil facit.

Liceat ergo mihi † (cum Innocentio Ter- 13
tio Pontifice Maximo *de contemptu mundi, ſeu de miſeria conditionis humanæ lib. 2. cap. 4.*) exclamare: *Væ vobis, qui corrupit, Prece, vel pretio, qui fracti Amore, vel Odio, dicitis bonum malum, & malum bonum, ponentes lucem tenebras, & tenebras lucem, mortificantes animas, quæ non moriuntur, & viuificantes animas, quæ non viuunt. Vos enim non attenditis merita cauſarum; ſed merita perſonarum; non quod ratio dictet, ſed quod voluntas affectet; non quod lex ſentiat; ſed quod mens cupiat. Non inclinatis animum ad iuſtitiam; ſed iuſtitiam inclinatis ad animum: non vt quod liceat, hoc libeat; ſed vt liceat hoc quod libet. Nunquam in vobis ita ſimplex eſt oculus, vt totum corpus ſit lucidum; ſed aliquid ſemper admiſcetis fermenti, quo totam maſſam corrumpitis.*

Rectè itaque † *Inexorabilem* Iudicem Iu- 14
ſtitiæ requirit effigies, vt non lacrymis nocentium, aut calamitoſorum, ineptavè compaſſione moueatur; vt non fauori, amori, aut precibus, ſed meritis cauſarum attentus ſecundum illa iudicet, iuſtitiam tribuat: quæ non iuri conformem, ſed diſſonam repugnantemvè & ineptam miſerationem excludit, vt *præcedenti Rubrica Annotatione prima* ſat oſtenſum: neque honeſtas funditus preces, intraquè ipſius Iuſtitiæ limites, vt *eadem ipſa Rubrica, Annotatione 2.* intra quos ſe debet continere Iudex, nullatenus vltra ſibi conceſſum arbitrium exiſtimans: nullum enim nec in arbitrariis habet, quod non iuris præfinitionibus, & cauſæ accidentibus ſit alligatum, vt nominatim affirmat Tiraquellus *de nobilitate, cap. 10. n. 10. & ſequentibus.* Eſtquè bonus textus *in l. 1. §. fin. C. de dilationibus:* tantummodoquè conceſſum vbi lex deficit, cum Follerio & Menochio à ſe relatis, tradit Franciſcus Burſatus *conſil. 346. n. 36. lib. 4.* Tametſi in hoc, immeritò, ſinequè efficaci ratione, laxiores Bobadilla concedat habenas, *in Politic. lib. 3. d. cap. 10. præſertim à numero 8. & ſequentibus.* Cum *bonus Iudex*
† *nihil ex arbitrio ſuo faciat, & domeſtica* 15
propoſito voluntatis: ſed iuxta leges & iura pronunciat: ſtatutis iuris obtemperat; non indulget propriæ voluntatis, nihil paratum & meditatum de domo defert: ſed ſicut audit, ita iudicat, & ſicut habet negotij natura decernit. Qui iudicat, non voluntati ſuæ obtemperare debet, ſed tenere quod legum eſt. In iudicando magis cordi ſit veritatis cuſtodia, quam obedientia voluntatis, vt Ambroſius monet *ſuper illud: Beati immaculati in via, Sermone 10.* & ex eo, textus *in capit. Indicet ille, 3. quæſtione 7.*

POTEN

Digitized by Google

POTENTES VI, ET Maieſtate.

RVBRICA XIII.

QVAM POTENTIAM VI, & Maieſtate munitam præ ſe ferre debeat Iudex?

SVMMARIVM.

1 *Iuſtitia vnde, & quare dicta? Vnde, & quare Iuſtum?*

Sola præſentia Iudicis, ſeu locus in quo Iuſtitia miniſtratur, metum excludit. ibi.

2 *Iudices non gloria vana inflata elatione, auſteritate, ſeu ferocia Potentes, ſed virtute, ingenio, fortitudine, legumquè obſeruantia ſe oſtendere debent.*

Nihil ex arbitrio Virium faciendum. Tyrannicum enim eſt, reſpicere quantum poſſis, non quantum liceat. ibi.

Lex eſt Virtus Armata, ſufficitquè per omnia ad perfectam Fortitudinem. ibi.

Fortitudo quæ cum Iuſtitia & Prudentia non eſt (quæ Fortitudinis Mater exiſtit) laudem non meretur. ibid. & num. 4.

3 *Iudex puſillus leuamen præſtet; ſuperbis incutiat timorem. Quod Magnanimi viri, imò Regium eſt.*

4 *Sine Fortitudine labaret Iuſtitia. Fortitudo ſine Iuſtitia & Prudentia, iniquitatem & temeritatem contineret.* & num. 6. & 14.

5 *Impotentem ad reſiſtendum Potentioribus ſe agnoſcens, & iudicandi muneri ſe ingerens, mortaliter peccat: præſtatquè illi aliis obedire quam imperare.*

6 *Pro Gloria is Contemptum; pro Amore reportabit Odium.*

7 *Qualiter Imperator Iuſtinianus puſillorum tutelam iuramento Iudicum roborarit?*

8 *Bonus Iudex metu vacet, potentiores non timeat: quia Iuſtitia Rectorum liberabit eos: Iuſtos exaltabit Dominus: & inſidiis ſuis capientur iniqui.*

9 *Qui Potentiorum metu, temporaliavè perdendi, à Iuſtitia recedit, corruet, cumquè temporalibus ſpiritualium iacturam faciet.*

Iudices, qui hominum metu iniuſtitiam operantur, contumelia Deum afficiunt, infirmiorem Deum quam homines habentes. ibi.

Dei Potentia Iuſtitia eſt. ibid.

10 *Humanus timor nunquam à miſera trepidatione vacat. Diuinus Fortitudinem comitem habet: cuſtos eſt virtutum: initium & plenitudo ſapientiæ.* & num. 11.

11 *Stultitia eſt improuidi timoris mater; ad omnia pauet; imparata eſt, & ipſis terretur auxiliis.*

13 *Sapientia timorem humanorum caſuum expellit: aduerſus quos Sapiens munitus eſt.*

14 *Metus actus omnes vitiat. Et an ſententia metu prolata nulla ſit, aut exceptione egeat vt elidatur?*

An excuſetur Iudex, qui ad Tyranni minantis mortem iuſſum, iniuſtam protulit ſententiam: ibi.

15 *Naturale eſt homini timere homines. Quiquè hominum timor Iudices deceat, dedeceatvè?*

16 *Iudices & defendere tenuiores manifeſtè debent; & non fraudare occultè.*

17 *Iuſtitia, aliis potius quam ſibi nata, communem quærit vtilitatem; propriam negligit. Vt diſtant ſydera terra, vt aqua igne; ſic diſtat Vtile Recto.*

18 *Status ratio, Iuſtitiæ contraria, Iudicibus fugienda.*

ANNOTATIO vnic.

IVSTITIAM dictam eſſe † quòd *vim ſiſtat, neque progredi patiatur* (cum Alciato *Parergon. lib. 1.*) tradit Frater Hermogenes Thorus *ad principium inſtit. de actioib. num. 21.* *Iuſtumquè* inde apud Antiquos ſignificare *id à quo omnis vis ſummota erat.* Solam ideo *Iuſti Animati*, Iudicis nempe, præſentiam metum excludere, monſtrat textus *in l. fin. D. de eo quod met. cauſa.* Quod etiam tribuit actui in Curia Principis, aut Republica geſto, vbi adminiſtratur Iuſtitia, intrepidequè exhibetur, & *ibidem* notat Bartholus *num. 2.* Iaſo *in l. Pacta nouiſſima, num. 5. & ſequentibus, C. de pactis*, multos præſentiæ Iudicis effectus enumerans, præcipuè *numero 10. & conſil. 164. num. 16.* Aym. crauet. *conſil. 114. num. 11. volum. 1. & conſil. 253. num. 4.* Ioſeph. Maſcard. *de probationib. concluſ. 146. num. 8. & concluſ. 1055. num. 5.* Paul. Xamar. *de offic. Iudic. & Aduoc. p. 1. quæſt. 1. num.* 88. Stephan. Gratian. *diſceptation. forenſ. tom. 3. cap. 421. num.* 18. Anton. Cabret. *de metu lib. 1. cap. 10. num.* 7. Carol. de Graſ. *except. 11. num. 69. & 77. & except. 22. num.* 18. vbi idem in dolo dixit ex lege eadem, Polydor. Ripa *de nocturno tempore, cap. 16. num. 86.* 1

Per ſe quidem Iuſtitiæ vultus ad fugandum metum ſufficiens, ad Maieſtatem, Potentiam, Fortitudinemquè inducendam, quam Effigiei, deſcriptioniſque Iuſtitiæ verba deſiderant relata; nullatenus Ferocem, † ſed Decoram (qualem *Pſalmo 92. in principio* Pſalmiſtes Domino canit: *Dominus regnauit, Decorem indutus eſt, indutus eſt Dominus Fortitudinem*) non Glorioſam, & Potentus oſtendendi deſiderio effrænem (quia æquus *non Gloria indicat; Principemquè ſe eſſe mauult, quam videri*, vt Cicero ait *Officior. lib. 1. pag. mihi 24.*) ſed Temperatam, à Legibus expetitam, ab Æquitate optatam, ab Imperio Iudicibus præſtitam: ita vt 2

Iuſtitia vires temperet ille ſuas,

Vt Ouidius inquit de Ponto lib. 3. Eleg. 6. Nihil pro eorum arbitrio faciens, ſed rationis, iuxta documentum Catonis, ſeu libelli

qui inſcribitur Cato, habentis : *Nihil ex arbitrio Vxrium feceris. Tyrannicum enim eſt* (vt in eius elucidatione Eraſmus) *reſpicere quantum poſſit, non quantum liceat.* Qua de re *Rubrica ſequenti , Annotatione octaua* longior nos ſermo expectat. Non Auſteritate & Potentia elata , grauiter à Domino improbata Ezechielem cap. 34. v. 4. *Cum Auſteritate imperabatis eis , & cum Potentia.* In quem Diuus Gregorius *Moral. libro 23. capite* 7. locum : *Cum Auſteritate & Potentia imperat , qui ſubditos ſuos non tranquillè ratiocinando corrigere , ſed aſperè inflectere Dominando feſtinat,* Nec ea vera Fortitudo eſt , ſed à vera abeſt. *Nec enim fortitudinem , quæ non eſt cum Iuſtitia laudamus : & ad Fortitudinem Decentem reducere iudicamus oportere* , cum Iuſtiniano Imperatore *in auth. Vt omnes obed. Iudicib. prouinciar. in princip. coll.* 5. Namque *Vir Sapiens Fortis eſt ; & Vir Doctus Robuſtus & Validus,* Sapientis teſtimonio Prouerbior. 24. v. 5. *Nec omnibus qui fuerint manu prompti, Viri Fortis nomen conceſſerim : quia ſine Virtute intelligi non poteſt Fortitudo.* cum Quintiliano *Oratoriar. inſtitution. lib. 2. cap. 1.* Quin *Fortitudo ſine Iuſtitia, iniquitatis materia eſt,* Diui Ambroſij ſententia *lib. 1. de Officiis, c. 35.* Et ſine Prudentia: quam Fortitudinis matrem eſſe, de Conſideratione ad Eugenium, lib. 1. cap. 8. D. Bernardus dicit : *Nec Fortitudinem , ſed temeritatem eſſe quemlibet auſum, quem non parturit Prudentia.*

A Prudentia igitur venientem Iudices Fortitudinem oſtentent, quæ pro Æquitate pugnet, vt *probè definitur ab Stoicis, cum eam virtutem dicunt eſſe propugnantem pro Æquitate,* Cicerone *de Offic. lib. 1. pag. mihi* 23. aſſertore. *Sufficitquè eis per omnia ad perfectam Fortitudinem, & Lex, & Imperij fauor,* Iuſtiniano pariter in auth. de mandat. Princip. §. Patrocinia quoque, col. 3. Legem enim *Virtutem eſſe armatam,* & Seneca dixit; & Iuſtinianus ipſe profeſſus eſt *in principio proœmij inſtitutionum* & Sapiens Rex noſter Alfonſus *con la eſpada de la Iuſticia* trucidandos iniquos, improboſquè eradicandos , *in proœmio tertiæ Partitæ.* Nec enim aliam, quam Iuſtitiæ *Maieſtatem, Vim, & Potentiam* oſtentare Iudices debent: Gaudium Iuſto ; Pauorem parturientem iniquis , iuxta Sapientem *Prouerbiorum 21. v.* 15. dicentem : *Gaudium Iuſto eſt facere Iudicium: & Pauor operantibus iniquitatem.* Comprobat, exornatquè Giurba *conſil. 1. à numero 14. cum ſeqq. præcipuè num.* 16. Ingenio ſuo muneris Auctoritatem ſuſtineant, ſecundum *legem Obſeruandum, 19. D. de offic. Præſid. & legem 49. tit. 5. part. 1. in fine :* verè Dei Miniſtri *Potentes Virtute,* Pſalm. 102. v. 20. Vt *ſit Fortitudo noſtra Lex Iuſtitiæ,* Sapient. 2. v. 11.

3 Hac † Iudex leuamen præſtet miſeris; exiguo concedat miſericordiam , Sapientiæ quoque doctrina *cap. 6. v.* 7. Potentibus , ſuperbiſquè incutiat timorem, & omnes in officio contineat; ne Potentiſſimi indignationem incurrat per Ezechielem *cap. 13. v.* 5. minantis : *Non aſcendiſtis ex aduerſo , nec oppoſuiſtis murum pro domo Iſraël &c. Ex aduerſo quippe aſcendere eſt, pro defenſione gregis voce libera huius mundi Poteſtatibus contraire,* vt D. Gregorius explicat *2. p. Curæ Paſtoralis, cap.* 4. Præcipuum enim Iudicantis munus eſt , tenuiores à Potentioribus defendere, iniuriiſquè vindicare. Ideo *in l. Illicitas , 6. §. Ne Potentiores, D. de offic. Præſidis,* non ſatis Vlpiano viſum ſemel dixiſſe : *ne Potentiores viri humiliores iniuriis afficiant , neuè defenſores eorum calumnioſis criminibus inſectentur innocentes ,* ad prouinciæ Præſidem pertinere: iterum repetit: *Ne tenuis vitæ homines ſub prætextu aduentus officiorum, vel militum, lumine vno, vel breui ſuppellectili ad aliorum vſus tranſlatis, iniuriis vexentur.* Multis id Sacræ Scripturæ locis D. Petrus Damianus confirmat *epiſtolar. lib. 1. epiſtola. 6. ad Nicolaum Secundum Pontificem Romanum,* hæc interſerens : *Hinc eſt, quod & ipſe Dominus cum omnis Iſraelitica plebs non diſpari crimine teneretur obnoxia : de Populo quidem tacuit: aduerſus autem ſolos Principes in furorem ſe dignæ animaduerſionis erexit. Iratus enim ait Moyſi: Tolle cunctos Principes populi, & ſuſpende eos contra ſolem in patibulis, vt auertatur furor meus ab Iſrael.* In Principes Potentioreſquè iraſcitur Dominus; plebi ac tenuioribus parcit. Quare *hi qui Rempublicam tuebuntur, in primis operam dabunt, vt iuris , & iudiciorum æquitate ſuum quiſque teneat; vt neque tenuiores propter imbecillitatem circumueniantur.* vt & *Officior. lib. 2.* ſuadet Cicero. Idque Magnanimi, & eximium, *in eos qui aliqua dignitate præditi ſunt , quorumquè res valdè ſunt ſecundæ, magnum eſſe, atque excellentem in eos , quorum mediocris fortuna eſt , modeſtum ac moderatum præbere ,* Ariſtoteles inquit *Ethicor. lib. 4. pag. mihi 94. ex Dionyſij Lambini tranſlatione.* Regium dixit Ouidius *de Ponto lib. 2. Eleg.* 9.

Regia (crede mihi) res eſt ſuccurrere lapſis.

Diis ipſis dignum, Plautus *in Trinummo, actu 4. Scena* 1.

Atque hanc tuam gloriam iam ante auribus acceperam,
Et nobiles apud homines;
Pauperibus te parcere ſolitum: diuites damnare, atque domare.
Abi, laudo: ſcis ordine, vt æquum eſt,
Tractare homines. Hoc Diis dignum eſt.

Quia verò Omnipotens Deus & Terribilis eſt peccatoribus, & Blandus eſt Iuſtis : rectè teſtis reſurrectionis eius Angelus, & in fulgure vultus, & in candore habitus demonſtratur : vt de ipſa ſua ſpecie & terreret reprobos , & mulceret pios. Vnde rectè quoque populum per deſerta gradientem, columna ignis in nocte, & columna ignis præibat in die. In igne enim Terror eſt ; in nube autem viſionis lene Blandimentum: dies verò, vita Iuſti; & nox , accipitur vita peccatoris. Vnde & conuerſis peccatoribus Paulus dicit: Fuiſtis aliquando tenebræ, nunc autem lux in Domino. *In die ergo per nubem columna monſtrata eſt, & in nocte per ignem : Quia Omnipotens Deus & Blandus Iuſtis, & Terribilis apparebit Iniuſtis. Iuſtos in iudicio veniens per lenitatis manſuetudinem demulcet: illos verò per iuſtitiæ diſtrictionem terret,* vt ſublimiter Gregorius *Homil. 31. in Euangelia ,*

ſuper

ſuper illud Matthæi 28. *Erat autem aſpectus eius ſicut fulgur, & veſtimenta eius ſicut nix.*

Tu regere Imperio populos, Romane, memento.
Hæ tibi erunt artes, paciſque imponere morem:
Parcere ſubiectis, & debellare ſuperbos.

Nec aliter aut animi Magnitudo, aut Virtus Regentis elucet. Namque

Subruere eſt Arces, & ſtantia Mænia virtus,
Quamlibet ignaui præcipitata premunt.

vt eſt apud Ouidium *Triſt. lib.* 3. *Eleg.* 11. Ageſilaus perinde *erga rebellantes audacia; erga ſubiectos beneuolencia vti* ſuadebat, vt *in Lacon.* ſcribit Plato. Paulus *ad Timot.* 1. *cap.*6.*v.*17. ſic inſtruit illum: *Diuitibus huius ſæculi præcipe non ſuperbè ſapere.* cuius verba, inſtructionemque Diuus Gregorius expendens *Curæ Paſtoralis* 3.*p.cap.* 3. merito dicit *notandum valde, quod humilitatis Doctor memoriam Diuitum faciens, non ait: Roga, ſed:* Præcipe. *Quia etſi impendenda eſt Pietas Infirmitati: Honor tamen non debetur Elationi.* Ac paucis interiectis, concludit: *Offerenda eſt ergo eis, conſolatio, quos cominus paupertatis excoquit: atque illis inferendus eſt timor, quos conſolatio gloriæ temporalis extollit.* Sic Iuſtitiæ adimplentur officia. Quæ ſunt: *Cunctis prodeſſe; nocere nulli; pericula aliena ſuſcipere; opem ferre miſeris.* Diui Bernardi collectione, *libr de ordine vitæ, col.* 10. *poſt medium.* Hancque Iuſtitia naturam: *Amicam bonis, peruerſis contrariam* eſſe dixit Gregorius Magnus *epiſtolar. lib.* 7. *epiſtola* 131. *Maximo Epiſcopo Salonitano*

Scilicet eiuſdem eſt, quamuis pugnare videtur.
Supplicibus facilem, ſontibus eſſe trucem.

vt optimè Ouidius quoque *de Ponto libro* 4. *Eleg.*6.*ad Brutum.*

4 Ad quod, † *ne Iuſtitia aliqua ex parte labefactetur, adiungenda illi Fortitudo eſt, omnium virtutum robur, & vallum. Vt enim Fortitudo ſine Iuſtitia, iniquitatis materia eſt: ita Iuſtitia ſine Fortitudine, terga nonnunquam vertit, atque eos deſerit, quos tueri deberet,* vt inquit Platina *lib.*3.*de vit. Pontific.* Cuius & meminit Ludouic. Miranda *in Director. Prælator. tom.* 1.*queſt.*5.*art.* 4. Vtque *epiſtola* 28. Nicolaus Sancti Bernardi Notarius: *Fortitudo in Prælatorum mentibus Summum obtinet Principatum. Qua cedente, omnium virtutum fabrica per diſcrimina, imo per præcipicia labitur.* Summopere ideo ab Eccleſiaſtico *cap.* 48.*v.*13. laudatur Elias: *quòd in diebus ſuis non pertimuit Principem, & Potentia nemo vicit illum, nec ſuperauit illum verbum aliquod.* Prudenterque Moyſi *Exodi* 18. *v.* 11. conſuluit Ietro: *Prouide de omni plebe viros Potentes.* Prouideque *proœmio tertiæ partita* in Iudicibus requirit Alphonſus: *que ayan es fuerzo, e poder para cumplir la Iuſticia contra los quela quieren toller o embargar.* In quod multos congeſſit Maſtrillus *de Magiſtratib. lib.*2.*cap.*2. *num.*90.*& ſeqq.* Etenim à Iudicibus ſæpè *pro communibus commodis adeunda inimicitia, ſubeunda ſæpe pro Republica tempeſtates, cum multis audacibus, improbis, nonnunquam etiam Potentibus dimicandum,* vt *in oratione pro Seſtio* Cicero ait. Pro Iuſtitia, pro Virtute *calcatis vtilitatibus ad illam eundum eſt quocunque vocauit, quocunque miſit: ſine reſpectu rei familiaris, interdum etiam ſine vlla ſanguinis ſui parſimonia vadendum, nec vnquam Imperium eius detrectandum,* ſpeculatore Seneca, Spiculatorem Iudicem Iuſtitiæ monſtrans, *de benefic. lib.* 4. *cap.*1. Eiſdem fere verbis, eodemque conceptu (ex Bernardo *lib. de gradibus Humilit.*) Miranda ſupra: *Optimi Iudicis atque Prælati eſt, pro Religione, pro Patria, pro Iuſtitia, & pro veritate tuenda, & pro ſubditorum ſuorum ſalute interdum, ſi opus fuerit, vitam exponere, & omne diſcrimen, mortemque ipſam ſubire, atque damna, & pericula quæcunque contemnere.* Propterea *ea prima fuit antiquiſſimis temporibus cauſa congregandarum ciuitatum, vt eſſent qui vim coërcerent, tenniores à Potentiorum iniuriis defenderent, ſuum cuique tribuerent, iuris æquabilitatem inter omnes proportione tuerentur,* vt Muretus infra. Ob id *factæ ſunt leges, vt earum metu humana coerceatur audacia, tutaque ſit inter improbos innocentia; & in ipſis improbis formidato ſupplicio, refrenetur nocendi facultas,* vt textus inquit *in cap.* 1. *diſt.* 4. Hanc originem creandorum Regum fuiſſe (ex Herodoto & Cicerone, prodit M. Anton. Muretus *Oratione* 12. *pag. mihi* 165. multiſque aliis Giurba *conſil.*1.*n.*14. Præter quos id ipſum *Faſtor. lib.* 3. teſtatur Ouidius:

Inde datæ leges, ne fortior omnia poſſet.

Inque Sanctorum, ac D. Miniſtrorum manibus *pſalmo* 149. gladios ancipites dicit eſſe Pſalmiſtes: *ad faciendam vindictam in nationibus, increpationes in populis: ad alligandos Reges eorum in compedibus, & nobiles eorum in manicis ferreis, vt faciant in eis iudicium conſcriptum.* Hoc Præſidentium Rebus publicis munus, Deique Miniſtrorum fidelium, vt & ſubditos tueantur, & habeant miſeri ad quos concurrant, *ſicut qui abſconditur à vento, & celat ſe à tempeſtate,* Iſaiæ 32. *in principio.* De quo *capit.* 25. *v.* 3. *&* 4. laudem ſic Domino decantarat: *Super hoc laudabit te populus fortis, ciuitas gentium robuſtarum timebit te. Quia factus es fortitudo pauperi, fortitudo egeno in tribulatione ſua: ſpes à turbine, vmbraculum ab æſtu.*

Sin aliter † impotentem ſe ad reſiſtendum Potentioribus agnoſcens, & iudicandi muneri ſe ingerens; præterquam quòd iniuſtus, inſciuſque haberi vult (quia *ſeruari Iuſtitia niſi à Forti viro, niſi à Sapiente non poteſt,* Ciceronis ſententia *lib.*6.*de finibus:*) mortaliter peccat, vt plenè confirmat Nauarrus *in relectione cap. Inter verba,* 11. *quæſt.* 3. *concluſ.*1.*corol.*14. *& in Manual. cap.*25.*num.* 12. rationes ad longum reddens, latiuſque ſuo Nos inferius loco. Præcipuam nunc 5

Bb 3 elegan

elegantemque adducimus illam, à Iureconſulto *in l. Idem iuris 8. §. 1. D. ad legem Aquiliam*, ſic prolatam: *Mulionem quoque ſi per imperitiam impetum mularum retinere non potuerit, & hæ alienum hominem obtriuerint: vulgò dicitur, culpæ nomine teneri. Idem dicetur etſi propter infirmitatem ſuſtinere mularum impetum non potuerit. Nec videtur iniquum ſi infirmitas culpæ annumeretur: cum affectare quis non debeat in quo vel intelligit, vel intelligere debet infirmitatem ſuam alij periculoſam futuram.* Tunc enim (vt *de Philoſophia* Apuleius) *eſt ſane melius talem regi, nec ipſum regendi alios habere poteſtatem; nec dominari, ſed ſubire ſeruicium; impotem ipſum aliorum addici poteſtati, parendi potius quam iubendi officia ſortitum.* At vicem mutans
6 iſtam, † pro Gloria aſſequitur contemptum, miſeramque timore ſeruitutem, vt eleganter circa Iudices Cicero comprobat *in Paradox. pag. mihi* 206. proque Amore reportabit Odium. Nam *qui Poteſtatem ſibi ſumit iniuſtè, odietur.* aſſertore Eccleſiaſtico *cap. 30. v. 8.* De tenuioribus, de miſeris, de Republica pariter actum. Siquidem *quoties priuati, egeni, obſcuri premuntur à Potentioribus, nulla præſidij ſpes eſt niſi in Iudice.* vt Philo *in lib. de Creatione Principis* ait. *Quocirca Iudicem opus eſt & ſagacem & integrum eſſe, pudoreque, blandiciis, & metu ſuperiorem. Nam cuiuis horum affectuum ſuccumbat, totam iudicij Religionem obteret*, vt D. Iſidorus Peluſiota affirmat *lib. 3. epiſtol.* 175. Quia *facile deuiat à Iuſtitia, qui in cauſis non Deum, ſed homines pertimeſcit*, vt D. Ioannes Chryſoſtomus *Sermone de Joanne Baptiſta.*

7 Præuenit hoc, tenuiorumque tutelam † Iudicum Sacramento Iuſtinianus *in auth. vt omnes obed. Judicib. prouinciar. §. Nec latet nos, coll. 5.* ita & infirmitatem detegens & medelã: *Nec latet nos, quia forſam neque ſufficiat hoc ad perfectiſſimam curæ medelam; cum Iudicantes Potentioribus magis quam iuſtitiam volentibus, & ad prouincias venientibus præſtent: ſed tamen nouimus plurima iniuſtitiarum curata ab hac legiſlatione. Magis autem, quantum ad Nos eſt, totum erit ſanatum. Namque non aliter tradimus cingula, niſi prius iuſiurandum ſubierint hæc accipientes, iuſte omnibus iudicare.*

8 Exulet à Iudicibus timor, † ſic præcipiente textu *in cap. 1. de ſentent. & re iudic. lib. 6.* iudicium non tangat, licet timoris cauſa extet: in quo vera Fortitudo conſiſtit. *Eſt enim* (vt multis placet, referente Cicerone Tuſculanarum quæſtionum libro 4.) *conſeruatio ſtabilis iudicij in eis rebus, quæ formidoloſa videntur, ſubeundis, & repellendis.* Protentiorum iniqua volentium odia, inimicitias, inſidiaſque Rectus contemnat Iudex, *eripiens inopem de manu Fortiorum eius: egenum & pauperem à diripientibus eum*, vt *pſalmo 34. v. 11.* Domino cecinit Pſalmiſtes. Ad cuius typum Iudex Perfectus *iudicabit pauperes populi, & ſaluos faciet filios pauperum: & humiliabit calumniatorem*, vt filio Regis Rex ipſe Propheta precabatur *pſalmo 71. v. 4.* Ita vt *boni dulcem; praui ſentiant correctorem*, Magni Gregorij admonitione, *epiſtolar. lib. 9. epiſtola* 8. Bononi Abbati Monaſterij Lirinenſis. *Et adorabunt eum omnes Reges terræ, omnes gẽtes ſeruient ei: quia liberabit pauperem à Potente, & pauperem cui non erat adiutor. Parcet pauperi & inopi, & animas pauperum ſaluas faciet. Ex vſuris & iniquitate redimet animas eorum: & honorabile nomen eorum coram illo.* Vel ſecundum aliam litteram, vt hic notat Incognitus: *Et honorabile nomen eius coram ipſis*, Prophetica ex promiſſione *dicto Pſalmo* 71. Aliiſque etiam eiuſdem Pſalmi benedictionibus cumulabitur quas inibi filio ſuo Salomoni (ſecundum plurium Doctorum intellectum, vt in illius initio aduertit Incognitus) Dauid à Domino poſtulabat ex ipſius principio, quod eſt: *Deus iudicium tuum Regi da, & Iuſtitiam tuam filio Regis.* Impauidus ſectetur Iuſtitiam. Siquidem vt belliſſime Horatius *Carmin. ad Ariſtum:*

Integer vitæ, ſceleriſque purus
Non eget Mauris iaculis, neque arcu,
Nec venenatis grauida ſagittis.
Fuſce, faretra.
Siue per Syrteis iter æſtuoſas
Siue facturus per inhoſpitalem
Caucaſum, vel quæ loca fabuloſus.
Lambit Hydaſpes.

Internæ tranquillitatis ſtabilitate conſcientiæ teſtimonio ſuffultus. *Perfecta virtus habet quietis tranquillitatem & ſtabilitatem. Perfectorum eſt enim non facilè mundanis moueri, non turbari metu, non exagitari ſuſpitione; non terrore concuti, non dolore vexari; ſed quaſi in littore tutiſſimo aduerſus inſurgentes fluctus ſæcularium procellarum mentem immobilem fida ſtatione placidare.* vt Perfectorum naturam deſcribit Ambroſius *de Iacob. & vita beata lib. 2. cap. 6.* Iuſtorum, Horatius idem. Cui neque id latuit, *Carmin. lib. 3.* inquiens:

Iuſtum & tenacem propoſiti virum.
Non ciuium ardor praua iubentium.
Non vultus inſtantis Tyranni
Mente quatiet ſolida: neque Auſter
Dux inquieti turbidus Adriæ,
Nec fulminantis magna Iouis manus.
Si fractus illabatur orbis.
Impauidum ferient ruinæ.
Nam fortem, rerum nulla procella mouet.

vt *in Carmine de Contemptu mundi* Diuus firmat Anſelmus. *Nec intereſt vnde Rectori aut terror aut periculum veniat, qui periculis & terroribus viuit obnoxius; & tamen ſit de ipſis terroribus ac periculis glorioſus*, vt aptiſſimè Cyprian. *epiſtola 55. ad Cornelium*, iuxta ordinem Iacobi Pamelij, alias *lib. 1. epiſtola* 3. Sui committat Domino tuitionem. Quia *Iuſtorum animæ in manu Dei ſunt.* Sap. 3. v. 1. & *Iuſtitia Rectorum liberabit eos: & in inſidiis ſuis capientur iniqui.* Prouerbior. 11. v. 6. *Propter veritatem & Manſuetudinem & Iuſtitiam: & deducet te mirabiliter dextera tua.* Pſalm. 44. v. 5. milleque aliis locis Prouerbior.

bior.11.v.12.& 34.cap.18.v.10.Eccleſ.cap. 20.v.30.Pſalm.36.v.5.& 6.91.v.13.& ſimiles occurrentes paſſim.

Igitur *pro Iuſtitia agonizare pro anima tua, & vſque ad mortem certa pro Iuſtitia: & Deus expugnabit pro te inimicos tuos.* Eccleſiaſtico promiſſore cap.4.v.23. *Nolite timere eos qui occidunt corpus, animam autem non poſſunt occidere.* Matth.10.v.28. *Nec plaga, nec mors te terrebit, ſi bene & pie vixeris.* Ambroſij teſtimonio *lib. 4. epiſtolar. epiſt.* 29. Floriano. *Viriliter agite, & confortamini,* Apoſtolica exortatione Corint.1.v.13. *Non turbetur cor veſtrum, neque formidet.* Ioan. 14. v.1.& 28. *Timete eum, qui poteſt animam & corpus perdere in gehennam.* Matth.10. v. 28. Iam ob huiuſcemodi perſecutiones Beati, & Regni cœlorum domini effecti. *Beati qui perſecutionem patiuntur propter Iuſtitiam: quoniam ipſorum eſt Regnum cælorum.* Matth. 5.v.10. Præterquam quòd: *Quis eſt qui vobis noceat, ſi boni æmulatores fueritis?* Interrogando negat D. Petrus Apoſtolus *epiſt. 1. cap.3.v.13.* quoniam Deus *non aufert à Iuſto oculos ſuos, & Reges in Solio collocat in perpetuum.* Quem & Seneca (naturali tantummodo lumine ductus) *de benefic. lib.4.cap.31.* ſic conſiderat dicentem: *ſint hi Reges, quia pro Summo Imperio habuerunt Iuſtitiam.*

9 Timete ergo † cum à Iuſtitia caditis, cum Potentû metu, aliquidve temporale perdendi ab illa receditis: locum namque Poteſtatem & exiſtimationem perdetis. Malorum enim debile, fluidumque Imperium eſt. *Mihi autem nimis honorati ſunt Amici tui, Deus nimis confortatus eſt Principatus eorum*, cum Pſalmiſta pſalmo 138.v.17. *Virtus nec lucro inuitatur, nec abſterretur damno*, etiam *ſupra proxime, cap.* 1. atteſtante Seneca, *Pontifices Iudæorum timentes ne forte venirent Romani, & tollerent eorum locum & gentem* (Ioan. 11.) *Concilio decreuerunt Chriſtum occidi: ſed timentes amittere temporalia, & propter hoc iniuſtitiam committentes: amiſerunt temporalia & ſpiritualia.* Verba ſunt Diui Antonini *in ſumm.p. 4.tit.* 14.*cap.* 2. aliis idipſum ſacræ ſcripturæ exemplis confirmantis. *Timuerunt ne locum non occiſo Domino perderent; & tamen occiſo, perdiderunt*, vt in eum pariter locum *Moral.lib.29. cap.14.col.2. poſt medium*, Gregorius. *Malus enim eſt cuſtos diuturnitatis metus*, vt Cicero *lib. 2. de offic.* aduertit. *Prouerbior. cap. 29. v.25.* Sapiens minatur ſimul & pollicetur: *Qui timet hominem, cito corruet: qui ſperat in Domino ſublenabitur.* Eccleſiaſticus cap.10.v.8. *Regnum à gente in gentem transfertur propter iniuſtitias & contumelias*, Ex oppoſito: *Aufer impietatem de vultu Regis, & firmabitur Iuſtitia Thronus eius.* Sin autem.

Vbi non eſt pudor
Nec cura Iuris, Sanctitas, Pietas, Fides,
Inſtabile Regnum eſt.

vt & Seneca agnouit *in Thieſte, actu 2.* Quare confidenter dicamus: *Dominus illuminatio mea, & ſalus mea, quem timebo? Dominus protector vitæ meæ, a quo trepidabo? Si conſiſtant aduerſum me caſtra, non timebit cor meum,* cum Pſalmiſta pſalmo 26.& pſalm.117.v.6. & duobus ſequentibus: *Dominus mihi adiutor, non timebo quid faciat mihi homo. Dominus mihi adiutor, & ego deſpiciam inimicos meos. Bonum eſt confidere in Domino, quàm ſperare in Principibus.* Etenim *maledictus homo, qui confidit in homine* (Domini verbo per Ieremiam cap.17.v.5. Ex aduerſo: *Benedictus vir qui confidit in Domino, & erit Dominus fiducia eius. Et erit quaſi lignum, quod plantatum eſt ſuper aquas, quod ad humorem mittit radices ſuas: & non timebit cum venerit æſtus. Et erit folium eius viride, & in tempore ſiccitatis non erit ſollicitum, nec aliquando deſinet facere fructum.* ibidem v.7.& 8. Humana præſidia quærant, infidis fidant, qui iſta non norunt: *Mihi autem adhærere Deo bonum eſt: ponere in Domino Deo ſpem meam*, cum Rege Propheta *pſalm.* 72. *v.* 28. cumque Iſaia cap.12.v.2. *Fiducialiter agam, & non timebo: quia fortitudo mea, & laus mea Dominus, & factus eſt mihi in ſalutem.* Iterumque cap. 50.à v. 7. iterumque cum ipſo repetam: *Dominus meus Auxiliator meus, ideo non ſum confuſus: ideo poſui faciem meam durißimam, & ſcio quoniam non confundar. Iuxta eſt qui iuſtificat me, quis contradicet mihi? Stemus ſimul: Quis eſt aduerſarius meus? Accedat ad me. Ecce Dominus Deus Auxiliator meus: Quis eſt qui condemnet me? Ecce omnes quaſi veſtimentum conterentur, tinea comedet eos.*

Ab iniuria ergo & contumelia (quam hominum metu, quantum in illis eſt, Iudices Deo inferunt) ſe vindicent. *Hæc enim iniuria in Dei contumeliam recidit: quaſi is infirmior ſit habendus quam illi, quorum Potentiæ metu præter ius fertur calculus. Nam Dei Potentia eſt Iuſtitia. Ergo qui Magnatum gratia præuaricatur; Potentiores illos quam Deum facit.* vt (ex Moyſis legibus à Ioſepho recenſitis *lib.4. Antiquitatum Iudaicar. cap.vltimo*) colligit Simancas *de Republica lib.5.cap.6.n.* 444. Similiter textus *in c. Quiſquis, 8. in ord. 11.quæſt.3.* ex Diuo Auguſtino *ad Caſulanum* deductus, inquiens: *Quiſquis metu cuiuſlibet Poteſtatis veritatem occultat, iram Dei ſuper ſe prouocat, quia magis timet hominem quam Deum.*

Quocirca virtute fortes
Fortiaque aduerſis opponite pectora rebus.

etiam hortatore Horatio *Sermon.lib.2. Satyra 2. in fine.*

Quæ dementia iſta, † humanum timorem 10
induere (qui nunquam à miſera trepidatione vacat: *Illic trepidauerunt timore, vbi non erat timor. Pſalm. 13.v.5.*) Diuinum exuere (qui *timor excludit timorem*, vt Ambroſius ait *Pſalmo 118. Octonar.21.* in illud: *Exulto ego in verbis tuis, ſicut qui inuenit ſpolia multa, in principio. Si enim ingreſſus quis balneas, ſolis deponit æſtus, & calor excludit calorem*, vt ipſe proſequitur ibi; *quanto magis Diuini iudicij terror hunc terrorem excludit humanum; feruorem gratia ſæcularis, gratia feruor æterna?* qui Fortitudinem comitem habet: In timore Domini Fiducia Fortitudinis, Prouerbior.

Digitized by Google

bior. 14.v.26.qui *Cuſtos eſt,virtutum*, vt cum
Hieronymo Antonius eum appellat 4.*p.*
11 *ſumm.tit.* 14.*cap.*1.Quæ ſtultitia?†(improui-
di timoris mater)*Nihil ſtultitia pacatum ha-
bet. Tam ſupernè illi metus eſt , quam infra.
Vtrumque trepidat latus. Sequuntur pericula,
& occurrunt. Ad omnia pauet,imparata eſt,&
ipſis terretur auxiliis.* Seneca teſte *epiſtola*
12 59.Timor Domini†& initium,& plenitudo
Sapientiæ eſt , Prouerbior. 1.v. 7. & Eccle-
ſiaſt.1.v.16.*Initium ſapientiæ timor Domini.*
& v.20.*Plenitudo ſapientiæ eſt, timere Deum.*
Ipſa imò quidem Sapientia,Iobo *cap.* 28. *v.*
28.dicente : *Ecce timor Domini ipſa eſt ſa-*
13 *pientia.* Quæ iſtidem † Fortitudinem intro-
mittit;expellit timorē.*Sapiens enim ad omnem
incurſum munitus & intentus:non ſi paupertas,
non ſi luctus,non ſi ignominia,non ſi dolor im-
petum faciat,pedem referet.Interritus & con-
tra illa ibit,& inter illa*,vt de Sapientia quo-
que humana Seneca profeſſus eſt *dicta epi-
ſtola* 59. Peræque *pſalmo* 104. Ambroſius :
*Sapiens non metu frangitur , non Poteſtate
mutatur,non attollitur proſperis, non triſtibus
mergitur.Vbi enim Sapientia,ibi virtus animi,
ibi Conſtantia & Fortitudo.Sapiens ergo idem
eſt,animo non minuitur,non augetur rerum mu-
tationibus.* Quid ni ? *Sapiens defectus re-
rum ignorat , & varium animum neſcit.* vt
nectit ibidem. Multa ſimilia de Timore
Domini Bernardus *de modo bene viuendi
ſerm.*4.
14 Quam Maieſtatem, † quam Potentiam in
Iudice deſideratam Timori ſeruiens præſta-
bit?Siquidem

Res eſt imperioſa Timor.

iuxta Martialem *lib.* 11. *Epigr.* 59.*in Teleſ-
phor.* Et

Degeneres animos Timor arguit,

Virgilij quoque argumento *Æneid. lib.* 4.
Quod miſeris à Potentioribus tutamen, qui
miſerè ipſe Præſtantes timet , Potentes re-
formidat ? Quem actum validum operabi-
tur,timore infectum ? Quoſ omnes vitiat
metus,*toto titulo Digeſtis & Codice quod me-
tus cauſa &c.* Plenè Farinacius *fragmentor.
criminal.2.p.verbo Metus,num.6.& ſeqq.*ſen-
tentiam maximè,iudicialium actuum finem.
Quam Potentium metu iniuſtè prolatam ,
eſſe nullam textus indicat *in cap. Iniuſtam ,
90.in ord.*11.*queſt.*3.Vbi ſic Calixtus Papa :
*Iniuſtum iudicium, & definitio iniuſta Regio
Metu, aut iuſſu,aut cuiuſcunque Epiſcopi,aut
Potentis à Iudicibus ordinata , vel acta non
valeat.*Eadem aut tranſcripſit , aut protulit
verba Marcellinus Papa *in cap.Omne* , 8. *in
ord.*25.*queſt.*1.Conueniuntque in idem Bar-
bat.*conſil.*60.*num.*5.*lib.*1.Deci.*conſil.*42.*num.*
7.*volum.*1.Camil.Borrel. *in ſumm. deciſ. tom.*
2. *tit.*30. *num.*167. Farinac. *fragmentor. cri-
min.d.*2.*p. verbo Metus,num.*44.aliiſque re-
latis,Cabrer. *de Metu lib.*2.*cap.*15. *num.* 35.
Etſi valere quidem ſententiam , exceptione
verò elidi, velint Gloſſa *in d. cap. Iniuſtum ,
verbo Non valeat*,& multi alij,quos recenſet
Cabrerus idem *loco proximo,num.* 33. & 34.
lateque materiam proſequutus Vincentius
Caror. *de remed. contra præiudicial. ſeatent*,
vel damnoſ. execut. except. 31. *per totam.*
Neque excuſari Iudicem , qui ad Tyranni
minantis mortem iuſſum iniuſtam protulit
ſententiam , vbi ſaltem eius conditionis
adepti officij tempore notitiam Iudex ha-
buit;obſeruat,cum Pariſ.de Puteo , & aliis ,
Anton. Capit.*deciſ.*132.*n.*3.
Equidem *homini naturale eſt † Timere ho-* 15
*mines,& iacturam fauoris atque gratiæ ipſo-
rum : itemque timere læſionem corporis,& mor-
tem:ac demum timere amiſſionem & iacturam
bonorum*,vt inquit Valerius Reginaldus *in* 2.
p.praxis fori pœnitential. lib. 17.*cap.*23.*ſect.*
3. *num.* 222. Timor enim etiam iſte huma-
nus actionum noſtrarum *eſt emendator aſ-
perrimus*,vt teſtatur Plinius Iunior *epiſtolar.
lib.*7. *epiſtola ad celerem ſuum* , decetque Iu-
dicem,iuxta illud *Lucæ* 18.vbi de eo repre-
henſus Iudex,quod *Deum non timebat , &
homines non reuerebatur*:dedecet verò & im-
probatur nimius,inordinatus , Diuinæ , aut
humanæ legi contrauenicns , vt idem Vale-
rius Reginaldus concludit *proximo loco.*Verè
quidem

In audaces non eſt audacia tuta,

vt Ouidius inquit *Metamorphoſ. lib.* 10.
*Fab.*10.Sed inter priuatos,& qui audacia pu-
gnant; non qui Iuſtitia, Imperio,& Maieſta-
te,vt Rubricæ verbis præſentibus illius ef-
figies optat.
Non autem Iudicibus ſatis erit † huma- 16
no poſtpoſito metu,muneris Poteſtate, Iu-
ſtitiæque Vi & Maieſtate tenuiores apparen-
ter defendere : ſi offendant occulte : ſi eos à
Potentiorum præda liberent, vt deprædentur
ipſi.*Quomodo enim poteſt Iuſtus eſſe, qui ſtu-
det eripere alteri , quod ſibi quærat? Quomodo
poteſt pro aliis interuenire,qui alios ſibi ſubii-
cere conatur ? Et infirmo aduerſu Potentes
opem ferre, qui ipſe grauem libertati affectat
Potentiam?* eum Diuo Ambroſio rogo *de of-
fic.lib.* 1. *cap.* 28. *in fine.* Iſti quidem *per
imaginem bonorum operum , ſinum mentis ad
auaritiam extendunt.* Quos ſic notos facit
Gregorius *Moral.lib.* 14. *cap.* 11.*ad finem.*
Tanto tunc deteriores,quāto fœdius Iuſtitiæ
& Pietatis velamine committunt facinus.
*Commendandi , ſi quod ſe dicunt humiles de-
fenſare, Humanitati tribuerent , non Cupidi-
tati. Illud graue,ac peracerbum eſt,quod hac le-
ge tueri pauperes videntur vt ſpolient; hac le-
ge defendunt miſeros,vt miſeriores faciant de-
fendendo.*veluti,ex Saluiano, tranſcribit Ia-
cobus Durant.*lib.*1. *cap.*1. de his concludens
ex eodem:*Nihil ſuſceptis tribuunt , ſed ſibi.*
Etenim *quem dabis mihi ex numero Præpoſito-
rum, qui non plus inuigilet ſubditorum va-
cuandis marſupiis,quam vitiis extirpandis?* vt
Sermone 77.*ſuper Cantic.* D.Bernardus rogat.
Contra Iuſtitiæ quidem naturam,†quæ *aliis* 17
*eſt potius nata quam ſibi. Commune commo-
dum,non ſuum expectat,& alienum bonum pro
ſuo ducit emulamento* , vt *Pſalmo* 36. *verſ.* 1.
Dixit iniuſtus vt delinquat ſibi , eam deſcri-
bit Ambroſius.*Libro* item *de Noe & Arca*,
*cap.*1.repetit: *Iuſtitiam ſolam eſſe , quæ aliis
potius nata quam ſibi;non quod vtile ſibi eſt ,
quærit,ſed quod omnibus*,& de Virginib.lib.3.
col.2.

Digitized by Google

col.2.poſt medium : *Iuſtitia in alto quodam ſuggeſtu locata, videt, exploratque omnia. Quæ aliis potius nata quam ſibi;non tam ſuas vtilitates quam publica emolumenta rimatur.* Vt enim *in Euangel.Lucæ cap.*1.in illud : *Et peperit filium &c.* ipſe idem:*Iuſtitia communis eſt virtus.Et in expoſit.Pſalmi* 118.*Octonar.* 16. *in illud:Feci iudicium & Iuſtitiam, ne tradas me nocentibus me,ad finem*,per alias virtutes diſcurrens,earumque priuatam vtilitatem:*Sola iuſtitia eſt*(ait) *quæ omnibus temporibus aliis potius nata quam ſibi quotidiano vſu & fructu publico, ſuo damno alienas cuſtodit vtilitates.* Ac tandem in idem ſæpe recidens,ſed(ingenio,& elegantia ſua, poſt tot fœliciter dicta) aliquid ſemper addens, *de obitu ſatyri fratris ſui col.* 11.*ad medium*, hæc in ſimul: *Eam enim ſibi foris partior tota eſt ; & quidquid habet,quadam inclementia ſui,dū partitur amore communi,transfundit in proximos.*Bene inde lib.5.Ethicor.(ex Antonij Mureti tranſlatione p.mihi 395.) *Iuſtitiam alienum bonum eſſe* dixit; *Alienæ vtilitatis ſpeculatricem* Apuleius *de Philoſophia, pag.mihi* 42. Hocque in primis ſeruare debere eos qui Reipublicæ præſunt,ex Platone,*lib.1.de officiis* Cicero tradit:*Vt quidquid agant, ad eam referant,* *[illegible] bliti commodorum ſuorum.*Inde *Imperium eſſe curam ſalutis alienæ*, rectè definit Marcellinus *lib.*2.Quia

Iuſtitia vtilibus Rectum proponere ſuadet.

vt Claudianus quoque *in laudes Stiliconis Panegyri* 2.Huncque ſibi finē Iudices & Rectores proponere debere, aſſerit Mirand. *in Director.Prælator.tom.*2.*q.*5.*art.*5.*concluſ.* 1. Exemplum Rectoribus Ioſuë præſtitit. *Qui cum aliis terram diſpertiret,ſibi non diſtribuit aliquam portionem.Imitatus eſt in eo modeſtiā Domini.Docuit autem eos,qui in aliquo Magiſtratu ſunt conſtituti,non ſuis commodis, ſed vtilitati ſubditorum inſeruire debere.*vt Theodoretus notauit *ſuper Ioan.*10.*q.*17.Hæc vera Iuſtitia,hæc vera illius ratio : quæ propriam vtilitatem; iure vel iniuria reſpicit, Iuſtitia non eſt,contraria Iuſtitiæ eſt.

Sydera terra
Vt diſtant, & flamma mari, ſic Vtile Recto.

aſſertore Lucano *de bello ciuili, lib.*8.& Horatio *Carmin.lib.*4.*ad Lollium.*

Bonus atque fidus.
Iudex Honeſtum prætulit Vtili,&
Reiecit alto dona nocentium.
Vultu & per obſtanteis cateruas.
Explicuit ſua victor arma.

18 *Rationem* † (qui vtile ſectantur) *Status* vocant,cum à recta Ratione, à Iuſtitia ſit prorſus aliena.Hæc aliis,illa ſibi, aliorum quoque iniuria,vtilitatem quærit. Hæc virtutum omnium (vt iam diximus mater & altrix : dura illa nouerca, Prudentiæ maximè, cuius ſe æmulatricem contendit,vt late, recenter è noſtris, proſequitur Marius Giurba *conſilio primo per totum.* Quam toto conamine pellant,fugiantque Rectores:veram ſine fuco Iuſtitiam ſectantes, communibus vtilitatibus intenti, cuius conſtituti ſunt

Gabr.de Velaſc.

procuratores,vt etiam(ex *lege Miles.*9.*D.de re milit.& lege Ab adminiſtratione*,8.*C.de legat.*)obſeruat Alciatus *in l.Principalibus*,33. *D.ſi cert.pet.n.*3.Iuſtitiæ *Vi* & *Maieſtate* deterreant improbos,coërceant Potentes : probos,puſilloſque defendant,vt illius propoſitæ Imagini reſpondeant.

ÆQVITATIS VERItatiſque Terrificum.

RVBRICA XIV.

AN ÆQVITAS A IVSTItia differat? quibus, qualiterque Terrorem incutere,quos increpare, quomodo, quorumque impatiens Iudex eſſe debeat?

SVMMARIVM.

1 *Æquitas & Veritas an ad timorem incutiendum aptæ?*& numeris ſeqq.
Veritas quid ſit? ibidem.
2 *Æquitas quid ſit?*& n.5.9.& ſeqq.
3 *Æquitas an rigori,ſtrictoque iuri contraria ſit.Quidque inter vtrumque diſtet?* & numeris ſeqq & 12.
4 *Quomodo,quemque* Terrorem *incutere debeat Iudex?*& numeris ſeqq.
Veritas omnibus rebus fortior eſt,ibi.
5 *Æquitas cerebrina,ad voluntatemque formata non eſt Æquitas,ſed Iniquitas,& Simia Æquitatis.*
*Æquitas eſt comes Iuſtitiæ,& illius maximè propria.Eſt Iuſtitiæ obiectum : correſpondet Iuſtitiæ legali, & quodammodo continetur ſub ea,& quodammodo excedit eam.*ibi.
6 *Si commiſſum alicui ſit vt procedat* ſecundum Æquitatem *vel de* Æquitate, *an ſecundum æquitatem iuris, vel ſecundum Æquitatem à iure naturali formatam procedere debeat?*
7 *Æquitas quibus ſoleat nominibus appellari?*
8 *Ius* Bonum & Æquum eſt. *Idem eſt* Ius *quod* Æquum. *Iudex* Boni & Æqui *cuſtos.*
9 Æqualitas *eſt Iuſtitia exacta.* & numeris ſeqq.
10 *Iuſtitia, aut Lex vel ſcriptam continet Æquitatem,vel non ſcriptam,Iudicis nempe arbitrio commiſſam,ſecundum tamen regulas iuris,quas tranſgredi nullatenus Iudici licet.*& num.ſeq.
11 *Nulla lex eſt,vel ſaltem eſſe debet,quæ non præſeferat Æquitatem;ſine cuius erubeſcit conſortio:quæ veluti obiectum Iuſtitiæ eſt*,& num.ſeq.
Chriſtophorus Anguianus notatur. Declarantur textus in l.Placuit,8.D.de iudic. in l.Proſpexit,12.D.qui & à quibus &c. & in cap.fin. de tranſactionib. *ibi, & num.ſeq.*

Cc 12 Æqui

bior. 14.v.26.qui *Cuſtos eſt,virtutum*,vt cum Hieronymo Antonius eum appellat 4.*p.*
11 *ſumm.tit.*14.*cap.*1.Quæ ſtultitia?†(improuidi timoris mater)*Nihil ſtultitia pacatum habet. Tam ſupernè illi metus eſt , quam infra. Vtrumque trepidat latus. Sequuntur pericula, & occurrunt. Ad omnia pauet,imparata eſt,& ipſis terretur auxiliis.* Seneca teſte *epiſtola*
12 59.Timor Domini†& initium,& plenitudo Sapientiæ eſt , Prouerbior. 1.v. 7. & Eccleſiaſt.1.v.16. *Initium ſapientiæ timor Domini.* & v.20.*Plenitudo ſapientiæ eſt, timere Deum.* Ipſa imò quidem Sapientia,Iobo *cap.* 28. *v.* 28.dicente : *Ecce timor Domini ipſa eſt ſa-*
13 *pientia.* Quæ itidem † Fortitudinem intromittit;expellit timorẽ.*Sapiens enim ad omnem incurſum munitus & intentus:non ſi paupertas, non ſi luctus,non ſi ignominia,non ſi dolor impetum faciat,pedem referet.Interritus & contra illa ibit,& inter illa*,vt de Sapientia quoque humana Seneca profeſſus eſt *dicta epiſtola* 59. Peræque *pſalmo* 104. Ambroſius : *Sapiens non metu frangitur , non Poteſtate mutatur,non attollitur proſperis, non triſtibus mergitur.Vbi enim Sapientia,ibi virtus animi, ibi Conſtantia & Fortitudo.Sapiens ergo idem eſt,animo non minuitur,non augetur rerum mutationibus.* Quid ni ? *Sapiens defectus rerum ignorat , & varium animum neſcit.* vt nectit ibidem. Multa ſimilia de Timore Domini Bernardus *de modo bene viuendi ſerm.*4.
14 Quam Maieſtatem, † quam Potentiam in Iudice deſideratam Timori ſeruiens præſtabit?Siquidem

Res eſt imperioſa Timor.

iuxta Martialem *lib.* 11. *Epigr.* 59.*in Teleſphor.* Et

Degeneres animos Timor arguit,

Virgilij quoque argumento *Æneid. lib.* 4. Quod miſeris à Potentioribus tutamen, qui miſerè ipſe Præſtantes timet , Potentes reformidat ? Quem actum validum operabitur,timore infectum ? Quos omnes vitiat metus,*toto titulo Digeſtis & Codice quod metus cauſa &c.* Plenè Farinacius *fragmentor. criminal.*2.*p.verbo Metus,num.*6.*& ſeqq.*ſententiam maximè,iudicialium actuum finem. Quam Potentium metu iniuſtè prolatam, eſſe nullam textus indicat *in cap. Iniuſtam ,* 90.*in ord.*11.*queſt.*3.Vbi ſic Calixtus Papa : *Iniuſtum iudicium, & definitio iniuſta Regio Metu, aut iuſſu,aut cuiuſcunque Epiſcopi,aut Potentis à Iudicibus ordinata , vel acta non valeat.*Eadem aut tranſcripſit , aut protulit verba Marcellinus Papa *in cap.Omne* , 8. *in ord.*25.*queſt.*1.Conueniuntque in idem Barbat.*conſil.*60.*num.*5.*lib.*1.Deci.*conſil.*42.*num.* 7.*volum.*1.Camil.Borrel. *in ſumm. deciſ. tom.* 2. *tit.*30. *num.*167. Farinac. *fragmentor. crimin.d.*2.*p. verbo Metus,num.*44.aliiſque relatis,Cabrer. *de Metu lib.*2.*cap.*15. *num.* 35. Etſi valere quidem ſententiam , exceptione verò elidi, velint Gloſſa *in d. cap. Iniuſtum , verbo Non valeat*,& multi alij,quos recenſet Cabrer.os idem *loco proximo,num.* 33. *&* 34. lateque materiam proſequutus Vincentius Carot. *de remed. contra praiudicial. ſeatent. vel damnoſ. exec ut. except.* 31. *per totam.* Neque excuſari Iudicem , qui ad Tyranni minantis mortem iuſſum iniuſtam protulit ſententiam , vbi ſaltem eius conditionis adepti officij tempore notitiam Iudex habuit;obſeruat,cum Pariſ.de Puteo , & aliis , Anton. Capit.*deciſ.*132.*n.* 3.

Equidem *homini naturale eſt* † *Timere homines,& iacturam fauoris atque gratiæ ipſorum : itemque timere læſionem corporis,& mortem:ac demum timere amiſſionem & iacturam* 15
bonorum,vt inquit Valerius Reginaldus *in* 2. *p.praxis fori pœnitential. lib.* 17.*cap.*23. *ſect.* 3. *num.* 222. Timor enim etiam iſte humanus actionum noſtrarum *eſt emendator aſperrimus*,vt teſtatur Plinius Iunior *epiſtolar. lib.*7. *epiſtola ad celerem ſuum* , decetque Iudicem,iuxta illud *Lucæ* 18.vbi de eo reprehenſus Iudex,quod *Deum non timebat , & homines non reuerebatur:*dedecet verò & improbatur nimius,inordinatus, Diuinæ , aut humanæ legi contraueniens , vt idem Valerius Reginaldus concludit *proximo loco.*Verè quidem

In audaces non eſt audacia tuta,

vt Ouidius inquit *Metamorphoſ. lib.* 10. *Fab.*10.Sed inter priuatos,& qui audacia pugnant; non qui Iuſtitia, Imperio,& Maieſtate,vt Rubricæ verbis præſentibus illius effigies optat.

Non autem Iudicibus ſatis erit † humano 16
poſtpoſito metu,muneris Poteſtate, Iuſtitiæque Vi & Maieſtate tenuiores apparenter defendere : ſi offendant occulte : ſi eos à Potentiorum præda liberent, vt deprædentur ipſi. *Quomodo enim poteſt Iuſtus eſſe, qui ſtudet eripere alteri , quod ſibi quærat? Quomodo poteſt pro aliis interuenire,qui alios ſibi ſubiicere conatur ? Et infirmo aduerſu Potentes opem ferre, qui ipſe grauem libertati affectat Potentiam?* cum Diuo Ambroſio rogo *de offic.lib.* 1. *cap.* 28. *in fine.* Iſti quidem *per imaginem bonorum operum , ſinum mentis ad auaritiam extendunt.* Quos ſic notos facit Gregorius *Moral.lib.* 14. *cap.* 11.*ad finem.* Tanto tunc deteriores,quãto fœdius Iuſtitiæ & Pietatis velamine committunt facinus. *Commendandi , ſi quod ſe dicunt humiles defenſare,Humanitati tribuerent , non Cupiditati.Illud graue,ac peracerbum eſt,quod hac lege tueri pauperes videntur vt ſpolient; hac lege defendunt miſeros,vt miſeriores faciant defendendo.*veluti,ex Saluiano, tranſcribit Iacobus Durant.*lib.*1. *cap.*1.de his concludens ex eodem:*Nihil ſuſceptis tribuunt , ſed ſibi.* Etenim *quem dabis mihi ex numero Præpoſitorum, qui non plus inuigilet ſubditorum vacuandis marſupiis,quam vitiis extirpandis?* vt *Sermone* 77.*ſuper Cantic.* D.Bernardus rogat.

Contra Iuſtitiæ quidem naturam,†quæ *aliis* 17
eſt potius nata quam ſibi. Commune commodum,non ſuum expectat,& alienum bonum pro ſuo ducit emulamento , vt *Pſalmo* 36. *verſ.* 1. *Dixit iniuſtus vt delinquat ſibi* , eam deſcribit Ambroſius.*Libro item de Noe & Arca, cap.*1.repetit:*Iuſtitiam ſolam eſſe , quæ aliis potius nata quam ſibi;non quod vtile ſibi eſt , quærit,ſed quod omnibus;*& de Virginib.lib.3.

col.2.

Digitized by Google

col.2.poſt medium: *Iuſtitia in alto quodam ſuggeſtu locata, videt, exploratque omnia. Quæ aliis potius nata quam ſibi;non tam ſuas vtilitates quam publica emolumenta rimatur.* Vt enim *in Euangel.Lucacap.*1.in illud: *Et peperit filium &c.* ipſe idem:*Iuſtitia communis eſt virtus.Et in expoſit.Pſalmi* 118.*Octonar.* 16. *in illud:Feci iudicium & Iuſtitiam, ne tradas me nocentibus me,ad finem*,per alias virtutes diſcurrens,earumque priuatam vtilitatem:*Sola iuſtitia eſt*(ait) *quæ omnibus temporibus aliis potius nata quam ſibi quotidiano vſu & fructu publico, ſuo damno alienas cuſtodit vtilitates.* Ac tandem in idem ſæpe recidens,ſed(ingenio,& elegantia ſua,poſt tot fœlicitet dicta) aliquid ſemper addens, *de obitu ſatyri fratris ſui col.*11.*ad medium*, hæc in ſimul:*Eam enim ſibi foris partior tota eſt; & quidquid habet,quadam inclementia ſui,dũ partitur amore communi,transfundit in proximos.*Bene inde lib.5.Ethicor.(ex Antonij Mureti tranſlatione p.mihi 395.) *Iuſtitiam alienum bonum eſſe* dixit; *Alienæ vtilitatis ſpeculatricem* Apuleius *de Philoſophia,pag.mihi* 42. Hocque in primis ſeruare debere eos qui Reipublicæ præſunt,ex Platone,*lib.*1.*de officiis* Cicero tradit:*Vt quidquid agant, ad eam referant,oblití commodorum ſuorum.*Inde *Imperium eſſe curam ſalutis alienæ*, rectè definit Marcellinus *lib.*2.Quia

Iuſtitia vtilibus Rectum proponere ſuadet.

vt Claudianus quoque *in laudes Stiliconis Panegyri* 2.Huncque ſibi finẽ Iudices & Rectores proponere debere, aſſerit Mirand. *in Director.Prælator.tom.*2.*q.*5.*art.*5.*concluſ.* 1. Exemplum Rectoribus Ioſue præſtitit. Q*ui cum aliis terram diſpertiret,ſibi non diſtribuit aliquam portionem.Imitatus eſt in eo modeſtiã Domini.Docuit autem eos,qui in aliquo Magiſtratu ſunt conſtituti,non ſuis commodis, ſed vtilitati ſubditorum inſeruire debere.*vt Theodoretus notauit *ſuper Ioan.*10.*q.*17.Hæc vera Iuſtitia,hæc vera illius ratio: quæ propriam vtilitatem; iure vel iniuria reſpicit, Iuſtitia non eſt,contraria Iuſtitiæ eſt.

Sydera terra
Vt diſtant, & flamma mari, ſic Vtile Recto.

aſſertore Lucano *de bello ciuili, lib.*8.& Horatio *Carmin.lib.*4.*ad Lollium.*

Bonus atque fidus.
Iudex Honeſtum prætulit Vtili,&
Reiecit alto dona nocentium.
Vultu & per obſtanteis cateruas.
Explicuit ſua victor arma.

18 *Rationem* † (qui vtile ſectantur) *Status* vocant,cum à recta Ratione, à Iuſtitia ſit prorſus aliena.Hæc aliis,illa ſibi, aliorum quoque iniuria,vtilitatem quærit. Hæc virtutum omnium (vt iam diximus mater & altrix: dura illa nouerca, Prudentiæ maximè, cuius ſe æmulatricem contendit,vt late, recenter è noſtris, proſequitur Marius Giurba *conſilio primo per totum.* Quam toto conamine pellant,fugiantque Rectores: veram ſine fuco Iuſtitiam ſectantes, communibus vtilitatibus intenti, cuius conſtituti ſunt

Gabr.de Velaſc.

procuratores,vt etiam(ex *lege Miles.*9.*D.de re milit.& lege Ab adminiſtratione,*8.*C.de legat.*)obſeruat Alciatus *in l.Principalibus,*33. *D.ſi cert.pet.n.*3.Iuſtitiæ *Vi* & *Maieſtate* deterreant improbos,coërceant Potentes: probos,puſilloſque defendant,vt illius propoſitæ Imagini reſpondeant.

ÆQVITATIS VERItatiſque Terrificum.

RVBRICA XIV.

AN ÆQVITAS A IVSTItia differat? quibus, qualiterque Terrorem incutere,quos increpare, quomodo, quorumque impatiens Iudex eſſe debeat?

SVMMARIVM.

1 *Æquitas & Veritas an ad timorem incutiendum aptæ?* & numeris ſeqq.
Veritas quid ſit? ibidem.

2 *Æquitas quid ſit?* & n.5.9.& ſeqq.

3 *Æquitas an rigori,ſtrictoque iuri contraria ſit.Quidque inter vtrumque diſtet?* & numeris ſeqq & 12.

4 *Quomodo,quemque* Terrorem *incutere debeat Iudex?* & numeris ſeqq.
Veritas omnibus rebus fortior eſt,ibi.

5 *Æquitas cerebrina,ad voluntatemque formata non eſt Æquitas,ſed Iniquitas,& Simia Æquitatis.*
*Æquitas eſt comes Iuſtitiæ,& illius maximè propria.Eſt Iuſtitiæ obiectum: correſpondet Iuſtitiæ legali, & quodammodo continetur ſub ea,& quodammodo excedit eam.*ibi.

6 *Si commiſſum alicui ſit vt procedat* ſecundum Æquitatem *vel* de Æquitate, *an ſecundum æquitatem iuris, vel ſecundum Æquitatem à iure naturali formatam procedere debeat?*

7 *Æquitas quibus ſoleat nominibus appellari?*

8 *Ius* Bonum & Æquum eſt. *Idem eſt* Ius *quod* Æquum. *Iudex* Boni & Æqui *cuſtos.*

9 Æqualitas *eſt Iuſtitia exacta.* & numeris ſeqq.

10 *Iuſtitia, aut Lex vel ſcriptam continet Æquitatem,vel non ſcriptam,Iudicis nempe arbitrio commiſſam,ſecundum tamen regulas iuris,quas tranſgredi nullatenus Iudici licet.*& num.ſeq.

11 *Nulla lex eſt,vel ſaltem eſſe debet,quæ non præſeferat Æquitatem;ſine cuius erubeſcit conſortio:quæ veluti obiectum Iuſtitiæ eſt,*& num.ſeq.
Chriſtophorus Anguianus notatur. Declarantur textus in l.Placuit,8.D.de iudic. in l.Proſpexit,12.D.qui & à quibus &c. & in cap.fin. de tranſactionib. *ibi, & num.ſeq.*

Cc 12 *Æqui*

Digitized by Google

12 *Æquitas eſt, quæ ſeueras delinquentibus pœnas imponit.*

13 *Deus* Terribilis *ſæpe in Sacris litteris appellatur. Et cur?*

Dictio Et *quandoque pro cauſatiua* Quia *ſumitur.* ibi.

14 *Quatenus, quibuſque* Terrificus *Iudex eſſe debeat? Quibus affabilis, manſuetus, & quatenus?* & numeris ſeqq. & 21.

16 *Increpare, reprehendere, & iraſci quandoque Iudicem decet, neceſſariumque eſt: ſine iniuria tamen.* & numeris ſeqq. præcipuè num. 29.

17 *Cum Potentia Iudex manſuetudinem ſeruet.* Terrificum *ſe, cum opus eſt, animo ſe oſtendat.* & num. ſeq.

19 *Magna ſolum vox quandoque efficere Magna ſolet.*

20 *Chriſtus ſaluator noſter, qui ſe manſuetudinis exemplum præbuit; erat increpatione* Terribilis,

21 *Iudex nec ſit admodum nimiumve* Terribilis, *nec benignitate diſſoluta.*

22 *Terror, indignatio, aut correptio moderata, ſine iniuria, aut probroſis verbis, recuſationi cauſam non præbet: aliter præbet, præter actionem, emendationemque, quam lex pollicetur, & iniuriam paſſis tribuit.* & num. ſeq.

24 *Rationi committenda ſubditorum emendatio, non iræ: reſtringenda ſub Ratione Poteſtas, & illa indignatio temperanda: nec quidquam agendum priuſquam concitata ad tranquillitatem mens redeat.* & numeris ſeqq. *præcipuè* num. 28. *Ordo tribuit modum, decorem, & perpetuitatem.* d. numer. 24.

Diſcretio eſt quædam moderatrix & auriga virtutum, ordinatrix affectuum, & morum Doctrix, eaque ſublata, virtus vitium erit, ibid.

25 *Qui iratus accedit ad pœnam nunquam mediocritatem tenebit, quæ eſt inter Nimium & Parum: nil ſani operabitur, & iuſtum putabit quod fecerit.* & num. ſeq. & 31.

26 *Sententia per iracundiam lata an vtilis ſit, & executionem mereatur?*

27 *Et an alius actus, contractuſvè per iracundiam geſtus?*

29 *Manſuetus & Fortis dicitur, qui iraſcitur vbi & quomodo debet: & qui non iraſcitur pro quibus oportet, & vt oportet, fatuus & ſtupidus eſt. Rationabilis ira ad Iuſtitiam delictaque punienda prodeſt.*

30 *Ira ratione moneatur, charitate, amore Iuſtitiæ, iuſtaque vindicta; non odio, non indiſcreto, immoderato, apparentivè zelo,* & numeris ſeqq.

31 *Iratus non facilè propriè voluntati, aut paſſioni credere debet. Sub obtentu enim Iuſtitiæ mentem iræ immanitas vaſtat.*

32 *Deus non ſubiacet paſſioni, non ira irrogat ſupplicium: ſed ira Dei eſt, delinquentium pœna: furor Dei eſt, ſupplicium peccatorum.*

33 *Ira omnibus in rebus repudianda eſt, maximè ab iis, qui Reipublicæ præſunt: qui vultum legis induere debent, nil irati facientes, etſi videantur irati.*

34 *Facilis credulitatis vitium à Iudice relegandum: quod facit vt antequam iudicemus iraſcamur. Nec facilè audiendum, aut inquirendum, quod in iram trahere poſſit: ſed curioſitas omnino ad tranquillitatem vitanda.* & num ſeq.

ANNOTATIO I.

INEPTE' *Æquitate,* † & *Veritate Terrificum* formari, ſeu deſcribi Iudicem videtur. Quid enim metus incutio cum *Veritate?* Quid cum *Æquitate Terror?* Namque ſecundum Tullium veter. Rhetor. lib. 2. cap. 9. *Veritas eſt, per quam immutata ea quæ ſunt, aut ante fuerunt, aut futura ſunt, dicuntur.* Secundùm Ariſtotelem Metaphyſicorum 2. *eſt adæquatio rei ad intellectum.* & in 4. Ethicorum, *ad Veritatem pertinere* (ait) *quod aliquis confiteatur exiſtentia circa ſe ipſum: & neque maiora, neque minora,* vt ex eo, tradit D. Thom. 2. 2. *quæſt.* 109. *art.* 1. Quid commune *Veritatis* deſcripta conditio & natura cum *Terrore?* 1

Æquitas verò † tantum ab incutiendo *Terrore* abeſt: vt depellat *Terrorem,* præbeat ſe benignam, exhibeat mitem, rigorem temperet, Eſt enim *Mitior quædam ſententia, quam naturalis ratio perſuadet viro prudenti,* vt eam Franciſcus Patricius deſcribit *de Regno & Regis inſtitut. lib. 6. tit. ſeptimo.* Vt Sylueſter *in ſumma verbo Ius, num.* 2. Reginald. *in praxi fori pœnitential. lib.* 13. *capit.* 12. *ſect. priori, num.* 116. & alij Summiſtæ: *Æquitas eſt Iuſtitia, dulcore Miſericordiæ temperata.* Inde Beatus Iob. cap. 23. v. 4. *Ponam coram eo iudicium; & os meum implebitur increpationibus.* Et v. 6. & 7. *Nolo multa fortitudine cõtendat mecum, nec magnitudinis ſuæ mole me premat. Proponat Æquitatem contra me: & perueniat ad victoriam iudicium meum.* 2

Contrariam ideo Æquitatem Rigori, † ſtrictoque iuri, & probant textus *in l. Placuit,* 8. *C. de iudic. in l. fin. D. de public. in rem action. in l.* 3. *§. Miles, D. de re milit. & in l.* 2. *§. Quamquam, D. de aqua plu. arcend. in l. Si res tuas,* 8. *in fin. C. ad exhibend. in cap. Conſuluit,* 24. *de offic. & poteſt. iudic. deleg.* & mille alij, quos enumerant, hanc aſſertionem proſequentes, Tiraquellus *de vtroque retractu, §.* 35. *gloſſa* 1. *n.* 4. 7. 15. & 30. Petr. Rebuff. *in l. Bonorum appellatio,* 49. *col.* 8. *verſ. Æquitas Canonica, in princip.* Andr. Fachinę *controuerſ. iuris, l.* 3. *c.* 3. vt & alios ab ipſis relatos omittam, & nominatim aduertit Gloſ. *in principio caſus poſitionis dictæ legis Placuit.* Hinc Donatus. Terentianus interpres *in Adelph. actu* 1. *Scena* 1. ait: *Inter Ius & Æquitatē hoc intereſt: Ius eſt, quod omnia recta & inflexibilia exigit: Æquitas eſt, quæ de iure multum remittit.* 3

Aptiſſimè nihilominus † *Veritate & Æquitate Terrificum* (hoc eſt, *timorem incutientem*) Iudicem effigies optat. Non enim fraudem, doloſam 4

Digitized by Google

doloſam calliditatem, aut mendacium requiſiit, deſideratve, ſed ſimplicitatem. Quia *fortitudo ſimplicis via Domini : & Pauor his, qui operantur malum. Prouerbior.* 10. *v.* 29. Non ferocitatem, nimiumve rigorem iudicialis exigit *Terror*, ſed aneiſatur: Iuſtam expetit *Æquitatem*, *Veritatem* amat. Qua quidem nil fortius, Terribilius nihil. *Veritas Magna & Fortis præ omnibus. Omnia opera mouentur. & Tremunt eam. Veritas manet, & inualeſcit in æternum, & viuit, & obtinet in ſæcula ſæculorum. Nec eſt apud eam accipere perſonas, neque differentias: ſed quæ iuſta ſunt, facit omnibus iuſtis ac malignis, & omnes benignantur in operibus eius: & non eſt in iudicio eius iniquum: ſed Fortitudo, & Regnum, & Maieſtas omnium æuorum.* Eſdræ *lib.* 3. *c.* 4. *ex v.* 36. Sic qui in cælo ſedebat equo albo, & habebat in veſtimento, & in fæmore eius ſcriptum: *Rex Regum, & Dominus Dominantium*; cuius oculis ſicut flamma ignis: & in capite eius diademata multa: cuius erat aſperſa ſanguine veſtis: & de cuius ore procedebat gladius ex vtraque parte acutus, vt in ipſo percutiat gentes: *vocabatur Fidelis & Verax*, Ioannis teſtimonio *Apocalypſ. c.* 19. *v.* 11. *& ſeqq.* Prolixiorque de *Veritate Annotationibus ſeqq.* protrahendus ſermo.

5 Æquitas ſcripta † (ad quam propoſita reſpiciunt verba, cerebrina enim & pro voluntate, non ad iuris normam, regulamque formatam, non *Æquitas*, ſed *Iniquitas* eſt, vt *Rubrica* 11. *Annotatione* 1. *num.* 15. prædiximus: nec rudis & informis *Æquitas*, dicitur, ſed *Simia Æquitatis*, vt ex Bartholo, licet non omnino veridice allegato, tradit Bonacoſa, *tract. de Æquitate Canonica*, *pag.* 2. *in fine*, Probat textus *in cap. Ex parte*, 13. *de offic. & poſt. iudic. deleg.* & *ibi* notat Abbas *num.* 3.) ad iudicialem iſtum Terrorem, plectandos iniquos, continendoſque in officio ſubditos, aptiſſima. Quæ veluti *eſt Seueritas Iuſtitiæ, dulcore Miſericordiæ temperata.* vt 2. *p. ſumm. tit.* 1. *cap.* 12. *§.* 2. *tit.* 9. *cap.* 1. *col.* 3. *ad medium, & p.* 4. *tit.* 5. *cap.* 19. *§.* 1. Diuus Antoninus definit. *Rectitudo iudicij naturalem ſequens rationem.* vt (ex *lege prima*, *§. Quod quis, D. ſi quis teſtam. liber. eſſe iuſſus fuerit*, quem debuit allegare *primum*, nullus enim incipit *Quod quis*, & ex *lege Bona fides*, 31. *D. depoſiti*) bene deducit Bonacoſa *dicto tract. in princip.* cum Stephano de Federic. *in tract. de interpret. iuris, p.* 1. *num.* 77. Tiraquellus *Tacitam quandam legem Æquitatem* appellat, *de vtroque retract. d. §. gloſ.* 1. *num.* 19. *in fine*, ex *§. Conductor, inſtit. de locat. & conduct.* aliiſque iuribus & auctoritatibus. Quod & ex Cicerone *in orat. pro Plancio* adſtruitur, dum ait: *Fugiſti ſententiam legis: Æquitatem omnem reſeciſti.* Idemque *offcior. lib.* 1. pag. mihi 24. *Iuſtitiæ maxime proprium Æquitatem* dixit. *Comitem* Stoici faciunt, vt de Regno & Regis inſtit. Franciſcus Patritius prodit *dicto l.* 6. *tit.* 17. Ammianus Marcellinus *lib.* 30. *Recta iudicia Æquitatis Delubra* nominauit. Pro thorace Iuſtitiam; pro galea iudicium certum, Sapientia ſumpſit, *Scutum inexpugnabile Æquitatum*, *cap.* 5. *v.* 19. obiectum Iuſtitiæ *Æquitatem*, Theologi profitentur, vt inferius notamus. Correſpondere Iuſtitiæ legali, & quodammodo contineri ſub ea, & quodammodo excedere eam; dixit D. Thom. 2. 2. *quæſt.* 120. *artic.* 1. *ad primum.*

6 Inde, † ſi commiſſum alicui ſit, vt procedat *ſecundum Æquitatem*, vel *de Æquitate*; debet procedere ſecundum Æquitatem iuris, non ſecundum Æquitatem à iure naturali formatam, vt (ex textu *in d. c. ex parte, el* 2. 13. *in ordine*, deducit, notatque Felinus *ibi*, *num.* 1. *notab.* 1. Octauian. Oſaſc. *dec. Pedemont.* 1. *n.* 43.) Ne pro voluntate, aut deſiderio formetur. Scripta vero deficiente, rectè à naturali iure, à ciuili quidem non deuio, petetur.

7 Iſtamque *Æquitatem* † nunc *Bonum* & *Æquum*, nunc *Bonum Æquum*, ſine copula, nunc *Æquum* ſimpliciter, nunc quoque ſimpliciter *Bonum* appellari; multis comprobari Budæum *poſt principium priorum Annotationum* Tiraquellus memorat *dicto §.* 35. *gloſſa* 1. *num.* 36.

8 Ius ipſum † *Bonum* & *Æquum*, Iudicem *Cuſtodem iuris*, & conſequitur, *Æquitatis*, ſæpè Ariſtoteles dixit *Ethicor. lib.* 5. ex Dionyſij Lambini tranſlatione, pagin. mihi 135. *Eſt autem* (ait) *iuris cuſtos. Quòd ſi Iuris, ergo & Æquitatis.* Et poſt longam confirmationem, pag. 134. *Idem ergo eſt Ius, & Æquum Bonum*, ex Marci Antonij Mureti traductione, pagin. mihi 406. *Nam* & Æquum Bonum *ita quodam iure melius eſt, vt ipſum quoque* Ius *ſit*, Et continuo fere: *Idem igitur &* Ius *eſt, & Æquum.* A quo nec diſſentit textus *in l.* 1. *D. de iuſtitia & iure.*

9 Exactamque Iuſtitiam † Æquitatem eſſe, probat tunc *dicta lex Placuit*, 8. *C. de iudic.* cum Gloſſa *ibi*, *verbo Æquitatiſque*, eius verba *Iuſtitia Æquitatiſque* non diuerſa, ac minus Iuſtitiam, Æquitatemque oppoſita, ſed naturæ eiuſdem, & Æquitatem ad Iuſtitiam pertinere, imo Iuſtitiam ipſam eſſe, ſic declarante: *Æquitatiſque*, id eſt, *Iuſtitia Æquitatis*, dictione *que* dempta, quæ diuerſitatem inducere videbatur: tum illud Pauli ad Hebræos 1. v. 8. *Virga Æquitatis, virga Regni tui.* Cui illa *Pſalmi* 44. *v.* 7. reſpondent verba: *Virga Directionis, virga Regni tui.* Super quæ Incognitus: *Eſt virga Directionis vnicuique tribuens ſecundum merita, ſcilicet bonis præmia, & tormenta malis. Nam quoad bonos eſt virga conſolationis: Virga tua & baculus tuus ipſa me conſolata ſunt: ſed quoad malos eſt virga Punitionis: Reges eos in virga ferrea.* Quod exactæ ſtrictæque Iuſtitiæ eſt. Eamque *Virgam Æquitatis* nominauit Apoſtolus. Conueniens ſimul vtrique, & Iuſtitiæ & Æquitati: Tum *Æquitatis* ipſius definitio, quæ (ſecundum Policratum *lib.* 4. *cap.* 2. cuius meminit Gulielm. le Rouill. *de iuſtitia & iniuſtit. lib.* 1. *cap.* 17.) *Eſt rerum conuenientia, quæ cuncta æquiparat ratione, & in paribus rebus paria iura deſiderat: in omnes æqualis, vnicuique tribuens quod ſuum eſt.* Quam & conſtituit, Gloſſa

Digitized by Google

in d.l.Placuit,8.C.de indic. verbo Quam ſtricti iuris. Tandem ſecundum Ciceronem *Rhetor.ad Heren.lib.3.* pag. mihi 51. *Iuſtitia eſt* Æquitas *ius vnicuique tribuens pro dignitate cuiuſque.* Comprobantque textus *in l. Diem proferre, 32,§.Stari, D.de recept. arbitr. & in l.Item quæritur, 14.§. Si quis menſuras, D. locat.*

Id ipſum Iuramenti formula ab Imperatore Iuſtiniano Iudicibus præſtita *in auth. iuſiurandum quod præſtatur ab iis qui adminiſtr. accip.§. Iuro quoque, verſ. Et Æquus, coll. 2.* non dubiè confirmat. Quæ ſic ſe habet: *Æquus in cauſis vtrique parti ero: nullique parti citra quam iuſtum eſt præſtabo; ſed exequar vniuerſa delicta, & omnem Æquitatem ſeruabo.* Commutatiuam, diſtributiuam, punitiuam, ſeu vindicatiuam, & legalem Iuſtitiam reſpiciens. Quam triplicem Æquitatem format, diſtinguitque Diuus Antonius *4.p.ſumm. tit. 5. cap. 19. paragrapho* 1. Prior, Commutatiua nempe, verbis illis continetur: *Æquus in cauſis vtrique parti ero.* Secunda, ſcilicet Diſtributiua, in illis: *Nullique parti citra quam iuſtum eſt, præſtabo.* Id eſt, *Pro meritis munera, officiaque Reipublicæ, quorum mihi diſtributio incumbat, præſtabo; nulli citra merita impendam.* Tertia in illis: *Sed exequar vniuerſa delicta.* Sequentia verò verba: *Et omnem Æquitatem ſeruabo*, vel hunc, non incongruè ſenſum recipere poſſunt: *Et his peractis, omnem Æquitatem ſeruabo*: nulla enim alia, quæ adimpleatur remanet: vel hunc, ſi cum præcedentibus iungantur: *Exequar vniuerſa delicta, & omnem Æquitatem ſeruabo*, id eſt: *Seueritate legali delicta puniam, adhibito vbi per ius licuerit, ex occurentibus circunſtantiis, temperamento: ita vt nihil iuſto præfinito rigori, nil deſit Æquitati legali.* Sicque *Iudicem legitimum definimus eum, qui Æquitatis patronus & defenſor eſt*, cum Heliodoro *Æthiopiorum lib.10 c.28.* Quia ea tunc Æquitas exacta Iuſtitia eſt. Quæ veluti conſtitutos terminos à iure habet, quos nullatenus tranſgredi licet, nec pro voluntate contrahendo, nec laxando Æquitatem, ſed ſecundùm iuris regulas.

10 Iuſtitia enim † vel ſcriptam continet Æquitatem (vt iuribus in principio citatis multiſque ſimilibus occurrentibus paſſim:) vel non ſcriptum in ſpecie (quia non omnes caſus à legibus nominatim poſſunt comprehendi, circunſtantiis caſus eorumque deciſiones mutantibus *l. Neque leges, l. Non poſſunt, D.de legibus.*) in genere tamen ſcriptam, Iudicis nempe arbitrio, regulis iuris, eiuſque præfinitionibus ita circumceepto commiſſam; vt nihil illi pene relictum (vt iam quoque notauimus) videatur, Epicheiæ, ſeu Æquitati (idem enim *Æquitas* Latinè, quod Græcè *Epicheia* ſignificat, vt *d.4.p.tit. 5.cap. 19. in principio* Diuus Antoninus notauit, & dixerat S.Thom. 2. 2. *quæſt. 120. art. 1.*) non quidem cerebrinæ, aut pro libito, ſed legali adhærenti.

Nulla etenim lex eſt, † vel ſaltem eſſe debet, quæ non præ ſe ferat Æquitatem, quæ illam non quærat. *Nihil enim tam conſociabile, quam cum Æquitate Iuſtitia.* Sic *de officiis lib.1.cap.33.* atteſtante Ambroſio. *Cum in Regni regimine Virtus, Iuſtitia, & Poteſtas egeat* Æquitate; *nec ad hoc alterum ſine altero poſſit ſufficere.* Diuo Gregorio pariter *epiſtolar.lib. 7. epiſt. 123. Brunihildæ Reginæ Francorum.* Proinde Iuſtitia ſine Æquitatis obſolecit conſortio, ſine illius ſocietate erubeſcit, vt & profeſſus eſt Imperator Iuſtinianus *in l.Si quis in ſuo, 24.§.Legis autem, C.de inofficioſ.teſtam.& in l.fin.§.Cum autem, C. de furt.& ſeruo corrupt.* Quippe quæ obiectum Iuſtitiæ eſt, vt docet Dominicus Soto *de iuſtit.& iure ad finem proœmij, & lib.3.quæſt. 1. art.1.in principio.* 11

Fallitur ideo Chriſtophorus Anguian. qui *libro primo de legibus, controuerſ. 1.n. 4.* ait: Multæ ſunt leges ab Æquitate deuiantes. Idque ex textu *in d.l.Placuit, 8.C. de indic. in l. Proſpexit, 12. D. qui & à quibus manumiſ.liber.non fiant, & in c.fin.de tranſactionib.* Qui quidem textus contrarium omnino mihi probant, Æquitatem exquirunt, & in omnibus præcipuam eſſe volunt: ſcriptam tamen, non efflctam pro libito. *Placuit in omnibus rebus præcipuam eſſe Iuſtitiæ Æquitatiſque ſcriptæ* (& vt Gloſſa vertit, & prænotauimus) *Iuſtitia Æquitatis ſcripta quam ſtricti iuris rationem. d.lex Placuit inquit.*

Nec argumentum vrget, † ſi deducatur ex eo: *Aliam Æquitatis, aliam eſſe ſtricti iuris rationem.* Id concedamus: non Lex ab Æquitate deuiat, eam potius inſequitur. Quamuis enim ex ſe, & ſimpliciter Æquitas à Rigore diſtet: vtrumque cum ratio poſtulat lex conſiliat, *cap. Diſciplina, 9. diſt.* 45. Aut temperamento, aut vtitur ſeueritate. *Occidatur occiſor* Ius præcipit. (Quia 12

Mors morte pianda eſt.

vt fert quoque Ouidius legem *Metamorphoſ. lib.8.fabul.4.*) Æquitas iubet, vt ſuperiora monſtrant, & *Rubrica* 11. *Annotatione prima*, latè comprobauimus. *Hoſtem ferire, victoria eſt: reum, Æquitas.* Petrus Damianus, ex Ambroſio, inquit *epiſtolar.lib.7.epiſtola 12.* Cum pœnam itaque Lex præfinit: præfinit quoque Æquitas, à qua nunquam vera lex deuiat, à qua verecundatur abeſſe. Cum rigorem ex cauſa temperat Æquitas: Lex temperat. Quæ aliam cauſam vult eſſe eius qui ex animo, aut data opera; quam qui caſu: eius qui ad defenſionem, qui prouocatus cedit, vel occidit, & ſimilium occurrentium. Quæ quia in vniuerſum comprehendere lex nequiuit; Iudicis arbitrio, eidem alligato, commiſit Æquitatem. Id (præter alios) textus *in dicto cap. finali de tranſactionibus* (in contrarium allegatus) ſic effecit, ſic iubet: *In his verò ſuper quibus non inuenitur expreſſum, procedat Æquitate ſeruata, ſemper in humaniorem partem inclinando, ſecundum quod perſonas, & cauſas, loca, & tempora, videris poſtulare.* Vbi cauſas memoratas humanoris ſententię explicat, notatque Gloſſa, & *in Rubrica* 11. Annotatione prima notauimus.

A vindi

Digitized by Google

A viudicatiua Æquitate *dictæ legis Proſpexit* diſpoſitio nullatenus diſtat (tametſi in cortice dura viſa fuerit Vlpiano) publici iuris fauorem continet, Æquam exigit vindictam, non quidem cum graui ſeruorum, de quibus quæſtio habenda eſt, damno: qui intra ſexaginta ſolummodo dies manumitti vetantur; conceſſa poſtmodum manumiſſionis facultate. Id ea Æquitatis ratione: quòd publicus fauor particulari præualeat, iuxta vulgaria iura, de quibus Nos *in Axiomatib. & locis communib. iuris, lit. F. num.* 216. *& lit. V. num.* 198. Aut enim vera, aut falſa, fraudulentavè manumiſſio eſt: Si fraudulenta: æquè impeditur: Si vera; æquè, modici temporis dilatione, conceditur: quæ in conſideratione non eſt, ex iuribus quoque citatis *in noſtris Axiomatib. iuris, lit. D. num.* 100. Quo & ſtricto iuri, & Æquitati ſubuenitur: vtrumque pariter coniungitur: & exactam Iuſtitiam Æquitatem eſſe conuincitur, vt & comprobat Suarez *de legib. lib.* 5. *cap.* 11. *num.* 3. *&* 4. ſuperiora monſtrant, textus item *in cap. Omnis*, 10. *diſt.* 45. & Iuſtitiam pro Æquitate; & Æquitatem pro Iuſtitia ſumens. Verba inſuper Gregorij relata à Diuo Antonio 3. *p. ſumm. tit.* 9. *cap.* 1. *col.* 3. *ad finem*, ſic Iudicem adſtruentis: *Quædam per Æquitatem corrigat: quædam per Miſerationem indulgeat.* Correctio enim (quam ad Æquitatem retulit) exactam reſpicit Iuſtitiam, *cap. Vt fama*, 35. *verſ. Reſpondemus, & ibi Gloſſa verbo Corrigere, de ſentent. excommunic. cap. Ad petitionem*, 22. *de accuſationibus*. Ex quibus oppoſitum in principio argumentum, cæteraquè aduerſantia ceſſant.

Quid igitur ad incutiendum iniquis Ter-
13 rorem, † Iuſtitia aptius? Quid æquius, quam *Veritate, & Æquitate Terribilem* Iudicem apparere, ad ſimilitudinem eius cuius Miniſter eſt? Quo ſæpè nomine Sacra Dominum Scriptura exaltat. Exodi 15. v. 11. *Quis ſimilis Tui in Fortibus, Domine? Quis ſimilis Tui, Magnificus in ſanctitate*, Terribilis, *atque laudabilis?* Pſalmo 65. v. 3. *Dicite Deo: quam* Terribilia *ſunt opera tua Domine.* & v. 5. *Venite & videte opera Dei:* Terribilis *in conſiliis ſuper filios hominum.* Pſalm. 75. v. 8. *Tu* Terribilis *es, & quis reſiſtet Tibi?* v. 12. & 13. *Vouete, & reddite Domino Deo veſtro omnes qui in circuitu eius affertis munera*, Terribili, *& ei quia aufert ſpiritum Principum:* Terribili *apud Reges terræ.* Pſalm. 88. v. 8. *Deus qui glorificatur in conſilio ſanctorum: Magnus &* Terribilis *ſuper omnes, qui in circuitu eius ſunt.* Iob. 25. v. 2. *Poteſtas &* Terror *apud eum eſt.* Idquè ex Iuſtitiæ Æquitate, ſeu Æquabilitate: quia omnes æquè iudicat, nec perſonam accipit. *Deus Magnus, Fortis, &* Terribilis, *qui perſonam non accipit.* Deuteron. 10. v. 17. Pſalm. 110. v. 10. *Sanctum, &* Terribile *nomen eius.* Vbi Incognitus: *Quod eſt iſtud nomen* (quærens) *quod ſic bonis eſt Sanctum; &* Terribile *malis?* Reſpondet: *Hoc eſt nomen* Iudicis. Et in verba Pſalmi 98. *Confiteantur Nomini tuo Magno: quoniam* Terribile, *& Sanctum eſt: & honor Regis iudicium diligit*: in cauſatiuam dictionem copulatiuam. Et ſic vertit: *Meritò* Terribilis *eſt malis, & Sanctis bonus quia honor Regis iudicium diligit.* Namque *Faſtigia dignitatis non reſpicit Æquitas.* veluti *Æthiopicorum libro* 10. *cap.* 28. inquit Heliodorus.

Sic Terrificum oportet eſſe Iudicem. Non quidem ad ferocis, effrænisque Potentiæ oſtentationem, † puſillorumquè metum : 14
Tunc enim *Terribilem* eſſe, maximum vitium eſt, legibus improbatum, meritoquè punitum *in l. vnic. C. ſi Rector prouinc. & in l.* 2. *C. ne ruſticani ad vllum obſequium deuocentur, lib.* 11. *vbi Gloſſa prima* concordantes refert. Nec pro voluntate, aut vana elatione, ſed pro neceſſitate incutiendus à Iudice terror: vt *Geneſis* 6. *in principio* docemur. Vbi *cum Noë Dominus filiiſquè eius benediceret, dicens*: Creſcite, & multiplicamini, & implete terrã: protinus adiunxit: Et *Terror* veſter, ac *Tremor* ſit ſuper cuncta animalia terræ. *Quorum videlicet Terror, ac Tremor quia eſſe ſuper animalia terræ præcipitur: profectò eſſe ſuper homines prohibetur. Homo quippe brutis animalibus, non autem hominibus cæteris natura prælatus eſt: & idcirco ei dicitur vt ab animalibus, & non ab hominibus timeatur. Quia contra naturam ſuperbire eſt, ab æquali velle timeri. Et tamen neceſſe eſt vt Rectores à ſubditis timeãtur, quando ab eis Deum minime timeri deprehenditur, vt humana ſaltem formidine, peccare metuant, qui diuina iudicia non formidant. Nequaquam namque Præpoſiti ex hoc quæſito timore ſuperbiunt, in quo non ſuam gloriam, ſed ſubditorum iuſtitiam quærunt. In eo enim quod metu ſibi à peruersè viuentibus exigunt; quaſi non hominibus, ſed animalibus dominantur: quia videlicet ex qua parte beſtiales ſunt ſubditi, ex ea debent etiam formidini ſubiacere ſubſtracti.* Ita in eum locum Diuo Gregorio docente *Curæ Paſtoralis p.* 2. *cap.* 6. Quorum pleraquè ex Diuo Hieronymo decerpſiſſe verba videtur, *in Lament. Ieremiæ cap.* 4. *ſuper illa: Recedite polluti, clamauerunt eis.*

Si Iuſtitiæ Effigies noſtra *Æquitãte & Veritate Terrificum* Iudicem expetit. Qua conuenienter malignis Terrificum ſe præbet Iudex: bonis refugium, manſuetum, affabilem, mitem. Namque *debet Rector eſſe bene agentibus per humilitatem ſocius; contra delinquentium vitia per zelum iuſtitiæ erectus: vt ex bonis in nullo ſe præſeferat; & cum peruerſorum culpa exigit, poteſtatem protinus ſui Prioratus agnoſcant: quatenus & honore ſuppreſſo æqualem ſe ſubditis bene viuentibus deputet; & erga peruerſos iura rectitudinis non exercere formidet.* eiuſdem Hieronymi *proximo* ſententia *loco.*

Hinc ſæcula diſcant,
Indomitum nihil eſſe pio; tutumvè nocenti.

Iuxta Claudianum *Panegyr. in* 4. *Conſulat. Honorij*, & *Panegyr in Manli Theodaſij Conſulatu*:

Peragat tranquilla Poteſtas,
Quod violenta nequit: mandataquè fortius vrget
Imperioſa quies.

Cc Metu

Metu enim Præſidentis,plerumque ſit obediens Poteſtati,qui eſt ſaluti ingratus, vt neceſſitatem ſobrietatis agnoſcat,qui noluit , ac nequiuit gratiam Pietatis agnoſcere. vt pulchrè Ambroſius *de fuga ſeculi,cap.2.col.3. ad medium.* Itaque *Æquitate & Veritate*,Iuſtitia, & Rectitudine , ſimplicitate & Manſuetudine comitata. Quæ in Beato Iobo Sacrâ ſcriptura commendat *in illius capitis primi initio* inquiens: *Erat vir ille Simplex & Rectus*: Qua quidem laudatione , *in Rectitudine Iuſtitia: in Simplicitate autem Manſuetudo ſignificatur.* Diui Gregorij expoſitione *Moral. lib. 1.cap.5.* Ita *lex 3.tit.4.part. 3.* optat Iudices : *Que ſean manſos e de buena palabra a los que vinieren antellos a Iuyzio.* Lex 8. eiuſdem tituli & partitæ: *Manſa mente deben los Iuezes recibir,e oyr a las partes que vinieren antellos a pleyto para alcanzar derecho.* Lex 18. tit.9. part. 1. verſ. *Otroſi deben ſerſofridos.* & *Lex 1. tit.15.lib.2.Ordinam.* dictæ legis tertiæ relata verba transferens.

De quo *in l. 3. D. de his quæ in teſtamento delentur*, exemplum præbuit Imperator, *Reſpondendi,obiiciendiquè præbita patientia ab eo; vt ibi actio ambarum partium illuminata ſit pleniter* (Quia *nec Imperiale eſt , libertatem dicendi denegare* , vt Theodoſium Auguſtum *epiſtolarum lib. 2.epiſtola 17.* affatur Ambroſius.) *Nec litigantibus Iudex prius velit ſua ſententia obuiare,niſi quando ipſi,iam peractis omnibus,nihil habeant in quæſtione quod proponant.* vt textus præcipit *in cap.Iudicantem,11. & finalis,30.quæſt.5.*

Inde Superiores Iudices in Hiſpania, Italiaquè recte *Auditores* vocari, aduertit Ioannes Lorinus *Commeto in lib.Sapient.cap.6.v.2. Audite ergo Reges.* in id & *Regum 3. cap.3.v. 2.* memoratam petitionem adducens : *Dabis ergo ſeruo tuo cor docile* ex aliaquè verſione: *Cor Audiens.* Etenim *temerarium exiſtimo diuinare quam ſpecioſa ſit cauſa inaudita , tempuſquè negotio finire , cuius modum ignores: præſertim cum primum religioni ſuæ Iudex Patientiam debeat: quæ pars magna Iuſtitiæ eſt. At quædam ſupernacuè dicuntur: etiam, ſed ſatius eſt & hæc dici,quam non dici neceſſaria. Præterea an ſint ſupernacua,niſi cum audieris,ſcire non poteris.* Plinio *epiſtolar. lib. 6.epiſtola 2. Ariano ſuo* aſſentientes,cenſemus. *Non enim tam obeſt audire ſupernacua , quam ignorare neceſſaria*, vt *Orator.inſtitut.lib.12. cap. 8.* ſimiliter Quintilianus. *Nec poteſt plenè inſtrui, niſi qui ordine ſui cuncta cognouerit , vnde non ſolum factum deprehenditur ; ſed etiam facti pondus , & facientis affectus* , veluti in id ipſum *expoſit.Pſalmi 118.Octon.4.ſuper illud* : *Viam iuſtitiarum tuarum inſinua mihi , & exercebor in mirabilibus tuis* , maturè expendit,recteque Ambroſius ponderat. Eo reſpicit quod *Prouerbior.cap.1.v.5.* Sapiens dixit: *Audiens ſapiens,ſapientior erit, & intelligens gubernacula poſſidebit.* Et quod *cap.7.v.9.* dixit Eccleſiaſtes : *Melior eſt finis orationis quam principium. Melior eſt patiens arrogante.* Etenim *non poteſt iudicare de toto , qui totum non audit*, vt congruè Bernardus *epiſtola 42. ad Henricum Senonenſem Archiepiſcopum, col. mihi 8.ad finem.* Nam *quod alij humili , alij admirabili ſubiiciunt* , vt Quinti-
lianus item *Oratoriar. inſtitution. lib. 4.cap.* 15
1.aduertit.& cap.5. *Alius alio moueri ſolet.*

Equidem *Manſamente deben los Iuezes recibir,& oyr las partes*, vt *dicta lex octaua,tit. 4.part.3.* iubet: *Pero † de manera de ben fazer eſto* (ipſa addit) *que noles naſca ende despreciamiento.* deſumpta ex *lege Nec quidquam,9.§.Vbi decretum,verſ.circa Aduocatos, D. de offic. Proconſulis.* Quæ *Patientem eſſe Proconſulem oportet* (ait) *ſed cum ingenio ; ne contemptibiles eſſe videantur.* Vt de Claudio Cæſare Suetonius Tranquillus *cap. 15.* enarrat : *adeo Cauſidicos patientia eius ſolitos abuti ; vt deſcententem è Tribunali non ſolum voce reuocarent;ſed & lacinia togæ retenta,in-
terdum pede apprehenſo retinerent.* Quod me- 16
ritò reprehendit,& damnat.

Dirigere,† refellere, & increpare quandoque grauiter Cauſidicos Iudicem decet , eorum occurrere fallaciis , audaciam Litigantium etiam viriliter cohibere , vt (ex *lege Si duo patroni , 13. §. fin. D.de iureiurand.* cum Puteo à ſe relato) aduertit Gregorius Lopez *in l.16.tit.9.part.7.gloſſa finali.* Eſtquè bonus ad id textus *in cap.Solita,6.verſ. Nos autem , de maiorit.& obedient.* Quodque *de Conſideratione ad Eugenium,lib.1.cap. 10.* Diuus Bernardus ; ad quemlibet Nos Iudicem : *Miror quemadmodum religioſæ aures tuæ audire ſuſtinent huiuſmodi diſputationes Aduocatorum,& pugnas verborum,quæ magis ad ſubuerſionem , quam ad inuentionem proficiunt veritatis. Corrige prauum morem , & præcide linguas vaniloquas , & labia doloſa claude.* Ad quod *obiurgationes nonnunquam incidunt neceſſariæ : in quibus vtendum eſt fortaſſe & vocis contentione maiore , & verborum grauitate acriore*, vt & Iudices Cicero monet *lib. 1.de Offic.pag. mihi 48.* Quibus reuerendum ſe præbet Iudex ; ſuæ quoſque obligationis admonitos reddit , & in officio continet ; quaſque iurgantium procacia verba (vt eorum conditio eſt) implacabiles forſam rixas excitarent: aſperior, ſeu elatior grauiter à Præſide miſſa vox præuenit,ſedat. Imo faciet *obiurgationem laudatione gratiorem*, Gregorij Nazianzeni documēto *Oratione de Pace.* Iuſtis aſperitatibus mulcebit: obiurgationibus populum promerebitur: *Quæ ſumma laus Gubernatoris eſt*, vt (ex Oſeæ *cap.11.v.4. Ero eis quaſi exaltans iugum ſuper maxillas eorum* , & ex Septuaginta Interpretum viſione: *Ero illis quaſi dans alapas* , multiſquè aliis) eleganter comprobat Celada *in Iudith, cap. 1. v. 1. §. 6.* aſſertionem adſtruens : *Obiurgationibus , & aſperitatibus muliere bonum Præſulem.* Enimverò & *leges ipſæ nil valent, niſi Auctoris idonea voce munitæ*, vt Quintilianus affirmat *Oratoriar. inſtitution. lib. 12. cap.7.* Et *Diſciplina mores hominum irata cor-
rigit, inflammata cuſtodit* , vt D. Aurelianus 17
Homil. 1.de bono Diſciplinæ,in principio.

Cum Potentia † itaque Iudex Manſuetudinem ſeruet , vt (Philonis ſententia) Matienzius conſulit *3.p. Dialog. Relator. cap. 38.num.9.* comptum id in ſermonem prætrahens

hens capite toro: *Terrificum* ſe, cum opus eſt, animoſè oſtendat. Hanc enim qualitatem omnino in Iudice neceſſariam, ſic *3. p. ſumm. tit. 9. cap. 1. col. 3. in principio*, ex multis Sacræ paginæ locis, Diuus Antoninus præfinit: *Debet eſſe Iudex rigidus in minas inferendo.* Aliis id ipſum comprobat, oſtenditquè Didacus Nyſſenus *in vita Abrahæ lib. 4. cap. 6.* ex eo præcipuè tertio Regum cap. 17. *Viuit Dominus Deus Iſrael, in cuius conſpectu ſto, ſi fuerit annis his ros, & pluuia.* Quam primam Eliæ actioné, cum populo exhibuiſſet, dicit ex Diuo Gregorio Nyſſeno *in Oratione Sancti Baſilij Magni*, & ex eo *Marci* 11. *v.* 14. de ficu ſterili facta, non quòd culpabilis ipſa foret; ſed vt Diſcipuli, & cæteri qui Beneficum ſemper in homines Chriſtum Dominum viderant; in arboris ſaltem punitione *Terrificum* noſcerent, Theophilacti iudicio. Conſentit Marquez *de Gubernatore Chriſtiano, lib. 1. cap. 6. §. 3.* Cui titulum dedit: *Los hombres impacientes do ſinrazones ſon buenos para gobernar.* Quod præcipuè Moyſis, & Diui Petri Apoſtoli exemplis confirmat. Deducitquè tandem: *No ay duda en que el fundamento de la buena adminaſtracion, es vn corazon aborrecedor de agrauios, que al primer barrunto de la injuria no ſe puede contener, y quiſiera ſalir luego a la defenſa.*

Equidem *magna virtus Patientia: ſed non hanc tibi ad iſta optauerim. Interdum Impatientem eſſe, probabilius.* cum Diuo Bernardo *de Conſideratione ad Eugenium lib. 1. cap. 3.* Hac itidem rogatione, reſponſoquè inſimul vlterius confirmante id ipſum: *Tu ne approbes illorum Patientiam, quibus Paulus dicebat:* Libenter ſuffertis inſipientes, cum ſitis ipſi ſapientes? *Ni fallor, ironia erat, & non laus, ſed ſugillatio quorundam Manſuetudinis, qui quaſi datis manibus Pſeudo-Apoſtolis, à quibus ſeducti erant; ad quæque peregrina, & praua dogmata trahi ſe patientiſſimè ferrent.*

18 Quare † errant, qui placidum ſemper, & in omnem caſum blandientem Iudicem deſiderant, qui non modeſtè concitatum, non temperatè, cum opus eſt, *Terrificum* optant: grauius, qui damnant: mollis ipſe grauiſſimè Iudex, qui (auræ popularis, vanæque Manſuetudinis affectator, in muneris dedecus, perniciem Reipublicæ) facilius eam turbari patiatur, periclitari ciues; quam ne vulgi gratiam perdat, ſe præbere *Terrificum*, oſtendere Minacem, aut aſperiorem etiam emittere
19 vocem. Cum Magna quandoque † Magna ſolum Vox efficere ſoleat. Vt ex illo Matthæi 27. *Ieſus autem iterum clamans Voce Magna, emiſit Spiritum. Et ecce velum Templi ſciſſum eſt &c.* Origenes comprobat inquiens: *Magna facta ſunt ex eo quod Magna Voce clamauit Ieſus.* vt *citato lib. 4. cap. 6. in vita Abrahæ*, Didacus Nyſſenus aduertit: Sic Ioannis 11. v. 43. *Voce Magna clamauit:* Lazare veni foras. *Et ſtatim prodiit, qui fuerat mortuus.* Sic & Lucæ 8. v. 44. *Ipſe autem tenens manum eius,* clamauit *dicens: Puella ſurge. Et reuerſus eſt ſpiritus eius, & ſurrexit continuò.* Itemquè *Apocalipſ. 1. v. 15. &* 18. Vox illius, qui claues mortis habebat, erat *tanquam Vox aquarum multarum.* De Ioue fabulatur Ouidius *Metamorphoſ. lib. 1. Fabul. 6.*

Qui poſtquam Voce, manuque
Murmura compreſſit; tenuere ſilentia cuncti,
Subſtitit & clamor, preſſus Grauitate Regentis.

Auctoritate, Grauiſquè Vocis virtute, neceſſitate exigente, ſubditorum Iudex temperet auſus, Potentiorum maxime compeſcat audaciam, conatu frangat, vt Dominicæ Vocis vice fungatur & ipſe. *Vox Domini in virtute: Vox Domini in Magnificentia: Vox Domini confringentis Cedros. Pſalm. 28. v. 4. & 5.* Si vt par eſt, illius vice fungeris: *Ab increpatione tua fugient: à Voce tonitrui tui formidabunt. Pſalm. 103. v. 7.*

Quid denique *Terrificum*, † cum caſus 20
exigit, veretur ſe prudenter exhibere Iudex? Cum Perfectiſſimus, qui apud *Matthæum 9. v. 29.* dixit: *Diſcite à me, quia Mitis ſum*; fuerit *increpatione Terribilis.* Lentuli teſtimonio *epiſtola ad Imperatorem Tiberium*, cuius meminere Diuus Antoninus, & alij, quos *Rubrica 1. Annot. 4. num. 4.* retulimus. Mite ſit cor; non in dura Voce peccatur, Gregorij Magni ſententia *Morali. lib. 14. cap.* 14. illud Iobi explicans: *Saltem nunc intelligere, quia Deus non æquo iudicio afflixit me*, huiuſquè vocis duriciem exponens, ait: *Iob quia mite cor habuit, nec in dura voce peccauit.*

Terrorem temperatum, † Prudentia, & 21
Benignitate permixtum ſæpè experimus, vt inſolentem, potentia tumidum, imprudentem, nimiumquè relegemus: pariter atque indiſcretam diſſolutamquè benignitatem: *ſed vt Vigoris retinens Clementiaquè temperiem: ſeruet in correptione Modeſtiam; & in remiſſione Cenſuram.* vt S. Fulgentius conſulit *de coniugali debito ad Gallam epiſtola 1. capite* 10. Appendiciſquè loco: *Si cum Diſcretione correptio: iram Benignitas mitiget:* ex Gregorio *lib. 4. epiſtolar. epiſt. 55. Ioanni Epiſcopo Corinthiorum.* Nam

Diis proximus illi eſt,
Quem Ratio, non Ira mouet. Qui facta rependens,
Conſilio punire poteſt.

Vt optimè Claudianus *Panegyri in Manlij Theodori Conſulatu.* Cum itidem *Pedagogus noſter Ieſus vitam nobis veram deſcribat, & qui in Chriſto eſt, hominem erudiat, & inſtruat. Eſt autem eius deſcriptio & informatio: Neque admodum* Terribilis, *neque Benignitate vſque adeo Diſſoluta.* Clementis Alexandrini narratione *Pedagogi libro primo. capit. 11.*

Tunc autem † neceſſarius, vtiliſquè *Ter-* 22
ror iſte neque querelæ ſubditis, neque recuſationis litigantibus cauſſa eſſe poteſt, vt notat Gloſſa *verbo Comminando, in cap. Cum ceſſante, 60. de appellationibus.* Dummodo ſine iniuria, aut probroſis verbis æſtimationem lædentibus, famamvè lacerantibus incutiatur. Quod longiſſime à Perfecto Iudice diſtat; ab eo, qui iniurias vindicat, inferre. Quapropter ne iracundiæ incidat in barathrum:

Seruent

Seruet inoffenſam Diuina Modeſtia Vocem,
Temperiem ſeruent oculi, nec lumina feruor
Aſperet, aut rabidas diffundat ſanguine venas,
Nullaquè mutati tempeſtas prodeat oris.

Prouida Claudiani *Panegyri Manlij Theodori*, tempeſtaque cautione. *Omnis enim animaduerſio & caſtigatio contumelia vacare debet*, vt Cicero monet *de Offic. lib. 1. pag. mihi* 32. Et in Lælio: *Monitio acerbitate, obiurgatio contumelia careat.* Conſultus *in l. Neque Magiſtratibus*, 32. *D. de iure iurand.* Lex 16. tit. 9. part. 7. *Los Iuezes maguer ayan poder ſegun derecho, de fazer las coſas ſobredichas: con todo eſo mucho ſe deben guardar de reſponder mal, o de fazer deſhonrra a los que vinieren antellos para alcançar derecho. E ſi contra eſto fizieſſen, deshonrrando los querelloſos de palabra, o de fecho, ſin razon: tenudos ſerian en todas guizas de fazer mayor emienda por ello, que ſi otro ome lo fizieſe.* Incongruum enim eſt (veluti iam tetigimus) vt inde naſcantur, prodeantquè iniuria, vnde iura prodeunt, *l. Meminerint, C. vnde vi*, cum citatis à Nobis *in Axiomatib. iuris, lit. I. num.* 83. adductiſquè à Paulo Xamar *de Officio Iudic. & Aduoc. p. 1. quæſt. 1. num.* 64. Quocirca priuſquam ira depopuletur artus, tenenda Ratio, ſuiquè Rector *manum ad ſe ferat, ne impetu indignationis impulſus, cum repellere debeat iniuriam, ipſe alteri ictum notabilis cadis illidat.* etiam monitore Ambroſio *in expoſit. Pſalmi* 118. *Octonar.* 8. in illud: *Cogitaui vias meas, & conuerti pedes meos in teſtimonia tua ad finem.*

Quis tantus vt vbique ſemperquè Ratione præueniat iram? At ſi *iraſcimur (quia affectus natura eſt, non poteſtatis:) malum ſermonem non proferamus de ore noſtro, ne in culpam ruamus: ſed iugum ſit verbis tuis & ſtatera, hoc eſt, Humilitas atque Menſura, vt lingua menti ſubdita ſit. Reſtringatur habena vinculis, frenos habeat ſuos, quibus reuocari poſſit. Ad menſuram ſermones proferat, libra examinatos Iuſtitia: vt ſit grauitas in ſenſu, in ſermone pondus, atque in verbis modus* inſtructore Ambroſio ipſo *lib. 1. de Officiis, cap. 3. in fine*, iuxta illud *Pſalmi 4. v. 5. Iraſcimini, & nolite peccare.* Quintiliano item *Oratoriarum inſtitution. lib. 2. cap. 2.* ſit Iudex *in emendando, quæ corrigenda erunt, non acerbus, minimequè contumelioſus. Et ſic in vocis libertatem prodeat, vt tamen libertas in ſuperbiam non erumpat.* Diuo Gregorio *Cura Paſtoralis, 2. p. cap.* 8. Poteſtatis contrahat lora. *Amica etenim Poteſtati penè ſemper Impatientia eſt, eiquè etiam male ſubiecta imperat: quia quod ipſa ſentit, Poteſtas exequitur.* eodem Gregorio monſtrante periculum, medelam vulneri applicante *Moralium lib. 20. cap. 28. poſt medium.* Ferientem contineat linguam, modum temperiemquè, vt diximus, in correptione teneat. Quia *Moderatio propè omnium pulcherrima eſt, quæ ne ipſos quidem quos damnat, offendit; & quos damnauerit, dignos ſolet facere abſolutione*, vt perbellè Ambroſius *de pœnitentia lib. 1. cap. 1. in principio.* Sit deniquè correptio, *quam ferre poſſint aures hominum, mentes non refugere, non pauere animi*, ipſius *ibi* doctrina ſalutari. Aliter namque *plerumque contingit vt dum culpa ſubditorum cum magna inuectione corripitur, Magiſtri lingua vſque ad exceſſus verba pertrahatur. Cumquè increpatio immoderatè accenditur, corda delinquentium in deſperatione deprimuntur*, Gregorij *ſupra proximè, cap.* 10. Quod tanto magis Iudicibus cauendū, quanto in maiori hi quam alij diſcrimine exiſtunt: quia *cum auctoritati vocis à nullo reſiſtitur, lingua licentius per abrupta defrænatur: cumque facere quodlibet, licet: iuſtè ſibi omne æſtimat licere quodlibet.* Inde *ſæpè qui in Poteſtate ſunt, ad ſubiectorum paſſim contumelias erumpunt, & hoc quod vigilantes regimini ſeruiunt, per lingua procacitatem perdunt.* eiuſdem quoque animaduerſione *Moralium lib. 5. cap.* 8. Quare (cum eo itidem *epiſtolar. lib. 5. epiſtola* 33. Caſtorio Notario:) *Actio diſtricta ſit, & lingua mitis.* Et (cum Ambroſio libro 1. de Officiis, cap. 22.) *Sit monitio ſine aſperitate; hortatio ſine offenſione.* & libro 3. capite 16. *Neque monitio aſpera ſit; neque obiurgatio contumelioſa.*

Sin verò † (præter ſupplicium virulentæ aut iniuriæ linguæ, actionem, emendationemquè iniuriam paſſis à citata ſupra lege politicam:) legitima tunc recuſationis cauſa exiſtit, vt (Ripa *in cap. Si quando, de reſcriptis, num.* 4.) Matienzius notat *d. 3. p. Dialog. Relator. cap. 38. num.* 10. Non iſthæc iactura maior cæterarum comparatione. 23

Rationi † ideo committenda ſubditorum emendatio, non iræ. *Illa eſt enim Præpoſitorum ſolicitudo vtilis, illa eſt cautela laudabilis, in qua totum Ratio agit; & Furor nihil ſibi vendicat.* vt Diuus Gregorius inquit *lib. 8. epiſtol. 12. ad Guidiſcalum*, tranſlatus ad *capue illa Præpoſitorum, 61. 11. quæſt.* 3. Laudatione per hoc is dignus effectus, qua Cæſarem *Triſtium libro* 2. affecit Ouidius: 24

Triſtibus inuectus verbis, ita Principe dignum
Vltus es offenſas, vt decet ipſe tuas.

Et *lib. 5. Eleg. 2.*

Ira quidem moderata tua eſt.

Quæque Manlium Theodorum Claudianus extulit:

Quin etiam fontes expulſa corrigis ira,
Et placidus delicta domas: nec dentibus vnquam
Inſtrepis horrendum, fremitu nec verbera poſcis.

Ordine, Diſcretionequè temperanda. *Diſcretio quippè omni virtuti ordinem ponit: Ordo modum tribuit, & decorem etiam & perpetuitatem. Eſt enim Diſcretio non tam virtus, quam quædam Moderatrix & Auriga virtutum, Ordinatrixquè affectuum, & morum Doctrix. Tolle hanc, & virtus erit, ipſaquè affectio naturalis in perturbationem magis conuertetur, exterminiumquè naturæ.* aſſertione Bernardi *Sermone 49. ſuper Cantic. col. 2. poſt medium.* Proinde *reſtringenda ſub Ratione Poteſtas; nec quidquam agendum priuſquam concitata ad tranquillitatē mens redeat*, vt proximo

loco

loco Gregorius Magnus. *Quando enim ſemel ira perturbatio mentem præcipitans, imperium animæ ſumpſerit: hominem pœnitus in feram conuertit, nec hominem qui rationis ſit compos eſſe ſinit.* vt Diuus Baſilius *Concione contra iraſcentes.* Namque *ira ferueſcit: nec ſe iam poteſt cohibere, vel regere, qui factus eſt poteſtatis alienæ.* Veluti Cyprianus *de Zelo & liuore, mihi col.4. ad principium.* Multa ſimilia Nazianzenus *Aduerſus iram, Carmine Iambico* 21. Hæc denotabant Magiſtratuum Romanorum faſces, quæ illis à lictoribus præferebantur, veluti *in Problematibus* Plutarchus decet, *vt oſtenderent Magiſtratuum iram in ſumendo ſupplicio non debere eſſe præcipitem eosquè faſces habere; ſed tamen ligatos, quique ſine iuſta cauſa non deberent diſſolui. Præterea ſi ſubito in aliquem Magiſtratus excanduiſſet, vt ea mora, dum virga, aut ſecuris expeditur, furor ille aliqua in parte ſubſideret.* vt & *verbo iſto* Ambroſ. Calepin, tranſfert.

Conſilium propterea tempeſtum præueniat iram † *Sit Ratione temperata indignatio. Nunquam enim iratus qui accedit ad pœnam, mediocritatem illam tenebit, quæ eſt inter Nimium & Parum.* vt Cicero profert *Officior. lib.1. pag. mihi* 32. Imo *commotionis tempore, omne putat Ira, quod fecerit.* vt Gregorius *dict. proximè loco* affirmat & vt *lib.7. epiſtolar. epiſt.* 128. Richaredo Regi Vſigothorum: *Iuſtum eſſe deputat etiam quod crudeliter facit* vt prior ipſo *de Ira lib.1. cap.16.* Seneca. *Ira id æquum videri vult, quod iudicauit: Quin verò* (vt D. Baſilius ſupra) *Qui ira vitio captus eſt, nihil ſanè operatur. Nullus enim* (ex Quintiliano Oratoriar. inſtitut. lib.6. cap. 5.) *Rationi magis obſtat affectus.* Breuem ideo inſaniam iram eſſe, ex Sapientibus viris, Seneca tradit *lib.1. de Ira, c.1.* Etiamquè *epiſt.28.* in fine: *Ingentis iræ exitus furor eſt.* & de Moribus: *Nil intereſt inter Iratum, & Inſanum, niſi vnus dies. Alter ſemper inſanit: alter ſemper iraſcitur.* Poëta quoque:

Ira furor breuis eſt.

Conuenit Baſilius dicta Concione contra iraſcentes inquiens: *Inſania quadam breuis, eſt Ira.* Nec multum Chryſoſtomus abeſt, dum *Homilia 30. ad populum Anthiochanum* dicit: *Ira eſt tabes quædam, & tinea mentis noſtræ radicem corrodens.*

Fulmen eſt, vbi cum Poteſtate habitat Iracundia.

Vt bene Publianus *in Mimis apud Eraſmum.*

26 Inde † nec vtilem ſententiam profert, vt executionem mereatur, per iracundiam lata, ex *cap. Ira 68. cum duobus ſeqq. 11. q. 3. l. Locatio, 9. Alias Licitatio, D. de public. & vectigal. l. 3. D. de diuort. l. 2. C. ad legem Iuliam Maieſtatis, l. Quidquid calore, 49. D. de regul. iur.* Obſeruant Felinus *in cap. Quærenti, n. 5. de offic. deleg.* Abbas *in cap. Cum olim, num. 5. de re iudic.* Sebaſtian. Bantius *de nullitat. tit. de nullit. ex defectu proceſſus, ſub num. 85.* Petr. Dueñas *regul. 292. numero 7.* cumque multis aliis, Vincentius Carot. *de remed. contra præiudicial. ſententias, vel damnoſas executiones, cap. 38. num. 1.* Cum aliis, alia in id Paulus Xamar *de officio Iudic. & Aduocat. part. 1. quæſt. 1. num. 70.* Quidni? cum qui dum *iudicare incipiunt, iraſcuntur; ipſam iudicij ſententiam in inſaniam vertunt.* vt, ex Diuo Iſidoro, tradit Maſtrill. *de Magiſtratibus lib. 2. cap. 2. numero 97.* Ex eoquè etiam Sapiens *cap. 12. v. 18.* Dominum ſic exaltat: *Tu autem Dominator virtutis, cum tranquillitate iudicas.* Cuius ſimilitudinem per tranquillitatem & manſuetudinem conſequimur: per iracundiam amittimus. *Quia quoties turbulentos motus animi ſub manſuetudinis virtute reſtringimus, ad ſimilitudinem redire Conditoris conamur. Nam cum tranquillitatem mentis ira diuerberat, dilaniatam quodammodo, ſciſſamquè perturbat, vt ſibimetipſi non congruat, ac vim intima ſimilitudinis amittat.* vt D. Gregorius profitetur *Moralium lib.5. cap. 30.* In quam etiam D. Baſilius venit *dicta Concione contra iraſcentes*, eleganter id proſequens, iratiquè deformitatem pingens.

Nec itidem † alius ſit vtilis iracundia actus contractusvè, vt dicta iura probant, oſtendunt, & ornant latè ſcribentes *in dict. l. Quidquid calore iracundiæ*, Iaſo *in l. Si duo patroni, §. fin. num. 1. D. de iureiur. & in l. Si filiam tuam, numer. 5. C. de inoffic. teſtam.* Roman. *ſingul. 514. incip. Volo commentare l. Quidquid calore, & ibi* eius Addition. Hippolyt. *ſingul. 626. incipit: Calor iracundiæ.* Petr. Dueñas *d. regula 292. per tot.* plures in id referens. 27

Ergo cum diſcretione, † iudicio, & tranquillitate correptio iudiciumquè fiat: nec frequens indignatio ſit; nec amara prorſus: ſed *ipſa quoque indignatio virtute ſit admixta dulcedinis: quatenus & tunc à ſubiectis amari debeat, etiam cum grauiter timetur. Quia ſicut præceps furor vſitatuſquè deſpicitur: ita contra culpas diſcreta indignatio plerunque quo tarda fuerit; eo amplius ſit timenda.* vt ſapienter Diuus Gregorius *epiſtolar. lib. 3. epiſt. 1. ad Conſtantinum Archiepiſcopum Mediolanenſem.* Mitigetur (vt iterum atque iterum ſuademus) ratione furor, iuxta illud Ierem. 10. v. 24. *Corripe me Domine: veruntamen in iudicio, & non in furore tuo, ne fortè ad nihilum redigas me.* Namque *perierunt omnia, vbi quantum ſuadet Ira, fortuna permittit*, vt verè *de Ira libro* 3. Seneca. *Per iram ſapientia perditur, vt quid, quovè ordine agendum ſit, omninò neſciat: ſicut ſcriptum eſt*: Ira in ſinu ſtulti requieſcit. *Quia nimirum intelligentiæ lucem ſubtrahit, cum mentem permouendo confundit. Per iram vita amittitur, etſi ſapientia teneri videatur: ſicut ſcriptum eſt*: Ira perdit etiam Prudentes. *Quia ſcilicet confuſus animus nequaquam explet, etiamſi quid intelligere prudenter valeat. Per iram Iuſtitia relinquitur: ſicut ſcriptum eſt*: Ira viri Iuſtitiam Dei non operatur. *Quia dum perturbata mens iudicium ſuæ rationis exaſperat; omne quod furor ſuggerit, rectum putat.* eiuſdem pariter Gregorij *Moralium libro quinto, capite* 30. ſententia & explicatione, alia ſimul in huius vitij deteſtationem ſubnectentis. Quid inde?

Expectata diu tandem prouincia cum te
Rectorem accipiet; pone iræ frena.

à Iuuenale quoque admonitus *Satyra* 8. Rationem, iuſtæquè iræ cauſam magis quam iram ſubditi expaueſcant, iuxta *legem* 1. *C. de exactor. tributor. libro* 10. Nec iuſtæ quóque iræ incompoſitè Iudex laxet habenas, ſed temperet eam Chriſti Ieſu Domini noſtri exemplo, qui in furorem iuſtum à Iudæis prouocatus, quòd eximia eius opera, beneficiaquè denigrare & nota afficere intenderent apud Matthæum *capite* 3. *v.* 5. tantummodo *circunſpexit eos cum ira*, adhuçquè dolenter, *contriſtatus ſuper cæcitate cordis eorum.* In quem D. Petrus Chryſologus locum *ſermone* 32. inquit: *Iraſcitur vt Dominus: contriſtatur vt parens: dolet vt homo: intuetur vt Deus.*

29 Præfato itaque vſque adhuc moderamine, indignationis iræuè cauſa exiſtente, † licite, imo neceſſario iraſcitur Iudex. Nam *is quidem quibus de rebus, quibusquè hominibus oportet, iraſcitur; propterea verò quemadmodum, quo tempore, & quandiu oportet; laudatur, Manſuetuſquè ac Lenis appellari poteſt. Nam ij qui non ſuccenſent ob eas cauſas ob quas ſuccenſere debent; ſtulti videantur: tum ij qui non quomodo, & quo tempore, & quibus debent.* Ariſtotele aſſertore *Ethicor. lib.* 4. ex Dionyſij Lambini traductione, *pag. mihi* 98. Ex alia relata à Simancas *de Republic. libro* 6. *capite* 6. *num.* 617. ſic: *Qui non iraſcitur pro quibus oportet, & vt oportet: is proculdubio fatuus & ſtupidus eſt.* Ex quo Incognitus *in expoſitione Pſalmi* 44. *v.* 740. *Propter veritatem, & manſuetudinem, & iuſtitiam &c.* ait: *Iraſci loco & tempore, eſt virtus, ſecundum Philoſophum. Et iſta virtus vocatur* Manſuetudo. *Scilicet quando quis alteri non iraſcitur quando non eſt iraſcendum; & iraſcitur quando eſt iraſcendum; & quando vindictam non deſiderat quando non eſt vindicandum; & deſiderat quando oportet.* D. Thom. 2. 2. *quæſt.* 158. *art.* 1. cum D. Ioanne Chryſoſtomo: *Qui ſine cauſa iraſcitur; reus erit: qui verò cum cauſa, non erit reus.* dicente Pſalmiſta *pſalm.* 4. *v.* 5. *Iraſcimini, & nolite peccare.* Nempe: *Iraſcimini vbi culpa eſt, cui iraſci debeatis. Non poteſt enim fieri vt non rerum indignitate moueamur: alioquin non virtus, ſed lenitudo, & remiſſio indicatur*, Diui Ambroſij *de Offic. libro* 1. *capit.* 21. expoſitione, & auctoritate. *Quod nimirum non rectè intelligunt, qui iraſci nos nobis tantummodo volunt. Si enim ſic proximos vt nos amare præcipimur; reſtat vt ſic eorum erratibus ſicut noſtris vitiis iraſcamur.* Gregorij Moralium *dict. libro* 5. *cap.* 30. *longe ante finem.*

Hoc ſane modo, etiam ira quando oportet, & vt oportet mota Fortitudinem facit. Diuus Baſilius inquit *dicta Concione contra iraſcentes.* Et in Conſtitutionibus exercitator. cap. decimò tertio: *Qui cum ratione indignari nouit, magnopere prodeſt contra quem indignationem fecerit, ſegnitiem aut malitiam corrigens.* Subiungens: *Hos qui Manſuetudinis curam gerunt, docet opportuna indignatio. Moſes enim, qui Manſuetudinis teſtimonium ab omnibus hominibus tulit; occaſione poſtulante, indignatus eſt: & ad tantam concitationem proceſſit, vt contribulium cæde finierit, partim quum vitulum erigebant: partim quum ex Beelphegor inquinati eſſent. Quare poteſt etiam Manſuetus cum ratione excaleſcere, & Manſuetudinis virtutem non corrumpere. At verò immobilem manere, aut decenter, & vbi oportet non indignari: hebetudo naturæ fuerit, non Manſuetudo. Patientia enim* (ait Chryſoſtomus in Matth. oper. imperf.) *præter rationem ſuſcepta, eſt potius ſtupor quidam mentis, qui vitia ſeminat, negligentiam nutrit; & non ſolum malos; ſed etiam bonos inuitat ad malum: qui autem opportunè excandeſcit, virtutem exercet præſtantiſſimam: illius enim ira non ex perturbatione oritur; ſed ex iudicio.*

Carpat Ariſtotelem Seneca *libro tertio de Ira, cap. tertio*, pro ira ſtantem, illam nobis exſocari vetantem, ac dicentem: *calcar eſſe virtutis: hac erepta, inermem animum, & ad conatus magnos pigrum, inertemquè fieri.* Defenſor enim hic iuſtæ, fluctuoſæ, rabidæquè damnator iræ ille, vt proxime infra. *Inter hæc enim ſolerter ſciendum eſt, quòd alia eſt ira, quam impatientia excitat: alia, quam zelus Iuſtitiæ format. Illa ex vitio: hæc ex virtute generatur.* vt Gregorius diſcriminat *dicto libro quinto, Moralium capite* 20. Nam *ſi ira non fuerit, nec doctrina proficit, nec iudicia ſtant, nec crimina compeſcuntur.* vt Diuus Thom. cum Chryſoſtomo, ait *dicta quæſtio.* 158. *art.* 1. *in argum. Sed contra.* Actio nec irrationabilis, nec immoderata. *Ira enim grauis eſt magiſtra peccati*, ſecundum Ambroſium *Pſalmo* 36. *in illud: Deſine ab ira &c.* Nec *velut ſæua tempeſtas tantos excitet fluctus, vt ſtatum mentis immutet: ardeſcant oculi, os tremat, lingua titubet, dentes concrepent, alternis vultum maculet nunc ſuffuſus rubor, nunc pallor albeſcens.* vt ira correptum Lactantius deſcribit *de Ira Dei, capite quinto*, Quam Seneca *ſupra & capit. ſequenti* non ſolum exprobrat; ſed nulli affectui peiorem eſſe vultum, iure defendit: *aſperum & acrem, & nunc ſubito retrorſum ſanguine fugato palleſcentem: nunc os, omni calore ac ſpiritu verſo, ſubrubicundum, & ſimilem cruento, venis tumentibus, oculis nunc trepidis & exilientibus; nunc in vno obtutu defixis & hærentibus. Adiice dentium inter ſe arietatorem, & aliquem eſſe cupientium, non alium ſonum quam eſt apris tela ſua attritu acuentibus. Adiice articulorum crepitum, cum ſe ipſa manus frangunt, & pulſatum ſæpius pectus, anhelitus crebros, tractusquè altius gemitus: inſtabile corpus, incerta verba ſubitis exclamationibus, trementia labra, interdumquè compreſſa, & dirum quidam exſibilantia. Ferarum, me hercules, ſiue illas fames exagitat, ſiue infixum viſceribus ferrum, minus tetra facies eſt.*

Ratione

30 Ratione temperata † *aliquando oſtendenda eſt , & non exhibenda : aliquando exhibenda eſt , ſed nunquam ſequenda. Quando enim in executione iuſtitiæ placata mente iraſcimur ; iracundiam & non ſequimur , & exhibemus.* Diſtant hæc & coëunt , diſcriminata compactaquè à Diuo Gregorio *epiſtolar. libro 8. epiſtola 51. Leoni Exconſuli.* Zelo amorequè accerſito Iuſtitiæ , procul odio , liuorequè amoto. *Quia qui iratus in aliquem ſententiam profert ; etſi ille , quantum ad ſe , iuſtam reportet ſententiam ; iſte tamen , qui non amore iuſtitiæ , ſed liuore odij in eum ſententiam dedit ; iuſtitiam Dei , in quam perturbatio non cadit , non imitabitur.* vt dicitur *in cap. Epiſcopus , 65. §. Si iniuſtè , in fine , 11. quæſtio. 3.* Adhuc autem & *cum per zelum animus mouetur , curandum ſummopere eſt , ne & hæc eadem , quæ inſtrumento virtutis aſſumitur , menti ira dominetur , nec quaſi Domina præeat , ſed velut ancilla ad obſequium parata , à Rationis tergo nunquam recedat. Tunc enim robuſtius contra vitia erigitur , cum ſubdita Rationi famulatur. Vnde neceſſe eſt , vt hoc ante omnia , qui zelo rectitudinis mouetur , attendat , ne ira extra mentis dominium tranſeat , ſed in vltione peccati tempus modumquè conſiderans , ſurgentem animi perturbationem ſubtilius retractando reſtringat , animoſitatem reprimat , & motus feruidos ſub æquitate diſponat , vt eo fiat iuſtior vltor alienus , quo prior extitit victor ſuus : quatenus ſic culpas delinquentium corrigat , vt ante ipſe qui corrigit , per patientiam creſcat , & furorem ſuum tranſcendendo diiudicet , ne intemperanter exitatus ipſo zelo rectitudinis , longè à rectitudine aberret.* celebri Diui ipſius Gregorij documento, *repetito libro 5. Moralium , capite 30. ad finem.*

31 Nec facile credat † propriæ voluntati , paſſionivè iratus. *Plerumque enim mentem , ſub obtentu Iuſtitiæ , iræ immanitas vaſtat : & dum quaſi ſæuit zelo rectitudinis , rabiem explet furoris , iuſtequè ſe facere æſtimat , quidquid ira nequiter dictat.* ipſo iterum Gregorio *Moralium libro 26. capite 28.* ſic præcauente , Diuoquè Auguſtino *ſuper epiſtolam ad Galatas* (Incogniti relatione *Pſalm. 95. v. 1651. columna ſecunda , verſ. Tertio*) ſic quoque dicenti credat *: Quidquid reo duxeris puniendum impetus iræ , non eſt charitatis.* Tametſi ira exagitati Charitati tribuant , quod Ira vendicat. *Nam cum furor agit in præceps , ignorant quidquid irati faciunt : ignorant quidquid patiuntur irati à ſemetipſis. Nonnunquam verò (quod eſt grauius) iræ ſuæ ſtimulum iuſtitiæ zelum putant. Et cum vitium virtus creditur , ſine metu culpa cumulatur.* ſæpè , vt huius vitij fallaciam notam habeant , vitentquè Rectores , ipſiuſmet Gregorij , *Curæ Paſtoral. 3. parte cap. 17.* repetita cautione. Nec eam item veremur ſubſcribere neceſſitate & vtilitate compulſi , quam & *dict. lib. 26. Moral. cap. 28.* idem ſic præſcribit : *In correptione vitiorum ſubeſſe menti debet iracundia, non præeſſe: vt executionem iuſtitiæ non dominando præueniat ; ſed famulando ſequatur , & notum iudicium poſſeſſa impleat ; non poſſidens præcurrat.*

Sic *Deus* † *non ex ira irrogat ſupplicium ,* vt *Pedagog. libro 1. cap. 8.* Clemens Alexandrinus inquit. *Nec ſubiacet paſſioni , nec ira accenditur , nec furore turbatur. Sed ira Dei eſt delinquentium pœna ; furor Dei eſt ſupplicium peccatorum.* vt D. Petrus Chryſologus in explicatione Pſalmi 6. Domine ne furore tuo arguas me , *Sermone 45.* Etenim *cum ſit natura incommutabilis Omnipotens Deus , in ira iudicij perturbabilis non eſt. Sed humano verbo motus Dei dicitur ipſa rectitudinis eius diſtrictio , qua humana prauitas feritur* veluti *Moralium libro 1. capite 13. ad finem,* Diuus Gregorius notat. *Non enim* (vt & Ambroſius *Pſalmo 37. v. 1.* Domine ne in ira tua arguas me, ad finem) *Deus paſſioni patet vt iraſcatur, cum ſit impaſſibilis: ſed quia vindicat, videtur iraſci.* Vtque D. Hyeronimus *in cap. 5. Iſaiæ, v. 25.* Ideo iratus eſt furor Domini &c. *Furere Dominus dicitur, non quòd humanis perturbationibus ſubiaceat; ſed quòd nos qui delinquimus , niſi iraſcentem audierimus , Dominum non timeamus.* Vt item D. Auguſtinus *tract. 124. in cap. 21. Ioannis , ad cap. Productor , 7. de pœnit. diſt. 3.* tranſlatus*: Ira Dei non eſt vt hominis, id eſt, perturbatio concitati animi ; ſed tranquilla iuſti ſupplicij conſtitutio.* Et de Ciuitate Dei , libro 15. cap. 25. *Ira Dei non perturbatio animi eius eſt , ſed iudicium , quo irrogatur pœna peccato.* Fusè , vt aſſolet , comprobat & demonſtrat D. Antoninus *1. p. ſumm. tit. 6. cap. 11.* eoquè prior Diuus Gregorius *Moralium libro 20. cap. 23.* 32

Homo autem † paſſionibus humanis, iræ, furorique ſubiectus , à iudicio caueat irato , vultum legis induat. *Lex enim neſcit iraſci,* vt Diuus Ambroſius inquit *in explic. d. Pſalmi 37. eodem verſ. 1. ad finem,* Sedata, iuſta licet, ira, quaſi commota , meritas pœnas irrogat. Sic & Iudex *procedat in tribunal non furens, nec infeſtus, ſed vultu Legis* , quæ *non iraſcitur, ſed cauet.* & monente , & atteſtante Seneca, primum *de ira lib. 1. capit. 16.* ſecundum, *ibidem, lib. 2. cap. 31. in fine. Veritate & Æquitate* ſcelera puniat , *Terribilem* ſe exhibeat. *Ira enim omnibus in rebus repudianda eſt ; optandumquè vt ij qui præſunt Reipublicæ , legum ſimiles ſint ; quæ ad puniendum non iracundia , ſed Æquitate ducuntur.* vt optat Cicero *de Officiis libro primo ,* Vtque *facere videantur irati : ſed tamen ira abſit ; cum qua nil rectè fieri , nil conſideratè poſſumus.* ex ipſo *ibidem , pagina mihi 48.* Et vt *libro ſeptimo , epiſtolar. epiſtola centeſima trigeſimaprima , Donello Erogatori* Diuus Gregorius : *In ira iudicium ſine ira tenens.* 33

Ad quod multum conducit † *ne ſint aures criminantibus faciles.* Imo 34

Difficilem oportet aurem habere ad crimina.

Secundum Publianum in Mimis apud Eraſmum. *Hoc humana natura vitium ſuſpectum*

notumquè nobis ſit; quòd quæ inuiti audimus, libenter credimus, & ante quàm iudicemus, iraſcimur. vt exalto Seneca proſpicit *de Ira lib.2.cap.22.* Proſpectumque protendens *ibi cap.29.*concludit: *Quid eſt iniquus quam ſecreto credere;palam iraſci?*In quod *libro* quoque*tertio cap.11.* recidens commendat: *ne facile, quæ in iram trahere poſſunt, audiamus. Non enim expedit omnia videre, omnia audire: multa nos iniuria tranſeant; ex quibus pleraſque non accipit, qui neſcit.Non vis eſſe iracundus? ne ſis curioſus. Qui inquirit quod in ſe dictum ſit, qui malignos ſermones, etiamſi certò habiti ſint, eruit; ſe ipſe inquietat. Quædam interpretatio eo perducit, vt videantur iniuria.* Ad minus: *Ne qualibet mala audita nos moueant, ne paſſim dicta ſine probatione credamus.* Gregorij admonitione *libro 19. Moralium capite 14.* Etenim *Credulitas alieniſſimum à Grauitate Principis vitium*,vt profitetur Horatius Turſelinus *in Epitom. hiſtoriar. à Chriſto nato anno 309.* Quod Conſtantino Imperatori, alioqui virtute & pietate inſigni,grauem impoſuiſſe labem refert, & ſucceſſibus comprobat.

AN VERITAS IVSTITIA ipſa, vel Lex ſit?Quatenuſque Veritatis cultor, amanſquè Iudex eſſe debeat?

SVMMARIVM.

1 *Diuerſitas nominum an diuerſitatem rei denotet? An Veritas à Iuſtitia & legis ſignificatione,naturaquè diſtet?* & num. 2.3.& 4.

5 *Veritatis vt Iuſtitiæ amans cultorque Iudex eſſe debet; ſemper eam præ oculis, in corde,& pectore, quaſi alumnam geſtare:ſine qua ſtare Iuſtitia nequit:cuius veluti baſis & fundamentum Veritas eſt.*& numer.ſeqq.

8 *Iudex ad aliud poſitus non eſt,niſi vt Veritatem tueatur: quæ & Iuſtitia,& totius vniuerſi vltimus finis eſt:eaquè præcipua in Iudice qualitas.*
*Quare Chriſtus Dominus noſter Pilato interroganti: Quid eſt Veritas? non reſponderit:*ibi.

9 *Veritas nunquam latet, nec amat angulos: in medio ſtat:in paucis conſiſtit,nec verborum deſiderat adminicula.*& num.13.

10 *Ea eſt natura cauillationis, vt ab euidenter veris per breuiſſimas mutationes diſputatio ad ea quæ euidenter falſa ſunt, perducatur: tenet quaſi in profundo Veritatem demerſam:defenſione ideo & elucidatione eget.*& num ſeqq.

11 *Sapientia Scientiaque Iudex pollere debet,vt verſutias refellat, Aduocatorum fallacias pandat, propellat cauillationes,diſputatione,ſi opus eſt,conuinciat.*& num.12.

13 *Veritas apprehenſa,per ſe defenſatur;eiuſque eſt natura, vt vnde magis oppugnatur,inde magis confirmetur.*

14 *Duo ſales in Iudice deſiderantur, Scientiæ & Veritatis.*

15 *Ad Veritatem aſſequendam oportet Iudicem cuncta rimari: inuenta adhærere, iuris etiam apicibus expretis, & iudiciali proceſſu; forma iure noſtro Regio tam in ciuili quam in criminali cauſa præſtita,ſeruata.*& num.16.
*Deus non patitur lumen Veritatis inquirentem vagari per tenebras exteriores.*ibi. d.num.15.

ANNOTATIO II.

NON idem eſſe † cum Lege & Iu- 1
ſtitia *Veritatem*, nominum diuerſitas prodit. Cur enim ſi idem forent,diuerſis appellarentur nominibus? vt arguit Imperator *in l. Si idem, 7. C. de codicil.* & exornauimus *in Axiomatib. & locis communibus iuris, lit. D. num. 167.* Diuerſa vtrorumque ſignificatio, & natura oſtendit, deduciturquè ex definitionibus, ſeu deſcriptionibus *Veritatis* relatis Annotatione præcedenti. *Iuſtitia*, tradita ab Vlpiano *in l. Iuſtitia, 10. D. de iuſtit. & iure. Legis*, à plurimis quos recenſent Dominic. Sotus *de iuſtit. & iure, lib. 1. quæſt. 1.art.1.*Chriſtophor.Anguian.*de legib.lib. 1. controuerſ.1.*Salas & Suarez *eiſdem tractatibus*, Legis naturam, diffinitionemquè indagantibus.

Nihilominus tamen † *Veritatem* Iuſti- 2
tiam ipſam & Legem eſſe, multa probant. Primum,quoad Iuſtitiam, illud Eccleſiaſtici 4.v.33. *Pro Iuſtitia agonizare pro anima tua, & vſque ad mortem certa pro Iuſtitia.* Vbi pro *Iuſtitia* in Græco verbum *Veritatis* ſtare, aduertit Ioannes Velazquez *in explicatione litterali & morali Pſalmi* 100. *verſ. Ad fideles terræ, lectura 4. num. 3.* & Saluator de Leon *d.cap. 4. in not. & illuſtr. 2.* Econuerſo, verbum *Veritas*, pro verbo *Iuſtitia* ſtare ſæpè ſolere, ex eo *Pſalmi 24. v. 10. Vniuerſæ viæ Domini Miſericordia, & Veritas*, ſimilibuſquè cognoſcitur. *Vbi* Veritatis *nomine, ſecundum omnes communiter Expoſitores* Iuſtitia *deſignatur*, vt verbis hiſce affirmat Ludouicus Miranda *in Director. Prælator. tom. 2. quæſt. 5. art. 3.* Similes ſunt quamplurimi loci,Pſalm.83.v.12. *Miſericordiam & Veritatem diligit Deus.*Pſalm. 84. v.11. *Miſericordia & Veritas obuiauerunt ſibi.* Pſalm. 91. v. 3. *Ad annunciandam mane Miſericordiam tuam, & Veritatem tuam per noctem.*Quem explicans Incognitus, ſæpequè *Veritatis* verbum *Iuſtitiæ* referens;ſenſum eſſe concludit:*In proſperis(quæ per* Manè *intelliguntur) lauda Diuinam Miſericordiam: in aduerſis (quæ per* Noctem*) lauda Iuſtitiam.* Prouerbior. capite 3. v. 3. *Miſericordia & Veritas te non deſerant.* Miſericordiam *ſcilicet, dum inopibus pie compatimur:* Veritatem *verò, id eſt*, Iuſtitiam, *dum non illis noſtra, ſed quæ ſua ſunt, miniſtramus,*

Digitized by Google

miniſtramus.Diui Petri Damiani *opuſculo* 9. *de eleemoſyna cap.* 1.*ad finem*.expoſitione. Ex Prouerbiis iterum *cap.* 20.*v.* 28.*Miſericordia & Veritas cuſtodiunt Regem.* Id eſt Miſericordia & Iuſtitia. Nec modo eo in loco; ſed *quoties Miſericordia & Veritas ſimul occurrunt in hoc libro,per Miſericordiam ſignificantur omnia officia beneuolentiæ & gratiæ proximo exhibita,per* Veritatem *verò ſignificatur.* Iuſtitia *& Æquitas. Atque adeò ſenſus eſt:Beneficentia,& clementia erga probos, & Iuſtitia, Seueritaſque erga improbos Regem ſeruant.* Aſſertionem aſtruit, & ſenſum pandit Quirinus *ibi,num.*108.

Rurſus quemadmodum Iuſtitia conſtans & perpetua eſt,*d.l.Iuſtitia,*10.*D. de iuſtit. & iure,princip. inſtit.eodem tit.* Pſalm. 118. v. 142.*Iuſtitia tua Iuſtitia in æternum*:ſic *Veritas manet, & inualeſcit in æternum.* Eſdræ *lib.* 3. *cap.* 4.*v.* 38. Et *Metaphyſicor. lib.* 4. *cap.* 5.Philoſophus ait: *Veritas nihil aliud eſt, niſi ipſarum rerum conſtantia & Firmitudo.* relatione Baldi *conſilio* 343.*num.* 3. *lib.*1.

Quemadmodum etiam Iuſtitia perſonas non accipit(vt *de priuileg.pauper.p.*1. *quæſt.* 55. *num.*1.*& ſequentibus*, & *in Axiomatibus iuris,lit.P. num.*68.*& ſeqq.*ſumus proſequuti:)ſic *non eſt apud Veritatem accipere perſonas,neque differentias.*Eſdræ ſupra proxime, v. 39. *Sunt enim collectanea hæ duæ ſibi* affirmante Bernardo *Sermone primo de Annuntiatione Beatæ Mariæ mihi col.*4. *circa medium.*

Quoad legem illud *dicti Pſalmi* 118. *v.* 142. manifeſtat apertè. *Lex tua Veritas* Vtrumque pro *Iuſto* vſurpauit Horatius *epiſtolarum lib.*8.*epiſt.* 7.*ad Mæcenantem, in fine:*

Metiri ſe quemque ſuo modulo,ac pede, Verum eſt.

id eſt,*Iuſtum eſt*. Et ſumitur ſic in iure frequenter *in l.*3.*D.de in integr.reſtit.* Vbi Modeſtinum dicentem:*Omnes in integrum reſtitutiones, cauſa cognita, à Prætore permittuntur, ſcilicet vt* Iuſtitiam *illarum cauſarum examinet an* Veræ *ſint*:exponit Gloſſa *Vera*, id eſt,*Iuſta*.Eodem modo *in* §.*ſemel* (ſeu vt in recentioribus ponitur, *Eadem lege, verſ. ſemel)inſtitut.quibus ex cauſis manumitt. non licet*,dum Imperator inquit:*Semel autem cauſa approbata,ſiue* Vera,*ſeu falſa, non retractatur*:declarat Gloſſa:*Vera* id eſt *Iuſta,Falſa* id eſt,*Iniuſta*. Quamque ibi *Veram cauſam* textus appellat: *Iuſtam* nominat *Lex Iuſta cauſa,*9.*D.de manumiſ. vindict.* Sic cum Iulianus *in l.ſi fideiuſſor,*52.§.*Meminiſſe,D.de legat.* 1.ait:*Eum qui damnatur fundum vendere,non gratis damnari hoc facere; ſed ſolum damnari vt vendat* vero *pretio.* Gloſſa vertit: *Iuſto*. E conuerſo ſimiliter *Iuſtum* pro *Vero* frequenter iura ſumunt, vt notat *Gloſſa vnica*,per textum ibi, *in l. Libertini*, 6. *D. de ſtatu homin.* Quam Baldus probat *ibidem*,conuertibilia eſſe dicit *Verum* & *Iuſtum.*

Tandem *Veritatem Leges,& Ius commune* interpretata eſt Gloſſa *in cap.*3.*de regulis iuris, lib.* 5. *Decretal.in caſus poſitione in fine.* Dum enim textus inquit: *Vtilius ſcandalum naſci permittitur,quamve* Veritas *relinquatur*: notandum aduertit:*quòd* Veritas, *ſcilicet* Ius commune,*quod indiſpenſabile eſt, pro nullo ſcandalo eſt relaxandum.* Nec deſtituta inuenitur auctoritate Gloſſa, ſed valida fulta, Platonis nempe *in Eutiphrone*, ſeu *de Sanctitate*,dicentis:Lex *nihil aliud eſt, quàm Veritatis inuentio.* Vtrumque conuertit, vtramque iiſdem veritati & Legi definitionem tribuens Craueta *conſilio* 7.*num.*27. inquiens: *Lex eſt*, Veritas, *quia aliud non eſt* Veritas *quàm* Lex.

Apparet itaque *Veritatem Iuſtitiam* eſſe, ſeu *Legem*, pariterque *Iuſtitiam* eſſe *Veritatem.* Neque diuerſitas nominis†ad ſubſtan- 3
tiæ diuerſitatem alicuius momenti eſt. Diuerſa namque nomina virtutem & ſignificationem eandem retinere ſolent, iuxta deducta à Nobis *de priuileg. pauper.& miſerabil. perſonar.p.*1. *quæſt.*1. *num.*14. *verſ. Hanc tamen differentiam,& num.* 18. *& in Axiomatib.& locis communib.iuris,lit.D.num.* 67 *& ſeqq.*notatque Gloſſa *in ipſamet lege Si idem,* 7.*C.de codicil. verbo Vocabulum. Nam idem eſt*(inquit)*Teſtamentum,quod Elogium.* Sicque *verborum diſcrepantia;non ſenſuum eſt*, iuxta Ambroſium *in Michæam Prophetam, Obſeruatione prima,col.*2.*ad finem.* Tametſi vix reperiri aliquod nomen dicta Gloſſa addat, *quod omnino idem ſignificet,quod aliud.*At ſufficit,licet non omnino,idem tamen ſignificare,& aliis quoque ſignificationibus deſeruire pariter vnum.

Sic *Veritatem* † non ſemper (in Sacris 4
præſertim litteris, etiam cum loco *Iuſtitiæ* ponitur) ſeueritatem & Iuſtitiam punitiuam ſignificare;tametſi *Iudicium* ſignificet, & *Diſquiſitionem*, quæ in eo Veritatem inueſtigat, à qua vel ſontium punitio, vel inſontium prouenit abſolutio, aduertit Ioannes Antonius Velazquez *in expoſit. Pſalmi* 110.*ſuper verbo Iudicium,num.* 6. Sed & id *Veritatem* quidem *Iuſtitiam* dici, meritoque appellari,facilè perſuadet.

Deducitur inde,†Veritatis, ſicut Iuſtitiæ 5
& Iudicij cultorem Iudicem eſſe debere, ex intimiſque præcordiis amantem, eam præ oculis geſtare ſemper, nec momento ab ea recedere: vt & in Iudice illam ſubditi circunſpiciant ſemper, ac reuereantur, & nihil apud eum præter Veritatem præualere cognoſcant. Quod & intenderunt Ægyptij,qui ex ciuitatibus clarioribus (vt Heliopoli, Thebis &c.) viros optimos eligebant,quos iudiciis præficerent. *Poſtquam hi conuenerant,triginta numero.inter ſe eligebant optimum virum, quem iudicij Principem conſtituebant. Is aurea catena ſignum variis ornatum lapidibus, à collo ſuſpenſum, quod appellabant* Veritatem, *geſtabat.*vt Diodorus ſiculus auctor eſt,*libro* 2.*rerum antiquar pag. mihi* 99. Multis virtutibus ornatum Iudicem eſſe oportere, ſed præcipua *Veritate* iudicantes, ſignoque illo prodentes. Ex Hæbreorum communicatione forſam notitia parta eius quod præcipiebatur *Exodi* 28.

Digitized by Google

Vbi poſtquam *à verſu* 15. Rationalis iudicij forma, ratiorumque pretioſorum lapidum ornatus in eo deſignatur & ordo: *verſu* 30. concluditur: *Pones autem in Rationale iudicij* Doctrinam, *& Veritatem. quæ erunt in pectore Aaron.* ſeu *Thummin*, & *Turim*, id eſt, *Iudicium*, & *Veritas*, vt aduertit Marquez *de Gubernatore chriſtiano libr.* 1. *cap.* 20. §. 3. *col.* 3.

6 Semper enim Veritas, †(quaſi inſeparabilis Iuſtitiæ comes, iuxta illud *Iſaia* 26. *v.* 2. *Aperite portas, & ingrediatur gens iuſta cuſtodiens Veritatē*; quaſique Iudicātis alumna) à collo hærere pendula debet. A collo quidem, non ab alia corporis parte, vt detur intelligi, quòd quemadmodum non niſi per collum, guttur, continens, ad hominis vitam cibi ducuntur, *per quod toti corpori vitale commercium, & ſpiritus huius commeatus infunditur*, vt Sanctus Ambroſius inquit *Hexamer. lib.* 6. *cap.* 9. *col.* 5. *ad princip.* quod obſtructo ille pereat neceſſe eſt: ita non niſi per *Veritatem*
7 ad Iuſtitiam peruenitur. Quæ veluti † Iuſtitiæ mater eſt, origo & baſis, vt inquit Baldus *in l. Libertini*, 6. *D. de ſtatu homin. & conſil.* 343. *num.* 3. *lib.* 1. & ex eo Cardinalis Tuſchus *practicar. concluſ. lit. v. concluſ.* 166. *n.* 17. Roland à Valle *conſil.* 11. *num.* 2. *lib.* 3. *& conſil.* 32. *num.* 34. *lib.* 4. cumque multis, Petrus Cened. *collect.* 119. *n.* 3. *ad textum in cap. Veritatis*, 14. *de iureiurand. & ibidem* Barboſa *n.* 3. Animæque vita. *Neque viuere dicenda eſt anima, quæ Veritatis non habet cognitionem.* Quia *eſt animæ vita Veritas*, aſſertore Bernardo *Sermone de vita, & quinque ſenſibus animæ.*

Medium pectoris tenet, vt in neutram partem inclinandum monſtret. Quia *Iuſtitia non nouit patrem, non nouit matrem, Veritatem nouit*, vt diſertè Aurelius Caſſiodorus *in verba illa Pſalmi* 14. *Et operatur iuſtitiam.* Nec ad
8 aliud Iudicem poſitum eſſe † niſi vt Veritatem in animo & in pectore, interius & exterius ſeruet, Paulus Caſtrenſis profitetur *conſil.* 169. *in princip. lib.* 2. in eoquè integrum conſtare munus. Ad quam directo tendere debet, vt Iuſtitiæ, totiuſque vniuerſi vltimum finem, ſententia Diui Thomæ *lib.* 1. *contra Gentiles, cap.* 1. Cuiuſque veluti eſt, *ſemper in cauſis rerum ſequi*, vt & Cicero docet *de offic. lib.* 2. *pag. mihi* 74. Quam præcipuam in Iudice qualitatem agnoſcens Ietro *Exodi* 18. *v.* 14. conſuluit Moyſi: *Prouide autem de omni plebe viros potentes, & timentes Deum, in quibus ſit Veritas*, Qua ſine ſtare Iuſtitia nequit. Et hanc ideo coniectari cauſam poſſe *porque Ieſu Chriſto nueſtro Senor dejo à Pilato ſin reſpueſta quando le pregunto*: Quid eſt Veritas? *Porque fuegran viſoñeria en el, que tenia aquel lugar, preguntar por el primer ſupueſto, y ignorar que coſa era Verdad, quien no podia dar vn paſo ſin ella.* ait Marquez *de Gubernatore Chriſtiano d. lib.* 1. *cap.* 20. §. 3. *col.* 4. *in principio* Felix cui datur; prorſus cui negatur infœlix. Non ſuperbè quærenda, arroganter iactanda, ſectāda humilitate, ambienda virtute. *Quid tu, Pilate, ſeorſim interrogas Dominum, vt tibi ſuſurret in aure, quid ſit Veritas? Multum eſt ad te: non datur Sanctum cani, nec Margarita porco. Quare potius fidei guſtum, ſatietatem intelligentiæ interim ne requiras. Merito reuerberata acie protinus reſiluit: & reſponſum non ſuſtinens, egreſſus eſt ad Iudeos, qui ambulare cœperat in magnis, & in mirabilibus ſuper ſe, quid eſſet veritas percōtatus.* vt eius facti & rationem, & doctrinam inquirendi Veritatem Bernardus præſtat *Sermone de eo quod ſcriptum eſt: Beatus homo qui inuenit ſapientiam, col.* 2. *poſt principium.* Sic inueſtigata, ſui fulgore pateſcet, quæ tenebras refugit, † amat lucem, videri & cognoſci 9
deſiderat.

Veritas nunquam latet.

vt eſt etiam apud Senecam *in Hippolit. actu* 2. Non amat angulos, non ei diuerſoria placent, in medio ſtat. At licet verum ita ſit, & quod in paucis conſiſtat, vt eſt Philoſophi aſſertio, cuius meminit Curtius Iunior *conſil.* 298. *num.* 7. *& conſil.* 329. *num.* 4. neque verborum deſideret adminicula, *l.* 1. *C. ſi minor ab hæredit. abſtinuer*: quia tamen ea homi-
num malitia, † ea cauillationum natura, *vt* 10
ab euidenter veris, per breuiſſimas mutationes diſputatio ad ea quæ euidenter falſa ſunt, perducatur, vt Iulianus inquit *in l. Ea eſt natura cauillationum*, 46. *D. de regul. iuris*: & quæ ſui candore, vt diximus, quærenti ſit obuia, imo *ſæpe etiā non quæſita prodit*, vt ex Æſchylo, Menandro, & Euripide, Hermolaus Barbarus tradit *epiſtola Ioanni Pico Mirandulæ*: ſæpe tamen improbitate *obuoluta, in obſcuro latet*, vt Lactantius Firmianus in proœmio *Diuinar. inſtitution. lib.* 1.

Et merſum latebris educere Verum

ſit neceſſe, vt Claudianus *Panegyri in* 4. *Conſulatu Honorij*, quaſi in profundiſſimo, abditoque puteo demerſum, vt ex Demochrito, Cicero dixit *Academicar. quæſt.* 1. *&* 4. Ob quod *lib.* 7. *epigr.* 27. *ad Tuſchum.* Martialis.

Scire licet verum, res eſt hæc ardua.

quoniam *in arduo eſt Veri exploratio*, ex Seneca *de benefic. lib.* 4. *cap.* 33. Non ſolum Veritatis cultorem amantemque Iudicem eſſe
ſufficit; ſed & ſagacem, † ſcientia, ſapien- 11
tiaque pollentem, eſſe oportet, vt illam inueniat, abducat è tenebris, tueatur inuentam. *Circa cuius conſiderationem principaliter ſapientiam inſiſtere*, affirmat D. Thom. *d. lib.* 1. *contra Gentiles, cap.* 1. Namque *Veritas licet poſſit ſine eloquentia defendi (vt eſt à multis ſæpe defenſa:) tamen claritate, ac nitore ſermonis illuſtranda.* vt bene Lactantius idem *loco proximo* inquit. Quia *verum valet, ſi modo id pace factum, & illuſtratum eſt.* veluti & *de Amicitia* Cicero. *Vt non ſentiat virilitas operis eneruati, damna ſermonis*, iuxta Enodium, *in Oratione ad Syn. Ro.* quo ſæpè

Addidit inualida robur facundia cauſæ.

teſte Lucano *de bello ciuili, lib.* 7. Aliter *Veritas cum minime defenſatur, opprimitur*, vt di-
citur *in cap. Error*, 3. *diſt.* 83. Propterea † *no* 12
vaſtaria que el Iues fueſe amigo de interpretaciones llenas, y verdurderas, ſino tubieſe

reſiſtencia

reſiſtencia para la afectacion de vn Abogado cauiloſo. Ora retardandole las agudezas conque eſtribare, con entendimientos maziżos: ora tapiando las orejas, como el Aſpid contra el alago del alago del encantador: ora rebatiendole los argumentos en el miſmo lenguaje, y deſarmando vna bachilleria con otra. vt aduertit Marquez *de Gubernatore chriſtiano, dicto lib. 1. cap. 20. §. 3. col. 4. ad finem.* ſiquidem iuxta Ouidium *de Arte amandi lib. 1.*

Fallere fallentem, fraudemque refellere fraude,
Exemploque licet ludere quemque ſuo.

Dummodo ſine mendacio fiat, vt alibi proſequimur, ne in foueam, quam vitandam monemus, incidamus. Sed ratione ſolida, aut arguto quoque verbo iſtorum refellamus argutias; quorum *& de ſcripturis aduerſus Veritatem argumentari conſuetudo eſt.* Sic *de Virginibus velandis cap. 4.* improbati à Tertulliano: *Qui docuerunt linguas ſuas loqui mendacium; diſerti aduerſus Iuſtitiam; eruditi pro falſitate. Qui ſapientes ſunt vt faciant malum; eloquentes vt impugnent verum. Qui inſtruunt à quibus fuerant inſtruendi; aſtruunt non comperta, ſed ſuas ſtruunt de proprio calumnias Innocentiæ: deſtruunt ſimplicitatem Veritatis; obſtruunt Iuſtitiæ vias*, vt & laqueos pandit, & querelam proponit Bernardus *de conſideratione ad Eugenium, lib. 1. c. 10.*

Vt autem captio debito modo, ſineque ad illicitum declinatione fiat ſapientia ſcientiaque in Iudice neceſſaria eſt. Quia *Sapiens ſcit verſutias ſermonum, & diſſolutiones argumentorum. Sap. 8. v. 8.* Neſcit inſipiens, eorumque inuolucro detentus, non aſſequitur etiam ſi inſequatur Veritatem, nec exiſtentem appre-
13 hendit. Quæ quidem *apprehenſa* † *nullis machinis, aut verſuti hominis ingenio ſubuerti queat, ſatiſuper ſe munita, nullo indigens patrocinio*, vt, ex Cicerone *in Battin*, tradit Cardinalis Tuſchus *practicar. concluſ. lit. V. concluſ. 164. num. 4.* Tunc enim, *ſe contra hominum ingenia, calliditates, ſolertiamque, & contra fictas hominum inſidias facile per ſe ipſam defendit.* eodem quoque ſic profitente Cicerone *in oratione pro Cellio.* Imo *talis eſt Veritatis natura, vt vnde magis oppugnatur, inde magis confirmetur; & quo magis obtegitur, eo clarior euadat.* vt diſertiſſime Chryſoſtomus *Homil. 57. in Ioann.* Vt autem opportuno tempore, vtque opus eſt, in iudicio fiat, ſapientia (vt diximus) omninò neceſſaria Iudici eſt, *facilitat in audiendo, in ſatisfaciendo diligentia*, iuxta Ciceronem *in epiſtola ad Q. fratrem*: vt apprehendat ſapientes in aſtutia eorum, & conſilium prauorum diſſipet, Domini auxilio, cuius id proprium eſt, *Iob c. 5. v. 13.*

14 Merito ideo † duos ſalos in Iudice requirit Baldus *in l. 1. C. de ſentent. ex pericul. recitand. Scientiæ* nempe & *Veritatis.* Quos & inſcriptio in Summi Sacerdotis pectore *Doctrina*, & *Veritatis* ſupra memorata denora-
15 bat. Ad quam aſſequendam † debet Iudex cuncta rimari, *cap. Iudicantem, 11. 30. quæſt. 5.* & ad eã totis contendere viribus, vt è cauillationum tenebris expedita, ſui claritudine erumpens, auerſantium præſtringat aciem. *Deus enim non patitur lumen Veritatis inquirentem, per tenebras exteriores vagari*, vt Lactantius inquit *de falſa relig. lib. 1. cap. 1.* cuius Petrus Gregorius meminit *in prælud. optimi iuriſconſult. lib. 1. cap. 15.* eique inuentæ omnino adhærere, *cap. cum Ioannes, 10. de fide inſtrumentor. cap. Graue, 35. quæſt. 9. cap. 1. verſ. caueat, de pœnit. diſt. 6. l. Iudices 91. Rem non nouam, 12. C. de iudic. l. quoties, 3. C. de naufrag. lib. 11. l. 4. tit. 17. verſ. otroſi deben ſer acucioſos para ſaber la verdad, l. 3. l. 15. tit. 22. part. 3. verſ. Ca ordenada mente.* Iuris etiam apicibus ſpretis, † iuxta *legem ſi fideiuſſor, 29.* 16
§. quadam, & ibi Gloſſam verbo De apicibus, D. mandati, l. Sicut, 8. 9. ſi debitori, D. quibus modis pignus vel hypothec. ſoluitur, l. 10. tit. 17. lib. 4. noua Regia collectionis, decernentem: *Que los Iuezes que conocieren de los pleytos, y los ouieren de librar, los determinen y Iuzguen ſegun la verdad que hallaren probada en los tales pleytos.* tametſi iudicialis in proceſſu forma à ciuili, communique iure deſiderata ſeruata non fuerit. Idque tam in ciuilibus quam in criminalibus. In quo diſpoſitionem *legis 11. tit. 1. l. 3. ordinamenti*, innouauit expoſuitque *Veritate attenta* ſimiliter *non attentis apicibus iuris* iudicari præcipiebat: ſed non ita in ciuilibus & criminalibus declarabat. Cuius rei omiſſio magnam Doctoribus attulerat dubitationem, vt conſtat ex protracto ſermone à Ioanne Gutierrez *practicar. quæſtion. lib. 1. quæſt. 98. per totam.* Quam dicta recentior lex ſuſtulit.

Núm autem adhuc priuata Veritatis cognitio ſufficiat, vel publica, ex actiſque deducta debeat eſſe, vt iure ſententiam proferre valeat Iudex? *Annotatione ſequenti* conſtabit.

AN SECVNDVM ALLEgata & probata, vel ſecundum ſcientiam, & Veritatem quam priuatim nouit, iudicare poſſit, vel debeat Iudex?

SVMMARIVM.

1 *Variæ Doctorum ſententiæ in quæſtione hac referuntur*, & num. 2. 3. & 4.

4 *Quam amant Veritatem leges, amplectendam & ſequendam dicant?* & numero ſeq.

5 *Qualiter in id olim iurauerint, iurentque nunc Iudices?*
Intellectus textus in auth. Hodie, C. de iudic. & in auth. iuſiurandum quod præſtatur ab iis qui adminiſtr. accip. §. Iuro quoque, verſ. Æquus, coll. 2. ibi.

6 *Iudices ſuperiores, Conſiliarij, vel Auditores an*

Digitized by Google

an ſecundum veritatem ex actis deductam. vel ſecundum quam ipſi priuatim norunt, iudicare poſſint, & debeant, & n. 7. 8. & 10.

9 *Intellectus textus* in l. 5. tit. 4. lib. 2. nouæ Reg. collection. & *num. ſeq.*

11 *Clauſula* La verdad ſabida, *vel* ſola veritate attenta, *quem recipiat intellectum? quoſque ea clauſula effectus habeat? remiſſiuè.* & numer. ſeq.

13 *Clauſula* ſecundùm conſcientiam *quem habeat ſenſum?*

14 *An & quando ex priuata ſcientia contra id quod in actis probatum eſt, Princeps iudicare poſſit?* & num. ſeqq. vſque ad numer. 22.

16 *Principis aſſertioni an plene credatur?*

19 *Iudex inferior abſoluere omninò tenetur reum, quem priuata ſcientia nocentem certo eſſe ſcit: acta verò innocentem eſſe demonſtrant.*

22 *De remediis ad liberandum innocentem, qui ex actis nocens apparet; qui plenius egerint?*

ANNOTATIO III.

1 VARII extitère Doctores in quæſtionis huius reſolutione. † Quidam enim exiſtimant, neque in ciuili, neque in criminali cauſa licere Iudici damnare eum, qui ex actis reus apparet, quem ipſe Iudex ſcit reum non eſſe, exiſtereque innocentem: ſed debere ipſum abſoluere, vel à iudicando deſiſtere. Cuius extitere voti Angelus *in ſumm. verbo Iudicare*, Lyra *Exodi* 23. Hugo, Calderinus, Panormitanus & alij, quos referunt Didacus Couar. *variar. reſolut. lib. 1. cap. 1. num. 3.* Sanchez *conſilior. moral. lib. 6. cap. 1. dub. 17. num.* 2. & Ioſeph. Aldrete *de religioſa diſciplin. tuenda lib. 2. cap. 13. num.* 8. Syluius *in 2. 2. Diui Thomæ, quæſt. 66. art. 2. concluſ.* 2. Petrus Nauarra *de reſtitut. lib. 2. c. 3. n.* 161. Leſſius *de iuſtit. & iure lib. 2. cap. 29. dub. 10. num.* 78. Malder. *in 2. 2. tract. 6. cap. 1. dub.* 13. Stephan. Fagundez *in 5. præcept. Decalog. lib. 5. cap.* 14. *num.* 5.

2 Alij † ſecundum probata in actis, cuius contrarium Iudex priuatim nouit, iudicandi in ciuilibus faciunt poteſtatem: in criminalibus denegant. Adrianus *in quodlibet. quæſt. 6. art.* 3. Imol. Hoſtienſ. Innocent. & Felin. citati à Sanchez *vbi proximè, num.* 3. & Aldrete *dicto num* 9.

3 Alij † non modo in ciuilibus, ſed etiam in criminalibus minoribus, quibus de mulcta pecuniaria agitur, ex publicis probationibus contra propriam ſcientiam iudicare, condemnareque reum ex actis fas Iudici eſſe profitentur: hancque communem doctrinam eſſe dicit Paulus Layman *Theolog. moral. lib. 3. tract. 6. cap. 2. numer.* 8. In grauibus vero & cum de morte agitur, nullo caſu Iudici conceſſum videri vt hominem ſecundum publicas probationes conuictum, morti adiudicet, ſi eius innocentiam priuatim proſpectam habeat, idem ipſe Laymanus *dicto loco, verſ. Dico autem*, aſſerit, multiſque mediis confirmat, adductis quoque pro ſe Adriano, Lyra, Angelo, Roſella, Sa, Leſſio, Petro Nauarra, & Abbate. Quibus aſſentitur Ioannes Santius *in ſelectis & practic. diſputationib. diſput. 8. num.* 16. aſſentiunturque cæteri memorati à Fagundez *ſupra dicto cap.* 16. *num.* 6.

Alij † (quorum ſententia communis eſt, & frequentiore calculo recepta) indiſtinctè 4
ſuſtinent: poſſe, & debere Iudicem iudicare, & damnare innocentem contra veritatem à ſe cognitam, ſi nocens appareat ex actis, nec medium iuridicum inueniat, quo ſecundùm leges, poſſit eum excuſare, ac tueri. Ita, ex Theologis, D. Thom. 2. 2. *quæſt. 67. art.* 2. & Caietan. *ibi*, Ricard. *quodlibet. 3. quæſt. 25. ad 4. diſt. 18. art. 3. quæſt. 2. ad* 1. Alenſ. *3. p. quæſt. 4. memb. 6. art. 2. & quæſt. 34. memb. 1. art.* 4. D. Antonin. *3. p ſumm tit. 9. cap. 2. §. 6. & cap. 5. §.* 2. Abulenſ. *cap.* 23. *Exodi, quæſt. 6. & Paralipom. 2. quæſt.* 43. Sylueſt. *verbo Iudex, 2. quæſt.* 5. Armilla *eodem verbo, num.* 6. Viguer. *lib. inſtitut. cap. 5. §. 2. verſ.* 3. Cordub. *lib. 1. quæſt.* 37. Maior *4. diſt. 33. quæſt.* 4. Sotus *de iuſtit. & iure lib. 5. quæſt. 4. art.* 2. Martin. Nauar. *in cap. Si quis autem, de pœnit. diſt. 7. num. 128. & in ſumm. cap. 25. num. 9. &* 10. his relatis Sanchez *d. lib. 6. conſilior. moral. cap. 1. dub. 17. num.* 5. Azori. *inſtitution. moral. tom. 1. lib. 2. cap. 17. quæſt.* 8. optimè ad obiecta reſpondens, Sayr. *in claui Reg. lib. 12. cap. 8. num. 6. & ſeqq.* Ioſeph. Aldrete *de religioſ. diſciplin. tuend. d. lib. 2. cap. 13. num. 9. &* 10. Tanner. *tomo 3. diſput. 4. quæſt. 4. dub. 1. num.* 51. Filliuc. *tom. 2. tract. 48. cap. 6. num.* 171. Antonin. Diana *reſolut. moral. p. 5. tract. 4. reſolut. 22. in principio & in fine*, Villalob. *in ſumm. 2. p. tract. 14. difficult. 3. num.* 4. Valer. Reginald. *in ſumm. p. 2. circa octau. Decalog. præcept. lib. 24. cap. 3. ſect. 1. num. 32. pag. 390. & lib. 25. tract. vlt. cap. 54. num. 642. pag.* 588. Turrian. *in 2. 2. Diui Thomæ diſput. 48. dub. 4. num.* 8. contrariam omnino improbabilem iudicans, Dominic. Bañez 2. 2. *d. quæſt. 67. art. 2. in comment. col. 2. in fin. verſ. Ex iis ſententiis.* Quam (poſt multa in contrarium argumenta iacta) tenendam dicit, non ſolum vt probabiliorem; ſed vt veritatem demonſtratam moraliter; aduerſantia ſoluens, ad longum rationes aſſertionis huiuſce proſequutus. Quod nempe ſecundum ſcientiam publicam, & veritatem, quæ ex actis conſtat, iudicare debeat Iudex, vt omnia Iura Canonica & ciuilia præcipere dicit, *in cap. Dilectus, in cap. Accepimus, in cap. Contingit, de fide inſtrumentor. in cap. Paſtoralis, §. quia vero, de officio deleg. in l. Adoptio, D. de adoptionib.* Quibus optimum addo textum *in l. Illicitas, 6. §. Veritas, D. de officio Præſid.* & *proximo infra numero* referendos. Quod aliter (addit) magna Reipublicæ naſcerentur incommoda: magnis ſemper Iudices anguſtiis viuerent, diſcriminaque parerentur, &c. Omnibus memoratis ſententiis, hanc probabiliorem, vſu receptam, & tenendam affirmat Stephanus Fagúndez *dicto præcepto 5. lib. 5. c. 14. n.* 9. contraria inſimul argumenta

ex

Digitized by Google

ex numero 10. *cum ſequentibus* fœliciter ſoluens. Greſſibus eiſdem, magnaque dexteritate, antecendentium dicta recolligens Cardinalis à Lugo (poſt hac ſcripta viſus) *de iuſtit. & iure, 2. p. q. 37. ſect. 4.* hanc *numero* 45. dicit valde probabilem, & communem, & *numero* 48. communiſſimam & probabiliſſimam, etſi opinionem ſecundo loco à Nobis poſitam *numero* 2. *&* 3 habere rationes fortaſſe magis efficaces profiteatur *dicto numero* 45.

Ex Iuriſtis, noſtram hanc ſuſtinent innumeri prope, quos retulimus *in Axiomatibus & locis communibus iuris, lit. I. numer.* 115. Quorum remiſſione contenti, præcipuos & materiam iſtam tractantes, & ſentẽtiam hanc tenentes, nunc deligimus Didacum Couar. *d. lib. 1. variar. reſolut. c.* 0. *per tot. maxime à numero* 4. Ioannem Gutierrez *Canonicar q. c.* 29. *per tot.* Aſinium *de executionib. §. 3. c. 6. per tot. & ſeq. pag.* 36. *&* 37. Paulum Xamar *de offic. Iudic. & Aduoc. p. 1. q. 18. n. 2. &* 7. Marcum Antonium Peregrinum *in rubric. de iudiciis, n.* 104. omnium fuſius Sigiſmundum Scacciã *de ſentent. & re iudic. gloſſa* 14 *q.* 8. Vtrorumque recenſere motus, argumenta transferre, diſcurſus tranſcribere, actum agere foret, ab inſtituto noſtro prorſus alienum; operoſum, non fructuoſum, faſtidioſumque potius, ratione præcipua aſſertionis iſtius breuiter deſignata.

5 Veritatem leges amant, † amplectendam Iudicibus ſuadent, præcipiunt: ſed eam quæ ex actis deprehenditur, quam publica documenta probant, publica fides approbat, quam præfiniti à Iure modi, terminique demonſtrant. *Cui enim non eſt cognitum, antiquos Iudices non aliter iudicialem calculum accipere, niſi prius ſacramentum præſtitiſſent, omni modo ſe cum veritate & legum obſeruatione iudicium eſſe diſpoſituros?* vt Imperator Iuſtinianus inquit *in l. Rem non nouam,* 12. *C. de iudic.* Quem Antiquitatis morem renouauit & ipſe *in auth. iuſiurand. quod præſtatur ab iis qui adminiſtrationem accipiunt, §. Iuro quoque, col. 2. & in auth. de iudicib. §. omnis autem, coll. 6.* ſic præcipiens: *Omnis autem Iudex, ſiue cingulum habens, ſiue aliter iudicans, cuſtodiat leges, & ſecundum eas proferat ſententias.*

Quamuis enim textus *in auth. Hodie, C. de iudic.* dicat: *Hodie iurant ſe facturos ſecundum quod eis viſum fuerit iuſtius & melius, & in paragrapho Iuro quoque,* verſ. Et æquus*: & omnem æquitatem ſeruabo ſecundum quod mihi viſum fuerit iuſtum*: Vtrobique tamen Gloſſa id *Secundum leges* intelligit, & ita verbum illud *Iuſtius* adiectum *in d. auth. Hodie,* interpretatur: *Secundum leges,* & verbum *Viſum* dicti §. *Iuro quoque.* Quæ ſic intelligenda textus ipſe monſtrat, qui poſt relata proxime verba, & illa ſubiungit: *Secundum legem.* Eſtque textus formalis *in capit. 1. de conſtitutionib.* inquiens: *Nemo in actionibus, vel iudiciis Eccleſiaſticis ſuo ſenſu, ſed eorum* (nempe Canonum) *auctoritate ducatur.* & notat *ibi* Gloſſa *verbo ſuo ſenſu.* Confirmant Regia iura *in l. 6. tit. 4. part. 6. verſ. La quarta, que los pleytos que vinieren antellos que los libren bien y lealmente, lo mas ayna e mejor que ſupieren, por las leyes deſte libro. in l. 4. tit. 15. lib. 2. ordinam.* poſt eorundem verborum tranſlationem, hæc addente: *Que no ſe des bien de la verdad, ni del Derecho. in l. 11. tit. 1. lib. 3 eiuſdem ordinamenti, in l. 6. tit. 15. lib. 2. noua Reg. collection. & in l. 10. tit. 17. l. 4.* Quarum *infra numer.* 8. *&* 10. fit mentio, verbaque referuntur. Quæ & præfatam probant aſſertionem (videlicet *ſecundum ius, Veritatemque ex actis, & fide publica deprehenſam iudicare Iudicem debere:*) & dicenda, referendique *dicto numero octauo.*

Hanc verò opinionem † in Iudicibus ſu- 6
perioribus, Conſiliariis, ſeu Auditoribus quam multi limitant, exiſtimantes ſecundùm veritatem extra iudicium & acta notam, propriamque conſcientiam, ex bono & æquo, iuris apicibus prætermiſſis iudicare illos poſſe, & debere communi Doctorum placito, *in l. vnic. C. vt quæ deſunt aduoc. in clement. Paſtoralis, de re iudic. & in cap. Ad Apoſtolicam, eod. tit. lib. 6.* Gloſſa margin. *in l. 1. §. fin. verb. Punitur, D. ad legem Cornel. de falſ.* Bart. *in l. Æmilius, in fine, D. de minorib.* Hippolyt. *ſingul.* 272. Iaſo *in §. Sed iſta, num. 126. & in §. Ex maleficiis, num. 16. inſtit. de actionib.* Grammat. *deciſ. 19. numer. 13. &* 14. Deci. *conſil. 200. in fine,* Guil. Benedict. *in repetit. cap. Raynuntius, verb. Si abſque liberis, 2. num. 49. de teſtament.* Roland. à Valle *conſil. 14. numer. 16. conſil. 57. ad finem: conſil. 70. numer. 19. 20. 23. & 24. vol.* 1. Neuizan. *in Sylua nuptial. lib. 5. capit. quomodo iudicandum ſit in dubio, numer.* 23. Philip. Probus *in additionib. ad Monachum, in capit. 1. de re iudic. lib. 6. num.* 8. Stephan. Bertrand. *conſil. 137. part. prima, Viſo proceſſu, numer.* 4. Auendan. *reſponſ. 1. numer.* 11. Burgoſ. de Paz *in proœm. legum Tauri, num. 162. ad finem, conſil. 19. numer. 36. & conſil. 40. numer.* 3. ex *lege 2. tit. 3. lib. 2. l. 11. tit. 1. lib. 3. Ordinament. l. 22. tit. 4. lib. 2. noua Reg. collection. & l. 6. tit. 5. eodem lib.* Redin. *de Maieſt. Princip. verb. Imperatoriam, numer. 30. &* 31. Petr. Belug. *in Specul. Princip. rubric. 6. numer. tertio, & in eius annotationibus* Camillus Bortel. ibi, *lit. A.* Tiber. Decian. *tract. criminal. lib. 2. capit. 30. num.* 30. multos referens Bobadilla *in Politic. lib. 2. cap. 10. numer. 16. lit. B.* communem Theologorum reſolutionem affirmans, *& lib. 5. capit. 3. numer.* 58. Crauet. *conſil. 197. num. 7. conſil. 608. numer. 12. & conſil. nongenteſimo quadrageſimonono, num.* 2. Iulius Clar. *in practic. paragrapho fin. quæſt. 63. num.* 9. Matthæ. de Afflict. *deciſ. 120. in fin.* Ioan. Oroſci. *in d. l. Illicitas, §. Veritas, num. 17. D. de offic. Præſid.* Natta *conſil. 341. num.* 7. Franciſc. Becci. *conſil. 47. num. 15. conſil. 52. num. 89. & conſil. 89. num.* 3. Petr. Surd. *conſil. 273. numer. 2. & deciſ. 91. num.* 4. Antonin. Theſaur. *in præfation. ad deciſ. Pedemont. num. 24. col. 3. poſt med.* Damhuder. *in praxi ciuili, capit. 218. numer. 3. &* 4. Anton à Queſada *diuerſar. quæſtion. iuris, capit. 16. numer.* 8.

Digitized by Google

Oſuvald. Hilliger. *in Donel. enucl. lib. 26. cap. 2. lit. C.* Azeued. *in l. 10. tit. 17. lib. 4. noua Reg. collection. numer. 50. & 51.* & per eam Eſcobar *de ratiocin. cap. 41. numer. 13.*

7 Dummodo† hæc priuata ſcientia, ſeu conſcientia ſit omnium ſimul Senatorum iudicantium, vt tradunt Ioannes Oroſcius *in d. §. Veritas, num. 17.* Alciatus *in cap. 1. num. 89. de offic. ordin.* & pleríque ex proxime relatis. Veluti qui tunc immediate Principem repræſentent, cum Senatus illius induat perſonam, vt *de priuileg. miſerabil. perſon. 3. p. q. 9. n. 76.* notauimus. Quæ quid habeat ponderis ratio, dicenda *infra, maxime ex numero 14.* monſtrabunt.

8 At contrarium, † & in Senatoribus hiſce tuentur Anton. Laudenſ. *in tract. de Principe. num. 41.* Morla *in empor. iuris, tit. 2. de iuriſdict. omni. indic. quæſt. 2. num. 30. verſ. Tamen ego,* Couar. *variar. reſolut. d. lib. 1. cap. 1. num. 7. verſ. Tertium,* Octauian. Cacheran. *in proœm. deciſ. Pedemont. num. 12. & deciſ. 1. num. 43. & ſeqq.* Lara *de anniuerſ. lib. 1. cap. 10. num. 37. & ſeqq.* Azeued. *in d. l. 10. tit. 17. lib. 4. noua Reg. collection. num. 90. & conſil. 19. num. 26. & 27.* Gutierr. *Canonicar. quæſtion. lib. 2. cap. 29. num. 21.* Paul. Xamar *de offic. iudic. & Aduoc. d. quæſt. 18. numer. 7.* Ludouic. Torrez *in 2. 2. Diui Thomæ, de iuſtit. diſput. 48. dub. 4. num. 1. & ſeq.* cuius & *in Axiomatib. iuris, lit. I. num. 116.* meminimus. *Nam & hi Iudices omnino debent viſis actis, & proceſſibus iudicare, quod palam eſt. Igitur ex illis publicis documentis, non ex particulari ſcientia oportet, & neceſſe eſt eos ſententiam ferre.* vt bene verbis hiſce Couarru. *dicto loco,* cuius probat iudicium Sanchez *conſilior. moral. d. lib. 6. cap. 1. dubio 17. num. 16.* Conueniunt in idem Torreblanca *de Magia, lib. 3. cap. 30. num. 10. & ſeqq.* & Ioan. Petr. Fontanel. *deciſ. 3. num. 4. & 5.* Quia cum (vt prædiximus) publica auctoritate funguntur Iudices, ex eaque iudicent, *l. Barbarius, D. de offic. Prætor. cap. 1. de re iudic. lib. 6.* publicam fidem, ſcientiamque legibus munitam, non propriam ſequi debent, aut poſſunt. Id quod apud nos indubitabilius eſt, qui (præter iam memoratas Regias leges) *dictam* quoque *legem* habemus *10. tit. 17. lib. 4. noua Reg. collection.* quæ iuris apicibus ſpretis, veritatem attendi, & ſecundum eam iudicare iubet: quæ tamen ex actis, non ex arbitrio, aut particulari ſcientia deprehendatur, id ſemel & iterum ſic repetens: *Seyendo hallada y probada la verdad del fecho por el proceſſo en qualquier de las instancias que ſe viere ſobre que ſe pueda dar cierta ſentencia; que los Iuezes que conocieren de los pleytos, y los ouieren de librar, los determinen y Iuzguen ſegun la verdad que hallaren probada en los tales pleytos.* Quique *dicta legis 6. tit. 5. lib. 5. noua Reg. collection* diſpoſitione iuramus: *Que los pleytos que ante nos vinieren los libraremos lo mas ayna y mejor que pudieremos, bien y leal mente por las leyes de los fueros y derechos y leyes y ordenancas de vueſtros Reynos.*

Iuramentum enim† quod *dicta lege 5. tit. 14. lib. 2. noua Reg. collection.* ſupremi conſiliarij præſtare iubentur; non tam ad lites dirimendas, quam ad regimen pertinet: ad quod prout eorum quiſque Imperio, Monarchiæve magis iudicauerit expedire, iuxta rectum animi ſui motum præſtare conſilium iuramento aſtringitur. Cum autem de dirimendis litibus agitur; † eædem ipſæ Regiæ leges noſtræ, quæ ſecundum veritatem, ſpretiſque apicibus iuris, iudicare præcipiunt: omnibus indiſtinctè, ſuperioribus quoque Iudicibus, ex fide & veritate publica, quæque ex actis deprehenditur, iudicandi neceſſitatem imponunt, vt ex relatarum diſpoſitione conſtat. 9 10

A quibus neceſſariò hanc ipſam intelligentiam clauſula recipit illa† *La verdad ſabida, ſeu ſola veritate attenta;* vt & probat textus *in l. Nemo Iudex, 13. præcipuè in fine, C. de ſentent. & interlocut. omni. iudic.* & ibi notat Baldus *num. 4.* Natta *conſil. 15. num. 11.* Octauian. Cacheran. *d. deciſ. 1. Pedemont. num. 34.* Azeued. *in d. l. 10. tit. 17. lib. 4. noua Reg. collect. num. 90. & conſil. 29. num. 27.* eleganter Stephan. Gratian. *deciſ. Marchiæ 68. à numero 8. cum ſeqq. præcipue num. 11. cum ſeqq.* Saluis quoque aliis, maximique momenti, iſtius clauſulæ effectibus, † quos ipſemet Gratianus *numeris præcedentibus* recenſuerat, memorantque (vt cæteros ab hiſce relatos prætermittamus) Matta *de clauſul. p. 1. clauſul. 250.* Auguſtin. Barboſ. *clauſul. 101.* Cacheran. *deciſ. 1. à numero 20. cum ſeqq.* Vincent. Carot. *deciſ. 55. per tot.* Marc. Anton. Peregrin. *in rubric. de iudiciis, numer. 94.* Xamar *de offic. Iudic. & Aduoc. p. 1. quæſt. 10. numer. 6. & ſeqq.* 11 12

Pari quoque modo, qui *Secundum conſcientiam* † iudicandi facultatem accepit, ſecundum conſcientiam Publicam, legalibuſque inſtructam ſanctionibus iudicare debere, ad eamque clauſulam iſtam referendam eſſe, probat textus *in cap. Non ſolum, 2. de regular. & tranſeunt. ad Religion. lib. 6.* in verbis illis: *Decet, & expedit vt conſcientia priuata non deſit iudicium rationis.* Deeſſet autem, ſi ſecundum propriam, non iudicialem legibuſque accommodatam iudicare vellet Iudex. Quia *ſecreta conſcientia de ſinu Iudicis, & ſecreta de pectore ipſius non debent proficiſci, ſed de vtero, & ſinu legis,* vt magiſtraliter inquit Baldus *in l. 1. C. ſi plures vna ſentent. condemnat. fuer. num. 11. verſ. Item allegatio,* ex *dicta lege Illicitas, §. Veritas, D. de offic. Præſidis,* multiſque aliis. Et ſic tenent Corne. *conſil. 137. num. 7. conſil. 201. num. 17. & 18. volum. 2.* Iacob. Menochius (poſt alios à ſe laudatos) *de arbitrar. lib. 1. quæſt. 8. num. 40. & ſeqq.* Maſcard. *de probationib. concluſ. 414. numero 10. & ſequentibus,* Vincenti. Caroti. *in ſingularibus ſuis, ſingulari 312.* 13

Principem verò ipſum † ex propria conſcientia, ſcientiaque particulari ſecundum veritatem ſibi certo notam iudicare poſſe, eſt frequens Doctorum aſſertio, quos 14

retulimus

Digitized by Google

retulimus *ſupra, numero ſexto*, obſeruantque etiam Didac. Couar. *d. lib.1. variar. c.1. n.7. §. Tertium, verſ. Princeps tamen*, Iacob. Menoch. *d. lib.1. de arbitrar. q.8. n.21.* Ioan. Maria Nouar. *ſuper pragmat. Regni Neapolit. collect. 110. n.9. verſ. Et ſic etiam quando eſt Iudex ſupra legem*, Ioan. Aloyſ. Ricci. *collect. 717. verſ. Nunc limita primo, & collect. 1129. verſ. Limita tertio*, Sigiſmund. Scacc. *de re indic. gloſſa 14. q.8. n.54. & ſeq.* Valer. Reginald. *2. p. ſumm. lib.21. c.3. n.32.* Ludouic. Torres *d. diſput. 48. dubit.4. num.9.*

15 Contrarium autem † & adſtruitur ex eo *Marci 5. v.9.* vbi Chriſtus Dominus noſter Supremus Princeps, vt ab ſpiritu immundo poſſeſſum hominem liberaret, cum à quo poſſideretur ſua infallibili ſcientia certo ſciret: eum tamen interrogauit: *Quod tibi nomen eſt?* vt modum ſeruaret iudicij, impleret Iudicem ipſe, doceretque vniuerſos, non particulari ſcientia iudicare debere. *Interrogat, non ignorat, ſed implet Iudicem: ſeruat ordinem cognitoris, nomen interrogat, vt de conditione diſcutiat, iudicet de reatu, addicat de crimine.* vt *in eum locum* S. Petrus Chryſologus *Sermone 17.* Ad conuincendum, plectendumque Adamum pariter *Geneſ. 3. v.10.* Cainum, *c.4. v.9.10. & 11.* Sodomam, *18. v.20. & 21.* vocauit, deque facinore quæſiuit Dominus, cui omnia patent: Et ita ſuſtinent Leſſius *de iuſtit. & iure, lib.2. cap.29. dub. 11. num.94. & ſeqq.* Maximè in condemnatione eius, qui ex actis apparet innocens, & certa Principis ſcientia reus eſt. Similiter Bañez 2. 2. *Diui Thom. d. quæſt. 67. art. 2. concluſ. 5.* inquiens: *Princeps ſupremus debet etiam iudicare ſecundum allegata & probata contra veritatem quam cognoſcit priuata ſcientia. Quia eadem inconuenientia ſequuntur ſi non ita iudicet, quæ ſequuntur in inferiori tribunali.*

16 Sed inconuenientia tolli † aſſertione Principis iurata exiſtimat Caietanus *eadem ipſa quæſt. 67. art. 2. verſ. Ad ea autem.* Cuius ſimplici etiam aſſertioni credi, & integram adhiberi fidem (cum Bartholo, Caſtrenſi, Decio, Ripa, Socino, Crauera, Maſcardo, multiſque aliis) tradit, lateque proſequitur Farinacius *de teſtib. q.63. n.82. & ſeqq.*

17 Ad abſoluendum eum, † qui ex actis nocens apparet; verè tamen Principis ſcientia innocens eſt, facultatem in Principe eſſe; non verò ad condemnandum eum, qui ex actis innocens eſt, Principis autem ſcientia nocens; profitetur Sigiſmund. Scaccia *de ſentent. & re iudic. d. quæſt. 8. n. 56.* Eſtque communis Theologorum, vt, cum Caietano, Soto, Nauar. Filiucio, Bonacin. & aliis, obſeruat Trullench. *in opere morali, l.8. c.1. dub.13. n.6.*

18 Idipſum ad æquitatem, † non ad neceſſitatem refert Couarruuias *dicto lib.1. variar. c.1. num.7. verſ. Tertium circa finem*, inquiens: *Principem hac in ſpecie æquiſſimè facere, ſi reum ex probationibus nocentem; verè tamen ab eo crimine liberum ex propria ſcientia, abſolueret: reum autem ex proceſſu innocentem, iridem immunem à pœna iudicauerit, etiam ſi Princeps ſciat priuatim eum verè deliquiſſe.*

Gabr. de Velaſc.

Quod vltimum † in inferiore Iudice neceſſarium omninò, extra controuerſiam eſt, vt ex actis innocentem, etſi priuata Iudicis ſcientia nocens, reuſque ſit, abſoluat, nec damnare valeat. Tum ex præfato axiomate, *quòd ſecundum allegata & probata iudicare debeat Iudex*: tum abſolutionis gratia: tum ne Iudicis & teſtis ſimul Iudex fungatur officio. In quod tam Theologi quam Iuriſtæ conueniunt omnes, vt fatetur Sanchez *dicto lib.6. conſilior. moral. cap. 1. dub. 17. num.1.* innumeros propè referens, Ioſeph. Aldrete *de Religioſ. diſciplin. tuend. lib.2. cap. 13. num. 11.* Trullench. *d. lib. 8. cap.1. dub. 13. num.3.* *Cardin. à Lugo d. diſput. 37. ſect. 5. in princip.* 19

Eam verò, ex Couarruuia, cœteriſque relatis, æquitatem, † vt reum peculiari Principis ſcientia, quem innocentem acta demonſtrant abſoluat Princeps: idem ipſe *loco eodem* Couarruuias limitat: *Niſi delictum ita atrox ac perniciosum eſſet, vt maxime conueniret Reipublicæ eius auctorem publicè puniri.* Quod non improbabile dicit Trullench. *ſupra n.7.* 20

Abſolutionem eius, qui ex actis reus eſt, † Principis verò ſcientia innocens, ex diſpenſatione concedit Dominicus Bañez *d. quæſt. 67. art. 2. concluſ. 5.* quemadmodum in verè reo, eo tamen diſcrimine, vt quod in hoc, poteſtatis; in illo, neceſſitatis ſit, verbis hiſce: *Quotieſcumque Princeps poteſt diſpenſare in lege cum verè reo; tenetur diſpenſare cum innocente, etiam ſi probetur nocens. Ratio eſt, quia iure naturæ vnuſquiſque tenetur vti mediis licitis ad defendendum innocentem.* 21

De mediis autem † ad liberandum innocentem ex priuata Iudicis ſcientia, ex actis verò reum (varij namque ſenſere Doctores) præcipuos ex ſupra citatis videre licet Paulum Xamar *de officio Iudic. & Aduoc. d. p. 1. q. 18. num.11. & ſeqq.* Sigiſmund. Scacciam *de ſentent. & re iudic. d. gloſſa 14. quæſt. 8. n. 45.* vbi latè, Thomam Sanchez *d. lib.6. conſilior. moral. cap.1. dub.17. à numero 6. cum ſeqq.* Antoninum Dianam *reſolut. moral. 5. p. tract. 4. de homicid. & reſtit. reſolut. 22. verſ. Sed his*, Cardinalem à Lugo *d. diſput. 37. ſect. 4. à principio.* 22

VTRVM IVDEX ASTVTIA, calliditate, fraude, dolo, vel ſimulatione veritatem extorquere, aut immunitatem reo, vt eam fateatur promittere poſſit. & adimplere promiſſum teneatur? Vel promiſſione non obſtante, ſic reum valeat punire confeſſum?

SVMMARIVM.

1 *Iudex acerrimus veritatis indagator, & ſolers inquiſitor eſſe debet: ſed mediis, modiſque iure præfinitis, longè auerſatus mendacia.* & num.24. & 25.

1 *Dolus bonus quis dicatur? Quis malus? Quidque ſit?*& num.25.
*Solertia deſideratur in Iudice,parſque Prudentiæ eſt.*ibi,& num.8.& 28. *Quidque* Solertiæ *nomine contineatur?*
*An & qualiter animi ſui motum Iudicis debet tegere vultus?*d.num.2.& 29.
3 *Salomon occiſionem pueri ſimulauit, quam facere non intendebat. Quique Principes alij ad veritatem eruendam ſimili fuerint ſimulatione vſi? Et an eorum fas ſit Iudicibus exempla ſequi?* num.30.31.& 32.
4 *Abraham Ægyptum ingreſſurus,mortem, quam ob Saræ pulchritudinem timebat, qualiter vitare curarit? Veritatem celari voluit,non mendacium dici.*num 32.
5 *Iacob,materque Rebecca vt ab Iſaac benedictionem ipſe præriperet, & primogenitum obtineret,quæ ſint vſi arte? Quæque eius loci,verborumque ſit figura,& intellectus,quidque modus ille loquendi denotaret?*num. 33.
6 *Ægyptiæ obſtetrices fefellere Regem filios Hebræorum iubentem occidere. Quodque præmium à Deo,quare, & quale inde tulerint? Et an à mendacio excuſentur?* & num.34.
7 *An quandoque vtili ſimulatione liceat vti?* & num.30.cum ſeqq.
8 *Dolum non committit,qui dolum fraudemvè excludit.Intellige* vt num.40.
Aſtutia quid ſit?Quidque Prudentia? ibi, & num. 41.
*An præter ſcientiam & prudentiam,aſtutia & ſagacitate Iudices præditos eſſe oporteat,& ad quid?*ibi,& d.num.41.
*Verſutia, Calliditas, & Aſtutia an animi potentiæ ſint?Et quales ſecundum Philoſophum?*ibi.
9 *Veritatem quæſtionibus eruere licet. Et an terrere & comminatione tormentorum, cum grauiora Iudex infligere nec intendit,nec valet?*& num.42.
*Iuramentum per metum extortum, an ſeruandum ſit?*ibi,& num.43.& 46.
10 *In bello an licita inſidiæ & ſtratagemata ſint?Et quare?*& num.44.
*Æquiparatio de iudicio,foroque ad bellum, an,& quatenus procedat?Et an ſimiliter iuſtam cauſam fouens, eam fraudibus tueri valeat?*ibi,& num.41.& 44.
11 *Iudex cognita veritate,ei omnino debet adhærere.Et qualiter?*& num.45.
12 *In confeſſum nullæ ſunt Iudicis partes, niſi vt condemnet.Intellige* vt n.45.& ſeqq.
13 *Ad inquiſitionem, ſeu confeſſionem contra non diffamatum, & non data inditiorum copia,nec procedere debet Iudex,nec reſpōdere cogitur inquiſitus:ſed ſi his non præcedentibus reſpondeat, confiteaturvè, ſibi nocebit,iuri ſuo renunciare viſus.*& n. 47.
Pacta priuatorum iuri publico non derogant. ibi.
*Prodere ſe nemo tenetur.*ibid.
Ius nobis quæſitum ſine facto noſtro à nobis non tollitur, ſuumque cuique factum nocet,non alteri,nec alteri per alterum debet iniqua conditio inferri. ibi.

*Reipublicæ intereſt ne delicta maneant impunita.*ibid.
17 *Nec artificioſo mendacio,nec ſimplici verbo licita aliquatenus deceptio eſt, nec pro vita quidem hominis mentiendum, vtendumvè fallacia,*& num.19.
*Iudices fortes,magnanimos,bonos,ſimplices, veritatis amicos, minimèque fallaces eſſe oportet. Quam graue fallacia, ac fraudis facinus,quamque puniatur acerbo.*ibi, & inferius latius.
*Sapientia fallax callidaque non eſt ſapientia deſurſum deſcendens:ſed terrena,animalis,diabolica.*ibi.
18 *An in iudiciis,iudicibuſque in his quæ ad iudicium pertinent,mendacium quodlibet ſit mortale peccatum?*
19 *Fraus & dolus,mendacium ſunt. Nec ſolum in falſis verbis,ſed etiam in ſimulatis operibus mendacium eſt.*& num.26.
*Quid ſit mendacium, quidque comprehendat?Et an ad eſſentiam mendacij fallendi intentio neceſſaria ſit?*ibi.
Mendacium & dolus principaliter tribuitur locutioni. ibi.
Non ſunt facienda mala vt eueniant bona. ibid.
20 *Iudex promittendo impunitatem,quam præſtare non intendit,grauiter peccat.*
21 *Fraus,dolus,& metus æquiparantur:imo deterior vi,& metu dolus,vel fraus. Et an æquè metus,vt dolus, contractus,actuſvè nullos reddat?*& num.43.
22 *Fides ſanctiſſimum humani pectoris bonum, humanæque ſocietatis ſtabilimentum,ab omnibus ſeruanda eſt, à Iudice maxime.*
Pro Dea ab Antiquitate habita,eique templum ſacratum. ibi.
Sub fide publica Iudicis verbo, aut Principali auctoritate qualibet circunſcriptio fœda,prohibita omnis. Nec debet iniuriarum naſci occaſio vnde iura naſcuntur: nec inde cogi quis ſuſtinere diſpendium, vnde miſericordiam debuit impetrare. ibid.
23 *Fides, ſimplexque verbum an æquè vt iuramentum aſtringat,& æquas fidei vt iuramenti violator pœnas ſufferat?*
24 *Simplices & recti debent eſſe Iudices, aduerſantes diabolo mendacij patri, cuius eſt infirmitas & malitia,ſolumque prævalet mendacio,inſidiis,fraude,nequitia: Imitatores Chriſti Ieſu, in quo non eſt inuentus dolus: Iobo,optimo Iudici, ſimplici & recte,conſecij.*
Cuilibet homini fœdum eſt dolis aut fraudibus inſidiari:Imperatori,aut Iudici turpiſſimum. Et quare? ibi.
Leges ſunt ſimplicitatis amicæ. ibid.
Quod eſt cauſa vt alia ſint vera, eſt veriſſimum, & quidquid eſt cauſa aliorum vt ſint talia,illud eſt maxime tale. ibi.
25 *Intellectus textus* in l. 1. §. 1.& §. Non fuit, D. de dolo, & in l. 2. tit. 16. part. 7. *& duobus numeris ſeqq.& num.32.*

Dolum,

Dolum, qui mendacium ſimulationem & deceptionem continet, nec Bonum leges appellant, nec appellare poſſunt: contra Naturale quippe ius eſt, alium decipere, quod ciuile abrogare aut mutare nequit.ibi.

Mendacium omni iure, Diuino maximè, improbatur.ibid.

26 Omnis ſimulatio,& omnis duplicitas mendacium eſt.Intellige vt num.31.

27 Quale in deceptione intra dimidium iuſti pretij interueniat peccatum, licet à ciuili iure non puniatur, aut improbetur? An ad reſtitutionem exceſſus teneatur decipiens? Et qualiter vulgare intelligatur dicterium: Licitum eſſe contrahentibus ſe inuicem decipere?

28 Solertia pars virtutis eſt. Quidque ſignificet?

Confeſſio per ſuggeſtionem elicita nulla eſt. ibi.

29 Intellectus textus in l.Obſeruandum, 19. D.de offic.Præſid.

Reprehenditur Accurſius ibi.

An votum ſuum ante ſententiam manifeſtans Iudex falſi pœna teneatur,& recuſationi ſe obnoxium reddat?ibid.

30 Intellectus textus in cap.Afferte, de præſumptionib.

Fictio an ſemper ſit mendacium? Et quando non?ibi,& num.35.& ſeqq.

Ignoratio eius quod prophetatur, aut per Diuinam dicitur reuelationem, licet etiam proferens alium intendat ſenſum, ad prophetiæ veritatem non intereſt, & à mendacio prorſus abeſt.ibi.

31 Iuſtitiæ,aut veritatis extorquendæ zelus à mendacio,peccatovè non liberat. & numer.4. Sine ſcientia, non modo vtilis, ſed pernicioſus ſæpè. Quo vehementius irruit, eo grauius corruit, impingens atque reſiliens.ibi.

Simulatio Dolus malus dicitur.ibi.

Exemplis iudicandum non eſt, ſed ratione. ibid.

Abbatis Panormitani, & cæterorum, qui eius auctoritate mouentur, ſententia reſpuitur. Et Valerius Reginaldus notatur. ibid.

32 Diſſimulatio oppoſita ſimulationi eſt,eiuſque antitheton. Quid vtraque ſignificet? Quæque ſit vtrique natura?

33 Simulatio Iacob, Iudith, Leui, & Dauidis an & quatenus à mendacio excuſetur?& num.ſeqq.

35 Chriſtus Ieſus Dominus noſter quomodo Lucæ 24. finxit ſe longius ire? Quidque fictio illa denotaret? Et quem verba illa Ioannis 7. Ego non aſcendam ad diem feſtum iſtum, recipiant ſenſum? & num. ſeq.

36 An,quatenus, & quando liceat verbis ex ſe, & ſua ſignificatione ambiguis, vel etiam non ex ſe ambiguis, nec ex circunſtantiis, ſed ex aliquo in mente retento, verum ſenſum reddentibus, vti? & duobus numeris ſeqq. Et an & quando in iudicio amphibologicis verbis liceat vti?n.38.

40 Etiam ad repellendam fraudem, fraude in iudicio vti non licet.

Totius iniuſtitiæ nulla capitalior quam eorum, qui tunc cum maxime fallunt, id agunt,vt viri boni eſſe videantur.ibi.

Magis impius eſt mentiens ſanctitatem, quam profitens impietatem, Diui Bernardi ſententia.ibi.

41 Nec ad bonum finem aſſequendum oportet aſtutia, falſis viis, ſimulatione, aut apparentibus mediis vti,ſed veris & realibus.

Aſtutia propriè quid ſit? Quatenuſquè à Prudentia diſtet, quamuis Prudentia videri velit?ibi.

Quandoque pro Prudentia ſumitur, & in bono abuſiuè: propriè verò accipitur in malo, vt & Verſutia, & dolus,qui eſt aſtutiæ exequutio.ibi.

42 Tormentorum multiplex gradus, genuſvè. Inter quos primus, tormenti propinquus terror. Paria quippe ſunt actuale tormentum, & eius propinquus terror. Imò ſæpè plus tormenti eſt in tormenti metu,& expectatione,quam in actuali ipſo: quia dubia plus torquent mala.

Tormenti quantitatem & qualitatem,quam exprimere non tenetur Iudex, prudenter celat.ibi.

43 Intellectus textus in cap. Cum dilectus, 6.de iis quæ vi,metuſvè cauſ. fiunt. & num.46.

44 Arma leges vincunt: nulla fides pietaſquè viris, qui caſtra ſequuntur.

Permiſſa, licitaquè etiam in bello inſidiæ victoriam dehoneſtant.ibi.

55 Reſpublica, vel pars ad vindictam, intereſſe,vel pœnam, ſolum ius habet, quæ legitimè infligi poteſt, cumquè rectè & ſecundùm iuris formam de delicto conſtat,de crimine liquet.

Alterius circumuentio alij non præbet actionem.ibi.

Fides etiam hoſtibus ſeruanda eſt. In hoſte probatur,amatur in propriis.ibid.

47 Intellectus textus in cap.1. de accuſationib.lib.6.

De delicto confeſſio ſine vi,fraude, dolovè elicita etiam ante indicia, vel diffamationem,ſubſiſtit, & ad condemnationem ſufficiens eſt.ibi.

48 Per extortam fraude confeſſionem ſequi condemnatio non poteſt, ſiue nominatim Iudex immunitatem reo ſi confiteatur, promittat; ſiue alia verborum formula ſimulatè,aut doloſè ad confeſſionem reum inducat. Intellige vt num. ſeq. ſi ita extortam confeſſionem reuocet,aut retractet reus. Quid ſi eam ratificet,in illavè perſiſtat? num. 50. Quid ſi nec confeſſionem reuocat, nec ratam habet expreſsè, ſed tacitè, non eam reuocando? num.51. & 52.

53 An fidem reo, qui ad Eccleſiam confugit, à Iudice datam,ſi ab ea exeat,& coram eo compareat,ſeruare debeat?& num. ſeq.

55 An Iudex,qui reum in Eccleſia exiſtentem,

Digitized by Google

*per vim extraxit , aut impunitatis pro-
miſſione , ſeu doloſis verbis ad exitum in-
duxit ; ad reſtitutionem damnorum inde
illi euenientium, & Eccleſia teneatur?*

56 *Exhortatio ad Iudices vt ſimplicem ament
& inſequantur veritatem.*

*Plana veritatis via ; graue & tenebroſum
iter mendacij. Simplicitas veritatis in me-
dio eſt, vbi & virtutes reſident.* ibi.

*Huius mundi ſapientia qua, & qua Iuſto-
rum?* ibid.

*Simplicitatis & ſinceritatis laudes; dupli-
citatis damna referuntur ad longum;*
ibid.

ANNOTATIO IV.

QVÆSTIONEM hanc & diffi-
cilem, & ad ſua tempora vſque non
ſat explicitam , Doctorum potius
opinionibus redditam obſcurio-
rem , profitetur Plaza *de delictis cap. 37. in
principio.* Quam ipſe (Antiquorum incuria
damnata) claram redditurus pollicetur. Non
tamen (meo quidem iudicio) pollicitatio-
nem adimpleuit. Votum ſententiamquè pro-
tulit ſuam; ſed non expeditam omnino ver-
borum potius inuolucro implicitam. Nec
contraria prorſus argumenta diluit ; nec ſa-
tis ſua probat : multis vtrimque prætermiſ-
ſis , vt & prætermiſere recentiores. Conabi-
mur, pro viribus , ſuſcepto muneri ſatisfa-
cere. Si nec labori reſponderit euentus ; me-
ritum , ab euentu non dependens , reſpon-
dedit.

Quoad primam igitur quæſtionis partem,
1 † in affirmatiuam ſententiam ducunt iura ,
quæ Iudicem acerrimum veritatis indagato-
rem, ſolertemquè illius conquiſitorem deſi-
derant , *in cap. Iudicantem*, 11. 30. *quaſt. 5. in
cap. Graue*, 15. *quaſt. 9. in cap. 1. verſ. Caueat, de
pœnit. diſt. 6. in cap. Cum Ioannes*, 10. *de fide
inſtrumentor. in l. Iudices* , 9. *C. de iudic. in l.
Quoties*, 3. *C. de naufrag. lib. 11. in l. 4. tit.* 17. *in
l. 3. &* 15. *tit. 22. part. 3.* & aliis, *duabus proxi-
mis Annotationibus* relatis, proximequè refe-
rendis,

2 Secundo, † quia nec dolum ad finem bo-
num (vt eſt pro veritate propalanda, haben-
daquè) lex auerſatur , ſed *Bonum* appellat
lex prima, §. Non fuit autem , D. de dolo malo.
Quem ad *Solertiam* referebat Antiquitas. Ad
cuius ibi notionem, ac diſcrimen, *non fuit con-
tentus Prator* Dolum *dicere ; ſed adiecit* Ma-
lum. *Quoniam Veteres etiam* Bonum Dolum
dicebant , & pro Solertia *hoc nomen accipie-
bant.* Solertia autem pars virtutis Prudentiæ
eſt, vt, ex Ariſtotele, Diuus Antoninus docet
4. part. ſumm. tit. 2. cap. 1. §. 2. A iurequè ideo
merito commendatur *in d. l. 3. C. de naufrag.
lib. 11.* cæteriſquè præcitatis: & conſequenter
is pro qua ſumitur, *Dolus Bonus*. Quem *In-
genij ſubtilitate* veſtit *lex ſecunda C. de com-
merc. & mercatorib.* Eam enim (dicentem :
*Non ſolum Barbaris aurum minime prabeatur:
ſed etiam ſi apud eos inuentum fuerit ; ſubtili
auferatur Ingenio :*) Gloſſa *verbo Subtili* ,
intelligit: *Dolo bono.* Bonum ſimiliter , Con-
ſtantemquè Iudicem eſſe , *cuius animi motum
vultus tegit;* Conſultus dixit *in l. Obſeruan-
dum, 19. D. de offic. Praſidis.* Vbi Accurſius
verbo Tegit: Nota (inquit) *mirabilem mali-
tiam, quam docet hac lex, quod aliud gerant in
corde , & aliud ſimulent.* Hæc omnia clarius
Regia *lex 2. tit. 16. part. 7.* ſic dolum fraudem-
vè diſcriminans: *Departimiento y ha entre los
Engaños. Ca tales y ha que ſon Buenos ; e tales
que ſon Malos. E Buenos ſon aquellos que los
omes fazen a buena fe, e a buena intencion: aſi
como prender ladrones, o los robadores , e algu-
nos otros que fueſen malos e dañoſos al Rey, e
a los otros de ſu ſeñorio: o los que fueſen fechos
contra los enemigos que ſe trauajaſen de buſcar
mal engañoſa mente , e ellos por ſe guardar de
ſu engaño, engañan aquellos que lo quieren en-
gañar.*

Suppetunt huius rei , † inque argumenti 3
confirmatioem , tam in Sacris , quam in hu-
manis litteris documenta. Celebre in primis
illud memoratum Salomonis iudicium *libro
3. Regum cap. 3.* quod audiuit Iſrael omnis
cognouitquè ex illo *Sapientiam Dei eſſe in
eo ad faciendum iudicium,* infantis occidendi
voluntate ſimulata , gladio ad executionem
afferri iuſſo, vt erueret veritatem , & matrem
cognoſceret veram, ad *caput 2. de praſumptio-
nibus* tranſlatum.

Sic Claudius Cæſar (vt *in eius vita* Sue-
tonius *cap. 5.* prodit) *fœminam non agnoſcen-
tem filium ſuum, dubia vtrinque argumentorum
fide, ad confeſſionem compulit, indicto matrimo-
nio iuuenis.*

Carolus Magnus, certus quod vel pater,
vel filius, quos captos detinebat , quendam
occidiſſet, incertus tamen vter eorum : iuſſit
vtrumque ſuſpendi. Quo pater, qui verè deli-
querat, delictũ , culpamquè faſſus, pœnam eſt
perpeſſus, ab imminenti periculo filio libera-
to , vt (ex Andr. de Iſernia, Iaſone, Barbatia,
Catelliano Cotta, & Tiraquello) ſcripſit Co-
uarruuias *variar. reſolut. lib. 1. c. 2. n. 16.* Ex iiſ-
dem, aliiſque etiam, Petrus Plaza *de delict. d.
lib. 1. cap. 37. num. 1.* Sayr. *in Claui Regia lib.
12. cap. 17. num. 28.* Auguſtin. Barboſ. *in col-
lect. ad dict. cap. Afferte , de praſumptionib.
num. 4.* qui ſimiles alios *duobus ſequentibus
numeris* caſus, citatique recenſent.

Abraham † *cum prope eſſet vt ingrederetur* 4
*Ægyptum, dixit Sarai vxori ſua : Noui quod
pulchra ſis mulier , & quod cum viderint te
Ægyptij, dicturi ſunt: Vxor ipſius eſt: & inter-
ficient me, & te reſeruabunt. Dic ergo obſecro
te, quod ſoror mea ſis , vt bene ſit mihi propter
te , & viuat anima mea ob gratiam tuam* Ge-
neſ. 12. v. 11. Et v. 18. *Vocauitquè Pharao
Abraham, & dixit ei : Quidnam eſt hoc quod
feciſti mihi ? Quare non indicaſti quòd vxor
tua eſſet? Quam ob cauſam dixiſti eſſe ſororem
tuam, vt tollerem eam mihi in vxorem?* Reperi-
turquè *idem cap. 20.*

Iacob † ſimulatione , artequè Rebecæ , 5
Iſaac patrem cepit vt reciperet benedictio-
nem & primogenitum obtineret, Eſau perſo-
na ſuppoſita, *Geneſ. cap. 27.*

Ægyptiæ obſtetrices † à Rege maſculos 6
Hebræorum in partibus opprimere iuſſæ ;
timuerunt

Digitized by Google

timnerunt Deum , & non fecerunt iuxta præceptum Regis Ægypti , ſed conſeruabant mares. Quibus ad ſe accerſitis, Rex ait: Quidnam eſt hoc, quod facere voluiſtis , vt pueros ſeruaretis? Quæ reſponderunt: Non ſunt Hebrææ ſicut Ægyptiæ mulieres, ipſæ enim obſtetricandi habent ſcientiam ; & prius quam veniamus ad eas pariunt. Bene ergo fecit Deus obſtetricibus, Exodi cap. 1. *à v.* 15. Quòd ſi Diuinam meruit fraus hæc remunerationem , obſtetricum pietate & zelo: non damnanda in Iudice, vt veritatem eruat, Simulatio, Calliditas , Solertiavè, vt neque relatorum exemplorum damnabilis extitit.

7 *Vtilemquè Simulationem* , † *& in tempore ſumendam, Iehu Regis Iſrael nos doceat exemplum : qui cum non potuiſſet interficere Sacerdotes Baal, niſi ſe finxiſſet idolum colere, dixit: Congregate mihi omnes ſacerdotes Baal: ſi enim Rex Achab ſeruiuit Baal in paucis , ego ſeruiam in multis. Et Dauid quando mutauit faciem ſuam coram Abimelech , & dimiſit eum, & abiit.* vt inquit textus *in cap. Vtilem,* 21. *in ord.* 22. *quæſt.* 2. à Diuo Hieronymo deductus *in epiſtola ad Galatas, cap.* 2.

Chriſtus Dominus noſter *Luca* 24. *v.* 29. diſcipulis Emaus tendentibus , *ſe finxit longius ire.* Et *Ioan.* 7. *v.* 8. rogantibus fratribus vt ad diem feſtum in Iudæam aſcenderet, dixit : *Vos aſcendite ad diem feſtum iſtum, quia meum tempus nondum impletum eſt. Hæc autem cum dixiſſet, ipſe manſit in Galilæa : vt autem aſcenderunt fratres eius ; tunc & ipſe aſcendit ad diem feſtum, non manifeſtè , ſed quaſi in occulto.*

8 Tertiò † prædicta quoque pars firmatur, quia non videtur dolum fraudemvè committere, qui malitiis obuiat, dolum fraudemvè excludit , veluti inquit Papinianus *in l. Cum pater,* 79. *§. Titio, in fine, D. de legat.* 2. Nec qui bono zelo aſtutè, dolovè capit, iuxta illud Apoſtoli *ad Corint.* 2. *cap.* 12. *v.* 16. *Ego vos non grauaui: ſed cum eſſem Aſtutus , dolo vos cepi.* Idnamquè ad Prudentiam pertinet, vt cum aliis , prodit Tiraquellus *de vtroque retract. in præfation. num.* 70. Inde inſtructionem illam Dominicam *Matthæi* 10. *v.* 16. *Eſtote Prudentes ſicut ſerpentes ,* Diuus Ambroſius *Pſalmo* 36. in illud: *Neque æmulatus fueris facientes iniquitatem* , legit: *Eſtote Aſtuti ſicut ſerpentes* &c. *Eſt enim Aſtutia callida quædam Prudentia contracta ex vſu rerum ciuilium , quæ homines in rebus agendis tutiores reddit,* vt definit Franciſcus Patritius *de Regno & Regis inſtit. lib.* 6. *tit.* 16. *col.* 3. Prudentia item *eſt calliditas , quæ ratione quadam poteſt delectum habere bonorum & malorum.* ſecundùm Ciceronem *lib.* 3. *Rhetoric. pag. mihi* 501. Quare in Iudicibus & Superioribus præter ſapientiam & ſcientiam , *Prudentiam Aſtutiam, & Sagacitatem* eſſe oportere , obſeruat Ludouic. de Miranda *in Director. Prælator. tom.* 2. *quæſt.* 5. *art.* 5. *col.* 2. *ad fin. verſ. Sed præter ſapientiam.* Vt poſſint malitiis occurrere, delicta pandere, corrigere errata, tortuoſa dirigere. Quorum id munus eſt, *l. In fundo,* 39. *D. de rei vendic. cap. Sedes ,* 19. *de reſcript. cap. Dominus noſter,* 39. *quæſt.* 3. *& ibi Gloſſa prima,* cum adductis à Nobis *de priuileg. pauper. p.* 1. *quæſt.* 39. *num.* 2. *& in Axiomat. iuris, lit. M. num.* 18. *&* 19: *& lit. F. num.* 168. Quoſque ſubditi decipere intendunt ſæpè, vt, ex Diocletiani Imperatoris dicterio , comprobat Miranda *ſupra.* Ob quod etiam *Sagacem* Iudicantem expetit D. Iſidorus Peluſiota, cuius retulimus ſententiam *Rubrica* 13. *Adnot. vnic. num.* 6. Quid ergo prohibet Verſutia, Calliditate, & Aſtutia, ad eruendam veritatem , plectendaquè facinora, Iudicem vti ? Siquidem *Verſutia, Calliditas, & Aſtutia animi potentiæ ſunt, quæ ad ſubiectam intentionem referuntur, eorum quæ agere quiſpiam velit , & affectum perducere. Si finis ad quem tendit , rectus erit ; laudabiles etiam potentiæ illæ erunt : ſin obliquus, vituperandæ* , vt, ex Ariſtotele, Patricius docet *dicto libro* 6. *tit.* 16.

Vnde cum finis in præſenti aſſequendi veritatem, bonus ſit: bona itidem ad eum finem Verſutia, Aſtutia , ſeu Calliditas erit, earumquè non modo licitus, ſed honeſtus, & laudabilis vſus.

9 Quarto, † quia ſi promiſſionem, iuramentumvè per metum extortum, qui neque mortem, neque cruciatum corporis contineret, ſuſtinendum dicit textus *in cap. Cum dilectus* , 6. *de iis quæ vi , metusvè cauſa fiunt* , vt via fraudibus præcludatur: Si quæſtionibus eruere veritatem, & licet, & vbi caſus neceſſitaſquè exigit, iura præcipiunt; *toto titulo Digeſtis & Codice de quæſtionibus, l. Qui ſententiam,* 16. *C. de pœnis* : Vel tormentorum terrore aut comminatione, vbi infligere tormenta nec valeat, nec intendat Iudex, *l.* 1. *§. Impuberi, D. ad S. C. Syllanian. d. cap. Afferte , de præſumptionib. & ibi* notat Abbas *numero primo*: multo fortius ſine vi, ſine metu, ſine quæſtionibus, aut quæſtionum terroribus ſimulatis, Aſtutia, Calliditate, aut ſimplici ſimulatione eruere veritatem licebit.

10 Quinto † quia in bello iuſto fraus, ſtratagemata, inſidiæquè licitæ ſunt , apud *Ieremiam cap.* 51. *v.* 12. iubente Domino : *Super muros Babylonis leuate ſignum , augete cuſtodiam: leuate cuſtodes , præparate Inſidias.* decernit textus *in cap. Dominus noſter,* 23. *quæſt.* 2. & obſeruant D. Thom. 2. 2. *quæſt.* 40. *art.* 3. aliique infra in reſponſione ad hoc argumentum referendi : Ergo & in iudicio , vbi litterata Militia exercetur, pugnantes partes ſunt, & Iuſtitiæ aciem contra Iniuſtitiam , maleficoſquè ſuſtinet Iudex. Quo argumento vtitur Diuus Thomas *d.* 2. 2. *quæſt.* 71. *art.* 3. *argumento* 3. Ex eoquè hanc *Litteratam Militiam* vocant Imperatores, Auguſt. *in l. Proximos,* 8. *C. de proxim. ſcrinior. lib.* 12. Leo & Antonin. *in l. Aduocati,* 14. *C. de Aduoc. diuerſor. iudicior.* Theodoſ. & Valent. *in l. vnic. C. quib. cauſ. milit.* Sic & Lucanus *ad Piſonem:*

Licet exercere togatæ
Munera militiæ. Licet ſine ſanguinis hauſtu
Mitia legitimo ſub Iudice Bella mouere.
Hinc quoque ſeruati contingit gloria ciuis
Altaquè victricis intexunt limina Palmæ.

Et de ſuo fratre dixit Ouidius *Triſtium lib.* 4. *Eleg.* 10. quod erat

Fortia verboſi natus ad Arma Fori.

Iuſtam inde cauſam fouentem, vt in bello iuſto, fraudibus quoque eam poſſe tueri, dicere (cum Gloſſa *in d.cap.2.23.quæſt.2.verbo Inſidiis*, & Gloſſa *in cap.Cupientes, 16.de electiọn.lib.6.verb.Malignantium*) Tiraquellus *dicta præfatione de retract. lignag.num.71.* aliique relati ab ipſo, & ab Auguſtino Barboſ.*in collect.ad præfatum cap.Cupientes, num.14.* Alciat.*de præſumptionib.regul.3.præſumpt.27.num.2.* Mynſing.*cent. 3. obſeruat. 6.* Vincent.Cator.*de excuſſione bonor.quæſt.68.par.2.num.56.*

Quoad ſecundam quæſtionis partem: *An Iudex immunitatem reo vt fateatur, promiſ-*
11 *ſam, implere teneatur?* in negatiuam ſententiam † (cognita nempe veritate, ſecundum ipſam iudicandum, neque ſeruare immunitatis promiſſionem, aut debere, aut poſſe Iudicem:) ducunt text.*in l.Ius publicum,39.D.de pactis,in l.Illicitas,6.§.Veritas,D.de offic.Præſid.*& vtrobique per Doctores notata. Textus ſimiliter *in l.1.& 3.D.de confeſ.& in l.Si confeſſus,5.D. de cuſtod.reor.in d.l. Qui ſenten-*
12 *tiam,16.C.de pœnis*, nullas in confeſſum, † niſi in condemnando, Iudicis eſſe partes dicentes. Ipſe enim ſe prodit confeſſus, manet tantummodo Iudici neceſſarium iudicium, iuxta illud etiam *Lucæ 19.v.22. De ore tuo te iudico*, ſolaquè ſecundùm confeſſionem prolatio. Siquidem *confeſſus pro iudicato eſt, quia quodammodo ſua ſe ſententia damnauit*, vt Paulus inquit *in d.l. 1. & 3. de confeſſis*, & propè innumeris Farinacius exornat *quæſt.81.num.3.* Quam nec remittere pactum præcedens, nec temperare promiſſa immunitas valebit. Ea cognitæ in iudicio veritatis poteſtas, ea vis publici iuris; *quod priuatorum pactis mutari non poteſt.d.l.Ius publicum, 39. D.de pactis.* Sibiquè imputet, qui tali promiſſioni immeritò fidem adhibuit, cum ſciret, vel ſcire debuerit ad eius implementum Iudicem non arctari, & ſibi quidem confeſſione nocere, *d.cap.Cum dilectus,6. de iis quæ vi,metuvè cauſa fiunt.* Vbi ſic Innocentius III. *Nec obſtante dolo, quo ſe proponebant fuiſſe ſeductos: cum talis dolus non tam ad circumuentionem prædictorum Ciſtercienſium, quam ad fatuitatem eorum debeat retorqueri.* Similis, optimuſquè in confirmationem textus *in cap.1. de accuſationib. lib. 6.* vbi & ſic Bonifacius VIII. *Poſtquam coram eo, qui contra te ſuper certis criminibus inquiſitor fuerat deputatus, eadem crimina fuiſti confeſſus; fruſtra confeſſionem tuam, quominus puniaris ex eâ, prout Iuſtitia ſuadebit, eo prætextu impugnare contendis, quod ſuper eiſdem criminibus non fueras antea diffamatus: vel quod per eundem inquiſitorem capitula ſuper quibus contra te volebat inquirere tibi tradita non fuerunt.*

Licet enim ad inquiſitionem contra non
13 diffamatum † non debuiſſet procedere Iudex, *cap.Qualiter & quando 1.& 2.nempe 17. & 24.de accuſationib.* cum cæteris de quibus per *Gloſſam primam eodem hoc cap.1.* exponereque inquiſito capitula debeat, *d.cap. Qualiter & quando, 24.§. Debet igitur*, nec ante eorum vel indiciorum copiam datam, confiteri, ad interrogataquè reſpondere cogatur inquiſitus, ſecundum Theologorum, nec non quorundam etiam Iuriſtarum placitum, quos ad longum recenſent Gutierrez *Canonicar. quæſtion.lib.1.cap.11.num.39.* Paz *in praxi 5.p.tom.1.cap.3.§.4.num.13.& 14.* Aldret.*de Religioſ. diſciplin. tuend. lib. 1.cap.11.num.6.& lib.2.cap.4.num.7.* Antonin.Dian. *reſolut. moral.3 p.tract.5.miſcel.reſolut.91.pag.mihi 309.* recentius Ioan.Ægid.Trullench *in opere moral.lib.8.cap.4.dub.2.num.2.* Farinac.*quæſt. 39. à num. 1.* Quia nemo ſine legitima & ſufficienti ſaltem ad id probatione ſe prodere, ſeu ad interrogata reſpondere cogitur, vel tenetur, *cap.Quis aliquando,87.§.1.verſ. Et illud aliud,de pœnit.diſt.1.* Comprobatquè aliis Paz *vbi ſupra,num.10.* Gutierrez, cæteriquè citati proximè, Aldretē *d.cap.11.num.8.* Vgolin.*de poteſt Epiſcop cap.45.§.4. num. 1.* Auguſtin.Barboſ.*eodem tract.allegat.96.num.45. & 46.* Petrus Anton. Lazarius *canonicar. & practicar. quæſtion. ſect. 3.quæſt.12.num.15.& ſeq.*

Sed ſi his non præcedentibus (hac quoque opinione ſequuta, contra quam communis obtinet ſtylus, Regio noſtro iure comprobatus, iuxta ea, quæ *ſequenti Annotatione* perpendimus) reus fuerit confeſſus; ſuſtineri confeſſionem, & ſequi ex illa condemnationem, *dicti cap.1.de accuſationib.lib. 6.* deciſio eſt. Et in non petente indiciorum copiam, cum quàm plurimis, Farinacius docet *dicta quæſt. 39. num. 9. & Annotatione ſequenti* latius proſequemur. Quia cum ille impedire potuerit ne antea confeſſionem extorqueat Iudex; ſi appellatione, vel requiſitione ſaltem non impedit; remedio ſibi competenti renunciare viſus: in ſe culpam referat, vt *Gloſſa finalis in dict.cap. 1.* aduertit. Sic prorſus in caſu noſtro. Concedamus in exquirenda veritate Iudicem exceſſiſſe modum, terminos à iure conſtitutos tranſiliiſſe; nihil id confeſſioni obeſt, ex *dicto capite primo*, & habet quod ſibi imputet ineptè confiſus, & non legitime interrogatus, ſtulte confeſſus. Ex ea itaque confeſſione & condemnationem ſequi poſſe, & debere; & fidem datam nec debere, nec poſſe iudicem adimplere, deducitur.

Ex eo etiam, quod vel in cauſa, quæ ad petitionem partis vertitur, fidem interpoſuit Iudex, vel ipſius officio: Si ad petitionem partis, ius illi ex confeſſione quæſitum nequit tollere, ex *lege finali D. de pactis, l.Id quod noſtrum,11.D. de regul.iuris*: Si officio Iudicis, Reipublicæ, cui intereſt ne delicta maneant impunita, *l. Ita vulneratus, 51.§. Quod ſi quis, verſ. Cum neque impunita, D. ad legem Aquil.cap.Vt famæ,35.verſ. Reſpondemus,de ſentent.excommunic.* cum aliis citatis à Nobis *in Axiomatib.iuris,lit.D.num.47.* Ad quod quidem intereſſe, & legalis iuſtitiæ obſeruationem, aſtrictus omnino exiſtit Iudex muneris obligatione, pacto cum Republica inito à Iudice de illa criminoſis purganda, condigneque puniendis, & iuſtitia integre miniſtranda, iuramento quoque vallato vt *Rubrica 11.Annot.3.* late comprobauimus.

Vnde

Vnde non legitimè interrogatus confeſſus, ſtultitiæ ſuæ damnum ſufferat: Iudex non legitime interrogans, circumuentionis calliditatiſquè detrimentum ſentiat: pars, aut Reſpublica quæſitum ſibi ius illæſum integrumquè ſeruabunt: ſua cuique fatuitas, ſuus cuique dolus malitiave nocet, non vtique tertio, l. 2. l. Si procurator, 9 D. de doli except. l. Et eleganter, 7. D. de dolo, l. Debitorum pactionibus, 25. C. de pactis, l. Crimen, 26. D. de pœn. l. Emancipatum, 7. §. fin. in fine, l. Filiam, 9. D. de Senatorib. cap. Si compromiſſarius, 37. §. Porro, de elect. lib. 6. capit. Non debet, 22. de regul. iuris, eod. lib. Etenim non debet alteri per alterum iniqua conditio inferri, vt Papinianus inquit in l. Non debet, 75. D. de regul. iur. neque alterius facto quiuis prægrauari, iuxta vulgaria iura de quibus in Axiomatib. noſtris, lit. F. num. 41.

14 Tandem primam ſententiam † amplexi ſunt Dominic. à Sanct. Geminiano in cap. Nos in quemquam, 2. quæſt. 1. Ancharan. in d. cap. Vtilem, 22. quæſt. 2. Decius in l. Ea eſt natura cauillationis, 65. D. de regul. iur. num. 6. Felin. in d. cap. Afferte, in princip. notabili primo, Abbas ibidem, & communiter Doctores Couarruuia teſte variar. reſolut. d. lib. 1. cap. 2. num. 16. verſ. Vnde videtur, Boſſ. in tit. de confeſ. per tot. præcipuè numero 10. & tit. de examin. reor. numero 3. & 18. aliiquè relati à Plaza dict. cap. 37. num. 2. & ſeq. à Bobadilla in Politic. libro 2. cap. 21. num. 152. iſtam amplectente, & lib. 3. cap. 13. num. 10. & à Farinacio praxis crimin. 3. part. quæſt. 81. num. 304. Eman. Rodrig. de ordin. indic. capite 10. concluſ. 8. num. 8. Thom. Sanchez conſilior. Moral. 2. part. lib. 6. cap. 3. dubio 25. numer. 1. recentius Paul. Xamar. de offic. Iudic. & Aduoc. parte 1. quæſt. 18. num. 34. & ſeqq. in contrariorum ſolutionem nonnihil, ſed trepidè pugnante. In hanc etiam inclinat Rojas in ſingularibus fidei, littera I. ſingul. 94.

15 Secundam † tenuerunt Cynus in l. Præſenti, C. de his qui ad Eccleſ. confug. Felin. in cap. Accedens, 2. num. 3. vt lite non conteſt. Dicunt communem, & frequentiorem Alciatus in l. Natura, in fin. D. de verbor. ſignific. & de præſump. regul. 3. præſump. 27. num. 4. Boſſius de confeſſione per torturam numer. 12. & in tit. de examin. reor. numer. 17. & 18. aliique relati à Iulio Claro ſententiar. libro 5. §. fin. quæſt. 55. numer. 9. Plaza dict. cap. 37. numer. 7. Couar. d. cap. 2. num. 16. verſ. Similiter ex hoc oritur controuerſia, à Bobadilla ſupra, & Farinacio dict. quæſt. 81. num. 278. & 279. conſil. 53. numero 27. & 34. & conſil. 83. numero 7. lib. 1.

16 Contraria verò in vtroquè caſu ſententia † Iuri, Æquitati, & Rationi conformior eſt, eamquè ſuſtinent Imola conſil. 109. incip. Viſa inquiſitione, Decius in l. Ea eſt natura cauillationis, numero 7. verſ. Adde tamen, D. de regul. iuris, & ibidem Cagnol. numer. 17. & ſeqq. Decius idem in l. Cum pro eodem, numero 24. & ſeq C. de ſentent. quæ pro eo quod intereſt, Marſil. in lege 1. §. Quæſtioni, numer. 12. & 19. D. de quæſtionib. in rubric. C. de pro-

G.b.. de Velaſc.

bationib. num. 115. & 127. in pract. §. Poſtquam, num. 5. & ſeq. ſingul. 201. num. 4. & conſil. crimin. 14. numero 25. Iul. Clar. dict. quæſt. 55. num. 8. verſ. Sed certo hæc opinio, Addentes ad ipſum, præſertim Baiard. num. 10. & ſeq. Anton. Gomez in leg. 2. Tauri, num. 4. verſ. Ex quo infertur, & de delictis, cap. 12. num. 6. Suarez commun. opinion. verb. Iudex, numero 245. & ſeq. Bobadilla dict. lib. 3. cap. 13. num. 11. lit. D. Farinacius, multos referens, dict. quæſtio. 81. num. 276. & ſeq. & in addition. ad conſil. 83. lit. C. probari dicens in leg. Cum hi, §. Si cum lis, D. de tranſactionib. & in l. 1. §. Sed & ſi quis, D. de Carbonian. edict. Pauli de Caſtro auctoritate confirmans in l. Si per errorem, numero 5. in fin. C. de iuriſd. omnium iudic. & in l. Edita, numero 5. C. de edend. aliorum ſimul, & Pegnæ dicentis: Quod quamuis iſta in foro fori admittantur; in foro Poli damnant Iudicum animas. In Iudices inde, qui pro habenda veritate, cautelis vtuntur deceptoriis, cum aliis à ſe relatis, inuehit, vt & in hoc vltimo caſu inuehit Paulus Xamar de offic. iudic. & aduoc. d. quæſt. 18. num. 39. Franciſc. Perſonal. de indic. & tortur. num. 70. Andreæ. Fachinæ. controuerſiar. iuris, lib. 9. cap. 61. Tiber. Decian. tract. criminal. lib. 7. cap. 45. num. 22. Petr. Surd. conſil. 281. num. 13. eruditiſſimus Simanc. de Catholic. inſtitutionib. tit. 13. num. 6. antiquioris editionis, & in recentiori, num. 12. huiuſmodi ſuaſiones, promiſſionesvè, Inquiſitoribus fieri prohiberi dicens nona Hiſpalenſi inſtructione, cuius etiam mentionem facit Rojas de hæretic. part. 2. aſſertione 25. num. 264. eiuſdem opinionis exiſtens, Franciſc. Pegn. in Director. inquiſitor. parte 3. comment. 23. fol. 467. col. 1. verſ. Hoc ſemper eſt animaduertendum, Flamin. Cartar. in pract. interrog. reor. libro 2. capit. 1. num. 18. & ſeqq. & numero 46. & ſeqq. Sigimund. Scacc. de iudic. ciuilib. & criminalib. libro 1. cap. 86. numero 35. ſtatim poſt princip. Azeued. in leg. 2. tit. 2. libro 1. noua Reg. collection. numero 14. & 15. Ex Theolog. Martin. Nauar. in Manual. cap. 18. num. 59. Salo 2. 2. quæſt. 69. art. 2. controuerſ. 3. concluſ. 2. Sanchez conſilior. moral. lib. 6. cap. 3. dub. 35. num. 36. longè veriorem hanc dicens, Eman. Sa verb. Iudiciales actus, ſeu verb. Iudex, num. 18. Valer. Reginald. 2. p. fori pœnitential. lib. 25. tract. vlt. cap. 54. ſect. 4. num. 653. verſ. Adde & criminis confeſſionem extorquendo per iniuriam, Martin. Bonacin. circa octau. Decalog. precept. diſput. 10. quæſt. 2. puncto 7. num. 8. Filliuc. tract. 40. cap. 6. quæſt. 14. num. 199. Petr. Binsfeld. de confeſſionib. maleficior. concluſ. 7. dub. 3. per tot. pag. 354.

Quoad primum rationes ſunt: † quia nec 17
artificioſo mendacio, nec ſimplici verbo licita aliquatenus deceptio eſt, cap. Nec artificioſo, 13. 22. quæſt. 2. Nec pro hominis quidem vita, cap. Faciat homo, 15. cum duobus ſeqq. eadem cauſa & quæſtione. Epiſtolarumquè lib. 4. epiſtola ad Florianum, monitore Ambroſio: Per nullam fallaciam vitam alicuius defendas. Quæ in cap. Omnes, 16. dicta cauſa & quæſtione referuntur verba, Iſidoroquè

tribuuntur *in Synonimis, cap.*10. quæ ab Ambroſio habuit. *Hocquè mendacij genus Perfecti viri ſummopere fugiunt, vt nec vita cuiuſlibet per eorum fallaciam defendatur, nec ſua animæ noceant, dum præſtare vitam carni nituntur alienæ,* D.Gregorius inquit *Moralium lib.*18. *cap.* 4. Quòd ſi nec pro vita hominis excuſatur, aut honeſtatur fallacia, ſed improbatur: quanto magis illius incommodo detrimentoquè damnabitur? Quanto magis in Iudicibus fœda? Quos *Viros Fortes, & Magnanimos, eoſdem Bonos, & Simplices, Veritatis Amicos, minimequè fallaces eſſe volumus,* cum Cicerone *libr.* 1. *de Offic. pag. mibi* 24. *Quæ ſunt* (inquit) *ex media laude iuſtitiæ.* Quos *Sanctos* propoſita Iuſtitiæ Effigies optat: Leges *Viros Bonos* appellant, vt ſuis locis ſumus proſequuti. At *Bonum quod eſt, ſine iniquitate eſt, ſine dolo, ſine aſperitate; cum Gratia, cum Pietate, cum Synceritate & Beneuolentia, Charitate & Iuſtitia,* vt Diuus Ambroſius inquit *de fuga ſeculi, cap.* 6. *in fine.* ſecundùm quem etiam *de Officiis lib.* 3. *cap.* 11. *Regula Iuſtitiæ manifeſta eſt: quod à Vero declinare Virum non decet Bonum, nec damno iniuſto afficere quemquam, nec doli aliquid annectere fraudisvè componere.* Quæ reſpicit *Synceritatis* nomen, quo & Iudices induunt leges, Imperatoreſquè Valent. & Gordian. *in lege vnic. C. ne opera à collatorib. exigan.* & alibi ſæpè. Et *ibi Synceritatem* ipſam pro *Iudice*, ſeu *Iudicem* pro *Synceritate* ſumit Gloſſa *verbo Synceritas tua.* Quæ pleraſquè dictarum qualitatum vox naturam continet, vt eo verbo Calepinus oſtendit.

Non ergo contra *Boni viri*, contra *Synceritatis* conditionem quoquo modo à Iudice captanda deceptio. *Bona pij ſermonis Synceritas,* vt Diuus Ambroſius ait *epiſtolar. lib.* 3. *epiſt.* 1. *Conſtantino.* Nam vanè fallax, callidaquè affectanda ſapientia, ſed fugienda prorſus, quæ ſynceritatem refugit, dolum quærit; quæ dum Sapientia haberi vult, inſipientia noſcitur, ſuoſquè reddit ſectatores inſipidos, doloſos manifeſtat ſtultos, *in Theatr.* atteſtante Platone: *Doloſos non eſſe ſapientes, ſed Simplices Viros Bonos.* Tam diſtat à vera ſapientia illa; quam diſtat à Veritate, quam à Synceritate fallacia: tam conuenit cum diabolica; quam fraudibus, quam accedit ſimulationibus. *Non eſt iſta ſapientia deſurſum deſcendens, ſed terrena, animalis, diabolica.* ſic etiam atteſtante Iacobo Apoſtolo *epiſtola Catholica cap.* 3. *v.* 15. Nam *quæ deſurſum eſt ſapientia, primum quidem pudica eſt, deinde pacifica, modeſta, ſuadibilis, bonis conſentiens, plena miſericordia, & fructibus bonis, non iudicans, ſine Simulatione,* vt ipſemet proſequitur *ibi. v.* 17.

18 In Iudicibus inde, † iudiciiſquè adeo exuberare bona fides, ſine ſimulatione ſynceritas, & veritatis ſimplicitas debet; vt quodlibet in eis mendacium, in his quæ ad ea pertinent, etiam quod extra iudicium veniale foret, mortale eſſe quidam, non mediocris auctoritatis, contendant, pernicioſum quodlibet reputantes in eo, Sic (poſt argumenta in contrarium iacta, eaquè diluta) ſuſtinet Caietanus *ad D.Thom.* 2.2 *quæſt.* 69. *art.* 1. *ſuper reſponſ. D.Thomæ ad* 3. *argument.* mendacium cum iuramento extra iudicium, & ſimplex in iudicio, ad mortale exæquans. *Ita quod ſicut mentiens in quocumque leui, ſi adhibet iuramentum, peccat mortaliter: ita mentiens in quocumquè leui, ſi ſubmittit mendacium illud iudicio, peccat mortaliter. Ipſa enim vis iudicij exigit veritatem iudicandorum, ſicut vis iuramenti exigit iuramentorum.* Iterumquè *in ſumm. verbo Mendacium, ad finem,* Armilla *eodem verbo, numero* 2. Licet Couarruuias *variar. libro primo, capit.* 1. *numero* 2. non niſi cum in re graui accidit, dempto iuramento, id verum putet, cum Martino Nauarro *in cap. Fratres, de pœnit. diſt.* 5. *num.* 12. & 14. & *in Manual. cap.* 18. *num.* 13. & Dominico Soto *de ratione tegendi & detegendi ſecretum membr.* 2. *quæſt.* 7. *pag. mihi* 60. *col.* 2. *verſ. At verò.* Dicuntque idem Sotus ipſe *in* 4. *ſententiar. diſt.* 18. *quæſt.* 2. *art.* 4. *col.* 4. Ludouic. Lopez *in inſtructor. conſcient. cap.* 276. *col.* 7. *in fin. & ſeq.* aſſentiturquè Valer. Reginald. *in ſumm. ſeu praxi fori pœnitential.* 2. *p. lib.* 24. *cap.* 3. *ſect.* 1. *num.* 31. Azorius *inſtitution. moral. tom.* 1. *lib.* 5. *cap.* 28. *col.* 2. *in fine, verſ. Ex his, & tom.* 3. *libro* 13. *cap.* 1. *col.* 5. *dub.* 4. cumque Salone 2.2. *dict. quæſt.* 69. *art.* 1. & Toleto *in ſumm. lib.* 5. *cap.* 58. *num.* 3. Petrus Antonius Lazarius *canonicar. & practicar. quæſtion. ſect.* 2. *quæſt.* 16. *num.* 14. communem Theologorum ſententiam dicit Petrus Binsfeld. *de confeſſionib. maleficor. d. concluſ.* 7. *dub.* 3. *col.* 3. *ad finem,* Ioan. Ægid. Trullench. *in opere moral. lib.* 8. *cap.* 4. *dub.* 2. *num.* 6.

Fraudem verò, † dolum, aut ſimulatio- 19
nem habere vim mendacij, profitetur Gloſſa Marginalis *in d. cap. Cupientes,* 16. *de elect. lib.* 6. *ad verb. Malignantium.* Nec mendacij ſolum vim habere; ſed mendacium eſſe, profitetur Ambroſius *Sermone* 44. verbis hiſce: *Omnis ſimulatio, & omnis Duplicitas mendacium eſt.* Et ex Mendacij diffinitione deducitur. Quod (ſecundum Magiſtrum *ſententiarum* 3. *diſt.* 38. Diui Antonini *in ſumm. part.* 2. *tit.* 10. *cap.* 1. §. 1. relatione: & aſſenſu, Caietani, *vbi ſupra,* & communis) *eſt falſa vocis ſignificatio cum intentione fallendi.* Quam Diuo Auguſtino tribuit Gratianus *in cap. Beatus,* 5. §. *Ille ergo,* 22. *quæſt.* 2. Imò ad vim & naturam mendacij non ſemper neceſſariam intentionem fallendi, etſi intentio illa grauitatem addat; docet Nauarrus *in Manuali cap.* 18. *num.* 2. *ex capite Homines,* 3. *eadem* 22. *quæſt.* 2. & cum eo Cardinalis Gabr. Paleot. *de Sacri Conſiſtor. conſult.* 2. *part. quæſt.* 10. *col.* 3. *pag.* 97. Qua quidem diffinitione fraus, dolus, & ſimulatio continentur. Cum non ſolum ad verba, ſeu vocem (per quæ mendacium, per quæ dolus frequentius & principaliter committitur quiquè maxime tribuitur locutioni, vt D.Thom. inquit 2.2. *q.* 54. *art.* 4. *ad* 2.) reſpiciat: ſed ad vocum ſignificationẽ cum intentione fallendi. *Et in operibus ſimulatus poteſt eſſe mendaciũ,*

vt

Digitized by Google

vt in huiuſce definitionis explicatione annotat D. Antonin. *ſupra*, ſubnectens: *Vnde nomine* Vocis *comprehenditur omne ſignum, ſecundum S.Thom. 2.2.quæſt. 110. Ad quod facit quod dicit Ambroſ. in ſermone: Non ſolum in falſis verbis, ſed etiam in ſimulatis operibus mendacium eſt.* Quod refertur *in cap. Cauete, 20. 22. quæſt. 5.* & eſt commune Theologorum placitum, fuitquè etiam Senecæ, qui *epiſt. 79. in fine.* Simulationem Veritati opponit; & mendacio ſine diſcrimine pro ſimulatione, & è conuerſo ſic vtitur: *Nihil ſimulatio proficit, paucis imponit, leniter extrinſecus inducta facies: Veritas in omnem partem ſui ſemper eadem eſt. Quæ decipiunt, nihil habent ſolidi. Tenue eſt mendacium, perlucet ſi diligenter inſpexeris.*

At verò quomodolibet mentitur quis, occidit animam, *d. cap. Nec artificioſo.* Quod nulla (vt diximus) ratione, vtilitate, aut neceſſitate committendum eſt. *cap. Ne quis, 14. eadem 22. quæſt. 2. & c. 4. de vſur.* Conſequenterquè nec veritatis eruendæ prætextu. Non enim ſunt facienda mala vt eueniant bona, *d. cap. ſuper eo, 4. de vſur. cap. Non magnoperè, 3. ne clerici vel monachi cap. Ex tuarum, 2. de ſortileg. cap. Non eſt putanda, 27. præcipuè in verſ. Qui ergo male tollit, vt quaſi bene præbeat, 1. quæſt. 1. cap. Forte, 3. 14. quæſt. 5. cap. Si tu abſtines, 24. 27. quæſt. 2.* Etenim *nequitia eſt vt extrahas emergere, euertere vt ſuſcites, vt emittas includere.* vt perbelle Seneca *de benefic. lib. 6 cap. 26.*

Quæ quidem rationes ſecundæ quoque quæſtionis parti conueniunt. Impunitatem
20 namque † animo non ſe obligandi promittentem, grauiter peccare, ſignificando verbis animum, quem non habet, idquè ad mendacium ſpectare pernicioſum ſi de re notabili ſit, contra ſpiritualem vel temporalē proximi ſalutem tendente; dixit quoque Petrus Binsfeldius *dicta concluſ. 7. dub. 3. pag. mihi 361.* Et ſupra dicta *duobus numeris præcedentibus*, latius confirmant; & ſequens pariter ſeruit
21 vtrique. Quod nempe † quemadmodum ea, quę vi aut metu geſta ſunt, rata non habentur, *l. 1. D. de eo quod met. cauſ.* cum ſimilibus: ita nec quæ dolo, fraudevè. Fraus enim, dolus, & metus ad id æquiparantur in iure, *l. Interpoſitas, 13. verſ. Ad vim tamen vel dolum arguendum, C. de tranſactionib. l. Dolo vel metu, 5. C. de inutilib. ſtipulationib. cap. Cum contingat, 28. ad finem, de iureiur. cap. 2. de pact. lib. 6. cap. Super hoc, 5. & ibi Gloſſa verbo Promiſſione, cap. Sane, 7. & ibi Gloſſa verbo Suſtinere, de renunciat.* Ita ſignanter in ſpecie noſtra, multis comprobant Antonius Gomez *de delict. cap. 12. numero 6.* Couar. *variar. dict. lib. 1. cap. 2. numer. 16. verſ. Nam iſthæc.* Bobadilla *in Politic. dict. lib. 3. cap. 13. num. 11. col. 2. lit. A.* Cabr r. *de metu, lib. 1. cap. 5. numero 19.* Bargal. *de d lo lib. 4. cap. 1. à num. 3.* Imo *cum duobus modis, id eſt, aut* Vi, *aut* Fraude *fiat iniuria,* Fraus *quaſi Vulpeculæ,* Vis *Leonis videtur. Vtrumque ab homine alieniſſimum: ſed* Fraus *odio digna maiore,* Cicerone arbitro *lib. 1. de Officiis,* Ob oculos ſe ſe ratio locat. Nam *facilis cura eſt, vbi plaga perſpicua eſt: & cito ad ſanitatem medela ſubueniente perducitur vulnus, quod videtur,* vt in ſimili ſanctus ratiocinatur Cyprianus *de zelo & liuore, mihi col. 5. circa principium.* & *de Vnitate Eccleſiæ,* ad principium: *Facilior cautio eſt, vbi manifeſtior formido eſt, & ad certamen animus ante præſtruitur, quando ſe aduerſarius profitetur. Cætera vitia* (Doli, Fraudiſquè naturam, quam inſequimur, Bernardus explicans Sermone 64. ſuper Cantica, inquit) *manifeſtè veniunt, manifeſtè nocent, ſcientes captiuant, ſuperant reluctantes, vtpote Vi, non Dolo agentia.* Occultè hic repit, inficit, pullulat: *Falſitas aperta non germinat,* vt ipſe ibidem *Sermone 65.* poſt principium. *Et minus ſemper malitia palam nocuit,* ex ipſo pariter *ibi, ſermone 66.*

Vnde deſcendit, actus, contractusvè quibus dedit cauſam dolus, nullius eſſe momenti, vt probant *l. Et eleganter, 7. D. de dolo, l. 3. §. fin. D. pro ſocio, l. In cauſa 17. D. de minorib.* Obſeruant, & defendunt (poſt antiquiores, quos laudant) Carol. de Graſ. *de exceptionibus, ad mater ſtat. exclud. omnes excep. except. 22. præcipuè à n. 5. cum ſeqq.* Cabrer. *de metu lib. 1. d. cap. 5. num. 17.* Baſil. *de matrimon. lib. 4. cap. 10 à n. 18.* Cum geſtos metu tenere dicant Bartolus & alij *in d. l. Et eleganter,* Sarmient. *Selectar. interpretation. lib. 6. cap. 6. n. 1.* Bargal. *de dolo, lib. 3. cap. 14. n. 13.* Etſi eum refellat Cabrerus *ſupra n. 19.* De quo aliquid *inferius num. 43.*

Denique (vt alias omittamus rationes, quæ ex ſolutione oppoſitorum argumento-
rum conſtabunt) promiſſio † fidesvè data, 22
à quolibet ſeruanda eſt, *cap. 1. de pactis, l. 1. D. de conſtitutionib. Princip.* Etenim *Fides ſanctiſſimum humani pectoris bonum eſt: nulla neceſſitate ad fallendum cogitur,* vt *epiſtola 88.* Seneca ait. Adeo vniuerſo conueniens & neceſſaria; vt *ſi Fides abrogaretur, omnem humanam ſocietatem tolli,* rectè dixerit Appius, vt eſt apud Liuium *lib. 6.* cuius meminit Annæus Robert. *rerum iudicatar. lib. 4. cap. 14. pag. mihi 834.*

Quâ ſine non tellus pacem, non æquora norunt.
Iuſtitiæ concors, tacitumquè in pectore numen.

Quam ideo pro Dea habitam, eidemquè templum ſacraſſe Antiquitatem, Cicero prodit *de Diuinat.* Liuius *lib. 1. decad. 2.* Plinius *naturalis hiſtor. libro 2. cap. 7. & lib. 35. cap. 10. numero 40.* Diuus Auguſtin. *lib. 4. de Ciuit. Dei, cap. 10.* Alexand. ab Alexand. *dier. genial. lib. 2. cap. 22. in eiuſque annotationibus* Tiraquellus. Eſtque velut baſis & fundamentum Iuſtitiæ, vt eam *libro primo de Officiis* appellat Cicero, ex eoquè Molina *de iuſtit. & iure, tom. 2. tract. 2. diſput. 262. numero 4.* Sotus *lib. 7. quæſtio. 2. art. 1. ad 2. col. 5. in principio.* vbi & congruè nominauit illam *Ligamen ſocietatis humanæ.* Maxime ſeruanda à Iudice & publica adſtricto fide, & publicam ſpondente. *Fides enim nec priuata; nec ſi publica ſit, impunè eam violare conuenit,* vt *ſupra proximè* Robertus ait. *In omnibus decora,*

Iuſtitia grata, vt D. Ambroſius *de Offic.lib. 3.cap.10.* Ne pertingamus alia, quæ *de priuileg pauper.1.part.quæſt.6.num.19.32. & ſeqq.* ad longum recenſuimus. Eo contenti, quod ſub fide publica Iudicis verbo, aut Principali auctoritate quælibet ſit circunſcriptio fœda, omnis prohibita, *l.1. C.de his qui veni. ætatis impetraner.* Ne *vnde miſericordiam debuit impetrare, inde cogatur diſpendium ſuſtinere*, qui ſe auxilio Iudicis, fideiquè commiſit, vt textus inquit *in cap.Sanè, 7. de renuntiat.* Et *ne inde iniuriar.naſcatur occaſio, vnde iura naſcuntur*, vt Imperatores Gratian. Valent. & Theodoſ.*in l. Meminerint, 6.C.vnde vi*, dicunt. *Quia fundamentum eſt Iuſtitiæ fides. Iuſtorum enim corda meditantur fidem*, vt diximus, & repetit Ambroſius *de Officiis lib.1. cap.29. ad finem*, ſic Iniuſtorum meditantur fraudes.

Mediocris num iniuſtititia Fidei violatio?
23 ad inſtar iuramenti violati eſſe, † & æquè fidem datam ac iuramentum aſtringere, ad pariaquè iudicari vtrumque, ſingularis indicat deciſio textus *in cap. Ad aures, 3.de iis quæ vi met.ve cauſ.fiunt.* vbi & notant communiter ſcribentes, & *in cap.2.de fideiuſſorib.* Ex quo Gloſſa *verbo Religionem fidei & iuramenti*, deducit quod *idem eſt venire contra fidem promiſſam, ſicut contra iuramentum.* Etſi grauius contra iuramentum veniens peccet. Dicunt idem Felin.*ibi.num.7.* Iaſo *in §.Item ſi quis poſtulante, inſtitut.de actionib.num.54.* antiquiſquè relatis, Auendan.*de exequend. mandat. 2. p.cap.27.num.6.* Arias Pinel.*in l.2.C.de reſcindend.vendit.3.par.cap.1.num.13.* Gregor.Lopez *in l.26.tit.11.part.3. gloſ. magna ad medium*, horum relato nemine, Plaza *d.lib.1. cap. 37.num.7.* Gutierrez *in repetit. authent. Sacramenta puberum, C.ſi aduerſ. vendition. num. 144.* Didac.Perez *in l. 1.tit.6.lib.8. Ordinam.gloſſa 1.pagin.mihi 186. col. 1.in princip.verſ. Quæri ſolet*, pleniſſime. Petrus Surdus *deciſ.234.num.4.* affirmans, comprobansquè *ſequentibus*, promiſſionem iſtam vim iuramenti habere, proque iuramento ſeruandam. Quam quidem ſententiam multorum teſtimonio fulcit. Quorum auctoritate *numero nono* dicere audet: *Non eſſe curandum de diſtinctione Caietani, & Couarruuias* (fidei Diuinæ, vel humanæ interpoſitionem diſcriminantium, quibus pleriquè excitatis Regnicolis adhærent) *cum in terminis multos habeamus* (addens) *volentes quod ſimplex fidei præſtatio Principem obliget non minus quam ſi iuraſſet.* Rationes in Principe adiicit, Iudici conuenientes, qui Princeps dicitur, vt *Rubrica 11.Annot.1.num.2.* vidimus, quiquè Principem repræſentat, & eius locum tenet. Multiquè ex relatis, ad pœnas quoque violati iuramenti, & violatæ fidei exequationem faciunt. Quibus non ex integro aſſentimur, quantumuis & pulchræ pro ipſis, & eruditæ Ciceronis rationes accedant, *Oratione pro Q. Roſcio* dicentis: *Quid intereſt inter Periurum & Mendacem: Qui mentiri ſolet, & peierare conſueuit. Quem ego vt mentiatur inducere poſſum; vt peieret, exorare facile potero. Nam qui ſemel à veritate deflexit, hic non maiore Religione ad periurium, quàm ad mendacium perduci conſueuit. Quis enim deprecatione Deorum, non conſcientiæ fide commonetur? Propterea quæ pœna à Diis immortalibus Periuro, hæc eadem Mendaci conſtituta eſt. Non enim expectatione verborum, quibus iuſiurandum comprehenditur; ſed ex perfidia & malitia per quam inſidiæ tenduntur alicui, Dij immortales hominibus iraſci & ſuccenſere conſueuerunt.* Vere namquè mendacij ſolummodo alter (in foro præcipuè externo, quantumquè in eo ad pœnam:) mendacij, & periurij in vtroque foro alter exiſtit reus. Adhuc tamen æquali adimplendi fidem ac iuramentum obligationi, pœnarum non obeſt diſſimilitudo, nec quod grauior iuratæ fidei violatio ſit, puniaturquè ſeuerius, æquali, ſuo genere, ſimplicem fidem adimplendi obligationi quidquam detrahit. Siquidem plus & minus ſubſtantiam rei non mutant, nec eam faciunt ſpecie differre, *l.fin.D.de fundo inſtruct. l.Legato generaliter, 37.D.de legat.1.* cum adductis à Nobis *in Axiomatib.& locis communib.iuris lit.M.num.1.& lit.P.num.87.* Quod etiam hic ſuo modo verum eſt, loquendo de ſpecie ſubalterna obligationis ſub mortali; etſi grauius ſit peccatum contra iuramentum, ex ſua ſpecie atoma, vt ſupra dictum eſt. Quia *Dominus inter iuramentum & loquelam noſtram nullam vult eſſe diſtantiam*, vt textus inquit *in cap. Iuramenti, 12.* Simplicem ideo promiſſionem, vel fidem præſtitam (cui ſcilicet nec debitum præcedens, nec ſtipulatio, nec iuramentum acceſſit) genere ſuo, ſub reatu mortali obligare, ni materiæ leuitas culpam tenuet, ad commutatiuam videlicet iuſtiam reductam; erudite defendit Sotus *de iuſtit.& iure lib. 7. q. 2. art. 1. ad 2. col. 3. & ſeq.* Ea quoque æquiparatione, & argumento vſus: *Promiſſio Deo facta obligat ſub reatu mortali, non ſolum quatenus cultus eſt Religionis; verum etiam quatenus officium eſt iuſtitiæ: Ergo illa quæ fit homini. Quia quantum ad hoc, eiuſdem ſunt generis.* Quibus auxiliantur text. *in d.cap.Iuramenti, & ibi Gloſſa verbo Diſtantiam, & Gloſſa Marginalis ad eam. Gloſſa item Marginalis in d.cap.2.de fideiuſſorib. ad verb. Religionem fidei & iuramenti.* Vnde quemadmodum iuramentum, quod ſine diſpendio ſalutis æternæ ſeruari poteſt, omnino eſt adimplendum, *cap. Quamuis pactum, de pactis lib.6.cap.1.cap.Debitores, de iureiurando*: ſic & fidei datæ omnino adimplenda promiſſio. *Effugiendaquè in hac præcipuè parte omnis calliditatis ſuſpitio*, vt & Quintilianus admonet *Oratoriar.inſtit.lib.4.cap.2.*

Ad contrariorum ſolutionem venientes,
fatemur primum, † Solertem nempe veritatis 24
indagatorem, illiusquè conquiſitorem diligentem Iudicem eſſe debere: ſed *iam quidem intelligi ſubiacet, veritatis eſſe cultores, qui mendacij non ſunt.* vt arguit Tertullianus *Apologet. aduerſus Gentes, cap. 16.* Oportet, inquam, veritatis eſſe vigilem Iudicem conquiſitorem, ſed præfinitis à iure modis, auerſantem mendacia, cauillationes fugientem, fallaces ſimulationes, quaſlibetquè artes inſidioſas

Digitized by Google

inſidioſas vitantem. *Quia veritas fulciri non quærit auxilio falſitatis*, vt D.Gregorius inquit *Moralium lib.11.cap.14.* Semperque *veritatis vna vis, vna facies eſt*, Seneca teſte *epiſt.*102. Iuſtitia pugnas, in cœlum erecta. *Et vidi*(Apocal.19.v.11. Ioannes refert) *cœlum apertum: & ecce æquus albus, & qui ſedebat ſuper eum vocabatur* Fidelis & Verax, *& cum Iuſtitia iudicat & pugnat.* Quæ quidem viſio prodit apertè, non fraudibus, ſed Fide, & Veritate Perfectum Iudicem ſuum explere munus: nec ſolum Verum, Fidelemque eſſe debere: ſed & quæ ipſum tangunt, albedinem omnimodumque candorem præſeferre, à mendacij aut ſimulationis labe veloci fugientia curſu, ita vt Verax & Fidelis cum Iuſtitia iudicans & pugnans, duplicitatis, ſimulationis aut falſitatis macula ne confinio quidem lædatur. Quia *falſitas non eſt idonea via ad veritatem, ſecundum illud Eccleſ. trigeſimo quarto: A mendace quid verum arcetur?* vt *contra Gentiles* inſurgit D.Thom. *lib.3.c.19.*

Non zelo excuſationem prætendas, dum te eo protegis, animum pandis. *Animus enim doloſus non arbitrium ſequitur Imperantis, ſed eius potius explicat voluntates.* vt *variar. lib.1.epiſt.*13. excuſationi obuiam it Caſſiodorus. Nequaquam hic verus Iuſtitiæ amor. *Neque enim placere Deo aut ſimplicitas ſine zelo, aut zelus ſine ſimplicitate poteſt.* aſſertore Gregorio *in Euangel.Homil.30.col. 3. ad princip.* Quare *ſic mitte retia tua, ſic mitte oculos tuos, ſic mitte ſermones tuos, vt nullum opprimas, ſed alleues fluctuantem*, Diui Ambroſij hortatu *Hexamer.lib.6.cap.8.col. 3. ad medium.* Iuſtitia, Veritate, & ſimplicitate. *Omne enim quod arte elicitum, & fraude compoſitum eſt, caret merito ſimplicitatis.* eiuſdem *de offic.lib.3.cap.9.* ſententia. *Bonus cibus eſt ſimplicitas, innocentia ſuæ bona habens*, ex ipſomet *Hexamer.lib.5.cap.* 8. Ex Diuoque Gregorio: *Nihil ſimplicitate cordis felicius. Moral.lib.* 12.*cap.*21. Cuius & leges ſunt amicæ, & amicos ſuos volunt eſſe Miniſtros, §. *Quoad fœminas, verſ. Et hæc quidem, inſtit. de legit.agnator.ſucceſ.l.Cum de indebito, 25. §. Sin autem, D.de probationib. l.Si pupilli, 6. §. Si quis ita, D. de negot. geſt.* Calliditatem horrent, auerſantur commenta, eorumque vindicem conſtituunt Iudicem Imperatores Dioclet. & Maximian. *in l. 3. C. de repud.* Multa in id petenda à Petro Fabro *in relect.legis 1.de inſtit.& iure, pag.730.poſt regulas iuris.*

In Iudice itaque optanda maxime *Dilectio ſine ſimulatione*, vt & Apoſtolus exigit *ad Roman.12.v. 9.* Paterna ſine fraude charitas & affectio. *Magiſtra bonorum omnium charitas, quæ nihil ſapit extraneum, nil aſperum, nil confuſum*, vt *epiſtolar.lib.12.* Gregorius docet. *Charitas dolum non habet; fraudem Pietas; Affectio non recipit falſitatem*, vt *Sermone* 55. D.Petrus Chryſologus. *Diaboli eſt infirmitas & malitia*, vt Tertullianus *lib. de oratione, cap.8.* Namque *inceutor ille auctorque peccati, primum ſuperbus vt caderet, deinde inuidus vt noceret; quia in Veritate non ſtetit, totam vim ſuam in mendacio collocauit.* vt S.Leo *ſermone de collectis, & eleemoſynis, fol. mihi* 12. Aliiſque viribus deſtitutus, *Simulatione inſidiatur*, vt ipſe idem *Sermone 6. Epiphaniæ.* Atque *in fraudulentis conſiliis tota ſe eius malitia erigit. Neque enim vi quemquam premit, ſed calliditate peſtifera perſuaſionis interficit.* vt notum Gregorius facit *Moralium lib. 32.cap.17.col.3.ad principium.* Vtque *Oratione 40.in ſanctum Baptiſma*, Nazianzenus: *Aperto Marte nihil perficit, inſidias obſcurè tendit: & cum prauus ſit; probum tamen conſultorem ſimulat.* Etenim *quid in homine præualuit ille virtute, niſi Arte, Mendacio, Inſidiis, fraude, Dolo, Nequitia?* vt arguitè Sanctus etiam Petrus Chryſologus rogat *Sermone* 105.

Iudices veritate, Fide, ſimplicitate, Iuſtitiaque ſine fraude præualent, *deponentes omnem malitiam, & omnem dolum, & ſimulationes*, iuxta Diui Petri Apoſtoli monitum *epiſt. 1. cap.2.v.1.* Aduerſi diabolo, mendacij patri, *Ioan.8.v.44.cap.Cauete, 22.quæſt.5.* improbiſque Phariſæis, qui *conſilium fecerunt vt Ieſum dolo tenerent, & occiderent Matth.26.v.* 4. Imitatores Chriſti, in quo non eſt inuentus dolus D.Petrus *vbi proxime, v.22.* Qui & in eo maxime *apud Ioannem primo, v.47.* laudauit Nathalaclem: *Ecce*(inquiens) *verè Iſraëlita, in quo dolus non eſt.* Mediocris ne apud eum laus hæc, aut non oppoſitum vitium immane? *Non amat falſum Auctor veritatis: adulterium eſt apud illum omne quod fingitur*, vt inquit Tertullianus *lib. de ſpectaculis, cap.15.* Circa quod *meminiſſe debemus, quo vocabulo plebem ſuam Chriſtus appellet, quo titulo gregem ſuum nuncupet*: Oues *nominat, vt innocentia Chriſtiana ouibus æquetur*: Agnos *vocat, vt Agnorum naturam ſimplicem Simplicitas imitetur. Quid ſub veſtitu ouinum, Lupus latitat? Quid gregem Chriſti, qui ſe Chriſtianum mentitur, infamat?* Vtimur Cypriani verbis, *de zelo & liuore, mihi col. 6. poſt medium.* Cuius cum ſimplicibus ſermocinatio. *Prouerbior.3.v.22.* Salomone dicente: *Cum ſimplicibus ſermocinatio eius.* Ideoque *cum Simplicibus ſermocinari dicitur, quia de ſupernis myſteriis illorum mētes radio ſuæ viſitationis illuminat, quos nulla vmbra Duplicitatis obſcurat*, vt D. Gregorius explicat *in Paſtorali, 3 p.cap.12.* Amittitur Duplicitate, quæ acquiritur ſimplicitate. Quæ Iobi, optimi, Iudicis, virtutibus, laudumque præconiis fecit initium, tantæque earum moli præſtitit fundamentum, his Sacro Hiſtoriographo inchoante: *Vir erat in terra Hus, nomine Iob, & erat vir ille ſimplex & Rectus* & quid vetat Rectitudine & ſimplicitate illius conſocios fieri? vt in omnibus ſicut in eo glorificetur Dominus, qui *ibidem, v.8.* diabolo dixit: *Nunquid conſideraſti ſeruum meum Iob, quod nō ſit ei ſimilis in terra, homo ſimplex & Rectus &c?* Manus ſibi Rectitudo & ſimplicitas præſtant. *Quæ eſt enim Rectitudo ſine ſimplicitate, aut quæ ſimplicitas ſine Rectitudine?* vt *Homil.30.in Euangel.col.3.poſt principium*, ei loco attentus Gregorius rogat. Periit Rectitudo vbi abſuerit Simplicitas:

pullulat Duplicitate iniquitas. Vitanda improba Syren,eiuſque obturandæ carminibus aures.Quia cum diabolica ſuggeſtione,fraus ab exordio inceperit mundi , eius infecto telo , venenataque ſagitta callidus ſerpens Adæ quoque inſequitur poſteritatem. Primos quidem parentes duplicitate nudauit ſimplicitate , progeniemque ſuam nudare contendit. *Quod enim in paradiſo egit , hoc quotidie antiquus hoſtis agere non deſiſtit* , vt nos monitos Gregorius reddit , *Moral. lib. 24.cap.5 .ad finem.* Iuſtitiæ zelo , Prudentiæque amictu Calliditatem veſtit , turpi poſtmodum fœditate detecta; cuius ſine indumento , etſi nuda,tanquam pretioſiſſime ornata,ſui velata candore, pulchra veritas appareret,iuxta Ambroſij explicationem *lib. 6. de Paradiſo cap.* 18. ad illud Geneſis 3. v. 7. *Et aperti ſunt oculi amborum : cumque cognouiſſent ſe nudos* &c. *Et ante quidem nudi erant*(ait) *ſed non ſine virtutis integumentis. Nudi erant propter morum integritatem , & quod amictum Fraudis natura neſciret. Nunc autem multis ſimulationum inuolucris mens humana velatur. Nunc*(vt & Gregor. Moralium lib. 19.c.7.) *abſcondit ſe ſub blandiente lingua,ſauiens conſcientia , & malitia Calliditatis quaſi quadam ſe tegit abyſſo ſimulationis.*

Cuilibet homini fœdum eſt dolis aut fraudibus inſidiari : ſed Iudici turpiſſimum , ex late ſupra deductis *num.* 22. proximéque cumulatis. Tum quia cum *fallacem cuilibet reprehendere liceat*,vt facit poteſtatem Gregorius ipſe *Moral.lib.*17*.capit.*7.Iudicem maxime,qui & in omnium oculis verſatur; & qui,ſicut Dei miniſter,exhibere ſe debet *in charitate non ficta,in verbo veritatis* , ſecundum quod monet Apoſtolus *Corint.*2*.cap.*6*. v.*4*.&* 7.

Tum quia *priuato homini aſtutè aliquid facere:concedi forte poſſit:nam qui aperta vi graſſari nequit,hic ſi vafrè & callidè aliquid facit veniam meretur:Imperatori autem cum & potentia ſuperari admodum turpe ſit : tum turpius, vt opinor , & ſordidius , atque indignius,conatus ſuos , animique intentiones arte occultare.* Nazianzeni iudicio *Oratione prima in Iulianum.* Cuius & extitit voti Claudianus *ad Manlium Theodoſium Panegyri in eius conſulatu.*

Fuerint aliis hæc forte decora;
Nulla poteſt laus eſſe tibi , quæ crimina purget.

Quia grauius delinquit , qui ſcelus dum punit,admittit. Ambroſij dignitate *in Euangel. Lucæ*,in illud:*Et ait ad Diſcipulos ſuos* &c. Cumque Iudicis officium ſit conquirere, notam facere veritatem, & veridicos ſubditos reddere: veriſſimum eundem eſſe oportet. Quia *illud quod eſt cauſa vt alia ſint vera ; eſt veriſſimum. Et quidquid eſt cauſa aliorum vt ſint talia illud eſt maximè tale* , vt Philoſophus inquit *Metaphiſicor.* 2. Alioqui *non eſt miſericors veritatis alienus ; nec Iuſtitiæ capax eſt veritatis extraneus.* aſſertore Sancto Leone *Sermone* 7. *de Quadrageſima* , *pag. mihi* 85. Sapienteque ipſo *Prouerbior.* 26. *v.* 28. *Lingua fallax non amat veritatem.*

Veram ergo in exquirendo, puniendoque delicta inſequatur Philoſophiam Iudex. *Philoſophiam dico, non callidè & politico artificio excogitatam , atque accerſitam, ſed ſimpliciter,ac ſpiritualiter cultam & obſeruatam,* vt conſulit Nazianzenus , *Oratione* 27. vt Diuina humanaque expetunt iura , & iam deducta , & infra recenſenda , præſertim *num.*42. *in fine* , abundantiuſque *numero finali.*

Ad ſecundum † reſpondet Fachinæus *con-* 25
*trouerſiar.iuris lib.*9*.cap.*58. *verſ. ad primum*: Textum *in d.l.Non fuit.D.de dolo*,de inſidiis, & ſtratagematibus militaribus loqui,quæ licitæ ſunt,vt ſuo infra comprobabimus loco. Quem & concors illi Partitæ lex recipit intellectum.

Sed quia neutra ſe ad illam tantummodo belli ſpeciem refert,generaliterque loqui videntur ; generaliter quoque reſpondemus : Dolum in quo fallacia deceptiovè , & ſic mendacium interuenit *Bonum* non appellare leges, *Malum* potius nominatim ipſam *legem primam in* §*.primo*, Seruij ſententia.*Dolum malum* dicentem *Machinationem quandam alterius decipiendi cauſa, cum aliud agitur,& aliud ſimulatur.* Labeonis: *Dolum malum eſſe omnem calliditatem , fallaciam , machinationem ad circunueniendum , fallendum, decipiendum alterum adhibitam.* Sic & *in l. Iuris gentium,*7*.*§*.Pactorum,verſ. Dolo malo* , Vlpianus : *Dolus malus fit ex calliditate & fallacia.Et vt ait Padius : Dolo malo factum ſit,quoties circunſcribendi alterius cauſa,aliud agitur,& aliud agi ſimulatur.* Bonus aut malus fallaciæ ſeu deceptionis finis , etſi eius malitiam diſcriminet; non tollit, vt dicemus *numero* 41. Ideoque aduertenter lex de eo mentionem non fecit , ſed indiſtinctè *Malum* dixit fraude,calliditate, aut ſimulatione vitiatum. Quamuis dicta Partitæ lex in eo diſcrimen videatur conſtituere; intelligenda in dolo aut calliditate,quæ mendacium non contineat,vt ſequentium argumentorum ſolutiones monſtrabunt.Aliter enim fallacem, mendacemque dolum nec *Bonum* dicere leges,nec efficere valent , etſi non puniant. *Quia fallere & decipere alium,eſt præter , vel contra charitatem,& legem naturalem* , vt D. Antoninus inquit *p.*1 *.ſumm.tit.*1*.cap.*18*.*§*.*1. & conſentiunt Theologi omnes:quam ciuilis abrogare , vel mutare nequit, §. *Sed naturalia,inſtitut.de iur.natur.gent.& ciuil.* efficereque vt Deceptio, Duplicitas & Mendacium,vitium, malumque non ſit,omni iure, Diuino maxime improbatum,*d.cap.Super eo,* 4.*de vſuris*,& plene comprobat Binsfeldius *de confeſſionib.maleficor.d. concluſ.* 7. *dub.* 3. *pag.mihi* 355*.in fine,& ſequenti.*Atque † *om-* 26
nis ſimulatio,& omnis Duplicitas mendacium eſt, vt (ex Diuo Ambroſio lectura Codicis Vaticani)inquit textus *in cap. Cauete* , 20.*in ord.* 22.*quæſt.* 5. & cum Gloſſa in illa verba *Pſalmi* 11.*v.*3.*Labia doloſa in corde & corde locuti ſunt*)D. Antoninus 2. *p. ſumm. tit.* 10. *cap.*1.§.1.ait:*Vbi eſt duplex cor,ita quod aliud*

dicitur,

Digitized by Google

*dicitur , & aliud intenditur : ibi eſt men-
dacium.* Supraque eſt ſatis oſtenſum , *nu-
mer.*19.

27 Qua ratione † etſi deceptionem intra di-
midium iuſti pretij ſuſtineat lex ciuilis , nec
contractum in quo interuenit illa reſcindat,
*l.In cauſa,2.in fine, D. de minorib.l.Pretio, §.
quemadmodum,D.locat.* cũ adductis à Nobis
*in Axiomatib.& locis commu.iuris,lit.C.n.*201.
eius tamen nec demit,nec demere malitiam
& peccatum valet.Læthaleque per eam con-
trahi,ſi in re notabili contingat, & ad reſti-
tutionẽ exceſſus iuſti pretij obligare(cum per
eam iuſtitia commutatiua & æqualitas in
ea deſiderata violetur)docent D.Thom.2. 1.
quaſt. 77. *art.* 1. *& ibidem* Caietan. Arag.
Bañez,cumque copioſa Theologorum & Iu-
riſtarum manu, Didac. Couar. *variar. lib.* 1.
*cap.*4.*num.*11. ſuperat vtriuſque ſcholæ Do-
ctorum allegationem recentius , Auguſtin.
Barboſ.*in collect. ad legem* 2. *C. de reſcind.
vendit.num.*114.*&* 115. Quibus accedit P.
Salas *de empt.& vendit. dub.*26. *num.* 6. Ea-
que ſuppoſitione,ſeu additamẽto intelligen-
dum accipiendumque frequens , quod cir-
cunfertur axioma:*Licere nempe contrahenti-
bus ſe inuicem decipere,* noſtris quoque inſer-
tum *d.lit.C.num.*201.Vt enim *dicta quaſt.*77.
*art.*1.*ad primum,*D.Thom. *Lex humana non
potuit prohibere quidquid eſt contra virtutem;
ſed ei ſufficit vt prohibeat ea , qua deſtruunt
hominum conuictum , alia verò habeat quaſi
licita; non quia ea approbat ; ſed quia ea non
punit.*

Propterea *dicta lex prima,§. Non fuit au-
tem , D. de dolo,*& quæ ſecundum eam intel-
ligenda eſt illius concors *dicta lex 2.tit.* 16.
*part.*3.dolum,quem *Bonum* dicit , à menda-
cio,ſimulatione & deceptione ſeparat ; &
28 ad *Solertiam*† reducit(quæ pars virtutis Pru-
dentiæ,vt diximus,eſt,& probat S.Thom.2.2.
*quaſt.*49.*art.*4.)officioſam diligentiam reſpi-
cit,ingenij acumen,perſpicacitatem , & ſa-
gacitatem prouidam ſignificat, denotat , vt
eo verbo Calepinus oſtendit, & inferius tra-
dimus.Quo ſenſu Lactantius Firmianus *Di-
uinar.inſtitution. lib.*3.*cap.*3.*in principio.* Di-
uinam ſolertiam dixit,quæ *oculos,& aures,&
cateros ſenſus patefecit in corpore , vt per eos
aditus ſcientia perueniret ad mentem.*Tantum
verò abeſt vt per dolum fraudem vel decep-
tionem,veritatem à Iudicibus elici iura ve-
lint,patianturvè:vt id omnino vetent , frau-
diſque etiam inſinuationem , aut ſimilitudi-
nem damnent,& per eam elicitam confeſſio-
nem (per ſuggeſtionem veluti) nullam red-
dant *in l.* 1. *§. qui quaſtionem , D. de qua-
ſtionib.* & profitentur communiter Docto-
res , eorumque copioſiſſimo numero , in
tortura , vel ſine illa , ſiue in rei ipſius ,
ſeu in teſtium confeſſione , Proſp. Fari-
nac. *de teſtib. quaſt.* 79. *numer.* 78. & la-
tius *quaſtione* 83. *numero* 84. *& ſequen-
tibus.*

Merito itaque *Solertiam* in Iudice lex de-
ſiderat, *ingenium ſubtile* commendat , *vt vi-
deamur accuratè, non callide dicere* , vt eſt
apud Quintilianum *Oratoriar.inſtit.lib.* 4.
*cap.*1. vt à denſis tenebris,quibus in iudicio
ſuffunditur,in lucem veritas reuocetur, liti-
gantium nodis impliciram,ſoluat Iudex, fal-
lacias conuincat,captiones detegat : vt cun-
cta rimetur,& ordine rerum plena inquiſitio-
ne diſcutiat:vt frequenter interroget , ne ali-
quid prætermiſſum forte remaneat,quod an-
necti conueniat , inſtructus à textu *in cap.
fin.*30.*quaſt.* 5.Quia *plurimum in excutienda
veritate cognitionis Subtilis diligentia affert* ,
vt *in l.De minore,*10.*§.Plurimum,D.de qua-
ſtionibus,*Archadius inquit.*Habeat ſimplici-
tatem columba , ne cui machinetur dolos : &
ſerpentis aſtutiam , ne aliorum ſupplantetur
inſidiis,*vt textus *in cap.ſi cupis,*5.16.*quaſt.*1.
profert.*Simplicitatis bono Prudentiam adiun-
gat , quatenus ſic ſecuritatem de ſimplicitate
poſſideant;vt circunſpectionem Prudentia non
amittant. Hinc namque per Doctorem gen-
tium dicitur:*Volo vos ſapientes eſſe in bo-
no ; Simplices autem in malo.*Hinc electos
ſuos per ſemetipſam Veritas admonet dicens :*
Eſtote Prudentes ſicut Serpentes ; & Sim-
plices ſicut Columbæ. *Quia videlicet in ele-
ctolum cordibus debet & ſimplicitatem Colum-
ba Aſtutia ſerpentis acuere;& Serpentis Aſtu-
tiam Columba Simplicitas temperare:quatenus
nec ſeducti per prudentiam calleant;nec ab in-
tellectus ſtudio ex ſimplicitate torpeſcant,* ad-
monitore ſimul & expoſitore Gregorio *Cura
Paſtoralis* 3.*p.c.*12.

Hanc ideo *Solertiam* in Eccleſiaſticis quo-
que Prælatis Canonicum ius expetit *in pra-
fat.*39.*diſt.* conuenientiam , rationem , cau-
ſamque ſic præfiniens:*Secularium negotiorum
oportet eos habere* Solertiam,*vt eorum caute-
la & Eccleſia ſeruentur indemnes ; & cuique
neceſſaria , pro ſuo modo , miniſtrentur.* Vbi
Gloſſa *verbo Solertiam* , Induſtriam & ſo-
licitudinem explicat. *Solers enim* (addit)
*antiquitus dicebatur , qui erat omni bona
arte inſtructus.* Excluditur eo verbo mala.
Illudque ad cautelam & tuitionem textus hic
retulit:deceptionem, aut fallaciam depulit.
Eoque ſimiliter noſter,Conquiſitorem,Cul-
toremque veritatis Iudicem requirit,prodito-
rem damnat.

Quare animum vultus tegat † (quod di-
cta lex Obſeruandum conſulit , ex eaque 29
multi penès Paulum Xamar *de offic. Iudic.&
Aduoc.p.*1.*quaſt.* 1. *num.* 73. non quod eius
verba mentemque tranſcendens , & Simu-
lationem Diſſimulatione inuoluens , quæ
longe diſtant,vt conſtabit inferius *num.* 32.
Accurſius infert.)Id enim prudentis & con-
ſtantis Iudicis eſt;non illius ſecreta pandat ,
ne parum cordatus iudicetur , quod im-
prudentia eſt , & falſi ſe exponat notæ , &
pœnæ,quam eum qui ante ſententiæ prola-
tionem animi ſui motum, votumque decla-
rat,contrahere,recuſationique obnoxium re-
manere dicunt,(cum Ioanne Andrea Abbate,
& aliis *in cap. Irrefragabili,§.Exceſſus, de of-
fic.ordinar.*)Aual.*in Director. Iudic. Eccleſia-
ſticor.p.*1.*cap.* 4. *num.* 7.*ad finem* , Farinac.
*fragmentor.criminal.*1.*p.lit. I. num.* 797. poſt
Angel. Alexandr. Conrad. & alios,Præter
quos etiam Seſſe *deciſ.*415. *per tot. tom.* 4.

Maſtril.

Digitized by Google

Maſtril.*deciſ.*151.*num.* 54. Alexand. Ambroſin.*deciſ. Peruſin.*50.*num.*7.*p.*2. Mari. Giurb. *deciſ.*54.*num.* 3. Stephan. Gratian. *diſceptation.forenſ.cap.*100.*num.*57.*tom.*1. Tiber. Decian *conſil.* 26.*num.*9.*vol.*1. Carol.de Graſ. *de exceptionib.ad mater.ſtatut.exclud. omnes exception.excep.*24. *num.* 80. & 81. Ioan. Petr. Fontanel.*deciſ.Cathalon.*9.*num.*2.& 3.*ex lege* 1.*D. de falſ. & dictamet lege obſeruandum.* Licet hæ id mihi ſatis non probent:non paruam habet in relatis auctoritatem. In quo nullum mendacij genus interuenit, non exprimendo vultu, quod animus continet, celandoque quod exprimere non tenetur, vt latius infra. Dummodo non oppoſitum eius, quo intendit, manifeſtet.

Ex quibus abundè à Iure petitis rationibus, legibuſque primo argumento oppoſitis ſatisfactum videtur.

A litteris Sacris, auctoritatibuſque in eo
30 adductis reſpondetur. Primæ, † ex *cap. Afferte, de præſumptionibus*, deducto à *libro tertio, cap.*3.*Regum.* Quòd in ea ſimulatione ſignificatio latebat, quæ mendacium tollit, quia *non omne quod fingimus, mendacium eſt; ſed quando id fingimus, quod nihil ſignificat, tunc eſt mendacium*, vt D. Auguſtinus inquit *in lib. de quæſtionib. Euangelic.* cumque eo D. Thom. & alij infra proxime referendi. Significationem autem ibi latuiſſe Veri Salomonis, Chriſti Ieſu Domini noſtri; Synagogæ & Eccleſiæ Catholicæ, ſic explicat Gloſſa ibidem: *Tentat naturam naturæ Dominus, & vult, ſecundum vtriuſque voluntatem, viuentem filium in legem, gratiamque diuidere. Non quod hoc probet; ſed ad arguendum Synagogæ calumniam; hoc ſe velle dicit.* Nec diſſentit Auguſtinus ibidem relatus à Gloſſa. Significationem etiam typumque in illo caſu, Salomonis ad Chriſtum Dominum noſtrum, ex Diuo Ioanne Chryſoſtomo *cont.* 1. *de Lazaro*, tradit Sarmiento *ſelectar. interpretation.lib.*1.*cap.*1.*num.*8. Quod verò Significationem, figuramvè Salomon ignoraſſet; ad propheriæ veritatem non intereſt, iuxta illud Ioannis 11.*v.* 50. & 51. de Caipha prophetante: *Expedit vobis vt vnus moriatur homo pro populo, & non tota gens pereat. Hoc autem à ſemetipſo non dixit, ſed cum eſſet Pontifex anni illius, prophetauit quòd Ieſus moriturus erat pro gente* &c. quod tamen nec Caiphas cognouit, vt ex eo probat D. Thom.2.2.*quæſt.*173.*art.*4. *Sed contra*, ſuſtinens, quod *non omnis qui prophetat, cognoſcit ea, quæ prophetat.* Et Abraham *Exodi* 22. quod ignorabat prophetauit, vt (ex D. Ambroſio, eius ſimulationem à mendacio excuſante) inquit textus *in cap. ſi quælibet*, 20. §. *Abraham*, 22. *quæſt.* 2. Vbi Abraham loquens ad pueros ſuos, ait: *Sedete hic cum aſino, ego & puer illuc vſque pertrans ibimus, & cum adorauerimus, reuertemur ad vos: licet aliud ſe facturum deliberaret; tamen excuſatur à mendacio. Vnde Ambroſius libro de Patriarchis: Prophetauit Abraham quod ignorabat Ipſe ſolus diſponebat redire immolato filio: ſed Dominus per os eius locutus eſt quod parabat.* Quæ Domini per os eius locutio, ſeu reuelatio à mendacio, ſimulatione, aliovè omnino vitio liberat, vt Innocentius III. Pontifex Maximus declarat *in cap. Gaudemus*, 8. §. *Nec vlli, de diuort.* Cumque Diuo Ambroſio conueniunt S.Thom. 2. 2. *quæſt.* 3. *art.*1. *ad* 1. D.Antonin.2.*p.ſumm.tit.* 10. *cap.*1.§.1.*in fine*, Alexand. de Ales *p.*2. *quæſt.* 122.*memb.*6.*in princip.* Gregor.Sayr.*in Claui Reg.lib.*11.*cap.*12.*num.* 8. & alij *num.* 33. & 34. laudandi. Quodque etiam eo loco Salomon prophetice fuerit loquutus, denotans Circuncisionem & alia legalia poſt Euangelij publicationem ceſſatura, & puerum viuum dandum vni, ſcilicet Eccleſiæ de Gentibus collectæ, notat Ioannes de la Haye *Geneſ.* 19. in illud: *Qui dixerunt: Minime &c. conſider.*56.

Significatione verò deficiente, † omnis 31
ſimulatio mendacium continet; & peccatum, ſecundum D.Thomam *d. quæſt.* 111. *art.*1.*ad primum*, quem omnes Theologi ſequuntur, Syluester, Armilla, cæterique Summiſtæ *verbo Simulatio, & verbo Hypocriſis*, D.Antonin.2.*p.ſumm.tit.*10.*cap.*1.§.1. *præcipue col.*2.*ante medium.* Ludouic.Lopez *in inſtruct.conſcient.p.*1.*cap.* 280. *in princip.* Marques *de Gubernat.Chriſtian.lib.* 2. *cap.* 14. *in fine*, & latius *lib.* 1.*cap.* 14. Ideoque nullatenus tali ſimulatione vti Iudici licet. Quam *Dolum malum* Florentinus appellat *in l. Ea quæ*, 43.§.*fin.D.de contrahend.emption.* Et *Simulatione* contineri *Dolum*, cum Aquilio, profeſſus eſt Cicero *Officior.lib.* 3. *pag. mihi* 108. & quòd *ex omni vita Simulatio, Diſſimulatioque tollenda eſt.* Maximeque *Viro Bono*, hoc eſt, *Iudici*, conuenire ait. Qui *nec quidquam ſimulabit, aut diſſimulabit*, vbi ſaltem aliquid Diſſimulatione monſtretur oppoſitum eius, quod in veritate eſt. Cuius non hæc Diſſimulationis natura propria, vt proximo infra numero apparebit.

Aliorum Principum exempla non attant. Tum quod exemplis iudicandum non ſit, ſed ratione, *l. Nemo, C.de ſentent. & interlocut.omn.iudic.* cum ſimilib. citatis, à Nobis *in Axiomatib.& locis communib.iuris, lit.C.num.* 106. Nam *ſana quippe ratio etiam exemplis anteponenda eſt*, vt Auguſtinus inquit *de Ciuit.Dei, lib.*1.*cap.*23. Tum, quod vitium contineant, à quo Iuſtitiæ, ſeu Veritatis extorquendæ zelus non liberat, vt diximus, ſequentium ſolutione conſtabit, & in ſpecie aduertit, illorum facta improbans, Sigiſmundus Scaccia *de iudic. ciuil. & criminal. lib.*1.*cap.*86.*num.*35. Tum quia debet eſſe ſecundum ſcientiam, legumque præſcripta, aliter, non inutilis modo, ſed maximè nocuus. *Importabilis ſiquidem abſque ſcientia eſt zelus. Semper quidem zelus abſque ſcientia minus efficax, minuſque vtilis inuenitur: plerumque autem & perniciosus valde ſentitur. Quo igitur zelus feruidior, ac vehementior ſpiritus, profuſiorque charitas; eo vigilantiori opus ſcientia eſt, quæ zelum ſupprimat, ſpiritum temperet, ordinet charitatem*, velut *Sermone* 49. *ſuper Cantic. col.* 2. *circa medium*, Bernardus temperat. Alioqui *zelus*

abſque

Digitized by Google

abſque ſcientia, *quo vehementius irruit*, *eo grauius corruit*; *impingens nimirum*, *atque reſiliens.* ipſiuſmet doctrina Sermone 4. de verbis Ieremiæ. *Ipſe timor Domini niſi ſecundum ſcientiam ſit*, *nihil prodeſt*, *imo obeſt plurimum. Siquidem Iudæi habent zelum Dei*, *ſed quia non habent ſecundum ſcientiam*, *in ipſo zelo & timore maiorem contrahunt Diuinitatis offenſam*, vt Ambroſius firmat in *expoſit. Pſalmi* 118 *Octonar.* 5. in illud: *Statue ſeruo tuo eloquium tuum in timore tuo.* in principio.

Inde reſpondendam deducitur Abbatis opinionem (qua plerique contrariorum mouentur) qui ex dicto cap. 3. lib. 3. Regum, *in d. cap. Afferte*, *num.* 1. notat: *Quod licitum eſt Iudici cauſa veritatis explorandæ*, *aliquid ſimulare*, *& fingere ſe aliquid facturum*, *quod in veritate facere non intendit.* Quæ quidem abſolutè aſſertio & Diuo Thomæ, communique relatæ Theologorum ſententiæ contraria eſt: & iuri, rectæque rationi, ex latè hucuſque deductis à *numero* 17. & proſequendis inferius.

Sermo, factumque Salomonis, quoad primam præcipue partem ſimulationem continentem, non tam exemplum aut imitationem, quam ſignificationem, vt eſt dictum, reſpexit, & notat Sarmientus *ſelectar. interpretation. lib.* 1. *c.* 1. *n.* 8.

Textus *in cap. Dominus noſter*, 23. *quæſt.* 2. (quem pro ſe Panormitanus allegat) in bello iuſto loquitur, cuius diſſimilis ratio eſt, vt *infra in ſolutione ad quintum argumentum* monſtrabitur; eiuſque pariter Gloſſæ opinionem non ſubſiſtere. Felinus *in eodem cap. Afferte*, *num.* 1. Simpliciter Abbatis refert placitum, & aliquorum ſimul Iudicum, quos talem ſimulationem exercere vidiſſe ait. Quæ mendacio caret, ad veritatemque referri poteſt (quæ magis ad Diſſimulationem pertinet) etſi alterius fallaciæ, erroris, deceptioniſvè præbeat cauſam, maximè ſi honeſta ad eam accedat: habet excuſationem. Sed & ad hanc in iudicio, alia concurrant neceſſe eſt, vt videbimus infra.

Circa quod notandum interim, quòd dum Valerius Reginaldus *in praxi fori pœnitent. tom.* 2 *lib.* 24. *num.* 138. *pag.* 418. ait: *Licitum eſſe Iudici Diſſimulatione*, *bonoque dolo vti ad notitiam veritatis delicti*, *etiam ſi non liceat eam à reo extorquere mendacibus promiſſis*: Simulationem Diſſimulationis nomine tegit. Auctoritates ſiquidem quibus ad aſſertionis ſuæ confirmationem vtitur, in ſimulatione loquuntur. Exempla enim textus *in cap. Vtilem*, 22. *q.* 2. de Dauide, & Iehu, quia de illa aguntur: alter ex Significatione, & Figura à mendacio excuſatur: alter, Iehu nempe, communiter de mendacio taxatur, vt per D. Thom. & ſequaces 2. 2. *d. quæſt.* 111. *art.* 1. *ad ſecundum.* vbi Diuum Hieronymum, cuius *in d. cap. Vtilem*, ſententia refertur, vſum fuiſſe large Simulationis nomine, dicit. Vtrumque inferius latius *numero* 34. Ita etiam Salomon (cuius quoque vt cæteri vtuntur, exemplo vtitur) *Significatione*, vt vidimus, defenditur. Nec quiſquam propoſita exempla ad *Diſſimulationem* (quia ille Iudicem vti poſſe inquit, & Nos, ipſius addita qualitate fatemur) pertinere dicit, ſed ad *Simulationem*, vt cum D. Thoma ſupra ſuſtinent Theologi omnes, *infraque dicto num.* 34. nominatim referendi.

Maxime autem à Simulatione † Diſſimula- 32
tio differt. Oppoſita quippe Simulationi Diſſimulatio eſt, eiuſque antitheton, vt *vtroque verbo* Calepinus docet: tametſi vicina, & prope eadem eſſe, Quintilianus dicat, *Oratoriar. inſtit. lib.* 6. *cap.* 4. At verè *Diſſimulatio* celat quod eſt; *Simulatio* quod non eſt indicat, aut manifeſtat, vt notat Gloſſa prima *in l.* 1. *D. de concuſſionibus.* Et licet non ita clare, Quintilianus proxime, inquiens: *Simulatio eſt*, *certam opinionem animi ſui imitantis*: *Diſſimulatio aliena ſe parum intelligere fingentis.* Prædictam Gloſſę differentiam probat S. Iſidorus *lib. Differentiarum*, *lit. S. different.* 541. & ex eo Marquez *de Gubernatore Chriſtiano lib.* 1. *c.* 14. *in fine*, quaque Hiſpano ſermone proprietate & elegantia ſolet: *Diſſimular*, *es querer que otro no entienda lo que paſa*: *y Simular*, *es querer que entienda lo que no paſa. Aquello pued eſer licito*, *y muchas vezes digno de loa*: *eſt otro nuncalo puede ſer.* Aduertenter dixit Diſſimulationem licitam eſſe poſſe, & quandoque laudabilem; quaſi non ſemper, & ſine cauſa liceat, vt ex Cicerone, ſic intelligendo, *numero* diximus *præcedenti.* Quo & ſenſu intelligi poteſt Vlpiani, Seruiique ſententia *in dicta l.* 1. *§. Dolum*, *D. de dolo.* dicentis: *Poſſe & ſine dolo malo aliud agi*, *& aliud ſimulari*, *ſicut faciunt*, *qui per huiuſmodi diſſimulationẽ ſeruant*, *& tuentur.* Cum nempe celatur, quòd dicere neceſſe non eſt; aut dicitur, ſignificatiuvè (cum neceſſitas ſeruandi, aut tuẽdi quẽ, aliavè honeſta ratio poſtulat) quod diuerſas recipit ſignificationes: ſicque non interuenit mendacium, altera licet pars fallatur, iuxta infra dicenda, illudque apud Matthæum 6. *v.* 17. *Tu autem cum ieiunas*, *vnge caput tuum*, *& faciem tuam laua*, *ne videaris hominibus ieiunans.*

Ex quibus & ad ſecundum ſolutio deſcendit: Quod Abraham Diſſimulatione vrgentiſſima cauſa, *veritatem voluit celari*, *non mendacium dici*, vt (ex Diuo Auguſtino *in quæſtionib. Geneſ. quæſt.* 26.) textus inquit *in cap. quæritur*, 22. *quæſt.* 2. & reſpondit D. Thom. 2. 2. *quæſt.* 110. *art.* 3. *ad* 3. Alexand. de Ales *p.* 3. *quæſt.* 37. *memb.* 6. Gabriel *in* 3. *diſt.* 38. *art.* 3. *dub.* 1. Sayr. *in Claui Reg. lib.* 11. *cap.* 12. *num.* 9. D. Antonin. *in Chronic. p.* 1. *tit.* 1. *c.* 1. *paragrapho* 1. *& in ſumm.* 1. *p. tit.* 6. *cap.* 13. *§.* 1. *col.* 2. *circa medium*, *& p.* 2. *tit.* 10. *cap.* 1. *§.* 1. *col.* 2. *parum poſt medium.* Vbi *ſciendum*, ait, *quod etſi nunquam liceat mendacium dicere*, *quia ſemper eſt peccatum*, 22. *quæſt.* 2. *Mihi*: *tamen licet veritatem occultare cum expedit*, *& ad Prudentiam pertinet. Sic Abraham interrogatus de Sarai ab Ægyptiis*, *dixit ſororem ſuam eſſe*; *non autem dixit vxorem ſuam*, *ne ab Ægyptiis occideretur.* Soror autem dicebatur, *quia filia fratris erat.* vt & *Geneſ. capit. vigeſimo*

ſimili ipſe conſilio vſus, Abimelech Regi Gerate (qui & Saram tulerat, eamque a Domino admonitus, Abrahæ reddebat intactam) interroganti cur eam *Sororem* appellaſſet, reſpondit: *Cogitaui mecum, dicens: Forſitam non eſt timor Domini in loco iſto, & interficient me propter vxorem meam: alias autem & verè Soror mea eſt, filia fratris mei.* Vt enim *vltimo relato loco* Diuus Antoninus proſequitur: *Tunc tales, ſcilicet neptis, & nepos dici conſueuerant Fratres auunculi.* & reliqui citati confirmant. Prudenter itaque ea Diſſimulatione Abraham vſus eſt, oſtendens, *quod nemo debet tentare Deum ſuum, dum habet quod rationabili conſilio faciat. Fecit quod potuit: quod non potuit, Deo commiſit in quem ſperauit: nec eum fides aut ſpes fefellit. Si autem illam fœminam indicaſſet vxorem; duas res tuendas committeret Deo, & vitam ſuam, & vxoris pudicitiam*, vt ait textus *in cap. quæritur, 22. quæſt. 2.* Vtque *de Ciuit. Dei lib. 16. cap. 19.* Diuus idem repetit Auguſtinus: *Vxorem tacuit, non negauit: coniugis tuendam pudicitiam committens Deo; & humanas inſidias cauens vt homo: quoniam ſi periculum quantum cauere poterat, non caueret; magis tentaret Deum, quam ſperaret in Deo.*

33 Ad tertium: † *Iacob dicendo eſſe Eſau primogenitum, non eſt mentitus. Non enim dicit ſe eſſe primogenitum naſcendo; ſed ius primogenituræ illo vendente, ritè adeunte*, ex Auguſtino eodem *textus idem in §. Item opponitur*, inquit. *Nec primogeniti benedictionem per fraudem ſubripuit, ſed vt ſibi debitam accepit, quam concedente fratre, de lentis mercede comparauit*, vt D. Gregorius expendit *lib. 1. ſuper Geneſ. cap. 59.* Oratio autem æquiuoca in vno ſenſu vera, mendacium non continet, vt comprobabimus infra. Eaque ideo etiam ratione Iacob non fuit mentitus, quia dicendo, *Ego ſum primogenitus Eſau*, de ſpirituali Eſau intellexit, vt; cum S. Theodoreto *quæſt. 79. & 80. in Geneſ.* notauit Marquez *de Gubernat. Chriſtian. lib. 2. cap. 7. §. 2. col. 8. ante medium*; per ſpiritum prophetiæ, & diuina reuelatione deſignans myſterium, quod minor populus, ſcilicet Gentilium, in locum primi, Iudæorum nempe, ſubſtituendus erat, quod mendacium auertit, vt docent D. Thom. 2. 2. *d. quæſt. 110. art. 3. ad tertium*, Alexand. de Ales *d. 2. p. quæſt. 122. memb. 6. & p. 3. quæſt. 37. memb. 6. ante finem*, Ricard. 3. *diſt. 38. quæſt. 2. ad 1. art. 1* Gabri. *ibidem, art. 3. dub. 2. lit. M.* & alij, quos refert Melchior. Canus *de locis Theolog. lib. 2. cap. 3.* Gregor. Sayr. *in claui Reg. lib. 12. cap. 2. numer. 7.* D. Antonin. *2. p. ſumm. tit. 10. cap. 1. §. 1. col. 1. in fin. & paragrapho 2. col. 3. ante med.* Ludouic. Lopez *in inſtructor. conſcient. p. 1. cap 276. col. 2. in fin.* Petr. Binsfeld. *de confeſ. maleficor. concluſ. 7. dub. 3. pag. 359.* Definiuitque Innocentius III. *in d. cap. Gaudemus, 5. §. Nec vlli, de diuortiis.* Eſt in thesim eandem elegans Diui Petri Chryſologi locus *Sermone 73. ad finem*, inquientis: *Iacob ſua nimis timidus, matris conſilio ſatis auſus, patris vt præriperet benedictionem, plus myſticus quàm doloſus inceſſit. Nam primogenitus ſe mentitus non eſt: quia ille Primus eſt, quem Cœleſtis Gratia generat, non natura mortalis. Ille nos ſub hircorum pellibus figurans, qui vt moriamur peccato, hortatu Matris Eccleſiæ, mortificati corporis induimur veſtimento, & odori agri continuis confeſſionum fructibus, & vbertate redolemus, donec cæcitati Iſraelitica ſalutariter illudentes, paternam benedictionem toto fidei percipiamus arcano.* Iacob item (vt Satyrus ſupra inquit) *id vel priuata reuelatione, vel ex inſtructione Rebeccæ matris cognouit: quam conſtat Geneſ. 25. Diuinitus edoctam fuiſſe, forte vt maior ſeruiret minori.* Idem cum Theodoreto *dicto loco* ſentit Marquez, inde deducens: *que no tubo obligacion de reſponder al intento de quien le preguntaba: por el daño que ſe ſiguiera de impedir la voluntad de Dios, de que le conſto à Rebeca, y ella lo debio de dezir a Iacob: porque aun Iſaac cayo luego en la cuenta, pues no ſe enojo contra Iacob.*

Ad quartum † reſpondent D. Thom. *d.* 34
quæſt. 110. art. 3. ad ſecundum, Alexandr. de Ales *d. 2. p. quæſt. 122. memb. 6. & p. 3. quæſt. 37. memb. 6.* Ricard. *3. diſt. 38. art. 1. quæſt. 2. ad 4.* Gabr. *ibid. art. 3. lit. M.* Sayr. *in Claui Reg. d. lib. 11. cap. 12. num. 12.* D. Antonin. *2. p. ſumm. tit. 10. cap. 1. §. 2. col. 2. ante med.* & Petr. Binsfeld. *d. concluſ. 7. dubio 3. pag. 358.* obſtetrices illas non propter mendacium à Deo fuiſſe remuneratas, ſed pro Dei timore, & beneuolentia ex qua proceſſit mendacium: & mendacij culpam fatentes, & pietatis remunerationem. Ex quo potius mendacij illius grauitatem (contra nonnullos, qui peccatum non eſſe hoc mendacij genus contendebant) Diuus Gregorius *Moralium lib. 18. c. 4.* (cuius *in c. Si qualibet, 20. in ordin. 22. quæſt. 2.* fit mentio) ſic deducit: *Nonnulli verò de obſtetricum fallacia conantur aſſerere, hoc mendacij genus non eſſe peccatum; maxime quod illis mẽtientibus, ſcriptum eſt: quia ædificauit illis Dominus domus. In qua magis recompenſatione cognoſcitur quid mendacij culpa mereatur. Nam benignitatis earum merces, quæ eis in æterna potuit vita retribui; præmiſſa culpa mendacij, in terrenam eſt recompenſationem inclinata.*

Ita *Iudith laudatur, non quia mentita eſt Holoferni, ſed propter affectum, quem habuit ad ſalutem populi, pro qua periculis ſe expoſuit*, vt formaliter inquit D. Thom. 2. 2. *d. q. 110. art. 3. ad tertiũ*, Petr. Binsfeld. *ſupra, pag. 359.* D. Anton. *d. 2. p. tit. 10. c. 1. §. 2. col. 3. poſt med.* Ludouic. Lopez *d. p. 1. c. 276. col. 3. in principio.* Quamuis & ipſi, cum D. Thoma, addunt, dici poſſe verba eius ſecundũ aliquem intellectũ veritatem habere. Et nouiſſime eam defendit, & à mendacio excuſat Didacus Celada *in Iudith. c. 10. §. 5. litterali.*

Similiter *Iehu commendatur, & temporaliter remuneratur à Deo, non pro ſimulatione, ſed pro zelo, quo deſtruxit cultum Baal.* A mendacio enim nullatenus excuſatur, vt ait D. Thom. *d. q. 111. art. 1. ad ſecundum.* Cumque Gabriele *in 3. diſt. 38. q. vnic. art. 3. lit. M.* & aliis,

aliis communiter, Sayr. *in Claui Regia d. lib.* 11. *cap.* 12. *n.* 11. D. Antonin. *d.* 2. *p. tit.* 10. *c.* 1. §. 1. *col.* 2. *ante medium.*

Commutatio verò faciei Dauidis fuit fictio figuralis, vt, cum *Gloſſa in titulo illius Pſalmi, Benedicam te Domine in omni tempore,* profitentur D. Thom. *d. quæſt.* 111. *art.* 1. *ad ſecundum,* D. Antonin. & Sayrus *vbi proxime.* Significationem, vel figuram, quam iſti non declarant, declarat Marquez *de Gubernat. Chriſtian. lib.* 1. *cap.* 14. *col.* 9. *& duobus ſeqq.* etſi non omnino iſta ſolutione acquieſcat: poſt alias tandem in eam recidit, Dauidis ſcientia addita geſtorum ſignificationis. Quam ad excuſationem mendacij neceſſariam non eſſe, ſi ſpiritu Dei actus ea peregiſſet, iam ſupra tradidimus *numero* 30. vbi & dicta hæc eadem confirmant.

35 Sic Chriſtus Ieſus Dominus noſter † finxit ſe longius ire: *quia compoſuit motum ſuum quaſi volens longius ire, ad aliud figuratiuè ſignificandum, ſcilicet quod ipſe ab eorum fide longe erat,* vt Gregorius dicit. Vel vt Auguſtinus dicit: *Quia cum longius receſſurus eſſet aſcendendo in cœlum; per hoſpitalitatem quodammodo retinebatur in terra.* vt prędictorum Sanctorum Patrum doctrina explicant D. Thom. *repetita quæſt.* 111. *art.* 1. *ad primum.* Sayrus *d. lib.* 11. *cap.* 11. *numer.* 11. Ioan. de la Haye, *in illud Geneſ.* 19. *Qui dixerunt: Minime &c. conſider.* 56. D. Antonin. 2. *p. ſumm. d. tit.* 10. *cap.* 1. §. 1. *col.* 2. *in fine,* addens id quoque ad doctrinam & inſtructionem diſcipulorum finxiſſe, *vt inſtantius inuitaretur ab eis, & oſtenderetur ſe longe eſſe ab eis quoad fidem Diuinitatis.* Syluest. *in ſumm. verb. Simulatio, num.* 1. Simpliciter Marquez *d. lib.* 1. *cap.* 14. *col. penult.* arbitratur; *que Ieſu Chriſto nueſtro Dios aunque llebaba de ſeo de quedar con los diſcipulos; quiſo que ellos ſelo rogaſen primero, para quedar a ſu inſtancia y importunacion: y faltando eſte medio, iba con voluntad reſuelta de no entrar en el caſtillo.*

Pariliter illud Ioannis 7. ad inſtructionem, & conditionem qualitatis in mente retentam, ſic *dicto cap.* 12. *num.* 11. Sayrus refert: *Inſtruere voluit Chriſtus diſcipulos, qui volebant eum ire ad feſtum ad facienda miracula, & ad oſtendendam potentiam ſuam; quibus dixit:* Ego non aſcendam ad diem feſtum iſtum: *ſcilicet eo modo quo vos vultis. Seu non aſcendam publicè, ſed in occulto.* In eandem ſententiam, ſenſumque conuenit Caſtro Palao *oper. moral. tom.* 3. *diſput.* 1. *de natur. & eſſent. iuram. punct.* 7. *numer.* 31 ſubintelligendum dicens: *Non eſſe aſcenſurum cum ſuis diſcipulis: Vel non eſſe aſcenſurum manifeſte, & publicè: Vel non eſſe aſcenſurum ad feſtum agendum, ſed ad patiendum.*

Ex quo quidem loco, ſupraque relatis ſic explicatis, probat Thom. Sanchez *in præcept. Decalog. lib.* 3. *cap* 6. *numer.*
36 15. † licere cum expediat verbis non ſolum ex ſe ambiguis vti: ſed etiam ſi ex ſua ſignificatione non ſint ambigua, nec cum ſenſum verum admittant ex ſe, nec ex circunſtantiis occurentibus: ſed tantum verum ſenſum reddant ex aliquo addito mente proferentis retento, quodcunque illud ſit. Qui poſt exempla, multorumque id dicentium teſtimonium; quos laudat; confirmat: *Quia in Sacris litteris hic loquendi modus vſurpatur. Nam Chriſtus Ioan.* 7. *dixit:* Ego non aſcendam ad diem feſtum, *& tamen ſtatim aſcendit. Quæ tamen oratio vera fuit ex addito mente Chriſti retento, ſcilicet:* Non aſcendam manifeſtè. *Quem ſenſum ea verba ex ſe non faciebant.* Subiungens pariter: *Tobiæ* 5. *Angelus dixit:* Ex filiis Iſraël ego ſum Azarias Ananiæ Magni filius. *Quæ verba ſunt vera, iuxta eorum interpretationem, retentam in Angeli mente: falſà autem ſecundum propriam vocum ſignificationem.* De Iacob, & Iudith relata quoque exempla nectens.

Quamuis autem hoc pro regula ponat: non tamen eſſe adeo certam vt duas priores, aduertit; quas aſſignarat *eodem numero* 15. Quarum prima, altera omiſſa, eſt: *quoties verba ſunt ſignificatione ſua ambigua, pluresque ſenſus admittentia, nullum eſt mendacium ea proferre in ſenſu quem proferens ex illis vult, & concipit, etſi audientes, aut is cui iuratur, in alio ſenſu accipiant; etſi nulla iuſta cauſa ducatur proferens.* Rationem ſubiicit: *Quia cum verba omnes illos ſenſus admittant, nil contra mentem itur, aut germanum verborum ſenſum illa in quouis illorum vſurpando. Alias in nulla neceſſitate eis vti liceret, contra omnium Doctorum mentem: cum neceſſitas efficere nequeat quin mendacium ſit, quod ea ceſſante, mendacium eſſet.* Ita docentes refert Sotum, Nauarrum, Valentiam, Pereyram, Suarium, Leſſium, & cum aliis recentius tradit Celada *in Iudith. cap.* 10. §. 5. *litterali, num.* 42. Simpliciter etiam oratione æquiuoca in vno ſenſu vera, in alio ſenſu prolata, abſque mendacio vti licere, cum aliis pariter obſeruat Sayrus *d. lib.* 11. *cap.* 12. *num.* 11. Diuus Antoninus tantummodo ad obuiandum malis, verbis ſophiſticis, & locutione duplici poſſe concedit 2. *p. ſumm. tit.* 10. *cap.* 1. §. 1. *col.* 2. *ad finem.* Cauſam iuſtam requirit Sanchez idem, quartamque regulam *dicto capite ſexto, numero decimo ſexto,* ſic conſtituit: † *Nullo modo* 38
licet vti verbis ambiguis quibuſcumque etiam ſi ex ſua ſignificatione ambigua ſint, id nulla cauſa iuſta petenti, niſi eo ſenſu vſurpentur, quem communiter audientes percipiunt. At id licebit ex iuſta cauſa. Et ita docere Angelum *verbo Iuramentum,* 4. *initio,* Syluestrum *eodem verbo,* 3. *quæſt.* 2. *verſ. Si vero is, & ſeq.* Caietan. 2. 2. *quæſt.* 89. *art.* 7. *col. penult. verſ. Ad hoc dicitur,* Sotum *de ſecret. memb.* 2. *quæſt.* 3. *in fin.* Nauar. Suarez, Sayr. Leſſi. Toler. Azorium, & alios ab eo memoratos, ibidem.

In iudicio autem † nequaquam verbis 39
iſtis amphibologicis vti licere, niſi iniuſtè, & citra ordinem iuris, interrogationibus quis vrgeatur, tradit (ex Diuo Thoma,

Caietano, Adriano, & Soto) Ludouic. Lopez *in inſtructor. conſcient. p. 1. d. cap. 76. col. 7. ad med.* cumque aliis, Couar. *variar. d. lib. 1. cap. 2. num.* 2. Aldrete *de Religioſ. diſciplin. tuend. lib. 1. cap. 11. num.* 8. Eman. Rodrig. *de ordin. iudic. cap. 10. num.* 1. Etſi id limitet in cauſis magni præiudicij, in quibus ambiguis verbis, mendacio procul, reum etiam legitime interrogatum, tuta conſcientia vti poſſe affirmat. Nauarrum & Salzedum pro ſe adducit, qui locis ab ipſo relatis id nullatenus, dicunt, dicit vero Salzedus *in practic. c. 26. num. 5 verſ. Illud verò.* Rodriguez opinionem reiicit, exiſtimans non probabilem, eſſeque contra omnium Thomiſtarum ſententiam atteſtatur Petrus à Ledeſma *in ſumm. 2. p. tract. 8. cap. 24. verſ. En eſta difficultad, & ſeq.* Tametſi alios, cum Rodriguez, opinionis eiuſdem referat, acriterque defendat Ioan. Sanchez *diſputation. ſelectar. diſput. 43. à numero* 29. At verò etiam dum quis in iudicio non legitime interrogatur, fas non eſſe his amphibologiis vti, quando facilè, & abſque criminis ſuſpitione interrogatus poſſet ſe alia via tueri; vt non reſpondendo, vel appellando ab iniqua interrogatione, profitetur cum Soto *de ſecret. memb. 3. quæſt. 3. concluſ.* 3. Thomas Sanchez *in præcep. Decalog. d. lib. 3. capit. 6. numer.* 17.

39 Vnde † multo minus fas erit Iudici fallaciis, ſimulatione, aut verbis quidem ambiguis reum capere vel ad confeſſionem inducere, ex prædictis, rationeque *legis Non debet actori licere, quod reo non permittitur, 42. D. de regul. iuris,* conſimiliſque textus *in c. Non licet actori, 31. eodem tit. lib. 6.* Aliquam enim ille in ſui tuitione excuſationem forſam excitatis prætendere valeat; nullam hic inperditione maligna. Ex quibus ſecundo argumento adductis affatim ſatisfactum videtur.

40 Ad tertium † fatemur non videri dolum, fraudemvè committere eum qui dolum, frauve excludit; ſi debito modo, ſine fraude, dolo, aut inſidioſa ſimulatione, mendacium, iuxta ſupra dicta, continente, fiat: ea enim nec ad repellendam fraudem vti licet, vt docent D. Thom. 2. 2. *quæſt. 69. art.* 2. Syluester *verbo Accuſatio, num.* 11. Couar. *variar. d. lib. 1. cap. 2. num. 1. ad finem,* Paul. Xamar *de offic. Iudic. & Aduoc. p. 2. cap. 8. num.* 4. Soto *de iuſtit. & iure, lib. 5. quæſt. 6. art.* 2. Petr. Binsfeld. *de confeſſ. maleficor. d. concluſ. 7. dub. 3. pag. mihi* 357. & alij ex citatis per Cenedum *collect. 43. ad Decretum, num.* 11. Nulla ſiquidem ratione honeſtari mendacium, vt diximus, poteſt, nec eruendæ veritatis prætextu fraus dolus malus aut ſimulatio. Præſertim *cum grauior ſit, & magis noxia improbitas Benignitatis obumbrata velamine,* vt D. Ambroſius notat *Hexamer. lib. 5. capit.* 8. Sic *Principes Sacerdotum & Scribæ miſerunt inſidiatores, qui ſe Iuſtos ſimularent, vt caperent Ieſum in ſermone, & traderent eum principatui & poteſtati Præſidis.* Luca referente *cap. 20. v.* 20. Sic *apud Matthæum 21. v. 15. Phariſæi conſilium inierunt, vt caperent eum in ſermone. Et mittunt ei diſcipulos ſuos cum Herodianis dicentes: Magiſter ſcimus quia verax es, & viam Dei in veritate doces, & non eſt tibi cura de aliquo, non enim reſpicis perſonam hominum: dic ergo nobis, quid tibi videtur: Licet cenſum dari Cæſari, an non?* &c. Longe deterior, vt prædiximus, quæ latet, quam quæ malitia patet: teterrima quæ operculo celatur Iuſtitiæ. Imo *totius iniuſtitiæ nulla capitalior quàm eorum, qui tunc cum maxime fallunt, id agunt, vt Viri Boni eſſe videantur.* Cicerone *de offic. lib.* 1. teſte. *Tolerabilior eſt ſi lateat culpa, quam ſi culpæ vſurpetur auctoritas,* vt textus inquit *in cap. Nemo, 4. 32. q. 4.*

Huius facinoris deteſtationem, animique duplicitatis Leuitico *cap. 19. v.* 19. (dicente: *Leges meas cuſtodite. Iumentum tuum non facias coire cum alterius generis animantibus. Agrum tuum non ſeres diuerſo ſemine. Veſte quæ duobus texta eſt, non indueris*) contineri oſtendit Sanctus Cyrillus Alexandrinus *lib. 7. de Adoratione & cultu,* poſt multa concludens: *Vetat itaque lex tanquam turpiſſimum, planeque indecens, doloſè ambulare, hoc eſt, verſutè viuere velle, & Iuſtitiæ quidem ſpeciem præſeferre; lædere autem fratres dilectionis legibus deſpectis. Veſte etiam ex duobus contexta nos indui prohibet, figuratè quodammodo ſignificans, ſe non ſuſtinere, verſutia nos præditos eſſe.* Quod (vt vitij huius nequitia manifeſtior fiat) *Deuteronomij cap. 22. v. 10. & 11.* ita ſimiliter repetitur: *Non arabis in boue ſimul & aſino. Non indueris veſtimento, quod ex lana linoque contextum eſt. Per lanam quippe* (Moralium lib. 8. cap. 31. Gregorius explicat) *Simplicitas; per linum verò Subtilitas deſignatur. Et nimirum veſtis, quæ ex lana linoque conficitur, linum interius celat; lanam in ſuperficie demonſtrat. Veſtem ergo lana linoque contextam induit, qui in locutione, vel actione, qua vtitur, intus ſubtilitatem malitiæ operit; & ſimplicitatem foris innocentiæ oſtendit.* Peſtilens eorum nequitia, qui per id *quod faciunt, vel loquuntur, ſimplicitatem exterius exhibent; ſed ſubtilitate Duplicitatis callent: puritatem ſuperficie ſimulant; ſed malitiam ſub ſpecie puritatis occultant.* vt ipſe *ibidem.* Etenim *nil æquè exaſperat illius tremendi Iudicis Maieſtatem, quàm peccare, & ſecurè peccare, & de vitiis quaſi de virtutibus gloriari.* Non miſerearis Domine (*ait Iuſtus*) omnibus qui operantur iniquitatem. *Hæc eſt iniquitas cuius non miſeretur Deus, cum homo defendit quod Deus odit, & peccatum iuſtitiam aſſerit,* aſſertore Diuo Bernardo *de conſider. ad Eugen. capit. tertio, Quis enim* (vt ipſemet in Apolog. ad Guillielmum Abbatem Sancti Theodorici) *magis impius, an profitens impietatem, an mentiens ſanctitatem? Nonne is, qui etiam mendacium addens, geminat impietatem?* Deo præcipuè intendens fraudem. Quam ſubita mortis pœna in Anania eiuſque vxore vindicatam legimus *Actuum Apoſtolorum* 5. Cui liberum fuit

nec

nec vendere agrum, nec pretium Apoſtolis offerre:ſed quia bono operi ſimulatam inſeruit fraudem, virtutiſquè velamine tegere voluit impietatem; ſimulationis fallaciæquè pœnam miſera morte luit, vt D. Ambroſius ponderat *de Offic.lib.3.cap.*11. Quod in Anania exequutum, in exteros fraudulenter agentes,virtutiſquè integumento ſuam operientes impietatem, duriſſimum *apud Matthaeum cap.* 23. *v.* 14. ſic comminatum iudicium: *Væ vobis ſcribæ & Phariſæi hypocritæ: quia comeditis domos viduarum, orationes longas orantes:propter hoc amplius accipietis iudicium.* Quare ſic longas orationes orantes amplius accipient iudicium? *Quia omnes qui perperam agunt, ſupplicio digni ſunt:qui verò ſimulatione Bonitatis ad improbitatem tendit; multo grauiori pœna omnino afficiendus.* vt *ibi Homil.*74. D. Ioann. Chryſoſtomus expendit. *An neſcis quàm graue ſit in Oratione contrahere peccatum, vnde ſperas remedium?* vt D. Ambroſius *de Abel & Cain lib.* 1. *cap.*9.*col.* 2.*ad principium.* Quam in Iuſtitia contrahere iniuſtitiam,eiuſquè prætextu mentiri ſanctitatem? Horrendum his ſupplicium ab eodem iterum Mattheo *cap.*22.*v.*13. & diſce, & caue,ne tibi dicatur: *Ligatis manibus & pedibus eius,mittite eum in tenebras exteriores:ibi erit fletus & ſtridor dentium.* Namque *propterea ſublatis manibus & pedibus in tenebras exteriores expellitur,non ſolum quòd peccator erat; ſed quia cum peccator eſſet, ſanctitatis ſibi meritum vindicabat.* Ambroſij itidem expoſitione *Dominica* 2. *Aduentus Sermone* 2.

Non ergo bono zelo, † aut fine conqui-
41 rendæ & aſſequendæ veritatis,fraudiſquè repellendæ iniuſtitia tegenda,aut fucanda verſutia,tot cruciatibus digna,Deo hominibuſquè exoſa (quia *vir verſutus odioſus eſt*, *Prouerbior.*14.*v.*17.) inimica Fidei, vt eam Sanctus Leo ad finem Annotationis huius referendus appellat. Quam in iudiciis,Iudicibuſquè exuberare debere,iam ſupra oſtendimus. Sit zelus ſecundum ſcientiam, iuri conformis. *Habent aliqui zelum Dei, ſed non ſecundùm ſcientiam*,vt Ambroſius inquit *lib.*2. *epiſtolar.epiſt.* 17. *ad Theodoſium Auguſtum.* Qui quam ſit nocuus,iam ſupra quoque vidimus. Scientia, Prudentiaquè eruenda veritas; fraudulenta propellenda Aſtutia etiam ad fraudem repellendam:quæ cum peccatum contineat, non mutat bono fine naturam, ſubſtantiamvè perdit. Eſt enim *Aſtutia propriè,cum quis ad conſequendum aliquem finem bonum vel malum, vtitur non veris viis aut mediis,ſed ſimulatis & apparentibus. Hoc eſt autem peccatum,quia contra rationem rectam; vnde & contra Prudentiam. Neque enim ad bonum finem oportet falſis viis, & ſimulatis peruenire, ſed veris & realibus. Quod facit Prudentia.* vt 2. *parte ſumm. tit.* 1. *capit.* 17.§.1. tranſcriptis verbis D. Antoninus docet. *Nec enim poteſt ſine Iuſtitia eſſe Prudentia*,vt de *Offic.lib.*2.*cap.*8. D. Ambroſius. *Quocirca aſtutiæ tollendæ ſunt,eaque malitia, quæ vult illa quidem videri ſe eſſe Prudentia, ſed abeſt ab ea,diſtatquè plurimum.* arbitro,monitoreque Cicerone *Officior.lib.*3.

Auctoritates contrariæ, quæ verſutiam, Dolum, ſeu Aſtutiam ad Prudentiam referunt,latè,abuſiuè,impropriè, & ob ſimilitudinem loquuntur,& ſunt intelligendæ. Namque *ipſa Aſtutia aliquando dicitur* Prudentia *propter ipſam ſimilitudinem, ſed impropriè. Vnde & Prouerbior.*1.*dicitur*: Vt paruulis detur Aſtutia,id eſt Prudentia. & *Prouerbior* 13. Aſtutus,*id eſt* Prudens,*omnia facit cum conſilio.* vt D. Antoninus *proximo loco* declarat. Ex quo illud Pauli *ad Corint.*2.*cap.*12.*v.*16. in contrarium adductum, recipit ſolutionem. Eiquè reſpondet D. Thom. 2.2.*queſt.* 55. *art.*1.*ad primum*: *Quod ſicut* Aſtutia *propriè accipitur in malo, abuſiuè autem in bono: ita etiam* Dolus, *qui eſt Aſtutiæ executio.* Quo verbo abuſiuè Paulus vſus eſt, à malo *aſtutè*,id eſt, *Prudenter* reuocando,ad bonumquè trahendo. Vt & hoc Pauli exemplo comprobat, etſi non ſic explicite declaret, Petrus Gregor. *Syntagm.iuris lib.*21.*cap.*13.*ad finem.* Vſuſquè ſimiliter Ambroſius eſt contrario argumento,eodemquè loco relatus,cum dixit: *Spiritalis ergo debet eſſe Aſtutia, quæ ſeruet ſalutem, Dolum neſciat.* Eaquè ſignificatione ſæpè hanc bonam Aſtutiam Baſilius appellat *Homilia in initium Prouerbiorum*: doloſam deteſtatur omnino.

Ad quartum † pariter reſpondemus: veri- 42
tatem quæſtionibus,aut eorum terrore Iudicem eruere poſſe, idque iure conceſſum *in l.* 1.§.*Impuberi,D.ad S.C.Syllanian.* & aliis, ex quibus relati, proximeque referendi ſic notant Doctores: decipere,aut mendaciter ſimulare,nuſquam. Alterum iuris, alterum iniuria eſt. In tortura, eiuſque legitimo terrore non fraus, non doloſa verſutia interuenit, illud agitur,quod intenditur. Comminatur Iudex tormentum:ad equuleum reum afferri iubet, nudari, ligari etiam, ſi id præſumptiones, aut indicia poſcant: comminationem adimpleuit:torſit. Multiplex enim gradus,genuſvè tormentorum eſt, ex quibus hoc vnum, vt, cum Baldo, Boſſio, Claro, & aliis,obſeruat Franciſcus Perſonal. *de indiciis ac tortura*, *num.*76.& 77. & Proſper Farinacius *quæſtio.* 38.*num.*34.& 35. In iureque, paria ſunt tortura actualis,& eius propinquus terror,vt,ex *lege Nouiſſime,*7.*verſ.Quid enim,D.quod fals. tutore auctore.* bene firmat Gomezius *lib.* 3. *variar.cap.*13.*num.*4. & cum aliis Farinacius *quæſt.*37.*num.*96.& 97. Probatquè etiam textus *in l.Metum,*9.§.1.*D.de eo quod met.cauſ.* Optime in id *epiſtola* 74. Seneca: *Cum aliquod timetur malum, & perinde dum expectatur, quaſi vt veniſſet vrgetur: & quidquid ne patiatur timet, iam metu patitur. Nam* (vt Sermone 51. ſuper Cantica,col.4. ad principium,Bernardus:) *timor pœnam habet.* Et vt *Moralium lib.*15. *cap.*13. Gregorius: *Timor ipſe pœna eſt. Tanta infœlix patitur, quanta pati timet.* Imo.

Dubia plus torquent mala.

Vt Tragicus *in Agamen.actu* 3. *& in Thyeſte actu* 3.

Peior eſt bello timor ipſe belli.

Et *Troas actu* 4.

Grauius timere:perdere patriam graue.

Quia *plerumque dubia plus fatigant, vbi periculi metus integer*, vt Ambroſius inquit *de fide reſurrectionis, col. 2. poſt medium.* ſecundum quem ibidem: *Grauius eſt timere ne acciderit, quàm tolerare quod iam noueris accidiſſe.* Cuius & voti *lib. 3. epiſtolar. de vita Malchi Monachi* Hieronymus dixit: *Multo grauior expectata, quàm illata mors.*

In hoc itaque ſuum explet Iudex ſine crimine munus. Si duriora ſuſpicatus reus, delictum, veritatemquè falſus; ſibi, non Iudicis fallaciæ, aut ſimulationi, quam non commiſit, imputet. Quod expreſſit, comminatuſquè eſt, verum reddidit; terrore torſit: tormenti quantitatem & qualitatem, quam exprimere non debuit; prudenter, vt erueret veritatem celauit, iuxta ſupra dicta *num. 32.* ſtylumquè communem.

Caueant autem Iudices ne à verbis diſſentiant facta, ſeu è contra, ne à prudenti Diſſimulatione deuient, & in callidam, reprobatamquè Simulationem incidant, & ſimplicem illudant. Quia *abominatio Domini eſt omnis illuſor.* vt dicitur *Prouerbior. 3. v. 32.* Quia *Spiritus Sanctus diſciplinæ effugiet fictum.* Sapient. 1. v. 5. Et quia *Simulatores, & callidi prouocant iram Dei.* Ob id maximè, præter alia diſcrimina multa, iam in diſcurſu memorata, *in calce Annotationis huius* ſubiicienda, & *proximè ſequenti* proſequenda.

43 Per quæ † vltima quoque pars contraria argumenti huius, ex *cap. Cum dilectus, 6. de his quæ vi, met. vè cauſ. fiunt* constructa, ex eoquè ipſo decidit. Non enim quod tormentis, eorumvè terrore veritatem extorquere liceat: quòd iurata promiſſio leui quoque metu elicita, aut promittentis fatuitate facta, ſuſtineatur: dolo, fraude, aut calliditate extorquere veritatem licere ſequitur. Alterum quippe ſecundum ius, alterum contra ciuile & naturale, vt diximus. Metus ideo in textu non vitiauit actum, quia leuis interuenit, qui nec conſtanti præiudicat voluntati, *l. Si mulier, 21. §. Si metu coactus, D. de eo quod met. cauſ.* cum citatis à Nobis *in Axiomatib. & locis communib. iuris, lit. V. numer. 177.* Tradunt eleganter Sanchez *de matrimon. lib. 4. diſput. 1. num. 9.* & Caſtro Palao *operis moral. tom. 3. de oblig. & firmit. iuram. diſput. 2. punct. 4. num. 1.* ex plurimis, qui hanc materiam pertractant, ſelecti. Nec excuſationem præſtat, quia vani timoris non iuſta excuſatio eſt, vt *in l. Vani timoris, 146. D. de regul. iuris*, Celſus ait: neque actus valori præiudicat, *l. Metum, 6. D. de eo quod met. cauſ. cap. Veniens, el 2. 15. in fin. cap. Conſultationi, 28. etiam in fine, de ſponſalib. & matrim.* cum plurimis Farinacius *fragmentor. criminal. verbo Metus, num. 63.* Non itidem eo in textu actum reddidit inualidum dolus, quia verè non extitit: redderet, ſi extaret, vt textus ipſe, à contrario ſenſu, probat, ſicquè ex eo deducunt & profitentur ibidem Innocent. *num. 2.* Ioan. Andr. *num. 2. & 3.* Ancharan 6. Abb. 12. Sylueſter *verbo Religio, 3. quæſt. 11.* Sanchez *de matrimon. lib. 10. diſput. 9. num. 19. & 20.* Petr. Gregor. Maſcard. Azori. & alij relati ab Auguſtino Barboſ. *ibidem num. 2.* Longe quidem efficacius ob dolum quam ob metum. Hic enim voluntatem aut conſenſum non tollit (iuribus proximè citatis, & cum Ariſtotele *3. Ethicor. cap. 1.* & Gregorio Nyſſeno *lib. 5. Philoſoph. cap. 1.* docet D. Thom. *1. 2. quæſt. 6. art. 4. & in 4. diſt. 29. quæſt. 1. art. 1.*) Ille tollit, in errorem trahit aliud pro alio repræſentantem (id enim eſt *errare*, vt Auguſtinus *in Enchiridio* inquit, & ex eo textus *in cap. In quibus, 22. quæſt. 2.* ſimiliter textus *in l. Si per errorem, 15. D. de iuriſd. omni. iudic.* traditquè Sarmient. *ſelectar. lib. 6. cap. 6. num. 1.*) & conſenſum dementem. Quid enim tam contrarium eſt conſenſui, quam error? vt Vlpianus inquit *in d. l. Si per errorem.* Nil quidem, *cum nullus ſit errantis conſenſus*, vt Imperatores Dioclet. & Maxim. profitentur *in l. Non idcirco, 9. C. de iuris & fact. ignor.* Eſtque Philoſophi aſſertio *3. de Anima, comment. 39.* dicentis: *Nihil volitum quin præcognitum.* Quare à fraudato conſenſum abeſſe, nec dici conſentiri deceptum, Flaminius Pariſ. oſtendit *de reſign. beneficior. lib. 13. quæſt. 3. num. 3. & ſeqq.* multa inde inferens. 44

Ad quartum reſpondetur †: diſſimilem, longequè diuerſam Armatæ, & Litteratæ Militiæ rationem, in hoc maxime, tametſi aliquo reſpectu vtraque aſſimiletur, & aliqua illius hæc præmia captet. Armis illa; hæc legibus pugnat.

Quas Arma vincunt,

Vt Seneca ait *in Hercule furente, actu 2.* Vt Ouidius *Triſtium lib. 5. Eleg. 7.*

Non metuunt Leges; ſed cedit viribus Æquum.
Victaquè pugnaci Iura ſub Enſe iacent.

Et *de Ponto lib. 4. Eleg. 9. ad Gracinum*:

Barbarus hoſtis
Vt fera plus valeant Legibus Arma facit.

Faciuntquè Iura ſilere, vt, ex Cicerone, Quintilianus *Oratoriar. inſtitut. lib. 5. cap. 14.* Quamuis enim ſui natura potentiores Leges Armis eſſe debeant, iuxta Ouidium eundem *Faſtorum lib. 3.* dicentem:

Armiſquè potius Æquum eſt:
At verò
Quiſnã audet Leges vibrato imponere ferro?

Vt Claudianus percontatur benè *in Ruffinum lib. 2.* Illa præcipitata ruit: hæc tranquillè omnia peragit; ſolumquè Ratione, Veritate & Simplicitate contendere patitur, quaſlibetquè fraudes à iuſtæ quoquè cauſæ tuitione repellit, vt docet D. Thom. *2. 2. quæſt. 69. art. 2.* Sylueſter *in ſumm. verbo Accuſatio, num. 11.* Sotus *de iuſtit. & iure lib. 5. quæſt. 6. art. 2.* Couar. *variar. lib. 1. cap. 2. n. 1. in fine.* Nec fraudem fraude repellere permittit, vt prædiximus.

Nulla fides, pietaſquè viris, qui caſtra ſequuntur.

Teſte Lucano *lib. 10. Pharſal.* In bello inde iuſto, non dicendo falſum, nec datam frangendo fidem, licitæ inſidiæ, ſimulationes, & ſtratagemata ſunt. Hæc ſiquidem belli conditio, vt liceat eo modo ſimulationibus, & inſidiis vti: de quibus pars decepta conqueri non valet, cum vtrique communes ſint, æqualiſquè facultas, vt bene conſiderat Azorius *inſtitution. moral. tom. 3. lib. 13. cap. 4.* ſic & parilem in hoc

Digitized by Google

hoc *ludum* faciens: *Inſidiæ militares ſunt vtrique parti belligeranti communes. Item in ludo colluſores ſolent vti quibuſdam fraudibus inter ſe viciſſim.* Imo nec propriè huiuſmodi *bellicæ inſidiæ vocantur Fraudes, nec iuſtitiæ repugnant, nec ordinatæ voluntati. Eſſet enim inordinata voluntas ſi aliquis vellet nil ſibi ab aliis occultari,* Diuus Thom. inquit 2.2. *quæſt.* 40. *art.* 3. & alteri velle non licere, quod ſibi licet, *l. Non debet actori,* 42. *D. de regul. iuris.* Eadem namque vti facultate, quibus idem ius eſt; *ſummam habere æquitatem, & ſine cuiuſquè indignatione iuſta;* perbelle Vlpianus *in l.* 1. *D. quod quiſque iuris.* Aſſentiunt Diuo Thomæ Angelus *verbo Bellum, quæſt.* 19. Ludouic. Lopez *in inſtructor. conſcient. p.* 1. *cap.* 276. *col.* 7. *in princip.* Gaſpar Hurtado *de Fide, Spe, & Charit. tract. de Charitate, diſput.* 9. *difficult.* 11. *pag.* 500. Molin. *de iuſtit. & iure, tom.* 1. *tract.* 2. *diſput.* 111. *num.* 1. aliis quoque id rationibus confirmans, & diximus *ſupra, num.* 25. Proinde *quæſtionum lib.* 6. *quæſt.* 10. Auguſtinus: *In bello iuſto nil refert an ex inſidiis, an aperto marte pugnetur.* & ex eo textus *in d. cap. Dominus noſter.* Vtroque modo pugnatur, vtrumque licet. *Nonnunquam terga etiam dediſſe, ſimulata fuga, proderit,* vt eſt apud Quintilianum *Oratoriar. inſtitution. lib.* 2. *cap.* 14. Ouidium *Faſtor. lib.* 2.

Vbi vincere apertè
Non datur, inſidias, armaquè tecta parant.

Et apud Virgilium *Æneid.* 2.

Mutemus clypeos, Danaumquè inſignia nobis
Aptemus: dolus an virtus, quis in hoſte requirat?

Tametſi in bello quoque inſidiis aut ſtratagematibus vti, eſſe indecorum, victoriam dehoneſtare, & planè vinci, qui ſic vincit: multis comprobat Celada *in Iudith. cap.* 5. §. 2. *per totum.* Quoad iuſtitiam verò firmiſſima propoſita concluſio eſt.

Diuerſa iudiciorum lex. Omnia, vt diximus, bona fide peragenda iubet; neutri parti inſidiis, aut fraudibus vti concedit, præfinitos terminos habet, quibus malitiis aut fraudibus obſtet, & *per legitimos tramites calumniantium iniquitates expellat,* vt prouidet Iuſtinianus Imperator *in proœmio inſtitutionum.* Quos ſibi reſeruat, nec litigantium voluntati, aut arbitrio relinquit, vt aduertunt Socinus Senior *conſil.* 108. *num.* 11. *verſ. Nec etiam obſtat, lib.* 1. & Celſus Bargalius *de dolo lib.* 6. *regul.* 1. *num.* 14. Nec iudicis, qui *non voluntati ſuæ obtemperare debet, ſed tenere quod legum eſt,* iuxta textum *in cap. Iudicet,* 3. *quæſt.* 7. Quare, vt ipſe nectit: *Diſcite, Iudices ſeculi, quem in iudicando tenere debeatis affectum, quam ſobrietatem, quam Synceritatem.* Non per deuia, & incognitas ſemitas, vt in bello, ſed via Regia incedentes, vt *in cap. Qualiter & quando,* 1.17. *in ord. de accuſationib.* textus præcipit. & commonemus *infra numero* 56.

In iudicio & Iuſtitia *turpis eſt itaque omnis fraus,* vt cum Diuo Ambroſio concludamus *de Offic. lib.* 3. *cap.* 9. *ad finem. Si enim* (vt ipſe ibi arguit) *etiam in rebus vilibus execrabilis eſt ſtatera fallacia, & fraudulenta menſura; ſi in foro rerum venalium, in vſu commerciorum fraus plectitur: poteſt irreprehenſibilis videri inter officia virtutum?* in Iuſtitia, quæ complectitur omnes, quarum eſt mater, ſeu omnis virtus, vt oſtendimus *ſupra Rubric.* 1. *Annot.* 1. *num.* 5.

Quoad ſecundam quæſtionis partem, ei aduerſantem ſententiam, primamquè pro ea rationem reſpondetur: † Veritatem Iudicem 45
ſequi debere, ſed iuri conformem, & ſecundùm illius præcepta cognitam, aut elicitam, vt ſæpè repetere cogimur, ex textu *in cap. Eorum,* 76. 11. *quæſt.* 3. & plene agitatis *Annotatione præcedenti, num.* 4. *& ſequentibus.* Rempublicam, ſeu etiam priuatum, ad vindictam ſolum, intereſſe, vel pœnam, quæ legitime infligi poteſt ius habere, cum nempe rectè, & ſecundùm iuris formam de delicto conſtat, de crimine liquet, *auct. de mandat. Princip.* §. *Neque, coll.* 3. vt bene reſpondet Couarruuias *d. lib.* 1. *variar. cap.* 2. *num.* 16. *ad finem, verſ. Quod verò dicitur.* Interim ex confeſſione dolo à Iudice extorta nullum ius, actionemve partem, ſeu Rempublicam prætendere poſſe. Ita pariter Azeued. *in l.* 3. *tit.* 2. *lib.* 1. *noua Reg. collection. num.* 15. Sicut enim vnius dolus alij non nocet, vt in contrario diximus: ſic nec prodeſt, *nec alterius circunuentio alij præbet actionem,* vt Paulus inquit *in l. Alterius circunuentio,* 50. *alias* 49. *D. de regul. iuris.* Nec priuari Rempublicam delicti vindicta, aut intereſſe partem, quod aliter legitime conuinci aut probari poteſt, ex nouaque probatione puniri, vt ex ſe patet, & obſeruat Andr. Fachinæus *controuerſiar. iuris d. lib.* 9. *cap.* 61. *verſ. Non obſtat, & ſequenti.* Sin verò quemadmodum in legitime confeſſum nullæ ſunt Iudicis partes niſi vt condemnet, veluti in oppoſito dictum: ita nullæ quoque ſunt, vt illegitime confeſſum, improbis perſuaſionibus delinitum, confeſſione damnet, ex *dict. cap. Sane,* 7. *de renunciat.* cæteriſque perpenſis iuribus *ſupra, num.* 21. *& ſeq.* Neque habet quod ita confeſſus ſibi imputet, naturalem fœderis obſeruantiam, & publicam fidem à Iudice præſtitam ſequutus, vt & prædiximus, & ſpecifice notat Decius *in d. l. Ea eſt natura,* 6. *D. de regul. iuris, num.* 7. *verſ. Adde tamen, & verſ. Non obſtat:* cuius conditionis reus gnarus, eius ſe commiſit fidei, ſeruandæ ſibi, quæ hoſti etiam ſeruanda eſt *cap. Noli,* §. *Fides enim,* 23. *quæſt.* 1. *cap. Innocens,* 23. *in ord.* 22. *quæſt.* 4. & comprobant iura alia à Nobis recenſita *de priuileg. pauper. p.* 1. *quæſt.* 6. *num.* 39. præterque relatos inibi Doctores, & à Plaza *d. cap.* 37. *num.* 6. docent ex Sanctis Patribus, Theologiſque, præcipue, D. Ambroſius (multis id Sacræ Scripturæ auctoritatibus confirmans) *de Officiis lib.* 1. *cap.* 29. *per totum, & in Apolog. prima Dauid cap.* 7. *col.* 2. *poſt med.* D. Thom. 2.2. *quæſt.* 40. *art.* 3. Syluester. *verbo Gabella,* 3. *quæſt.* 4. *num.* 11. Angel. *verbo Pedagium, quæſt.* 7. Ioan Molan. *de fide hæretic. ſeruanda, lib.* 1. *cap.* 16. Molin. *de iuſtit. & iure, tom.* 1. *tract.* 2. *diſput.* 111. *num.* 1. Marquez *de Gubernator. Chriſtian. lib.* 2. *c.* 24. §. 2. Petr.

Digitized by Google

Pett.Binsfeld.*de confeſſion.maleficor. & ſagar. d.concluſ.7.dub.3.pag.361.* Ex Iuriſtis, Crauet. *conſil.6.num.61.* Guil.Benedict.*in repetit. cap. Raynuntius, verbo Teſtamentum, 1. num. 42. verſ. Decimo requiritur,* Andr.Fachinæ.*controuerſiar.iuris,d.lib.9.cap.* 58. contrariis in iure reſpondens. Hancque etiam meritam laudem Cæſari cantauit Ouidius *Triſtium libro 1. Eleg.4.*

Sæpè fidem aduerſis etiam laudauit in armis:
Inquè ſuis amat, hanc Cæſar in hoſte probat.

Quid ni?

Etiam hoſti eſt æquus qui habet in conſilio fidem.

Vt eſt *in Publiani Mimis apud Eraſmum.*

46 Textui contra præfatam ſuperiorem ſententiam oppoſito † *in dicto cap. Cum dilectus, 6. de iis, quæ vi, metusvè cauſa fiunt,* ſat iam *ſupra, numero* 43. reſponſum eſt. In quo veluti non fallacia, fidesvè interceſſerat vt extorqueretur promiſſio; ſed pura fatuitas eorum, qui ſe cum iuramento Ciſterc ienſi ordini obligarunt, vt ipſe textus inquit.

47 Similem recipit ſolutionem † textus *in d. cap.1. de accuſationib. lib. 6.* in quo, ſine vi, fallacia, aut promiſſione ad confeſſionem delicti inducente, voluntaria, ſpontaneaquè proceſſit. Quamuis enim ſine legitimo proceſſu, indiciis, vel diffamatione ad inquiſitionem, & confeſſionem deueniendum non ſit (vt *numero* 13. diximus, & *ſequenti Annotatione* latius proſequemur:) ſi tamen ante hæc, ſine vi, metu, fraude, dolovè fiat de delicto confeſſio; ſubſiſtet, & ad condemnationem ſufficiens erit. Sicquè dictus textus procedit, vt, cum multis à ſe laudatis, tradit, mentiquè tenendum dicit Maſcardus *de probationib.p.1.concluſ.350.num.2. & concluſ. 353. num.5.& 34.* Franciſc. Viui. *commun.opinion. lib.7.tit.19.num.62.verb. Confeſſio facta ſponte,* Valer. Reginald.*in praxi fori pœnitential. tom.2.lib.24.numer.134. verſ. Memineris demum.*

48 Ex quibus deſcendit, † per extortam fraude confeſſionem, ſequi condemnationem non poſſe, ſiue immunitatem reo promittat Iudex, quam implere non intendit, ſiue alia verborum formula, ſimulatè ad delicti confeſſionem reum inducat, vt docent Imol.*d. conſil.* 109. Boſſius *in tit. de confeſ. per tortur. num.16.& in tit.de examin. reor. num.* 17. & 18. Iulius Clar. *in pract. §. fin.quæſt.55.verſ. Circa ſecundum, ad med.* & multi alij penès Paulum Xamar *de offic. Iudic. & aduoc. p. 1. quæſt.18.num.42.* ipſe licet pedem non figat, doctorum opinionibus numeris ſequentibus retuliſſe contentus. Hanc item, aliorum quoque relatione, ſuſtinet Farinacius *d.quæſt.* 81. *num.*283.& Azeuedus *in d.l.3.tit.2.lib.1.nouæ Regiæ collection.num.*15.

49 Saltem † ſi ita extortam confeſſionem reus retractet; cui eam retractandi ius eſt. Ita dicunt Petrus *in tract.de ſyndic.verſ. Tortus, cap.7.num.*1. Addit.*ad Decium, in d. l. Ea eſt natura cauillationis ad num.L.lit. E.* Marſil. *d.ſingul.201.num.* 4. Boſſi. *d.tit.de confeſſione per torturam, num.12.& ſeq.* Couar. *variar. d. lib.1. cap. 2.numer. 16. verſ. Sed & ipſe abſque dubio,* eiuſmodi confeſſione reuocata, eius ratione nullo modo reum puniri poſſe aſſerens; veriuſquè cenſet Petrus Plaza *d.cap. 37.num.7.verſ.Potiſſimum,& verſ.Sin minus,* Iacob. Menoch. *de arbitrar. lib. 2. caſu 367. num. 3.* Azeued. *ſupra,* Farinac. *d. quæſt.*81. *num.*287. Franciſc. Perſonal. *de indic.& tortur.num.*70. Flamin. Cartar. *in pract. interrog. reor. lib. 2. cap. 1.num.29.38.verſ. Alia verò opinio, & num.*44. Ludouic. Lopez *in inſtructor.conſcient.p.1.quæſt.277.col.9. verſ. Igitur ad quæſtionem.*

Si verò in ea perſiſtat, † illamquè expreſſè ratificet: pœna plecti ordinaria delicti hunc poſſe, tenent Imol.*d.conſil.*109. Marſil. *vbi ſupra, & in l.1.§.Quæſtioni, num.15. D. de quæſtionib.* Couar.*d.num.16.verſ. Ex hac confeſſione, & verſ. Quòd ſi in ea confeſſione,* ex omnium id mente profeſſus, Menoch.*d. caſu 367. num. 2.* Farinac. *repetita quæſt.* 81.*num.* 289. Sanchez *conſilior.moral.d.lib.6. dub. 35. num.*4.& cæteri proxime citati. Quòd nempe ratificatio, ſeu approbatio prioris dolo extortæ confeſſionis vitium purget, liberumquè inducat conſenſum, quem deceptio abſtulit. 50

Quòd ſi nec confeſſionem reuocauit, † nec ratam habet expreſſè, ſed tacite, non eam, vt diximus, reuocando: temerarium, & à rectitudine iuſtitiæ alienum exiſtimat Couarruuias *dicto numero 16. verſ. In eo tamen caſu,* ordinaria criminis pœna reum plectere, extraordinariaque puniendum. Quem (cum Angelo *conſil.27.col.2.* Crauet. *conſil. 2. num.* 20.& Plaza *d.cap.37.num.9.*) ſequuntur Menochius *d.caſu 367.num.4.* Farinac. *d. quæſt.* 81.*num.*288. Bobadilla *d.lib.3.cap.13. numer.* 16. Ludouic. Lopez *loco relato proximè,* & Sanchez *d.dub.35.num.5.* Iudicem autem, qui tot Doctorum ſententia nixum, ex ea confeſſione non reuocata expreſſe, ordinariam inflixerit pœnam, non acriter reprehendendum, neque pœna male iudicantis afficiendum; ipſe pariter Couarruuias aduertit *ibidem.* At verò Fachinæus *controuerſiar.iuris, d. lib.9.cap.61.in fine,* ab iis etiam diſſentit, qui pœna extraordinaria ex ſola confeſſione non confirmata, nec reuocata, reum eſſe puniendum ſtatuunt. Quia de iure non probari dicit. Pro Couarruuia tamen ſequaciumque opinione, negari quidem non poteſt, multas, præter iam relatas, ſtare iuris rationes, de quibus *in Axiomatibus noſtris, lit.T.num.2.8. 9.& 13.* 51

Verum ſi contigerit, † præter hanc rei confeſſionem aliquot adeſſe coniecturas, inditia, aut præſumptiones commiſſi ab eo criminis; non eſſe à iure deuium eum pœna ordinaria puniri; cum his coniecturis maxima illa acceſſerit, quod ipſe crimen faſſus eſt, nec eam confeſſionem, comperta iam Iudicis ſimulatione, reuocauerit, adnotat Couarruuias *dicto loco, verſ. Pœna autem arbitraria.* Cui adhæret Lopez *d.quæſt.277.col. 9.verſ.Igitur ad quæſtionem.* Fachinæus vero, ſuæ inſiſtens opinioni, eo in caſu, cum 52

præfatam

præfatam confeſſionem coniecturæ aliæ pariter comitantur;arbitrariæ tunc ſolum pœnæ locum eſſe exiſtimat. In quam etiam ſententiam aſcendit Iacob.Menoch.*d.caſu* 367. *num.*9.

53 His proxima quæſtio illa:† *An promiſſionem, datamquè à Iudice impunitatis fidem reo in Eccleſia exiſtenti, ſi ab illa exeat ; ſeruare omnino debeat ipſe Iudex* ? Seruandam enim, ſuperiora fortiter ſuadere videntur,& (cum Remig. de Gon. *de immunit. Eccleſ. fallent.* 25.) æquius dicit Nauarrus *in Manuali*, *capite* 25.*numero* 22.*ad finem*, veriorem opinionem iſtam (aliis pro ea quoque relatis) Paz *in praxi*,5.*parte tom.*1.*capite* 3. §. 3. *numer.* 166. *verſ. Contraria*. Cumquè Maſtrillo *deciſ.*169.*num.*12.*lib.*2.Megal.3.*p.lib.* 4. *cap.* 2.*quæſt.*1.*num.* 32. Villadiego , & Bobadilla (non tamen id ſimpliciter dicente) tradit Antonin Diana *reſolut.moral.par.* 1. *tract. de immunit Eccleſiar.reſolut.* 26. *verſ. Non reticeam.*

Quod tum demum alij verum eſſe putant, cum reus qui ad Eccleſiam confugit, eius immunitate gaudebat , ab illaquè non poterat iure extrahi : non ſi tale ſit facinus, quod non tueatur Eccleſia , ab illaquè extrahi poſſit : tunc enim impunitatem promittere non poſſe Iudicem,& promittendo peccaſſe , nec fidei datæ eſſe adſtrictum , eaquè non obſtante , punire reum pœna condigna valere,tenent , poſt antiquiores,Anton. Gomez *tom.* 3. *variar. capite* 12. *numero* 7. veram , notabilemquè diſtinctionem iſtam , & concordiam dicens,Couar.*dict.cap.*2.*numer.* 16.*ad finem*, Remig.de Gon.*d. tract. fallent.* 26. *in princip. & numer.* 8. *vſque ad finem* , Petr.Plaza *d.libro* 1.*cap.*37. *num.* 10. Farinac. *dict. quæſt.* 81.*num.* 282. Bobadill. *in Politic. dict. libro* 3.*capite* 13.*numero* 17. Azeued. *in leg.* 3.*tit.*2.*lib.*1.*noua Reg.collection. num.* 13. Tiber.Decian *tract.criminal.tom.*2.*lib.* 3. *cap.* 30.*num.*12. Thom. Sanchez *conſilior. moral. dict.lib.*6.*capite* 1.*dub.*12. *num.* 1 . & 2. Petr. à Ledeſm. *in ſumm.* 2. *parte tract.* 8. *cap.*22. *col.* 6.*verſ. Digo lo primero* , & *ſeq. pagina* 458. Auguſtin. Barboſ. *iuris Eccleſiaſt.vniuerſi lib.* 2.*cap.* 3. *num.* 54.Eraſm. Cokier *de iuriſdict. ordin.in exempt.* 2. *part. quæſt.* 32. *num.*1.

Indiſtinctè autem reum doloſis deceptum verbis Eccleſiam egreſſum , eius perdere immunitatem, & ordinaria puniri pœna poſſe, tenentes refert Diana *dicta reſolut.*26.*in principio*,Bonacinam *de legib.diſput.*3.*quæſt.*7.§.... *num.* 10. Filliucium *tom.* 1. *tract.* 15.*cap.* 6. *num.* 154. Duardum *in Bulla Cœna* , *lib.* 2. *can.*15.*quæſt.*16.*numero* 34. Fagundez *de præcept.Eccleſ.tract.lib.*4.*cap.*4.*numero* 56. Multos quoque recenſet Farinacius *in appendice de immunit.Eccleſiar. capite* 19.*numero* 301. Id licet in extracto per blandicias *duobus numeris ſequentibus* limitet. At ſuperior diſtinctio multum & iuris,& æquitatis habet, tam ex iis , quæ illius ſequaces in medium proferunt , quam à diſcurſu noſtro deductis.

Quidquid autem in hoc ſit, diuerſus caſus iſte à principalis quæſtionis noſtræ caſu, in quo ſolam confeſſionis dolo extortæ probationem adeſſe ſupponitur:in hoc autem , legitime probatum , aut probari poſſe delictum. Quo fit vt in eo,publico aut priuato iuri præiudicare nullatenus valeat Iudex : in priori,nullatenus etiam adimplendo promiſſum,præiudicetur , cum non legitimum,aut efficax ex tali confeſſione Reipublicæ,partivè ſit quæſitum , In hoc non tam de cauſæ deciſione agitur quando præparatoriis ad ipſam:non tam ab exitu in eccleſia exiſtens detrimentum ſentit,quam à confeſſione improbè elicita ille.Alterum manifeſte damnat: alterum etſi nocere poteſt, nequaquam , abſolutioni,ſi eam acta poſtulent , vt confeſſio exitus nocet,imo prodeſſe valet,tanquam innocentia : aut bono iure ſuo exierit fictus. Fateamur licet ſit neceſſum,magnam vtrumquè cognationem,viciſſitudinemquè habere, communes ferè eſſe,& congruere vtrique magna ex parte rationes.

Aliud eſſe vult(vt quæſtionis tandem iſtius
reliqua proſequamur) Fortunius Garzia † *in* 54
*l.Conuentionem,col.*4.*D.de pactis*,ſi reo in Eccleſia exiſtenti Iudex egens vt rei geſtæ ſeriem cognoſceret,exitum ſuaderet, ſequè illum Eccleſiæ reſtituturum promitteret : fidem enim tunc à Iudice ſeruandam, Eccleſiæquè reſtitutionem faciendam ſuſtinet. Sed huius modi adhuc obligationis merito dubitat Couarruuias *dicto numero* 16. *in fine* , præfatis rationibus hoc etiam in caſu vrgentibus ; etſi pro Fortunio validæ quoque ex præſcriptis pariter adſint.Adhæret Couarruuiæ Sanchez dubius ſimiliter *d.cap.* 1. *dub.* 12.*num.*2.*in fine*.At verò hoc pariter in caſu ſuperiori diſtinctione propoſita indubius vtitur Ludouicus Lopez *d.cap.* 277. *in fine* , ſic communi ſuam tribuens opinionem : *Reſpondetur ergo ad quæſtionem , quod etſi opinio Fortunati , teſtante prædicto capite* 2. *Couarruuia , maximis rationibus probari poſſet , qui ait huiuſmodi reum reducendum eſſe ad Eccleſiam, quia hic non promiſſa eſt impunitas à Iudice;non enim impunitatem promittere poterat , ſed ſolum reductionem ad Eccleſiam:tamen communiter tenetur,quod ſi reus iure ab Eccleſia poterat extrahi , fides ei de eum reducendo ad Eccleſiam non eſt ſeruanda ; ſiquidem peccauit Iudex illam reductionem promittendo. Neque enim ſtante iure in contrarium , potuit reo hanc fidem præſtare.* Petrus à Ledeſma *d.* 2.*p.ſumm. tract.* 8.*num.* 22.*col.*6. *verſ. Digo lo primero* , & *ſequenti* , poſtquam Fortunati, Couarruuiæ & ſequacium retulit opiniones , communem præfatam diſtinctionem probans , Couarruuiamquè inſequens , *verſ. En eſta difficultad*,quemadmodum & Lopezius addit: *Eſta ſentencia me parece vendadera,y muy conforme a razon.*

Ex his ſequitur , † Iudicem qui per vim 55
exemit ab Eccleſia reum,vbi eius immunitate gaudet,præter pœnam Eccleſiæ principaliter læſæ & violatæ debitam , ad damnorum quoque partis reſtitutionem ex iniuſtitia teneri , vt pereruditè comprobat Suarez *de Religione,tom.*1.*lib.*3.*cap.* 13. *num.* 9. & *ſeqq.*

vtrinque argumenta proſequens *ex numero* 8. Quem, cum Ambroſino *de immunit. & libert. eccleſ. cap.* 5. *num.* 7. ſequitur Farinacius *eodem tract. capite* 20. *num.* 321. Idem pariter docet Valerius *de different. inter vtrumque forum, verb. Reſtitutio, different.* 4. cum Salone *de iuſtit. & iure queſt.* 60. *art.* 6. *col.* 280. Conſentiunt Bañez 2. 2. *queſt.* 67. *art.* 1. *dub.* 4. Leſſius *de iuſtit. & iure, lib.* 2. *cap.* 29. *num.* 52. Valent. 2. 2. *diſput.* 6. *queſt.* 15. *punct.* 2. *queſtiuncula* 2. Manuel. *tom.* 1. *ſumm. verb. Immunidad, cap.* 155. *num.* 2. Sanchez *conſilior. moral. libro* 3. *capite vnic. dub.* 17. pro vtraque parte ad longum rationes, argumenta, ſeu fundamenta proponens, hanc tandem non modo probabiliorem; ſed oppoſitam ſententiam (etſi magnorum Doctorum, quos enumerat, auctoritate fultam, ideoquè in praxi tuto ſeruari poſſe) tandem improbabilem, dicit *numero* 5. Hanc item probabilem, ſed priorem, communiorem, & probabiliorem dicit Cardinalis à Lugo *de iuſtit. & iure*, 2. *p. diſput.* 37. *ſect.* 3. *num.* 36. & 37. Ioan. Ægid. Trullench. *in opere morali, lib.* 8. *cap.* 1. *dub.* 23. *num.* 5. Et præter pro hac parte rationes, etiam fulcitur ex eo, quod tradit Alexander de Neuo *conſil.* 56. *num.* 14. quod nempe ſecularis Iudex, qui Clericum retinet, nec ad ſuum Iudicem Eccleſiaſticum vult remittere, non ſolum ad clerici ſic iniuſte detenti intereſſe tenetur; ſed etiam eccleſiaſtico Iudici, cui debet fieri remiſſio, ſeu Eccleſiæ: per *legem Si quis ab alio, §. fin. D. de re iudic. & legem Stipulationes non diuiduntur, §. Celſus, D. de verbor. obligationib.* Quem referendo ſequetur Carol. de Graſ. *de effectib. Clericat. effect.* 1. *num.* 219.

An verò idem ſit dicendum, cum promiſſa impunitate, dolo, fallaciavè reus ipſe ab Eccleſia exit; non paruæ dubitationis eſt, ex vtroquè latere & rationes, & fortiſſimi adſtant, facultatem Iudici adimplendi promiſſum negantes alij; concedentes, imò neceſſitatem imponentes alij, vt *ſupra* vidimus late, etſi diſcriminis ratio excogitari poſſit, vt expendimus *proxime numero* 53. Ex altero, habere reum, quod fatuitati, & ineptæ imputet credulitati. Ex altero, nihil ſimulare, à Iudice præcipuè faciendum, bona omnia peragenda fide, quam ſequendo reus nõ facit imprudenter omnino, priuata publicaquè vallatus, ex cuius iniqua violatione, actuvè iniuſto Reipublicæ, aut parti ius non quæritur, aut naſcitur efficax, iuxta latè toto iſto diſcurſu agitata, & *ſequenti Annotatione deducenda*, circa reſtitutionis obligationem Iudicis cuius calliditate, arte, vel fraude damnum reus ſentit. Quæ omnia & alia, quæ rimari licet attento, & ancipitem quæſtionem reddunt; & in maximo conſtituunt periculo Iudicem.

56 Tutiorem † & faciliorem quis viam ſequi vetat? *Plana quippe Veritatis via, & graue eſt iter mendacij*, vt Gregorius inquit *Moralium lib.* 12. *cap.* 21. *longe ante finem.* Quæ illorum ſtultitia, *qui relinquunt iter rectum, & ambulant per vias tenebroſas?* vt Sapiens *Prouerbior.* 2. *v.* 13. conſiderat. *Quanto ſatius eſt, ire aperta via & recta, quam ſibi ipſi flexus diſponere?* velut *epiſtola* 102. Seneca. *Simplicitas Veritatis in medio eſt*, vt *Apolog. aduerſus gentes, capite* 33. Tertullianus *Semita iuſti recta eſt, rectus callis iuſti ad ambulandum.* Quem demonſtrat Iſaias *cap.* 26. *v.* 7. quique tutum præbet ducatum. Quæ dementia Iudices ad præcipitia ducit, per doloſas gradiantes ſemitas, à Veritatis ſimplici via Regia declinantes, in animarum, facultatumquè ſuarum diſpendium euidens? Quod (extra fusè perpenſa) *Prouerbior.* 12. *v.* 28. ſic proponit Sapiens: *In ſemita iuſtitiæ vita: iter autem deuium ducit ad mortem.* cumque Petro Nauarra, & aliis, proponit Valerius *de different. inter vtrumque forum, verbo Index, different.* 14. Ipſi viderint. *Iactent ſe in ſui eloquij vanitate, & de argumentationum ſuarum verſutia, quæ inimica eſt Fidei, glorientur* (vt cum Sancto Leone Pontifice loquamur epiſtola 78. ad Leonem Auguſtum) *Nos verò media & Regia via incedentes* (*in qua virtutes quoque, vt harum peritis placet, ſita ſunt* (vt inquit Nazianzenus *Oratione* 82.) inoffenſo pede gradiamur, nobiſquè nos de Simplicitate noſtra, boniſquè illam comitantibus confidentia, rectiquè cognitione, iuuante Domino gratulemur, vanam fictamquè mundi abiicientes ſapientiam, veram amplectentes iuſtorum. *Huius mundi ſapientia eſt cor machinationibus tegere; ſenſum verbis velare; quæ falſa ſunt, vera oſtendere; quæ vera ſunt, fallacia demonſtrare*, vt eam Gregorius deſcribit *Moralium lib.* 10. *cap.* 16. vlterius in deſcriptione procedens. *At contra* (vt ipſe ibidem) *Sapientia Iuſtorum eſt, nihil per oſtentationem fingere; ſenſum verbis aperire; vera, vt ſunt, diligere; falſa deuiare; bona gratis exhibere; mala libentius tolerare quam facere:* in eaquè, ac Simplicitate, tutiſſimum eſſe Rectorum munimen. Quia Dominus *cuſtodiet Rectorum ſalutem, & proteget gradientes Simpliciter. Tunc intelliges iuſtitiam, & iudicium, & æquitatem, & omnem ſemitam bonam.* Sapiente expromiſſore *Prouerbior.* 2. *ex v.* 7. & v. 21. repente: *Qui Recti ſunt, habitabunt in terra: & Simplices permanebunt in ea.* & cap. 10. v. 9. *Qui ambulat ſimpliciter, ambulat confidenter. Aſt vir duplex animo, inconſtans eſt in omnibus viis ſuis*, teſtante Beato Iacobo Apoſtolo *epiſtola Catholica, capite* 1. *v.* 8. Cui Eccleſiaſticus *capite* 2. *v.* 14. comminatur *Væ duplici corde, & labiis ſceleſtis, & manibus male facientibus, & peccatori terram ingredienti duabus viis.* Cuius dictionis *Væ* grauitatem in litteris Sacris, *ſupra Rubrica* 7. *Annot.* 2. *num.* 3. expendimus. *Væ illud æternum eſt*, Bernardus inquit *Sermone* 42. *ſuper Cantic. col.* 3. *ad principium.* Pſalmiſta *pſalmo* 11. *v.* 4. optat vt *diſperdat Dominus vniuerſa labia doloſa.* Qui & *pſalmo* 5. prædixerat: *Virum ſanguinum, & doloſum abominabitur Dominus.* Callidi præterea *audiant quomodo ſuper illos Propheta Sophonias vim Diuinæ animaduerſionis intendat dicens:* Ecce dies Domini venit magnus & horribilis. Dies illa dies iræ, dies tenebrarum, & caliginis, dies nebulæ, & turbinis, dies tubæ & clangoris, ſuper omnes ciuitates

muunitas,

Digitized by Google

munitas, & ſuper omnes angulos excelſos; *Quid enim per* Ciuitates munitas *exprimitur, niſi ſuſpectæ mentes, & fallaci ſemper defenſione circumdatæ. Quæ quoties earum culpa corripitur, veritatis ad ſe iacula non admittunt? Et quid per* Angulos excelſos, *niſi duplicitas impuræ mentis intelligitur? Duplex ſiquidem ſemper eſt in angulis paries. Quid per* Angulos parietis *niſi impura corda ſignantur? Quæ dum veritatis Simplicitatem fugiunt, ad ſemetipſa quodammodo Duplicitatis peruerſitate replicantur.* vt inſigniter D. Gregorius explicat *Paſtoralis Curæ* 3.p.12.*ante finem*.

Ergo *Renouamini ſpiritu mentis veſtræ & induite nouum hominem, qui ſecundum Deum creatus eſt in Iuſtitia, & ſanctitate, & Veritate. Propter quod deponentes mendacium, loquimini Veritatem vnuſquiſque cum proximo ſuo: quoniam ſumus inuicem membra.* Pauli *ad Epheſeos* 4.v.23.*& ſeqq.* admonitione *Vt ſciat vnuſquiſque veſtrum vas ſuum poſſidere in ſanctificatione, & honore, non in paſſione deſiderij, ſicut & gentes, quæ ignorant Deum: & ne quis ſupergrediatur, neque circumueniat in negotio fratrem ſuum. Quoniam vindex eſt Dominus de his omnibus*, Pauli ipſius *ad Theſſalonicenſes* 4.v.4. *& ſeqq.* Caueamus *ne, Iudaicæ perfidiæ more, alia premamus affectu, alia voce ſimulemus*, Sancti Ambroſij *commento in Euangel. Lucæ, lib.* 7. *cap.* 21. in illud: *Nihil enim opertum eſt, quod non reueletur.* Sed *ponderet vnuſquiſque ſermones ſuos, non cum fraude & dolo. Statera fallax improbabilis apud Deum. Non illam ſtateram dico, quæ mercem appendit alienam (& in vilibus quidem rebus raro conſtat fallacia) ſed ſtatera verborum ipſa apud Deum eſt execrabilis, quæ prætendit pondus grauitatis ſobriæ; & ſubnectit verſutias fraudulentiæ. Hoc maxime condemnat Deus, ſi decipiat aliquis proximum ſuum promiſſorum Benignitate, & ſubdola iniquitate defæneratum opprimat, nihil ſibi profuturus aſtutiæ ſuæ artibus.* vt ipſe idem *epiſtolar. lib.* 3. *epiſtola* 1. *Conſtantio.* Tranſlucent fraudes: *manet in fundamento prorſus inconcuſſa Simplicitas, ſed minime apparet duplicitate operta humanæ doloſitatis, ſimulationis, hypocriſis. Quam incongruè Simplicitati Duplicitas admiſcetur; quam indigne tali fundamento talis ſtructura committitur. Huiuſmodi ſibi verſutiam ſerpens induerat; cum ſe, vt deciperet, conſiliarium exhibet, ſimulabat amicum.* vt S. Bernardus *ſuper Cantic. Sermone* 82. *columm.* 1.

Quare (heus tu, qui ad Perfectionem tendis) *ouina tibi Simplicitas placeat, quæ ad Deum prouocat; non ſerpentina calliditas, quæ lethale virus inſtillat. Caueas horridam ſerpentis aſtutiam, & Sancta Prudentia tua inter fatuitatem & calliditatem ſit mediè temperata*, vt Bonifacio Cauſidico prouide conſulit Diuus Petrus Damianus *epiſtolar. lib.* 8. *epiſt.* 9. Sancta hæc Prudentia Simplex ad Beatitudinem, ad Deum ducit. *Simplicitate penetratur ad cœlum*, aſſertore Ambroſio *Sermone in feſto ſancti Michaëlis, ad princip.* Pſalmiſta quoque *pſalmo* 31 *v.*2. dicente: *Beatus vir cui non imputauit Dominus peccatum, nec eſt in ſpiritu eius dolus.* Callida ſecularis ab illo prorſus auertit: vt illud *Canticor.* 5. *v.*7. *Inuenerunt me cuſtodes, qui circumeunt ciuitatem, percuſſerunt me, & vulnerauerunt me: tulerunt pallium meum mihi cuſtodes murorum*, Sanctus Ambroſius explicans *de Virginib. lib.* 3. *col.* 18. *ad finem*, ſic affirmat: *Inuenerant ergo cuſtodes, & vulnerauerunt eam, & tulerunt pallium, hoc eſt, actus corporalis inuolucrum ſuſtulerunt, vt nuda mentis Simplicitas quæreret Chriſtum. Quia nemo poteſt amictu veſtitus philoſophiæ, in habitu ſcilicet ſapientiæ ſecularis, Chriſtum videre.*

Arrigant aures Iudices de ſua improba calliditate lætantes: gaudeant in ſua recta Simplicitate Perfecti (*Perfectus eſt enim, qui malitiam neſcit, nec dolum nouit*, teſte Ambroſio ipſo, *pſalmo* 36. in illud: *Cuſtodi innocentiam, & vide æquitatem*) quia *Simplicitas Iuſtorum diriget eos: & ſupplantatio peruerſorum vaſtabit illos*, vt ſpondet illis, his minatur Sapiens *Prouerbior.* 11. *v.* 3.

Tuta, frequenſquè via eſt, per Amici fallere nomen.
Tuta, frequenſquè licet ſit via, crimen habet.

Vt eſt apud Ouidium *de Arte amandi lib.* 1. Eo imo turpius, & grauius, quo frequentius; execrabilius, quo Amicitiæ, aut Beneuolentiæ obumbratum velamine: tanto fœdius, quanto ſecurius; minuſquè reparabile vulnus infligit, odio dignum maiore quàm quod aperta vi plagam infert, vt *ſupra num.* 24. 40. & 43. demonſtrauimus: facinori à Sapiente *Prouerbiorum* 26. *v.*18. comparatum eius, qui lanceas & ſagittas alicuius mittit in mortem. *Sicut noxius eſt (ait) qui mittit ſagittas & lanceas in mortem; ita vir qui fraudulenter nocet amico ſuo, & cum fuerit deprehenſus, dicit. Ludens feci.* Ad ius quoque redactum *in cap.* 1. *de præſumptionibus.* Igitur *nos non velut quodam peripetaſmate operiamus. Quod intus eſt, foris luceat; quod foris eſt, intus operetur.* cum Ambroſio iterum *de Elia & ieiunio, cap.* 10. *in fine*, iterumquè hortamus.

Ipſaquè Simplicitas nunquam mala cogitat vlla.
Hinc ſincera Fides æterna Fide fruetur:
Et contra Dolus longo cruciabatur igni.
Elige quid velis, vt digna piacula vites.

Quam tibi electionem proponit Tertullianus, vt & Senatori propoſuerat ex Chriſtiana Religione ad idolorum ſeruitutem conuerſo, *cap.* 2. ſeu ſi mauis, D. Cyprianus æquè ſiquidem vtrique carmen tribuitur iſtud, interquè vtriuſquè opera circunfertur. Itaque *epulemur, non in fermento veteri, neque in fermento malitiæ, & nequitiæ: ſed in azimis Sinceritatis, & Veritatis.* vt cum Apoſtolo epulemur, ad has epulas inuitante 1. *Corint. cap.* 5. *v* 8. mortiferaſquè callidi Serpentis vitemus, Sinceritatis & Veritatis Perfectione fruamur.

Digitized by Google

VTRVM IVDEX CONFESſionem dolo, fraudevè extorquens, aut contra, vel præter iuris ordinem inquirendo, ſeu de ſociis interrogando, ad damni ea ratione prouenientis reſtitutionem teneatur?

SVMMARIVM.

1 *Affirmatiua ſententia ſuſtinetur à multis cum limitationibus.*& num.1.

2 *Diſpoſitionis effectus non impeditur etiam ſi illius cauſa vna deficiat, ſuperſtitibus aliis.*

3 *Qualiter diſtinguat Petrus Nauarra?* & num.15.

An reſtitutio neceſſario facienda ſit, cum damnum meo facto proximo ſequitur, quod ex officio vitare debebam? ibi & n. ſeq.

5 *Proxima & immediata cauſa, non remota, ſeu mediata debet attendi.*

6 *Cauſa proxima & immediata, propriè cauſa eſt,* Cauſæque *propriè appellatione venit, in quibuſque hominum actionibus inſpicitur, & eſt quadamnum dat.* & num.9.

7 *Remota, ſeu mediata, ficta & impropria Cauſa eſt, nec debet attendi.*

8 *Cauſa & Occaſio qualiter differant?*

Intellectus textus in l. Qui occidit, 30.§. vlt.D.ad legem Aquil. *Tiraquelliquè ibi in Conſultum animaduerſio.*

9 *Qui homicidio cauſam dedit, an & quando ad Sacros Ordines promoueri nequeat?*

Intellectus textus in cap. De cætero, 11. de homicid.*ibi.*

10 *Euentus tribuitur cauſæ mediatæ, non remotæ.*

11 *Ratione damni dati an & quando cauſa etiam remota attendatur?*

12 *Cauſa mediata ſeu remota à qua immediata cauſam trahit, vt quæ neceſſario in immediatam influit, æquè principalis & immediata cenſetur.*

13 *Qui potuit damnum impedire, nec impediit, ipſe ſibi cauſa immediata & efficax damni videtur, volenſque pati, competenti ſibi exceptioni, aut iuri renunciare, geſtiſque conſentire.* & num. 18. 25. 57. & ſeqq.

14 *Damnum quod quis ſua culpa ſentit, ſibi, non aliis debet imputare.*& num.17.

15 *Iudex indebite reum interrogans an ad reſtitutionem damni ex tali confeſſione teneatur?*& num.ſeqq. *Noua circa id conſideratio,* num.23.& ſeqq.

16 *Ignorantia iuris neminem excuſat. Culpa lata eſt, dolo comparata. Craſſa & ſupina, affectata reputatur.*& n. 25.& 64.

17 *Sua cuique culpa vel ignorantia, non alij nocet, & ſibi damnum inde veniens debet imputare, non alij. Imò nec dicitur damnum ſentire, quod quis ſua culpa ſentit.*

Intellectus textus in l. Quod quis, 203. D.de regulis iuris.*ibi.*

18 *Si Iudex faciat actum præiudicialem parti, pars tacendo, ſibi præiudicat: quia taciturnitas partis præſentis in iudicio habetur pro conſenſu, etiam in ſibi præiudicialibus.*& n.26.46.47.48.& 58.

Inquiſitio formata abſque infamia parte præſente, nec contradicente, ſuſtinetur. ibi.

19 *Ignorantia iuris an & quando pro damno vitando excuſet?*& numer.ſeqq.

21 *Alteri per alterum iniqua conditio inferri non debet. Et quando id procedat?* & num.27.

24 *In iudiciis omnia ſolemniter acta, & Iudicem omnia rectè ritequè exequi in his quæ ad eius officium pertinent, præſumuntur.*

Iuſtitia facit vt nullus ſit fraudis metus. ibi.

27 *Iudex non modo poteſt, ſed debet, parte maxime petente, inordinatum emendare proceſſum, & in debitum ſtatum reponere.* & num.33. *Ante diffinitiuam ſententiam ſaltem.* num.40.42.& 43. *Quando etiam poſt diffinitiuam?* num. 44. *Nequè ex inordinato proceſſu iudicare aſtringitur.* num.39.

28 *Cauſa cauſæ quando dicatur, ſitquè cauſa cauſati?*

*Præſumptio cedit veritati, maximè in conſcientiæ foro.*ibi.

29 *Ad rei confeſſionem quando, quaque probatione poſſit legitimè deueniri?*

30 *Cum graui damno an credere Iudici ſimpliciter interroganti, aut tunc ei obedire, tanquam legitime procedenti, debeat reus?*

*Petitam à reo probationum aut indiciorum notitiam ad confeſſionem, præſtare debet Iudex, non etiam proceſſus copiam. Quod ſi notitiam non præſtet, reſpondere non cogitur reus, appellandiquè facultatem, imo neceſſitatem habet, vt conſenſus & approbationis præſumptionem excludat.*ibi.

31 *Quo ſibi remedio prouidere poteſt reus, probationum & indiciorum copia petita, de facto reſpondere coactus? Et ad quid tunc Iudex teneatur?* num.ſeqq.

33 *Petri Nauarræ, & Emanualis Rodriguez in iure lapſus.*& num.38.& 39.

34 *Confeſſio an validet ineptitudinem inquiſitionis, & omnem proceſſus nullitatem, vitiumque purget?*

Quando in confeſſum nulla ſunt Iudicis partes? ibi.

35 *Intellectus textus* in cap.1.& 2.de accuſationib.lib.6.*& numeris ſeqq.& 64.*

*Principis voluntas iuri conſentanea & conformis cenſetur, iudiciorumque ſolemnitates velle ſeruari.*ibi.

36 *Si aduerſus aliquem ſpecifice nominatum ſuper certis criminibus proprio motu inquiſitionem committat Pontifex: iam illum approbat diffamatum. Et non præcedente infamia poteſt ex proprio motu inquiſitionem delegare. Excuſatque à*

reſtitutione

Digitized by Google

reſtitutione Iudicem inordinatè procedentem, ſi in illo facto poterat diſpenſari, illudque approbet.

37 *Princeps veritatem attendit, & ex ea, ſpretis quoque iuris ambagibus, iudicat; cenſeturque iudiciarij ordinis nullitates purgare.*

38 *Naturale, ius Princeps imitare nequit.*

39 *Correctione propria non periclitatur, vt aliena, corrigentis auctoritas. Retractari oportet, quod male geſtum eſt.*

40 *Ante diffinitiuam ſententiam opportunum emendandi errorem proceſſumque Iudici tempus eſt.*

41 *Si ex inordinato proceſſu ad ſententiam ventum ſit, quid facere Iudici liceat, qualiterque illum terminare?*

42 *Si decreta ſeu interlocutiones, quibus ineſt error, à quibuſque eſt appellatum, Iudex repoſuerit; libere procedit in cauſa; nec ab huiuſmodi reuocatione admittere tenetur appellationem, niſi talis ſit error, de quo poſſit meritò dubitari.*

44 *Poſt ſententiam diffinitiuam, quæ nullitatem continet, inſtaurare de nouo cauſam ordinarius poteſt.*

45 *Iudex inordinatum proceſſum ad inſtantiam partis non emendans, ad quid, & qualiter teneatur? Ad quid etiamſi emendet?*

46 *Iudiciario ordini iuris, circa eum ſolemnitatibus, aut iuramento calumniæ an & qualiter renunciari poſſit?*

In plurimis caſibus renunciatio tacita maioris potentiæ & efficaciæ eſt quàm expreſſa, ibi, & num. 47. & ſeq.

47 *Quod parte petente, dicitur de ſubſtantia & neceſſitate; tacente, dicitur congruitatis, vel non de ſubſtantia.*

48 *Iudicium ſuis ſolemnitatibus carens valet, ſi à parte non opponatur.*

Teſtes inhabiles ſuſtinentur, ſi de inhabilitate pars non opponat. De aliiſque ſimilibus caſibus, ibi. *remiſſiuè.*

49 *Regio iure quæ proceſſus, iudiciique ſolemnitates reſecentur? Ad quam obſeruantiam teneatur, vel non teneatur Iudex? Ad quodvè inde damnum?* & numeris ſeqq.

Quæ nouiore conſtitutione non mutantur, ex antiquiore durant. ibi.

51 *Per clauſulam* Veritate attenta, *omnes poſitiui iuris ſolemnitates cenſētur remiſſæ: exceditque potentia illas,* Summariè, Simpliciter, & De plano, *quæ iudiciorum ſolemnitates relaxant.*

53 *Simplici expenſarum condemnatione, vel appellatione non continentur, nec veniunt damna.*

54 *Improbum litigatorem, & male iudicantem an expenſarum & damnorum in interiori & exteriori foro obligatio ſequatur?*

55 *Ex quo dolo, vel metu ad reſtitutionem teneatur Iudex, per dolum vel metum confeſſionem extorquens?* & numeris ſeqq.

Confeſſio per ſuggeſtionem elicita, nulla eſt. d. num. 56.

57 *An Iudex qui contra ius ſententiam protulit, litem ſuam faciat, proque intereſſe in ſyndicatu poſſit conueniri, tametſi pars grauata non appellet, inque rem iudicatam ſententia tranſierit?* & numeris ſeqq.

Quid ſi pars appellet, appellationem tamen deſerat, ſeu pendeat appellatio, aut ſententia confirmata à ſuperiore ſit? ibid.

58 *Facilius præſumitur conſenſus in his, quæ commodum continere poſſunt: in his quæ damnum aut incommodum continent, non conſentire, ſed diſſentire videtur tacens.*

59 *Intellectus textus* in cap. Paſtoralis, 29. de iure patronat.

60 *Differentia inter ſententiam iniuſtè latam & iudiciarios actus proceſſus contra vel præter ordinem iuris factos: diſſimiliſque in vtroque ad Iudicis obligationem, & partis conſenſum diſſenſumvè arguendum ratio.* & numeris ſeqq.

61 *Sententia negotio finem imponit, dat ius, vel adimit.*

Nemo ſuum iactare, aut ius perdere velle præſumitur. ibi.

62 *Iudex diffinitiuè pronunciando, ſiue benè, ſiue malè, functus eſt officio ſuo, deſinit eſſe Iudex, nec ſententiam valet emendare, neceſſariaque appellatio eſt, vt in melius ſententia reformetur.*

Appellationum Iudices nonnunquam bene latas ſententias in peius reformant. ibi.

Ius non ſemper taciturnitate perditur, quod ſibi dominus ſcit durare. ibi.

64 *Sacri Canones animarum periculis ſemper principaliter obuiare intendunt.*

66 *Ex inordinato proceſſu per ſordes an æquè vt ex ſententia per eas lata obligatus exiſtat Iudex in interiori & exteriori foro?*

Dolus præponderat culpæ. ibi.

67 *Iudex qui inordinatè in proceſſu ſe geſſit, non ob ſordes, ſed ex inordinato quoque Iuſtitiæ zelo, vindicandique crimina, an & quando excuſationem aliquam in interiori & exteriori foro habeat?*

68 *Reus interrogari de ſociis non debet in caſibus non exceptis. Interrogatus poteſt verbis æquiuocis, dum mendacium abſit, interrogationem eludere.*

69 *Simpliciter reſpondens, ſociosque propalans, nullis ad non reſpondendum iuridicis remediis vſus, an ad damnum ex reuelatione teneatur? Iudexvè interrogans? Aut ſic occultum delinquentem reuelans, Iudicem interrogantem ad reſtitutionem ſibi habeat obligatum, caſu quo ex reuelatione ſocio teneatur?* & num. ſeq.

71 *Socij dictum neque ad condemnationem ſufficit,*

*ſicit,neque ad inquiſitionem , aut tortu-
ram indicium facit , nec alind generat
preiudicium,per ſe ſaltem,& abſque aliis
indiciis.*

*Qui contra legem operatur , bonam fidem
præſumitur non habere.*ibi.

*Iuris ignorantia neminem excuſat;Iudicem
deturpat.*ibi.

72 *In exceptis criminibus ſub peccato mortali
reum de conſociis interrogare tenetur Iu-
dex. Et an non interrogando , ad reſtitu-
tionem teneatur ?*

*Reſpublica fictum & inanimatum corpus
habet.*ibi.

*Iudex Rempublicam partemque offenſam
repræſentet.*ibi.

73 *Excepta crimina in præſenti materia quæ
dicantur ?*

74 *Cur in exceptis criminibus interrogari
ſocius debeat , & reſpondere teneatur?
Imo & ante interrogationem denuncia-
re, iuxta dictum modum* ibi , & num.
ſeqq.

75 *Legitimè à Iudice interrogatus ſub morta-
li peccato veritatem reſpondere debet.Et
an idem ſit,ſiue interrogatus ſolus , ſiue
cum aliis delinquentem nouerit, cum in
generali inquiſitione, certo exiſtente de-
licto, incerto verò delinquente, interro-
gatur:*& num:. 78.

79 *Quid ſi hac generali inquiſitione ſocius
criminis,vt alius quilibet teſtis,interro-
getur ?*

80 *Teſtis legitime interrogatus dicens ſe neſ-
cire,& veritatem occultans an iuſtitiam
commutatiuam lædat , & ad reſtitutio-
nem teneatur ?* & num.ſeq.

ANNOTATIO V.

AFFIRMATIVAM ſenten-
1 tiam† communiter ſuſtinent Theo-
logi.Dominic. Soto *de ratione te-
gendi & detegendi ſecreti,memb.* 3.
*quæſt.*1.*concluſ.*5.Martin. Nauar. *in Manual.
cap.*18.*num.*59.Leonard. Leſſius *de iuſtit. &
iure,lib.*2. *cap.*29. *dubit.* 18. *num.* 172. Vil-
lalob.*in ſumm.p.*2.*tract.*14. *difficult.* 16. Fil-
liuc.*tract.*40.*cap.*6.*quæſt.* 14. *num.* 199. Mar-
tin Bonacin.*tom.*2.*moral. circa octau. Deca-
log.precept. diſput.* 10. *quæſt.* 2. *punct.* 6.*nu-
mer.*6.Ioan. Ægid. Trullench. *in opere mo-
ral.lib.*8. *cap.*5.*dub.*23. *num.* 2. 3.& 4. Qui-
bus accedunt laudati *præcedenti Annotatione
num.*55.

Rationem reddunt:quia Iudex contra iu-
ris ordinem,eoque non ſeruato,ad iudicandū
procedens,cauſa efficax iniuſta damni cenſe-
tur, ex eaque ad illius reſtitutionem obliga-
tus exiſtit.

2 Limitant† Leſſius *dicto loco,num.*174.Trul-
lench.*in opere morali lib.* 8. *cap.* 1. *dub.* 23.
*num.*7.Filliucius,& cæteri , ſi non ex illa ſo-
lum ratione , aut cauſa in qua inordinate
proceſſit Iudex,ſed ex alia etiam condemna-
tio ſequi poſſet, quia tunc ad reſtitutionem
non tenebitur.Concluſionis illius noſtratum
ad inſtar,habentis:non impediri diſpoſitio-
nis effectum , etiam ſi vna illius cauſa defi-
ciat,ſuperſtitibus aliis.Quam,ſuo more,mul-
tis & iuribus & auctoritatibus firmat Tira-
quellus *in tract.ceſſante cauſa,limit.* 22.*num.*
1.& poſt eum Oſaſc.*deciſ.*118. *num.* 6. Natta
conſil. 14. *num.* 6. Stephan. Gratian. *diſ-
ceptation. forenſ. tom.* 5. *capit.* 971. *numer.*
6. Alias item citati Theologi proſequun-
tur limitationes , apud ipſos videndas.

Petus Nauarra† *de reſtitutione lib.*2.*cap.*3. 3
*num.*225.inter Iudicem Superiorem, qui po-
teſt in pœna legis diſpenſare, & inferiorem,
diſcrimen conſtituit : vt ille teneatur ſub
mortali à punitione ceſſare, alias ad reſtitu-
tionem damnorum, quorum fuit cauſa effi-
cax,teneatur:addens:*quod ſi forte ob ſcanda-
lum licitum eſſet occidere, vel alia pœna mul-
ctare,quia re vera non eſt innocens,re, & pro-
batione:tamen propter iniuriam tenetur dictam
reſtitutionem facere*:Hic verò (Iudex nempe
inferior)teneatur reum ſic confeſſum pœna
legis mulctare,cum eius miniſter & execu-
tor ſit,non diſpenſator,ex *cap.* 1. *de accuſa-
tionib.lib.*6.& ad reſtitutionem pariter. *Licet
enim*(inquit numero 226.*crimine extorto ſe-
mel,non potuerit non mulctare:tamen ille poſ-
ſet talem pœnam iniuſtè ferendam vitare,non
interrogando à principio iniuſta extorſione.*
Generalem Doctorum regulam eſſe dicens :
Reſtitutionem eſſe neceſſariò faciendam ,
cum damnum meo facto proximo ſequitur,
quod ex officio vitare debebam.Vniformiter
Emanuel Rodriguez *de ordin.iudic.c.* 1.*con-
cluſ.*4.*n.*4.

At nec prædicta diſtinctio integre, nec ex
ea deducta reſolutio iuris conuenit determi-
nationibus,ſed ab eis omnino diſſentit , vt
infra conſtabit. Poſterior regula inoffenſo
currit pede;ita tamen ſi meo facto efficaci ,
† & immediato , proximo damnum venit , 4
quod nec remouere eidem in poteſtate fuit,
vt præcitati quoque Doctores ſentiunt, cau-
ſæ efficaci iniuſtæ reſtitutionis obligationem
tribuentes. Nam ſi inefficax ſit,eiuſque na-
turæ, quam facile remouere pars poſſit , ſeu
etiam debeat,conditionaliter ſaltem,ſi dam-
num nempe vitare velit , nec remouit:non
ita Iudicis facto,remotæ & inefficaci cauſæ ,
quam partis ipſius proximæ & immediatæ
damnum referendum tribuendumque vide-
tur. Quia proxima † & immediata cauſa , 5
non remota ſeu mediata debet attendi. *Nec
enim vndecunque cauſa fluxit,ibi culpa eſt:vt
ſi quis profectionem ſuaſerit vt ad amicum
acceſſerit trans mare,& is naufragio perierit:
ad cœnam inuitarit, & is cruditate illic con-
tracta deceſſerit* , vt optime Quintilianus
*Oratoriar.inſtitution. lib.*7.*cap.* 4. Dixereque
Conſulti *in l.Socium,*61.§.*Socius ,D. pro ſo-
cio,in l.Sed ſi plures,*10.§.*In arrogato, D. de
vulg.& pupil.ſubſtit.*in *l.Huic ſcriptura ,* 15.
§.1.*D.ad leg. Aquil.in l.*4. §. *ſed quod mere-
trici,D.de condict.ob turp.cauſ.in l.*2. §.*Sicu-
ti,D.de hæredit.vel action. vendit.in l. Roga-
sti,*11.*D.de reb. credit.l. Metum autem,* 9. §.
Sed licet,D.de eo quod met.cauſ. in l. Ligni ,
53.§. *fin.D.de legat.*3.*in l.Carbonum.*167. *D.
de verbor.ſignific.in l.*2.*C.de execut. rei iudic.*

Aptiſſimi

Aptiſſimi denique textus *in l. Qui domum, 59. D. locat. & in l. Cum de hoc, 27. D. de except. rei iudic.* Plene Cardinal. Tuſch. *practicar. concluſ. lit. C. concluſ.* 145. eruditè admodum Tiraquel. *in tract. ceſſante cauſa, limit.*
6 *20. num. 1. & ſeqq.* vbi cauſam proximam † & immediatam, eſſe propriè *Cauſam* dicit *Cauſæ* appellatione venire & intelligi, eamque in quibuſque hominum actionibus inſpici, non ſolum apud Iuriſtas; ſed & apud Theologos, quos *numero ſecundo* allegat, nempe Alexandrum Alenſem *in 4. p. ſuæ ſummæ, quæſt. 10. memb. 2. art. 2. §. 1. col. 2. in ſolut. ad 2. argument.* D. Bonauenturam *lib. 2. ſententiar. diſt. 22. art. 1. quæſt. 1.* Gabrielem *lib. 1. eiuſdem operis, diſt. 45. quæſt. vnic.* & itemm *lib.*
7 *2. diſt. 2. in 2. notabil.* Mediatam verò † remotam vt cauſam, fictam & impropriam eſſe, nec attendi, docet ex multis. Sic & Rebuffus *in l. Rei appellatione, 23. præſertim col. 5. verſ. eſt tamen, D. de verbor. ſignific.* vbi inter *Cau-*
8 *ſam* † & *Occaſionem* diſcrimen conſtituit: quod *Cauſa* ſit proxima, *Occaſio* remota, vt & Tiraquellus *ſupra, numero* 8. Conſultum Paulum incenſans, quòd *in l. qui occidit, 30. §. vlt. D. ad legem Aquiliam* dicat: *Qui occaſionem damni præſtat, damnum feciſſe videtur.* Cum debuiſſet dicere *Cauſam.* Longeque inefficaciorem occaſionem cauſa oſtendit textus *in capit. Solitæ ; de maiorit. & obed.*

9 Confirmantur item prædicta † ex Gloſſa *in cap. De cætero, 11. de homicid.* vbi cum textus dicat: *De cætero noueris quod diaconus, qui homicidio cauſam dediſſe videtur, non videtur ad Sacerdotium promouendus:* Gloſſa vnica ibi intelligit in eo, qui *Cauſam proximam* homicidio dedit, non ſi *remotam.* Quam ſequuntur Hoſtienſis, Ioannes Andr. Bohic. Abbas, Felinus, & cæteri communiter, teſte Tiraquello *ſupra, numero* 7. Couar. *in Clement. Si furioſus, 2. p. §. 4. num. 9. verſ. Hinc etiam conſtat,* vbi quod cauſa propinqua & immediata eſt, quæ damnum dat. Martin. Nauar. *conſil. 29. num. 4. tit. de homicid. & conſil. 30. num. 2.* Cumque Turriano, Magalio, Vega, multiſque Theologis aliis, obſeruat Antoninus Diana *reſolut. moral. 4. p. tract. de irregularitate, reſolut. 101. verſ. Confirmantur.* Euen-
10 tus enim † tribuitur cauſæ immediatæ, non remotæ, vt (cum Baldo *conſil. 136. incip. Proponitur quod Titius percuſſit, lib. 2. circa finem*) tradit Tiraquellus ipſe *dicta limit. 20. num. 9.*

Ex limitationibus, quas Tiraquellus idem præfatæ concluſioni à *numero vigeſimo pri-*
11 *mo* deſignat; prima, de damno dato, † Calderinum, ab eodem tantummodo allegatum, habet fautorem: pro cuius adhuc declaratione ad Caſſanæum ſe remittit, *in conſilio primo, p. 4. col. 3. verſ. Miror tamen, nouioris editionis num. 17. & ſequentibus.* Qui Calderinum declarat, dicitque loqui in generali obligatione à patre facta ad damnum qualibet ratione proueniens; quæ vtramque proximam, ſeu remotam reſpicit & comprehendit obligatio cauſam: in iudicio. in Iudiceque negatur in quo Proximam ſolum attendi tuetur. Per quod Iudicem excuſat, qui clericum detruderat in carcerem, ex quo mors euenerat: quia cauſam proximam Carcerem fuiſſe; remotam, pro veritate indaganda Carcerationem dicit, multiſque confirmat. Sed non comprobationis, diſtinctioniſque difficultatem illo in caſu diffitemur. Longe facilior caſus noſtri exitus, vt apparebit infra.

Limitationes aliæ † ad neceſſariam cauſæ 12
mediatæ ad immediatam influentiam reducuntur, quæ ad paria tunc iudicantur, æquèque principales & immediatæ cenſentur, vt ſæpè exemplificat Tiraquellus ipſe, & probant textus *in cap. Preſbiterum, 7. de homicid. in l. Damni infecti ſtipulatio, 18. §. Sabini, D. de damn. infect.* & alij ex quibus ita obſeruat Caſſanæus *dicto conſilio primo, 4. p. num. 2. & ſeq.*

Vnde, † ſi pars quæ potuit, imo debuit ap- 13
pellatione, querela, vel ſimplici etiam apud Iudicem petitione damnum ex inordinato proceſſu vitare (ne conſentire actis tacendo videatur, approbareque geſta, iuxta *Gloſſam finalem in cap. 1. de accuſationib. lib. 6.* Gloſſam *verbo Reclamante, in cap. 2. eodem titulo & libro,* D. Thomam *2. 2. quæſt. 69. art. 1.* Sotum *de ratione tegendi & detegend. ſecret. memb. 3. concluſ. 3.* & alios infra latius referendos *numero 18. 25. & 26.*) nec id efficit? ipſe ſibi damni cauſa proxima immediata
& efficax cenſetur, † culpaque ſua damnum 14
pati, iuxta pulchram in id textus deciſionem *in l. ſi quis cum ſciret, 93. D. de furtis.* Vbi Iabolenus: *Si quis cum ſciret quid ſibi ſurripi, non prohibuerit; non poteſt furti agere.* Quod Paulus ibi temperat in eo, qui *quia non poteſt prohibere, quieuit.* textus *in l. 3. C. quomodo & quando iudex, in l. 1. C. de his qui ſponte public. muner. ſube. lib. 10.* vbi Imperator Auguſtus: *Veterani, qui cum poſſent ſe tueri immunitate his conceſſa, Decuriones ſe fieri in patria ſua maluerunt: redire ad excuſationem, quam reliquêre, non poſſunt.* Similes ibi Gloſſa allegat, *verbo Ad excuſationem:* Et conſequenter, alij non imputandum, ex vulgari regula textus *in cap. Damnum, 87. de regul. iuris lib. 6.* cum citatis *in Axiomatib. noſtris, lit. D. num. 4. & infra num. 17.* aut volens ſcienſque ſufferre. Quod à dolo, iniuria, & reſtitutione conſequenter excuſat.

Hanc diſtinctionem format idemmet Petrus Nauarra *d. lib. 2. cap. 3. num. 228.* in reo in-
bite interrogato & confeſſo: † vt ſi ſciat ſic 15
interrogari non poſſe, & tamen reſpondeat; ad reſtitutionem non teneatur Iudex: teneatur ſi ignoret. Quia *licet peccet Iudex mortaliter in puniendo contra iuris ordinem; ſed non facit contra iuſtitiam commutatiuam, cum volenti & ſcienti non fiat iniuria neque dolus.* Secundo vero caſu, *cum rogatus eſt ignorans, putans ſe teneri reſpondere in conſcientia, vel timens niſi confiteatur, aliud ſibi malum à Iudice imponendum fore:* ad reſtitutionem Iudicem obligatum dicit, quia ignoranter & inuoluntariè reus patitur damnum, fitque iniuria illi exigens reſtitutionem.

At

Digitized by Google

16 At verò † quod nec rei ignorantia transfundat in Iudicem reſtitutionis obligationem in præſenti facit: quod ignorantia iuris neminem excuſet, vulgari regula *capitis Ignorantia, 13. de regulis iuris, lib. 6.* cum ſimilibus. Quæ veluti lata culpa eſt, *l. leges Sacratiſſime, 9. C. de legib. l. Conſtitutiones, 12. C. de iuris & facti ignorant.* Farinac. *fragmentor. criminal. lit. I. num. 258.* Dolo comparata. *l. lata culpa, 223. l. Magna negligentia, 225. D. de verbor. ſignific. l. quod Nerua, 32. D. depoſiti, l. Si fideiuſſor, 29. D. mandat. l. Impuberibus, 7. §. 1. D. de ſuſpect. tutorib.* cum aliis de quibus Nos *in Axiomatib. iuris, lit. I. num. 260. & ſeq.* cumque multis in ſpecie iſta Auguſtin. Barboſ. *in collect. ad d. cap. Ignorantia, num. 41. & ſeq.* At ſua cuique culpa & ignorantia,
17 † non alij nocet, vt dicunt textus *in l. Iniquiſſimum, 5. & in l. Regula, 9. D. de iuris & facti ignor.* Et damnum quod quis ſua culpa ſentit, ſibi, non alij debet imputare, *l. qui ſe liti, 48. D. de petit. hæredit. l. Is qui ſe obtulit, 26. & lege ſequenti, D. de rei vendic. l. 4. §. Hoc autem iudicium, l. Euenit, 6. l. Cum poſtulantem, 44. D. de damno infect.* Quinimo & tunc damnum non ſentire dicitur, vt *in l. Quod quis, 203. D. de regul. iuris,* ſic Pomponius docet: *Quod quis ex culpa ſua damnum ſentit, non intelligitur damnum ſentire.* Quod hoc ſenſu Petrus Faber capit ibidem: *Vt intendere non poſſit, quomagis ei damnum hoc vel in totum vel ex parte ſarciatur.*

Quare cum iniuſte inquiſitus vel interro-
18 gatus † potuerit remediis iuridicis vtens, damno quod inde timeret, obuiam ire, illudque vitare: non vitando, remediiſque à iure conceſſis ſibi non prouidens, de iniuſta inquiſitione non opponens; à ſe immediatè & efficaciter damnum ſentit, imo nec damnum (vt diximus) ſentire, nec alium habere obligatum, neque hac iuris ignorantia excuſari poſſe, ex dictis iuribus videtur, ſed volens confiteri, & inordinati proceſſus exceptioni, iurique renunciare. Nam *ſi Iudex facit actum præiudicialem parti præſenti, pars tacendo, ſibi præiudicat.* vt (cum Bartholo *in l. 1. C. de relationib. num. 6.* per illum textum) tradit Iaſo *in l. Patre furioſo, num. 27. D. de his qui ſunt ſui, vel alieni iuris.* Quia (vt ipſemet eiuſdem numeri initio ait) *taciturnitas partis præſentis habetur pro conſenſu.* Sic & Menochius *de præſumptionib. lib. 2. præſumpt. 46. num. 2. & lib. 6. præſumpt. 99. num. 42. & 43.* Iterumque reſumemus inferius.

Huncque vnum ex caſibus eſſe in quo de iure contra aliquem ſpecialiter abſque infamia præuia poteſt inquiri, notant Azorius, *inſtitution. moral. p. 3. lib. 13. cap. 17. dub. 3. verſ. Secundo vbi inquiſitio fit præſente parte, & non opponente, quod non præceſſit infamia.* Iulius Clarus, *receptar. ſententiar. quæſt. 6. verſ. Vlterius ſcias,* Petr. Duen. *regula 298. limit. 1. num. 30. & 31.* Suntque aperti ad id textus *in d. cap. 1. & 2. de accuſationib.*
19 *lib. 6.*

Neque his præiudiciū afferre videtur, quod licet ignorantia iuris † pro lucro captanti non excuſat: excuſet pro damno vitãdo, iuxta Papiniani ſententiam, *in l. Iuris ignorantia, 7. & in l. ſequenti, De iuris & facti ignorant.* in illa ſic dicentis: *Iuris ignorantia non prodeſt acquirere volentibus: ſuum vero petentibus non nocet.* In hac, ſic: *Omnibus iuris error in damnis amittendæ rei ſuæ non nocet.* Notantque Gloſſa *in d. l. fin. §. Sed iuris ignorantiam, verbo Raro, D. eodem tit.* Et aliæ ſtatim referendæ hiſque prætermiſſis, Doctorum maxima copia Farinacius, *fragmentor. criminal. 2. p. verbo Ignorantia, num. 271.* Multifariam enim aſſertio hæc limitationes reci- 20
pit & intellectus.

Primò, † cum ius clarum & indubium eſt, vt in præſenti, tam ex parte Iudicis, quam ex parte rei. Ex parte Iudicis, ne abſque diffamatione, legitimiſque indiciis, ſufficientivè probatione ad particularem inquiſitionem deueniat, aut inordinate procedat, ex *cap. Cum oporteat, 19. verſ. Diſcretioni veſtræ, cap. Inquiſitionis, 21. §. Tertia dubitationis, verſ. Ad hæc reſpondemus, cap. qualiter & quando, 24. de accuſationib. cap. Licet Heli, 31. de ſimon. cap. quis aliquando, 87. §. 1. verſ. Et illud aliud, de pœnit. diſt. 1.* Ex parte rei, quod inditiorum, probationum, aut diffamationis copiam, ſeu notitiam petat, iuxta *ſupra* tradita *Annotatione præcedenti, num. 13.* inordinatæ inquiſitioni, vel proceſſui contradicat, iuridicis remediis vtens, aut de hoc ſaltem opponat: quo non opponente, approbare cenſetur iudicium, ſuſtinetur proceſſus, & ex eo ad ſententiam legitime peruenitur, *d. cap. 1. & 2. de accuſationib. lib. 6.* relatiſque doctrinis. Cumque ita ius clarum eſt, quemadmodum iuris naturalis, quaſi naturalis, vel gentium ignorantia non excuſat (iuxta textum *in cap. Turbatur, 12. 9. Notandum, 1. quæſt. 4. & ibi* Gloſſam *verbo Omnis ignorantia, in l. 2. & ibi etiam* Gloſſam *verbo Naturali, C. de in ius vocand,* Gloſſam vnicam *in ſumm. 38. diſtinct.*) ſic nec iuris clari poſitiui. Ita obſeruant, poſt alios à ſe laudatos Tiraquel. *de pœnis temperand. cauſa 11. ex num. 7. cum duobus ſeqq.* Farinac. *d. verbo Ignorantia, num. 261. & 271.* dum ſe ad alios refert ibi, Sebaſtian. de Medic. *de caſib. fortuit. 1. p. quæſt. 3. num. 2. 3. & 4.* Sfortius Oddus *de reſtitut. quæſt. 9. num. 7. 8. & 9.* Cardinal. Dominic. Tuſch. *practicar. concluſ. lit. I. concluſ.* 21
11. num. 1.

Limitari præterea † & intelligi dicta poteſt ignorantiam iuris excuſare vt damnum proprium quis vitet ex actis per ignorantiam geſto; non vt alij quoque noceat, aut damni alterius ſua ſit ignorantia cauſa, vt ex *lege ſi res, D. de legat. 1. & l. Si tibi, D. de actionib. empti,* diſtinguit, limitatque Medices *d. quæſt. 3. num. 5.* Cum ſua cuique (vt prædiximus) ignorantia noceat, non alij, nec alteri per alterum iniqua inferatur conditio, vbi ſaltem alterius deterioris conditionis immediata & efficax cauſa non eſt, vt & infra di- 22
cemus.

Tertiò limitatur, † vt ignorantia iuris excuſet, *quando ſumus in vero damno vitando, id eſt,*

Digitized by Google

eſt, quando aliquid per iuris errorem de noſtro dedimus: ſi verò ſumus in damno, quod conſiſtit in non pe ſequutis noſtris iuribus & actionibus intra legitima tempora, ſaltem *ſi potuerit conſulere peritiores, is qui errauit in iure, & non conſuluit, & ſic damnum paſſus eſt; nocet ei iuris ignorantia*, vt formaliter inquit Sfortius Oddus *de reſtit.p.*1. *q.*.8.*n.*82. ita intelligens textum cum ſua Gloſſa *in d.l.fin.* §. *Sed iuris & facti ignoran.* Qui caſus eſt noſter.

Quamuis autem pro hac parte rationes & argumenta propoſita vrgeant; quia tamen non ſolum vniuerſali apud noſtrates ſtylo
63 † & conſuetudine, ſed & ſecundum ius, neque Iudex ante rei confeſſionem facere notas probationes, ſeu inditia ſolet, aut debet, neque exigere reus; ſed poſt interpoſitam, denunciatamvè accuſationem, quam rei confeſſio præcedit, (vt, cum multis, prodit Guttierrez *allegat.* 13. *num.*1. *& in praxi crimin. canonic. & ciuili, quæſt.*8. *num.* 1. *verſ. Ad rem igitur*, clariuſque prænotauit *Canonicar. quæſtion. lib.*1. *cap.*11. *num.*43. Aldrete *de Religioſ. diſciplin. tuend. lib.*2. *cap.* 4. *num.* 8. *per errorem* 7. anteque processus publicationem illius copiæ denegatæ, querelam reiiciat, & appellationem ob id quoque deneget Regia *lex* 3. *tit.* 18. *lib.*4. *noua Regia collection. in fine:*) tota cenſetur vſque tunc inordinati proceſſus culpa, damnique ex eo prouenientis cauſa apud Iudicem reſidere, illiuſque ſatisfactionis obligatio: cum habeat excuſationem reus, qui ex præfato ſtylo, legis fulcito diſpoſitione, & Iudicis facto, † legitimam credulitatem, & bonam fidem induen-
24 te (vt probant Socinus *conſil.*32. *num.* 10. *& ſeq.* Hieronym. Gabriel *conſil.*13. *num.* 7. Gutier. *d. cap.*11. *num.* 43. & cum aliis Farinac. *conſil.*45. *num.*49. *lib.*1.) informatiui proceſſus nec copiam, nec notitiam exegit, iuriſque præſumptione deceptus, omnia ſolemniter acta, & iuridice ſe exiſtimans interrogatum, confeſſus eſt. Cum ita & ius præſumat, *l.*2. (*in* verbis illis: *Quod non arbitramur*) *C. de offic. ciuil. iudic.* per quam in terminis noſtris dixit Baldus *in l. vnica in fine, C. ne quis in ſua cauſa iudicet*, quòd in Iudice inquirente præſumitur ceſſare omnem dolum, aut ſuſpitionem, & legitime inquirere cenſendum. *Facit enim Iuſtitia vt nullus ſit fraudis metus*, vt Ambroſius inquit *de offic. lib.*2. *cap.* 8. Quapropter Iuſtitiæ animatæ, Iudici Virique Bonæ fidei, ſecurè reus committitur. Siquidem *iuſtis & fidis hominibus, id eſt, Viris Bonis, ita fides habetur, vt nulla ſit in his fraudis iniuriaque ſuſpitio. Itaque his ſalutem noſtram, his fortunam, his liberos rectiſſime committi arbitramur*, vt prouide ſimul & eleganter Cicero *de officiis etiam lib.*2.

Meritò indè pro Iudice iura præſumunt, præſumendumque determinant *cap. In præſentia*, 6. *de renunciat. cap. Bona memoria*, 23. *verſ. Contra legati, de election. cap. Sicut*, 16. *in fine, de ſentent. & re iudic. cap. Poſt ceſſionem*, 7. *de probationib. cap. Hoc etiam placuit*, 37. 2. *quæſt.*6. ne in concluſione iſta adſtruenda, multa cumulemus, & ab *Axiomatibus noſtris lit. I. num.* 130. alia iura mutuemur, referamus Alciatum *de præſumptionib. regul.*3. *præſumpt.*9. Menochium *eodem tract. lib.*2. *præſumpt.*67. *per tot.* Giurbam *conſil.* 76. *num.*7. poſt antiquiores, rationes proſequentes, his licet expreſſis iuribus (quod miror) nullatenus memoratis. Similiter (cum Craueta, Cephalo, Capra, & Rolando) Farinacius *conſil.*16. *num.*13. *lib.*1. vbi quod dolus in Iudice nequaquam præſumitur, niſi perſpicuis probationibus conſtet. Concurrit in idem Paulus Xamar *de offic. Iudic. & Aduoc. p.*1. *lib.*1. *num.* 84. *&* 90. Cohærentior ſententiæ & conſiderationi noſtræ Azorius *inſtitut. moral. lib.*13. *cap.*27. *in principio*, notandum dicens, quod *quotieſcunque certò & euidenter conſtat, Iudicem eſſe probum virum, non eſt neceſſarium vt oſtendat teſti ſe in examinando, vel torquendo, procedere ſecundum ordinem iuris: quia nemo peccare præſumitur, niſi certo & euidenter conſtiterit.* Eaque ratione *cap.*8. *v.*17. Eccleſiaſticus monet: *Ne iudices contra Iudicem, quoniam ſecundum quod iuſtum eſt, iudicat.* Quem in ſenſum, iſtũ explicant locum Hugo, Dionyſ. & Palac. ex eiſque Saluator à Leon, è Societate Ieſu, *in Eccleſ. ibi, illuſtratione* 1. In idem *de Ira, lib.*1. *c.*30. Seneca: *Iudex eſt: plus illius credat ſententia quam tuæ.*

Poſt confeſſionem verò, † propoſitam ac- 25
cuſationem, proceſſuſque copiam datam, ſi eius non opponat reus defectum, iuriſque non ſe tueatur remediis: non ſolũ proceſſum validum eſſe, (iuxta textum *in d. cap.*1. *&* 4. *de accuſationib. lib.*6.) ſed damna (quorum ipſe ſibi proxima & immediata cauſa eſt) ſuo ipſum ſenſiturum impendio, ſupra dicta ſuadent, & comprobat bellus in id textus *in c. Sacro*, 48. *de ſentent. excommunic.* vbi tunc demum ad intereſſe Iudicem, qui indebitè ad excommunicationis ſententiam proceſſerat, Pontifex damnat, cum à parte requiſitus eam non reponit, à grauamineque deſiſtit. Neque poſſe tunc partem clariſſimi, vt diximus, iuris ignorantia iuuari, quam & potuit, & debuit peritorum ſaltem conſultatione vitare, *d.l.fin.* §. *Iuris ignorantiam*, *D. de iuris & facti ignorant.* Craſſaque dicitur, ſeu Supina; quæ affectata reputatur, pro ſcientia habetur, & nullatenus, nec in damno, vt diximus, vitando excuſat, iuxta textum & Gloſſam *in c.*2. *verbo Affectata, de temporib. ordination. lib.*6. *& in Clement. vnic. verbo Scienter, de conſanguinit. & affinit.* notantque Maſcardus *de probationib. concluſ.*879. *n.*31. multi citati ab ipſo, & à Nobis *in Axiomatib. iuris, lit. I. n.*16. Tunc autem partis taciturnitas iſtiuſmodi proceſſus tacitam continet approbationem, & competentis iuris, quo non vtitur, renunciationem, ſententia dictæ *Gloſſæ finalis in d. capit.*1. *de accuſationib. lib.* 2. *& in d. cap.* 2. *verbo Reclamante*, Felin. *in d. capit. qualiter & quando, de accuſationib. num.* 2. *&* 4. Iaſonus *in l. Patre furioſo, D. de his qui ſunt ſui vel alieni iuris, numer.* 27. per hunc ipſum textum *in d. capit.* 2. numeris deinde ſequentibus late proſequentis caſus in quibus non opponens in iudicio

conſentire videtur, & iuri ſibi competenti, renunciare. Similiter, ex eodem ipſo textu, Petrus Dueñas *regula* 298. *incip. Fama ſeu infamia, verſ. Limita primo*, alij etiam quos iam ſupra retulimus, ſuperaddemuſque inferius.

26 Ex quibus deſcendit, † per ſcientiam & conſenſum iſtum à iure præſumptum, vt per verum, à reſtitutionis obligatione Iudicem excuſatum videri, cum taciti & expreſſi par ſit virtus, ſecundum vulgaria iura, de quibus *in Axiomatibus noſtris, lit. T. num.* 13. Rationabiliterque ſibi ex iuris diſpoſitione perſuadeat Iudex, & ius ſibi competens partem ſcire; & conſentire geſtis, quibus non contradicit, ex regula *legis qui tacet, D. de regulis iuris, cap. Qui tacet, 43. extra eodem tit. lib. 6. l. ſi ſine, 15. C. ad S. C. Velleian. l. ſi eo tempore, 6. & l. Si hypothecas, 8. C. de remiſ. pignor.* & ſimilium, de quibus *in Axiomatibus noſtris, d. lit. T. numer.* 2.

Quod perpetuum in iudicialibus eſt, vt tacens conſentire videatur, etiam in ſibi præiudicialibus, vt profitentur Tiraquellus *in legib. connubialib. gloſſa 7. num.* 37. Menoch. *de præſumptionib. lib. 6. præſump. 99. num.* 43. Petr. Surd aliis relatis, *deciſ. 47. num.* 9. Cardinal. Franciſc. Mantic. *deciſ. Rotæ Roman. 44. num.* 2. Petr. Barboſ. Cancer. & alij apud Nos *vbi proxime, d. lit. T. num.* 8. Maxime cum contradicendo, actum potuerit impedire, vt *ibidem num.* 9. ex multis quoque tradidimus, & probat textus optimus *in d. l. ſi quis cum ſciret, 93. D. de furtis, in d. l. 1. C. de his qui ſponte public. muner. ſubeunt, lib. 10. & in d. l. 3. C. quomod. & quando iudex.* vbi Gordianus Imperator: *Ab eo iudicato recedi non poteſt, quod vobis abſentibus, & ignorantibus, atque indefenſis dicitis eſſe prolatum: ſi vbi primum cognouiſtis, non illico de ſtatutis querelam detuliſtis. Ita enim firmitatem ſententia, quæ ita prolata eſt, non habebit, ſi ei non ſit accommodatus aſſenſus,* Cui vel ſola ſimplici petitione hoc in caſu obſtare licet, & ad actus emendationem Iudicem arctare. Ad quam non modo Iudex facultatem habet;

27 † ſed neceſſitatem, vt manifeſte apparebit inferius. Qua & inordinate geſtis contradicendi aſtringitur neceſſitate reus, vt in Iudicem ſatisfactionis damnorum ea ratione transfundat, ad quam non tenetur, ſi conſentiat reus, iuxta regulam vulgatis textus *in d. cap. ſcienti, 27. de regul. iuris lib. 6.* ſupraque deductorum. Conſentit autem iuris præſumptione, ſi non contradicat, verè ſcientis & conſentientis imaginem tenens, & effectus ſuſtinens, vt & infra conſtabit apertius *numero* 64. Facit deteriorem taciturnitate conditionem ſuam, non alterius pariter deteriorem efficere valens, ex dicta regula legis *Non debet alteri per alterum iniqua conditio inferri, 75. D. de regul. iuris.* Cum ſaltem cauſa efficax & immediata damni non fuerit alter. Ita limitandus intellectus regulæ huic deſignatus à Nobis *in Axiomatib. iuris, lit. A. num.* 235.

Nec itidem obſtabit † quod *Cauſa cauſæ ſit cauſa cauſati*, vt eſt vulgare dicterium, de 28
quo *in Axiomatibus quoque noſtris lit. C. num.* 34. & ſic quod cum iniuſta interrogatio Iudicis fuerit Cauſa cauſæ damni; debet cenſeri Cauſa damni cauſati. Quia prouerbium illud tunc procedit, cum prior, ſeu remotior cauſa neceſſaria (vt prænotauimus) ad ſecundam cauſa eſt, veluti in caſu *legis eum qui, 5. C. ad legem Cornel. de ſicar.* quæ pro axiomate adducitur illo. Nec aliud euincit textus, pro eo ſimiliter allatus, *in l. Manumiſſiones, 4. D. de iuſtitia & iure.* In quo non tam neceſſaria quam occaſionalis cauſa extitit (quæ non attenditur, tanquam quæ ſe habet ad eſſe, & non eſſe, *l. Poſſidere, 3. 9. Ex pluribus, & ibi Gloſſa, D. de acquirend. poſſeſſ. cap. De occidendis, 98. 23. quæſt.* 5.) Ex quo enim ſeruitus libertatem inuaſit; occaſionem manumiſſioni dedit: inuenit ius infirmitati remedium, ſed non quod per ſe efficaciter & immediatè operetur, à domini voluntate omnino dependens, ſtans interim in ſuſpenſo. Alia neceſſariæ cauſæ ratio eſt, quæ ex ſe in Cauſam influit. Ab inordinato autem Iudicis proceſſu in partis damnũ neceſſaria hæc influentia, abeſt; quod veluti auertere in partis ipſius poteſtate appellatione, querela, vel ſola etiam petitione, ſeu oppoſitione eſt, iuxta ſupra late deducta, infraque dicenda. Vnde verè, indiſtinctè, ſimpliciter, aut abſolutè Cauſam cauſæ non dici Cauſam cauſati; dixere recte Baldus & alij, quorum relator & aſſecla exiſtit Tiraquellus *dicto tractatu ceſſante cauſa, limit. 20. num.* 16. ex *lege 1. §. Deieciſſe, D. de vi & vi armat. & lege quoniam multa facinora, 6. C. ad legem Iuliam de vi publica.*

Hæc cum iuris præſumptione conſenſus rei nititur Iudex; aliter ſi certo ſciat reum, omnino ius, eiuſque remedia ignorare, nec conſentire geſtis: tunc enim quaſi immediata cauſa damni, dum illam non amouet, ex eaque damnum proueniens, reſtitutioni remanebit obnoxius Doctorum opinione numero primo relatorum. Quæ tunc vrgebit, præſumptione iam conſenſus, eiuſque effectu ceſſante, veritatique cedente, vulgari axiomate iuris, de quo *in noſtris, lit. P. numer.* 134. Maxime in conſcientiæ foro. Qui & veritate nititur, & præſumptionem, iuris, veritate in contrarium exiſtente, non attendit, vt, cum communi Theologorum & Iuriſtarum, tradidimus *ſupra Rubrica 9. Annotatione quinta, numero* 23.

Si verò ante rei confeſſionem † inditiorum 29
aut probationum copiam, vel notitiam, ad minus, reus petat vt ad eam inſtructus accedat, & an iuſte interrogetur, reſpondendique obligationem agnoſcat (cum ante ſemiplenam ſaltem probationem, vnius nempe oculati teſtis, vrgentiumvè inditiorum, iure interrogari nequeat, vt eſt communis Doctorum reſolutio *in c. Præterea, de teſtib.* Paz *in praxi, 4. p. tom. 1. cap. 3. §. 4. num. 12. & ſeqq.* Euia *in Curia Philip. 3. p. 13. n.* 4. Bobadilla

in

Digitized by Google

in Politic.lib.5.cap.1.num.136. multorumque relatione ab ipſis, Satmient.*ſelectar.interpretation.lib.3.cap.13.num.4.verſ. quinimo*, Farinac.*conſil.110.num. 12. lib. 2.* Gurierrez *in practic.criminal.canonic.& ciuil.quæſt.9.num. 4. & ſeqq.* Ioan.Hieronym. Epiſcopus Campanil.*in Diuerſor. iuris Canonic. rubric. 11. cap. 13.num.*89.Ex Theologis D.Thom.*2. 2. quæſt. 69. artic. 1. & ibi* Caietan. cumque Soto, Martino Nauarro, Petro Nauarra, Alcozer, Corduba, & aliis, Emanuel. Rodriguez *de ordine iudic. cap. 10. num. 1.* Aldrete *de Religioſa diſciplina tuend. lib. 1. cap. 11. num.4. & ſeqq. præcipue num. 7.* Ludouic. Lopez *in inſtructor. conſcient. p. 1. cap 61.* Petrus à Ledeſma *in ſumm.2. p. tract. 8. cap. 24. verſ. Segunda concluſion, pagin.* 469. concluſionem iſtam omnes Diui Thomæ diſcipulos ſuſtinere inquiens) petitam-
30 que ad minus notitiam † non præſtet, aut deneget Iudex (eam enim, etſi non proceſſus tunc copiam, præſtare tenetur, vt aduertit Paz *ſupra, num.14.*) reſpondere non aſtringitur reus, vt proxime allegati obſeruant, & Gutierrez *d.lib. 1. canonicar. quæſt. cap. 11. num.44.* latiuſque *in praxi crimin. canonic.& ciuil. d.quæſt.9.num. 23.* Non enim cum graui damno Iudici interroganti ſimpliciter credere, aut eo cum damno parere cogitur, vt, cum Caietano, Caſtro Palao, & aliis, docet Trullench.*in opere morali lib.8. cap. 4. dub. 2.num.3.& 5.* Eſtque tunc illi appellandi facultas, & omnino conueniens, ne omiſſio remedij, quod ſibi competere ſciebat, noceat, iuxta textum *in d. cap.Sacro, 48. de ſentent. excommunic.* & Gloſſam *in dict. cap.1.de accuſationib.lib.6.verbo Fuerunt.* Obnoxio reſtitutioni manente Iudice (iuxta *ſupra* dicta *num.13.* dicendaque infra *num. 32. & ſeqq.*) ſi legitima probatione, aut indiciis ſufficientibus non extantibus, inſtanteque ad eorum notitiam parte; eam non præſtet Iudex, indebiteque ſic reus confiteatur, ceſſante iam conſenſu præſumpto rei, illiuſque aduerſus confeſſionis receptionem contradictione ſtante. Maximè cum pro Iudice ſit præſumptio quòd iuridicè procedat, vt oſtendimus *num. 14.* quæ ab efficacioris remedij interpoſitione rationabiliter excuſat.

31 Poteſtque † de facto reſpondere coactus, tanquam iniuſtè interrogatus, verbis æquiuocis, & ex communi ſignificatione ambiguis ſubterfugere confeſſionem, eoque modo Iudicem eludere, dum mendacium abſit, vt, cum Diuo Thoma, dicunt citati *numero* 29. Quibus accedunt Couarruuias *variar.lib. 1.variar.cap. 2. num.2.* Sotus *de iuſtit.& iure lib.5 quæſt.6. art. 2. & de ratione tegendi & detegendi ſecret.membr.3.quæſt. 3. concluſ. 4.* D.Antonin.*2.p.ſumm.tit.1.cap.19.§.6.verſ.ſimiliter*, cumque Adriano, Nauarro, Corduba, Salone, Medina, & aliis, Petrus Cened. *collect.ad Decretal.101.n.8.* pleniſſime Gutierrez *in praxi criminal.canonic.& ciuil. quæſt. 10. à numero 1.* Ioan. Ægid. Trullench. *in opere morali d.lib.8.c.4.dub.4 num.1.& 2.& c. 4. dub. 2. num. 5.* Diximuſque *Annotatione elapſa, num. 38.*

Gabr. de Velaſc.

Quod ſi adhuc † confeſſionem ſubterfugere non valeat reus, indebiteque ad eam, legitimo non exiſtente proceſſu, vrgeatur (omiſſa diſputatione an poſſit directè negare veritatem, de qua per ſupra citatos, & per Ioannem Gutierrez *d. praxi quæſt. 11. per totam*, & Trullench. *d. cap. 3. dub. 4. num. 2. & ſeqq.*) confiteaturque delictum: ad reſtitutionem damni *vſque tunc* ex inordinato proceſſu, confeſſioneque ſic extorta euenientis, cuius cauſa efficax iniuſta eſt Iudex, tenebitur ipſe, iuxta ſupradicta, relatam Theologorum ſententiam, & regulam *legis qui occidit, 30.§.In hac, D. ad legem Aquiliam, legis Prætor ait, §.Si ſeruum, D.de vi bonor.raptor.legis Videamus, 12.§. fin. legis qui domum, 59.in fine, D. locati, legis Nihil intereſt, D.ad legem Cornel.de ſicar.cap.Sapè, 50. diſt.c De cætero, 11.de homicid.& c.fin.de iniur.& damno dato.* 32

Vſque tunc † diximus, quia meliore vſus conſilio, errorem ſuum, proceſſumque emendare Iudex poteſt, partis & ſuo obſtare & conſulere damno. In hoc enim falluntur Petrus Nauarra, & Emmanuel Rodriguez relati *ſupra, numero tertio,* exiſtimantes Iudicem ex inordinata inquiſitione, & confeſſione ſic elicita, omnino condemnare, ſeu iudicare aſtringi, nec emendandi errorem, proceſſumque facultatem habere: ex quo ad illius abſolutam reſtitutionis obligationem proceſſerunt, deciſione textus *in dicto cap. 1.de accuſationib. lib. 6.* non integre percepta, nec iuridice diſcuſſa, vt fiet inferius. Loquuntur enim contra expreſſam textus determinationem *in cap.qualiter & quando el 1.17.in ord. de accuſationib.* vbi Innocentius III.P.M. Iudicibus ſeu Inquiſitoribus datis ſic reſcribit: *Si circa Nouarienſ. Epiſcopū debitum inquiſitionis ordinem obſeruaſtis, diſcretionem veſtram in Domino commendamus: Si verò qualibet occaſione prætermiſiſtis eundem: adhuc ipſum tempore oportuno volumus obſeruari: ne inde naſcantur iniuriæ, vnde iura naſcuntur. Ideoque mandamus quatenus (ad conſcientiæ veſtræ iudicium recurrentes) ſi contra præſcriptum ordinem, tanquam homines, exceſſiſtis; non pudeat vos errorem veſtrum corrigere, qui poſiti eſtis vt aliorum corrigatis errores.* Contra textum ſimiliter *in dicto cap. Sacro, 48. de ſentent. excommunic.* 33

Quamuis enim in confeſſum † nullæ ſint Iudicis partes niſi vt condemnet, veluti Nauarra & Rodriguez dicunt, & diximus pariter *Annotatione præcedenti, num.12.* id quidem procedit vbi rite & rectè proceſſum eſt, & confeſſio facta, vt ibidem quoque *numero* 45. aduertimus. Neque enim confeſſio ineptitudinem inquiſitionis validat, ſecundum Angelum, Marſilum, Marantam, & alios, quos memorat Farinacius *quæſt.81.num.69.* etſi contraria longe communior, & omnium fere opinio ſit, ex prope innumeris conſtans ab eodem Farinacio recenſitis *ibidem num. 67. & ſeqq.* iiſdem ipſis terminis loquentibus, dicentibuſque generaliter; confeſſionem omnem proceſſus 34

nullitatem vitiumque purgare, & ad condemnationem ſufficere. Idem ſæpe repetit Sigiſmundus Scaccia *de re indic. gloſſa* 14. *quæſt.* 7. *num.* 39. Valide quidem fundamento nixi textus *in d.cap.*1.*&* 2. *de accuſationib.lib.*6. Qui tamen non neceſſitatem, ſed facultatem ex tali confeſſione ſuo periculo Iudici procedendi relinquunt, vt ſtatim nectemus, peculiaribus aliis rationibus nouiter aſſignatis, ex quibus noſtra illæſa videtur remanere aſſertio.

35 Primo, † quia in illorum ſpecie conſtat contra certam perſonam, & ſuper certis criminibus à Pontifice fuiſſe inquiſitores deputatos: quod indicat, apud illũ diffamationem inquiſiti præceſſiſſe, & motu proprio inquiſitores deſignaſſe. Nõ enim aliter contra certam perſonam committeretur inquiſitio, ex *dicto cap. qualiter & quando*, 2. iamque relatis *ſupra numero* 20. Cum Principis voluntas iuri conſentanea, & legi cenſeatur conformis, nec contra eam diſponere velle, *c. Propoſuit*, 4. *de conceſ. præbend.* Gloſſa *in cap.* 2. *verb. Si verba*, 23. *quæſt.* 1. Abbas *in cap. cauſam quæ*, *num.* 1. *& ibidem* Felinus, *num.* 5. *de reſcript.* ſed ſecundum iuſtitiam fori poli, Menoch. *de præſumption. lib.* 4. *præſumpt.* 189. *num.* 18. *& ſeq.* ſolemnitatemque iudiciorum velle ſeruari, vt multis iuribus comprobat Sebaſtianus Vantius *de nullitatib. tit. An qualibet ſententia poſſit dici nulla? numero* 21.

37 Inde cum aduerſus aliquem † nominatim inquiſitionem proprio motu committit Pontifex, iam illum approbat diffamatum, vt inquit Gloſſa *verbo Fuerat in eodem cap.* 2. quam, multis relatis, ſequitur, & communiter receptam dicit Farinacius *quæſt.* 1. *num.* 41. Imo poſſe Principem non præcedente diffamatione inquirere, eiuſque pariter delegatum, idem quoque Farinacius profitetur *quæſtione* 9. *numer.* 13. Petr. Dueñas *regula* 298. *limit.* 7. Iul. *Clar. receptar. ſententiar. quæſt.* 6. *verſ. Præterea ſcias*, Iacob. Menoch. *de arbitrar. lib.* 1. *quæſt.* 78. *num.* 4. Auguſtin. Barboſ. *in collect. ad dict. cap. qualiter & quando*, 24. *de accuſationib. num.* 14. Ioan. Gutier. *in praxi criminal. canonic. & ciuil. quæſt.* 1. *num.* 33. Cum non naturalis, ſed poſitiui iuris ſit, inquiſitionem ad punitionem contra non diffamatum non fieri, vt docent Sotus *de ratione tegendi & detegendi ſecreti, lib.* 2. *quæſt.* 6. *dub.* 2. Leſſius *de iuſtit. & iure, lib.* 2. *cap.* 29. *num.* 132. §. *Tertio*, cumque eis Fagundez *in præcept. Decalog. præcept.* 8. *lib.* 8. *capit.* 21. *num.* 8. poſſeque perinde eo iuri Principem diſpenſare, illudvè ſupplere. Eiuſque auctoritatem omnes ſolemnitatum defectus tollere, probat textus *in cap.* 1. *in fine de tranſactionib.* & notat Brunor à Sole *in locis communib. verb. Auctoritatis*, *num.* 1. Quare in illorum textuum ſpecie & ſubſtitiſſe iudicium, & non debuiſſe in eo non proſequi, & confeſſum damnare Iudicem, dici iure valet, nec ad aliquam, conſequenter, reſtitutionem eſſe adſtrictum, quia *nec tenetur Iudex reſtituere ſi error commiſſus eſt in aliquo iuris ordine, in quo Supremus illud poterat diſpenſare: ſi tamen Supremus Iudex approbet hoc factum*, vt verbis hiſce, cum aliis, docet Trullench. *in opere morali*, *lib.* 8. *capit. primo*, *dub. vigeſimotertio*, *numero* 7. Quod & dictis iuribus factum cernimus.

A quibus ſecunda profluit ratio. † Dato 37
enim quod in dictis capitibus ex proprio motu inquiſitio commiſſa non fuiſſet, ex eo quoque iuſte in eis ſuſtineretur iudicium, quod apud inferiorem Iudicem de præcedentis diffamationis defectu à parte oppoſitum non fuerit, & delictum ſimpliciter confeſſione propalarit, vt textus ipſi indicant, nec vlterius poſt elicitam ſic confeſſionem, apud eundem Iudicem ſuper dicta oppoſitione vim factam appareat, ſed coram ſummo Pontifice eam propoſitam: qui conſtita ſibi veritate, oppoſitionem ſpreuit, veritati potius quam iuris apicibus intentus, ex qua veluti, circunductis ambagibus, Princeps iudicat, *capit. Ad petitionem*, 22. *de accuſationib.* & probat, cum aliis, Vantius *de nullitatib. tit. Qui poſſit dicere de nullitate*, *num.* 8. *&* 9. Et ſiue minus ordinate in iudicio agnoſcens decernat, ſiue de plano interloquatur; proceſſus defectus ſupplere cenſetur, & nullitates purgare, *d. cap. Ad petitionem*, vbi notat Auguſtinus Barboſ. *numer.* 4. *capit.* 1. *&* 2. *de confirm. vtil. vel inutil.* confirmatque vlterius Vantius *ſupra*, *numero* 7. *& ſequentibus*. Et vndecunque crimina claruerint, punire poteſt, *capit. Eccleſia*, 23. *quæſt.* 3. cumque copioſa Doctorum manu Farinacius *quæſt.* 81. *numer.* 248.

Ex quibus obiter deducitur, † Nauarræ & 38
Rodriguez opinionem *ſupra numero tertio* relatam, dicentiumque mortaliter peccare Principem, & ad reſtitutionem teneri, qui ex inordinato proceſſu ad rei condemnationem peruenit: non ex integro & indiſtincte admittendam, niſi ordo, vel ſolemnitas omiſſa à Diuino, ſeu naturali iure proueniat & deſideretur, quod immutare Princeps nequit, §. *Sed naturalia, inſtitut. de iure natural. gent. & ciuil.* vt & bene aduertit, roboratque Vantius *dicto loco*, *num.* 8. iamque memoratæ doctrinæ oſtendunt.

Tertio, † quia in ſpecie caſuque dicti 39
capitis primi & ſecundi nullatenus dubitatum fuit an inordinatum proceſſum poſſet, vel deberet emendare inferior Iudex; ſed reuocatio, annullatiovè inordinati proceſſus ratione, poſtulabatur: quam Pontifex, veritate deprehenſa, denegauit, ad ſententiamque ex confeſſione, voluntate, ſeu fatuitate facta, exceptione oppoſita nulla, procedi poſſe pronuntiauit. Quod ſi emendatio erroris inordinati proceſſus tempore opportuno ab ipſo Iudice inferiore peteretur: emendandi facultatem, vt diximus, facit illi textus *in d. cap. Sacro*, 48. *de ſentent. excommunic. & in d. capit. qualiter &*

quando,

Digitized by Google

quando,*el* 1. *Ne inde naſcantur iniuriæ vnde iura naſcuntur*, vt textus inquit ibi. Et quia *reiterari oportet,quod male geſtum eſt*, vt textus *in cap. Daibertum*, 14. 1. *quæſt.* 7. Occaſione congruenti inuenta, per quam Iudicantis non vileſcat auctoritas,vt idem ipſe textus *in cap. Qualiter & quando* cautè prouidit;correctioni autem propriæ ſemper ferè decens ſe occaſio offert, quæ veluti alienam præuenit correctionem, per quam minuitur auctoritas correcti, vt ſuſtinetur per propriam,imo & quandoque augetur. *Non enim erubeſcimus ſi quid melius etiam horum, quæ ipſi prius diximus, adinueniamus, hoc ſancire & competentem prioribus imponere correctionem,nec ab aliis expectare corrigi*,cum Imperatore Iuſtiniano *in authent. de nuptiis*, §. *Nos autem,coll.* 4. *Neque enim quiſquam,niſi imprudens, ideo quia mea errata reprehendo, me reprehendo, me reprehendere audebit.* cum Auguſtino pariter *in prologo retractationum.* Quomodo laudabile reprehendere audeat? Laudabile quippe, vt *qui primas non potuit habere ſapientiæ,ſecundas habeat partes Modeſtiæ: vt qui non valuit omnino impœnitenda dicere;ſaltem pœniteat quæ cognouerit dicenda non fuiſſe*,vt *ibidem* ipſe ſubnectit, *Non turpe eſt ſententiam mutare; ſed in malo perſeuerare,peruerſum,& exitioſum*, vt Nazianzenus inquit *Oratione* 32.*ad finem*. Equidem namque *obiurgare, haud magnum eſt; per facile quippe,& cuiuſlibet hominis:ſententiam autem ſuam ſubrogare, pij viri eſt,ac mente præditi.* vt ipſemet Nazianzenus *Oratione prima de Filio,ex ordine* 35.*in principio*.

Errorem itaque ſuum non modo inferior quoque Iudex emendare valet, ſed omnino debet,vt & præter Iuriſtas (quos lato calamo deſcripſit Gomezius 3.*tomo variar. cap.* 13. *num.* 25. multa inde inferens) docent (aduerſus Nauarræ & Rodriguez opinionem) Thom.Sanchez *conſilior.moral.p.*2.*lib.* 6.*cap* 3.*dub.* 39. *num.* 5. aliis quoque adductis,Ioan.Ægid.Trullench.*in opere moral.lib.* 8.*cap.*1.*dub.*23.*num.*4.Villalob.*in ſumm.*2.*p. tract.*14.*difficult.*16.recentius Cardinal.à Lugo *de iuſtit.& iure*,2 *p.diſput.*37.*ſect.*3.*num.* 38.*verſ. Sed reſpondetur*, ad argumenti ſui robur,contrariique reſponſionem,hoc exemplo,veritatis illius ſuppoſitione vſus: *Poteſt Iudex ex diuulgatione delicti facta per iniuriam alterius, procedere ad inquiſitionem contra reum:non tamen hoc poſſet,ſi ipſemet Iudex extorſiſſet à reo crimen:tunc enim omnino curare debet ne illa confeſſio iniuſte extorta noceat reo ad aliquem effectum,vt notat Leſſius, cum communi,lib.*2. *cap.* 29. *num.* 174. Quid plura, Sacris ita Canonibus expreſsè decernentibus, ciuilibus, legibus naturaliquè dictante ratione? Quæ vt congruam, veram quoque interpretationem iſtam, aptumque ſenſum dictis capitibus reddunt.

40 Quod autem *opportunum* † ſit tempus ad emendationem erroris inordinatique proceſſus,à *dicto cap.Qualiter & quando* 1. ſæpè expetitum;declarat Gloſſa *ibidem, verbo Obſeruari*, totum ante diffinitiuam ſententiam. Ante quam veluti,*quod iuſſit,vetuitvè Prætor contrario imperio tollere, & remittere poteſt, licet de ſententiis,contra*,vt Celſus inquit *in l. Quod iuſſit*,14.*D.de re iudic.*Similiter Iulianus *in l.Dicere autem*,23.§.*Vnde videndum, D.de recept.arbitr.* textus etiam *in cap. Conſuluit*, 24. *de offic. & poteſt. iudic. delegat. & in lege* 2. *tit.* 22. *part.* 3. *verſ. A tal Iuyzio.*

41 Quòd ſi ex ita inordinato proceſſu, † confeſſioneque in eo facta ad ſententiam ventum ſit; tutius eſſe Iudici confeſſum ab inſtantia abſoluere, & iudicium denuo inchoare (cum Angelo *dicto conſilio* 178.*alias* 293.*ad finem*,Riminaldo,Rolando,& aliis) obſeruat Farinacius 3.*p.praxis criminal.dict. quæſt.*81.*num.*68.*per errorem* 67.Simpliciterquè poteſtatem ſe iuſtificandi habere Iudicem,vt expenſas & damna euitet, profitetur Montaluus *in l.*8.*tit.*7.*lib.*1.*fori leg.verbo Las coſtas.*

42 Si verò ante ſententiam † à decretis,ſeu interlocutionibus fuerit appellatum, & à grauamine à quo appellatur,deſtiterit Iudex, decretumquè repoſuerit,in eadem cauſa libere deinde procedere valet,deciſione textus *in cap.Cum ceſſante*,60. *de appellationib. in cap. Si à Iudice*,10.*eodem tit. lib.* 6. vbi multos in id Doctores cumulat Barboſa *numero* 22. multos etiam Farinacius Poſthumus *in repertorio iudiciali*, *quæſt.* 84. *num.* 27. textus quoque *in d.cap.Sacro*,48. *de ſentent. excommunic.* vbi pariter non deferendum tunc appellationi dicitur, niſi talis ſit error, de quo potuerit merito dubitari.

43 Itaque † *in omnibus,præterquam in ſententiis diffinitiuis,poteſt, & debet tam Ordinarius,quàm delegatus iterum facere quod minus ritè fecit*, vt formaliter inquit Sebaſtianus Vantius *de nullitatibus, tit. Coram quo poſſit, & debeat nullitas opponi,num.*3. Diffinitiuam enim poſtquam Iudex ſententiam tulit, functus eſt officio ſuo,nec eam valet emendare, *l.Iudex*,55.*D.de re iudic.*Sed *ſemel lecta, neque augeri littera vna, neque autem minui poteſt;ſed vtcumquè recitata eſt,ita prouincia inſtrumento refertur.*vt & Lucius Apuleius agnouit *Floridor.lib.*1.*in fine.*

44 Quinimò † & poſt diffinitiuam ſententiam, quæ nullitatem continet, cauſam inſtaurare denuò Iudicem poſſe, & quaſi non agitata prior eſſet, inordinati proceſſus defectum nullitati cauſam præſtantem emendare, & tanquam re integra, inchoare, decernunt textus *in l.* 1. *C. de ſentent. & interlocution. omni. iudic.*vbi Imperatores Verus & Antoninus Quintiliano ſic reſcripſerunt:*Non videtur Nobis rationem habere ſententiam prædeceſſoris tui, qui cum cognouiſſet inter petitorem & procuratorem;non procuratorem,ſed ipſam dominam litis condemnauit,cuius perſona in iudicio non fuit. Potes igitur,vt re integra, de cauſa cognoſcere.* Textus *in l. Sine propoſitis*,4.*& ibi Gloſſa verbo Denuò,C.quomodo & quando Iudex,l.Si accuſatoribus*,4.*C.de accuſationib.* vbi & notat Gloſſa, *verbo Eundem*, textus *in cap.Fraternitatis*.6.*de frigid & maleficiat.*Eſtquè communis & recepta Doctorum ſententia, quam, poſt antiquiores, proſe

proſequuntur Vantius *d. tit. Coram quo poſſit & debeat nullitas proponi, num. 7. & ſeqq.* Azeued. *in l. 2. tit. 17. lib. 4. noua Reg. collection.* Sigiſmund. Scacc. *de appellationib. quæſt.* 19. *remed. 1. concluſ. 6. num.* 73. Franciſc. Leo *deciſ. Valent. lib. 1. deciſ.* 11. *num.* 1. Stephan. Gratian. *diſceptation. forenſ. cap.* 103. *num.* 12. vbi quòd Iudex qui ex actis nullis abſoluit, poteſt poſtmodum condemnare, & è contra.

Cum igitur inordinatum proceſſum, ſen-
45 tentiamvè nullam emendare valeat Iudex; † ſi parte petente, non emendet, de iniuria, ſeu damno parti illato in interiori & exteriori foro tenebitur, contra eumquè in ſyndicatu ad damna & intereſſe agi tunc poſſe dicunt Baldus *in rubrica C. de pœna Indic. qui male iudic. num.* 1. Ioan. Baptiſta Plotus *de in litem iurando, §. 3. num.* 7. cumquè Grato *conſil.* 97. *num.* 11. *num.* 1. Rolando, & aliis, Farinacius *quæſt.* 1. *num.* 44. addens, quod circa intereſſe, partis iuramento ſtabitur. Quod & dixerat Gloſſa *in d. cap. Sacro,* 48. *de ſentent. excommunic. verbo Ad intereſſe.* Circa quod tamen videndus Abbas *ibi num.* 6. & relati ab Auguſtino Barboſa *num.* 9.

Quamuis autem factum ſuum emendet Iudex, damnumquè per conſequens, & actio ceſſet, iuxta textum *in d. cap. Cum ceſſante,* 60. *de appellationib. & in d. cap. Sacro:* vſque ad emendationem tamen, expenſarum & damni, ſi quod adeſt, ſatisfactionis obligatio apud Iudicem remanebit, vt dixit in ſimili Bartholus *in quæſtionibus ſuis, quæſt.* 9. *num.* 19. *& in l. Si minoris,* 26. *D. de reſtitut. minor. num.* 4. ex *lege Si fine,* 12. *§. Cum autem, & §. Marcellus, D. rem ratam haberi, & in l.* 3. *§. Ex quibus, D. de alienat. iudic. mut. cauſ. fact.* Probatquè textus *in l.* 1. *D. de euictionib.* & obſeruat, cum aliis, ex ſententia nulla, Petrus Barboſa *in l. Si filius familias,* 15. *D. de iudic. num.* 39. Niſi cum legitima excuſet ratio, vt ſi forſitam errauerit ex cauſa probabili; maximè ſi laudabilis opinionis exiſtat, vt temperat textus *in d. cap. Sacro de ſentent. excommunic.*

Hæc quoad inquiſitionem indebitè & contra ordinem iuris formatam, confeſſio-
46 nem elicitam, & iudicium ſic proſequutum. † Quoad alias proceſſus ſolemnitates, quæ vel omittuntur, vel earum præuertitur ordo; eadem diſtinctionis ratio, fortiorquè viget, vt ſi de inordinati proceſſus defectu pars opponat, illum emendare, & in debitum ſtatum reducere teneatur Iudex, ad intereſſe damnumvè alioqui ſit adſtrictus. Si non opponat, aut petat (quaſi proceſſui conſentiat, ſuoquè pars renunciet iuri) & ſubſiſtat iudicium, & excuſetur ab intereſſe Iudex. Quamuis enim tenuerint multi iudiciario ordini, & iuris circa eum ſolemnitatibus renunciari non poſſe, qui veluti in publicum fuerit introductus fauorem, *l.* 1. *§.* 1. *D. de feriis, l. fin. D. de pactis,* cum aliis allegatis per Vantium *de nullitatib. tit. de nullit. ſent. ex defectu proceſ. num.* 12. *& ſeqq.* multis hanc ſententiam aſtruentem: communis tamen recepta & frequens Doctorum reſolutio eſt, quòd ſi non expreſsè, pactoquè partium renunciatio hæc fieri valeat (quaſi bonis moribus repugnans ſit, & peccato occaſionem præſtet, vt in iuramenti calumniæ remiſſione, *l.* 2. *§. Sed quia, C. de iure iurand. propter calumn. dando:*) tacite tamen remitti poſſit, cum & ea ceſſet occaſio, & publici quoque ratio iuris, ſuperſitquè particulatis, cui renunciare quilibet poteſt, *l. Si quis in conſcribendo, C. de epiſcop. & cleric.* cum ſimilibus, de quibus Nos *in Axiomatib. iuris, lit. I. num.* 170. Sic in iuramento calumniæ (quod difficilius eſt) determinat textus *in cap.* 1. *§. Propter, de iuram. calumn. lib.* 6. vbi Bonifacius Octauus inquit: *Propter omiſſum quoquè tacite in tota cauſa calumniæ iuramentum, iudicialis proceſſus alias factus legitimè, non eſt nullus, nec etiam annullandus.* & ibi notat Gloſſa *verbo Tacitè, & in d. l.* 2. *§. Sed quia verbo Remitti,* multos alios enumerans caſus in quibus maioris virtutis & potentiæ eſt tacita quam expreſſa renuntiatio. Vt circa materiam noſtram effecere Gloſſa *in cap. De cauſis,* 4 *verbo Conſenſu partium, de offic. & poteſt. iudic. deleg. in cap. Inolita,* 42. *verbo Pontifice,* 11. *quæſt.* 1. *& in cap. Si forte,* 11. *verbo Euidentem, de election. lib.* 6. Iaſo *in l. Cum quid, D. ſi cert. pet. num.* 9. *& in eiuſdem repetitione, num.* 10. 11. *&* 19. Cardinal. Tuſch. *practicar. concluſ. lit. T. num.* 11.

Generaliter tandem iudiciarium ordinem à partibus remitti poſſe, dicunt Matthæ. Coller. *de proceſ. execut. p.* 1. *cap.* 5. *num.* 42. *&* 83. Galleſ. *in tract. de execut. in forma Camer. p.* 3. *quæſt.* 4. *num.* 3. Marant. *de ordin. iudicior.* 2. *p. num.* 41. Galiaul. *in tract. de pace public. lib.* 2. *cap.* 2. *num.* 26. *&* 28. hiſquè relatis, Carol. de Graſ. *de exceptionib. in prælud. num.* 7. Idquè præcipuè tacitè, Monte Alegre *in praxi. cap.* 10. *num.* 9. Doctores *in l. Prolatam,* 4. *C. de ſentent. & interlocut. omni. iudic. in l.* 1. *C. de execut. rei iudic. in cap. Veritatis,* 8. *de dolo & contum. in cap. Ad petitionem,* 22. *§. fin. de accuſationib.* Vincent. Carotius, plenè argumentum diſcutiens iſtud, *de remediis contra præiudiciales ſententias, vel damnos. execut. except.* 6. *per totam.*

Quod enim *parte petente,* † circa id dicitur 47
de ſubſtantia, & neceſſitate, parte tacente, dicitur *Congruitatis,* vel non de ſubſtantia, vt magiſtraliter docet Ioan. Andr. *in d. cap.* 1. *de accuſationib. lib.* 6. *num.* 3. *ad finem,* per textum ibi, inſimulquè *in cap. ſequenti, & in cap. Vxor,* 33. 17. *quæſt.* 4. Iiſdemquè verbis Ioannes Monachus *in d. cap.* 1. *num.* 2. *&* 3. adeo valere iudicium ſuis ſolemnitatibus carens, † ſi à par- 48
te non petatur, prodit (cum Crauetta *conſil.* 150. *num.* 2. poſt Decium *in l. Vinum, col. penult. D. ſi cert. petatur*) Iacob. Menoch. *de præſumptionib. lib.* 2. *præſumpt.* 47. *num.* 20. per totam illam præſumptionem, perquè eius triginta numeros demonſtrans, multorum caſuum diſcurſu, id tacitum partis efficere conſenſum, in iudiciis maximè, facto etiam parti præiudiciali, cui non contradicit, ex *dicto cap.* 2. *de accuſationib. lib.* 6. citatis Doctoribus *numero ſecundo.* Quod & effecerat Iaſo *in d. l. Patre furioſo, D. de his quæ ſunt ſui vel alieni iuris, n.* 27. *& ſequentibus,* de praxi atteſtans, vt & atteſtamur. Ne & Farinacium de

de teſtibus inhabilibus admittendis, & probantibus, fidemquè facientibus parte non opponente, ex illius tacito conſenſu, regulam conſtituentem,& multis,ſuo more, confirmantem,adducamus, *de teſtib.quæſt.61.num. 175. & ſeqq.* Quæquè, ſuperioribus conuenientia, tradidimus *de priuileg. pauper.p. 1. quæſt.35. per totam, præcipuè numero 6. 8. &* hic etiam *Rubric.9. Annot.12.§.2.num.28. & ſeq.*

49 Prædicta indubitabilius † de iure noſtro Regio procedunt, diſpoſitione *legis 10. tit. 17.lib.4.nouæ Regiæ collectionis*,quæ (beneficio partium,iudiciorum præſcindens ambages,per compendia veritatem conquirens, vt ad eam citius deueniat) de ordine etiam ſubſtantiali proceſſus non curat,neque ob illius defectum ſuſcitari,aut protelari lites patitur, ad eiusvè obſeruantiam Iudicem arctat, niſi à partibus fuerit requiſitus: neque tunc indiſtinctè,aut ſemper,ſed moderamine,arbitrioquè adhuc Iudici quibuſdam conceſſo in caſibus ab ea deſignatis, aliis ſub iuris communis diſpoſitione manentibus,ex *lege Præcipimus,32.in fine, C. de appellationib. & lege Sancimus,27.C.de teſtament.* Vt enim Imperator inquit ibidem: *Quod non mutatur, quare ſtare prohibetur?* Maxime cum diuerſa (vt in præſentiarum agitatis) exiſtit ratio. Quod & ipſamet Regia lex in fine præuenit,vt infra pertingemus. Verba dictæ legis, poſt præfationem,cauſamquè prædictam, hæc: *Eſtablecemos aſi en los pleytos ciuiles,como criminales, aſi en primera inſtancia, como en ſecunda, o tercera,que ſi la demanda,o acuſacion pareciere aſentada en el proceſo,aunque no ſea dada por la parte en eſcrito,o faltare en la demanda el pedimiento, o alguna de las coſas que en la demanda deben ſer pueſtas ſegun la ſutileza del Derecho, o que no ſe aya fecho Iuramento de calumnia eſtando pedido vna vez ſolamente: o que la ſentencia no fue leyda por el Alcalde: o que desfallecen las otras ſolemnidades y ſuſtancias de las ordenes de los Iuyzios que los Derechos mandan,o algunas dellas: conteniendoſe toda via en la demanda la coſa que el demandador entendio demandar,o el acuſador pedir, ſeyendo hallada y probada la verdad del fecho por el proceſo, en qualquiera de las inſtancias que ſe viere,ſobre que ſe pueda dar cierta ſentencia: que los Iuezes que conocieren de los pleytos y los ouieren delibrar, los determinen y iuzguen ſegun la verdad què hallaren probada en los tales pleytos: y las ſentencias que en ellos dieren, por las razones dichas no dejen de ſer valederas. Pero ſi el demandado ſeyendo llamado antes que vaya el pleyto a delante pidiere que el demandador de ſu demanda por eſcrito: que quede en el arbitrio del Iuez para lo mandar,ſi viere que conuiene que ſe faga aſi. Y anſi miſmo que ſi las coſas que fueren de ſuſtancia del Iuyzio y la parte pidiere, declarandolas que la otra parte las guarde, y no quiſiere ſeyendole mandado, y lo miſmo en Iurar de calumnia ſeyendole pedido,y mandado dos vezes: que entonzes ſentenciando el Iuez ſin fazer lo ſuſo dicho ſea auido el pleyto por ninguno, y el Iuez condenado en coſtas.*

Quod vltimum prouiderat, diſpoſuerat que pariter *lex 2.tit.4.lib.3.Ordinam.verſ. Otroſi mandamos.*

Vt in ſuperioribus itaque prioribus caſibus † communi iure poſt probationem ſal- 50
tem,vel proceſſus copiam datam, de inordinato, vel defectuoſo proceſſu non opponentem,impendio ſuo tacere,& conſentire videri comprobauimus: ſic in hiſce tunc demum ad expenſas dicta lex Iudicem damnat, cum requiſitus à parte,modo ab ipſa præſcripto, ad ſententiam proceſſit ordine prætermiſſo. De damnis non fecit lex mentionem, tanquam expenſarum condemnatione præuentum pariter damno ſit,aliud inde non euenire ſupponens,iuxta dicenda *proxime numero 52.cum ſequentibus.* Aut enim ſolemnitates in dicta lege memoratas omiſit Iudex, de quibus nec Iudicem ipſum,nec partem,iuxta illius formam, pars altera interpellauit: & iudicium tenet,& non eſt in culpa Iudex, nec ad aliquid,ſecundum illius deciſionem obli-
gatus exiſtit. Quod vel illa ſola clauſula † 51
Seyendo hallada la verdad, in ipſamet lege adiecta operari valeret: per quam veluti omnes poſitiui iuris ſolemnitates cenſentur remiſſæ,vt cum Buttrio, Alexandro, Felino, & aliis,tradit Maranta *de ordin.iudic.p.4. diſt.9. num. 32.* ex iiſdem inſimul affirmans huiuſmodi clauſulã excedere potentia & efficacia illa, *Summariè, Simpliciter, & De plano*,quæ iudiciorum ſolemnitates relaxant, & ab earum obſeruatione liberant, *Clement. Sæpè,de verbor.ſignific.* Plenè de his omnibus Barboſa *de clauſulis,clauſul.101.num.3.& ſeqq. præcipuè 6.& 7.* vbi quod illa clauſula aufert ordinem iudiciarium, omnem iuris ſolemnitatem relaxat, & ad formam iudicij de iure naturali vel gentium inductam reducit.

Aut de ſolemnitatis omiſſione † pars op- 52
ponit: & tunc aut libelli formam,aut ſententiæ prolationis reſpicit oppoſitio: primam arbitrio Iudicis lex relinquit: ſecundam,tanquam nec ſubſtantialem, nec præiudicium partibus afferentem contemnit, vſuſquè in Tribunalibus ſaltem inferioribus, reiecit. Aut iuramentum calumniæ ſemel & bis præſtari fuit petitum,& alia ſubſtantialia iudicij ſeruari (ad quæ legitima inquirendi, & eliciendi confeſſionem forma referri poteſt) quibus prætermiſſis,ſi bis requiſitus, nihilominus ad ſententiam procedat Iudex: eam nullam dicta lex declarat, & ad expenſas ſumptuſquè Iudicem obligatum,vt hanc ipſam legem 10. explicans Gutierrez notat *lib.1.practicar. quæſt. 99. per totam, maximè num.2.& 3.*

Damnorum (vt diximus) mentionem ipſa non fecit,quia ex ſententia nulla non pertinuit damnum. Quod ſi fortè pars præter expenſas ſentiret (neceſſariam ſaltem à prætermiſſo iudicij ordine,poſt obſeruantiæ poſtulationem,cauſam habens) eandem ſequetur expenſarum naturam & obligationem. Quamuis enim ſimplici expenſarum con-
demnatione, † ſeu appellatione non conti- 53
neantur,nec veniant damna,*cap.In noſtra, 8. de iniur.& damno dato*, Gloſſa *in l. 1. §. fin.*

verbo

Digitized by Google

verbo Hoc iudicium, D.ſi quis ius dicenti non obtemperau. ex qua ſic notat Baldus *ibi, num.* 4. Gloſſa etiam *in l.Sancimus,* 13.*verbo Damna,in fine,C.de iudic.* eruditè Surdus *deciſ.* 26. *per totam* , Theſaurus *deciſ.* 67. *num.* 5. *verſ. Contrarium,*Cacheran.*deciſ.* 46. *num.* 2. Stephan. Gratian. *diſceptation. forenſ. cap.* 883. *num.*25.*&* 26. Auguſtin. Barboſa *de appellation verbor.vtriuſque iuris,verbo Damnum,& verbo Expenſæ,* Ioan. Petrus Fontanel.*deciſ.* 97.*num.*2.*&* 3. At verò eadem, quæ expenſarum condemnationem inducit ratio , damna quoque reſarcire iubet,& æquo pede,graduquè pari vtraque condemnatio procedit , vt monſtrant textus *in* §.*Hæc autem omnia,inſtit. de pœna temere litig. & in l.fin.C.de pœna iudic.qui male iudic.* in illo ſic Iuſtinianus: *Improbus litigator & damnum & impenſas litis inferre aduerſario ſuo cogitur.* In hoc Conſtant.Auguſt. *Ei vindicta quem læſerit,non ſolum æſtimationis diſpendij , ſed etiam litis diſcriminis præbeatur.*

55 Si autem † non eſt error in proceſſu , ſed ex parte Iudicis dolus , metusvè illatus , per quem à reo confeſſionem extorſit , diſtinguendum : Aut dolus talis eſt , qui ad partis potius fatuitatem,quam ad Iudicis malitiam referri poſſit:talis metus , qui ad vanam potius partis trepidationem,quam ad veram Iudicis violentiam accommodari : & tunc partis fatuitas,animi leuitas , inepta , ſeu vana trepidatio ſunt,quæ præiudicant,nec iudicij valori, nec Iudici nocent , vt determinat expreſsè textus *in cap.Cum dilectus* , 6.*de iis quæ vi metusvè cauſa fiunt.* Cuius hæc verba : *Non obſtante violentia,quæ proponebatur illata (cum neque metum mortis,neque cruciatum corporis contineret,& ideo non debuerat cadere in conſtantes) nec obſtante dolo,quo ſe proponebant fuiſſe ſeductos (cum talis dolus non tam ad circumuentionem prædictorum Ciſterſienſ. quàm ad fatuitatem eorum debeat retorqueri :) ſuper reſtitutione petita ſilentium eis duximus ſententialiter imponendum.* Iuxta cuius deciſionem (eius licet mentione nulla facta) ſentit Dominicus Sotus *de ratione tegendi & detegendi ſecreti, membr.*3.*quæſt.*1. *concluſ.* 5. eiuſdem exiſtens voti,cum leuem Iudex tormentorum comminationem interpoſuit. *Nam quamuis Iudex(* inquit*)aliquam tunc fecerit iniuriam:tamen non tam cenſetur Iudex extorſiſſe,quam reus libere propalaſſe.*

56 Aut is interuenit dolus , † metusvè , quo diſertus quilibet & conſtans caperetur , ex actiſquè conſtat:& in diſtinctionem propoſitam iterum incidimus,quòd aut de hoc opponit,vel non opponit pars:Si opponit,debeat Iudex inſtaurare proceſſum, & ritè proſequi,aliter in cauſa procedens , ad expenſas & damna teneatur vſque tunc factas,inſtauret licet , & ad debitam formam proceſſum reducat , ſecundum latè ſupra agitata : Aut non opponit,& voluntariè videtur fateri crimen,confeſſionem approbare ſcienter,& iuri ſuo renunciare,vt late quoque ſupra.Conſequenter ſcienti & volenti iniuria non fit , quæ ad reſtitutionem obliget.

Aut de tali dolo,metuvè per quem extorta confeſſio eſt,non apparet in actis, nec probari poteſt:& ad reſtitutionem tenebitur Iudex,tanquam illius cauſa efficax iniuſta , ſecundum ſupra dicta , & fusè *Annotatione elapſa.* Inter quæ,ſuum aduerſus Iudicem tenebit ſuggeſtio locum,quæ veluti non ſolet apparere in actis:ſi eius ſaltem qualitatis ſit , quæ cautum etiam (vt prædiximus) decipere poſſet.Quæ enim ex actis deprehendi valet,& nullitati (vt *numero* 28. *Annotationis præcedentis* aduertimus) & diſtinctionibus *in hac ipſa* præſtitis,remanebit ſubiecta.

Huic tamen , † cœteriſquè ſuperioribus
negotium faceſſere,fortiterquè obſtare vide- 57
tur recepta & frequens Doctorum opinio dicentium : *Iudicem qui contra ius ſententiam protulit,litem ſuam facere , proque intereſſe in ſyndicatu poſſe conueniri,tametſi pars grauata non appellet.* Quam ſuſtinent Bartholus *in l. Item ſi res,4.D.de alien.iudic. mutand. cauſa fact. num.* 3. *diſput.*9.*incip.Iudex per imperitiam,ex numero* 15.*& in l.*1.*num.* 9. *D. quod quiſque iuris,*Baldus *in cap.*1.§.*Iudices,num.*7. *de pace iuram.firm.*Boſſius *in tract.cauſar.criminal.tit.de Offic.corrupt.num.*22.*verſ. Sed ſi ſententia valida eſt,*cumque Socino,Barbatia, & aliis,Iacob.Menoch.*de arbitr.lib.*2. *centur.* 4.*caſu* 339. *num.* 10. *& ſequentibus.* Quibus addimus Innocentium *in cap.Sæpè,de appellationib.& in cap.Paſtoralis,de reſcript.*Iaſonem *in d.l.*1.*D.quod quiſque iuris,num.*15. *& ſeq. & ibidem* Paulum Caſtrenſem *in* §. *Qui Magiſtratum,num.*14.*in l.Dies cautioni,*§. *Si tam vicinum,D.de damno infect. & in l. Si filius familias,num.*7.*D. de iudic.* Alexandrum *in d.l.*1.*num.*16. Abbatem *in cap. Ad hæc* , 6. *num.*6.*de appellationib.& in cap. Paſtoralis* , 29.*num.*8.*de iure patronat.*Montaluum *in l.*2. *tit.*2.*lib.*2.*fori,verbo Sin derecho,*Auileſium *in cap.*1.*Prætor.verbo Alas partes,num.* 9. Hyppolytum de Marſil.*ſingul.* 646.*incip. Iudices inique agentes,per tot.præcipuè num.*3.Petrum Barboſ. *in l. Si filiusfam.* 15. *D.de iudic.num.* 29.*& ſeqq.*Auendanum *reſponſo* 11. *num.* 1. Martinum Nauar.*in Manual.cap.*25.*num.* 12. *verſ.Qui ſciens,*Bernardum Diaz *regula* 363. *limit.*4.Bobadillam *in Politic.lib.*5.*cap.*3.*num.* 29.*in fine* , *& num.*73.*&* 74.Ceuallos *practicar.quæſt.*153. Portium *in additionib.ad Monachum in cap.*1.*de ſentent. & re iudic. lib.* 6. *num* 14. *verſ. Et facit litem ſuam,* Cæſarem Contardum *ad legem vnicam,C.ſi de momentan.poſſeſſion.limit.*11.*num.*2. Quam aliqui ex ſuperioribus ſententiam extendunt,procederequè arbitrantur , etiamſi pars expreſsè appellationi renunciet ; ſiue appellet , & appellationem deſerat ; ſiue appellatio pendeat ; ſiue ſententia à qua appellatum eſt , ſit confirmata.Etſi pleriſque extenſiones iſtæ diſpliceant,vt per eoſdem videre licet, præcipuè per Auileſium *ex numer.* 8. *cum pluribus ſequentibus* , cœterorum opiniones recenſentem , ſuamquè interponentem doctè.

At verò Gloſſa *in d.l.* 1.§. *Qui Magiſtratum. verbo Noui iuris , verſ. Quid autem de diffinitiua, D. quod quiſque iuris* (quam ſingularem dicit Baldus *in cap. Quintauallis* , 23.*de iure iurand.num.*36.*in fine,*tunc teneri

ſeu

Digitized by Google

ſeu conueniri in ſyndicatu Iudicem poſſe docet, etiam ſi pars non appellet, cum cauſa ſubeſt cur non appellet: prorſus ſentiens, ſi appellationis impedimentum non extet, approbatum videri iudicium à quo appellatum non eſt, & non dari recurſum contra Iudicem. Sic & placuiſſe Angelo *conſilio* 188. *ad finem* Auileſius refert *ſupra num.* 9. tenere dicens: *quod ſi victus potuiſſet appellare, & non appellauit; tunc contra iudicantem non poſſe haberi recurſum: quia non appellando confirmat quis ſententiam ſuo conſenſu.* Idque per textum optimum, *in l. Hi, qui ad ciuilia, 7. C. de appellationib.* dicentem: *Hi qui ad ciuilia munera, vel Decurionatum, vel honores euocantur, licet vacationem à Principibus acceperint, ſi appellationis auxilio non vtantur; conſenſu ſuo nominationem confirmant.*

Nec communis reſponſio, ſolutiovè (*quod confirmatio, vel approbatio ſententiæ per taciturnitatem, & non interpoſitam appellationem, intelligatur, quoad alteram partem, & quoad rem, eo iudicio petitam, non vero quoad Iudicem, & ad intereſſe, quod de nouo inſurgit:*) difficultatem omnino euacuat. Approbatio enim ſententiæ ad bene iudicantis ſtatum, ſpeciemvè quoad probantem, Iudicem reducit, ratione argumentoquè textus *in d. cap. ſcienti, 27. de regulis iuris, lib. 6. in d. l. Si quis cum ſciret, 93. D. de furtis, proxima lege Hi qui, in c. Qui tacet, 43. de regul. iuris, lib. 6.* cum ſimilibus de quibus *in Axiomatibus noſtris, lit. C. n.* 2. At hic ad nihilum tenetur: ergo neque is cuius ſententia probata eſt. Implicare enim aliter contradictionem videtur ſolutio, & partem quoad alteram, non appellando, bene Iudicem iudicaſſe fateri; & intereſſe ex eodem iudicio, tanquam ex male iudicato, aduerſus Iudicem prætendere. *Vnum eundemquè & pronuntiare iuſtum; & tradere quaſi criminoſum.* vt verbis Ambroſij vtar *in c. 13. Danielis, Sermone* 1. Vnde Petrus Barboſa (præfatæ communis acerrimus propugnator) *in d. l. Si filiusfam. n.* 34. & 35. (cum Panormitano, Alexandro, & aliis, quos refert) differentiam conſtituit inter renũciantem appellationi; & ſententiam tanquam bene latam expreſsè approbantem: vt ille poſſit aduerſus Iudicem ex iniqua ſententia, proquè intereſſe in ſyndicatu agere, quodquè quoad partẽ ſolum renunciaſſe videatur: hic nequeat; tanquam vtrumque approbatio contineat. Sed nec omnino difficultatem, vt diximus, ſedat diſtinctio iſta, eiſdem tacitæ, velut expreſſæ approbationis viribus exiſtentibus, quoad forum ſaltem exterius, vulgaris iuribus, iamquè latè ſupra agitatis.

58 Nec itidem reſponſio, † quæ *dictæ legi Hi qui ad ciuilia* illico ſe offert, penitus diſſidium componit: nempe facilius in eius caſu conſenſum, & approbationem induci, quam in noſtro: quia in illo poterat appellationem omittens non ſentire damnum, vel incommodum; poſſet imo commodum, vtilitatem, aut voluptatem ſentire ad ciuitatis munera euocatus: ex quo conſenſus præſumptio inducitur facilius, iuxta textum *in l. Qui patitur, 18. D. mandati, in l. Item quæritur, 14. §. Qui impleto, D. locati.* copioſe & eleganter Surdus *conſ.* 231. *n.* 15. & 16. *volum.* 1. At vbi damnum vertitur, difficilius, imo tacens tunc diſſentire videtur, *l. Filiusfam.* 8 §. *Inuitus, D. de procuratorib.* De vtroque plene Menochius *de præſumptionib. lib.* 3. *præſump.* 42. *per totam.* Quia quolibet indiſtinctè caſu per omiſſionem appellationis tempore præſtitutò, iudicium approbatum videri, Canonica & Ciuilia iura dictitant *in cap. Quoad conſultationem, 15. de re iudic. in l. Ab eo, 5. C. quomodo & quando iudex in l. fin. in fine, C. de ſentent. quæ ſine certa quantit. prolata eſt, & ibi* Gloſſa *verbo Confirmaſti, & in l. 1. C. de poſtuland. verbo Obtempera,* cum aliis de quibus Nos *de priuileg. pauper. p. 1. quæſt. 51. n. 6. verſ. Quarta.* Manetquè Iudici prærogatiua, quæ conſenſum etiam in præiudicialibus, taciturnitate in iudicio inducit, vt prædiximus.

59 Inde † in ſpecie textus *in cap. Paſtoralis, 29. de iure patronat.* præſentatum à Patrono aduerſus quem malitioſè Epiſcopus fuerat interlocutus, aliumque inſtituerat, intra debita tempora non appellantem ſibi imputare debere, nec contra Epiſcopum habere recurſum, profitetur Ioann. Andr. *ibi n.* 9. cum Hoſtienſe, tametſi eos Panormitanus improbet *ibi quoque num.* 7. & 8.

60 Vtcunque autem ſe res iſta habeat, diuerſa quæſtionis noſtræ, † reſolutioniſquè in ea præſtitæ ratio. Maximum quippe inter iſthæc ad conſenſum vel diſſenſum inducendum, liberandumquè per conſequens ab obligatione Iudicem verſatur diſcrimen. Namque ſententiæ iniuſtitia à parte præueniri non poteſt, ſentitur & inſpicitur ſimul: Proceſſus errori tandiu pars obſtare valet, quandiu inſtantia durat; toties, à negligentibus etiam noſcitur, quoties inſpicitur, voluiturque proceſſus: toties approbatur, quoties non contradicitur, ex vſque nunc late deductis. Quorum actuum, taciturnitatiſque geminatio enixam & deliberatam approbationem præ ſe fert, ex *l. Balliſta, D. ad ſenatusconſult. Trebellian.* congeſtiſque à Nobis *in Axiomatib. iuris, lit. G. num.* 1.

61 Sententia † item negotio finem imponit, dat, vel adimit ius, *l.* 1. *D. de re iudic. c. Et qui, 41. §. Diffinitiua, 2. quæſt. 6.* Quo nemo ſe priuare velle præſumitur, nec ſuum iactare, *lege Cum de indebito, 25. D. de probationibus.* Iudiciatij actus ad ſententiam tendunt, nec dant, nec adimunt ius efficaciter. Damnum, ſi quod inferunt, à partis potius fatuitate, negligentia, vel tacito conſenſu (qui tunc iure præſumitur, & vt verus, vt diximus, operatur) venit, alioquin reparabile.

62 Rurſus Sententiam diffinitiuam † ſiue bene ſiue male qui protulit, functus eſt officio ſuo, deſinit eſſe Iudex, nec eam valet emendare, illatumve reparare damnum, *dict. leg. Iudex poſtea quam, 55. D. de re iudic.* neceſſariaque appellatio eſt, & eius proſequutio vt in melius ſententia reformetur, *leg.* 1. *D. de appellationib.* Ad cuius non modo ſumptus (pro eis licet male iudicantem pars Iudicem habeat obligatum) ſed ad perſonæ, litiſque diſcrimina (cum ſuperiores *nonnunquam etiam bene latas ſententias in peius reforment,*

Digitized by Google

reforment, ipſius *legis primæ* animaduerſione) durum nimis videretur arctare laſſum, & vt aut appellatione non interpoſita, aut interpoſita, ſed non proſecuta; vel proſequuta quidem, & ſententia confirmata; ius aduerſus inique iudicantem perdat (contra magis receptam Bartholi, & aliorum, quos iam retulimus, opinionem) quod ſibi appellatione non interpoſita, durare competereque ſciebat, iuxta *legem Sicut*, 8. §. *Non videtur*, *D. quib. modis pign. vel hypothec. ſoluitur*: aut relata, cæteraquè ſuperiorum Tribunalium, foriquè ſubire diſcrimina.

63 Ad emendationem proceſſus † diſpendium, grauamenvè nullum: ſimplici partis petitione, vno eodemquè iudicio idem ipſe Iudex emendare poteſt, debetquè errorem; obſtrictus remanens ſi non emendet, reſtitutioni; pars detrimento, ſi non petat, de inordinatovè proceſſu non opponat, conſentire viſa, tot in id rationibus, geſtorumquè approbationem partis non reclamantis, contradicentisvè ſuadentibus; quot à ſententia non appellantis diſſenſum arguunt.

Itidem tacitus non appellantis à ſententia conſenſus habet in quo verificetur, partem ſcilicet in cuius fauorem cedit, vt prædicta quoque communis fatetur opinio: In iudiciariis actibus inordinatis (qui Iudici præcipuè tantummodoquè imputari poſſent) Iudicem ſolum habet. In eius ideò vtilitatem, inque tacentis, nihilquè opponentis præiudicium cedat neceſſum eſt.

64 Quid plura? † Non appellantem à ſententia iniuſta contra Iudicem ius ſuum illæſum retinere, nec ſibi taciturnitate quoad id præiudicare; receptior quoad id ſententia eſt: quoad ordinem iudiciarium, præiudicare quidem ſibi tacentem, nonquè reclamantem, approbarequè geſta videri, non ſolum Doctorum placitum eſt, & ex contrariis quoque, vt eorum relatione *numero* 18. vidimus: ſed expreſſæ textus deciſionis *in dicto capite* 2. *de accuſationib. lib.* 6. Quem non tantummodo valorem inordinati proceſſus declaraſſe, ſibiquè præiudicaſſe taciturnitate reum, vt contra illum legitime ad ſententiam deueniri poſſet, reſtitutionis obligatione apud Iudicem relicta, cenſendum eſt, (vt ſentit Petrus Nauarra *loco ſupra numero tertio* allatus:) ſed liberum quoque Iudicem pronunciaſſe, ex latè deductis rationibus, intellectibuſquè deſignatis eidem. Tum quia non facilè perſuaderi poteſt, Summum Eccleſiæ Præſulem, ſeu Sacros Canones (qui ſemper animarum periculis principaliter obuiare intendunt, *capite* 2. *de conſtitut. libro* 6. *capite* 1. *de iure iurand. cap.* 1. *de ſepulchr. violat. eodem libro*,) cum tanto Iudicum diſpendio, eorumque animarum periculo, præſumpto etiam partis taciturnitate conſenſu, iudicium probaſſe: cum & iudicij inſtauratione, ſi periculum illud adeſſet, nec veritatis cognitio, nec Iuſtitia periclitaretur, & pariter à reſtitutionis nexu ſolutus Iudex remaneret. Sed ita ſtatuiſſe cenſendum, ex præſumpta nihil opponentis approbatione & conſenſu, in quo veluti totam vim ad decretum, deciſionemve facit, quod *proceſſerit te præſente, nec reclamante, aut quidquam ſuper hoc excipiente.* Ex quo Gloſſa, ad longumquè ſupra auctoritates & Doctores relati ſcientiam & approbationem arguunt, quæ reſtitutionis, per conſequens, obligationem excludit, ſæpè repetita regula *capitis Scienti*, 27. *de regul. iuris lib.* 6. *& legis Nemo videtur*, 188. *D. eodem tit.* Quæque veri conſenſus in iure operatur effectus, vt & ſupra diximus *num.* 26. *& ſequenti.* Quin diſſoluta ineptave ignorantia aliquatenus excuſet, vt & iam vidimus, & quia paria ſunt ad ſcientiam conſenſumque inducendum, *Verè ſcire, & ſcire debere*: *Scire poſſe, vel ſcire negligere*, ſecundum textum *in l. Quod te mihi*, 5. *in fine*, *D. de reb. credit. & ibi Gloſſa fin. in l. Si duo*, 38. *D. de acquir. hæredit.* Vbi etiam Gloſſa *verbo Scire potuit*, *in l. Qui fundum*, 7. §. *Seruus meus*, *D. pro emptore*, *in l. penult. D. ad S.C. Macedon. in l. In bonorum.* 10. *in fin. D. de bonor. poſſeſſion. in c.* 3. §. *Si quis vero*, *de clandeſt. deſponſat.* Iura quaſi expreſſe caſum decidentia noſtrum. In quod multos etiam retulimus *Axiomatibus & locis communib. iuris*, *lit. S. n.* 4. *& tribus ſeqq.* Quibus nunc Ambroſium addimus *de interpellatione Iob, lib.* 1. *c.* 5. *in illud Lucæ* 23. *v.* 34. *Pater dimitte illis non enim ſciunt quid faciunt*, dicentem: *Sed non excuſantur quod neſciunt, cum ſcire nolunt quod debuerint cognoſcere.*

Denique † iſtam partis requiſitionem circa iudiciarij ordinis obſeruationem Iudici fieri vt ad impenſas, intereſſeve teneatur ſi illum non ſeruet, poſtulat, vt vidimus, *præfata lex decima tit.* 17. *lib.* 4. *nouæ Regiæ collectionis*: tuncque ſolum, non antea ad id obligatum Iudicem decernit. 65

Limitari id quidem poſſet † in Iudice qui per ſordes, pretiumve inordinate proceſſit, ex ratione quam aſſignat Iaſo *in lege* 1. *D. quod quiſque iuris*, *num.* 15. cur non appellans à ſententia per ſordes lata, ad intereſſe Iudicem habeat obligatum: Quia ſcilicet quamuis tacendo pars in culpa ſit: at Iudex eſt in grauiſſimo dolo, qui non ſolum culpæ præponderat (vt in quolibet regulare eſt, *l. Item ſi obſtetrix*, *D. ad legem Aquiliam*:) ſed ita alios communiter malitia excedit; vt pro illo ſemper ad integrum partis, litiſque intereſſe Iudex obligatus exiſtat, *lege Si filius familias*, 15. *D. de iudic.* & latius proſequemur *Rubrica ſequenti Annotatione prima*: Pro eo vero quo inordinate in proceſſu ſe geſſit Iudex † inordinato quoque forſam iuſtitiæ zelo crimina vindicandi, eruendæque veritatis, imperitiave; aliquam in exteriori excuſationem habeat, nec ſoleat ob id puniri, vt (cum Paris. de Puteo *in tract. de ſyndicat. verbo Iuramentum*, *numero* 4. *fol.* 205. *col.* 4.) tradit Farinacius *conſil.* 64. *numero* 8. *libro* 1. Quibus conducunt prænotata *præcedenti Annotatione ex numero* 49. *cum ſeqq.* & dicenda *Rubrica ſequenti Annotatione prima.* 66

Quo reſpexit doctrina Petri Barboſæ *in d.*

l. Si

l. Si filius familias, num. 56. (etſi Accurſium, Baldumquè referat auctores) dicentis : Eum qui ſententiam, doli tamen inſcius, expreſsè approbauit, non obſtante approbatione, Iudicem poſſe in ſyndicatu conueniri; non ita ſi per imperitiam iniuſta fuiſſet lata, probataquè ſententia. Interiori item foro, ſi viſo inordinato proceſſu pars non contradicat; vigent pariter ad excuſationem Canonica & Ciuilia iura, non ſegniter, vt putamus, perpenſa, non ignauiter trutinata, diſpunctæ rationes, examinata argumenta. Maxime vero apud nos, qui *dictæ legis Regiæ* 10. ſanctionem habemus. Sed non tantum adhuc noſtro iudicio deferimus (in his præſertim quæ in primis Theologos tangunt) vt non melius ſemper ſpectemus. Cui ex nunc libenter ſubmittimus noſtrum.

68 Ad vltimam quæſiti partem † iam ſemitam indicant ſupra dicta, ſi reum in caſibus non exceptis de ſociis Iudex interroget. Hunc enim interrogari iura prohibent *in leg. fin. ad med. C. de accuſationib. in l. Repeti*, 16. *D. de quæſtionib. in cap. Nemini*, 15. *quæſt.* 3. *in capite* 1. *de confeſ. in cap. Veniens*, 10. *de teſtib.* plenè Maſcard. *de probationib. concluſ.* 1312. *à num.* 1. Farinac. *quæſt.* 43. *numero* 3. *& ſeqq.* Petrus Binsfeld. *de confeſ. maleficor. & ſagar. concluſ.* 13. *memb.* 2. *pag.* 263. *& ſeq.* mortaliter peccare Iudicem dicens, qui in hiſce caſibus non exceptis reum interrogat *pagin.* 266. *verſ. Præterea obſeruandum*, multorum huius ſententiæ relatione Sayrus *in Claui Regia lib.* 12. *cap.* 17. Antonin. Diana *reſolut. moral. parte* 3. *tract.* 5. *miſcellaneo, reſolut.* 99. Ioan. Ægid. Trullench. *in opere moral. lib.* 8. *cap.* 1. *dub.* 10. *num.* 2. & multi alij penès Thomam Sanchez *conſilior. moral.* 2. *parte lib.* 6. *cap.* 3. *dub.* 22. *num.* 3. Poſſequè tunc reum verbis æquiuocis interrogationem eludere, dum mendacium abſit, notat proximè Binsfeldius idem, iamquè ſupra aduertimus *num.* 31.

69 Quod ſi ſimpliciter reſpondeat reus, † ſocioſquè propalet, nec iuris vtatur remediis ad reſponſionem vitandam, penès eum (tanquam cauſam proximam & immediatam damni) reſtitutionis obligationem conſocio reſidere, ſuadent ſupra deducta *ex numero quinto, cum ſequentibus*, præcipuè *numero* 13. *etiam cum ſequentibus*, & doctrina Leſſij *de iuſtit. & iure, libro* 2. *capite* 29. *dubit.* 18. *numero* 172. *in fine*, generaliter dicentis : eius qui alterius occultum crimen patefecit, vnde contingeret illum damnari; ad reſtitutionem teneri, quia cauſam damni iniuſtè dat : & Petri Binsfeldij *dicto proxime loco, pagin.* 268. inquientis : reum non legitimè, aut contra iuris ordinem interrogatum naturali lege teneri occultare peccatorem. Nec item reum ita ſocios propalantem ad ſibi inde reſtitutionis damnum eueniens, Iudicem habere obligatum videtur, ſaltem ſi nec in litis progreſſu, & cum potuit conſulere peritiores, id non oppoſuerit, in rectumquè ſtatum proceſſum & confeſſionem indebitam elidi poſtularit, iuxta ſupra tradita *dicto numero* 13. *cum ſequentibus* : manſura tunc penès Iudicem inſtaurandi proceſſum, riteque procedendi, aut reſtitutiones alioquin obligatione, ex dictis *num.* 29 *cum ſequentibus*: ad damnum præterea quod ex iniuſta ſocij criminis interrogatione, emendato proceſſu, correctoquè errore, vſque tunc ſocius ſentiret, cui veluti inſcius obuiare non potuit (vt & *ſequenti numero* videbimus) exceptione poſtmodum ſaltem obiecta, ſecundum ſupra quoque notata *num.* 45. *& ſeqq.*

At verò quoad teſtem † diſpunctiones euacuat, tollitque opinio relata ab Antonino Diana *reſolut. moral.* 3. *p. tract.* 5 *micellaneo reſolut.* 101. *verſ. Notandum etiam*, ſi ei ſtandum eſt à reſtitutionis obligatione teſtem hunc eximens (quæ ideo in Iudicem recidat, neceſſum videtur, qui cauſam iniuſtam efficacem damno dedit, ſaltem in ſimplici teſte, cuius quidem non eſt inquirere ſcrupuloſè proceſſum, ex quo nec liquet illi facilè an iure ſit interrogatus, nec tangat illum inquiſitio iſta, iuxta nectenda *infra num.* 78. quamuis aduerſus præcipui ſocij criminis dictum & opponendi maneat ius detecto ; & propoſitum, lateque penſatum periculum conſenſus præſumpti, ſi non opponat) Ait itaque, ex Maldero, Diana: *quod teſtis, qui per imprudentiam occultum crimen detexit, ſi bona fide detexit (vt frequenter ſolet fieri) quia putabat ſe legitime de hoc interrogari à Iudice; non teneri lege iuſtitiæ retractare teſtimonium ſuum: ſi tamen ſine ſuo detrimento poſſet, & ſperet retractationem profuturam ; tenetur lege charitatis retractare : ita tamen vt non obligetur ad reſtitutionem, ſi non retractauerit.* Quod multum in praxi notandum admonet: admonitoſquè omnes Iudices vellem, vt in cæteris omnibus, in his maxime in quibus reſtitutionis periculum imminet, quæ adeo difficulter fieri ſolet. 70

Quamuis enim ſocij † dictum neque ad cõdemnationem ſufficiat (vt infinitis prope relatis) Farinacius docet *dicta quæſt.* 43. *num.* 4. neque ad inquiſitionem, aut torturam indicium faciat, vt, cum multis, Maſcardus *de probationib. d. concluſ.* 1312. *n.* 9. & magis communem, multorum quoque relatione, profitetur Gutierrez *in praxi crimin. canonic. & ciuil. quæſt.* 5. *n.* 7. eamque ſuſtinet ipſe; ſaltem per ſe, & abſque aliis indiciis, *num.* 8. neque aliud præiudicium generet, vt Petrus Binsfeldius tenet *de confeſ. maleficior. & ſagar. d. concluſ.* 13. *memb.* 2. *pag.* 267. *in principio* : Quia tamen ex accidentibus generari poteſt; ſibi Iudices proſpiciant, rectitudine, & legum ſimplicitate vtentes, quemadmodum ſæpe hortamur. Quibus aliter nec in bona fide, veritatis conſequendæ amore, neque in ignorantia aſylum remanet firmum. Etenim bonam fidem contra legem operatio excludit, *cap. Qui contra iura*, 82. *de regul. iuris, lib.* 6. Ignorantia iuris excuſat neminem (vt eſt in omnium ore, & ſupra fumus proſequuti) deturpat Iudicem, *l.* 2. *§. Seruius autem Sulpitius, D. de origine iuris*, multiſque laudatis, Farinac. *fragmentor. criminal. lit. I. num.* 259. 71

In criminibus autem iure nominatim exceptis 72

Digitized by Google

exceptis † reum de ſe confeſſum de conſociis omnino interrogare debet Iudex, vt docent Peguera *deciſ.Cathalon.5.n.12.* cumque multis à ſe citatis, Farinacius *d.quæſt.43. num.56.& ſeq.*& Gutier.*d.quæſt.5.num.2.* Idque ſub peccati mortalis reatu, obſeruat Petrus Binsfeldius *d.concluſ.13.memb. 6.pagin.* 267. iuſtæ legis violatione, cuius miniſter & executor fidelis Iudex eſſe debet, damnumquè, iuxta legum ſanctiones, Reipublicæ ſubditorumque auertere: cuius quidem incuriæ, ſeu potius iniuriæ, reus erit. Saltem cum ex officio ſuo procedit, qui tunc, ſicque inquirens, Rempublicam partemque repræſentat, vt dicunt Baldus *in l. Is apud quem, 2.num.28.C.de edend.& in l.1.num.7.C. de indic.* Sigiſmund.Scacc. *de ſentent. & re iudic. gloſſa 14.num.19.num.53.& 56.* aliiſque laudati ab ipſo. Nec expetenda Reipublicæ petitio, oppoſitiovè de defectu cum ad id Iudicem deſignarit, ſuumque id ſit munus, nec ipſa verum habeat corpus, ſed fictum & inanimatum, *l. Mutuo* 23.(vbi notant Baldus & Bolognetus) *D.de fideiuſſorib.& mandator. cap.Romana, 5.§.In vniuerſitatem, iuncta Gloſſa verbo Penitus, de ſentent.excommunic.lib.6.* Dixiſmuſquè, cum Bartholo, Caſtrenſe, Socino, Thuſco, Farinacio, & aliis, *de priuileg.miſerabil.perſonar.3.p.quæſt.10.num.* 17. Cuius in Iudicem partes transfundit ipſa.

73 Excepta autem crimina † in quibus ſocij interrogari iubentur, ſunt: crimen Læſæ Maieſtatis Diuinæ, hæreſis nempe, *cap. In fidei fauore, 5. de hæretic. lib. 6. cap. Litteras, de præſumptionibus*, Læſæ Maieſtatis humanæ, *cap. 1. de confeſ. cap. Nemini, 5. quæſt. 3.* Proditionis, *l. 2. & fin. C. ad legem Iuliam Maieſtat.* Coniurationis, *cap. fin. de teſtib. cogend. cap. Si qui cum militibus, 5. quæſt. 1.* Latrocinij, *leg. Diuus Adrianus, D. de cuſtod. & exhibit. reor. l. penult. C. de feriis.* Falſæ monetæ, *l. fin. C. de falſa monet.* Maleficij, ſeu Strygum, *leg. fin. C. de malefic. & mathemat.* Quæ enumerat Binsfeldius *vbi proxime.* Eadem, & alia multa, ſuper quibus quæſtionem trahit Farinacius *dict. quæſtio. 43. numero 58. cum ſeqq.* Maſcard. *de probationib. dict. concluſ. 1312. numero 21. pariter cum ſeqq.* recentius Ioan.Ægid. Trullench. *in opere morali, libro 8. capite 1. numero 3.*

74 In quibus † id ſancitum, & propter eorum atrocitatem, grauè Reipublicæ nocumentum, & quia difficulter, raro, aut nunquam ſine ſociis committi ſolent, aut poſſunt, vt citati ſentiunt. Specialem, cum Nauarro, præſtat Binsfeldius rationem *dicto loco, pagin.* 268. quæ etſi præcipuè crimina in futurum adhuc imminentia reſpiciat (quorum potentior cauſa ad denunciationem quoque ante interrogationem obligans) omnia tamen ex ea complectitur ipſe, vt illius infra indicabunt referenda verba *n.77.* Valer. Reginald. *in praxi fori pœnitent.2.p.lib. 24.c. 7.ſect.5.n.144.pag.419.* rationem eſſe dicit, quòd in his Iudex bono communi conſulere debeat, quocumque priuato commodo non obſtante. Sic & Trullench. *dicto proxime loco*, & multi alij apud Sanchez *dict. lib.6. cap. 5. dub.21.num.3.*

Ea autem ratione, † qua reus de conſociis interrogari debet; eadem reus ipſe ſub dicta peccati obligatione ſocios reuelare tenetur, cum à iure interrogandi facultatem, imo neceſſitatem habeat Iudex, cui tunc omnino obedire, & veritatem propalare interrogatus debeat, ſententia Diui Thomæ, omniumquè Thomiſtarum, *2.2.quæſt.69.art.1.& quæſt.70. art. 1.* Proſequuntur latiſſimè Gutierrez *in praxi criminal.canonic.& ciuil.quæſt.9.à num. 1.10.& ſeqq.* Ioan. Ægid. Trullench. *d.lib. 8. cap.1.dub.10.num.4.* cumquè multis, tradidimus *Annotatione præcedenti, num.* 38. & docent proximis quoque ſequentibus numeris referendi. 75

Quinimo † etiam non interrogatum debere hæc excepta crimina denunciare, ſi non ſint correcta, ſed probabiliter præſumantur in futurum pendere, obſeruant Ludouicus Peguera *dict. deciſ. 5. num. 24.& 25.* cumquè Diuo Thoma, Caietano, Soto, Alfonſo à Caſtro Ioſepho Anglo, Nauarro, & aliis, Petrus Binsfeldius *ſupra, pagin.* 267. aliiſquè ſuper additis, Antonin. Diana *d. reſolut.99.3.part.tract.5.miſcellaneo*, Rationem aſſignat Binsfeldius *pag.*268. (cum Nauarro *in rubric.relection.cap. Nouit, de indic. num. 92.& in cap. Sacerdos, de pœnit. diſt. 6. numero* 24. à nullo alio conſtitutam dicens, 77 cur in exceptis criminibus † reum de ſociis interrogare debeat Iudex; in non exceptis prohibeatur: teſtis pariter obligationis rationem, reuelationiſquè neceſſitatis præſtans, & vtrumquè ſub eadem complectens) quod nempe etſi lege naturali teneatur quis non diffamare proximum, *qua lege etiam reus contra iuris ordinem interrogatus tenetur celare occultum peccatorem: at in criminibus exceptis quando agitur de impediendo damna ſpiritualia, vel temporalia Reipublicæ, quæ in futurum pendent: alia lex naturalis accedit, qua etiam priuati tenentur aliorum mortem, & pericula, ſi poſſunt, præcauere & vitare, iuxta illud Prouerbior. 24.* Eripe illos qui ducuntur ad mortem. *Quæ fortior eſt illa de non infamando occultum. Concurrentibus autem duabus naturæ legibus, contraria in caſu aliquo dictantibus; ſtandum eſt fortiori, quia fortius vinculum fortiori modo ligat. Fortior autem eſt lex de ſeruanda alicuius ſpirituali vel temporali vita, quam de conſeruanda fama, quia præſtantiora ſunt bona corporis & vitæ, bonis famæ & fortunæ. Prohibetur ergo Iudex octauo Decalogi præcepto in non exceptis reum interrogare; & obligatur in exceptis lege naturali fortiore inquirere de conſortibus, & reus eodem præcepto denunciare.* Hæc Petrus Binsfeldius *vbi proximè.* Conſentit Trullench. *in opere morali dict. libro 8.cap. 1. dubio 10. num.5.* 76

78 Ea item ratione † qua legitimè à Iudice interrogatus tenetur veritatem ſimpliciter propalare (à naturali quoque iure habente originem, ſuadente ſubditos maioribus obedire præcipientibus iuſta, vt præter

iam

Digitized by Google

iam ſuo loco citatos, proſequitur, allatis quoque multis, Ægidius Trullench. *d. lib.* 8. *cap.* 4. *dub.* 1. *num.* 1. 2. *&* 4.) deſcendit pariter; in generali inquiſitione in qua certum & manifeſtum delictum apparet, latet verò reus, ſiue officio Iudicis, ſiue ad inſtantiam partis agatur: teſtem in genere interrogatum an ſciat quis illud perpetrarit, teneri delinquentem propalare, ſeu ſolus, ſeu cum aliis ſciuerit. Id enim ad teſtem non ſpectat, ſed ſimplex & vera ad interrogationem reſponſio, quæ ad iuridicam rei cognitionem, punitionemque delicti, Reipublicæ & parti neceſſariam, viam ſola aperit. Sic docent Hoſtienſis *in ſumm. de teſtib. cogendis*, *num.* 4. oppoſitam opinionem temerariam dicens, Abbas *in capit. Peruenit*, *el* 2. *in fine*, *ex textu ibidem*, *lectura* 5. *eod. tit. de teſtib. cogend.* Sotus *de iuſtit. & iure*, *lib.* 5. *quæſt.* 7. *art.* 1. Azorius *inſtitution. moral. tom.* 3. *lib.* 13. *c.* 16. *difficult.* 4. *& cap.* 27. *dub.* 2. *verſ. Altera opinio*, *& ſequenti*, veriorem, & probabiliorem hanc profeſſus. Quam & cum aliis à ſe relatis, neruosè ſuſtinet, eruditè defendit, contrariam refutans & conuincens Ioannes Sanchez *ſelectar. diſputation. diſput.* 43. *num.* 39. Eamque veriorem, & conſulentem bono communi, ideoque tenendum dicit Trullench. *in opere morali, d. lib.* 8. *cap.* 3. *dub.* 1. *num.* 3. Qui *eodem libro cap.* 1. *dub.* 22. *numero* 3. *&* 4. etiam in ſocio cri-
79 minis † generaliter de ſociis interrogato id procedere dicit, cum de criminibus agitur ex quibus publicum vel particulare imminet damnum, quod eſt in fieri, aut in futurum, ſecus ſi præteritum; quia tunc & interrogandi ius, neceſſitatem imo habet Iudex, & reſpondendi reus.

At verò regulariter ſocium criminis, inter cæteros forſam vt quilibet alius teſtis in generali inquiſitione interrogatum (propter imminens ſibi ex reuelatione periculum) ab ea excuſat Azorius *inſtitution. moralium d. tomo* 3. *lib.* 13. *cap.* 16. *verſ. Tertia difficultas*.

80 Teſtem autem legitimè interrogatum † veritatem occultantem, ſevè neſcire dicentem, iuſtitiam commutatiuam lædere, & conſequenter ad reſtitutionem teneri, docent Azorius idem *dicto lib.* 13. *capit.* 27. *dub.* 4. Malder. *in* 2. 2. *tract. cap.* 2. *dub.* 9. §. *Dico tertio*, Turrian. *in* 2. 2. *diſput.* 52. *numer.* 2. Sotus, Medina, Nauarrus, & alij relati ab Antonino Diana *reſolution. moral. d.* 3. *p. tract.* 5. *miſcellaneo*, *reſolut.*
81 101. Qui tamen contrariam † non minus probabilem dicit, cum Gaſpare Hurtado *diſput.* 3. *difficult.* 4. Ioanne de la Cruz *in Director. p.* 1. *precept.* 8. *art.* 4. *dub.* 13. *concluſ.* 5. Siluio *in* 2. 2. *Diui Thomæ*, *quæſt.* 71. *art.* 1. *quæritur* 1. *concluſ.* 6. Pirigiano *in practic. crimin. p.* 2. *capit.* 6. *fol.* 191. & aliis. *Ratio eſt* (ait) *quia licet huiuſmodi teſtis grauiter peccet contra charitatem erga proximum*, *& contra obedientiam*, *& iuſtitiam legalem erga Iudicem: non peccat tamen contra iuſtitiam commutatiuam. Nam ante mandatum Iudicis*, *non tenetur ex commutatiua iuſtitia*, *etiam ſecundum auctores contrariæ ſententiæ: ſed per mandatum Iudicis ſolum accedit obligatio iuſtitiæ legalis & obedientiæ: Ergo nullum eſt vinculum iuſtitiæ commutatiuæ.*

Hæc de teſte ex omnimoda ad Iudicem connexione: vt & non modò quoad reum ipſum, ſed & quoad teſtes ſuas inſimul nouerit partes: vt in vtriſque, formaque proceſſus, iuris quoque formam obſeruet, in eius ſe contineat finibus, non odio, non amore, non pretio, precevè, aut inordinato adhuc zelo eos aliquatenus tranſiliat: tot ſpeculata, tot recenſita pericula vitet, monſtrata (monſtra ſeu potius) horreat, in quæ ſæpe aut ignorantia, aut malitia ducit, miſereque videmus incidere multos. Emuntur diſcrimina magno; conſtat paruo ſecuritas. In tuto ſe locet ad Perfectionem tendens. Quid prohibet tuta ſequi, tranquilla ſectari, amplecti ſecura? Quid ire aperta via, rectaque ingredi, & non ſibi ad præcipitia anxios diſponere flexus? Tam diſtat à Iuſtitia, tam bibit nequitiam iſte, quam rectitudine, & ſecuritate viuit, quam ſe Perfectioni ſociat alter.

QVALITER SECVNDVM propriam conſcientiam iudicare debat Iudex? Et quid, quotuplexque ſit Conſcientia?

SVMMARIVM.

1 *Iudex ſecundum propriam conſcientiam omnino iudicare debet.*

2 *Iudex ſeu cum ſecundum acta indicat vbi contrarium vt particularis nouit, ſeu cum dubia cauſa adeſt; firma & ſecura conſcientia iudicare debet; aliter mortaliter pronunciando peccabit, contra propriæ conſcientiæ dictamen agens.*

3 *Conſcientia variè accipi ſolet. Qualiterque quoad inſtitutum noſtrum demonſtretur, & diffiniatur?*

4 *Conſcientia quædam firma: quæque dicatur? Quædam erronea. Quædam dubia. Quædam ſcrupuloſa. Quædam probabilis, ſeu opinans.*

5 *Scientia, Opinio, Dubium &c. ſpeculatiua, aut practica eſſe poſſunt. Quæque ſpeculatiua, practicavè ſint, & in quo differant?*

6 *Conſcientia erronea quæ ſit? Et quotuplex?*

7 *An & quale peccatum ſit contra conſcientiam erroneam operari?* & num. 8. 9. & 10.

11 *Deponenda eſt omnino rationabiliter conſcientia erronea, vt licita operatio ſit, & culpa vacet: nullaque tunc culpa eſt contra illam agere.*

12 *Dubium quid ſit?*

13 *Vt voluntas operetur honeſtè, oportet intellectum*

tellectum non eſſe practicè dubium, ſed iudicare, hic & nunc eam operationem licere: & qui dubitans practicè aliquid operatur, peccat.

14 *Quid cum conſcientia dubia ſpeculatiuè? Quaque dicatur?*

15 *Scrupulus multipliciter diffinitur, ſeu deſcribitur.*

16 *An liceat operari cum conſcientia ſcrupuloſa dictante aliquid eſſe peccatum, vel deponendus ſcrupulus ſit, ad licitè operandum?* & num.ſeq.

17 *Intellectus textus* in cap.Per tuas, 35.de ſimonia, & in cap.Inquiſitioni, de ſent.excommunic.

18 *Scrupulos contemnere, & contra illos operari ad illos vincendum, Theologorum conſilium eſt. Deque aliis ad id remediis, remiſſiuè.*

19 *Opinio quid ſit?*

ANNOTATIO VI.

Ex particulari ſcientia (hoc eſt ſecundum veritatem, quam Iudex vt particularis nouit) ipſum iudicare non poſſe, *hac eadem Rubrica, Annotatione tertia* monſtrauimus. Nunc ſecundum conſcientiam pro-
1 priam† omnino iudicare debere, aliter inique agere, cum communi Theologorum & Iuriſtarum, concluſionem adſtruimus, & Sacris Canonibus, & Cæſareis quoque legibus firmatum, *in cap.1.de ſentent. & re iudic. lib. 6. in Clement. 1.§. Verum, de hæretic. in cap. Per tuas, 35.de ſimon. in l.2.§. Sed ex conſcientia.C.de fideicommiſ. in l. 1. 9. penult. D. de itiner. actuque priuat.* Quoniam (vt *ad Roman.*14 Apoſtolus ait) *Omne quod non eſt ex fide, peccatum eſt.* Id eſt: *Omne quod contra conſcientiam profertur*, vt Gloſſa ibi intelligit, & cum ea Cardinalis Gabriel Paleotus *de Sacri Conſiſtor.conſult. p. 4.quaſt. 3.* Inde ſequi dicens: *Eum qui aduerſus conſcientiam loquitur, ſemper peccare, nec excuſari aliorum, quantumuis peritorum, conſiliis, aut argumentis*, ex Diuo Thoma, quem allegat *quodlibet. 3. quaſt. 12. art. 26.& 27.* Quem verborum Apoſtoli ſenſum (cum Ambroſio, Chryſoſtomo, Theophilacto, Canoniſtis *in cap.fin.de præſcriptionib.* & aliis) approbat, ex præcedentibuſque Apoſtoli verbis colligit Petrus Binsfeldius *de libero arbitrio & gratia, membr.5.concluſ.4. pag. 476. Vt ſenſus ſit* (ſecundum ipſum:) *Quidquid fit renitente & reclamante Conſcientia, peccatum eſt.*

2 Debet propterea Iudex, † ſeu cum ſecundum acta iudicat, vbi contrariam vt particularis priuatuſque nouit; ſeu cum dubia cauſa adeſt; firma & ſecura conſcientia iudicare, dubiam deponens. Si enim credat, exiſtimet, vel etiam dubitet, aut ex probationibus contra priuatam ipſius ſcientiam ſententiam ferre non poſſe, aut ſecundum opinionem quam ſuſtinet; & tamen pronunciet: mortaliter ſic pronunciando peccare, palam contra propriæ conſcientiæ dictamen agentem, & oſtendit textus *in dict. cap Per tuas, de ſimon.* & profitentur Hoſtienſis & Ioannes de Imola *in cap.Paſtoralis, §. Quia verò, de offic. & poteſt.iudic. delegat.* Adrian. *quodlibet.2.ad finem,* Martin. Nauarr. *in cap. ſi quis autem, de pœnit. diſt.7.num.*128. quos refert & ſequitur Couar. *variar. lib. 1. cap.1. num. 6.verſ.Non obſtant*, nulli vnquam Iudici ita iudicare licere, ſæpe repetens, nec habere aſſertionem iſtam ex doctis contradictorem. Sic & cum multis, Scaccia *de ſentent. & re iudic. gloſſa* 14. *quaſt.* 8. *num* 7. 8. & 42. Menoch. *de arbitrar. iudic. lib. 2. centur. 4. caſu 339. num. 23. & ſeqq.* Azorius *inſtitut.moral.tom. 1. lib. 2.cap.17. quaſt. 7.& 8.* Valer. Reginald. *2.p. ſumm. circa octau.præcept. Decalog. cap. 3. ſect.1. num. 32. ad fin. pag. 390.* & alij *Annotatione ſequenti* referendi. Proque ibi dicendis, & materiæ iſtius pleniore cognitione, ſcire oportet: Quid ſit conſcientia? Quæ Erronea? Quæ Dubia? Quæque Opinabilis? Et an cum ea operari liceat?

In primis, † quamuis *Conſcientia* variè accipi ſoleat, quoad inſtitutum noſtrum, *eſt* 3
iudicium, ſeu dictamen rationis, quo aliquid bonum, aut malum eſſe monemur. Azorius *inſtitution.moral. tom.1. lib. 2. cap. 8. quaſt. 1.* eam ſic pulchre deſcribit: *Conſcientia eſt animi quædam ratio, vis, & lex à qua & de rectè factis, & de male factis admonemur: eſt in homine veluti quædam recta rationis ſcintilla, bonorum, malorumque facinorum index & Iudex.* Iacobus Granadus *in 1.2.Diui Thomæ, controuerſ.2.de actibus human. tract. 12. diſput.2.num.2.* ex plurimis, vſitatiſſimam acceptionem *Conſcientiæ* eſſe dicit, pro *Cognitione intellectus*, multis Sacræ ſcripturæ auctoritatibus confirmans, Origenemque *lib. 2.in epiſtol.ad Roman.col.12.* dicentem adducit: *Conſcientiam eſſe velut Pædagogum animæ, & Rectorem, vt eam de melioribus moneat, vel de culpis caſtiget & arguat.* eleganter materiam iſtam, Conſcientiæque definitionem proſequens. Similiter Paulus Laym. *Theolog. moral.lib.1.tract.1.cap.2. num. 1.* Ex Iuriſtis, Baldus *in quaſtione de ſchiſmate, ſub tit. C.de edict.Diui Adrian.tollend. num. 10.* locata, *Conſcientiam* dixit: *Statum mentis in ſuo eſſe; Cognitionem cordis, & Dictamen rationis.* Ludouic. Bologn. *in additionib. ad conſil. 34. Ioannis de Anania, num. 9.* (ex eodem Baldo *in auth. Ad hæc, verſ. Sed dubitatur, C.de vſur.* apud quem non inueniſſe fateor) dixit, quod *Conſcientia nihil aliud eſt, niſi ſenſus animæ cognoſcentis bonum vel malum.* Idem (ex Baldo ipſo, eadem quoque mendoſa allegatione) Menochius *de arbitrari. lib. 1. quaſt. 8. numer. 41.* Marqueſan. *de commiſſionib.p.1.capit. 6. de commiſſione appellation. extra Roman. Curiam, num. 88. & 89.*

Hæc itaque Conſcientia† quandoque fir- 4
ma eſt ex ſcientia, quæ dicit cognitionem certam, ſaltem moraliter, ita vt non ſit prudentis dubitare, vel formidare. Quandoque errat, & Conſcientia tunc *Erronea* dicitur. Quandoque dubitat, & *Dubia* appellatur. Quandoque

Quandoque ſcrupulis angitur, & dicitur *Scrupuloſa*. Quandoque opinatur, & *Probabilis*, ſeu *Opinans* nominatur.

5 Scientia autem, †Opinio, Dubium &c. ſpeculatiua aut practica eſſe poſſunt. *Speculatiua* dicuntur quando intellectus tanquam certum in communi dictat, opinatur, aut dubitat aliquid eſſe licitum vel illicitum. *Practica*, quando in ſingulari particularivè caſu, hic & nunc, perpenſis omnibus circunſtantiis. Neque aliter iudicium practicum ab ſpeculatiuo diſcordare licitè poteſt, niſi aliqua ſpecialis ratio, re diligenter diſcuſſa, variare ſuadet, habetque hic & nunc, licitum quod in communi iudicatur illicitũ, aut dubitatur de illo. Si autem hæ circunſtantiæ adſint; non tam habenda Conſcientiæ ſpeculatiuæ, ſiue certæ, ſiue dubiæ, ſiue opinantis, ratio, quam practicæ. Namque Conſcientia, ſeu cognitio practica eſt proxima & immediata regula actus humanos dirigens: Speculatiua verò, non ſemper regula ſufficiens eſt, ſed quando cogit ad eandem ſententiam practicam formandam, quòd non ſit ſpecialis ab ea diſcedendi ratio. Ita ex Vazquez, Azorio, & aliis, pro communique ſententia) docet Sanchez (cuius in id, præ aliis, veſtigia ſequimur) *de matrim. lib. 2. diſput. 41. num. 2. & ſeqq. & in pracept. Decalog. lib. 1. cap. 9. num. 1. & ſeqq.* omnia exemplificans. Ita pariter (cum Caietano, Corduba, & Nauarro, Iacobus Granad. *in 1. 2. Diui Thomæ controuerſ. 2. de actionib. human. tract. 12. diſput. 3. ſect. 1. num. 1.*

6 Erronea, † ſeu Errans Conſcientia eſt, quæ dictat eſſe bonum, quod alioquin eſt malum: aut contra, quæ dictat eſſe malum, quod in ſe bonũ eſt. Et ſicut Ignorantia quędã eſt inuincibilis, ſeu inculpabilis; quædam vincibilis, ſeu culpabilis: Sic de Conſcientia Erronea dicunt Doctores, cum in ea ſit ignorantia prauæ diſpoſitionis. Inuincibilis autem dicitur, quando ita errat, vt virtute modi quo errori adhæret, non debeat illum deponere, ſed prudenter potius exiſtimare ſe non errare. Vincibilis, quæ imprudenter iudicat, itavt ſi debita adhiberetur diligentia, minime erraret. Sic formaliter inquit, eademque demonſtrat P. Thom. Sanchez, *in precept. Decalog. d. lib. 1. cap. 11. num. 1.* Per eoſdem gradus Iacob. Granad. *vbi ſupra, diſput. 7.* Paul. Laym. *Theolog. moral. lib. 1. tract. 1. cap. 3. num. 2.*

7 An verò, † & quale peccatum ſit contra Conſcientiam Erroneam operari: ſic quoad primum *dicto lib. 5. cap. 11. num. 2.* concluſionem præfinit Sanchez: *Operari contra Conſcientiam erroneam, ſiue inculpabilem dictantem aliquid eſſe malum; eſt peccatum, ac intrinceſè malum. Concluſio eſt de fide, vt (cum Adriano quodlibet. 4. a. 2. & Cordub. in ſuo queſtion. l. quæſt. 4.) probat Vazquez 1. 2. quæſt. 19. art. 6. diſput. 59. cap. 2. num. 6. vbi latiſſimè ex ſcriptura, & ſanctorum, ac variorum Pontificum decretis eam probat. Quamuis Sayr. in Claui Regia lib. 1. cap. 4. num. 3. ſolum vocet opinionem veram, & quamuis Salas 1. 2. quæſt. 42. tract. 8. diſput. vnic. ſect. 3. num. 16. in ſine dicat, alios ſentire, contrarium non eſſe hæreticum, ſed temerarium, & periculoſum, quos ipſe ſequi videtur. Probatur vna vel altera ratione concluſio. Quia cum Conſcientia ſit proxima bonitatis, & malitiæ humanorum actuum regula (vt probaui cap. 9. num. 1.) agens contra conſcientiam ſiue verè, ſiue falsè dictantem aliquid eſſe peccatum: delinquit contra proximam humanæ actionis regulam. Quamuis enim per ſe ratio recta, & quæ eſt Diuinæ legis participatio, ſit noſtrarum actionum regula: at per accidens eſt regula Conſcientia errans, non vt errans, ſed quatenus recta ab operante exiſtimatur.* Confirmat: *Quia etſi Conſcientia erret, dictans id eſſe malum, voluntas illud amplectens vult, quantum in ſe eſt, malum; ac proinde legem naturalem dictantem; omne malum eſſe vitandum, tranſgreditur.* Similiter Granadus *d. tract. 11. ſect. 1.* & Paulus Laymanus *dicto proxime loco, capit. 4. numer. 1. & 2.*

Id quod † intelligendum dicit Sanchez 8
idem ſupra numero tertio: *quando actio vel omiſſio eſt libera. Si quis enim carcere detentus in quo non eſt Sacrum, putat ſe peccare non audiendo illud, minime peccaret. Et ſimiliter, qui manu violenter ab aliis mota hominem percuteret, non peccaret, etſi erraret exiſtimando ſe peccare. Quia cum ad peccandum deſideretur libertas, actio illa carens, nequit peccato obnoxia eſſe.* Approbat Layman. *d. cap. 4. num. 2. §. Corollarium, verſ. Qui tamen rectè monet.*

Ad ſecundum † (quale nempe ſit pecca- 9
tum contra Conſcientiam erroneam operari) deueniens Sanchez ipſe *d. lib. 1. cap. 11. num. 5.* ait: *Crimen aduerſus Conſcientiæ errantis dictamen ad eam malitiæ ſpeciem, & culpæ quantitatem pertinere; quam ipſa Conſcientia errans dictat. Vt ſi dictat eſſe veniale, erit veniale; ſi mortale, mortale; ſi adulterium, adulterium. Quia cum tota huius malitia ratio in eo conſiſtat, vt contra Conſcientiæ errantis dictamen ſit opus: talis & tanta erit malitia, qualem, & quantam Conſcientia dictat.* Et ſic docere Diuum Thomam *1. 2. quæſt. 19. art. 5. ad 3.* Metinam *eadem quæſt. 19. art. 6. dub. 4. & ibi* Vazquez *diſput. 59. cap. 3. num. 11.* Caietanum *in ſumm. verb. Conſcientia*, Nauarrum *in ſumm. Latin. prelud. 9. num. 9.* Cordubam, Valentiam, Azotium, & Sayrum locis ab ipſo deſignatis, diſſentientes pariter in ea dubitatione referens: An ſi Conſcientia dictet peccatum eſſe veniale, cum verè mortale ſit, ſecundum eam agens, venialiter ſolum peccet, vel mortaliter? Pleriſque mortaliter peccare contendentibus: Salas, venialiter. Quos ſic Sanchez ipſe componit: vt illorum ſententia in caſu ignorantiæ culpabilis procedat, quæ cum neminem excuſet, non efficiet vt quod ex ſe erat mortale, fiat ratione ignorantiæ iſtius, veniale: Horum, quando ignorantia eſſet inculpabilis. Excuſare enim ab ea culpa mortali, quam peccatum in ſe habebat, eſſeque ſolum venialem, qualem Conſcientia errans putabat, aſſerit.

Quid

Digitized by Google

10 Quid autem† cum Conſcientia errans dictat aliquid eſſe peccatum, nec explicat veniale an mortale ſit, num mortale ſit id agere? Aliis mortale, aliis veniale eſſe dicentibus: probabilius Sanchez idem *ibi numero ſexto*, putat eſſe mortale, veluti quale eſſet, proponentis in genere peccare. *Quippe cum abſque ſufficienti examine qualitatis culpæ, voluntas iam amplectatur, iuxta ſuæ conſcientiæ dictamen, aut iuxta id peccandi in genere propoſitum, exponit ſe manifeſto culpæ mortalis periculo.* & ita docere Vazquium, Azorium, & Sayrum ibi citatos.

Deponenda ergo omnino rationabiliter
11 Conſcientia erronea,† vt licita operatio ſit, culpaque vacet, *cap. Per tuas, 35. de ſimon.* Nullamque tunc culpam eſſe agere contra illam, vniuerſos fateri, affirmat Sanchez *dicto loco num.* 8. rationemque eſſe claram: *Quia tota culpæ ratio ex ea conſurgebat.* Qualiter autem iuſte deponatur Conſcientia errans, vt opus contra eam, vacet culpa, & an ad libitum, & abſque vlla ratione deponi ſufficiat, vel ratio requiratur, aut efficacior etiam, quam quæ erroneæ conſcientiæ cauſam dederat? explicat ipſe quoque *numero* 9. *& duobus ſequentibus d. lib. 1. in præcept. Decalog. cap.* 11. Plene etiam Iacobus Granad. *d. controuerſ. 2. tract. 12. diſput. 7. ſect. 5.*

12 Dubium† eſt, quando in æquilibrio intellectus pendet, neutram in partem potius inclinans, ſententia Diui Thomæ, Durandi, Syluestri, Diui Antonini, & aliorum quos refert & ſequitur Sanchez *de matrimon. d. lib. 2. diſput. 41. num. 2. verſ. Dubium*, Paul. Laym. *Theolog. moral. d. lib. 1. tract. 1. cap. 5. num. 1.* Ex Iuriſtis, Benedict. Capr. *in ſuis concluſionib. tract. de Notor. in præfation. num.* 14. Menoch. *de præſumptionib. quæſt. 7. num. 47. & ſeq.* Farinac. *quæſt. 36. num.* 198. Vtque
13 voluntas† honeſtè operetur, oportet intellectum non eſſe practice dubium, ſed iudicare determinatè hic & nunc licere hanc operationem. Et qui dubitans practicè aliquid operatur, peccat, vt multis comprobat argumentis, idem Sanchez *ibi, num. 6.* Granad. *t. 2. d. controuerſ. 2. de actib. human. tract. 12. diſput. 6. numer.* 2. cum Nauarro, Medina, Corduba, Valentia, & Vazquez, Layman. *vbi proxime, d. capit. 5. §. 1. numer.* 3.

Cum conſcientia autem dubia ſpeculati-
14 uè† licitum eſſe aliquid operari, quia adeſt oppoſita cognitio practica, propter aliquam ſpecialem circunſtantiam (vt conſcium ſpeculatiuè non licere in feſtis ſeruilia exercere; poſſe practicè firmare conſcientiam ſibi licere, quia egeſtate premitur) quamplures referens Sanchez ipſe ſequutus affirmat *d. cap. 41. num.* 8.

15 Scrupulus† multipliciter diffinitur, ſeu deſcribitur. Namque Diuus Antoninus *1. p. ſumm. tit. 3. cap. 10. §. 9.* eſſe dicit *aſſenſum ex leuibus coniecturis.* Martinus Nauar. *in d. cap. ſi quis autem, num. 13. & in ſumm. cap. 27. num.* 279. *Apparentiam aliquam contra id, quod aliquis credit, opinatur, vel dubitat.* Dominicus Soto *de ſecret. membr. 3. quæſt. 2. concluſ. 3. Formidinem ita tenuem, vt ſit contra eam agendum: quia procedit ex quadam ignauia & pauore.* vt relator eſt idem Sanchez *eodem loco, num. 2. verſ. Scrupulus,* Iacob. Granad. *d. controuerſ. 2. de actib. human. tract. 12. diſput. 5. in princip.* Paulus Layman. *d. lib. 1. tract. 1. cap. 6. num.* 1.

An verò† nihilominus operari liceat cum 16
conſcientia ſcrupuloſa dictante aliquid eſſe peccatum? videndum. Et deponendum eſſe ſcrupulum ad licite operandum, docent Ludouic. Lopez *p. 1. inſtruct. conſcient. cap. 3. verſ. Ex hoc ſequitur, in fine*, Emanuel Rodriguez *tom. 2. ſumm. cap. 51. num. 3. in fine*, quos adducit Sanchez *in præcept. Decalog. lib. 1 cap. 10. num.* 79. Et probat; *quod ad licitam operationem ſit neceſſarius aſſenſus intellectus, ſaltem probabilis honeſtatis operis: at vrgente ſcrupulo, deficit hic aſſenſus: Ergo eum poni petit honeſtas operis, alias id erit illicitum. Tum quia textus in cap. Inquiſitioni, de ſentent. excommunic. loquens an coniux ſcrupulum ſolum habens valoris matrimonij, teneatur ab eius vſu abſtinere; ſic ait: Conſcientia leuis, & temeraria credulitatis exploſa.* In quod adduco etiam textum *in d. cap. Per tuas, 35. de ſimonia.* vbi Innocentius Tertius ad relationem eius, qui in ſubdiaconum fuerat ordinatus ab eo, qui vitium ſimoniæ ſæpe contraxiſſe poſtmodum audiebat; & ad ſuperiores Ordines promoueri, & in ſuſcepto miniſtrare formidabat, reſcripſit: *Nos igitur reſpondemus, vt idem in Ordine ſic ſuſcepto ſecurè miniſtret; ſed contra conſcientiam ad ſuperioris ordines non aſcendat, ne forte ædificet ad gehennam: licet ex eo quod conſcientiam nimis habuerit ſcrupuloſam, in difficultatem huiuſmodi ſit collapſus: quam vtique non euadet, niſi deponat errorem.*

Attamen† licitum eſſe cum conſcientia 17
ſcrupuloſa an aliquid ſit peccatum, agere, quamuis ſcrupulus non deponatur, ſed maneat in mente, rationibus, auctoritatibus, & ſimilitudinibus latiſſimè comprobat Sanchez in præceptis Decalogi, *d. lib. 1. cap. 10. num. 80. & ſequentibus*, contrariis reſpondens, intelligendis non de vero ſcrupulo, qui quantumcumque vrgeat, minimè tollit aſſenſum contrariæ partis; ſed de eo, qui determinatum alterius partis aſſenſum tollit. Quo euentu, non ſcrupulum, ſed verum Dubium eſſe dicit, cum Caietano *in ſuis opuſculis, tom. 1. tract. vlt. reſponſ. 13. dub. 7. ad finem.* Quæ & *dicto capiti Per tuas* ſatis ſolutio conuenit: quæque *dicto capiti Inquiſitioni* ab eo traditur: vt intelligatur non de vera Exploſione, ita vt ſcrupulus non ſentiatur, nec perſeueret; ſed ita vt ipſi non præſtetur conſenſus per determinatum illius partis in quam vexat, iudicium, formando aſſenſum dictantem eam partem non licere.

Quamobrem† optimum & ſaluberri- 18
mum conſilium eſſe dicit *numero* 18. pro ſcrupulis vincendis, operari frequenter contra illos, temnendo eos. Quod & egregiè

Gerſonem

Gerſonem 2.p.tract.de præpar.ad Miſſam, alphabet.37.lit.F. his verbis docere ait: Debent ſcrupuloſi audacter contra tales ſcrupulos operari;alias nunquam pacem habebunt. tradereque idem Laurentium Iuſtinianum in lib.de diſciplin.Monaſt.conuerſ.cap.12.D. Antonin. 1.p.tit.3.cap.10.§.10.Syluest.verb.Scrupulus, q.3.Caiet.in ſumm. verbo Scrupuloſorum medicina,Nauar.in ſumm.Latin.cap. 27. n. 283. Cordub.Alcozer.Valent. Medin. & Salas ibi relatos,recentius Ioan. Sanchez in ſelectis & practic.diſputationib.diſput.41.n.7.Paul.Laym. Theolog.moral.d.lib.1.tract.1.c.6.n.2.vbi eruditè ad ſedandos ſcrupulos,cum iſto, alia remedia applicat.

19 Opinio † eſt aſſenſus vnius partis, non firmus & certus,ſed cum alterius formidine, ſecundum D.Antoninum d.§. 9. Syluestrum verbo Opinio,in princip.Sotum in 4. diſt. 27. quæſt.2.art.3.verſ Tunc ergo, Nauarrum in d. cap.Si quis autem,num.11. & Cordub. lib. 3. quæſt.2.Ita pariter ex Iuriſtis, Baldus in rubric.de probationib. in princip. & in l. Siue poſſidetis,poſt numer.7.C.de probationib.Farinac.d.quaſt.36.num. 193. & tribus ſeqq. vbi multipliciter ex Baldo, & Alberico dictis locis Opinionis deſcriptionem præfinit. Quæ tandem omnes in deſignatam recidunt.

Omnibus hæc ſcitu digna, Iudicibus maxime,inter dubia negocia,iudicia,& opiniones, quæ animum, ſenſumque in diuerſa trahunt, angunt mentem, conſcientiam pungunt, verſantibus ſemper. Quibus ſic conſtitutis, ad quæſtionem deuenimus.

AN CVIQVE LICEAT contra propriam Opinionem,quam probabilem putat,probabili aliorum ſententiæ adhærere? Et an Confeſſor, Aduocatus vel Iudex in opinionum conflictu probabiliorem omnino ſequi debeat?

SVMMARIVM.

1 Vtriuſque affirmantis & negantis opinionis Doctores rationeſque referuntur. & numeris ſeqq.

4 An probabilem opinionem ſequens, neceſſe habeat propriam probabiliorem deponere?

5 Qui minus probabilem opinionem ſequitur aduerſus propriam, quam probabiliorem putat,debet certo apud ſe ſtatuere id ſibi licere; aliter peccabit contra propriam conſcientiam agendo.& num.2.

6 Confeſſarius & Aduocatus an in opinionum conflictu quam malint, etiamque minus probabilem ſequi poſſint? & num. 7.8.& 9.

10 Quid in Iudice, in probationum & opinionum æqualitate,efficaciore probatione,vel opinione probabiliore?& numer.ſeqq.

Gabr.de Velaſc.

13 Cum ſunt partium iura obſcura,omninoque probationes pares,ſeu in ciuili, ſeu in criminali cauſa,an reo fauendum ſit potius quam actori?

Rei nomen non ad criminale ſolum iudicium, ſed ciuile pariter refertur. ibi.

Cum neutra pars rem poſſidet litigioſam,an in paritate probationum liberum ſit Iudici rem cui velit applicare?ibid.

Iudex quandoque partes ad concordiam compellere poteſt.ibi.remiſſiuè.

16 An liceat Iudici, nunc ſecundum vnam, nunc ſecundum alteram opinionem probabilem iudicare?

ANNOTATIO VII.

PRIMA huius quæſtionis pars & negantes & affirmantes Propugnatores habet.Negant† licere cuiquam in foro conſcientiæ operari iuxta aliorum opinionem minus tutam,quam probabilem reputat, contra propriam tutiorem,& quam ſibi probabiliorem eſſe perſuadet,Gabriël 4.diſt.15.quæſt.8.art. 3.dub.2. in 3. probatione primæ concluſionis, Syluestr.verb.Dubium,quæſt.2.D.Antonin.in ſumm.p.1.tit.3. c.10.§.10.reg.4.Conrad. Nauar.Cordub.quos referunt Azorius inſtit.moral.tom. 1.lib.2.c.17.q.7. Sanchez in præcept. Decalog.lib.1.c.9.n.13.Antonin. Diana reſol. moral.p.2.tract.13.reſol.1.pag.mihi,17.& 18. & reſolutione 13.ad calcem libri. 1

Rationes ſunt:Tum quod in dubiis tutior ſit pars eligenda,c.Iuuenis,de ſponſal. tenendumque ſit certum,in certo relicto, c.ſi quis autem,de pœnit.diſt.7. Tum quia nemini ius eſt,contra conſcientiam agere; agere autem eum,qui contra propriam opinionem, aliorum ſententiam ſequitur.

Affirmatiuam partem † probabiliorem & veriorem dicunt Azorius dicto loco, & Sanchez n.14.Paul.Laym.Theolog. moral. lib. 1. tract.1.c.5.§.2. n. 7. cum multis à ſe relatis, multoſque referunt Auguſtin.Barboſ. in collect.ad c.Capellanos,4.de feriis,n. 6. Antonin. Diana d.reſol.1.verſ.Sed communiter Theologi, Cardin.Gabriël Paleot.de ſacri Conſiſtor.conſult.p.5.q.5.col.6.verſ.Illius verò.Ioan. Ægid. Trullench.in opere moral.lib.8.dub.6.n.1. Ex Iuriſtis,multi alij, Annotatione ſequenti referendi. 2

Rationes quoque ſunt:Prima quod exiſtimans opinionem eſſe probabilem, iuxta illam operans,temerariè aut imprudenter non agat:cū temerè,aut imprudenter fieri dicatur, quod abſque ratione & cauſa probabili fit.

Secunda:quod ſicut opinio probabilis in ſpeculatiuis eſt,quam abſque deceptionis & erroris periculo amplecti licet; ita in moralibus, opinio probabilis eſt, quam abſque peccandi periculo ſequi licet: cum nullus ad melius & perfectius amplectendum aſtringatur.

Tertia:quia cum omnimoda de rebus certitudo haberi nequeat:ad eam minime Deus nos obligauit,ſed ad operandum cum morali

Ll certitudine,

Digitized by Google

certitudine,qualis in opinione probabili reperitur:ſoreque aliter intolerabile onus, ac multis periculis expoſitum,ſi opiniones probabiliores inueſtigare teneretur,aiunt.

3 Contrariis † reſpondent procedere *in vero dubio*, in quo rutius & certius eſt neceſſario ſequendum ad vitandum peccati periculum: ſecus in opinionibus,in quibus minus probabilem ſequens, contra conſcientiam non agit,ſed is qui cum conſcientia omnino dubia,aut certo dictanti aliquid eſſe peccatum, agit.Ita Sanchez *d.c.9.n.* 14. cum Mercardo *lib.1.de contractib.c.*5.Medina 1.2.*q.*19. *art.* 6 *fol.*309.*col.ante penult.& ibidem* Vazquez *diſput.*62.*c.*4.*n.*14.Gutier.*Canonicar.q.lib.* 1. *c.*13.*n.*23.Nauarra *de reſtit.lib.*3.*c.*1.*dub.* 13. *in noua edit.n.*237.Azor.*inſtitution. moral. d. tom.*1.*lib.*2.*c.*16.*q.*1.2.3.*&* 4.*& d.c.*17.*q.*7.Valent.Enriquez,Arag.Bañez,Suarez Salas , & aliis.

4 Idque † propria etiam opinione tanquam probabiliore retenta , verum dicit Sanchez idem *ibi,n.*15.cum Vazquez *d.diſput.*62.*c.*4. *n.*14.& Azorio *d.c.*17.*q.*71. contra alios tenentes neceſſe eſſe propriam opinionem probabiliorem deponere,ne duo aſſenſus cõtradictorij in eodem dentur. Cui ſatis fecerat argumento Sanchez *numero* 12. reſpondendo id non eſſe duobus contradictoriis aſſentiri, cum intellectus non affirmet vtramque partem eſſe certam,ſed vtramque eſſe probabilem.Ideſt., neutram ita certam eſſe, quin vtraque probabiliter ſuſtineri valeat , latiuſque declarat ibidem. Similiter reſpondet Azorius *prædicto loco.*

5 Debet tamen ſic agens † certò apud ſe ſtatuere id ſibi licere:aliter contra propriã conſcientiam aliorum opinioni adhærens , ſibi non licere exiſtimans,peccaret , vt & *ſupra. Annotatione præcedenti* diximus. Et in hunc ſane ſenſum Adrianum,& Cordubam loquutos,aut intelligendos dicit Azorius *repetita quæſtione ſeptima*,dum firmarunt,non licere contra propriam opinionem,aliorum ſententiæ adhærere.

6 Hæc eadem in Confeſſariis,† & Aduocatis procedere,probabiliorem dicit Sanchez ipſe *d.lib.*1.*c.*9.in Confeſſariis,*à numero* 19 *præcipuè n.*22.in Aduocatis *à numero* 59. In quo differentiam aſſignat , quando varietas opinionum in eo ſita eſt,an liceat hoc vel illud Aduocato agere,hanc vel illam cauſam tueri:& quando circa ſui clientis ius , varietas opinionum adeſt.Primo enim caſu,integrum eſſe Aduocato,minus probabilem opinionem ſequi tenet cum Vazquez 1.2. *q.* 19. *art.* 6. *diſput.*64.*c.*1.*init.*In ſecundo , aliorum ſententias recenſet,putantium,cum vtraque pars æquè probabilis eſt,iure ſolo naturę attento, vtramlibet pro libito defendendam ſuſcipere:iure vero humano,probabile eſſe nõ poſſe in hoc caſu pro actore patrocinari, ex regula *Cum ſunt partium iura obſcura, reo fauendum eſt potius quam actori,de reg.iuris lib.* 6.

7 Verius tamen dicit *numero* 51. † quoties æquè pendet dubitatio in vtramque partem , quia res in iure vel in facto æque dubia eſt, & ita æquali probatione fulta:integrum eſſe Aduocato vtramlibet partem tueri, quia ius vtriuſque æquale eſt , & ita docere Diuum Antoninum 3.*p.tit.*6.*c.*2.§.14.Angelum,*verbo Aduocatus,n.*17.Syluestrum,*q.* 10.Tabienam,*n.*13.Armillam *n.*20.innumeroſque prope alios ibi congeſtos,cum quibus,contrariis reſpondet. Qua etiam de re late Villalob. *in ſumm.p.*1.*tract.*1.*difficult.*14. *à numero* 2. *cum ſeqq.*

Maiorem difficultatem proponit Sanchez *numero* 52.† quando Aduocatus cauſã clientis minus probabilem judicat. In qua relatis Soto,Bañez,Salone,Toleto,Manuele,Aragone,Petro à Ledeſma,Mercato, & Burgos de Paz,diſtinguentibus inter cauſam ſanguinis, honoris,ciuilem maximi momenti , & inter ciuilem minoris momenti cauſam,vt in prioribus peccet Aduocatus pro actore minus probabilem habente,patrocinium præſtans : in poſterioribus ciuilibus minoris momenti cauſis,non vtique., neque eſſe damnandum cauſidicum minus probabilem cauſam defendentem , dummodo clientem de minore probabilitate admoneat) Sanchez ipſo *numero* 33.(cum Vazquez , Salas,Azorio , & Sayro,hanc diſtinctionem impugnantibus.) liberum eſſe Aduocato conſentit in his omnibus caſibus pro parte vtralibet patrocinari, dum,vt diximus,de minore probabilitate certiorem clientem reddat.Ita etiam Villalob.*dicto loco,n.*5. *&* 7. etſi *numero ſexto* , priorem maxime piam,& probabilem dicat , Natal. Schitin.*de iuſtit.diſtributiua,diſput.fin.& vnica,de opinionibus ſequendis,art.*3.*n.*10.Antonin.Diana *reſolut.moral.*2.*p.d.tract.* 13. *reſol.* 4.Stephan.Fagundez *in præcept.Decalog.*2.*p. lib.*8.*cap.*38.*num.*13.*& ſeqq.* Quia Aduocati officium non eſt,cauſam decidere,ſed ſincere rationes proponere. Sic & Ioan. Sanchez *diſput.*44.*n.*54.*col.*4.*verſ.Et poſſe Aduocatum* aliis quoque pro hac parte citatis. A qua non abeſt ratione Cicero,dum *lib.*2. *de officiis,pag. mihi* 74. inquit : *Iudicis eſt , ſemper in cauſis verum ſequi : Patroni nonnunquam veriſimile,etiam ſi minus ſit verum, defendere.* 8

Quod limitat P.Sanchez *eodem loco*†(cum Salone 2.2.*q.*63.*art.*4. *controuerſ.* 2. & Salas 1.2.*q.*21.*tract.*8.*diſput.vnic.ſect.* 11.*n.* 104.) niſi pars clientis ſit parum probabilis, & in quam rarò,aut nunquam inclinant Iudices ; tunc enim reum dicunt iuſtitiæ, ac ſubinde reſtitutioni obnoxium Cauſidicum illam defendentem. 9

Iudicem † indiſtinctè poſſe minus probabilem opinionem ſequi,dicunt Medina 1. 2. *quæſt.*19.*art.*6.*dub.penult.ad vltim.* Arag.2.2. *quæſt.*63.*art.* 4. *penult. &* 16. Salon *eadem quæſt.& art.controuerſ.* 2. *concluſ.* 4. Ledeſm. 2.*p.ſumm. tract.*8.*cap.* 22. *poſt vndecim. concluſ.difficult.*2.*num.*451.Salas 1. 2. *quæſt.* 21. *diſput.vnic. ſect.*12. *num.*118. Sayr. *in Claui Reg.lib.*1.*cap.*11. *num.*8. Nicola. Garzia *de beneſic.p.*11.*cap.*5. *num.* 362.hiſque , aliiſque relatis,Ioan.Sanchez *d. diſput.* 44. *num.* 50. à Thoma Sanchez pleroſque mutuatus *d. lib.*1.*ſumm.c.*9.*n.*47.Antonin. Diana *reſolution. moral. d.* 2. *p. tract.* 13.*reſolut.*3. *pag.* mihi 10

Digitized by Google

mihi 18. *& part.3. reſolut.*13. *pag. mihi* 397. plures alios etiam huic ſententiæ addens, Ioan.Ægid.Trullench. *in opere morali,lib.*8. *dub.*6.*n.* 3.*&* 5.alijs quoque laudatis.

11 At verò † tripartitam in hoc diſtinctionem, caſumque triplicem reperio. Aut enim quæſtio accidit circa ea, quæ ante ſententiam, & principalis cauſæ diffinitionem contingunt, vt in examinatione teſtis, vel rei; in carceratione, aliiſque ſimilibus: diuerſis enim opinionibus in his exiſtentibus, aliis affirmantibus examinari teſtes poſſe, interrogari reum, &c. negantibus aliis: licere Iudici minus probabilem opinionem ſequi, docent Sayrus, *d.lib.*1.*cap.*11.*num.*8. Vaſquez *d.quæſt.*19.*art.*6.*diſput.*64.*c.*2.*in init.* Thom. Sanchez, *d.lib.*1.*cap.*19.*num.*43.& Ioan.Sanchez.*d.diſput.*44.*num.*51.

12 Aut æqualitas eſt in probationibus, † ex quibus proferenda ſententia eſt: & tunc communiter docent Theologi, in ciuilibus ad concordiam, compoſitionemque partes reducere Iudicem debere, quo meliore valeat modo, vel inter eos rem diuidendo; vel ſi indiuiſibilis (vt primogenium) fuerit; fructus. Ita Dominic. Bañez, 1. 2. *quæſt.*63.*art.* 4.*verſ.ſecundum argumentum*, Petr.à Ledeſm. *in ſumm.*2.*p.tract.*8. *Iuſtitia diſtributiua,cap.* 22.*col.*10.*verſ.Concluſ.* 11. *pagin. mihi* 460. Filliuc.*tom.*2.*quæſt.moral.tract.*21.*c.*4.*n.* 145. Villalob.*in ſumm.d.p.*1.*tract.*1.*difficult.*15.*n.*2. Rationem claram eſſe dicens: *Porque entrambos tienen igual derecho a la coſa, y aſsi la razon dicta que ſe parta, o ſe componga.* Ioan. Ægid. Trullench. *in opere moral.d.lib.* 8.*dub.* 6. *num.* 8. *&* 9. aliique penès ipſum. Non ſic in criminalibus, aiunt, quia in eis reo fauendum eſt, *dict. regula Cum ſunt partium.*

13 Sed nec diſcrimen quoad hoc, † cauſæ ciuilis & criminalis, nec præſtita ad diuiſionem ratio regulariter iure ſubſiſtunt. Non diſcrimen; quia indiſtinctè *fauorabiliores rei quam actores habentur*, vt textus inquit *in l. Fauorabiliores* 168. *D.de regul. iuris.* Quam ibi intelligit Gloſſa Marginalis *tam in ciuili, quam in criminali cauſa*, cum Gloſſa prima *in l.qui accuſare*, 4. *C. de edend. textus in d. capit. Cum ſunt partium*, 11. *de regul. iuris, lib.* 6. vbi aduertit pariter Dynus *num.*1. obſeruantque Calcan. *conſil.* 100.*num.*18. Andr. Alciat. *de præſumptionib. regula* 3.*præſumpt.* 4. *num.* 9. rationes cur in reo in dubiis fauendum ſit potius quam actori, *à numero primo* eleganter expendens. Inter quas, eam *numero ſexto* acutè deſignat: quod *qui agit contra reum, in effectu arguit eius delictum, vel culpam, ſeu noxam, ſine quo alias reus non compelleretur ſuſcipere iudicium, l.Seruus paratus, D. de procuratorib. § fin. inſt. de perpet. & temporalib. actionib. Quæ culpa, ſeu mora non præſumitur, niſi clare probata, l. Merito, D.pro ſocio*: & ſic in dubio præſumendum eſſe pro reo, qui pro ſe præſumptionem habet. Ex qua idem dicit *dicto numero* 9. in criminali & ciuili cauſa, in qua reus delinqueret rem alienam retinendo. Ita ſimiliter tam in ciuili quam in criminali cauſa, vbi probationes ſunt æquales, ex ea quoque, cæteriſque rationibus, reo fauendum potius quam actori (poſt Decium *in d. l. qui accuſare, num.*6. Iaſonem *num.*5. Alciatum *n.* 7. Purpuratum *num.* 13. & alios) profitetur Maſcardus *de probationib.p.*1.*concluſ.*36.*n.*13. *&* 27. Menoch.*de præſumptionib. lib.* 2. *præſumpt.*90.*n.*13. Sine controuerſia id dicit Farinacius (multis, ſuo more, citatis, licet ſuperioribus prætermiſſis) *quæſt.*65. *numer.* 152. *&* 153.

Comprobant item id ipſum dicentia iura: Actore non probante, reum fore abſoluendum. De quibus *in Axiomatib.noſtris, lit. A. num.* 88. Sicque Rei nomen æque ad ciuilem & criminalem cauſam refertur, vt præter iam prolata; in terminis hiſce aduertit Ioannes Sanchez *dicta diſput.* 44. *num.* 51. Et probant etiam aperte textus *in cap. inter dilectos*, 6. *in fine, de fide inſtrumentor.* vbi loco illorum verborum *dicti capitis Cum ſunt partium*, nempe: *Reo fauendum eſt potius quam actori*, ait textus: *Cum obſcura ſunt iura partium: conſueuit contra eum, qui petitor eſt, iudicare.* Vbi Gloſſa *verbo qui petitor eſt*, concordantem allegat *dictum caput Cum ſunt partium*, aliaque ſimul omnia in ciuilibus loquentia fere. Supponuntque Gloſſæ Magiſtrales *in cap. In noſtra*, 32.*de teſtib. Gloſſa* 1. *ad med. verſ. Si verò teſtes omninò ſint pares, & in capit. Si teſtes*, 3. 4. *quæſt.* 3. *gloſſ.* 1. *poſt med. verſ. Si autem teſtes ex omni parte ſunt pares & in numero, & in dignitate; tunc fertur ſententia pro reo.* Quatuor tantummodo excipiunt caſus: Matrimonialem, Liberalem, Dotalem, & Teſtamentum. Conuenit, ad longumque proſequitur Antonius Theſaurus *deciſ.Pedemont.*89.*per totam, præcipuè num.*5. Saltem ſi poſſideat reus, *cap.Ex litteris*, 3. *de probationib.* Vbi Lucius III.P.M. *Quod ſi ambarum partium teſtes ſint æquè idonei, poſſeſſoris teſtes præferuntur. c.In pari*, 65.*de regul.iuris, l.*6. cum adductis per Nos *in Axiomatib.iuris, lit.P.num.*111.

Non item ratio ad diuiſionem vrget. Cum, iuxta prædicta, non æqualem in dubio, inque probationem paritate vis rei & actoris, ſed præſtantius rei poſſeſſoris exiſtat. Vrget tantummodo cum neuter ex litigantibus poſſidet. Tunc autem diuidere inter eos æquè rem Iudicem poſſe, ſi diuidua ſit, obſeruant quoque è noſtris Bartholus, *in l. Si duo in princip.num.*5.*verſ.Et ſic mihi, D. vti poſſidetis*, Dynus *in l.Titia textores, per illum textum D.de legat.*2. Aretin. *in §. Quadrupli inſtitut.de actionib. num.* 49. Bald. *in cap.In noſtra, num.* 9. *de teſtib.* Salicet. Deci. Bero. & alij penès Menochium, *de retinend. poſſeſſ. remed.* 5.*numer.* 175. *& ſeq.* Dixere idem Gloſſæ, *in d. capit. In noſtra, poſt med. verſ.Si autem, neuter poſſidet*, argumento, *capitis Afferte, de præſumptionib. & d. capit.Si teſtes*, 4.*quæſt.* 3. *poſt med. ſimili etiam verſ.Si autem neuter.poſſidet.* cumque multis aliis, copioſiſſimus Tiraquellus, *de iure primogen.quæſt.*17.*opin.*4.*num.*7.*& ſeqq.* Quamuis enim hoc in caſu liberum Iudici eſſe

cui maluerit rem applicare, dicant Ioannes Sanchez d.diſput.44.num.51. verſ. In ſecundo ſtatu, & Petrus à Ledeſm. de matrimon. quæſt.45.art.1.dub.2.ad 3. (quorum probabilem dicit opinionem Antonin. Diana reſolut.moral.3.p.de reſolut.13.verſ.Non etiam:) ſed magis probabilem profitetur priorem, quod aut rem diuiduam Iudex diuidat; aut ſi indiuidua ſit, partes componat, cum Filliucio tom.2.tract.21.cap.4.num.144. Caſtro Palao tom.1.diſput.10. num. 2. Coninch. de ſacram.diſput.34. dub. 10. num. 94. & aliis, Aſſentitur Antonin. Theuſat. d. deciſ. Pedemont. 89. per tot. præcipuè num. 3. multorum auctoritatibus probans licere tunc Iudici ad concordiam partes compellere; arbitrium Iudici applicandi cui velit denegans. Quod tamen d.Gloſſa 1. in cap. In noſtra, 32. de teſtib. poſt med. d.verſ. Si autem neuter poſſidet, concedit cum res indiuidua eſt, ex textu in capit. 1. de paroch. in cap. Cum autem, de iure patron. & in capit. Si forte, 63. diſt. Quod Ioan. Andr. in d. capit. In noſtra, procedere intelligit, ſiue res natura, ſiue iure indiuidua ſit, vt ex eo ibi Gloſſa Marginalis aduertit. In quæ latior Nos ſequenti Annotatione, ſermo expectat.

14 Si verò probatio alterius partis † maior, efficacior, aut potentior eſt, teſtiumque numero, aut dignitate ſuperat, ei credendum & ſtandum eſt, ac ſecũdum eam iudicare debet omnino Iudex, l.3.§. Eiuſdem, l. Ob carmen, 21.§. Si teſtes, D. de teſtib. d.c. In noſtra, verſ. Mandamus, & ibi Gloſſa verbo Aduerſa, verſ. Si verò vnus teſtis contradicit pluribus, extra de probationib. & ibi communiter Scribentes. cum multis Farinacius q.65.n.107. & ſeq. Menoch. retinend. poſſeſſion. remed. 3.n. 718. Maſcard. de probationib. concluſ. 1194.n. 63. Stephan. Gratian. diſcept. forenſ. c.461.n.17. & c. 526. num. 49. & 51.

Neque enim quæſtio hæc facti cum quæſtione iuris quid commune habet, vt in ea minus probabilem opinionem Iudex ſequi valeat, cum non de opinionibus dubium vertatur; ſed de probationibus, vt expendunt Thom. Sanchez in ſumm. d.lib.1. cap. 9. num. 44. Ioan. Sanchez d. diſput. 44. num. 51. verſ. In ſecundo ſtatu, Antonin. Dian. d.2.p. reſolut. 3. verſ. Dico igitur, & Ioan. Ægid. Trullench. in opere moral. d.lib.8. cap.3. dub. 6. num. 6. verſ. quando verò plures. Etſi magis credendum minori teſtium numero rei quam actoris, proque reo iudicandum ſi exceſſus ſit in modico, dicant Abbas in d.cap. In noſtra, num.4. ad finem, verſ. Sed credo illam gloſ. & ibidem Aretin. (dubius licet) numer. 26. & 27. Crot. in tract. de teſtib. num. 369. ad finem, verſ. Idem dicebat, Boſ. in tit. de defenſ. reor. num. 8. in fine. Gabriël commun. opinion. tit. de teſtib. lib.1. concluſ. 4. num. 47. & 57. Farinac. d. quæſt. 65. num. 112. & 157. Qui ſequentibus numeris aſſertionem illam: quod in paritate teſtium, rei teſtes præualeant: ampliat etiam quòd teſtes rei ſint minus digni: etiam quòd ſint laici, & actoris, clerici: quod teſtes rei, ſint fœminæ, & actoris, maſculi, præcipueque in criminali.

Aut circa ius partium litigantium † opiniones verſantur, non ex parte, vt diximus 15
facti, ſed iuris: & tunc ſi vtramque opinionem æque probabilem Iudex reputat, integrum illi eſſe quam maluerit eligere, & ſecundum illam iudicare; docent Sotus de iuſtit. & iure, lib.3. quæſt.6. art. 5. ad 4. Metin. 1.2. quæſt.19. art.6. concluſ. 2. fol. 309. Salon 2.2. quæſt.63. art.4. controuerſ.2. concluſ.1. Valent. 1.2. diſput.5. quæſt.7. puncto 4. dub.3. Manu. in ſumm. tom.1. cap.6. num.1. concluſ.1. edit. 2. Sayr. in Claui Reg. lib.1. cap. 11. à num. 4. Salas 1.2. quæſt.21. tract. 8. diſput. vnic. num. 115. Petr. à Ledeſm. 2. tom. ſumm. tract. 8. cap. 22. poſt concluſ. 11. diffic. 1. horumque relatione, Sanchez d.lib.1. cap.9. num.45. Qui &
addit: † Ceſſante ſcandalo, nunc ſecundum 16
vnam, nunc ſecundum alteram, Iudicem decernere poſſe: cum ſcandalo autem, peccare quidem, ad reſtitutionem verò non teneri. Sic etiam Villalobos in ſumm. 1.p. tract.1. difficult. 15.n.1. & 4. Ioan. Sanchez d. diſput. 44. n.51. verſ. In tertio ſtatu, Antonin. Dian. d. 2. p. tract. 13. reſolut. 3. Valer. Reginald. in 2. p. ſumm. lib. 23. cap. 3. ſect. 4. n. 41. pag. 318. Trullench. d.lib.8. c.3. dub.6. n.10. Qui tres poſteriores expreſſius in amicorum gratiã loquuntur, etſi cæteri id virtualiter quoque ſentiant. Ita ſimiliter Stephanus Fagundez in præcept. Decalog. 2.p. lib.8. c.26. n.35. & ſeq. Qua de re longus Annotatione ſequenti ſermo trahendus, vbi & aliorum Theologorum, & Iuriſtarum quoque allegationem reſeruamus.

Quando verò † alteram opinionem pro- 17
babiliorem Iudex reputat, adhuc maximè auctoritatis Doctores (citati nempe ſupra num. 10. aliique à Paulo Xamar. de offic. Iudic. & Aduoc. 3.p. quæſt.3. num.10.) ſuſtinent, poſſe Iudicem opinionem, quam minus probabilem arbitratur, ſequi: quia nec temerè, nec imprudenter agit, vtpote qui ratione probabili ducitur. Quibus accedunt Caſtro Palao tom.1. diſput.2. puncto 11. tit.7. Pharaonius de Sacrament. pœnit. tract.1. ſeſſ.3. cap.6. Leone de offic. & poteſt. confeſſ. p.1. recollect. 2. num. 177. Lazarius tract. de blaſphem. quæſt. 13. num. 63. Hieronym. de Rua in controuerſ. tom.2. controuerſ.6. ſcholaſtica, Martinez in p. 2. tom.1. quæſt.29. art.6. dub.6. concluſ.2. Martin. del Rio in diſquiſitionib. magic. lib. 5. quæſt. 1. §. quotieſcumque, Bonacin. de legib. diſput. 2. quæſt.4. punct. 9. Thom. Sanchez, probabilem dicens, d.lib.1. cap.9. num. 47. Ioan. Sanchez d. diſput. 44. num. 50. hiſque, aliiſque relatis, Antonin. Dian. reſolut. moral. p.2. d. tract.13. reſolut.3. & p. 3. in calce eiuſdem, poſt tract. miſcellan. in additionibus ſecundariis, reſolut. 13. vbi probabiliter aſſerit: in ciuilibus quando diuerſitas opinionum verſatur circa ius, poſſe Iudicem ſine vllo ſcrupulo peccati, & reſtitutionis, iudicare ſecundum opinionem probabilem, relicta probabiliori.

Contrariam verò Sententiam † docent, 18
& probabiliorem dicunt (cum Sanchez ſupra, d.n. 47. relatiſque ab ipſo) Paul. Laym.

Theolog.

Digitized by Google

Theolog. moral. lib. 1. tract. 1. cap. 5. §. 3. n. 16. Villalob. *in ſumm. tit. 1. tract. 1. difficult. 5. num. 6.* Malder. *in p. 2. Diui Thomæ, quæſt. 19. art. 5. diſput. 86. circa fin.* Filliuc. *tom. 2. tract. 21. cap. 4. num. 144.* Becan. *in ſumm. tom. 2. tract. 1. cap. 4. quæſt. 9. num. 13.* Tanner. *in 2. 2. Diui Thom. diſput. 4. quæſt. 4. dub. 6. num. 118.* Portel *in additionib. ad dub. Regul. verſ. Opinio eligenda, num. 12.* à Diana quoque allati *dicta reſolut. 3.* Valer. Reginald. *d. 2. p. ſumm. lib. 23. capit. 3. ſect. 4. num. 42. verſ. Tertia propoſitio eſt, & lib. 25. tract. vlt. cap. 54. ſect. 2. n. 643.* Ioan. Ægid. Trullench. *in opere moral. d. lib. 8. cap. 1. dub. 6. num. 4.* hanc probabiliorem & veriorem eſſe dicens. Iudex enim reddere cuique ius ſuum debet ſecundum merita cauſæ, ad idquè à Republica conſtitutus eſt, eiuſquè iudicio commiſſum vt cauſam dirimat prout illi melius, magiſquè rationi conſentaneum videatur, proque cuiuſquè potiore iure & dignitate: at is cui opinio fauet probabilior exiſtimata, cenſetur eo ipſo dignior ſententia fauorabili; cui ſi præferatur alter, fieret cõtra ipſius dignioris ius, & perſonarum committeretur acceptio contra iuſtitiam diſtributiuam. Alias huic ſimiles, eamquè iuuantes rationes adducit Cardinalis à Lugo *de iuſtit. & iure, p. 2. diſput. 37. ſect. 10. num. 116.*

19 Limitat id † (cum Vazquez *1. 2. quæſt. 19. art. 6. diſput. 64. cap. 2. num. 6.*) Thom. Sanchez *d. lib. 1. cap. 9. num. 47.* ſi Iudex inferior eſſet, & opinio, quam minus probabilem iudicat, foret magis in praxi recepta, & crederet, minus prudentem à ſuperiore Iudice ad quem eſſet interponenda appellatio, habendum, reuocationemquè ſententiæ timeret, ſi iuxta opinionem ſibi magis probabilem viſam, eam ferret. Tunc enim opinionem minus probabilem ſequi poſſe ait, nec cum tanta honoris ſui iactura, & tam modico fructu munus ſuum, diſcrimenquè ſubire teneri. Ita pariter Villalob. *d. difficult. 15. num. 4. 5. 6. & 7.* Gaſpar Hurtad. *in t. 2. tract. de Beatitudine, diſput. 4. de Conſcientia, difficult. 21. pag. 347.* vbi, ex Sancio, & Vazquez *dictis locis*, ſimpliciter dicit, poſſe Iudicem inferiorem ſecundum alienam opinionem, contra propriam iudicare, quando aliena eſt magis recepta in praxi. Et merito, cum vera ſit legum interpres, & intellectrix Praxis, pro lege ſit, & legem ſuperet, iuſquè, conſequenter, valentius tribuat, & inique iudicet, qui contra praxim iudicat, vt iuribus & auctoritatibus multis confirmant Matienzius *in Dialog. Relator. p. 3. cap. 9. num. 3.* Paz *in praxi, in initio, num. 4. & ſequentibus,* Petr. Cened. *quæſtion. practicar. quæſt. 8. num. 5.* Roland. à Valle *conſil. 70. num. 12. & ſeqq. volum. 1.* Ioan. Petrus Fontanel. *deciſ. Cathalon. 90. num. 15.* Franciſc. Hieronym. Leo *deciſ. Valent. 25. n. 4. & 5.*

20 In cauſa verò criminali † non ſolum licere Iudici probabilem opinionem ſequi in fauorem rei, non obſtante opinione probabiliore in fauorem fiſci, vel accuſatoris, dicunt Sayrus *in Claui Regia lib. 1. cap. 11. num. 13.* Salon *2. 2. Diui Thomæ quæſt. 63. art. 4. controuerſ. 2.* Pharaonius *de Sacrament. pœnit. tract. 1. ſect. 3. caſ. 8.* Sed neceſſario debere, affirmant Salas *in p. 2. Diui Thomæ, tract. 8. diſput. vnic. ſect. 12. num. 115.* Alphonſ. de Leon. *tract. de offic. & poteſt. confeſſ. p. 2. recollect. 2. num. 188.* Merolla *in diſput. Theolog. tom. 1. diſput. 3. c. 4. corollar. 4. n. 181.* Caſtro Palao *tom. 1. diſput. 2. punct. 11. n. 4.* Anton. Dian. *reſolut. moral. 3. p. d. reſolut. 13. verſ. Sed hic incidenter,* Ioan. Ægid. Trullench. *d. lib. 8. c. 1. dub. 6. n. 6. verſ. Dixi in ciuilibus,* hanc valde probabilem ſibi videri dicens. *Quia hic partium iura non ſunt clara, ſed obſcura; ſicquè habet locum illa iuris regula de regulis iuris in 6. Cum ſunt partium iura obſcura, reo fauendum eſt potius quàm actori. Deinde quia in criminalibus ad condemnandum reum, debent probationes eſſe luce meridiana clariores, iuxta legem ſciant cuncti, C. de probationib. quod in hoc caſu non contingit. Nimis enim durum eſſet quod Iudex condemnaret ad mortem, eum quem ab ea licitè poteſt liberare.*

Cum autem ſic Iudex iudicat, † expellere, 21
vt diximus, dubietatem debet, & credere, iudicare licite poſſe ſecundum opinionem, quam elegit, iuxta notata *præcedenti Annotatione num. 2.* hac eadem, *numero quinto,* & aduertit, cum ibi citatis, Martinus Nauarrus *in Manual. Latin. cap. 27. num. 188.*

Adhuc autem ad prædictorum pleniorem cognitionem multa ſuperſunt ex Sacris Canonibus, ciuilibus legibus, iuriſquè Profeſſorum auctoritatibus, *ſequenti Annotatione* proſequenda, quorum in hac ſolummodo relatores extitimus; nunc erimus ſpeculatores.

AN IN IVDICIIS GRATIficari aliquatenus Iudici liceat amico, proque illo in opinionum varietate ſententiam ferre?

SVMMARIVM.

1 *Affirmatiua pars probatur.* & numeris ſeqq. vſque ad numerum 11. *excluſiuè. Exinde ſuadetur contraria.*

3 *Termino peremptorio à Iudice conſtituto ad recipiendum teſtes, puclicandas atteſtationes, vel ſententiam ferendam, elapſo; poteſt Iudex ſi gratiam facere velit ei qui ſe contumaciter abſentauit, ſeu in termino non comparuit, illum ſpectare, repeterequè citationem.* & num. 20.

4 *In electionibus Eccleſiaſticis quatenus gratificari liceat?* & numeris ſeqq.

5 *In dubiis an, quando, & quibus gratificari liceat?* & numeris ſeqq.

An & quatenus expediat Iudicem habere beneuolum. ibi, & num. 20. 30. & ſeq.

6 *Æquè vtraque parte intentionem ſuam fundante, inque opinionum conflictu an liberum ſit Iudici, quam malit opinionem ſequi, & amico fauorabilem eligere? Qualiterquè ſe gerere tunc Iudex debeat?* & num. 8. 23. & 24.

Quid ſi altera opinio probabilior ſit? num. 9. & 28.

Ll 3 7 *An*

Digitized by Google

7 *An cum vtraque pars æquo litigat iure, ſeu pro vtriuſque iure æqua ſunt opiniones iure ſolum naturali attento, poſitiuoquè ſecluſo, contra iuſtitiam faciat Iudex, qui aliquid recepit vt in alteram partem incline?*

8 *Dicterium commune* In dubiis pro amico, *an verum, tutumve ſit?* & num. 26. & ſeqq.

10 *Amicitiæ quantum Philoſophi tributum exiſtimauerint? Et an contra ius ob illam aliquid fieri poſſe putarint?* & num. 27.

12 *Sicut odio in iudiciis nihil fieri debet; ita nec gratia, vel amore.* & num. 23.

13 *Iudex ex amore iuſtitiæ omnino iudicare aſtringitur. Et cur* Medium *inter litigantes dicatur? Deque* Medij *virtute.*

14 *Ferè nunquam ſic dubietas contingere poteſt, cum de pura iuſtitia agitur, vt in alteram partem Iudicantis animum cauſæ iuriſquè rationes non inclinent.*

Iudex debet, ſi cauſa poſtulat, quem oderit, abſoluere, & quem amat condemnare. num. 22. & 27.

15 *In dubio, pariuè iure, quibus fauendum ſit? An Amico tunc fauendum, iura decernant,* & num. ſeqq. & 23.

Gratificari non licet niſi in caſibus iure expreſſis. ibi. *Et quando liceat?* num. 18. & *nant?* ſeqq.

16 *Quantumuis amplum arbitrium Iudici datum ſit, nec videtur datum, nec dari poteſt, vt alteri detrahat, alteri tradat.*

18 *Intellectus textus* in cap. Venerabilem, 34. §. Quod autem, de electíon.

Termino à Prætore deſignato ei qui electionem habet, vt eligat; eo non eligente, an ius electionis perdat, & iudiciali adiudicationi locus ſit. ibi.

19 *Intellectus textus* in cap. 3. de offic. Legati.

Quoad iuſtitiam commutatiuam, pœnam pecuniariam ex delicto, partiſquè intereſſe, arbitrium Iudices non habent, vt aliquid ob gratificationem detrahere valeant. Neque in iudicio in quo de iuſtitia diſtributiua agitur: committiturquè in his perſonarum acceptio, licet etiam arbitrium Iudici datum ſit, iuxta modum ſaltem ibi dictum.

20 *Intellectus textus* in cap. Conſuluit, 24. de offic. & poteſt iudic. delegat.

Ea quæ Iudicis facultati relinquuntur, non ſubduntur iuris neceſſitati. ibi.

21 *Acceptio perſonarum in mera ſolum iuſtiſtitia committitur, non in gratia, & vbi nulla alteri parti iniuria ſit. Exemplis monſtratur.*

22 *Æquè de poſſeſſione ſine titulo litigantibus, quid ſit agendum, ſeu in prophanis ſeu in beneficiis eccleſiaſticis?*

Quæ Gratia *apud homines appelletur?* ibi.

25 *Amor humanus ſenſus humanos hebetat, & opiniones prauertit.*

26 *Iuſtitia nihil habet cum Amicitia aut Amore commune. Ex Diuinis, humaniſque litteris comprobatur.* & numer. ſeq.

27 *Iudex* Amici *perſonam ponit, cum* Iudicis *induit. Exemplis oſtenditur.*

29 *An Iudex licitè & honeſte ſe excuſet in cauſa in qua altera apud eum gratia valet, aut recuſatio expectanda ſit?*

31 *Intellectus* legis 24. tit. 5. lib. 2. nouæ Regiæ collectionis.

Nil poſſe ſtultè iudicat, niſi omnia poſſit, qui nimium poteſt. Monſtratur copioſè, illuſtratur multis, vanam iſtam præſumptionem, peſtiferumque Præſidentium errorem damnantibus. ibi.

ANNOTATIO VIII.

QVÆSTIO hæc adeò præcedentis Annotationis quæſtioni cohæret; vt expedita dictis in ea cuiquam forſam videatur. Sed prolixiorem ſermonem exigit, argumentorum petitorum à Iure, verborumquè ſequentium in themate, Iuſtitiam deſcribente, inſertionem, nempe: *Et oculis eſſet ſubclauſis.* Quæ & Perſonæ viſum, & Affectibus denegandum demonſtrant; Rationi, Cauſæquè ſolum à Iudice intendendum edocent, vt iam ſupra aduertimus *Rubrica* 3. *Annotatione vnica, num.* 13. *& Rubrica* 11. *Annotatione* 2. *num.* 8. Quare materiam proſequentes, Annotationum ſequimur ordinem, Rubricæ theſim complexi, ne ſeriem rerum ſcindere videamur.

Quæſtionis ergo iſtius † affirmatiuam ex iure fulciunt partem: Primo textus *in cap. Venerabilem,* 34. §. *Quod autem, de electione.* Vbi Innocentius Tertius P.M. inquit: *Quod autem cum in electione vota Principum diuiduntur, poſt admonitionem, & expectationem, alteri parti facere poſſimus (maxime poſtquam à Nobis vnctio, conſecratio, & coronatio poſtulatur, iure patet pariter & exemplo.* Ex quo ſic notat Gloſſa *verbo fauere.* 1

Secundo † textus *in cap.* 3. *de officio Legati.* Vbi idem ipſe Innocentius Tertius Cardinali Legato ſuo ſcribens, hæc profert: *Niſi ſpecialis illa dilectio, quam ad perſonam tuam habuimus, & habemus, iuſtum motum animi noſtri temperaret: pœna docente, cognoſceres quantum exceſſeris. &c.* 2

Tertio † textus *in cap. Conſuluit,* 24. *de offic. & poteſt. iudic. delegat.* Vbi idem ipſe quoque Pontifex M. ortum dubium: num termino peremptorio ad recipiendum teſtes, atteſtationes publicandas, vel ſententiam ferendam, à Iudice partibus deſignato, citatioqueì ſic peremptoriè facta, aliqua earum ſe contumaciter abſentante, nec in termino comparente, poſſit nihilominus Iudex cuius iuriſdictio durat, peremptorio elapſo, contumacem expectare repetereque citationem? negatiue decidit: *niſi Gratiam fecerit ei Benignitas Iudicantis.* 3

Quarto † *Gloſſa finalis in fine in cap. Eccleſia veſtra,* 57. *de electione.* Quæ æquali hinc inde electione exiſtente etiam iterata, eligendi, & gratificandi cui velit, Superiori ius eſſe dicit, ex *l. fin. D. de religioſ. & ſumptib. funer.* alii ſquè 4

referendis. *Gloſſa prima in cap. Si plures, 36. 16. quaeſt. 7.* Quæ Patronis in electione diſcordibus, omnimoda ſuffragiorum & meritorum æqualitate exiſtente, ſecunda non expectata, Gratificandi ius cui velit, Epiſcopo competere dicit. Cuius communiter recepta ſententia eſt, vt conſtat ex Tiraquello *de iure primogen. d. quaeſt. 17. num.* 8. Hoſtienſ. Ioan. Andr. Cardin. Abbate, & plurimis aliis, quos idem Tiraquellus recenſet *ibidem*. Recentiores addit Auguſtinus Barboſ. *de offic. & poteſt. Epiſcopi alleg. 72. num. 199. & in collectan. ad cap. Cum autem, 24. de iure patron. numer.* 8. Ioan. Hieronym. Epiſcop. Campanil. *in Diuerſor. iuris Canonic. rubric. 11. cap. 13. num. 445. & 449.* Id quod & Regia lege approbatum exiſtit *in l. 10. tit. 15. part. 1.* hæc profetente: *Mas ſi tantos fueſen de vna parte como de otra los Preſentadores; debe el Obiſpo eſtonce pararmientes en los Clerigos preſentados, e tomar el que fueſe mas letrado, e mejor acoſtumbrado. E ſi amos fueſen como eguales: es tonce ſeria en eſcogencia del Obiſpo. E en tal razon como eſta no a porque ſe querellar ninguno de los preſentados del Obiſpo, nin an demanda ninguna contra el.* Idem, & fortius ius, gratificandique poteſtas Epiſcopo competit, cum æquè idonei cumulatiue præſentantur, vt eſt Gloſſa *verbo Iudicio Epiſcopi in d. cap. Cum autem, 14. de iure patronat. & ibi*, cum multis notat Barboſa, *dictoque numero 199. allegation. 72.*

5 Quinto † innumerabilia penè iura iſtam partem ſuadent: *In dubiis Gratificationi locum eſſe dicentia.* Quæ plene cumulauit Accurſius *in d. l. fin.* (id etiam probante) *verbo Gratificationi, D. de religioſ. & ſumptib. funer. in l. 3. §. Si cum omnes, verſ. Si vero ſimul.* (vbi etiam eſt textus) *verbo Contraxiſſe, D. ad S. C. Syllanian. & in l. Si quis ſeruum* (vbi id pariter textus probat) *verbo Debet, ad finem, D. de legat. 2.* Omnia complexus Tiraquellus *de iure primogen. quaeſt. 17. opinion. 2. à num. 1.* Stephan. Gratian. *diſceptation. forenſ. p. 1. cap. 30. num. 3. cum duobus ſeqq. & diſcept. 95. num. 2.* latè etiam Hieronym. Zeuallos *quaeſt. 248. à num. 27. vſque ad 44.* Quintilian. Mandoſ. *in proœm. ad gloſſam Facultatum, verbo Fauere, pag. mihi* 56. Conducit Gloſſa *in cap. Praeterea ducatus, tit. de prohibit. feud. alienat. per Federic.* inquiens, filiis Domini, aut pluribus Dominis diſſentientibus inter ſe, cui vaſallus fidelitatem præſtet; vaſallum cui velit gratificari poſſe. Quam ſequuntur Cardinalis, Alexander, & alij, quos refert, ſimulque ſequitur Tiraquellus *d. quaeſt. 17. num. 6.*

Plurimum ideo intereſſe Iudicem habere beneuolum, merito dixit Petrus Gregorius *ſyntagm. iuris vniuerſ. 3. p. lib. 49. cap. 3. in princip. ex lege fin. C. de offic. diuerſor. iudic.* Tantumquè intereſſe, quantum periculum eſt, coram ſuſpecto Iudice litigare; Matius Giurba *deciſ. 54. num. 2.* Quia in rebus dubiis multum amicitia Iudicis valet, vt (cum Barthol. Socino *conſil. 35. num. 1. lib. 3.* & Mariano Socino Iuniore *conſil. 168. n. 95. lib. 2.*) tradit Ioan. Matienz. *in Dialog. Relator. 3. p. cap. 10. num. 20.*

Æquè enim vtraque parte intentionem ſuam fundante, † liberum eſſe Iudici gratificari cui velit; & ſuperiora indicant, & profitentur communiter noſtrates, deducuntque ex Gloſſa *in l. Duo Iudices dati, 28. D. de re iudic.* Quam notabilem dicit Baldus *conſil. 481. num. 2. lib. 1.* ſæpequè id notari in eadem lege, repetit *conſilio 420. num. 3. eodem libro, & conſil. 445. num. 3. lib. 5.* Tiraquel. *d. quaeſt. 17. num. 5.* Inque opinionum conflictu liberum eſſe Iudici quam velit opinionem ſequi, eſt frequens, communiſque Theologorum & Iuriſtarum aſſertio. Theologos ad longum *praecedenti Annotatione* retulimus *numero 15.* Iuriſtas nunc, Innocentium *in cap. Ne innitaris, de conſtitutionib.* Deci. *conſil. 176. num. 9.* Anchar. *conſil. 221.* Curtium Iuniorem *conſil. 6. num. 23.* Boerium *quaeſt. 155. n. 17.* Neuizanum *conſil. 34. num. 52. & 54.* Crauetam *conſil. 135. num. 40* Menochium (his relatis) *de arbitrar. lib. 2. caſu 177. num. 7.* Gutiettez *Canonicar. quaeſtion. lib. 1. cap. 13. ex num. 23.* Maſcard *de probationib. concluſ. 1138. num. 20.* Marqueſanum *de commiſſionib. 1. p. cap. 5. de commiſſ. appellation. in Roman. Cur. num. 76.* præter citatos à Petro Cenedo *collect. 28. n. 17. p. 1.* & infra proxime referendos. 6

Idque adeo receptum, † vt dicat Leonardus Leſſius *de iuſtit. & iure lib. 2. cap. 14. dub. 9. num. 64. verſ. Ratione alterius* (cuius opinionem probabilem iudicat, & amplectitur Antoninus Diana *reſolut. moral. 3. p. tract. 5. miſcellan. reſolut. 55. verſ. Sed ego,*) ſecluſo iure poſitiuo, ſtando in ſolo iure naturæ, contra iuſtitiam non facere Iudicem, qui in huiuſmodi opinionum conflictu, vt aliam partem eligat, pecuniam accepit; rationes reddens. Etſi iure poſitiuo, peccato, & reſtitutioni hunc fateatur obnoxium. Nec modo iure naturali attento, poſitiuoque ſecluſo, in opinionum æqualitate liberum eſſe Iudici, quam malit ſequi, nec ad reſtitutionem eius, quod vt aliam partem eligeret, accepit, teneri, ſuſtinet: ſed etiam probabile putat non teneri, ſi Iudex aliquid accipiat pro ferenda ſententia iuxta opinionem probabilem, relicta probabiliore. Iure verò poſitiuo hæc omnia prohibita eſſe. Sed iure ſolum naturali attento, contrarium docet Tannerus *in 2. 2. diſput. 4. quaeſt. 6. dub. 10. num. 290.* ab ipſo allegatus. Cuius ſententiam veriorem putat Ægid. Trullench *in opere moral. lib. 8. cap. 1. dub. 6. num. 10.* Vtramque harum opinionum probabilem, ſed vltimam iſtam probabiliorem (poſt iactas pro vtraque rationes) concludit Fagundez *in praecept. Decalog. p. 2. lib. 8. cap. 26. ex numero 32.* 7

Pecunia verò non interueniente, † tutè poſſe Iudicem in huiuſmodi opinionum varietate amico gratificari, & opinionem illi fauentem ſequi, in dubiiſque pro Amico iudicare, tradunt Ripa *in l. Filius familias, § Diui, num. 97. in fine. D. de legat. 1.* Abbas *in cap. 1. de conſtitutionib. num. 15. in fine, & ſeq.* Deci. *num. 12. lectur. 1.* Bero. *num. 255.* Iaſ. *in l. Poſt dotem, num. 105. D. ſolut. matrim.* Ludouic. Gomez *in cap. 1. de iudic. lib. 6. num. 55.* Marc. Anton. Corat. *lib. 2. commun. opinion. tit. 9. n. 172.* 8

Rota

Digitized by Google

Rota *in antiquis, de reſcript. deciſ. 774. alias 55.* Molla *in Empor. iuris, p. 1. tit. 2. quæſt. 5. num. 5. & 30.* Petr. Cened. *in pract. Canon. quæſt. 8. num. 20.* aliis relatis Hieronym. Zeuall. *in præfat. commun. contra commun. à numero 101. cum ſeqq.* communem & receptiſſimam hanc dicens, defenditquè Ancharan. Iunior *lib. 3. quæſtion. familiar. quæſt. 72. num. 42.* Iulius Clarus *ſententiar. lib. 3. §. Teſtamentum, num. 5. ad finem,* Cephal. *conſil. 76. num. 1. volum. 1.* Carol. de Graſſ. *de effectib. amicit. num. 267. & 268.* Semper putaſſe dicens; ab hac opinione non eſſe recedendum, ſi modo æquè dubiæ, ſeu æquè probabiles opiniones extent. In hanc eandem veniunt, nuncque ſecundum vnam, nunc ſecundum aliam, ſcandalo ceſſante, amici gratia Iudicem poſſe iudicare, Paul. Xamar *de offic. Iudic. & Aduoc. 3. p. quæſt. 3. num. 5.* Rodriguez *in ſumm. verbo Accepcion de perſonas, cap. 4. num. 2.* Ioan. Valer. *de different. inter forum iudicial. & conſcientiæ, verb. Opinio, different. 3. num. 2. in fin.* Ioan. Ægid. Triullench *d. lib. 8. cap. 1. dub 6. num. 10.* Valer. Reginald. *2. p. ſumm lib. 23. cap. 3. ſect. 4. num. 41. pag. 318.* cum Gregorio de Valent. *2. 2. diſput. 5. quæſt. 7. punct. 4.* regulam conſtituens: *Iudicem ſi rationabiliter putet vtramque dubij partem æquè probabilem eſſe; licitè poſſe iudicare ſecundum eam, quæ magis fauet amico.* Rationem nectit: *Quia tunc non tenetur Iudex ex vi iuſtitiæ diſtributiuæ, magis alteri quam amico conferre bonum iudicij fauorabilis. Cum enim æquè ac cæteri ſit dignus; ratio iuſtitiæ diſtributiuæ non dictat potius illi, quam alteri eſſe tunc fauendum: quia adeſt fundamentum talis dictaminis, nempe maior dignitas vnius quam alterius. At vero vbi ceſſat ratio iuſtitiæ diſtributiuæ, ceſſat pariter acceptio perſonarum ei oppoſita.* Ad obiecta deſcendens, ait: *Si obiicias: Inferri ex hac doctrina, Iudicem poſſe in tali dubio nunc ſecundum vnam opinionem, & aliàs ſecundum contrariam iudicare pro amico: Reſpondetur cum Soto de iuſtit. & iure lib. 3. quæſt. 6. art. 5. in fine, id non habere apertam peccati rationem, dummodo abſit ſcandalum, & caueatur ſolicitè, ne amicitia aut affectus alius offundat intellectui caliginem, per quam in probabilitate diiudicanda decipitur, erratque. Si rurſus obiicias: Rationem iuſtitiæ diſtributiuæ exigere vt diſtributio rei communis fiat ſecundum cuiuſquè dignitatem; quare æquè dignos debere æquam partem accipere: Reſpondetur: id habere exceptionem in iudiciis in quibus ad vitandas nimias perplexitates & occaſiones multiplicandarum litium, ius fauorabile ei ſoli tribuitur ex obligatione, ad quem ſpectat ſecundum magis probabilem opinionem: nec diuidi ſolet inter litigantes. Quæ maior probabilitas deficiens; ſtatur arbitrio Iudicis. Neque eſt quod quis vrgeat: Eum cui æquè probabilis opinio fauet, pati damnum: Quia tenetur illud pati propter bonum commune, ſicut & patitur is contra quem præſcriptio currit.*

9 Vlterius progreditur, † ſeque extendit Antonin. Diana *reſolut. moral. d. 2. p. tract. 13. reſolut. 3. verſ. Hinc etiam*, vbi non modo in opinionum æqualitate, ſed etiamſi altera ſit probabilior, id ipſum conceſſum Iudici arbitratur, ex ibi præcedentibus inferens: *Integrum eſſe Iudici ex duabus opinionibus probabilibus, quam maluerit eligere, & ſecundum eam iudicare pro Amico. Imo ceſſante ſcandalo, nunc ſecundum vnam, nunc ſecundum aliam.* Addens inſuper: *Quod ego ſentio, vt dictum eſt, etiam ſi contraria ſententia eſſet probabilior. Et ſi adeſſet ſcandalum, peccaret equidem; ſed non teneretur ad reſtitutionem.* Non longè abeſt Cardinalis Gabriel Paleotus *de Sacri Conſiſtor. conſult. p. 5. quæſt. 5. col. 6. verſ. Illis vero, in fine,* ita ſcribens: *Quamuis inter plures ſententias magis & minus probabiles, probabiliori adhærendum ſit: illos tamen qui probabiliori relicta, aliquando minus probabilem, honeſtam tamen & Reipublicæ vtilem amplecterentur, tametſi ex humano aliquo affectu in eam ducerentur: non deſunt grauiſſimi Doctores, qui culpa liberos eſſe putent.* Quos tranſcribit in margine, nempe Medin. *1. 2. quæſt. 19. art. 6 concluſ. 3.* Sot. *in 4. diſt. 18. quæſt. 2. art. 5.* Nauar. *in Manual. cap. 16. num. 4. cap. 17. num. 281. & in cap. Si quis autem, num. 34. & 78. de pœnit. diſt. 7.*

Quamuis autem is non principalis Amicitiæ, ſed probabilis opinionis effectus: multum nihilominus admixtum retinere Amicitiæ fauorem, † multumquè ad id illi à Iure 10
donatum, non obſcure ſuperiora monſtrant. Cui & tantum Philoſophi tribuere, vt in controuerſiam trahentes, *An contra ius, contraque morem faciendum pro Amico ſit?* Ciceronis valuerit ſententia dicentis: *Parua & tenuis vel turpitudo vel infamia ſubeunda eſt, ſi ea re magna vtilitas Amico quæri poteſt.* vt relator eſt Aulus Gellius *noct. Atticar. lib. 1. cap. 4.* Imò & *ſunt pleraque Philoſophorum quæſtiones: Vtrum Amici cauſa quiſquam contra Patriam ſentire necne debeat, vt Amico obediat? Vtrum oporteat vt fidem deſerat, dum indulget atque intendit Amici commoditatibus.* referente quoque Diuo Ambroſio *de Offici. lib. 3. cap. 16.*

Contraria verò: † *Liberum non eſſe Iudici* 11
in opinionum varietate, Amicitiæ intuitu eam eligere, quæ Amico faueat, eique gratificari, validis fulcitur rationibus.

Primo, quia in iudiciis non eſt acceptio perſonarum habenda (*cap. In iudiciis, 12. de regul. iuris, lib. 6.* cum adductis à Nobis *in Axiomatib. iuris, lit. P. num. 68.* ad longum, vt alios omittamus, ex Diuinis litteris oſtendit Quintilianus Mandoſius *in proœm. gloſſa Facultatum, verb. Abſque perſonarum acceptione:*) haberetur autem, ſi *Amicitiæ* tribueretur, quod *Cauſæ* non tribuitur. Quod etſi in æquè probabili opinione contingere poſſit; longe magis in probabiliori. Etiamquè in his, quæ Iudicis arbitrio relinquuntur, acceptionem perſonarum committere Iudicem, qui vni litigantium quid ratione Perſonæ concedit, & non alteri (ex communi Theologorum placito) affirmat Michael Salon *ad S. Thom. 2. 2. quæſt. 63. art. 4 concluſ. 2. fol. 330.* eoque relato, Sigiſmund. Scacc. *de ſentent. & re iudic. gloſſa 14. quæſt. 13. num. 11.* Dominic. Bañez *eadem quæſt. 63. art. 4. ad primum,*

Digitized by Google

primum, verſ. Secundo dico, & deinceps, Valer. Reginald. *d. 2. part. ſumm. lib. 25. cap. 3. ſect. 4. num. 42.* & roborant proximè referendi *numero 16.* Ioan. Valer. *de different. inter vtrumque forum, verb. Opinio, different. 3. num. 2.* etſi multum inuolute loquatur, vt differentiam inter forum Poli & fori conſtituat. Quam nullatenus admittimus. De conſcientiæ enim foro agimus, quidque in eo liceat, & agunt ab ipſomet Valerio citati.

12 Secundo, † quia ſicut *Odium* in cauſis decernendis longe abeſſe debet, nihilque eius obtentu agere licet: ita neque Amore, Amicitia, vel Gratia. *Clement. 1. de iure patronat. verſ. Præcipimus autem diœceſanis eiſdem ſub ipſius obteſtatione Diuini iudicij, ipſorumquè conſcientias oneramus, quod moderationem portionis ipſius. debite faciant, nec Odio, vel amore. cap. Quantum, 78. 11. quæſt. 3.* cum cœteris iam *Rubric. 11. Annot. 2. num. 5. & ſeqq.* perpenſis. Sæpè enim fit, *vt erga quemlibet proximum Odio, vel Gratia moueatur Paſtor. Iudicare autem de ſubditis dignè nequeunt, qui in ſubditorum cauſis ſua vel Odia, vel Gratiam ſequuntur.* vt Diuus Gregorius *Homil. 26. in Euangel. ante medium* inquit. Et *ſemper iniquus eſt Iudex, qui aut Inuidet, aut Fauet*, Ciceronis ſententia *in Oratione pro Planco.*

Propterea *omnes homines, qui de rebus dubiis conſultant, ab Odio, Amicitia, & Ira, atque Miſericordia vacui eſſe debent.* Saluſtij *in Catilin.* Quemadmodum enim per *Sordes* damnabile iudicium eſt; ſic & per *Gratiam* vel *Amorem*, vt *dicta Rubrica 1. Annot. 2. num. 5. & Rubric. 12. Annot. vnic. num. 5.* diximus. Eſtquè textus celebris hæc pariſicans, *in l. Tutor qui repertorium, 8. §. Competit, D. de adminiſtration. tutor.*

13 Iudex namque † ex amore Iuſtitiæ omnino iudicare aſtringitur, non priuato aliquo affectu, in alteram partem inclinans, ſed *Medium tenens*; ex eo ſic appellatus, vt *in Rubrica 6. Annot. vnic. numero 1. in fine* notauimus. Cum enim *omnis virtus conſiſtat in Medio, vt dicitur 2. & 3. Ethicorum; & Iuſtitia ſit omnis virtus* (vt iam ſupra oſtendimus:) *ſequitur quòd præ omnibus aliis virtutibus Iuſtitia conſiſtat in Medio. Medium autem eſt conſecratiuum rei. Et hoc eſt, quod ipſa Iuſtitia de ſe profitetur Prouerbior. 8. dicens: In viis Iuſtitiæ ambulo, in Medio ſemitarum iudicij.* Ita Incognitus *Pſalmo 110. v. 1978. Confeſſio & magnificentia opus eius, & Iuſtitia eius manet in ſeculum ſæculi.* Quod & prædixerat ipſe *Pſalm. 45. v. 759. Deus in Medio eius non commouebitur.* eam verſus illius explicationem præbens. Ioannis quoque viſionem *Apocalyp. capite 1. v. 13. Et conuerſus vidi ſeptem candelabra aurea; & in Medio ſeptem candelabrorum aureorum, ſimilem filio hominis &c.* ad hunc ſenſum, cum Diuo Thoma, ſic *ibidem numero 303.* applicat Ioannes de la Haye: *Cur Medium tenet? Vt oſtenderet, inquit Angelicus Thomas, ſe omnibus communem; à nemine recedere longius, ad neminem accedere propius, ſed omnibus æqualiter adeſſe, & prodeſſe*, nullatenus acceptione habita perſonarum. Quod longius progreſſus, belle confirmat ibidem. Cuius Nos *infrà numero 26.* confirmationem, dictaque referemus. Ea pariter Iudicis denominatione, cum Ariſtotele *Ethicorum 4. cap. 5.* vtitur Dominicus Bañez 2. 2. *Diui Thomæ, quæſt. 60. art. 2.* Non affectum ideo, ſed Iuſtitiæ inclinationem Iudicem ſequi debere ſic vlterius confirmans: *Et quidem in naturalibus, vt oculi pupilla poſſit percipere omnem colorem; expers debet eſſe totius coloris: nam alias intus exiſtens prohibet extraneum, vt ait Ariſtotel. 2. de Anima: ita ſimiliter vt Iudex poſſit proferre iudicium rectum inter duas partes neceſſe eſt careat omni affectione priuata ad alteram partem. Imo cum Amicus cenſeatur alter Ego; ſi Iudex in alteram partem propendeat; cenſebitur iudicare in cauſam propriam, in qua vix vnus eſt rectus Iudex. Quare meritò vocat Ariſtoteles vbi ſupra Iudicem* Iuſtitiam animatam. *Cuius duplex eſt ſenſus. Primus, quod animæ Iudicis, vt Iudex eſt, debet eſſe ipſa Virtus Iuſtitiæ, quæ totum animum Iudicis ita occupet, ſicut Anima totum corpus: & ſicut omnis operatio totius ſuppoſiti ab Anima procedit: ita omnis operatio Iudicis neceſſe eſt quod proficiſcatur ex inclinatione Iuſtitiæ. Secundus ſenſus eſt: Quod Iuſtitia ſecundum ſe, cenſetur quaſi mortua, debet autem viuificari ex affectu Iudicis, ſicut corpus viuificatur per animam.*

Tertio, † quia nunquam, aut raro, ita 14
dubietas contingere poteſt, vt æqualis per omnia ſit, nec ita pendulus Iudicantis animus, vt in alteram partem ex rationibus & iuribus illam fouentibus, non inclinet, pro eaque potius iudicandum putet. vt & *infra proxime numero 22.* Quo in caſu, quod ſibi iuſtius videbitur, non quod amicitia expoſtulat, Perfectus rectuſquè facere debet Iudex; neque aliam à Republica facultatem habet, vt *elapſa Annotatione* aduertimus. *Eſt enim ſapientis Iudicis, meminiſſe ſe hominem; cogitare tantum ſibi à Populo Romano eſſe permiſſum, quantum commiſſum ſit & creditum: & non ſolum ſibi poteſtatem datam, verum etiam fidem habitam eſſe: poſſe quem oderit, abſoluere; quem non oderit condemnare, & ſemper quod non ipſe velit, ſed quod lex & Religio cogat, cogitare.* vt Cicero *in Oratione pro Cluentio* ait.

Quarto, † quia in dubiis, pariuè iure, 15
quibus fauendum ſit, conſtitutum iura habent. Reo ſcilicet potius quam actori, *cap. Cum ſunt partium, 11. de regul. iuris, lib. 6. l. Fauorabiliores, 168. D. eodem tit.* Poſſeſſori quam non poſſidenti, *cap. In pari, 65. de regulis iuris, lib. 6. l. In pari cauſa, 171. D. eodem titulo.* Doti, *l. In ambiguis, 86. D. eodem tit.* Libertati, *l. Si fuerit, 11. §. fin. D. de rebus dubiis, l. Inter pares, 38. D. de re iudic.* cum citatis à Nobis *de priuileg. miſerabil. perſonar. 3. p. quæſt. 16. numero 21.* Eccleſiæ, Cauſæ piæ, aut Miſerabilibus, veluti *eodem tract. 1. part. quæſt. 55. num. 18.*

multis comprobamus. *Nam ſola rectum quoque Iudicem inclinat miſeratio*, vt inquit Quintilianus *Oratoriar.inſtitution.lib.4. cap.* 1. Egimuſquè iam de his *Annotatione præcedenti, num.* 13. Dictiſque inibi non modo magnam præfata, infraquè dicenda dubitationem afferunt:ſed manifeſtam, vt arbitror, ſolutionem,& diſſidentium opinionum concordiam.

Tandem (vt proſequamur incepta) Gratificari licet nemini, niſi in caſibus à Iure expreſſis,vt (cum Baldo,& Aret.) docet Tiraquellus *de primogen.quæſt.*17.*opin.* 2. *in fine*, & Menoch. *de recuper. poſſeſſion. remed.* 3. *num.* 774. Nulla verò lex eſt, quæ tale quid circa Amicos & eorum cauſas ſtatuat: ſed contra ſtatuunt iura proximè relata.

16 Neque ſi arbitrium Iudici datum ſit † quantumuis amplum,nec datum videri, nec dari poſſe vt alteri detrahat, alteri verò tradat,probant textus *in l.Si ſic legatum*, 70.*D. de legat.*1.*in l.*1. *D.de legat.*2.*in l.Si ſocietate.* 6.*D pro ſocio,in l.Si in lege,*24.*D. locat. in l. Hæc vendidit,*7.*D.de contrah.emption.*& proſequitur latè Menochius *de arbitrar. libro* 1. *quæſt.*48.*à num.* 1.*cum ſeqq.* Etenim *Iuſtitia non nouit Patrem,non nouit Matrem, Veritatem nouit, perſonam non accipit.* vt alibi iam diximus.

17 Quare † poſteriorem ſententiam iſtam tenent Baldus *conſil.*410.*num.*3.*lib.* 1. *& conſil.*445.*num.*2.*libro* 5. Iacob. Menoch.*de arbitrar. libro* 2. *centur.* 4. *caſu* 339. *num.* 22. *& ſeqq.& de recuper.poſſeſſ.remed.* 3. *numero* 776.*& ſeqq.& de præſumpt.lib.* 2. *præſumpt.* 71.*num.*38.Martin. Nauar. *in cap. Si quis autem de pœnit.diſt.*7.*num.*130.Bobadill. *in Politic.lib.*2.*cap.* 2.*num.* 71. Segura de Aual.*in Director.Iudic.Eccleſiaſt.p.*1.*cap.*14.*num.* 13. Ioan. Gaiz. *de nobilit. in initio,num.*11. Petr. Cened *in practic.quæſt.*8.*num.*10. *& ſeq. verſ. Ego autem,*Federic.Scot. *reſponſ.*35.*ex num.* 32.*tom.*1.*lib.*1.Simanc.*de Catholic.inſtitution. cap.*34. *num.* 4. Matienz. *in Dialog. Relator.* 3.*par.cap.*14.*num.*1.*& ſeq.*Sigiſmund.Scacc. *de ſentent. & re iudic. gloſſa* 14. *quæſt.* 23. *à num.*10.Antonin.Theſaur. *in præfat. ad deciſ. Pedemon. num.* 32. *verſ. Sunt etiam aliqui caſus,deciſ.*89.*num.*3.*verſ.Neque vnquam,& deciſ.*96.*num.*16.*verſ. Neque etiam placet*, Dominic.Bañez 2.2.*Diui Thom. quæſt.* 63.*art.*4. *verſ.Secundum argumentum,*Paul.Laym.*Theolog.moral.lib.*2.*tract.*1.*cap.*5.§.3.*num.*16. *verſ. Neque placet*, aliiſque *ſupra* recenſiti *numero* 11.

Quæ quidem opinio mihi ſemper melior & ſanior viſa eſt, debetquè profectò Iudici videri, ex argumentis, rationibuſquè pro ea expenſis,& ex his, quæ ad ſolutionem contrariorum adiicienda ſunt. Quæ non modo ad probabiliorem opinionem amplectendam; ſed in æquali quoque dubio, & opinionum æquali probabilitate vrgent, à Gratificationeque amicitiæ reſpectu, humanivè amoris intuitu,abſtinendum ſuadent.

18 Non ergo obſtat primum † de *dicto* §. *Quod autem,in c. Venerabilem,* 34.*de election.* Cui (ni me propria inuentio fallit) aptè reſponderi poteſt: Pontificem ibi non ſimpliciter dixiſſe: eo quod Principum vota in electione diuiſa extarent, fas ſibi eſſe cui partium vellet fauere: ſed *poſt admonitionem, & expectationem.* Tunc enim monitione facta vt intra certum terminum iure facerent electionem, ad eam aliter, illiuſvè confirmationem proceſſurum: contumacibus electoribus exiſtentibus,neque parentibus præcepto, eligendiquè his,per conſequens,perdito iure: alteri parti fauere poſſe, & iure reſponſum, & fieri regulariter poſſe, ſine alterius querimonia, gratiam alteri iuſtè apparet. Siquidem ad electionem vel optionem præfinito à Iudice termino elapſo, eum qui eligere, optarevè poterat, ius perdere, & iudiciali adiudicationi locum eſſe conſtat,ex diſpoſitione *legis Diffamari*, 5. *C. de ingen.& manumiſ.*& ibi notatis, *legis Mancipiorum*, 6. *legis Si tibi*, 8. *legis Si optio*, 13. §. *fin. & legis Cum optio*, 17. *D. de optione legata.* In dicta lege octaua Paulus inquit: *Si tibi electio ſerui, & mihi reliqui legati ſint; decernendum eſt à Prætore, niſi intra certum tempus optaueris; petitionem tibi non deberi.* In dicta lege decima ſeptima, Terentius Clemens: *Cum optio duorum ſeruorum Titio data ſit, reliqui Manio legati ſint: ceſſante primo in electione, reliquorum appellatione, omnes ad illum pertinent.*Vbi Gloſſa *verbo Primo,* id intelligit: *Elapſo termino à Prætore deſignato.* iuxta *dictam legem Si tibi.* In quod alia iura adducit Tiraquellus *de retract. lignag.*§.1.*numero* 18. Meritò igitur eo in caſu Pontifex Summus dixit: *Cum in electione vota Principum diuiduntur, poſt admonitionem, & expectationem alteri parti fauere poſſumus.* Eaque ſpeciali ratione ſtante, non eſt quòd in illius textus ſpecie ad *Dubietatem*, vel ad *Principis poteſtatem* (vt aliqui voluerunt) recurramus; ſed ad ordinariam quoque facultatem diſpenſandi de iure per contumaciam perdito, eius cui tunc applicandi ſeu tribuendi ius eſt. Quod miror vſque adhuc neminem, quem viderim, attendiſſe.

Ad ſecundum, † textumquè *in cap.* 3. *de offic.Legati* reſpondetur: Aliud eſſe in criminalibus arbitrariis, in quibus ex animi ſui motu, quantum iuſtitiæ latitudo permittit, pœnam valet Iudex temperare, & aliquid etiam Gratificationi:& Amicitiæ, intra eandem Iuſtitiæ latitudinem, tribuere, vt notauimus *Rubrica* 11. *Annot.* 2. *à numer.* 18. 19
Multoquè fortius Princeps Supremus. Quæ omnia in huius textus ſpecie concurrunt. Quod nullatenus in iuſtitia commutatiua, & in qua partis vertitur intereſſe,licet. Non enim ibi arbitrium aliquatenus conceſſum; neque in pœna pecuniaria ob delictum determinata, vt *Rubrica & Annotatione eadem, num.* 22. prædiximus: aut in iudicio in quo de iuſtitia diſtributiua agitur. In quo *acceptio perſonarum, cum iuſtitiæ aduerſatur diſtributiuæ, peccatum neceſſario eſt.* Concluſionem præfinit Diu. Thom. 2. 2. *quæſtio.* 63.*articulo primo,*eſtque omnium ſine

Digitized by Google

ſine diſcrimine Theologorum & Summiſtarum, *verbo Acceptio perſonarum.* Quia tollit æqualitatem iuſtitiæ. *Eſt autem peccatum mortale, quando eſt pernicioſa. Frequenter verò eſt pernicioſa in tribus, hoc eſt, in diſtributione communium bonorum, & beneficiorum Eccleſiaſticorum, & in iudiciis. Cum enim communia Regni, vel Ciuitatis officia, dignitates, ſeu honores diſtribuuntur, ita quod Amicitia, vel Conſanguinitatis, vel affectionis, aut alterius impertinentis ratio præfert minus dignos, ruit commune bonum. Nec minus ruina Eccleſiæ manifeſta eſt, cum in beneficiis, ac dignitatibus Eccleſiaſticis minus digni preferuntur, quia amici, ſeu familiares, vel coniuncti, aut ſeruitores &c. ſunt. Vniuerſum quoque humanum genus grauiſſimè offendit, ex eo quod actor, aut reus iudiciis præfertur, quia potens, aut diues, aut amicus &c. Peccatum hoc non ſolum animæ mors eſt; ſed ad reſtitutionem obligat, iuxta reſtitutionum regulas: pro quanto impedit dignum, ſeu digniorem. Et præter hoc, tenetur acceptor perſonæ de damnis conſequentibus huiuſmodi promotiones, ſeu iniurias.* Hæc Caietanus *in ſumm. verbo Acceptio perſonarum.*

Nec quòd in his arbitrium habeat Iudex acceptionis perſonarum vitium tollitur, ſed contrahitur, ſententia Valerij Reginaldi *in praxi fori pœnitential. dict. 2. p. lib. 23. cap. 3. ſect. 4. num. 40. verſ. Tertium*, notandum dicentis: *acceptionem perſonarum habere locum in his etiam iudiciis, quæ relinquuntur Iudicis arbitrio, ſeu de quibus lex nihil ſtatuit. Ratio eſt: quia non minus tenetur Iudex ſeruare ordinem iuſtitiæ in iudiciis ſi nulla eſſent ei præſcriptæ leges, quam nunc tenetur conſtitutis legibus. Nam auctoritas ipſi conceſſa eſt ad exercenda iudicia, ea diſpenſando tanquam communia bona, ac vindicando ab iniuria illos de communitate, qui eaſdem patiuntur.* Arbitrij enim accidentalis qualitas naturam rei, vitiumquè acceptioni perſonarum inhærens tollere, aut mutare nequit. Accidentia ſiquidem naturam, aut ſubſtantiam rei non mutant, *leg. Naturalem. 5. §. Pauonum, D. de acquir. rer. dominio.* Cumquè Diuo Thoma *in 4. diſt. 21. quæſt. unic. art. 1. ad 2.* & multis aliis, tradidimus *in Axiomatib. iuris, lit. A. num. 55.*

At verò intra latitudinem iuſtitiæ in his quæ præfinitam non habent pœnam, Iudiciſquè arbitrio relinquuntur, aliquali gratificationi locum eſſe, amicitiamquè aut amorem facere; & textus iſte *in dicto capite tertio*, indicat; & *dicta Rubrica 11. Annot. 2. numero 19. & 19.* aliis, communiquè Theologorum & Iuriſtarum aſſenſu comprobauimus: & ratione conſtat, cum non deſeratur Iuſtitia, nec illi opponatur arbitrium, ſed intra eius limites operetur.

10 Ad tertium reſpondetur: † textum *in d. cap. Conſuluit* loqui de his, quæ non tam ius partis principaliter reſpiciunt, quam Iudicem ipſum, eiuſque facultatem: neque in adiudicando cuique ius, ſententiaque ferenda gratiæ relaxare habenas: ſed in præparatoriis ad eam. In quibus iudicis arbitrium, & alicuius gratificationis poteſtatem facit. Ex quo ideo in arbitrariis maximè Iudicem habere fauorabilem intereſſe, deducunt Ioan. Andr. *in capite Paſtoralis, 14. de reſcript. numero 42.* & alij iam ſupra citati. Inquè præfato caſu aliqualis gratificationis facultatem, arbitriumquè Iudici Titus Ælius Imperator concedit *in lege 1. C. quomod. & quando iudex.* verbis hiſce: *Non ſemper compelleris vt aduerſus abſentem pronuncies propter ſubſcriptionem patris mei, quæ ſignificauit, etiam contra abſentes ſententiam dari ſolere. Id enim eo pertinet, vt etiam abſentem damnare poſſis; non vt omnino neceſſe habeas.* Etenim *non quidquid Iudicis poteſtati permittitur; id ſubiicitur iuris neceſſitati*, vt textus inquit *in lege Non quidquid, 40. D. de iudic. capite 1. in fine, de pœnit. diſt. 6. capit. Noſſe, 9. & ibi Gloſſa finalis, 76. diſt.* Ad expectationem itaque abſentis, qui iudicari abſens poterat, cuiuſque temporis dilationem non multum grauem lex indicauit, arbitrium Iudici concedit, & aliqualem diſpenſationis gratiæ, quæ principale ius non tangit, Iudici tribuit facultatem: in prolatione, adiudicationequè iuris denegat.

Ad quartum: † eſſe ibi caſum ſpecialem, 11
quem non opinionum varietas dubium, aut incertum reddit, ſed ex iure certum. In eo enim neuter petit quod ſuum eſt, & ſi vterque petat id ad quod ius habet. Quod efficit, vt in omnimoda iuris æqualitate non magis vni, quam alteri debeatur; & conſequenter, non tam Iuſtitia, quam Gratia. In qua perſonarum acceptio non interuenit, ſed in mera ſolum iuſtitia, iuxta illud *Matthæi 20. v. 14. Volo autem & huic nouiſſimo dare ſicut & tibi. Aut non licet mihi quod volo facere?* cap. 24. v. 40. *Duo erunt in agro: vnus aſſumetur, & vnus relinquetur: duæ molentes in mola: vna aſſumetur, & vna relinquetur.* Ex quibus ita docet S. Thom. *2. 2. d. q. 63. art. 1. argum. 3. & reſponſ. ad ipſum*, Dominic. Sotus *de iuſtit. & iure, lib. 3. q. 6. art. 1. ad tertium argum.* Leſſius *eodem tract. lib. 2. cap. 32. dubit. 1. num. 3.* Salas *de legib. quæſt. 97. art. 14. diſput. 20. ſect. 7. num. 70 verſ. Ad ſecundum, & num. 71.* Qui in diſpenſationibus loquens, ait: *Nego Prælatum, qui non diſpenſat cum adeſt cauſa iuſta, ſemper eſſe acceptorem perſonarum, aut peccare contra iuſtitiam diſtributiuam; licet ſemper contra illam peccet, qui ſine iuſta cauſa diſpenſat. Quem tamen credo non eſſe acceptorem perſonarum: quia licet cum hoc diſpenſet ſine cauſa; non tamen eo ipſo negat alteri, quod ſibi debetur.* Cardinalis Bellarminus *de Officio Principis Chriſtiani, libro primo, capite decimo*, de diſtributionibus Dignitatum, honorum, & emolumentorum à iuſtitia pendentium, agens, inquit: *Nam vbi non habet locum Iuſtitia, ſed Gratia, ibi non eſt vitioſa acceptio perſonarum, vt Scriptura paſſim clamant: & tamen Deus cuius vult, miſeretur, & quem vult, indurat. ſecundo Paralipomenon 19.*

Digitized by Google

Idem dixere è noſtris, Bartholus *in l. 1. in princip. D. de poſtuland.* Menoch. *de retinend. poſſeſſ. dict. remed. 3. numero 775. & ſeqq.* Quintilian. Mandoſ. *in proœm. gloſſa Facultatum, verbo Perſonarum acceptione, pag. mihi 51.*

22 In meraque iuſtitia † impoſſibile penè eſſe hanc omnimodam æqualitatem accidere poſſe, non modo cum de proprietate, petitorioquè iudicio agitur (in quo, vt diximus, melior in dubio, parique iure, cauſa poſſidentis:) ſed etiam cum de ſola poſſeſſione tractatur; bene aduertit (materiam latè diſcutiens) Iacobus Menochius *dicto remed. 3. à numero 739.* Id vnum in beneficialibus adnotans: æqualiter de beneficij poſſeſſione ſine titulo litigantibus, neutri beneficium dandum: in prophanis (multa eruditè præfatus) pedem quidem non figit, etſi id egregiè explicare dicat Maſcardum *de probationib. concluſ. 1094. num. 58.* Idem format iudicium, difficultatemquè, imo impoſſibilitatem æqualis dubietatis in puræ iuſtitiæ cauſa repræſentat Ioannes Petrus Ala *de Cauſid. Chriſtian. 2. parte quæſt. 72. poſt princip. verſ. Impoſſibile enim puto.* Neque eſt quod eam ad Gratiam referamus. Nam *quæ Gratia apud homines vocatur, hoc quidem eſt iuris diligentioris loco & tempore immutatio*, vt ex Phauorino tradit Aulus Gellius *noct. Atticar. lib. 1. cap. 3.*

23 Ad quintum: † Omnia in eius priore parte relata iura vel in priuatis procedere, vel in caſibus ſaltem non putam ſolum iuſtitiam continentibus, quæ gratiam impediat, & ſine aliqua perſonarum acceptione miniſtrari depoſcat. In opinionum conflictu, æqualiquè per omnia iure & cauſa, liberum eſſe Iudici, quam ſequi velit, amplecti, gratiamquè facere amico: vt communem Theologorum & Iuriſtarum ſententiam fatemur: ſic & leue præcipuum Iuriſtarum fundamentum (ex *dicta gloſſa in l. Duo Iudices*) fateamur neceſſe eſt. Quæ veluti nullatenus id protulit, vt conſtabit legenti, & aduertit pariter Tiraquellus *de iure primogen. dict. quæſt. 17. numero 5.* Neque Baldus, qui in dictæ Gloſſæ confirmationem allegatur, *dicto conſilio 420. 445. 468. & 481.* Difficultas verò, ſeu impoſſibilitas æqui per omnia iuris, æqualis dubietatis, & opinionum conflictus: quodque in dubiis (idque fortius quidem) quibus fauendum ſit, iura decernant, neque Amicos includant, ſed fauorem, gratiam, vel amorem potius longè à Iudicibus relegent, vt prænotauimus, fuſequè oſtendimus, ſatis abundequè pro hac contraria patre vrgent.

24 Liceat eo in caſu † (tantorum Doctorum aſſenſu) opinionis electio: at carnalis abeat affectus, non ad perſonam, ſed ad conſcientiam reſpectus habeatur, vt religioſiſſime ſcripſit Baldus *dicto conſilio 420. num. 3. libro 1. incip. Verba Principis*, memorandis hiſce, præ oculis Iudicum ſemper habendis, litteriſquè aureis, ſi fieri poſſet, ipſorum cordibus inſculpendis verbis: *Si pari modo litigantes fundant intentionem, poteſt Iudex ex diſcreto motu animi ſui, ſolo Deo inſpecto, & non adhærendo per viam alicuius carnalitatis, vel amicitiæ, vel alterius paſſionis eligere quam partem vult obtinere.* Quæ ſecundo, tertioquè formaliter repetit *dicto conſilio 468. num. 2. lib. 3. & conſil. 445. num. 2. verſ. Sed ſi pari modo, lib. 5.* Iiſdem greſſibus doctiſſimus Dominicus Bañez *in 2. 2. Diui Thomæ, d. q. 63. art. 3. ad primum argumentum, verſ. Secundo dico. Quia* (inquit) *lex non ita relinquit arbitrio Iudicis, quod pro libito id faciat, ſed ex rationabili cauſa: quæ cum multiplex poſſit contingere, non potuit taxari à lege, ſed merito relinquitur prudentia ipſius Iudicis. Ergo cum hoc faciat intuitu perſonæ, peccat acceptione perſonarum.* In hanc ſententiam venit Leſſius *d. lib. 2. cap. 32. dubit. 2. num. 6.* etiam ad conceſſionem termini ad probandum.

Multum auctoritatis, ponderis, & tuitionis contraria illa communis pariter, ſeu communior, habet: plus hæc ſecuritatis, & Perfectionis, quam inſequimur, ad quam inſtruimus Iudicem, & illæſam vndequaque iuſtitiam procurantes, obſtamus periculis, & Iudicum proſpicimus indemnitati. Quæ maxime periclitabitur, ſi locus concedatur affectibus, ſi Gratiæ detur aut Amori. Qui † 25
ſolet in iudiciis cæcutire, vt ex Platone, tradit Angelus Politianus *epiſtolar. libro 3. Iacobo Antiquario ſuo, pag. mihi 93.* ſenſus humanos hebetat, & opiniones præuertit, vt Calixtus Papa inquit *in cap. Accuſatores, 12. 3. quæſt. 5.* etiamque *lib. 1. Rhetoric.* prædixerat Ariſtoteles: *Amor, & odium, & proprium commodum faciunt ſæpè Iudicem non cognoſcere verum. Quia* (vt & *de benefic. lib. 2. cap. 14.* Seneca ait) *iudicium interpellat affectus.* Inde *Iudices iis gratificantur, quos amant, & aut omnino abſoluunt, aut parui condemnant.* vt ipſe idem proſequitur Ariſtoteles *ibi.*

Quapropter iidem ipſi, qui hanc Iudici prædicto cauſu eligendi opinionem in Amici fauorem, facultatem eſſe dicunt, id præ oculis ſimul habendum eſſe monent, *ne affectus offundat caliginem intellectui*, cauendumque à pœna *capitis Cum æterni, de iudic. lib. 6.* vt, cum Ioanne Andr. efficit Abbas *in capite 1. de conſtitutionib. numer. 16.* Dominic. Sot. *de iuſtit. & iure d. lib. 3. quæſt. 6. art. 5. in fine*, Valer. Reginald. cæteriquè ſupra citati. Cautior, prudentiorquè tutiorum electio. Expers Amoris, vt Odij omnino Iuſtitia eſt.

Quare † vulgare illud dicterium *In dubiis pro amico*, non quidem *pro Amico*, 26
ſed *pro diabolo* dicunt Antoninus Theſaur. *deciſ. Pedemont. 189. numero 3. ad finem, verſ. Neque vnquam mihi placuit aliquorum opinio, qui ſimiles dubios caſus dicunt eſſe quæſtionem* pro Amico. *Soleo enim ego dicere, quod potius eſt caſus pro diabolo.* Ita etiam Ioannes Petrus Ala *de Aduocat. & Cauſidic. Chriſtiano, 2. parte quæſt. 72. circa princip. & columna tertia, verſ. Ideo*, cum Corratio inſcitiam eorum irridens, qui aliquem eſſe poſſe

poſſe caſum *pro Amico* exiſtimant. Quid enim commune Amor, Amicitiavè cum Iuſtitia habet? Quæ (vt ſæpe diximus, & *in Dialog. Relator. 3.p.cap.19.num.3.* ex Bernardo, Matienzius refert) *non nouit patrem, neque matrem, amicos, neque inimicos.* vtque, ex Diuo Auguſtino *ſermone* 35. Scaccia *de ſentent. & re iudic. cap.1. gloſſa 4. quæſt. 1. num. 60.* tranſcribit: *ipſa eſt, qua patrem neſcit; matrem ignorat; amicos perdit; & ſeipſam relinquit. Hinc eſt* (inquit Ioannes de la Haye *in illud Apocalypſ. cap.1.v.13. Vidi ſimilem Filio hominis in medio ſeptem candelabrorum aureorum, num.* 308. de Chriſto Ieſu Domino noſtro) *quod à Dauide appellatur Sacerdos ſecundum ordinem Melchiſedech. pſalmo* 109. *quia, iuxta Græcos interpretes apud Eug. quemadmodum Melchiſedech nullo cognationis gradu tangebatur; quippe qui nullam habuerit cognitionem, ſed fuerit ſine patre, ſine matre, ſine genealogia, Heb.7. ita Chriſtus D. ab immodico cognatorum affectu adeo erat alienus, ac ſi nullo neceſſitudinis iure cum illis teneretur. Vnde ſicut illi, qui nullis mouentur affectibus, dicuntur,* Nati è lapidibus: *ita Chriſtus dicitur à Propheta, quodammodo naſciturus è petra. Emitte* (inquit Eſai. cap. 16.) *Agnum, Domine, Dominatorem terræ, de Petra deſerti, Ac ſi nihilo magis quam lapis ſentiendi, appetendique omnino expers, vllis, præter Iuſtitiam, affectibus tangeretur. Quod ipſe ſatis oſtendit, cum dixit Matthæi* 12. Quæ eſt mater mea, & qui ſunt fratres mei? *Ac ſi ſuos conſanguineos non agnoſceret. Vt oſtenderet (interprete D. Hilario) propinquitatum omnium ius atque nomen, non iam de conditione naſcendi, ſed de Eccleſiæ communione retinendum.* Ad quod maxime iudicandi vrget munus. Ideo enim Melchiſedech ſine genealogia (vt eſt prænotatum) quia *Rex iuſtitiæ* dicitur, vt Biblica Hebraicorum, Caldæorum, & Græcorum nominum interpretatio habet. Talemque Iudicem eſſe oportet.

Eo item reſpexit Præcurſoris Baptiſtæ *Lucæ 1.v.5.* parentum nominatio; parentum vero Eliæ taciturnitas. *Elias præco ſecundi aduentus ſubito ſine patre & matre 3. Regum 18. ideo ſit; quia Ioannes Præcuſor fuit in teſtimonium carnalis generationis; Elias Præcurſor erit in ſecundo aduentu, vbi carnalis generatio locum penitus non habebat,* vt ex Hugone transfert P. Ioannes Sylueyra *in commentar. textus Euangelic. lib.1. cap.4. quæſt.9. num.* 20. Idque ipſum vlterius explicans, ad propoſitum ſubiungit noſtrum: *In primo aduentu venit Filius Dei vt eſſet Frater, ac Conſanguineus noſter, & ideo in eius Præcurſore carnaliter, propinqui, ac parentes recenſentur: at in ſecundo aduentu, in quo vt Iudex apparebit, in eius Anteſignano nulla carnis inditia notantur, quia in eo nullus conſanguinitatis, nec patris nec matris affectus. Cum recte Iudex ab his omnibus ſit alienus.* Multis deinceps Sacræ Paginæ locis id confirmans. Ergo

Exuat affectus, & amicum ponat, & hoſtem,
Qui rite officium legis obire volet.

Iudex enim † *ponit perſonam* Amici, *cum induit Iudicis,* vt belle Cicero *lib. 3. officior. pagin. mihi* 101. Quod recte Cleon, Themiſtocles, & Manlius Torquatus (ne alios referam) facto monſtrarunt, vt prodit Anton. *in Miſcel. p. 2. ſerm. 1.* Cleon ſiquidem *cum primum ſtatuiſſet Rempublicam capeſſere, amicis in vnum locum conuocatis; eam quæ ei cum illis interceſſerat amicitiam diripuit, tanquam quæ in adminiſtratione ciuitatis rectum ac iuſtum inſtitutum emolliat, & tranſuerſum agat.* 27

Themiſtocles à quodam monitus vt Magiſtratu fungeretur: illum ideo ſe geſturum negauit, quòd in eo Amicitiæ reſpectus haberi non poſſet. *Nequaquam* (inquiens) *in eo ſeſſurus ſum Throno in quo Amici non meliori, ſunt futuri conditione quam Inimici.*

Manlius Torquatus (cui omnium conſenſu delatus fuerat Conſulatus) ſub excuſatione oculorum aduerſæ valetudinis; verè tamen ex præfata; Conſulatum recuſauit, vt Valerius Maximus auctor eſt *lib. 6. capit.4.* §.5.

Aliorum Philoſophorum dicta nihil ad nos. *Nam Plato & Ariſtoteles honeſta quidem voluntate Iuſtitiam defendere cupierunt, effeciſſentque aliquid, ſi conatus eorum bonos, ſi eloquentiam, ſi virtutem ingenij, Diuinarum quoque rerum doctrina iuuiſſet.* vt ſcientiſſimi Lactantij reſpondeamus verbis, *Diuinar. inſtitut. lib.5.c.18.*

Præterquam quod Cicero ipſe, in contrarium adductus, non in Iudicibus loquitur, in quibus contrariam legem præfiniuit (quam ex eo *ſupra numero 12. & 14.* retulimus) Iudicum gratiam intra Iuſtitiæ limites, legumque decreta reſtrinxit, vt adiicimus *infra numero* 30. Quoſlibetque etiam priuatos Amicos *vſque ad Deos* opitulari Amicis poſſe; Philoſophorum ſententia fuit, quos Gellius ipſe *contrario loca* memorat. Eſtque 1. *Ethicorum* Ariſtotelis axioma: *Ambobus exiſtentibus amicis, Veritate nimirum, & Homine: ſanctum eſt, prahonorare Veritatem.* Vt enim in eius explicatione *Axiomatibus Philoſophicis,* collectis à Venerabili Beda: *Amicus Plato, amicus Socrates; ſed magis amica Veritas.* Inde (vt Cicero idem *in Lelio* inquit) *Nulla eſt excuſatio peccati, ſi Amici cauſa peccaueris.*

Ex quibus deſcendit, † nullatenus licere Iudici Amici gratia probabilem eligere opinionem probabiliore relicta; acceptoremque tunc perſonarum videri, & teneri ad reſtitutionem. *Quia is cui fauet opinio exiſtimata probabilior, cenſetur eo ipſo dignior ſententia fauorabili. Quare ſi alter in iudicio ei præfeFatur, quia fiet contra ius dignioris; perſonarum acceptio contra iuſtitiam diſtributiuam admittitur,* vt inquit Valerius Reginaldus *in praxi fori pœnitent. d.2.p. lib.13. num. 41. verſ. Tertia propoſitio.* Prædixerat Sotus *d. lib. 3. de iuſtit. & iure, quæſt.6. art.5. ad quartum*, in practicis, quæ aliena iura reſpiciunt, nefas eſſe Iudici, inquiens, infirmiorem opinionem ſectari, Iudicemque aliter facientem 28

 exiſtere

Digitized by Google

exiſtere reſtitutioni obnoxium. Ne cæteros huius ſententiæ defenſores repetamus, quos & iam *ſupra, & proxima Annotatione elapſa n.*18. retulimus. Quæ omnia longe opinionem iſtam ſecuriorem & probabiliorem reddere palam eſt.

29 Quare † aut *faciam quod probi & modeſti Iudices ſolent; vt in his cognitionibus ſe excuſent, in quibus manifeſtum eſt alteram apud eum partem prævalere*, vt Cornelius Tacitus ait *Dialogo de Oratoribus*, ſi id mihi liceat, (non enim adhuc ſatis expeditum, vt videre eſt apud Ioannem Petrum Fontanel. *deciſ. Cathalon.* 1. & 2. vbi late diſputat: An Iudicum ſuperiorum expectanda omnino recuſatio ſit, nec interim excuſationi locus detur? Sed ad excuſationem, eiuſque admiſſionem optimus eſt textus, cuius non meminit ipſe, *in l. Nec quicquam*, 9. *D. de offic. Proconſul.* vbi ſic Vlpianus: *Sanè ſi fiſcalis, vel pecuniaria cauſa ſit, quæ ad procuratorem reſpicit Principis; melius fecerit ſi abſtineat.* Imò ſuſpicionem augeri ſi non annuat excuſationi, affirmat (cum Hortenſio Caualcano *de brachio Regio p.* 3. *num.* 323. Ioſephus Ramonius *conſil.* 3. *num.* 33.) Aut ſi non liceat; Amicum exuam, deponamque perſonã Amici. Nec tamen ambitioſè Inimici induam. *Eſt enim nonnunquam prauis Iudicibus hic ambitus aduerſus Amicos, aut pro his quibus cum ſimultates gerunt, pronunciandi faciendique iniuſtè, ne feciſſe videantur.* vt perbelle Quintilianus *Oratoriar. inſtitut. lib.* 4. *cap.* 1.

Quid ergo? Non intereſt Iudicem amicum & beneuolum habere? Intereſt quidem; ſed non tam ad principalem cauſæ deciſionem, quam vt libentius audiat, gratioſius auſcultet, benignius, intra Iuſtitiæ limites ſe gerat, & intra eos illa quæ ipſius arbitrio aut poteſtati commiſſa ſunt, humane diſpenſet, iuxta ſupra dicta, & proximè dicenda. *Tantum dabit Amicitia, vt veram Amici cauſam eſſe malit, & vt peroranda liti tempus, quoad per leges licet, accommodet: cum vero iurato dicenda ſententia ſit; meminerit Deum ſe adhibere teſtem*, vt optime Cicero *officior. lib.* 3. *pagin. mihi* 102.

Liceat mihi à Cicerone verba mutuare. *Tantum*, inquit, *dabit Amicitia, vt veram Amici cauſam eſſe malit.* Hic enim affectus (dummodo ad iniuſtitiam, turpevè aliquod non trahat) inculpabilis eſt, qui & Amici iuſtitiam diligenter inueſtiget, non vt aliquid alteri detrahat, ad idvè gratia vel amore feratur.

Vt peroranda litis tempus, quoad per leges licet accommodet. vt, veluti diximus, gratioſius audiat, non faſtidioſe faſtidioſam quoque narrationem ſufferat: vel aliquam etiam [illegible]ilationem, ſeu expectationem, non alteri grauem, vtrique communem, proficuam concedat Amico, iuxta textum *in capit Conſuluit*, 24. *de offic. & poteſt. iudic. delegat. in d. l.* 1. *C. quomodo & quando index*, iamque *ſupra* dicta *in reſponſione ad tertium argumentum, n.* 20.

Maturè item prouideque adiecit Cicero qualitatem: *Quoad per leges licet.* Contra legem enim iniuſta Gratia erit. Circa quod adhiberi illa diſtinctio ſolet: *Aut arbitrium Iudicis verſatur circa ſolum commodum ipſius Iudicis, aut circa commodum partium.* In primo caſu gratificari alteri parti, ſi ſcandalum inde non inſurgat, Iudicem poſſe: In ſecundo, etiam ſcandalo dempto, nequire. Sic, ex Theologorum recepta opinione, diſcriminat Ala *de Cauſidico Chriſtiano* 1. *p. quaſt.* 71. Exemplum in primo caſu aſſignat; Velit pro arbitrio, nolitve Iudex diebus feſtis, vel carnis priuij (quibus conſuetudine fori, iura ſilent) partes audire. *Hoc caſu* (inquit) *poteſt ſine peccato Iudex cui maluerit parti gratificari. Quia poteſt renunciare his omnibus, quæ fauore ſuo fuerunt introducta. Et ideo poterit tali diè audire aduocatum vnius partis, alterum vero diuerſæ partis in aliam diem reiicere, dummodo id faciat ſine ſcandalo.*

Secundi caſus exempla ſic proponit: *Aſſignare longum vel breuem terminum: Excitare dubitationes, vel non: Expectare aduocatum, vel non expectare, & ſimilia. In quibus exemplis non poteſt Iudex aliquid concedere vni parti, alteri vero denegare, quin grauiter peccet, etiam ſi nullum ſcandalum conſequeretur. Ratio eſt: quia Iudex publicus Miniſter Iuſtitiæ, habet facultatem à Republica & Principe ad diſtribuendum commune: Ergo debet inter partes æqualitatem obſeruare, niſi iuſta cauſa contrarium ſuadeat.* Continuò nectens: *Verum quidem eſt, non poſſe legem omnes caſus comprehendere, & propterea multa remittere ad Iudicis arbitrium: ſed hoc arbitrium non eſt vſque eo extendendum, vt ad ſui libitum poſſit Iudex vni parti concedere, quod alij neganit, & è contra, vt declarat Sotus de iuſtit. & iure, lib.* 3. *quaſt.* 6. *art.* 5. *Michaël Salon, Dominic. Bañez, & Gregorius de Valent. ad S. Thom.* 2. 2. *quaſt.* 63. *art.* 4. *Sed melius omnium Salon ibi, controuerſ.* 1. *concluſ.* 1. & 2.

At id quidem in iudiciariis non perpetuum eſt, iuribus in contrarium ſtantibus, relatis iam *ſupra num.* 20. & illicò iterandis. Ratio item præſtita regulariter viget; ſpecialiter languet, in caſibus nempe iudiciariis exceptis; & Iudicis poteſtati relictis: in quibus, principalis cauſæ ſalua illæſaque manente iuſtitia, aliqualis gratiæ Iudici facultatem concedunt iura *in d. l.* 1. *C. quomodo & quando iudex, in l. Non quidquid*, 40. *D. de iudic. & d. cap. Conſuluit*, 14. *de offic. & poteſt. iudic. delegati.* vbi Gloſſa *verbo Gratiam fecerit*, ex eo ſic notat: *Ecce quanta poteſtas datur Iudici circa iudicia, vt poſſit parcere contumaci in præiudicium alterius.* Non enim in his iuri partis in ſe radicatum habentis, detrahit; ſuum diſpenſat.

Optamus vt & in his Amicitiæ, Amoriſvè, obliti Iudices, æqua omnes lance metiantur, æquali ponderent iuſtitiæ libramine: Si quid vero (prædictorum iurium facultate confiſi, in his, quæ principale negotium, cauſæque deciſionem non tangunt) Beneuolentiæ & Amicitiæ dederint: quis eos ſic

grauiter

grauiter damnare audebit pro quibus nec leges, nec Sacri Canones damnant, ſed eorum nominatim poteſtati & gratiæ relinquunt? *Sufficit diei malitia ſua.* vt eſt apud Matthæū *c.6.in fine.* Satis ſcopulorū hoc iudiciale fretum, quibus Iudices elidātur, intra ius ipſum habent; quid citra ius alios adiicere prodeſt? Indulgentiam, quam Iudici concedunt Iura, ſcrupulosè imò periculosè negabo? Pontificis gratiam in odium retorquebo? Id naturalis, id iuris ratio vetat, *cap. Quod ob gratiam, 61. de regul. iuris, lib. 6. l. Nulla iuris ratio, 24. D. de legib. l. quod fauore, C eod. tit.* Attamen non iuris, non gratiæ, arbitriique Iudex laxet habenas, ſed intra Canonum, legumque ſancita ſe contineat, non vltra progreſſus, iuxta ſupra notata, non tam Amicum quam Deum præ oculis habens.

31 *Minus poſſunt Iudices* † (proſequitur Petrus Ala ſupra) *arbitrio ſuo gratificari amicis in tempore, hoc eſt, expediendo & determinando prius eorum cauſas, prioribus poſthabitis. Quia regulariter debent in cauſas antiquiores, & prius ad ſe delatas incumbere: alias grauiter peccant, & obligantur ad damna. Michaël Salon vbi ſupra, verſ. Ex his ſequitur.* Idque aperto iure, moderamine ſaltem ſubiicendo inferius. Habet enim prior in tempore, in eo potius ius, *cap. qui prior, de regul. iuris, lib. 6.* cum vulgatis. Et nominatim cauetur *Regia lege 24. tit. 5. lib. 2. noua Regia collection.* diſponente: *Que los proceſſos primeramente concluſos ſe vean, y determinen por los nueſtros Oydores y Alcaldes, y los otros Iuzgados de las Audiencias primeroque los que poſtrimeramente fueron concluſos, auiendos quien lo pide: y que ſe ponga el dia de la concluſion del pleyte en las eſpaldas del proceſo* &c. Addens: *Sobreque encargamos las conſciencias de los Oydores.*

Notandum autem, dixiſſe prouide: *Auiendo quien lo pide*, ne Iudicem alias prioris conditionis ignarum grauet, cum nec litium, nec earum ſtatus teneatur habere notitiam; nec illarum ad id deſcriptiones fieri ſoleant, tametſi expediret, incumbatque petitio parti; cuius omiſſio excuſatum, immunemque reddit Iudicem & ex legis huius deciſione, & late ſupra dictis *hac ipſa Rubrica Annotatione 5. num. 13. 18. 25. & 26.* Parte vero inſtante, & Iudicis obligatio inſtabit, ni aliqua rationabilis cauſa aliquando recentiorem præponi ſuadeat, vt *Regia Indicat lex 66. tit. 14. lib. 2. ſummar. collection. Indiar.* prouidet: *Que ſe vean primero los pleytos que primero eſtuuieren concluſos, ſi al Preſidente y Oydores no pareciere que conuiene en algun caſo lo contrario.*

Graue quidem ſi gratia: at quanto grauius ſi pecunia vel pretio hic præuertatur ordo; vt expendit Layman. *Theolog. moral. lib. 2. ſect. 1. tract. 4. cap. 2. n. 9.* cumque aliis Ioan. Paul. Xamar *de off. c. Iudic. & Aduoc. p. 1. q. 19. num. 44.*

Siue autem pretio, ſeu gratia (diſcrimine grauitatis, quod ex ſe patet, omiſſo) magna quidem ſine legitima cauſa iſtius inuerſio legis litigantibus afferre diſpendia ſolet. Quibus nec ſuperiores regimine potientes reddantur obnoxij, non pro voluntate, ſed pro Ratione præfinito derogent ordini: nec gratioſi cum aliorum detrimento apparere velint, nihil poſſe iudicantes decepti, niſi omnia poſſint, iuxta Horatium *Epod. Oda 4.*

Quod non poteſt vult poſſe qui nimirum poteſt.

Cumque facere quodlibet licet: iuſte ſibi omne æſtimat licere, quodlibet. iuxta D. Gregorium *Moral. lib. 5. cap. 8.*

Idque licere putant, quod non licet.

vt eſt apud Tertullianum *in carmine ad Senatorem ex Chriſtiana Religione ad idolorum ſeruitutem conuerſum, cap. 1.* Equidem *Mala Poteſtas, Poſſe quod non licet*, vt diſcindit Ambroſius *Pſalmo 118.* in illud: *Miſerationes tuæ multæ nimis Domine, ſecundum iudicium tuum viuifica me. col. 3. poſt principium.* Bona, quæ *quod per Iuſtitiam non licet: nec per Poteſtatem licere cognoſcat.* ipſius diſcretione & differentia *in Apolog. Dauid poſteriori, cap. 3.* Cum maius imperium ſit, ſubdere ſe legibus, ſubdere ſe Rationi, vt *Rubrica 1. Annot. 3. §. 3. numer. 15. & ſeq. Rubric. 3. Annot. vnic. numero 2. & ſeq. & hac quoque Rubric. Annot. 1. num. 24. & 28.* comprobauimus. Quid Imperium? Beatitudo eſt. *Ægypti Reges non ex voluntate, ſed ex Lege priuatam vitam agere*, Diodorus Siculus prodit, *rer. antiquar. lib. 2. cap. 3.* Sed *neque id ægre ferebant, exiſtimantes parendo legibus* Beatos *fore*, ipſe addit. *Illi enim, illi auide Regna deſiderant, quos ſoluta legibus delectat vita, quorum crudelitas indemnatos necandi, cupiditas priuata capiendi, libido honeſta fœdandi, ius atque impunitatem requirunt.* recto Pacati diſcurſu *Panegirico Theodoſio dicto*, ſicque deinceps laudato: *Idem qui fuiſti, & tantum tibi per te licet, quantum per leges licebat.* Quæ contra legem, contra Rationem Poteſtas? *An hac poſſe non eſt Potētia, ſed Impotentia? Nam qui hac poteſt, quod ſibi non expedit, & quod non debet, poteſt: quæ quāto magis poteſt, tanto magis Aduerſitas & peruerſitas poſſunt in illū, & ipſe minus contra illas. Qui ergo ſic poteſt, non Potentia poteſt, ſed Impotētia. Non enim dicitur Poſſe, quia ipſe Poſſit; ſed quia ſua Impotentia facit aliud in ſe poſſe*, vt oculatiſſimè D. Anſelmus, id latius explicans, *in Proſologio c. 7.* Itaque

Regi plura licent, non vt tamen omnia poſſit.

Quid plura? *Dominus omnium dicit:* Nōn poſſum ego à me facere quidquam. *Non poteſt vtique, non per Infirmitatem, ſed per Integritatem: non per Impoſſibilitatem faciendi; ſed per obſeruantiam iudicandi. Quid non poteſt, qui omnia poteſt, niſi quod poſſe nolit? Non vult poſſe quod damnet, non vult poſſe aduerſus fidem, non vult poſſe aduerſus veritatem. Audi poſtremò ipſum dicentem cur non poſſit à ſe facere quidquam:* Sicut audio (*inquit*) iudico. *Hoc eſt, non ex mea Poteſtate decerno, quod libitum, ſed ex iudicandi religione, quod*

Iuſtum

Iuſtum eſt : Et ideo iudicium meum verum, quia non voluntati meæ indulgeo; ſed Æquitati. Ambroſij expoſitione *d. Pſalmo* 118. *Octonar.*10.*verſ. Miſerationes tuæ multæ nimis &c.*

Hæc vera Poteſtas, hæc toto conamine imitanda Rectoribus : ſimia altera fugienda peſtifera. Iniuſta, turpis, & Imperantis Maieſtate indigna illa vox apud Horatium *ſermonum lib.* 2. *Satyra* 3.

Rex ſum. Nil vltra quæro plebeius.

Iuſta quidem, Præclarior, & Auguſtior illa *apud eundem ibidem :*

Æquam
Rem imperito : ac ſi videor non iuſtus, inultò
Dicere quæ ſentit permitto.
Rara quidem virtus quam non Fortuna gubernat.

vt appendit Ouidius *Triſtium libr.* 1. *Eleg.* 14.

Nam prompta res eſt ad ſcelus Potentia.

vt & *Carminibus diſtichis* ſententias formans Nazianzenus, hanc vltimam modulatur *verſ.* 47. Fœlix qui potuit tranſgredi, & non eſt tranſgreſſus; facere mala & non fecit. Stabilita ſunt bona illius in Domino. *Quis eſt hic, & laudabimus eum? Fecit enim mirabilia in vita ſua.* cum Eccleſiaſtico *cap.* 31.*v.*9. Equidem *difficile factu eſt, Gloriam virtute ſuperare,* vt fatetur Hieronymus *epiſtolarum lib.* 3. *epiſt. ad Saluinam, de viduitate ſeruanda* : at ob hoc ipſum Glorioſius.

Vt autem neque imaginariæ impoſſibilitati ſuccumbas, nec difficultati cedas, aut aliquid ex hoc tibi decreſcere putes: ſed Maxima acceſcere noſcas : teſtimonia (præter iam relata) proficua antidota, & ſalubria medicamina cape. Scias, tantum quantum vult, poſſe, qui ad Rationis metas, qui ad legum, iuriſque normam Potentiam metitur, nec progreditur, aut tranſilit vltra. *Tantum enim quantum vult, poteſt, qui ſe niſi quod debet, non putat poſſe.* vt argutiſſime Seneca *epiſtola* 90. Quod vt fœliciter aſſequaris :

Quanto plus liceat, tam libeat minus.

Cleoboli pharmaco *apud Eraſmum de dictis Sapientum.* Itemque *Poteſtas cum habetur, & cogitanda eſt ad vtilitatem & diſſimulanda propter tumorem: quatenus is qui ea vtitur, & vt prodeſſe debeat, poſſe ſe ſciat : & vt extolli non debeat, poſſe ſe neſciat.* Gregorij pariter documento *Moral. lib.* 5. *cap.* 8. Idque non tam vt mirabilis fiat, licet & fiet; quàm vt ſtabilitis bonis in Domino, ita coërcita, in rectumque ſubacta Poteſtate, fruatur.

Longum in id ſermonem traxiſſe videbimur. Vtinam & proficiat. Dolemus tam frequenter abuti Poteſtate; quam bene vti poſtulat ipſa: dominari legibus eos, qui famulari præcipuè debent: eiſdem præſidere, qui earum cuſtodiæ Præfecti, tutelæque Præſides dati ſunt. Vix *dictam legem* 24. & 66. (de quibus vſque adhuc, quæque hunc duxere diſcurſum, quarum in obliuionem abierat vſus partibus hiſce, maximo litigantium damno) nixu qualicumque noſtro (maximo litigantium bono) ad praxim reduci fecimus: cum rediit abuſus. Nobis de obligatione monere, iuxtaque noſtram conari, ſatis. De cætero quibus hæc principaliter tangunt, viderint.

LIBRORVM CVMVLO circunſtante.

RVBRICA XV.

QVALITER STVDIO, literiſque nauandum Ius profitenti? Quam in litibus diſcutiendis, & terminandis diligentiam adhibere? Quam Iuris habere peritiam? Quamque opinionem ſequi Magiſtratus debeat?

SVMMARIVM.

1 *Iuſtitia Præſes quare* librorum cumulo circunſtante *pingatur?*
Iudex nullum tempus vacuum à labore, litterarumque exercitio habere debet, ſed eſſe librorum inſeparabilis comes, Diuinorum præcipuè. Nihil enim nobis prodeſt omnium rerum eruditio, niſi Dei ſcientia coronemur : ad illamque aſſequendam, hæc maximè proficit. ibi. & num. 8.

2 *Qui etiam ſenes litterarum ſtudio operam nauarint?*
Omnibus annis ſtudere, honeſtum eſt, nec vlla ad perdiſcendum ætas ſera tandiuque ſtudendum, quandiu neſcias, ſeu potius quandiu viuas : nec ſatis eſt ſtuduiſſe, ſed ſemper ſtudere neceſſum eſt, curaque ſapientia creſcit. ibi. & num. 9. & ſeq.

3 *Decet Iudices & ſtudioſos, & doctiſſimos eſſe. Quia rectum diſcernere à prauo, non valet niſi ſapiens. Cum & mala ſint vicina bonis, & virtutis velamen ſæpè vitium induat: difficiliſque ideo captu ſit Iuſti inuentio, ſtudium laboremque poſtulans.* & num. ſeqq.

4 *Quid ſit Sapientia? remiſſiuè. Quamque in Iudice neceſſaria?*
Regendi munus ars omnium ſumma, & difficilior. ibi.

5 *In Iudice duo ſales deſiderantur, Sapientia, & Conſcientiæ.*

6 *Sapientia docet Prudentiam & Iuſtitiam, quæ ſeruari non poteſt niſi à Sapiente. Nec facile erroris vitio ſordeſcit, quem Doctrina purgauerit.*

7 *Non poteſt conſiſtere Reſpublica, niſi is qui imperat habeat Sapientiæ ſtudium.*

Digitized by Google

9 *Index futurus quibus temporum curriculis ſtudiis, litteriſque vacare debeat?*

10 *Sententia repentè, ſineque librorum reuolutione lata nulla eſt. Nihil à Iudice præcipitanter, aut improuida feſtinatione agendum.* & num. ſeq.

11 *Feſtinatio improuida eſt & cœca. Eſt inimica conſilij, nouerca Iuſtitiæ. E contra, Cunctatio prouida. Quæque ea ſit?* num. ſeq.

12 *Reuiſionis ſententia an & quando nouum ſtudium, librorumque poſtulet reuolutionem?*

13 *Curare debent Iudices vt bonum breuemque lites recipiant finem. Quod ad earum deciſionem, interlocutoriaque etiam decreta à iure Regio Senatoribus, inferioribuſque Iudicibus tempus ſit præfinitum?*

14 *Diligentia ſummopere in Iudicibus deſideratur. Eſt mater omnium virtutum, ſeu requiritur in qualibet virtute; maxime in diſciplinæ ſtudio, quod plurimum laborem exigit, cuiuſque vt cæterarum artium mater eſt.* & numer. 16.

15 *Negligentia inuenitur in quolibet peccato. Oppoſita eſt virtuti Prudentiæ, omnino in Iudice neceſſaria, diſciplinæ & eruditioni, cuius eſt nouerca. Omnia lædit, & vbique culpabilis eſt: valde iuri exoſa, ab eoque multifariè punita.* & numeris ſeqq.

16 *Imprudentia quaſi delictum in Iudicibus vindicatur, ex eaque tenentur.*

18 *Index negligens in adminiſtranda iuſtitia an faciat litem ſuam, & ad totale partis intereſſe teneatur?* & numeris ſeqq.

19 *Index etiam peritus, qui quia materiam ſtudere, libroſque volvere neglexit, iniuſtam ſententiam protulit, ad reſtitutionem in conſcientiæ foro tenetur.*

Omiſſio Iudicis, & eorum qui ex officio aliquid facere tenentur, vicem commiſſionis tenet: & culpæ annumeratur. ibi, & n. 24.

20 *Iudicis negligentia dolus eſt, ſeu proxima dolo.*

In dolo eſt is, qui non vult facere id ad quod tenetur, cum poſſit. ibi.

21 *Qui per dolum iudicat, litem ſuam facit, ad totale intereſſe in exteriori fore parti tenetur; & in interiori mortalem contrahit culpam, & reſtitutionis obligationem.* & num. 33.

An grauius delinquat Iudex negligens, & ſic in omittendo quam in committendo.

23 *Per imperitiam male indicando?*

24 *Qui negligit facere, quæ ratione officij tenetur, grauis lætaliſque culpæ reus eſt.*

Et an æquè vt in Prælatis Eccleſiaſticis, in ſecularibus Iudicibus procedat aſſertio?

25 *Quæ culpa ſeu negligentia mortalis ſit in Prælatis?*

26 *Ex negligentia diſſoluta ſyndicari, & puniri Iudices poſſunt & debent. Quidque ex leui culpa, de iure aut conſuetudine?*

Ex leui culpa, & quæ peccatum mortale non contineat, an Index ad reſtitutionem teneatur? ibi.

27 *Diſſoluta negligentia in Iudice eſt, cum requiſitus iuſtitiam retardat, eamque miniſtrare nequit. Et an vnica requiſitio ad id ſufficiat, ſeu trina deſideretur?* n. 28. *Quid vbi pars non adeſt, & ex officio procedere debet Iudex?* n. 29. *Et quando, ſeu ad quid nulla neceſſaria requiſitio ſit?* num. 31. & 32.

30 *Iudex negligens in criminali cauſa, ſeu in inquirendo, ſeu in pœnarum inflictione, ſiue officio ſuo, ſiue ad inſtantiam partis procedat, an ad reſtitutionem in conſcientia foro teneatur? remiſſiuè.*

31 *Quilibet diligens præſumitur, maxime Iudex, quem omnia ritè & rectè executurum ius confidit, & præſumit.*

32 *Clauſula* Iuſtitiam peto, *quid importet?*

34 *Quilibet ea ſcire tenetur, quæ ad officium ſuum peragendum neceſſaria ſunt. Quamque culpam contrahat, qui illa ignorat?*

35 *Sic imperitus & iudicandi muneri inſufficiens, vt veriſſimile ſit aliquod inde notabile detrimentum proximo euenturum, illud acceptans indignitatis ſuæ conſcius, mortaliter peccat acceptando & retinendo; ad reſtitutionemque damnorum inde ſecutorum tenetur.*

36 *Cum onere metiendæ ſunt vires.*

37 *Imperitia in iure culpæ annumeratur: maleque per imperitiam iudicans, quaſi delicti reus eſt. An quando, ex quavè imperitia litem ſuam faciat, & ad totale intereſſe, vel pro religione iudicantis teneatur?* & numer. ſeqq.

40 *Per imperitiam abſque dolo male iudicans in cauſa capitali, ſententiamque exequitur, qualiter puniatur?*

41 *Pro ſententia nulla, ſeu de cuius errore apparet, executioni non mandata, qualiter Iudex teneatur?*

42 *Si Iudex mediocriter ſaltem peritus congruentem in facto iureque diſcutiendo diligentiam adhibeat, veritatis attingendæ deſiderio; & adhuc humana fragilitate erret, iniuſtamque ſententiam proferat, vel pœnam non relaxandam relaxet: in interiori & exteriori foro excuſatus exiſtit, ad nullamque tenebitur reſtitutionem* & numer. ſeqq.

44 *Non eminens in Iudice ſcientia neceſſariò requiritur, etſi expediat, ſed mediocris ſufficit.*

Scientia multa inflat. ibi.

Eminentis ſcientiæ homines vix reperiri valent. Natura mediocribus contenta eſt, ibi.

45 *Quæ in Iudice ad cauſarum diſcuſſionem diligentia requiritur, vt à peccato & reſtitutionis obligatione, etiam ſi erret, excuſetur?*

46 *Qui iudicat ex amore iuſtitiæ, etiam ſi præter intentionem erret, non iudicabit contra iuſtitiam, nec iniuſtus dici poteſt, niſi materialiter. Cum qualitatibus ſaltem expetitis* à num. 42.

Intentio operi nomen imponit. Diligentibus Deum, omnia cooperantur in bonum.

Malitia rectum corrumpit iudicium, & errare facit circa iudicia practica. ibi.

47 *Qualem ad Iuſtitiam affectum habere debeat Iudex?*

48 *Nimia ſubtilitas, ſui confidentia, & ſingularitas veritatis attingendæ deſiderio nocet. Communibus Doctorum opinionibus adhærere Iudices debent. Limitatur: & intelligitur* numer. 51. & ſeqq.

49 *Sententia contra communem lata an valida ſit?* & num. ſeq.

50 *Contra communem iudicans an teneatur in ſyndicatu; litem ſuam faciat, & ad partis intereſſe obſtrictus ſit?* & numer. ſeqq.

51 *Iudex non tam aliorum opinione, quam ſua iudicare debet. Nec ſemper multorum opinio melior eſt, nec ex numero, ſed ex pondere æſtimanda.* & num. ſeq.

52 *Quando à communi deuiare Iudici liceat?*

53 *Non debet Iudex ſuæ adeo indulgere opinioni, vt facile à communi recedere poſſe exiſtimet, plus æquo ingenio ſuo deferens, aut eius acumini credulus: non ſapiens apud ſemetipſum, nec abundans in ſuo ſenſu.*

Initium ſapientiæ, imperitiæ ſuæ agnitio: neglectum hoc confidentes & miſeros facit. ibi.

54 *Veneranda, non rodenda Antiquitas, & cum excuſatione, ſi quid non perfectum tradiderit, videndum: quia nulla res conſumatur dum incipit.*

ANNOTATIO I.

SVMMO quidem iure Iuſtitia, ſeu Iuſtitiæ Præſes *Librorum cumulo circumſtante* depingitur, vt indefeſſum anxiumque laborem,
1 quem legalis diſciplina requirit, monſtret; vt diligentiam in eorum reuolutione ad iudicium rectum, ad breuem litium expeditionem Effigies ſuadeat (quia *nulli ſapere caſu obtigit*, vt Seneca ait *epiſt.* 77.) Vt imperitiæ damna, negligentiæ diſcrimina ante Iudicum oculos ponat: vt nullum tempus vacuum, otioſumvè ab huiuſmodi exercitio relinquat, iuxta textum *in l. 1. C. de aſſeſſorib. in §. Quorum, in §. fin. & vtrobique Gloſſam in proœmio inſtitution.* quamque compegimus exornationem *tractatu de priuilegiis miſerabil. perſonar. 3. p. q. 12. n. 3. & 4.* Vtque nulli ætati, tempori, moleſtiæ, angori, aut laſſitudini parcat. *Studendum enim ſemper & vbique*, axiomate Quintiliani *Oratoriar. inſtitution. lib. 10. c. 7.* Catoniſque ſuaſu *lib. 1. apud Eraſmum:*

Diſcere ne ceſſes. Cura Sapientia creſcit.

& infra proxime laudatorum exemplo. In
2 diſciplina ſtudioque maxime noſtro, quod † in ſeptuageſimum annum protuliſſe teſtatur Pomponius *in l. Apud Iulianum*, 20. *D. de fideicommiſſ. libertat.* celebre inſimul illud Iuliani Conſulti dictum referens: *Etſi alterum pedem in tumulo haberem, non pigeret aliquid addiſcere.* Etenim *nulla ætas ad perdiſcendum ſera eſt*, vt *epiſtolar. lib. 1. epiſtola 12. ad Imperatorem Valentinianum*, D. Ambroſius ait. Ideoque *omnibus annis ſtudere, honeſtum eſt*, vt Seneca *epiſtola 36.*

Cato octogenarius iam, & Græcis litteris, & Iuri Ciuili operam nauauit: adeo vt in Curia libros lectitaret.

Terentij Varronis in eodem lectulo & ſpiritus & egregiorum operum curſus extinctus eſt.

Liuius Druſus, ætatis viribus, & acie oculorum defectus, Ius Ciuile populo benigniſſimè interpretatus eſt, vt horum, ſimiliumque relationem intexuit Valerius Maximus *lib. 8. c. 7.*

Seneca vltimæ iam ætatis, gymnaſia, vt adhuc diſceret, frequentauit, & ſui ipſius *epiſtola 76.* facti proditor, & aliorum fideiuſſor. *Quid enim ſtultius* (vt ipſe ibi) *quam quod diu non didiſceris, non diſcere? Tamdiu diſcendum eſt, quandiu neſcias. Et, ſi prouerbio credimus, quandiu viuis*, Magiſterium & in ſua diſciplina ſic oſtendens: *Ego tamen hic aliquid & doceo. Quæris quid doceam? Etiam ſeni eſſe diſcendum.* Eſt enim inhumanum, & prorſus à ratione alienum, nolle diſcere, quia non didiſceris. Nequiſſimum imperitorum facinus, qui *nolunt diſcere, quia nunquam didicerunt.* vt Seneca ipſe *de Ira lib. 3. capit. 36.* Non modo à publico Regimine; ſed ab hominum, ſi fieri poſſet, relegandi commercio. Nullum ſiquidem hi cum Iuſtitia habent. Quæ vt Iuſtum ab iniuſto diſcernat, maximè laborat. Quia † *difficilis captu* 3
eſt Iuſti inuentio, facileque effugere ſolet parum animaduertentes. vt, ex Agapet. Admonitione ad Iuſtinianum, *in prælud. optim. Iuriſconſult. lib. 2. cap. 35. in princip.* ſcribit Petrus Gregorius. Sæpè namque

Decipimur ſpecie recti.

vt & aduertit Horatius *de Arte Poëtica.*

Fallit enim vitium ſpecie Virtutis, & vmbra.

vt Iuuenalis *Satyra* 14. *In hac enim maxime parte vita noſtra peccat, nempe in eo quod plene intelligere non poſſumus, quid natura bonum & honeſtum ſit, quid falſo tale putetur. Nam ſi nuda vita propoſita malitia, nequitiaque, & non honeſti quadam imagine obducta atque decolorata eſſet: genus humanum ad eam non transfugiſſet. Quocirca intelligentia atque prudentia nobis eſt opus ad propoſiti dicti cognitionem, vt edocti quæ ſit vera iuſti intellectus pulchritudo, ad eam formetur*, vt & pariter edocet Nyſſenus *Oratione quinta, de Beatitudinibus*, & iterum *lib. de Hominis opificio, capit.* 20. id latè proſequens & demonſtrans. *Quædam enim falſa, Veri ſpeciem ferunt.* vt Seneca *de Ira libr. 2. capit. 22.*

Et

Digitized by Google

Et mala ſunt vicina bonis: errore ſub illo
Pro vitio virtus crimina ſæpe tulit.

vt Ouidius *de remed. amor. lib.* 1. Vtque *de formula honeſtæ vitæ, tit. de Prudentia*, Seneca idem: *Sæpe faciem Mendacij Virtus retinet: ſæpe Mendacium ſpecie veritatis obcluditur.* Etenim *eſt quædam virtutum vitiorumque vicinia, qua Maledicus pro libero, Temerarius pro forti, Effuſus pro copioſo accipitur.* vt Quintilianus *Oratoriar. inſtitution. lib. 2. capit.* 13. In idem *Moralium lib. 3. capit.* 19. D. Gregorius: *Quædam ſe nobis vitia ſub ſpecie virtutum tegunt, & quaſi blanda ad nos facie veniunt: ſed cuius aduerſitatis ſint, diſcuſſa ſentiuntur*, & Curæ Paſtoralis 2. p. cap. 9. *Scire etiam Rector debet, quod plerumque vitia Virtutes ſe eſſe mentiantur. Nam ſæpe ſub Parſimoniæ nomine ſe Tenacia palliat: contraque ſe Effuſio ſub appellatione Largitatis occultat. Sæpe inordinata Remiſſio Pietas creditur, & effrænata Ira ſpiritualis Zeli virtus æſtimatur. Sæpè Præcipitatio Velocitatis efficacia; atque agendi tarditas Grauitatis conſilium putatur.* Eundem longè diſcurſum protrahit *Moralium lib. 32. capit. 17. col. 4. poſt medium.* Sic & *Meditationum capit.* 11. D. Bernardus: *Sæpe Vitium eſt, quod Virtus putatur. Sic remiſſa Segnities Magnitudo creditur, & Pigritiæ vitium quietis virtutem imitatur.* & lib. de ordine vitæ, col. 11. ad finem: *Superbus vult ſe credi Conſtantem: Prodigus Liberalem: Auarus Diligentem: Temerarius Fortem: Inhumanus Parcum: Guloſus Humanum. Impudentia Conſtantia ſibi nomen adſcribit. Procacitas appellationem Liberalitatis oſtendit: Eloquentiam Verboſitas fingit: & Curioſitatis malum ſub ſtudij ſpiritualis colore deliteſcit. Nam interdum ſub prætextu Iuſtitiæ Crudelitas agitur, & putatur eſſe Virtus, quod nimirum vitium eſt. Sicut remiſſa ſegnities Manſuetudo eſſe creditur: & quod agit torpens Negligentia, putatur agere Indulgentia pietatis. Item Timor ſub ſpecie Obedientiæ occultatur, & dicitur virtus Humilitatis, quod tamen vitium eſt Timoris. Porro vitium Inquietudinis virtutem ſe vult vocari Solicitudinis: & Præcipitationis facilitas Feruor boni ſtudij creditur: & bene agendi Tarditas Conſilij eſſe videtur, cum tamen iſta ſit virtus, illa vitium. Per hæc multi decipiuntur, & negant ſe eſſe deceptos.* vt ſubdit, & Apologia ad Guilielmum Abbatem Sancti Theodori: *Parcitas putatur Auaritia: Sobrietas Auſteritas creditur: Silentium Triſtitia reputatur. E contra Remiſſio Diſcretio dicitur: Effuſio Liberalitas: Loquacitas Affabilitas: Cachinnatio Iocunditas: Mollicies veſtimentorum, & equorum faſtus Honeſtas: Lectorum ſuperfluus cultus Munditia.*

Quorum quidem omnium diſcretio, Iuſtique cognitio & adeptio laborem ſtudiumque requirunt, diſciplinam exigunt, ſapientiam poſtulant. *Rectum enim diſcernere à prauo, quis poteſt niſi ſapiens?* vt bene Lactantius rogat *Diuinar. inſtitution. lib. quinto, capit. decimooctauo*, Ad quod Salomon *Regum tertio, capit. tertio*, Sapientiam à Domino poſtulauit. *Dabis ergo* (inquiens) *ſeruo tuo Sapientiam, vt populum tuum diiudicare poſſit, & diſcernere inter bonum & malum.*

Perinde *Decet Iudices doctiſſimos eſſe, ne dicere valeant, tanquam legem ſanctam ignorantes, bonum malum, & malum bonum*, vt *Serm.* 35. Auguſtinus inquit. *Impoſſibile eſt enim eum qui non præeruditus ſit in Iuſtitiæ cognitione, ambiguas res rectè iudicare poſſe.* vt Baſilius Magnus *Homil. in initium Prouerbiorum.* Sapientiaque propterea ipſa *cap. 6.* clamat: *Diſcite Iudices finium terræ.* Pſalmo 10. v. 10. Rex Pſalmiſta: *Erudimini qui iudicatis terram.* Imperator Iuſtinianus *in §. fin. procemij inſtitution.* & Glorioſiſſimi Principes noſtri *in l. 18. tit. 9. partit. 2. in l. 3. tit. 4. part. 3. & in l. 1. tit. 4. lib. ſecundo, nouæ Regia collection.* requirunt: *que ſean perſonas ſabias, y doctos en las leyes y derechos.*

Aliter *Ignorantia Iudicis plerunque eſt calamitas innocentis*, vt Auguſtinus inquit *lib. 19. de Ciuit. Dei, capit. 6.* Bene comprobat Petrus Gregorius *in prælud. optimi Iuriſconſult. lib. 2. cap. 35.* vbi multipliciter *Sapientiam* demonſtrat, † Quid ſit, 4
quamque in Iudice & *Doctrina* pariter neceſſaria. Quod & præclare D. Thom. manifeſtat *de Regim. Princip. lib. 1. capit. 15.* inquiens: *Regendi & gubernandi munus ars omnium ſumma & difficilior inter omnes totius mundi artes. Indigetque proinde ſcientia & Sapientia nimia.* Quod deſumpſiſſe videtur à Diuo Gregorio *Curæ paſtoralis p. 1. capit. 1.* incipiente: *Nulla ars doceri præſumitur, niſi intenta prius meditatione diſcatur. Ab imperitis ergo Magiſterium Paſtorale ſuſcipitur in magna temeritate: quoniam ars eſt artium regimen animarum.* ſeu à Diuo Ioanne Chryſoſtomo *in epiſtolam poſteriorem ad Chorint. Homil. decimaquinta*, Enimverò *cum difficile ſit ſcire parere: multò difficilius eſſe videtur hominibus ſcire imperare*, vt conſiderat Nazianzenus *lib. primo, Apolog.*

Quo autem difficilior ars maiori Scientia Sapientiaque indiget. *Ciuilis autem Scientia † idem quod Sapientia eſt*, iudicio Quintiliani 5
Oratoriar. inſtit. lib. 2. cap. 16. Sed noſtro quidem, diſtincta prorſus nulla vtriuſque arbitramur officia, cum Abulenſi *Deuteron. cap. 16. quæſt. 5.* qui explicans illud verſ. 18. *Vt iudicem populum iuſto iudicio.* ait: *Ad hoc autem duo neceſſaria ſunt. Primum, quod eſſent viri Sapientes in lege, cognoſcentes leges iudiciales, & inſuper Prudentes eſſent, vt ſcirent alias cauſas, quarum determinatio ſcripta non reperiretur, applicare ad rectam rationem: Secundum requirebatur, Bonitas Iudicis ſecundum*

virtutem moralem. Nam dato quod aliquis ſciat quod agendum eſt, ſi non habeat habitum virtutis bene inclinantem, ducetur à paſſione ad oppoſitum. Vnde rectiſſimè *in l. 2. C. de ſentent. ex pericul. recitand.* dixit Baldus duos Sales in Iudice deſiderari, *Sapientiæ* ſcilicet ne ſit inſipidus; & *Conſcientiæ* ne ſit diabolus. Quem ſequuntur Iaſo. *in l. Rem non nouam, C. de iudic. notab.* 1. Florian. *conſil.* 15. *num.* 15. *& ſeq.* Ceruant. *in l. 2. Tauri num.* 3. ex multis aliis Azeued. *conſil.* 30. *numer.* 10. Cardinal. Gabriël Paleot. *de Sacri Conſiſtor. conſult. in concluſ. poſt tract. memb.* 4. Octauian. Cacheran. *deciſ. Pedemont.* 1. *num.* 43.

Ad Conſcientiam autem, rectumque iu-
6 dicium † plurimum Sapientia valet. Quæ veluti & *Prudentiam docet & Iuſtitiam*, Sapientiæ ipſius teſtimonio *cap. 8. v. 7.* Ideo *profeſſionem conſtat eſſe Iuſtitiæ, legum peritos Iudices ordinare: quia vix poteſt negligere, qui nouit æquitatem: nec facile erroris vitio fordeſcit, quem Doctrina purgauerit*, vt ſcitè apteque Caſſiodorus *lib. 8. epiſt.* 18. Alioqui *ſicut qui mittit lapidem in aceruum Mercury: ita qui tribuit inſipienti honorem*, iuxta Eccleſiaſticum *cap.* 16. *v.* 8.

Apud Ægyptios inde Sacerdotes ex Sapientibus; & ex Sacerdotibus Sapientibus Reges eligi conſueuere. Quoniam *qui ſapientia, conſilioque vitam inſtituunt, in paucis offendunt.* vt & Diodorus Siculus tradit *Rerum Antiquar. lib. 2. c. 3.* Etenim *ſeruari Iuſtitia niſi à Forti viro, niſi à Sapiente non poteſt*, vt Cicero affirmat *lib. 6. de finib.* Quæ vniuerſi ſtabilimentum eſt, vt *Rubric. 9. Annot.* 1. *n.* 2. comprobauimus.

7 Eaque ratione † *Rempublicam negat poſſe conſiſtere* Plato, *niſi is qui imperitet habeat ſapientiæ ſtudium*, vt ex eo Apuleius prodit *de Philoſophia, pag. mihi* 53. Eadem de cauſa *Iſaiæ cap. 32. v. 5.* dicitur: *Non vocabitur vltra is qui Inſipiens eſt, Princeps.* Sed *Intelligens Gubernacula poſſidebit.* ex Sapiente *Prouerbiorum primo, v. 5.* & *Iudex Sapiens iudicabit populum*, Eccleſiaſtici decreto *capit.* 10. *v.* 1. ſciens

Vera quid à falſis, quid ab vmbris lumina diſtent.

vt eſt apud Tertullianum *in Carmine ad Senatorem ex Chriſtiana Religione ad Idolorum ſeruitutem conuerſum, capit. ſecundo*, Enimverò

Hic poterit cauere rectè, iura qui & leges tenet.

Qui cum illis frequens commercium habet,
8 † ſitque inſeparabilis comes. vt *Deuteronom. cap. 17. v. 18.* conſulitur, ſeu potius præcipitur: *Poſtquam autem aſcenderit in ſolio Regni ſui, deſcribet ſibi Deuteronomium legis huius in volumine accipiens exemplar à Sacerdotibus Leuiticæ Tribus, & habebit ſecum, legetque illud omnibus diebus vitæ ſuæ, vt diſcat timere Dominum Deum ſuum, & cuſtodire verba & ceremonias eius, quæ in lege ſcripta ſunt.* Et Ioſuë 1. *v.* 7. *Non recedat volumen legis huius ab ore tuo, ſed meditaberis in eo diebus ac noctibus, vt cuſtodias & facias omnia, quæ ſcripta ſunt in eo. Tunc diriges viam tuam, & intelliges eam.* Quod & ſimilibus verbis, & ſenſu eodem ſic Hieronymus commendat Euſtachio: *Tenenti codicem ſomnus obrepat; & cadentem faciem Sancta Pagina ſuſcipiat.* Diuinæ itaque legis in primis aſſueſcamus lectioni meditationique aſſiduæ. Quo nihil ad Sapientiam, ſcientiamque aſſequendam præſtantius. *Pſalmo* 118. *v.* 99. *&* 100. Pſalmiſta dicente: *Super omnes docentes me intellexi: quia teſtimonia tua meditatio mea eſt. Super ſenes intellexi: quia mandata tua quæſiui. Labor ipſe* (Ambroſij documento de Abel & Cain lib. 2. cap. 6. ante finem) *diſciplina ſit, non oneri futurus, ſed vſus. Cæleſtium Scripturarum alloquia diu terere, at polire debemus, toto animo & corpore verſantes, vt ſuccus ille ſpiritualis cibi in omnes ſe venas animi diffundat. Nihil enim* (vt epiſt. 128. Hieronymus ait) *nobis prodeſt omnium rerum eruditio, niſi Dei ſcientia coronemur.* Deinde inſudemus quoque humanis.

Ad hæc leges ſua tempora habent, † 9
prohibentque iudicandi munus cuiquam mandari, qui non deſignatorum curriculis eiſdem operam nauarint. Quinquennij metam præfinierat Iuſtinianus *in proœmio Digeſti veteris, §. & primo quidem, cum ſequenti.* Decennij *Regia lex 2. tit. 9. lib. 3. nouæ Regiæ collectionis.* Etſi poſtmodum ad quinquennium ipſum ſe arctauerit. At neque hoc tempore ſtuduiſſe ſatis eſt; ſed ſemper ſtudere neceſſum, vt diximus. Id ius, id negotia poſtulant. Nil non præmeditatum, nil non conuenienti præuio ſtudio decernendum, iuxta illud *Iob. 29. v. 16. Et cauſam quam neſciebam, diligentiſſime inueſtigabam.* Ex quo *Moral. lib. 19. capit. decimoquarto*, D. Gregorius: *Notandum video* (inquit) *ne ad proferendam ſententiam vnquam præcipites eſſe debeamus, ne temere indiſcuſſa iudicemus.* Etenim *Os Iuſti meditabitur ſapientiam, & lingua eius loquetur iudicium; pſalm. trigeſimoſexto, v. trigeſimo*, Iniuſti eſt ergo antequam meditetur iudicare; ante lingua loqui iudicium, quam ore & mente cogitarit Sapientiam; conſuluerit iura; volumina contrectarit doctorum; caluerit reſponſa prudentum; & ſenſum perceperit legum.

Sententia inde † repentè, ſineque libro- 10
rum reuolutione lata, nulla eſt, *l. 2. C. de ſentent. ex pericul. recitand.* Gloſſa *in auth. de inceſt. nupt. §. 1. verbo Imminere, col. 2.* & comprobauimus *de priuileg. pauper. 1. p. quæſt. 6. num.* 20. plene etiam Petrus Dueñas *regula* 186. Paul. Fuſc. *in ſingularib. iuris, verbo ſententia, num.* 30. Marſil. *de fideiuſſorib. num. 79. & ſeqq.* Aual. *in Director. iudic. 2. p. cap. 1. num. 8. & ſeqq.* Maſtril. *de Magiſtratib. lib. 2. capit. 2. numer.* 81. *& ſeqq.* Præcipuè in criminalibus, aut perſonam Iudicis tangentibus, ob periculum, maiuſque diſcrimen. *Quia mox*

vt

vt infertur iniuria, perturbatur animus, vix rectum illico valet promulgare iudicium. Sicut enim intuentis viſum aqua dum quieſcit admittit, ſi turbatur, obtundit: ſic humanus animus in ipſo perturbationis articulo in offenſam recti iudicij regulam non attendit. Vnde neceſſe eſt vt in poſterum ſententia differatur, quatenus æquata Iuſtitiæ lance officium, quod perturbata nequierat, mens quieta ſuſpendat. vt *epiſtolar. lib.7. epiſt.*16. D. Petrus Damianus ratiocinatur. *Propè eſt enim vt libenter damnet, qui cito*, vt Seneca *de Clement. lib.*1. & vt *in Mimis Publiani apud Eraſmum*:

Ad pœnitendum properat, citò qui iudicat.

Nam *qui cupit feſtinat: & qui feſtinat, euertit.* vt rectè Liui. *lib.*22.

Ideo *Deus Omnipotens vt nos à præcipitatæ ſententiæ prolatione compeſceret, cum omnia nuda & aperta ſint oculis eius; mala tamen Sodomiæ noluit inaudita iudicare.* Verba ſunt textus *in cap. Deus Omnipotens*, 2. *2. quæſt.* 1. Quem *Geneſis* 19. locum, illudquè: *Pluit Dominus*, & verbum iſtud in confirmationem eandem ponderans Ioannes de la Haye *ibidem, conſider.*305. ait: *Ignis enim rapidus, ſubitoquè conſumens deſcendit, imo præceps cadit: Pluuia verò placidè & leniter deſluit. Sed cum egregium hoc ſit Dei iudicium, vt non rapide, nec citato curſu, ſed lente & conſtanter pœnas irroget: mirifice ſubſiſtit loquutio. Atque ideo* Ignem pluere, *non verò* Iaculari *Dominus dicitur, quod ignis vim atque impetum retardet atque cohibeat, ne ſupplicium rapidum & præceps vt* Ignis, *ſed vt* Pluuia *deſcendat.*

Quare & tu *nullum ante iudicium condemnes; nullum iudices ſuſpicione.* Diui Ambroſij monitu *epiſtolar. lib.4. epiſtol. Floriano.*
11 Namque † *omnia non properanti clara, certaquè erunt. Feſtinatio improuida eſt & cæca.* vt apud Liuium *d. lib.*22. Fauius inquit. *Non eſt damnum dilatio, vbi certior ſit ex dilatione victoria.* veluti *lib.* 1. *aduerſus Iouinianum*, D. Hieronymus In aliis quidem culpabilis;

In iudicando, criminoſa eſt Celeritas.

Apud Eraſmum ſupra. *Cogitandum eſt igitur quid geramus. Vbi enim præcedit Cogitatio, maturitas operationis adhibetur.* vt Ambroſius idem *in expoſit. Pſalmi* 118 *Octonar.* 8. in illud: *Cogitaui vias meas, & conuerti pedes meos in teſtimonia tua* in fine. *Nihil enim rerum ipſa natura voluit magnum effici cito. Propoſuitque pulcherrimo cuique operi difficultatem, quæ naſcendi quoque hanc fecerit legem, vt maiora animalia diutius viſceribus parentum continerentur.* vt ſcitè expendit Quintilianus *Oratoriar. inſtitution. lib.*10. *cap.*3. Rectè propterea *rem nullam eſſe magni diſcriminis conſiliis tam inimicam quàm Celeritatem*, Democritus Ætolorum Prætor *apud Liuium eundem libro* 31 dicebat. *Quia omnia ſubita probantur excitanta.* vt *lib.*1. *epiſt.*7. ait Caſſiodorus. *Nullaquè res poteſt eſſe eadem feſtinata, ſimul & examinata: nec eſſe quidquam omnium, quod habeat & laudem Diligentiæ, ſimul & gratiam Celeritatis.* vt bene *de Deo Socratis* Lucius Apuleius. Etenim *Virtus lenta eſt & cunctatrix: Iniquitas autem omnia præcipitat*, vt inquit Felinus *in proæm. Gregor. column.*2.

Liquet ex tam longè lateque peritis, quod ſtudio & *tempore indigemus, vt aliquid maturius agamus, cap. Ponderet* 14. *diſt.*50. Maxime in forenſibus cauſis, quæ difficultatem continent. In quibus ſubita, abruptavè celeritas totum deſtruit, quod Iuſtitia conſtruit. Quia *Præcipitatio eſt nouerca Iuſtitiæ*, vt profert, comprobat, & exornat Sebaſtianus Bantius *de nullitatib. ſententiar. tit. de nullitat. ex defect. proceſ. num.* 33. & 35. Efficiunt pariter Annæus Robertus *rer. iudicatar. lib.*1. *cap.* 4. D. Antonin. 3. *p. ſumm. tit.*9. *c.*1. *col.* 3. *in fin. & col.*4. Matth. Timp *in ſpecul. Princip. ſigno* 39.

Non autem quod improuidam feſtinationem damnemus, † ineptam probamus Cunctationem, cum Iuliano Conſulto *in l. Tutor* 12 *qui repertorium*, §. *Si tutor in fine, D. de adminiſtr. tutor.* Debet enim Iudex partibus ſuis fungi, *non quidem præcipiti Feſtinatione; ſed nec moratoria Cunctatione.* Cuius modum ac normam multis iuribus confirmat Gloſſa *ibi verbo Præcipiti.* Multa etiam in eandem ſententiam grauiter & copioſè adducere Eraſmum Rot. *chiliad.* 2. *prouerbio* 1. notat ibidem Gloſſa Marginalis.

Si enim in iure facilis & expedita cauſa ſit, in facto pariter inſtructus Iudex; redimenda prouida, conuenientiquè feſtinatione, ineptæ cunctationis & moræ, partium damna, incommodavè. Vt in recuſionis etiam difficili cauſa, ad quam ſenatores in iure factoquè inſtructi iam & expediti accedunt; ſæpè deciſum Farinacius refert *deciſ.* 123. *num.*2. *tomo* 2. Nec tunc aut nocere, aut opponi breuitatem, celeritatemvè poſſe: ni aliquid noui accedat, quod nouum quoque ſtudium, diligentiam, aut diſquiſitionem poſtularet, vt & prouidet *lex* 29. *tit.*5. *lib.*2. *nouæ Regiæ collectionis.*

Quam quidem in cauſis omnibus diligentiam † adhibere Iudices debent, vt bonum, breuemquè lites recipiant finem, & ab illarum 13 vexationibus & grauaminibus partes liberentur. Nec innoxio abſolutio, nec noxio differatur congrua pœna. Etenim & Dominus, *quos miſeratur, cito caſtigat, vt non diutius afficiantur futuri expectatione iudicij, non prolixius miſera reatus ſorte macerentur, vt vnuſquiſque reddat etiam duplicia peccata ſua, quo tandem poſſit abſolui. Pœna enim reorum, quædam abſolutio delictorum eſt. Videmus in hoc ſæculo inſertos nexibus catenarum reos in ſpecie pompæ miſerabilis duci: & nonnunquam hoc patiuntur inſontes: vt tolerabilius ſit mori, quam talia ſubire ſupplicia. Optant vtique audiri bene ſibi conſcij: Optant etiam hi, qui grauibus flagitiis vrgentur, pœnam mortis Celeritate tranſigere, vt aliquanta compendia pœnarum lucrentur.* vt D. Ambroſius appendit *in expoſit. Pſalmi* 118. *Octonar.*20. in illud: *Iudica iudicium meum, & libera me: propter verbum tuum viuifica me. ad principium.* Id & leges imperant, imo nihil frequentius ferè Iura præcipiunt, Iudicibusquè commendant *in l.*1. *C. de cuſtod. reor. in l. Properandum*, 11. *C. de iudic. in l. Terminato*, 2. *C. de fructib. & litium expenſ. in l. Quidam*

exiſtimauerunt, 21. *in fine, D. de rebus credit. & ſi cert. pet. in cap. Finem litibus*, 5. *de dolo & contum. in cap. Nonnulli*, 18. §. *Cum autem, de reſcript. in Clement. Diſpendioſam*, 2. *de re iudic. in l.* 12. *tit.* 4. *part.* 3. *in d. l.* 19. *tit.* 5. *lib.* 2. *noua Reg. collection.* tempus Senatoribus præſcribente intra quod omnino lites terminare, & ſententia diffinire debeant, *in l.* 6. *eiuſdem tituli & libri.* Ex cuius forma, cum in Regiis Auditoriis recipimur, iuramus: *Que los pleytos que ante nos vinieren los libraremos lo mas ayna, y mejor que pudieremos.* Inferioribuſquè Iudicibus terminandi lites, interlocutoria decreta, diffinitiuaſquè ſententias proferendi, tempora circunſcripſit *lex* 1. *tit.* 7. *lib.* 4. *noua Reg. collectionis.*

14 Diligentia enim † ſummopere in Iudice neceſſaria eſt. Quibus *Paralip. cap.* 19. *v.* 7. dicitur: *Sit timor Domini vobiſcum, & cum Diligentia cuncta facite.* Quæ veluti Mater omnium virtutum eſt, vt (cum Speculatore *in tit. de Aduocato*, §. 5. *verſ. Commendat autem, & §.* 9. *verſ. Item cautus ſit antiquus*) profitetur Auileſius *in cap.* 6. *Prætorum, verbo Diligentia, in principio.* Seu (vt D. Thom. 2. 2. *quæſt.* 54. *art.* 1.) *Diligentia requiritur in qualibet virtute.* Maxime verò in diſciplina, ſtudio, & eruditione, quæ tantum exigit laborem, vt & ſupra, & diximus latius *de priuileg. miſerabil. perſonar.* 3. *p. quæſt.* 12. *num.* 2. & 3. Cuius præcipuè, vt cæterarum artium, Diligentia Mater eſt, *cap. Nihil.* 6. *diſt.* 83.

15 Econtra verò † *Negligentia inuenitur in quolibet peccato.* vt D. Thom. *ibidem*, & D. Antonin. 2. *p. ſumm. tit.* 9. *cap.* 4. §. 3. Oppoſita virtuti *Prudentiæ*, D. Thom. *eodem loco art.* 2. D. Antonin. *d. tit.* 9. *cap.* 3. *in princip.* Adeo Iudicibus neceſſaria vt expendimus *Rubrica* 14. *Annot.* 4. *num.* 8. Et oſtendit illud: *Eſaiæ* 1. *v.* 17. *Quærite iudicium.* Quod ibi penſans Hieronymus ait: *Quod autem dicit:* Quærite Iudicium, *oſtendit, non eſſe omnium rectè iudicare; ſed eorum qui Prudentes ſunt.* Vnde fit, vt in
16 Iudicibus *Imprudentia* † quaſi delictum vindicetur, ex eaque teneantur, *l. Si per imprudentiam Iudicis*, 51. *D. de euictionib. princip. inſtitut. de obligationib. quæ ex quaſi delict. naſc. l. Ex maleficiis*, 4. §. *Si Iudex, D. de actionib. & obligationib. l. fin. D. de vari. & extraordinar. cognitionib.* vbi & notat Gloſſa *verbo Per Imprudentiam*, alia id comprobantia iura adducens. Diſciplinæ & Eruditioni aduerſa, cuius etiam eſt negligentia nouerca, *d. c. Noli*, vbi Anacletus Papa: *Sicut artium in ſuo quoque opere inuenitur Mater Inſtantia: ita nouerca Eruditionis eſt Negligentia.* Omnia lædens, *auth. de quæſtionib.* §. *Si vero vita, & ſeq. coll.* 6. *l. penult. C. de annal. exception.* Gloſſa finalis *in l. Diuus*, 14. *D. de offic. Præſid.* Et vbiquè culpabilis, vt (ex Diuo Bernardo *in lib. de diſpenſ. & præcept.*) D. Antoninus inquit *d.* 2. *p. ſumm. cap.* 9. *tit.* 3. Iuri propterea & ſum-
17 mopere exoſa, † & ab eo multifariè punita. Pleniſſime Negligentiæ damna, pœnas, caſuſquè 414. recenſet Ludouicus Gomez *in regula de triennali poſſeſſore, quæſt.* 28. in cuius fine epilogum caſuum negligentiæ fecit. Aliquos, præcipuoſquè aduerſum Iudicem negligentem retulimus *ſupra Rubrica* 11. *Annotatione* 1. *num.* 17. 18. 19. & 20. proſequunturquè Bobadilla, *in Politic. lib.* 5. *c.* 1. *n.* 141. & *ſeqq.* ſtatimquè referendi.

Inter quos † principem tenet ille locum, 18
quod Iudex negligens in adminiſtranda iuſtitia, facit litem ſuam, & ad intereſſe parti tenetur, Sic Gloſſa in *cap. Excommunicamus* 13. §. *Moneantur, de hæretic. verbo Neglexerit*, Gloſſa *in cap. Quoniam contra* 11. *verbo Negligentia, de probationib.* per textum *in cap. Dominus noſter*, 23. *quæſt.* 2. vbi id ipſum notat Gloſſa *verbo Ciuitas*, Gloſſa *in l. Argentarius*, 10. §. *Cum autem, verbo De Iudice, D. de edendo*, Gloſſa final. *in l. Si quis in conſcribendo* 29. *C. de pactis*, vbi quoque eſt textus inquiens: *Omnes itaque Iudices noſtri hoc in litibus obſeruent, & huiuſmodi obſeruatio & ad pedaneos Iudices, & ad compromiſſarios, & arbitros electos perueniat: ſcituros quod ſi neglexerint, etiam litem ſuam facere intelligantur.* In idem textus *in l. Dies cautioni*, 4. §. *In eum, D. de damno infecto*, vbi Vlp. *In eum qui quid eorum, quæ ſupra ſcripta ſunt, non curauerit: quanti ea res eſt, cuius damni facti nomine cautum non erit, iudicium datur.* Quod non ad quantitatem refertur, ſed ad id quod intereſt. Textus etiam *in cap.* 1. §. *Iudices, de pace tenend. in vſib. feudor.* textus *in l. Si quando*, 15. *in fine, C. de teſtib.* vbi Iuſtinianus Imperator: *Ipſum autem Iudicem ſi per eum ſteterit quominus teſtimonium præſtetur: parti læſæ omnem iacturam per huiuſmodi cauſam illatam, ex ſuis facultatibus reſarciri diſponimus.* text. *in auth. vt Iudices ſine quoq. ſuffrag.* §. *Volumus autem, coll.* 2. Ita & obſeruant Bart. *in l. fin. num.* 2. *D. de var. & extraordin. cognitionib.* Vbi ſaltem ſpecialis contra Iudicem non eſt prodita actio. Quia tunc, ſecundum eum, Iudex negligens in faciendo cuique iuſtitiam, actione in factum ad intereſſe tenebitur. Ioan. de Imol. *in d. l. Dies cautioni*, §. *In eum*, Angel. per textum ibi, *in d. l. Si quando, num.* 2. & *in l. Si quis*, per textum quoque ibi, *C. de ſepulch. violat.* Communem fatetur Alexand. *in additionib. ad Bart. in d. l. fin. addit. magna, in fine*, Pariſ. de Pute. *in tract. de ſyndic. verbo Iudex vt non grauetur, num.* 3. Ludouic. Roman. *conſil.* 300. *num.* 5. Montalu. *in l.* 8. *tit.* 7. *lib.* 1. *Fori legum*, eruditè Auiles *in cap.* 1. *Prætorum, verbo Fiel, num.* 28. & *ſeqq.* Ægid. Boſſ. *tit. de Offic. corrupt. num.* 24. Menoch. *de arbitrar. lib.* 2. *caſu* 341. *num.* 2. Aluar. Valaſc. *tom.* 1. *conſult.* 26. *num.* 27. Farinac. *quæſt.* 111. *num.* 397. & *ſeqq.* Caſanæ. *conſil.* 38. *num.* 12. & *ſeqq.* Ioan. de Aual. *in Director. Iudic. Eccleſiaſticor. p.* 1. *cap.* 10. *à num.* 1 *cum ſeqq.* Bobadilla *in Politic. d. lib.* 5. *cap.* 1. *num.* 149. Deniquè textus *in l.* 14. *tit.* 9. *lib.* 3. *noua Reg. collection.* differentiam tollere videtur inter obligationem Iudicis negligentis in adminiſtranda iuſtitia, ad intereſſe, vel vt faciat litem ſuam. Quam conſtituunt Romanus *in d. l.* 4. §. *In eum, D. de damno infecto*, Pute. *in d. tract. de ſyndic. verb. Negligentia, cap.* 2. *num.* 3. *verb. Iudex qui negligit*, Petr. Barboſ. *in l. Filius fam.* 15. *D. de iudic. num.* 63. & *ſeqq.* neruosè defendens, ob negligentiam teneri tantummodo

Digitized by Google

tantummodo Iudicem ad intereſſe, quod ex
negligentia parti abeſt, non ad totius litis,
neque illam ex negligentia facere ſuam: ab-
ſurda proponens, nulloquè id iure cautum
contendens, contrariiſquè ſatisfaciens. At di-
cta Regia lex *Iuſta coſas es* (inquit) *que los
Iuezes y otras Iuſticias de nueſtros Reynos
hagan y executen la Iuſticia contra los que
fueren hallados culpantes, y nos aſi lo manda-
mos que lo hagan ſo pena de la nueſtra merced,
y de los oficios: ca de otra manera Nos lo man-
daremos punir ſiendo negligentes, como aquellos
que de pleyto ageno hazen ſuyo.* Quæ licet
verba non omne ſubterfugium euadant: ſatis
tamen aperta videntur. Et in communis quo-
que iuris terminis, ſecundum eam omnium
fere ſupra proxime relatorum recepta ſenten-
tia extat.

19 In conſcientiæ pariter foro † Iudicem
peritum quidem, ſed quia libros reuoluere, &
materiæ ſtudere neglexit, iniquam ſenten-
tiam protulit, etſi iuſtè iudicaſſe putaret; ad
reſtitutionem parti læſæ teneri, docet, cum
Ray. D. Antonin. 2. *p. ſumm. tit.* 1. *cap.* 19. §. 4.
col. 1. *in fine.* Iudicis enim omiſſio, & eorum
qui ex officio aliquid facere tenentur, vices
commiſſionis tenet. *Quod ſi omittatur, non
immerito culpa eorum adſcribendum eſt, qui ne-
gligentiores in officio ſuo fuerint.* vt textus in-
quit *in l. Diuus Marcus*, 14. *in fine*, *D. de
offic. Præſid.* vbi & notat Gloſſa *verbo In offi-
cio ſuo.*

20 Iudicis enim negligentia † dolus eſt, ſeu
proxima dolo, vt *in l. Si fideiuſſor*, 29. *D. man-
dat.* Vlpianus inquit. *Diſſoluta enim negligen-
tia prope dolus eſt*, ait. *In l.* 1. §. *Is quoque apud
quem, D. de actionib. & obligationibus*, Paulus:
*Magnam negligentiam placuit in doli crimen
cadere.* Repetit ſimiliter idem *in l. Magna ne-
gligentia*, 226. *D. de verbor. ſignific.* In dolo-
que eſſe eum, qui non vult facere id ad quod
tenetur cum poſſit, dixit Vlpianus idem *in l.
Dolus eſt*, 41. *proximo quoque titulo, D. manda-
21 ti.* Sed qui per dolum male iudicat, † litem
ſuam facit, & ad totale partis intereſſe tene-
tur. *d. l. Si filius familias*, 15. §. *Iudex*, *D. de iu-
dic. cap.* 1. *de ſentent. & re iudic. lib.* 6. Gloſſa *in
d. cap. Dominus noſter*, 23. *quæſt.* 2. *verb. Ciuitas*,
Gloſſa *in d. l. fin. verb. De ea re, verſ. Sed vbi
dolo, D. vari. & extraordinar. cognitionib. &
ibid.* Alexand. *in additionib. ad Bart. lit. A, in
princ. v. Sed contra, & lit. F. poſt med. verſ. Sed
ſi dolo* Paul. Xamar. *de offic. Iudic. & Aduoc. p.*
1. *quæſt.* 17. *num.* 36. cumquè prope innumeris,
Farinacius *d. quæſt.* 111. *num.* 362. *& ſeqq.* ma-
teriam latè proſequens, vt & proſequemur
inferius: Ergo ſimiliter † & qui diſſolute ne-
22 gligit iuſtitiam miniſtrare, vt probant textus
*in cap. fin. de iniur. & damno dat. in cap. Quæ-
ſitum*, 7. *de pœnit. & remiſ.* Et ſuſtinent Auen-
dan. *de exequend. mandat. Princip* 1 *p. cap.* 4.
num. 6. Bobadilla *d. lib.* 5. *cap.* 1. *num.* 147.
Nauar. *in Manual. cap.* 25. *numero* 11. *verſ.
Qui ſciens*, Auileſius, & plurimi ex ſupra ci-
tatis.

Grauius imo delinquere † Iudicem negli-
23 gentem, & ſic in omittendo, quam in com-
mittendo, in ſuo ſaltem caſu proxime refe-
rendo, profitetur Bobadilla *dicto proxime lo-
co*, cum Paulo Caſtrenſe *in d. l. Properandum,
§. Sin autem, & §. Sancimus, C. de indic.* & aliis,
tametſi non fideliter allegatis, Auiles *in d. c.* 1.
Pretor. verb. Fiel, num. 28. *col.* 3. *verſ. Videtur*,
cum Alexandro *ad Bart. in d. l. fin. D. de ex-
traordin. cognition.* Tiraquel. *de pœn. tempe-
rand. cauſa* 44. *num.* 1. *in fine*, Angeli & Ca-
ſtrenſis ſupra relatione, Caſſanæus *d. conſil.* 38.
num. 14. *& ſeq.* Ex maiori grauitate pœnarum
Iudicum negligentium, quam per imperi-
tiam male iudicantium, argumento. Quod
maius indicat eſſe delictum, ex citatis à No-
bis *in Axiomatib. iuris, lit. P. n.* 41. Rationem
dicunt: Quia negligens omittit quod debet
non omittere: Imperitus facit quod ignorat.
Et licet vterque ſit in culpa: hic aliquali mi-
nore.

Prodeat (ne & in hoc Iuriſtarum ſolum-
modo nitamur iudicio) manifeſtum, irrefra-
gabilequè teſtimonium Ioannis *Apocalipſ.*
3. *v.* 15. dicentis: *Scio opera tua; quia neque fri-
gidus es, neque calidus: vtinam frigidus eſſes
aut callidus: ſed quia tepidus es, & nec frigi-
dus nec calidus, incipiam te euomere ex ore
meo.* Quo *apertè negligentiam grauiori dam-
nat iudicio, quam Imprudentiam.* Non hæc in-
uentio, ſeu excogitatio noſtra, Eminentis
Ambroſij eſt, deſcriptis verbis relatorum
Ioannis ſenſum pandentis *in expoſit. Pſalmi*
118. *Octon.* 2. in illud: *In toto corde meo exqui-
ſiui te &c. ad finem.* qui & vlterius in id ex-
plicationem elongat.

Grauem negligentem Iudicem † contra-
here culpam, ſimpliciter dixere Maſtrillus de 24
Magiſtratib. *lib.* 2. *cap.* 11. *num.* 71. & D. Ioan.
de Solorzan. *de Indiar. gubern. lib.* 2. *cap.* 7. *n.*
79. Peccatum mortale, eum qui negligit fa-
cere quæ officij ratione facere tenetur, dixit
Gloſſa *in cap. Ea quæ*, 3. *verbo Reatu, de offic.
Archidiacon. & in cap. Clericis*, 2. §. *penult. ver-
bo Diſſimulatione, de immunit. Eccleſiar. lib.* 6.
Quas in Prælatis loquentes, Iudicibus ac-
commodant, & in vtriſque idem dicunt Bart.
in l. 2. §. *Si tamen hominem, D. de verbor. obli-
gationib.* Tiraquel. *de pœnis temperand. d. cauſa*
44. *num.* 62. Didac. Perez *in l.* 1. *tit.* 1. *lib.* 8. *Or-
dinam gloſſa* 1. *verb. Faga peſquiſa e inqui-
cion, col.* 4. *ad med.* Bobadill. *d. lib.* 5. *cap* 1. *num.*
149. Coſm. *in pragmat. ſanction. in proœm. verb.
Neglecta, fol.* 35. Nauar. *in cap. Contrarium*,
num. 18. *de pœnit. diſt.* 1. In Prælatiſquè ſolum,
cum dictis Gloſſis, Abbas *in cap. Nihil.* 43. *de
electio n. num.* 3. *& in cap. Peruenit*, 5. *de de-
cim. num.* 1. Felin. *in cap.* 1. *de offic. & poteſt.
iudic. delegat. num.* 6. Sigiſmund. Scacc. *de
ſentent. & re iudic. capite* 1. *gloſſa* 4. *quæſt.* 1.
num. 31. in Iudicibus loquens, Gloſſis his
prætermiſſis, aliis tamen fundamentis bene id
probans.

Vt autem & in Prælatis † peccatum mor-
tale Negligentia ſit, culpam latam contineat 25
neceſſum eſſe, arbitratur Sebaſtianus Sapia,
ſic memoratum Abbatis dictum limitans &
intelligens *in additionib. ad eundem in d. cap.
Nihil, num.* 3. *lit. C. verbo Peccatum.* Et ſic vi-
dentur ſentire D. Antonin. 2. *p. ſumm. d. tit.* 9.
cap. 5. §. 3. *in princip.* & Sylueſter. *in ſumm.*
verſ.

Digitized by Google

verb. Prælatus, num. 4. Etſi quod animarum & rerum Eccleſiaſticarum damnum non ſolum de dolo & lata culpa; ſed etiam de leui teneri exiſtimet, cum Hoſtienſe, & Bernald. *in d. cap. Ea quæ.*

26 In Iudicibus quoque † negligentiam culpam latam continentem, & dolo proximam, quamque *Magnam* & *Diſſolutam* ſupra relata iura *num.* 20. appellant, vt ex ea puniri, aut in ſyndicatu conueniri valeant; requirunt Decius *in d. l. Si quis in conſcribendo, C. de pact. poſt num.* 15. *verſ. Ex hoc intelligitur.* cumquè Alexandro *in d. l. 4. §. In eum, D. de damno infect. num. 3. in fine, & num. 4. & in d. l. Argentarius, §. Cum autem, num. 9. verſ. Et ſatis, D. de edend.* Iacob. de S. Georg. *in d. l. Si filiusfam. num. 12. verſ. Aut negligentia Iudicis eſt Diſſoluta, & num. 13. D. de iudic.* Amodæo, Pariſ. de Puteo, & aliis, tradit Farinacius *d. quæſt.* 111. *num.* 405 Etſi negligentiam Diſſolutam, & Simplicem in hoc diſcriminet Angelus *in l. Mancipia, C. de ſeruis fugitiuis, num.* 5. Vt ex illa, in ſolidum Iudex teneatur: ex hac, in quantum Iudicantis Religio æquum putauerit. Ita etiam, cum multis à ſe relatis, Paul. Xamar *de offic. Iudic. & Aduoc. p. 1. quæſt. 17. num. 27. & 28.*

Id de Iure quidem: ſed de Conſuetudine, nullatenus de leuiſſima, nec de leui adhuc culpa, ſeu negligentia Iudicem puniri, contra eumvè in ſyndicatu inquiri, dixere Ioannes de Platea *in l. Iudices, numero 4. in fine, verſ. Sed quæro nunquid Aſſeſſores, C. de annon. & tribut. lib.* 10. Iul. Clar. *in pract. §. fin. quæſt. 73. num. 3.* Boſ. *d. tit. de Offic. corrupt. num.* 26. Farinac. aliis relatis, *ſupra, numero* 415.

Simpliciter verò dictam ſuſtinent aſſertionem, præter iam relatos, Ioannes Segura de Aualos *in Director. Iudic. Eccleſiaſticor. p. 1. cap. 10. num. 9.* & Bobadilla *d. lib. 5. cap. 1. num. 59. 134. 142. & 149.* Vbi ſolam Magnam Diſſolutamquè negligentiam ad peccatum mortale refert.

Secundum quam opinionem: neque ex alia quam ex qua diximus Magna, dolo comparata, ex qua peccatum mortale contrahitur, ad reſtitutionem tenebitur Iudex: quia non niſi ex peccato mortali reſtitutionis obligatio oritur. Vtrumque, aſſerunt Innocentius *in cap. Sicut dignum, de homicid.* cuius ſententiam *Celebrem* compellat Parlador. *rerum quotidianar. lib. 1. cap. 2. num. 5.* continentem: *Quantum ad Dei iudicium attinet; culpam dumtaxat Latam, non verò leuem, vel leuiſſimam peccatum, vel reſtitutionem inferre.* Ita pariter Petr. Nauarra *de reſtit. p. 1. lib. 2. cap. 1. num. 41. 43. & 52.* cumquè aliis Theologis & Iuriſtis, Paul. Xamar. *de offic. Iudic. & Aduoc. p. 1. quæſt. 17. num. 12. & 14.* Leonard. Leſſius *de iuſt. & iure, lib. 2. cap. 7. dubit. 7. num. 31. & 33.* Vbi poſtquam ex graui ſolum, vt prædiximus, culpa reſtitutionis obligationem inſurgere notarat, caſui noſtro proximior, *d. num.* 33. explicat, quod ſi *conſiderandi negligentia ſit grauis, tenetur ad reſtitutionem damni ſequuti.* Non enim ex culpa leui incurritur pœna grauis, vt reſtitutionis. Sic & cum aliis obſeruat Ioann. Ægid. Trullench. *in opere moral. 2. p. lib. 7. cap. 6. dub. 3. num. 10. & ſeqq.*

Magnam verò † Diſſolutamque negligentiam tunc Doctores appellant, merito Iudici imputari, & iuſtam mereri pœnam dicunt, cum requiſitus iuſtitiam retardat, eamquè negligit miniſtrare, iuxta textum *in d. l. 4. §. Hoc autem iudicium, D. de damno infecto, in l. 1. §. Magiſtratibus, D. de Magiſtrat. conueniend.* Bart. *in l. Damni, §. Sabinus, in fine, D. eod. tit.* Bald. *in cap. Iudices, de pace iuram. firm. num.* 6. per textum *in d. l. Argentarius, §. Cum autem, D. de edend.* & notata *in l. Cum ſeruum, C. de ſeru. fugitiu.* Abbas *in cap. fin. de reſcript. num.* 16. Aual. *d. cap. 10. num.* 12. Farinac. *d. quæſt. 111. num.* 419. Auendan. *d. cap. 2. part. 1. num. 31. col. 3. verſ. Quæ negligentia*, Bobadill. *d. cap. 1. num.* 150. Didac. Perez *in d. l. 1. tit. 1. lib. 8. Ordinam. gloſ. 1. col. 4. ad finem.* Iudex enim non tenetur impartiri officium ſuum niſi requiſitus, *d. l. 4. §. Hoc autem iudicium, D. de damn. infect. l. De pupillo, 5. §. Qui opus, D. de noui oper. nunciat.* proſequimur, & exornauimus latè *de priuileg. pauper. & miſerabil. perſonar. 1. p. quæſt. 35. à num. 1. cum ſeqq.* 27

Neque vnam quidem requiſitionem, † ſeu proteſtationem ſufficere, ſed trinam deſiderari, probant textus *in cap. Adminiſtratores, 23. quæſt.* 5. dum ait: *Poſt ſecundam, & tertiam admonitionem negligere inuenti fuerint.* Plene comprobat Oſaſc. *deciſ. Pedemon. 12. num. 5. verſ. In contrarium, & numer. ſeqq.* de communi atteſtans *num.* 8. alij penès Xamar *d. p. 1. quæſt. 17. num.* 49. Bertazol. *conſil. 81. num.* 16. Put. *de ſyndic. verb. Negligentia, cap. 1. num. 1. & cap. 5. num. 8. ad med.* Farinac. *d. quæſt. 111. num.* 432. Didac. Perez *vbi proximè.* Tametſi vnicam ſufficere requiſitionem, ad effectum vt Iudex negligens dicatur, ſenſerit Ioannes de Platea *in d. l. Iudices, num. 4. verſ. Et ſufficit ſemel factam fuiſſe, C. de annon. & tribut. lib.* 10. Et ſuadent iura & auctoritates relatæ per Oſaſcum *d. deciſ. 12. à num. 1. cum ſeqq. vſque ad ſextum.* 28

Hæc cum ad inſtantiam partis procedit Iudex: † Si verò pars non adſit, ad officiumquè Iudicis inquiſitio & delicti vindicatio pertineat, non ſolum cum obuiare poteſt delicto, & non obuiat, in Diſſolutam negligentiam, eiuſque pœnam incidet: vt *Rubric. 11. Annot. 1. num.* 20. diximus: ſed & cum poſtquam ſibi delatum & manifeſtum delictum eſt; vel inquiſitionem prætermiſit, vel deſidiosè, negligenter, ineptevè eam peragit, ita vt vel omnino impunitum, vel non debitè, proquè merito punitum relinquit facinus. Sic (poſt Puteum, quem allegat) docet Didacus Perez *dicto proximè loco.* Ante hanc enim delicti ſcientiam imputari Iudici negligentia nequit, vt (ex textu *in d. l. 1. §. Magiſtrat. D. de Magiſt. conueniend.* & aliis) obſeruat Bobadill. *d. lib. 5. c. 1. n.* 48. cum Matthæo de Afflict. *deciſ. 370. num.* 9. Puteo *de ſyndic. verbo Negligentia, cap. 5. num. 1. fol.* 240. Amad. *eodem tract. num. 81. verſ. Intra*, Boſſi. *d. tit. de Offic. corrupt. num.* 25. Petro Gregorio *ſyntagm. iuris vniuerſ. 3. part. lib. 32. cap. 6. numero* 3. & aliis. 29

An

30 An autem in cauſa criminali † ſic negligens aut remiſſus Iudex ſiue in inquirendo, ſiue in pœnarum inflictione;ſeu officio ſuo, ſeu ad inſtantiam partis, ad reſtitutionem omnino in conſcientiæ foro, aut quatenus teneatur ?iam latè ſupra egimus *Rubrica* 11. *Annot.* 3.*per totam*.

Proteſtatio autem vel interpellatio partis requiſita vt ex negligentia Iudex teneatur,
31 † caſus tantummodo continet, qui & factum partis, & Iudicis ſimul reſpiciunt. At vbi ex parte Iudicis omnimoda iuſtitiam miniſtrandi obligatio adeſt:ſuperfluum,imo ridiculum eſſet,iſtam requirere interpellationem, vt iuſtè iudicet, ne dolo, aut imperitia ius præuertat;ne deſidia,ſeu negligentia Iuſtitiam lædat,vt & aduertit Aualos *d. p.* 1. *cap.*10.*num.* 13. Cum officij neceſſitate ad id omnino aſtringatur, & omnia muneri conuenientia ritè rectèquè Iudicem exequuturum lex præſumat, vt diximus *Rubrica* 14. *Annot.*5.*numero* 24. Cumquè Diligens præſumatur quilibet (*cap. Ad audientiam* 13. *de præſumptionib.* cum citatis à Nobis *in Axiomatib.& locis communib.iuris,lit.D. n.* 104.) in Iudice præſumptio hæc maxime vrget,de quo, eiuſque diligentia & rectitudine adeo confidunt Iura, vt *prædicta Annotatione* 5. *num.*24.oſtendimus,& notat, multorumquè allegatione confirmat Bobadilla *d.lib.*5.*cap.*1. *n.* 154. recentiuſquè Ludouic. Poſtius *tract. mandat.de manutenend.obſeruat.*12.*n.*3. & 4. & *deciſ.* 9.*n.*38.

Neque ſi neceſſaria requiſitio aut interpellatio foret,deeſſet : illa veluti clauſula con-
32 tenta:† *Iuſtitiam peto*,in omnibus inſerta libellis.Quæ importat *Ritè & Rectè*,vt cum multis,obſeruat Didacus Perez *in l.*11.*tit.* 1. *lib.*3.*Ordinam.verb.Que en la demanda,v.Oppono,pag.* 484. Cuius & multos alios recenſent effectus Cardinal.Dominic. Thuſc.*practicar.concluſ.tom.*1.*lit.C.concluſ.*359. Anton. Gabr.*commun.opin.l.*6 *tit.de Clauſulis*, Maria *de clauſul.p.*1.*clauſul.*65.& *clauſul.*85.Barboſ. *eodem tract.clauſul.*35.vt alios citatos ab hiſce omittamus.Præter cæteras, ea forſam introducta ratione,ne indecora illa merito conquereretur Iudex iniuria affectus,quaſi obligationis officijque ſui putaretur oblitus, vt conſiderat Ioannes de Aualos *in Director Iudic.Eccleſiaſticor.d.cap* 10.*n.*13. ſatis abundequè Conſcientia, muneris neceſſitate, & diſcrimine interpellatus.

33 Per dolum namque iudicans† & peccatum mortale contrahit,& litem ſuam facit,ad totale partis intereſſe, & ad reſtitutionem in conſcientia,præter alias quoque pœnas, remanens obligatus,vt iam ſupra diximus *num.* 21. traditquè cum aliis Xamar (quodam etiam temperamento,de quo & iam Nos alibi) *de offic.Iudic.& Aduoc.d.q.*17.*num.* 19.& *ſeqq.*Eſt textus optimus de iure Regio,*in l.*24. *tit.*22.*p.*3.ſtatuens: *Que ſi Iuzgador tuerto a ſabiendas por deſamor que aya a aquel contra quien da el Iuyzio,o por amor que aya con el otro ſu contendor, e non por algo que le dieſen, o le prometieſen: ſi el Iuyzio fuere dado en razon de auer mueble o rayz, o ſobre otra coſa qualquier que no perteneſca à pleyto de Iuſticia o eſcarmiento:tenemos por bien e mandamos que peche otro tanto de lo ſuyo a aquel contra quien dio tal Iuyzio quanto'l fizo perder:e demas de todos los daños,e los menoſcanos,e las deſpenſas que Iurare que fizo por razon deſte Iuyzio. E aun debe fincar enfamado para ſiempre,porque fizo contra la Iura que Iuro quando le puſuron en el oficio. E ſobre todo debele ſer tollido el poderio de Iuzgar,porque vſo mal e tortizeramente de ſu oficio.*

Non longe Imperitia ſeu Ignorantia abeſt.† Quilibet enim ea ſcire tenetur, quæ ad 34
officium ſuum recte peragendum neceſſaria ſunt. *Vnde propter negligentiam ignorantia eorum,que aliquis ſcire tenetur,eſt peccatum*,vt infert D.Thom.1.2.*queſt.*76. *art.* 2. Conſentiunt,dicuntque Syluester *in ſumm.verbo Ignorantia*, *num.* 8. Caietan. Armill. & cæteri Summiſtæ *eodem verbo*,D.Antonin.2.*p.ſumm. tit.*3.*cap.*5.§.5.Petr.à Ledeſm.2.*p.ſumm. tract.* 1.*cap.*3.*verſ.Quarta concluſion, pag.* 165. vbi aduertit: *Que ignorar las coſas del proprio eſtado que obliga à peccado mortal,de ſi,es pecado mortal.* Exemplificat præter alia: *Como ſi el Abogado,o el Eſcriuano,o otros ſemejantes no ſupieſen las leyes que les obligan de bajo de pecado mortal en ſu proprio oficio y eſtado particular.*Carol.de Graſ.*de effectib. Clericat. in prælud.numero* 114.& *ſeq.* cum Sebaſtiano de Medic. *in ſumm. de peccat. parte* 1. *tit.* 3. *queſt.* 37.*in fin.* & aliis. Nauat. *in Manual. Latin. dict. capit.* 25. *numero* 12. *verſ. Qui ſciens.*

Quod ſi imperitus,† & ita iudicandi mu- 35
neri inſufficiens vt veriſimile ſit aliquod inde notabile damnum proximo euenturum, illud acceptat;mortaliter peccat,vt,cum Diuo Thoma ſupra, Theologi & Iuriſtæ communiter profitentur.Nauar.*d.cap.*25.*num.*12. *in princip.*& *num.* 28.*in cap. Inter verba*, 11. *queſt.*3.*corollar.*14.Micha.Salo 2.2.*queſt.* 21. *art.*2.*controuerſ.*1. *concluſ.* 1.Tolet. *in ſumm. cap.*60.*numero* 3. Sayr. *in Claui Reg.lib.* 12. *cap.*12. *numero* 1. Azorius *inſtitution. moral. tom.*1.*lib* 4.*cap.* 14. *in fine*, Valer. Reginald. *in praxi fori pœnitent.* 2. *p. lib.* 23.*cap.* 3.*ſect.* 3.*num.* 37. Vbi quòd iſti ſuæ ita indignitatis conſcij mortaliter peccant acceptando & retinendo, *Et lib.* 25. *tract. vlt. cap.* 54. *ſect* 5. *numero* 657. vbi & quod tenetur ad reſtitutionem damnorum inde ſequutorum, ex *capite fin. de iniur. & damno dato*, & *cap. Sciſcitatus*, *de reſcript.* Stephan. Fagundez *in precept. Decalog. precept.* 8. *lib.* 8. *cap.* 2. *numero* 25. Cardinal. à Lugo *de iuſtit. & iure*, 2. *parte diſput.*37. *ſect.*1. *num.* 1.Ex Iuriſtis,poſt antiquiores,quos referunt, prædictam ſententiam tenent Ioan. Segur. de Aual. *in Director. Iudic. Eccleſiaſticor.* 1.*parte cap.* 3.*numero* 16.Bobadill *in Politic. libro* 1. *capite* 3. *num.* 70. & *lib.* 5. *cap.* 3. *n.*27.Ioan.Paul.Xamar. *de offic. Iudic. & Aduoc.p.*1.*d.queſt.*17.*n.*9.& 10.Azeued.*in l.*2.*tit.* 9.*lib.*3.*nouæ Regiæ collection. n.* 6. & 7. Ceruant.*in l.*2.*Tauri,n.*7.Petrus Ala *de Aduoc.& Cauſidic.Chriſtian.queſt.*35.

Quid neceſſe eſt homini † maiora ſe quærere? 36

rere? cum Eccleſiaſte *cap. 7. v. 1.* Nam *quomodo in paſcua Diuinorum educet eloquiorum greges Dominicos Paſtor idiota?* vt congruenter *ſermone 76. ad finem, ſuper Cantic.* D. Bernardus rogat. *Decet quidquid agas, agere pro viribus.* vt *de Senectute*, Cicero: ne fœdè turpiterquè ſuccumbas, tantoquè profundius ruas in præceps; quanto indignius, viribuſque defectus niteris conſcendere alta. *Aptari omne viribus debet, nec plus occupari quam cui ſufficere poſſumus.* Senecæ *epiſt. 108.* prouido conſilio. *Æſtimanda ſunt ipſa, quæ aggredimur, & vires noſtræ cum rebus quas tentaturi ſumus comparandæ. Debet enim ſemper plus eſſe virium in latore, quam in onere. Neceſſe eſt opprimant onera, quæ ferente maiora ſunt* ipſius pariter *de tranquilit. animi, c. 5.* animaduerſione ſolerti Horatiiquè etiam *de Arte poetica*:

Sumite materiam veſtris, qui ſcribitis, æquam
Viribus: & verſate diu quid ferre recuſent,
Quid valeant humeri.

Menſura enim oneris, pro menſura debet eſſe geſtantis. Alioquin impoſiti oneris fit ruina, vbi vectoris infirmitas eſt. vt Diuus Ambroſius inquit *de Viduis col. 11. poſt medium.*

Qui ſua metitur, pondera ferre poteſt.

Vt *lib. 12. epigr. 99. ad Batium*, Martialis. *Quis enim ſanus & febrius cum perſpexerit vix ſe ferendis oneribus ſuis ſufficere; aliena quoque onera libenti animo ſuſcipiat? Quis cum vix reddendis domeſticis rationibus ſuis ſe parem agnoſcat; in publicis, vel alienis ſponte operam profiteatur? Quiſnam æger, ſuorumquè vulnerum curandorum non ſatis peritus, alterius morbos mederi aggrediatur? Quid enim indignius eſt, quid maiori pœna dignum, quam in conſpectu Dei & Angelorum eius, in conſpectu Eccleſiæ vniuerſæ id te ſcire profiteri, quod ignores, id velle, quod nolis, id poſſe, quod nullo modo poſſis?* vt S. Bernardus expendit, ex eoque Auguſtinus Barboſ. *de Epiſcopali munere tit. 1. gloſſa 1. numero 6.* expendimus & Nos *ſupra Rubrica 1. Annotatione 3. §. 5. n. 4.* Quare *quotiens aliquid conaberis, te ſimul & ea quæ paras, quibuſquè pararis, ipſe metire* iterum atque iterum Senecæ admonitione *de Ira libro 3. cap. 7.*

Idque maxima diſquiſitione, nec mediocri diligentia contenti (plus æquo nobis, noſtriſquè viribus indulgentes) diſpungamus. *Quia ferre plus nobis videmur poſſe, quam poſſumus*, vt cautè inſtructos nos reddit Seneca ipſe *de tranquillit. animi cap. 4.* Iſtaquè cautione, *quiſquis Iudicandi Munus non ad elationis pompam, ſed ad vtilitatem adipiſci deſiderat; prius vires ſuas cum hoc quod eſt ſubiturus onere metiatur; vt ſi impar eſt, abſtineat: & ad id cum metu etiam cui ſe ſufficientem exiſtimat, accedat.* à Diuo Gregorio edoctus *epiſtolar. lib. 7. epiſt. 112. Siagrio Ætherio, Virgilio, & Deſiderio Epiſcopis Galliarum à paribus.* A quo ea deſumpſit textus *in cap. Non eſt putanda. 27. in fine, 1. quæſt. 1. Nonne* (vt in expoſit. Pſalmi 118. Octonat. 2. *in illud*: In toto corde meo exquiſiui te, *ad medium*, Ambroſius inquit) *commodius eſt non ſubire vnumquemque id muneris, quod implere non queat; quam ſubeunte, neque ipſum ſtrennè ſuſcepto fungi munere; & eripere ſecum alteri, qui nauiter eum poſſit tueri?* Planè *quomodo nauem quaſſam non deduceret in mare, quomodo nomen in militia non daret Debilis: ſic ad iter, quod inhabile ſciet, non accedet.* vt in hiſce capeſcendæ Reipublicæ terminis, Seneca *de vita beata cap. 30.*

37 Merito ideo † in iure Imperitia Culpæ annumeratur *l. Imperitia, 175. alias 174. D. de regul. iuris l. Si quis fundum, 10. §. Celſus, & § Si quis vitulos, ſeq. D. locati.* Malequè per imperitiam iudicans quaſi delicti reus eſt, litem ſuam facit, & ad totale intereſſe tenetur, textus in *princip. inſtit. de obligationib. quæ ex quaſi delict. naſcuntur, l. Si Iudex, 6. D. de var. & extraordin. cognitionib. l. Ex maleficiis, 4. §. Si iudex, D. de actionib. & obligationib. l. 24. tit. 22. part. 3. verſ. Mas ſi por auentura*, vbi Gregor. Lopez *verbo Daño* (Bartholi & aliorum opinionibus recenſitis, quorum alij ex dictorum iurium verbis ad totale intereſſe Iudicem obligatum exiſtere putarunt: non ita alij, ſed in quantum viro bono æquum videatur tenendam menti iſtam legem commendat dicentem, in toto damno & intereſſe, quod parti ex imperitia accidit. Sed tamen neque Regium ius ſic abſolutè & præciſe per imperitiam male iudicantem litem ſuam facere dicit, vt non arbitrium Iudici relinquat, qui ex circunſtantiis, vel integrè & ad totale partis intereſſe pœnam imponat; vel pro ſua Religione temperet. Quamuis enim omnia relata iura in ingreſſu, litis æſtimationis reum per imperitiam male iudicantem declarent: in fine, prædictum Iudici arbitrium præſtant. *In dicto principio inſtitut. de obligationib. quæ ex quaſi delict. naſcuntur*, initium facit Iuſtinianus: *Si Iudex litem ſuam fecerit*: concludit autem: *In quantum de ea re æquum Religioni Iudicantis videbitur, pœnam ſuſtinebit.* Eiſdem ipſis verbis initium & finem, integramquè ſeriem *in d. l. 6. ſeu finali D. de vari. & extraordinar. cognitionibus*, compactus eſt Caius. Qui quamuis *in d. l. Ex maleficiis, §. Si Iudex*, vltimum id non adiecerit: ſatis *in d. l. finali* (vtriuſquè legis Auctor ipſe) ſententiam expoſuit ſuam, Quamuis item dicta Partitæ lex ad damna & intereſſe damnandum dicat ita iudicantem: non quidem ſimpliciter, ſed *A bien viſta de la Corte del Rey.* Quod prædictorum iurium importat arbitrium, vt & *ibi* Gregorius notat.

38 Aliam enim ex Diſſoluta negligentia † imperitia; aliam tenuior, non adeo turpis, & minus culpabilis pœnam exigit. Illa prope dolum eſt, aut dolo comparata, *dictis proximè ex numeri initio iuribus, & ſupra n. 20.* & ſic ad totale intereſſe Iudicem obnoxium reddit, ſententia Alexandri *in l. 4. §. Eum, in fine, D. de damno infecto*, Decij *in l. 1. §. Hæc autem verba, D. quod quiſque iuris*, Boſſij *in tit. de Offic. corrupt. n. 22.* Iulij Clari *lib. 5. ſententiar. §. fin. q. 83. v. Si Iudex male*, Menoch. *de arbitrar. lib. 2. centur. 4. caſu 319. n. 5.* Gregor. Lopez *ſupra d. verbo Daño*, Bobadill. *in Polit. l. 5. c. 3. n. 23.*

Paz

Digitized by Google

Paz *in praxi p.1 tom.1.temp.1.n.*54.Nattæ *conſil.* 172. *n.* 8. *lib.*1. Catoli de Graſ.*de effectib. Clericat.in prælud.n.*117.

Hæc, quæ non latam continet culpam, aliquam, vel etiam integram, pro Iudicantis Religione, excuſationem habebit, ſiue ex parte ſubiecti, ſiue ex parte rei proueniat error. Hoc eſt ex parte Iudicis, humana imbecillitate: vel difficultate materiæ, dictis proximè

39 iuribus.

Si enim in difficilis legis intellectu, † ſeu multiplices ſenſus habentis (quæ vel ex eo ſolo obſcura reputatur; quia *Obſcurum eſt, quod multipliciter dicitur*, ſecundum Philoſophum *lib.* 1. *Poſterior.* & vbi *Pluralitas*, ibi *Obſcuritas*, ſecundum Baldum *in l.Hac conſultiſſima,n.6.C.qui teſtam.facere poſſ.*& ex eo Farinac.*deciſ.*276.*n.*4.*in fin. tom.* 2. & Ioan. Garz.*de nobilit.in initio,n.* 17. *&* 18.) Iudex erret, pro erroris qualitate arbitrium Iudicanti conceditur. Sic Gloſſa communiter recepta *in dicto princip.inſtitut.de obligationib.quæ ex quaſi delict.naſcuntur,verb.Videtur*, Bart. *in l.* 2.*n.*4.*C.de pœn.Iudic. qui male iudic.* Iaſ. *in l. Gallus in princip.D.de liber. & poſthum.* Felinus *in cap.Excommunicamus,n.6. de hæretic.* Paul.Xamar.*d.p.*1.*q.*17.*n.*33. Gregor. Lopez *d.verb.Daño*, Bobadill. *d.lib.*5.*cap.*3.*n.*28.*in fine*, Paz *in praxi dicto proxime loco,n.* 55. *& ſeq.*Regulariter, & ſimpliciter ex dictis iuribus, præfatum Iudici conceſſum arbitrium dicunt Alciatus *in l.Si quis in conſcribendo, n.* 31.*verſ.Ex imperitia,C.de pactis*, Alexand. *n.* 10.Iacob.à Sancto Georg.*n.*16.& *in l. Argentarius,§.Cum autem,D. de edend.* Angel.*n.* 1. Roman.*n.*1.*&* 7.Imol.*n.*49.Caſtrenſ.*num.* 2. hiſquè aliiſquè relatis, Mari.Giurba *conſil.*76, *n.*20.*& ſeqq.*Ita Pariter Paul.Laym. *Theolog. moral.lib.*3.*tract.6.cap.*2. *num.* 10. *verſ. Dico ſecundo.*

40 Quod & in iudicio criminali † in eo qui per imprudentiam abſque dolo ad mortem condemnauit, & condemnationem fuit exequutus, vt non eadem mortis pœna, ſed alia Iudicis arbitrio teneatur, obſeruat Farinacius *quæſt.*111.*num.*380. cum Ioanne Fabro *in §.* 1.*num.*2. *verſ. Quid ſi condemnauit hominem ad mortem,inſtitut.de obligationib.quæ ex quaſi delict.naſcuntur*, Alberic.*in l.*2.*num.*2. *in fine,& num.*3.*D.quod quiſque iuris*, Iaſ.*num.*1. *verſ.Limita primo*, Deci.*num.* 7. *in* 6. *notabil.* Bolognet.*num.* 20. Nicolaus Boër.*deciſ.*153. *num.*12.Cyrill.*in ſumm.crimin.rubric. de pœna Iudic.qui male iudic.§.fin.num.*1.Paul.Xamar. *d.quæſt.*17.*num.*38.*& ſeq.* Tametſi contradicant Anton.Gomez *de delict.cap* 3. *de homicidio,num.*16. *verſ. Secundus caſus eſt*, Menoch.*de arbitr.lib.*2.*d.caſu* 339.*num.*3.*in fine*, Petr.Plaza *in Epit.delictor.capite* 26. *num.* 2.

41 Pro ſententia verò de cuius in iure apparet errore † (& ſic nulla, *l.*2.*C.quando prouoc.non eſt neceſſe*) executioni non mandata, non ad intereſſe, ſed ad damna, & litis expenſas Iudex tenebitur, Gloſſa *in l.fin.verbo Si Iudex, D.de var.& extraord.cognitionib.*Bart.*in quæſtionib.ſuis,quæſt.*9.Bernard.Diaz. *regul.* 363. *verſ. Secundo declara*, Auiles *in cap.*1. *Prætorum,verb.A las partes,n.*3.*&* 15.Boſſi.*tit. de Official.corrupt.n.*21.*v.Sciat*, Aſin.*de execut.§.* 1.*c.*39.*n.*9.*pag.*15.*& n.*31.Vanti. *de nullit. ex defect. proceſ.n.*129.Farinac.*d. q.* 111. *n.* 570. Cezar.Barz.*deciſ.*33.*n.*9.Mari.Giurb.*d. conſil.* 76.*n.*21.Cæſar.Manent.*deciſ.*14.*n.*10. *&* 38. Petr.Barboſ.*in d.l.Si filiusfam.*15.*de iudic. n.* 38.*&* 39.

Si autem Iudex † non quidem imperitus, 42 aut muneri inſufficiens, ſed mediocriter ſaltem edoctus congruentem in facto iureque diſcutiendo diligentiam adhibeat, veritatis attingendæ intentione ac deſiderio, & adhuc humana fragilitate erret, iniuſtamquè protulerit ſententiam: cum iuſtam proferre laborarit: in exteriori & interiori foro excuſatus, liberquè exiſtet In exteriori namque ad damna, ſeu intereſſe nullatenus hunc teneri, communiter profitentur Iuriſtæ, Auguſtin. Beroi *in cap.Quoniam contra,num.*224. *de probationib.& in rubric.de appellationib.num.*91.Puteo *de ſyndic. verbo Iudex male iudicans, cap.* 2. *incip.Licet aliàs,num.*2.*&* 3.*fol.* 172. Burgoſ. de Paz *in proœm. leg. Taur. num.* 172. Paz *in praxi.p.*1.*tom.*1.*temp.*1.*num.* 57. Bobadill.*in Politic.lib.*1.*cap.*6.*num.*35.*& d.lib.* 5. *cap.* 3. *num.*27.alij ab iis relati, & proxime referendi. *Quia omnium habere memoriam, & penitus in nullo peccare; Diuinitatis magis quam mortalitatis eſt.*vt bellè Iuſtinianus *in l.* 2. *§. Si quid autem,C.de veteri iure enucle.* Similiter textus *in cap.Inter hæc,*34.*de pœnit.diſt.*3.Et vt *de Ira Dei*, *capite* 1. Lactantius: *Hoc differt ab humanitate Diuinitas, quod humanitatis eſt Ignoratio; Diuinitatis, Scientia.*Ideò, *quòd homines errent vt homines, nil puto mirandum eſſe*, cum Xenophonte *de Pædia Cyri,lib.*5.

In interiori foro, † cum facit Iudex diligenter quæ debet, ſubtiliter inquirendo, & ſeruando debitum ordinem; etſi erret, excuſatur vt formaliter inquit D. Antonin. 3. *parte ſumm.tit.*9.*cap.*1.*col.*3.*in fine*.Caiet.2. 2. *D. Thom.quæſt.*71.*art.*3.Micha.Salo *ibid. art.* 4. Paul.Laym.*Theolog.moral.d.lib.*3.*de Iuſtitia, tract.*6.*cap.*2.*num.* 11. Vbi ad nullam pariter reſtitutionem hunc teneri dicit, & rectè probat. *Si Iudex* (inquit) *alioquin non imperitus, ſed ad tale munus idoneus, eam, quam moraliter debet, diligentiam adhibeat; ſed nihilominus ex humana fragilitate & obliuione, inter iudicandum erret: in foro conſcientiæ non tenetur reſtitutionem facere ex propriis. Quandoquidem iniuriam formalem non intulit, neque (vt poſuimus) aliquid commodi ex tali ſententia à parte læſa accepit: ideoquè ex neutro capite, reſtituendi videlicet, nec ratione rei acceptæ, nec ratione iniuſtæ acceptionis, læſionisvè obligatus eſt.* Similiter, eâdemquè ratione Dominic. Bañez *in* 2.2. *Diui Thomæ quæſt.*67.*art.*4. *concluſ.*5. excuſatum dicit eum, qui pœnam non relaxandam, ex ignorantia relaxauit; neque teneri ad reſtitutionem poſtmodum, etiam ſi errâſſe cognoſcat. *Quia ille* (ait) *non tenetur ratione rei acceptæ, neque ratione iniuſtæ acceptionis; quia excuſatur ignorantia à peccato: Ergo nullo modo tenetur.*Conſentiunt proximè relati Iuriſtæ, & Ioannes Petrus

43 (margin, beside "In interiori foro")

Ala *de Aduocato & Cauſidico Chriſtiano, quæſt.34.& part.2.quæſt.72.*

Diximus:*Iudicem non imperitum, aut muneri inſufficientem, ſed mediocriter ſaltem edoctum à peccato, & reſtitutionis obligatione ignorantia, ex humana fragilitate excuſari.*
44 Tum † ad excludendum imperitum & muneri inſufficientem, qui ſe & peccati, & reſtitutionis periculo ſciens expoſuit, iuxta *ſupra tradita numero* 35. Tum ad oſtendendum, non Eminentem in Iudice ſcientiam ad præfatam excuſationem omnino deſiderari, etſi expediret; ſed mediocrem, condecentemquè muneri ſufficere, vt probat manifeſte textus *in cap. Qualiter & quando, 17. de electiõ.* Vbi Innocentius Tertius cuiuſdam Pontificis irritam electionem decreuit: *Quia nec donum ſcientiæ Pontifici conueniens fuerat aſſequutus.* Vbi & Gloſſa verbum *Conueniens* ponderans ait: *Bene dicit* Conueniens, *quia ſufficit quod ſit Conuenientis ſcientiæ, licèt non ſit Eminentis, infra eodem, cap. Cum nobis olim.* Vbi è conuerſo idemmet Innocentius Tertius ad alterius etiam Pontificis confirmationem faciendam, ea, inter alias, fuit motus ratione, quia *illius quoque litteratura, licet non Eminentis, tamen Conuenientis electus extitit.* Gloſſaquè ibi, *verbo Litteraturæ, ad finem,* addit: *Eminens ſcientia bene eſt deſideranda in Prælato, & Competens toleranda. Quia multa ſcientia inflat: ſed eius imperfectum ſupplet perfectio Charitatis infra de renunciat. Niſi cum pridem, §. Pro defectu.* In idem etiam textus *in cap. Eccleſia, 2.57. in ord. de elect.* vbi pariter notat Gloſſa *verbo Sufficientis.* Sacrum item Concilium Tridentinum *ſeſſ.22. de reform. c.2.* eiuſmodi ſcientia Epiſcopum pollere requirit, qua muneris neceſſitati ſatisfacere poſſit.

Eminentis namque ſcientiæ homines vix reperiri valent, *cap. Venerabilis, 37. de præbend. & dignitat.* Nullumquè in Canonica aut Ciuili ſcientia reperiſſe teſtatur Andr. Barbat. *conſil.34. Ad facti contingentias, poſt n.53. volum.2.* & cum eo Ioan. Hieronym. Epiſcop. Campanil. *in Diuerſor. iuris Canonic. rubric.5. c.4. n.3.* Alios in id refert Auguſtin. Barboſ. *in collect. ad caput Cum in cunctis, 7. n.20. de elect.* Suntquè optimi de Ciuili quoque iure textus *in l. Si quid venditor, 18. & in l. Sciendum, 19. §. Illud, D. de edilit. edict.* Vbi Vlpianus: *Illud ſciendum eſt, ſi quis Artificem promiſerit, vel dixerit: non vtique Perfectum eum præſtare debet, ſed ad aliquem modum peritum, vt neque eum ſummæ ſcientiæ accipias; neque rurſus indoctum eſſe in artificio.* Namque *nulla hic Perfecta ſcientia. Et propterea voluit Dominus plura remanere dubia, & non aperta in via, etiam circa Diuinas Scripturas, & circa alias facultates, vt mentes noſtras alliciat ad concupiſcẽdum perfectam cognitionem rerum in Patria.* vt Diuus conſiderat Anton. *4. p. ſumm. tit. 15. § 2. col. 3. ante med.* Hac enim mortali vita *ipſa noſtræ ignorantiæ obſcuritate caligamus*, vt Gregorius inquit *Moralium lib.17. c.15.* Sicquè *contenta eſt natura Mediocribus*, vt prouerbium format Anton. Faber. *de erroribus pragmaticor. decad.1. errore 1. col.2. in fine.* Quia (vt & Ariſtoteles *Ethicor. lib.11. n.58.* ex Dionyſ. Lambini tranſlatione:) *poteſt quis bonis moribus inſtructus, quæ virtuti conſentanea ſunt adminiſtrare. Neque* (ex C. Cantiunc. eiuſquè ſtudij legalis ratione) *exactam adeo omnium diſciplinarum notitiam à Perfecto iuris Profeſſore petimus. Satis erit eum eſſe eius de qua ſermo fuerit, non inſcium.* Conueniuntque ſubiicienda ſtatim.

Diximus: *Si congruentem in facto iurequè diſcutiendo diligentiam adhibeat.* Non enim ad exactiſſimam † tenetur Iudex. Vt namque *in* 45
l.6. D. de iuris & facti ignorantia Vlpianus inquit: *Neque ſupina ignorantia ferenda eſt, factum ignorantis: nec ſcrupuloſa inquiſitio exigenda. Scientia enim hoc modo æſtimanda eſt, vt neque negligentia craſſa, aut nimia ſecuritas ſatis expedita ſit, neque delatoria curioſitas exigatur.* In eandem effectu ſententiam recidit ipſe *in l. Si benè collocata, 33. D. de vſur.* Paulus *in l. Regula, 9. §.1. verſ. Et rectè, eo ipſo tit. de iuris & facti ignorantia,* Labeonis ſententia, *Scientiam neque curioſiſſimi, neque negligentiſſimi hominis accipiendam* dixit. Probant deinde text. *in l. Senatus cenſuit, 15. D. de iure fiſci, in l. Diuus, 6. D. de bonis dãnator. in c. Ad aures, 7. & ibi Gloſſa, verbo Cum diligentia, de ætate & qualit. & ordin. præficiend. in c. Si culpa, de iniur. & damn. dato.* Obſeruantque Andr. de Iſern. *in cap. vnic. de controuerſ. inter domin. & empt. in fine,* Aualos *in Director. Iudic. Eccleſiaſticor. 2. p. cap.1. num.5. & 6.* Bobadill. *in Politic. lib.1. cap.6. num.37. lib.5. cap.1. n.152. & cap.3. n.27.* Gregor. Lopez *d. verbo Daño in d. l.14. tit. 21. p.3. &* plerique ex ſupra relatis *numero* 42. Conſentiunt Theologi, moralem diligentiam (id eſt, quam probi & diligentes communiter, ſeu frequenter in ſimilibus negotiis adhibere ſolent) & à peccato, & à reſtitutionis obligatione liberare dicunt; nec eam neceſſariò requiri, quam diligentiores, aut ſcrupuloſi adhiberent, profitentur Leſſius *de iuſtit. & iure, lib.2. c.7. dub.7. n.31.* Rebel. *de oblig. iuſtit. lib.1. de contract. q.10. n.7.* Bonac. *tom.2. tract. de reſtit. diſput.1. q.2. punct.7. n.20. & 21.* Filliuc. *tom.2. tract.32. n.74.* Valer. Reginald. *2. p. praxis fori pœnit. lib.11. c.3. n.25.* Paul. Layman. *ſupra, n.43.* Stephanus Fagundez *in precept. Decalog. 2. p. lib.8. cap.26. n.24.* reſtitutionis obligationem ad culpabilem & notabilem negligentiam, cum aliis à ſe adductis, referens. Recentius Cardinalis à Lugo *de Iuſtit. & iure, p.2. diſput.37. ſect.10. n.117.*

Diximus item: *Veritatis attingendæ intentione* & deſiderio. † *Intentio ſiquidem (vt ait* 46
Ambroſius) operi tuo nomen imponit. Nam cuius finis bonus eſt, eius quoque opus bonum eſt, & è contra, ſecundum Philoſophum. Vnde Saluator ait Lucæ 11. Si oculus tuus fuerit ſimplex, totum corpus tuum lucidum erit. *Oculus Intentio dicitur, qui reſpicit finem, ſeu ea, quæ ſunt ad finem reſpectu finis. Simplex autem dicitur, cum ſolum intendit vltimum finem ſine duplicitate, vel alia mixtura: & tunc, totum corpus, id eſt, congeries operum inde ſequentium Lucidum eſt, id eſt, Gratioſum.* Hæc Diuus Antonius *1. p. ſumm. tit. 3. c.6. §.1.* Et *de offic. lib.1. c.30.* Ambroſius ab Antonino citatus abſque

loci

Digitized by Google

loci mentione: *Affectus tuus* (inquit) *nomen ponit operi tuo.* Eandem prior Antonino theſim proſequens Gregorius *Moral.lib.*10.*cap.* 13. ſic in eam ipſam ſententiam venit: *Quod Oculorum nomine vera Intentio exprimatur; per Euangelium Veritas atteſtatur dicens:* Si oculus tuus fuerit ſimplex, totum corpus tuum lucidum erit. *Quia videlicet ſi operationem noſtram Intentio munda praeuenerit, quamlibet aliter hominibus videatur; interni tamen Iudicis oculis mundum ſubſequentis actionis corpus oſtenditur.* Et in Ezechielem lib.1.Homil.7. *Oculum videlicet* (ait) *Intentionem, corpus verò Actionem nominans. Quia ſi noſtra intentio apud Deum ſimplex fuerit, in eius iudicio noſtra actio tenebroſa non erit.* Iterumque *Moral.lib.* 28.*cap.*6. *col.* 7. *in fine*, eundem Lucæ explicans locum: *Quid per oculum exprimitur, niſi opus ſuum praeueniens cordis intentio? Quæ priuſquam ſe in actione exerceat, hoc iam quod appetit, contemplatur. Et quid appellatione Corporis deſignatur, niſi vnaquaque actio, quæ intentionem ſuam quaſi intuentem oculum ſequitur? Lucerna itaque corporis eſt oculus: quia per bonæ Intentionis radium merita illuſtrantur actionis.* Et ſi oculus tuus ſimplex fuerit, totum corpus tuum lucidum erit. *Quia ſi rectè intendimus per ſimplicitatem cogitationis; bonum opus efficitur, etiamſi minus bonum eſſe videatur.* Et ſi oculus tuus nequam fuerit, totum corpus tuum tenebroſum erit. *Quia cum peruerſa intentione quid, vel rectum agitur, etſi ſplendere coram hominibus cernitur; apud examen interni Iudicis obſcuratur.* in idem, multa præfatus Gillebertus *ſuper Cantic. ſerm.* 22. *col.*2.*poſt princip.* inter Diui Bernardi opera, inquit: *Vniuerſum corpus operationis ſimplex illuſtrat oculus Intentionis.* Et poſt pauca: *Ideo tenebroſa ſunt, quod Intentionis lumine carent.* Diuus quoque Bernardus idem, de Interiori domo, cap.45. *Tale erit opus tuum, qualis fuerit intentio tua.* Repetitque *de modo bene viuendi, Serm.*15.& *ſuper Cantic. ſermon.* 40. quod *ex Intentione pulchritudo operis, ſicut ex facie pulchritudo corporis æſtimatur.* Conſcientiæ itaque noſtræ *ſuperluminare eſt ipſa Intentio, quæ præeminet actioni.* vt eam cognominat Gregorius *Homil.* 22. *in Euangel. col.* 3. *ad finem.* Et vt quiſquis ille:

Quidquid agunt homines Intentio iudicat omnes.

Sicut enim *malitia corrumpit rectum iudicium, & errare facit circa iudicia practica*, vt ex Ariſtotele *Ethicor.* 7. inquit Abulenſis *ad capit.* 16. *Deuteron. quæſt.*5. & ſicut *fit plerumque, vt ſi in bono opere recta intentio non tenetur; etiam ipſum hoc opus, quod bonum creditur, amittitur*, vt iterum repetit Gregorius *Moralium lib.*12.*cap.*24. *ante finem*: ita *diligentibus Deum, omnia operantur in bonum.* vt Paulus *ad Roman.*8.*v.* 28. Ex vulgari quoque Gentilitatis prouerbio: *Hominem frugi omnia rectè facere*, Cicero prodit *Tuſculanar quæſtion.lib.*4. Ex intentione recta, Iuſtitiæque amore. *Diuina namque iudicia meritum iuſti ex mentis habitu, non aliquo factorum exitu metiuntur.* profitetur Ambroſius *ſuper Euangel. Lucæ, c.*1. in illud: *Erant autem ambo iuſti apud Deum.*

Ideò *qui iudicat ex amore Iuſtitiæ* (*id eſt, ex intentione, quâ vult ſeruare bonum Iuſtitiæ, & reddere vnicuique quod ſuum eſt; quæ Intentio eſt primus actus elicitus à virtute Iuſtitiæ*) *non iudicabit contra iuſtitiam.* vt hiſce verbis affirmat Dominic. Bañez *in* 2.2. *Diui Thomæ, quæſt.*6. *art.*2. *ad finem.* Diligentia, diſquiſitioneque, vt prædiximus, comite. *Quia ſi rectè offeras, non rectè autem diuidas, peccaſti*, vt ex Septuaginta Interpretibus *in cap.*4.*Geneſis* D.Gregorius transfert, *Moral. lib.*3.*cap.*10. Sic itidem, ſecundùm quod inſequimur, explicans ibi: *Rectè offertur, cum recta Intentione quid agitur: ſed rectè non diuiditur, ſi non hoc quod pie agitur, etiam ſubtiliter diſcernatur.* Sic autem iuſtitiam miniſtrantem legi obſequi, & *Deuteronomij* 16. *v.*20. præcepto ſatisfacere, iubenti: *Iuſtè quod iuſtum eſt perſequeris*, aſſerit D. Petrus Damianus *epiſtol.lib.*1.*epiſt.*2. *ad S.R. Eccleſiæ Cardinales.* Quia, ait, *ille quod iuſtum eſt, iuſte probatur exequi, qui in aſſertione iuſtitiæ, nihil aliud præter ſolam iuſtitiam quærit.* Aliter *poſſe iuſtum iniuſte fieri* (hunc ipſum locum expendens Ambroſius *in Euangel. Lucæ, d.cap.*1. in illud: *Erant autem ambo iuſti ante* Deum) & ait, & comprobat. *Non enim quis dicitur iuſtus ex eo quod iuſta opera facit; ſed ſi iuſtè, & iuſto animo facit: nec dicitur miſericors ex hoc quod eleemoſynam dat; ſed ſi recto animo dat*, vt & Auguſtinus Anconitan. ſubſcribit *in Cantic. Deipara Mariæ, chorda nona, quæſt.*1. Recta verò intentione, congruaque diſquiſitione, ſi adhuc Iudex iniuſte iudicet, præter intentionem deceptus, aut errore lapſus; iniuſtus dici non poteſt, niſi materialiter, ſententia Diui Thomæ 2.2. *quæſt.*59.*art.*2. & 3. Vbi ex eo, ſic quærit, reſponderque in illius compendio Alagona: *An aliquis dicatur iniuſtus ex eo quia facit iniuſtum?* Reſp. *Non ſemper. Vt quando præter intentionem facit iniuſtum, non eſt iniuſtus niſi materialiter: ſecus ſi ex intentione & electione facit iniuſtum.* Et repetit *d.art.*3. Etenim *Innocentia eſt, vbi non eſt nocendi voluntas*, ſecundum Ambroſium *lib. de bono mortis, capit.* 1. O ergo *Quam bonus Iſraël Deus his qui recto ſunt corde!* cum Regio Vate *pſalm.* 72. *verſ.* 1. exclamemus, noſcamus.

At verò † *Affectus Iuſtitiæ non debet eſſe* 47
qualiſcumque; ſed auidiſſimus, qualis eſt affectus cibi & potus in eo qui fame & ſiti laborat, vt profitetur Bañez *d.quæſt.*6.*art.*2.*col.* 3. Diximuſque *ſupra Rubrica* 11. *Annot.* 1. *n.* 30. Et probat illud Matthæi 5.v.6. *Beati qui eſuriunt & ſitiunt Iuſtitiam.* Cur non ita ſitiat iuſtitiam Iudex, cum Græcarum litterarum (quas ſenex didicerat) ſtudium ita auide ſitire *in Catone Maiore* aſſeueret Cicero; *quaſi diuturnam ſitim explere cupiens?* Cui
quidem affectui, † veritatiſque attingendæ 48
deſiderio ſicut nimia ſubtilitas (legibus exoſa, vt in *Axiomatib. iuris, lit.S num.*68. notauimus) ſingularitas, ſuique confidentia no-

cumento eſſe ſolet, vt adiicimus *infra num.* 53. ita communibus Doctorum opinionibus adhærere, ſolet conducere multum. *Quia in numero ipſo eſt quoddam Magnum, collatumque conſilium; quibuſque ſingulis iudicium Parum; omnibus Plurimum.* cordata Plinij conſultatione Celeri ſuo *lib. 7. epiſtolar.* Nam *per ampliores homines perfectiſſima veritas reuelatur*, teſtimonio Imperatoris Iuſtiniani *in l. quæſtionem; 32. §. ſed ſiue in fine, C. de fideicommiſſ.*

A communibus ideo deuiantium, rectæ Intentionis excuſatio periclitatur, tot illarum inſecutionem Iuribus, Auctoritatibuſque ſuadentibus, *l. Iulianus autem, alias Iulianus etiam, 16. D. de iudic. l. Ad exhibendum, 5. C. ad exhibend. l. 1. in fine principij, D. de offic. quæſtor. l. 4. D. de iis qui not. infam. l. Ita, 51. §. Dicitur vulgo, D. ad leg. Aquil. l. 1. D. de ſenatorib. l. ſcire oportet, 15. §. Aliud, verſ. Sed etſi maxime, D. de excuſationib. tutor. cap. 3. diſt. 20. cap. ſunt nonnulli, 25. verſ. Tantorum Patrum, 16. quæſt. 1. cap. Ne innitaris, 5. de conſtitutionib. cap. 1. de decim. cap. 2. de Presbyter. non baptiz. cap. Nonimus 27. de verbor. ſignific.* Legiſtæ communiter *in l. fin. C. ſi contra ius vel vtilit. public.* Canoniſtæ *in cap. Ne innitaris*, Iaſo *in l. ſi quis arbitratu, num. 21. D. de verbor. obligationib.* Faber *in proœm. inſtitut. num. 2.* Cathald. *de ſyndic. quæſt. 61. n. 35. & ſeq.* Amodæ. *eodem tract. num. 123. fol. 55.* Pariſ. de Put. *verb. Iudicare, cap. 3. num. 1. & ſeqq. fol. 221.* Auiles. *in cap. 1. Prætor. verbo Fiel, num. 15. & ſeqq.* Anton. Gomez *in l. 1. Tauri, num. 9.* Bobadill. *in Politic. lib. 2. cap. 7. num. 7.* Paz *in praxi p. 1. temp. 1. num. 59. pag. 26.* Zeuall. *commun. contra commun. in præfation. num. 30. & ſeqq.* Menoch. *de præſumpt. lib. 2. præſump. 71. num. 1. & 2.* Paul. Xamar *de offic. Iudic. & Aduoc. p. 1. quæſt. 3. à num. 1. cum ſeqq.* Oſuald. Helliger. *ad Donel. enucl. lib. 26. cap. 2. lit. B.* Ceſar. Barz. *deciſ. 90. num. 37. & 38.* Cardinal. Franciſc. Mantic. *deciſ. 344. n. 2.* Ioan. Vincent. Honded. *conſil. 23. num. 47. lib. 1.* plene Farinac. poſthum. *in repertor. iudic. quæſt. 13. per tot. præcipuè à numer. 11. cum ſeqq.* & multi alij penès ipſos. Etenim *melius omnibus quam ſingulis creditur*, vt patet ad ſenſum, & prouerbialiter iterum Plinius *in Panegyr. Traiano dicto.*

Adeoque communis Doctorum opinionis ſequendæ conuenientia ſeu etiam obli-
49 gatio vrget; † vt dixerint multi, ſententiam contra communem latam, pariter atque ſi contra legem lata foret, nullius eſſe momenti, pariaque eſſe contra legem, vel contra Communem iudicare. Sic Ripa *in l. Cum prolatis, 32. num. 106. verſ. Quid tenendum, & num. 107. D. de iudic.* Franciſc. Viui. *commun. opinion. verb. Iudex iudicando*, Anton. Marc. Corat. *de election. opinion. tit. de pœnis contra commun. iudic. num. 10. 11. & 12.* Communem dicit, etſi non ſequatur, Sigiſmund. Scacc. *de ſentent. & re iudic. gloſſa 14. q. 24.* Mantic. *de coniectur. vltimar. volunt. lib. 6. tit. 6. n. 11.*

50 Et quamuis validam eſſe † teneant alij (vt, ex Iaſone, Angelo, Alexandro, Felino, & aliis, tradit Vantius *de nullitatib. tit. de nullit. ex defect. proceſſ. num. 120. pag. 689.*) at iniuſtam non negant, & in ſyndicatu pro ea Iudices teneri firmant Ioan. Andr. *in cap. 1. de conſtit. num. 25.* Anton. de Butr. *num. 16. verſ. In Iudice.* Panormit. *num. 15. verſ. ſecundo caſu*, multi præterea, quos refert & ſequitur Vantius *vbi proxime, verſ. Iudex tamen*, Anton. Marc. Corac. *d. tit. num. 25. & ſeqq.* Puteus & cæteri *proxime num. 48.* Litemque ſuam facere ſic iudicantem, & ad intereſſe teneri, profitentur (cum Bart. Angelo, Panormit. Ancharano, & aliis) Stephan. Bertrand. *conſil. 32. num. 3. vol. 6.* Petr. Rebuf. *de priuileg. ſcholaſtic. priuil. 71.* Vueſembec. *conſil. 88. n. 25.* Thoming. *deciſ. 23. n. 15.* Oſuuald. Helliger. *d. lib. 26. cap. 2. lit. B.* multis quoque laudatis Farinac. *in repertor. iudicial. quæſt. 13. num. 24.*

Non tamen adeo amare, † & ſine delectu 51
intelligendum, vt cuiuſque iudicium ſubigendum neceſſariò Communi ſit, & proprius alieno vinciendus intellectui. Non cæcum obſequium exigit; ſed rationalem aſſenſum. *Non enim opinio tua, ſed mea quærenda eſt*, veluti Vlpianus inquit *in l. 1. §. penult. D. de itiner. actuque priuat.* Cui affine eſt Caſſiodori *variar. lib. 8. epiſt. 18.* dogma, dicentis: *Non enim decet, Iudicem miniſtrum eſſe voluntatis alterius.* conſentit Ioan. Garz. *de nobilit. in initio, num. 15.* & prædiximus *ſupra, Rubrica præcedenti, Annot. 6. num. 1. & ſeq.* Æſtuantibus aliis, ſub vmbra ne piger, lentuſque ſedebo? *Nemo expectet vt alieno tantum labore ſit diſertus. Vigilandum ducat, iterum enitendum, pallendum eſt, facienda ſua cuique vis, vſus, ſua ratio.* vt belliſſimè. *Oratoriar. inſtitution. lib. 7. cap. 11.* Quintilianus. *Turpe etiam illud eſt, contentum eſſe id conſequi, quod imiteris. Nam rurſus quid erat futurum, ſi nemo plus effeciſſet eo, quem ſequebatur.* argumento ipſius acuto, *lib. 10. cap. 2.* latius id proſequentis, multiſque comprobantibus idem. *Poſtremò ſcias infælicis eſſe ingenij nihil à ſe promere, ſemper imitari*, vt bene Angel. Politianus *epiſtolar. lib. 8. epiſtola Paulo Corteſio, in fine.*

Neque eſt quod mihi illud, deciſionum more, reſpondeas: Hæc pars maior habetur: *Ideo enim peior eſt. Non tam bene cum rebus humanis agitur, vt meliora pluribus placeant. Argumentum peſſimi turba eſt.* Si cum Seneca loqui ſentireque licet, *de vita Beata, cap. 2.* Enimverò *nihil æquè & eloquentiam, & omne aliud ſtudium auribus deditum vitiauit, quàm popularis aſſenſio.* ipſius pariter iudicio *epiſtola 102.* Ciceronem quoque conſortem eiuſdem conceptus habentis, *lib. 2. de finib. bonor. & malorum* inquientem: *Non grauiſſimum eſt teſtimonium multitudinis. In omni enim arte, vel ſtudio, vel quauis ſcientia, vel in ipſa virtute, optimum quidque rariſſimum eſt.* At vulgo hæc attribues: pariter & aſſentiar ego. Sed & chlamydatos vulgus habet, ſi à vulgo non differant. Dolenter fateri cogimur, *negare non poſſumus turbam Doctorum aliquando amplecti vnam opinionem abſque delectu rationum, aut ſaltem non tam exactè rationibus ponderatis.*

Digitized by Google

ratis.vt,cum Vazquez, Azorio, Villalobos, & Sayro, aduertit, cohærentia proferens verba, Ioannes Sanchez *diſput. ſelectar. diſput.* 29.*num.*7.

Concludenda ne Princeps atque nobiliſſima animæ facultas, qua vna cæteris animantibus homo ſecernitur? Dicendumvè quidquam non tam quia rectum, mentique conforme; quam quia dictum? Abſit. *Nihil enim magis præſtandum eſt, quam ne pecorum ritu ſequamur antecedentium gregem, pergentes non qua eundum eſt, ſed qua itur.* Senecæ admonitione *de vita Beata, cap.* 1. Auium quoque ſimilitudine, quarum vna volante, cætera volant, vſus eſt Decius, eius querelatione, Roland. à Valle *conſil.* 100. *num.* 50. *vol.* 2. Proſequimurque *infra, maxime num. fin.* Quid prudenti ſtultius? Quid ſcribenti ineptius, quam *Hoc Zeno dixit. Tu quid? Hæc Cleanthes. Tu quid? Quouſque ſub alio moueris? Et impera, & dic quod memoriæ tradatur: aliquid & de tuo profer.* eiuſdem Senecæ & monitu. & merita increpatione *epiſtola* 33. Ergo ne ſimus.

Imitatores ſeruum pecus.

vt & hos appellat Horatius *epiſtolar. lib.* 1. *epiſt.* 19. *ad Mæcenatem.*

Scio quantum ponderis Communis habeat: At & ſcio Domini præceptum *Exodi* 23. *v.* 2. iubentis: *Ne in iudicio plurimorum acquieſcas ſententiæ, vt à vero denies.* Scio, non ex numero, ſed ex pondere æſtimandas ſententias. *Cum poſſit vnius forſam & deterioris ſententia & multos & maiores in aliqua parte ſuperare*, vt ait Imperator Iuſtinianus *in l.* 1. *§. Sed neque, C. de veteri iure enucleand.* nequaquam ex eo Communibus Iudices arctans, *neque ex multitudine Auctorum*: ſed præcipit eis: *Quod melius & æquius eſt, iudicatote.* Cui accedunt textus *in cap.* 1. *de his quæ fiunt à maiore parte capit. & in cap. Nicena,* 31. *diſt.* Obſeruant, docentque ſic Martin. Nauar. *in Manual. cap.* 27. *num.* 286. *& ſeqq.* Paul. Laym. *Theolog. moral. lib.* 1. *cap.* 5. Sanchez, ab eoque cæteri Theologi citati proxime, & infra referendi Iuriſtæ. Oppoſitum, vt neceſſarium, flebile in conuentibus publicis, agnouit Plinius malum *epiſtolar. lib.* 2. *epiſtol. Ariano ſuo.* Quia *numerantur ſententiæ, non ponderantur. Nec aliud in publico Concilio poteſt fieri, in quo nihil eſt tam inæquale, quam æqualitas ipſa.*

52 Cum itaque † aduerſus Communem opinionem, Rationem ſtare viderit Iudex (ſeu de Maioribus, ſeu de minoribus ſit, reiecto Coratij inter eos diſcrimine apud Farinacium poſthumum *in repertor. iudicial. d. quæſt.* 13. *num.* 23. cum in vtroque eadem ſit ratio, tametſi in Maioribus valentius vrgeat) poteſtque de ratione, de communique errore doceret: à communi merito deuiat. Sic tradunt Bart. *in d. l. cum prolatis, D. de iudic. in fine.* Alexand. *num* 21. 22. *&* 23. idem Bart *in l. fin. n.* 5. *C. de pæn. Iudic. qui male iudic.* Abb. *in d. cap.* 1. *de conſtitutionib. num.* 15. *in c. Vt debitus, de appellationib. num.* 25. *& in cap. Tuas nos, de vſur. num.* 9. Barbat. *conſil.* 28. *incip. Scripſit belliſſimè, num.* 2. *vol.* 1. Bobadill. *in Polit. lib.* 5. *cap.* 3. *num.* 28. Paul. Xamar *de offic. Iudic. & Aduoc. p.* 1. *quæſt.* 3. *num.* 9. Sigiſmund. Scacc. *de ſentent. & re iudic. gloſſa* 14. *quæſt.* 24. *num.* 5. Roland. à Valle *conſil. vlt. n.* 49. *& ſeqq. vol* 2. Villalob. *commun. opinion. lit. C num.* 107. Farinac. *d. quæſt.* 13. *num.* 55. *& ſeq.* Oſuuald. Helliger. *d. lib.* 26. *cap.* 2. *lit. B.* multique alij penès ipſos, & *numero quoque ſequenti in fine.* Ex Theologis Azorius *inſtitution. moral. p.* 1. *lib.* 2. *cap.* 13. *ad finem, verſ. Præterea animaduertendum eſt*, Natal *de iuſtit. diſtribut. diſput. fin. art.* 3. *num.* 4. cæteri præcedenti numero relati. Saluis quoque manentibus his, quæ in conſcientiæ foro circa facultatem probabilis opinionis amplexus late diſcuſſimus *proxima Rubrica elapſa, Annot.* 7. *per totam.*

Non enim (vt diximus) aliorum cogitur eſſe pediſſequus Iudex, aliorumque placito intellectum habere reuinctum. Imo rationabilem ſuam tenetur opinionem ſequi, ſed non voluntatem, vt inquit Gloſſa *in capit. Iudicet,* 3. *quæſt.* 7. *verb. Voluntatis.* Etenim *qui ante nos iſta mouerunt, non Domini noſtri, ſed Duces ſunt.* vt Seneca *d. epiſtola* 33. Nullatenus deprimenda, ſed fouenda ingenia ſunt. Enimverò *pigri eſt ingenij contentum eſſe his, quæ ſunt ab aliis inuenta*, vt bene Quintilianus *Oratoriar. inſtitution. lib.* 4. *c.* 1. & ex Politiano *præcedenti* ſimiliter *numero* diximus.

At verò non quiſquam ſuæ adeo inuentioni indulgeat, † vt facile poſſe à communi recedere exiſtimet. *Ne dum volumus eſſe meliores veteribus, ſimus tantum diſſimiles*, vt idem admonet Quintilianus *Oratoriar. inſtitution. lib.* 8. *cap.* 5. *ad finem.* Equidem

Pro magno teſte Vetuſtas.

Si credendum Ouidio eſt, *Faſtor. lib.* 4. Apud 53
multos imo *Religionis eſt inſtar*, vt ait Tertullianus *in Apologet. aduerſus Gentes, c.* 19. *in principio.* Nec plus ſibi æquo, ingenioque ſuo deferat, aut nimiè illius acumini credulus, innitatur prudentiæ ſuæ, *c. Ne innitaris, de conſtitutionib.*

Sapientia non placet alta.

vt eſt apud Tertullianum *in Carmine ad Senatorem ex Chriſtiana Religione ad idolorum ſeruitutem conuerſum, cap.* 2. Namque *ſi quis ſe exiſtimat ſcire aliquid, nondum cognouit quemadmodum oporteat ſcire.* Apoſtoli doctrina *Corint.* 1. *v.* 2. Ea propter non ſit ſapiens apud ſemetipſum ex Eccleſiaſt. *cap.* 32. nec abundans in ſuo ſenſu, ex Bernardo *ſerm.* 1. *de fontib. Saluatoris, pag. mihi* 27. *col.* 4. *in principio.* Quia *fiducia ipſa ſolet opinione arrogantia laborare*, ex Quintiliano itidem *Oratoriar. inſtitution. lib.* 4. *cap.* 1. Inde (*quod eſt vbique pernicioſiſſimum*) *preuenit vires Fiducia*, ipſius quoque ſententia *lib.* 12. *cap.* 6. communique experimento. Cuius *præſumptio inuerecundiæ portio eſt*, vt Tertullianus affirmat *lib. de pœnitentia, cap.* 6. *in fine.* Fugienda prorſus. *Cum maximè deceat, vnumquemque de ſe ipſo parcè humiliterque cenſere, nec ſenſus proprio (qui ſæpe nos decipit) facilè credere: moneantque Sapientes, proprio*

indicio

Digitized by Google

iudicio(tanquam peſſimo conſultore)haud quaquam eſſe fidendum, vt & Cardinalis Gabriël Paleotus *de Sacri Conſiſtor. Conſultationib. p. 2. quæſt. 2.* cum eis ſimul monet. *Nam ſi quis exiſtimat ſe aliquid eſſe; cum nihil ſit; ipſe ſe ſeducit.* Paul. item doctrina *ad Galat. 6. v. 3.* Atqui *ſibi quidem ipſi fidere, non Fidei, ſed Perfidiæ eſt: nec Confidentiæ, ſed Diffidentiæ magis in ſemetipſo habere fiduciam*, vt aſſertor Bernardus exiſtit *in Vigilia Natalis Domini, Sermone 5. longe ante finem.* Quam error inſequitur; caſus miſerabilis monſtrat. *Nam qui præſumit, minus veretur, minus præcauet, plus periclitatur*, vt tam ſcitè quam eleganter Tertullianus *de cultu fœminar. cap. 2.* latius in id progreſſus. Vnde Dominus *execrabiles & deteſtabiles dicit eſſe, qui ſibi placeant, qui tumidi & inflati aliquid ſibi arroganter aſſumant.* Cuius teſtimonio ſic prodit Cyprianus *epiſtola 67. ad Stephanum*, iuxta ordinem Iacobi Palemij, alias *libr. 3. epiſt. 13.*

Ergo *collyrio inunge oculos tuos vt videas.* Apocalipſ. 3. v. 8 Angelica monitione. *Collyrio quippe oculos vt videamus inungimus, cum ad cognoſcendum veri luminis claritatem intellectus noſtri aciem medicamine bonæ operationis adiuuamus. Albuginem verò habet in oculo, qui veritatis lucem videre non ſinitur; quia Arrogantia ſapientiæ, ſeu Iuſtitiæ cæcatur. Pupilla namque oculi nigra videt; albuginem tolerans, nil videt. Quia videlicet ſenſus humanæ cogitationis ſi ſtultum ſe, peccatoremque intelligit, cognitionem intimæ claritatis apprehendit: Si autem candorem ſibi Iuſtitiæ, ſiue Sapientiæ tribuit; à luce ſe Supernæ cognitionis excludit; & eo claritatem veri luminis nequaquam penetrat, quo ſe apud ſe per Arrogantiam exaltat.* expoſitore, ſimulque conſultore Gregorio *Cura Paſtoral. 1. p. cap. 11. ad finem.*

Propterea *ne velis rei cuiuſquam gnarus videri, etſi quibus eſſe aliquis videaris; ne crede tibi ipſi*, fidem quoque adhibens Epicteto *in Enchirid. cap. 17.* ſed à Deo intellectum directionemque intende, Moyſis, optimi Rectoris exemplo. *Qui de rebus dubiis ſemper ad Tabernaculum recurrit: exemplum, proculdubio, Rectoribus præbens, vt cum foris ambigunt quid diſponant, ad mentem ſemper, quaſi ad Tabernaculum, redeant, & velut coram Teſtamenti Arca Dominum conſulant, ſi de his in quibus dubitant, apud ſemetipſos intus Sacri eloquij paginas requirant.* Sancti etiam Gregorij documento *Cura Paſtoral. 2. p. cap. 5.*

Imperitiam ſuam etiam periti noſcant, nec ſe ignorent, vt verè ſint periti, vt illis ſe Veritas manifeſtet. *Quid eſt* enim *cognitio veritatis? Primo cognoſcere te ipſum.* vt Auguſtinus quærit & ſoluit *in Manuali, cap. 26.* Nec præſumptæ ſuæ blandiantur ſapientiæ, quia *ad veram ſapientiam venire non poſſunt, qui falſa ſua ſapientiæ fiducia decipiuntur*, Gregorij pariter teſtimonio *Moral. lib. 13. cap. 14. ad finem.* Enimverò *imperitia ſua cuique mala eſt; ſed ignorantia, peſtis. Initium ſapientiæ, vt Plautus ſcribit, imperitia ſuæ agnitio.* ex eo ſic tradente Hermolao Barbaro Patriarcha Aquil. M. L. Phoſphoro Pontifici Signino ſcribente, inter epiſtolas Angeli Politiani *lib. 12. pag. mihi* 411. Namque *prima virtus eſt cognitio infirmitatis.* Diui Gregorij ſententia *epiſtolar. lib. 6. epiſt. 5.* Cyriaco Epiſcopo Conſtantinopolitano. *Dicentes enim ſe eſſe Sapientes, ſtulti facti ſunt.* ad Roman. 1. v. 22. Et *Iſraël ſectando legem iuſtitiæ, in legem iuſtitiæ non peruenit. Quare? quia non ex fide, ſed quaſi ex operibus.* ibidem cap. 9. v. 31. & 32. *Neque enim* (vt ex Imperatore Conſt. prodit Ioannes Ala de Christiano & Politico Decurione, quæſt. 3.) *qui in omnibus ſua prudentiæ fidit, hunc omnia bene facere ſinit Deus. Neque idem (cum Creator, creaturaque ſuæ Moderator ſit) conſilij inopem per omnia ex imprudentia decipi permittit.* Tandem, *Superbo oculo veritas non videtur; ſincero patet*, teſte Bernardo *ſermone 62. ſuper Cantic. ad finem.*

Non igitur facilè aut leuiter à communi recedendum Iudici eſt, præ omnibus ſibi, iudicioque ſuo fidenter arrogando. *Nam quiſquis ſe præire omnes ratione æſtimat, quid iſte aliud quam ſolum ſe eſſe hominem exultat? Et ſæpe contingit, vt cum per tumorem mens in altum ducitur, in deſpectu omnium, ſui admiratione ſubleuetur. In cogitatione enim proprij fauores oriuntur, ſibique de ſingularitate ſapientiæ blandiuntur. Ipſa fatuitas penſat ea, quæ audierit, ac verba quæ profert, & miratur ſua, & videt aliena. Qui ergo ſolum ſe ſapere æſtimat, quid aliud quam hanc eandem ſecum oriri ſapientiam putat? Nam quam adeſſe aliis abnuit, ſoli ſibi hanc tribuens, profectò intra tempora ſuæ breuitatis claudit.* vt D. Gregorius *Moral. lib. 10. cap. 14. illud Iob c. 12. v. 2. Ergo vos eſtis ſoli homines, & vobiſcum morietur Sapientia?* ſeu vt ipſe legit: *Et vobiſcum oritur Sapientia?* inclyte explicans, ait.

Cum verò à communi deuiandum exiſtimet Iudex, in aperto contra eam debet exiſtere ratio, appareteque manifeſtè. Male enim noua placent, niſi antiqua bene diſpliceant. Tunc autem Antiquitati, Doctorumque multitudini proponenda Ratio. *Nec ſit nouitas moleſta, quæ proba eſt*, veluti *lib. 3. epiſt. 17.* ſuadet Caſſiodorus. *Quando enim Ratio opinionem ſuperat, laudandum eſt ingenium; ſed haud quaquam adhibenda fides* opinioni, vt *rerum antiquarum lib. 1. c. 4.* Diodorus Siculus litteris mandauit. *Quoniam id ſolum rectum eſt, quod Ratio præſcribit*, vt, hoc ipſum latè proſequens argumentum, *Diuinar. inſtitution. lib. 1. cap. 7.* Lactantius inquit. *Sed*(vt prædiximus, & proximè Diodorus nectit) *æquum eſt, vt qui aliquid pro comperto affirmat, aut certum ſuæ ſententiæ afferat teſtem: aut eam ex conceſſis principiis probare.* vt & (præter iam numero præcedenti relatos) aduertunt Andr. Barbat. *in c. 1. de conſtitutionib. n. 112. & 113.* Diui quoque Hieron. auctoritate, ex eiſque Auguſt. Barboſ. *in additionib. ad collectan. capitis Prudentiam, 21. de offic. & poteſt. Iudic. deleg.* Nos *in Axiomatib. iuris, lit. A. n. 520. & ſequenti.*

Quod

Quod ſi aliquid noui adinuenerit Iudex,
54 †quod non viderit multitudo, ad quodvè ſi attenderet, in eius probabiliter deſcendiſſet ſententiam: gratias Deo humiliter pro beneficio, pro lumine agens, *ne dicas in corde tuo:* Fortitudo mea, & robur manus meæ hæc mihi omnia præſtiterunt. *Sed recorderis Domini Dei tui, quod ipſe vires tibi præbuerit,* iuxta illius præceptum *Deuteronomij c.8. v. 17. & ſequenti.* Qui ſapientiam præſtat paruulis, *Pſalm.*18. *v.* 8. abſconditaque eis reuelat, *Matth.*11. *v.* 25. Nec mordicus Antiquitatem rodas; ſed lento gradu, ſenſim, leniterque, poſt maturam diſquiſitionem, interpone iudicium tuum, ſciens ac prudens quod *non clauda fides opinionis antiquæ*, vt facetè Ennodius *lib.9.epiſt.*17. Quodque *multum auctoritatis affert Vetuſtas,* vt *Oratoriar. inſtitution.lib.3.cap.9.* Quintilianus. *An forte, vt plerique garriunt, meliora quam veterum ingenia noſtris ſæculis orta ſunt?* Ambroſius quaſi rogando negat, *de vocatione Gentium lib. 2.c.* 5. Veneratis potius & veneretis eam, Imperatoris Iuſtiniani exemplo *in l.2.§. Tanta autem, C.de veter.iure enuclean.* & (iuxta notata à Nobis *de priuil.miſerabil.perſonar.* 3 *p.q.*18. *n.* 39. & 40.) excuſa, eique gratulare. *Quoniam honoranda eſt ſemper Antiquitas,* vt inquit S.Leo *epiſt.*89.

Quamuis enim *naturalium quæſtionum lib.6.cap.5.* Seneca dicat: *Opiniones Veterum parum exactas eſſe, & rudes*: idem tamen ipſe excuſationem parans, ſubiungit ibidem: *Circa verum adhuc errabatur, noua omnia erant primo tentantibus; poſt, eadem illa limata ſunt. Et ſi quid inuentum eſt; illis nihilominus referri debet acceptum. Cum excuſatione itaque audiendi ſunt. Nulla res conſummata eſt dum incipit.* Inferius addens: *Nec ars vlla conſummatur ibi vnde ordiendum eſt. Sed* (Quintiliani diſcurſu Oratoriar. inſtitution.lib.3.cap.11.) *vt perueniri ad ſumma niſi ex principiis non poteſt: ita procedente iam opere, minima incipiunt eſſe, quæ prima ſunt.* Antiquitas quidem hauſit, non exhauſit peritiam: inueſtigationi fores non clauſit, ſed aperuit. Cui acceptum referri debet, & quod inceperit, viamque monſtrarit (*quoniam rude principium tale debuit habere commercium, quod prouocaret ingenia ſequentium*, vt optimè Caſſiodorus *lib.7.variar.epiſt.* 28.) & quod memoriam, gratiamque reſeruarit in poſteros.

Vrit enim fulgore ſuo, qui prægrauat arteis
Infra ſe poſitas: extinctus amabitur idem.

vt Horatius inquit *epiſtolar.lib.2.epiſtol.* 1. *ad Auguſtum.*

Eia ergo *adiice ſplendorem, gratiam, venuſtatem: per te Poſteritas intellecta gratuletur, quod ante vetuſtas non intellectum venerabatur.* cum Vincentio Lyrinenſi, cuius exhortatio iſta *commentario* 1. *aduerſus profanas nouitates, cap.* 27. Quo quidem modo, non Veritati, non Ingeniis, non Antiquitati detrahitur; ſed adiicitur. *Quid igitur? Damnamus Veteres? Minimè: ſed poſt priorum ſtudia, in domo Domini, quod poſſumus laboramus,* vt *Apologia contra Ruffinum* oppoſito reſpondet Hieronymus. *Nec quia nos illi temporibus anteceſſerunt; ſapientia quoque anteceſſerunt: quæ ſi omnibus æqualiter datur, occupari ab antecedentibus non poteſt. Quare cum ſapere, id eſt, Veritatem quærere, omnibus ſit innatum: ſapientiam ſibi adimunt, qui ſine vllo iudicio inuenta Maiorum probant, & ab aliis, pecudum more ducuntur. Sed hoc eos fallit, quod Maiorum nomine poſito, non putant fieri poſſe, vt aut ipſi plus ſapiant, quia Minores vocantur: aut illi deſipuerint, quia Maiores nominentur.* vt eleganter, prouideque Lactantius *Diuinar. inſtitution. lib.2.cap.8.* Ferendi ne

Nil oriturum alias, nil ortum tale fatentes?
Interdum vulgus rectum videt: eſt vbi peccat.
Si veteres ita miratur, laudatque Poëtas,
Vt nihil ante ferat, nihil illis comparet: errat.
Si quædam nimis antiquè, ſi pleraque durè
Dicere credat eos, ignauè multa fatetur:
Et ſapit, & mecum facit, & Ioue iudicat æquo.
Indignor quidquam reprehendi, non quia craſſè
Compoſitum, illepidevè putetur; ſed quia nuper.
Quòd ſi tam Græcis nouitas inuiſa fuiſſet.
Quàm nobis: quid nunc eſſet vetus? aut quid haberet
Quod legeret, tereretque viritim publicus vſus?

Horatij, ſupra, Iuſtitiæ potius partes pro poſſe fouentes; multum (vt oſtendimus) deferendum dicimus Antiquitati, antecedentiumque Doctorum opinionibus: ſed magis Rationi. Illis indulgendum, huic ſeruiendum.

DE PRÆMIO, MERITOQVE Bonorum Iudicum, Pœna malorum. De vita Priuata, tranquilla, occupatique Otij laudibus, & exhortatione ad illud.

S V M M A R I V M.

1 *Labor eſt virtus (quamuis & ipſa ſui præmium ſit) mercedem, præmiumque exigit, Nequitia ſupplicium.*
Præmio & Pœna vita moderatur humana. Vtroque continetur: nec de alio lis eſt, quam de Præmio, aut Pœna. Quæ duo Deos tantummodo putauit Democritus. His Iupiter Imperio potitus, poſt vitæ finem, Deus habitus. ibi.

2 *Iudicibus pro viribus, muneri ſatis-*

facere curantibus, quæ præmia Diuina humanaque polliceantur eloquia? Quibus eos muneribus ornent? quibuſque pœnis Diuinæ humanaque leges afficiant malos? & num.7.

Spes Præmij furatur labores, & metum abſcondit periculi, ingenia acuit, fouet arteis, merita, gloriamque ſollicitat. ibi.

Iuſtus totus Beatus & Fœlix. ibidem. *Iniuſtus infœlix & miſer.* d.num.7.

3 *Quale bonorum Iudicum ſit meritum? Et an Religioſorum æquet, vel etiam ſuperet?* & numer. ſeqq.

4 *An maioris meriti ſit vita actiua quàm contemplatiua, vel è contra?*

5 *Clericorum cœtus an honorabilior ſit quam Monachorum?*

6 *Præmium meritis correſpondet: Pœna culpæ. Deque pœna ad præmium valet argumentum; & è contra.* & numer. ſeq.

7 *Quanta Iudicum & Prælatorum pericula.* & numer. ſeqq. *maximè* n.14. & 21.

8 *Quantum corporalis ſolitudo mentis ſolitudini, & vitiorum fugæ conducat. Deque ſolitudinis laudibus: quamque fœlicior & beatior ſolitaria quàm Ciuica popularisque vita ſit?* & numeris ſeqq. vſque ad finem.

Solitudo non eſt ipſa eſſentia Perfectionis, ſed Perfectionis inſtrumentum. ibi.

Præfecturam fugere, prima & ſingularis prudentiæ eſt. Et quare? ibidem.

9 *Vita ſolitaria an homini conueniat? Et an eam eligens, contra, vel præter naturam agat?* & num. ſeq. 12. 24. & 26.

11 *Antiquitas Senatores, Imperatores, & Duces vocabat ab agris.*

12 Academia, *Academicique vnde traxere nomen?*

Studiis & tranquillitati multitudo nouerca. Solitudo eſt Cœleſtis doctrinæ ſchola, Diuinarum artium diſciplina, & humanarum profectus. ibi. & num. 29.

Quieti & Tranquillitati Voluptatis *nomen dedere Philoſophi?* ibid.

13 *Nihil minus eſt hominis occupati quam viuere. Omnis Potentatus vita breuis, etiamſi longiſſima ſit. Quoſque Principes celebriores ſeceſſus, quàm Imperia fecerint?* ibi.

Solitudo dies multiplicat: Occupatio & publica negotia demunt. ibi.

14 *Omnium occupatorum, & ſic humana, miſera conditio eſt. Quia occupatio magna creata eſt omnibus hominibus, & Iugum graue ſuper filios Adam à die exitus de ventre matris eorum vſque ad diem ſepulturæ. Miſerior eorum, qui voluntariis quoque occupationibus diſtrahuntur. Quantaque ſint vitæ humanæ?*

15 *Principes & Iudices, etiam cum optime ceſſerit, ſerui ſunt. Tantoque deterior eorum ſeruitus, quanto pluribus ſubiiciuntur dominio.* & num. 17. & 18.

16 *Nihil ſeruitute miſerius, morti non modò comparata; ſed deterior morte.*

17 *Seruus publicus quis in iure dicatur? Et an Iudici iſtud conueniat nomen?* & num. ſeq.

18 Publicum *dicitur quaſi* Populicum, *quodque eſt omnium in communi, nullius in particulari.*

Ineſtimabile eſt, ſuum fieri. ibi.

19 *An nobis ſolum viuendum, aut negotiis & occupationibus aliorum vacandum?*

20 *Bona, quæ appellantur, quæque fortunæ munera putantur, inſidiæ ſunt. Poteſtas arridet vt ſæuiat; blanditur vt fallat; illicit vt occidat; extollit vt deprimat.* & num. ſeq.

21 *Regnantibus peius multò periculum eſt, quam iis qui iudicantur. Ante ipſos terret Poteſtas ſua, quos facit terribiles. In Imperio ipſo ſupplicium eſt. Exigit pœnas de Potentiore Sublimitas. Solitudo vitaque priuata ſuos beat ſectatores.* & num. ſeq.

23 *Maximam Gloriam Gloriæ Contemptio miniſtrat; eſtque Inglorioſorum vita ob id ipſum Beatior.*

24 *Auctoris deſiderium, optatum vitæ genus, ſibique ipſi ad ſeceſſum hortatus.* & n. ſeqq & 30.

Solitudo Portus eſt: *Occupata vita* Fretum, *ibi, & num. fin.*

25 *Nihil dulcius, nullumque vitæ genus iucundius quam litterati hominis otium: omnium pulcherrima poſſeſſio, vberrimos ferens fructus.*

26 *Quæ mala, quibuſque ea ſoleat afferre ſolitudo? A quibus vitanda, quibuſque colenda?* & numer. ſeqq.

27 *Locus an, & quatenus ad tranquillitatem conferat?* & duobus numeris ſeqq.

Volenti perperam agere, & deſertum abundantiam habet, & nemus vmbram, & ſolitudo ſilentium.

Stultis & imprudentibus nequaquam vtilis ſolitudo eſt: prudentibus, & his qui ad Perfectionem tendunt, aptum quidem inſtrumentum illius. ibi.

Nihil prodeſt, quod non lædere poſſit idem. Sæpe ſaluti fuere peſtifera. ibid.

30 *Propoſitum Auctoris, excuſatio, & obiectioni quæ illi poſſet opponi, reſponſio. An, & quæ diuitiæ Philoſophum deceant?* ibi.

ANNOTATIO finalis.

QVIA omnis labor † præmium 1
exigit; Virtuſque mercedem (quãuis ipſamet vberrimum ſui præmium ſit, vt latè exornauimus *de priuileg. pauper. & miſerabil. perſonar. quæſt. 6. à num. 45. cum ſeqq.*) Nequitia verò ſupplicium, vt latè quoque *Rubrica* 11. *Annotatione prima* ſumus proſequuti: ad Præmium bonorum Iudicum (quorum tantus, tamque indefeſſus labor eſt, vt expendimus ſæpè) Pœnamque malorum, nos tandem materia, diſcurſuſque deduxit.

Quæ duo putauit Democritus tantùmodo Deos, vt Plinius prodit *naturalis hiſtor. lib.* 2. *cap.*

Digitized by Google

*cap.*7.traditque ex aliis D. Ioan.à Solorzan. *de parricid.cap.*1.*in princip.* Iupiter his duobus Imperio potitus,poſt vita finem à Gentilicio Deus creditus & habitus eſt Deorumque turbæ præpoſitus, Diodoro Siculo *rerum antiquarum lib.* 4.*c.*5.ſic referente:*Iupiter ſuperior Imperium aſſequutus, vniuerſum orbem perambulauit, plurimum de genere hominum meritus. Viribus corporis, virtutibuſque excellens, breui totius orbis Imperio potitus eſt.*Omne eius ſtudium *In puniendis impiis,facinoroſiſque hominibus, ac In bonorum Præmiis,communique populorum vtilitate verſabatur: Quibus rebus,poſt vita finem,* Iouem *dixere,eo quod bene viuendi cauſa hominibus extitiſſet. Creditus verò Deus in orbe eſt ab iis de quibus bene erat meritus,ſponte illũ omnibus & Deum & Dominum in ſempiternum vniuerſi orbis profitentibus.*

Etenim *Præmio & Pœna vita moderatur humana,*vt textus inquit *in c.Omnis,*4.*diſt.*3. Nec de alio,*ſed lis eſt omnis aut de Pœna,aut de Præmio,*Quintiliano teſte *Oratoriar.inſtitution.lib.*7.*cap.*5.Pœnaque & Præmio Rempublicam contineri prædixerat Salon, cuius Cicero meminit *ad Brutum epiſtola* 11. Ne multa alia de Præmio, Remuneratione, & eius in iure ſpecialibus repetamus,quę à Doctoribus paſſim traduntur.Iaſone *in l.Ex hoc iure,D.de inſtit.& iure,à n.*52.*& in l. ſi non ſortem,§.Libertus,D.de condict.indebit.à n.*8. Tiraquel.*in l. ſi vnquam, C.de reuoc. donationib.verbo Donatione largitus,à num.*11.Ioan. Garz.*ſpeciali tract.de donatione remuneratoria,poſt tract.de expenſ.& meliorationib.*quæque recẽtius congeſſit D.Ioan.à Solorzan.*de Gubernat. Indiar. lib.* 2. *cap.*1.*num.* 50. *cum ſeqq.*

2 Pro viribus itaque† Iudicibus muneri ſuo ſatisfacere curantibus æterna & temporalia præmia Diuina humanaque pollicentur eloquia.Pleraque ex Diuinis (quamuis omnes etiam reſpiciant Iuſtos)Iudices maxime,eiſque præcipue conueniunt.Deuteronom.cap. 16.v.20.*Iuſtè quod iuſtum eſt perſequeris vt viuas, & poſſideas terram, quam Dominus Deus tuus dederit tibi.*Eccleſiaſt.cap.2.v.30. *Qui operatur Iuſtitiam,ipſe exaltabitur.*Sap. 3.v.8.*Iudicabunt nationes, & dominabuntur populis.*Prouerbior.3.v.3.*Non affliget Dominus animam Iuſti.* verſ 6. *Benedictio Domini ſuper caput Iuſti.*verſ. 7. *Memoria Iuſti cum laudibus.*& verſ. 24. *Deſiderium ſuum Iuſtis dabitur.*& c.21.v. 21. *Qui ſequitur Iuſtitiam & Miſericordiam inueniet vitam,Iuſtitiam,& Gloriam.*Pſalm.36.v.17. *Confirmat autem Iuſtos Dominus,*&c.Similia ex Diuinis quoque litteris in id ipſum retulimus *Rubrica* 9.*Annotatione* 1.*num.*3.*& Rubric.*13.*Annot.vnic. n.*8.adducitque Caſſanæus *in Catalog. gloriæ mundi,p.*5.*conſider.*5.Quæ omnia, eiſque affinia occurrentia paſſim,etſi,vt prædiximus, ad Iuſtos etiam in communi pertineant, maximè ipſoſmet Iudices complectuntur, quibus, præter communem cæterorum Iuſtitiæ obligationem, ſpecialis in ſe, aliiſque, miniſtrandæ accedit : ad quam tot cœleſtibus ſponſionibus inuitantur; tot remunerantur pręmiis,vt etiam *numero ſexto* apparebit inferius.

Beatos item Iudices Bonos *Pſalmo* 105.*v.*3.ſic decantat Pſalmiſta:*Beati qui cuſtodiunt Iudicium,& faciunt Iuſtitiam.*Iuſtumque totum *Beatum & Fœlicem,* ex Platone hac eadem theſi,Petrus Gregorius dixit *in prælud. optimi Iuriſconſult.lib.*1.*c.*15.*num.*4. Ex Paulo Apoſtolo 2.*Corint.*2. *vos nemo facit miſeros,*D.Ambroſius *in explic. Pſalmi* 37.*verſ. Miſeriis afflictus ſum,& curuatus ſum*; ſimiliter inquiens : *Nemo miſerum eum qui ſit Iuſtus appellet.* Sed Beatum, qui gladio, *ſi vtatur vt debet,non modicum Beatus exiſtit,*vt ex eo *Pſalmi* 111.*Potens in terra erit ſemen eius:generatio Rectorum benedicetur*, notat, deducitque Incognitus. *Probitates Fœlices* etiam & profitenter prophani, ſic *rerum antiquar.lib.*6.*c.*15.Diodoro Siculo atteſtante. Tandem *Perfecta laus ante Deum,Iuſtum eſſe,*Ambroſius ait *in Euangel.Luca,c.*1. in illud: *Erant autem ambo Iuſti.*

Beant & Rectos Iudices leges,& publicis acclamationibus eorum committunt laudes, ad eaſque *in l.* 3.*C. de offic. Rector. prouinc.* vniuerſos ita Imperator Conſtantinus inuitat: *Rectiſſimos & vigilantiſſimos Iudices publicis acclamationibus collaudandi damus omnibus facultatem, vt honoris eis Auctores proferamus proceſſus.* Antiquituſque morem fuiſſe gratiarum actionum bene ſe gerentibus in officio,ex Marcell. Donato *ad Tacitum lib.* 5. prodit Stephan. Gratian. *diſceptation. forenſ. capit.* 184. *numer.* 34. Aliiſque inſimul præmiis eos merito cohoneſtant. Quæ & Regiæ noſtræ ſanctiones ſic ob oculos ponunt : *Buen galardon merecen auer los Iuzgadores, quando bien lealmente cumplen ſus oficios. Eſto es en dos maneras : La vna que ganan porende buen premio, e buena fama, e los Reyes los aman e los honrran, e todo el pueblo : La otra manera es, que lè dan buena ſoldada, e fazerles algo en otras muchas maneras, fiandoſe en ellos, e poniendolos en ſus lugares, para Iuzgar las gentes derecho. E demas eſperan de Dios buen galardon en eſte mundo e en el otro por el bien que fizieren.* Hæc *lex* 23.*tit.*21.*part.* 3. Item *lex* 18.*&* 22.*tit.*9.*part.*2.*in vtriuſque fine.* Illa ſic ſe habet: *E quando los Iuezes tales fueren, debelos el Rey amar, e fiarze mucho en ellos; e fazerles mucho bien e honrra.* Hæc *E quando el Adelantado obiere en ſi todas las bondades ſobre dichas,debele el Rey amar, e fiarſe mucho en el, e fazerle grande honrra, e mucho bien.* Æquum enim eſt, vt *bonus quiſque natura & induſtria, in honoribus & officiis præferatur.* vt Apuleius inquit *de Philoſophia, pag. mihi* 42.*in fine.*vt Plato *in Dialogo Rhetor.* cui titulum *Gorgias* dedit.*Certè qui talis fuerit, mirificè eſt colendus.*

Etenim *operari tu putas ruſticum poſſe, ſi dixeris: Agrum peritia omni ruſticitatis exerce;culturis diligenter inſiſte; ſed nullam meſſem metes,nullam vindemiam premes; nullos oliueti tui fructus capies, nulla de arboribus*

poma decerpes? Vel ſi ei cui dominium eſt, vſum nauium ſuadeas, dicas: Materiam de excellentibus ſyluis mercare frater, carinam præualidis & electis roboribus intexe; clauo, funibus, velis vt fabricetur atque armetur nauis, operare: Sed cum hæc feceris, fructum de actibus eius & curſibus non videbis? Præcludere eſt, atque abſcindere iter. vt D. Cyprianus diſcurrit *epiſt.* 52. concinnatione Iacobi Pamelij, alias *lib.* 4. *epiſt.* 2. Præmij namque ſpes furatur labores, metum abſcondit periculi, ingenia acuit, fouet arteis, merita, gloriamque ſollicitat.

Morem inde antiquum referens, laudanſque Claudianus *in Eutrope lib.* 1. ait:

Pridem mos ille vigebat,
Vt meritos colerent.

Carthaginenſium, Sanctus Proſper, *numero ſeptimo infra proximè* referendus. Communem, à Rerum publicarum cunabulis, Iuſtinus Hiſtoricus Trogi Pompeij ſic hiſtorias exorius: *Principio rerum, gentiũ, nationumque Imperium penès Reges erat. Quos ad Faſtigiũ huius Maieſtatis non ambitio popularis, ſed ſpectata inter bonos moderatio prouehebat.*

Hos vt Virtus euehit, muneribus etiam expertos multo magis promouendos, ex merito
3 poſtulat.† Eximij namque meriti eſt, *arduum, ingentique laude dignum, vt quis in magna peccandi licentia conſtitutus Iuſtam tranſigat vitam*, vt *ſupra proximè* Plato proſequutus affirmat. Idque in Iudicibus adeo vt dixerint multi, eos mereri magis quam Religioſos fratreſque Prædicatores. Ita cenſere Hoſtienſis *in proxm. ſumm. n.* 8. Iaſo *in l.* 1. *n.* 8. *D. de iuſtit. & iure*, Nicola Boët. *tract. de ſtatu & vita eremit. num.* 10. Gregor. Lopez *in l.* 1. *gloſſa* 1. *num.* 4. *part.* 3. Didac. Perez *in rubric. tit.* 13. *lib.* 8. *ordinam. gloſſa vnic. col.* 2. *ante med. verſ. Recti Iudices pag.* 264. In quod Chryſoſtomi auctoritas ſolet adduci *ſuper Matthæ. Homil.* 44. *col. penult.* dicentis: *Volo enim maiori gloria virtutum coruſcare vos, qui in medio vrbis verſamini, quam illos, qui montes, & eremos petierunt. Quare ſic? Quia magnam hinc vtilitatem cæteri conſequuntur.* reſumpſit eadem Bobadilla *in Politic. lib.* 2. *c.* 2. *n.* 83. addens pariter opinionis eiuſdem Herediam *de Iudice, q.* 7. & Conrad. *in Templo Iudic. lib.* 1. *cap.* 1. §. 1. *fol.* 6. *num.* 12. Ita & Caſſanæus *in Catalog. gloriæ mundi*, 4. *p. conſider.* 51. *verſ. Ex hac conſideratione.* Fusè quoque Carol. Tapia *de Religioſ. reb. cap.* 9. *per totum, præcipuè à numero* 9. Greſſibus iiſdem Sigiſmund. Scaccia *de ſentent. & re iudic. c.* 1. *gloſſa* 4. *q.* 1. *n.* 34. 35. & 36. præcitatis adiiciens Caccialupum *in tract. de Aduocato, quæſt.* 2. *num.* 2. & Maſuerium *in additionib. ad practicam Papienſem in forma libelli actionis realis, gloſſa Verus, in verbo Aduocatus littera M.*

Rationem *dicto numero* 35. Scaccia præſtat: *Nam Sacerdos ſacrificat hoſtiam; ſed Deo magis placet Iuſtitia, quam immolatio hoſtiæ. Prouerbior.* 16. *ſub num.* 5. *Initium viæ bonæ, facere Iuſtitiam: accepta eſt autem apud Deum magis quam immolare hoſtias.* Adducere debuit *cap.* 21. *v.* 3. habens: *Facere Miſericordiam & Iudicium, magis placet Deo quam victima.* Cui & illud *Eccleſiaſtici* 35. *v.* 1. conuenit: *Qui conſeruat legem, multiplicat oblationem. Sacrificium ſalutare eſt, attendere mandatis.* Quæ verba nominatim ad Iudicem refert Diuus Petrus Damianus *epiſtolarum lib.* 8. *epiſt.* 2.

Id quidem ſalutare: cætera ad vniuerſalem hominis Iuſtitiam reſpicere cenſendum, quæ nihil aliud eſt quam non peccare, vt ex Hieronymo, Bernardoque diximus *Rubric.* 7. *Annot.* 1. *n.* 11. Quaſi habeant Melius eſt facere Iuſtitiam, hoc eſt, non peccare, quam immolare hoſtias. Quia *victimæ impiorum abominabiles Domino. Prouerbior.* 15. *v.* 8.

Aliam ſic ibidem Scaccia nectit: † *Et ratio* 4
quare Iudices & Aduocati bene vtentes legibus meliorem quam Fratres eligant vitam, eſt, quia alij Religioſi inſeruiunt vitæ contemplatiuæ; hi verò vitæ actiuæ, quæ eſt maioris meriti. Alex. Stiac. in practic. iudic. c. 24. *ſub n.* 26.

Sed & huic opponitur rationi Saluatoris noſtri *apud Lucam c.* 10. *in fine*, Marthæ reſponſum: *Maria optimam partem elegit, quæ non auferetur ab ea.* Ex quo D. Thom. 2. 2. *q.* 182. *art.* 1. determinat: Simpliciter & abſolute vitam Contemplatiuam potiorem, & maioris meriti eſſe quam Actiuam: licet ſecundum quid & in caſu magis ſit eligenda vita actiua propter neceſſitatem. Inſequitur Miranda *in Director. Prælator. tom.* 1. *q.* 9. *art.* 2. Quia radix merendi eſt charitas; & Deum diligere, ſecundum ſe, magis meritorium quam diligere proximum. *In contemplatione quippe principium, quod Deus eſt, quæritur: in operatione autem ſub graui neceſſitatum faſce laboratur*, vt D. Gregorius inquit *Moral. lib.* 6. *cap.* 18. inferius ſubdens: *Quia enim contemplatiua vita, minor quidem tempore, ſed merito maior eſt quam actiua: ſacri Elogij verbis oſtenditur, in quo duæ mulieres diuerſa egiſſe referuntur. Maria quippe Redemptoris noſtri verba audiens, ad pedes illius reſidebat: Martha autem corporalibus miniſteriis inſiſtebat. Cumque contra Mariæ otium Martha quereretur, audiuit:* Martha ſollicita es, & turbatis erga plurima. Porro vnum eſt neceſſarium. Maria optimam partem elegit, quæ non auferetur ab ea. *Quid enim per Mariam, quæ verba Domini reſidens audiebat, niſi Contemplatiua vita exprimitur? Quid per Martham, exterioribus obſequiis occupatam, niſi Actiua vita ſignificatur? Sed Marthæ cura non reprehenditur. Mariæ verò etiam laudatur. Quia magna ſunt actiuæ vitæ merita; ſed Contemplatiuæ potiora.* Et ſic *Virtus Contemplatiua excellit; Actiua ſubditur.* veluti *lib.* 14. *capit.* 22. *de Ciuitate Dei* Sanctus Auguſtinus docet. *Quod bene ac breuiter Ezechiel Propheta exprimit, cum velantia animalia contemplatus ait:* Et ſimilitudo manus hominis ſubtus pennas eorum erat. *Quid enim per* Pennas *animalium, niſi Contemplationes poſſumus ſentire Sanctorum, quibus ad ſumma tranſuolant, & terrena deſerentes ſe ſe in cœleſtibus librant. Quid per* Manus, *niſi* Operationes *accipimus. Quia cum in proximi amore ſe dilatant, bona quæ præualent, etiam corporaliter*

admini

Digitized by Google

adminiſtrant. Manus *eorum ſub* Pennis *ſunt*, *quia actionis ſua* Opera *virtute Contemplationis vincunt.* vt perbelle Diuus idem Gregorius *ſupra proximè.* Repetitquè *lib.1.in Ezechielem, Homil.3. ex fine col.2.* Late quoque Bernard. *de modo bene viuendi, Serm.53.* Et ex Iuris Profeſſoribus, Caſſanæus *in Catalogo Gloria mundi, p.12.conſider.33.* poſt Felinum, Ludouic. de Pen.& alios, quos in id laudat *3.p. conſider.51.verſ. Ex hac conſideratione.*

Poteſt tamen contingere, quod aliquis in operibus vitæ actiuæ plus mereatur quam alius in operibus vitę contemplatiuæ. Vtrumque D Thom.2.2.*d.quaſt.*182. *art.*2.& Miranda *ſupra, art.*3. Cum veluti prodeſſe multis actiua vita poteſt. *Et in hoc caſu, rectè praponitur ſollicitudo Contemplationi, & Labor Quieti. Ad quod vtique deſignandum, Vnigenitus Dei Filius Ieſus Chriſtus non de Rachele ſecundum carnem natus eſt, ſed de Lia. Nec legitur eum in domum ſuam Maria recepiſſe; ſed Martha.* vt appendit textus *in cap. Licet, 18.verſ. Si verò, de regularib.& transeuntib.ad Religion.* vt & appendit Bernardus *ſermone 3. in Aſſumpt. Beata Maria.* Secundum quem *Sermone de verbis Pſalmi* 84. Audiam quid loquatur in me Dominus Deus meus: *licèt non minoris fortaſſe meriti ſit apud Deum humilis conuerſatio Martha; ſed de electione Maria laudatur. Quoniam illa quidem omnino, quoad nos ſpectat, eligenda: hac verò, ſi iniungitur, patienter eſt toleranda.*

Quodque tunc æquare, vel etiam ſuperare fortè valeat iſta Contemplatiuæ merita (cum Diuo Thoma proximè) & illud mihi oſtendit *Luca 8.* Vbi ille à quo Dominus demoniorum legionem eiecerat, quique *ad pedes eius ſanamenta* poſtmodum (vt quondam Maria, à qua ſeptem quoque demonia eiecerat, eodem pariter *Luca ibidem in principio* referente) *ſedebat: Et rogabat illum vir à quo damonia exierant, vt cum eo eſſet. Dimiſit autem eum Ieſus, dicens: Redi in domum tuam, & narra quanta tibi fecerit Deus. Et abiit per vniuerſam ciuitatem, pradicans quanta illi feciſſet Ieſus.* Qui prædicatione iſta multorum lucrum, contemplationi illi expetitæ præpoſuit. Frequens item illa; ex intenſa ad Patrem oratione, ad diſcipulos vt vigilarent, orarentquè conuerſio, totieſquè repetita admonitio apud Matthæum *26.ex v.*39. & Marcum *cap.14.ex v.*35.

5 Suo inſuper inſiſtens adhærenſquè Scaccia voto, † *numero* 36.ex eo ſic infert, quaſiquè ſuppoſitione firmitatis illius, progreditur: *Proinde honorabilior eſt Cœtus Clericorum quam Monachorum: quia illi inſeruiunt vita Actiua, iſti verò Contemplatiua. Ioan. Montaig. de auctorit. Magn. Concil. num.4.verſ. Item honorabili, poſt deciſ. Boërij.* In quod & Diui Hieronymi conducit auctoritates *epiſtolar. lib.2. epiſt.6. ad Eliodorum*, Quem ad Eremum, demiſſumquè Monachatum reuocare contendens, ait: *Sed de hoc gradu pulſus prouocabis ad Clericos. An de his aliquid audeam dicere, qui certe in ſuis vrbibus commorantur? Abſit vt de his quidquam ſiniſtrum loquar, qui Apoſtolico Gradui ſuccedentes, Chriſti Corpus Sacro ore conficiunt, per quos & nos Chriſtiani ſumus: qui claues Regni Cœlorum habentes; quodammodo ant iudicij diem iudicant: qui Sponſam Domini ſobria caſtitate conſeruant: Sed alia (vt ante praſtrinxi) Monachorum eſt cauſa; alia Clericorum. Clerici paſcunt oues; ego paſcor.* Poſt alia concludens: *Quod ſi te quoque ad eum adeundum Ordinem pia fratrum blandimenta ſollicitant; gaudebo de Aſcenſu, timebo de lapſu.* Similiter, ex Auguſtino, textus *in cap. Legi epiſtolam, 36.16. quaſt.1.* Gloſſa final. *in cap. Qualiter & quando, 24.de accuſationib.* Menchac. *controuerſ. illuſtr. in prafat. num.*50. Caſanæ. *d.4.p. conſider.51.*

Quæſtionem iſtam (de prædictis mentione nulla facta) ad vtramque partem diſputat Hieronymus Fernandez Orero *diuerſar. quaſtion. iuris p.1.quaſt.4.per totam*, tandem *numero octauo* terminans: Religioſorum vitam eſſe perfectiorem, quò ad ſtatum, ſeu vitam contemplatiuam: Clericorum ſæcularium excellentiorem & digniorem quoad honores & dignitates; debereque Regularibus in illis præferri.

Diſcriminis ratio, maioris Perfectionis, minoris ad munera Dignitatis, non ſatis nobis liquet. Altius repetenda quæſtio iſta foret, ſi noſtrum tangeret inſtitutum. Ex accidenti venit. Interim obiter Scaccia atque Oretus, quique eius ſententiæ fuerint, Apoſtoli iuſſum, ſi forte pro eis, contra eosvè faciat, perpendant, *Corint.1.cap.7.v.4.* præcipientis: *Sacularia igitur iudicia ſi habueritis contemptibiles qui ſunt in Eccleſia, illos conſtituite ad iudicandum.* Quamque eidem Gregorij iungimus explicationem *Cura Paſtoralis 2.p.cap.7.* ſic ſe habentem: *Vt ipſi videlicet diſpenſationibus terrenis inſeruiant, quos dona ſpiritualia non exornant. Ac ſi apertè dicat: Quia penetrare intima nequeunt; ſaltem neceſſaria foris operentur.* Quam & repetit *Moralium lib.19.cap.14.* præſtitæ adhærendo: *Ac ſi apertè dicat: Qui minoris meriti ſunt in Eccleſia, & nullis magnorum donorum virtutibus pollent: ipſi de terrenis negotiis iudicent, quatenus per quos magna nequeunt; bona minora ſuppleantur.*

Omiſſa autem contentione de Religioſorum, bonorumquè Iudicum æquali, maiorivè merito, Contemplatiuæ, Actiuæquè vitæ (de quo *ſolet inter pleroſque eſſe certamen, vtrum ſolitaria, an cum multis vita melior ſit?* referente Hieronymo *epiſtolar. lib.2. epiſt. 18. ad Demetriadem*) Scacciæ & ſequatium rationibus quoque omiſſis (quæ ab oppoſitis, etſi perſtactis leuiter, vel ſuperantur, vel redduntur debiliores:) omiſſa item ſolutione quæſtioni huic præſtitæ à patre Suarez *de Religione tomo 4.lib.1.cap.6.num.11.* dicente; quod *quamuis quidam Iuriſta, vt ſuos labores exaggerent, ſuam vitam actiuam contemplatiua praferant, & illi etiam actioni, qua in ſpiritualibus miniſteriis circa proximos verſantur: tamen vel per exaggerationem locuti ſunt; vel non comparando ſtatus, ſeu rationes viuendi, ſed perſonales labores, & merita:* Certum quidem eſt, † bonorum Iudicum eximium 6

eſſe meritum & præmium, magnamquè tales gloriam manere. *Quia enim opus excellens, & laborioſum valdè beneperegerunt; magno præmio coronabuntur*, vt hac in ſpecie inquit D. Antoninus 3 *p.ſumm.tit.1.cap.1.circa principium*. Oſtenditurquè *Matthæ.19.v.27.& 28.* vbi Petrus eximia Apoſtolatus breuiter merita proponens: *Ecce nos reliquimus omnia, & ſequuti ſumus te*, Dominumquè de præmio rogans: *Quid ergo erit nobis?* Tot tantaquè merita iudicandi muneris cum Domino ipſo pollicitationem ſummum præmium accipiunt: *Amen dico vobis, quod vos, qui ſequuti eſtis me, in generatione cum ſederit Filius hominis in ſede Maieſtatis ſuæ, ſedebitis & vos ſuper ſedes duodecim iudicantes duodecim Tribus Iſraël.* Quod & Sanctis indiſtinctè laborum, benequè actorum mercede conceſſum, *ad Corint.1.cap.6.v. 2.* ſic Apoſtolus tradit: *An neſcitis quoniam Sancti de hoc mundo iudicabunt? Neque enim* (vt Gregorius Moralium lib.10 cap.17.col.3.ante medium) *plus quam duodecim Iudices illa interni conceſſus Curia non habebit: ſed nimirum duodenario numero quantitas vniuerſitatis exprimitur.*

Quòd ſi præmium meritis correſpondet, *& vnusquiſque mercedem accipiet ſecundum ſuum laborem Corint.1.cap.3.v.8.* ac *pro magnitudine certaminis premij proponitur magnitudo*, (vt D. Petrus Chryſologus ait *in princip.Sermonis 22.* & exornauimus latè *de priuileg.pauper.& miſerabil.perſonar.1.p.quæſt.6. num.34.*) Sanctorumque merita eam habent remunerationem: præclarum eſſe ſequitur bonorum Iudicum meritum, repoſitamquè excellentem habere Coronam.

Hocquè argumento eam præcipuè rectis Iudicibus deſignatam mercedem, notat Incognitus *Pſalmo 149.* Illud ipſis eiuſdem Pſalmi: *Exaltationes Dei in gutture eorum,& gladij ancipites in manibus eorum.v.2 586.* ita accommodans: *Hic oſtendit quod Sancti Indices Chriſto aſſociabuntur. Suis enim electis ait Chriſtus Matthæi 19. Vos qui ſecuti eſtis me, ſedebitis ſuper ſedes iudicantes &c. Ad Iudices autem ſpectat in manibus portare glaudium, vt malos poſſint punire.* Vlterius firmans: *Nec dubium quin longè pericoloſior cæteris eorum ſit adminiſtratio: tamen ſi benè adminiſtrauerint; gradum bonum ſibi acquirent, & maiorem abundantiam, & ſuperfluentem menſuram accipient pacis. Vt de eis merito dicatur. Quoniam ſuper ſanctos pacem loquitur Deus.* vt profitetur Bernardus *Sermone de verbis Pſalmi 84. Audiam quid loquatur in me Dominus Deus.*

Excellenſquè Beatitudinis præmium his deberi, multis, pro more ſuo, efficacibus argumentis rationibuſquè eleganter confirmat D. Thom. *de Regim. Princip.cap. 9. per totum.* Ex Iuriſtis (præter iam relatos *à numero tertio*) multi apud Auguſtinum Barboſ. *de offic. Epiſcop.3.p.allegat.79.num. 16.* & Ioannem Paulum Xamar. *de offic. Iudic. & Aduoc. p.3.quæſt.1.num.5.* Penſauimuſquè iam *ſupra Rubric. 7. Annot. 2. num. 5. & 7.* cum Diuo Gregorio, Sanctoquè Fulgentio. Idque S. Iob intuitus *cap.29.v. 14.* dixit: *Iuſtitia indutus ſum,& veſtiui me ſicut veſtimento, & Diademate iudicio meo.* Etenim *Iuſtorum iudicia rectè Diademati comparantur: quia per magni operis gloriam ad retributionis ducunt Coronam.* Diui Gregorij expoſitione *ibi Moral.lib. 19.cap.13.* Quod neque Ethnicos ſuo latuit modo, Seneca *in Hercule Furent.actu 3.* prænunciante:

Quiſquis eſt placide Potens,
Dominuſque vitæ, ſeruat innocuas manus,
Et incruentum mitis Imperium regit,
Animoque parcit: longa permenſus diu
Fœlicis æui ſpatia: vel cœlum petit,
Vel læta fœlix nemoris Elyſij loca.

Si igitur admonitus fuero vel foris ab homine, vel intus à ſpiritu de tuenda Iuſtitia, & ſeruanda Æquitate, iſtiuſmodi ſalutaris ſuaſio erit mihi profectò prænuntia imminentis aduentus Sponſi, & præparatio quædam ad dignè ſuſcipiendum ſupernum Viſitatorem, Propheta hæc mihi decantante, dicendo: quia Iuſtitia ante eum ambulabit. Et item loquitur Deo ſic: Iuſtitia & Iudicium, inquit, præparatio ſedis eius. Argumento, ſenſuquè Bernardi, cuius hæc, *Sermone 57.ſuper Cantic.col.2.in fine.*

Ad præmiumquè cœleſte etiamſi in aliquo extra officium Iudices peccauerint, Iuſtitiam ipſam ad rectum eos ſtatum pertracturam, aliaſquè forſam redempturam culpas; ſic *Prouerbior.cap.11.v.4.* ſpem præſtat, pollicetur què Sapiens: *Iuſtitia autem liberabit à morte.* Et *v.6. Iuſtitia Rectorum liberauit eos.* Et *cap.12. v. 28. In ſemita Iuſtitiæ vita.* Iterumque *cap.16.v.6. Miſericordia & Veritate redimitur iniquitas.* Namque *ſicut veſtimentum tegit à frigore; ita Iuſtitia munit à morte*, Diui Gregorij comparatione *Moral. lib. 14. cap. 16.* Si ad vniuerſam hæc hominis iuſtitiam tendere dicas (præter relatorum ſpecialitatem in particulari adhuc *Pſalm.118.v.121.* (excuſationem, argumentumque à Pſalmiſta cape: *Feci Iudicium, & Iuſtitiam non tradas me calumniantibus me.* Ab Eccleſiaſtico *c.4.v. 10. In iudicando eſto pupillis miſericors vt pater,& pro viro matri illorum: & eris tu velut filius Altiſſimi obediens; & miſerebitur tui magis quàm mater.* Alibi item: *Quærite Iudicium, ſubuenite oppreſſo, iudicate pupillo, defendite viduam: & venite & arguite me, dicit Dominus* per Iſaiam *cap.1.v.17.& 18.* eius continuò nomine ſpondentem: *Si fuerint peccata veſtra vt coccinum, quaſi nix dealbabuntur: & ſi fuerint rubra quaſi vermiculus, velut lana alba erunt.* Conueniuntque recenſita *Rubric. 9. Annot.1.num.3.*

Miraculum in hoc exigis? à Diuo illud accipe Antonino. Qui *ſecunda parte ſummæ cap.29.§.1.* ex Petro Paludano, refert: *Quod in Francia dum quidam foderet in agro ſuo, inuenit humanam linguam viuam loquentem. Et interrogatus quis eſſet, reſpondit: Fuiſſe linguam hominis pagani, qui Iudex fuerat adhuc in paganiſmo mortuus & ſepultus: & quia nunquam dederat ſententiam iniquam; ideo Deus reſeruauerat illi animam in illo membro ſua lingua quouſque baptiſmum reciperet. Vnde rogauit quod ſignificaret hoc Epiſcopo loci, vt veniret ad baptizandum eum: & hoc eſſet ſignum veritatis prædictorum, ſi ipſa lingua baptizata,*

ſubito.

Digitized by Google

ſubito in pulnerem reuocaretur. Aduocatur itaque Epiſcopus cum Clero & Populo, & poſt locutionem de prædictis coram omnibus, baptizata, ſubito reſoluta eſt in pulucrem.

7 Iniquos verò Iudices † (quos totos miſeros & infœlices, ex Platone Petrus Gregorius *in prælud. optimi iuriſconſult. d. lib. 1. cap. 15. num. 4.* iam ſupra citatus appellat. Siquidem *Malitia miſeros facit, Virtus beatos*, vt & Seneca nouit *epiſtola* 81.) & in hoc ſæculo à Legibus humanis puniuntur acerbè; & à Diuinis in eo pariter & in futuro. Quemadmodum enim præmium debet merito commenſurari, vt diximus: ſic pœna delicto, culpæquè reſpondere. *Apocal. 18 v. 7. Quantum glorificauit ſe, & in delitiis fuit, tantum date illi tormentum & luctum.* Multis exornauimus *in Axiomatib. iuris lit. D. num. 41.* Dequè Præmio ad Pœnam, & ècontra argumentum procedere, multis ſimiliter *ibidem lit. A. n. 585.* comprobauimus.

Vnde greſſibus iiſdem quibus & communibus acclamationibus, & eximiis præmiis bonos Iudices leges decernunt honorandos: eædem communibus vocibus accuſandos, & pœnis abſumendos ſtatuunt. Poſt verba enim in bonorum Iudicum laudem & remunerationem *ſupra numero ſecundo* relata: in malorum ſupplicium & deteſtationem *in d. l. 3. C. de offic. Rectoris prouinciæ*, hæc Imperator Conſtantinus ſubſcripſit. *E contrario, iniuſtos & maleficos querelarum vocibus accuſandi* (damus ſcilicet facultatem) *Vt cenſura noſtræ vigor eos abſumat.* In lege Iudices, 12. C. de Dignitatib. *Iudices qui furtis & ſceleribus fuerint maculosè conuicti; ablatis codicillorum inſignibus, & honore exuti; inter peſſimos quoſque & plebeios habeantur. Ne ſibi poſthac de eo honore blandiantur, quo ſe ipſos indignos iudicauerunt.* Similiter Imperatores Valentin. & Theodoſius *in l. 4. C. de offic. Præfecti prætor.* Glorioſiſſimequè noſtri *in d. l. 18. & 22. in fine vtriuſque, tit. 9. part. 2.* Ne & cæteras contra munerum receptores, & inique iudicantes (ſuis relatas locis) repetamus. Quibus nunc addimus Sanctum Proſperum, in id nullatenus omittendum, *de Promiſſ. de Glor. Sanctorum; in peroratione*, illud Apocalypſis 2. v. 7. *Vincenti dabo manna abſconditum, & dabo illi calculum candidum; & in calculo nomen nouum ſcriptum, quod nemo ſcit niſi qui accipit.* ita & Rectoribus aptantem; & Cartaginenſium ad hoc morem referentem: *Habes Calculos in bonis operibus Candidos, in paſſione Purpureos, ſpectante illo, qui dicit: Vincenti dabo calculum, & per calculum, Nomen nouum, quod nemo ſcit, niſi qui accipit. In calculis Eburneis nomina Proconſulum conſcripta Cartagini in foro coram populo, & præſente Iudice, ſub certis vocabulis citabantur: & erat ſolemnis Albi citatione. Hi qui auaritiam ſuperantes rempublicam fideliter egerant, abſque flagitiis, fauoribuſquè, etiam abſentes honorabantur: eos verò quos rapacitas vicerat, populus conuiciis ſibilisque, notabat.* Plautum quoque *in Pſeudolo actu 4. Scena 7.* dicentem:

De improbis viris auferri Præmium & Prædam decet.

Diuinæ litteræ *quoniam Dominus amat Iudicium* Pſal. 36. v. 18. *Iniuſti punientur, & ſemen impiorũ peribit.* Iſaiæ 1. v. 23. *Principes tui infideles, ſocij furum: omnes diligunt munera, ſequuntur retributiones: pupillo non iudicant, & cauſa viduæ non ingreditur ad illos. Propter hoc ait Dominus Deus exercituum fortis Iſrael: Heu conſolabor ſuper hoſtibus meis, & vindicabor de inimicis meis* &c. & cap. 10. v. 1. *Væ qui condunt leges iniquas: & ſcribentes iniuſtitiam ſcripſerunt: vt opprimerent in iudicio pauperes & vim facerent cauſæ humilium populi mei: vt eſſent viduæ præda eorum, & pupillos diriperent. Quid facietis in die viſitationis, & calamitatis de longe venientis? Ad cuius confugietis auxilium? Et vbi derelinquetis gloriam veſtram, ne incuruemini ſub vinculo, & cum interfectis cadatis? Super omnibus his non eſt auerſus furor eius, ſed adhuc manus eius extẽta.* Ierem. 6. v. 26. *Quia inuenti ſunt in populo meo impij inſidiantes quaſi aucupes, laqueos ponentes & pedicas ad capiendos viros. Sicut decipula plena auibus, ſic domus eorum plena dolo: ideo magnificati ſunt & ditati. Incraſſati ſunt & impinguati: & præterierunt ſermones meos peſſime, Cauſam viduæ non iudicauerunt, cauſam pupilli non dixerunt; & iudicium pauperum non iudicauerunt. Nunquid ſuper his non viſitabo, dicit Dominus? aut ſuper huiuſcemodi non vlciſcatur anima mea?* Ezechielis 22. v. 27. & ſequentibus: *Principes tui in medio illius quaſi lupi rapientes prædam, ad effundendum ſanguinem, & ad perdendas animas, & auarè ad ſectanda lucra. Egenum & pauperem affligebant, & aduenam opprimebant calumnia abſque iudicio* &c. *Et effudi ſuper eos indignationem meam, in die iræ meæ: viam eorum in caput eorum reddidi, ait Dominus Deus.* Similiter *Michea 3. v. 11. & 12.* Sophoniæ *3. v. 3. & ſeqq.* aliſquè iam citatis *Rubric 9. Annot. 1. n. 1.*

His faciat finem, tum Imperatorum Leonis & Alexandri aduerſus improbos Iudices iuſta ſecuraquè ſententia, & caſu quo humanum effugerint iudicium; Diuini ſeuerior imprecatio. *Si forte Nos effugerit* (aiunt) *peruigilem tamen atque inſomnem oculum, cui nil non, quantumlibet occultum ſit, patere poterit. Tametſi id ipſum imprecationibus quoque, dirisque execrationibus ſtabilire ac firmare, non abs re alienum cenſuimus. Inueniat itaque iſte & Deum & Cœleſtes omnes atque incorporeas Poteſtates ſibi nunquã non aduerſantes. Immaturè ex hac vita excidat potius quam excedat. Incommodis inſuper afficiatur perpetuis. Ipſius ædium fundamenta ignis tandem deuoret; & poſteritas eo dirigatur inopiæ, vt panem oſtiatim quæritet.* Quam tranſcribit Menochius *in cohortatione ad Iudices, tractatu de Arbitrariis iudic. poſt epiſtolam dedicatoriam.*

Tum *Sapientiæ cap. 6. v. 5.* ſic comminantis: *Cum eſſetis Miniſtri Regni illius, nec cuſtodiſtis legem Iuſtitiæ, ne ſecundùm legem Dei ambulaſtis: horrendè & cito apparebit vobis, quoniam iudicium duriſſimum his qui præſunt fiet.* Quem latè explicans locũ Martinus del Rio *in Adagialibus Sacris 2. p. Adag. 350. pag. mihi 491.* cum Sancto Bonauentura, merito concludit

concludit exclamans: *Cuius non aures ad hæc tinniant? Ex omnibus quippe* (vt D. Petrus Damianus epiſtolar. lib. 7. epiſt. 11. Gothifredo Tuſci Duci ſcribit) *quibus nunc per regiminis officium præmines, diſtricto Iudici rationem debes: & quanto nunc glorioſius eſt in obtinenda dignitate Faſtigium: tanto durius erit in reddenda ratione iudicium.* Aliorum enim iniuſtitiæ iudicabuntur: Iudicum verò Iuſtitiæ quoque *pſalmo 74. v. 3.* Domini commination e, Pſalmiſta dicente: *Cum accepero tempus, Ego Iuſtitias iudicabo.* Ergo *quid faciet de iniuſtis iudiciis, qui ipſas quoque Iuſtitias iudicabit?* vt ponderat Bernardus *epiſtola prima ad Robertum Nepotem ſuum.*

Cui ne Iudicum hæc minantia verba (quantumuis iuſte munus ſuum adimplere conanti) timorem non incutient? Siquidem *ſæpe Iuſtitia noſtra ad examen Diuinæ Iuſtitiæ deducta, iniuſtitia eſt, & ſordet in diſtrictione Iudicis, quod in æſtimatione fulget operantis,* vt prouida ſpeculatione Gregorius explorat *Moral. lib. 5. cap.* 8. Quem & non à foro auertent? Non modo *quia in hac tam inſana hominum ambitione, tot calamitatibus in deterius recta torquentibus, parum tuta ſimplicitas eſt, & plus futurum ſemper eſt, quod obeſt, quam quod ſuccedat*: Ex quo *à foro quidem & publico recedendum*, fuit Seneca voti *de Tranquillit. animi, cap. 3.* Sed ob illud præcipuè diſtrictum grauiuſquè iudicium, ob quod & Iacobus Apoſtolus *epiſt. Catholica 3. in principio* monet: *Nolite plures Magiſtri fieri, fratres mei, ſcientes quoniam maius iudicium ſumitis.* Vt & *Rubrica 1. Annot. 3. n.* 10. *& Rubric. 7. Annot. 1. n. 2. & præcipuè* 3. latè ſumus proſequuti.

Hoc flebilem illam Hieremiæ *cap. 15. v.* 10. vocem deprompſit: *Væ mihi, mater mea, quare genuiſti me, virum rixæ, virum diſcordiæ in vniuerſa terra?* Secundumquè Diui Ambroſij *libro de fide Reſurrectionis, col. 6. in principio* lectuтam: *Heu me, mater, vt quid me peperiſti, virum cauſam dicentem iudicij in omni terra?* Equidem *grandis honor, ſed grauè pondus iſtius eſt honoris.* & Nos, cum Diuo Gregorio, *Homil. 16. in Euangel.* (etſi tam diſſimiles moribus, tam ſpiritus prorſus diſpare) ſentimus.

8 *O quantis moleſtiis vacant, † qui nihil omnino cum populo contrahunt?* vt *Tuſculanarum quæſtionum lib. 5. pag. mihi 613.* expertus Cicero clamat. *O conditiones miſeras adminiſtrandarum prouinciarum! In quibus Diligentia plena ſimultatum eſt: Negligentia vituperationum. Vbi Seueritas periculoſa eſt, Liberalitas ingrata, ſermo inſidioſus; Aſſentatio pernicioſa; Frons omnium familiaris; multorum animus iratus: Iracundia occulta; Blanditiæ apertæ.* vt Cicero idem *Oratione pro Flacco, mihi num.* 87. Cautè ideo Eccleſiaſticus *cap. 7. v. 4.* & prouide conſuluit: *Noli quærere à Domino Principatum, neque à Rege Cathedram Honoris.* plenam, vt diximus, ſimultatum, non alienorum modo, ſeu extraneorum; ſed ſuorum quoque; imo ipſorum fratrum, etiam aduerſus optimos quoſque. *Vſque adeò populi Præfectura, docendique munus res eſt offendiculis obnoxia; vt Moſi ne fratres quidem pepercerint: quin & Maria obloquebatur, & Aaron conuiciabatur: ac Imperij onus importunum, naturalem concitauit beneuolentiam, & amiciſſimos quoſque viro laborioſo vt inſurgerent fecit.* Quemadmodum attentè diſcurrit Nyſſenus *Oratione aduerſus eos, qui caſtigationes ægrè ferunt, ad finem.*

Sapiens inde vox illa Adriani Pontificis meritò celebratur: *Pontificiam Sedem Spinoſam eſſe, iter vndique obſitum ſentibus,* vt *in Epitoma hiſtoriarum* Horatius Turſelinus prodit *lib. 10. cap. à Chriſto nato anno* 1520. In eius proinde ſepulchro ſcriptum: *Adrianus VI. hic ſitus eſt, qui nihil ſibi infælicius in vita quàm quod Imperaret, duxit.* Prior ipſo dignitate & ſanctitate Gregorius Magnus *epiſtolar. lib. 7. epiſt. 127. Leandro Epiſcopo Hiſpalenſi* & loci ſublimitatem, & ſolitudinis amiſſam requiem corde ſic deplorat: *Breuiter cuiuſdam bonæ mulieris verba loquor:* Nolite me vocare Nœmi, ideſt *Pulchram*, ſed vocare me *Mara*, quia amaritudine repleta ſum. *Neque enim, bone vir, hodie ego ſum ille, quem noſti. Multum, fateor, exterius proficiendo, interius cecidi. Neque de eorum numero eſſe pertimeſco, de quibus ſcriptum eſt:* Deieciſti eos dum alleuarentur. *Cum alleuatur enim dicitur, qui honoribus proficit, & moribus cadit. Ego enim vias mei Capitis ſequens, ſummopere eſſe decreueram opprobrium hominum, & abiectio plebis, atque in eius ſortem currere, de quo rurſus per Pſalmiſtam dicitur:* Aſcenſus in corde ſuo diſpoſuit in conualle lacrymarum. *Vt videlicet tanto verius intus aſcenderem, quantum per conuallem lacrymarum foris humilis iacerem. At me multum nunc deprimit Honor Oneroſus, curæ innumeræ perſtrepunt; & cum ſe ſe ad Deum animus colligit, hunc ſuis impulſibus quaſi, quibuſdam gladiis, ſcindunt. Nulla cordis quies eſt. Proſtratum in infimis iacet, ſuæ cogitationis pondere depreſſum. Aut rara valdè, aut nulla hoc in ſublimia penna contemplationis leuat. Torpet ignauia mens, & circum latrantibus curis temporalibus, iam penè ad ſtuporem deducta, cogitur modo terrena agere, modo etiam quæ ſunt carnalia diſpenſare. Aliquando verò, faſtidio exigente, compellitur quædam etiam cum culpa diſponere. Quid multa loquar? Victa ſuo pondere, ſanguinem ſudat.*

Miſerabile prorſus Dignitatum ſeu Præfecturæ commercium. *Quam fugere (vt mihi quidem videtur) prima & ſingularis eſt prudentia. Propter hanc enim res omnes noſtræ iactantur, ac concutiuntur. Propter hanc, fines orbis terræ ſuſpitione & bello flagrant, eoque ſurdo quodam modo, ac ne nomen quidem habente. Propter hanc, periculum eſt, nè qui à Deo creati ſumus, hominum ſimus, ac Magnum illud, ac Nouum nomen amittamus,* vt arguтè Nazianzenus *Oratione* 28. Iure inde Diogenes (vt *in eius vita* Laërtius prodit:) *laudabat eos, qui vxores ducturi eſſent, & non ducerent: & qui nauigaturi, non nauigaſſent: quique acceſſuri ad Rempublicam, minime accederent.* Prudens nihil inde *quæſitum, niſi vnde aliis amens, aliis inſolens videare,* vt bene

Digitized by Google

bene Petrarch. *de Remed. vtriuſque fortunæ lib.1.Dialog.46.O o fugite de terra Aquilonis. O Sion fuge, qui habitas apud filiam Babilonis. Quia hæc dicit Dominus* per Zachariam cap. 2.v. 6.& 7. *O quis dabit mihi pennas ſicut columbæ, & volabo & requieſcam* quas *pſalmo* 54.v.7.expetebat Pſalmiſta, vt pergeret, maneretque in ſolitudine. Volatum *Fugam*, Requiem, *Solitudinem* ſic ſtatim declarans: *Ecce elongaui fugiens, & manſi in ſolitudine. Vbi enim Volatus, ibi Requies*, vt in locum iſtum Ambroſius *de fuga ſæculi cap.5.* Quam etſi ad Mentis ſolitudinem Diuus Gregorius referat, *Moralium lib.4. c. 28.* inquiens: *Fugiens ſe elongat; quia turbam deſideriorum temporalium in altam Dei contemplationem ſe ſubleuat: Manet verò in ſolitudine; quia perſeuerat in remota mentis intentione.* Eodemquè ſenſu, *lib. 30.c.12.* accipiat illud *Iobi 39.v. 6. Cui dedi in ſolitudine domum, & tabernacula eius in terra ſalſuginis*; & dicat: *Hoc loco pro ſolitudine Corporis debemus intelligere ſolitudinem Cordis. Quid enim prodeſt ſolitudo corporis, ſi ſolitudo defuerit Cordis?*

Attamen Corporis ſolitudinem ad ſolitudinem Cordis, Mentiſquè conducere multum, & Gregorius ipſe proxime ſupra tranſcriptis verbis ſatis dolenter indicat, & alibi ſæpè, cuius & ſuis facimus mentionem locis; & docet D.Thom.2.2.q.188.*art*.8. dum ait: *quod ſolitudo, ſicut & ipſa paupertas, non eſt ipſa eſſentia perfectionis, ſed perfectionis inſtrumentum.* Eamque *Oratione prima* eſſe dicit Nazianzenus *velut ſociam, & adminiſtram Diuinæque ſubiectionis parentem, atque adeo Diuinitatem afferentem mirificè.* Ad Perfectionem namque tendentes *quanto ſe à conuerſatione huius ſæculi ſubtrahunt: tanto magis oculis mentis præſentiam Dei, & Angelicæ ſocietatis frequentiam contemplantur. Quamuis enim Deus in medio hominum carnalium vitam electorum protegat: tamen valde rarum eſt, vt homo inter ſæculi voluptates poſitus à peccatis ſit alienus. Non erit ſemper ſecurus, qui periculo fuerit proximus. Bonum eſt vt homo ſit corporaliter remotus à mundo; ſed multo eſt melius vt ſit voluntate elongatus à ſæculo.* vt optime cōcinnat Bernard. *de modo bene viuendi ſerm. 7.*

Ad id vtraque ſibi præſtant manus. Et ſicut curarum turba negotiorumquè multitudo ab altiori animum contemplatione diſtrahit: ad eam ſolitudo trahit: reddit animum attentiorem, eleuat ad cœleſtia mentem, & Diuinis inſpirationibus facit aptiorem, iuxta illud *Oſee 2.v.14. Ecce ego lactabo eam, & ducam in ſolitudinem, & loquar ad cor eius.* Inde *Moyſes admixtus Ægyptiis quaſi vigilat, & idcirco vocem Domini non audiebat. Sed extincto Ægyptio, poſtquam in deſertum fugit, illic dum quadraginta annis deguit, quaſi ab inquietis terrenorum deſideriorum tumultibus obdormiuit; atque idcircò Diuinam vocem percipere meruit. Quia per ſupernam gratiam quāto magis ab appetendis exterioribus torpuit: tanto verius ad cognoſcenda interiora vigilauit. Rurſus Iſraelitici populi turbis prælatus, vt legis præcepta percipiat, in montem ducitur, atque vt interna penetret, ab externis tumultibus occultatur.* veluti expendit Gregor. *Moral. l.23.c.12.poſt principium.* Non enim capit ſublimia mens implicata negotiis, pluribuſquè intentus minor eſt ad ſingula ſenſus. Quia *terrena habitatio deprimit ſenſum multa cogitantem*, vt c.9.v.15. Sapientia ipſa docet.

Ex quo *ſæpè ſuſcepta cura regiminis cor per diuerſa intuendo diuerberat, & impar quiſque inuenitur ad ſingula, dum confuſa mente diuiditur ad multa. Vnde quidam ſapiens prouidè admonet dicens*: Fili, ne in multis ſint actus tui. *Quia videlicet nequaquam plene in vniuſcuiuſque operis ratione colligitur, dum mens per diuerſa ſparſa partitur. Cumque foras per ſolentem curam trahitur; à timoris intimi ſoliditate vacuatur, ſitque in exteriorum diſpoſitione ſollicita, & ſui ſolummodo ignara: ſcit cogitare multa, ſe neſciens. Nam cum plus quam neceſſe eſt ſe exterioribus implicat, quaſi occupata, in itinere obliuiſcitur quo tendebat, ita vt à ſtudio ſuæ inquiſitionis alienata, ne ipſa quidem quæ patitur damna conſideret, & per quanta delinquat, ignoret.* vt inclyte rimatur Gregorius *Cura Paſtoral. p. 1. cap. 4. & Moralium lib.18.cap.25.* illud Iobi explicans *cap. 28. v. 12. Sapientia verò vbi inuenietur.* &c. & v.14. *Abyſſus dicit: Non eſt in me: & mare loquitur: Non eſt mecum.* poſtquam *Abyſſum* corda hominum eſſe dixit: *quæ & per lapſum fluida, & per duplicitatis ſunt caliginem tenebroſa*; id latius proſequens, nectit: *Et quia huic mundo mentes deditæ præſentis vitæ curis & ſollicitudinibus perturbantur, & idcirco eiuſdem ſapientiæ tranquillitate perfrui nequaquam poſſunt: rectè ſubiungitur: Et mare loquitur: Non eſt mecum. Quid enim* Maris *nomine, niſi ſæcularium mentium amara inquietudo ſignatur, quæ dum ſe viciſſim inimicitiis impetunt, quaſi aduerſantes ſe vndæ collidunt? Rectè etenim* Mare *vita ſæcularium dicitur, quia dum procelloſis actionum motibus concitatur; ab interna ſapientiæ quiete atque ſtabilitate diſiungitur. Quo contra bene per Prophetam dicitur*: Super quem requieſcet ſpiritus meus, niſi ſuper humilem, & quietum, & trementem ſermones meos? *A terrenis autem mentibus tanto longius ſpiritus fugit; quanto apud has quietem non inuenit.* Multis omnia Sacræ Paginæ locis illuſtrat & confirmat. Ex eo item *Marci 5.v.40. Et cum eiecta eſſet turba, intrauit, & tenuit manum eius, & ſurrexit puella.* Et vt vulgata lectione habetur: *Ipſe vero eiectis omnibus* &c. *Foras ergo* (ait) *turba eiicitur, vt puella ſuſcitetur: quia ſi non prius à ſecretioribus cordis expellitur importuna ſæcularium multitudo curarum, anima quæ intrinſecus iacet mortua non reſurgit. Nam dum ſe per innumeras terrenorum deſideriorum cogitationes ſpargit, ad conſiderationem ſui nullatenus colligit.*

Ob hæc ſolitudinis amator Pſalmiſta *pſalmo 26. v. 4.* (eius ſæpè affectum indicans) *Vnam petij à Domino* (inquit) *hanc requiram: vt inhabitem in domo Domini omnibus diebus vitæ meæ. A frequentia quippe* (eodem ipſo Gregorio expoſitore ipſo libro 4. capite 28.) *terrenorum deſideriorum fugerat, & ad*

Digitized by Google

magnam videlicet ſolitudinem ſemetipſum contulerat, vbi eo tutius nihil extraneum concupiſceret, quo incompetens nihil amaret. A tumultibus rerum corporalium magnum quendam ſeceſſum petierat. Quietam Mentem, in qua tanto purius Deum cerneret, quanto hunc cum ſe ſolo ſolum inueniret. Namque (vt iterum ipſemet ibidem in principio) *omnes qui vel illicita appetunt, vel in hoc mundo videri aliquid volunt, denſis cogitationum tumultibus in corde comprimuntur, dumque deſideriorum turbas intra ſe excitant, proſtratam mentem pede miſeræ frequentationis calcant.* A quibus etſi non omnino & per ſe ſolitudo eximat, eripiatvè; exemptionis tamen inſtrumentum, vt diximus, eſt. Quia

Turba grauis paci, placidaque inimica Quieti.

Aſt vbi Quies non eſt, ibi mens à propoſito ſæpè deducitur. Vbi autem per inquietudinem aliquid aufertur ex ſtudio, minus fit ab eo quod tollitur. Et vbi minus eſt, Perfectum non poteſt dici. veluti hoc ipſo argumento, *libro 2. epiſtolar. epiſt. 6. ad Elidorum*, D. Hieronymus exhortationem ad ſolitudinem roborat. *In qua ſurgit ſolitarius, atque fœlix otioſus modica quiete recreatus, ſomnoquè breui, non fracto, ſed expleto, & interdum pernoctantis philomenæ cantibus experrectus, thoroque vix dum leniter excuſſus, pulſiſque temporalibus, quietis horis pſallere incipiens, ianitorem ſuorum laborum, vt aggreſſurus inde matutinis laudibus aperiat, deuotus expoſcit, & cordis ſui Dominum in adiutorium vocat. Nihilque iam viribus ſuis fidens, & imminentium conſcius, metuenſque diſcriminum, vt feſtinet obſecrat: nullis texendis fraudibus intentus, ſed Dei gloriam, & ſanctorum laudes non in dies tantum, ſed in horas, & indefeſſo linguæ famulatu, & pro mentis obſequio repetens, ne quando forſam ingrato animo Diuinorum munerum memoria euaneſcat. Et ſæpè interea (mirum dictu) ſecuri timoris, ac trepidæ ſpei plenus, memorque præteriti, ac futuri prauidens, læto dolore, & fœlicibus lachrymis abundat. Quem ſtatum nulla voluptas occupatorum, nullæ vnquam vrbanæ delitiæ, nulli Regnorum Faſtus æquauerint. Inde ſuſpiciens cœlum ac ſtellas & illic habitantem Dominum ſuum, tota mente ſuſpirans, & patriam cogitans de exilij ſui loco, protinus ad honeſta cuiuſpiam iucundæ lectionis ſtudium conuertitur. Atque ita, cibis paſtus amæniſſimis, multa cum pace animi, venturæ lucis initium præſtolatur.* vt verè, piequè conſiderat, & quietæ vitæ commoda penſat Franciſcus Petrarcha *de vita ſolitaria lib. 1. cap. 2.*

Ana *inuenit aquas calidas in ſolitudine, cum paſceret aſinos Sebeon patris ſui, Geneſ. 36. v. 24. Reperiuntur autem iſtæ lachrymæ calefacientes, & pinguefacientes animam, in ſolitudine: ſcilicet ceſſando à ſtrepitu mundanorum, & occupationum,* ſecundum Diui Antonini *4. p. ſumm. tit. 7. c. 6* §. 3. explicationem. *Hi enim qui ſine mundi ſtrepitu viuunt, eo mentem in Dei viſionem per deſiderium & contemplationem figunt.* veluti Gregorius ait *in Cantic. Canticor. cap. 8.*

Nec modo ad Mentis, ſed & ad corporis etiam curas angoreſquè leuandos aptiſſima ſolitudo eſt, vt & ſuperiora monſtrant; & ex *Ieremia c. 9. in principio* comprobat Nazianzenus *Oratione 17. poſt principium.* Vbi Propheta *lacrymarum fontem requirit, atque extremum quendam receſſum exoptat, ſolitudinemque amplectitur, vt magnam mæroris ſui partem exhauriat, atque ab interna plaga quodammodo leuetur, poſtquam Iſraelem quieto animo deplorarit.*

Sede itaque Solitarius vt turtur (Diui Bernardi monitu ſuper Cantic. ſerm. 40.) *Nil tibi & turbis, nil cum multitudine cæterorum, etiamque ipſum obliuiſcere populum tuum, & domum patris tui, & concupiſcet Rex decorem tuum. O ſancta Anima ſola eſto, vt ſoli omnium ſerues te ipſam, quem ex omnibus tibi elegiſti? Fuge publicum, fuge & ipſos domeſticos, ſecede ab amicis & intimis, etiam ab illo qui tibi miniſtrat. An neſcis te verecundum habere ſponſum, & qui nequaquam velit tibi indulgere præſentiam præſentibus cæteris. Secede ergo, ſed mente, non corpore, ſed intentione, ſed deuotione, ſed ſpiritu. Spiritus enim ante faciem tuam Chriſtus Dominus, ſpirituſque requirit, non corporis ſolitudinem: quamquam & corpore interdum non otioſe te ſeparas cum opportune potes.* Ab ancipiti maxime Regiminis onere, ab importuna & inquieta negotiorum turba. Quia *nequaquam culmen contemplationis attingimus, ſi non ab exterioris curæ oppreſſione ceſſemus. Nequaquam noſmetipſos intuemur, vt ſciamus aliud in nobis eſſe rationale quod regit; aliud animale, quod regitur, niſi ad ſecretum ſilentium recurrentes, ab animi exterius perturbatione ſopiamur.* Gregorio *lib. 1. ſuper Geneſ. c. 13.* aſſertore. *Ad hoc enim eligitur ſolitudo, vt ſoli Deo vacans anima cum in ſe per continentiam mactauerit voluptates, purgatis affectibus, ad cœleſtia euolet, & videns Deum, oret, & adoret, & dulcedinis ſupernæ ſuauitatem præguſtet.* Cypriano *de Ieiunio & tentationibus, col. 4. poſt medium.* Ita *ſoli cum ſumus, tunc nos offerimus Deo, tunc mentem ei noſtram aperimus,* vt Ambroſius inquit *epiſtolar. lib. 4. epiſt. 31. Sabino Epiſcopo.*

Ex quibus iam † quam Solitaria vita homini 9
conueniat, liquet. Quamuis enim ſit animal Ciuile, & Sociale, ſecundum Philoſophum *Politicor. 1.* eiuſquè ſententia ibidem; *eligens vitam ſolitariam, non eſt pars ciuitatis, ſed aut beſtia, aut Deus*: id de inhumana, aut hominum aborrente congreſſus, intelligendum venit. Qualem Timonis fuiſſe Cicero *in Lælio* refert, Sophoclis, Philoctetis, Oedipi, & Colonei, de quibus P. Martinus del Rio *in Adag. Sacri Veteris Teſtam. 2. p. Adag. 200. pag. mihi 379.* Quorum meritò immanitatem damnat. Quia *Natura Solitarium nil amat*, veluti *eo loco, pag. mihi 189.* affirmat Cicero. Hanc improbat Caſſiodorus, cum *variar. lib. 8. epiſt. 31.* dicit: *Mortalium voluntas plerumque deteſtabilis eſt, quæ conſpectum hominum probatur effugere. Nec poteſt de illo aliquid veraciter credi, cuius vitæ teſtis non poteſt inueniri.*

Nos

Digitized by Google

10 Nos † Solitariam & laudamus, & appetimus vitam, quæ non hominum conſortium fugit, ſed turbam, popularemquè (vitæ quietæ nocuam) multitudinem. *Solitariam Societatem* amamus, vt diſerta, pulchraque Ambroſij vtamur loquela *de Iacob. & vita Beata lib. 1. cap. 7.* Hanc *priuatam vitam & ſolitariam, atque à vulgi commercio ſemotam & alienam, magnam quidem & præclaram, atque humanis rebus ſublimiorem eſſe*, cum Gregorio Nazianzeno *Oratione 23. in laudem Heronis Philoſophi*: iure optimo prædicamus. Namque *Solitaria vita non excludit omnem ſocietatem, ſed ſocietatis tumultum*, vt *dicto Pſalmo 54.* diſcernit Incognitus: propterea firmans: *Quod vitam ſolitariam eligentes non faciunt contra naturam hominis, ſed ſupra naturam. Nonne* (addit) *Ioannes habitabat in ſolitudine, & tamen ad ipſum fluebat multitudo copioſa Iudæorum: Sic & de Beato Antonio, & aliis Anachoretis, qui tamen conſocios habebant. Et tales non ſunt beſtiæ, ſed meliores homine, qui plus mente tendunt ad illud, quod eſt ſupra hominem, ſcilicet ad Deum, quàm ad ipſum hominem.* Aliud quippe in tutamina, aliud in pericula educit. Aliud auget, aliud minuit hominem Vt enim *dixit quidam*: *Quoties inter homines fui, minor homine redij.* Thomæ à kempis relatione, *de Imitatione Christi, lib. 1. c. 20.* Propterea *Maximi Sanctorum humana conſortia vbi poterant, vitabant, & Deo in ſecreto ſeruire eligebant.* vt ipſe *ibidem.*

Eos etiam qui remiſſiore licèt ſpiritu menteque donati non tam altam illam ſolitudinem, ſed tranquillum honeſtumquè
11 ſeceſſum eo optarunt, † non modo Ciuitatis, aut Reipublicæ partem eſſe; ſed potiorem, & maximè illi proficuam conſtituere, non deſide ſaltem ſed occupatum otium profitentes: documentum præſtat Antiquitas, teſtis eſt fœlicior Ætas. Apud quam *in agris erant Senatores*, vt fidem Cicero facit *in Catone Maiore.* Nam (vt & teſtatur Ouidius *l. 3. Faſtorum*)

Cum colerent Priſci ſtudioſius agros,
Et faceret patrio ruris Senator opus,
Et caperet faſces à curuo Conſul aratro;

Ab illo, in Reipublicæ tutamen, Imperij culmen, ornamentum & decus, vocabantur Curij, Cincinnati, cæteriquè memorati à Cicerone *ſupra, pagin. mihi 149. & ſeq.* quoſque longa oratione recenſet Hector Pinto *de vita ſolitar. cap. 1. 4. & 5.* Iacob. de Collantes *in prolog. ad Lectorem pragmaticæ in fauorem rei frumentariæ*, vt omittamus alios, vno dempto Pacato *in Panegyrico Theodoſio dicto* narrante (qua breuitate, qua elegantia ſolet) antiquorum in id factorum ſeriem. *Sic agreſtes Curij (ait) ſic veteres Coruncani, ſic nomina reuerenda Fabricij cum induciæ bella ſuſpendebant, inter aratra viuebant: & ne virtus quiete langueſceret, depoſitis in gremio Capitolini Iouis, laureis; triumphales viri ruſticabuntur. Inde eſt quod accipimus, datos ſerentibus Faſces, & miſſas cum Curulibus ſuis per rura palmatas: quod agricolas Conſulares, paſtoreſque Trabeatos, & Dictatores inter armenta veſtitos.*

Ab eo in nemoroſa loca Philoſophorum receſſu † *Academia* nomen ſumpſit, Philoſophi 12
Academicorum, generaliaquè vſque nunc ſtudia nomen ſumpſere, illorum ea appellatione & vocabulo vtimur, & tradit *in eo* Ambroſius Calepinus. Sicut enim Studiis eſt Multitudo Nouerca, & illis & tranquillitati *inimica eſt multorum conuerſatio*, aſſertore Seneca *epiſtola ſeptima*: ita è conuerſo, *Solitudo negotiorum cæleſtium Apotheca*, vt eam Bernardus appellat *Homil. ſuper verbis Domini: Simile eſt Regnum cælorum* &c. Et vt *de laudibus Eremi* Baſilius: *Solitaria vita cæleſtis doctrinæ Schola eſt, & Diuinarum artium Diſciplina.* Quin & humanarum quoque. Vtrumque coniunxit Seneca *de breuit. vitæ c. 19.* Paulinum alloquens, & ad eam ſic illum inuitans. *Expectat te in hoc genere vitæ multus bonarum artium amor, virtutumquè vſus, cupiditatum obliuio, viuendi, atque moriendi ſcientia, alta rerum quies*, Honeſta Voluptas. *Philoſophi quidem hoc nomen* Quieti, & Tranquillitati *dederunt. In ea gaudent, in ea etiam gloriantur*, veluti *lib. de Spectaculis, c. 18.* affirmat Tertullianus. Pulchrè in id ipſum *Donato* Cyprianus: *Dant ſeceſſum vicina ſecreta, vbi dum errati palmitum lapſus nexibus penduli per arundines baiulas repunt, viteam porticum frondea tecta fecerunt. Bene hic ſtudia in aures damus: & dum in arbores, quas videmus, oblectante proſpectu, oculos amœnamus; animum ſimul & auditus inſtruit & paſcit obtutus.* Huius & fuerat ſenſus Horatius, qui, poſtquam *Carminum lib. 1. ad Mæcenatem*, varia, diuerſaquè hominum recenſet ſtudia, ſuum, à turba ſeparatum, conſcribendis carminibus otioſum ſic pandit, & optat:

Me doctarum ederæ præmia frontium
Diis miſcent ſuperis: me gelidum Nemus,
Nympharumque leues cum ſatyris chori
Secernunt populo.

In communique, ipſo atteſtante Horatio *epiſtolar. lib. 2. epiſt. 2.*

Scriptorum Chorus omnis amat Nemus, & fugit Vrbeis.

Nam *ſecretum quod dictando perit, atque liberum arbitris locum, & quam altiſſimum ſilentium Scribentibus maximè conuenire, nemo dubitaris*, & profitetur Quintilianus *Oratoriar. inſtitution. lib. 10. cap. 3.*

Tanto autem plus hi Scriptis quam præſentia proſunt: quanto communis à ſingulorum, priuataquè cauſa excellit. Vtilis erit ille populo, ciuitati, aut prouinciæ cui præſidet: hic omnibus: præſentibus ille: hic etiam poſteris: aliis & ſibi viuit. *Non otioſus ſedet, qui longe poſita reſpicit*, vt *lib. de Abraham cap. 5.* D. Ambroſius proſpicit. *Nam vnius ætatis ſunt, quæ fortiter fiunt: quæ verò pro vtilitate Reipublicæ ſcribuntur, æterna ſunt*, vt Vegetius protulit *de Re Milit. lib. 2. cap. 3.* Is *in priuato publicum negotium agit*, vt notum Seneca facit *de tranquillit. animi, cap. 3.* & *inferius pariteri numero 24.* cognitum quoque facimus. Hoc autem popularibus diſtento curis, publicis occupato negotiis non vtique licet. Etenim *inter omnes conuenit, nullam rem bene exerceri poſſe ab homine occupato. Nam quoties per cogitationis motum*

nimium extra nos ducimur; & nos ſumus, & nobiſcum non ſumus, quia noſmetipſos minime videntes, per alia vagamus. Diui Gregorij trutina *Dialogor. lib. 2. cap. 3.* Imò neceſſe vide-
13 mur.† Quia *nihil minus eſt hominis occupati, quàm viuere.* Senecæ *de vita breuit. c. 6.* Idquè licet occupatorum longiſſima vita ſit; vt in illorum faciem verba iſta impingit ibidem: *Veſtra mehercule, vita licet ſupra mille annos exeat, in arctiſſimum contrahetur.* Hæc ſors Magiſtratuum, Rebuſquè publicis Præſidentum. Quos præcipuos ſuæ vitæ breuitatis *c. 10. v. 11.* ſic monitos Eccleſiaſticus reddit: *Omnis Potentatus vita breuis.* Quin potius neque *Vixiſſe* hos, ſed *Fuiſſe* tantummodo, verè dici poſſe; iterum Seneca *d. tract. c. 8.* hunc in modum aſſerit, ac probat: *Non eſt quod quemquam propter canos, aut rugas putes diu vixiſſe. Non ille diu vixit, ſed diu fuit. Quid enim? Illum multum putas nauigaſſe, quem ſæua tempeſtas à portu exceptum, huc & illuc tulit, ac viribus ventorum ex diuerſo furentium, per eadem ſpacia in orbem egit? Non ille multum Nauigauit, ſed multum Iactatus eſt.* Non diſſentit, ſed conuenit Martialis *Epigram. lib. 6. Epigr. 70. ad Martianum*, dum ait:

Ætatem Priami, Neſtoriſque
Longam qui putat eſſe Martiane;
Multum decipiturquè falliturquè.
Non eſt Viuere, *ſed* Valere *vita.*

Hoc eſt, vita ſibi meliore, tranquilla, occupatoque otio perfrui. *Quo primum die inuiſum hoc officium domus tuæ limen attigis, tibi viuere deſiiſti. Libertas inde, & quies, & iucunditas abiere. Pro his ſeruitus, labor, occupatio, metus, dolor, afflictio, & mordaces ſubierunt curæ. Iam non viuis, etſi ſpires. Occupatorum enim vita mors eſt. Qui cum miſeri omnes ſint; illi ſunt omnium miſerrimi, qui pro aliis, maxime qui pro Regibus, aut Tyrannis, ſeu quibuscunque Potentibus occupantur.* vt *Dialog. 46. de Remed. vtriuſquè fortunæ* ratiocinatur Petrarcha. *Soli omnium otioſi ſunt qui Sapientiæ vacant. Soli viuunt.* vera ſententia Senecæ *de breuit. vitæ cap. 14.* Soli Regnant, qui bonæ mentis ſtudio, non ſæculi ſe vanitatibus dedunt.

De Saule *lib. 1. Regum cap. 13. in principio* Sacra Scriptura habet: *Duobus annis Regnauit ſuper Iſrael.* Licèt multis Regnauerit annis. *Sed ecce omnia illa tempora ad Regnum ei deputata non ſunt*; vt *in eius loci expoſitione, capite tertio.* Sanctus Gregorius notat. *Nam illa tempora, quæ in ſæculi vanitate, & fluxu carnis vita conſumpſimus, quaſi perdita, minime memoratur.* ſubdit *ibidem.*

Fidem quoque faciat Simeles, Imperatoris Adriani Præfectus, qui poſt multa Reipublicæ munia geſta, ætatemquè longam; ad rus ſe conferens, ſeptemquè in illo annos peragens: id ſepulchro ſuo ſcribi mandauit: *Hic iacet Simeles, qui poſt longam ætatem, ſolum ſeptem annis vixit.* vt eſt apud Dionem Caſſium *in vita Adriani Imperatoris.* Similem inſcriptionem impoſuiſſe ſuo alterum quoque Adrianum ſextum, iam ſupra vidimus *numero 8.*

Idem profeſſus eſt Suantocopius Bohemiæ & Morabiæ Rex. Qui in prælio victus, & ad Eremum ſe conferens, multoquè tempore in eo incognitus degens, tandem moriens conſociis dixit: *Nondum qui fuerim noſtis. Rex ego Morauorum prælio victus ad vos confugi: & Regiam vitam & priuatam expertus morior. Nulla Regni fortuna eſt tranquillitati Eremi præficienda. Hic ſecurus ſomnus dulces herbarum radices, atque vndas efficit, cura atque pericula nullum cibum, nullum potum amarum reddunt. Quod vita mihi fata dederunt apud vos, fælix peregi: in Regno, quidquid eius tranſactum eſt, mors verius quam vita fuit.* referente Ænea Syluio *de hiſtor. Bohem. cap. 13.* De quo & meminit (licèt non verbis iſtis) Matthæus Tympius *in Specul. Princip. Signo 11. num. 7.* Apud quem *Signo 33.* Maſtrillum *de Magiſtratib. lib. 1. cap. 30. num. 13. & ſeqq.* apud Turſelinum, *in Epitem. hiſtoriar. lib. 8. cap. à Chriſto nato, anno 1055.* apudque Bellarminum *controuerſiar. tom. 1. de tranſlatione Imperij à Græcis ad Francos, lib. 1. cap. 2. mendacio 3. Illyrici*, & alibi ſæpè plures Imperatores, Reges, Pontifices, & Magnates reperies, qui lubricam & periculoſam ipſorum vitam conſpicientes, ad priuatam ſe ſolitariamque contulere, & tranſigere fœliciter. Quos celebriores ſeceſſus quam Imperia fecere. Cum quo ſibi adeo bene. vt cum Diocletianus, curatum tœdio vigeſimo Principatus anno illum depoſuiſſet, hortorum culturæ addictus hæſit: & quamuis ad Imperium ſollicitaretur: *nunquam tamen à quieta illa vita abduci potuit, Rus Imperio præferendum ratus.* vt *in Epitoma hiſtoriar. lib. 4. c. à Chriſto nato anno 287.* Horatius Turſelinus prodit. *Affirmabatque tunc illuxiſſe ſibi diem, & habuiſſe vita principium, quòd magnis moleſtiis eſſet liberatus.* vt & Pomponius Lætus *compend. hiſtor. Roman. in vita Aurel. & Dioclet.* Eandem texere narrationem Aurel. Victor. *in vita Dioclet.* & Eutrop. *lib. 9. Roman. hiſtor.*

De P. Scipione Cicero *de Amicitia* refert: *ex multis diebus, quos in vita celeberrimo, lætiſſimoſquè viderit, illum diem clariſſimum fuiſſe, cum Senatum dimiſſum, domum reductus.* &c.

Inuictiſſimus Imperator noſter Carolus V. *rerum humanorum pertæſus, Imperium Ferdinando Cæſari fratri, Hiſpaniæ Regnum Philippo filio per manus tradit cum imperaſſet annos XXXVIII. ipſe in Monaſterium Sancti Iuſti ſeceſſit, pia tranquillaque vita auidus, egregio ad poſteros exemplo. Imperator omni virtute ac fælicitate ſecundus nemini.* Plus quam notum eſt, & litteris Turſellinus mandauit, *lib. 10. à Chriſto nato anno 1520. in fine.*

Vnius alteriuſvè ſatis fuerit huiuſcemodi retuliſſe caſus; plures & apud citatos, aliosquè Hiſtoriographos occurrent legenti. Vnum ex litteris Sacris non poſſumus non ad inſtitutum decerpere noſtrum.

Sanctus Iob (populi Rector & ipſe, quique *cap. 29* dicere valuit: *Iuſtitia indutus ſum: & veſtiui me ſicut veſtimento, & diademate iudicio meo. Oculus fui cæco, & pes claudo. Pater eram pauperum, & cauſam quam neſciebam,*

diligentiſſimè

diligentiſſimè inueſtigabam Conterebam molas iniqui, & de dentibus illius auferebam prædam) hunc tamen adhuc finem exoptans, his continuo iungit: *Dicebamque: In nidulo meo moriar, & ſicut Palma multiplicabo dies.* Quaſi dies ac vitam, quam publica negotia demunt; Solitaria priuataque inſtauret & renouet, Pſalmæ adinſtar. Eſt enim quæ moritur, & ex ſe naſcitur: duplicia habet folia, nec decidunt: ſed *virens ſemper manet conſeruatione & diuturnitate, non imminutione foliorum. Nam quæ primo germinauerit folia, ea ſine vlla ſubſtitutionis ſucceſſione conſeruat, vt expertum,* & deponit Ambroſius Hexamer. lib. 3. cap. 17. *Semper veſtita foliis, ſemper parata victoria.* vt ipſe idem *Dominic. 2. quadrageſima, ſermone* 38. Multiplices dulceſque fructus defert; panem ſimul & vinum. Tota denique humanis vſibus vtilis & medicinalis. Cæteras arbores proceritate excellit, altitudine inclyta quaſi in cœlum tendens; denſis tamen, gradariſque corticum pollicibus, vt facilem ſe ad ſcandendum præbeat: grati ſaporis, & in cacumine medulla. Præcipuam namque cacumini virtutem immittens; nullam ramis diſperdit, quorum expeditus eſt truncus: ſicque cacumine ſterileſcit ablato. Non frangitur pondere, ſed erigitur: tametſi alias inualida arbor. Vt omnia hæc Plinius prodit *naturalis hiſtor. lib. 13. c. 4. lib. 6. cap. 20. & 24. lib. 17. c. 14. & lib. 23. c.* 5. Et hoc vltimum pro mirabili (ex Ariſtotele & Plutarcho) Aulns Gellius *noct. Atticar. lib. 3. cap. 6.*

Meritò ergo non ad cuiuſuis alterius arboris ſimilitudinem ſed *Palmæ* dierum multiplicationem ſanctus ſibi Iob ex ſolitaria & priuata vita pollicebatur. Ex qua veluti moriens ſæculo, Deo, ſibique renaſcitur. Quæ ad cœleſtem & indefectibilẽ ducat; aſcenſum in cacumen, hoc eſt, Deum, contemplatione præbeat aptum, dulci gratoque illius ſapore recreet, ne ablato Cacumine ſterileſcat, iucundos vtileſque perdat fructus: nec tædio frangatur aut labore, ſed erigatur, etiam ſi fragilis infirmaque natura noſtra ſit: quia *Spiritus adiuuat infirmitatem noſtram. ad Roman.* 8. *v.* 26. Et in altum inclyte leuat non implicitam ramis terrenarum cogitationum, occupationumvè ſæcularium, & negotiorum turba, ſed expeditam. *Omnis namque arbor in ſuo robore, iuxta terram vaſta ſubſiſtit; ſed creſcendo, ſuperius anguſtatur, & quanto paulisper ſublimior; tanto in altum ſubtilior redditur. Palma verò minor ab imis inchoat, & iuxta ramos ac fructus ampliori robore exurgit; & quæ tenuis ab imis proficit, vaſtior ad ſumma ſuccreſcit.* vt in eundem Iobi locum *Moralium lib. 19. cap. 16.* Gregorius conſiderat. Perinde niſi ad Palmæ viciſſitudinem, & affinitatem, tumultuoſæ vitæ honorumque amputentur rami; & ſibi ſiccum non proficuum, ſugent; & arbori, fructuſque dement: nec manentem aut vtilem, ſed apparentem, ad longumque diarium retinebunt ipſi virorem. marcidi poſtmodum, ignique tantummodo apti. *Gloria ſæcularis, Honoris Reuerentia, Poteſtas Culminis, Claritas Dignitatis, Frequentia obſequentium, Affluentia rerum, ſæculariter amata, dies eſt, ſed quæ interficit.* ductore Gregorio ipſo, *Regum 1. cap. 3.* in illud: *Sed vt deficiant oculi tui, & tabeſcat anima tua.* Et *Moral. lib. 4. cap. 15.* in illud *Iobi cap. 3. Pereat dies in qua natus ſum* &c. *Quaſi dies quædam eſt, cum huius mundi proſperitas arridet. Sed Dies iſte in Noctem deſinit* Priuata, horumque vita contemptrix die finitur nocte mentita, inani Gloria, & terrenis occupationibus redempta, dies multiplicat, viuidos reddit, rediuiuos potius exhibet, victoriam, Triumphoſque parat & ornat.

14 Omnium quidem occupatorum † miſera conditio eſt, vt & diximus, & Seneca ait *epiſtola 99. & de vita breuitate, cap. 9. & 19.* Occupationem grandem Natura hominibus dedit, *cap.* 40. Eccleſiaſtico dicente: *Occupatio magna, creata eſt omnibus, hominibus, & iugum graue ſuper filios Adam à die exitus de ventre matris eorum, vſque in diem ſepulturæ.* Quod excuti nequit. *Quantum enim lachrymæ, quantum ſollicitudines occupant? Quantum mors antequam veniat optata? Quantum valetudo? Quantum timor? Quantum teneri, aut rudes, aut inutiles anni? Dimidium ex hoc edormitur. Adiice labores, luctus pericula, & intelliges in longiſſima vita minimum eſſe quod viuitur,* vt diſpungit Seneca *d. epiſtola* 99. Quid inanibus aliis, quantumuis ſpecioſis occupationibus, terimur? Quid earum miſera acquiſitione fatigamur? *Non æſtimemus pretium, ſed impedimentum conſideremus, ne præter ipſam, quæ dura ſatis reputanda eſt, conditionis neceſſitatem, etiam cupiditatis viſco inhærere hic incipiamus, & inanis ſollicitudinis nexibus irretiti.* conſilio Bernardi *Sermone de eo quod ſcriptum eſt: Beatus homo qui inuenit ſapientiam, & qui affluit prudentia.*

15 Iure optimo eos, qui præter naturalem, humanamque occupationem, alias ſibi voluntarias aſſumunt, Seneca iterum *de vita breuitate, cap.* 10. & Miſeros, & quaſi *Iugo preſſos* † ſic inſimul profitetur: *Occupatorum animi velut ſub Iugo ſunt.* Sub quo Principes, Iudices, & Poteſtates acrius laborant, premuntur miſerius, trahuntur in gyrum, continuoque agone ſudant. *Vnaquæque enim mundi huius actio Mola eſt, quæ dum multas curas congerit, humanas mentes quaſi per gyrum vertit.* vt illud Iſaiæ *cap. 47. v. 2. Tolle, molam, & mole farinam* explicans D. Petrus Damianus *opuſc. 12. apolog. de Contemptu ſæculi, cap.* 23. profitetur. Quanto magis Rectorum? quos *cum optimè ceſſerit, ſeruos ſcito.* dicterio Petrarchæ *de remed. vtriuſque fortunæ, Dialog.* 107.

Quo nomine Tiberius Cæſar Imperium inſigniuit, vt prænotauimus *ſupra Rubric. Annot. 3. num.* 14. Vtque inſolenti Potentia filio dixit Antigonus, *variæ hiſtor. lib.* 4. Æliano auctore: *An ignoras, fili, Regnum noſtrum non eſſe aliud quàm Splendidam Seruitutem?* Omnium onere preſſam, iuxta illud Iſaiæ 9. *v. 6. Cuius Imperium ſuper humerum eius.* illud item Iob. *cap. 9. v. 13. Sub quo curuantur, qui*

Digitized by Google

portant orbem. Quod in id expendit Gregorius *Moral.lib.9.cap.* 10. Moyſiſque querelam *Numer.*11. *v.* 11. *Cur impoſuiſti pondus vniuerſi populi huius ſuper me?* Quod & nouiſſe Federicum Imperatorem refert,ſeu quaſi nouiſſet,cum ſic *Oratione ad ipſum* Hermolaus Barbarus collaudauit, & naturam expreſſit Imperij: *Ratus id quod eſt,non tam Honorem, quam Onus eſſe quod Regnas.* inter epiſtolas Politiani *lib.*12. Ad Neronem.Seneca de clementia, *cap.* 1. Dominandi cupido oculum excæcat rationis, & initio omnia læta, *Nemo vnus homo vni homini tam charus vnquam fuit,quam tu Populo Romano: magnum longumque eius bonum; ſed ingens tibi Onus impoſuiſti.*

Dominandi cupido oculum excæcat rationis,& initio omnia læta, fauſtaque proponit; poſtmodum quod celarat, tenueratque virus euomit,infeſtat grauedine. Sicque *elati omnes dum in hac vita aſſequi Honorum Celſitudinem cupiunt, ſub ponderibus populorum gemunt. Nam quanto quis hic altius erigitur tanto curis grauioribus oneratur, eiſque ipſis populis mente & cogitatione ſupponitur, quibus ſuperponitur Dignitate.* vt optimè perpendit Gregorius *Moral.lib.* 17. *cap.* 12. De his illud Iobi cap.26.v.5. *Ecce Gigantes gemunt ſub aquis* intelligens & exponens. Equidem *magna eſt ſeruitus ſæcularium negotiorum,quibus mens vehementer atteritur.* vt ipſe idem *lib.*30.*cap.*12. At in Faſtigio grauius,in Regimine importunius. *Nam omne quod hic eminet, plus mæroribus afficitur, quam honoribus gaudet.* Sæpè compellimur Gregorium compellare, hæc quoque dicentem *Moral.lib.*23.*cap.*17. *col.* 2. *ad medium.* Quo fit,vt *ſollicitudo nos in noſtra Purpura verſet,& acerrimis excitet ſtimulis.* Si teſte veritas aut euidentia eget, teſtis Seneca eſt *epiſtol.*90. Prouide inde *Rex ille ſubtilis iudicij,quem ferunt,traditum ſibi Diadema priuſquam capiti imponeret, retentum diu conſideraſſe,ac dixiſſe: O nobilem magis quàm fœlicem pannum! quem ſi quis penitus cognoſcat quam multis ſollicitudinibus, & periculis, & miſeriis ſit refertus, ne humi quidem iacentem tollere vellet.* apud Valerium Maximum *lib.*7.*cap.*2.§.5.*ex externis.* Quidni?

Non enim gaza,neque Conſularis
Summouet lictor miſeros tumultus
Mentis,& curas laqueata circum
Tecta volanteis.

vt Horatius bellè *lib.*2.*Carmin.ad Groſphum.* Tam abeſt,à fœlicitate,iſta ſtultè exiſtimata fœlicitas,vt ipſa exagitet,& ſua Magnitudine laboret.

Suis & ipſa Roma viribus ruit.

Epod. Horatius idem. *Non eſt bonum, quod Magnitudine laborat ſua,*vt arguit Seneca *de vita Beata cap.* 14. Quo imò excelſior, eo fortuna miſerior, ipſius quoque iudicio *de Conſolatione ad Polybium, cap.* 26. dicentis: *Magna Seruitus eſt Magna Fortuna.* Ad cuius Magnitudinis menſuram accedit, augeturque Magnitudo curarum, ſollicitudinum vigilum,macerantium angorum. Vnum denique Principem Seruitus communis inuadit, totum occupat, poſſidet. Namque *bonus Princeps ſibi dominatur; populo ſeruit,* vt aptè Hildebertus Cœnoman. Epiſcopus *epiſtola* 25.

Summi inde Pontifices *ſeruos* ſe ipſos in litteris ſuis frequẽter appellant, *in prœm.decretal.in prœm.quoque libri ſexti, in capit. In Synodo,*23.*verſ.Ego Leo,diſt.*63. *in cap. Saluator.*8.*prima quæſtione* 3.*in cap.Relatum,*37. *in fine, de ſentent. excommunic.* Munuſque Seruitutem, *Extrauag.* 1. *de electione. Ioannis* 22. Cuius initium eſt: *Ad onus Apoſtolicæ ſeruitutis,* vbi & notat Gloſſa *eo verbo.* Semel & iterum Sanctus Leo *Sermone* 2. & 3. *in Anniuerſario,die aſſumptionis eiuſdem ad ſummi Pontificatus munus,* illud *Seruitutem* appellat. Sic & reliqui poſt Sanctum Gregorium, qui primus in epiſtolis ſe *Seruum Seruorum* appellauit, vt *in eius vita* Ioannes Diaconus prodit. Exornat Quintilianus Mandoſius *Gloſſa Facultatum, in ſuperinſcriptione,verbo Seruus ſeruorum Dei.* Idemque Gregorius *epiſtolar.lib.9.epiſt.*83. ægerrimè ferens Ruſticianam Patritiam ad eum ſcribentem *Ancillæ* nomine ſæpe vſam fuiſſe;ſic eam ſeuerè reprehendit, & *Seruum* ſe officij, Dignitatiſque nominat ac fatetur: *Vnum vero ægrè ſuſcepi, quià eiſdem epiſtolis ad me,quod ſemel eſſe poterat ſæpius dicebatur:* Ancilla veſtra, Ancilla veſtra. *Ego enim qui per Epiſcopatus Onera Seruus ſum omnium factus, qua ratione ſe illa mihi Ancillam dicit?*

Miſerius autem † nihil eſt,quàm ex libero 16
fieri ſeruum: non modo morti comparatum (*l.Seruitutem,*209.*D.de regul.iuris, l. Interdum,*59.*in fine, D. de condit.& demonſtrationib.l.Cum hic ſtatus,*32.§.*Si donator,D.de donat.inter vir.& vxorem*) ſed *poſtremum malorum omnium,* Ciceronis iudicio Philip. 2. & Philip.10. *morte peius.* Conuenit elegans quidem *lex prima,tit.*29.*part.*2.lateque illuſtrauimus *de priuileg. miſerabil. perſonar.* 3. *p. quæſt.*16.*à num.*1.*cum ſeqq.* At,vt & diximus, & *lib.*1.*in Ezechielem Homil.* 3.*col.* 4. *poſt medium,* Gregorius repetit: *In ſæculo Seruus eſt,qui per actiuam vitam hominibus ſeruire decreuit.*

An ideo non ſeruus,quia non vnius,ſed omnibus? vt, hanc ipſam inſequens theſim, ab Eugenio Pontifice Summo percontatur Bernardus *de Conſideratione ad ipſum,lib.*1.*cap.* 17
4. Tanto quidem deterior,† quanto plurium; deterrima quanto omnium quis ponderi, & dominio ſubiicitur. *Tantorum quippe pondera vnuſquiſque ſuſtinere compellitur, quantis in hoc mundo principatur,* vt & expertus atteſtatur Gregorius *Moral.lib.9.cap.* 10.*in principio,*& oſtendimus proximè. *Eo ille minor,ac plurium ſeruus eſt, quem Fœlicem vulgus appellat,* vt deducit Seneca *de vita Beata, cap.* 14. Iudex omnium quibus præeſt, vt in eo Marcellus adſtruit *in l.Non aliter, ff. D. de adoptionib.* non aliter adoptionem pupilli admittendam inquiens, quam *ſi cauerit* Seruo publico *ſe reſtituturũ ea,quæ ex bonis eius conſequutus fuerit.* Quamuis enim *Seruum publicum* Gloſſa ibi intelligat *Tabellionem,*

&

& *in l.* 2. *verbo Seruum publicum*, *D. rem pupilli ſaluam fore*, ſicque conſimilis & expreſſior textus *in §.Cum autem, eodem illo titulo inſtitut.de adoptionib.Serui publici* loco *Perſonam publicam* reponens, quam *Tabellionem* eſſe dicit: At præcipuè Iudici conuenit, & textuum deciſione, & Munere. Porro namque publicam *Magiſtratum* appellauit Iuſtinianus *in §.fin inſtit.de Attilliano tutore.* Imo & Principem ipſum, eodem argumento, Ouidius *Triſtium lib.4. Eleg.4.*

Quia res eſt Publica Cæſar.

Qua nominatione, omnium quidem & Principem, & Iudicem eſſe monſtrarunt; non
18 vtique ſui. Id enim *Publicum* dicitur, quod omnium eſt in communi, nullius in particulari, *l.In tantum*, 6.§.1.*D.de rer.diuiſ §.Publica*, *& paragraphus ſeqq.inſtit.eodem tit.* Quod enim Populi eſt, id *Publicum* nominatur quaſi *Populicum*, vt *in §.Conſequens, inſtit. de ſuſpectis tutor.verb.quaſi publicam*, recentior explicat Notula. Publica proinde perſona, nempe Magiſtratus, populi eſt, non ſui. Omnibus addictus, ſibi ereptus, vt Imperatori Traiano *in Panegyri* Plinius dixit.

Quod *ſi præſtat nemini Imperare, quã alieni ſeruire*, vt lippis & tonſoribus patet, & eſt apud Quintilianum *Oratoriar.inſtitution.lib. 9.cap.* 3. facitque Dignitas *tantis ſe viuere, quantis praeeſt*, vt diximus, & multiplicata ſed digna repetitione, Gregorius *Moral.lib.24. cap.* 25. Quanto magis præſtabit non omnium fieri ſeruum? Quis naturalem libertatem non quærit; Quis non ſibi viuere optat, & *Iugo multigenæ ſeruitutis eximi?* iuxta D. Petrum Damianum *de fuga Dignitat. Eccleſiaſticar.* in principio. *Hæc ergo vita dicenda eſt, vnam diſcerpi ac diuidi animam in tam varias rerum ac perſonarum neceſſitates; tot hominibus ſeruire, tot viuere, ſibi autem ſoli tempus omne viuendi penitus denegare?* vt cum Chryſoſtomo, ita Theodorum interrogante, *epiſt.*7.in communi rogemus.

Equidem *non nobis ſolum nati ſumus*, vt ex Platone Cicero inquit, *lib.*1.*de offic.pag. mihi* 10. *& lib.2.de ſinib. pag. mihi* 189. ex eoque ſimiliter Apuleius *de Philoſophia*, hunc in modum: *Illum quidem qui natura imbutus eſt ad ſequendum bonum, non modo ſibimetipſi natum putat; ſed omnibus etiam hominibus. Nec pari, aut ſimili modo, verum etiam Patriæ vnumquemque conceptum eſſe; dehinc proximis; & mox cæteris, qui familiari vſu, vel notitia iunguntur.* De hocque ita ſibi *cap.* 24. *v.* 47. Eccleſiaſticus gratulatur: *Non ſoli mihi laboraui, ſed omnibus exquirentibus veritatem.* Iterumque *cap.* 33. *v.* 18. per eadem fere verba: *Non mihi ſoli laboraui ſed omnibus exquirentibus diſciplinam*, Generalemque *ad Roman.*14.*v.*7. ſic præfinit Apoſtolus regulam: *Nemo noſtrum ſibi viuit.* Quare *alteri viuas oportet, ſi vis tibi viuere. Nec poteſt quiſquam beate degere, qui ſe tantummodo intuitur.* ſententia Senecæ epiſtola 48. *Qui namque ſibi viuit ſoli, & omnes negligit, ſuperfluus eſt, & nec homo, nec generis noſtri*, vt ponderoſiſſimè Chryſoſtomus *Homil.*35.*ad populum Antiochenum, col.mihi* 5.*ad finem.*

Sed tamen *Attende tibi ipſi.* Id tibi præcipit, cum Apoſtolus Thimotheo, præcipit 1. *cap.4.v.*16. De quo & celebratiſſimum ſermonem Baſilius intexuit. *Nemo alij naſcitur, moriturus* veluti *de Pallio c.* 5. Tertullianus inquit. *Vita meliore magis in ſeceſſu fruare quam in promptu. Sed ignaua infamique* (*ſcilicet Patriæ, & Imperio: Reipublicæ viuendum eſt. Erat olim iſta ſententia*, ipſius ibi pariter arbitratu. *Ne proximos iuuando, ſe deſerat, ne alios erigens, cadat*, Diui Gregorij, *Cura Paſtoralis p.4.cap.1.in principio*, animaduerſione. *Si totus vis eſſe omnium, inſtar illius, qui omnibus omnia factus eſt; laudo humanitatem, ſed ſi plena ſit. Quando autem plena, te excluſo? Et tu homo es. Ergo vt integra ſit & plena humanitas, colligat & te intra ſe ſinus, qui omnes recipit. Alioqnin quid tibi prodeſt, iuxta verbum Domini, ſi vniuerſum lucreris, te vnum perdens? Quamobrem cum omnes te habeant, eſto etiam tu ex habentibus vnus.* vt Eugenio ſummo Eccleſiæ Præſuli *de conſideratione ad ipſum lib.* 1. *cap.* 5. D. Bernardus conſulit. Nemo prudenter ſe totum erogat aliis, nihil aut minimum ſibi relinquens. Agat aliquando ſuam cauſam, qui inſiſtit ſemper alienis. *Hic aduocat, hic adeſt, ille periclitatur, ille defendit, ille iudicat. Nemo ſibi vindicat. Alius in alium conſumitur. Hic illius cultor eſt, ille illius. Suus nemo.* vt Seneca dolet *de vita breuit.cap.* 2. Temperamento ſaltem adhibito *infra n.24. præcipuè ex verſ.Quæ occupatio, & n.quoque ſeq.* Quid inanibus, quid etiam vtilibus ſæculi occupationibus retimur? *Iam te intelliges educendum ex iſtis occupationibus ſpecioſis & malis*, ex Seneca ipſo *epiſtola* 22.*in principio.* Maledictas Eugenij occupationes, quibus ſe totum regimini dabat, *eodem libro* 1. *de Conſideratione, cap.* 2. appellauit Bernardus. *En quo te trahere habent hæ occupationes maledictæ*, eidem inquiens. *Et tamen Eugenius ſe totum impendebat occupationibus regendæ Eccleſiæ ſibi à Domino commiſſæ*, vt Bernardi increpationem expendens, adnotat Celada *in Iudith capit.* 4.*v.*9.10.*&* 11.§. 17. *num.* 71. Quid mirum tamen? *Humanus namque animus videre & deuitare peccata vtinam valeat vel quietus*, vt ſerio *Moralium lib.* 17. *capit.* 12. D. Gregorius appendit. *Occupationes occupationibus non inſeramus*, vt Ambroſius conſulit *Pſalm.*36.in illud: *Nouit Dominus vias immaculatorum.*

Illis mors grauis incubat,
Qui notus nimis omnibus,
Ignotus moritur ſibi.

vt & Seneca Tragycus agnouit *in Tyeſte actu* 2.

Conſule ergo, attendeque tibi, *ignominioſæ Gloriæ* (vt ſœcularem nominat Auguſtinus *ſuarum Confeſſionum lib.1.cap.*12.) anfractus vitæ; miſeram fuge voluntariam ſeruitutem, ſpecioſis occupationibus ficte delinitam, preſſam vere. Tuus ſaltem aliquando eſto. *Tu quoque dic, quæſo, vbi vnquam ſis liber: vbi tutus? vbi tuus? Vbique ſtrepitus, vbique tumultus, vbique iugum tuæ ſeruitutis te premit.* vt Bernardum eundem *repetito lib.* 1.

de

de Conſideratione cap. 3. *in fine.* Eugenium ſic alloquentem inſequar. *Rectum iter, quod ſerò cognoui, & laſſus errando, aliis monſtro. Clamo: Vitate quacumque vulgo placent, qua caſus attribuit: ad omne fortuitum bonum ſuſpicioſi, pauidique ſubſiſtite. Et fera, & piſcis ſpe aliqua oblectante decipitur. Munera iſta fortunæ putatis? Inſidiæ ſunt. Quiſquis noſtrum tutam agere fortunam volet, quantum plurimum poteſt, iſta vſitata beneficia deuitet: in quibus hoc quoque miſerrimi fallimur, quod habere nos putamus; habemur. In pracipitia curſus iſte deducit. Huius eminentis vitæ exitus, Cadere eſt. Deinde ne exiſtere quidem licet, cum cepit tranſuerſos agere fœlicitas. Aut rectus ſta, aut ſemel fuge.* cum Seneca *epiſtola* 8. (poſtquam longum in Fortunæ Muneribus iſtis periculum fecimus) clamamus, monemus. Scito ex ipſo *de Moribus,*
21 † quod *Regnantibus peius multo periculum his, qui indicantur.* Et ex altero Seneca, ſi alter eſt, *Thebaid. actu* 4. in Imperio eſſe ſupplicium, Grauesque Pœnas ſic minatur in eo:

Pœnas ſoluet, & quidem graues.
Regnabit. Hac eſt pœna.

Quos in ſæculo Fœlices, *quos diuites opinaris, continuantes ſaltibus ſaltus, & de confinibus pauperibus excluſis, infinita, ac ſine terminis rura latius porrigentes, quibus argenti & auri maximum pondus, & pecuniarum ingentium vel ſtructi aggeres, vel defoſſa ſtrues: hos etiam inter diuitias ſuas trepidos cogitationis incerta ſollicitudo diſcruciat, ne prado vaſtet, ne percurſor infeſtet, ne inimica cuiuſque locupletioris inuidia calamitoſis litibus inquietet. Non cibus ſecuro ſomnuſvè contigit. Suſpirat ille in conuiuio, bibat licet gemma: & cum epulis marcidum corpus torus mollior alto ſinu condiderit; vigilat in pluma: nec intelligit miſer Speciosa ſibi eſſe ſupplicia, auro ſe alligatum teneri, & poſſideri magis quam poſſidere diuitias atque opes. O deteſtabilis cacitas mentium, & cupiditatis inſana profunda caligo! Cum exonerare ſe poſſit, & leuare ponderibus, pergit magis fortunis augentibus incubare, pergit pœnalibus cumulis pertinaciter adhærere. An tu illos putas tutos, illos ſaltem inter Honorum Infulas, & opes largas, ſtabili firmitate ſecuros, quos Regalis aulæ ſplendore fulgentes armorum excubantium tutela circumſtat? Maior illis quàm cæteris metus eſt. Tam ille timere cogitur quam timetur.* vt (plus quam laudari poſſit, belliſſimè, certiſſimeque per humanarum fœlicitatum miſerias) diſcurrit Cyprianus infra proximè referendus. Et ne theoricè hæc dicta ſolummodò putes (quę quantumuis honoribus ac potentia tumens, imò ex eo potius ipſo, practicè fateare neceſſum eſt) audi & expertum, hiſque omnibus potientem, Saturninum Imperatorem, qui familiaribus ſuis dixit: *Neſcitis, amici, quid mali ſit Imperare: gladij noſtris ceruicibus impendunt, imminent haſtæ vndique, vndique ſpicula, ipſi comites formidantur.* quemadmodum *in ipſius vita* Flauius Voſpicus auctor eſt.

Vna igitur & firma Tranquillitas; vna ſola, & firma & perpetua ſecuritas; ſi quis ab his inquietantis ſæculi turbinibus extractus, ſalutaris Portus ſtatione fundatus, ad cælum oculos tollat à terris, & ad Domini Munus admiſſus, ac Deo ſuo mente iam proximus, quicquid apud cæteros in rebus humanis ſublime ac Magnum videtur, intra ſuam iacere conſcientiam glorietur. Nihil appetere iam, nihil deſiderare de ſæculo poteſt, qui ſæculo maior eſt. elegantiſſimè vt cætera proximè relata Cyprianus ad Donatum, *epiſt.* 2. *col.* 7. *ex fine*, ordine Ioannis Pameli.

O quantos Regum patiuntur corda tumultus!
Quamque procelloſis motibus ipſa fremunt!
Inter Regales epulas, varioſque paratus
Tabeſcunt curis, ſollicitoque metu.
Non paucos metuit, multis metuenda Poteſtas,
Vixque alicui credit, dum cauet inſidias.
Mille ſatellitibus cinctus, telliſque ſuorum;
Non valet è trepido pellere corde metum.
Dum iacet in plumis ſerico contectus & oſtro,
Mordetur curis, inuigilatque dolis.
Non dat ſecuros nec ebur nec purpura ſomnos,
Paupertas vili ſtramine tuta iacet.

vt qua lautitia, quo apparatu, quibus ſententiis, fermeque vocabulis Potentum angores, & priuatæ commoda vitæ ſermone ſoluto Diuus ſupra Cyprianus expreſſit; catenato Anſelmus, verſibuſque complexus eſt *in carmine de contemptu mundi.*

Quiſquam ne Regno gaudeat? O fallax bonum,
Quantum malorum fronte quam blanda tegis!

cum Seneca *in Ædip. Traged. actu* 1. & rogamus, & ſentimus.

Præterea *audi & breuiter de Honoribus. Ducem te conſtitue: & data eſt tibi facultas vt Miſer ſis, & amplius non quieſcas. Cumulatur materia ſollicitudinum, & inter ærumnas, cor ipſum excedentes, neceſſe eſt, vultum induere gaudiorum. Nunquid in Honore ſine Dolore, in Prælatione ſine Turbatione, in ſublimitate ſine Vanitate quis eſſe poteſt? Miſeri (iuxta Philoſophum) mercedem Miſeriarum amamus, & ipſas execramur.*

Audi & de Gloria. Si quæris Gloriam; omnibus inuidiæ ſemina præbuiſti. Inflatus es, & ventilatorio plenus diſrumperis, nec attendis quot te ſequantur, ſed quot præcedant. Conglomerantur omnes ad detrahendum tibi, ad male dicendum linguas acuunt: & argutiſſimus es, ſi vel manum vel linguam inuidorum poſſis euadere. Ecce vnde Glorioſus eſſe volebas, Inglorius eſſe conuinceris. Nullum enim inexorabilibus perſequitur multitudo, quam illum, qui ſibi multitudinis arrogat Principatum. Hi Honorum, hi popularis Gloriæ fructus, quos deſcribit

Digitized by Google

deſcribit Bernardus *Sermone in feſto Sancti Nicolai Epiſcopi.* Quieti & Tranquillitati oppoſiti ad eo, vt quo paſſu angores illa conferunt, hæ auferunt: vt gradum ad ruinam altiora illa mentita præſtant; hæ ad ſecuritatem.

Vt alta ventos ſemper excipiunt iuga,
Rupemque ſaxis, vaſta dirimentem freta,
Quamuis quietè verberant fluctus maris:
Imperia ſic excelſa Fortuna ſubiacent.

vt aduerteret Seneca *ſupra dicta Trag. quinta, actu primo,* Auctoritate Superior, nec inferior metro, *præfato Carmine de Contemptu mundi,* ſic vtraque diſcriminat Anſelmus:

Vt rapit obſtantes fluuium violentia moles,
Plana ſatis placido permeat ille gradu.
Montes & ſcopulos ſaui maris obruit vnda,
Ad placidum littus mitior vnda venit.
Aërias Alpes niuibus candeſcere ſcimus,
Frigoribuſque premi, perpetuoque gelu:
Illic & rabies ventorum plurima ſæuit:
Temperiem gratam proxima vallis habet:
Sic vobis nunquam deſunt aduerſa, Potentes,
Nec eſt pax vobis vlla, nec vlla quies.

Itaque *in intimis perſecutionibus ſunt Reges & Præſides, terribiles iudicij Poteſtate* aſſertore Ambroſio *in expoſit. Pſalmi centeſimi decimioctaui, Octonar. vigeſimo,* in illud: *Multi perſequentes me, & tribulantes me &c. col. 2. poſt medium.* Et tamen id amatur, vt flebilius iterum cum Anſelmo doleam:

O dilectores mundi, falſique Potentes!
Et quid terrenas eſſe putatis opes?
Quid quoque mundanos, quos affectatis Honores?
Quorum perpetua Sollicitudo comes.

22 Fœlix qui veræ, † vtilis, ac ſalutatis iſtius cognitionis limina tangit; fœlicior, qui penetrat.

Beatus ille qui procul negotiis
(Vt priſca gens mortalium)
Paterna rura bobus exercet ſuis,
Solutus omni fœnore.
Nec excitatur claſſico miles truci,
Nec horret iratum mare,
Forumque vitat, & ſuperba ciuium
Potentiorum limina.

Noſtro, Horatiique aſſenſu *Epod. Oda 2.* Quàm ſæpe Beatitudinem & con pellat ipſe & compellant cœteri ruralis, priuatęque vitę, ſequaces.

Nouiſti ne locum potiorem rure Beato?

cum ipſo pariter interrogamus, *epiſtolar. lib. 1. epiſt. 10. ad Fuſcum Ariſtum.* Qui vt aſſertionem adſtruat ſuam, pleraque Ruri eſſe; quibus, hominum exiſtimatione, fœlicitas conſtet, manifeſtè demonſtrat, inceptam ſic proſequens interrogationem.

Eſt vbi plus tepeant hyemes? Vbi gratior aura
Leniat & rabiem Canis, & momenta Leonis
Cum ſemel accepit ſolem furibundus acutum?
Eſt vbi diuellat ſomnos minus Inuida Cura?
Deterius Libicis olet, aut nitet herba lapillis?
Purior in vicis tendit aqua rumpere plumbum,
Quam quæ per pronum trepidat cum murmure riuum?
Nempe inter varias nutritur ſylua columnas;
Laudaturque domus longos quæ proſpicit agros.

Inſiſtens Martialis in idem *Epigrammat. lib. 10. Epigr. 96. ad Auitum,* ait:

Illa placet tellus in qua res parua Beatum
Me facit, & tenues luxuriantur opes.

Ad idque verè, & facetè Rus ab vrbe diſcriminans, addit:

Paſcitur hic, ibi paſcit ager: tepet igne maligno
Hic focus: ingenti lumine lucet ibi.
Hic pretioſa fames, conturbatorque marcellus:
Menſa ibi diuitiis Ruris operta ſui.
Quatuor hic æſtate toga, pluresvè teruntur:
Autumnos ibi me quatuor vna tegit.
I cole nunc Reges; quidquid non præſtat amicus,
Cum præſtare tibi poſſit, Auite, locus.

Dixeratque iam *lib. 1. Epigram. 146. ad Linum:*

Egiſti vitam ſemper, Line, municipalem,
Qua nihil omnino dulcius eſſe poteſt.
Idibus & raris togula eſt excuſa calendis:
Duxit ad æſtates ſyntheſis vna decem.
Saltus aprum, campus leporem tibi miſit inemptum,
Sylua grauis turdos exagitata dedit.
Raptus flumineo venit de gurgite piſcis:
Vina rubens fudit non peregrina cadus.
Nec tener agricola, miſſus de gente miniſter,
Sed ſtetit inculti ruſtica turba foci.
Nec nocuit tectis ignis, nec Syrius agris,

Nec merſa eſt pelago, nec fluit vlla rates.

Nec modo profani, ſed beatiſſimam ſæpe vitam ſolitariam, priuatam, & tranquillam ſancti quoque Patres appellant, prænominibuſque etiam excelſis condecorant Bernardus *Homil. ſuper verbis Domini: Simile eſt Regnum cœlorum homini negotiatori.* Gregorius cœterique iam memorati, & recenſendi infra.

Tanti inſuper apud Auguſtum (*cui Dij plura quàm alij præſtiterunt*) *priuatæ & tranquillæ vitæ deſiderium fuit; vt non deſierit quietem ſibi precari, vacationem à Republica petere. Omnis eius ſermo ad hoc ſemper reuolutus eſt, vt ſibi ſperaret otium. Hoc labores ſuos (etiam ſi falſo) dulci tamen oblectabat ſolatio:* Aliquando ſe victurum ſibi. *In quadam ad Senatum miſſa epiſtola, cum Requiem ſuam non vacuam fore dignitatis, nec à priore gloria diſcrepantem pollicitus eſſet; hæc verba inueni,* Seneca ait *de breuit. vitæ, c. 5.* Vltra progreſſus: *Sed iſta fieri ſpecioſius quam promitti poſſunt. Me tamen cupido temporis optatiſſimi mihi prouexit, vt quoniam rerum lætitia morabatur adhuc; percipiebam aliquid voluptatis ex verborum dulcedine.* Quæ ſic verba ibi Seneca premit: *Tanta viſa eſt res Otium, vt illam quia vſu non poterat, cogitatione præſumeret.* Tanta eidem ipſi Senecæ, vt *de benefic. lib. 3.* dixerit: *Hoc eſt Regnum, Nolle Regnare.* Et *epiſt. 73.* non contentus *Beatum* dicere *Otium*: Deos facere, ſic dicere auſus eſt: *Quanti æſtimamus hoc otium, quod inter Deos agitur, quod Deos facit?*

Et ne ſine Magno Patrono videatur Senecæ auſus; Magni quoque Theologi Gregorij Nazianzeni (in Otij iſtius, ſolitudiniſque amorem, laudes, mirandumque ipſius effectum, quem ſolitudini tribuit Seneca, inter querelas, quòd ab illa, ſuorũ flagitationibus eſſet auulſus) *Oratione 2. in principio* verba cape: *Quam* (ſolitudinem nempe) *ex omnibus rebus maximè complexus eram, ac velut ſociam & adminiſtram, Diuinæque aſcenſionis matrem, ac Deum ex homine efficientem, mirifice ſuſpexeram, totiuſque vitæ ducem & moderatricem mihi ſtatueram.*

Patrius Angelus Politianus *in Sylua,* cui titulus *Ruſticus*, hoc vitæ genus ſectantes & Beatos, & Diis ſimillimos ita decantat:

Fœlix ille animi, Diuiſque ſimillimus ipſis,
Quem non mendaci reſplendens Gloria fuco.
Solicitat, non faſto ſi mala gaudia luxus:
Sed tacitos ſinit ire dies, & paupere cultu
Exigit innocuæ tranquilla ſilentia vitæ.
Vrbe procul, voti exiguus, ſortemque benignus,
Ipſe ſuam fouet, ac modico contentus acerbo,
Non ſpes corde auidas, non curam paſcit inanem:
Securus quo Sceptra cadant, cui dura minentur
Aſtra, & ſanguinei iubar exitiale cometæ.
Non illum fragilis fauor, indociliſque Potenti
Plebs ſeruare fidem, euictum popularibus auris,
Caſuro imponit ſolio: nec ducit hiantem
Huc illuc vanos oſtentans Purpura Faſces.
Non mentem pauet ipſe ſuam, nec conſcius omneis
Exhorret ſtrepitus; nec edaci pectora culpa
Carpitur occultè: non opportunus iniqui
Iudicio vulgi, aut Celſa conſpectus in Arce,
Degeneri patet inuidiæ: non ipſe viciſſim
Obliquo liuore marcet, fœtuſque veneno
Æſtuat, atque aliena oculis bona limat acutis.
Rure agit in vacuo, ſpaciiſque indulget aperti
Æris, aut operi inſudans, aut ille ſupinos
Euadens curſu in montes.

Beata plane vita, quæ non alienis æſtimatur indiciis, ſed domeſticis percipitur ſenſibus, tanquam ſui Iudex. Neque enim populares opiniones pro mercede aliqua requirit; neque pro ſupplicio pauet. Itaque quominus ſequitur Gloriam, eo magis ſuper eam emines, Diui Ambroſij conceptu, *de Offic. lib. 2. cap. 1.*

Hac ſe glorioſus† Requie, Fœlicitate, & 23
Gloria priuat. *Faſcibus ille oblectatus & honoribus, priuatus & inglorius eſſe non poteſt. Hic ſtipatus clientum cuneis, frequentiore comitatu officioſi agminis honeſtatus; pœnam putat eſſe cũ ſolus eſt.* vt horum latentem, ſi latere poteſt, pandit naturam, & conditionem explicat Cyprianus *ad Donatum.* Cum potius gaudium, & his cætere Gloria ſit; illaque imo onetoſa, faſtidioſa, ad hanc lætam, gratamque obtinendam, fruendam,

Obeſt quoque Gloria multis.

vt Ouidius canit *Metamorphoſ. lib. 11. fabul. 8.* Securior fœlicitas ſine turbine Quæ(?) ciſquam enim Honores negant; illorum miniſtrat Cõtemptus. *Multi inhonorati proferuntur, & quidem propter idipſum Beatiores, eorumque qui priuatum Otium negotiis publicis ante tulerunt, vita laudatur. Nec ſiletur illud Potentiſſimi Regis Anapeſtum, qui laudat ſenem, & Fortunatum eſſe dicit, quod Inglorius ſit, atque Ignobilis ad ſupremum diem peruenturus.* Cicero prodit *Tuſculanar. quæſtion. lib. 6.* Qua de re Tertullianus *de Pallio c. 5.* ſic merito Gloriatur: *Ego nihil Foro, nihil Campo, nihil Curia debeo. Nihil Officio aduigilo, nulla Roſtra praeoccupo, nulla Prætoria obſeruo, Cancellos non adoro, Subſellia non contundo, Iura non conturbo, cauſas non elatro: non iudico, non milito, non regno. Seceſſi de populo.*

Id

24 Id ſi dicere mihi non datur, † ſummopere dicere opto, quod nectit ipſe: *Vnicum negotium mihi eſt, nec aliud curo, quàm ne curem.* O quando videbo illud tempus, quo ſciam tempus ad me pertinere, quo trãquillus placiduſque ſim, & craſtini negligens, & in ſumma mei ſatietate? vt verba à Seneca mutuem *epiſtola* 32. idipſum optante Lucilo. Hoc à Deo optimo Maximo ex corde poſco, ex intimis flagito, vtque in occupato Otio quidquid vitæ ſupererit, degam, animi ſaluti intentus, mei temporis arbiter, fori curis, ſollicitudinibuſque laxatus. Siquidem (Diui Ambroſij *epiſtolar. lib.* 4. *epiſtola* 29. *Floriano* ſententia,) *Nemo poteſt amplecti Dei gratiam ſimul & ſaculi. Difficile eſt cæleſtibus & terrenis ſimul inſiſtere. Difficile eſt, Deum ſimul & mundum diligere. Aurem quippe cordis* (Gregorij, Moralium lib. 23. cap. 12. ad principium) *terrenarum cogitationum turba dum perſtrepit claudit: atque in ſecretario mentis quanto minus curarum tumultuantium ſonus conſpicitur: tanto amplius vox Præſidentis Iudicis non auditur. Neque enim homo ſufficit ad vtraque diuiſus.* Quocirca *à Fori ſtrepitu remotus, Ruris otium, & Eccleſiæ cultum, placida in ſecretis domeſticis tranquillitate, celebraui.* cum Diuo Paulino *lib. primo, epiſt. prima*, Hoc (verum fateor) ſemper me deſiderium tenuit,

Quæque mea ſemper placuerunt Otia menti.
Carpere, & in ſtudiis molliter eſſe meis.

Si & cum Ouidio licet, *Triſtium lib.* 4. *Eleg.* 8. Facultatem inuida ſors negauit. In contrarium pugnans, longè quidem meritum excedentibus meum, præmiis muneribuſque deliniuit.

Solicitæ fugax Ambitionis eram.

Inuitum me ad Fora traxit, luctantem retinet, à chara Solitudine (potius quàm ab Horatio, *epiſtolar. l.* 1. *epiſtola* 10. *Ad Fuſcum Ariſtum*, tametſi id proferat ipſe) ſæpè commonitum:

Fuge Magna.

Hiſque *Triſtium lib.* 3. *Elegia* 4. Ouidij quoque vocibus frequenter interpellatum:

Viue tibi, & longè Nomina Magna fuge.
Viue tibi, quantumque potes Præluſtria vita.
Sæuum Præluſtri fulmen ab Arce venit.
Effugit hibernas demiſſa, antenna procellas,
Lataque plus paruis vela timoris habent.
Aſpicis vt ſumma cortex leuis innatat vnda,
Cum graue nexa ſimul retia mergat onus?
Qui cadit in plano (vix hoc tamen euenit ipſum)
Sic cadit vt tacta ſurgere poſſit humo,
At miſer Elpenor tectus delapſus ab alto,
Occurrit Regi flebilis vmbra ſuo.
Quid fuit vt tutas agitaret Dedalus alas:
Icarus immenſas, nomine ſignet aquas?
Nempe quod hic altè; demiſſus ille volabat,
Nam pennas ambo non habuere ſuas.
Crede mihi, bene qui latuit, bene vixit, & intra
Fortunam debet quiſque manere ſuam.
Non foret Eumedes orbus, ſi filius eius
Stultus Achilleos non adamaſſet equos.
Nec natum in flamma vidiſſet in arbore natas,
Cœpiſſet genitor ſi Phaëthonta Merops.
Tu quoque formida nimium ſublimia ſemper.
Propoſitique precor contrahe vela tui.
Viue ſine inuidia, molleſque inglorius annos.

A Seneca item memoratis *de beneficiis, lib.* 6. *cap.* 7.

Quo tantum mihi Dexter abis? Huc dirige curſum.

Et epiſtola 19. *Si potes, ſubduc te iſtis occupationibus; ſi minus eripe. In Freto viximus; moriamur in Portu.* vt ſolitudinem *de officiis lib.* 3. *in principio* appellauit Cicero: Africanus habuit. *Ille enim requieſcens à Reipublicæ pulcherrimis muneribus. Otium ſibi ſumebat aliquando, & à cœtu hominum, frequentiaque interdum ſe tanquam in* Portum, *in* Solitudinem *recipiebat.* Cicero ait.

Nec quaſi ignarus fluctuum præmoneo, ſed quaſi nuper naufragio eiectus in littus, timida nauigaturis voce denuncio: In illo æſtu Charybdis luxuriæ ſalutem vorat: ibi ore Virgineo, ad pudicitiæ perpetranda naufragia, Scyllacæum renidens, libido blanditur. Hic barbarum littus, hic diabolus pirata, cum ſociis portat vincula capiendis. Nolite credere, nolite eſſe ſecuri Licet in modum ſtagni fuſum æquor arrideat, licet vix ſumma iacentis elementi ſpiritu terga criſpentur: magnos hic campus montes habet. Intus incluſum eſt periculum, intus eſt hoſtis. Expedite rudentes, vela ſuſpendite, crux antemnæ figatur in frontibus. Tranquillitas iſta tempeſtas eſt. cum Diuo Hieronymo *epiſtolar. lib.* 1. *epiſt.* 6. ad Eremum vocante Eliodorum, turbæ, ſæculique pandente diſcrimina Quę nullas quidem inducias præſtant; ſimulant, & fucata facie decipiunt. *Tempeſtates animi quotidie iactant, & nequitia in omnia Vlyſſis mala impellit. Non deeſt forma, quæ ſollicitet oculos, non hoſtis: hinc monſtra effera, & humano cruore gaudentia: hinc inſidioſa blandimenta aurium: hinc naufragia, & tot varietates malorum.* vt ſimiliter eodem quoque argumento *epiſtola* 88. philoſophatur Seneca.

Quod Mare abruptius quam Sæculum, tam inſidum, tam mobile, tam profundum, tam immundorum ſpirituum flatibus procelloſum? vt & ſpeculatur Ambroſius *in proœmio ad quartum caput Euangelij ſecundum Lucam*, eundem diſcurſum, theſimque Hieronymi proſequens.

Fuge ergo ſæculi Mare, & naufragium non timebis. hortatore, expromiſſoreque eodem Ambroſio *ibi*, in illud: *Dixit autem diabolus: ſi filius Dei es* &c. Quia, vt nectit, *etſi frequenter arborum vertices ſpirantium verberent flabra ventorum: ſolidatis tamen radicibus nullus occaſus eſt: at in Mari furentibus ventis, etſi non omnium naufragium; omnino tamen periculum eſt.*

Sic, poſt longum fletum celſitudinis loci, negotiorum multitudinis, vt ſupra iam vidimus *num.* 8. vicemque ſuam D. Gregorius dolens *epiſtolar. lib.* 7. *epiſt.* 127. & Regimen *Fretum*, & ſolitudinem *Portum* compellat, Diuumque Iſidorum ita orat & obteſtatur: *Per omnipotentem Deum deprecor, vt in perturbationis Fluctibus lapſum, tua orationis manu me teneas. Quaſi enim proſpero flatu nauigabam, cum tranquillam vitam in Monaſtèrio ducerem: ſed Procelloſis ſubito motibus Tempeſtas exorta in ſua perturbatione me rapuit, & proſperitatem itineris amiſi, quia quietæ mentis Naufragium pertuli. Ecce nunc in Vndis verſor, & tuæ interceſſionis Tabulam quæro: vt qui Naui integra diues peruenire non merui; ſaltem poſt damna ad Littus per Tabulam reducar.* Idem ſæpè repetens *in prologo Dialogorum*, eademque cauſa doloris: *Perpendo* (inquit) *quid tolero, ſed perpendo quid amiſi. Dumque intueor illud quod perdidi, fit hoc grauius quod porto. Ecce etenim nunc Magni Maris Fluctibus quatior, atque in Naui mentis Tempeſtatis validæ Procellis illidor: & cum prioris vitæ ſtatum recolo, quaſi poſt tergum reductis oculis, viſo littore ſuſpiro. Quodque grauius adhuc eſt, dum in mentis fluctibus perturbatus feror; vix iam* Portum *videre valeo quem reliqui.* In idem inſiſtens. *epiſtolar. lib.* 12. *epiſt.* 16. *Ioanni Abbati de Monte Sina*, eâdemque ſimilitudine vſus, iterum ait: *Vos ergo qui in tanta quietis veſtræ Serenitate, tranquillam vitam ducitis, & ſecuri quaſi in* Littore *ſtatis, nobis Nauigantibus, aut potius naufragantibus, orationis veſtræ manum tendite.*

Non diſſimiliter Seneca *de breuit. vitæ, cap.* 18. A cuius iterum ſic vocibus interpellor: *Excerpe te vulgo, & in tranquilliorem* Portum, *non pro ætatis ſpacio iactatus, tandem recede. Cogita quot Fluctus ſubieris, quot Tempeſtates, partim priuatas ſuſtinueris, partim publicas in te conuerteris. Satis iam per laborioſa & inquieta documenta exhibita Virtus eſt: experire quid in otio faciat. Maior pars ætatis, certe melior, Reipublicæ data ſit: aliquid temporis tui ſume etiam tibi.* Ceſſarunt ne in hanc Occupati Otij placidam ſtationem proclamata eius? Adhuc *epiſtola* 19. in auribus meis ſonant: *Satis multum temporis ſparſimus: incipiamus in ſenectute vaſa colligere. Tulit te longè à conſpectu vitæ ſalubris Rapida Fœlicitas Prouincia & Procuratio, & quidquid ab iſtis promittitur. Maiora deinde officia te excipient, & ex aliis alia. Quis exitus erit? Quid expectas? Donec deſinas habere quod cupias? Nunquam erit tempus. In hanc dimiſſus es vitam, quæ nunquam tibi miſeriarum terminum ac ſeruitutis ipſa factura ſit.*

Celſior item & validius reſonantis Ambroſij tubæ *Pſalmo* 118. *Octonar.* 19. in illud: *Præuenerunt oculi mei mane meditari verba tua, col.* 3. *ad finem*, hunc emittens fundenſque clangorem: *Quandiu te ſomnus, quandiu te ſæcularia tenent? Quandiu ſolicitudo iſtius vitæ? Quandiu terrena? Diuide ſaltem Deo & ſæculo tempora tua.* Bernardi inſuper, non tam ære recuruo, quàm ore mellito, vitalem eructanti doctrinam, *de Conſideratione ad Eugenium, lib.* 1. *cap.* 1. *& in Declamationib. ſeu de verbis Euangelij: Dixit Simon Petrus ad Ieſum: Ecce nos reliquimus omnia* &c. *col.* 2. *ante medium*, pigritiæ tarditatique incutiunt verba pudorem, calcaria itineri iſti, expeditioni ſic pungentes ſtimulos addunt: *Quoties moues, nec promoues, Quoties conaris, & non datur vltra? Eniteris, & non obtines? Et dum adhuc ordiris, ſuccidunt te? Vis peruenire? Incipe tranſilire.*

Eia ergo, Te ſeruato, quidquam perdendi metum abiice. *Qui ſe habet, nihil perdit.* Senecæ *epiſtola* 22. *in fine* ſententia fida. *Huc cogitationes tuæ tendant, hoc cura, hoc opta, omnia alia vota Deo remiſſurus, vt contentus ſis Temetipſo, & ex te naſcentibus bonis. Quæ poteſt eſſe fœlicitas Deo propior? Redige te ad parua, ex quibus cadere non poſſis*, eiuſdem *epiſtola* 20. prouido conſilio. *Nemo vllum auferat diem, nihil dignum tantò impendio redditurus. Sibi ipſe animus hæreat, ſe colat, nihil alieni agat, nihil quod ad Iudicem ſpectet. Ametur expers publicæ priuatæque curæ tranquillitas. de tranquillit. animi, cap.* 1. Et *epiſtola* 53. ex eo ipſo: *Omnia impedimenta dimitte, & vaca bonæ menti. Nemo ad illam peruenit occupatus.* Toto conamine ſæculi inſidioſos laqueos fuge. *O homo fuge homines.* à Bernardo *Homil. ſuper verbis Domini: Simile eſt Regnum cœlorum homini negotiari* &c. cautelam accipe. *Quantum potes in Philoſophiam ſecede: illa te ſinu ſuo proteget. In huius ſacrario eris aut tutus, aut tutior. Non arietant inter ſe niſi in eodem ambulantes.* à Seneca, *epiſt.* 103. *ad finem*, indicante Præſidium. Fugam ſine metu arripe. *Timebat Cain ne occideretur, quia fugere neſciebat.* Diuus Ambroſius inquit *de fuga ſæculi, capit. ſeptimo.*

Nec te ad ſegnem, aut inertem quietem voco (nequiſſima ſiquidem ſtultitia foret, quia *qui ſectatur otium, ſtultiſſimus eſt*, Sapientis ore Prouerbior. 12. v. 11.) *non vt ſomno, & charis turbæ voluptatibus quidquid eſt in te idolis viuæ demergas. Non eſt iſtud quieſcere.* cum Seneca *de vita breuit. capit.* 18. Perniencioſiſſima occupatio eſt, & vno quidem otio ad omnia vitia caſus. *Nam omne vitium docuit otium.* Diui Ioannis Chryſoſtomi ſententia, *in epiſtola*

Pauli

Pauli ad Epheſ. cap. 4. Homil. 6. Atque *omnium tentationum malarum & inutilium ſentina Otium eſt*, ſecundùm Bernardum *de vita ſolitaria, col. 9. poſt medium.* Inquietiſſima Vacatio. *Quia in deſideriis eſt omnis Otioſus.*

Res eſt Segnities pernicioſa nimis.
Vitanda improba Siren
Deſidia.

Vt Horatius monet *Sermon. lib. 2. Satyr. 3.* Occupata Quies, cupita Vacatio, obſtrepentium negotiorum curſus auerſus, *Fuga hæc neſcit frigus timoris, torporem lenitudinis*, vt diſcernit Ambroſius *de Fuga ſæculi, cap. 6.*

Vtiliter occupatum expetimus Otium; non iners aut deſidioſum.

(*Mors nobis tempus habetur iners.*)

Non quo euaneſcat virtus, ſed quo recreatur. Alterum enim etiam inertibus vitandum; alterum ſtrenuis quoque interdum appetendum. Illis ne vitam eneruem exigant; his vt tempeſtiua laboris intermiſſione, ad laborandum fiant vegetiores vt præclarè *lib. 9. cap. 8. in præfatione* Valerius Maximus. *Quod ad laudabile pertinet Otium*, ſecundum Auguſtinum *de Ciuitate Dei lib. 19. cap. 19. Multum enim intereſt, vtrum vita Otioſa ſit, an Ignaua.* diſerto Senecæ diſcrimine *epiſt. 55.* Hæc vitiorum nutrix: Virtutum illa comes, altiorum Indagatrix, officioſa Quies. Tale quidem *maxima actio eſt Otium*, non tam noſtro ſolummodo ſenſu, quam Nazianzeni *epiſt. 32. alias 23.* Ad quod ita *Pſalmo 55. v. 11.* Pſalmiſta inuitat: *Vacate & videte quia ego ſum Deus.* Vacate, *vt nulla animarum ſit occupatio; nec offuſio ſæcularium perturbationum interna oculum mentis obducat.* ibidem exponit Ambroſius. *Quia nequaquam mens ad ſuperna attollitur, ſi curarum tumultibus continuè infimis occupatur. Quid enim de Deo occupata obtineat, quæ de illo apprehendere aliquid etiam vacans laborat.* vt in eundem locum Gregorius bellè *Moral lib. 5. cap. 8.*

Quæ occupatio Vacationi huic comparabilis? Qui labor æquabilis Otio ſibi aliiſque proficuo? *Namque nemo ſic debet eſſe otioſus, vt in eodem otio vtilitatem non cogitet proximi. Parum enim proficit ſibi, qui alteri cum poteſt non prodeſt.* Bernardi doctrina *Meditationum cap. 11.* Sed *omni Perfectæ animæ diſcernendum eſt, & quando cæleſti contemplationi ſtudeat; & quando proximorum vtilitatibus inſeruiat*, vt Gregorius diſcernit *in Cantic. Canticor. cap. 2.* in illud: *Adiuro vos filiæ Ieruſalem per capreas, ceruoſquè camporum &c.* latè etiam tranquilli Otij fructus recenſens. *Inter ſe iſta miſcenda ſunt: & quieſcenti agendum, & agenti quieſcendum eſt.* ex Seneca *epiſtola 3. in fine.* Namque *ſunt inuicem contubernales hæ duæ, & cohabitant pariter. Eſt quippe ſoror Mariæ Martha*, vt Bernardus adaptat *ſuper Cantic. Sermone 51. col. 2. ad principium.* Hæc *ſolitaria vita, atque in ea contemplatio res plane ſacra eſt, & quæ ſuapte natura animas ad Deum ducit: neque iis tantum qui eam incolunt commodet; ſed etiam omnibus* &c. vt & Iuſtinianus noſter profitetur *nouella conſtit. 133.*

Inde *benè qui ſibi Solitudines conſtruunt etiam* Conſules *vocantur: quia ſic in ſe Solitudinem mentis ædificant; vt tamen in quo præualent, aliis per charitatem conſulere, minimè deſiſtant*, vt appoſitè noſtro, ſuoquè argumentò denominationem accommodat Gregorius *Moral. lib. 4. cap. 18.* Hoc ſuum Otium *epiſtola 8.* ita deſcribit Seneca: *In hoc me recondidi, & fores clauſi, vt prodeſſe pluribus poſſem. Nullus mihi per Otium dies exit: partem noctium ſtudiis vindico: non vaco ſomno, ſed ſuccumbo, & oculos vigilia fatigatos, cadenteſquè in opere detineo. Poſterorum negotium ago, illis aliqua quæ poſſint prodeſſe conſcribo; ſalutares admonitiones, velut medicamentorum vtilium compoſitiones, litteris mando, eſſe illas efficaces meis vlceribus expertus.*

Sic *non defuere Romani Pontifices, qui ſibi Otia inter maxima negotia inuenirent. Obſidio Vrbi, & barbaricus enſis omnium ceruicibus imminebat: nunquid tamen iſtud terruit Beatum Papam Gregorium quominus ſapientiam ſcriberet in Otio: Eo nempe temporis (quod ex eius præfatione liquet) obſcuriſſimam & extremam partem Ezechielis tam diligenter quam eleganter expoſuit.* vt D. Bernardus notauit (ad receſſum Eugenium prouocans) *de Conſideratione ad ipſum, lib. 1. cap. 9.*

Rarus cui ea fœlicitas contigit. Vtinam & quieto, inque mentis tranquillitate contingat. Cum & de hoc Ambroſij Sanctitas *lib. 4. epiſtolar. epiſt. 32.* (ſua ob id non modo corporis, ſed præcipuè animi diſcrimina timens) Seuero Epiſcopo ita conqueratur: *Remota enim veſtra ora littoris non ſolum à periculis, ſed etiam ab omni ſtrepitu; tranquillitatem infundit ſenſibus, & traducit animoſa terribilibus & ſæuis curarum æſtibus ad honeſtam quietem: vt ille commune omnium, ſpecialiter vobis videatur congruere, & conuenire, quod ait Dauid de Sancta Eccleſia:* Ipſe ſuper maria fundauit eam, & ſuper flumina præparauit eam. *Etenim liber animus à barbarorum incurſibus, & præliorum acerbitatibus, vacat orationibus, inſeruit Deo, curat ea quæ ſunt Domini, fouet illa quæ pacis ſunt & tranquillitatis. Nos autem obiecti barbaricis motibus, & bellorum procellis, in medio verſamur omnium moleſtiarum freto: & pro his laboribus & periculis, grauiora colligimus futuræ vitæ pericula.*

Non quòd Barbari abſint; hoſtes & viſibiles, & inuiſibiles deſunt, tantoquè grauiores, quanto occultius; clanculum læduntquè latenter: quibus nec totus pellendis integerquè ſufficit homo: minus in diuerſa tractus, curarumque turmis attritus. Fortunatus prorſus, ac terque quaterque beatus cui ſe voluntariis expedire ſaltem, cætereque datum, & vel habere, vel mentem procurare tranquillam, occupatoque Otio perfrui, atque Eccleſiaſtici iuſſu *cap. 38.* ſcribere ſapientiam in eo. Non hominis tantummodo iſtud; ſed ſupernæ Gratiæ donum, vt *epiſtolar. lib. 6. epiſtola 6. ad finem*, Abbati, qui Abbatiæ renunciauerat cautus, Petrus Damianus ſcribens, & enunciat ita, & prudentiam pariter Otiumque extollit illius: *Dilectiſſime, ſatis*

laudabiliter & prudenter egiſti , videlicet vt infœcundi laboris grauiſſimum pondus abiiceres, & leuigatis ceruicibus ad fructuoſa quietis Otium conuolares. Hoc tibi conſilium non caro vel ſanguis attribuit, ſed Diuina potius Miſeratio cœlitùs inſpirauit. Quandoquidem mens vacat, & de propria ſalute propenſiori fieri cura ſollicitum, & de tot animarum non reddenda multiplici ratione ſecurum.

Fructuoſum valdè,lucroſum,vtilequè com-
25 mercium,† periculis quoque redemptis. Scire velis quale ? *Sapientia Otia negotia ſunt.* cenſore Bernardo *Serm. 25. ſuper Cantic. col. 3. ante finem.* Quæ ad menſuram Otij creſcit. Nam *quo Otioſior Sapientia , eo exercitatior in genere ſuo*,eiuſdem teſtimonio *ibi*. Tantum deinde producentia fœnus, *vt nullum vitæ genus eſſe putem cum litterati hominis Otio, dummodo non ſterili conferendum* , cum Angelo Politiano *epiſtolar. lib. 4. Cæſari Comento ſuo.* Namque ſi ſterileſcit, *Otium ſine litteris mors eſt, & viui hominis ſepultura*, congruo cognomine Seneca *epiſtola* 82. Bernardique *Sermone 63. col. 2.* in principio : *ſic ſtultus eo ipſo quod inutiliter viuit, viuens mortuus eſt.* Et ne ſic inutiles facti, moriamur ante mortem, *lib. 4. de Conſider. ad Eugen. cap. 4.* optat vt ſimus *in Otio non Otioſi.* Occupatum enim tantum à morte & ſepultura abeſt, vt in ſæculo vitam abſumptam , negotiorumque turbine demptam, inſtauret, & renouet, vt ad ſimilitudinem Palmæ , ſupra expendimus , eius & faſtidia pellat; & dulcem gratamque reddat. In eo , *ſi te ad ſtudia reuocaueris , omne vitæ faſtidium effugeris: nec tibi grauis erit, nec aliis ſuperuacuus.* Seneca *cap. 3. de tranquillit. animi* ſponſore. *Quo nihil dulcius*, Petrarcha iure optimo dixit *de Remed. vtriuſque fortunæ, Dialog. 21.* & prius illo, Cicero *Tuſculanar. quæſtion. lib. 3. pag. mihi 613* D. Auguſtinus ſupra, *Laudabile, & Sanctum* ex eoque D. Thom. *2. 2. quæſt. 189. art. 8. ad 4. Poſſeſſionem Pucherrimam* , Socrates , & cum eo Xenophon *in Simpoſio*, cumque aliis , Quintilianus Mandoſius *in Gloſſa, Facultatum, §. Ac tam, verbo Negotiis, pag. mihi 302.* Qua fœlix ſic Otioſus.

Natiuo cultu, & gaza prædiues agreſti,
Ipſe ſibi viuit nullo ſubteſte, ſuoque
Pendet ab arbitrio, ſuus ipſe eſt Cenſor.

Vt *in Ruſtico* cecinit Politianus.

Non iſtic obliquo oculo mea commoda quiſquam
Limat: non odio obſcuro, morſuque venenat.

Vt *epiſtolar. lib. 1. epiſt. 14. ad Villicum ſuum* , Horatius.

26 Et quamuis ad caſus † apta quoque ſolitudo ſit: *vbi tentationes plurimæ, niſus ad virtutem difficilis , lapſus facilis ad errorem* , vt Ambroſius inquit *in comment. ad cap. 4. Euangel. ſecundùm Lucam*, in illud: *Ieſus autem plenus Spiritu Sancto* &c. multaque mala afferre ſolitariis poſſit, *Non habere Cenſorem* , vt & animaduertit Hieronymus *lib. 2. epiſtolar. epiſt. 18. ad Demetriadem* : ob idque *iniquitas incomitata reſidet.* Ambroſij pariter axiomate *de Iacob. & vita beata lib. 2. cap. 4.* Quid multa: *Omnia nobis mala ſolitudo perſuadet* , ſententia Senecæ *epiſt. 25.* Quorum enumerationem *epiſtola* 10. compegerat iſtam: *Tunc mala conſilia agitant : tunc aut aliis, aut ipſis futura pericula ſtruunt: tunc cupiditates improbas ordinant : tunc quidquid aut metu, aut pudore animus celabas, expromit. Tunc audaciam acuit, libidinem irritat, iracundiam inſtigat.*

At verò quibus id contingat, ab ipſomet Seneca *ibidem* accipe. Perditis nempe, ſtultis, ſeu imprudentibus. Nam *quod vnum Solitudo habet commodum: Non habere Indicem , perit ſtulto, ipſe ſe prodit.* De his (vt *dicta epiſtola* 25. rectè cauet) *nemo eſt , cui non ſatius ſit cum quolibet eſſe quàm ſecum.* Prudenti verò , virtutemquè ſectanti, non modo Solitudinem perſuadet ibidem: ſed & in turba, ſui in ſe receſſum, cum in ea eſſe cogitur. Quod & *Dominica 1. Quadrageſ. Euangel. Matth. c. 4. ſerm. 2. in fine, ſeu ſerm. 31.* Ambroſius ſuadet: *Vt habentes quidem conuerſationem in Vrbibus, poſſideamus mente Deſertum.* Non omittenda Senecæ verba. *Tunc præcipuè* (ait) *in te ipſe ſecede, cum eſſe cogeris in turba: ſi Bonus vir, ſi Quietus, ſi Temperans es. Alioquin in turbam tibi à te recedendum eſt. Quia* (vt dixerat epiſtola 10.) *nemo eſt ex imprudentibus , qui ſibi relinqui debeat.* Meritoquè hic, ſeu adhuc in virtute debilibus interdicitur ſolitudo ; illis ſuadetur: *cum eadem ſit Virtutis natura , quæ Nemorum : vt ſi adhuc exigua de terrenis ad ſuperna ſe ſubrigunt, dum teneris ætas adoleſcit frondibus, ſæui veneno dentis obnoxia , facile aut ſuccidi poſſint, aut vri: ſi verò alta ſe radice fundauerint , & ramorum ſublimitate ſuſtulerint: fruſtra iam vel ferarum morſibus, vel lacertis agreſtium , vel diuerſorum flatuum procellis arbor robuſta tenetur.* vt robuſta quoque ſimilitudine Ambroſius comprobat, *ſuper d. cap. 4. Euangel. ſecundum Lucam*, in illud : *Ieſus autem plenus Spiritu Sancto &c.*

Vana item, auſtera, ſeu potius ſtolida ſolitudo vitanda illa, cuius mentionem fecimus *ſupra numero* 9. periculis propriis caſibusquè expoſita. Nec non ſterilis, iners, ſeu deſidioſa. Væ ita ſoli! *Neque putet homo ſe euaſiſſe pericula cum in Eremum venerit ; quia quanto ſubtilius, tanto difficilius à tentatore inuaditur. Qui cogitationum foribus aſſidens, omnium virtutum germina in ipſo ortu ſtrangulare molitur. Imaginem Chriſti delere cupiens , adulterinos colores naturali pulchritudini ſuperducit , claritatem ſpiritus interpollat, & obnubit. Verùm liberius anima expedita obuiat impugnanti, vbi compedes impedimentorum defuerint, & aſpectus irritamenta non nouerint. Securiorquè eſt congreſſus , vbi ſingula non bellicant dimicantem, nec inebriant animum lenocinia voluptatum.* vt eleganter, & aperta ratione Cyprianus *de Ieiunio & tentationibus, col. 2. ad finem, & ſequenti.*

Nonne & qui pro virtute dimicat, ſolus eſt, Virtute comite ipſa, Dominoque virtutum ? Is quidem *cum quo Deus eſt, nunquam minus ſolus eſt, quàm cum ſolus eſt. Tunc enim liberè fruitur gaudio ſuo : tunc ipſe ſuus eſt ſibi ad fruendum Deo in ſe, & ſe in Deo. Tunc in luce veritatis , in ſereno mundi cordis vltro patet ſibi pura conſcientia, & libera ſe infundit affecta de Deo memoria; & vel illuminatur intellectus*

lectus;& bono ſuo fruitur affectus;vel ſeipſum deflet humanæ fragilitatis defectus. vt de vita ſolitaria ad Fatres de Monte Dei,col.4.parum poſt medium,eoſdem inſtruens Bernardus,huiuſcemodi ſolitariæ vitæ effectus,commodaquè depingit.Quorum quaſi epilogum, epitomamquè epiſtolar.lib. 4. epiſt. 31. Sabino Epiſcopo hunc in modum compegit Ambroſius: Sola erat Maria, & loquebatur cum Angelo. Sola erat quando ſuperuenit in eam Spiritus Sanctus, & Virtus Altiſſimi obumbrauit eam Sola erat,& operata eſt mundi ſalutem, & concepit Redemptorem vniuerſorum. Solus erat Petrus, & totum per Orbem conſecrandarum gentium cognouit myſteria. Solus erat Adam & non eſt præuaricatus,quia mens eius adhærebat Deo. Poſtquam verò ei mulier adiuncta eſt, non potuit adhærere mandatis cæleſtibus,& ideo ſe abſcondebat quando Deus deambulabat in Paradiſo.His epiſtolam inſuper, ſeriemquè concludens: Liquet igitur ex his, quia ſoli cum ſumus, tunc nos offerimus Deo. Tunc mentem ei noſtram aperimus: tunc amictum fraudis exuimus. Solus erat Adam quando in Paradiſo conſtitutus eſt. Solus erat quando ad imaginem Dei factus eſt.Sed non erat ſolus quando de Paradiſo eiectus eſt.Solus erat Dominus Ieſus quando mundum redemit. Argumento his finem imponit: Initium fecerat iſtis:Nunquam minus ſolus ſum,quàm cum ſolus eſſe videor: nec minus Otioſus quam cum Otioſus.

27 Etenim † quorundam Otium occupatum eſt in villa,aut in lecto ſuo:in media ſolitudine, quamuis ab hominibus receſſerunt,ſibi ipſi moleſti ſunt. Quorum non Otioſa vita eſt,ſed deſidioſa Occupatio. teſte Seneca de vita breuit. c. 11. in fine.Non prorſus ad tranquillitatem locus confert,niſi ſibi præſtet animus, qui ſecretum & in occupationibus mediis, ſi volet, habebit.eodem ipſo epiſt.104.Quod & lib.1. epiſtolar.epiſt.13.ad Iunnium Aſellam agnouit Horatius,qui rectè ad animum, non ad locum ſic Beatitudinem refert:

Rure ego viuentem,tu dicis in Vrbe Beatum:
Stultus vterque locus immerito cauſatur inique.
In cauſa eſt animus,qui ſe non effugit vnquam.

Vidi ego in villa hilari & amæna mœſtos:vidi in media ſolitudine occupatis ſimiles. Videntur quidem habere Tranquillitatem,videntur Quiete frui:ſed non eſt Quies vbi animus Inquietus eſt.quemadmodum diſcutit Ambroſius expoſit.Pſalmi 118. in illud:Greſſus meos dirige ſecundùm verbum tuum &c.parum poſt principium.Sunt qui cum Quieti ſunt ipſa deterius ſua Quiete fatigantur.Voluptatem namque ſentiunt,ſi actionibus deprimuntur.vt Curæ Paſtoralis 2.p.c.7.deponit Gregorius. Quod & Moral.lib.6.c.17.longe ante medium,ſi inculcat: Nonnulli hominum ita otioſæ mentis ſunt,vt ſi eos labor occupationis excipiat;in ipſa operis inchoatione ſuccumbant: & nonnulli ita inquieti ſunt, vt ſi vacationem laboris habuerint; grauius laborent. Quia tanto grauiores cordis tumultus tolerant; quanto eis licentius ad cogitationes vacat. Prauæ etenim mentes (vt iterum ibi lib.5.cap.8.)temporalium rerum tumultus intra ſemetipſos verſare non ceſſant, etiam cum vacant.In cogitatione enim ſeruant depicta,quæ amant, & quamuis nihil exterius faciant;apud ſemetipſas tamen ſub pondere inquieta Quietis laborant.

Itaque † volenti perperam agere, & Deſertum abundantiam habet,& Nemus vmbram,& ſilentium ſolitudo. Malum quippè quod nemo videt,nemo arguit.vt optimè Bernardus epiſt. 115. At verò timeat & iſte Nemoris aurem. ipſius Bernardi monitu, ſeu comminatione epiſt. 42.ad Henricum Senonenſem Archiepiſcopum,col.8.poſt medium. Pernicioſa huic ſua ſolitaria ſocietas. Quare nec indiſtinctè ſuadenda,aut ſine delectu,facilevè captanda.Sed prudenter perpendendum eſt, quis admittatur ad habitandum ſecum.Qui enim habitat ſecum, non niſi ſeipſum qualis ipſe eſt habet ſecum. Malus autem homo nunquam tutè ſecum habitat,& nemo melior eſt,quam ipſe ſibi.Nam inſani & nimium dementes,& qui non ſatis quacumque de cauſa mentis ſuæ compotes ſunt,cuſtodiri ſolent,nec ſibi relinqui, vel committi,ne ſolitudine male vtantur. vt Sanctus ipſe Bernardus de vita ſolitaria.& prior ipſe d. epiſt. 10. per eundem fere verborum concentum prædixerat Seneca. 28

Solitaria ergo vita damnanda?Abſit, cum (vt ex D.Thoma iam diximus) inſtrumentum Perfectionis ſolitudo ſit.Non iſtud ſolitudinis vitium, hominum eſt. Præter quam quod,in omni conditione,& gradu optimis mixta ſunt peſſima,D. Hieronymi aſſertione epiſtolar.l.2.epiſt.13.ad Ruſticum.Ac ideò tandem

Nil prodeſt, quod non lædere poſſit idem.
Igne quid vtilius? Si quis tamen vrere tecta
Comparat;audaces inſtruit igne manus.
Eripit interdum,modo dat medicina ſalutem:
Quæquè iuuet monſtrat, quæque ſit herba nocens.
Et latro, & cautus præcingitur enſe viator:
Ille ſed inſidias;hic ſibi petat opem.
Diſcitur interdum vt agat facundia cauſas;
Protegit hæc ſontes, immeritoſquè premit.
Omnia peruerſas poſſunt corrumpere mentes;
Stant tamen illa ſuis omnia tuta locis.

Diſertè diſcurrit Ouidius Triſtium lib.2.Eleg. 1.Similiter Oratoriar.inſtitution.lib.2.cap. 17. Quintilianus:Cibos aſpernemur;attulerunt ſæpe valetudinis cauſas:nunquam tecta ſubeamus; ſuper habitantes aliquando procumbunt: non fabricetur militi gladius;poteſt vti eodem ferro latro.Quis neſcit ignes,aquas,ſine quibus nulla ſit vita(& ne terrenis immorer)ſolem lunamquè, præcipua ſiderum,aliquando etiam nocere.

Eleganter proſequitur id ipſum D. Auguſt. epiſt.154.ad Publicolam, tranſlatus ad caput De occidendis,8.23.quæſt.5.Proſequunturque etiam Tertullianus, atque Nyſſenus. Ille lib. de ſpectaculis,c.2.Hic in Oratione de mortuis, ſeu quod non ſit dolendum de obitu eorum; qui in fide obdormierunt,poſt principium.

Tam abundantia quàm inopia materia ſolet eſſe peccati,cum vel diues extollitur ad ſuperbiam;vel pauper proſilit ad querelam. epiſtolar.lib.4.epiſt.33.Demetriadi Virgini Ambroſius inquit.

Quid quod cum vtilibus etiam lethalia & pernicioſa

Digitized by Google

pernicioſa generantur. Cum tritico conium, quod inter alimenta vitæ, noxium reperitur. vt idem ipſe *Hexamer.lib.5.cap.9.* Qui poſtquam ſimilia de helleboro, aconito, & aliis hominum inſidiantibus vitæ, nec Naturæ ideo eorum productione detrahendum edocet: ad medicamina etiam hæc eadem nocua profuêre ſæpè, oſtendit. Cur non?

Sæpè ſaluti fuêre peſtifera & *lib.1.de Ira, c.12.* Seneca ait; & *de Benefic.lib.6.c.8.* ita ſucceſſibus monſtrat: *In flumen alicui cecidiſſe frigore magno, cauſa ſanitatis fuit: quorundam flagellis quartana diſcuſſa eſt: & metus repentinus animum in aliam curam reuertendo, ſuſpectas horas fefellit.*

Eadem & vitam ſuſtinent, & mortem afferunt. *Plerumque herba, quæ hæc animalia reficiunt; alia occidunt: & lenis ſibilus equos mitigat; catulos inſtigat: & medicamentum, quod hunc morbum minuit, alteri vires iungit: & panis, qui vitam fortium roborat; paruulorum necat.* veluti *Moral.lib.30.c.4.ad principium* ratiocinatur Gregor. *Venenum mors quidem eſt homini, ſed tamen vita ſerpenti*, vt ipſe idem *ibi, lib.3.cap.7.*

Quod aliis cibus eſt, aliis fuit acre venenũ. Vt de his latè diſcurrens Lucretius *de rerum natura, lib.4.* ait & lib.5.

Quippe videre licet, pingueſcere ſæpè cicuta
Barbigenas pecudes; hominique eſt acre venenum.

Sol item & gignit; *& nimio calore ſpicas torret, adurit gignentium prima exordia.* Luna quandoque nocet; *& viantibus iter demonſtrat, latronumquè prodit inſidias. Vnus itidem ſol, & tamen vt ſanis oculis ſplendorem offert; ita ægrotos, & imbecilles obſcurat.* Nazianzenus penſat. *Orat. 17. ad Ciues Nazianzenos.*

Vnum idemquè miraculum, quod aliis lumen fidei præbuit; alios per inuidiæ tenebras à lumine mentis excæcauit. & ait, & exemplis manifeſtat Gregorius *Moral.lib.27.cap.13.*

Vinum res eſt bona; ſed quoniam eo immodicè vſi ſunt Iudæi; Deus ſacerdotibus omnino prohibuit vſum eius fructus. Diuus Ioannes Chryſoſtomus inquit *ad Corint.1.cap.2. Homil.7.* ſimilibus quoque id illuſtrans.

Quid plura? *Vnus eſt Chriſtus; idem tamen in ruinam, & reſurrectionem poſitus eſt. In ruinam nimirum incredulis; in reſurrectionem autem credentibus. Et aliis quidem petra offenſionis eſt, ac lapis ſcandali; iis nempe qui neſciunt, neque intellexerunt, vtrum in tenebris ambulant: quales illi ſunt, qui vel idolis cultum adhibent; vel ad litteram vſque dumtaxat proſpiciunt, nec quidquam præterea ſplendoris haurire vel cupiunt, vel poſſunt: Aliis contra Lapis Angularis, & Petra laudabilis, his videlicet qui verbi Diuini vinculo conſtringuntur, eique inſiſtunt.* diſcretione Nazianzeni *d. Oratione 17. ad Ciues Nazianzenos.*

Etiam diaboli malitiam ad ſalutem prodeſſe hominibus, non quod diabolus prodeſſe velit, ſed quod malitiam eius, etiam repugnantis, conuertit nobis Dominus ad ſalutem; Ambroſius dixit *lib. de Paradiſo, cap. 2. Apoſtatæ quippe Angeli* (vt Moralium lib.16.cap.18. Gregorius in idem) *peruerſa voluntas eſt; ſed tamen à Deo mirabiliter ordinatur. vt ipſa quoque eius inſidiæ vtilitati bonorum ſeruiant. Quos purgant, dum tentant. Quia* (vt ipſemet lib. 34. cap. 7.) *cunctorum Opifex Deus ſcit ad bonorum cuſtodiam etiam bene vti mala actione reproborum, lapſum cadentium vertit in profectum manentium.* Eſtque in id quoque text. *in cap. Relegentes, 45. & ibi Gloſſa verbo Bona, 23. quæſt. 5.*

E conuerſo, *nullum eſt in hac vita bonum, quo homo pro ſua libertate non poſſit vti malè aliquo modo. Nam licet virtutibus non poſſimus vti tanquam principiis ad malos actus eliciendos; poſſumus tamen ex illis ſuperbire, & ita illis aliquo modo male vti. Idemque eſt de peculiaribus auxiliis, aut fauoribus gratiæ.* vt de *Religione tom.2.lib.1.c.17.n.9.* Suarius inquit. *Bona ſunt diuitum diuitiæ ſuæ, ne eos paupertatis moleſtia frangat. Bona ſunt pauperum penuria ſua, quibus caſtigantur, ne per incontinentiam defluant. Fortium fortitudo, vt ad bona opera conualeſcant. Debilium imbecillitas, quia refrænantur, ne quod velint malum perficiant. Sapientium ſua ſcientia, quæ illuminantur vt proficiant. Inſipientium ſua ſimplicitas, quâ humiliantur, ne ſuperbiant. Omnino quicquid in hac vita noſtra fragilitas poſſidet, Pius Conditor (quantum in ſua bonitate eſt) ad bonum noſtrum nobis quotidiè confert, ſcilicet ad correptionem prauitatis, vel ad profectum virtutis.* Hæc Bernard. *Dominic. poſt Pentecoſten, Homil. de Villico iniquitatis, ex fine, col. 2.*

Sed heu. *Quæ ad vſum accepimus vitæ, ad vſum conuertimus culpæ. Valetudinem corporum in vſum conuertimus vitiorum: bona mentis in vſum expendimus vanitatis.* vt ex Gregorio traducit Bernardus *proximè.* Vſus itaque prauus bonum conuertit in noxam; bonus etiam in malis proficit. Omnia nobis Dominus in bonum contulit: malitia nos in malum conuertimus noſtra. *Sic enim de magnis bonis mala oriri non minima ſolent*, vt & ait & exemplificat Bernardus idem *ſuper Cantic. ſerm. 84. poſt principium.*

Igitur, ex tam longè petitis, aptiſſima quidem ad Perfectionem ſolitudo. Sed *quid prodeſt ſolitudo corporis, ſi ſolitudo defuerit cordis? Qui enim corpore remotus viuit, ſed tumultibus conuerſationis humanæ terrenorum deſideriorum cogitationibus ſe inſerit; non eſt in ſolitudine. Si verò prematur aliquis corporaliter popularibus turbis, & tamen nullos curarum ſæcularium tumultus in corde patiatur, non eſt in vrbe.* Diui Gregorij proloquio *Moral. lib. 30. cap. 12.* Namque *in plateis, in triuiis ſuum Pietas habet ſecretum.* Diui Petri Chryſologi *ſerm. 9.*

Non locus eſt qui beat, ſed animus. *Locus non facit ſanctos, ſed operatio bona locum ſanctificat & nos. Peccauit enim Angelus in Cælo, peccauit Adam in Paradiſo: & tamen nullus locus ſanctior illis erat. Si enim habitationem loca beare poſſent, nec homo, nec Angelus dignitate corruiſſent.* vt *Sermon. 27. ad fratr. Erem.* arguit Auguſtin. *Samaritana Meſſiam cognouit ad fontem, quem in Templo Iudæorum populus ignorabat.* vt Ruſtico *epiſtolar. lib. 2. epiſtola 13.* ſcripſit Hieronymus. *Lot in ipſa*

peruerſa

Digitized by Google

perverſa ciuitate fuit iuſtus; in monte peccauit. vt Gregor.*epiſtolar.lib.6.epiſt.4.Cyriaco Epiſcopo Conſtantinopolitano.* Auguſtinumque inſequens, ſubdit: *Quia Paradiſo iucundius? Quid cœlo ſecurius? Et tamen homo ex Paradiſo, & Angelus de cœlo peccando cecidit.* Quod nullatenus faſtidioſè, ſed iucunde vtiliterquè potius *lib. 1. in Ezechielem, Homil.9.col.6.in fine, & 7.* repetit. *In Paradiſo cum Adam diabolus decertat; in deſerto cum Chriſto diabolus dimicat. Vbique inſidiatur homini, vbique congreditur.* communi experimento, ſpeciali Ambroſij ſchemate *Dominic. 2. Quadrageſ. Sermon.39.* Itaque *nuſquam eſt ſecuritas, neque in cœlo, neque in Paradiſo, multo minus in Mundo.* vt idem proſequens argumentum, illud Bernardus claudit *Sermone de Ligno, fœno & ſtipula, à principio.*

Non tam corporis, quàm animi ſeceſſus Solitudinem, vt diximus, conſtruit. *Etſi omnes diuerſorium non excipiat loci; animi tamen omnino neceſſaria eſt ſolitudo, vbi erecta ſpecula mens ſibi inſopita prouideat deterſa rubigine, coruſcantibus armis importunum hoſtem terreat, & repellat.* animaduerſione Cypriani *de Ieiunio & tentationib.col.4.ante medium.* Huic autem & intra Vrbem, vt prænotauimus, Eremus eſt *ſi verſantes intra vrbem abdicet vſu vrbis, & conuerſatione,* ex Ambroſio ſupra & in Eremo *habet populos Quies læta* alterno Cypriani ſenſu *de laude Martyrij, col.11.ante medium.* Idcirco *requirenda ſunt ſilentia, requirenda eſt Quies non ſolum locorum, ſed & animi & propoſiti, & ad huiuſmodi ſecreta inuitanda eſt anima. Si enim propoſitum Quietis gerat quis, nec in vrbis habitatione turbabitur.* Chryſoſtomi concordi ſententia *de Compunctione cordis lib.2.mihi col.6. poſt principium.*

29 At verò plurimum & locum conferre Animo, † per ſe quidem patet, & ſatis, apertequè ſuperiora manifeſtant. Illud item *Iob c. 28. v. 1. Et auro locus eſt in quo conflatur.* & v. 2. *Ferrum de terra tollitur.* Textuumque deciſio *in c.2.cum ſeqq.vſque ad finem, de filiis presbyterorum.* Sacri etiam Concilij Tridentini *ſeſſ.25.de reform. c. 15.* Quæ enim ad ſupernorum contemplationem incitamenta ſolitudo non præſtat? Quæ non exempla virtutum? Quæ non oblectamenta cœleſtia? Quam non litterato otio vacationem concedit? Cuiuſque laborem iucunditate, & vbertate fructuum affatim non compenſat. *O Deſertum Chriſti floribus vernans! O ſolitudo in qua illi naſcuntur lapides, de quibus in Apocalypſi Ciuitas Magni Regis extruitur! O Eremus familiarius Deo gaudens!* vt *epiſtolar.lib.2. epiſt. 6.ad Eliodorum,* exclamat Hieronymus. *Hic eſt quercus illa Mambre. Hic ad cœlum ferens ſcala. Hic Angelorum caſtra, à Iacob conſpecta. Hic ſolitudo, in qua populus purificatus legem accepit, & ſic in terra promiſſionis Deum vidit. Hic Mons Carmelus in quo Elias commorans, Deo complacuit. Hic cāpus in quo receſſu facto, Eſdras omnes Diuinos libros, ex mandato Dei eructauit. Hic ſolitudo in qua Beatus Ioannes locuſtas edens hominibus pœnitentiam prædicauit. Hic mons oliuarum in quem Chriſtus aſcendit, ac orauit, noſque ſimiliter orare docuit. Hic Chriſtus, ille ſolitudinis amator. Ait enim: Vbi duo ſunt aut tres congregati in nomen meum, illic ſum in medio ipſorum. Hic arcta illa & anguſta via, quæ ducit ad vitam. Hic Doctores & Prophetæ, qui in ſolitudinibus errant, ac montibus, ſpeluncisquè, & foraminibus terræ. Hic Apoſtoli, & Euangeliſtæ, & Monachorum remota ab vrbibus vita.* Baſilij Magni *epiſt.ad Chilonem diſcipulum ſuum,* diſcurſus iſte. Similis etſi breuior Ambroſij *epiſtolar.l.5.epiſt. 25.Vercellenſi Eccleſiæ, col. 10. ad princip.pag. mihi 121.* inquientis: *Hinc illi proceſſerunt viri Elias, Eliſæus, Ioannes, qui pelliceis tunicis, & caprinis exuuiis induti, inopes atque egentes, anguſtiis & doloribus afflicti in ſolitudinibus errabant, inter alta & condenſa montium, inuia rupium, ſpeluncarum horrida, fouearum vadoſa, quorum conuerſatione dignus orbis terrarum non erat.*

Quis tam excelſa vel leuiter pertingere valet? iſtud quidem ſupernum. Aptandum viribus onus. Receſſu ſaltem à turba, negotiorum ſtrepitu, ſeu turbine potius (niſi mea mihi infida mens eſt, non enim ei facile credo, in his præſertim quæ ad rectitudinem, & vitæ genus fortius tendunt, imbecillitatis meæ conſcius) *Philoſophiæ ſupremæ deſiderio teneor, ac iuxta Ieremiam, extremum quendam ſeceſſum requiro, mecumque ipſe ſolus vitæ conſuetudinem habere concupiſco.* Si cum Gregorio Nazianzeno *Orat. 29.in principio* & loqui, & optare mihi vtique licet. O vtinam iſte mihi contingat ſeceſſus honeſtè, ſolitudiniſquè iucunditatem, & fructum, ante mortem, ſi placuerit Domino, experiar. *Viderint quid alij ſenſerint (vnuſquiſque enim ſuo ſenſu ducitur) mihi oppidum carcer, & ſolitudo Paradiſus eſt.* Deſiderio mihi, vt Diuo Hieronymo actu, hæc Ructico ſcribenti *epiſtolar. lib.2.epiſt.13.* Hoc votum.

Hoc petit: eſſe ſui, nec magni ruris arator:
Sordidaque in paruis Otia rebus amat.
Quiſquam picta colit Spartani frigora ſaxi,
Et matutinum portat ineptus Aue,
Cui licet exigui nemoris, iuriſquè Beati
Ante focum plenas explicuiſſe plagas?
Et piſcem tremula ſalientem ducere ſeta,
Flauaque de rubro promere mella cado?
Pingues inæquales onerat cui villica menſas,
Et ſua non emptus præparat oua cinis?
Non amet hanc vitam quiſquis me non amat opto;
Viuat & Vrbanus Albus in Officiis.

Cum Martiale *Epigrammat.l.1.Epigram.23. ad Frontonem,* & vitæ iſtius genus optamus; & Officia appetentibus, ſi quod ipſe precatur, licet precamur: Nam

Me focus, & nigros non dedignantia fumos
Tecta iuuant, & fons viuus, & herba rudis.

Vt Martialem eundem *lib. 2. Epigram. 90. ad Quintilianum.*

Diuitias alius fuluo ſibi congerat auro,
Et teneat culti iugera magna ſoli;
Quem labor aſſiduus vicino terreat hoſte,
Martia cui ſomnos claſſica pulſa fugent:
Me mea paupertas vitæ traducat inerti,
Dum meus aſſiduo luceat igne focus
Ipſe ſeram teneras maturo tempore vites
Ructicus, & facili grandia poma manu.
Nec ſpes deſtituat, ſed frugum ſemper acerbos
Præbeat, & pleno pinguia muſta lacu.

Vt ſibi expetit Tibullus *lib. 1. Eleg. 1.*

Hanc, ô Cœlicolæ Magni concedite vitam.
Sic mihi delicias, ſic blandimenta laborum,

Sic faciles date ſemper opes. Hæc improba ſunto
Vota tenui. Nunquam certè nunquam illa precabor,
Splendeat in rutilo frons inuidioſa galero,
Tergeminaquè grauis ſurgat mihi Mitra Corona.

Cum Angelo Politiano *in Ruſtico*. Cumquè Seneca *in Thyeſte actu 2.*

Stet quicumque volet potens
Aulæ culmine lubrico:
Me dulcis ſaturet Quies,
Obſcuro poſitus loco,
Leni perfruar Otio.
Nullis nota Quiritibus,
Ætas per tacitum fluat.
Sic cum tranſierint mei
Nullo cum ſtrepitu dies.
Plebeius moriar ſenex.

Ille grauem duro terram qui vertit aratro,
Perfidus hic caupo, miles, nautaque per omne
Audaces mare qui currunt, hac mente laborem
Se ſe ferre, ſenes vt in Otia tuta recedant
Aiunt.

Sermonum Satyra prima de his, naturaquè de cæteris atteſtante. *Quid eſt ergo in quo erratur, cum omnes beatam vitam optent? Quod inſtrumenta eius, pro ipſa habent, & illam dum petunt, fugiunt. Nam cum ſumma Beatæ vitæ ſit ſolida Tranquillitas, & eius incuſſa fiducia: ſollicitudinis colligunt cauſas, & per inſidioſum iter vitæ non tantum ferunt ſarcinas, ſed trahunt. Ita longius ab effectu eius quod petunt, ſemper abſcedunt, & quo*
27 *plus operæ impendunt, hoc ſe magis impediunt; & feruntur retro. Quod euenit in labyrintho properantibus, ipſa illos velocitas implicat.* vt introrſus Seneca intuetur *epiſt.* 44. Inextinguibilis diuitiarum cupiditas Tranquilli Otij cupiditate velatur. Non tam quæritur quam ſimulatur Quies. Exterius ſonat amor illius; viſcera interius auaritia depaſcit; & quod illi abunde, nihil huic ſatis. Tranquillitatis aſſimulant petere portum; cupiditatis, ambitioniſquè fluctuoſum nauigant mare. Cuius tandem proceloſis vorticibus abſorpti, miſerè pereunt.

Ego (cum illo apud Quintilianum declam. 13.) *in vita mea ſecreto, remotus à tumultu ciuitatis ignobile æuum agere procul ab ambitu, & omnis maioris fortunæ cupiditatis conſtitui; & dum moleſta lege naturæ tranſiret ætas, vitam fallere. Hoc mihi paruulum terræ, & humilis tugurij ruſticum culmen æquitas animi Regna fecerat; ſatiſque diuitiarum erat, nihil amplius velle.* Quid amplius quam non inuidioſis diuitiis inhiare? (*Habebit Philoſophus amplas opes, ſed nulli detractas, nec alieno ſanguine cruentas, ſine cuiuſquè iniuria partas, ſine ſordidis quæſtibus; quarum tam honeſtus ſit exitus quam introitus; quibus nemo ingemiſcat, niſi malignus.* Suppreſſo de ſe nomine Seneca *de vita Beata, c. 23.*) Quid amplius quam non proceloſis dignitatibus eſurire, bonis animi ſaturari, & tranquilla perfrui mente? *Quid namque eſt Poteſtas Culminis, niſi Tempeſtas mentis?* aſſertore Gregorio *Cura Paſtoral. p. 1. c. 9.* Qui & ſui ideo ſæpè, vt vidimus, dolet. & ſic denuò *epiſtolar. lib. 1. epiſt. 5.* Theoctiſtæ, Imperatoris ſorori, de eo, deque ſolitudinis tranquillitate amiſſa conqueritur: *Miror autem quod in me collatas dudum Continentias veſtras ex hac moderna Paſtoralis officij continentia diſtraxiſtis; in qua, ſub colore Epiſcopatus, ad ſæculum ſum reductus: in qua tantis terræ curis inſeruio, quantis me vita laica nequaquam deſeruiſſe reminiſcor. Alta enim Quietis meæ gaudia perdidi, & intus corruens, aſcendiſſe exterius videor. Vnde me à Conditoris mei facie longè expulſum deploro.* Vtriuſque ſtatus conſcius, vnius fœlicitatem expertus; alterius angores & diſcrimina horrens, omnibuſquè horrenda demonſtrans, *epiſtolar. l. 6. epiſt. 26.* Andreæ Scholaſtico ſeceſſus honeſti vtilitates, fructuſquè deſcribens, enixè perſuadet, vt *in pauco tempore delectabili receptaculo peregrinationis viuere ſtudeat, & quietam ac tranquillam vitam ducere ſacris lectionibus vacare, & cœleſtia verba meditari, in æternitatis amore ſe accendere, de terrenis rebus, ſecundùm vires, bona peragere, & Regnum Perpetuum in eorum remuneratione ſperare. Sic autem viuere* (ait) *iam in æternitatis vita partem habere eſt. Hæc, magnifice fili loquor* (ſubiungit) *quia multum te diligo. Et quia in procellas, & fluctus cordis tendis* (epiſtolas commendatitias ad Munera Imperatori poſtularat ab eo) *verborum meorum funibus te ad littus reuoco: & ſi trahentem ſequi volueris; quæ pericula euaſeris, quæ gaudia inueneris; in ipſo Quietis tuæ Littore poſitus agnoſces.*

Mihi hæc, Senecæquè ad Lucilium *tota epiſt.* 19. ſuo modo, proque ſuo captu non abſimiliter, ſcripta refero; nec modo perſuaſa, ſed deſideratiſſima ex corde habeo: vellemquè Lectorem ſeu ad Regiminis fretum vela pandentem, ſeu velificantem in eo, contrahat illa, ſeque in tutam quietis reuocet ſtationem. *Fuge maria, vndaſque declina, & excelſum illud atque à periculo captiuitatis immunem occupa locum.* Quem & vſque adhunc tibi tam pertinaciter monſtrauimus; & nunc quoque (licet Theodoſio ſcribat *epiſt.* 7. mihi, tibique pariter Chryſoſt. monſtrat.

Quiſquis amas mundum, tibi proſpice quo ſit eundum.
Hæc via qua vadis, via peſſima, plenaque cladis.

Fuge ergo ò homo paululum occupationes tuas, & abſconde te modicum à tumultuoſis cogitationibus tuis: abiice nunc oneroſas curas, poſtpone laborioſas diſſenſiones: vaca aliquantulum Deo, & paululum requieſce in eo. Intra in cubiculum mentis tuæ, exclude omnia præter Deum, & quæ valent ad quærendum eum. & ſermonis ſoluti efficacia, & Carminis melo ab Aug. inuitatus *Manuali cap.* 30.

Pro quanta gloria genti,
Iniecisse manum fatis, vitaque repletis,
Quod ſupereſt, donare Deis!

Vt nouere quoque prophani, meritoquè exclamat Lucanus *de bello Ciuili lib. 3.*

Nec mihi quiſquam obiiciat, quod Cn. Lentulo Auguri Seneca obiicit *de benefic. lib. 2. c. 7.* Cui ingenium fuiſſe tam ſterile quam puſillum ait: tantam ſermonis inopiam, vt licet auariſſimus eſſet, citiùs emitteret nummos quam verba. *Cumquè omnia incrementa ſua Diuo Auguſto deberet, ad quem attulerat paupertatem; Princeps iam ciuitatis & pecuniæ & gratiæ: ſubinde de Auguſto ſolebat queri, dicens: Ab ſtudiis ſe abductum: Nihil tantum in ſe congeſtum eſſe, quantum perdidiſſet relicta eloquentia.*

Non enim eadem, ſed longè diuerſa mea cauſa eſt.

Digitized by Google

eſt. Maximas, quas debeo, gratias Maximè verò Cæſari noſtro ago, gratus de aſcenſibus reddo, humili, & recognito animo refero, quibus (pro Munificentia ſua *in decoro redempto ambitu*) ſæpè ſum honeſtatus, ſupra merita ſæpe ſui euectus.

Satis ſuperque me Benignitas ſua
Ditauit.

Vt ab Horatio *Epod. lib. 1. ad Mecenatem*, potiore iure verba mutuem. Non ab ſtudiis me abductum conqueror, quibus hæret animus, etſi cum liberiora delectent. Non eloquentiam reliquiſſe, cuius me expertem, ignarumque profiteor. Lentulum in querelas iſtas ineptas deduxit auiditas, quæ (vt Seneca ipſe ibidem) *non patitur quemquam eſſe gratum. Nec aliud habet malum cupiditas maius, quàm quod ingrata eſt*. Illius quoque iudicio *epiſt. 72*. Cum qua (ni me propria cognitio fallit) nullum mihi commercium eſt. Ad Reipublicæ Munia me condecentis ſtatus decor pellexit (nec inanem meam cupiditatem excuſo, ſed doleo) Ad Solitudinis, occupatique Otij deſiderium, natale genium, innataquè mens animo, ſibi, Æterniſquè vacare præoptans ſollicitat. *Accepi, fateor, meritis potiora; ſed prorſus inferiora votis. Deſiderio feror, non ratione. Ne quæſo cauſemini præſumptionem, vbi affectio vrget*. liceat mihi etiam vſurpare Bernardi verba *ſerm 9. ſuper Cantic*. cumque ipſo *ibidem ſerm. 76 in fine*, pariter exclamare: *O ſeruitutem! O neceſſitatem! Non quod volo ago; ſed quod odi, hoc facio!*

Pondera tandem, publicaquè diſcrimina Muneris (*ne quibuſdam leuia videantur*) *præſentis libri ſtylo exprimo de eorum grauedine omne quod penſo, vt & hæc qui vacat, incautè non appetat: & qui incautè expetiit, adeptum ſe eſſe pertimeſcat*. inſimul cum Diuo Gregorio *in prologo primæ partis Curæ Paſtoralis*. Aut credat expertis; aut ſaltem boni conſulat deſiderio noſtro & ceruicem duro ſubtrahendi iugo; & tandiu horrenti ſuſtinere onus. Eo quidem grauius, quo acrius ſolitudinis, Vitæque priuatæ vigemur amore. Interim teneo quod fugio, exerceo quod vito. Deo vota committens. Cui ſempiternus ſit honor & gloria.

FInieram Opus, nec vota deſierant: cum ecce Noſter Magnus vtriuſque orbis Monarcha Philippus (Quartus nomine, Celſitudine, rebuſque geſtis ſecundum nulli) Regali diplomate ſuo, ad Limenſem Nos Cancellariam euexit. Noui ob id Granatenſis Regni (cui inſeruiebamus) Senatui vale dicto, tot, tantique (non ſine Numine, ſeu vt vota neceſſitate ſaltem implerem, ſeu vt mei experimentum facerem) illico ægræ valetudini animi & corporis inſuper accreuêre langores, vt non modo longi, ſed breuis quoque accipiendi itineris auſum impedierint, compulerintquè vacationem à muneribus flagitare. Inſtanter peto, iterum atque iterum exigo, poſtulo; at in caſſum. Cauſas, vt arbitror, efficaces & iuſtas repræſento, nec impetro: ſed nihilominus vt ad Regiam Limenſem Audientiam vadam, imperataquè impleam, ſpe melioris ſalutis, aſſenſuumque propoſita. Regali pariter ſchemate iubeor. Supplicatione iterata exiſtente ratione, perſiſto. Qua quoque ſimiliter fraudor. In his, quatuor circiter elapſi anni. Quorum ſpatia partim valetudo contriuit; partim ſuſpenſa dilatio perdidit. *Maximum porro vitæ iactura dilatio eſt. Illa primum quemque extrahit diem, illa eripit præſentia, dum vlteriora promittit. Maximum viuendi impedimentum eſt expectatio, quæ pendet ex craſtino*. Quid quæ pendet ex annis? Hos ſæcula deſideria fecere; quibus celeritas ipſa tarda eſt, minima etiam cunctatio longa; feſtina moratur, cuiuſque anhelo pennata, aut retrocedere, aut procedere ſenſim iudicatur, lentitudinis, & pigritiæ inſultationes ſuffert. Quidni? Vrar, furentiquè rogo medius ardeam, & non lentum, quantumuis celerem, reputabo liberatorem? *Spes quæ differtur, affligit animam*. Eoque acrius, quo fit vicinior. Ita ſiquidem natura comparatum eſt, vt *quo propius acceſſeris ad ſpem fruendi, hoc impatientius careas*. Per vitæ momenta ad mortem peruolat ætas, & in longingua referam vota, vagari deſideria patiar, nec optabo propera, vt ſit *lignum vitæ deſiderium veniens*, vacationis cupitæ?

Senec. *de breuit. vitæ*, *c. 9.*

Prouerbior. 13. v. 12.

Plin. *l. 6. epiſt. 1. Tironi ſuo.*

d. c. Prouerbior.

Longa mora eſt nobis omnis quæ gaudia differt.

Ouid. *Hier. ad Leandrum.*

Potiorem vitæ partem muneribus & Reipublicæ dedimus; aliquam & Nobis (quaſſam licet, fractamque laboribus) ſumamus, & futuræ vindicemus oportet. In limine lethi, ſtipata faſcibus, mors ipſa tabida ſiſtit. Lictoribus ſuis (langoribus nempe, canitie, milleque huiuſcemodi) præmiſſis ſatellitibus diris: animæ quoque fores, vt rugientes leones, circuunt inimici cruenti: & fora curſitabo demens? prædæ, illorumque inſatiabili auiditati faciam locum? Omnipotens id Deus auertat.

Ouid. *l. 4. Eleg. 8. Triſtium.*

Iam mea cygneas imitantur tempora plumas,
Inficit & nigras alba ſenecta comas:
Iam ſubeunt anni fragiles, & inertior ætas.
Iamque parum firmo me mihi ferre graue eſt.
Nunc erat, vt poſito deberem fine laborum
Viuere me nullo ſollicitante metu:
Quæque meæ ſemper placuerunt otia menti,
Carpere, & in ſtudiis molliter eſſe meis.
In caua diſcuntur quaſſæ naualia puppes,
Ne temerè in mediis diſſoluantur aquis:
Ne cadat, & multas palmas inhoneſtet adeptas,
Languidus in pratis gramina carpit equus.
Miles vt emeritis non eſt ſatis vtilis armis;
Ponit ad antiquos, quæ tulit arma lares.
Sic igitur tarda vires minuente ſenecta,
Me quoque donari, iam rude tempus erat.

Gabr. de Velaſc.

Hieronyn. l. 2 epiſt. 19. ad Furiam. Petrus Damian. Opuſc. 20. Apolog. ob dimiſſum Epiſcopat. c. 5.

Quod aliud ſpectandum? Id cum Sanctis Patribus ſæpè repetere cogor: *Iam incanuit caput; dentes cadunt, & fronte obſenium rugis arata; vicina eſt mors in foribus, deſignatur rogus prope. Iam oculi caligant, & ſolito amplius phlegmatis humores abundant; rugæ ſubeunt, & dentium ruinam gengiuæ minantur. caput denique quod canis hactenus ſpargebātur, cygneo iam albore niueſcit: vox raucit; virtus deficit*: Et cum omnia corporis in peius mutauerit ætas: non animi in melius ratio, iudiciumque mutabunt? Non totis mentis viribus hoc ſaltem vitæ veſpere in virtutem nitemur, cum toto illius die aut ſteterimus ocioſi, aut perniicioſiſſima vitiorum, negotiorumquè occupatione detenti, & crudeli, pariterque fœdo eorum agone fatigati? Cumque (vt diximus) mihi parum firmo, imo infirmo valde, memetipſum ferre graue ſit; importabile iam debilibus humeris onus imponam, aut non prouide formidabo, cautéque recuſem? *Deponenda eſt ergo ſarcina, quam baiulare non poſſum: meliuſque eſt pondus abiicere, quàm cum detrimento Domini, cuius ſum ſeruus, fractis ceruicibus interire.*

Idem Petr. Damian. ſup. cap. 7. Nazianzen. Orat. 27. ad finem. Petr. ipſe Damian. ſup. a. c. 7. ad finem.

Magnum Theologum audio dicentem Nazianzenum: *Nauem paulum exonera, vt leuius naniges*: & onerabo amplius? vltra menſuram premam, vt ſæculi procelloſis fluctibus mergar, & fori vndique fragoribus obluctantibus illidar? *Spumantes procellarum cumulos, confragoſa volumina, Scylaam voraginem denuo ſulcare contendam*, & non potius tot tantaque diſcrimina fugere, & ſcopulos vitare minaces?

Horat. Serm. l. 2. Sat. 6.

Hoc erat in votis: modus agri non ita magnus,
Hortus vbi, & tecto vicinus iugis aquæ fons,
Et paulum ſiluæ ſuper his foret. Auctius atque
Di melius fecere. Bene eſt. Nihil amplius oro.

Senec. de Ira, lib. 3. c. 31. in fine. Idem de benefic. l. 7. c. 31. in fin. Tibul l. 2. Eleg fin. ad Apollinem. Ouid. de Ponto, l. 1. Eleg. 7. Eccleſiaſtic. 2.

In humanis; ſeceſſum ad cœleſtia poſco. Cuius ſpe læta animum demulceo mæſtum, dieſquè tardos fallo, ſuſtineo dira lentæ ſuſpendia moræ, & dubio quamuis, oblecto ſolatio mentem. *Inter ſolatia eſt, ſupereſſe quod ſperes.* Amara expertus, etſi non mihi dulcia fauſtaquè proponam, non tamen ita noxie mecum agere viſum, & perpetim peiora denunciem, triſtiaquè triſtibus addens ante tempus fiam, in dieſquè miſerior reddar. *Adeo ad bonas ſpes pertinax animus eſt.* Quæ

Melius cras fore ſemper ait.
Quàmuis eſt igitur meritis indebita noſtris,
Magna tamen ſpes eſt in bonitate Dei.

Qua confiſi, ex Hiſpania nunciis litteris, ſeu nuncia naui (eam Nauio de auiſo vocitamus) longo tempore ex animo petita, expectamus emerita faxit Deus Optimus Maximus.

Qui timetis Dominum, credite illi: & non euacuabitur merces veſtra. Qui timetis Dominum, ſperate in illum: & in oblectationem veniet vobis miſericordia. Scitote quia nullus ſperauit in Domino, & confuſus eſt. Quis innocauit eum, & deſpexit illum? Omnis in illo ſemper ſpes mea, nec fefellit. Auguſti namque decima quinta die, Chriſtiferæ Dominæ noſtræ Mariæ Virgini dicata, decurrentis anni 1651. fauſta nobis expectata venêre nuncia vacationis petitæ, iubili, ſeu iubilationis, etſi partem ſubtraxerit ſchedulæ dilatio Regiæ, nondum enim peruenit. Omnipotenti Deo gratias ago, Maximoque Cæſari noſtro.

Vnum mihi, inter alia, confracta mea damnum attulit valetudo, quod in Hiſpaniam eundi facultatem penitus dempſit, ſolumquè illuc mittendi librúm Typographorumquè miſere exponendi incuriæ neceſſitatem reliquit. Ergo

Ouid. Triſt. lib. 1. Eleg. 1.

Sine me liber ibis in Vrbem.
Hei mihi quod domino non licet ire tuo.

Mendorum (ſi quæ extiterint, extabunt etenim, experti loquimur) poſtulat ratio veniam, non exprobationem.

Martial. lib. 2. Epig. 8.

Si qua videbuntur chartis, tibi Lector, in iſtis
Siue obſcura nimis, ſiue latina parum:
Non meus eſt error; nocuit librarius illis,
Dum properat verſus annumerare tibi.
Quod ſi non illum, ſed me pecaſſe putabis;
Tunc ego te cerdam cordis habere nihil.

Excuſationis cum Martiale proponimus cauſam; non cum eo, ſi nec aſſequamur inuehimur.

INDEX

INDEX
RERVM ET VERBORVM,
memorabilium, quæ hoc Opere continentur.

A

Aaron.

AARON neceſſitate etiam ad munus tractus in periculum venit. Rubric.1.Annot.3.num.10. 12

Abbas Panormitanus.

Abbatis ſententia reſpuitur.Rubric. 14. Annot.4.num.31. 232

Abraham.

Abraham Ægyptum ingreſſurus,vt mortem, quam ob Saræ pulchritudinem timebat, vitaret,quid illi dicere cōſuluerit? Rubric. 14.Annot.4.num.4. 222

Veritatem celari voluit,non mendacium dici. ibi,num.32. 233

Abrogatio.

Abrogare & Derogare an,& quatenus differant?Rubric.9.Annot.6.num.13. 110

Abſalon.

Abſalon ad populi, votum gratiamque captandam,qua vſus fuerit arte?Rubric.1.Annot.7.num.10. 43

Abundantia.

Abundantia contumelioſa in ſe ipſa eſt.Rubric.1.Annot.3.num.12. 15

Alia verbo *Raritas.*

Abyſſus.

Abyſſus quid in ſacris litteris denotet? Rubric.15.Annot.fin.n.8.verſ.*Ex quo.* 305

Academia, Academici.

Academia Academicique vnde nomen ſumpſerint?Rubric.15.Annot. fin. numer. 12. 307

Acceptio perſonarum.

Acceptio perſonarum in iudiciis prohibita quandoque videatur haberi? Rubric. 14. Annot. 8.num.1. 270

Peccatum neceſſariò eſt quando aduerſatur Iuſtitiæ.Quodque peccatum?ibi.n.19. 274

An obliget ad reſtitutionem? ibid.

In mera ſolum iuſtitia committitur,non in gratia,& vbi nulla alteri parti iniuria fit. Exemplis monſtratur.ibi.num. 21. 275

Acceſſorium.

Acceſſorium ſequitur naturam principalis. Rubric.9.Annot.12.§.4.num.19. 155

Accurſius.

Accurſius carpitur.Rubric.14.Annot. 4. numer.29. 231

*Alia circa eundem.*verb.*Gloſſa.*

Accuſatio.

Accuſatio neceſſaria eſt ad priuationem vel ſuſpenſionem, nec ſufficit exceptio. Rubric.7.Annot.3.num.15. 78

Aconita.

Aconita hominibus venena,aliis vſui & ſaluti ſunt.Rubric.15.Annot. fin. num.28. 319

Acquiſitio.

Acquiſitio facilius impeditur quàm tollatur ius quæſitum.Rubric.9.Annot.12.§.4 numer.17. 154

Actio.

Actio repetundarum quanto tempore duret? Rubric.9.Annot.11.num.16. 123

Quanto actio concuſſionis? ibi,n. 17.& 18. 124

Contra iudices officij occaſione nata, quanto?Et an,quando,& vbi poſt ſyndicatum moueri poſſit?num.19. ibi.

Actus.

Actus contra prohibitionem legis fructus an & quando ea ratione ſit nullus?Rubric.9. Annot.12.§.2.num. 15. & ſeqq. 134

Quid iure Canonico?ibi.num.18. 135

Quid in conſcientiæ foro?num.19. ibi

Admonitio.

Admoneri bonus gaudet; peſſimus quiſque correptionem aſperrime patitur. Rubric. 10.Annot.vnic.num.7. 163

Alia verbo *Correptio.*

Adrianus.

Adrianus Imperator ad Imperiū venit inuitus,& Cæſaris appellationem filio delatā reſpuit.Rubric.1.Annot.1.num.6. 11

Adriani Pontificis ſummi vox celebris.Rubric.15.Annot fin.num 8. 304

Quæ illius ſepulchri inſcriptio? ibid.

Digitized by Google

Adulatio, Adulator.

Quantum in Republica pernicioſa Adulatio, quamque à Rectoribus fugienda? Rubric.10.Annot.vnic.per tot. 160
Infatuat.ibi.num.1.& ſeqq. 161
Maximorum errorum cauſa eſt.d. num.1. 3. & 9. ibid.
Vitiorum adiutrix,ibi.num.7. 163
Quibus modis adulatio contingat? Quodque peccatum ſit? ibi. n. 8.remiſſiuè. 164
Adulatores inimicis peiores.ibi,num.2. 161
Adulatorum,& eorum qui commodum gratiamvè expectant, non ſpectandum iudicium,d.Rubric.10. Annot. vnic. n.6. 163
Nulla Principibus peſtis adulatoribus pernicioſior.num.7. ibi.
Quot damna & pericula adulatoribus immineant? ibid.num.8. 164
Longe præſtat veris offendere, quàm placere adulando. Meliuſque eſt pro veritate ſupplicium pati, quàm pro adulatione recipere beneficium. ibid.

Alia verbo *Credulitas.*

Aduocatus.

An in opinionum conflictu, quam malit, etiamque minus probabilem tutè ſequi aduocatus poſſit? Rubric.14.Annot. 7. num. 6.7.8 & 9. 266
Aduocatorum malorum conditiones ſeu qualitates.d.Rubric.14.Annot.2.n.12. 214
Quatenus Iudex eorum verſutias refellere, vaniloquas linguas præcidere, & labia doloſa claudere debeat? ibid.& Annot. i. num.15. 206

Æ, pete ſuo loco *lit.E.*

Affabilitas.

Affabilitas maieſtate condita laudatur. Rubric.6.Annot.vnic.num.1. 65
Affabilitatis & Maieſtatis pulchra coniunctio. ibid.
Quam multi referuntur, qui ea ſic vſi ſint.n. 2.cum ſeqq. ibid.
Circa tenuiores maximè attendi debet.n.11. 66. ibi.
Affabilis & acceſſu facilis Iudex eſſe debet. Rubric.1.Annot.7.num.10. 43

Alia verbo *Iuſtitia,* & verbo *Seueritas.*

Affectatio.

Affectatione nihil odioſius. Rubric. 6.Annot.vnic.num.2.65.& Rubric.1.Annot.6. num 6. 42
Plus placet in animis quidquid occurrit, quàm quidquid affectatum putaueris deferendum.ibid.d.Rubric.6.num.2. 41
Affectata nec durant, nec proficiunt, ſed inficiunt.Rubric.8.Annot.vnic.num.3. 82

Affectio, Affectus.

Affectio veritatem impedire ſolet.Rubric.11. Annot.2.num.13.& Rubric.14.Annot.8. num.25.& 26. 276
Non recipit falſitatem, nec vtitur ſimulatione Rubric.14.Annot 4.num.24. 228
Affectus verus non facit præmium, non captat beneuolentiam, nullo vtitur blanditiarum fuco, ſed nuda frondoſitate cogitata perorat. ibidem.
Iudicis ad Iuſtitiam qualis eſſe debeat? Quantumque bonus operetur? Rubric. 11.Annot.1.n.30.178. & Rubric. 15. Annot.1.num.45. 192
Nomen dat operi.num.46. ibid.
An & quale peccatum contrahat Iudex, qui iuſtè iudicat, ſed non affectu Iuſtitiæ? Rubric.11.Annot.1.num.18. 177

Alia verbo *Amor.*

Affinis, Affinitas.

Cognatorum nomine an contineantur affines? Rubric.9.Annot.3.num.2.& ſeqq. præcipuè num.8.& ſeqq. 91.92
Recuſari poſſunt. Et ad quem vſque gradum? num.9. ibi.
Teſtimonium dicere contra affines non coguntur. Et ad quem vſque gradum? ibi, num.10. 93
Neque pro eis admittuntur, aut integram fidem faciunt.d.Rubric.9.Annot.3.n.11. ibid.
Contra affines non coguntur eſſe procuratores,num.12. ibi.
Pro affine vſque ad quartum gradum, in iudicio admittuntur.num.13. ibid.
Poſtulant pro affine,& mortem accuſant affinis.num.14. ibid.
Præter ſucceſſionis caſum, ad quam non vocantur affines; in pleriſque cum conſanguineis conueniunt.d.Rubric.9.Annot.3. num.17. 93
An maior affinium quàm conſanguineorum ſit amor? num.18. ibi.
Delinquentium receptatores an & qualiter puniantur.num.19. ibid.
Qui hodie ex Concilio Tridentino affinitatis gradus matrimonium impediat? eadem ipſa Rubric.9.Annot.3. num. 15. 95

Alia verbo *Educatio.*

Africanus.

Africani laus in honoribus recuſandis. Rubric.1.Annot.3. num.5. 10

Alexander.

Alexander ab Alexandro defenditur à Tiberij Deciani morſu.Rubric. 1. Annot. 3. §. 1. num.15. 19
Alexander Seuerus Imperator ſi prauum videret Iudicem, paratum habebat digitum, quo illi oculum erueret.Rubric.3. Annot. vnic.num.9. 56
Egregiam cum ſeueritate comitatem præ ſe tulit. Rubric. 8. Annotat. vnic. n.4. 83
Magnus qualiter reſpuerit, fallaceſque publicauerit adulatores illum Iouis filium eſſe dicentes? Rubric. 10. Annot. vnic. num.2. 161

Alguacelli.

Alguacelli qualiter muneta recipere prohibeantur? Rubric.9.Annot.12.num.24. 129

Alia verbo *Concuſſio.*

Alienatio.

Alienandi facultatem non ſemper habet, qui dominium habet.Rubric.1.Annot.3.§. 3. num.9. 26
Quælibet res alienari prohibitæ, ob neceſſitatem alienari poſſunt, ibi, num.11. 30
Alienationes factæ poſt delictum ab eo cuius bona propter illud confiſcata ſunt, an validæ, nullævè ſint? Rubric.9.Annot. 12. §.3.num 43.& ſeqq. 151

Alia.

Digitized by Google

Alta.

Altiora frequentius in caſus expoſita ſunt. Rubric.1.Annot.3.num.10. 12.Rubric.4. Annot.vnic.n.7.59.& Rubric.15.Annot. fin.num. 24. 315

Alia verbo *Vires.*

Alter.

Alteri per alterum non debet iniqua conditio inferri.Rubric.14.Annot. 4. num. 13. 224.& Annot.5.num.21. 248

Et quando id procedat?ibi,& num.27. 520

Ambitio, Ambitioſus, Ambitus.

Ambitioſus indignum ſe muneribus præſtat. Rubric.1.Annot.3.ferè per totam. 9

Ignorare videtur mala, quæ regimini latent. ibi,num.10. 12

Dum altiora petit, in profundum vilitatis mergitur;natalium, cæteroſque defectus manifeſtat.ibi.num.11. 14

Opprobrium incutit ambitio, & crux eſt ambientium. ibidem.

Quaſi venalem ſe expoſitum ambitioſus habet,indecora quæque ſufferens. ibidem, num.13. 15

Ambitio humana niſi per metum damni non poteſt inhiberi. ibid. §.1.num. fin.in fine. 20

Ambitionem ambitioſus ipſe exoſam habet, & celare conatur.d.Rubric.1.Annot.3.§.2. num.14. 22

Qui Primatum deſiderat in terra, confuſionem inueniet in cœlo, num. 16. ibi.

Pretio munera iuſtitiæ ambientes vniuerſum ius deſtruunt, illiuſque ſubuertunt præcepta.d.Rubric. 1.Annot. 3. §. 2. numer.18. 22

Ad quid tunc ambiiſſe viſi ſint? ibidem.

An hi ſacrilegi dicantur? ibidem.

Ambitioſos omne ius abhorret, & ab honoribus longè repellit.ibi. §. 4. numer. 13. 32

Ambitionis,& Ambitus nomen vnde deſcendant?An idem ſignificent,vel in aliquo,& in quo differant?ibi,num.1. 31

Quæ precibus contrahitur, an prohibita,& punibilis æquè vt quæ pretio contrahitur, ſit?vel ſaltem illicita?d.Rubric.1. Annot. 3.§.4.per tot. 31

Satis pœnarum in ſe Ambitio ipſa continet. Quæque ſint?ibi.& num.14. & ipſa Annot.3.num.13. 15

An aliquo caſu,aliquavè ratione ſine pretio honeſtari poſſit?d.§.4.per tot. 31

Quæ vitia malaque producat,eamvè ſectentur?d.Rubric.1.Annot. 3. §. 5. num. 1. & ſeqq. 33

Auaritiam nutrit,num.2. ibi.

Iudicum oculos excecat.num.3. ibid.

Eſt mater hypocriſis, latebras amat, lucis impatiens eſt, in imo iacet, videt tamen omne ſublime.d.Rubric.1.Annot. 3. numer.14. 16

De ambitu lex à quo tempore cœperit?Quæque in id,& à quibus fuerint latæ? d.Annot.3.§.1.per tot. 18

Adeo in populo Romano ambitus quondam exarſit,vt intra populares Pattũ procellas, & plebis certamina, turbulenta confuſione,octo fere menſibus ſine lege, ſine Imperio,ſineque Magiſtratibus Vrbs extiterit.ibid.num.12. 19

Ambitus crimen ipſis qui poſtulant,indecorum;qui impetrant,graue; populis pernicioſum.num.21. ibi.

Quibus legibus prohibitum, punitumque ſit,& qualiter?d.Rubric 1.Annot. 3.§. 2. per tot. 20

Lex Iulia de ambitu an ceſſauerit vbi ad Principis curam non ad populi fauorem Magiſtratuum creatio pertinet?ibi.num.9. & 10. 21

D.Ambroſius.

D Ambroſius ne Mediolani Epiſcopus crearetur, in domum ſuam meretrices introduxit.Rubric.1.Annot.3.num.7. 11

Amicitia.

Amicitia non vulgaris conſanguinitatis vicem tenet:imo ſæpe conſanguinitate potentior eſt.Rubric.9 Annot.4.num.1.98.& Rubric.11.Annot.2.num.4. 183

In quibus differant?d.Annot.4. num. 13. & ſeq.99.& Annot.5.num.12. 106

An,& quæ Iudicibus interdicta? Quantum, quamque delectabile bonum?d.Annot. 5. num.5.102.& Rubric.11.Annot.2.num.9. 190

Moderatè exercenda.d.Annot.5.num.5. 102

Sine amicis,vita leonis, aut lupi eſt. ibidem.

An, & aliquo caſu pœnæ remiſſioni locum faciat? d. Rubric. 11. Annot. 2. per tot. 182

Quantum illi tributum Philoſophi exiſtimauerint?Rubric.14. Annot. 8.num. 10. & 27.

Dicterium commune:*In dubiis pro amico*,an verum ſit?num 8.26.&ſeqq. ibi.

Qui prauis Iudicibus mos in amicorum inimicorumque cauſis,vt iniuſtitiam tegant? num.29. ibi.

Alia verbo *Gratia*, & verbo *Gratificatio.*

Amor.

Amari iucundum, ſi curetur ne quid inſit amari.Rubric.2.Annot. vnic. num. 6. ad fin. 47

Amor & odium à Iudicibus abeſſe debet. Rubric.11.Annot.2.num.5.& ſeqq. 183. & Rubric.14.Annot.8.num.12.

Carnalis ſenſus humanos hebetat,& opiniones præuertit.ibi,num.25.& 26.

Amor Iuſtitiæ,vide verb.*Affectus.*

Amor popularis,*verbo* Laus,*&* *verbo* Gloria.

Alia *verbo* Odium, *&* *verbo* Luxuria.

Amphibologia.

Amphibologia & æquiuocatione an & quando vti liceat:Rubric.14.Annot. 4. n. 36.& duobus ſequentibus. 235

Anania.

Anania cur à Diuo Petro ita punitus?Rubric. 11.Annot.2.num 34.180.& Rubric. 14. Annot.4.num.40. 236

Angeli.

Digitized by Google

Index Rerum,

Angeli.

Angeli cur albis veſtibus pingantur? Rubric. 1. Annot. 1. num. 16. 5

Raphaël Angelus quomodo *Tobiæ* 5. v. 7. & 18. dixerit: *Ex filiis Iſraël. Ego ſum Azarias Ananiæ Magni filius?* Rubric. 14. Annot. 4. num. 36. 235

Alia verbo *Peccatum.*

Anima, Animus.

Animæ periculis obuiandum eſt. Rubric. 9. Annot. 6. num. 10. 109

Omnibus rebus anteponenda, præcipuuſque illius fauor. ibidem.

Animum pandere, aut celare cur debeat Iudex? Rubric. 14. Annot. 4. n. 2. & 25. 222. 230

Animus bene operandi quantum proſit? Rubric. 15. Annot. 1. num. 42. 291

Animi dupliciras, verbo *Duplicitas animi.*

Alia verbo *Intentio,* & verbo *Maieſtas.*

Annibal.

Annibal in quo à Carthaginenſibus notatus? Rubric. 7. Annot. 2. num. 1. 71

Annata, verbo *Dimidia annata.*

Antiquitas.

Antiquitati quantum deferendum? Rubric. 15. Annot. 1. num. 53. & 54. 295. 296

Apoſtaſia.

Apoſtaſiæ nomen quid importet? Rubric. 4. Annot. vnic. num. 12. 60

Apparitores, verbo *Concuſſio.*

Appellatio.

Appellare licet à ſententia iudicis, non vtique à ſententia legis. Rubric. 9. Annot. 12. §. 3. num. 27. 28. & 41. 148. vbi redditur diſcriminis ratio.

Appellari poteſt à ſententia declaratoria pœnæ. num. 26. & 28. ibi.

A pœna legis appellari nequit. num. 27. ibid.

An detur à denegatione copiæ proceſſus ante factam publicationem? Rubric. 14. Annot. 4. num. 23. 228

Alia in id, verbo *Copia.*

Per appellationem bene latę, quandoque ſententia in peius reformantur. ibi. Annot. 5. num. 61. 257

Appetitus.

Appetitus laudis humanæ quaſi latrunculus eſt, qui recto itinere gradientibus ex latere iungitur, vt ex occultis educto gladio gradientium vita trucidetur. Rubric. 2. Annot. vnic. num. 7. 48

Arbitrium.

Nullum arbitrium in arbitrariis etiam Iudex habet, quod non iuris præfinitionibus & cauſæ accidentalibus ſit alligatum. Rubric. 11. Annot. 1. num. 24. 174. & Rubric. 12. Annot. vnic. num. 14. & 15. 194

Nullum habet niſi vbi lex deficit. d. Annot. vnica, num. 14. ibid.

Quantumcumque amplum datum ſit, nec datum videtur, nec dari poteſt vt alteri detrahat, alteri verò tradat. Rubric. 14. Annot. 8. num. 16. 274

In mitiorem partem inclinandum eſt. d. Rubric. 11. Annot. 1. num. 24. 174

Alia verbo *Iudex,* & verbo *Breuitas*

Areopagita.

Areopagitæ cur de nocte iudicarint? Rubric. 11. Annot. 2. num. 8. 183

Argumentum.

Argumentum *ſi vinco vincentem te, à fortiori vincam te,* non vrget in victo diuerſo iure, ratione, vel ordine. Rubric. 9. Annot. 12. §. 3. num. 39. 150

Procedit de pœna ad præmium, & contra. Rubric. 15. Annot. fin. num. 7. 305

Ariſtides.

Ariſtides pulſus eſt à patria, quod præter modum iuſtus eſſet. Rubric. 11. Annot. 1. n. 22. 171

Arma.

Arma leges vincunt. Rubric. 14. Annot. 4. num. 44. 230

Alia verbo *Inſidiæ.*

Arrogantia.

Vix cuiquam contingit & abundare fortuna; & indigere arrogantia. Rubric. 4. Annot. vnic. num. 16. 61

Alia verbo *Superbia.*

Aſcenſio.

Aſcendere, difficillimum, deſcendere, facillimum. Rubric. 1. Annot. 3. num. 10. ad finem. 12

Aſpectus.

Aſpectus iudicis ſatis eſt ad explorandam veritatem. Rubric. 2. Annot. vnic. numer. 2. 45

Qualiter debeat eſſe ferox? ibi, & tota Annotatione.

Iuſti aſpectus pleriſque admonitio correctionis eſt. d. num. 2. ibid.

Aſſeſſores.

Aſſeſſores dicuntur locum tenentes Iudicum ordinariorum. Rubric. 11. Annot. 2. n. 26. 188

Locum tenentes ordinariorum, an inter maiores Magiſtratus reputentur? ibidem.

Aſtutia.

Aſtutia quid ſit? Rubric. 14. Annot. 4. num. 8. & 41. 223. 237

Prudentia vult videri, & à Prudentia plurimum abeſt. d. num. 41. ibi.

An animi potentia ſit? Et qualis? ibid.

Quàm omnibus, præſertim Iudicibus pernicioſa? ibi. & num. final. 242

Auaritia.

Auaritia quantum Iudicibus maximè fugienda? Rubric. 1. Annot. 3. §. 3. num. 18. ad fin. 29

Quàm Reipublicæ pernicioſa? Rubric. 9. Annot. 1. num. 1. & ſeq. 84. & Annotatione proxime decurrenti. 87

Forenſis, pernicioſior & deteſtabilior quàm in ſolitudine latrocinia. Et quare? d. Rubric. 1. Annot. 3. §. 3. num. 18. ad finem. 29

Alia verbo *Munera.*

Auctor.

Quod vitæ genus Auctor optet? Sui, aliorumque ad ſeceſſum hortatus. Rubric. 15. Annot. final. num. 24. & ſeqq. 315

Obiectioni quæ circa id formari poſſet, ſatiſfacit. num. 30. ibi.

Audacia.

Audacia.
In audaces non eſt audacia tuta. Rubric. 13. Annot. vnic. num. 15. 200
Auditores, Audire.
Auditores qualiter in officij ingreſſu iurare iubentur, & iurent? Rubric. 9. Annot. 3. num. 30. 97. & Annot. 12. numer. 24. 129
Quare ſic nominentur? Rubric. 14. Annot. 1. num. 14. poſt med. 205
An mutuam pecuniam à ſubditis accipere poſſint? Rubric. 9. Annot. 9. num. 12. 118
Quemquam inuiſere prohibentur. Rubric. 11. Annot. 2. num. 9. 184
Epiſtolas ſcribere vetantur inferioribus Iudicibus litium ratione, quæ coram eis agitantur. Rubric. 12. Annot. vnic. numer. 1. 193
An ſecundùm veritatem probatam in actis, vel ſecundùm quam ipſi priuatim norunt, & ex æquitate pro arbitrio, vt Princeps ipſe iudicare poſſint & debeant. Rubric. 14. Annot. 3. n. 6. 7. 8. & 10. 217. & ſeqq.
Intra quod tempus poſt viſam litem eam debeant terminare? Rubric. 15. Annot. 1. num. 13. 285
An pœnam à iure ſtatutam temperare pro arbitrio poſſint? Rubric. 11. Annot. 1. n. 4. 167
Audire omnia nullatenus expedit. Quantumque iudicantibus noceat? Rubric. 14. Annot. 1. num. fin. 211
Quando expediat? ibi. num. 14. 205
Auiditas.
Auiditas non patitur quemquam eſſe gratum. Rubric. 15. Annot. fin. num. fin. ad fin. 320
Alia verbo *Cupiditas.*
Aures.
Aurium non ita acer vt oculorum ſenſus. Rubric. 3. Annot. vnic. num. 12. 56
Auſteritas.
Auſteritas quàm Iudicibus pernicioſa? Quantum à Grauitate diſtet: Rubric. 6. Annot. vnic. num. 11. 66
Cum Manſuetudine miſcenda, aliter à Domino reprobata. Rubric. 8. Annot. vnic. n. 3. per tot. & præcipuè ad finem. 82. & ſeqq.

B

Bamba.
Bamba omnium conſenſu delatum Gottorum regnum non niſi minis ac terroribus coactus accepit. Rubric. 3. Annot. vnic. num. 6. 56
Barataria.
Barataria nomen barbarum eſt, neque à legum conditoribus, neque à Latinitatis Profeſſoribus vſquam vſitatum: à Practicis inuentum ſeu excogitatum. Rubric. 9. Annot. 11. num. 1. 122
Pro Repetundarum crimine vſurpatur. n. 2. ibi.
An & quatenus ab eo differat? numer. 3. ibi.
Quæ illius pœna? numero 5. & ſeqq. ibid.
Quam deſideret probationem? d. Rubric. 9. Annot. 13. num. 6. 160
Barbatia.
Barbatia Tiraquelli iudicio, leuis & inconſtantis ingenij. Rubric. 9. Annot. 12. §. 5. num. 19. 159
Baſilius Magnus.
Magni Baſilij laus. Rubric. 2. Annot. vnic. num. 14. 52
Grauis ſine triſtitia erat. Rubric. 6. Annot. vnic. num. 11. 66
Bellum verbo *Inſidiæ.*
Beneficia.
Beneficia compedes ſunt. Rubric. 9. Annot. 1. num. 1. 84
Non ſunt iniquitate miſcenda. Rubric. 14. Annot. 4. num. 19. ad finem. 226
Beneficium eccleſiaſticum ſine Canonica inſtitutione licite obtineri non poteſt: & ſic obtinens verus dicitur poſſeſſor. Rubric. 9. Annotatione 12. §. 2. num. 25. 138
Cum bona fide & titulo, etiam colorato poſſeſſum quanto tempore præſcribatur? num. 27. ibi.
Benignitas.
Benigniora in dubiis proferenda ſunt. Rubric. 11. Annot. 1. num. 26. 176
Benignitas diſſoluta à Iudice relegenda. Rubric. 14. Annot. 1. num. 21. 207
Alia verbo *Miſericordia.*
Blanditiæ.
Blanditiæ etiam cum reiiciuntur placent. Rubric. 10. Annotatione vnic. numer. 2. 161
Boërius.
Boërij opinio refellitur. Rubric. 9. Annot. 3. num. 2. 91
Bona.
Bona eius qui in crimen læſæ Maieſtatis Diuinæ, vel humanæ incidit, ipſo iure à die commiſſi criminis ſunt confiſcata. Rubric. 9. Annot. 12. §. 3. num. 41. & ſeqq. 150
Et an declaratoria ſententia, vt ea Fiſcus vindicet, neceſſaria ſit? ibi, & à num. 10. & 22. 146
Bona quæ appellantur putanturque fortunæ munera, inſidiæ ſunt. Rubric. 15. Annot. fin. num. 20. & ſeq. 311
Bona fides, verbo *Fides.*
Boni, Bonum.
Bonis nocet qui malis parcit. Rubric. 11. Annot. 1. num. 33. 179
Bonorum laus eſt condemnatio malorum. ibi.
Alia circa id, verbo Miſericordia.
Bonus vir appellatur Iudex. Et quare? Rubric. 1. Annot. 1. num. 8. 4
Vbi Bonum, ibi Iuſtum. Rubric. 7. Annot. 1. num. 4. 67
Bonus quis? ſententia Senecæ. Rubric. 1. Annot. 1. num. 11. 4
Bonus vera via vtitur. Rubric. 14. Annot. 4. num. 56. 242

Digitized by Google

Bonum vndique perfectum eſt.d.Rubric. 1. Annot.1.num.9. 4

Bonum & æquum,Ius eſt.Rubric.14.Annot. 1.num.8. 203

Diligentibus Deum omnia cooperantur in bonum.Rubric.15.Annot.1.num.46.292

Homo frugi,Gentilium prouerbio, omnia rectè facit. ibid.

Boni appellatio ſoli Deo competit.d.Rubric. 1.Annot.1.num.11. 4

Bonum & vndique perfectum quantum ab humana fragilitate diſtet? numer. 22. ibi.

Quomodo poteſt ab humanis temperare, qui diuina violauit,& hominibus bonus eſſe,qui Deum læſit? Rubric.7. Annot. 1. num.11. 69

Bobadilla.

Bobadillæ refellitur opinio.Rubric. 9. Annot.3.num.24.& 25.95.96. & Annot. 9. num.12. 118

Breuitas.

Breuitas vel longitudo temporis arbitrio Iudicis remittitur.Rubric.9.Annot.8.n.3. 114

Breuitatem litium iura deſiderant. Rubric. 15.Annot.1.num.13. 285

C

Cain.

CAin timebat ne occideretur,quia fugere neſciebat,ex Ambroſio.Rubric.15.Annot.fin.num.24. 315

C. Marius.

C.Marius in profundum vltimarum neceſſitatum abiectus, ex ipſo vitæ diſcrimine, beneficio Maieſtatis emerſit.Rubric.6.Annot.vnic.num.fin. 66

Calliditas.

Calliditas an animi potentia ſit, & qualis? Rubric.14.Annot.4.num.8. 223

Quantum fidei,prudentiæ, & probitati noceat? ibi,num.23.in fine. 228

Callidi prouocant iram Dei.ibi. num. 42. in fine. 237

Alia verbo,*Fraus*,verbo *Dolus*, verbo *Cauillatio*,& verbo *Simplicitas.*

Calor.

Calor ſæpè excludit calorem exemploque monſtratur.Rubric.13.Annot.vnic.n.10. 199

Candidati,Candor,verbo *Magiſtratus.*

Canon.

Canon latæ ſententiæ non inducitur quoties pro ſententia ferenda interpretatio fieri poteſt.Rubric.9.Annot.12.§.5. n. 12. 158

Canonicus.

Canonicus excommunicatus & ſuſpenſus canonicis horis aſſiſtens an miniſterij ſtipendium percipiat? Rubric.9. Annot. 12. §.4.num.20. 155

Carentia,verbo *Raritas.*

Carolus V.

Inuictiſſimus Carolus V. Imperator noſter, omnino virtute ac felicitate ſecundus nemini, rerum humanarum pertæſus imperium Ferdinando Cæſari fratri, Hiſpaniæ regnum Philippo per manus tradit, cum imperaſſet annos 38. ipſe in monaſterium S. Iuſti ſeceſſit, piæ tranquillæque vitæ auidus, egregio ad poſteros exemplo. Rubric. 15.Annot. fin. n.13. 308

Carthaginenſes.

Carthaginenſes qualiter Iudices bonos honorarint,malos punierint? Rubric.15.Annot.fin.num.7. 303

Caſtigatio.

Caſtigatio contumelia vacare debet.Rubric. 14. Annot.1.num.22. 207

Alia verbo *Correctio.*

Caſtitas.

Caſtitatis & pudicitiæ quatenus cultor amanſque Iudex eſſe debeat? Rubric.1.Annot.2.per totam. 5

Caſtitas ſolitudinem quærit.d.Rubric.1.Annot.3.num.1. 9

Alia verbo *Virginitas.*

Caſus.

Caſus exceptus firmat regulam in contrarium.Rubric.9.Annot.4.num.11. 99

Omiſſus à lege,habetur pro omiſſo.ibi.Annot.12.§.1.num.14.& 15. 131

Alia verbo *Alta.*

Cato.

Cato quo minus petebat gloriam, eo magis illum ſequebatur.Rubric.1.Annot.3.n. 5. 10

Primus, optimus orator,optimus Imperator, optimus Senator, plurimum odio laborauit. Rubric. 2. Annot. vnic. numero 6. 47

Quid illi ab Vticenſibus exprobatum? Rubric. 7. Annotatione 2. numero 1. 71

Alia verbo *M.Cato.*

Cauillatio.

Cauillatio tenet quaſi in profundo veritatem demerſam.Rubric.14.Annot.2.n. 10. 214

Quæ ſit eius natura? ibid.

Quatenus à Iudicibus repellenda? *verbo* Dolus, *verbo* Fraus, *verbo* Simulatio, *verbo* Aſtutia,*&* *verbo* Calliditas.

Cauſa.

Cauſæ nomen quid contineat? Rubric.9.Annot.8.num.6.ad finem. 116

Cauſa in iudicio inſpicienda eſt,non perſona. Rubric. 11. Annot. 2. numer. 7. 183

Quidquid eſt cauſa aliorum vt ſint talia, id eſt maxime tale. Rubric. 14. Annot. 4. num.24. 228

Proxima & immediata debet attendi, non remota ſeu mediata.d.Rubric.14. Annot. 5.num.5. 246

Proxima & immediata propriè cauſa eſt, & cauſæ appellatione propriè venit, in quibuſque hominum actionibus inſpicitur,& eſt quæ damnum dat. ibi. num. 6. & 9. 247

R emota

Digitized by Google

Remota ſeu mediata, fictè & impropriè cauſa eſt. num. 7. ibi.
Cauſa qualiter ab occaſione differat? n. 8. ibi.
Qui cauſam homicidio dedit, an ad Sacros ordines promoueri valeat? num. 9. ibi.
Mediata ſeu remota, quæ neceſſariò in immediatam influit, æquè principalis vt immediata eſt. d. Rubric. 14. Annot. 5. n. 12. 247
Euentus tribuitur cauſæ immediatæ, non remotæ. num. 10. ibid.
Ratione damni dati, an, & quando etiam mediata ſeu remota attendatur? n. 11. ibi.
Cauſa cauſæ quando ſit, dicaturque cauſa cauſati? ibi. num. 28. 250
Occaſionalis non attenditur. ibi.
Alia verbo *Damnum*, verbo *Naturalis cauſa*, & verbo *Tale*, & verbo *Diſpoſitio.*

Celeritas.

Celeritatis damna, maximè in grauibus. Rubric. 15. Annot. 1. num. 10. & 11. 284 285

Cenſura Eccleſiaſtica.

Cenſuræ Eccleſiaſticæ ipſo iure latæ ſecum executionem trahunt, neque declaratoria ſententia egent. Et quare? Rubric. 9. Annot. 12. §. 3. num. 24. 147. & §. 4. num. 18. 154

Charitas.

Magiſtra bonorum omnium charitas, quæ nihil ſapit extraneum, nihil aſperum, nihil confuſum, dolum non habet, nec recipit falſitatem. Rubric. 14. Annot. 4. n. 24. 228

Charondas.

Charondas cur adminiſtrationem & tutelam bonorum commiſerit cognatis proximioribus; educationem Affinibus? Rubric. 9. Annot. 3. num. 18. 93
Eius memorabile factum ne leges aliqua ex parte labefactarentur. d. Rubric. 9. Annot. 3. num. 31. 97

Chilon.

Chilon ob quod oraculorum ſocietatem adeptus? Rubric. 10. Annot. vnic. num. 1. 161

Chriſtophorus Anguianus.

Chriſtophori Anguiani ſententia notatur. Rubric. 14. Annot. 1. num. 11. & 12. 204

Chriſtus.

Chriſtus eſt ſapientia Patris. Rubric. 1. Annot. 1. num. 7. 3
Cum cognouiſſet quod eum Regem facere volebant, fugit in montem ipſe ſolus. ibi. Annot. 3. num. 7. 11
Quare Regem fieri noluerit? ibid.
Cur circuncidi voluit, cum nihil peccato deberet? Rubric. 1. Annot. 3. §. 3. numer. 15. 27
Cur baptizari & circuncidi voluerit, qui baptiſmo & circunciſione nullatenus indigebat? Rubric. 7. Annot. 2. num. 2. 72
Martyres non modò verbo, ſed exemplo firmauit. ibid.
Chriſto Domino noſtro vultus erat quem intuentes poſſent diligere, & formidare. Rubric. 2. Annot. vnic. num. 4. 46
Cum Iudex apparuerit, & ſpecioſus iuſtis, & terribilis erit iniuſtis. ibidem.
Nunquam viſus fuit ridere; flere autem ſæpius. Rubric. 5. Annot. vnic. num. 13. 63
Hilaris ſeruata grauitate. Rubric. 6. Annot. vnic. num. 11. in fine. 66
Cur maledixerit, ſterilemque reddiderit ficum? Rubric. 14. Annot. 1. num. 17. 207
Manſuetudinis ſe exemplar exhibuit: & tamen erat increpatione terribilis. Rubric. 14. Annot. 1. num. 20. 207
Cur Pilato interroganti: Quid eſt Veritas? non reponderit? ibi. Annot. 2. numer. 8. 214
Cur Marci 5. v. 9. ab ſpiritu immundo quæſiuerit: *Quod tibi nomen eſt?* cum omnia ſint manifeſta illi? ibi. Annot. 3. num. 15. 219
Quomodo Lucæ 24. finxit ſe longius ire? d. Rubric. 14 Annot. 4. num. 35. 235
Quo ſenſu Ioannis 7. dixit: *Ego non aſcendam ad diem feſtum iſtum*, & num. 36. ibi.
Non eſt inuentus dolus in ore eius. ibidem, num. 24. 228
Quare appelletur ſacerdos *ſecundùm ordinem Melchiſedech?* Rubric. 14. Annot. 8. num. 26. 276
Alia verbo *Pilatus.*

Cicero.

Cicero litteras Græcas (quarum fuit auidiſſimus) in ſenectute didicit. Rubric. 15. Annot. 1. num. 47. 293

Circunciſio.

Circunciſio quem effectum habuerit in veteri lege? Rubric. 1. Annot. 3. §. 3. num. 15. 27

Clara.

Clara excludunt coniecturas. Rubric. 11. Annot. 3. num. 4. 189

Claudius Cæſar.

Claudius Cæſar nota infectus quod cauſidicorum procacitatem ad contemptum vſque ſuſtineret. Rubric. 14. Annot. 1. num. 15. 206

Clauſula.

Clauſula in principio poſita ad ſe trahit ſequentes, eiſque ſuam naturam & qualitatem tribuit. Rubric. 9. Annot. 12. §. 5. n. 2. 156
Præcedens fortius in ſequentia influit quàm è contra ibi num. 4. 157
Perfecta & per ſe ſtans an ad alias extendatur referaturvè? num. 10. ibi.
Et quid ſi poſt dictam clauſulam dictio copulatiua in cœteris apponitur. ibid. n. 15. 158
In materia relationis clauſularum an poſſibile ſit dare certam regulam? d. Rubric. 9. Annotatione 12. §. 5. numer. 22. 159
Sola veritate attenta, ſeu *La verdad ſabida*, quem recipiat intellectum? Rubric. 14. Annotatione 3. numer. 11. 218
Quos habeat effectus? ibi. numer. 12. remiſſiuè.

Per eam omnes poſitiui iuris ſolemnitates cenſentur remiſſæ. Exceditque potentiâ illas,ſummarij, ſimpliciter, & de plano, quæ etiam iudiciorum ſolemnitates relaxant.d.Rubric. 14.Annot.5. numer. 51. 255

Clauſula *ſecundum conſcientiam*, quem habeat ſenſum?ibi,num.13. 247

Ipſo facto,& ante aliam declarationem vel ſententiam,quid importet? Qualiterque intelligenda? Rubric. 9. Annot. 12. §. 3. num.9.& ſeqq.& num. 15.& 20. 144. 146

Iuſtitiam peto quid contineat? Rubric. 15. Annot.1.num.32. 289

Clementia verbo *Miſericordia*, verbo *Affabilitas* & verbo *Seueritas*.

Clericus.

Clericus quo cultu,quibuſque veſtibus debeat vti?Rubric.1.Annot.5.num.7. 39

Profeſſionem ſuam habitu & inceſſu probare debet,ibi,Annot.6.num.4. 41

Præter cæteros,Clericos maximè, incompoſitus dedecet inceſſus,num.5. ibi.

Ad ſæculare iudicium Clericum trahens an ipſo iure cauſam perdat,vel ſententia deſideretur?Rubric.9.Annot.12.§.5.num.18. 158

Clericorum cœtus an honorabilior aut præſtantior ſit quàm Monachorum? Rubric. 15.Annot.fin.num.5. 301

Coactio.

Coactio inducitur ex ſuperiorum exemplo. Rubric.7.Annot. 2. num. 2. ante finem. 72

Cognatio.

Cognatio quotuplex ſit? Et an Cognatorum nomine contineantur Affines? Rubric. 9. Annot.3.num.2. 91

Alia verbo *Affinitas.*

Cognitio propria.

Cognitio propria quantum cuique neceſſaria:Rubric.10.Annot.vnic.num.1.& ſeqq. 161

Eſt conſummata iuſtitia,& radix immortalitatis.ibi.vbi & multa de illa.

Cognitio imperitiæ ſuæ,initium ſapientiæ: neglectum hoc confidentes & miſeros facit:Rubric.15.Annot.1.num.53. 295

Collatio.

Collatio beneficij periuro facta an ſit ipſo iure nulla,vel ſit declaratione opus? Rubric.9.Annot.12.§.2.num.6.& ſeqq. præcipuè num.14. 133.134

Cœlum verbo *Guttur.*

Comitas,verbo *Affabilitas.*

Communis opinio, verbo *Opinio.*

Concubinatus.

Concubinatus quo iure, quatenuſque ſit in Iudicibus punibilis?Rubric.1.Annot.2.n. 18.& ſeqq. 7

Concuſſio.

Concuſſio regulariter in Iudicibus potius quàm donatio præſumitur.Rubric.9. Annot.3.num.24.95.& Annot. 11. num. 8. 123

Quid in Iudicibus conſanguineis,vel affinibus?d.Annot.3.num.24. 95

Quando committatur?d.Annot.11. num. 4. 122

Concuſſionis pœna quæ? num. 5. & ſeqq. ibi.

An repetundarum crimen contineat? vel è contra?ibi.num.8.15.& 20. 123.124

Concuſſionis crimen an publicum ſit? num. 14.& 23. ibi.

Concuſſionis,reus præter repetundarum pœnam, de vi quoque tenetur. numer. 19. ibi.

Concuſſionem committentes iuſtitiæ habentes adminiſtrationem, qualiter puniantur?ibi.num.22. 124

Concuſſionis crimen an & quando à priuatis committatur?d.Rubric. 9. Annot. 11. num.23. 124

Qualem pro eo ſubeant pœnam? ibi, & n. 24.25.& 26. 124.125

Condemnatus.

Condemnatus à Iudice ad pœnam, an illam exequi debeat ipſe,vel ſatisfaciat patientiam executioni præſtando? Rubric.9.Annot.12.§.3.num. 29. 148

Et an ſi fiſcus in exigendo pœnam negligens ſit, eam præſcribat condemnatus? ibid.& num.ſeq.

Confeſſarius,Confeſſio,Confeſſus.

Confeſſarius in opinionum varietate,quam malit, etiamque minus probabilem an tuto ſequi poſſit? Rubric.14.Annot. 7. n. 6.7.8.& 9. 266

Confeſſio per ſuggeſtionem elicita, nulla eſt.d.Rubric.14.Annot.4.num.28. 231

Sine fraude dolovè elicita etiam ante inditia vel diffamationem ſubſiſtit,& ad condemnationem ſufficiens eſt.ibi. num. 47. 240.& Annot.5.num.18. 248

Secus ſi per fraudem.eâdem Rubric.14. Annot.4.num.48. 240

Intellige vt numeris ſeqq.

Contra vel præter iuris ordinem extorta an & quando confitenti noceat? numer. 47. ibid.

Ad rei confeſſionem quando, quaque probatione poſſit legitimè deuenire? d.Rubric. 14.Annotatione 5. numer. 29. 250

An validet ineptitudinem inquiſitionis, & omnem proceſſus nullitatem vitiumque purget?ibi.num.34. 251

In confeſſum nullæ ſunt Iudicis partes niſi vt condemnet.d.Rubric.14.Annot.4. numer.12. 224

Intellige vt num.45.& ſeqq.239.& Annot. 5.num.34. 251

Confidentia.

Confidentia diuina tenenda; repellenda humana. Rubric.13.Annot.vnic.num. 8. 9. & ſeqq.198.199.& Rubric.15.Annot.fin. num.6. 301

Confidere ingenio & inuentioni ſuæ plus iuſto quis non debet, præcipuè contra communem. Quidque tunc facere Iudex debeat?Rubric. 15. Annot. 1. num.48.& ſeqq.maxime num 53. 293.295

Alia

Digitized by Google

Alia in id, verbo Præſumptio.

Coniunctus.

Coniunctis ad ſucceſſionem vocatis, veniunt & Affines. Rubric. 9. Annot. 3. n. 17. 93

Alia *verbo proximè ſequenti*, & verbo *Affinitas.*

Conſanguinitas.

Conſanguinitas ſiniſtram opinionem tollit. Rubric. 9. Annot. 3. num. 1. 91

Conſanguinitatis ratione multa ſpecialia contra ſtrictas iuris regulas inducta ſunt. ibi. n. 24. latè, 95. & Rubric. 11. Annot. 2. n. 3. 183

Alia d. verbo *Affinitas.*

Conſcientia.

Conſcientia eminet in vultu. Rubric. 2. Annot. vnic. num. 2. 45

Conſcientiæ ſatisfaciendum (cuius ſecuritas caput eſt ad beatè viuendum) non in famam, humanamvè laudem aut fauorem laborandum. Rubric. 2. Annot. vnic. num. 7. & ſeqq. 48

Nullum maius theatrum virtuti conſcientia eſt. ibidem.

Conſcientia recti; famæ mendacia ridet. Rubric. 9. Annot. 3. n. 24. ad finem. 95

Bonæ conſcientiæ non præiudicat contumelia, ſatis ſui confidentia tuta. ibi.

Etiam obruta delectat, non numerat ſuffragia, ſed vna ſententia vincit. ibidem.

Quid, quotuplexque conſcientia ſit? Rubric. 14. Annot. 6. à num. 3. cum ſeqq. 262

An & quale peccatum ſit contra conſcientiam erroneam operari? ibi, num. 7. 8. 9. & 10. 263

Erronea deponenda eſt omnino rationabiliter vt licita operatio ſit & culpa vacet: nullaque tunc culpa eſt contra illam agere. ibi. num. 11. 264

Operans cum conſcientia dubia an & qualiter peccet? Quæque dubia dicatur. num. 13. & 14. ibi.

Conſenſus, Conſentire.

Conſenſus facilius præſumitur in his, quæ commodum continere poſſunt: in his, quæ damnum vel incommodum continent tacens non modo conſentire ſed diſſentire videtur. Rubric. 14. Annot. 5. numero 58. 257

Conſentientes & facientes par pœna conſtringit. Rubric. 11. Annot. 1. numero 20. 171

Conſentire videtur erranti qui corrigenda non corrigit. ibi.

Alia verbo *Taciturnitas*, & verbo *Correctio.*

Conſiliarij.

Conſiliarij Regij quod in officij ingreſſu iuramentum præſtare iubeantur? Rubric. 14. Annot. 3. n. 9. 218

An & qualiter ex arbitrio iudicare poſſint? num. 10. ibid.

Alia verbo *Auditores.*

Conſilium.

Conſilium quantum Rectoribus, ſapientibus etiam neceſſarium ſit? Rubric. 9. Annot. 5. n. 5. 102

Alia verbo *Malus.*

Conſtantia.

Conſtans debet eſſe Iudex, vt nulla ratione auellatur à recto. Rubric. 6. Annot. vnic. n. 1. 64

Conſtantinus.

Conſtantino Imperatori, virtute alioqui & pietate inſigni, crudelitatis vitium grauem impoſuit labem. Rubric. 14. Annot. 1. n. fin. in fine. 211

Conſtitutio verbo *Lex.*

Conſuetudo.

Conſuetudo an Legi cedat? Rubric. 9. Annot. 6. num. 1. & ſeqq. 107

Contra publicam vtilitatem non præualet. ibid. num. 3. 108

Conſuetudo & Statutum æquiparantur, n. 5. ibi.

Quando Statuto Conſuetudo debilior ſit? ibi, n. 11. 109

Quando fortior, & Legem tollere poſſit? d. n. 11. ibi.

Contra legem Diuinam, naturalem, vel ciuilem naturali ratione innixam, vires non habet. d. Rubric. 9. Annot. 6. n. 8. & 10. ibid. & ſeqq.

An præualet Legi conſuetudinem excludenti? ibi, num. 12. 110

An Legibus Regiis earumque pœnis in Iudices parua quoque munera recipientes latis, & quatenus contraria derogant? num. 13. & ſeqq. ibid.

An actus iudiciarios ad ſui inductionem requirat? ibi, num. 14. 111

Quot requirat: num. 16. ibid.

Quæ reducitur ad ius antiquum fauorabilis eſt, & facilius admittitur. d. Rubric. 9. Annot. 6. n. 17. ibid.

Poteſt quoad pœnam ipſo iure impoſitam Legem abrogare, manens quoad culpam. ibi, n. 19. 112

Et an poſſit abrogare Legem quoad culpam, manente obligatione quoad pœnam? remiſſiuè. ibid.

Conſuetudine marceſcit miraculum. Rubric. 1. Annot. 7. n. 7. 43

Contemptio.

Contemptio naſcitur ex nimia conuerſatione. Rubric. 1. Annot. 7. n. 4. & 5. 42

Contemnitur qui contemnit. Rubric. 4. Annot. 1. num. 12. 60

Alia verbo *Familiaritas.*

Contractus.

Contractus per iracundiam geſtus an valeat? Rubric. 14. Annot. 1. n. 27. 209

Contrahere cum ſubditis vel extraneis, an, quando, & qui Iudices prohibeantur? Rubric. 9. Annot. 9. n. 5. & ſeqq. 117. præcipuè, n. 11. 12. & 13. 118

Contraria.

Contraria non coëunt. Rubric. 7. Annot. 1. n. 11. 69

Conuerſatio, verbo *Familiaritas.*

Copia.

Copiam indiciorum & probationum ad confuſionem à reo petitam dare debet Iudex, neque ante illam vrgere ad confeſſionem reum, neque reus ipſe cogitur reſpondere. Rubric. 14. Annot. 4. n. 13. 224

Intellige vt Annot.ſeq.num.30. 251
Ante propoſitam accuſationem nec copiam dare,de ſtylo & conſuetudine iure approbata, aſtringetur Iudex; nec appellatio à denegatione concedirur.ibi.n.23. 249
Alia verbo *Raritas*.

Corpus.

Corporis appellatione quid deſignetur?Rubric.15.Annot.1.n.46. 292

Correctio.

Corrigere qui vult alios à vitiis liber eſſe debet. Rubric. 3. Annot. vnic.num.2.& 13. 53. 56. & Rubric 7. Annot.2. numero 2. 72
Correctio legum nullatenus inducenda eſt, ſed modis omnibus vitanda.Rubric.9.Annot.3.n.18.96.& Annot.12.§.1.num. 10. 131
Ad id omnis eſt interpretatio facienda.d.Rubric.9.Annot.5.n.16. 105
Ex coniecturis inducitur.Et quæ ſint?d.Rubric. 9. Annot. 12. §.1. num. 11. & 12. 131
Correctionis verbum ad exactam iuſtitiam pertinet.Rubric.14.Annot.1.num.12.in fine. 204
Corrigere negligens quæ poteſt emendare, facientis culpam habet, maiorique etiam pœna quam committens facinus, dignus. Rubric.11.Annot.1.n.20. 171
Correctione propria non periclitatur vt aliena, corrigentis auctoritas; retractatique oportet quod male geſtum eſt. Rubric. 14. Annot.5.n.39. 252
Malorum adhuc contemnenda non eſt. Rubric.7.Annot.4.n.9.& 10. 80
Alia *proximè ſequenti verbo.*

Correptio.

Correptio etſi in principio diſpliceat, poſtmodum ſuſcipitur & laudatur. Rubric. 2. Annot.vnic.n.11. 51
Debet eam gratiosè admittere Iudex.ibid. & Rubric.10.Annot.vnic.n.7. 163
Vbi multis comprobatur.
Omnes in correptione ſumus. ibid.
Admoneri bonus gaudet; peſſimus quiſque correptionem aſperrimè patitur. ibidem.
Correptio Iuſti quàm ſit proficua? d. Rub. 10.Annot.vnic.n.9.ad finem. 164
Sine contumelia & ira cumque diſcretione temperata eſſe debet.Rubric.14. Annot. 1. n.21.& ſeqq. 207
Eſſe debet, quam ferre poſſint aures hominum,mentes non refugere, non pauere animi.num.22. ibi.
Alia *verbo proximè præcedenti.*
Corruptio, verbo *Repetundarum crimen.* verbo *Barataria*,& verbo *Proxeneta*
Creditor, verbo *Debitor.*

Credulitas.

Credulitas iuſta naſcitur ex facto Iudicis Rubric.14.Annot.5.n 24. 249
Facilis nimiæque credulitatis vitium, ſui quoque ipſius à Iudice relegandum. Quæque ex eo oriantur mala?Rubric.10.Annot. vnic.per tot.maximè,n.8. 161.164. & Rub. 14.Annot.1.n.34. 211
Alia verbo *Manſuetudo.*

Cretenſes.

Cretenſes Iouem cum oculis, & abſque auriculis pingebant. Et quare? Rubric. 3. Annot.vnic.n.11.& Rubric.10.Annot.vnic. n.7. 163

Crimen.

Crimina excepta de quibus Iudex interrogare de conſociis reum debet,quæ ſint?Rubric.14.Annot.5.n.73. 260
Alia verbo *Exceptio* & proximè, verbo *Culpa.*

Crudelitas.

Crudelitas eſt inclinatio animi ad aſperiora. Rubric.11.Annot.1.n.37. 181
Ob crudelitatem an priuari officio Iudex poſſit? ibid.

Culpa.

Culpa crimioſior eſt vbi honeſtior ſtatus. Rubric.1.Annot.2.n.22.8.& Rubric.7.Annot.2.n.5. 74
Culpam facti habet,qui facinori,cum poteſt, deſinit obuiare. Deque materia iſta remiſſiuè.Rubric.11.Annot.1.num.20. 171
Tolerabilior eſt ſi lateat,quam ſi culpæ vſurpetur auctoritas.Rubric.14.Annot.4.n.40. 236.
Alia verbo *Correptio*, verbo *Peccatum*, & verbo *Pœna.*

Cultus.

Cultus nimius quantum virginitatis detrahat exiſtimationi?Rubric.1.Annot.5. n. 1. & 2. 37
Multò longè viros quàm fœminas dedecet. num.3.& 4. ibi.
Turpiſſimus in Iudicibus eſt, & Reipublicæ maximè nocuus.ibi.n.5. 38
Indicium morum & animi eſt. ibid.
Qui Iudicibus congruus?n.6. ibid.
Nimiè nitidus ſuperbiam manifeſtat.num.6. ibi.
Sordidus tegit. ibidem.
Clericorum qualis eſſe debeat? ibidem.
Ita immodicè delicatus damnatur, vt ſordidus & ſqualidus d.Rubric.1.Anno.5. n. 8. 39
Si in aliquam partem declinaturus eſt; in tenuiorem decentem inclinet.ibi. n. 9. 40
Quibus Magiſtratibus,Regibus, & Imperatoribus modicus fuerit, ad detractionem vſque?n.10. ibid.
Inſanum demonſtrat,vt diſertum prudentemque mutis vocibus prædicat numer. 11. ibid.
An peccatum ſit pretioſatum veſtium vſus? ibidem.

Cunctatio.

Cunctatio prouida eſt,& Iudicibus maximè neceſſaria.Rubric.15.Annot.1.n.10.& duobus ſeqq. 284.285
Quæ conueniens ſit.num.12. ibi.

Cupiditas.

Cupiditas dominandi cunctis affectibus flagrantior eſt: nec abſtinere nouit à vitiis,nec gaudere conceſſis.Rub.1.Annot.3.§.5.n.1. 33
Alia verbo *Ambitio.*

Digitized by Google

Curioſitas.

Curioſitas, inquirendique voluptas quid in ſe dictum ſit, magna fert incommoda, iracundiam præcipuè. Rubric. 14. Annot. 1. in fine. 211

Cuſtos.

Cuſtodes ciuitatum vel terminorum non deferentes crimina ad quorum delationem conſtituti ſunt, an ad reſtitutionem eorum quæ non detulerunt, teneantur? Rubric. 11. Annot. 3. n. 12. & ſeqq. 190

Cuſtodes carcerum, vide verbo *Concuſſio.*

S. Cyprianus.

S. Cypriano quæ Grauitas, quæ Comitas, quæ triſtitia, aut lætitia, quiſque fuerit vultus? Rubric. 6. Annot. vnic. numero 1. 64

Cyrus.

Cyrus laudatur quod exemplo ſuo ad illius ſubditos mouebat actiones. Rubric. 7. Annot. 2. n. 1. 74

Qualiter Imperatorem iure imperium gerere exiſtimabat? ibi. Annot. 1. numero 4. 67

D

Damnum.

Damnum an ſit non condemnare reum in pœna pecuniaria, applicanda Fiſco? Rubric. 11. Annot. 3. n. 16. 191

Quid ſit? n. 17. ibi.

Damno potius quàm aduentitio lucro ſubueniunt iura. ibidem.

Damnorum differentia, remiſſiuè. ibid.

Damni ſui cauſam qui potuit impedire nec impediit, ipſe ſibi damni cauſa eſt. Rubric. 15. Annot. 5. num. 13. 18. 25. & 26. 247. & ſeqq.

Damnum quod quis ſua culpa ſentit, ſibi non alij debet imputare, nec tunc dicitur damnum ſentire. num. 14. & 17. ibi.

Damna non veniunt in ſimplici expenſarum condemnatione vel appellatione. ibi. n. 53. 255

Damnorum condemnatio an improbum litigatorem ſequatur in exteriori & interiori foro? num. 54. ibi.

Sæpè profuêre damnoſa. Rubric. 15. Annot. fin. n. 28. 319

Dauid.

Dauid (qui tanta Dei myſteria prophetico ſpiritu valuit contemplari) alienam coniugem concupiuit, & abſtulit, eiuſque virum, cum damno ſui exercitus, interemit. Rubric. 1. Annot. 2. n. 4. 6

Dauidis ſimulatio coram Abimelech, qualiter à peccato excuſetur. Rubric. 14. Annot. 4. n. 33. 234

Increpationem ſubditi humiliter audiuit. Rubric. 10. Annot. vnic. n. 7. 163

Debitor.

Debitor & creditor eiuſdem rei quis eſſe non poteſt. Rubric. 1. Annot. 3. §. 3. num. 7. 26

Deceptio.

Deceptio eſt contra charitatem & ius naturale. Rubric. 14. Annot. 4. n. 25. 230

An intra dimidium iuſti pretij licita. ibi. n. 27. 231.

Alia verbo *Princeps*, verbo *Iudex*, & verbo *Mendacium.*

Declaratio.

Declaratio pœnæ incurſæ, vel criminis patrati, etiam vbi pœna ipſo iure incurritur, deſideratur. Rubric. 9. Annot. 12. §. 3. num. 9. cum ſequentibus. 144

Parte citata iudiciarioquè ordine fieri debet. ibi. n. 25. 148

Declarans, nil de nouo facit, ſed quod latet detegit. ibi. n. 35. 149

Alia verbo *Appellatio*, verbo *Pœna*, & verbo *Lex.*

Defenſio.

Defendere puſillos, magnanimi viri, imò Regium eſt. Rubric. 13. Annot. vnic. num. 3. 196

Delegatus verbo *Iudex.*

Deliberatio, verbo *Celeritas*, & verbo *Feſtinatio.*

Delictum, verbo *Dignitas.*

Derogare.

Derogare & Abrogare an & quatenus differant? Rubric. 9. Annot. 6. n. 13. poſt med. verſ. Abrogatas. 110

Deſcendere, Deſcenſus, verb. *Aſcenſio.*

Deſiderata.

Deſiderata plurimi, poſſeſſa parui fiunt. Rubric. 1. Annot. 3. num. 12. & 15. vbi in id multa. 15 & ſeq.

Deſiderius.

Deſiderius cœnobij Caſſinatis Abbas ter cunctis ſuffragiis Pontifex creatus, quàm ægrè, quàmque inuitè Pontificatum ſuſcepit. Rubric. 1. Annot. 3. n. 7. 11

Deſuetudo, verbo *Conſuetudo.*

Determinatio.

Determinatio vna reſpiciens plura determinabilia debet ea pariformiter determinare. Rubric. 9. Annot. 12. §. 5. n. 1. 156

Detractio.

Indocti detrahunt, non vtique periti. Epiſtola ad Lectorem in fine.

Deus.

Deus pro Iudice in ſacris litteris accipitur. Rubric. 7. Annot. 1. n. 2. 67

Non vult mortem impij, ſed vt conuertatur à via ſua, & viuat. Rubric. 11. Annot. 1. n. 2. 166

Terribilis ſæpè in Sacris litteris appellatur. Et cur? Rubric. 14. Annot. 1. numero 13. 205

Qualiter iraſci, & furore corripi dicatur, ſitquè intelligendum? ibi. n. 32. 211

Non patitur lumen veritatis inquirentem vagari per tenebras exteriores. ibid. Annot. 2. n. 15. 215

Sapientiam præſtat paruulis, eiſque ſecreta reuelat. A quo lumen directioque à Rectoribus poſtulanda, de eo. non de ſcientia ſua confiſi. Rubric. 15. Annot. 1. n. 53. & 54. 295. 297

Etſi æquitate iuſtus eſt: abundantior tamen creditur in miſeratione pius. Et ad miſericordiam promptior quàm ad ſeueritatem. d. Rubric.

Rubric.11.Annot.1.num.1.in fine. 166
Neque ſine iudicio miſeretur, neque ſine miſericordia iudicat.ibid.num, 25. vbi in id multa. 174
Qualiter dicatur iraſci,aut ira moueri? Rubric.14.Annot.1.n.32. 211
Malitiam diaboli,lapſumque cadentium bonis conuertit ad ſalutem.Rubric.15.Annot. final.n.28. 319
Cui omnia patent,vt nos inſtruat ſeruat ordinem cognitionis. Rubric. 14. Annot. 5. n.15. 247

Diabolus.

Diabolus mendacij pater.Rubric.14.Annot. 4.n.24. 228
Diaboli eſt infirmitas & malitia, ſolumque præualet mendacio,inſidiis,dolo, fraude, nequitia. ibidem.

Dictio.

Dictio *Vel* diuerſimode ſumitur.Et qualiter? Rubric. 1.Annot.3.§.4.n.8. 31
Dictio *Nil penitus* & *Omnis*, cuius ſint virtutis?Rubric.9.Annot.5.n.17. 105
Vniuerſalis negatiua plus negat quàm affirmatiua affirmat.n.18. ibi.
Dictio *Et* eſt copulatiua,naturam & qualitatem eandem cum præcedentibus tribuens. Rubric.9.Annot.12.§.5.n.5. 157
Eſt repetitiua præcedentium qualitatum,non ſolum cum verba aut rationes cohærent; ſed etiam ſi ſint ſeparatæ. numero 6. & 7. ibi.
Limitatur cum de contraria mente diſponentis apparet.n.8. ibid.
Aliis etiam modis. Et an & quando disiungat,& pro dictione *Vel* ſumatur?ibid.n. 15. 158
Quandoque pro cauſatiua *Quia* accipitur. Rubric.14.Annot.1.n.13. 205
Dictio *Omnino, penitus*,ſimilesvè latam ſententiam ſignificantes ſi apponantur verbo ſententiam ferendam ſignificanti, an latam ſententiam importent?Rubric.9.Annot.12.§.5.n.19.& ſeq. 158
Dictio *Ante* quid importet?ibi,§.3.num.16. 146
Dictio *Va*, vide verbo *Interiectio.*

Dies.

Dies vita iuſti,nox accipitur peccatoris. Rubric.13.Annot.vnic.n.3. 196
Sufficit diei malitia ſua.Rubric.14.Annot.8, n.30.ad finem. 278
Proſperitas humana dies eſt, quæ in noctem deſinit.Rubric.15.Annot.final. n.13.ad finem. 308

Differentia.

Differentiæ inter ſententiam iniuſtè latam,& iudiciarios actus proceſſus contra vel præter ordinem iuris factos,ad Iudicis obligationem patriſque conſenſum vel diſſenſum arguendum.Rubric.14.Annot.5.n.60.& ſequentibus. 257

Diffidatio,verbo *Pœna.*

Difficultas.

Difficilia appetuntur.Rubric.1.Annot.3.n.12. 15

Alia verbo *Facilitas.*

Dignior, Dignitas.

Dignitates qui recuſauerint, quæque ad id effecerint?Rubric.1.Annot.3.num.6.& ſeq. 11
Ad dignitates confragoſa via eſt. ibi. n. 10. 12
Dignitas delictum aggrauat.Rubric.1.Annot. 2.n.22. 8
Dignitates dignioribus conferendæ ſunt, & hi habent ad Reipublicæ munera actionem.d.Rubric.1.Annot.3.§.2. num. 18. remiſſiuè,22.& §.3.per tot. præcipuè, n.10. 24.27.& Rubric.7.Annot.1. n. 4. & ſeqq. 67
Maximè cum per ſuffragia fit electio. d.§.3. n.11. 27
Dignitatis honoriſquè altitudo in terribile curarum pelagus demergit. d.§.3.num. 10. ibid.
Ad dignitates Virtus euehere, non Ambitio debet.d.§.3.per tot. 24
Dignitates ſuperbiæ vitio laborant. Rubric. 4.Annot.vnic.n.16. 61
Humiles faciunt dedignari parentes.ibid.n.6. 59
Alia verbo *Munera*, verbo *Ambitio*,verbo *Honor*,& verbo *Superior.*

Dilatio.

Dilatio modici temporis non eſt in conſideratione.Rubric.14.Annot.4.n.12. 224
Non eſt damnum dilatio vbi certior fit ex dilatione victoria.Rubric.15.Annot.1.n.12. 285
An,quæ, & qualiter ob amicitiam concedi poſſit?Rubric.14.Annot.8.num.29. 278

Diligentia.

Diligentia ſummopere in Iudicibus deſideratur. Rubric.1. Annot. 7.num.9.& proximè. 43
Eſt mater omnium virtutum, ſeu requiritur in qualibet virtute, maximè in diſciplinæ ſtudio,cuius, vt cæterarum artium, mater eſt.Rubric. 15. Annot. 1. num. 14. & 16. 286
Diligens quilibet præſumitur.num.31. ibi.
Quæ in Iudice ad cauſarum diſcretionem diligentia requiratur, vt à peccato & reſtitutionis obligatione,etiam ſi erret,excuſetur? n.45. ibi.

Dimidia annata.

Dimidiam annatam neceſſitas in Hiſpaniam introduxit;qua ceſſante forſam ceſſabit & ipſa.Rubric.1.Annot.3.§.3.n.22. 30

Diocletianus.

Diocletianus vigeſimo Imperij anno illud depoſuit, hortorum culturæ addictus, & quamuis ad illud iterum ſolicitaretur,nunquam à quieta illa vita abduci potuit,Imperio ipſam præferendam ratus, tunc ſibi diem illuxiſſe affirmans.Rubric.15. Annot. fin.n.13. 308

Diſciplina.

Diſciplina eſt Cuſtos ſpei, Retinaculum fidei,fomes ac nutrimentum bonæ indolis, Magiſtra virtutis,Magiſtra Religionis,Magiſtra veræ Pietatis:quæ nec ideo increpat vt lædat, nec ideo caſtigat vt noceat. Rubric.11.Annot.1.n. 32. 178

Mores

Digitized by Google

Mores hominum irata corrigit, inflammata cuſtodit. Rubric. 14. Annot. 1. numero 16. 206

Alia verbo *Studium*, & verbo *Manſuetudo*.

Diſcordia.

Diſcordia quid ſit? Rubric. 14. Annot. 4. num. 10. 223

Diſcretio.

Diſcretio eſt quædam moderatrix & auriga virtutum, ordinatrix affectuum, & motum doctrix, eaquè ſublata, virtus vitium erit. Rubric. 14. Annot. 1. n. 24. 208

Diſplicere, verbo *Malus*.

Diſpoſitio.

Diſpoſitio quælibet quantumuis generalis ſit, ſecundùm ſubiectam materiam intelligi & reſtringi debet. Rubric. 9. Annot. 3. num. 10. 93

Loquens in caſu vero an extendatur ad fictum? d. Rubric. 9. Annot. 4. numero 14. 100

Generalis includit parua. ibi. Annot. 5. num. 19. 105. & Annot. 6. num. 13. verſ. Abrogatas. 111

Quæ reducit ad ius commune primæuum, fauorabilis eſt, & extenditur etiam in correctoriis. ibid. d. Annot. 6. n. 17. ibid.

Diſpoſitionis effectus non impeditur etiam ſi illius vna cauſa deficiat, ſuperſtitibus aliis. Rubric. 14. Annot. 5. n. 2. 246

Alia verbo *Lex*.

Diſſenſus, verbo *Conſenſus*.

Diſſimulatio.

Diſſimulatio inſidioſa dolus malus eſt. Rubric. 14. Annot. 4. n. 31. 232

Diſſimulatio oppoſita eſt ſimulationi, eiuſque antitheton. Quidque vtraque ſit? ibi. n. 32. 233

Diſſimulare qui neſcit, regnare neſcit. Rubric. 2. Annot. vnic. n. 8. 50

Alia verbo *Simulatio*, verbo *Dolus*, & verbo *Fraus*.

Diuerſitas.

Diuerſitas nominum diuerſitatem rei denotat, Rubric. 14. Annot. 2. n. 1. 212

Et an diuerſa nomina virtutem, & ſignificationem eandem retinere ſoleant? ibid. n. 3. 213.

Diuitiæ.

Diuitiæ non tollunt, minuuntvè curas, ſed augent. Rubric. 1. Annot. 3. num. 10. 12. & Rubric. 15. Annot. fin. n. 21. An Philoſophum deceant? Rubric. 15. Annot. fin. n. 30. 29. 321

Doctrina.

Non facile erroris vitio ſordeſcit, quem doctrina purgauerit. Rubric. 15. Annot. 1. n. 6. 284

Alia verbo *Studium*.

Dolus.

Doli præſumptionem excludit præſentia Iudicis Rubric. 13. Annot. vnic. n. 1. 195

Dolus vnius alteri non nocet. Rubric. 14. Annot. 4. n. 13. 224

Nec præbet actionem. ibi. n. 45. 239

Bonus, qui ſ dicatur? ibi. n. 2 & 25. 222. 240

Dolum non committit qui fraudem excludit. ibid. n. 8. 223

Intellige vt n. 40. 236

Dolus & Vis æquiparantur; ſed dolus odio dignus maiore. d. Rubric. 14. Annot. 4 n. 21. & 43. 227. 238

Maximè tribuitur locutioni, & per eam principaliter committitur. ibi. numero 19. 226

Vim mendacij habet, mendaciumque eſt. ibidem.

Cuilibet homini fœdum eſt dolis aut fraudibus inſidiari: Iudicibus turpiſſimum. ibi. n. 24. 228

Dolum qui mendacium, fraudem aut ſimulationem continet, nec bonum Leges appellant, nec appellare aut efficere poſſunt. ibi, num. 25. 230

Dolo vti non licet etiam ad repellendum dolum. d. Rubric. 14. Annot. 4. numero 40. 236

Dolus eſt verſutiæ executio. ibi, numero 41. 237

An voluntatem tollat? ibid. numero 43. 238

Præponderat culpæ. ibid. Annot. 5. num. 66. 258.

Quanto in periculo dolo ſi Iudices verſentur? d. Rubric. 14. Annot. 4. n. 24. 40. 42. in fine. 44. & 56. 228. & ſeqq.

Domitianus.

Domitiani ſæuiſſimi Principis quæ in acerbioris ſententiæ prolatione fuerit conſuetudo? Rubric. 11. Annot. 1. n. 27. 175

Dominium, Dominus.

Dominium poteſt quis habere, & alienare non poſſe. Rubric. 1. Annot. 3. §. 3. num. 9. 25

Dominus qui furtum rei ſuæ prohibere potuit, nec prohibuit, furti actione caret. Rubric. 14. Annot. 5. n. 13. 247

Dona, Donatio.

Dona imitantur hamos. Rubric. 9. Annot. 1. n. 1. 84

Donatio an ex conſanguinitate præſumatur? ibi. Annot. 3. n. 14. 94

Iudici facta an gratuita, vel per concuſſionem cenſeantur facta? ibidem.

Præſumitur vt delicti præſumptio excludatur. ibid.

Benemerentiam ipſius potius contemplatione quàm officij ratione facta videatur? ibidem.

Cum prohibitio donandi recipiendique adeſt non donatio ſed concuſſio præſumitur. ibidem.

Epiſcopo conſanguineo, vel affini facta ſimpliciter, ipſius non Eccleſiæ, vel externa alia contemplatione facta videtur. d. Rubric. 9. Annot. 3. n. 20. & d. num. 24. 94. & ſeqq.

Etiam ſi nomine dignitatis facta ſit. ibidem.

Donationis prohibitione an remuneratoria includatur? d. Rubric. 9. Annot. 7. per tot. 112

Remuneratoria non eſt proprie donatio, ſed beneficij recepti compenſatio, ſolutio & obligationis redemptio. n. 2. ibid.

Non præſumitur, & quælibet potius quàm donationis præſumptio ſumitur. d. Rubric. 9. Annot. 10. n. 11. 110

Digitized by Google

Facta Iudici officio finito, an pacti vel promiſſionis ratione facta præſumatur? ibi. n. 12. 121

Dans aliquid Iudici vt quid faciat, vel omittat quod facere vel omittere debet? qualiter delinquat? An cauſam perdat, & dati repetitione priuetur? d. Rubric. 9. Annot. 12. n. 11. 127

Et quid ſi non datum eſt timore iniuriæ, ſed inſtar muneris liberalis, vt maiorem quam ſolet, quamque tenetur diligentiam in cauſa adhibeat? n. 12. & 14. ibi.

Sponte nec officij ratione Iudici facta, iure naturæ, nec ex parte dantis nec ex parte recipientis illicita eſt. ibi. n. 16. 128

Quid iure poſitiuo? n. 17. ibid.

Facta à conſanguineo an officij, vel potius conſanguinitatis intuitu facta cenſenda ſit? d. Rubric. 9. Annot. 3. n. 24. 94

Facta Epiſcopo conſanguineo vel affini, an perſonæ intuitu non Eccleſiæ facta videatur in dubio? n. 20. ibid.

Alia verbo *Remuneratio*.

Dos.

In dubio doti fauendum eſt. Rubric. 14. Annot. 8. n. 13. 273

Dubium.

Dubium quid ſit. Rubric. 14. Annot. 6. n. 12. 264

Qui dubitans practicè aliquid operatur, peccat. n. 13. ibi.

Quid ſi cum conſcientia dubia ſpeculatiuè. n. 14. ibi.

In dubiis pro quibus iudicandum iura decernant. d. Rubric. 14. Annot. 7. n. 12. & 13. 267. & Annot. 8. n. 15. 273

Dubietas ferè nunquam ſic contingere poteſt cum de pura iuſtitia agitur, vt in alteram partem Iudicantis animum cauſa iuriſque ratio non inclinet. d. Annot. 8. n. 14. ibid.

Dubia plus torquent mala. verbo *Mala*.

Duplicitas.

Duplicitas animi fraudi doloque cognata eſt, maximè Iudicibus fugienda. Rubric. 14. Annot. 4. n. 19. 24. & 40. 226. 228. 236

Mendacium eſt. ibi. d. num. 19. & 26. 226. 230

Intellige vt num. 31. & 56. 232. 242

Alia verbo *Fraus*, verbo *Dolus*, verbo *Simulatio*, verbo *Calliditas*, & verbo *Cauillatio*.

E

Eccleſiaſtici.

Eccleſiaſtici reorum laicorum fori ſequi debent. Et an ſimiliter in reconuentionis iudicio? Rubric. 9. Annot. 9. numero 8. 117

Alia verbo *Clericus*, & verbo *Monachus*.

Educatio.

Educatio orphanorum apud Athenienſes, Charondæ legibus, affinibus committebatur, conſanguineis excluſis ab ea. Et quare? Rubric. 9. Annot. 3. numero 18. 93

Effectus, verbo *Diſpoſitio*.

Ægyptij.

Ægyptij per oculi patentis hieroglyphicum Iuſtitiam perfectumque Iudicem denotabant. Rubric. 3. Annot. vnic. num. 8. 56.

Caput Iuſtitiæ in cœlum abſcondebant. Et quare? Rubric. 11. Annot. 2. numero 8. 183

Apud eos iudicij Princeps ſignum variis ornatum lapidibus à collo ſuſpenſum geſtabat, quod appellabant Veritatem. Et quare? Rubric. 14. Annot. 2. n. 5. 213

Electio Electus.

Electionis ius an perdat, qui in termino à Prætore deſignato vt eligat, non eligit, & iudiciali adiudicationi locus ſit? Rubric. 14. Annot. 8. n. 17. 274

Electus ad munera publica an & quando acceptare omnino debeat, nec illa reſpuere in conſcientia valeat? Rubric. 1. Annot. 3. n. 17. & ſequentibus. 17

Eleemoſyna.

Quot, & quæ ſint eleemoſynarum genera? Rubric. 11, Annot. 1. n. 32. 178

Elias.

Elias laudatur, quòd in diebus ſuis non timuit Principem. Rubric. 13. Annot. vnic. n. 4. 197

Quæ prima illius actio cum populo exhibitus eſt? Rubric. 14. Annot. 1. n. 17. 206

Quare nulla parentum illius mentio fiat, nec alicubi nominentur? d. Rubric. 14. Annot. 8. n. 26. 276

Emanuel Rodriguez.

Emanualis Rodriguez lapſus. Rubric. 14. Annotatione 5. numero 33. 38. & 39. 251. & ſeqq.

Emendare, verbo *Index*, & verbo *Correctio*.

Emere.

Qui emit munera, vendit. Rubric. 1. Annot. 3. §. 2. num. 18. 22. & §. 3. numero 18. 29

An iuſtitiæ munera vendi & emi queant? vbi toto eo §. 3. 24

Alia verbo *Negotiatio*, & verbo *Index*.

Æmulus.

Æmulus nulli defuit vnquam. Rubric. 2. Annot. vnic. num. 4. verſ. Formidabilem, & numeris ſequentibus, præcipuè numer. 7. 46. 48

Epiſcopatus, Epiſcopus.

Epiſcopatus qui recuſarint, quæque ad id effecerint? Rubric. 1. Annot. 3. n. 7. 11

Epiſcopus an ob ſimplicem fornicationem depoſitionis pœnam incurrat? ibi. Annot. 2. num. 11. 7

Alios Epiſcopatus ambiens ad quos libera multorum beneficiorum collatio pertinet, vt de illis ſuis cognatis & familiaribus valeat prouidere, an grauiter peccet. Rubric. 1. Annot. 3. §. 5. n. 8. 34

Irreprehenſibilis eſſe debet. d. Rubric. 1. Annot. 1. n. 12. & ſeq. 4

In quanto Epiſcopi ſint periculo? ibi. Annot. 3. n. 10. 12

Caſtus eligi debet, vt omnia vitæ propriæ integritate purificet. d. Rubric. 1. Annot. 2. num. 1. 5

Digitized by Google

Alia verbo *Gratificatio*, & verbo *Superior.*

S. Ephren.

S. Ephren inſanum ſe, vt Epiſcopatum fugeret, ſimulauit. Rubric. 1. Annot. 3. numer. 7. 11

Epiſtola.

Epiſtolas Iudicibus vt iuſtitiam facerent, qui Principes conſcribere noluerint? Rubric. 12. Annot. vnic. n. 9. 194

Quibus tales epiſtolas conſcribere Regiæ prohibeant Leges? Quidque de conſcriptis efficere iubeant? num. 10. ibi.

An eadem communi iure prohibitio extet? ibidem.

Æqualitas.

Æqualitas omnimoda in iudiciis, & in pœnis ſeruanda eſt. Rubric. 11. Annot. 2. n. 8. 183. & Rubric. 14. Annot. 8. num. 30. & 31. 278. 279

Quibus id in caſibus fallat? ibid. & d. Rub. 11. Annot. 1. n. 23. 173

Summa æqualitas ſumma iniquitas vbi ius diſcriminat. ibid. Annot. 2. n. 8. 183

Nihil tam inæquale eſſe ſolet quàm æqualitas ipſa. Rubric. final. Annot. 1. num. 51. in fine. 294

Æquitas.

Quam debeat æquitatem ſeruare Iudex? Rubric. 11. Annot. 1. n. 12. & ſeqq. 169. præcipuè à n. 15. 170

Quæ iuri non ſe conformat, iniquitas eſt. d. n. 15. ibid.

Quid ſit? Rubric. 14. Annot. 1. num. 2. 5. 9. & ſeqq. 201. 205

Cerebrina, ad voluntatemque formata, iniquitas eſt, & ſimia æquitatis. ibid. d. n. 5. 205

Æquitas ſine bonitate crudelitas eſt. Rubric. 11. Annot. 1. n. 25. 174

An contraria ſit rigori? d. Rubric. 14. Annot. 1. n. 3. & ſeqq. & n. 12. 202. & ſeq.

Æquitas ſcripta, Iuſtitia ipſa eſt, & Iuſtitiæ nomine includitur. ibidem, num. 9. præcedentibus & ſeqq. 203

Commiſſione vt procedatur ſecundùm æquitatem, vel de æquitate, quid conceſſum videatur? n. 6. ibid.

Æquitate an aptè incutiatur terror? d. Rubric. 14. Annot. n. 1. & ſeqq. 202

Eſt Iuſtitiæ maximè propria, & illius comes. n. 5. ibi.

Eſt Iuſtitiæ obiectum, correſpondet Iuſtitiæ legali, & quodammodo continetur ſub ea, & quodammodo excedit eam. ibid. d. num. 5. & 11. 202. 203

Quibus ſoleat nominibus appellari? num. 7. ibi.

Æquitas eſt quæ ſeueras delinquentibus pœnas imponit. ibi. n. 12. 204

Faſtigia dignitatis non reſpicit. d. Rubric. 14. Annot. 1. n. 13. 205

Eremus, verbo *Solitudo.*

Error.

Error voluntatem tollit. Rubric. 14. Annot. 4. n. 33. 238

Quid ſit? ibid.

In proceſſu apparens nullam ſententiam reddit. Rubric. 15. Annot. 1. n. 41. 291

Quod homines errent vt homines, non mirandum, ſed talis excuſatione dignus error, n. 42. ibi.

Retractari oportet. Rubric. 14. Annot. 5. n. 39. 252

Eruditio verbo *ſcientia.*

Eſculenta.

Eſculenta an hodie recipi à Iudicibus poſſint? Rubric. 9. Annot. 4. n. 18. 100. & Annot. ſeq. n. 3. 7. & ſeqq. 102

Alia verbo *Munera*, & verbo *Iudex.*

Eſdras.

Eſdras in ſolitudine, ex mandato Dei, Diuinos libros eructauit. Rubric. 15. Annot. fin. n. 29. 321

Euentus, verbo *Cauſa.*

Exceptio.

Exceptio criminis impedit promouendum; ſed non deiicit iam promotum. Rubric. 7. Annot. 3. n. 14. 78

Non ſufficit ad priuationem vel ſuſpenſionem, ſed neceſſaria eſt accuſatio. num. 15. ibid.

Firmat regulam in contrarium. Rubric. 9. Annot. 4. n. 11. 99

Quatenus id procedat? ibidem.

Exceſſus Prælatorum, verbo *Pœna.*

Excommunicatio, verbo *Cenſura.*

Excuſatio.

An in aliqua cauſa Iudices, ſuperiores ſaltem, excuſare ſe poſſint, vel recuſatio neceſſario expectanda ſit? Rubric. 14. Annot. 8. num. 29. 278

Exemplum.

Exemplum Superiorum quàm efficax hortamentum in bonum vel in malum ſit? plene Rubric. 7. Annot. 2. per tot. 71

Exemplis non iudicandum, ſanaque ratio exemplis anteponenda, Rubric. 14. Annot. 4. n. 31. 232

Exorabilis.

Exorabilis quatenus Iudex eſſe debeat? Rubric. 12. per tot. 193. & Rubric. 11. Annot. 2. n. 19. & ſeqq. 186

Expectatio.

Expectatio futuri grauis eſt tormenti ſpecies Rubric. 14. Annot. 4. n. 42. 237. & Rubric. 15. Annot. 1. n. 12. 285

Expenſæ.

Expenſarum condemnatio an & quando ſub reſtitutionis obligatione facienda? Rubric. 11. Annot. 3. n. 4. 189

Expenſarum condemnatione ſeu appellatione an veniant damna? Rubric. 14. Annot. 5. n. 53. 255

Expreſſum.

Expreſſa nocent, non expreſſa non nocent. Rubric. 14. Annot. 4. n. 51. 240

Extenſio.

Extenſio de ſimilibus ſeu æquiparatis ad ſimilia ſeu æquiparata vt fiat, omnimoda ſimilitudo deſideratur, imò rationis identitas. Rubric. 9. Annot. 4. n. 12. 99

Fieri debet cum iiſdem qualitatibus. n. 15. ibi.

In odioſis, exorbitantibus, & correctoriis non fit, etiam ex identitatis ratione. n. 16. ibi

F

Facilitas.

FAcilia contemnuntur.Rubric.1.Annot.3. numero 12.15. & ſeqq.& Annot. 7. n.7. 43
Alia verbo *Credulitas*, & verbo *Affabilitas.*

Facta.

Facta per Religioſum teſtamenti executorem abſque ſuperioris licentia, an nulla ſint? Rubric.9.Annot.12.§.2.n.28. 149
An nulla ſint per militem procuratorem datum?n.29. ibi.
Per mulierem? Per minores? petenda à ſuis locis.
Metu,fraude, vel dolo an rata ſint? Rubric. 14.Annot.4.n.23.& 40. 218.236
Fieri ante vel paulò poſt,paria ſunt.Rubric. 9.Annot.9.n.15. 119
Facto alterius non debet alius prægrauari. d. Rubric.14.Annot.4.n.13.in fine. 214
Facta cuiuſque clamant,vel ipſo tacente.Rubric.10.Annot.vnic.n.5.in fine. 162
Alia verbo *Correctio.*
Facies verbo *Vultus.*

Facientes.

Facientes & conſentientes par pœna conſtringit.Rubric.11.Annot.1.n.20. 187

Facundia.

Facundia ſæpè inualidæ cauſæ robur dedit. Rubric.14.Annot.2.n.11. 214

Fallacia.

Per fallaciam nec vita hominis defendenda eſt, multoque minus per eam vitæ hominis inſidiandum.Rubric.14.Annot.4.n. 17. 225
Fallacem cuilibet reprehendere licet. ibi. n. 24.ad finem. 228
Alia verbo *Aſtutia*,verbo *Calliditas*, verbo *Fraus*,verbo *Dolus*, & verbo *Mendacium.*

Falſitas,Falſum.

Falſi crimen publicum eſt.Rubric. 9.Annot. 11.n.11. 123
Quædam falſa ſpeciem veri ferunt. Rubric. 15.Annot.1.n.3. 282
Falſitas non eſt idonea via ad Veritatem. Rubric. 14. Annot.4.n.24. 228
Aperta non geminat.ibi.n.21. 227

Fama.

An & quatenus famæ ſit curandum?Rubric. 2. Annot. vnic. numero 5.& ſequentibus 47

Familiaritas.

Familiaritas Iudicibus inhibetur. Et quare? Rubric.1.Annot.7.n.4.& ſeqq. 42
Contemptum gignit.ibi,n.5. & 7.& Annot. 3.n.12.& 15. 15.16
Odium parit.ibi,d.Annot.7.n.8. 43
Alia verbo *Amicitia*,& verbo *Affectio.*

Faſces.

Faſces cur ſupremarum dignitatem inſignia fuerint?Rubric. 14.Annot.1. n. 24. 208.& Rubric.15.Annot.fin.n.11. 307

Fatuitas.

Fatuitatem ſuam ſibi quis debet imputare. Rubric.14.Annot.4.n.13. 224

Fauius Maxim.

Fauius Maximus oblatum filio reſpuit Conſulatum.Rubric.1.Annot.3.n.6. 11
Erat in illo Comitas Grauitate condita.Rubric.6.Annot.vnic.n.2. 65

Fauor.

In dubio, pari vè cauſa quibus iure ſit fauendum?Rubric.14.Annot.8.n.13.& ſeqq. 273.
Iniquus eſt Iudex,qui aut inuidet, aut fauet. ibi.n.11. 272
Non debet in odium retorqueri.ibid.n.30. in fine. 278
Alia verbo *Amor*, verbo *Amicitia*, verbo *Anima*, & verbo *Gratia.*

Felicitas.

Quo ſublimior ſedes,eo grauior caſus. Rub. 1.Annot.3.n.10.vbi in id alia. 12
Mentem extollit,& in ſuperbiam effert. Rubric.4.Annot.vnic.n.16. 61
Nihil eſt ab omni parte beatum. Rubric. 2. Annot.vnic.n.4. 46
Securior fœlicitas ſine turbine quies.Rubric. 15.Annot.fin.n.23. 314
Alia verbo *Diuitiæ*,& verbo *Dies.*

Fœnerator.

Fœnerator eſt,qui mutuam pecuniam dans, plus expectat quàm dedit.Rubric.9.Annot. 7.n.11. 113

Feſtinatio.

Feſtinationis damna quæ?Rubric.15.Annot. 1.n.10.& ſeq. 284
Qui cupit, feſtinat,& qui feſtinat, euertit. ibid.
Feſtinatio improuida eſt & cœca, inimica conſiliis,nouerca Iuſtitiæ. ibi. vbi & in id alia multa,& verbo *Dilatio.*

Feſta.

Feſtis diebus an crimina puniri queant?Rubric.11.Annot.1.n.34. 180

Fictio.

Fictio veritati opponitur.Rubric.1.Annot.3. §.3.n.17. 28
Legis in his quæ iuris ſunt idem operatur quod veritas.Rubric.9.Annot.12.§.4.n.10. 153.
An ſit mendacium ſemper?Et quando non? Rubric.14.Annot.4.n.30. 232
Ficta diuturna eſſe non ſolent. In principio vernat:in proceſſu tanquam floſculus diſſipatur & ſoluitur, à vera virtute aberrat. Rubric.8.Annot. vnic. num. 3. 82. & Rubric. 14. Annot. 4. numer. 19. ante finem. 226

Fides.

Fides humani pectoris bonum,à quolibet, à Iudice maximè ſeruanda. Rubric. 14. Annot.4.n.22. 227
Et fundamentum Iuſtitiæ. ibi.
Pro Dea ab Antiquis habebatur, templumquè illi ſacratum ab ipſis. ibidem.
Hoſti etiam ſeruanda, hoſte & ab hoſte priuatur: amatur in propriis. ibid. num. 45. 239
Eſt ligamen ſocietatis humanæ, baſis & fundamentum Iuſtitiæ.ibi. d. numero 22. 227
Simplex fidei promiſſio an æquè vt iuramentum

Digitized by Google

tum aſtringat? ibi, num. 13. 228

An periurij pœnas ſimplex patiatur infidus? ibidem.

Bonam fidem præſumitur non habere, qui contra legem operatur. d. Rubric. 14. Annot. 5. num. 71. 259

Fiducia.

Fiducia ſolet opinione arrogantiæ laborare. Rubric. 15. Annot. 1. num. 53. 195

Perniciosè vires præuenit. ibid.

Alia verbo *Præſumptio.*

Filius.

Filij illegitimi an bonorum paternorum ſint incapaces? Et an ad reſtitutionem acceptorum teneantur? Rubric. 9. Annot. 12. §. 2. num. 7. 37. & 48. 133. 141. & ſeqq.

Finis.

Neque ad bonum finem peruenire oportet falſis aut ſimulatis mediis. Rubric. 14. Annot. 4. num. 41. 237

Cuius finis bonus eſt, eius quoque opus bonum eſt, & è contra. Rubric. 15. Annot. 1. n. 17. 286. vbi in id alia. Finis legis, verbo *Ratio*, & verbo, *Lex.*

Fiſcus.

Fiſcus hæretici bona occupans ante ſententiam declaratoriam, licèt delictum adeo notorium ſit vt nulla poſſit tergiuerſatione celari? an peccet, & ad reſtitutionem teneatur? Rubric. 9. Annot. 12. §. 3. num. 21. 147

An vendicet bona eius cui ob delictum ipſo iure confiſcata ſunt à die commiſſi criminis, declaratione ſequuta, etiamſi alienata ſint? ibid. num. 43. & 44. 151

Flaminius Prætor.

Flaminius Prætor Maieſtatis accuſatus, quod inter cœnam rogatus à meretrice, vnum ex damnatis occiderit. Rubric. 1. Annot. 2. num. 8 7

Forma.

Formæ exiſtentia dat eſſe actui. Rubric. 9. Annot. 12. §. 2. num. 36. 141

Formam quando lex inducere cenſeatur? ibidem.

Fornicatio.

Fornicatio ſimplex peccatum mortale eſt, acerbè à Catholica Religione damnatum. Rubric. 1. Annot. 2. num. 19. 7

An & quatenus ciuili iure damnetur. num. 18. & ſeqq. ibi.

Alia verbo *Epiſcopus.*

Fortitudo.

Fortitudo qualiter definiatur? Rubric. 13. Annot. vnic. num. 2. & 7. 195. 198.

Quæ ſine virtute & Prudentia eſt, laudem non meretur? d. num. 2. ibi.

Sine Iuſtitia & Prudentia iniquitatem & temeritatem contineret. ibid. & numer. 4. 197

Eſt Prudentiæ filia. d. num. 2. 195

Eſt omnium virtutum robur, eaque cedente, omnium virtutum fabrica per diſcrimina, imò per præcipitia labitur. ibid.

Alia verbo *Timor.*

Fortuna.

Fortunæ munera inſidiæ ſunt. Rubric. 15. Annot. fin. num. 10. & ſeq. 311

Alia verbo *Fælicitas.*

Forum iudiciale, verbo *Bellum.*

Franciſcus Suarez.

Franciſci Suarez opinio impugnatur. Rubric. 9. Annot. 12. §. 3. num. 16. & ſeqq. 146

Fraus.

Etiam ad repellendam fraudem fraude vti non licet. Rubric. 14. Annot. 1. num. 30. 211

Fraudibus via modis omnibus præcludenda eſt. Rubric. 9. Annot. 4. num. 17. 108

Fraudem non committit qui fraudem excludit. d. Rubric. 14. Annot. 4. numer. 4. 222

Fraus vim mendacij habet, & mendacium eſt. ibi. num. 19. 226

In caſſum proprios fundit labores. ibid.

Metui æquiparatur, & odio digna maiore quàm vis aut metus. Et quare? ibi, num. 21 227

Intellige vt num. 40. 236

Quantum Iudici fugienda? tota ea Annot. 4. ex num. 16. cum ſeqq. 225

Alia verbo *Dolus*, verbo *Simulatio*, verbo *Calliditas*, verbo *Cauillatio*, & verbo *Simplicitas.*

Frequentia, verbo *Raritas*, & verbo *Familiaritas.*

Fructus, verbo *Poſſeſſor.*

Fucus.

Fucatum nihil placet. Rubric. 1. Annot. 6. num. 6. 42

Fulmina.

Fulmina paucorum periculo cadunt, omnium metu. Rubric. 11. Annot. 1. n. 34. 180

Furor Dei.

Furor Dei eſt ſupplicium peccatorum. Rubric. 14. Annot. 1. num. 15. 206

Alia verbo *Ira.*

Fur, Furtum.

Fur quandoque furta perſequitur. Rubric. 7. Annot. 4. num. 9. 80

Criminaliter pro furto damnatus & punitus, ad rei ablatæ nihilominus reſtitutionem ſatisfactionemque eſt condemnandus, nec ante eam à carcere relaxandus. Et an cedendo bonis iure Regio liberetur? Rubric. 11. Annot. 3. num. 20. 192

Alia verbo *Feſtum.*

G

Garrulus.

Garrulus iure optimo grauibus afficitur pœnis. Rubric. 1. Annot. 4. n. 9. 36

Geminatio.

Geminatio actuum, conſenſum arguit, deliberatam & enixam voluntatem indicat. Rubric. 14. Annot. 5. num. 60. 257

Geſta, verbo *Facta.*

Gloria.

Gloria, fugientes magis ac magis ſequitur. Rubric. 1. Annot. 3. num. 4. & ſeqq. 10

Vmbra virtutis eſt, etiam inuitos comitatur. num. 5. ibi.

Appetitores ſui deſerit; appetit contemptores. ibidem.
Soli virtuti debetur,& fallax eſt quam virtus non parturiuit, cuius vera mater virtus eſt d.num.4. ibid.
Tunc eſt pulcherrima, cum ſequitur, non cum acceſſitur. num.5. ibi.
Inanis cum videtur contemni,quæritur? d. Rubric.1.Annot.1.num.7. 39
Gloriam præcedit humilitas.Rubric. 4. Annot.vnic.num.3. 58
Quæ ad gloriam compendiaria via? Rubric.10. Annot. vnic. numer.4. & ſeqq. 162
Quàm omnibus,Iudicibus præmaximè inanis gloriæ cupiditas perniciosa? Rubric. 2.Annot.vnic.per totam,præcipuè ex n.4. 45.46
Sœua bellua,horrendus demon, peſtis orbis terræ,venenata vipera. ibid.
Quæ mala ex illius cupiditate proueniant? ibi.num.7. 48
Gloriam vanam inſequens opus magni precij vili nummo exhibet venalem. ibid.
Gloriæ cupiditas ex ignorantia naſcitur, & ſcientiæ defectum manifeſtat. ibid. n. 12. 51
Difficile factu eſt gloriam virtute ſuperare. Rubric.14.Annot.8.num.fin. 279
Gloriæ popularis diſcrimina.Rubric.15.Annot.final.num.21. 312
Gloriæ vanæ contemptio magnam gloriam comparat.num.23. ibi.
Obeſt gloria mulris. ibid.
Alia verbo *Laus.*
Gloſſa.
Gloſſa *verbo A ſobrinis in l.1.D. ad legem Iuliam repetundar.*an proferat id ad quod allegari ſolet,idvè probet? Rubric. 9. Annot.4. 98
An ſimiliter id ad quod allegatur *in l. Duo Iudices,*28.*D.de re iudic?*Rubric.14. Annot.8.num.23. 116
Gratia.
Gratia ſeu amore, vt odio quid Iudicibus fieri prohibetur.Rubric.11.Annot.2.num. 5.& ſeq.183.& Rubric.12.Annot.vnic.n 5.193.& Rubric.14.Annot.8.n. 11.& 12. 272
Intellige vt d.Rubric.12. num. 11.& ſeqq. 194
Quæ Gratia apud homines appelletur?d.Rubric.14.Annot.8.num.22. 276
Gratificatio.
Gratificationi,& pœnæ temperamento an & quando in criminalibus,ſeu ciuilibus etiam arbitrariis, ob amicitiam locus ſit? Rubric. 11.Annot.2.n.19.186. & Rubric. 14.Annot.8. num.3.& 20. 270.275
Vt gratificationi huic locus ſit, quæ requiſita deſiderentur?d.Annot.2.num.20.& ſeq. 186
In dubiis,an,quando, & quibus gratificari liceat?d.Rubric.14. Annot. 8. num. 5. & ſeqq 271
In electionibus eccleſiaſticis quatenus gratificari liceat?num.4.& 21. ibi.
Gratificari non licet niſi in caſibus à iure eſpreſſis.Et quando liceat?ibi.num.15.18. & ſeqq. 273.274
Grauitas.
Grauitas eſt leuitatis priuatio. Quid ſignificet?Quidque grauitatis nomine contineatur? Quàm in quolibet laudabilis ſit? Quàmque in Iudice neceſſaria? Rubric. 6. Annot.vnic.num.1. 64
Affabilis & comitate condita laudatur. ibi. num.2. 65
Referuntur multi,qui ſic illa vſi ſunt. ibid. & num.ſeqq.
Alia verbo *Maieſtas.*
S.Gregorius Magnus,& Nazianzenus.
S.Gregorius, primus ſe in epiſtolis ſeruum ſeruorum Dei appellauit. Rubric. 15. Annot.final.num.15. 309
Quo tempore extremam Ezechielis partem conſcripſerit?ibid.num.24.ad finem.
Nazianzenus quàm ſolitudinis amator? numer.22. ibidem.
Guttur.
Gutturis officium quod? quidque denotetur per illud?Rubric.14.Annot. 2. numer. 6. 215

H

Habitus, verbo *Cultus.*
Hæreſis.
HÆreticis omnibus vna ſemper intentio fuit,captare gloriam de ſingularitate ſcientiæ.Rubric.2.Annot. vnic. numer.7. 48
Helleborum.
Helleborum hominibus venenum, cibus animantibus aliis. Rubric. 15. Annot. final. num.28. 319
Herodes.
Herodes cur appoſuerit apprehendere Petrum?Rubric.2.Annot. vnic.num. 7. 48
Hilaritas.
Hilaritas quæ Iudicem deceat? Rubric. 15. Annot.vnic.per tot. præcipuè à num. 7. 282.& Rubric.6. Annot. vnic. num. 11. 69
Alia verbo *Triſtitia*, & verbo *Affabilitas.*
Homines.
Homines odio habendi non ſunt,ſed peccata.Rubric.11.Annot.1.num.27. 175
An natura homo homini præferatur?Rubric. 14.Annot.1.num.14. 205
Honeſtas.
Honeſtas naturalis pars eſt Iuſtitiæ potentialis.Rubric.1.Annot.3.num.16. 17
Honeſta non ſunt omnia quæ licent.ibi.§. 4.num.12. 32
Honores.
Honores ſibi aſſumere nemo debet,ſed vocatus à Deo. Rubric. 1. Annot. 3 per totam,vbi latè. 9
Honorum ſublimitas ſine onere peccati vix tenetur.num.10. ibi.
In terribile curarum pelagus honorum altitudo reſorbet. ibidem.
Honor ſæculi abiit antequam veneris. ibid.
Leuiores

Digitized by Google

Leuiores efficit labores. Rubric. 7. Annot. 1. num. 1. ante med. 72
Honor id eſt, ſollicitudo. Nec minus qui inter ſollicitudines, quam qui inter honores lætitiam, gaudiumvè quærit, errat. d. Rubric. 1. Annot. 3. n. 10. 12. & Rubric. 15. Annot. final. 7. 8. 13. & ſequentib. 303. 304
Honorum diſcrimina. ibi. num. 21. 312
Alia verbo *Vir bonus*, verbo *Ambitioſus*, verbo *Munera*, & verbo *Dignitas*.
Hoſtis, verbo *Fides*.
Humanitas.
Humanitas an & quando efficiat vt in definita oratio æquipoleat vniuerſali? Rubric. 9. Annot. 12. §. 3. numer. 17. & ſeqq. 146
Alia verbo *Seueritas*, verbo *Affabilitas*, & verbo *Interpretatio*.
Humilitas.
Humilitas, quæ, & quantum Iudicibus ſeu ſuperioribus decora & neceſſaria ſit? Rubric. 4. Annot. vnic. per tot. 57
Eſt quæ virtutes beatificat & perennat. ibi. n. 3. 58
In honore honor eſt ipſius honoris, & dignitas dignitatis. ibidem.
In paupere grata eſt; in diuite, glorioſa. ibidem.
Verè magnus eſt, qui in ſe paruus eſt, & pro nihilo omne culmen honoris ducit. ibidem.
Præcedit gloriam, ad eamque euehit. ibi.
Virtutum theſaurophylatium eſt, magiſtra omnium materque. ibidem.
Humilitate familiarius propinquare Diuinitas ſolet, ibi. in fine.
Dignitati ſtabilimentum affert. d. Rubric. 4. num. 15. 61
Amorem generat. ibidem.
Dignitati ſuperaddit Dignitatem. d. Rubric. 4. Annot. vnic. num. 3. 58
Aſſequitur Regnum, & Iuſtitiæ conſummationem. ibidem.
Humilibus Deus magna reuelat. Rubric. 15. Annot. 1. num. 54. 297
Alia verbo *Superbia*.
Hypocriſis.
Hypochriſis maximè in iure punibilis. Rubric. 15. Annot. vnic. num. 6. 284
Hypochritarum fraudes multos à recto vtroque iudicio auertunt. Rubric. 12. Annot. vnic. num. 4. 193
Multa contra Hypochriſim. Rubric. 14. Annot. 4. num. 40. 236

I

Iactantia.

IActantia ſcientiæ, aut philoſophiæ quàm periculoſa? Qualiterque ea vtendum ſit? Rubric. 2. Annot. vnic. numer. 12. 51
Iacob.
Iacob vt ab Iſaac benedictionem præriperet & primogenium obtineret, qua vſus fuerit arte? Qualiterque in ea non interuenerit mendacium? Rubric. 14. Annot. 4. num. 5. & 33. 222. 234
Ignauia, verbo *Otium*.
Ignorantia.
Ignorantia iuris neminem excuſat, culpa lata eſt, dolo comparata; craſaque & ſupina, affectata reputatur. Rubric. 14. Annot. 5. n. m. 6. 25. & 64. 248. 249. 258
Sua cuique nocet, non alij, ibi. numer. 17. 4
Iuris, an, & quando pro damno vitando excuſet? ibi. num. 19. & ſeqq.
Iudicem deturpat. ibi. num. 71. 259
Inuincibilis, ſeu vincibilis quæ dicatur? d. Rubric. 14. Annot. 6. num. 6. 263
Iudicis plerumque eſt calamitas innocentis. Rubric. 15. Annot. 1. num. 3. in fine. 283
Ignorans ea quæ ad officium ſuum rectè peragendum neceſſaria ſunt, quam contrahat culpam? ibid. num. 54. 289
Ignoratio eſt humanitatis; Diuinitatis ſcientia. ibid. num. 41. 291
Ignoratio ſui quam pernicioſa? Rubric. 10. Annot. vnic. num. 1. & ſeqq. 161
Alia verbo *Propheta*, & verbo *Imperitia*.
Ignota.
Ignotum omne pro magnifico eſt. Rubric. 1. Annot. 7. num. 7. 43
Similia ex num. 4.
Illatio.
Illatio non fit à diuerſis. Rubric. 9. Annot. 12. §. 3. num. 38. 150
Impatiens, Impatientia.
Impatientia Poteſtati inimica penè ſemper eſt, & quod ipſa ſentit, Poteſtas exequitur. Rubric. 14. Annot. 1. num. 22. 207
Alia verbo *Patientia*.
Impedire.
Impedire qui potuit ſuum damnum nec impediit, ipſe ſibi cauſa immediata & efficax videtur, volens pati, competenti ſibi actioni aut iuri renunciare, geſtiſque conſentire. Rubric. 14. Annot. 5. num. 13. 18. 25. 26. 27. & 64. 247. & ſeqq.
Imperator.
Imperatores olim ſæpè ex agris vocabantur. Rubric. 15. Annot. fin. numer. 11. 307
Imperiale non eſt dicendi libertatem denegare. Rubric. 14. Annot. 1. num. 14. 205
Alia verbo *Regnare, Reges, Regna*, & infra, verbo *Imperium*.
Imperitia.
Imperitia Rectoris vt perfidia ipſi & Reipublicæ nocet. Rubric. 7. Annot. 1. num. 12. ad finem. 70
Imperitia culpæ annumeratur. Rubric. 15. Annot. 1. num. 37. 290
Ad quid teneatur male per imperitiam iudicans? ibi, & numeris ſeqq.
Imperiti nolunt diſcere, quia nunquam didiſcerunt. ibi. num. 2. in fine. 283
Alia verbo *Ignorantia*, & verbo *Iudex*,
Imperium.
Facultas imperandi incentiuum ſolet eſſe peccandi. Rubric. 1. Annot. 3. num. 10. 12

Digitized by Google

Imperium flagitio quæſitum nullus vnquam bonis artibus exercuit.Rubric. 1. Annot. 3.§.3.num.8. 26

Nullum maius quàm imperare ſibi. Rubric. 3.Annot.vnic.num.2.& 3. 53.54

Malorum,fluidum,bonorum , nimis confortatum.Rubric.3.num 8 & 9. 56

Neque appetendum , neque abnuendum ſi dat imperium Deus.Rubric.1.Annot.3. n. 17.& ſeqq. 17

Eſt cura ſalutis alienæ, Rubric. 13. Annot. vnic.num.17. 200

Eſt ſplendida ſeruitus,tantoque durior quanto plurium dominio ſubiecta.Rubric. 15. Annot.fin.num.15.16.& ſeq. 309.310

Alia verbo *Regnare*,& verbo *Potentia*.

Importunitas.

Importunitas ſæpè quod rogatur extorquet. Rubric.11.Annot.2.num.18. 186

Impotens. verbo *Iudex.*

Imprudentia,verbo *Prudentia.*

Impudicitia.

Impudicitia conuentus amat.Rubric.1. Annot.3.num.1. 9

Alia verbo *Pudicitia*,verbo *Luxuria* , verbo *Virginitas*,& verbo *Negligentia.*

Impunitas.

Impunitas quæ mala afferat, & producat? Rubric.11.Annot.1.num.32.& ſequentib. 178

Alia verbo *Correctio*,verbo,*Pœna* , & verbo *Vindicta.*

Inceſſus.

Inceſſus modeſtus;& appoſitus corporis motus maxime in Virgine & Iudice deſideratur.Rubric.1.Annot.6.n.1.&ſeqq. 41

Animi index eſt.num.2. ibi.

Incompoſitus,animi leuitatem & imprudentiam demonſtrat:ſedatus magnanimitatem. num.3. ibi.

In amorem & venerationem trahit. ibidem.

Sapienti viro modeſtior conuenit. num. 5. ibi.

Compoſitus eſſe debet ſine affectatione & ſtudio.ibidem,num.6. 42

Increpatio verbo *Correptio* , & verbo *Terror.*

Indefinita.

Indefinita oratio quando æquipolleat vniuerſali?Rubric.9.Annot.12. §. 3.num.17. & ſeq. 146

Indignatio.

Indignatio Iudicis temperanda ratione , à contumeliaque vacare debet. Rubric. 14. Annot.1.num.22.23.24.& 25. 207. & ſeqq.

Nec frequens ſit, nec à virtute dulcedinis aliena.ibi.num.28. 209

Alia verbo *Correptio*,& verbo *Ira.*

Inditia , verbo , *Copia.*

Infamia.

Infamibus portæ ſunt dignitatum præcluſæ. Rubric.9.Annot.12.§.4.num.3. 152

An ante ſententiam,declaratoriam ſaltem , à iure impoſita incurratur? ibi,num. 11. & ſeqq. 153

Infidus.

Infidus fidei eſſe ſolet exactor acerrimus. Rubric.7.Annot.4.num.9. 80

Alia verbo *Fides.*

Inferior.

Inferior legem ſuperioris tollere non poteſt. Rubric.9.Annot.6.num.4. 108

Ingenia.

Ingenij pigri eſt contentum eſſe his, quæ ab aliis ſunt inuenta.Rubric.15.Annot. 1. n. 52.in fine. 295

Fauendum ingeniis eſt. ibid.

Alia verbo *Maieſtas.*

Inhabilis,Inhabilitas.

Inhabilis redditus à lege ad officia ſeu beneficia an fructus ex eis perceptos ante quamlibet ſententiam reſtituere teneatur? Rubric.9.Annot.12.§.4. num.17.& ſeqq. 154

An inhabilitas ad officia, beneficia, ſuffragiavè præſtanda,ante ſententiam , etiam declaratoriam , contrahatur? num. 18. & ſeqq. ibid.

Alia verbo *Priuatio.*

Inimicitia.

Inimicitiæ tarde ſuſcipiendæ.Rubric.9. Annot.5.num.5. 102

Alia verbo *Amicitia.*

Iniquitas.

Iniquitas ſi non odiatur, non diligitur perfectè Iuſtitia. Rubric.11.Annot. 1.n. 27. 175

Nullum inter eas commercium,eſt.Rubric.1. Annot.1.num.5.poſt med. 2

An à peccato differat? Quodque propriè contineat? ibidem.

Benignitatis obumbrata velamine , grauior magiſque nocua.Rubric.14.Annot. 4. n. 23.in fine,228.& num.40. 236

Incomitata reſidet.Rubric.15. Annot. final. num.26. 318

Alia verbo *Peccatum*,& verbo *Iuſtitia.*

Iniuria.

Iniuriarum occaſio naſci non debet vnde iura naſcuntur.Rubric.14.Annot.1.num. 13.205.& Annot.4.num.22. 227

Iniurias non accipit,qui neſcit.d.Rubric.14. Annot.1.num.fin. 211

Alia verbo *Correptio.*

Iniuſtitia , Iniuſtus.

Iniuſtitia nulla capitalior quàm eorum qui cum maxime fallunt,id agunt vt viri boni eſſe videantur. Rubric. 14. Annot. 4. num.40. 236

Iniuſtus totus infœlix eſt.Rubric.15.Annot. fin.num.7. 303

Qui præter intentionem facit iniuſtum , iniuſtus non dicitur niſi materialiter.d.Rubric.15.Annot.1.num.46. 292

Cum qualitatibus ſaltem expetitis,ibidem & à num.42.cum ſeqq.

Iniuſti miſeri , & infœlices. d. Rubric. 15. Annot. fin. num. 2 & 7. 299. 303

Ignari ſunt,& inſipientes.Rubric.7. Annot. 1.num.12. 70

Alia verbo *Imperitia*,verbo *Reſtitutio*,verbo *Iuſtum*,*Iuſtus*,& verbo *Peccatum.*

Innocens.Innocentia.

Innocens qui ex actis nocens apparet , quibus modis liberari poſſit? Quique de eis egerint?

Digitized by Google

egerint?Rubric.14.Annot.3.num.22. 219
Et in id alia per totam eam Annot.
Innocentia eſt,vbi non eſt nocendi voluntas.Rubric.15.Annot.1.num.46. 292

Inquiſitio.

Inquiſitio fieri non debet contra non diffamatum.Rubric.14.Annot.4.num.13. 224. & Annot.5.num.10. 248
Limitatur ibidem d.Annot.5.
Quid ſi ad eam Iudex procedat,& reus confiteatur?ibi.num.47.& d. Annot. 5. num. 18.& 20. 248

Inſidiæ.

Inſidiæ in bello iuſto an licitæ ſint? Et quare?Rubric.14.Annot. 4. num. 10. & 44. 223.238
An deceant?d.num.44. ibid.

Intemperantia.

Intemperantiæ genus eſt, plus velle ſcire quam ſit ſatis.Rubric.1.Annot.3.§. 2.numer.3. 20

Intentio.

Intentio dat operi nomen. Rubric. 15. Annot.1.num.46. 292
Vbi & alia de intentione, & verbo *Animus.*

Interdictum, verbo *Cenſuræ.*

Interiectio.

Interiectio *Væ* in litteris ſacris æternam damnationem importat.Rubric.7. Annot. 2.num.3.67.& Rubric. 14. Annot.4. numer.56. 242

Interpretatio.

Interpretatio ſtricta facienda eſt vbi de contrahenda obligatione agitur.Rubric.9.Annot.3.num.12. 93
Optima eſt quæ ab aliis iuribus dimanat.ibi. Annot.5.num.16. 105
Benignior in dubiis facienda eſt. ibid. Annot.12.§.3.num.14.145. & §. 5.num. 11. 157
Quoties pro ſententia ferenda fieri poteſt, pro lata facienda non eſt. ibid. num. 12. 158

Inuidus.

Iniuſtus eſt Iudex,qui inuidet,aut fauet.Rubric.14.Annot.8.num.12. 273

S.Ioannes.

S.Ioannis parentes cur apud Lucam recenſeantur:taceantur Eliæ?Rubric.14.Annot. 8.num.26. 276

Ira.

Ira quatenus deceat,dedeceatvè Iudices?Rubric.14.Annot.1.ferè per totam, maximè num.16.& ſeqq. 206
Affectus naturæ eſt,non poteſtatis.ibi.n. 22. 207
Rationi committenda eſt, nilque ab irato agendum antequam concitata mens redeat ad tranquillitatem.ibi.n.24.& ſeqq. 208
Qui iratus accedit ad pœnam,nunquam mediocritatem illam tenebit, quæ inter nimium & parum eſt.ibi.num.25. 209
Commotionis tempore iuſtum omne putat, quod fecerit.& id rectũ videri vult, quod iudicauit,etiã crudeliter factũ.ibi.& n.18.
Per iram ſapientia perditur,vita amittitur,Iuſtitia relinquitur. d. numero 28. ibidem. vbi multa alia in huius vitij deteſtationem remiſſiuè.
Ira furor breuis eſt.num.25. ibid.
Fulmen eſt, vbi cum Poteſtate habitat iracundia. ibid.
Grauis,eſt magiſtra peccati? ibid. num. 29. 210
Sæpè obtentu Iuſtitiæ,mentem vaſtat.d.Rubric.14.Annot.1.num.31. 211
Omnibus in rebus repudianda eſt, à Iudicibus maximè.num.33. ibi.
Rationabilis in Iudice expedit.ibi. num. 29. 210
Ex charitate amore Iuſtitiæ,& prudenti zelo ibi.num.30.& ſeqq. 211
Quos pariat effectus? ibi.d.num. 29. 210
Iræ deſcriptio. ibidem.
Ira Dei eſt iuſta vindicta, & delinquentium pœna.ibi.num.32. 211
De ſententia lata per iracundiam,verbo *Sententia.*
De cõtractu facto per eam.verbo *Contractus.*

Irregularitas.

Irregularitatis pœna ſecum executionem trahit,neque declaratoria ſententia eget. Et quare?Rubric.9.Annot. 12.§. 3. n. 24. 147

Irreprehenſibilis.

Irreprehenſibilem quem exiſtere, penè contra naturam eſt.Rubric.1. Annot. 1. num. 12. 4
Qua ratione irreprehenſibilem Epiſcopum Apoſtolus deſideret?num. 13. ibi.
Alia verbo *Iudex*,& verbo *Perfectio.*

Irritare, Irritatio.

Irritare,& Prohibere, an & quatenus differant?Rubric.9.Annot.12.§.3.num.24.147
Irritio actis à lege facta,pœna eſt, in odium contrauentionis.Rubric.9.Annot.12.§. 2. num.40. 142

Iter verbo *via.*

Iudex.

Iudex omni ex parte perfectus omnium virtutum & animi dotium ſplendore ornatus,mente & corpore integer, quoad humana fert natura,eſſe debet.Rubric.1.Annot.1.à num.1.per totam. 2 *Perfectio.*
Sanctus,optimus,irreprehenſibilis, & longè cæteros antecellere.Rubric.7.Annot.1. & ſequenti per totam. 67
Dei miniſter.num.1. ibi.
Timorem Dei ante omnia præſeferre debet. ibid.num.6.& ſeq. 68
Hominum exuere.Rubric. 13. Annot. vnic. num.5.& ſeq. 197
Eſt Iuſtitia ipſa animata,d.Rubric.1.Annot. 1.num.5.2.& d.Rubric.7.Annot. 1. n.11. 69
Vir bonus in iure nominatur. Et quare? d. Rubric.1.Annot.1.num.8.& 14.4.& Rubric.14 Annot.4.num.17. 225
Dij Iudices appellantur:& Deus pro Iudice accipitur in litteris ſacris.d.Rubric.7. Annot.1.num.1. 67
Apud Ethnicos pro Diis,habiti ſunt,num.3. ibi.
Quaſi cœlites eſſe debent. ibi. numer. 10. 68

Digitized by Google

In iure ſacerdotes nominantur. Et quare? n. 9. ibidem. 1

Virginitas, Caſtitas. Virginitatis, caſtitatis & pudicitiæ cultor acerrimus eſſe debet. Quamque in Iudicibus maxime ſit pernicioſa luxuria? plenè d. Rubric. 1. Annot. 2. à num. 1. cum ſequentib. 5

An, & qualiter pro delictis carnis puniantur? ibi. num. 20. & 21. 8

Seceſſus, & iterum infra. E ſeceſſu ſuo rogatus & perquiſitus, quaſi è latebris ad forum iudicialeque munus extrahendus eſt. Rubric. 1. Annot. 3. num. 2. & 3. 9

Quem amare ſeceſſum, quamque vitare frequentiam debeat? ibi. Annot. 7. per totam. 42

Ambitio. Tot debet qualitates habere, in eoque deſiderantur, vt ſalua humilitate nemo ſe muneri huic dignum ſufficientem & aptum reputare valeat. d. Rubric. 1. Annot. 3. §. 5. num. 4. 34

An honeſtè munus deſideret non vt præſit, ſed vt proſit, etiam ſi ſecundario & minus principaliter illud ob honorem & fructus optet? num. 5. & 7. ibid.

Quid ſi euidens neceſſitas immineret, neque adeſſet qui aſſumere vellet onus, aut idoneus non reperiretur? num. 6. ibi.

Virtus, Vitium. Verba, Sermo. Affabilis, & infra verb. Egreſſus. Virtutes & vitia Iudicum in aperto ſunt. d. Rubric. 1. Annot. 4. num. 3. 35

Non niſi ponderoſa & neceſſaria verba in gratia ſale condita proferre debet Iudex, eſſeque tardiloquus. d. Rubric. 1. Annot. 4. num. 4. & 5. 35. 36

Sermone affabilis, & acceſſu facilis populi gratiam comparat. ibid. Annot. 7. num. 10. 43

Cultus, Habitus, Inceſſus. Quo vti debeat cultu? d. Rubric. 1. Annot. 5. per totam. 37

Quo inceſſu & corporis motu? ibi. Annot. 6. per tot. 41

Dignitatem ſuam augere debet. ibid. Annot. 7. num. 6. 43

Seceſſus, Egreſſus. Crimnoſos conquirere debet, ditionem ſuam luſtrare, ſtatis horis foro aſſiſtere, facilem & benignum aditum litigantibus præbere, & adhuc in ſe ſecedere, & facere de turba ſecretum cum in turba eſſe cogitur. d. Rubric. 1. Annot. 7. num. 9. & 10. 43

Antiquitùs Iudices in portis ciuitatum morabantur. ibidem. num. 11. 44

Formidabilis & infra. Gratia, Gloria. Aſpectus, Vultus. An & quatenus formidabilis Iudex eſſe debeat? Num omnibus placere valeat aut prudenter ſtudeat? Rubric. 1. Annot. vnic. per totam. 45

Solo aſpectu veritatem explorat, & diſſipat omne malum intuitu ſuo. num. 2. ibi.

Decor Iudicis eſt, non ſine timore aſpici: indecens illum ſubmiſſio auræ cupida popularis dehoneſtat, fœdat. numer. 3. ibid.

Pati contemnereque maledicta decet. ibi, n. 7. & ſeqq. 48

Maledicta, Odium. An ſatis ſuæ famæ conſulat vanæ gloriæ cupidus, & is quem nullus odit. ibid. numer. 12. 51

Malis formidabilem, bonis humanum, mitem, placidum, vereque parentem ſe exhibeat. ibi. num. 13. 52

Vitia ſua prius corrigat vt emendet, aliena. In ſe prius lynceos oculos conuertere debet, in ſubditos inde. Rubric. 3. Annot. vnic. num. 2. & ſeqq. 53

Prius contra ſe, deinde contra malos erigatur. ibid. vbi in id multa, d. num. 2.

Non aliam de ſua cauſa, aliam de aliena ſententiam ferat. ibi. num. 5. 55

Oculus. Bonus Iudex per oculi patentis hieroglyficum apud Ægyptios ſignificabatur. ibid. num. 8. 56

Eos qui ad præfecturam mittebantur, *Regium Oculum* quidam appellabant. ibid.

Non magis auritus quàm oculeus eſſe debeat? d. Rubric. 3. Annot. vnic. num. 12. ibid.

Sol, Argus ipſe, imò totus oculus eſſe debet. ibi & num. præcedent.

Temperatè, modeſtè, ac placidè oculorum aciem intendat, nihil detrahens maieſtati, nil atrocitati permittens. ibi. num. 14. 56

Humilitas, Superbia. Quatenus humilis eſſe debeat, & ſuperbiam fugere? Rubric. 4. Annot. vnic. per totam. 57

Superbus ſibi ipſe dedecus & infamiam irrogat, ſuique detegit vilitatem. ibi. num. 5. & ſeqq. 59

Qui factum in ſublimitate caſtigat, docet ſe meruiſſe quod adeptus eſt. ibid. num. 10. 60

Superbus apoſtaſiæ crimine inuoluitur. numer. 12. ibi.

Nobilitas. Bonis debet eſſe natalibus. num. 9. ibidem.

Triſtitia. Grauitas. An & quam oſtendere triſtitiam debeat? Rubric. 5. Annot. vnic. per totam. 61

In medio ſedens, & infra. An grauis, & qualiter eſſe debeat? Rubric. 6. Annot. vnic. per tot. 64

In medio ſedens appellatur. ibi. num. 1. in fine, & Rubric. 14. Annot. 8. num. 13. 273

Signum ad ſagittam. Sancti, verb. Perfectio infra. Quaſi ſignum poſiti ſunt ad ſagittam. Rubric. 2. Annot. vnic. num. 6. 47. & Rubric. 7. Annot. 2. num. 7. 75

Qui boni & iuſti non ſunt, nomini non reſpondent. d. Rubric. 7. Annot. 1. num. 11. 69

Criminoſus. Criminoſus aut in peccato mortali exiſtens an Iudex eſſe poſſit? Rubric. 7. Annot. 3. per tot. 76

Facilius à iudicando quàm teſtis à teſtimonio repellitur. ibi. num. 4. 77

An & quatenus id procedat? ibid. num. 17. 79

An & quando officio durante accuſari poſſit? num. 18. remiſſiuè. ibid.

Criminoſus eodem vel maiore crimine implicitus alium iudicans ſeu condemnans, an mortaliter peccet, aut liceat illi abſque noui reatus crimine alium iudicare, vel etiam debeat? d. Rubric. 7. Annot. 4. per tot. 79

Quid facere debeat exiſtens in publico ſcandaloſo peccato alium eiuſdem criminis reum condemnaturus? ibid. num. 7. 80

Seueritas. Recuſatio. An & quatenus ſeueritatem preſeferre debeat? Rubric. 8. Annot. vnic. per totam. 81

An propter nimiam ſeueritatem à iudicando

Digitized by Google

candorepelli poſſit, ſicque ob eam recu-ſationi obnoxius.ibi.num.3. 82

Corruptio Dona. Incorruptus ſit omnino oportet. Rubric. 9. Annot.1.& ſeqq. 84

Munerum acceptor equus & mulus redditur. d.Annot.1.num.1- ibid.

Quibus afficiatur pœnis? ibi. Annot. 2. per tot. 87

Quid iurare in officiorum ingreſſu iubeatur? ibi.num.15. 90

An à conſanguineis vel affinibus, à quibuſque & quando munera licite recipere valeat?d.Rubric.9. Annot. 3. per totam. 91

In dubio an conſanguinitatis,vel officij ratione datum ſeu receptum videatur ? ibi. num.24. 94

An ab amicis licitè munera recipere poſſit ? d.Rubric.9.Annot.4.per tot. 98

An in parua ſaltem quantitate?ibi.Annot.5. per tot. 101

Poſt nouiora iura an eſculenta recipere valeat?d. Annot.4.num.18. 100

Iuſtitiam vendens , quantumuis paruo pretio,an ſimoniæ vitium contrahat? ibi. d. Annot.5.num.2. 102

Vltra ſalarium & ſportulas taxatas an quidquam exigere vel recipere valeat?ibi.num. 3.13.& ſeqq. 102.104.& ſeq.

Statuta.Conſuetudo. Iuramentum. Qui ſtatuta ſeruare iurauit,ad eorum obſeruantiam, quæ contraria conſuetudine abrogata ſunt,non aſtringitur. d. Rubric. 9.Annot.6.per tot. 107

Qui rectè iudicat,& præmium remunerationis ſpectat, fraudem in Deum perpetrat. ibi.num.5. 108

Ob ſpem ſolam aliquid conſequendi, repetundarum crimine inuoluitur.num. 7.ibi.

An à ſubditis quibuſque, præter exceptos, munera recipere prohibeatur?d.Rubric. 9. Annot.8.per totam. 114

Notorium. Iudex in ſua cauſa. Recuſatio. In notoriis qui iudicat,non tam Iudex quàm executor habetur.ibi.num.6. 116

In notoriis an poſſit in propria cauſa iudicare,inſeque commiſſum facinus vindicare? ibidem.

In notoriis recuſari non poteſt. ibidem.

Mutuum. Corruptio item.Dona. An à ſubditis licitè mutuum recipiat, vel mutuum det?d.Rubric.9.Annot.9.per tot. 117

An ab alterius ditionis foriuè hominibus in qualibet quantitate dona muneravè recipere poſſit?d.Annot.9.per tot. ibid.

Quoad alterius ditionis homines, priuatus iudicatur.num.1. ibid.

Territorium. Iuriſdictionem contentioſam extra territorium ſuum exercens qualiter puniatur ? num.3. ibid.

Non ſubditos iudicans,vſurpanſque iuriſdictionem letaliter peccat. Et an & quando ad reſtitutionem teneatur? num.4. ibidem.

Alia in id verbo *Iuriſdictio.*

Negotiatio. Negotiari an prohibeatur cum alterius ditionis hominibus ? d. Rubric. 9. Annot. 9. num.5.6.& 12. 117.& ſeqq.

Quibuſque aliis in caſibus?ibid.& num. 12. 118

Quid cum ſubditis,ſi perpetuus, vel ad placitum Iudex ſit?num.11. ibi.

Expenſæ. Stipendia. An poſt ſententiam,vel officium ſaltem depoſitum munera accipere poſſit ab iis,qui coram ipſo litigarunt?d.Rubric.9.Annot. 10.per tot. 119

Delegatus an poſt officium finitum aliquid à litigantibus ſine crimine accipiat ? ibi. num.14. 121

An,quando, & quare aliquas expenſas recipere poſſe,ordinarius nequeat ? ibid.

Repetundarum crimine irretitus, quibus pœnis implicitus exiſtet?d. Rubric. 9. Annot.11. per totam, præcipuè numer.13. 122

Sportulas indebitas, vel in plus quam debeatur extorquens, qualiter puniatur ? ibid. num.28. 125

An & quando ad reſtitutionem eius, quod in officio præter ſalarium ſtipendiaque debita recipit,teneatur?ibid.Annot. 12. per tot. 125

An & quando maiora ſtipendia quàm conſtituta ſunt per el Arancel recipere licitè valeat?ibid.num.12.14.& 15. 127

Reſtituere an debeat ſponte donata? ibid. n. 16.& ſeqq. 128

Qui aliquid gratuitum accepit an ad reſtitutionem eius ante ſententiam in conſcientiæ foro teneatur?d.Rubric.9.Annot.12.§. 2.per tot. 132

An conuentionis, vel iuramenti virtute accepta munera debeat reſtituere?ibi. n. 23. 136

Dominium. Poſſeſſio. Dominium & poſſeſſionem ſuo ſolo iuſſu transferre non valet.d.Rubric. 9. Annot. 12.§.3.num.4. 144

Adulatio. Quatenus fugere vitareque adulationem debeat?Rubric. 10. Annot. vnic. per totam. 160

Qualiter aduerſus aſſentatorum ictus ſe defendere & præmunire,debeat?ibid.num.2. & ſeqq. 161

Quos debeat vitare,quibuſque obſequi? ibi. num.7. 163

Non ſolum mendacibus laudatoribus credere non debet,ſed nec ſibi ipſi ex integro cum mens blanditur,quæ ſæpè de ſe ipſa mentitur.ibid.num.8. 164

Miſericordia, Clementia. Princeps. An & quatenus miſericors eſſe debeat aut poſſit,legumque ſeueritatem lenire ? Rubric.11 Annot.1.per totam. 166

Princeps appellatur num.2. ibi.

Non debet ſe clementiorem oſtendere Lege: nec de legibus iudicare, ſed ſecundùm eas ſtateram in manu habens dexteram aut ſiniſtram non declinans: nihil ex arbitrio ſuo faciens, nec propriæ indulgens voluntati.ibid.num.12.cum ſeqq. 169. & n.36. 181

Iuramenti Religioni ad id arctatur.d Rubric. 11. Annot.1.num.14. 169

Æquitas. Inſcij ignarique iuris ad æquitatem pleraque referunt.ibid.num.15. 170

Quam debet ſeruare Iudex ? ibid. & num. ſeq.

Infra verb. Reſtitutio. Qualiter puniatur qui vel pœnas legibus deſignatas remittit, vel leuiores imponit.

Digitized by Google

imponit, d.Rubric.11.Annot.1. num.16. & ſeqq. 170

Curare debet vt quantum minus poteſt, de lege pereat:& ſi in aliquam partem declinandum eſt,in benigniorem inclinet. ibi. num.24. 174

Qualiter & quando ad punitionem debeat perucnire?numero 25. ibid.

Pater,Paſtor. Parentis, Paſtoriſque vicem gerere debet. ibid.num.27. 175

Cum Iuſtitia miſericordiam miſceat.d. Rubric.11.Annot.1.num.37. 181

Promptior eſſe debet ad abſoluendum quàm condemnandum.ibid.num.26. 175

Dolenter pœnam imponere debet,exoſa habens maleficia,non homines. numer. 27. ibid.

Odium. Vindicta. Iuſtè & ſecundùm leges iudicans, gaudens ex odio,an & quam culpam contrahat? ibid.num.28.29.& 30. 177.178

An vindictæ animo licitè pœnas à delinquentibus ſumat?ibi.& num.31. 178

Affectus ad Iuſtitiam. Violatio legum. Quem ad Iuſtitiam debeat affectum habere? ibid.d.num.30.& Rubric.15. Annot. 1. n. 46.& 47. 292

Plus cæteris in legum violatione delinquit. d.Rubric.11.Annot.1.num.36. 181

Iniquitatis vltionem inter ſplendidiores triumphos numeret. ibidem.

Crudelis. Crudelis officio priuari poteſt, numer. 37. ibid.

Amicitia. An amicitiæ ratione pœnam minuere valeat?d. Rubric. 11. Annot. 2. per totam. 182

Prouincialis. Eſſe prohibetur in ea prouincia cuius exiſtit Prouincialis; oriundus eſt, in qua larem conſtituit,domicilium habet, vxoremvè duxit.Et quare?ibi, num. 10. & 12. 184.185

Quid apud Chinenſes & Indos? ibidem.

Falſa acta. Ex falſis actis,rationibus ſeu allegationibus ſententiam latam an poſſit idem Iudex reuocare? d.Rubric. 11. Annot. 2. num. 17. 186

Arbitrium. In arbitrariis pœnas iuxta animi ſui motum valet temperare.num.18. ibid.

A ſolito in arbitrando recedere non debet. ibi.num.23. 187

Pœnam temperaturus de Maioribus Magiſtratibus eſſe debet. numero 23. ibidem.

Maiores Magiſtratus. Qui Maiores Magiſtratus dicantur? ibi. n. 25.26.& 27. 187.188

Mulcta. Mulctam indictam ex cauſa remittere poteſt. ibi.num.29. 188

Et an pœnam Fiſco applicatam? ibidem.

Reſtitutio ex mitiori vel rigidiori ſententia. Pœnam non imponens, aut mitiorem vel rigidiorem quàm Lex præfinit infligens, an ad reſtitutionem teneatur?Rubric. 11. Annot.3.per tot.189.& Rubric. 15. Annot.1.num.30. 289

Victum ad partis petitionem non condemnans, an & quando ad reſtitutionem teneatur?d.Annot.3.num. 4. 189

Non tenetur ex iuſtitia commutatiua contra delinquentem procedere, ſed ex iuſtitia legali.ibid.num.8. 190

Inexorabiles Preces. An inexorabilis eſſe debeat,& precibus nullatenus moueri aut inclinari?Rubric. 12. Annot.vnic.per totam. 193

Vultum legis induere debet.num.1. ibi.

Etiam in arbitrariis accidentibus cauſæ alligatus eſt, neque pro voluntate arbitrium habet.ibid.num.14. & 15. 194

Potens, Impotens. Quam potentiam vi & maieſtate præſeferre debeat?Rubric.13.Annot.vnic. per totam. 195

Puſillis leuamen præſtet:ſuperbis, potentibuſque incutiat timorem. ibi. num. 3.& ſeqq.num.8.& 10. 196.& ſeqq.

Impotentem ſe ad reſiſtendum potentioribus agnoſcens,& iudicandi muneri ſe ingerens, mortaliter peccat, præſtatque ille obedire quàm imperare.ibid.num. 5. 197

Pro gloria ſi contemptum, pro amore reportabit odium.ibid.num.6. 198

Et locum perdet.ibid.num.9. 199

An excuſetur tyranni metu ſententiam proferens iniuſtam,quam alias non proferret? ibi num.14. 200

Vtilitas publica. Propriam vtilitatem negligere debet, amare communem.num.17. ibid.

Terror,Patiens. Quibus & qualiter terrorem incutere, quos increpare,quorumque impatiens eſſe debeat,aut poſſit?Rubric.14. Annot. 1. per tot. 201

Nomen Iudicis, terribile. verbo *Nomen.*

Increpare.reprehendere & iraſci quandoque Iudicem decet,& neceſſum eſt; ſine iniuria tamen.ibi.num.16.& ſeqq. 206. præcipuè num.24.& 29. 208.210

Mitis,Humanus. Mitis & humanus quatenus qualiterque eſſe debeat? ibid.per tot.præcipuè num.14. & ſeqq. 205

Non ex abrupto ad punitionem,vel ad cauſæ deciſionem feratur, obiiciendi reſpondendique præſtita patientia,toto negotio perſpecto, etiam ſi quædam ſupervacuè dicantur num.14. ibi.

An recuſari ob increpationem poſſit? d.Rubric.14.Annot.1.n.22.& 23. 207. 208

Verbo aut facto iniuriam ſubditis inferens, maiorem quam alius pœnam incurrit.ibidem.

Nec ſit nimis terribilis; nec benignitate diſſoluta.num.21. ibi.

Veritas,ſcientia particularis. Quatenus veritatem colere & amare debeat? d.Rubric.14.Annot.2.per tot.212.& Annot.4.num.1.& ſeqq.222.num.17.& ſeq. 225.& num.24.& 25. 228

An ſecundùm allegata & probata, vel ſecundùm veritatem,quam priuatim novit, iudicare poſſit vel debeat?ibi.Annot. 3. per tot. 216

Veritati debet adhærere,ſed ei, quam ſecundùm ius agnouit.ibi.num.4.& ſeq. & Annot.ſeq.num.11.& 45. 224.239

Dolus,Fraus, Calliditas. Vultus. Num arte,fraude, vel dolo veritatem extorquere,aut immunitatem reo vt eam fateatur promittere poſſit,& adimplere promiſſum teneatur, vel promiſſione non obſtante ſic confeſſum reum iure punire valeat?Rubric.14.Annot.4.per totam.222

Qualiter animi motum vultu tegere debeat?

Qualiter

Digitized by Google

Qualiterque ante ſententiam votum pandens teneatur?ibi. n.2.& 29. 222.231

An præter ſcientiam & ſapientiam,aſtutia & ſagacitate præditum eſſe Iudicem oporteat & ad quid?ibi.n.8.& 41. 223.237

Inquiſitio. Ad inquiſitionem contra non diffamatum, & non data inditiorum ſeu probationum copia,an nequeat procedere? ibi.n.13.& 47. 224.140

Alia in id verbo *Inquiſitio.*

Simplicitas. Nullo modo fallax, ſed omnino ſimplex & rectus eſſe debet.ibi.n.17.& ſeqq.& n.24.& ſeqq. 225.228

Fides. Promittendo immunitatem, quam ſeruare non intendit,grauiter peccat. d. Annot. 4. n.20. 227

Iudicis verbo nemo decipi debet.numer.22. ibi.

Iuſtitiæ capax non eſt, veritatis extraneus. ibi.n.24.in fine. 228

An fidem datam reo, qui ad Eccleſiam confugit,ſi exeat,ſeruare debeat?ibi.d.n.22. n. 53.& 54. 241

Immunitas. Extrahens reum per vim ab Eccleſia,promiſſione aut doloris verbis ad exitum inducens,an ad damnorum inde euenientem reſtitutionem teneatur?n.55. ibi.

Secularis retinens Clericum, nec ſuo Iudici remittere volens ad intereſſe partis & iudicis cui remiſſio fieri debebat,tenetur.d.Rubric.14.Annot.4.d.n.55. ibid.

Ordo iuris. Confeſſionem fraude dolovè extorquens contra vel præter iuris ordinem inquirendo,teſtes aut ſocios criminis ſic interrogando,an ad damni ea ratione prouenientis reſtitutionem teneatur?d.Rubric.14. Annot. 5.per tot. 246

Inferior præter aut contra iuris ordinem crimen extorquens an infligere pœnam Legis pro eo impoſitam debeat, aut proceſſum errorem vt emendare valeat?ibi.n.3.33.39.& ſequentib. 246.251.252

Reſtitutio & infra. Indebitè reum interrogans ad reſtitutionem damni ex tali confeſſione,an teneatur?ibid. d.num.3.15.& ſeqq.23. & ſeqq.246. 247. 249

In iudiciis & in his, quæ ad eius officium pertinent, omnia ritè & rectè facere præſumitur.n.24. ibi.

Non modo poteſt ſed debet, parte maximè petente,inordinatum emendare proceſſum, in debitumque ſtatum reponere.d. Rubric. 9.Annot.5.n.27.& 33. 250.251

An ad reſtitutionem teneatur propter errorem in aliquo iuris ordine in quo Princeps poteſt diſpenſare?ibi.n.36. 252

Ante diffinitiuam ſententiam ſaltem? ibi. n. 40.42.& 43. 253

Quando etiam poſt diffinitiuam? num. 44. ibid.

Ex inordinato proceſſu iudicare non aſtringitur.d.Rubric. 14. Annot. 5. numero 39. 252

Petitam à reo indiciorum ſeu probationum notitiam præſtare debet, non etiam proceſſus informatiui copiam. ibi. num. 30. 251

Copia probationum. Qui denegata inditiorum ſeu probationum notitia à reo petitam, illum cogit indebitè reſpondere, ad quid teneatur? numero 32. ibi.

Si ex inordinato proceſſu ad ſententiam deuenit,quid facere poſſit qualiterque illum terminare? d.Rubric.14.Annot.5.num.41. 253

Liberè procedere valet in cauſa in qua ab interloquutionibus appellatum eſt,ſi earum errorem aut grauamen tollat, appellatione non obſtante; niſi talis ſit error de quo poſſit meritò dubitari.n.42. ibi.

Inordinatum proceſſum non emendans ad partis petitionem, ad quid & qualiter teneatur?Ad quid etiam ſi emendet? ibi. n. 45. 254 *Reſtitutio.*

Ad quam hodie ſolemnitatis obſeruantiam iudiciarij ordinis aſtrictus ſit, vel non? Ad quid vè ex non obſeruantia teneatur? ibi.n. 49.& ſeqq. 255

Iniquè iudicans an ad expenſas & damna in interiori & exteriori foro parti teneatur? d. Rubric. 14. Annot. 5. numero 54. 256

Ex quo dolo vel metu, ad reſtitutionem teneatur per dolum vel metum confeſſionem extorquens.n.5.55.& ſeqq. ibi.

An qui contra ius ſententiam protulit, litem ſuam faciat, proquè intereſſe in ſyndicatu poſſit conueniri,tametſi pars grauata non appellet,& in rem iudicatam ſententia tranſierit?d.Rubric.14.Annot. 5. num.57. 256 *Male iudicãs, Reſtitutio.*

Quid ſi pars appellet, appellationem tamen deſerat, ſeu pendeat appellatio aut ſententia confirmata à ſuperiore ſit? ibid.

Siue bene,ſiue male diffinitiue pronunciando functus eſt officio ſuo. deſinit eſſe Iudex, nec ſententiam emendare poteſt.ibi. n. 62. 257

Quandoque bene latas ſententias in peius per appellationem ſuperiores reformant. ibidem.

An ex proceſſu inordinato per ſordes, æquè vt ex ſententia per ſordes lata obligatus exiſtat Iudex in interiori & exteriori foro? d. Rubric. 14. Annot. 5. numero 66. 258

Approbatio expreſſa ſententiæ latæ, cuius approbans fuit ignarus an à reſtitutionis obligatione in exteriori aut interiori foro Iudicem liberet. ibid.

Et quid ſi per imperitiam ſolum iniuſta ſententia lata ſit? ibid.

Qui inordinate ſe in proceſſu geſſit, non ob ſordes, ſed inordinato quoque iuſtitiæ zelo,vindicandique crimina,an excuſationem aliquam interiori & exteriori foro habeat?ibidem,n.67. 258 *Ordo iuris.*

De conſociis in caſibus non exceptis interrogare non poteſt reum.Et an interrogando peccet,& ad reſtitutionem ſocio teneatur damni ex confeſſione ſocio prouenienti?d.Rubric.14.Annot.5.n.68.& ſeqq. 259 *Interrogatio de ſociis.*

In criminibus exceptis tenetur in conſcientia reum de conſociis interrogare. n. 72. ibi.

Et an non interrogando, ad reſtitutionem teneatur? ibidem.

Cur in his interrogare debeat? ibi. num. 73. 260

Reum de conſociis interrogans in caſibus non exceptis, ſi is ſocium reuelet, ſit ei ad reſtitutionem obligatus?d. Rubric. 14. Annot.5.n.69.& 71. 259

Rempublicam & partem repreſentat. n. 72. ibid.

Conſcientia. Qualiter ſecundùm propriam conſcientiam iudicare debeat?Rubric.14.Annot. 6.per totam. 262

An in opinionum conflictu ſeu æqualitate, quam velit opinionem ſequi poſſit, vel minus probabilem contra propriam opinionem, quàm probabiliorem putat? Et quid in æquali, vel efficaciore probatione?d.Rubric. 14. Annot. 7. numero 10. & ſeqq. 266.& Annot.8.numero 7.25.& 30.271.& ſeq.

Amicus. Gratia.& infra proximè. An in opinionum varietate gratificari amico poſſit, proque illo ſententiam ferre?d.Annot.7.num. 13. 267. & d.Annot.8.per tot. 270

Quando ad compoſitionem partes compellere poſſit? d. Annot. 7.num.13.remiſſiuè. 267

An & quatenus expediat iudicem habere beneuolum?d.Annot.8.n.5.20. 30. & ſeq. 271.& ſeqq.

An ſecluſo iure poſitiuo, ſoloque naturali attento, iniuriam vel iniuſtitiam, faciat qui aliquid accipit vt in opinionum varietate, cumque Iudici liberum eſt opinionem eligere, in aliam inclinet?num.7. ibi.

Medium inter litigantes. Cur *Medium* inter litigantes dicatur? ibid. n.13. 273

Arbitrium. Quoad iuſtitiam commutatiuam, pœnam pecuniariam pro delicto à lege determinatam, partiſquè intereſſe, arbitrium non habet vt aliquid ob gratificationem vel gratiam detrahere vel concedere valeat. Rubric.14.Annot.8.n.19. 274

Neque in iudicio in quo de iuſtitia diſtributiua agitur, licet arbitrium Iudici datum ſit, iuxta modum ſaltem ibi taxatum. ibidem.

Amicus. Perſonam amici ponit, cum Iudicis induit. Exempliſque monſtratur.ibid. numer. 27. 276

Perſonam amici non exuet, vt ambicioſè inimici induat.ibid.n.29. 278

An honeſtè ſe in amici cauſa excuſet?n.29. ibid.

In præparatoriis ad ſententiam, interminis, vel tempore ad eam, perorat̄ione, vel ſimilibus, an gratificari amico poſſit, & alteri concedere, quod alteri negat.ibi,num. 3. & ſeqq. 270

Studium.Labor.Opinio. Qualiter ſtudio litteriſque vacare debet? Quam iuris habere peritiam?Quam in litibus diſcutiendis & terminandis diligentiam adhibere,& opinionem ſequi? Rubric.15. Annot.1.per tot. 282

Quare librorum cumulo circunſtante pingatur?n.1. ibi.

Nullum tempus vacatum à labore, litterarumque exercitio habere debet, ſed eſſe librorum inſeparabilis comes.ibi, & num.8. 284

Feſtinatio. Deliberatio. Doctiſſimos & ſtudioſiſſimos Iudices eſſe oportet.ibi.n.3. 282

Nil præcipitanter aut improuida feſtinatione facere debet.ibi.n.10.& ſeq. 284

Curare debet vt breuem, bonumquè lites recipiant finem.d.Rubric.15.Annot.1.n. 13. 285

Intra quod tempus diffinitiuè vel interlocutoriè pronunciare debent ſuperiores, inferioreſquè Iudices? ibid.

Quanto tempore iuri operam dare debuerit futurus Iudex?ibid.n.9. 284

Sapientia, ſcientiaque pollere debet, vt verſutias aduocatorum refellat, fallacias pandat, cauillationes propellat, diſputatione, ſi opus eſt, conuincat.Rubric.14.Annot.2. n. 11.& 12. 214

Duos ſales habere debet, ſcientiæ & veritatis.ibi.n.14. 215

Sapientiæ & Conſcientiæ.d.Rubric. 15. Annot.1.n.5. 283

Prudentia. Imprudentia. Prudentia pollere debet.d.Rubric.14.Annot. 4.n.8. 223

Ex imprudentia quaſi ex delicto tenetur. d. Rubric.15.Annot.1.n.16. 286

Negligentia. & infra proximè.Reſtitutio. Negligens in adminiſtranda iuſtitia an faciat litem ſuam,& ad totale partis intereſſe teneatur?d.Rubric.15.Annot.1.n.18.& ſeqq. 286

Peritus, qui quia materiam ſtudere, libroſquè reuoluere neglexit, iniuſtam ſententiam protulit, ad reſtitutionem in conſcientiæ foro tenetur.ibi.n.19. 287

Dolus. Qui per dolum iudicat, litem ſuam facit, ad totale partis intereſſe tenetur, mortaliter peccat,,& ad reſtitutionem obligatus exiſtit.n.31.& 33. ibi.

An grauius delinquat Iudex negligens (& ſic in omittendo) quàm in committendo, per imperitiam male iudicando? ibi.n. 23. 287

Ex diſſoluta negligentia ſyndicatur & punitur.Quidque ex leui, de iure & conſuetudine?Rubric.15.Annot.1.n.26. 288

Et quæ in Iudice diſſoluta negligentia ſit? n.27.& ſeqq. ibi.

Non tenetur impartiri officium ſuum non requiſitus.d.n.27. ibid.

Rite & recte omnia Iudicem executurum Ius confidit.ibi.n.31. 289

Imperitus. Reſtitutio. Sic imperitus & iudicandi muneri inſufficiens, vt veriſimile ſit aliquid inde notabile detrimentum proximo euenturum, illud acceptans, indignitatis ſuæ conſcius, acceptando,& retinendo mortaliter peccat, & ad reſtitutionem damnorum inde ſecutorum tenetur.n.35.& ſeq. ibid.

Male per imperitiam iudicans, quaſi delicti reus eſt. Et an, quando, ex quavè imperitia litem ſuam faciat, ad totale intereſſe, vel pro iudicantis religione teneatur? d. Rubric. 15. Annot. 1. numero 37. & ſeqq. 290

Qualiter puniatur per imperitiam abſque dolo male iudicans, ſententiamque exequens in

Digitized by Google

In cauſa capitali?ibid.n.40. 291
Pro ſententia nulla executioni non mandata qualiter & ad quid teneatur?num. 41. ibi.
Diligentia. Medioctiter peritus,qui in facto iureque diſcutiendo congruentem diligentiam adhibuit,veritatis attingendæ deſiderio, & adhuc humana fragilitate errauit, iniuſtamque ſententiam protulit, vel pœnam alias non relaxandam relaxauit, an in interiori & exteriori foro excuſatus ſit, nec ad reſtitutionem teneatur? num. 42. & ſeqq. ibi.
Quam debeat diligentiam adhibere,vt etiam ſi erret,à peccato & reſtitutionis obligatione liberetur?ibi.n.45. 292
Qui iudicat ex amore iuſtitiæ,etſi præter intentionem iniuſtè iudicet, an contra iuſtitiam iudicare,aut iniuſtus dicatur? ibid.n. 47. 293
Opinio communis. Communibus opinionibus adhærere debet. Rubric.15.Annot.1.n.48. 293
Limita & intellige vt numero 51. & ſeqq. 294
Contra communem iudicans an in ſyndicatu teneatur,litem ſuam faciat, & ad partis intereſſe obſtrictus ſit? num. 50. & ſeqq. ibi.
Ingenio & inuentioni ſuæ nimis confidere non debet, maximè aduerſus communem. Quidque cum ſibi communis opinio diſplicet agere debeat?ibi d.n.48.& ſeqq.præcipuè n.53. 295
Non tam aliorum opinione quàm ſua iudicare debet.ibi.d.n.51. 294
Præmium. Meritum. Quibus præmiis boni Iudices afficiendi ſint? Quibuſque pœnis mali?Rubric.15.Annot. fin.per tot. 298
Boni,*Beati* appellantur.ibi.n.2. 299
Quale bonorum Iudicum ſit meritum?Et an Religioſorum merita æquet, vel etiam ſuperet?ibi.n.3.& ſeqq. 300
Pericula. Onera. Quanta ſint Iudicum pericula? ibi.n.7.& 8. 303.304
Etiam ſi optimè ceſſerit,ſerui ſunt.ibid.n.15. 309
Tanto eorum ſeruitus deterior, quanto plurium ſubiiciuntur dominio.ibid. n. 17.& 18. 310.311

Iudicia.

Qualia iudicia ſunt in ciuitate,talis eſt totius ciuitatis ſtatus.Rubric.9.Annot. 1. num.2. 86
In iudiciis omnia ſolemniter acta præſumuntur. Rubric. 14. Annot. 5. num. 14. 249
Iudicium ſuis ſolemnitatibus carens valet, ſi à parte non opponantur. ibi. numero 48. 254
Iudicia iuſta & recta,quæ?Rubric.11.Annot. 1.n.28. 177
Recta,quæ deſiderent?ibi.n.30. 178
Alia verbo *præcedenti*,verbo *Sententia*, verbo *Celeritas*, & verbo *Vſurpatio iudicij.*

Iudith.

Iudith laudatur non quia mentita ſit Oloferni,ſed propter affectum, quem habuit ad ſalutem populi.Rubric.14.Annot.4. n. 33. 234
An à mendacio excuſetur? ibidem.

Iulius Cæſar.

Iulius Cæſar cauſam audiens in iudicio,longum cum veterano litigatore ſuſtinuit ſermonem. Rubric. 1. Annot. 3. §.3. num.6. 26.
Quid ille vitio verſum,notatumque?Rubric. 7.Annot.1.n.1. 67

Iupiter.

Iupiter vnde à Gentilitio poſt vitæ finem Deus creditus & habitus eſt. Rubric. 15. Annot.fin.n.1. 298

Iuramentum.

Quid Iudices in officiorum ingreſſu iurare iubeantur?Rubric. 9. Annot. 2. numero 15. 90
Iuramentum debet in ſpecifica forma ſeruari. ibi.Annot.3.n.27. 96
Simpliciter generaliterque probatum, ſecundùm ius,illiuſquè reſtrictionem ſeu limitationem interpretandum & intelligendum eſt,ſecundumque naturam actus cui apponitur.ibi.n.30. 97
Non acerbè, aut amarè accipiendum eſt, intelligendumve per illud immodice quem obligare ſe velle.n.31. ibi.
Generaliter præſtitum, reſtringendum eſt quantum fieri poteſt vt minus obliget iurantem.n.32. ibi.
Generaliter præſtitum intentione obligandi ſe in omni quidem obligatur.d. Rubric. 9.Annot.3.n.33. ibid.
A Iudicibus præſtitum de nihil recipiendo à perſona qualibet.quem aptè ſenſum recipere valeat?ibi.d.n.3.& ſeqq.92.& Annot. 5.n.24. 107
De ſeruandis legibus, aut conſtitutionibus, ad eas quæ contrario vſu abrogatæ ſunt, non extenditur, neque de illis præſtitum intelligitur. d. Rubric. 9.Annot.6.num.21. 112
De legibus ſeruandis, intelligitur quatenus ſunt in vſu, & nulla ratione reuocatæ. ibi. Annot.12.§.1.n.17. 131
Per metum extortum,an & quando ſeruandum ſit? Rubric.14.Annot.4.n.9 43.& 46.223. 238.240
Iuramenti calumniæ omiſſio an & quando proceſſum vitiet?ibid.Annot.5.n.46 & 49. in fine. 254.255
Iurata promiſſio an & quatenus à ſimplici promiſſione,quoad implementi obligationem diſtet?verbo *Fides.*

Iuriſdictio.

Iuriſdictio an vendibilis ſit? Rubric.1. Annot.3.§.3.n.4. 24
Vſurpatæ iuriſdictionis crimen qualiter puniatur?Rubric.9.Annot.9.n.3. 117.& Annot.11.n.24.& 25. 124.125
Grauiter peccat Iudex alienam iuriſdictionem vſurpans.d.Annot.9.num.4. 117

Ius.

Ius,Bonum & æquum eſt.Rubric.14. Annot. 1.n.8. 203
Iuri publico pacta priuatorum non derogant.ibi.Annotatione 4. num. 11. 224. & Annot.

Digitized by Google

Annot.5.num.46. 254
Ius alicui quæſitum, ſine facto ſuo auelli nequit ab eo.ibi.d. Annot. 4. numero 13. 224
Ius ſummum, ſumma iniquitas.Rubric. 11. Annot.1.n.22. 171
Ius Canonicum principaliter animatum ſaluti intendit.d.Rubric. 14. Annot. 5. n. 46. 254
Alia verbo *Acquiſitio*,& verbo *Lex*.

Iuſtitia.

Iuſtitia Virgo eſt. Quidque virginali denotet forma?Rubric.1.Annot.1.n.4. 2
Eſt virtutum præclariſſima,aliarum mater & nutrix,eſtque omnis virtus,ſeu omnes virtutes complectitur. Et quare? numero 5. ibid.
Diffinitur, demonſtraturque.ibid. & num. 7. 3.Rubric.9.Annot.9. num. 6. 103. & Rubric.14.Annot.2. num.2.remiſſiuè. 212
Cœleſtis & ſanctiſſima eſt, & vendi nequit. d.Rubric.1.Annot.3.§.3.n.4. 24
Cur oculis ſubclauſis pingatur?Rubric.3.Annot.vnic.n.13.56.& Rubric.11.Annot.1.n. 8. ad fin. 183. & Rubric. 14. Annot. 8.in princip. 270
Oculi Acris cognomine dicta & per oculi parentis hieroglyficum deſignata. præfata Rubric.3.Annot.vnic.n.8. 56
Nihil aliud eſt quam non peccare. Rubric. 7. Annot.1.n.11. 69
Nihil iniuſtum pati poteſt. ibidem.
Vbi Iuſtitia,ibi ſanctitas.ibid.n.4. 67
Sine ſeueritate ſtare non poteſt. Rubric. 8. Annot.vnic.n.2. 28
Sine manibus apud Thebanos pingebatur. Et cur?Rubric.9.Annot.1.n.1. circa finem. 84.
Eſt rerum publicarum firmamentum,qua ſublata turbatur & quaſi fluctuat orbis terrarum vniuerſus, informis & quaſi caos remaneret.d.Rubric. 9. Annot. 1. num. 2. 86
Neque paruus hominum cœtus, nec domus quidem ſeruari poteſt,ea ſublata. ibid.
Nihil aliud,ea dempta; ſunt Regna quàm latrocinia. ibid.
Sui amore potius quam pœnarum metu ſectanda.d. Rubric. 9. Annot. 2. numero 14. 90
Pro ſola æterna retributione diſtribuenda. Rubric.10.Annot.vnic.n.8. 164
Eſt quaſi anima Principis.Rubric.11.Annot. 1.n.4. 167
Impia eſt,humanæ fragilitati non ignoſcere. ibi.n.21.in fine. 171
Nimia incurrit peccatum, temperata facit perfectos.n.22. ibi.
A miſericordia abeſſe non debet.ibi.num.25. 174
Sine pietate crudelitas eſt. ibidem.
Perfectè non diligitur,niſi odiatur iniquitas. ibi.n.27. 175
Contraria iniquitati eſt.Nec poſſumus cognoſcere,quæ ſit forma Iuſtitiæ,niſi cognoſcamus quæ ſit iniquitatis effigies?Rubric. 1.Annot.1.n.5.ante finem. 2
Iuſtitiæ legalis violatio an obliget ad reſtitutionem?d.Rubric.11.Annot.3. n.8.11.12. 13.& 19. 190.& ſeqq.
Punitiua an ſit ſpecies diſtincta à commutatiua & diſtributiua?ibi. num. 23.remiſſiuè. 192.
Vnde,& quare ſic appellata?Rubric.13. Annot.vnic.n.1. 195
Labaret ſine fortitudine.ibi.n.4. 197
Eſt turris fortiſſima, Dei potentia, Rectores liberat,exaltat & eleuat. ibid. num. 8. & 9. 198.199.& Rubric.15. Annot. fin. num. 6. 301
Aliis potius quàm ſibi nata,propriam vtilitatem negligit.d.Rub.13.Annot.vnic.n.17. 200
An ſit idem cum Veritate?Rubric.14.Annot. 2.à n.1.cum ſeqq. 212
Iuſtitia & Veritas collactaneæ ſunt.n.2.in fine. ibi.
Eſt fundamentum perpetuę commendationis & famæ, ſine qua nihil poteſt eſſe laudabile.d.Rubric.14.Annot. 4. numero 24. 228
Eſt amica bonis,peruerſis contraria. Rubric. 13.Annot.vnic.n.3.in fine. 195
Facit vt nullus ſit fraudis metus.Rub.14. Annot.5.n.24. 249
Non nouit patrem aut matrem, amicos aut inimicos.Rubric.14.Annot.4. numero 26. 230
Diſtributiua an faciat locum gratificationi? Rubric. 1. Annot. 3.§.3.num.10.& 11.27. & Rubric.14.d.Annot.8.num.8.& 19.271. & ſeqq.
Seruari non niſi à Sapiente poteſt. Rubric. 15.Annot.1.n.3.& ſeqq.præcipuè n.6.282. 284
Iuſtitiæ officia quæ ſint?Rubric.11.Annot.1. n.21.171.& Rubric.13.Annot.vnic.n.3. in fine. 196
Si modum non habet, crudelitatem gignit, & in eam cadit.Rubric.11.Annot.1. n. 37. 181
Iuſtitia noſtra ad examen Diuinæ Iuſtitiæ deducta,ſæpè iniuſtitia eſt,& ſordet in diſtrictione Iudicij, quod in æſtimatione fulget operantis.Rubric.15.Annot.fin. n. 7. ad finem. 303
Alia verbo *Lex*.

Iuſtum, Iuſtus.

Iuſta ab iniuſtis petere,inſipientia eſt.Rub.7. Annot.1.n.11. 69
Iuſta iuſtè exequenda ſunt.Rubric.11.Annot. 1.n.28.177.& Rubric.14.Annot.4.num.20. 227
Iuſtum vnde & quare ſic appellatum? Rub. 13.Annot.vnic.n.1. 195
Iuſtus prior eſt accuſator ſui. Rubric. 3.Annot.vnic.n.2.in princip. 53
Fauere ſibi neſcit,rigorem iudicij etiam circa ſe non nouit inflectere.ibid. & in fine.
Iuſtus eſt Sapiens.Rubric.7. Annot. 1.n.12. 70
Iuſtus nimium an debeat eſſe Iudex?d. Rubric.11.Annot.1.n.21. 171
Iuſtis lex impoſita non eſt, ſed iniuſtis & peccatoribus.Rubric.9.Annot. 2. n. 14. 90

Sibi

Sibi ipſi Lex eſt. Quidque ſit ſibi legem eſſe? ibidem.
Iuſtus multiplici benedictione cumulatur. d.Rubric.9.Annot.1.num.3.86.Rubric. 13. Annot.vnic.n.8.& ſeq.198.& Rubric. 15. Annot.fin.n.2. 299
Totus beatus eſt.d.Rubric. 15. Annot.fin.n. 2.& 7. ibid.
Iuſti inuentio difficilis eſt.ibi.Annot.1. n. 3. 282
Iuſtum & Veritas conuertibilia ſunt. Rubric.14.Annot.2.n.1. 212
Iuſtus inter minas interritus, inter pericula ſecurus, inter ruinas caſuſque impauidus. d. Rubric. 13. Annotatione vnic. num. 8. 198
Iuſtum eſſe, perfecta laus apud Deum.Rubric. 15.Annot.fin.n.2.verſ. Beatos. 299
Alia verbo *Iuſtus*.

L

Labeo.

Labeo conſultus oblatum ſibi ab Auguſto Conſulatum renuit.Rubric. 1. Annot.3.n.6. 11

Labor.

Anxium & indefeſſum laborem legalis diſciplina deſiderat.Rubric.15.Annot. 1. n. 1. & ſeqq. 282
Qui longa etiam ætate & valetudine impediti illum accurate impenderint? num. 1. ibid.
Labor ipſe diſciplina ſit, non oneri futurus, ſed vſui.ibi.n.8. 284
Præmium exigit.d.Rubric.15.Annot.fin.n.1. 298
Maioris laboris ratione quam Iudex impendere tenebatur, an aliquid à partibus accipere poſſit:Rubric.9.Annot.12.n.12. & 14. 127

Laſciuia, verbo *Luxuria.*

Latrocinium.

Latrocinij crimen an publicum ſit?Rubric.9. Annot.11.n.12. 123
Eſt de criminibus exceptis in quo de ſociis interrogari poteſt reus.Rubric.14.Annot.5. n.13. 247

Laus.

Laus malorum in dedecus cedit. Rubric. 2. Annot.vnic.n.13. 52
Non modo non appetenda, ſed fugienda prorſus.Rubric.10.Annot.vnic per tot. maxime ad finem. 160
Popularis nullatenus quærenda.d.Rubric. 2. ex n.4.cum ſeqq. vbi in id multa?& qualiter intelligendum. 46
Bonos cruciat, malos lætificat. ibid.
Satis prolixa laudatio eſt, quæ non quæritur, ſed tenetur.d.n.4. ibi.
Falsò laudatus obligatur ad non credendum id quod de ſe dicitur cum ſcit eſſe falſum. Rubric.10.Annot.vnic.n.3. 162
An & qualiter peccet, qui falſo panegyrico aſſentitur & gaudet?n.4.remiſſiuè. ibi.
Quæ ad laudes compendiaria via? Quæque Sapienti deſideranda.n.4.& 5. ibi.

Meretricem laudare Iuſtitia eſt.d.n.4. ibid.
Alia verbo *Gloria* verbo *Appetitus*,& verbo *Iuſtus.*

Lectio.

Lectio ad Meditationem, Meditatio ad ſapientiam, ſcientiamque aſſequendam, neceſſaria.Rubric.15.Annot.1.n.8. 284

Lædere.

Nil prodeſt, quod non lædere poſſit.Rubric. 15.Annot.fin.n.28. 288

Lenitas.

Sine Lenitate hominibus non plus quam Deo ſine fide placere poſſibile eſt, Diui Bernardi ſententia.Rub.6.Annot.vnic.n.11.66
Alia verbo *Affabilitas*, verbo *Mitis*,& verbo *Manſuetudo.*

Leo.

Leo, quaſi Rex quidam, plurium dedignatur conſortio.Rubric.1.Annot.7.n.4. 42
Leonem aurata tuba dedecet. ibidem.
Facies Leonis Iudices & ſuperiores magis quàm ſimiæ decet.Rub. 2.Annot.vnic.n.4. 46

Leuitas.

Leuitatis nomine quid denotetur?Rubric.6. Annot.vnic.n.1. 64

Lex.

Lex externos actus non internos punit. Rubric.1.Annot.3.§.2.n.1. 10
Cum Iuſtitia virgine ſolum conuerſatur. ibi. Annot.7.n.3. 42
Iuſtis impoſita non eſt, ſed peccatoribus.Rubric.9.Annot.2.n.14. 90
Propter tranſgreſſiones tradita eſt. ibi.
Non debet eſſe vinculum iniquitatis, aut viam aperire peccato.ibi.Annot.3.n.24.94
Generaliter loquens generaliter eſt intelligenda, neque diſtinguendum eſt vbi non diſtinguit ipſa.ibid.n.26. 96
Quæ totum dicit, nihil excludit. ibid.
Vna generaliter & indiſtinctè loquens, ſeu affirmatiue ſeu negatiue loquatur, per aliam diſtinctè loquentem intelligitur & limitatur, vnaque aliam ſupplet, etiam ſi prior abrogata ſit.d.Rubric.9.Annot.3.n. 28. 96. & Annot.12.§.3.n.19. 146
Seu antiquior, ſeu recentior ſit.ibi.Annot. 8. n.3. 114
Etiam ſi in recentiori adſit clauſula: *Non obſtante* &c. d.Annotatione 3. numero 28. 96
Nec ex altera ſolum recipit intellectum, ſed ex ſola ratione particulari.d.Rubric.9.Annot.3.n.29. 97
In præſumptione fundata an obliget in conſcientia ſi deficiat præſumptio in aliquo particulari caſu, ſeu in his quibus deficit veritas præſumptionis?ibi.Annot.5.n. 23. 106
Si in aliquo caſu ceſſet finis adæquatus, & ratio legis, an ceſſet obligatio illius?ibidem.
Continens aliquid non propter ſe particulariter, ſed ad aliquem finem, an illaqueet tranſgreſſores ad pœnam, etiam ratione peccati mortalis, ſi finis ad quem principaliter tendit non violetur? ibidem.

Digitized by Google

Variatur ex temporum accidentiumquè varietate.d.Rubric.9.Annot.6.num.9. 109
Aliam declarans, declaratæ naturam retinet, veluti quæ ſolum declarat quod in antiqua latebat.ibi.Annot.8.n.4. 115
Abrogata per conſuetudinem quoad pœnam, abrogata ſimul maneat quoad culpam.d.Annot.6.n.19. 112
Ciuilis obligare poteſt etiam in his,quæ naturali aut ciuili iure non continentur. Iuſteque prolata obligandi vim & poteſtatem habet in animæ foro ad venialem & mortalem culpam, iuxta materiæ grauitatem.d. Rubric. 9. Annot. 12. numero 17. 128
An id procedat in Lege merè pœnali? n.18. & ſeq. ibid.
Humana aliquid præcipiens & pœnam temporalem addens an ad culpam obligare nolle videatur, ſatiſque ſit, trangreſſorem periculo ſe pœnæ obtuliſſe? numero 20. ibid.
Quam culpam contrahat pœnalis legis tranſgreſſor, Lege eam non expreſſe dictante? ibi.n.21. 129
Pœnalis an obligare tranſgreſſorem in conſcientia poſſit ad ſubeundam pœnam ante Iudicis ſententiam. d.Rub. 9.Annot.12. n. 22.& ſeq. ibid.
Et an non modo in actibus natura ſua malis, ſed in his etiam quæ natura ſua mala non ſunt, ſed ob bonum publicum, iuſtiſquè reſpectibus prohibentur? num. 24. ibi.
Regiæ leges in conſcientiæ foro ad reſtitutionem, cœteras pœnas in eis deſignatas ante ſententiam obligantes, an iuſtæ ſint, & vi ſua,pacti,vel iuramenti obligent, aut recentioribus aliis,ſeu deſuetudine,quatenuſque ſint derogatæ?d.Rubric. 9. Annot. 12.§.1.per tot. 130
Ad pœnam in conſcientiæ foro obligantes ante Iudicis ſententiam, an naturæ repugnent,ſintque obligatoriæ?ibid.§.3.num.12. 145
Poſteriores an & quatenus prioribus derogent?ibid.d.§.1.n.7.& ſeqq. 131
Nil fruſtra agunt.d Rubric.9.Annot.3. n. 3. & ſeqq.92.&.d.Annot.12.§.1.n.13.131.& d.§.3.n.6. 144
Caſum omiſſum conſulto Lex habet omiſſum.d.§.1.n.14. 131
Vbi vult,exprimit.n.15. ibi.
Poſteriore pœnas immutante an ſit locus priori pœnæ à poſteriore omiſſæ?d.Rub.9. Annot.12.§.1.n.16. ibid.
Iuris communis Leges non vt ſuperiorum in Hiſpania & Gallia ſeruantur,ſed vt ſapientium dicta.ibi.§.2.n.17. 135
Lex non minus poteſt quam Iudex.ibi.d.§.3. n.3.& 4. 143.144
Intellige vt n.36.& ſeqq. 149
Dominium & poſſeſſionem ipſo iure transferre valet.ibi d.n.4. 144
Futuri temporis verbis vtens,ſi dictiones *Omnino*,*Penitus*,& ſimiles adiiciat,an ipſo iure diſponere intelligatur?ibi.§.5.n.20. 159
Non poteſt omnes caſus comprehendere. Rubric.11.Annot.1.n.23. 173
In hominum emendationem Leges ſancitæ ſunt.ibid.n.34. 180
Et ne fortior omnia poſſet.Rubric.13.Annot. vnic.n.4. 197
Tranſgredi poſſunt ob criminis immanitatem.d.Rubric.11.Annot.1.n.24.174.& Annot.3.n.22. 192
Lex res ſurda & inexorabilis eſt. Rubric. 12. Annot.vnic.n.1.
Eſt virtus armata. Rub. 13. Annot.vnic.n.2. 193
Vel ſcriptam continet æquitatem, vel non ſcriptam Iudicis arbitrio commiſſam, qua ſecundùm iuris regulas vtendum eſt. Rubric.14.Annot.1.n.10. 204
Nulla eſt,vel eſſe debet, quæ non præſeferat æquitatem,ſine cuius erubeſcit conſortio.d.n.11. ibid.
Neſcit iraſci.ibid.n.33. 211
Quid ſit?d.Rubric.14.Annot.2.n.1.remiſſiuè. 212
Lex Legi non miſcetur, ſed quælibet ſua via it,nec eadem ſancita multiplicat.Rubric.9. Annot.3.n.6. 92
Leges nil valent niſi Auctoris idonea voce munitæ. Rubric.14.Annot. 1. numero 16. 206

Alia verbo *Diſpoſitio.*

Liber,Libertas.

Liber eſt qui ſibi imperat,qui voluntatis ſuæ eſt arbiter,ad rationemque reducit arbitrium & is ſolus liber eſt.Rubric.3.Annot. vnic. n.3. 54
Libertati in dubio fauendum eſt.Rubric. 14. Annot.8.n.13. 273

Libido.

Vbi dominatur libido, innocentiæ leue præſidium eſt. Rubric. 1. Annot. 2. numero 24. 8
Vbi multa in id.tota Annotatione.
Alia verbo *Cupiditas*, verbo *Virginitas*, & verbo *Luxuria.*

Lycurgus infra ſuo loco.

Lis.

Litis nomine quid contineatur? Rubric. 9. Annotatione 8.num.6. ad finem remiſſiuè. 116
Lites breuiari debent. Et intra quod tempus ſint terminandæ?Rubric.15.Annot.1.n.13. 285

Alia verbo *Dilatio.*

Locus.

Locus etſi ad tranquillitatem animi non prorſus conferat,multum tamen conducit. Rubric.15.Annot.fin. num. 27. 28. & 29. 319
Locus ſuperior quot quantiſquè diſcriminibus ſubiaceat?Rubric.1. Annot. 3. n. 10. 12
Alia verbo *Dignitas*,& verbo *Pericula.*
Locum tenentes Ordinariorum Iudicum, verbo *Aſſeſſores.*

Longitudo.

Longitudo vel breuitas temporis, arbitrio Iudicis committitur. Rubric. 9. Annot. 8. n.3. 114

Loquax

Digitized by Google

Loquax, verbo *Garrulus*.
Loquela, verbo *Sermo*.
Loth.
Loth in ipſa peruerſa ciuitate fuit Iuſtus, in monte peccauit. Rubric. 15. Annot. fin. n. 28. ad finem. 319
Lucrum.
Lucrum ex ludo à Lege prohibito an reſtitui neceſſario debeat? Rubric. 9. Annot. 12. §. 2. n. 2. & 15. 133. 134
Ludus, ſuperiori proximo verbo.
Luna.
Luna interprete non eget, habet fulgorem interpretem ſui luminis. Rubric. 10. Annot. vnic. n. 5. in fine. 162
Quandoque nocet, ſæpè prodeſt. Rubric. 15. Annot. fin. n. 28. 319
Luxuria.
Luxuria ſenſus tardos, graues, & obtuſos reddit, intelligentiam ſtupefacit, & à recto diuertit, à negotiis abducit, à ratione reuocat. Rubric. 1. Annotatione 2. numero 3. & 4. 6
Quæ præterea mala ſæpè tulerit? ibi. n. 7. & 9. & tota Annot. 7. & ſeqq.
An facilem habeat veniam, quantoſque torqueat? ibi. n. 19. & 20. 7. 8
Lycurgus.
Lycurgus dum Spartanorum Regnum tenuit, nihil lege vlla in alios ſanxit, cuius non ipſe prius in ſe documenta daret. Rubric. 7. Annot. 2. n. 2. 72
De quo à Lacedæmoniis notatus? ibi. num. 1. 71

M

Magnitudo.

Magnitudo non habet certum modum, comparatio illam aut tollit, aut deprimit. Rubric. 9. Annot. 5. n. 4. 102
Magiſtratus.
Qui antiquitus Magiſtratus petebant, cur albis induti veſtibus candidatique prodirent? Rubric. 1. Annot. 1. n. 14. 4
Magiſtratum in ea prouincia à qua oriundus quis eſt, non abſque ſacrilegij crimine deſiderat. ibi. Annot. 3. §. 4. num. 9. 31. & Rubric. 11. Annot. 2. num. 10. & 12. 184. 185
Matrimonium contrahere cum oriunda à prouincia quam adminiſtrat, officio durante, prohibetur, & ibi filio volenti nubere conſentiri. ibid. n. 12. 185
Magiſtratus virum oſtendit. Rubric. 4. Annot. vnic. n. 8. 60
Maiores Magiſtratus qui dicantur? d. Rubric. 11. Annot. 2. num. 25. 26. & 27. 187. 188
Magiſtratus perpetuus an negotiari licitè valeat? Rubric. 9. Annot. 9. n. 11. 118
Officio durante an accuſari ſeu conueniri poſſit? Rubric. 7. Annot. 3. n. 18. 79
Alia verbo *Iudex*, & verbo *Vendere*.
Maieſtas.
Maieſtas & grauitas plus animo ingenio & moribus quam ſplendido nimium cultu commendatur. Rubric. 1. Annot. 5. num. 10. 40
In potentiores non modò decorat; ſed defendit ac tuetur. Rubric. 6. Annot. vnic. n. fin. 66
Mala.
Mala non ſunt facienda vt eueniant bona. Rubric. 14. Annot. 4. n. 19. 226
Dubia plus torquent. ibi. n. 42. 137
Malus, infra ſuo ordine.
Maledicta.
Qui iuſtus eſt, & iniuſti maledicitur, præmium accipiet. Rubric. 2. Annot. vnic. n. 8. 50
Malitia.
Malitia corrumpit iudicium, & errare facit circa iudicia practica. Rubric. 15. Annot. 1. n. 46. 292
Malitiis qualiter obſtandum? Rubric. 14. Annot. 4. n. 33. 234
Malitia ſua diei ſufficit. ibid. Annot. 8. n. 30. ad finem. 278
Miſeros facit. Rubric. 15. Annot. final. num. 7. 303
Palam minus ſemper nocuit d. Rubric. 14. Annot. 4. n. 21. 227
Malus.
Malus nunquam tutè ſecum habitat, nemoque moleſtior eſt ei quàm ipſe ſibi. Rubric. 15. Annotatione fin. numero 27. 319
Aſcendit in altum vt lapſu grauiore ruat. Rubric. 1. Annot. 3. num. 10. 12
Quanto perditior quiſque eſt, tanto acrius vrget. Rubric. 7. Annotatione 4. numero 9. 80
Sæpè de famulis iniquitatis miniſtri prodiêre iuſtitiæ. ibi. n. 10. 81
Malus Iudicis officio ineptus eſt. d. Rubric. 7. Annot. 1. per tot. maximè num. 1. & ſeqq. 67
Qui ſibi malus eſt, cui bonus eſſe poteſt? ibi. n. 11. 69
An Iudex eſſe poſſit, & ſimiliter peccantem punire? d. Rubric. 7. Annot. 1. & 3. per tot. 67. 76
Malus etiam maleficia perſequitur. ibi. Annot. 4. n. 9. 80
An abſque noui reatus crimine ſimiliter vel grauius peccantem condemnare poſſit? tota ea Annot. 79
A malis etiam ſalubria conſilia & proficuæ admonitiones captandæ ſunt. ibid. num. 9. 80
Omnis malus ignarus eſt, & malus nemo niſi ſtultus. d. Rubric. 7. Annot. 1. numero 12. 70
Malorum condemnatio, bonorum laus eſt. Rubric. 11. Annot. 1. n. 33. 179
Malorum victimæ abominabiles Domino. Rubric. 15. Annot. final. num. 3. in fine. 300
Alia verbo *Bonus*, verbo *Iuſtus*, & verbo *Sapientia*.
Manſuetudo.
Quæ in Iudice conueniens neceſſariaque manſuetudo? Rubric. 11. Annot. 1. num. 25. & 32. 174. 178. Rubric. 14. Annot. 1. n. 14. & ſeqq. 205

Non iraſci vbi non eſt iraſcendum, & iraſci vbi eſt iraſcendum, virtus manſuetudinis eſt.ibi.n.19. 210

Alia verbo *Affabilitas*, & verbo *ſeueritas*.

Marcus Antonius, M.Cato, M.Craſſus.

D. Marcus.

Marcus Antonius qualiter Cleopatræ amore fuerit immutatus? Rubric. 1. Annot. 2. numero 5. 6

M.Cato ad Cenſuram obtinendam. *Inexorabilis* nomine tituloque ſe præmuniuit. Quo ante omnes Cenſor creatus eſt. Rubric. 12. Annot. vnic.n.2. 193

M. Craſſus ſemel tantum in vita riſit. Rubric.5.Annot.vnic.n.12. 63

D. Marcus ne ad ſacerdotium eueheretur, pollicem ſibi amputari feciſſe dicitur. Rubric.1.Annot.3.n.7. 11

Mare.

Maris nomine ſæculum & ſæcularium mentium amara inquietudo ſignatur. Rubric. 15. Annotatione final. num.8.& 24.304.313

B. Maria.

Beata Maria Virgo Domina noſtra nec peccatum veniale vnquam commiſit.Rubric. 1.Annot.1.n.10. 4

Cur purificari voluerit, quæ purificatione nullatenus indigebat? Rubric. 7. Annot. 2. n.2. 72

Matrimonium.

An & quando per diutinam cohabitationem præſumatur matrimonium? Rubric. 9. Annot.22.§.2.n.26. 138

Alia verbo *Magiſtratus*.

Maximius.

Maximius Romanus Imperator vnde *Triſtis* cognomen adeptus ſit. Rubric. 5. Annot. vnic.n.10. 63

Maximus.

Maximi nomen, verbo *Optimus*.

Medicina.

Medela facilis eſt, vbi plaga perſpicua eſt. Rubric.14.Annot.4.n.21. 227

Mediocritas.

Mediocribus eſt natura contenta.Rubric.15. Annot.1.n.44. 292

Meditatio verbo *Lectio*.

Medium.

Iudex Medium tenens appellatur. Et quare? Rubric.6.Annot. vnic. num.1.ad fin.64.& Rubric.14.Annot.8.n.13. 273

Eſt conſecratiuum rei. ibi.

Omnis virtus conſiſtit in medio. ibi.

Præ omnibus aliis virtutibus Iuſtitia conſiſtit in Medio. ibidem.

Melchiſedech.

Melchiſedech incogniti parentes & genealogia.Rubric.14.Annot.8.n.26. 276

Quid eius nomen ſignificet? ibidem.

Memoria.

Memoria omnium habere, & in nullo peccare, Diuinitatis potius quàm humanitatis eſt.Rubric.15.Annot.1.n.42. 291

Mendacium, Mendax.

Fraus, vel dolus an mendacium ſit? Rubric. 14.Annot.4.n.19. 226

Quid ſit mendacium? Et an operibus etiam committatur? ibid.

Principaliter tribuitur locutioni. ibid.

Mentiri nulla ratione, vtilitate aut neceſſitate, nec pro hominis quidem vita licet. ibi. n. 17. 225

An quodlibet mendacium in iudicio mortale ſit? ibi.n.18. 226

Quàm proximum periurio. ibid. numero 23. 228

Omni iure, Diuino maximè, improbatum eſt. Rubric. 14. Annot. 4. numero 25. in fine. 230

An ad mendacij naturam, fallendi intentio neceſſaria ſit? ibi.n.19. 226

Nihil habet ſolidi, tenue eſt, perlucet, ſi diligenter inſpexeris. ibid.

Graue eſt iter mendacij.ibid.n.56.in princip. 242

Graue & tenebroſum iter mendacij. ibi.

Nec iuſtè litiganti pro iure ſuo tuendo, repellendavè fraude, licet mendacio vti.ibi.n.40. 236

Sæpè mendacium ſpecie veritatis obcluditur. Rubric. 15. Annotatione 1. numero 3. 282

A mendace quid verum dicetur? Rubric.14. Annot.4.n.24. 228

Alia verbo *Fictio*.

Mens.

Mens ſæpè ipſa de ſe ſibi mentitur. Rubric. 10.Annot.vnic.num.8. 164

In plura diuiſa, ad ſingula minor eſt. Externiſque occupata negoriis ſublimia non capit.Rubric. 15. Annot. final. num.8.& 24. 304.313

Merita, verbo *Virtus*.

Metus.

Metum excludit præſentia Iudicis, nec præſumitur in Curia Principis Republica vel loco vbi iuſtitia miniſtratur.Rubric.13.Annot.vnic.n.1. 195

Eſt malus diuturnitatis cuſtos. ibi. num. 9. 199

Viciat omnes actus. Et an ſententiam nullam ipſo iure reddat, vel exceptione vt elidatur indigeat? ibid.n.14. 200

Humanus, naturalis homini eſt. Quidque Iudicem deceat, dedeceatvè n.15. ibi.

An voluntatem tollat? Rubric.14. Annot. 4. n.43. 238

Eſt ſpecies tormenti, & quandoque grauius ipſo ſpectato tormenro.n.42. ibi.

Metus & dolus æquiparantur.ibi.n.21.& 40. 227.236

Alia verbo *Timor*, verbo *Stultitia*, & verbo *Sapiens*.

Miles, Militia.

Miles arma alienans, vel illicitè perdens, qualiter puniatur? Rubric.14.Annot.1.num.1. 202

Militia litterata in iudiciali foro exercetur. ibi.Annot.4.n.10. 225

Minima.

Minima attendi non ſolent, neque in conſideratione haberi.Rubric.9.Annot. 6. n. 13. verſ. Abrogatas. 111

Limita & intellige vt ibi.

Alia verbo *Paruitas*.

Minor.

Digitized by Google

Minor.

Minor contrahens ſine cōſenſu propinquorum à ſtatuto requiſito, an nulliter contrahat? Rubric. 9. Annot. 12. §. 2. numer. 35. 141

Miraculum.

Miraculum conſuetudine marceſcit. Rubric. 1. Annot. 7. num. 7. 45

Miſericordia.

Miſericordia quatenus Iudex vti debeat aut aut poſſit? Rubric. 11. Annot. 1. per tot. 166

De virtutis huius excellentia multa. ibidem.

Vbi licitè impendi poteſt, Iuſtitia ipſa eſt. ibid. num. 11. 168

Contra leges iniuſta eſt. ibidem.

Iudicium ſine miſericordia illi qui non fecit miſericordiam meliuſque eſt de miſericordia quàm de crudelitate rationem reddere. d. Rubric. 11. Annot. 1. num. 24. 33. & 37. 174. & ſeq.

Ita cum Iuſtitia temperanda eſt, vt nunquam à Iuſtitia abſit. num. 25. ibi.

Sine bonitate crudelitas eſt. ibidem.

Exercetur cum iuſtè pœna infligitur. ibid. num. 33. & tribus ſeqq. 179. & ſeq.

Iniuſta pluribus & bonis nocet. ibidem.

Miſericors non dicitur ex hoc quod eleemoſynam dat; ſed ſi rectò animo dat Rubric. 15. Annot. 1. n. 46. ad fin. 292

Miſericors non eſt veritatis alienus. Rubric. 14. Annot. 4. num. 24. in fine. 228

Miſeratio ſola rectum quoque Iudicem inclinat. ibid. Annot. 3. num. 15. 273

Alia verbo *Deus.*

Mitis.

Mitis quatenus Iudex eſſe debeat? Rubric. 14. Annot. 1. num. 14. ſeqq. & 21. 205

Alia verbo *Affabilitas.*

Moderatio, verbo *Correptio*, & verbo *Modus.*

Modeſtia.

Modeſtia ſoluitur dum affectatur vrbanitas. Rubric. 5. Annot. vnic. num. 7. 61

Modus.

Modus in inferendo ſupplicio tenendus. Rubric. 11. Annot. 1. num. 22. & 24. 171. 174

Alia verbo *Ira*, & verbo *Correptio.*

Monachus.

Monachus abſque ſuperioris licentia executor teſtamenti eſſe non poteſt. Rubric. 9. Annot. 12. §. 2. num. 18. 139

Si abſque ea exequatur, an executio teneat? ibidem.

Monachorum cœtus an honorabilior ſit, quam Clericorum? Rubric. 15. Annot. fin. num. 5. 301

Monitio.

Monitio acerbitate carere debet. Rubric. 14. Annot. 1. num. 12. 207

Alia verbo *Correptio.*

Mors.

Mors expectata multo grauior eſt quàm illata. Rubric. 14. Annot. 4. numer. 42. 237

Caſualis verbo *Pœna.*

Motus.

Animi ſui motum an tegere vel pandere debeat Iudex? Rubric. 14. Annot. 4. num. 2. & 25. 222. 230

Motus corporis, verbo *Inceſſus.*

Moyſes.

Moyſes an munere regiminеque periculum obierit? Rubric. 1. Annot. 3. num. 10. 12

Mulcta.

Mulctam indictam an ex cauſa remittere valeat Iudex? Rubric. 11. Annot. 2. num. 29. 188

Mulier.

Mulier contrahens ſine conſenſu propinquorum ab ſtatuto requiſito, an nulliter contrahat? Rubric. 9. Annot. 12. §. 2. n. 35. 141

Alia verbo *Facta.*

Multitudo. verbo *Meliora.*

Munera.

Munera publica deneganda deſiderantibus, fugientibus offerenda. Rubric. 1. Annot. 3. num. 2. & ſeqq. 9

Eis ſe indignum præbet, qui illa appetit, dignum qui reſpuit. ibid.

Neque abnuenda ſi dat Deus, neque appetenda. Suſcipiendaque muneris ſarcina propter charitatem. ibi. num. 17. 17

Neque ad contumaciam & proteruiam vſque reſiſtendum. num. 18. ibi.

Tanta poteſt eſſe electi neceſſitas vt ſub mortali reatu ſibi delatum munus acceptare teneatur. d. Rubric. 1. Annot. 3. num. 20. ibid.

An vendi & emi queant? ibid. §. 3. per tot. 24

In bene meritorum præmium, ſecundario ſaltem, à Republica inſtituta ſunt. ibi. num. 10. 27

Quæ mala ex horum munerum venditione naſcantur? ibi. num. 18. 29

Iuſtitiæ adminiſtrationem non habentia, ſed ſolam executionem, licet vendi poſſint pretio tamen aut precibus renuntiari transferrivè Hiſpana Lex grauibus pœnis inhibet. ibi. num. 23. 30

Non niſi viris bonis, cæteriſque melioribus & conferenda & acceptanda ſunt. d. Rubric. 1. Annot. 1. num. 16. 5. & Rubric. 7. Annot. 1. num. 4. & ſeqq. 67

Munera fortunæ. verbo *Bona.*

Munera Iuſtitiam præuertunt, oculos etiam iuſtorum excæcant, verba ſapientum mutant, mulum & equum Iudicem reddunt, vniuerſum ius conturbant, à Diuinis & humanis litteris damnantur, Rubric. 9. Annot. 1. num. 1. 84

Datio ſeu receptio munerum ſuo genere, ſeu ex ſuo obiecto mala non eſt, niſi ex circumſtantiis fiat. ibi. Annotatione 4. num. 5. 98

Et quando fiat? ibi. num. 20. 100

Officij ratione nec nimium quidem recipere Iudex poteſt. d. Rubric. 9. Annot. 5. n. 1. 102

Simoniæ vitium in eccleſiaſticis munerum receptio inducit. ibidem.

Parua gratuita recipere an Iudicibus ſit interdictum?

terdictum?d.Annot. 5. per tot.præcipuè à num.7.cum ſeqq. 103
In remunerationem conceſſa an Iudicibus ſint prohibita?d.Rubric. 9. Annot. 7. per tot. 113
An à conſanguineis? ibi.Annot.3.per totam. 91
An ab amicis ? ibid. Annot. 4. per totam. 98
An à ſubditis quibuſque?ibid.Annot.8. per tot. 114
An ab alterius ditionis,foriuè hominibus?d. Rubric.9.Annot.9.per tot. 117
An poſt ſententiam,ſeu officium ſaltem depoſitum licita munerum receptio ſit?ibi. Annot.10.per tot. 119
Quot ſint munerum receptiones?Rubric.11. Annot.2.num.6. 183

Mutatio.

Quæ nouiore conſtitutione non mutantur, ex antiqua durant.Rubric. 41. Annot. 5. num.49. 255

Mutuum.

Mutuum dare vel recipere,an,aut quibus Iudicibus liceat?Rubric.9.Annot.9.à num. 9.cum ſeqq. 118

N

Natura.

Cauſa naturalis longè potentiores effectus producit quàm accidentalis.Rubric.9.Annot.4.num.13. 99
Quælibet res ad naturam ſuam facile reuertitur.ibi.Annot.6.num.17. 111

Neceſſitas.

Neceſſitas non habet legem humanam,facitque licitum quod non erat,in ea Rubric. 1.Annot.3.§.3.num.21. 20
Non ſubduntur neceſſitati, quæ Iudicis facultati relinquuntur.Rubric.14.Annot. 8. num.20. 275

Negatiua.

Negatiua vniuerſalis magis negat quàm affirmatiua affirmat.Rubric.9.Annot. 3. n. 26.& Annot.5.num.18. 105
Præpoſita verbo *Debet*, neceſſitatem imponit,& aliter fieri poſſe vetat. d. Annot. 5. num.1. 102

Negligentia.

Negligentia inuenitur in quolibet peccato. Oppoſita eſt virtuti Prudentiæ, Diſciplinæ,& Eruditioni cuius eſt nouerca. Omnia lædit.Vbique culpabilis eſt, & à Iure multi facere punitur.Rubric.15.Annot. 1. num.15.& ſeqq. 286
In Iudice dolus eſt,ſeu proxima dolo. ibi. num.20. 287
Negligentiæ grauior culpa quàm imperitiæ vel imprudentiæ? numer. 23. & ſeq. ibi.
Qui negligit facere quod officij ratione tenetur,quam culpam contrahat? num. 24. ibi.
Quæ in Prælatis mortalis culpa ſit?num.14. & 25. ibid.
Diſſoluta quæ in Iudice dicatur? ibi. num. 26.& ſeqq. 288

Alia verbo *Iudex.*

Negotiatio.

Negotiari cum ſubditis Iudices prohibentur.Rubric.6.Annot.9.num.5. 117
Quibus id in caſibus liceat?ibi.num. 11. 12. & 13. 118
Quid cum alterius ditionis hominibus.ibid. num.6. 117

Nerua.

Nerua ex ſeueritate *Triſtis* fuit nomen adeptus.Rubric.5.Annot.vnic.num.8.in fine. 63

Nimium.

Nimium iuſtus an Iudex eſſe debeat?Rubric. 11.Annot.1.num.21.& 22. 171
Omne nimium vitioſum graue & odioſum. d.num.22. ibid.

Nobilitas.

Nobilitas maxima in Iudice qualitas. Rubric.4.Annot.vnic.num.9. 60

Nocere.

Multis nocent multa,quæ aliis proſunt. Rubric.11.Annot.2.num. 8. 183. & Rubric. 15.Annot.fin.num.28. 319

Nomen.

Nomen *Iudicis*,terribile.Rubric.14. Annot. 1.num.13. 205

Alia verbo *Diuerſitas*, & verbo *Optimus.*

Notorium.

Notorium non habet vires ad aliquem deponendum,vel priuandum, ni depoſitionis vel priuationis ſententia ſequatur. Rubric.7.Annot.3.num.10.& ſeqq. 78
An operetur vt quis in ſua cauſa Iudex eſſe poſſit?Rubric.9.Annot.8.num.6. 116
Et an in his recuſari poſſit Iudex ? ibidem.

Nouitas verbo *Antiquitas.*

Nox.

Nox vitam denotat peccatoris. Rubric. 13. Annot.vnic.num.3. 196

Alia verbo *Deus.*

Noxia ſupra verbo *Nocere.*

O

Obiurgatio.

Obiurgatio contumelia vacare debet. Rubric.14.Annot.1.num.22. 207

Alia verbo *Correptio.*

Obligatio.

Obligari immodicè quem ſe velle præſumendum non eſt.Rubric.9.Annot.3.n. 11. 93
Vbi de obligatione contrahenda agitur, ſtricta interpretatio facienda eſt.n.12.ibi.
Obligatio legis an ceſſet, ſi in aliquo caſu particulari ceſſat finis adæquatus & ratio legis.ibid.& *verbo* Lex.
Naturalis an naſcatur ex ſtipulatione alteri facta?d.Rubric.9.Annot.12.§.2. num. 31. & 32. 139
Quatenus efficax ſit ? Et an ex lege naturali obligatio, inſurgens abſque peccati mortalis culpa eius implementum omitti poſſit ? ibid. numer.33. 140

Obſcurum

Digitized by Google

Obſcurum.

Obſcurum eſt, quod multipliciter dicitur. Et vbi pluralitas, ibi obſcuritas.Rubric.15. Annot.1.num.16. 286

Obſtetrix.

Obſtetrices Ægyptiæ, quæ Regem feſellere Hebræorum filios in partu opprimere iubentem qualiter excuſentur ? Et ob quid, qualeque meruerint præmium ? Rubric.14.Annot.4. num.6.& 34. 222. 234

Obuiare.

Obuiare delicto an & quando quis teneatur?Rubric.11.Annot.1.num.20. 171

Occaſio.

Occaſio an & qualiter à cauſa differat? Rubric.14.Annot.5.num. 8. 247

Occupatus.

Occupatus magis eſt extra ſe quam intra ſe & nihil minus eſt hominis occupati quam viuere.Rubric.15.Annot. fin. num. 13.& ſeq. 308

Alia verbo *Otium.*

Oculus.

Ægyptij quid oculi pictura ſignificarint? Rubric.5.Annot.vnic.num.8. 56

Quidam *Oculum Regium* eos qui ad Præfecturas mittebantur vocabant. ibidem.

Oculorum acrior quàm aurium ſenſus,n.12. ibi.

Per *Oculum* denotatur Intentio. Rubric. 15. Annot.1.num.46. 292

Acris eſt Iuſtitiæ oculus in redarguendo, & in occultis, abſconditis & nefariis rebus in lucem proferendis.Rubric.2. Annot. vnic.num.2. 45

Odium.

Iudices, quantumuis probi, plurimorum odium incurrunt.Rubric.1.Annot.vnic.n. 6.& ſeqq. 47

Odium qui nimium timet Regnare neſcit.ibi. num.9.& 12. 50. 51

Odio habenda culpa, non perſona. Rubric. 11.Annot.1.num.27. 175

Qui iuſte & ſecundum leges punit, gaudet tamen ex odio,an & quam contrahat culpam.ibid.num. 28.& ſeq. 177. & Rubric. 14.Annot.1.num.50. 211

A iudiciis abeſſe debet. d.Rubric.11.Annot. 2.num.5.& ſeqq. 183

Nihil odio aut gratia facturos Iudices iurare iubentur.Rubric.12.Annot. vnic. n.7. 193

Odio haberi exitiale eſt.d.Rubric.11. Annot. 2.num.6.ante finem. 183

Odium & fauor æquè à Iudicibus debet abeſſe.Rubric.14. Annot. 8. numer. 12. 273

Alia verbo *Preces.*

Offenſio.

Offendere veris longius præſtat quàm placere adulando.Rubric.10.Annot.vnic.n.8. in fine. 164

Officium.

Qui officiũ tenue acceptauit aut inſufficiens eſſet,aliquid vltra ea ratione exigere nequit.Rubric.9.Annot.5.n. 14. 105. Ad beneplacitum,an perpetuum cenſeatur? ibi. Annot.9.num.12. 118

Iuſtitię adminiſtrationem habens gerere quis prohibetur in ea prouincia cuius prouincialis exiſtit oriundus eſt,larem habet,duxitvè vxorem.Et quare?Rubric.11.Annot. 2.num.10. 184

Nec officium Fiſcalis is ibi poteſt habere. ibi.num.11. 185

Quid apud Chinenſes, Indoſque noſtros? num.12. ibi.

Alia verbo *Munera*,& verbo *Vendere.*

Oleum.

Oleum ſymbolum Miſericordiæ eſt.Rubric. 11.Annot.1.num.1. 166

Omiſſio.

Omiſſio Iudicis,& eorum qui ex officio aliquid facere tenentur vicem commiſſionis tenet,& culpæ annumeratur. Rubric. 11. Annot.1.num.19. 170

Opera verbo *Facta.*

Opinio.

Opinio quid ſit?Rubric.14.Annot.6.n. 19. 265

An cuique liceat contra propriam opinionem, quam probabilem putat,probabili aliorum ſententiæ adhærere?ibi.Annot. 7. per tot.

Opinionibus communibus,& antiquis, an & quantum deferendum ſit? Rubric. 15. Annot.1.num.48.& ſeqq. 293

Non quia multorum opinio,ideo melior eſt, neque ex numero, ſed ex pondere æſtimanda.ibid. num.51. & ſeq. 294

Non tua ſed mea quærenda eſt. d.num. 51. ibi.

A communi quando deuiare liceat?ibi. n. 52. 295

Oppoſitio partis,verbo *Iudicum*, verbo *Renunciatio*, verbo *Teſtes*,& verbo *Taciturnitas.*

Optimus.

Optimi nomen nomini *Maximi* præcellit. Quidque importet?Rubric.7.Annot.1.n.5. 68

In omni conditione & gradu optimis mixta ſunt peſſima. Rubric. 15. Anton. final. num.28. 319

Optio verbo *Electio*, & verbo *Clauſula.*

Ordo.

Ordo tribuit modum, decorem & perpetuitatem. Rubric. 14. Annot. 1.num. 24. 208

Iudiciarius verbo *Renunciatio.*

Origenes.

Origenes in ſuis erroribus an Pilato deterior?Rubric. 2.Annot. vnic. numer. 7. 48

Tractus ad errores duce peſſimo, Aura populari. ibidem.

Ornatus, verbo *Cultus.*

Oſtentatio, verbo *Iactantia.*

Othon.

Othon Imperator quàm exoſum habuerit imperare.Rubric.1.Annot. 3. num. 10. ad med. 12

Otium.

Otium occupatum ad petendum. Deque eius laudibus, quamque proficuum ſit. Rubric.

Digitized by Google

bric.15.Annot.fin. numer. 12. & ſeqq. 307
In eis omne vitium docuit.ibi.num. 24. poſt med. 313
Sine litteris mors eſt,& viui hominis ſepultura num.25. ibi.
Nil minus eſt hominis occupari quam viuere.ibi.num.13. 308
Omnium occupatorum miſera conditio eſt: miſerior eorum qui voluntatis occupationibus diſtrahuntur.d.Rubric. 15. Annot. fin.num.14. 309
Nihil occupato otio dulcius, omniumque poſſeſſionum pulcherrima. ibi. num. 25. 313
Litus ſeu portus eſt, vita occupata fretum. num.24.& fin. ibi.
Alia verbo *Solitudo*,verbo *Vita*, verbo *Sapientia*,& verbo *Locus*.

P

Pacta.

PActa priuatorum iuri publico non derogant.Rubric.14.Annot. 4. numer. 12. 224

Palma.

Palmæ qualitates.Rubric.15. Annot. fin. n. 13.ad finem. 308

Paniculus.

Quid in Paniculo à Thebanis notatum?Rubric.7.Annot.2.num.1. 71

Parcere.

Parcendum ſæpe aliis,ſibi ipſi nunquam.Rubric.3.Annot.vnic.num.5. 55
Puſillis parcendum, reſiſtendum ſuperbis. Rubric.15.Annot.vnic. num. 3.& ſeqq. 196

Paritas.

Paria ſunt fieri ante,vel paulò poſt.Rubric.9. Annot.9.num.15. 119
Alia verbo *Scire*,verbo *Sententia*,verbo *Statutum*,& verbo *Vis*.

Particeps.

Particeps in corruptione Iudicis, repetundarum tenetur. Rubric.9.Annot.13. num. 2. 159

Alia verbo *Proxeneta*.

Paruitas.

Parua ſi ſpecialem malitiam non habent, an generali diſpoſitione contineantur, vel cenſeantur excepta?Rubric.9. Annot. 5. num.19. 105
Alia verbo *Minima*,& verbo *Simonia*.

Paſſio, verbo *Seruitus*.

Patientia.

An & quam patientiam præſtare debeat Iudex?Rubric.14.Annot.1.num.14. & ſeqq. 205
Patientia Iudicis magna pars Iuſtitiæ eſt. ibidem.
Patienter ferendum eſt male audire,cum quis bene fecerit.Rubric.2.Annot.vnic.num.7. & ſeqq. 48
Alia verbo *Affabilitas*,& verbo *Mitis*.

Paulus Apoſtolus.

D. Paulus apud Fœlicem Iudeæ Proconſulem verba faciens,quid præcipuè vt illum officij admoneret,ingerendum vtilius iudicauerit? Rubric. 1. Annot. 2. numero 11. 7
Alia verbo Petrus *Apoſtolus*.

Peccatum.

Sine peccato nullus. Rubric. 1. Annot.1. num.9.& ſeq.4. Rubric.7.Annot.3. num. 7.& 13.77.78.& Rubric.10.Annot. vnic. num.7. 163
Peccatum primi Angeli fuit aliis cauſa peccandi,non quidem cogens, ſed quadam quaſi exhortatione inducens.d.Rubric.7. Annot.2.num.2.ad princip. 72
In corpore ſubdito peccatis non habitat ſapientia,& iuxta menſuram vniuſcuiuſque peccati,intelligentiæ cæcitas generatur in ſenſibus.d.Rubric.7.Annot.1.numer. 12. 70
In nullo peccare Diuinitatis eſt.Rubric. 15. Annot.1.num.42. 291
Iudicandi poteſtas peccato non perditur. d. Rubric.7.Annot.3. num. 5. & ſeqq. 77
Quibus modis committatur?Rubric. 11. Annot.1.num.23. 173
Odio habenda ſunt peccata, non homines. ibid.num.27. 175
Peccatum opponitur Rectitudini. ibi. num. 28.in fine. 177
Quod ſit cuius dicitur:Deum non miſereri? Rubric. 14. Annot.4.num. 40. ad finem. 236
Grauius delinquit,qui ſcelus dum punit admittit.ibidem,num.24. 218
Peccatum exigit ſupplicium.Rubric.15.Annot.fin.num.1. 298
Alia verbo *Sapientia*,verbo *Correctio*, verbo *Dignitas*,& verbo *Iniuſtus*

Pœna.

Pœna creſcere debet creſcente delicto. Rubric.1.Annot.2.num.23. 8
Non niſi in caſibus à iure expreſſis irrogatur.ibi.Annot.3.§.4.num.5. 31
Caſum proprium non excedit.Rubric.9.Annot.12.§.5.num.13. 158
Pœnæ in Iudices munera recipientes, quæ? ibi.Annot.2.per tot. 87
An omnes ſimul in hac re ſancitæ in ſuo quoquo caſu imponi poſſint & debeant, vel poſterioris legis ſit attendenda ſanctio, eiuſque pœnis ſublatæ cæteræ videantur?ibi.num.8.& ſeqq. 89. & Annot. 11.num.27. 125
Prioris legis pœna an duret per poſteriorem immutata vel omiſſa?d.Rubric.9. Annot. 12.§.1.num.16. 131
Legi prohibitiuæ adiecta an actui contra eã geſto valorem dediſſe videatur, pœnaque Legem fuiſſe contentam?ibi.§.2.n.21.136
A lege impoſita irritationis actus,an ante Iudicis ſententiam in conſcientiæ foro incurratur?ibid.num.41. 142
Et quid ſi intereſſe contineat?d.Rubric.9.Annot.12.§.2.num.45. ibid.
Fiſco applicata criminalem naturam induit, redditque criminale iudiciũ.ibi n.43.142

Arguit ius quæſitum.d.§.2.num. 47. ibid.
Parti & Fiſco applicatæ differentia.d.Rubric. 9.Annot.12.§.2.num.44. 141
Poſt Iudicis ſententiam in conſcientiæ foro debetur.ibi.§.3.num.2. 143
Limitatur & intelligitur.ibi.num.29. 148
Ante Iudicis ſententiam,declaratoriam ſaltem,in conſcientiæ foro non debetur.ibi. num.8.144.& Rubric. 11.Annot.3.num.6. 190
Etiam cum *Ipſo facto*, aut ſimilibus verbis latam ſententiam ſignificantibus pœnam Lex imponit.d.Rubric.9. Annot. 12.§.3. num.9.& ſeqq. 144
Ampliatur.num.15.& ſeqq. vſque ad n. 34. 146.& ſeqq.
Ipſo facto à lege impoſita à tempore commiſſi criminis incipit deberi, ſuſpenſa eam præſtandi obligatione vſque ad Iudicis declarationem.ibi.n.42. 150
In diffidantes an ipſo iure abſque aliqua declaratione contrahatur? d. Annot. 12. §. 4. n.18. 154
Vt euitetur,non fit de capitulo ad capitulum illatio.ibi.§.5.num.13. 158
Nec in odioſis & exorbitantibus à iure n.14. ibi.
De pœnis Iudicem corrumpentis, qui plene egerint? d.Rubric.9. Annot. 3. num. 1. 91
Ex quibus cauſis minui,temperarique poſſit? Rubric.11.Annot.1.num.23. 173. & Annot.2.num.8. 183
Augeri ex circumſtantiis poteſt.d. Annot. 1. num.24.174.& Annot.3. num. 21. 192
Quando,qualiterque imponenda? ibi. d. Annot.1.num.23.24 & 25. 173.174
Multa metu pœnæ, potius quam pœna ipſa coërcentur.num.24. ibidem.
Ideo imponitur, vt quos Diuinus timor à malo non reuocat; temporalis ſaltem pœna cohibeat à peccato.Rubric.9.Annot.1. num.3. 86
Non ex odio,etiam cum illam exigit delictum,infligenda.d.Rubric.11.Annot.1. n. 15.& ſeqq.170 21.& ſeqq. 171
Vnius,multorum medicina eſt, infligiturque non quia peccatum eſt, ſed ne peccetur. ibi.num. 34.& ſeq. 180
Impunitate nutritur audacia,pœna vitia iacent. ibidem.
Neque exaſperanda odio; neque gratia vel amore temperanda.ibi.Annot.2.num.5.& ſeqq. 183
Æqualiter imponenda.num.8. ibi.
Et an & quando pro eodem delicto diuerſa vni quam alii imponatur? ibidem.
Exceſſus Prælatorum,& mortis caſualis arbitraria eſt.ibi.num.17. 186
In arbitrariis pœnam Iudici licet temperare iuxta animi ſui motum.d.Rubric.11. Annot.2.num.18. ibid.
Augenda eſt in ſolito delinquere.ibi.n.20.187
Pecuniaria parti vel Fiſco legis diſpoſitione applicanda,remitti aut temperari nequit. num.21. ibi.
An poſt ſententiam temperari poſſit cùm alias temperari valet? ibi.n.28.& 29. 188
Præfinita à lege an mutari, vel minui poſſit? num.30. ibi.
Tranſgredi poteſt ob criminis immanitatem. d.Rubric.11.Annot.1.n.24. 174
Pœna reorum quædam eſt abſolutio delictorum.Rubric. 5.Annot.1.num.13. 285
Reſpondet culpæ d.Rubric. 15. Annot. fin. num.7. 303
Grauior grauius arguit delictum ibi. Annot. 1.num.23. 287
Pœnam & præmium duos tantummodo putauit Democritus Deos.d.Rubric. 15.Annot.fin.num.1. 298
Irregularitatis pœna,verbo *Irregularitas*.
Alia verbo *Irritatio*, verbo *Princeps*, verbo *Reſtitutio*,verbo *Æqualitas*,& verbo *Lex*.

Perdere.

Perdere velle ſuum nemo præſumitur. Rubric.14.Annot.1.num.61. 211

Perfectio, Perfectum.

Perfectio ipſa noſtra, culpa non caret. in Epiſtola ad Lectorem.
An aliquis in hac vita poſſit eſſe perfectus? ibi.
Quatenus ad perfectionem enitendum? ibid.& Rubric.1. Annot. 1. numer. 12.& ſeqq. 4
Perfectum eſt,cui nihil deeſt, ſeu cui nihil accedere poteſt.d. Rubric.& Annot.1. num.10.& 11. ibid.
Perfectus ſolus Deus. ibid.
Quis ſententia Senecæ? num.11. ibid.
Perfectorum eſt,non facile mundanis moueri,non turbari metu, non exagitari ſuſpitione,non terrore concuti, non dolore vexari, ſed quaſi in littore tutiſſimo aduerſum inſurgentes fluctus ſecurarium procellarum mentem immobilem fida ſtatione placidare.Rubric. 13. Annot. vnic. num.8. 198
Perfectus eſt qui malitiam neſcit,nec dolum nouit.Rubric.14.Annot.4.num.fin.in fine. 243

Pericula.

Pericula & incommoda Rectorum quanta? Rubric.1.Annot.3.num.10.Rubric. 2. Annot.vnic.num.4. & ſeqq. 46. & Rubric. 15.Annot. fin. ex n.7. & ſeqq. 305.maximè ex num.14.& num.21. 309.312
Peritia, Peritus verbo *Sapientia*, & verbo *Scientia*.

Periurus.

Periurus quandoque mendacia perſequitur. Rubric.7.Annot.4.num.0. 80
Eſt infamis.Rubric.9. Annot.12.§.4.num.2. 152
Eſt ad dignitates inhabilis num.3. ibi.
An adeptis priuetur? ibi.num.4.& ſeq.
An infamiam & inhabilitatem,ipſo iure incurrat? ibi num.7.11.& 12. 153
An fructus,ſeu prouentus perdat, nec faciat ſuos? d.§.4.num 8. ibid.
Et quid in eo,qui pro periuro à lege habetur quoad hanc & alias in periuros pœnas? ipſa Rubric.9.Annot.12.§.4.n.11.& ſeqq. 153

Digitized by Google

Index Rerum,

Verus,ſeu pro periuro à lege habitus, dum declaratoria ſententia non fertur, an licitè officium ſeu beneficium retineat, percipiatque fructus? Et quatenus declaratoria lata, teneatur? ibi. n.15. & ſeqq. 154

Perſona.

Perſona in iudicio inſpicienda non eſt, ſed cauſa.Rubric.11.Annot.1.num.7. 183

Alia verbo *Acceptio perſonarum*, & verbo *Dignitas.*

Perſuaſio verbo *Preces.*

D. Petrus Apoſtolus.Petrus Nauarrus.

Petrus Apoſtolus increpationem Pauli libenter accepit.Rubric.10.Annot.vnic.numerò 7. 163

Quare ſic Ananiam punierit? Rubric.11.Annot.1.num.34.180.& Rubric. 14. Annot. 4.num.40. 236

Petri Nauarri aduertitur lapſus. Rubric. 14. Annot.5.num.33.38.& 39. 251.252

Philoſophia.

Philoſophia vera,qualis? Rubric. 14. Annor. 4.num.24.ad finem. 228

Pietas.

Pietas inordinata Principis eſt confuſio plebis,meretur iram Dei, nutrit impietatem, ad inſolentiam effrænat.Rubric.11.Annot. 1.num.12. 171

Pro nihil indomitum.Rubric. 14. Annot.1. num.14. 205

Pietas fraudem non habet. ibi. Annot. 4. n.24. 228

Alia verbo *Miſericordia.*

Pilatus.

Pilatus vt populo ſatisfaceret, Ieſum Chriſtum Dominum noſtrum flagellis mortique tradidit.Rubric.2.Annot.vnic.n.7.48

Placere.

Placere omnibus impoſſibile eſt Iudices præſertim.Rubric.2. Annot. vnic. num. 4. & verſ. *Formidabilem*, & numer.ſeqq. 46

Plaga,verbo *Medicina.*

Plato.

Plato etiam iuuenis,non niſi modicè riſiſſe deprehenſus.Rubr.5.Annot.vnic.n.11.60

Plutarchus.

Plutarchus magiſter fuit Traiani Imperatoris.Rubric.1.Annot.3.n.5.circa finem. 10

Poculenta.

Poculenta an Iudices recipere poſſint? Rubric.9.Annot.5.num.3.& ſeqq. 102

Alia verbo *Munera.*

Pompeius.

Pompeius ab inimicis notatus quod vnico digito caput ſcalperet.Rubric.7.Annot. 2. num.1. 71

Pontifex.

Pontifex infamia non præcedente poteſt inquiſitionem delegare.Rubric.14.Annot.5. num.36. 252

Si aduerſus aliquem ſpecifice nominatum ſuper certis criminibus proprio motu inquiſitionem committat; illum approbat diffamatum. ibid.

Pontifices poſt D.Gregorium,in epiſtolis ſe ſeruos ſeruorum Dei appellant. Rubric. 15.Annot.fin.num.15. 309

In magnis occupationibus otium quæſiuere. ibi.num.24.ad finem. 313

Populus.

Populus nullius rei bonus Auctor,in omnibus inconſtantiſſimus.Rubric. 2. Annot. vnic.num.6. 47

Alia verbo *Vulgus.*

Poſſeſſa,Poſſeſſor.

Poſſeſſa parui fiunt, deſiderata plurimi. Rubric.1.Annot.3,num. 12. & 15. vbi in id multa. 15.16

Poſſeſſor verus dicitur,qui abſque Canonica inſtitutione & titulo beneficium eccleſiaſticum poſſidet:& ab eo ſpoliatus,abſque Canonici tituli probatione,reſtitutionem obtinebit.Rubric.9.Annot.12.§. 2. n. 15. 138

Poſſeſſor decennalis an teneatur de titulo docere? ibi.num.16. 135

Malæ fidei an fructus ſuos faciat? ibi.§. 4. n. 17.& 22. 154

Mercedem laboris in vtilitatem rei impenſi percipit,iureque deducit. ibid. num. 20. 155

Qui non tam à re ipſa reſtitutioni obnoxia, quàm à labore & induſtria prouentus ſeu fructus percipit, an eos reſtituere teneatur? num.21. ibi.

Vt fructus ſuos faciat, malam fidem abeſſe ſufficit.num.22. ibi.

Poſſeſſori in cauſa dubia fauendum.Rubric. 14.Annot.8.num.13. 273

Æquè de poſſeſſione litigantibus,ſeu in profanis,ſeu ſuper beneficiis, quid ſit agendum? ibi.num.14. 276

Poſteriora.

Poſteriora prioribus derogant.Rubric.9. Annot.12.§.1.num.7. 131

Potentia, Poteſtas.

Potentia magna eſt ſubdere ſe legibus & Rationi.Rubric.1.Annot.3.§.3.num.15.& ſeqq.27.Rubric.3.Annot.vnic.num. 2. & ſeqq.53.& Rubric.14 Annot. 8. num.fin. ad longum. 279

Ratione cohibenda poteſtas.ibi.Annot.1. n. 24.& 28. 208. & ſeq.

Mala poteſtas,poſſe quod non liceat.d. Rubric.14. Annot.8.num.fin. 279

Prompta res eſt ad ſcelus. ibidem.

Qualiter ea vtendum? Quantumque eius rectus valeat vſus? ibidem.

Nec coëunt virtus & ſumma poteſtas. Rubric.1.Annot.3.num.10. 12

Bona,quæ quod per Iuſtitiam non licet, nec per poteſtatem licere cognoſcat. ibidem.

Tyrannicum eſt reſpicere quantum poſſis, non quod liceat.Rubric.13. Annot. vnic. num.2. 195

Amica Poteſtati penè ſemper Impatientia eſt. d.Rubric.14.Annot.1.num.22. 207

Arridet vt ſæuiat,blanditur vt fallat; illicit vt occidat; extollit vt deprimat. Rubric. 15. Annotatione fin. num. 20. & ſeq. 311

Quid aliud eſt poteſtas culminis,niſi tempeſtas mentis? d.Rubric. 15.Annot.fin.num. fin. 321

Alia verbo *Imperium*, verbo *Pericula*, & verbo *Superior.*

Praxis.

Digitized by Google

Praxis.

Praxis eſt optima legum interpres, pro lege eſt, legem ſuperat, & iniquè iudicat, qui contra eam iudicat. Rubric. 14. Annot. 7. num. 19. 269

Preces.

Preces amicorum quàm ſint potentes. Num per eas pœna minui iure valeat? Et an licitè interponantur? Rubric. 11. Annot. 2. n. 2. 19. & ſeqq. 183. 186. & Rubric. 12. per totam. 193

Rogantibus peſtifera largiri, blandum & affabile odium eſt. d. Rubric. 11. Annot. 2. num. 21. 187

An precibus vt muneribus corrumpi Iudex dicatur, & pretij loco preces ſuccedant? Rubric. 12. Annot. vnic. num. 5. 6. & 8. 194

An eandem vtrumque vel diſſimilem malitiæ ſpeciem contineat? num. 11. ibi.

Qui Principes rogati, nec epiſtolas tantummodo, *vt Iudices Iuſtitiam facerent*, concedere noluerunt? num. 9. ibidem.

Præfectus cuſtodiæ.

Præfectus cuſtodiæ vrbis, qui iurauit ſe accuſaturum quos poſt campanæ ſonum inuenerit, an non accuſando, ad reſtitutionem teneatur? Et quid ſi damnum facere videat, & ei cui damnum illatum eſt non denunciet? Quidque de Præfectis confinibus Regnorum, prouinciarum, aut ciuitatum, qui res vetitas exportari permittunt? Rubric. 11. Annot. 3. num. 18 192

Prælati.

Prælatorum, ſeu ſuperiorum quanta ſint pericula? Rubric. 1. Annot. 3. num. 10. & ſeqq. 12. & Rubric. 15. Annot. fin. num. 7. & 8. 303. 304

Prelati oculi ſunt, Solis gerunt officium, eſſeque debent oculati Argi. Rubric. 3. Annot. vnic. num. 11. & ſeq. 56

Terroribus & periculis obnoxij viuunt; & tamen fiunt ipſis terroribus ac periculis glorioſi Rubric. 13. Annot. vnic. num. 8. 198

Alia verbo *Superior.*

Premium.

Præmia quanta bonos expectent Rectores? Rubric. 9. Annot. 1. num. 3. 86. & Rubric. 15. Annot. fin. num. 2. & ſeqq. 299

Præmium exigit labor. Rubric. 15. Annot. fin. num. 1. 298

Præmium & pœnam, duos tantummodo Deos putauit eſſe Demochritus. ibid.

Multa de præmio & remuneratione. ibid. remiſſiuè.

Quanta operetur? ibi. num. 2. 299

Meritis correſpondet. ibi. num. 6. 301

De vno ad aliud procedit argumentum. ibid. num. 7. 303

Alia verbo *Spes.*

Præſentia rerum & perſonarum.

Præſentia deſpiciuntur, æſtimantur longinqua. Rubric. 1. Annot. 7. num 4. cum ſeqq. præcipuè num. 7. 41. 43

Præſentia Iudicis metum dolumque excludit. Rubric 13. Annot. vnic. num. 1. 195

'Quos alios operetur effectus? ibid. remiſſiuè.

Præſes.

Præſides Audientiarum ad litium relationem quid attendere debeant? Rubric. 14. Annot. 8. num. fin. in fine. 279

Præſumptio.

Præſumptio ſcientiæ, abundantiaque proprij ſenſus, quàm Iudici damnoſa? Rubric. 15. Annot. 1. num. 53. 295

Inuerecundiæ portio eſt. ibidem.

Eſt pro Iudice quod bene proceſſerit, niſi contrarium conſtet expreſsè. Rubric. 14. Annot. 5. num. 24. 249

Non tamen illi neceſſariò per reum ſtandum eſt, quòd eum Iudex legitimè interroget. ibi. num. 30. 251

Veritati cedit ibid. num. 28. in fine. 250

Maximè in conſcientiæ foro, cui etiam præſumptio iuris non officit. ibid. & Rubric. 9. Annot. 5. num. 23. 106

Princeps.

Principes olim ipſi iudiciis præerant, Magiſtratuſque officium per ſe ipſos exercebant. Rubric. 1. Annot. 3. §. 3. num. 6. 25

An & quibus legibus ſoluti ſint? ibi. num. 12. & ſeqq. 27

Princeps Legi contraueniens an eiuſdem ſpeciei peccatum committat vt ſubditi alij contra illam peccantes? num. 15. ibi.

Quæ Ægypti Regum in id obſeruatio? ibid. num. 16. 28

An non ſolum de honeſtate, ſed de neceſſitate ad legum obſeruantiam adſtrictus ſit? ibidem.

Non tantum ſe bonum dumtaxat præſtare debet, verum etiam pro ſubditis diligentiam gerere vt quàm optimi ſint futuri. Rubric. 7. Annot. 2. num. fin. in fine. 75

An & quando bona confiſcata donare poſſit? Rubric. 9. Annot. 12. num. 22. in fine. 129

An pro arbitrio, & qualiter pœnas temperare, & remittere poſſit? Rubric. 11. Annot. 1. à principio, præſertim, num. 5. & ſeqq. 166. 167. & Annot. 2. num. 14. & 15. 185

Pœnam remittens abſque legitima cauſa, legem violando, an & qualiter peccet? ibi. d. Annot. 1. num. 8. 168

Quæ ad remiſſionem legitima ſit in Principe cauſa? num. 9. ibid.

An etiam poſt ſententiam legem valeat temperare? d. Rubric. 11. Annot. 2. numer. 28. 188

An ad reſtitutionem condemnationis omiſſæ parti læſæ applicandæ teneatur? ibi. Annot. 3. num. 3. 189

An & quando ex priuata ſcientia contra id quod actis probatum eſt iudicare poſſit? Rubric. 14. Annot. 3. n. 14. & ſeqq. vſque ad numerum 22. 218. & ſeq.

An eius aſſertioni plenè credatur? ibi. n. 16. 219

Principis verbo ſeu auctoritate nemo decipiendus eſt. ibid. Annot. 4. num. 22. 227

Qui Principes cultu moderato, ad detractionem vſque, ſint vſi? Rubric. 1. Annot. 5. num. 10. 40

Qui facilem ad ſe aditum negotiantibus præbuerint? ibi. Annot.7.num.10. 43

Qui vanas populi voces, rumorem, & maledicorum conuitia contempſerint? Rubric. 2.Annot.vnic.num.8. 50

Qui rogati, epiſtolas concedere noluerint, vt Iudices iuſtitiam facerent? Rubric.12.Annot.vnic.num.9. 194

Qui ad Principatus inuiti venerunt? Rubric. 3.Annot.vnic.num.5.& 6. 55.56

Qui obtentum dimiſerunt? Rubric. 15. Annot.fin.num.13. 308

Nil magis Principem quàm Miſericordia decet.Rubric.11.Annot.1.num.1. 166

Principes appellantur Iudices.num.2. ibi.

Principes, etiam cum optimè ceſſerit, ſerui ſunt.Rubric.15.Annot.fin.num.15. 309

Boni ſibi dominantur; populo ſeruiunt. ibidem.

Tanto eorum ſeruitus deterior, quanto plurium dominio ſubiicitur.ibi. n. 17.& 18. 310.311

Princeps cenſetur velle iuris diſpoſitiones ſeruari, cumque eis voluntatem ſuam conformare. Rubric. 14. Annot. 5. num. 35. 252

Poteſt non præcedente diffamatione inquirere, ſeu inquiſitionem delegare.num. 36 & ſeq. ibi

Et vndecunque crimina claruerint, punire.d. num.37. ibi.

Veritatem attendit, & ex ea apicibus ſeu ambagibus iuris prætermiſſis iudicat, cenſeturque iudiciarij ordinis nullitates purgare. ibidem.

Naturale ius immutare nequit. num. 38. ibi.

Reſpublica eſt.Rubric.15.Annot. fin. n. 17. 310

Alia verbo *Reges*, verbo *Pontifex*, & verbo *Superior*.

Principium.

Difficile eſt vt bono peragantur exitu, quæ malo ſunt inchoata principio. Rubric. 1. Annot.3.§.2.num.18. 22.& §. 3.n.18.29.

Nulla res conſummata eſſe poteſt dum incipit. Rubric. 15. Annot. 1. num. 54. 297

Priuatio.

Priuatus ipſo iure beneficiis ſeu dignitatibus, ad aliave inhabilis redditus, an fructus ſeu prouentus perdat, nec faciat ſuos? Rubric.9.Annot.12.§.4.num 8.& ſeqq.& num.13. 153

Probatio.

In corruptione, ſeu barataria quæ probatio ſufficiens ſit? Rubric.9.Annot.13.num. 6. 160

Quæ in ſecreti violatione? Rubric.1.Annot. 4.num.10. 36

Probationum copia an & quando reo danda? verbo *Copia*.

Teſtium numero, vel dignitate ſuperior debiliorem vincit, & omnino eneruat. Rubric.14. Annotatione 7.num.14. 264

Cum omnino æqualis eſt, poteſt Iudex eligere quam malit. ibidem.

Probus Imperator.

Probus Imperator delatum ab exercitu ſibi Principatum inuitus accepit. Rubric. 3. Annot.vnic.num.6. 56

Prodere.

Prodere ſe an quis teneatur? Rubric.9.Annot.12.§.4.num.15.ad fin.154 & Rubric. 14.Annot.4.num.13. 224

Alia verbo *Reus*.

Prodeſſe verbo *Nocere*.

Prodigus.

Etiam notoriè prodigus validè contrahit dum per ſententiam ſuorum bonorum adminiſtratione non interdicitur.Rubric.7. Annot.3.num.11. 78

Prohibere. Prohibitio.

Prohibere, & Irritare an & quatenus differant? Rubric.9.Annot.12. §. 2. num. 15. 124

Prohibitio alienationis dominij tranſlationem non impedit. Rubric. 1.Annot.3.§. 3.num.9. 26

Ne Iudices munera recipiant, publicum reſpicit fauorem.Rubric.9.Annot.4.num.16. 100.& Annot.12.num.24. 129

Alia verbo *Deſiderata*.

Promiſſio, verbo *Fides*.

Prophetia.

Ad prophetiæ veritatem non intereſt ignoratio eius quod prophetatur. Rubric. 14. Annot.4.num.30. 232

Proſperitas verbo *Fœlicitas*, & verbo *Dies*.

Proxeneta.

Proxeneta in corruptione Iudicis Repetundarum crimine tenetur.Rubric.9. Annot. 13.num.2. 159

In obtinenda gratia, vel iuſtitia apud ſedem Apoſtolicam precio vel muneris datione, an vt principalis dans excommunicationem incurrat? num.3. ibi.

Crimen corruptionis reuelans an contra ſe pœnas ſancitas euitet? ibi.n.4.& 5. 160

Prudentia.

Prudentia eſt mater fortitudinis, quia ſine prudentia temeritas erit.Rubric.13.Annot. vnic.num.2. 195

Sine Iuſtitia Prudentia nil valet ad faciendam fidem.ibi.num.13.in fine. 200

Nec ſine Iuſtitia Prudentia eſſe poteſt. Rubric.14.Annot.4.num.41. 237

Quid ſit? ibid.num. 8. 223

Quàm in Iudicibus neceſſaria; quodque eius officiũ? ibi.& Rubric.15.Annot.1.n.15. 286

Quaſi delictum in Iudice in prudentia vindicatur.d.Rubric.15.Annot.1.n.16. ibid.

Alia verbo *Sapientia*.& verbo *Ratio*.

Publicum.

Publicum dicitur quaſi *Populicum*. Eſt omnium in communi, nullius in particulari. Rubric.15.Annot.fin.num.8. 311

Pub. Sextius.

Pub.Sextius præclariſſimus virtutum ornamentis decoratus, honoribus non tam vti voluit, quàm dignus videri.Rubric.1.Annot.3.num.5. 10

Pudicitia, Pudor.

Pudicitia ſecretum quærit Rubric.1. Annot. 3.num.1. 9

Nihil ornamentorum quærit,decus ſuum ipſa eſt.ibid. Annot.5.n.1. 57
Eſt Honor corporum,Ornamentum morum, Sanctitas ſexuum Vinculum pudoris,Fons caſtitatis,Pax domus,concordiæ Caput,virorum pariter ac fœminarum præcipuum fundamentum,quaſi Faſtigium, omniumque conſummatio virtutum, & omnium pariter concentus.d. Rubric. 1. Annot. 2. n.1. 5

Alia verbo *Virginitas.*

Pudor fieri vetat, quod non vetat fieri Lex. d.Rubric.1.Annot.5.§.4.n.12. 32
Indiuiduus Virginitatis eſſe debet, ſine quo exiſtere Virginitas non poteſt.ibi. Annot.5. n.1. 57

Pulchritudo.

Pulchritudo audita nec viſa plus deſideratur. Et quare?Rubric.1.Annot.3.n.15. 16

Pupillus.

Pupillus,an,quando,quatenuſque abſque tutoris auctoritate obligari poſſit? Rubric.9. Annot.12.§.2.n.30. 139

Alia verbo *Timor.*

Purpura.

Purpura qui vſi ſunt?Rubric.1.Annot. 5.n.6. verſ.*Qua ratio.* 38
Maioribus ſtimulatur curis perſecutionibus, & angoribus.Rubric.15.Annot. fin. n. 14. & 21. 309.312

Q

Quantitas.

QVantitas parua vel magna non præfinitos habet terminos,ſed ex temporum perſonarumque conditione metitur. Rubric.9.Annot.5.n.4. 102

Quies.

Quies etſi ex corde appetenda eſt, pro multorum tamen lucro poſtponenda. Rubric. 1.Annot.3.n.17. 17

Alia verbo *Ocium.*

R

Raritas.

RAritas in admirationem trahit. Rubric. 1.Annot.3.num.15.16.& Annot. 7.n. 71. 43
Rarum omne precioſum, & ardentius appetitur.d.Annot.3.n.12. 16

Alia verbo *Familiaritas.*

Ratio.

Ratio vbi eſt eadem,idem eſt ius,non per extenſionem, ſed comprehenſionem. Rubric. 9.Annot.3.n.21. 94
Ratione, vel ſine Legis ceſſante in aliquo particulari caſu an Legis obligatio ceſſet etiam in conſcientiæ foro. Rubric. 9. Annot.5.n.22.& 23. 106
Ratio,quam vocant ſtatus, an recta ratione, iuſtitiaque non modo diuerſa,ſed illi contraria,virtutum nouerca, Prudentiæ maximè,cuius ſe emulatricem contendit,Rectoribus longè fugienda. Rubric. 13. Annot. vnic.n.fin. 201

Rebeca, verbo *Iacob.*

Rectitudo, Rector, Rectum.

Rectitudo, aut Rectum quid ſit, quidque comprehendat?Rub.11.Annot.1.n.28.177. Rubric.14.Annot.1.n. 14. 206. & Rubric. 15.Ann ot.1.n.46. 292
Quantum diſtet ab Vtili Rectum?Rubric.13. Annot.1.n.17. 200
Rector,verbo *Iudex*,verbo *Superior*,& verbo *Prelatus.*

Recuſatio.

Recuſari an poſſit affinis, & ad quem vſque gradum.Rubric.9.Annot.3.n.9. 92
Recuſari an poſſit in notoriis Iudex?ibi.Annot.8.n.6. 116
Ob increpationem,vel reprehenſionem an recuſari poſſit?Rub.14. Annot.1.n.22.& 23. 207.208
Recuſari an poſſit,qui ante ſententiæ prolationem votum ſuum pandit?ibid.Annot.4. n.19. 231
Abſque recuſatione an ſuperiori Iudici liceat in cauſa honeſta ſe excuſare ratione,vel recuſatio neceſſario expectanda ſit? ibidem. Annot.8.n.29. 278

Regere, Reges, Regnare, Regna.

Regendi munus,ars omnium ſumma & difficilior. Rubric. 15. Annot. 1. numero 4. 283
Reges ipſi olim iudiciis præerant, & Magiſtratus officium per ſemetipſos exercebant. Rubric. 1. Annot. 3. §. 3. numero 6. 25
Quid circa hoc glorioſiſſimi Principes noſtri ſtatuerint? ibid.
Ob populorum multitudinem optimos quoſque in oneris partem iudicandi munere aſſumpſere, mercede laboris de Fiſci annonis perſoluenda.n.7. ibi.
An id à iure quoque Diuino ortum habeat? n.8. ibi.
Dicuntur Iuſtitiæ debitores.n.7. ibi.
Quam à Populo diſpenſandi officia facultatem habeant?n.9. ibid.
Regnare neſcit,qui neſcit diſſimulare. Rub. 2.Annot.vnica,n.8. 50
Et qui odia,irriſioneſque nimium timet.n. 9. ibid.
Apud Ægyptios, Reges ex Sacerdotibus creabantur.Rubric.7.Annot. 1. numero 9. 69
Reges Iſraël plerunque Sacerdotes erant. Romanorum pariter ante Conſules. ibidem.
Regum Imperatorumque creandorum, quæ cauſa fuerit?Rubric.1.Annot.3.§.3. num.5. 24. & Rubric. 13. Annot. vnic. num. 4. 197
Regnum eſt ſplendida ſeruitus. Rubric. 15. Annot.fin.n.15.& ſeqq. 309
Regnantibus peius multo periculum eſt quam his, qui iudicantur. ibi. Annot. fin. n.21. 312
Regnare,pœna grauior. ibidem.
Regna ſublatâ iuſtitiâ,nihil aliud ſunt quàm latrocinia.Rub.9.Annot.1.n.2. 86

Digitized by Google

Inſtabile Regnum eſt vbi non eſt pudor,ſanctitas,pietas,fides,& cura iuris.Rubric. 13. Annot.vnic.num.19. 199

Reges Ægyptij legibus tenebantur vt priuati.Rubric.1.Annot.3.§.3.n.16. 28

Regnum eſt,Regnare nolle.Rubric. 15. Annot.fin.n.22. 313

Alia verbo *Imperium*, & verbo *Diſſimulatio.*

Regula.

Regulæ ſtandum & inhærendum eſt,dum de exceptione non conſtat.Rubric.9. Annot. 4.n.10. 99

Relatio.

In materia relationis impoſſibile eſt certam regulam conſtituere.Rubric.9.Annot.12.§. 5.n.22. 159

Alia verbo *Pœna*, & verbo *Clericus.*

Religio,Religioſus.

Religio quid ſit? Quidque latius, ſtrictiuſvè ſumpta denotet? Rubric.7.Annot. 2. n. 8. 75

Religioſus verbo *Monachus*, verbo *Facta*, & verbo *Clericus.*

Remiſſio,verbo *Impunitas.*

Remuneratio.

Multa de Remuneratione remiſſiuè. Rubric. 15.Annot. fin. n. 1. 298. & verbo *Donatio.*

Renuntiatio.

Renunciare ordini iudiciario,eius ſolemnitatibus,aut iuramento calumniæ an & quatenus liceat? Rubric. 14. Annot. 5.num.46. 254

Renunciatio tacita multis in caſibus plus operatur,& maioris efficaciæ eſt quàm expreſſa.n.47.& ſeqq. ibid.

Repente,verbo *Celeritas.*

Repetitio.

Turpiter danti denegatur repetitio. Rubric. 9.Annot.12.n.8. 116

Alia verbo *Dona.*

Repetundæ.

Repetundarum crimen an & quatenus à barrataria differat? Rubric. 9. Annot. 11. n.3. 122

Quæ illius pœna? num.5.& ſeqq. ibi.

An concuſſionis crimen contineat, vel è contra? ibi.n.8 15.& 10. 123.124

Publicum eſt,& eius cuilibet de populo accuſatio competit.n.9. ibid.

Falſi pœnam trahit.n.10. ibid.

Iudices repetundarum crimine irretiti,an furti & latrocinij crimine teneantur? Quibusque aliis impliciti quoque videantur? n.13. ibi.

Actio repetundarum quanto tempore duret? n.16. ibi.

Repetundarum crimine an proxenetæ & participes teneantur? verbo *Proxeneta.*

Repetundarum facinus reuelantes an excuſentur? d.Rubric.9.Annot.13. num. 4.& 5. 159.160

Quam probationem crimen iſtud exigat? n.6. ibid.

Reprehenſio,verbo *Correptio.*

Res.

Res tranſit cum ſuo onere. Rubric. 1. Annot.3.§.3.num.9. 26

Quælibet ad ſuam naturalem facilè reuertitur. Rubric.9.Annot.6.n.17. 111

Eadem diuerſo iure cenſeri non debet. Rubric.11.Annot.2.n.8. 183

Reſpublica.

Reipublicæ intereſt ne delicta maneant impunita. Rubric. 14. Annot. 4. numero 13. 224

Tunc demùm ad vindictam ius habet,cum de delicto ſecundùm ius eiuſque tramites conſtat.ibi.n.45. 239

Fictum & inanimatum corpus habet. ibid. Annot.5.n.72. 259

Conſiſtere non poteſt niſi is qui imperitat habeat ſapientiæ ſtudium.Rubric. 15. Annot.1.n.7. 284

Reſtitutio.

An & quando neceſſariò facienda ſit reſtitutio eius quod pro iuſtitia, vel iniuſtitia facienda Iudex percepit? Rubric.9.Annot.12. per tot. 125

Acceptum pro iniqua occiſione an neceſſario reſtituendum ſit? ibid.n.6. 126

Acquiſita in ludo prohibito an reſtitui debeant? verbo *Lucrum.*

Acquiſita per actum prohibitum alicui certo generi perſonarum,alicuius virtutis reſpectu,excepta iuſtitia, reſtitutioni obnoxia non ſunt.d.Rubric.9.Annot.12.§.2. n. 22. 136

Reſtitutio cum duplo à Lege 56.tit. 5.lib.2. nouæ Reg.collection.fieri iuſſa,pœna eſt, ibi.num.39.& ſeqq.vſque ad n 46. 141. & ſeqq.

Simplex reſtitutionis obligatio pœna non eſt, ſed quædam vitatio culpæ. num. 39. ibi.

Ad reſtitutionem fructuum,vel proventuum rei,ex eo tempore ex quo ad rei ipſius reſtitutionem quis tenebatur, tenebitur & non antea.d.Rub.9.Annot.12.§.4.n.19.155

An ex violatione iuſtitiæ legalis, vel iuſtitiæ ſolum commutatiuæ aut diſtributiuæ reſtitutionis obligatio naſcatur? Rub. 11.Annot.3.n.8.11.12.13.& 19.190.& Rubric.14. Annot.8.n.19. 274

An neceſſariò reſtitutio facienda ſit, cum damnum meo facto proximo ſequitur, quod ex officio vitare debebam? Rub.14. Annot.5.n.3.& ſeqq. 246

An reſtituere teneatur Iudex propter errorem commiſſum in aliquo iuris ordine iniquo Princeps poteſt diſpenſare? ibid. num.36. 252

Reſtitutionis obligatio an ex leui culpa inſurgat,vel ex graui ſolum,& quæ peccatum mortale contineat? Rubric. 15. Annot.1. n.26. 288

Retractatio.

Retractari oportet, quod male geſtum eſt. Rubric. 14. Annotatione 5. numero 39. 252

Reuelatio.

Dictum per Diuinam reuelationem, etſi alio ſenſu loquatur is cui reuelatur,à mendacio abeſt. Rubric. 14. Annot. 4. numero 30. 232

Alia

Digitized by Google

Alia circa delictorum, vel ſecreti reuelationem, verbo *Proxeneta*, verbo *Repetunda*, verbo *Secretum*, verbo *Votum*, & verbo proximo *Reus*.

Reus.

Reus contra quem inquiritur, indiciis famaque non præcedentibus, ſeu probationibus petitis non oſtenſis, aut ſaltem noticia earum petita, nec data, reſpondere non cogitur. Rubric. 14. Annot. 4. n. 13. 224. & Annot. 5. n. 30. 251
Et an Iudici ſic interroganti legitime interrogare, credere, & obedire reus teneatur? ibidem.
Facultatem, imò neceſſitatem appellandi tunc habet, ne ſibi præiudicet. ibidem.
Si de facto reſpondere cogatur, licitè verbis ambiguis illudere Iudicem poterit, dum mendacium abſit. d. Annot. 5. numero 31. 251
Et an tunc directè veritatem negare poſſit? n. 32. ibi.
Quid cum reus de ſociis in criminibus non exceptis interrogatur? ibid. n. 68. 259
Simpliciter reſpondens, ſociumque propalans, nullis ad non reſpondendum iuridicis remediis vtens, an ad damnum ex reuelatione teneatur? n. 69. ibid.
Sic occultum delinquentem reuelans an Iudicem interrogantem ad reſtitutionem ſibi habeat obligatum, caſu quo ex reuelatione ſocio ipſe teneatur? d. Rubric. 14. Annot. 5. n. 70. ibid.
Cur in exceptis criminibus de ſociis interrogari poſſit, & debeat, vel etiam ante interrogationem ſocios propalare? Quæque in id excepta crimina dicantur? ibi, n. 73. & 74. 260
Legitimè à Iudice interrogatus, ſub peccato mortali veritatem reſpondere debet. Et an idem ſit, ſiue interrogatus ſolus, ſeu cum aliis delinquentem nouerit, cum in generali inquiſitione, certo exiſtente delicto, Incerto verò delinquente, interrogatur. d. Rubric. 14. Annot. 4. n. 38. 237. & Annot. 5. n. 75. & 78. 260
Quando legitimè ad id interrogatus reus dicatur: ibi. d. Annot. 5. n. 29. 250
Reo fauendum eſt potius quàm actori in ciuili & criminali cauſa. ibi. Annot. 7. n. 13. 267
Rei nomen non ad criminalem ſolum cauſam, ſed etiam ciuilem refertur. ibidem.
Non legitimè interrogatus non ſe tenetur prodere. d. Rubrica 14. Annot. 4. num. 13. 224
An & quando pœnam reddere, ſeu præſtare teneatur? verbo *Pœna*.

Rigor verbo *Manſuetudo*.

Riſus.

A deriſu non procul abeſt riſus. Rubric. 5. Annot. vnic. num. 11. 60

Rogatio, ſeu Rogatus, verbo *Preces*.

S

Sacerdos.

Sacerdotis nomen quid ſignificet? Rubric. 7. Annot. 1. n. 9. 69
Sacerdotes quàm apud Germanos in plectendo poteſtatem habuerint? ibidem.
Apud quas nationes extiterint Reges? verbo *Reges*.

Sagacitas.

Sagacem oportet eſſe Iudicem. Rubric. 13. Annot. vnic. num. 61. 8 Rubric. 14. Annot. 2. num. 11. 214. & Annot. 4. numero 8. 223

Salomon.

Salomon qui prius Deo templum conſtruxerat, aſſiduitate mulierum ad hoc vſque perductus, vt templum idolis fabricaret. Rubric. 1. Annot. 2. n. 4. 6
Occiſionem pueri ſimulauit, quam exequi non intendebat. Rubric. 14. Annot. 4. n. 3. 222
An mendacium eius continuerit ſimulatio, vel ſignificationem, quæ mendacium excludit? ibi. n. 30. & ſeq. 232

Salus.

Saluti ſæpè fuêre peſtifera. Rub. 15. Annot. fin. n. 28. 319

Samuël.

Samuëlis aduentus in Bethlehem cur populo peperit admirationem? Rubric. 1. Annot. 7. n. 7. 43
Qualiter iudiciali munere fungebatur? n. 9. ibidem.

Sanctitas.

Sanctitas quid ſit? Quidque ſignificet? Rub. 7. Annot. 1. n. 4. 67
Vbi Sanctitas, ibi Iuſtitia. n. 4. ibi.

Sanguis.

Sanguinis nomen culpam denotat. Rubric. 15. Annot. fin. n. 8. 304

Sapientia, Sapiens.

Sapientia hominis lucet in vultu eius. Rubric. 2. Annot. vnic. n. 1. 45
In maleuolam animam non introiuit ſapientia, nec habitabit in corpore ſubdito peccatis. Rubric. 7. Annot. 1. numero 12. 70
Cognata virtuti eſt. ibidem.
Vbi ſapientia ibi virtus animi, ibi conſtantia & fortitudo. Rubric. 13. Annot. vnic. n. 13. 200
Sapientiæ ſtudium omnino in Rectore neceſſaria. Rubric. 15. Annot. 1. n. 6. ſeq. & 34. 284. 289. & Rub. 14. Annot. 2. n. 11. & ſeq. 214
Principaliter circa veritatis conſiderationem inſiſtit. Rubric. 14. Annot. 2. n. 11. ibid.
Callida, non eſt de ſurſum deſcendens, ſed terrena, animalis, diabolica. ibi. Annot. 4. n. 17. 225
Iuſtorum, mundique deſcribitur. ibi. num. 56. 242
Docet prudentiam & iuſtitiam. Rubric. 15. Annot. 1. n. 6. 284

Quid

Quid ſit,quámque in Iudice neceſſaria?ibid. n.4. 283

Sapientes abſcondunt ſcientiam. Rubric. 2. Annot.vnic.n.12. 51

Sapiens ad omnem incurſum munitus eſt,& intentus.Non metu frangitur,non poteſtate mutatur, non attollitur proſperis, non triſtibus mergitur.Idem eſt animo,non minuitur, non augetur rerum mutationibus, defectus rerum ignorat,& varium animum neſcit.Rubric.13.Annot. vnic. numero 13. 200

Rectum diſcernere à prauo, ſolus ſcit ſapiens.d.Rubric.15.Annot.1.n.3. 282

Ad menſuram Otij creſcit. Quoque otioſior. Sapientia,eo exercitatior in genere ſuo.ibi. Annot.fin.num.25.ad princip. 318

Saturninus Imperator.

Quantum malum ſit Imperare,qualiter dixerit,monſtraueritque Saturninus Imperator. Rubric.15.Annot.fin.n.21. 312

Saul.

Saul,qui ſe indignum conſiderans,Regnum fugerat,vt Regni gubernacula ſuſcepit,intumuit, & ipſum qui ſe in Regem vnxerat abſcidit,inque diſcrimina venit. Rubric. 1. Annot.3.num.10.12. & Rubric. 4. Annot. vnic.n.6. 59

Quomodo duobus annis regnaſſe ſuper Iſraël dicatur,cum multis regnarit?Rubric. 15.Annot.fin.n.13. 308

Scandalum.

Scandalum,quod dicatur? Et quando per illud lethalis culpa contrahatur?Rub.7.Annot.2.n.3. 74

Puſillorum eſt exagitari ſcandalo.Rubric. 2. Annot.vnic.n.11. 51

Scientia,Scire.

Scientia ſapientum fugit oſtentationem.Rubric.2,Annot.vnic.numero 7.11.& 12.48. 51

Scientia,eſt Diuinitatis;ignoratio,humanitatis.Rubric.15.Annot.1.n.42. 291

Niſi Dei ſcientia coronemur, nihil nobis prodeſt omnium rerum eruditio.ibi.num.8. 284

Ciuilis,an differat à ſapientia? ibi. num. 4. 283

Eminens,vix reperitur, neque in Iudice neceſſario requiritur,ſed ſufficiens.ibid.n. 44. 292

Nulla hic perfecta.Et quare Deus voluit plura remanere dubia & non aperta in via, etiam circa Diuinas ſcripturas,& circa alias artes?ibi.ad finem.

Multa,inflat. ibid.

Scire,Scire debere, ſcire poſſe, & negligere ſcire,paria ſunt.Rubric. 14. Annot.5.n.64. ad fin. 258

Alia verbo *Index*,verbo *Sapientia*, & verbo *Zelus.*

Scipio Africanus,Naſica.

Scipio Africanus nunquam Conſulatum petiuit:bis Conſul factus.Rubric.1.Annot. 3. n.5. 10

Somnolenti à Populo notatus.Rubric.7.Annot.2.n.1. 71

Ex multis quos habuit dies lætiſſimos, nullum habuit lætiorem quàm cum Senatu miſſus, domum reductus eſt. Rub. 15. Annot. fin.n.13. 308

Naſica præ cæteris ſui æui laudatiſſimus vir, in toga candida bis repulſa notatus à Populo,nec tandem ei in patria mori licuit. Rubric. 2. Annot. vnic.num.6. poſt med. 47

Scrupulus.

Scrupulus multipliciter diffinitur,ſeu deſcribitur.Rubric.14.Annot.6.n.15. 264

An deponendus omnino ſit ad licitè operandum?n.16.& ſeq. ibi.

An rationabiliter contemnendi ſcrupuli ſint,& conſultius ſit contra illos operari. n. 18. ibi.

Remedia contra ſcrupulos. ibidem.

Seceſſus.

Seceſſus,virginalis pudoris index eſt, & in ſui deſiderium atque amorem trahit. Rubric. 1. Annot. 3. num.1. 12.& 15. 9.12. 16

Qui illum amarint,dignitateſque renuerint? ibi.n.7. 11

Acerbos vitat morſus.ibi.n.8. 12

Alia verbo *Solitudo.*

Secretarij,Secretum.

Secretarij Regij qualiter munera recipere prohibeantur? Rubric. 9. Annot.12.n.25. 129

Secretum reuelans etiam qui naturali ſolum honeſtate ad eius obſeruantiam ſolum tenebatur,an mortaliter peccet?Rub.1.Annot. 3.§.3.n.16. 28

Seruare nequit garrulus ſecretum.ibi.Annot. 4.n.5. 36

Quas patiatur pœnas,qui in Reipublicæ perniciem,contraque fidem datam, illud violat? Quodque nomen teneat? & num 9. ibi.

Quæ probatio ad pœnarum inflictionem contra iſtum ſecreti violatorem ſufficiens ſit?d. Rub.1.Annot.4.n.10. ibid.

Qui ſecretum detegit,ſe Hiſpanum negat,aut Hiſpani nominis originiſque ſe indignum exhibet.n.6. ibi.

Eximia eſt virtus,& non laborioſa,ſecretum ſeruare.n.7.& 8. ibi.

Diuitiis,nullum ſecretum eſſe poteſt.Rub. 7. Annot.2.n.1. 71

Semita.

Semita anguſtior eſt quàm via.Quidque Semitæ nomine denotetur?Rub. 11. Annot.1. n.22. 171

Senator.

Senatores antiquitus ab agris vocabantur. Rubric.15.Annot.fin.num.11. 307

Alia verbo *Auditores*, & verbo *Conſiliarij Regij.*

Senſus verbo *Mens.*

Sententia.

Sententia Iudicis & Legis à pari procedunt, idemque operatur ficta à Lege quàm lata ab homine.Rub.9.Annot.12.§.3.n.3. 143

Quandoque Legis plus operatur.ibi. num.4. 144

Limitatur & intelligitur.n. 36. 37. 38.39.& 40. 149.150

Falſis

Falſis actis,rationibus,ſeu allegationibus lata,an nulla ſit,vel aliqua, & ab inferiore etiam poſſit Iudice reuocari? Rubric. 11 Annot. 2. numer. 19. verſ. *Ex dictis.* 187
An & quando in melius ſententiam reformare valeat Iudex?ibid.num.26. 188
Cum conſilio aſſeſſoris lata,Iudicis non aſſeſſoris reputatur.num.26. ibid.
Iudicis pretio corrupti nulla eſt ipſo iure. Rubric. 12. Annot. vnic.num.11. 194
Ob preces lata reſcindenda venit, num. 12. ibi.
Ob metum,an nulla ſit ipſo iure? Rubric. 13. Annot.vnic. num. 9. remiſſiuè. 199
Per iracundiam, an valeat, & executionem mereatur?Rubric.14. Annot. 1. num.26. 209
Interlocutoriam poteſt quandocumque ante diffinitiuam Iudex reuocare.ibi.Annot. 5.num.40. 253
Appellatione etiam non obſtante, ſi cauſa poſtulet.num.42. ibi.
Amplia duobus numer. ſeqq
Diffinitiuam emendare nequit. num. 43. ibi.
Limita num.ſeq.
Sententia finem imponit. d.Rubric. 14. Annot.5.num.61. 257
Repente, ſine deliberatione & librorum reuolutione lata an valeat?Rubric. 15. Annot.1.num.10. 284
Contra communem an ſit nulla?ibi.n. 49. & ſeq. 294
Reuiſionis an & quando nouum ſtudium, librorumque poſtulet reuolutionem? ibi. num.12. 285
De cuius errore in proceſſu apparet, nulla eſt.d.Rubric.15.Annot.1.num.41. 291
Ex ſententia nulla ad quid & quando Iudex teneatur?verbo *Iudex.*
Pro ſententia præſumendum.Rubric.14.Annot.5.num.24. 249
Ex ſententia iniuſte probata à qua pars non appellauit,an & quatenus Iudex teneatur? ibi.num.57.& ſeqq. 256

Sequentia.

Sequentia ex præcedentibus declarantur, & quæ dicuntur in præcedentibus, tacitè in ſequentibus repetita creduntur.Rubric. 9. Annot.12.§.5.num.3. 156

Sermo.

Sermo eſt imago, ſeu vultus animi, & fructus cogitationis.Rubric.1.Annot.4.n. 2. 35

Seruitus, Seruus.

Seruitus eſt Imperium. Rubric. 15. Annot. fin.num.15. 309
Seruitute nihil miſerius, non modo morti, comparata, ſed morte deterior.ibi. n. 16. 310
Seruus publicus quis dicatur? ibi. num. 17. & 18. 310.311
Seruum non decet dominari Principibus. Rubric. 7. Annot. 1. num. 11. ad fin. 70
Qui facit peccatum, ſeruus eſt peccati; totque dominis addicitur, quot vitiis Rubric. 3. Annotatione vnic. numer. 3. 54
Seruilis eſt omnis paſſio. ibidem.

Seueritas.

Seueritas quos præſtet effectus,quamque vtilis virtus ſit, in iuſtitia præcipuè miniſtranda?Rubric.8. Annot. vnic. num. 1. 81
Quid ſit? ibi.
Temperata in Iudicibus deſiderantur, ne atrocitatis ſpeciem Iuſtitia ſumat; ne cōtemptus occaſionem nimia præſtet humanitas.ibi.num.3.82.& Rubric.14.Annot. 1.num.8.& ſeq. 203
Nimia,quæ afferat damna? d.Rubric.8. n. 3. 82
Difficulter ſeueritas cum lenitate coniungitur; coniungi tamen neceſſario debent, & fœliciter coëunt. numer. 4. ibid.
Salutaris vincit inanem ſpeciem Clementiæ. Rubr.11.Annot.1.n.12. 169

Silentium.

Silentium eſt Iuſtitiæ cuſtos.Rubric. 1. Annot.4.num.4.& ſeqq. 35
Alia verbo *Secretum,* verbo *Iudex*, & verbo *Taciturnitas.*

Simeles.

Simeles quid ſepulchro ſuo inſcribi mandauerit?Rubric.15. Annot. fin. num. 13. 308

Simonia, Simon Magus.

In Simonia nec ex parte rei, nec ex parte pretij dati paruitas poteſt, quin mortale contineat. Rubric. 9. Annot. 5. numer.1. 102
An & quando in ordinum, ſeu beneficij Eccleſiaſtici poſtulatione, aut conceſſione ita pretio vt precibus contrahatur?Rubric. 12. Annot. vnic. numer. 6. 193
Simon Magus ideo volebat emere ſpiritum ſanctum, quia vendere volebat Spiritum Sanctum.Rubric.1.Annot.3.§.2.n.18.22.& §.3.num.18. 29

Simonides.

Quid Simonidi ab Athenienſibus obiectum? Rubric.7.Annot.2.num.1. 71

Simplex, Simplicitas.

Simplex quis dicatur?Rubric. 15. Annot. 1. num.46. 292
Simplicitas legibus eſt amica. Rubric. 14. Annot.4.num.24. 228
Quatenus ſimplicitatem profiteri debeat Iudex? ibi. vbi multa de ſimplicitatis laudibus,& num.40.42.in fine,44.& 56. 236.& ſeqq.
Alia verbo *Iudex*,& verbo *proximo ſequenti.*

Simulatio.

Simulatione qui ad veritatem eruendam in iudicio fuerint vſi?Rubric.14.Annot.4.n. 3.& ſeqq. 222
An licita in iudicio ſit,& bonum virum deceat?ibi.num.7.17.18.24. 26. 30. & ſeqq. 223.& ſeqq.
Omnis ſimulatio,quæ non continet ſignificationem,mendacium continet & peccatum,ibidem num.31. 232

Digitized by Google

Dolus malus dicitur. ibidem.
Quantum à Diſſimulatione differat?ibi.n.32. 233
Simulatores prouocant iram Dei.ibi.n. 42. in fin. 237
Alia verbo *Dolus*, verbo *Fictio*, & verbo *Mendacium.*

Sinceritas,verbo *Synceritas.*

Sobrinus.

Sobrini,qui dicantur?Rubric.9.Annot.3.n.1. & 2. 91

Socius.

Socius criminis, an & quando de ſociis interrogari poſſit aut debeat,& in conſcientia pariter veritatem reſpondere? Rubric. 14. Annotatione 5. numero 68. & ſeqq. 259
An teneatur ad reſtitutionem ob reuelationem de ſocio factam? numero 69. & 71. ibi.
Socij dictum neque ſufficit ad condemnationem,neque ad inquiſitionem aut torturam iudicium facit, neque aliud generat præiudicium per ſe ſaltem & abſque aliis indiciis.d.n.71. ibi.
Cur in exceptis criminibus de ſociis interrogari poteſt?Et an etiam ante interrogationem eos debeat propalare?ibi.num. 74. & ſeqq. 260
In generali inquiſitione vt quilibet alius teſtis interrogatus,an veritatem licitè celet? ibid.n.77. 261

Sol.

Solem iudiciis præeſſe Bithini dicebant. Quidque hoc ſignificarent?Rubric.3.Annot.vnic.n.10.& ſeq. 56
Solis officium eſt, omnia pandere, eique notanter oculi tribuuntur.n.11. ibi.
Interprete non eget, habet fulgorem interpretem ſui luminis.Rub. 10. Annot.vnic. n.5.in fine. 162

Solemnitas.

Quæ iudiciorum ſolemnitates iure Regio ſint reſecatæ, ad quarumque obſeruationem teneatur,nonvè teneatur Iudex?Rub. 14.Annot.5.n.49.&ſeqq. 255

Solertia.

Solertia pars virtutis Prudentiæ eſt, in Iudiceque deſideratur.Rub.14.Annot. 4.n. 2. 222
Quatenus à dolo differat? Quid denotet? Quidque eo nomine contineatur?ibi.& n. 25.& 28. 230

Solicitudo.

Solicitudo quam in Iudicibus neceſſaria. Rub.1.Annot.7.n.9. 43
Alia verbo *Diligentia*,verbo *Occupatus*, & verbo *Ocium.*

Solitarius, Solitudo.

Solitarij cur,& vnde Conſules dicantur?Rubric.15.Annot.fin.n. 24. 315
Solitudo Virginem decet.Rubric, 1. Annot. 7.n.1. 42
Corporis ſolitudo mentis ſolitudini fugæque vitiorum multum conducit, fœlicior quàm publica vita, longeque beatior. d. Rub.15.Annot.fin.n. 8. & ſeqq. vſque ad finem,vbi in id plura, 304
Solitudo non eſt ipſa eſſentia perfectionis; ſed perfectionis inſtrumentum.d. num. 8. ibi.
An homini conueniat, & an eam eligens, contra naturam, vel ſupra naturam faciat? Quæque ſolitudo improbetur?ibi.num. 9. & ſeqq.& numero 24.& 26.306. 315. & ſeqq.
Eſt cœleſtis doctrinæ ſchola, diuinarum artium diſciplina, negotiorum cœleſtium apotheca,Deum ex homine efficiens,ſententia Diui Gregorij Nazianzeni. d. Rubric.15.Annot.fin.num.12. 25.& 29.307. & ſeqq.
Vitam dieſque multiplicat. ibid. num. 13. 308
Internas externaſque curas & angores magna ex parte leuat.ibi.n.8. 304
Etiam intra vrbem eſt, ſi animus verſantes intra vrbem abdicet vſu vrbis. In vrbe item eſt ſolitarius,ſi animus popularibus diſtrahitur curis.ibidem.& n.27.28. & 29. 319.310
Portus eſt.ibi.num.24.& 31. 315.322
Quæ mala,quibuſque afferre ſoleat? A quibus vitanda?A quibus colenda,quibuſque apta & proficua?ibid. num. 16. & ſeqq. 318
Volenti perperam agere, & deſertum abundantiam habet,nemus vmbram, & ſilentium ſolitudo. ibid.
Quantum,quamque Auctor ſolitudinem optet?ibi.n.24.& ſeqq. 315
Alia verbo *Otium*,& verbo *Vita.*

Sordes.

Sordes quid ſignificent.denotentve? Rubric. 9.Annot.4.numero 2.& 19. 98.100
An per ſordes iudicare dicatur,qui gratia vel amore iudicat?Rubric.11.Annot. 2.numero 6.183.& Rubric.12.Annotatione vnic. n.5.6.8.& 11. 193.& ſeq.
Alia verbo *Cultus.*

Spes.

Sola ſpes aliquid conſequendi,in Iudice crimen repetundarum inducit.Rubric.9.Annot.7.ex n.5. 113
Spes præmij iuſtitiam præuertit. ibi. Annot. 10.n.10. 110
Furatur labores, metum abſcondit periculi, ingenia acuit,fouet arteis,merita gloriamque ſolicitat.Rubric. 15. Annot. fin. n. 2. 299
In Deo figenda.Rubric.15.Annot.vnic.n. 9. 199

Statera.

Statera doloſa verborum quantum Domino diſpliceat? Rub.14.Annot.4. n. 56. ad finem. 242
Status ratio,verbo *Ratio ſtatus.*

Statutum.

Statum & Conſuetudo æquiparantur. Rubric.9.Annot.6.n.5. 108
Quando ſtatutum ſit conſuetudine fortius? ibi.& n.11. 109
Etiam in particulari, & intra ſtatuentium terminos legem tollere nequit.ibi.num.3. 108.

Principis,

Digitized by Google

Principis, iuris vniuerſalis vim habet, & quodammodo ius commune dici poteſt. d. Rubric. 9. Annot. 8. num. 4. ad finem. 115

Stipendia, verbo *Tributa*, verbo *Tabellio*, & verbo *Iudex*.

Stipulatio.

An ex ſtipulatione alteri facta naturalis ſaltem naſcatur obligatio? Rubric. 9. Annot. 12. §. 2. num. 31. 32. & 33. 139

Stratagemata, verbo *Inſidia*.

Studium.

Studium exigit indefeſſum laborem. Quique ſenes etiam eidem vacauerint? Rubric. 15. Annot. 1. n. 1. & ſeqq. præcipuè n. 1. 8. & 9. 282. & ſeqq.

Nulla ætas ad diſcendum ſera eſt, tandiuque diſcendum, quandiu neſcias, ſeu potius quandiu viuas. numero 2. 8. 9. & ſeq. ibi.

Studiis multitudo nouerca. d. Rub. 15. Annot. fin. n. 12. & 29. 307. 321

Quantum humanæ vitæ conducat? num. 25. ibid.

Stultitia, Stultus.

Stultitia nihil pacatum habet, ad omnia pauet, impatata eſt, & ipſis terretur auxiliis. Rubric. 13. Annotatione vnic. numero 11. 200

Stultus verba multiplicat. Rubric. 1. Annot. 4. n. 4. 35

Stultum deliciæ non decent. Rubric. 7. Annot. 1. n. 11. ad finem. 69

Stylus, verbo *Praxis*.

Suantocopius.

Suantocopius Bohemiæ, & Morabiæ Rex quid circa vitam ſolitariam, publicamque profeſſus? Rubric. 15. Annot. fin. num. 13. 308

Suarez.

Franciſci Suarez opinio impugnatur. Rub. 9. Annot. 12. §. 3. n. 16. & 19. 146

Subditi.

Subditi ad ſuperiorum normam formantur. Rubric. 7. Annotatione 2. num. 3. & ſeqq. 74

Submiſſio.

Submiſſio indecens, auræ cupida popularis fœdat turpatque imperantem. Rubric. 2. Annot. vnic. n. 3. 45

Quanto quis ſuperior, tanto ſe decenter ſubmiſſius gerere debet. Rub. 4. Annot. vnic. n. 14 61

Subtilitas.

Subtilitas nimia iuri exoſa, Iudicibus nocua. Rub. 15. Annot. 1. n. 48. 293

Suggeſtio, verbo *Confeſſio*.

Summa, verbo *Alta*.

Superbia, Superbus.

Superbia in nitido cultu apparet, in ſordido latet. Rubric. 1. Annot. 5. numero 7. 39

Quàm ſit Iudicibus perniciosa, quamque fugienda? Rub. 4. Annot. vnic. num. 4. & ſeqq. 58

Superbus iniuſtus, contemptibilis & abiectus. ibidem.

Vbi fuerit ſuperbia ibi erit ignominia, & infœlix caſus, ſequiturque ſuperbos à tergo vltor Deus. d. numero 4. & ſeqq. ibidem.

Ipſum ſuperbire, cedere eſt. ibid.

Superbus Iudex ipſe ſibi dedecus & infamiam irrogat, ſuique detegit vilitatem. ibi. n. 5. & ſeqq. 59

Quo magis attollitur, peius colliditur. n. 7. ibi.

Stultitiam oſtendit ſuperbia. ibi. numero 8. 60

Probos mores corrumpit. d. Rubric. 4. n. 11. 60

Omnis peccati initium eſt, & omne peccatum ea accedente committitur. Quæque ſpecialim generet mala? num. 12. & ſeqq. ibidem.

Enumerari vix illius vitia poſſunt. ibidem.

Quare omnis peccati initium dicatur? ibidem.

Nullum aliud crimen in Rectore turpius, eiuſque comparatione cætera minora videntur. d. Rub. 4. n. 13. 61

Odibilis eſt coram Deo & hominibus. n. 15. ibi.

Detrahenda rebus per ſe ſuperbis, rebuſquè ſecundis, quæ in ſuperbiam efferunt. n. 16. ibi.

Vicina, cognataque eſſe ſuperbia Potentibus ſolet. ibid.

Superbus eſt, qui ſupra vult videri quàm eſt. ibi. n. 6. 59

Regimine ſe præſtat indignum, & vilitatem detegit. ibid. & ex numero 4. cum ſeqq. 58

Cum fuco iuſtitiæ iniquitas tegitur, peſtilentia ſuperbiæ venenoſius ſerpit. ibid. n. 15. 61

Contra naturam ſuperbire eſt, ab æquali velle timeri. Rubric. 14. Annot. 1. numero 14. 205

Superba mens etiam cum de ſe falſa bona dicuntur exultat. Rub. 10. Annot. vnic. num. 2. 161

Superfluitas.

Superfluitas quàm Iuri ſit exoſa, quamque vitanda Iudici? Rub. 9. Annot. 3. n. 3. & ſeqq. 92

Superior.

Superiores irreprehenſibiles eſſe debent, & cæteros multo longe antecellere, ſolis, ſeu lucentium gemmarum ad inſtar. Rubric. 1. Annot. 1. n. 6. 3. Rub. 7. Annot. 2. per tot. 71. & Annot. ſeq. per tot. præcipuè, num. 1. & 2. 76

Superiorum vitia & virtutes in aperto ſunt. d. Rub. 1. Annot. 4. n. 3. 75. & Rub. 7. Annot. 2. n. 1. 71

Minimi etiam eorum notantur defectus, & magni reputantur. ibi. Annot. 2. num. 1. 71

Quot ſuperiorum diſcrimina? Quibuſque ſint maledictis ſubiecti? Rubric. 1. Annot. 3 numero 10. & ſeqq. 12. Rubric. 2. Annotatione vnic. numero 4. cum ſeqq. 46. & Rubric. 15. Annot. fin. numero 7. præcipuè

Digitized by Google

poſt med.303.& num.8.15.& ſeqq.304.& ſeqq.

Quanto quiſque ſuperior,tanto ſe gerere ſubmiſſius debet.Rubric.4.Annot.vnic.n.14. 61

Rei ſunt criminum, quæ ſubditi illorum exemplo committunt.Rub.7.Annot.2.n.4. 74

Tot mortibus digni ſunt, quot exempla perditionis ad ſubditos tranſmittunt. ibi. n.6. 75

Tot è conuerſo ab humani generis ſaluatore retributiones accipient, quot lucra ei operati fuerint animatum. ibi. numero 5. & 7. & Rubric. 15. Annot. fin. numero 6. 302

Quaſi ſignum poſiti ſunt ad ſagittam.d. Rubric.7.Annot.2.n.7. 75

Quàm difficilis eorum ſit ſalus?d. Rubric. 1. Annot.3.n.10. 12

Inferiorum ſententias nonnunquam in peius reformant. Rubric. 14. Annot. 5. num.62. 257

Superiorum vita ſeruitus graueque ſupplicium eſt Rubric. 15. Annot. fin. num. 15. 309

Alia verbo *Irreprehenſibilis*,verbo *Iudex*, & verbo *Subditi*.

Supplicium,verbo *Pœna*.

Suſpenſio,verbo *Cenſura*.

Suus.

Inæſtimabile eſt ſuum fieri.Rubric. 15. Annot.fin.n.18. 311

Synceritas.

Synceritatis nomine Iudex ſubintelligitur. Quidque eius nomine contineatur,Rubric. 14.Annot.4.n.17. 225

Et ibi Synceritatis laudes.

Syndicatus.

Syndicatus cauſæ ab inferioribus Iudicibus factæ,ad Principem referuntur.Rub.9.Annot.6.n.15. 111

Alia verbo *Actio*.

T

Tabellio.

Tabelliones an maiora ſtipendia recipere poſſint quam ſint taxata, propter abundantiam vel penuriam ſuperuenientem poſt taxationem,vel quod à principio iniuſta taxatio fuerit?Rubric.9.Annot. 12. n.15. 127

Cameræ, qualiter munera recipere prohibeantur?ibi.n.25. 129

Taciturnitas.

Taciturnitas quàm omnibus, Iudicibus maximè neceſſaria?Rub.1.Annot.4.num. 4.& ſeqq. 35

Partis præſentis nec contradicentis, habetur pro conſenſu etiam in ſibi præiudicialibus. Rubric. 14. Annotatione 5. numero 18. 26. 46. 47. 48. & 50. 248. & ſequentibus.

Quod parte præſente dicitur de ſubſtantia, & neceſſitate; præſente & tacente, dicitur congruitatis,vel non de ſubſtantia.ibi. n.47. 254

Taciturnitate facilius inducitur conſenſus in his quæ commodum continere poſſunt. ibi.n.58. 257

Non ſemper taciturnitate ius perditur.n. 61. ibi.

Alia verbo *Iudex*,verbo *Virgo*,verbo *Secretum*,& verbo *Silentium*.

Tale.

Quidquid eſt cauſa aliorum vt ſint talia, illud eſt maxime tale.Rub.14.Annot.4.n.24. 228.

Temperantia,verbo *Ira*, verbo *Correptio*, & verbo *Modus*.

Temporalia.

Temporalia timentes perdere, & ob illa à Iuſtitia deuiantes;temporalia & ſpiritualia perdent. Rubric. 15. Annot. vnic. num. 9. 199

Tempus.

Tempus iudicandi,quod?Rubric.1.Annot.7. num.9.& 10. 43

Parcendum tempori, nec in ſuperuacuis conterendum. Rubric. 1. Annot.3. §.2.num.3. 20

Tempore indigemus vt aliquid maturius agamus.Rubric. 15. Annot. 1.n.10.ad fin. 284

Temporis vicinitas, quam ſuſpicionem inducat? Rubric. 9. Annot. 9. numero 15. 119

Ex temporum varietate, leges variantur. d. Rubric.9.Annot.6.numero 9. 109

Alia verbo *Breuitas*,& verbo *Feſtinatio*.

Tentatio.

Tentatio Dei quando & quomodo incurratur? Rubric. 14. Annot.4. n.32.ad finem. 233

Terminus, verbo *Electio*, & verbo *Dilatio*.

Terribilis,*Terror*.

Terribilis an & quatenus Iudex eſſe debeat? Rubric.14.Annot.1.per tot. 202

Nomen Iudicis terribile eſt. ibi. numero 13. 205

Quem terrorem incurrere debeat Iudex? d. Annot.1.à n.1.cum ſeqq. præcipuè num.4. & ſeqq. 202

Terribilis Deus.ibid.n.13. 205

Alia verbo *Timor*.

Teſtes.

Teſtis facilius à teſtificando quàm Iudex à Iudicando repellitur.Rubric.7.Annot.3. n. 4.& 17. 77.79

Inhabilis ſuſtinetur, ſi de inhabilitate pars non opponat.Rubric.14.Annot.5.num.48. 254

Non legitimè interrogatus ſi occultum peccatorem detegit, an ex reuelatione ad reſtitutionem teneatur? ibid. numero 69. 259

Legitimè interrogatus an occultum delinquentem debeat reuelare, ſiue ſolus, ſiue cum aliis ſciat? ibid. numero 75. & 78. 260

Dicens ſe neſcire, & veritatem occultans an iuſtitiam

Digitized by Google

iuſtitiam commutatiuam lædat,& ad reſtitutionem teneatur?ibi.n.80. 261

Alia verbo *Probatio.*

Teſtimonium.

Teſtimonium eius cui ab aduerſa parte opponitur crimen,reprobatur,ſi in ipſo crimine perſeueret. Rubric. 7. Annot. 3.num.3. 77

Multorum,non ideo grauiſſimum eſt.Rubric. 15.Annot.1.n.51. 294

Thebani.

Thebani oculis in cœlum eleuatis Iuſtitiam referebant.Et quare?Rubric. 11. Annot. 2. n.8. 183

Themiſtocles.

Themiſtocles quàm exoſum habuerit Magiſtratum?Rubric.1.Annot.3.num.10.ad med. 12

Theodoſius.

Theodoſius religioſiſſimus Imperator Hiſpanus fuit. Rubric. 1. Annot. 3.numero 4. 10

Magis arguentem, quàm adulantem probabat.Rubric.10.Annot.vnic.num. 7. ad fin. 163

Ad Imperium coactus venit. Rubric. 1. Annot.3.n.5. 10

Theophilus.

Theophilus Imperator *Inexorabilis* in delinquentes.laudem aſſequutus.Rubric.12.Annot.vnic.n.4. 193

Thomas Sanchez.

Pater Thomas ſanchez laudatur, excuſaturque poſthumus.Rubric.9.Annot.8.n. 3. in fin. 114

Tiberius Imperator.Tiberius Decianus.

Tiberius Imperator (cum negotia pro ſolatiis habuiſſet) poſtquam ſe luxuriæ dedit, Reipublicæ regimen pœnitus abiecit. Rubric.1.Annot.2.n.6. 6

Quanta arte Imperij ambitionem celare curauerit?ibi.Annot.3.n.4. 10

Seceſſu authoritatem tueri etiamque augere procurauit.ibi.n.15. 16

Tiberius Decianus reprehenditur.ibid.d. Annot.3.§.1.n.15. 19

Timor.

Timor Domini prima in Regente qualitas. Rubric.7.Annot.1.n.7. 68

An contra Iudicem Dei non timoratum legitime excipi poſſit? ibid.

Incutiendus à Iudice potentioribus. Rubric. 13.Annot.vnic.per tot. 195

A timore Iudex ipſe alienus eſſe debet. ibidem,præcipuè,à n.4. 197

Timor ſeruitus eſt. ibid. num. 6. remiſſiuè. 198

Humanus nunquam à miſera trepidatione vacat:Diuinus humanum expellit,comitem habet fortitudinem, eſtque virtutum cuſtos.ibi.n.10. 199

Initium & plenitudo ſapientiæ, imo ipſamet ſapientia eſt.ibi n.12. 200

Naturalis homini eſt.Quidque deceat, dedeceatve Iudicem?n.15. ibi.

Quibus maximè timorem incutere, debeat Iudex? d. Rubric. 13. Annotatione vnic. num.3.196.& Rubric.14.Annot. 1. n. 14. 205

Pœnam habet, ipſeque timor pœna eſt; & tanta quis patitur,quàm pati timet.d. Rubric.14.Annot.4.n.42. 237

Alia verbo *Metus.*

Titulus.

Titulus Canonicæ inſtitutionis, quo poſſeſſionis tempore præſumatur? Et an de illo teneatur docere decennalis poſſeſſor? Rubric.9.Annotatione 12.§.2. numero 16. 138

Titus Veſpaſianus.

Titi Veſpaſiani clementis Principis, in pœnatum inflictione conſuetudo.Rub.11.Annot.1.n.27. 175

Tormenta.

Tormentis aut tormentorum terrore,quæ infligere non intendit,an veritatem extorquere tacitè valeat Iudex?Rubric. 14. Annot. 4.n 9.& 42. 223.237

Tormentorum multiplex gradus, inter quos primus, tormenti propinquus terror. ibi. n.41. 237

Tormenti quantitatem & qualitatem, quám non exprimere tenetur Iudex, prudenter celat. ibidem.

Traianus.

Traianus Imperator laudatur.Rubric. 1. Annot.2.n.2.6.Annot.3.n.5.10.& §. 3.ibidem, n.6. 25

Tribuni.

Tribunorum domum fores neque diu neque nocte occludebantur, vt facilè ſemper ad eos pateret aditus.Rubric.1.Annot.7.n.11. 44

Tributa.

Tributorum Principibus conſtituendorum; quæ præcipua extiterit cauſa?Rubric.1.Annot.3.§.3.n.5.& 7. 25

Triſtitia.

Triſtitia quid ſit?Rubric.5.Annot. vnic. n.2. 62

Maxima affert mala.n.3. ibi.

Repellenda eſt.ibi.& n.ſeqq.

Et Aquila à Poëtis efficta,cor Promothei in Caucaſo monte religati continuo tundens. n.4. ibi.

Affectata,iure punibilis.n.6. ibid.

Sine affectatione ſeuera,ſine hypocriſi grauis, ſine amaritudine temperata,quæ metum incutiat, ad amorem pariter & reuerentiam prouocet,à Iudice amplectenda ibi.num. 7. & 14. 62.63

Pro *Grauitate* & *Prudentia* à veteribus probatiſque Auctoribus ſumitur. numero 8. ibi.

Grauis & decora, ſi non turbæ, rectoribus placebit.ibi n.15. 63

In virgine,illiuſque comite deſideratur n. 6. ibi.

Quæ,quantumque Iudicibus conueniat?ibi. ex n.1.cum ſeqq. 62

Turba.

Turba grauis paci placidæque inimica quieti. Rubric. 15. Annot. fin.num. 8. & ſeqq. 304

Digitized by Google

Alia verbo *Otium.*

Tutor.

Tutor quando teneatur,& conueniri, poſſit ob prædia male comparata? Rubric.12.Annot.vnic.n.5. 193

V

Valentinianus.

Valentinianus audire in conſiſtorio negotia ſolitus.Rubric. 1.Annot. 3.§.3. n.6. 25

Valerianus.

Valerianum ad Cenſuram & Imperium probitas euexit.Rubric.7.Annot. 1. numero 4. 67

Qualiter immutatus? ibid.remiſſiuè.

Valerius Reginaldus.

Valerius Reginaldus notatur.Rubric.14.Annot.4.n.31. 232

Varietas, verbo *Tempus.*

Vendere.

An Magiſtratus & officia publica vindi poſſint? Rubric. 1. Annot. 3. §. 3. per tot. 24

Quæ mala ex horum venditione proueniant? ibid.n.18.

Alia verbo *Negotiatio*, & verbo *Emere.*

Venenum.

Venenum mors eſt homini, vita ſerpenti. Rubric. 15. Annotatione fin. numero 28. 319

Venia.

Difficilium facilis eſt venia.Rubric.1.Annot. 2.n.10. 8

Verba.

Verbum *Debet* neceſſitatem plerunque importat. Rubric.1.Annot.3.§. 3.numero 16. 18.

Verba Legis ad honeſtatem relata an neſſitatem inducant? ibidem.

Verbum *Videtur*, fictionem & oppoſitum veritati denotare ſolet.n.17. ibi.

Non niſi ponderoſa verba in ſale gratia condita proferre debet Iudex.Rubric.1.Annot. 4.n.4. 35

Secundùm ſubiectam materiam intelliguntur.Rubric. 9. Annotatione 3. n. 30. 97

Nullum verbum nec minimum, exiſtit in Lege ſine virtute aliquid operandi. ibid. n.33.& ſeqq. 92

Verbum *Debet*, negatiua præpoſita, quid importet? ibid. Annotatione 5. numero 11. 104

Verba *Abrogare* & *Derogare* quid ſibi velint? vide verbo *Abrogare* & verbo *Derogare.*

Verbum *Tenere* idem eſt quod Retinere. ibi. Annot.12.§.2.n.6. 133

Verbum *Non poſſit* an inducat neceſſitatem, potentia priuet,& actum aliter factum reddat ipſo iure nullum? d. Rubric. 9. Annot. 12.§.2.n.6.15.24.& ſeqq.& n.47.& 48.133. & ſeqq.

An differat à verbo *Non poteſt*? ibi. n.24. & ſeqq. 138

Verbum *Ipſo facto* latam ſententiam ſignificat & importat.d.Rubric.9.Annot.12. §.3. n.1. 145

Verbum *Pro conuicto habeatur*, an latam ſententiam ſignificet? ibi.n. 7.144.& §.4.n.9. 153

Verbi *Ipſo facto*, qui recenſuerint effectus? d. Rubric.9.Annot.12.§.4.n.45. 151

An ad proximam ſolum pœnam, vel orationem, ſeu ad omnes in Lege contentas referatur? d.Annot.12.§.5.per tot. 156

Verbum *Eo ipſo* quid importet, qualiterque ſumatur? ibi.§.4.n.18. 154

Verbum *Perdat*, an ſententiam latam ſignificet, vel ferendam? d.§. 5. num. 16. & ſeq. 158

Verbum *Expellantur*, ſententiam ferendam denotat, etiamſi ei dictio *Omnino, Pœnitus*, ſimileſve latam ſententiam ſignificantes inſerantur.n.18. ibid.

Verba *Arceatur, Excludatur, Reddat*, ſeu *Reſtituat*, quam naturam habeant, & an latam, ſeu ferendam ſententiam ſignificent? d.Rubric.9.Annot.12.§. 5. num. 20. & 21. 159

Verba futuri temporis ad Iudicem, vel ad partem relata, an latam ſententiam inducant? d.n.21. ibi.

Verbum *Ante*, quid importet? ibid. Annot. 12.§.3.n.16. 146

An, quatenus, & quando liceat verbis ex ſe & ſua ſignificatione ambiguis, vel etiam non ex ſe ambiguis, nec ex circumſtantiis, ſed ex aliquo in mente retento verum ſenſum reddentibus vti? Rubric.14.Annot.4.n. 36.& duobus ſeqq. 235

A verbis iniurioſis quatenus abſtinere debeat Iudex? Rubric.11.Annot.1.n.22.& 23. 171.172

Veritas, Verum.

Veritas quid ſit? Rubric.14.Annot.1. num.1. 202.& Annot.2.n.2. 212

Veritate nihil potentius, fortius, & terribilius.d.Annot.1.num.4. 202

An Iuſtitia ipſa, vel Lex ſit? Quatenus veritatis amans, cultorque Iudex eſſe debeat? d. Annot.2.per tot. 212

Eſt mater, Origo, fundamentum, & baſis Iuſtitiæ.ibi.n.7. 214

Eſt vita animæ, neque viuere dicenda eſt, quæ non habet veritatis cognitionem. ibidem.

Eſt vltimus finis totius vniuerſi. numero 8. ibi.

Veritas & Iuſtitia collectaneæ ſunt.ibid.n.2. in fine. 123

Nunquam latet, nec amat angulos, in medio ſtat, in paucis conſiſtit, nec verborum deſiderat adminicula.ibi.num.9.& 13.214. 215

Vnde magis oppugnatur, inde magis confirmatur,& quo magis obſcuratur, eo clarior euadit. ibidem.

Hominum cauillationibus, quaſi in profundiſſimum puteum demerſa exiſtit.num. 10. ibi.

Dilucidatione

Dilucidatione & defenſione eget. num. 11. ibid.
Deprehenſa,ipſa ſe defendit.ibid. num. 13. 215
Quam ament,amplectendam & ſequendam leges dicant?Rubric.14.Annot.3. n.4. & ſeq.216.& Annot.ſeq.n.11.17. & ſeqq. & num.45. 224.& ſeqq.
Fulciri non quærit auxilio falſitatis. ibid. Annot.4. num.24.in princip. 228
Veritatis vna vis, vna facies eſt. ibidem.
Quæſtionibus aut terrore an quatenuſque Iudici veritatem liceat extorquere?ibi.d.Annot.4.num.9.& 42. 225.237
Iuſtitiæ capax non eſt veritatis extraneus. ibi.num.24.in fine. 230
Sæpè mendacij faciem gerit.Rubric. 15. Annot.1.num.3. 282
Per ampliores homines perfectiſſimè reuelatur.ibi.num.48. 293
Intellige vt num.51.& ſeqq. 294
Veriſſimum eſt, quod eſt cauſa vt alia ſint vera. d. Rubric. 14.Annot. 4. numer.24. 228
Verum pro *Iuſto* frequenter iura ſumunt. d.Rubric. 14.Annot.2.num.2. 212
Amicus Plato,ſed magis amica veritas. ibi. Annot. 8.n.27.in fine. 277
Plana eſt veritatis via.d. Rubric. 14. Annot. 4.num.56.in principio. 242
Superbo oculo non videtur, ſincero patet. Rubric. 15. Annot. 1. numero 53. 295

Verſutia.

Verſutia odioſos facit, eſtque fidei inimica.Rubric.14. Annot.4. num. 40. in fine. 236
Quid ſit,qualiterque ſumatur? ibi. num. 41. 237
Alia verbo *Calliditas*,verbo *Aſtutia*, & verbo *Dolus*.

Veſtitus.

Veſtium forma indicium morum & animi eſt. Rubric. 1. Annot. 5. numero 5. 38

Alia verbo *Cultus*.
Vetita, verbo *Deſiderata*.
Vetuſtas, verbo *Antiquitas*.

Via.

Via Regia incedendum eſt, quæ ad Iuſtitiam,ad virtutes ducit: iter deuium ducit ad mortem.Rubric.14.Annot.4. num. 56. 242

Victima verbo *Malus*.
Victoria, *Vincere*.

Vincere ſe operoſius, magiſque egregium quàm vincere hoſtem. Rubric. 3. Annot. vnic.num.3. 54
Multa alia in id,tota ea Annot.
Si vinco vincentē te &c.verbo *Argumentum*.

Victorinus.

Victorinus Imperator multas libidine virtutes & in regendo dexteritatem fœdauit. Rubric.1.Annot.2.num.2. 6

Vindicta.

Non odio,ſed affectu Iuſtitiæ, & dolenter crimina vindicanda ſunt. Et an vindictæ animo à delinquentibus ſumens pœnas Iudex culpam, quamque contrahat?Rubric. 11.Annot.1.num.2. & ſeqq. 166

Vinum.

Vini vſus quare Sacerdotibus Iudæis fuerit interdictus?Rubric.15.Annot.fin.num.28. 319

Vir bonus.

Solus vir bonus honore afficiendus eſt.Rubric.1.Annot.1.n.175.& Rubric.7.Annot. 1.n.4.& ſeqq. 67
Iudex appellatur. ibi.
Bonus,ſapiens,ſuique iudex, vix ex hominum mille reperitur.Rubric.3,Annot.vnic. n.7. 56

Alia verbo *Iudex*.

Vires.

Cum onere mittendæ ſunt vires. Rubric. 15. Annot.1.num.36. 289

Virga.

Virga de radice Ieſſe quid denotet? Rubric. 6.Annot.vnic.num.10. 69
Quid virga nucina Aaron?Rubric.8.Annot. vnic.n.fin.ad finem. 83

Virginitas, Virgo.

Virginitas omnes videtur continere virtutes, omneſvè per eam ſignificantur,& ſine illa,multum cæteræ valoris perdunt.Rubric. 1.Annot.1.n.1.& 3.2. & Annot.1.n.2. & ſeqq.& n.16. 7
Sine pudore eſſe non poteſt.d.Rubric.1.Annot.5.n.1. 37
Ipſo aſpectu Virginitatis violatur ſanctitas. d.Rubric.1.Annot.7.num.1. 42
Flos eſt qui ad manuum tactum marceſcit, perditque decorem.n.2. ibid.
Virgo non corpore tantum,ſed mente pariter eſſe debet,peritque & mente Virginitas.d. Annot.1.n.2. 2
Seceſſum amare & profiteri debet.ibi.Annot. 3.num.1. 9
Taciturna,& modeſti debet eſſe ſermonis.ibi. Annot.4.num.1. 35
An & quando formidabilis & ſeuera? Rubric.2.Annot.vnic.num.1. 45
Totam ſe interius & exterius luſtrare debet, ne parua quidem macula deformetur. Rubric.3.Annot.vnic.num.1. 53
Nec ſatis religioſa velit videri, nec plus humilis,quàm neceſſe eſt.Rubric.4. Annot. vnic.num.1. 57
Non eſſe tantum, ſed & intelligi debet & credi,vt nemo cum Virginem videt,dubitet an Virgo ſit.Rubric.1. Annot. 5. n. 1. 37
Qualis Virginis cultus? ibidem.

Alia verbo *Pudicitia*.

Virtus.

Virtus extollit hominem,& ſupra cara mortalibus collocat, ad dignitatumque cacumina,etiam inuitos, trahit.Rubric. 1. Annot.3.num.4.& ſeqq. 10
Eſt gradus ad gloriam,eiuſque mater.d. n.4. ibi.
Nunquam latet,ſed mittit ſui ſigna num. 5. ibi.

Digitized by Google

Vulgi, vt appareat, diu luctatur, ſuperiorem in aperto eſt. ibid. Annot. 4. n. 3. 9. & Rubric. 7. Annot. 2. n. 1. 71
Cognata ſapientiæ eſt, imò ſapientiæ mater. d. Rubric. 7. Annot. 1. num. 12. 70
Sicut glacies calore diſſoluitur, ita virtus ore laudantis. Rubric. 2. Annot. vnic. num. 7. in fine. 48
Indiſcreta, pro vitio habetur. Rubric. 11. Annot. 1. num. 11. ad finem. 168
Calcatis vilitatibus ad virtutem eundum eſt. Rubric. 13. Annot. vnic. num. 4. 197
Perfecta habet quietis tranquillitatem & ſtabilitatem. ibid. num. 8. 198
Nec lucro inuitatur, nec abſterretur damno. ibid. num. 9. 199
Rara eſt, & maxime laudanda, quam non fortuna gubernat. Rubric. 14. Annot. 8. n. fin. 279
Nulla virtus virtuti contraria eſt. Rubric. 8. Annot. vnic, num. 3. 82
In ardua tendit. ibid. num. 4. 83
Quamuis ſui ipſius merces ſit; præmium exigit. Rubric. 15. Annot. 1. num. 1. 282
Glorioſum hominem facit. Rubric. 10. Annot. vnic. num. 4. & 5. 162
Atquè beatum. Rubric. 15. Annot. fin. n. 7. 303
Alia verbo *Vitia*, verbo *Diſcretio*, & verbo *Conſcientia*.

Vis.

Vis & dolus æquiparantur. Rubric. 14. Annot. 4. num. 21. & 43. 227. 238
Alia verbo *Metus*.

Vita.

Vita Iuſti dies, nox accipitur peccatoris. Rubric. 13. Annot. vnic. num. 3. 196
Vita actiua an potior, maioriſque ſit meriti quàm contemplatiua, vel è contra. Rubric. 15. Annot. final. num 4. 300
Clericorum ſecularium an perfectior, dignior, & excellentior ſit vita Monachorum? ibi. num. 5. 301
Viuere ſibi ſoli, an & quatenus deceat, expediatvè? ibi. num. 19. 311
In glorioſorum vita, ob id ipſum beatior. ibid. num. 20. 21. 22. & 23. 311. & ſeqq.
Publicis intenta negotiis, fretum eſt, ſolitaria, portus. ibi. n. 8. 24. & 30. longè ante finem. ibid.
Ad ſolitariam vitam qui Imperatores, Reges, & Magnates ſe contulerint? ibi. n. 13. 308
Qualiter vita ignaua differat ab otioſa? ibid. num. 24. 315
Actiua & contemplatiua contubernales ſunt. ibid.
Beata quæ? Rubric. 2. Annot. vnic. num. 7. & 8. 48. 50. & Rubric. 15. Annot. fin. n. 22. 313
De vitæ ſolitariæ laudibus. tota ea Annot. fin. 298. & ſeq.
Quam Auctor optet? ibi. num. 24. & ſeqq. & num. 3. 299. & ſeq.
Alia verbo *Solitudo*, verbo *Occupatus*, & verbo *Otium*.

Vitia.

Vitia aliorum qui corrigit, carere vitio debet. Rubric. 1. Annot. 1. num. 6. 3. Rubric. 3. Annot. vnic. à num. 1. 53. Rubric. 7. Annot. 2. per tot. 71. Annot. ſeq. n. 1. & 2. 76
Vitia vulgi tenebras habent, ſuperiorum in aperto ſunt. Rubric. 1. Annot. 4. num. 3. 35. & Rubric. 7. Annot. 2. n. 1. 71
Sub bono diſciplinę iacent. Rubric. 11. Annot. 1. num. 34. 180
Virtutis velamine ſæpè latent, & eſt quædam vitiorum virtutumque vicinia. Rubric. 15. Annot. 1. num. 3. 282
Vitium cum virtus creditur, ſine metu culpa cumulatur. Rubric. 14. Annot. 1. num. 31. 211
Alia verbo *Peccatum*, & verbo *Superior*.

Vltio, verbo *Vindicta*.

Voluntas.

Metu ſeu dolo an tollatur voluntas? Rubric. 14. Annot. 4. n. 43. 238

Voluptas.

Voluptatis nomen Quieti & Tranquillitati Philoſophi dedere. Rubric. 15. Annot. final. num. 12. 307
Alia verbo *Luxuria*.

Votum.

Qualiter teneatur Iudex votum ſuum ante ſententiam pandens? Rubric. 14. Annot. 4. n. 29. 231

Vox.

Vox operis validior quàm oris. Rubric. 3. Annot. vnic. n. 2. 52
Vox quandoque contentior, elatiorque in Iudice deſideratur. Rubric. 14. Annot. 1. num. 18. 207
Magna, ſolum magna vox efficere ſolet. n. 19. ibi.
In dura voce non peccatur, ſi mite ſit cor. num. 20. ibi.
Sine contumelia eſſe debet. n. 22. ibi.
Alia verbo *Vulgus*.

Vrbanitas.

Vrbanitas dum affectatur, modeſtia ſoluitur. Rubric. 5. Annot. vnic. n. 7. 62

Vſura, verbo *Fænerator*.

Vſurpatio iudicij.

Vſurpatione iudicij quinam peccent? Et ad quid teneantur? Rubric. 9. Annot. 9. n. 3. & 4. 117. & ibid. Annot. 11. num. 24. & 25. 124

Vſus, verbo *Conſuetudo*.

Vtilitas.

Vtilitas publica & communis, vtilitati propriæ à Iudice anteponenda. Rubric. 13. Annot. vnic. num. 11. 200
Priuata, quantum diſtet à Recto? Rubric. 13. Annot. vnic n. 17. ibi

Vulgus.

Vulgi turbæque virtutes vt appareant, diu luctantur, & vitia tenebras habent. Rubric. 1. Annot. 4. n. 3. 35
Vanæ vulgi voces contemnendæ; à Iudicibus maxime, & in bona conſcientia fiduciam habentibus. Rubric. 2. Annot. vnic. n. 4. cum ſeqq. 46
Vulgi honores & iniuriæ in promiſcuo habendi ſunt, nec his dolendum, nec illis gaudendum. ibi. n. 6. & ſeq. 47

Vulgò

Digitized by Google

Vulgò naturaliter inſitum vt de bonis male iudicet. ibi. num. 12. 51
An molliores velit Imperatores, & grauiores ſpernat? num. 10. & ſeq. ibi.
Serpens eſt inſequens gubernantes. ibi. n. 5. 47
Vulgò placebit nullus. ibi. n. 4. 46
Et Chlamydatos vulgus habet. Rubric. 15. Annot. 1. n. 51. verſ. *Neque eſt.* 294

Vulnus, verbo *Medicina.*

Vultus.

Qualis Iudicis vultus eſſe debeat? Rubric. 2. Annot. vnic. per tot. 45. Rubric. 12. num. 1. 193. & Rubric. 14. Annot. 1. num. 53. 211
Sapientia hominis lucet in vultu eius. ibi. n. 2. 202
Simulacrum eſt mentis. ibidem.
Vultus mutatio multum in actu valet. ibi. vbi multa in id alia, & num. ſeqq.
Qualiter animi motum regere vultus debeat? Rubric. 14. Annot. 4. num. 2. & 29. 222. 231

Alia verbo *Conſcientia.*

X

Xenia.

An Iudices recipere Xenia poſſint? Rubric. 9. Annot. 5. num. 3. 7. & ſeqq. 102. 105

Alia verbo *Munera.*

Z

Zaleucus.

Zaleuci memorabile factum ne Leges, earumque pœnæ aliqua ex parte labefactarentur. Rubric. 11. Annot. 2. n. 30. 188

Zelus.

Zelus extorquendi veritatem à dolo malo, mendacioque non liberat. Rubric. 14. Annot. 4. num. 24. 25. 31. & 41. 229. & ſeqq.
Importabilis eſt abſque ſcientia. ibi. d. n. 31. 232
Quo vehementius irruit, eo grauius corruit, impingens nimirum atque reſiliens. ibi.
Qualis Iuſtitiæ zelus eſſe debeat? Rubric. 8. Annotatione vnic. numer. fin. ad fin. 83. & Rubric. 1. Annot. 1. numero 17. 5

F I N I S.

Digitized by Google

Digitized by Google

Digitized by Google

5_3_2